

Александр Дюма
Граф
Монте Кристо

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА ГРАФ МОНТЕ КРИСТО

Превод: Атанас Далчев, Невяна Розева

chitanka.info

I. МАРСИЛИЯ. ПРИСТИГАНЕ

На 24 февруари 1815 година дежурният наблюдател на Нотър Дам дьо ла Гард възвести пристигането на тримачтовия кораб „Фараон“, който идваше от Смирна, Триест и Неапол.

Както винаги, един лоцман потегли тозчас от пристанището, мина покрай замъка Иф и доближи кораба между нос Моржион и остров Рион.

Тозчас, пак както винаги, площадката на форта Сен Жан се изпълни с любопитни, защото в Марсилия пристигането на кораб е винаги голямо събитие, особено когато този кораб, като „Фараон“, е построен, снабден с принадлежностите си, уравновесен в корабостроителниците на старата Фокея и принадлежи на някой корабовладелец от града.

В това време корабът се приближаваше; той мина благополучно пролива, който някакъв вулканичен трус беше издълбал между островите Каласарен и Жарос, заобиколи Помег и се придвижваше под своите три марсела, кливера и бризана, но тъй бавно и с такъв печален ход, че любопитните, предусетили неволно някакво нещастие, се питаха какво премеждие е могло да се случи на борда. Ала опитните в корабоплаването разбираха, че ако е имало премеждие, то се е случило не със самия кораб; защото той се приближаваше, както се полага на един идеално управляван кораб: котвата му беше готова за спускане, въжетата за бушприта бяха откачени, а до лоцмана, който се готвеше да води „Фараон“ през тесния вход на Марсилското пристанище, стоеше млад момък, пъргав и зорък, който следеше всяко движение на кораба и повтаряше всяка заповед на лоцмана.

Неопределеното безпокойство, което витаеше над тълпата, беше обхванало особено силно един от зрителите на еспланадата Сен Жан, така че той не дочака влизането на кораба в пристанището; скочи в една малка лодка, заповяда да гребат към „Фараон“ и го настигна при заливчето Резерв.

Щом видя този човек, младият моряк напусна поста си до лоцмана и с шапка в ръка се опря на борда.

Той беше осемнайсет-двайсетгодишен момък, висок, строен, с хубави черни очи и черни като абанос коси; от цялата му фигура лъхаше спокойствие и решителност, свойствени на хора, свикнали от детинство да се борят с опасността.

— А, това сте вие, Дантес! — извика човекът в лодката. — Какво се е случило и защо целият ви кораб има такъв тъжен вид?

— Голямо нещастие, господин Морел! — отговори момъкът. — Голямо нещастие, особено за мене: при Чивита Векия ние изгубихме нашия добър капитан Льоклер.

— А товарът? — попита живо корабовладелецът.

— Пристигна благополучно, господин Морел, и мисля, че ще бъдете доволен в това отношение; но клетият капитан Льоклер...

— Какво се е случило с него? — попита корабовладелецът с явно облекчение. — Какво се е случило с добрия капитан?

— Той умря.

— Падна в морето ли?

— Не, господине, умря от менингит в страшни мъки. — После, като се обърна към хората си, извика: — Ехей! Всеки на мястото си. Готови за спускане на котвата!

Екипажът се подчини. В същия миг осемте или десетте моряци, от които той се състоеше, се спуснаха кой към шкотите, кой към брасите, кой към фаловете, кой към кливерпиралите, кой най-сетне към гитовите.

Младият моряк хвърли небрежен поглед на тази начална маневра и видял, че заповедите му ще бъдат изпълнени, се върна при своя събеседник.

— А как се случи това нещастие? — продължи корабовладелецът, като подхвана разговора на онова място, на което младият моряк го беше прекъснал.

— Бога ми, господине, най-неочаквано; след дълъг разговор с коменданта на пристанището капитан Льоклер напусна много развълнуван Неапол; след двацет и четири часа го хвана треската; три дни по-късно умря... Ние го погребяхме както подобава и сега той почива, прилично завит в платно, с желязна топка от трийсет и шест ливри на краката и друга на главата, до остров Ел Джилио. Ние носим

на вдовицата му почетния кръст и сабята му. Струваше ли си — продължи момъкът с тъжна усмивка — да воюва десет години с англичаните, за да умре както всички в леглото си?

— Ех, какво искате, господин Едмон — подзе корабовладелецът, който, изглежда, се успокояваше все повече и повече, — ние всички сме смъртни и трябва старите да сторват път на младите, иначе не би имало напредък; и щом вие ме уверявате, че товарът...

— Е в добро състояние, господин Морел, гарантирам ви. И ви съветвам да не се задоволявате за този рейс с 25000 франка печалба.

После, когато минаха кръглата кула, младият моряк извика:

— Готови за свиване платната на марса, кливера и бизана! Не зяпайте!

Заповедта беше изпълнена с почти такава бързина, както на боен кораб.

— Спусни и вържи навсякъде!

При последната заповед всички платна бяха спуснати и корабът взе да се плъзга неусетно, движен само от дадения тласък.

— А сега, ако искате да се качите, господин Морел — рече Дантес, виждайки нетърпението на корабовладелеца, — ето, вашият счетоводител господин Данглар излиза от кабината си и ще ви даде всички сведения, които пожелаете. А аз трябва да следя спускането на котвата и да се погрижа да вдигнат черното знаме.

Корабовладелецът не чака повторна покана. Той се хвана за въжето, хвърлено от Дантес, и със сръчност, която би направила чест на всеки моряк, се покатери по скобите, забити в издутия хълбок на кораба, а Дантес се върна на помощническото си място, като отстъпи разговора на този, когото нарече Данглар и който, излязъл от кабината си, идеше действително към корабовладелеца.

Новодошлият беше дваисет и пет — дваисет и шест годишен човек, с доста мрачно лице, раболепен към началството, безочлив към подчинените си; затова извън титлата му счетоводител, винаги омразна на моряците, екипажът изобщо го ненавиждаше толкова, колкото, напротив, обичаше Едмон Дантес.

— И тъй, господин Морел — рече Данглар, — вие знаете за нещастieto, нали?

— Да, да. Клетият капитан Льоκληр! Той беше добър и честен човек!

— И главно прекрасен моряк, остарял между небето и водата, както подобава на човек, комуто са възложени интересите на такава важна фирма като търговската къща „Морел и син“ — отговори Данглар.

— Но — рече корабовладелецът, като следеше с очи Дантес, който търсеше къде да спусне котва, — но мене ми се струва, че не е нужно да бъдеш толкова стар моряк, както казвате, Данглар, за да познаваш работата си; и ето, нашият приятел Едмон я върши, струва ми се, без да се нуждае от ничии съвети.

— Да — рече Данглар, като хвърли към Дантес кос поглед, в който блесна омраза, — да, той е млад и самонадеян. Щом умря капитанът, той пое командуването, без да се посъветва с някого, и ни накара да загубим ден и половина на остров Елба, вместо да се върнем направо в Марсилия.

— С поемането на командата на кораба — рече корабовладелецът — той е изпълнил своя дълг като помощник-капитан; но е сбъркал, като е загубил ден и половина на остров Елба; освен ако корабът е трябвало да поправя някаква повреда.

— Корабът беше здрав, както съм здрав аз и както желая да бъдете и вие, господин Морел; а този ден и половина беше загубен от чиста прищявка, за удоволствието да слезе на сушата, само за това.

Дантес — рече корабовладелецът, като се обърна към момъка, — елате насам.

— Извинете — рече Дантес, — ще бъда на ваше разположение след минута.

После, като се обърна към екипажа, извика:

— Спускай котвата.

Тозчас котвата падна и веригата се изниза с шум. Дантес остана на поста си въпреки присъствието на лоцмана дотогава, додето и тази последна маневра бе извършена; тогава чак извика:

— Спуснете вимпела до половин мачтата, снемете флага в знак на траур, кръстосайте реите!

— Виждате ли — рече Данглар, — той се мисли вече за капитан, повярвайте ми.

— И е наистина — рече корабовладелецът.

— Да, но още няма вашия подпис и подписа на вашия съдружник, господин Морел.

— Ех, защо да не го оставим на този пост? — рече корабовладелецът. — Той е млад, знам добре това, но ми се струва предан на работата и много опитен.

Сянка мина по челото на Данглар.

— Извинете, господин Морел — рече Дантес, като се приближи, — котвата сега е спусната и аз съм цял на ваше разположение: вие ме извикахте, мисля?

Данглар отстъпи крачка назад.

Исках да ви попитам защо сте спрели на остров Елба?

— Не знам, господине; аз изпълних последната заповед на капитан Льоκληр, който, умирайки, ми предаде един пакет за великия маршал Бертран.

— Вие видяхте ли го, Едмон?

— Кого? Маршала ли? Да.

Морел се огледа наоколо и дръпна Дантес настрана.

— А как е императорът? — попита живо той.

— Добре, доколкото можех да съдя с очите си.

— Значи вие видяхте и императора?

— Той влезе при маршала, докато бях там.

— И вие говорихте с него?

— Искате да кажете, че той говори с мене, господине — рече Дантес с усмивка.

— И какво ви каза?

— Питаше ме за кораба, за времето на отплаването му за Марсилия, за следвания път и за товара.

— Мисля, че ако корабът беше празен и аз бях неговият стопанин, той щеше да поиска да го купи; но аз му казах, че съм само обикновен помощник-капитан и че корабът е на търговската къща „Морел и син“. „А, а — рече той, — познавам я. Мореловци са корабовладетели по наследство и един Морел служеше в един и същ полк с мене, когато бях на гарнизон във Баланс.“

— Така е, бога ми! — извика корабовладелецът развеселен. — Това е чичо ми Поликар Морел, който стана капитан. Дантес, вие ще кажете на чичо ми, че императорът си е спомнил за него, и ще видите как ще се разплаче старият мърморко. Хайде, хайде — продължи корабовладелецът, като тупаше приятелски момъка по рамото, — добре сте направили, Дантес, че сте последвали напътствията на

капитан Лъоклер и сте спрели на остров Елба, но ако узнаят, че сте предали пакет на маршала и сте разговаряли с императора, това би могло да ви навреди.

— С какво според вас би могло да ми навреди? — попита Дантес. — Аз не знам дори какво носех и императорът ми зададе въпроси, каквито би задал на първия срещнат. Но, извинете — продължи Дантес, — ето карантинните и митнически чиновници идат; вие ще позволите, нали?

— Вървете, вървете да си гледате работата, драги ми Дантес.

Младият човек се отдалечи и щом се отдалечи, Данглар се приближи.

— Е, какво? — попита той. — Изглежда, той ви е обяснил добре защо е спрял в Порто Ферайо?

— Превъзходно, драги господин Данглар.

— Ах, толкова по-добре — отговори Данглар, — защото винаги е тежко да виждаш, когато приятел не изпълнява дълга си.

— Дантес е изпълнил своя — отговори корабовладелецът — и тук няма какво да се каже. Капитан Лъоклер му е заповядал този престой.

— Стана дума за капитан Лъоклер; не ви ли предаде той негово писмо?

— Кой?

— Дантес.

— На мене не! Имал ли е такова писмо?

— Стори ми се, че освен пакета капитан Лъоклер му даде и едно писмо.

— За какъв пакет говорите, Данглар?

— Ами за пакета, който Дантес остави пътем в Порто Ферайо.

— Отде знаете, че е оставил пакет в Порто Ферайо?

Данглар се изчерви.

— Минавах пред вратата на капитана, която беше открената, и видях как той даде пакета и писмото на Дантес.

— Не ми е казал нищо за тях — рече корабовладелецът, — но ако има писмо, той ще ми го предаде.

Данглар поразмисли.

— Тогава, господин Морел рече той, — моля ви, не казвайте това на Дантес; аз сигурно съм се излъгал.

В този миг момъкът се върна; Данглар се отдалечи.

— Е как, скъпи ми Дантес, свободен ли сте? — попита корабовладелецът.

— Да, господине.

— Бързо свършихте.

— Не, дадох на митничарите списъка на нашите стоки, а от пристанището изпратиха с лоцмана един човек, комуто предадох нашите книжа.

— Значи вие няма вече какво да правите тук?

Дантес хвърли бърз поглед около себе си.

— Не, всичко е в ред — рече той.

— Тогава можете ли да дойдете да обядвате с нас?

— Извинете, господин Морел, извинете, моля ви, аз трябва да видя най-напред баща си. Но все пак ви благодаря много за честта.

— Правилно, Дантес, правилно. Знам, че сте добър син.

— А... — попита Дантес с известно колебание — знаете ли дали е добре баща ми?

— Мисля, че е добре, драги ми Едмон, макар да не съм го виждал.

— Да, той си стои в стаичката.

— Това поне показва, че не се е нуждаел от нищо, докато ви е нямало.

Дантес се усмихна.

— Баща ми е горд, господин Морел, и дори да му е липсвало всичко, съмнявам се дали би поискал нещо от когото и да било на света освен от бога.

— И така, след като навестите баща си, разчитаме на вас.

— Извинете още веднъж, господин Морел, но след това посещение аз имам и друго, което не ми е по-малко присърце.

— Ах, наистина, Дантес; забравих, че в Каталаниите ви очаква едно същество с не по-малко нетърпение от баща ви — хубавата Мерседес.

Дантес се усмихна.

— Виж ти! — рече корабовладелецът. — Не се учудвам сега, че тя дохожда три пъти да иска известия от мене за „Фараон“. Пусто да остане! Едмон, вие не сте за оплакване — имате една прекрасна приятелка!

— Тя не ми е приятелка — рече сериозно младият моряк, — тя ми е годеница.

— Понякога това е същото — засмя се корабовладелецът.

— Не за нас, господине — отговори Дантес.

— Хайде, хайде, драги Едмон — продължи корабовладелецът, — да не ви задържам вие така добре изпълнихте моите работи, че и аз трябва да ви дам достатъчно време да уредите своите. Имате ли нужда от пари?

— Не, имам цялата си заплата от пътуването, кажи-речи, от три месеца.

— Вие сте порядъчен момък, Едмон.

— Не забравяйте, че имам беден баща, господин Морел.

— Да, да, знам, че сте добър син. Идете да видите баща си; и аз имам син и бих се ядосал много на оня, който след тримесечна раздяла би му попречил да дойде при мене.

— Тогава позволявате ли? — рече младежът, като се поклони.

— Да, ако нямате нищо друго да ми кажете.

— Нямам.

— Капитан Льоклер, умирайки, не ви ли е давал писмо за мене?

— Беше му невъзможно да пише, господин Морел; но вашият въпрос ми напомня, че ще трябва да ви поискам петнайсетдневен отпуск.

— За да се ожените ли?

— Най-напред; после да отида в Париж.

— Добре, добре! Ще ви се даде толкова време, колкото искате, Дантес; разтоварването на кораба ще ни отнеме около шест седмици и ние няма да се отправим в никакъв случай по море около три месеца... Само че след три месеца вие ще трябва да бъдете тук. „Фараон“ продължи корабовладелецът, като тупаше младия моряк по рамото — няма да може да тръгне пак без своя капитан.

— Без своя капитан! — извика Дантес с блеснали от радост очи. — Обърнете внимание на това, което казвате, господин Морел, защото вие сега отговорихте на най-съкровениите надежди на сърцето ми. Възнамерявате ли наистина да ме назначите капитан на „Фараон“?

— Ако бях сам, бих ви протегнал ръка, драги Дантес, и бих ви казал: „Готово“. Но аз имам съдружник, а вие знаете италианската пословица „Chi ha compagno ha padrone“^[1]. Но половината работа поне

е свършена, защото от двата гласа вие имате вече единия. Разчитайте на мене, за да получите и другия; ще направя всичко, което мога.

— О, господин Морел — провикна се младежът и със сълзи на очи стисна ръцете на корабовладелеца, — благодаря ви, господин Морел, от името на баща си и на Мерседес.

— Хубаво, хубаво, Едмон, има за честните хора бог на небето, дявол да го вземе! Идете да видите баща си, идете да видите Мерседес и след това се върнете при мене.

— Но не искате ли да ви закарам на сушата?

— Не, благодаря; оставам да уредя сметките с Данглар. Бяхте ли доволен от него през време на пътуването?

— Зависи от смисъла, който влагате в този въпрос. Ако е като добър другар — не, защото мисля, че не ме обича, откакто, след като се поскарахме, имах глупостта да му предложа да спрем за десет минути на остров Монте Кристо, за да разрешим нашата разпра; аз сбърках, като му направих това предложение, и той с право отказа. Ако ме питате за него като счетоводител, мисля, че няма какво да кажа и че вие ще бъдете доволен от работата му.

— Но кажете, Дантес — попита корабовладелецът, — ако вие сте капитан на „Фараон“, ще запазите ли при себе си охотно Данглар?

— Капитан или помощник, господин Морел — отговори Дантес, — аз винаги ще храня уважение към тези, които притежават доверието на моите господари.

— Хайде, хайде, Дантес, виждам, че вие сте във всяко отношение добър момък. Да не ви задържам повече, вървете — виждам, вие като че седите на тръни.

— Давате ли ми отпускат! — попита Дантес.

— Вървете, казвам ви.

— Позволявате ли да взема вашата лодка?

— Вземете я.

— Довиждане, господин Морел, хиляди пъти благодаря.

— Довиждане, драги Едмон, добра сполука!

Младият моряк скочи в лодката, седна на кърмата и даде заповед да карат към улица Канебиер. Двамата моряци се наведоха тозчас над греблата си и ладията се плъзна толкова бързо, колкото това бе възможно сред хилядите лодки, които задръстваха това подобие на

тясна уличка, която водеше между двата реда кораби от входа на пристанището до Орлеанския кей.

Корабовладелецът го проследи с усмивка до брега, видя го как скочи на плочите на кея и се изгуби тутакси сред пъстрата тълпа, която от пет часа сутринта до девет часа вечерта изпълва тази прочута улица Канебиер, с която съвременните фокейци са тъй горди, че с най-голяма сериозност на света и с оня акцент, който дава толкова изразителност на всичко, казано от тях, говорят: „Ако Париж имаше улица Канебиер, Париж би бил една малка Марсилия“.

Като се обърна, корабовладелецът видя зад себе си Данглар, който, изглежда, чакаше неговите заповеди, но в действителност като него следеше с поглед младия моряк.

Само че имаше голяма разлика в израза на тези два погледа, които следяха един и същ човек.

---

[1] Който си има съдружник, има си господар. Б.пр. ↑

II. БАЩА И СИН

Нека Данглар, обладан от духа на омразата, се опитва да подшушва на ухото на корабовладелеца някоя злобна догадка срещу своя другар. Да последваме Дантес, който, след като премина улица Канебиер по цялата ѝ дължина, пое по улица Ноай, влезе в една скромна къща на лявата страна на Меланските алеи, изкачи се бързо по тъмната стълба на петия етаж и като се държеше с едната ръка за перилото и сподавяше с другата биенето на сърцето си, се спря пред една откритата врата, през която можеше да се види цялата стаичка до дъното.

В стаичката живееше бащата на Дантес.

Известието за пристигането на „Фараон“ не беше още стигнало до стареца, който, покачен на един стол, оправяше с трепереща ръка няколко латинки и скребъри, които пълзяха нагоре по решетката на прозореца му.

Изведнъж той усети, че някой го прехваща през кръста и един добре познат глас извика зад него:

— Тате! Мили ми тате!

Старецът извика и се обърна; после, видял сина си, падна в прегръдките му, целият разтреперан и бледен.

— Какво ти е, тате — извика момъкът уплашен, — да не си болен?

— Не, не, мили Едмон, сине мой, дете мое, не; но аз не те очаквах и радостта, вълнението, че те виждам пак така неочаквано... ах, боже мой, струва ми се, че ще умра!

— Успокой се, тате, аз съм, това съм аз! Всички казват, че радостта не може да навреди, и затова влязох, без да те подготвя. Хайде, усмихни ми се, вместо да ме гледаш така, с блуждаещи очи. Аз се върнах и ние ще бъдем щастливи.

— Ах, толкова по-добре, момчето ми! — подзе старецът. — Но как ще бъдем щастливи? Няма ли да ме напуснеш вече? Хайде, разкажи ми за щастието си!

— Да ми прости господ — рече момъкът, — загдето се радвам на едно щастие, построено върху нещастieto на едно семейство! Но бог знае, че не съм искал това щастие; то дойде и аз нямам сила да скърбя: добрият капитан Лъоклер умря, тате, и вероятно с покровителството на господин Морел аз ще заема неговото място. Разбирате ли, тате? Капитан на двайсет години! Със сто луидора заплата и дял в печалбите! Не е ли повече от онова, което може наистина да очаква един беден моряк като мене?

— Да, сине мой, да, наистина — рече старецът — това е щастие.

— Затова искам от първите получени пари да си купите малка къща с градинка, дето ще садите вашите скребъри, латинки и орлови нокти... Но какво ви е, тате, човек би помислил, че ви е зле?

— Почакай, почакай, ей сега ще мине!

И изгубил сили, старецът се люшна назад.

— Сега, сега! — рече момъкът. — Една чаша вино, тате; това ще ви съживи; къде слагате виното?

— Не, благодаря, не търси, няма нужда — рече старецът, като се опита да задържи сина си.

— Как не, как не, тате, кажете ми, къде е виното?

И той отвори два-три скрина.

— Излишно... — рече старецът — няма вече вино.

— Как, няма ли вече? — рече Дантес, побледнял също, като гледаше ту хлътналите бледи бузи на стареца, ту празните скринове. — Как, няма ли вече вино! Да не са ви липсвали пари, тате?

— Нищо не ми е липсвало, щом си с мене — рече старецът.

— Но — измънка Дантес, като изтриваше потта, която течеше по челото му, — но аз ви оставих двеста франка, когато заминавах преди три месеца.

— Да, да, Едмон, истина е; но ти беше забравил, заминавайки, малкия дълг към съседа Кадрус; той ми припомни за него, като ми каза, че ако аз не заплатя за тебе, той ще иде да си получи парите от господин Морел. Тогава, разбираш, от страх да не ти напакости това...

— Какво?

— Заплатих му.

— Но — извика Дантес — аз дължих сто и четиридесет франка на Кадрус!

— Да — измънка старецът.

— И вие му ги дадохте от двестате франка, които ви бях оставил?

Старецът кимна.

— Така че сте живели три месеца с шейсет франка! — прошепна младежът.

— Ти знаеш колко малко ми трябва — рече старецът.

— О, боже мой, боже мой, простете ми! — извика Едмон и се хвърли на колене пред стареца.

— Какво правиш?

— Ох, вие ми разкъсахте сърцето.

— Нищо! Ти си дойде — рече старецът усмихнат, — сега всичко е забравено, сега всичко е добре.

— Да, дойдох си — рече младежът, — дойдох си с хубаво бъдеще и някоя и друга пара. Вземете, тате — рече той, — вземете, вземете и пратете веднага да потърсят нещо.

И той изсипа на Масата от джобовете си дванайсетина жълтици, пет-шест монети от по пет франка и дребосък.

Лицето на стария Дантес просветля.

— Чие е това? — рече той.

— Ами мое... твоє... наше... Вземи, купи провизии, бъди щастлив, утре ще има още.

— Полека, полека рече старецът, като се усмихваше, — с твое позволение аз ще харча с мярка: ако ме видят да купувам много неща наведнъж, ще помислят, че съм бил принуден да чакам завръщането ти, за да ги купя.

— Прави, както щеш; но най-напред наеми слугиня, тате; не искам вече да оставаш сам. В трюма имам едно ковчеже контрабандно кафе и чудесен тютюн, ще ти го донеса още утре. Но тихо, някой идва.

— Това е Кадрус; научил е за пристигането ти и иде сигурно да те поздрави с твоето щастливо завръщане.

— Ето още една уста, която казва едно нещо, докато сърцето мисли друго пошепна Едмон. — Но все едно, той е наш съсед и ни е услужил някога, да заповяда.

И наистина тъкмо Едмон довършваше думите си с нисък глас, и в рамката на вратата се появи черната брадата глава на Кадрус. Той беше дваисет и пет — дваисет и шест годишен човек; държеше в

ръката си парче сукно, което, като шивач, се готвеше да превърне в ревер от дреха.

— Ех, ето че се върна, Едмон — рече той със силно подчертан марсилски акцент и широка усмивка, която откри белите му като слонова кост зъби.

— Както виждате, съседе Кадрус, готов съм да ви услужа, с каквото искате — отговори Дантес, като прикриваше несръчно студенината си под тази услужливост.

— Благодаря, благодаря; за щастие нямам нужда от нищо и дори понякога другите имат нужда от мене. (Дантес трепна.) Не казвам това за тебе, момко; заех ти пари, ти ми ги върна; така е между добри съседи и ние сме си уредили сметката.

— Ние никога не сме се изплатили към тези, които са ни помогнали — рече Дантес, — защото и когато вече не им дължим пари, дължим им благодарност.

— Защо да говорим за това! Миналото си е минало. Да говорим за щастливото ти завръщане, момко. Бях отишъл ей така на пристанището да потърся кафяво сукно и срещнах приятеля Данглар.

„— Ти в Марсилия ли си?

— Ами да, както виждаш — отговори той.

— Мислех, че си в Смирна.

— Можех и да бъда, защото ида оттам.

— А къде е нашият Едмон?

— Сигурно при баща си — отговори Данглар.“ — И ето аз дойдох — продължи Кадрус — да стисна с радост ръката на един приятел!

— Добрият Кадрус — рече старецът, — той ни обича толкова много.

— Разбира се, че ви обичам и ви почитам освен това, защото честните хора са малко! Но ти, изглежда, си забогатял, момко? — продължи шивачът, като погледна под око шепата злато и сребро, оставена от Дантес на масата.

Младежът забеляза алчността, която освети като светкавица черните очи на съседа им.

— Ех, боже мой — рече нехайно той, — тия пари не са мои; казах на тате, че ме е страх да не му е липсвало нещо в мое отсъствие, и за да ме успокои, той изпразни кесията си на масата. Хайде, тате —

продължи Дантес, — приберете тези пари в касичката си; освен ако трябва на съседа Кадрус, в такъв случай те са на негово разположение.

— Не, момко — рече Кадрус, — не се нуждая от нищо и, слава богу, занаятът храни майстора. Запази си парите, запази ги: човек няма никога излишни; но аз при все това ти благодаря за твоето предложение, все едно че съм се възползвал от него.

— Аз от сърце — рече Дантес.

— Не се съмнявам. И така ти, какъвто си мил, сега си в най-добри отношения с господин Морел.

— Господин Морел винаги е бил много добър към мене — отговори Дантес.

— В такъв случай си сбъркал, като си отказал да обядваш с него.

— Как е отказал да обядва с него? — намеси се старият Дантес. — Мигар той те покани на обед?

— Да, тате — рече Едмон, като се усмихваше на учудването, което беше предизвикала у баща му отдадената му необикновена чест.

— А защо отказа, сине? — попита старецът.

— За да дойда по-скоро при тебе, тате — отговори момъкът. — Бързах да те видя.

— Това ще да е разсърдило добрия господин Морел — подзе Кадрус. — И когато човек се стреми да стане капитан, грешка е да противоречи на своя господар.

— Обясних му причината за моя отказ — възрази Дантес — и той, надявам се, я разбра.

— Ах, за да стане човек капитан, трябва да се докарва пред господарите си.

— Надявам се да стана капитан и без това — отговори Дантес.

— Толкоз по-добре, толкоз по-добре! Това ще зарадва всичките ти стари приятели и аз знам едно лице там, зад цитаделата на Сен Никола, което ще бъде особено доволно.

— Мерседес ли? — попита старецът.

— Да, тате — подзе Дантес, — и сега, когато съм ви видял, сега, когато знам, че сте добре и имате всичко необходимо, аз ще ви поискам позволение да посетя Каталаниите.

— Иди, дете мое — рече старият Дантес, — и нека бог те благослови с своята жена, както ме е благословил с моя син.

— Негова жена! — рече Кадрус. — Как бързате, татко Дантес: тя не е още негова жена, струва ми се!

— Не, но по всяка вероятност отговори Едмон — няма да закъснее да ми стане жена.

— Както и да е, както и да е — рече Кадрус, — добре направи, че побърза, момко.

— Защо?

— Защото Мерседес е хубава мома, а на хубавите моми не им липсват изгорници; особено тази — с дузини се увъртат около нея.

— Наистина — рече Едмон с усмивка, под която прозираше леко безпокойство.

— Ох, да — продължи Кадрус, — и даже добри кандидати за женитба; но, разбираш сам, ти ще станеш капитан, от тебе надали ще се откажат.

— Значи — подзе Дантес с усмивка, под която едва прикриваше безпокойството си, — ако не бях капитан...

— Е! Е! — рече Кадрус.

— Хайде, хайде — рече момъкът, — аз имам по-добро мнение от вас за жените изобщо и особено за Мерседес и съм убеден, че стана ли капитан или не, тя ще ми остане вярна.

— Толкоз по-добре, толкоз по-добре — рече Кадрус; — когато човек се жени, хубаво е винаги да има вяра; но все едно, слушай, момко, не губи време, иди да й обадиш за пристигането си и да споделиш с нея надеждите си.

— Отивам — рече Едмон.

Той прегърна баща си, кимна на Кадрус и излезе.

Кадрус постоя още малко; после, като се сбогува със стария Дантес, слезе също и се върна при Данглар, който го чакаше на ъгъла на улица Сенак.

— Какво — рече Данглар, — видя ли го?

— Ей сега го оставих — рече Кадрус.

— Каза ли ти за надеждата си да стане капитан?

— Каза за това, като че е вече станал.

— Търпение! — рече Данглар. — Много бърза, струва ми се.

— Ами, изглежда, господин Морел му е обещал.

— Така че, много весел ли е?

— Дори нахален; предложи ми вече услугите си, като че е някаква голяма особа; предложи ми пари, като че е банкер.

— И вие отказахте?

— Точно така; макар да можех да приема, тъй като аз съм му дал в ръката първите сребърни монети, които е видял. Но сега господин Дантес няма да има вече нужда от никого, скоро ще стане капитан.

— Чакай рече Данглар, — той не е още капитан.

— Бога ми, добре ще е, ако не стане — рече Кадрус, — че инак с него няма да може да се говори.

— Ако ние поискаме — рече Данглар, — той ще си остане това, което е, а може да стане и по-малко от това.

— Какво казваш?

— Нищо, приказвам си. А още ли е влюбен в хубавата каталанка?

— До лудост. Отиде при нея; но или се лъжа много, или го чака неприятност от тази страна.

— Говори по-ясно.

— Защо?

— Това е по-важно, отколкото мислиш. Нали не обичаш Дантес?

— Не обичам надутите хора.

— Тогава кажи ми какво знаеш за каталанката.

— Не знам нищо положително; видях само неща, които, както ти казах, ме карат да мисля, че бъдещият капитан ще си има неприятности на пътя за Старата болница.

— Какво си видял? Хайде, казвай.

— Видях, че всеки път, когато Мерседес идва в града, придружава я един едър здравеняк каталанец, черноок, червендалест, много мургав, много горещ, когото тя нарича свой братовчед.

— Ах, вярно! И мислиш ли, че този братовчед се увърта около нея?

— Допускам: какво, дявол го взел, може да прави един едър момък на двайсет-двайсет и една година с една хубава мома на седемнайсет?

— И казваш, че Дантес отишъл в Каталаниите?

— Тръгна преди мене.

— Ако ние отидем също натам, можем да се спрем в „Резерв“ и докато пием чаша малагско вино, ще чакаме новини.

— А кой ще ни ги даде?

— Ние ще сме на пътя и ще видим по лицето на Дантес какво се е случило.

— Да вървим — рече Кадрус, — но ти плащаш, нали?

— Разбира се — отговори Данглар.

И с бързи крачки двамата се запътиха към посоченото място. Когато пристигнаха там, поръчаха една бутилка и две чаши.

Чичо Памфил беше видял да минава Дантес само преди десет минути.

Уверени, че Дантес е в Каталаниите, те седнаха под току-що покаралите листа на яворите и смоковниците, в чиито клони весел орляк от птици посрещаше с песен един от първите хубави дни на пролетта.

III. КАТАЛАНИТЕ

На сто крачки от мястото, дето двамата приятели с втренчен в кръгозора поглед и наострено ухо пиеха искрящото малгско вино, зад един гол и разяден от слънцето и мистрала рид се издигаше селото Каталаниите.

Един ден група тайнствени преселници тръгнаха от Испания и се спрели на тази ивица от суша, където са и досега. Те дошли кой знае откъде и говорели на непознат език. Един от водачите, който разбирал провансалски, помолил марсилската община да им отстъпи този гол и безводен нос, на който, както древните мореплаватели, те изтеглили ладииите си. Молбата му била удовлетворена и три месеца след това около дванайсетте или петнайсетте ладии, които докарали тези скитници от морето, се издигнало малко село.

Това чудновато и живописно полумаавританско-полуиспанско село ние виждаме днес населено от потомците на тези хора, които говорят на езика на бащите си. В продължение на три-четири века те са останали верни на този малък нос, на който са кацнали като ято морски птици, без да се смесват никак с марсилското население, като се женят помежду си и пазят обичаите и носията на родината си, както са запазили и езика ѝ.

Нека нашите читатели ни последват през единствената улица на това малко село и влязат с нас в една от тези къщи, на които слънцето е дало отвън хубавия цвят на повехнали листа, присъщ на паметниците на този край, и които отвътре са боядисани с онази бяла боя, която е единственото украшение на испанските розариа^[1].

Хубава мома с черни като катран коси, с кадифени като на газела очи стоеше права, облежната на оградата, и мачкаше между тънките си, изваяни сякаш от някой античен ваятел пръсти едно невинно изтравниче; тя късаше цветовете му и част от тях бяха осеяли вече земята; ръцете ѝ загопени до лакътя, потъмнели от загар, но сякаш моделирани по ръцете на Милоската Венера, трептяха от трескаво нетърпение, а нейният гъвкав и извит крак тупаше по земята, така че

се очертаваше чистата, горда и смела форма на целия ѝ крак, обут в червен памучен чорап със сиви и сини шарки.

На три крачки от нея, седнал на един стол, като се полюляваше нервно, облакът на стар прояден мебел, висок двайсет и две годишен момък я гледаше с безпокойство и яд; очите му питаха, но твърдят и втренчен поглед на момата обуздаваше нейния събеседник.

— Слушайте, Мерседес — рече момъкът. Великден ще дойде скоро, тъкмо време да направим сватба, отговорете ми!

— Отговорила съм ви сто пъти, Фернан, и трябва наистина да сте голям враг на себе си, за да ме питате пак!

— Хубаво! Повторете пак, моля ви, повторете ми пак, за да мога да повярвам в това. Кажете ми за стотен път, че отхвърляте любовта ми, за която майка ви даде съгласието си; накарайте ме да разбера, че си играете с щастието ми, че животът и смъртта ми не са нищо за вас. Ах, боже мой, боже мой! Десет години да мечтая да стана ваш съпруг, Мерседес, и да загубя тази надежда, единствената цел в живота ми!

— Аз поне никога не съм поддържала тази надежда у вас, Фернан — отвърна Мерседес; — не можете да ме укорите, че някога съм ви подмамвала. Винаги съм ви казвала: обичам ви като брат, но не искайте никога от мен друго освен тази братска дружба, защото сърцето ми принадлежи на друг. Не съм ли ви казвала винаги това, Фернан?

— Да, знам добре това, Мерседес — отговори младежът, — да, вие винаги сте била към мене искрена до жестокост; но не забравяйте, че за каталаните е свещен закон да се женят помежду си.

— Лъжете се, Фернан, това не е закон, а обичай, само толкова и, вярвайте ми, не бива да се позовавате на този обичай. Вие подлежите на набор, Фернан; вие сте още свободен, но това е обикновена отстъпка; ако не днес, утре може да бъдете повикан под знамената. Станете ли веднъж войник, какво ще правите с мене, клето сираче, нещастно, без състояние, което има само една полусрутена колиба, дето висят няколко вехти мрежи — жалко наследство, оставено от баща ми на майка ми, а от майка ми — на мене? Година, откакто е умряла, помислете, Фернан, че аз живея почти от подаяния? Понякога се преструвате, че ви помагам, за да имате право да разделите с мене вашия улов; и аз приемам, Фернан, защото баща ви е брат на моя баща, защото сме израснали заедно и най-вече защото ще се наскърбите

много, ако откажа. Но аз чувствавам, Фернан, че парите, които получавам от продажбата на тази риба и с които купувам конопа за предене, са подаяние.

— Не е ли все едно, Мерседес, ако бедна и самичка, вие сте ми по-мила от дъщерята и на най-гордия корабовладелец или на най-богатия банкиер в Марсилия! Какво трябва на хора като мен? Една честна жена и добра домакиня. Къде ще намеря аз по-добра от вас в тези две отношения?

— Фернан — отговори Мерседес, като разтърси глава, — ставаш лоша домакиня и не можеш да кажеш, че ще останеш честна жена, когато обичаш друг мъж, а не своя съпруг. Задоволете се с приятелството ми, защото, повтарям ви, това е всичко, което мога да ви обеща, а аз обещавам само това, което съм сигурна, че мога да дам.

— Да, разбирам — рече Фернан, — вие понасяте търпеливо сиромашията си, но се страхувате от моята. Тогава знайте, Мерседес, че ако ме обичате, аз ще си опитам късмета; вие ще ми донесете щастие и аз ще бъда богат: няма да остана рибар; мога да постъпя в някоя кантора; мога да стана дори търговец!

— Вие не можете нищо от това, Фернан. Вие сте войник и ако сте сега в Каталаниите, то е само защото няма война. Останете си рибар; не строите въздушни кули, след което реалността ще ви се стори още по-страшна, и се задоволете с приятелството ми, тъй като не мога да ви дам друго.

— Права сте, Мерседес, аз ще стана моряк; вместо облеклото на бащите ни, което вие презирате, ще туря лъскава шапка, моряшка фланела и синя блуза с котви на копчетата. Така ли трябва да бъде облечен човек, за да ви хареса?

— Какво искате да кажете? — попита Мерседес и го стрелна с властен поглед. — Какво искате да кажете? Не ви разбирам.

— Искам да кажа, Мерседес, че сте така строга и жестока към мене само защото очаквате човек, облечен така. Но този, когото очаквате, е може би непостоянен, а ако не е, морето е такова към него.

— Фернан — извика Мерседес, — мислех ви за добър, но съм се лъгала! Фернан, вие имате лошо сърце, щом на помощ на вашата ревност призовавате божия гняв! Да, не крия, очаквам и обичам този, за когото говорите, а ако не дойде, вместо да го обвинявам в непостоянство, ще кажа, че е умрял, като ме е обичал.

Младият каталанец яростно сви юмруци.

— Разбирам ви, Фернан: вие искате да му отмъстите, загдето не ви обичам; вие искате да кръстосате каталанския си нож с камата му! До какво ще ви доведе това? Да загубите приятелството ми, ако сте победен, да видите как се променя приятелството ми в омраза, ако сте победител. Вярвайте ми, да търсите свада с един човек е лошо средство да се харесате на жената, която обича този човек. Не, Фернан, не се отдавайте на лошите си мисли. Щом не можете да ме имате за жена, задоволете се да ме имате за приятелка и сестра; пък почакайте — додаде тя със замъглени и измокрени от сълзи очи, — почакайте, Фернан: преди малко казахте, че морето е коварно, а ето вече четири месеца, откак е тръгнал; през тези четири месеца аз наброих много бури!

Фернан остана равнодушен; той не пожела да изтрие сълзите, които се ронеха по бузите на Мерседес; а за всяка от тези сълзи би дал чаша своя кръв; но тези сълзи течаха за друг.

Той стана, разходи се из колибата и се спря пред Мерседес с мрачен поглед и свити пестници.

— Вижте, Мерседес — рече той, — още веднъж отговорете: решено ли е?

— Обичам Едмон Дантес — рече спокойно момата — и никой друг освен Едмон няма да бъде мой съпруг.

— И ще го обичате винаги?

— Докато съм жива.

Фернан наведе глава, отчаян, изпусна една въздишка, която приличаше на стон; после, като вдигна изведнъж чело, рече със стиснати зъби и полуразтворени ноздри:

— Ами ако е умрял?

— Ако е умрял, и аз ще умра.

— Ами ако ви е забравил?

— Мерседес — извика един весел глас отвън — Мерседес!

— Ах! — извика младата мома, като се изчерви от радост и скочи от любов. — Виждаш, че не ме е забравил, ето иде!

Тя се спусна към вратата и като я отвори, извика:

— Насам, Едмон! Аз съм тук.

Фернан, бледен и разтреперан, се стъписа като пътник, видял змия, и натъкнал се на стола си, се отпусна на него.

Едмон и Мерседес стояха прегърнати. Жаркото слънце на Марсилия, което проникваше през разтворената врата, ги заливаше с вълна от светлина. От начало те не виждаха нищо наоколо си. Безкрайното щастие ги отделяше от света и те говореха с несвързани думи, изблик на такава жива радост, че наподобяваха израз на болка.

Изведнъж Едмон зърна мрачното лице на Фернан, което се открояваше в сянката бледо и заплашително; несъзнателно младият каталанец беше турил ръка на ножа, втикнат в пояса му.

— Ах! Извинявайте — рече Дантес, като свъси вежди също, — не забелязах, че сме трима. — После, обърнат към Мерседес, попита: — Кой е този господин?

— Този господин ще бъде най-добрият ви приятел, Дантес, защото е мой приятел, той е мой братовчед, мой брат; той е Фернан; след вас, Едмон, обичам него най-много на света; не го ли познахте?

— Ах, да — рече Едмон.

И без да изпусне ръката на Мерседес, която стискаше в едната ръка, той протегна сърдечно другата на каталанеца.

Но вместо да отговори на това приятелско движение, Фернан остана ням и неподвижен като статуя.

Тогава Едмон премести изпитателния си поглед от развълнуваната и треперееща Мерседес върху мрачния и застрашителен Фернан.

И този едничък поглед му обясни всичко.

Гняв сбърчи челото му.

— Не знаех, когато бързах толкова да дойда при тебе, Мерседес, че ще намеря враг.

— Враг ли? — извика Мерседес и стрелна с гневен поглед своя братовчед. — Враг у мене, казваш, Едмон! Ако мислех така, щях да те взема подръка и щях да ида в Марсилия, да оставя къщата и да не се върна вече в нея никога.

Очите на Фернан светнаха.

— И ако с тебе се случеше нещастие, мой Едмон — продължи тя със същото неумолимо хладнокръвие, което показваше на Фернан, че младата мома беше прочела до дъно злоещата му мисъл, — ако с тебе се случеше нещастие, щях да се изкача на нос Моржион и щях да се хвърля с главата надолу върху скалите.

Фернан побледня ужасно.

— Но ти се лъжеш, Едмон — добави тя, — тук ти нямаш враг; тук е само Фернан, моят брат, и той ей сега ще ти стисне ръка като на предан приятел.

При тези думи младата мома впери повелителен поглед в каталанеца, който, сякаш омаян от този поглед, се приближи бавно до Едмон и му протегна ръка.

Омразата му като немоощна, макар и яростна вълна се разби във властта, която тази жена имаше над него.

Но едва се докосна до ръката на Едмон, почувствува, че е направил всичко, което можеше, и изскочи вън от къщи.

— Ох! — викаше той, като тичаше като обезумял, заровил ръце в косите си. — Ох, кой ще ме избави от този човек? Горко ми, горко ми!

— Хей, каталанецо, хей, Фернан, къде тичаш? — чу се един глас.

Момъкът се спря отведнъж, огледа се и видя Кадрус, седнал с Данглар до една маса под свод от клони.

— Хей — рече Кадрус, — защо не дойдеш? Толкова ли бързаш, че нямаш време да кажеш добър ден на приятелите си?

— Особено когато те имат и една почти пълна бутилка пред себе си — додаде Данглар.

Фернан погледна двамата мъже затъпял и не отговори нито дума.

— Изглежда, съвсем се е объркал — рече Данглар, като бутна с коляно Кадрус, — дали не сме се излъгали и, обратно на предвижданията ни, Дантес е излязъл победител?

— Ами! Трябва да узнаем — рече Кадрус. И като се обърна към младия човек, рече: — Е, какво, каталанецо, решаваш ли се?

Фернан избърса потта, която се струеше от челото му, и влезе бавно в беседката; нейната сянка сякаш го поуспокои, а прохладата ѝ позакрепи отмалялото му тяло.

— Добър ден — рече той, — вие ме повикахте, нали?

И по-скоро падна, отколкото седна, на един от столовете около масата.

— Повиках те, защото тичаше като луд и се страхувах да не отидеш да се хвърлиш в морето — рече през смях Кадрус. — Дявол да го вземе, човек има приятели не само за да им предложи чаша вино, но и да им попречи да се нагълтат с три-четири литра вода.

Фернан въздъхна така, като че изохка, и отпусна глава на китките на ръцете си, кръстосани върху масата.

— Знаеш ли какво ще ти кажа, Фернан рече Кадрус, като подхвана разговора с онази грубост на простите хора, които от любопитство забравят всяко приличие, — ти ми напомняш отхвърлен любовник.

И той придружи шегата си с гръмовит смях.

— Ба — отговори Данглар, — такъв напет момък не може да бъде нещастен в любовта, ти се шегуваш, Кадрус.

— Съвсем не — подзе Кадрус, — чуй по-добре как въздиша. Хайде, хайде, Фернан — рече той, — вдигни глава и ни отговори: неучтиво е да не се отговаря на приятелите, когато питат за здравето ни.

— Аз съм добре със здравето — рече Фернан и стисна пестници, но не вдигна глава.

— На, виждаш ли, Данглар — рече Кадрус, като смигна на приятеля си, — ето къде е работата: Фернан, добър и храбър каталанец, един от най-добрите рибари в Марсилия, е влюбен в една хубава мома на име Мерседес; но за нещастие хубавата мома от своя страна е, изглежда, влюбена в помощник-капитана на „Фараон“; и тъй като „Фараон“ влезе днес в пристанището, ти разбираш?

— Не, не разбирам — рече Данглар.

— Клетият Фернан ще да е получил сигурно оставката си — продължи Кадрус.

— Е, та какво? — рече Фернан, като вдигна глава — и погледна Кадрус, сякаш търсеше някого, върху когото да излее гнева си: — Мерседес не зависи от никого, не е ли така, и е съвсем свободна да обича, когото си ще.

— Ах, ако ти разбираш това така рече Кадрус, — друга работа! Аз те мислех за каталанец; а ми разправяха, че каталанците не се оставяли да ги измести съперникът им; дори прибавяха, че Фернан особено бил страшен в отмъщението си.

Фернан се усмихна жално.

— Влюбеният не е никога страшен — рече той.

— Клетият момък! — подзе Данглар, като се преструваше, че съжaliaва младежа от все сърце. — Какво да се прави, той не е очаквал, че Дантес ще се върне изведнъж; мислил е, че Дантес е може би умрял, че е изневерил — кой знае! Такива неща са толкова по-тежки, колкото по-неочаквано дохождат.

— Ех, във всеки случай — рече Кадрус, който пиеше и говореше едновременно и върху когото силното малагско вино почваше да действа, — във всеки случай щастливото пристигане на Дантес огорчава не само Фернан, нали, Данглар?

— Не, вярно е, и аз бих се осмелил дори да кажа, че това ще му донесе нещастие.

— Но все пак — продължи Кадрус, като наливаше чаша вино на Фернан и напълваше за осми или десети път собствената си чаша, докато Данглар едва беше допрял устни до своята, — все пак ще се ожени за Мерседес, за хубавата Мерседес; поне за това се е върнал.

През това време Данглар гледаше проникателно младежа и виждаше как думите на Кадрус падат върху сърцето му като разтопено олово.

— А кога е сватбата? — попита той.

— О, тя не е още станала! — пошепна Фернан.

— Не, но ще стане — рече Кадрус, — това е също тъй вярно, както и че Дантес ще стане капитан на „Фараон“, нали така, Данглар?

Данглар потрепера при този неочакван удар и се обърна към Кадрус, за да види по лицето му дали ударът е преднамерен; но съзря само завист на това вече затъпяло от пиянство лице.

— И тъй — рече той, като напълни чашите, — да пием за капитан Едмон Дантес, съпруг на хубавата каталанка!

Кадрус поднесе с натежала ръка чашата към устата си и я гаврътна на един дъх. Фернан сграби своята и я разби о земята.

— Ей, ей — рече Кадрус, какво виждам там на баирчето по пътя от Каталаниите? Погледни де, Фернан, ти имаш по-добро зрение от моето; май започвам да виждам неясно, знаеш ли, че виното е предателско нещо: като че двама влюбени вървят един до друг, хванати ръка за ръка. Да ми прости бог, не подозират, че ние ги виждаме, а ето и се целуват.

Данглар следеше всяко едно от душевните страдания на Фернан, които ясно изкривяваха лицето му.

— Познавате ли ги, господин Фернан? — попита той.

— Да — отговори Фернан с глух глас, — това са господин Едмон и госпожица Мерседес.

— На, виждате ли — рече Кадрус, — а аз не ги познах! Хей, Дантес! Хей, хубава девойко! Елате тук за малко и ни кажете кога ще

бъде сватбата, защото Фернан е такъв инат, че не иска да ни каже.

— Ще млъкнеш ли ти? — рече Данглар, като се преструваше, че задържа Кадрус, който с упоритостта на пияниците се подаваше от беседката. — Помъчи се да се държиш прав и остави влюбените да се любят спокойно. На, виж господин Фернан и вземи пример от него; той е поне разумен.

Може би Фернан, излязъл от кожата си, подбуждан от Данглар, както бикът от копията на тореадорите, щеше да се хвърли най-сетне, защото беше вече станал и сякаш събираше сили, за да скочи върху своя съперник; но Мерседес, засмяна и откровена, вдигна хубавата си глава и светлият ѝ поглед просия; тогава Фернан си спомни за заканата ѝ да умре, ако умре Едмон, и се отпусна отчаян на стола си.

Данглар погледна двамата мъже поред: единият затъпял от виното, другият обладан от любовта. „Няма да извлека нищо от тези глупаци — каза си той — и много се боя, че съм попаднал между един пияница и един страхливец: ето един завистник, който се налива с вино, когато би трябвало да се опие със злъч; ето и един голям глупак, комуто грабват изгората под носа и който знае само да плаче и да хленчи като дете. И все пак очите му пламтят като на испанците, сицилийците и калабрийците, които умеят да си отмъщават; той има такива юмруци, че може да сдроби главата на един вол по-сигурно от секирата на касапа. Няма що, върви му на Едмон; той ще се ожени за хубавата мома, ще стане капитан и ще ни се присмее; освен ако... — бледа усмивка се изписа по устните на Данглар — освен ако аз не се намеся“ — добави той.

— Хей — продължаваше да вика Кадрус, подпрян, с пестници на масата — хей, Едмон, не виждаш ли приятелите си, или така си се възгордял, че не искаш вече да приказваш с тях?

— Не, драги Кадрус — отговори Дантес, — не съм се възгордял, но съм щастлив, а щастието, изглежда, заслепява още повече от гордостта.

— Отлично! Ето това се казва обяснение — рече Кадрус. — Е, добър ден, госпожо Дантес!

Мерседес го поздрави важно.

— Не се наричам още така — рече тя — и у нас смятат, че ако назовават момичетата по името на техния годеник, преди годеникът им

да е станал техен съпруг, това носело нещастие; затова наричайте ме Мерседес, моля ви.

— Простете на нашия добър съсед Кадрус — рече Дантес, — той не бърка чак толкова много!

— И така, сватбата ще стане ли скоро, господин Дантес? — рече Данглар и поздрави двамата млади.

— Колкото се може по-скоро, господин Данглар; днес годежът при татко Дантес, а утре или в други ден най-късно сватбеният обед тук, в „Резерв“. Надявам се, приятелите ще дойдат; смятайте се поканен, господин Данглар; смятай се и ти поканен, Кадрус.

— А Фернан — рече Кадрус, като се смееше мазно, — и Фернан ли е поканен?

— Братът на жена ми е мой брат — рече Едмон — и ние, Мерседес и аз, ще съжаляваме дълбоко, ако той се отдели от нас в такава минута.

Фернан зина да отговори, но гласът замря в гърлото му и той не можа да промълви нито дума.

— Днес годежът, а утре или в други ден сватбата... Дявол да го вземе! Много бързате, капитане.

— Данглар — подзе Едмон с усмивка, — ще ви кажа, както Мерседес преди малко на Кадрус; не ми давайте титлата, която не ми се пада още, това ще ми донесе нещастие.

— Извинете — отговори Данглар, — казах само, че много бързате; дявол да го вземе, ние имаме време: „Фараон“ няма да потегли в морето по-рано от три месеца.

— Човек винаги бърза да бъде щастлив, господин Данглар, защото когато е страдал дълго, мъчно вярва на щастието. Но това не е само егоизъм: аз трябва да ида в Париж.

— Ах, наистина, в Париж; и за пръв път ли отивате там, Дантес?

— Да.

— Своя работа ли имате там?

— Не моя: трябва да изпълня една последна заръка на нашия клет капитан Льоклер; разбирате ли, Данглар, това е свято задължение. Впрочем бъдете спокоен, аз няма да се бавя, само ще отида и ще се върна.

— Да, да, разбирам — рече високо Данглар. После добави на себе си:

„В Париж, за да предаде на адреса сигурно писмото, което му е дал маршалът. Поврага! Това писмо ме навежда на една мисъл, на една прекрасна мисъл! Ах, Дантес, приятелю мой, ти още не си вписан в регистъра на «Фараон» под номер 1.“ После извика подир Едмон:

— На добър път!

— Благодаря — отговори Едмон, като се възви и му махна приятелски.

И двамата влюбени продължиха пътя си, спокойни и весели като двама избраници, които се изкачват в небето.

---

[1] Розата — хан, странноприемница. Б.пр. ↑

IV. ЗАГОВОР

Данглар следи с очи Едмон и Мерседес дотогава, докато двамата влюбени се скриха зад форта Сен Никола; после, като се обърна, видя Фернан, който се беше отпуснал бледен и треперещ на своя стол, додето Кадрус бърбореше думите на някаква пиянска песен.

— Е, скъпи ми господине — рече Данглар на Фернан, — тази женитба, изглежда, не носи щастие на всички?

— Тя ме хвърля в отчаяние — рече Фернан.

— Значи обичахте Мерседес?

— Обожавах я!

— Отдавна ли?

— Откакто се познаваме, винаги съм я обичал.

— И седите тук и си скубете косите, вместо да търсите лек за това! Дявол да го вземе, не мислех, че така постъпват вашите сънародници.

— Какво според вас трябва да правя? — попита Фернан.

— Отде да знам аз? И какво ме е еня мен? Не аз съм влюбен, струва ми се, в госпожица Мерседес, а вие. Търсете, казва се в евангелието, и ще намерите.

— Аз бях вече намерил.

— Какво?

— Исках да пробода мъжа, но жената ми каза, че ако се случи нещастие с годеника ѝ, тя ще се самоубие.

— Ба, такива неща се казват, но не се вършат.

— Вие съвсем не познавате Мерседес, господине: щом се е закланила, тя ще го извърши.

„Глупак — прошепна Данглар, — какво ме е грижа мен дали ще се самоубие, или не, стига Дантес да не бъде капитан.“

— А преди Мерседес да умре — продължи Фернан с непоколебима решителност, — аз самият ще умра.

— Ето това се казва любов — рече Кадрус с пиянски глас, — ето това се казва любов или аз нищо не разбирам!

— Слушайте — рече Данглар, — вие сте, изглежда, благороден момък и бих желал, дявол да ме вземе, да ви помогна, но...

— Да — рече Кадрус, — да видим.

— Драги ми — продължи Данглар, — ти си, кажи-речи, пиан; допий бутилката и ще бъдеш съвсем. Пий и не се бъркай в нашата работа: за нашата работа е потребно да имаш бистър ум.

— Аз да съм пиан? — рече Кадрус. — Ама че го каза! Аз ще изпия още четири такива бутилки; та те не са по-големи от шишенца за одеколон! Чичо Памфиле, вино!

И за да потвърди думите си, Кадрус потропа с чашата си по масата.

— И тъй, вие казахте, господине — подзе Фернан, като очакваше жадно края на прекъснатото изречение.

— Какво казвах? Не си спомням вече. Заради този пианица Кадрус изгубих нишката на мисълта си.

— Нека бъда пианица; толкова по-зле за онези, които се страхуват от виното: те имат някаква лоша мисъл и се страхуват виното да не им я извади наяве.

И Кадрус се залови да пее последните два стиха на една много разпространена по това време песен:

*Че злият пий водица само,
това се знае от потона.*

— Вие казахте, господине — продължи Фернан, — че искате да ми помогнете, но добавихте...

— Да, но добавих... за да ви помогна, достатъчно е Дантес да не се ожени за тази, която обичате; и женитбата може много лесно да не стане, струва ми се, и без смъртта на Дантес.

— Смъртта може само да ги раздели — рече Фернан.

— Разсъждавате като дете, приятелю мой — рече Кадрус, — на, Данглар е умник, дявол, грък, той ще ви докаже, че грешите. Докажи му, Данглар. Аз гарантирах за тебе. Кажи му, че не е нужно Дантес да умира; пък и ужасно ще бъде, ако Дантес умре. Той е добър момък, аз обичам Дантес. За твое здраве, Дантес.

Фернан нетърпеливо стана.

— Оставете го да си приказва — рече Данглар, като задържа момъка, — ако и да е пиан, той не греши толкова много. Разлъката разделя също както и смъртта; и представете си, че между Едмон и Мерседес се намират стените на един затвор; те ще ги разделят толкова, колкото и една надгробна плоча.

— Да, но човек излиза от затвора — рече Кадрус, който с остатъка от разума си се вкопчваше в разговора. — И когато човек излезе от затвора и се нарича Едмон Дантес, той си отмъщава.

— Все ми е едно! — пошепна Фернан.

— Пък и защо — продължи Кадрус — ще турят Дантес в затвора? Той не е нито крал, нито е убивал.

— Млъкни — рече Данглар.

— Не искам да мълча — рече Кадрус. — Искам да ми кажат защо ще турят Дантес в затвора. Аз обичам Дантес. За твое здраве, Дантес!

И той изпразни отново чашата вино.

Данглар погледна в мътните очи шивача, който все повече и повече се опиваше, и се обърна към Фернан:

— Сега разбирате ли, че не е нужно да го убивате?

— Разбира се, че не е нужно, това, както вие преди малко казахте, има средство да се арестува Дантес. Но имате ли това средство?

— Ако се потърси хубаво — рече Данглар, — ще се намери. Но — продължи той — за какъв дявол ще се бъркам аз в тази работа; засяга ли ме това?

— Не знам дали ви засяга това — рече Фернан, като го хвана за ръката, — но знам, че имате причини да мразите Дантес: който мрази сам, той не се лъже в чувствата на другите.

— Аз да имам причини да мразя Дантес? Никакви, честна дума. Видях, че сте нещастен, и вашето нещастие ме заинтересува, ето всичко; но щом вие смятате, че действувам за себе си, тогава сбогом, драги ми приятелю, измъквайте се от бедата, както знаете.

И Данглар се престори, че иска да стане също.

— Не — задържа го Фернан, — останете! Безразлично ми е в края на краищата дали мразите, или не Дантес: аз го мразя; признавам открито. Намерете средството и аз ще изпълня всичко, стига да няма смърт, защото Мерседес каза, че ще се самоубие, ако убият Дантес.

Кадрус, оборил глава на масата, повдигна чело и като изглежда Фернан и Данглар с тежък и помътнял поглед, рече:

— Да убият Дантес! Кой се кани тук да убива Дантес? Не искам аз да го убиват: той ми е приятел; тази сутрин ми предложи да раздели парите си с мене, както аз бях разделил моите с него; не искам да убиват Дантес.

— А кой иска да го убива, глупако! — сопна му се Данглар. Ние само се шегуваме; пий за негово здраве — додаде той, като наля чашата на Кадрус — и ни остави на мира.

— Да, да, за здравето на Дантес! — рече Кадрус, като изпразваше чашата си. — За негово здраве!... За негово здраве!... На!

— Но средството... средството? — питаше Фернан.

— Та вие не го ли намерихте още?

— Не, вие се наехте сам.

— Вярно — подзе Данглар, — французите имат това превъзходство над испанците, че испанците обмислят, а французите измислят.

— Измислете го тогава — рече Фернан нетърпеливо.

— Келнер — рече Данглар, — перо, мастило и хартия!

— Перо, мастило и хартия! — избъбра Кадрус. — Да, аз съм счетоводител: перото, мастилото и хартията са моите сечива; а без моите сечива аз не мога нищо да направя.

— Перо, мастило и хартия! — извика на свой ред Фернан.

— Всичко е на онази маса — рече келнерът, като посочи исканите неща.

— Дайте ни ги тогава.

Келнерът взе хартията, мастилото и перото и ги сложи на масата в беседката.

— Когато си помислиш — рече Кадрус, като тупна с ръка по хартията, — че ето с това тук може да убиеш един човек по-сигурно, отколкото ако го причакаш на края на гората, за да го пречукаш! Винаги съм се страхувал повече от едно перо, от едно шишенце мастило и един лист хартия, отколкото от сабя или пистолет.

— Проклетникът не е още толкова пиян, колкото изглежда рече Данглар, — налейте му да пие, Фернан.

Фернан напълни чашата на Кадрус и шивачът, като всеки истински пияница, дигна ръката си от листата и я протегна към чашата

си.

Каталанецът почака, докато Кадрус, почти победен от този нов залп, сложи или по-скоро изпусна чашата на масата.

— И тъй? — подзе каталанецът, като видя, че последните останки от разума на Кадрус изчезнаха след тази чаша вино.

— И тъй! Ако например — продължи Данглар — след едно такова пътуване като пътуването на Дантес, при което той се отби в Неапол и на остров Елба, някой донесе на кралския прокурор, че той е бонапартистки агент...

— Аз ще донеса, аз! — извика живо младежът.

— Добре; но тогава ще поискат от вас да подпишете декларацията си или ще ви поставят на очна ставка с оногова, срещу когото сте донесли: аз знам с какво да ви снабдя, за да поддържате обвинението си; но Дантес не може да остане вечно в затвора; един ден той все ще излезе и този ден, когато излезе, тежко на оня, който го е вкарал там!

— Ох, само това искам — рече Фернан, — да потърси свада с мене!

— Ами Мерседес! Мерседес ще ви намрази, ако вие само докоснете с пръст нейния мил Едмон!

— Това е вярно — рече Фернан.

— Не, не — продължи Данглар, — ако се реши човек на подобно нещо, виждате ли, по-добре е чисто и просто да вземе ето така това перо, да топне в мастилото и да напише с лявата ръка, за да не могат да познаят почерка, един малък донос със следното съдържание.

И Данглар, като допълни наставлението си с пример, написа с лявата ръка и с наклонен обратно почерк, който нямаше никаква прилика с обикновения му почерк, следните редове, които предаде на Фернан и Фернан прочете полугласно:

„Един привърженик на трона и на религията уведомява господин кралския прокурор, че именуемият се Едмон Дантес, помощник-капитан на кораба «Фараон», пристигнал тази сутрин от Смирна, след като е спрял в Неапол и Порто Ферайо, е получил от Мюра писмо за

узурпатора, а от узурпатора — писмо за бонапартисткия комитет в Париж.

Ще се уверите в неговото престъпление, като го арестувате, защото ще намерите това писмо или у него, или у баща му, или в каютата на борда на «Фараон».“

— Отлично — продължи Данглар, — така отмъщението ви ще има смисъл, защото тогава то няма в никой случай да се обърне срещу вас и работата ще си върви от само себе си; ще остане само да сгънете писмото ето като мене и да напишете отгоре: „До господин кралския прокурор“. И всичко би било свършено.

И като си играеше, Данглар написа адреса.

— Да, всичко би било свършено — извика Кадрус, който с последно усилие на ума си следеше четенето на писмото и разбираше инстинктивно какви последици можеше да повлече подобен донос, — да, всичко би било свършено: само че това би било подлост.

И той протегна ръка да вземе писмото.

— Тъкмо затова — рече Данглар, като бутна писмото по-далеч, за да не го достигне ръката му — всичко, което казвам и правя, е само шега; и аз пръв ще бъда огорчен, ако се случи нещо с Дантес, с тоя добър Дантес! Затова виж...

Той взе писмото, смачка го и го хвърли в един ъгъл на беседката.

— Ха тъй — рече Кадрус. — Дантес е мой приятел и не искам да му напакосят.

— Ех, кой пък мисли да му напакости! Нито аз, нито Фернан! — рече Данглар, като стана и погледна момъка, който продължаваше да седи и под око попоглеждаше доносническия лист, хвърлен в ъгъла.

— В такъв случай — Кадрус — нека донесат вино: искам да пия за здравето на Едмон и на хубавата Мерседес.

— Ти и без това пи много, пияници — рече Данглар, — и ако продължаваш, ще трябва да спиш тук, защото няма да можеш вече да се държиш на крака.

— Аз ли — рече с пиянско самохвалство Кадрус и стана, — аз ли не мога да се държа на крака? Обзалагам се, че ще се кача на Акулската камбанария, без да се поклатя дори!

— Хубаво, така да бъде — рече Данглар, — да се обзаложим, но утре: днес е време да се приберем в къщи; дай ми ръката си и да вървим.

— Да вървим — рече Кадрус, — но не ми трябва ръката ти. Ще дойдеш ли, Фернан? Ще дойдеш ли с нас в Марсилия?

— Не — рече Фернан, аз се връщам в Каталаниите.

— Гресиш, ела с нас в Марсилия, ела.

— Не ми трябва Марсилия и не искам да отивам там.

— Какво каза? Не искаш ли, мой човек, е, хубаво, както щеш! Всеки е свободен! Ела, Данглар, и да оставим господина да се прибере в Каталаниите, щом иска.

Данглар се възползува от мигновената отстъпчивост на Кадрус и го помъкна към Марсилия; но за да предостави на Фернан по-кратък и по-лесен път, вместо по кея на Рив Нюв той се върна през портата Сен Виктор. Кадрус го следваше, олюлявайки се, увиснал на ръката му.

Когато извървя двајсетина крачки, Данглар се обърна и видя как Фернан се спусна към листа и го пхна в джоба си; а след това, като изскочи от беседката, момъкът зави към Пилон.

— Какво прави той? — попита Кадрус. — Той ни излъга: каза, че ще отиде в Каталаниите, а отива в града! Хей, Фернан, заблуждаваш се, момчето ми!

— Ти не виждаш ясно — рече Данглар, — той върви право към Старата болница.

— Наистина ли? — рече Кадрус. — Хубаво! Бих се заклел, че зави надясно; право казват, виното е предател.

„Хайде, хайде — пошепна си Данглар, — мисля, че работата е добре търкулната, остава сега сама да върви.“

V. ГОДЯВКА

На другия ден времето беше хубаво. Слънцето изгря чисто и сияйно и първите пурпурни лъчи обагриха с рубините си пенливите гребени на вълните.

Угощението беше приготвено в първия етаж на същия този „Резерв“, с чиято беседка ние вече се запознахме. Това беше една голяма зала с пет-шест прозорци и над всеки от тях (да обясни явлението, който може!) беше написано името на един от големите френски градове. По дължината на всички прозорци се простираше тераса, дървена, както и цялата сграда.

Макар угощението да беше определено за дванайсет часа, от единайсет часа заранта по тази тераса се разхождаха нетърпеливи гости. Това бяха привилегированите моряци от „Фараон“ и няколко войници, приятели на Дантес. Те всички от уважение към младоженците бяха облекли най-хубавите си дрехи.

Между бъдещите сътрапезници се носеше слух, че корабовладелците на „Фараон“ щели да почетат с присъствието си сватбеното угощение на техния помощник-капитан: но от тяхна страна това беше такава чест за Дантес, че никой не се осмеляваше още да вярва.

Но Данглар, който дойде с Кадрус, потвърди тази новина. Той беше видял заранта господин Морел и господин Морел му беше казал, че ще обядва в „Резерв“.

И наистина след малко господин Морел също влезе в стаята, приветствуван от моряците на „Фараон“ с единомушни ръкопляскания. Присъствието на корабовладелеца беше за тях потвърждение на слуха, че Дантес ще бъде назначен капитан; и тъй като Дантес беше обичан много на кораба, тези честни хора благодаряха на корабовладелеца за това, че веднъж неговият избор е съвпаднал случайно с техните желания. Щом влезе господин Морел, изпратиха единомушно Данглар и Кадрус при годеника с поръка да му обадят за пристигането на

важното лице, чиято поява беше предизвикала силна радост, и да му кажат да побърза.

Данглар и Кадрус се затекоха, но едва направиха сто крачки, и близо до магазина за барут видяха малката групичка, която идеше.

Тази групичка се състоеше от четири млади девойки, дружки на Мерседес и каталанки като нея, които придружаваха годеницата, водена подръка от Едмон. До бъдещата съпруга вървеше бащата Дантес, а зад тях идваше Фернан с изкривена от злобна усмивка уста.

Нито Мерседес, ни Едмон виждаха тази злобна усмивка на Фернан. Клетите деца бяха така щастливи, че виждаха само себе си и ведрото хубаво небе, което ги благославяше.

Данглар и Кадрус изпълниха посланичеството си; после, като стиснаха силно и приятелски ръката на Едмон, заеха местата си — Данглар до Фернан, Кадрус до бащата Дантес, център на общото внимание.

Старецът беше облякъл копринения си рипсен фрак с широки шлифовани копчета от стомана. Мършавите му, но мускулести крака бяха обути във великолепно, изпъстрени с капчици чорапи, които миришеха от един километър далече на английска контрабанда. На триъгълната му шапка висеше сноп бели и сини ленти. Той се подпираше на вит дървен бастун, закривен горе като древна гега. Човек би го взел за един от онези франтове, които се перчеха през 1796 година в отново откритите градини на Люксембург и Тюйлери. До него, както вече казахме, беше се промъкнал Кадрус. Надеждата за добър обед го беше помирила окончателно с Дантесовци и в паметта му беше се запазил смътен спомен за станалото вчера, както се случва, когато, събуден сутрин, намираш в ума си сянката на съня, сънуван през нощта.

Като се приближи до Фернан, Данглар хвърли дълбок поглед върху отчаяния любовник. Фернан вървеше след бъдещите съпрузи, напълно забравен от Мерседес, която в младежкия и прелестен егоизъм на любовта виждаше само своя Едмон; Фернан ту побледняваше, ту почервяваше и тези внезапни изблици всеки път изчезваха, за да отстъпят на една все по-голяма и по-голяма бледнина. Сегиз-тогиз той поглеждаше към Марсилия и тогава нервно и неволно потреперваше. Той, изглежда, очакваше или най-малко предвиждаше някакво голямо събитие.

Дантес беше облечен просто. Тъй като служеше в търговската флота, дрехата му беше нещо средно между военната униформа и гражданския костюм; и в тази дреха доброто му лице, просветляло от радостта и хубостта на годеницата му, беше прекрасно.

Мерседес беше хубава като някоя гъркиня от Кипър и от Хиос, с черни, като абанос очи и коралови устни. Тя вървеше с оная волна и сигурна походка, с която вървят арлезианките и андалузките. Градската девойка би се опитала може би да скрие радостта си под някое було или най-малко под кадифето на клепките си, но Мерседес се усмихваше и гледаше всички, които я заобикаляха, и нейната усмивка и поглед казваха така откровенно, както биха казали това тези думи: „Ако сте ми приятели, радвайте се с мене, защото наистина аз съм щастлива!“

Още щом годениците и техните придружници се приближиха до „Резерв“, господин Морел слезе и се запъти към тях, последван от моряците и войниците, с които беше останал и пред които беше повторил обещанието си, дадено на Дантес, че той ще наследи капитан Лъоклер. Като го видя да иде, Едмон пусна годеницата си и мушна ръката ѝ под ръката на господин Морел. Корабовладелецът и младата девойка, давайки тогава пример на всички, се изкачиха първи по стълбата в залата, дето обедът беше сложен, и цели пет минути дървените стъпала скърцаха под тежките стъпки на гостите.

— Тате — рече Мерседес, като се спря на средата на трапезата, — седнете от дясната ми страна, моля ви, а от лявата аз ще поставя онзи, който, ми е наместо брат — додаде тя с нежност, която прониза до дъно сърцето на Фернан като кама.

Устните му посиняха и под тъмния цвят на мъжкото му лице можеше да се види как още веднъж кръвта се оттегля малко по малко, за да нахлуе в сърцето.

Дантес постъпи по същия начин: от дясната си страна той постави господин Морел, а от лявата Данглар; после с ръка покани останалите да насядат, където им е угодно.

Вече обикаляха трапезата тъмните и остро ухаещи арлски салами, раците в блестяща броня, прерите с розова черупка, морските таралежи, прилични на кестени с бодлива обвивка, кловисите, които заместват северните стриди за южняците гастрономи; с една дума, всички тези изискани лакомства, които вълната изхвърля на пясъчния

бряг и благодарните рибари означават с едно общо име „морски плодове“.

— Хубаво мълчание! — рече старецът, като опитваше чаша жълто като топаз вино, което чичо Памфил лично беше турил пред Мерседес. — Кой ще каже, че тук има трийсет души, които чакат само да се посмеят.

— Ех, младоженецът не е винаги весел — рече Кадрус.

— Наистина — рече Дантес, — аз съм много щастлив в тази минута, за да бъда весел. Ако така разбирате това, вие имате право, съседе! Радостта действа понякога странно, тя потиска, както мъката.

Данглар погледна Фернан, чийто впечатлителен характер възприемаше и отразяваше всяко вълнение.

— Хайде де — рече Данглар, — да не би да се боите от нещо? Чини ми се, напротив, че всичко става според желанията ви!

— И това тъкмо ме плаши — рече Дантес, — струва ми се, че човек не е създаден за такова лесно щастие! Щастието прилича на онези дворци от омагьосаните острови, вратите на които вардят дракони. Трябва да се бориш, за да го завоюваш, и аз наистина не знам с какво съм заслужил щастието да бъда съпруг на Мерседес.

— Съпруг, съпруг! — рече Кадрус през смях. — Не още, капитане: опитай се да се държиш като съпруг и ще видиш как ще се посрещне това!

Мерседес се изчерви.

Фернан се въртеше на стола, потреперваше при най-малкия шум и сегиз-тогиз избърсваше потта, която блестеше по челото му като първите едри капки на бурен дъжд.

— Бога ми — рече Дантес, — не си струва трудът, съседе Кадрус, да ме опровергавате за такива дребни работи. Мерседес не е още моя жена, вярно... (Той извади часовника си.) Но след час и половина тя ще бъде!

Всички извикаха изненадани освен бащата Дантес, който широко се засмя и показа още хубавите си зъби. Мерседес се усмихна и вече не се изчерви. Фернан хвана конвулсивно дръжката на ножа си.

— След час! — рече Данглар, също побледнял. — Че как тъй?

— Да, приятели мои — отговори Дантес, — благодарение съдействието на господин Морел, комуто след баща си; дължа най-

много на света, всички пречки са отстранени. Ние платихме вулата и в два и половина часа кметът на Марсилия ни очаква в кметството. А тъй като вече удари един и четвърт, не мисля, че много греша, като казвам, че след час и трийсет минути Мерседес ще се нарече госпожа Дантес.

Фернан затвори очи: огън изгори клепачите му; той се облегна на масата, за да не припадне, и въпреки всичките си усилия не можа да съдържи едно глухо стенание, което потъна в гълчавата, сред смеховете и честитките на събралите се гости.

— Ей това значи да действуваш, а — рече бащата Дантес. — Това губивреме ли е според вас? Пристигна вчера сутринта, днес в три часа е женен! Само моряците могат така!

— Ами другите формалности — възрази плахо Данглар: — договорът, подписите?

— Договорът — рече Дантес през смях, — договорът е съвсем готов: Мерседес няма нищо, нито пък аз! Всичко у нас е общо, туйто! Не се искаше много време да се напише това и няма да струва скъпо.

Тази шега предизвиква нов избух от радост и ръкопляскания.

— Така че това, което смятаме за годявка — рече Данглар, — е чисто и просто сватбено угощение.

— Не рече Дантес, — вие няма да загубите нищо, не се безпокойте. Утре заранта тръгвам за Париж. Четири дни отиване, четири дни връщане, един ден, за да изпълня добросъвестно възложената ми заръка, и на 1 март аз се връщам; на 2 март ще бъде истинското сватбено угощение.

Надеждата за ново пиршество усили така веселието, че старият Дантес, който в началото на обета се оплакваше от мълчанието, сега сред общия разговор напразно се мъчеше да вмъкне своето пожелание за благоденствие на бъдещите съпрузи.

Дантес отгатна мисълта на баща си и му отговори с усмивка, изпълнена с обич. Мерседес погледна стенния часовник с кукувица в залата и кимна лекичко на Едмон.

На трапезата царуваше онова шумно веселие и онази непринуденост, които придружават края на обедите у по-бедните хора. Недоволните от своето място станаха от трапезата и потърсиха други съседи. Всички заприказваха едновременно, никой не отговаряше на

онова, което събеседникът му казваше, а само на собствените си мисли.

Данглар беше почти също тъй бледен, както Фернан; що се отнася до Фернан, той не живееше вече и приличаше на грешник, осъден да гори в огнено езеро. Той стана с първите и се разхождаше надлъж и шир по залата, като се опитваше да не слуша песните и звъна на чашите.

Кадрус се приближи до него тъкмо когато Данглар, когато той отбягваше, се присъедини също към него в един ъгъл на залата.

— Наистина — рече Кадрус, у когото добрите обноски на Дантес и главно доброто вино на чичо Памфил бяха заглушили остатъка от омразата, посята в душата му от неочакваното щастие на Дантес, — наистина Дантес е мило момче; и когато го виждам да седи до годеницата си, казвам си, че нямаше да бъде хубаво да му се изиграе онази мръсна шега, която крояхте вчера.

— Ето на — рече Данглар, — ти видя, че не й дадохме ход; клетият Фернан беше така потресен, че отначало ми стана жално за него; но откакто се примири и стана дори шафер на своя съперник, няма защо да говорим повече.

Кадрус изгледа Фернан, който беше мъртвешки бледен.

— Жертвата е толкова по-голяма — продължи Данглар, — че наистина момата е хубава. Да го вземе мътната, щастлив нехранимайко е моят бъдещ капитан; бих желал да се наричам Дантес само дванайсет часа.

— Ще тръгнем ли? — попита нежният глас на Мерседес. — Ето, удари два, а нас ни чакат в два и четвърт.

— Да, да, да тръгнем! — рече Дантес и стана живо.

— Да тръгнем! — повториха в хор всички сътрапезници.

В същия миг Данглар, който не губеше от поглед Фернан, седнал на перваза на прозореца, го видя как изблещи очи, подскочи конвулсивно и отново се отпусна на прозореца; почти в същия миг глух шум отекна на стълбището; екот на тежки стъпки, неясен глъч от гласове, примесени със звън на оръжие, заглушиха възгласите на сътрапезниците, колкото и шумни да бяха те, и привлякоха общото внимание — тозчас настъпи тревожно мълчание.

Шумът се приближи: три удара проехтяха на вратата; всеки погледна съседа си учудено.

— В името на закона! — извика един силен глас; никой не се обади.

Вратата веднага се отвори и един полицейски комисар, препасан с шарф, влезе в залата, последван от четирима въоръжени войници, водени от един сержант.

Тревогата се смени с ужас.

— Какво има? — попита корабовладелецът, като пристъпи към комисаря, с когото беше познат. — Сигурно има някаква грешка, господине.

— Ако има грешка, господин Морел — отговори комисарят, — вярвайте, че тя бързо ще бъде поправена; засега аз имам заповед за арест; и макар със съжаление да изпълнявам нареждането, все пак трябва да го изпълня: кой от вас, господа, е Едмон Дантес?

Всички погледи се обърнаха към младия човек, който, силно развълнуван, но запазил достойнство, направи крачка напред и рече:

— Аз, какво искате от мене, господине?

— Едмон Дантес — подзе комисарят, — в името на закона ви арестувам!

— Вие ме арестувате — рече Едмон, леко пребледнял, — но защо ме арестувате?

— Не знам, от вашия пръв разпит вие ще научите това.

Господин Морел разбра, че няма какво да се прави срещу неумолимостта на положението: полицейският комисар, препасан с шарф, не е вече човек, той е статуя на закона, студена, глуха, няма.

Старецът, напротив, се спусна към чиновника; има неща, които сърцето на един баща или на една майка няма да разберат никога.

Той молеше и закланаеше: сълзите и молбите бяха безсилни; ала неговото отчаяние беше толкова голямо, че комисарят се трогна.

— Господине — рече той, — успокойте се; може би вашият син не е спазил някоя митническа или карантинна формалност и по всяка вероятност, когато получат от него желаните сведения, той ще бъде пуснат на свобода.

— Какво значи това? — попита Кадрус, свъсил вежди, като се обърна към Данглар, който се преструваше на изненадан.

— Отде да знам? — рече Данглар. — Аз съм като тебе: виждам какво става, нищо не разбирам и стоя смутен.

Кадрус потърси с очи Фернан: той беше изчезнал.

Тогава цялата вчерашна сцена възникна пред него с ужасна яснота.

Злополучната развръзка като че смъкна пелената, която вчерашното пиянство беше хвърлило между погледа и паметта му.

— Ох, ох — рече той с прехрипнал глас, — не е ли това последица от шегата, за която говорихте вчера, Данглар? В такъв случай тежко му на оня, който е сторил това — тя е много тъжна.

— Съвсем не! — извика Данглар. — Ти, напротив, знаеш добре, че скъсах листа.

— Ти не го скъса — рече Кадрус, — ти го захвърли в ъгъла, само това.

— Млъкни, ти не си видял нищо, ти беше пиян.

— Къде е Фернан? — попита Кадрус.

— Отде да знам? — отговори Данглар. — Отишъл е вероятно по своя работа; но вместо да се занимаваме с това, хайде да помогнем на опечалените нещастници.

И действително през време на този разговор Дантес беше стиснал с усмивка ръката на всичките си приятели и беше се предал в ръцете на войниците.

— Бъдете спокойни — рече той, — грешката ще се разясни и аз вероятно дори няма да стигна до затвора.

— О, разбира се, гарантирам за това — рече Данглар, който в този миг се приближи до главната група.

Дантес слезе по стълбата, предшествуван от полицейския комисар и ограден от войниците. Една кола с широко отворена врата чакаше на входа; той се качи в нея, двама войници и комисарят се качиха след него; вратата се затвори и колата пое пътя към Марсилия.

— Сбогом, Дантес, сбогом, Едмон! — извика Мерседес, като изскочи на терасата.

Затворникът чу този последен вик, изтръгнал се като ридание от разбитото сърце на годеницата му; той провря глава през прозореца на колата, извика: „Довиждане, Мерседес!“, и изчезна зад един от ъглите на форта Сен Никола.

— Почакайте ме тук — рече корабовладелецът, — ще взема първата срещната кола, ще отида в Марсилия и ще ви донеса известия.

— Вървете! — извикаха всички гласове. — Вървете и върнете се колкото може по-скоро!

След това двойно заминаване между всички останали се възцари няколко мига страшно вцепенение.

Старецът и Мерседес стояха известно време уединени, всеки със своята собствена мъка; но накрая очите им се срещнаха; те се почувствуваха като две жертви, поразени от един и същ удар, и се хвърлиха един другиму в прегръдките.

През това време Фернан се върна, наля си чаша вода и седна на един стол.

Случайно на съседния стол, след като се изкопчи от прегръдките на стареца, се отпусна Мерседес.

Фернан бавно отдръпна стола си.

— Той е — рече на Данглар Кадрус, който не сваляше очи от каталанеца.

— Не вярвам — отговори Данглар, — той е много глупав; във всеки случай нека грехът падне върху оня, който е извършил това.

— Ти забравяш за оня, който го посъветва — рече Кадрус.

— Ех, бога ми — рече Данглар, — ако трябваше да отговаряме за всичко, което казваме на вятъра!

— Да, когато казаното на вятъра пада върху главата на някого!

През това време гостите тълкуваха арестуването най-разнообразно.

— А вие, Данглар — рече един глас, — какво мислите за това събитие?

— Аз мисля — рече Данглар, — че сигурно е донесъл няколко вързопчета със забранени стоки.

— Но ако е така, вие би трябвало да знаете това, Данглар, нали сте счетоводител.

— Да, вярно; но счетоводителят знае само балите, които му декларират; аз знам, че носим памук, ето всичко; че сме взели товара в Александрия от господин Пастре и в Смирна от господин Паскал; за друго не ме питайте.

— Ох, сега си спомням — пошепна клетият баща, като се вкопчи за тази дреболия, — той ми каза вчера, че носел за мене сандъче кафе и сандъче тютюн.

— Виждате ли — рече Данглар, — това е: в наше отсъствие митничарите сигурно са отишли на „Фараон“ и са открили контрабандата.

Мерседес не вярваше на всичко това; сподавената ѝ до този миг мъка избухна изведнъж в ридания.

— Хайде, хайде, не се отчайвайте! — рече бащата Дантес, без да знае добре какво казва.

— Не се отчайвайте! — повтори Данглар.

— Не се отчайвай — опита се да прошепне Фернан.

Но тези думи заседнаха в гърлото му; устните му мърдаха, нито един звук не излизаше от устата му. Господа — извика един от гостите, останал да караули на терасата: — господа, кола! Ах, това е господин Морел! Кураж, кураж! Сигурно ни носи добри известия.

Мерседес и старият баща се затекоха към корабовладелеца и го посрещнаха на вратата. Господин Морел беше много блед.

— Е, какво? — извикаха те в един глас.

— Приятели мои — отговори корабовладелецът, като клатеше глава, — работата е по-тежка, отколкото мислехме.

— Ох, господин Морел — извика Мерседес, — той е невинен!

— Вярвам в това — отговори Морел, — но го обвиняват...

— В какво? — попита старият Дантес.

— Че е бонапартистки агент.

Тези от читателите ми, които са живели във времето, когато става тази история, си спомнят колко страшно обвинение беше тогава казаното от господин Морел.

Мерседес извика; старецът падна на един стол.

— Ах — промълви Кадрус, — вие ме излъгахте, Данглар, шегата е извършена; но аз не искам да умрат от скръб този старец и тази млада девойка, аз ей сега ще им кажа всичко.

— Млъкни, нещастнико — викна Данглар, като сграбчи Кадрус за ръката, — или не отговарям за тебе; кой ти е казал, че Дантес не е действително виновен? Корабът се отби на остров Елба, Дантес слезе и остана цял един ден в Порто Ферайо; ако намерят у него някакво компрометиращо писмо, всички, които се застъпят за него, ще минат за негови съучастници.

Кадрус с бързия инстинкт за самосъхранение разбра цялата основателност на това разсъждение; той погледна Данглар със замъглени от страх и скръб очи и направил крачка напред, отстъпи две назад.

— Да почакаме тогава — измънка той.

— Да, да почакаме — рече Данглар, — ако е невинен, ще го пуснат; виновен ли е, безполезно е да се излага човек за един съзаклятник.

— Тогава да вървим, не мога да остана повече тук.

— Да, ела — рече Данглар, зарадван, че ще има с кого да се връща, — ела и да ги оставим да се оправят, както могат.

Тръгнаха си; Фернан, станал отново опора на младата девойка, хвана Мерседес за ръката и я отведе към Каталаните; приятелите на Дантес поведоха от своя страна към Меланските алеи почти примрелия старец.

Скоро слухът, че Дантес е бил арестуван като бонапартистки агент, се пръсна из целия град.

— Бихте ли повярвали това, драги ми Данглар? — рече Морел, като настигна своя счетоводител и Кадрус, защото и той бързаше за града с надежда да получи непосредствено известие за Едмон от помощника на кралския прокурор господин дьо Вилфор, когото познаваше малко, — бихте ли повярвали това?

— Ами че, господине — отговори Данглар, — нали аз казах, че Дантес без всякаква причина се отби на остров Елба и този престой, знаете ли, ми се стори подозрителен.

— Но вие споделихте ли подозренията си с други освен с мен?

— За нищо на света, господине — добави съвсем тихо Данглар, — вие знаете добре, че заради вашия чичо господин Поликар Морел, който е служил при оня и не крие убежденията си, и вас подозират, че съжелявате за Наполеон. Би ме било страх да не навредя на Едмон, а после и на вас; има неща, които един подчинен е длъжен да каже на своя корабовладелец и да крие строго от другите.

— Правилно, Данглар, правилно! — рече корабовладелецът. — Вие сте честен момък; и аз предварително помислих за вас, в случай че клетият Дантес стане капитан на „Фараон“.

— Как тъй, господине?

— Да, аз попитах предварително Дантес какво мисли за вас и съгласен ли е да ви остави на вашия пост; не знам защо, стори ми се, че има известна студенина помежду ви.

— И какво ви отговори той?

— Че действително имало един случай — той не ми каза какъв, — когато той се провинил пред вас, но че всеки, който има доверието

на корабовладелеца, има и неговото.

— Лицемер! — пошепна Данглар.

— Клетият Дантес! — рече Кадрус. — Наистина той беше прекрасен момък.

— Да — рече Морел, — но ето че сега „Фараон“ е без капитан.

— О, нека се надяваме — рече Данглар. — Ние ще можем да тръгнем едва след три месеца, до това време ще пуснат на свобода Дантес.

— Разбира се, но дотогава?

— А дотогава аз съм на вашите услуги, господин Морел — рече Данглар, — вие знаете, че умея да управлявам кораб не по-лошо от всеки капитан, изкарал дълъг курс; ще бъде дори по-изгодно да ме вземете, защото когато Едмон излезе от затвора, вие няма да има на кого да благодарите: той ще си заеме отново своето място, а аз моето, туйто.

— Благодаря, Данглар — рече корабовладелецът, — ето това наистина урежда всичко. Поемете тогава командването, аз ви упълномощавам, и надзиравайте разтоварването: не бива работите да страдат, каквато и злополука да сполети отделните хора.

— Бъдете спокоен; но ще може ли поне да навестим добрия Едмон?

— Това ще ви кажа ей сега, Данглар; ще се опитам да говоря с господин дьо Вилфор и да ходатайствувам пред него в полза на затворника. Знам добре, че е отявлен роялист, но дявол да го вземе, макар и да е роялист и кралски прокурор, той е все пак човек и не мисля, че е зъл.

— Не е зъл — рече Данглар, — но чувах, че бил честолюбив, а това е едно и също.

— Ще видим — рече Морел с въздишка, — идете на кораба, аз ще дойда при вас.

И той остави двамата приятели и се запъти към съдебната палата.

— Виждаш ли — рече Данглар на Кадрус — какъв обрат взима работата. Искаш ли още да се застъпиш сега за Дантес?

— Не, разбира се; но все пак страшно е, че една шега може да има такива последици.

— Че кой е направил това? Нито аз, нито ти, а Фернан. Ти нали знаеш, че аз хвърлих листа в един ъгъл, струва ми се дори, че го скъсах.

— Не, не — рече Кадрус. — О, колкото за това съм сигурен; виждам го и сега в ъгъла на беседката, целия смачкан, целия овалян, и много бих желал да е още там, където го виждам!

— Какво да се прави? Навярно Фернан го е прибрал, преписал го е или е дал да го препишат, Фернан дори сам може да не си е дал този труд; и аз мисля... боже мой, може би е изпратил собственото ми писмо! Добре, че си преправих почерка.

— Но знаеше ли ти, че Дантес заговорничи?

— Аз не знаех нищо. Както ти казах, мислех да си направя шега, не друго. Изглежда, като шута съм казал на смях истината.

— Все едно — продължи Кадрус, — бих дал много да не беше се случило това или поне да не бъда замесен в нищо. Ще видиш, че то ще ни донесе нещастие, Данглар!

— Ако донесе нещастие някому, то ще е на истинския виновник, а истинският виновник е Фернан, не ние. Какво нещастие може да сполети нас? Ние трябва само да си стоим спокойно, да не пророним дума за всичко това и бурята ще мине без гръмотевица.

— Амин — рече Кадрус, кимна за сбогом на Данглар и се запъти към Меланските алеи, като разтърсваше глава и си говореше сам, както обикновено правят силно угрижените хора.

„Така — рече Данглар, — работите взимат обрата, който предвиждах; ето ме капитан, макар и временно, и ако този глупак Кадрус може да мълчи — капитан завинаги. Освен ако случайно правосъдието изпусне Дантес. Но правосъдието си е правосъдие — добави той с усмивка — и аз се осланям на него.“

Той скочи в една лодка, като нареди на лодкаря да кара към „Фараон“, дето корабовладелецът, както си спомняме, му беше дал среща.

VI. ПОМОЩНИКЪТ НА КРАЛСКИЯ ПРОКУРОР

Същия ден, в същия час, на улица Гран Кур, срещу фонтана на Медузите, в един от старите домове с аристократична архитектура, построени от Пюже, имаше също годявка.

Само че актьорите на тази сцена не бяха хора от народа, не бяха моряци и войници, а принадлежаха към висшето съсловие на марсилското общество. Това бяха бивши сановници, излезли в оставка при узурпатора; стари офицери, избягали от нашите редици в армията на Конде; младежи, възпитани от семействата си в омраза към този човек, когото петте години изгнание трябваше да направят мъченик, а петнайсетте години реставрация — бог.

Бяха насядали около трапезата и разговорът кипеше от всички страсти на това време, страсти особено страшни, буйни и ожесточени на юг, защото от петстотин години религиозната вражда там усилваше политическата вражда.

Императорът, който беше станал крал на остров Елба, след като е бил господар на една част от света, и царуваше над едно население от пет-шест хиляди души, след като сто и двайсет милиона поданици на десет различни езика бяха викали пред него: „Да живее Наполеон!“, се струваше на сътрапезниците човек, навеки загубен за Франция и за престола. Сановниците изтъкваха политическите му грешки; военните говореха за Москва и Лайпциг; жените — за неговия развод с Жозефина. На тези роялисти, които се радваха и ликуваха не от падението на човека, но от унищожението на принципа, се чинеше, че животът започва отново за тях и че тяхното общество се пробужда от мъчителен сън.

Един старец, окичен с кръста на свети Луи, стана и предложи на гостите да пият за здравето на крал Луи XVIII; това беше маркиз дьо Сен Меран.

Тази наздравица в чест на хартуелския изгнаник и краля, умиротворител на Франция, бе посрещната с високи викове, всички

вдигнаха чашите си по английски обичай, жените отбодоха букетите си и осеяха с тях покривката на трапезата. Настъпи почти поетичен възторг.

— Те биха признали, ако бяха тук — рече маркиза дьо Сен Меран, жена със сух поглед, с тънки устни, с аристократична и още елегантна осанка въпреки петдесетте си години, — всички тези революционери, които ни изгониха и които ние оставяме да съзаклятничат спокойно в нашите стари замъци, купени от тях за къшей хляб през време на терора, биха признали, че истинската самоотверженост беше проявена от наша страна, защото останахме предани на рухващата монархия, а те, напротив, приветствуваха изгряващото слънце и си създаваха състояние, докато ние изгубихме нашето; те биха признали, че нашият крал беше наистина Луи Възлюбения, докато техният узурпатор си оставаше винаги проклетият Наполеон; не е ли тъй, дьо Вилфор?

— Какво казвате, госпожо маркизо?... Извинете, не следях разговора.

— Ех, оставете тези деца, маркизо — подзе старецът, който беше предложил наздравицата, — тези деца скоро ще станат съпрузи и съвсем естествено е да говорят не за политика.

— Моля да ми простите, мамо — рече една млада и хубава особа с руси коси, с кадифени очи, плувнали в седефена влага, — аз ви връщам господин дьо Вилфор, когото бях обсебила за миг. Господин дьо Вилфор, мама иска да говори с вас.

— Готов съм да отговоря на майка ви, ако тя благоволи да повтори въпроса си, който не чух добре — рече господин дьо Вилфор.

— Прощава ви се, Рене — рече маркизата с нежна усмивка, която беше странно да се види на това сухо лице, — но женското сърце е така създадено, че колкото и да е изсушено от предразсъдъците и изискванията на етикета, в него винаги остава едно плодносно и засмяно кътче, отредено от бога за майчината любов. Прощава ви се... Аз казвах, Вилфор, че бонапартистите нямат нито нашата вяра, нито нашия възторг, нито нашата самоотверженост.

— О, госпожо, те имат нещо, което замества всичко това — фанатизъм. Наполеон е Мохамед на западния свят; за всички тези хора с ниско потекло, но извънредно честолюбиви той е не само законодател и учител, но и символ, символ на равенство.

— На равенство! — извика маркизата. — Наполеон — символ на равенство! А какво ще правите тогава с господин дьо Робеспьер? Струва ми се, че вие му крадете мястото, за да го дадете на корсиканеца; но стига и една узурпация, струва ми се.

— Не, госпожо — рече Вилфор, — аз оставям всекиго на неговия пиедестал: Робеспьер — на площад Луи XV, върху неговия ешафод; Наполеон — на площад Вандом, върху неговата колона; само че единият създаде равенството, което унижава, а другият — равенството, което издига; единият доведе кралете до равнището на гилотината, другият издигна народа до равнището на трона. Това не значи — добави Вилфор със смях, — че и двамата не са отвратителни революционери и че 9 термидор и 4 април 1814 година не са два щастливи дни за Франция, достойни еднакво да бъдат празнувани от приятелите на реда и на монархията; но с това се обяснява също тъй защо, макар и повален, надявам се, завинаги, Наполеон запази предани привърженици. Какво искате, маркизо? Кромвел не беше и половината на Наполеон, но и той ги имаше!

— Знаете ли, че това, което казвате, Вилфор, мирише на революция от една левга далеч? Но аз ви прощавам: човек не може да бъде син на жирондинец и да не запази нещо от своя произход!

Буйна червенина изби по челото на Вилфор.

— Вярно е, госпожо — рече той, — че баща ми беше жирондинец; но той не е гласувал за смъртта на краля; той беше прокуден от същия терор, който прокуди и вас, и насмалко не сложи главата си на същия ешафод, на който падна главата на вашия баща.

— Да — рече маркизата, без този кървав спомен да промени най-малко чертите ѝ, — само че те двамата биха се покачили на ешафода за диаметрално противоположни принципи и доказателство за това е, че цялото ми семейство остана вярно на заточените владетели, докато вашият баща побърза да се присъедини към новото правителство и след като гражданинът Ноартие беше жирондинец, граф Ноартие стана сенатор.

— Мамо, мамо — рече Рене, — нали бяхме се уговорили да не се връщаме към тези лоши спомени.

— Госпожо — отговори Вилфор, — и аз заедно с госпожица дьо Сен Меран ще ви помоля покорно да забравите миналото. Каква полза да се укоряваме за неща, в които е безсилна дори божията воля? Бог

може да промени бъдещето; той не може да видоизмени нищо в миналото. Ние, хората, можем, ако не да го отречем, поне да хвърлим було върху него. Ето, аз се разделих не само с убежденията на баща си, но и с името му. Баща ми беше или е може би още бонапартист и се нарича Ноартие, аз съм роялист и се наричам дьо Вилфор. Оставете да умре в стария дънер остатъкът от революционен сок и гледайте, госпожо, само издънката, която се отделя от този дънер и не може, бих казал, почти не иска да се отдели съвсем от него.

— Браво, Вилфор — рече маркизът, — bravo, добре отговорихте! И аз също винаги съм убеждавал маркизата да забрави миналото, но никога не съм постигнал това от нея; вие ще бъдете по-щастлив, надявам се!

— Хубаво — рече маркизата, — да забравим миналото, и аз искам това, ние се разбрахме; но нека Вилфор поне бъде непреклонен в бъдеще. Не забравяйте, Вилфор, че ние гарантирахме за вас пред негово величество; че и негово величество също благоволи да забрави по наша препоръка — тя му протегна ръка, — както и аз забравям по ваша молба. Само че ако някой съзаклятник ви падне в ръцете, помнете, че ви следят още по-строго, защото знаят, че сте от семейство, което може би е във връзка с тези съзаклятници.

— Уви, госпожо маркизо — рече Вилфор, — моята длъжност и главно времето, в което живеем, ми повеляват да бъда строг. И аз ще бъда. На мене ми се случи вече да поддържам обвинение по няколко политически дела и в това отношение аз се показах. За нещастие това не е още краят.

— Мислите ли? — попита маркизата.

— Боя се, че е така. Наполеон на остров Елба е много близо до Франция; неговото присъствие почти пред нашите брегове поддържа надежди у съмишлениците му. Марсилия гъмжи от полуплатени офицери, които всеки ден под лекомислен предлог търсят свада с роялистите; оттук — дуелите между хората от висшите класи, оттук — убийствата сред народа.

— Да — рече граф дьо Салвьо, стар приятел на господин дьо Сен Меран и на камерхера граф д'Артоа, — да, но не знаете ли, че Свещеният съюз го премества оттам?

— Да, ставаше дума за това по време на нашето заминаване от Париж — рече господин дьо Сен Меран. — А къде го пращат?

— На Света Елена.

— На Света Елена! Какво е това? — попита маркизата.

— Остров на две хиляди левги оттук, отвъд екватора — отговори графът.

— На добър час! Както казва Вилфор, голяма лудост е да се остави такъв човек между Корсика, където е роден, Неапол, където още царува зет му, и Италия, която искаше да направи кралство на своя син.

— За нещастие — рече Вилфор — ние имаме договорите от 1814 и не можем да докоснем с пръст Наполеон, без да нарушим тези договори.

— Хубаво, ще ги нарушим — рече господин дьо Салвьо. — Беше ли по-внимателен той, когато заповяда да разстрелят нещастния Ангиенски херцог?

— Да — рече маркизата, — разбрахме се. Свещеният съюз ще освободи Европа от Наполеон, а Вилфор ще освободи Марсилия от неговите съмишленици. Кралят или царува, или не: ако царува, правителството му трябва да бъде силно и чиновниците му непреклонни; само така може да се предотврати злото.

— За нещастие, госпожо маркизо — рече усмихнат Вилфор, — помощникът на кралския прокурор идва винаги, когато злото е извършено.

— Тогава той трябва да го поправи. Бих могъл да ви кажа още, че ние не поправяме злото, а отмъщаваме за него; само това.

— Ох, господин дьо Вилфор — рече една млада и красива особа, дъщеря на граф дьо Салвьо и приятелка на госпожица дьо Сен Меран, — постарайте се да намерите някое интересно дело, докато сме в Марсилия. Никога не съм виждала углавен съд, а това, казват, било много любопитно.

— Наистина много любопитно, госпожице — рече помощникът на кралския прокурор, — това не е изкуствена трагедия, а истинска драма; не престорени, а истински страдания. Човекът, когото виждате, не се връща, когато завесата падне, в къщи да вечеря със семейството си и не ляга спокойно да спи, за да почне на другия ден отново, а се връща в затвора, дето намира палача. Виждате добре, че за нервни личности, които търсят силни усещания, няма по-добро зрелище.

Бъдете спокойна, госпожице дьо Салвьо, ако се представи случай, аз ще ви го доставя.

— Той ни кара да треперим... и се смее! — рече Рене, цялата побледняла.

— Какво искате... това е дуел... Аз вече пет-шест пъти съм поискал смъртно наказание за подсъдимите, политически и други... Кой знае колко ками в този час се точат в мрака или са вече насочени срещу мене?

— О, боже мой — извика Рене, като побледняваше все повече и повече, — говорите ли сериозно, господин дьо Вилфор?

— Съвсем сериозно — подзе младият съдия с усмивка на устните. — И с тези интересни процеси, които госпожицата иска от мене, за да задоволи любопитството си, и аз искам, за да задоволя честолюбието си, положението ми още повече ще се влоши. Мислите ли, че всички тези войници на Наполеон, свикнали да вървят слепешката срещу врага, разсъждават, когато пуцат куршум или тръгват на щик? И ще разсъждават ли повече за убийството на човек, когото смятат за свой личен неприятел, отколкото за убийството на един русин, австриец или унгарец, когото не са виждали никога? Впрочем това, виждате ли, е необходимо; иначе нашата професия не би имала оправдание. Аз самият, когато виждам в очите на обвиняемия пламъка на яростта, се чувствавам одързостен, разгорещявам се: това не е вече процес, това е сражение; аз се боря срещу него, той отвърща, аз удвоявам усилията си и сражението свършва, както всички сражения, с победа или поражение. Ето какво значи да пледираш! Опасността поражда красноречието. Ако обвиняемият ми се усмихне след моята реч, аз бих си помислил, че съм говорил лошо, че думите ми са били бледи, слаби, недостатъчни. Представете си каква гордост изпълва душата на един кралски прокурор, убеден във вината на обвиняемия, когато вижда как побледнява и се навежда престъпникът под тежестта на уликите и мълниите на неговото красноречие! Главата на престъпника се навежда, тя ще падне.

Рене извика леко.

— Ето какво значи дар слово — рече един от сътрапезниците.

— Ето такъв човек е нужен във времена като нашите! — рече друг.

— Във вашия последен процес — каза трети — вие бяхте чудесен, скъпи ми Вилфор. Спомняте ли си оня, който беше убил баща си; вие буквално го убихте, преди до него да се допре палачът.

— О, за отцеубийците не ми е жал — рече Рене, — за такива хора няма достатъчно голямо наказание, но нещастните политически престъпници!...

— Но те са още по-лоши, Рене, защото кралят е баща на народа и да искаш да свалиш или да убиеш краля, значи да искаш да убиеш бащата на трийсет и два милиона души.

— Ох, това ми е безразлично, господин дьо Вилфор — подзе Рене, — обещавайте ли ми да бъдете снизходителни към тези, за които ще се застъпя?

— Бъдете спокойна — отвърна Вилфор с очарователна усмивка, — ние ще съставяме заедно обвинителните речи.

— Мила моя — намеси се маркизата, — занимавайте се с вашите колибри, кученца и парцали и оставете вашия бъдещ съпруг да си върши работата. Днес оръжието си почива и съдийската тога е на почит; за това има една много дълбока латинска поговорка — *Cedant arma togae*^[1] — рече Вилфор, като се поклони.

— Не се осмелих да го кажа на латински — отговори маркизата.

— Струва ми се, че бих предпочела да бъдете лекар — рече Рене, — ангелът на смъртта, макар и да е ангел, винаги ме е плашил много.

— Добра ми Рене! — пошепна Вилфор, загледан в младата девойка с влюбен поглед.

— Дъще — рече маркизът, — господин Вилфор ще бъде нравственият и политически лекар на нашата провинция; повярвайте ми, това е хубава роля.

— И тя ще помогне да се забрави ролята, която е играл баща му — подзе непоправимата маркиза.

— Госпожо — отвърна Вилфор с тъжна усмивка, — имах вече честта да ви кажа, че баща ми, както се надявам поне, се е отрекъл от миналите си заблуди: че е станал ревностен привърженик на религията и реда, по-добър роялист от мене може би; защото той е роялист по разкаяние, а аз съм само по страст.

И след тази огладена фраза Вилфор, за да види впечатлението от своето красноречие, огледа сътрапезниците си, както след подобна фраза в съда оглеждаше слушателите.

— Правилно, скъпи ми Вилфор — подзе граф дьо Салвьо, — тъкмо това казах в Тюйлери завчера на министъра на двора, който искаше да му обясня този странен брак между сина на един жирондинец и дъщерята на един офицер на армията на Конде; и министърът много добре разбра. Луи XVIII покровителствува тоя начин на обединение. Кралят, който, без да подозираме, слушал нашия разговор, ни прекъсна и каза: „Вилфор (забележете, че кралят не произнесе името на Ноартие, а, напротив, наблегна върху името Вилфор), Вилфор — рече кралят — ще направи хубаво поприще; той е един вече зрял младеж и принадлежи на моя свят. С удоволствие узнах, че маркиз и маркиза дьо Сен Меран са го избрали за зет, и сам щях да ги посъветвам за този брак, ако те не бяха дошли първи при мен да молят позволение.“

— Кралят ли каза това, графе? — провикна се Вилфор възхитен.

— Привеждам ви собствените му думи и ако иска да бъде искрен, маркизът ще признае, че същото кралят му е казал сам, когато преди шест месеца той му е съобщил за намерението си да омъжи дъщеря си за вас.

— Това е вярно — потвърди маркизът.

— О, тогава аз дължа всичко на този достоен владетел. Затова какво няма да направя, за да му служа!

— Чудесно — рече маркизата, ето такъв ми харесвате: нека сега заповяда кой да е съзаклятник — ще бъде достойно посрещнат.

— А аз, мамо — рече Рене, — моля бога да не ви послуша и да изпраща на господин дьо Вилфор само дребни крадци, фалирали търговци и боязливи мошеници, така ще спя спокойна.

— По същия начин — рече през смях Вилфор — вие бихте пожелали на лекаря мигрени, шарки и ухапвания от оси, всички неща, които засягат само кожата. Ако искате да ме видите кралски прокурор, пожелайте ми, напротив, такива страшни болести, лечението на които прави чест на лекаря.

В този миг — като че ли случаят беше чакал пожеланието на Вилфор, за да го изпълни — влезе един лакей и му каза няколко думи на ухото. Вилфор стана от трапезата, като се извини, и се върна след няколко минути с просияло лице и усмивка на уста.

Рене го погледна с обич: със сините си очи, с матовия си тен и с черните бакенбарди, които ограждаха лицето му, той беше наистина

елегантен и хубав млад мъж; младата девойка със замрял дъх на устните си чакаше той да ѝ обясни причината за мигновеното си изчезване.

— Вие пожелахте преди малко да имате за мъж лекар — рече Вилфор, — аз имам с учениците на Ескулап (така приказваха още в 1815 година) поне тази прилика, че никога не разполагам с времето си и че ме търсят дори при вас, дори в деня на годежа ми.

— А за какво ви търсят? — попита хубавата млада девойка с леко безпокойство.

— Уви, за един болен, който, ако се съди по това, което ми казаха, е на смъртно легло: случаят е тежък и болестта води към ешафода.

— О, боже мой! — извика Рене побледняла.

— Наистина ли? — извикаха в един глас присъстващите:

— Изглежда, че току-що е открит чисто и просто един бонапартистки заговор.

— Възможно ли е? — рече маркизата.

— Ето доноса.

И Вилфор прочете:

— „Един привърженик на трона и на религията уведомява господин прокурора на краля, че именуемият се Едмон Дантес, помощник-комендант на кораба «Фараон», пристигнал тази сутрин от Смирна, след като е спирал в Неапол и Порто Ферайо, е бил натоварен от Мюра с писмо до узурпатора, а от узурпатора с писмо до парижкия бонапартистки комитет.

Ще се уверите в това престъпление, когато го арестувате; защото ще намерите това писмо или у него, или у баща му, или в каютата му на борда на «Фараон».“

— Но това писмо е анонимно — рече Рене — и е адресирано до господин кралския прокурор, а не до вас.

— Да, но кралският прокурор отсъства; в негово отсъствие писмото е дадено на неговия секретар, комуто е възложено да отваря писмата; той го е отворил, пратил е да ме потърсят и като не ме намерил, сам е дал нареждане за арестуване.

— Значи престъпникът е арестуван — рече маркизата.

— Искате да кажете, обвиняемият — подзе Рене.

— Да, госпожо маркизо — рече Вилфор, — и както имах вече честта да кажа преди малко на госпожица Рене, ако намерят въпросното писмо у него, болният е опасно болен.

— А къде е този нещастник? — попита Рене.

— Той е у мене.

— Идете, приятелю мой — рече маркизът, — не пренебрегвайте задълженията и не оставайте с нас, когато кралската служба ви зове другаде: идете, където кралската служба ви зове.

— О, господин дьо Вилфор — рече Рене, като допря умолително длани една до друга, — бъдете снизходителен, днес е денят на нашия годеж.

Вилфор избиколи масата и като се приближи до стола на младата девойка, на чието облегалo се опря, рече:

— Зарад вашето спокойствие ще направя всичко възможно, мила Рене; но ако уликите са сигурни, ако обвинението е вярно, ще трябва да се отсече този бонапартистки плевел.

Рене потрепна при думата отсече, защото плевелът, който трябваше да се отсече, имаше глава.

— Хайде, хайде — рече маркизата, — не слушайте това момиченце, Вилфор, то ще свикне.

И маркизата протегна на Вилфор сухата си ръка, която той целуна, като гледаше Рене и ѝ казваше с очи:

„Целувам вашата ръка или поне бих желал да я целуна“.

— Печално предзнаменование! — пошушна Рене.

— Наистина, госпожице — рече маркизата, — вие ме отчайвате с вашите детинщини: питам ви, какво общо може да има съдбата на държавата с вашите приумици и сантименталности?

— О, мамо! — прошепна Рене.

— Простете нашата лоша роялистка, госпожо маркизо — рече Вилфор, — обещавам ви да изпълня дълга си на помощник кралски прокурор добросъвестно, сиреч да бъда безпощаден.

Но в същото време, когато прокурорът говореше тези думи на маркизата, годеникът хвърли скришом поглед на годеницата и този поглед казваше: „Бъдете спокойна, Рене: зарад вас ще бъда снизходителен“.

Рене отговори с най-милата си усмивка на този поглед и Вилфор излезе изпълнен с райско блаженство.

---

[1] Нека оръжието отстъпи на тогата. Б.пр. [↑](#)

VII. РАЗПИТ

Щом излезе от столовата, Вилфор свали веселата си маска и си придаде важния вид, който подобава на човек, натоварен с висшия дълг да решава участта на своя ближен. Въпреки подвижността на лицето си, която като някой сръчен актьор беше изучавал неведнъж пред огледалото, той с мъка този път намръщи вежди и помрачи чертите си. И наистина, като оставим настрана спомена за политическата линия, следвана от баща му, който можеше, ако не се отдалечи напълно от нея, да отклони бъдещето му, Жерар дьо Вилфор беше в тази минута толкова щастлив, колкото може да бъде един човек; сам богат, той заемаше на двайсет и седем годишна възраст високо място в правосъдието, женеше се за една млада и хубава девойка, която обичаше не страстно, но разумно, както можеше да обича един помощник кралски прокурор, а годеницата му, госпожица дьо Сен Меран, беше не само забележително хубава, но принадлежеше и към едно от най-тачените семейства по онова време. Освен връзките на баща си и майка си, които нямаха друго дете и можеха да ги използват изцяло само за зетя си, тя донасяше на мъжа си петдесет хиляди екюта зестра, към която с оглед на надеждите (жестока дума, измислена от сватовниците) можеше да се прибави един ден половин милион наследство.

Всички тези елементи заедно съставяха за Вилфор един сбор от щастие, толкова ослепителен, че той виждаше дори петна на слънцето, когато преди това дълго беше гледал в душата си с вътрешния си поглед.

На вратата го чакаше полицейският комисар. Видът на този мрачен човек го накара изведнъж да слезе от седмото небе на тленната земя, по която вървим; както споменахме, той придаде на лицето си съответния израз и се приближи до служителя на правосъдието.

— Ето ме, господине — рече му той, — прочетох писмото, добре сте направили, че сте арестували този човек; сега ми дайте всички събрани от вас подробности за него и за заговора.

— За заговора, господине, ние не знаем още нищо; всички заловени у него книжа са сложени в една връзка и се намират запечатани на бюрото ви. Колкото за обвиняемия, както сте видели от доноса, той се нарича Едмон Дантес и е помощник-капитан на тримачтовия кораб „Фараон“, който кара памук от Александрия и Смирна и принадлежи на къщата „Морел и син“ в Марсилия.

— Преди да постъпи в търговския флот, служил ли е във военния флот?

— Не, господине; той е съвсем млад човек.

— Колко години може да има?

— Деветнайсет-двайсет най-много.

Тъкмо когато Вилфор стигна по Гран Рю до ъгъла на Рю дьо Консей, един човек, който, изглежда, го чакаше на улицата, го доближи: беше господин Морел.

— Ах, господин дьо Вилфор! — извика добрият човек, щом забеляза помощник прокурора. — Радвам се, че ви срещам. Представете си, станала е преди малко една странна, нечувана грешка: арестували са помощник-капитана на моя кораб Едмон Дантес.

— Знам — рече Вилфор, — тъкмо идвам да го разпитам.

— Ох, господин дьо Вилфор — продължи Морел, обзет от приятелските си чувства към младия човек, — вие не познавате обвиняемия, а аз го познавам; представете си най-кроткия, най-честния човек и, бих се осмелил да кажа, най-добрия познавач на своята професия в целия търговски флот. О, господин дьо Вилфор, препоръчвам ви го най-искрено и от цялото си сърце.

Както видяхме, Вилфор принадлежеше към благородния лагер в града, а Морел — към плебейския; първият беше краен роялист, вторият беше подозиран в таен бонапартизъм. Вилфор изгледа пренебрежително Морел и студено му отговори:

— Вие знаете, господине, че можеш да бъдеш кротък в частния живот, честен в търговските си отношения, вещ в професията си и при все това да бъдеш голям престъпник в политическо отношение; вие знаете това, нали?

И съдията наблегна на последните си думи, като че искаше да намекне за самия корабовладелец; изпитателният му поглед сякаш се мъчеше да проникне в самото сърце на този човек, който дръзваше да

се застъпва за друг тогава, когато трябваше да знае, че сам се нуждае от снизхождение.

Морел се изчерви, защото не чувствуваше съвестта си съвсем чиста по отношение на политическите си възгледи; пък и тайната, която Дантес му беше доверил за свиждането си с великия маршал, и няколкото думи, които му беше казал императорът, смущаваха донейде духа му. При все това той добави с дълбоко участие:

— Умолявам ви, господин дьо Вилфор, бъдете справедлив, както трябва да бъдете; добър, както сте винаги, и ни върнете колкото се може по-скоро клетия Дантес!

Това „върнете ни“ прозвуча революционно в ухото на заместник кралския прокурор.

„Е-е — рече си той, — върнете ни... Дали този Дантес не членува в някоя карбонарска секта, щом неговият покровител употребява несъзнателно множествено число? Арестували са го в една кръчма, каза ми май приставът; и то в многолюдна компания: сигурно ще е някое карбонарско събрание.“

После рече гласно:

— Господин Морел, можете да бъдете напълно спокоен и няма защо да се обръщате напразно към моята справедливост, ако задържаният е невинен; но ако напротив, той е виновен (ние живеем в тежко време, господине, и безнаказаността може да бъде гибелен пример), тогава ще бъда принуден да изпълня дълга си.

И стигнал до вратата на дома си, долепен до съдебната палата, той се поклони с ледена учтивост и влезе величествено, а нещастният корабовладелец остана като вкаменял на площада.

Чакалнята беше пълна със стражари и цивилни полицаи; сред тях, варден строго, окръжен с пламнали от омраза погледи, стоеше прав, спокоен и неподвижен затворникът.

Вилфор прекоси чакалнята, погледна под око Дантес, взе една връзка книжа, която му подаде един служител, и изчезна зад вратата, като рече:

— Да доведат затворника.

Колкото и да беше бърз, погледът беше достатъчен, за да си състави Вилфор мнение за човека, който трябваше да разпита; той откри ум в това широко и открито чело, смелост във втрещеното око и

намръщените вежди и искреност в дебелите полуотворени устни, през които се виждаха два реда зъби, бели като слонова кост.

Първото впечатление беше благоприятно за Дантес; но Вилфор беше слушал да казват много често като дълбока политическа мъдрост, че не бива да се поддаваме на първия сърдечен порив, ако той е добър, и той приложи максимата към впечатлението, забравил разликата между впечатление и порив.

Той задуши добрите чувства, които се стремяха да нахлуят в сърцето му, за да нападнат оттам ума му, придаде на лицето си пред огледалото тържествен вид и седна, мрачен и застрашителен, зад писалището си.

След малко влезе Дантес.

Момъкът беше все така бледен, но спокоен и усмихнат; той поздрави съдията с непринудена учтивост, потърси с очи стол, като че се намираше в гостната на корабовладелеца Морел.

Чак тогава срещна смъгления поглед на Вилфор, присъщ на съдебните служители, които не искат да им четат мислите и правят от очите си матово стъкло. Този поглед му даде да почувствува, че се намира пред съда — едно същество с мрачни обноси.

— Кой сте вие и как се наричате? — попита Вилфор, прелиствайки бележките, които агентът му беше подал в чакалнята; за един час те бяха станали вече цяла купчина, така бързо показата на шпионството обхваща това нещастно тяло, наречено обвиняем.

— Казвам се Едмон Дантес — отговори момъкът със спокоен и звучен глас, — помощник-капитан съм на кораба „Фараон“, собственост на господата Морел и син.

— На каква възраст сте? — продължи Вилфор.

— На деветнайсет години — отговори Дантес.

— Какво сте правили, когато са ви арестували?

— Обядвах с приятели по случай годижа си — рече Дантес и гласът му леко трепна, толкова мъчителен беше контрастът между тогавашните радостни минути и сегашната зловеща церемония, толкова силно блестеше лъчезарният образ на Мерседес с цялата си светлина наред с мрачното лице на господин дьо Вилфор.

— Обядвали сте по случай вашия годиж ли? — повтори помощник прокурорът, като потрепера неволно.

— Да, господине, аз се женя за една девойка, която обичам от три години насам.

Въпреки обикновеното си безпристрастие Вилфор беше поразен от това съвпадение и развълнуваният глас на Дантес, изтръгнат от щастието му, събуди една съчувствена струна в душата му: и той също се женеше, и той също беше щастлив, и ето, на неговото щастие бяха попречили, за да отиде да разруши радостта на човек, който като него беше вече така близо до щастието.

„Тази философска съпоставка — помисли си той — ще направи голямо впечатление в гостната на господин дьо Сен Меран, когато се върна.“ — И докато Дантес очакваше нови въпроси, той предварително почна да подбира антитезите, с които ораторите изграждат фразите си, разчитащи на ръкопляскания и понякога приемани за истинско красноречие.

Когато стъпки в ума си своята малка „реч“, Вилфор се усмихна на успеха ѝ и се обърна към Дантес:

— Продължавайте, господине.

— Какво да продължавам?

— Да осведомявате правосъдието.

— Нека правосъдието ми каже за какво иска да бъде осведомено и аз ще му кажа всичко, което знам; само че — добави той също с усмивка — предупреждавам, че не знам много.

— Служили ли сте при узурпатора?

— Щяха да ме зачислят във военния флот, когато той падна.

— Казват, че сте с крайни политически убеждения — рече Вилфор.

Никой нищо не беше казвал за това, но той не се посвени да постави въпроса като обвинение.

— Моите политически убеждения ли? Уви, срам ме е да призная, но аз не съм имал това, което се нарича убеждение: аз съм едва на деветнайсет години, както имах вече честта да ви кажа; не знам нищо, не ми е определено да играя никаква роля; малкото, което съм и мога да стана, ако ми дадат мястото, към което се стремя, ще дължа на господин Морел. Затова всичките ми убеждения, няма да кажа политически, но частни, се свеждат до тези три чувства: обичам баща си, уважавам господин Морел и обожавам Мерседес. Ето, господине,

всичко, което мога да кажа на правосъдието; виждате, че то е за него малко интересно.

Докато Дантес говореше, Вилфор гледаше лицето му, добродушно и открито, и неволно си спомняше думите на Рене, която, без да познава обвиняемия, беше помолила за снизхождение към него. Свикнал да има работа с престъплението и престъпниците, помощник прокурорът виждаше във всяка дума на Дантес ново доказателство за неговата невинност. И наистина на този млад човек, може да се каже, почти дете. Простодушен, естествен, красноречив, с онова красноречие на сърцето, което не се намира никога, когато се търси, изпълнен с обич към всички, защото бе щастлив и защото щастието прави добри дори лошите, изливаше дори върху своя съдия нежността и приветливостта, които преливаха от сърцето му. Макар Вилфор да беше груб и суров към него, в погледа, в гласа, в движенията на Едмон се четеше само нежност и доброта към този, който го разпитваше.

„Бога ми — рече си Вилфор, — ето един прекрасен момък и аз, надявам се, лесно ще угодя на Рене, като изпълня първата ѝ молба; с това ще заслужи сърдечно ръкостискане пред всички и очарователна целувка в някой ъгъл.“

При тази сладка надежда лицето на Вилфор просия; така че когато, откъснат от мислите си, премести поглед върху Дантес, Дантес, който беше следвал всички промени на лицето на своя съдия, му се усмихна, също както щастливата му мисъл.

— Имате ли врагове? — попита Вилфор.

— Врагове ли? — рече Дантес. — За щастие аз знача толкова малко, че с положението си още не съм ги спечелил. Що се отнася до моя нрав, аз съм може би малко сприхав, но винаги съм се мъчил да го смекча в отношенията си с подчинените. Под мое началство се намират десетина-дванайсет моряци: разпитайте ги и те ще ви кажат, че ме обичат и уважават не като баща — аз съм много млад за това, — но като по-възрастен брат.

— Но ако нямате врагове, може би имате завистници; деветнайсетгодишен, вие скоро ще бъдете назначен капитан, един висок пост във вашето занятие; ще се ожените за красива девойка, която ви обича, а това е рядко щастие при всички занятия на земята; ето две причини, за да имате завистници.

— Да, вие сте прав. Вие сигурно по-добре познавате хората от мене — възможно е; но ако тези завистници са между приятелите ми, право да си кажа, предпочитам да не зная кои са, за да не бъда принуден да ги намразя.

— Грешите, господине. Необходимо е човек винаги да вижда ясно около себе си; и наистина вие ми се струвате такъв достоен млад човек, че ще отстъпя заради вас от обикновените правила на правосъдието и ще ви помогна да откриете истината, като ви съобща за доноса, който ви докара пред мене; ето въпросния документ, познавате ли почерка?

И Вилфор извади от джоба си писмо и дръпна Дантес. Дантес погледна и го прочете. Пот изби по челото му и той рече:

— Той е преправен, но все пак е не принуден. Във всеки случай пипано е с опитна ръка. Много съм щастлив — добави той като погледна признателно Вилфор, — че имам работа с такъв човек като вас, защото действително моят завистник е истински враг.

И по светкавицата, блеснала в очите на младежа при тези думи, Вилфор можа да разбере колко буйна сила се крие под тази външна кротост.

— А сега — рече помощник прокурорът — отговорете ми чистосърдечно, не като обвиняем пред своя съдия, а както човек, попаднал в беда, отговаря на човек, обзет от съчувствие към него: какво вярно има в това анонимно обвинение?

И Вилфор с отвращение хвърли на бюрото писмото, което му беше върнал Дантес.

— Всичко е вярно и в същото време няма нищо вярно, а ето чистата истина, кълна се в честта на моряка, кълна се в моята любов към Мерседес, в живота на баща си.

— Говорете — рече високо Вилфор.

И добави на себе си:

„Ако Рене можеше да ме види, би била доволна, надявам се, от мене и не би ме нарекла главорез!“

— И тъй, когато напуснахме Неапол, капитан Льоклер заболя от мозъчно възпаление; тъй като няхахме лекар на борда, а той не искаше да спира на никое място от крайбрежието, защото бързаше да отиде на остров Елба, болестта му се влоши до такава степен, че към края на третия ден, почувствувал, че ще умре, той ме повика при себе си.

— Драги Дантес — рече ми той, — закълнете се в честта си, че ще направите всичко, което ще ви кажа; отнася се до извънредно важно нещо.

— Кълна се, капитане — отговорих му аз.

— Добре. Тъй като след смъртта ми командването на кораба минава върху вас като помощник-капитан, вие ще поемете това командване, ще вземете курс към остров Елба, ще слезете на Порто Ферайо, ще потърсите маршала и ще му предадете това писмо; може би там ще ви дадат друго писмо и ще ви възложат някаква поръка. Тази поръка трябваше да получа аз, вие, Дантес, ще я изпълните вместо мене и цялата заслуга ще бъде ваша.

— Ще направя това, капитане, но може би не е тъй лесно да отида при маршала, както мислите.

— Ето ви един пръстен, вие ще му го пратите — рече капитанът — и това ще отстрани всички пречки. И той ми предаде пръстена.

Беше тъкмо навреме: след два часа той изпадна в безсъзнание; на другия ден почина.

— Какво направихте вие тогава?

— Това, което трябваше да направя, господине, това, което всеки друг на мое място би направил; молбата на един умиращ е винаги свещена; а за моряка молбата на началника е заповед, която си дължен да изпълниш. Аз поех за остров Елба, където пристигнах на другия ден; оставих всички на борда и слязох сам на сушата. Както бях предвидил, не искаха да ме допуснат до маршала; но аз му изпратих пръстена, който трябваше да бъде условен знак, и всички врати се отвориха пред мене. Той ме прие, разпита ме за обстоятелствата, при които беше починал нещастният Льоклер, и както Льоклер беше предвидил, предаде ми едно писмо, което ми заръча да занеса лично в Париж. Обещах му, защото така изпълнявах последната воля на моя капитан. Когато пристигнах тук, уредих набързо всички работи на кораба, после изтичах да видя годеницата си, която намерих по-хубава и по-нежна отвсякога. Благодарение на господин Морел уредихме всички църковни формалности; и ето, както ви казах, аз бях на обета, готвех се да се венчая след един час и смятах да тръгна утре за Париж, когато по този донос, който, изглежда, сега явно презирате толкова, колкото и аз, бях задържан.

— Да, да — пошепна Вилфор, — всичко това ми изглежда истина и ако имате някаква вина, тя е в неблагоприятието ви макар това неблагоприятие да се оправдава със заповедите на вашия капитан. Върнете ми това писмо, което са ви предали на остров Елба, дайте ми честна дума да се явите при първото повикване и се върнете при приятелите си.

— И така, аз съм свободен! — извика Дантес извън себе си от радост.

— Да, само че ми дайте това писмо.

— То сигурно е пред вас, господине; взеха ми го с другите книжа, а аз виждам някои от тях в тази връзка.

— Почакайте — рече помощник прокурорът на Дантес, който взимаше ръкавиците и шапката си, — почакайте: до кого е адресирано то?

— До господин Ноартие, улица Кок Ерон, в Париж.

Ако беше паднала гръмотевица върху Вилфор, не би го поразила с такъв бърз и ненадеен удар; той падна в креслото си, откъдето беше се надигнал, за да вземе връзката с книжа, заловени у Дантес, и като ги прелисти трескаво, измъкна съдбоносното писмо, вперил в него поглед, пропит с неизразим ужас.

— Господин Ноартие, улица Кок Ерон 13 — шепнеше той, като побледняваше все повече и повече.

— Точно така — отговори Дантес зачуден, — познавате ли го?

— Не — отговори бързо Вилфор. — Верният служител на краля не познава заговорниците.

— За заговор ли става въпрос? — попита Дантес, който, след като се помисли за свободен, почувствува да го обхваща още по-голям ужас. — Във всеки случай, казах ви, аз съвсем не знаех съдържанието на писмото, което носех.

— Да — подзе Вилфор с глух глас, — но вие знаете името на този, до когото е било адресирано то!

— За да му го предам лично, господине, трябваше да зная това.

— И никому ли не сте посочили това писмо? — рече Вилфор, като четеше и все повече и повече побледняваше.

— Никому, господине, кълна се в честта си!

— Никой ли не знае, че носехте писмо от остров Елба до господин Ноартие?

— Никой, господине, освен оня, който ми го предаде.

„И това е много, и това е все пак много!“ — пошепна Вилфор.

Челото на Вилфор потъмняваше все повече и повече, колкото той по се приближаваше до края; побелелите му устни, треперещите му ръце, пламналите му очи навяха на Дантес мъчителни опасения.

След като прочете писмото, Вилфор отпусна глава на ръцете си и за миг остана смазан.

— О, боже мой, какво ви е, господине? — попита плахо Дантес.

Вилфор не отговори, но след няколко минути вдигна бледото си и изкривено лице и прочете още веднъж писмото.

— И вие казвате, че не знаете какво съдържа това писмо? — подзе Вилфор.

— Кълна се в честта си, така е — рече Дантес, — не знам. Но какво ви е, за бога? Не се ли чувствувате добре; искате ли да позвъня, искате ли да извикам някого?

— Не — рече Вилфор и стана бързо, — не мърдайте, не казвайте нито дума: аз заповядвам тук, а не вие.

— Но аз исках само да ви помогна — рече Дантес жегнат.

— Нямам нужда от нищо; мимолетно замайване, ето всичко: мислете за себе си, а не за мене, отговорете.

След тези думи Дантес очакваше да го разпитат, но напразно: Вилфор се отпусна отново в креслото, прекара ледена ръка по своето чело, обляно в пот, и за трети път се зачете в писмото.

„Ако той знае какво съдържа писмото — шепнеше си той — и научи някога, че Ноартие е баща на Вилфор, аз съм изгубен, изгубен завинаги!“

И сегиз-тогиз поглеждаше Едмон, като че неговият поглед можеше да проникне през тази невидима преграда, която затваря в сърцето тайните, пазени от устата.

— Нека не се съмняваме! — извика той изведнъж.

— В името на небето, господине! — извика нещастният момък.
— Ако вие се съмнявате в мене, ако ме подозирате, питайте ме, готов съм да ви отговоря.

Вилфор направи отчаяно усилие над себе си и с глас, на който искаше да придаде увереност, рече:

— Господине, от разпита падат тежки улики върху вас, поради това аз не съм в състояние, както отначало се надявах, да ви върна

веднага свободата; преди да взема подобна мярка, трябва да се съветвам със следователя. А сега вие видяхте как постъпих с вас.

— Ох, да, господине — извика Дантес, — и аз ви благодаря, вие се отнесохте към мене по-скоро като приятел, отколкото като съдия.

— И тъй, господине, аз ще ви задържа още някое време, по възможност най-кратко; главната улика срещу вас е това писмо и вие виждате...

Вилфор се доближи до камината, хвърли писмото в огъня и почака, докато то се превърна в пепел.

— И вие виждате — продължи той, — аз го унищожих.

— О, господине — извика Дантес, — вие сте повече от правосъдие, вие сте самата доброта!

— Но изслушайте ме — продължи Вилфор, — след подобен акт вие разбирате, нали, че може да имате доверие в мене?

— Заповядайте и аз ще следвам вашите заповеди.

— Не — рече Вилфор, като се доближи до младия човек, — не заповеди искам да ви дам аз, а съвети, разбирате ли?

— Кажете, и аз ще изпълня съветите ви като заповеди.

— Ще ви задържа тук, в съдебната палата, до вечерта; може би друг вместо мен ще дойде да ви разпита: кажете му всичко, което казахте на мене, но нито дума за писмото.

— Обещавам ви, господине.

Изглеждаше, че Вилфор моли, а обвиняемият успокоява съдията.

— Вие разбирате — рече той, като хвърли поглед върху пепелта, която беше запазила още формата на листа и прехвъркваше над пламъците, — сега писмото е унищожено, единствено вие и аз знаем, че то е съществувало; няма вече да ви го предявят; ако ви заговорят за него, отречете смело и вие сте спасен.

— Ще отрека, бъдете спокоен — рече Дантес.

— Хубаво, хубаво! — рече Вилфор и протегна ръка към шнура със звънеца, но тъкмо да го дръпне, се спря.

— Само това ли писмо имахте? — попита той.

— Само това.

— Закълнете се.

Дантес вдигна ръка.

— Кълна се — рече той.

Вилфор позвъни.

Влезе полицейският комисар.

Вилфор се приближи до обществения служител и му пошушна няколко думи на ухото; комисарят кимна в отговор.

— Последвайте господина — рече Вилфор на Дантес.

Дантес се поклони, хвърли последен признателен поглед на Вилфор и излезе.

Едва се затвори вратата след него, силите напуснаха Вилфор и той падна в едно кресло, почти изгубил съзнание.

След минута пошепна:

— О, боже, от какво зависят понякога животът и щастието... Ако кралският прокурор беше в Марсилия, ако вместо мене бях повикали съдебния следовател, бях загинал; и този документ, този проклет документ, щеше да ме запокити в бездната. Ах, тате, тате, винаги ли ще пречите на щастието ми в този свят и ще трябва ли да се боря вечно с вашето минало!

После изведнъж сякаш неочаквана светлина мина през ума му и озари лицето му; усмивка се изписа на още изкривените му устни, блуждаещите му очи се втренчиха и сякаш се спряха на една мисъл.

„Така, така — рече си той, — да, това писмо, което щеше да ме погуби, ще създаде може би щастието ми. Хайде, Вилфор, на работа!“

И след като се увери, че обвиняемият не е вече в чакалнята, заместник кралският прокурор излезе също и се запъти бързо към дома на годеницата си.

VIII. ЗАМЪКЪТ ИФ

Като преминаваше през вестибюла, полицейският комисар направи знак на двама стражари, единият от тях застана отдясно на Дантес, другият отляво; отвориха вратата, която съединяваше жилището на кралския прокурор със съдебната палата, вървяха известно време по един от тези големи мрачни коридори, дето трепет обхваща и онези, които нямат никаква причина да треперят.

Както жилището на Вилфор се съобщаваше със съдебната палата, тъй и съдебната палата се съобщаваше със затвора, мрачен паметник, към който гледаше любопитно с всичките си зеещи отвори Акулската камбанария, възправена пред него.

След доста завои по коридора Дантес видя една порта с решетесто прозорче; комисарят почука с железен чук три пъти и тези удари отекнаха в сърцето на Дантес, като че падаха по него; вратата се отвори, двамата стражари бутнаха леко своя затворник, който стоеше още в нерешителност. Дантес пристъпи страшния праг и вратата се затвори шумно зад него. Той дишаше друг въздух, зловонен и тежък: беше в затвора.

Заведоха го в една килия, доста чиста, но с решетки на прозорците и резета на вратата; поради това видът на жилището не му се стори много страшен; пък и думите на заместник кралския прокурор, казани с глас, който се стори на Дантес изпълнен със съчувствие към него, звучаха още в ухото му като сладко обнадеждаващо обещание.

Беше вече четири часът, когато заведоха Дантес в килията му. Това ставаше, както казахме, на първи март; затворникът се озова скоро в тъмното.

Тогова за сметка на угасналото му зрение се усили слухът му: при най-малкия шум, който достигаше до него, той скачаше бързо и пристъпяше към вратата, убеден, че идват да го пуснат на свобода; но шумът замираще в друга посока и Дантес отново се отпускаше на столчето.

Най-сетне към десет часа вечерта, когато Дантес почна да губи надежда, се зачу нов шум, който този път му се стори, че се насочва към килията му: наистина прокълтяха стъпки в коридора и се спряха пред вратата му; ключът се завъртя в ключалката, резетата изскърцаха и тежката дъбова врата се отвори, като пусна изведнъж в мрачната килия ослепителната светлина на две факли.

При светлината на тези факли Дантес видя как блеснаха сабите и карабините на четирима стражари.

Той се спусна две крачки напред, но замръзна на мястото си, като видя тази засилена охрана.

— За мене ли идвате? — попита Дантес.

— Да — отговори един от стражарите.

— От страна на господин помощника на кралския прокурор ли?

— Да.

— Добре — рече Дантес, — готов съм да ви следвам.

Убеждението, че идват да го търсят от страна на господин дьо Вилфор, разсея всички страхове на нещастния младеж: той пристъпи спокойно и непротивно и застана сам в средата на своя конвой.

Пред вратата на улицата чакаше кола, на капрата седеше коларят, до коларя — един пристав.

— За мене ли е тази кола? — попита Дантес.

— За вас — отговори един от стражарите, — качете се.

Дантес поиска да възрази, но вратата се отвори, той усети, че го бутват; нямаше нито възможност нито намерение да се съпротивява, озова се за един миг седнал в дъното на колата между двама стражари; двамата други седнаха на предната седалка и тежката кола се затъркаля със зловещ гърмол.

Затворникът хвърли поглед към прозорците; те бяха покрити с решетка: той беше сменил затвора си; само че новият затвор се търкаляше и търкаляйки се, го отнасяше към неизвестна цел. През гъстите пречки, в които едва можеше да си провери ръката, Дантес все пак различи, че минават по улица Кесери, а после по улица Сен Лоран и по улица Тарами слизат към кея.

Скоро през решетките на прозорчето си и оградата на паметника, до който се намираше, видя светлините на пристанищното управление.

Колата се спря, приставът слезе, приближи се до караулната; оттам излязоха дванайсетина войници и се наредиха в шпалир; при

светлината на фенерите, които горяха на кея, Дантес видя как лъщят пушките им.

„За мене ли — попита се той — е вдигната такава военна сила?“

Приставът отговори на този въпрос, като отвори вратичката на колата, затворена с ключ: между двата реда войници Дантес видя оставен за него път от колата до пристанището.

Двамата стражари, седнали на предната седалка, слязоха най-напред, после слезе той, а след него и тези, които стояха от двете му страни. Всички се запътиха към една лодка, която един моряк от митницата придържаше със синджира до кея. Войниците гледаха с тъпо любопитство Дантес. Тозчас го настаниха на кърмата, пак между четирима стражари, а приставът седна на носа. Силен тласък отдалечи ладията от брега, четиримата гребци загребаха силно към Пилон. От лодката извикаха, веригата, която преграждаше пристанището, се спусна и Дантес се намери до тъй наречения Фриул, тоест извън пристанището.

Първото чувство на арестанта, когато се намери на открит въздух, беше чувство на радост. Въздухът е почти свобода. Той вдъхна с пълни гърди този живителен вятрец, който носи на крилете си всички непознати ухания на нощта и морето. Скоро обаче въздъхна дълбоко; минаваха пред „Резерв“, дето тази сутрин, минута преди да бъде арестуван, беше тъй щастлив; през два отворени и осветени прозореца до него достигна весел шум от бал.

Дантес долепи длани, вдигна очи към небето и взе да се моли.

Лодката продължаваше своя път; тя отмина Мъртвешката глава, изравни се със залива Фаро; след малко щеше да заобиколи батареята Дантес не разбираше тази маневра.

— Къде ме карате? — попита той един от стражарите.

— Ще узнаете скоро.

— Ама...

— Забранено ни е да ви даваме каквито и да са обяснения.

Дантес беше наполовина войник; да разпитва стражарите, на които е забранено да отговарят, му се стори нелепо и той млъкна.

Тогава през ум му минаха най-странни мисли; тъй като с подобна лодка не можеше да се отиде далече, а нямаше никакъв кораб на котва по посоката, в която се движеше, той помисли, че ще го оставят на някой отдалечен кът от брега и там ще му кажат, че е свободен; не бяха

го вързали, не се опитаха да му сложат белезници, това му се струваше добро предзнаменование; пък и помощник прокурорът, тъй ласкав към него, не беше ли му казал, че стига само да не произнесе това съдбоносно име Ноартие, няма от какво да се страхува? Не беше ли унищожил Вилфор пред него опасното писмо, единственото доказателство, което съществуваше срещу него?

Той чакаше, ням и замислен, и с окото си на моряк, свикнал с тъмнините и пространството, се мъчеше да прониква в мрака на нощта.

Остров Ратоно, където светеше фар, остана вдясно и като мина почти покрай брега, лодката наближи залива на Каталаниите. Погледът на затворника стана още по-зорък: тук беше Мерседес и на него му се струваше всеки миг, че на тъмния бряг се обрисова неясната и неопределена фигура на жена.

Как някакво предчувствие не подсказваше на Мерседес, че любимият ѝ минава на триста крачки от нея?

В Каталаниите гореше една единствена светлинка. Като се мъчеше да открие мястото на тази светлина, Дантес се убеди, че тя осветява стаята на годеницата му. Мерседес едничка не спеше в цялото селце. Ако младият човек повикаше силно, гласът му можеше да стигне до слуха на годеницата му.

Лъжлив срам го въздържа. Какво щяха да рекат пазачите му, като го чуят да вика като луд? Той остана ням, с очи, вперени в тази светлина.

През това време лодката продължаваше пътя си; но затворникът мислеше не за нея, а за Мерседес.

Светлината изчезна зад една стръмнина. Дантес се обърна и видя, че лодката навлиза в открито море.

Докато гледаше, погълнат от мисълта си, бяха сменили веслата с платна и лодката се движеше сега, тласкана от вятъра.

Макар Дантес да не искаше да разпитва отново стражаря, той се приближи до него и като го хвана за ръката, му рече:

— Другарю, в името на съвестта ви и войнишката ви доблест заклевам ви: смилете се над мене и ми отговорете. Аз съм капитан Дантес, добър и честен французин, макар и да ме обвиняват в някакво предателство; къде ме карате? Кажете ми, давам ви честна дума на моряк, аз ще изпълня дълга си и ще се помирят със съдбата си.

Стражарят се почеса зад ухото, погледна другаря си. Другарят му направи някакво движение, което комай означаваше: „Сега вече, струва ми се, може да му се каже“, и стражарят се обърна към Дантес:

— Вие сте марсилец и моряк — рече той, — а ме питате къде отиваме?

— Да, честна дума, не знам.

— Не се ли досещате?

— Ни най-малко.

— Не е възможно.

— Кълна ви се във всичко най-свято на света. От говорете ми, за бога!

— Ами заповедта?

— Заповедта не ви забранява да ми съобщите онова, което ще узная след десет минути, след половин час, може би след час. Вие само ще ме избавите дотогава от цяла вечност безпокойство. Моля ви като приятел, вижте — не искам нито да се бунтувам, нито да избягам; пък и невъзможно е: къде отиваме?

— Или имате превръзка на очите си, или никога не сте излизали от пристанището на Марсилия, иначе вие би трябвало да се досетите къде отивате.

— Не.

— Погледнете наоколо си тогава.

Дантес стана, хвърли, естествено, поглед натам, където се насочваше лодката, и на двеста метра пред себе си видя черната и стръмна скала, на която се издига като грамада от кремък мрачният замък Иф.

Този странен силует, този затвор, около който цари толкова дълбок ужас, тази крепост, около която от триста години се носят в Марсилия зловещи предания, с внезапното си появяване пред Дантес, който не беше и помислял за нея, му направи такова впечатление, каквото прави видът на ешафода върху осъдения на смърт.

— Ах, боже мой — извика той, — замъкът Иф! И какво ще правим там?

Стражарят се усмихна.

— Но няма да ме затворят там, нали? — продължи Дантес. — Замъкът Иф е държавен затвор, предназначен само за големи

политически престъпници. Аз не съм извършил никакво престъпление. Мигар в замъка Иф има никакви следователи, никакви съдии?

— Доколкото знам — рече стражарят, — там има само управител, тъмничари, гарнизон и яки стени. Хайде, хайде, приятелю, не се правете на учуден, защото наистина ще ме накарате да помисля, че за моята любезност ми се отплащате с подигравки.

Дантес стисна ръката на стражаря така силно, че едва не я счупи.

— Вие значи смятате — рече той, — че ме водят в замъка Иф, за да ме затворят там?

— Вероятно така ще стане — рече стражарят, — но няма защо, младежо, да ми стискате толкова силно ръката.

— Без какво следствие, без никакви формалности ли? — попита момъкът.

— Формалностите са изпълнени, следствието извършено.

— И въпреки обещанието на господин дьо Вилфор?...

— Не знам давал ли ви е обещание дьо Вилфор — рече стражарят, — но знам, че отиваме в замъка Иф. Е, какво правите? Ехей, другари, насам!

С бързо като светкавица движение, не избягнало все пак от опитното око на стражаря, Дантес понечи да се хвърли в морето; но четири мощни ръце го задържаха тъкмо когато краката му се отделиха от дъските на лодката.

Той падна пак на дъното на лодката, като зави от ярост.

— Хубаво — извика стражарят, опрял коляно на гърдите му, — хубаво, ето как вие си сдържате моряшката дума. Ха се доверявай на кротки светци! Гледайте, любезни мой, само се опитайте да мръднете и ще ви забия куршум в главата. Аз наруших първата заповед, но казвам ви, няма да отстъпя на втората.

И той действително насочи карабината си срещу Дантес, който почувствува как краят на цевта се опира в сляпото му око.

През ума му за миг мина мисълта да направи съдбоносното движение и да свърши така жестоко с неочакваната беда, която беше го сполетяла и беше го сграбчила в ястребовите си нокти. Но тъкмо защото тази беда беше неочаквана, Дантес помисли, че тя не може да трае дълго: той си спомни обещанията на господин дьо Вилфор; после, трябва да признаем, тази смърт на дъното на една лодка от ръката на стражар му се стори грозна и отвратителна.

Той падна върху дъските на лодката и зави от ярост, като си хапеше ръцете с бяс.

Почти в същия миг силен удар разклати лодката. Един от гребците скочи на канарата, о която носът на леката ладия беше се блъснал, заскърца въжето, което се размота около един скрипец, и Дантес разбра, че са пристигнали и привързват лодката.

И наистина пазачите му, които го държаха едновременно за ръцете и за яката на сетрето му, го накараха да стане, да слезе на брега и го помъкнаха към стъпалата, които водеха към вратата на крепостта, а приставът със затъкнат щик на пушката го следваше отзад.

Впрочем Дантес и не оказа безполезна съпротива; мудността му идваше по-скоро от инертност, отколкото от съпротива; той беше замаян и се люлееше като пиян. Видя отново войници, строени по стръмния наклон, стъпалата го принуждаваха да вдига краката си, забеляза, че мина под една врата и че тази врата се затвори след него, но всичко това вършеше машинално, като през мъгла, без да различава ясно нищо. Той не виждаше дори морето, източник на безкрайни мъки за затворниците, които гледат простора и съзнават с ужас, че са безсилни да го превъзмогнат.

През минутния отдых той се опита да събере мислите си. Огледа се; намираше се в един четвъртит двор между четири високи стени; чуваха се бавните и размерени стъпки на часовите; и всеки път, когато минаваха пред отблясъците, хвърляни върху стените от две-три светлини, които горяха във вътрешността на замъка, виждаше се как лъщи цевта на техните пушки.

Те престояха там около десет минути; сигурни, че Дантес не може вече да избяга, стражарите го пуснаха. Те, види се, очакваха заповеди; заповедите дойдоха.

— Къде е затворникът? — попита един глас.

— Ето го — отговориха стражарите.

— Да върви след мене, аз ще го заведа в килията му.

— Вървете — рекоха стражарите и побутнаха Дантес.

Затворникът тръгна след своя водач, който действително го заведе в едно полуподземно помещение, голите и запотени стени на което сякаш бяха пропити със сълзи. Сложено на столче, едно свещниче с плувнал в смрадлива лой фитил осветяваше лъсналите

стени на това страшно жилище и показваше на Дантес водача му — някакъв низш служител в затвора, облечен лошо и с грубо лице.

— Ето килията ви за тази нощ — рече той. — Сега е късно и господин управителят си е легнал. Утре, когато се събуди и прочете заповедите, отнасящи се до вас, може би ще ви определи друга; а дотогава ето ви хляб, вода има в тази стомна, слама — там, в ъгъла; ето всичко, потребно на един затворник. Лека нощ.

И преди Дантес да успее да му отговори, преди да съобрази къде е стомната, преди да обърне очи да забележи къде е оставил тъмничарят хляба, преди да съобрази къде е стомната, преди да обърне очи към ъгъла, дето беше сламата, неговата бъдеща постеля, тъмничарят взе свещничето и като затвори вратата, лиши затворника и от тази мъждива светлинка, която му беше показала сякаш при блясъка на светкавица мокрите стени на затвора.

Тогава Дантес се озова сам в тъмнината и в мълчанието, ням и мрачен като тези сводове, леденият студ на които усещаше на пламналото си чело.

Когато първите лъчи на деня осветиха слабо дупката на жилището му, тъмничарят се върна със заповед да остави затворника там, където си беше. Дантес стоеше на същото място. Сякаш някаква желязна ръка го беше приковала там, където се беше спрял вечерта; само един оток, предизвикан от влагата на сълзите му, закриваше хлътналите му очи. Той стоеше неподвижен и гледаше в земята.

Беше прекарал така цялата нощ, стоешком, без да дремне нито миг.

Тъмничарят се приближи до него, обиколи около него, но Дантес като че ли не го виждаше.

Той го удари по рамото, Дантес потрепера и разтърси глава.

— Не спяхте ли? — попита тъмничарят.

— Не знам — отговори Дантес.

Тъмничарят го изгледа с учудване.

— Не сте ли гладен? — продължи той.

— Не знам — повтори Дантес.

— Искате ли нещо?

— Бих искал да видя управителя.

Тъмничарят повдигна рамене и излезе.

Дантес го изпрати с очи, протегна ръце към полуотворената врата, но вратата се затвори.

Тогава дълбока въздишка сякаш раздра гърдите му. Набралите се сълзи бликнаха в два ручей; той падна ничком на земята и се моли дълго, като прекарваше през ум целия си минал живот и се питаше сам какво престъпление е извършил в своя толкова млад още живот, че е заслужил такова жестоко наказание.

Така мина денят. Дантес едва хапна няколко залъка хляб и пи няколко глътки вода. Той ту седеше, погълнат от мислите си, ту се въртеше покрай стените, както някой див звяр в желязната си клетка. Една мисъл особено го караше да подскача по пътя насам, когато, не знаейки къде го карат, стоеше спокоен и кротък, той би могъл десет пъти да се хвърли в морето и веднъж във водата, с умението си да плува и да се гмурка като един от най-ловките плувци на Марсилия би могъл да се скрие под водата, да се изтръгне от своите пазачи, да стигне до брега, да избяга, да се потули в някое пусто заливче, да дочака някой генуезки или каталански кораб, да се добере до Италия или Испания и оттам да пише на Мерседес да дойде при него. За прехраната си в коя и да е страна той не се безпокоеше: навсякъде добрите моряци са рядкост; той говореше италиански като тосканец, испански като син на стара Кастилия; би живял свободен и щастлив с Мерседес, с баща си, защото и баща му щеше да дойде при него; а вместо това сега беше затворник в замъка Иф, отдето няма излизане, не знаеше какво е станало с баща му, какво е станало с Мерседес — и всичко това, защото беше повярвал в думите на Вилфор; това го караше да полудее; и Дантес се търкаляше бесен на прясната слама, донесена от тъмничаря му.

На другия ден по същия час влезе тъмничарят.

— Е, какво — попита го тъмничарят, — поумняхте ли днес?

Дантес не отговори.

— Хайде, посъвземете се — рече тъмничарят. — Искате ли нещо, което е в мое разположение? Кажете.

— Искам да говоря с управителя.

— Нали ви рекох вече — каза нетърпеливо тъмничарят, — че това е невъзможно.

— Защо да е невъзможно?

— Защото по устава на затвора не е позволено на един затворник да иска това.

— Тогава какво е позволено тук? — попита Дантес.

— По-добра храна срещу заплащане, разходка и понякога книги.

— Не ми трябва книги, не ми се ще да се разхождам и намирам храната си добра; аз искам само едно — да видя управителя.

— Ако ми повтаряте до втръсване все едно и също — рече тъмничарят, — ще престана да ви нося ядене.

— Добре — рече Дантес, — ако не ми носиш вече ядене, ще умра от глад, какво повече.

Тонът, с който Дантес изговори тези думи, показва на тъмничаря, че затворникът му би умрял с радост; а тъй като всеки затворник дневно донася приблизително десет су доход на своя тъмничар, тъмничарят на Дантес пресметна загубата, която би произлязла от неговата смърт, и подзе по-омекнал:

— Чуйте! Това, което искате, е невъзможно; затова не го искайте повече, защото няма случай управителят да е отишъл по молба на затворника в килията му; бъдете само благоразумен и ще ви разрешат разходка, а някой ден, когато се разхождате, може да мине управителят; тогава ще го попитате и ако пожелае да ви отговори, това си е негова работа.

— Но колко време — рече Дантес — мога да чакам такъв сгоден случай?

— Отде да знам? — рече тъмничарят. — Месец, три, шест, година може би.

— Много дълго — рече Дантес, — искам да го видя още сега.

— Ах — рече тъмничарят, — не упорствувайте така с едно неизпълнимо желание; или за по-малко от две седмици ще полудеете.

— Мислиш ли? — попита Дантес.

— Да, ще полудеете; лудостта започва винаги така, ние имаме тук един пример: ей така абатът, който живееше в тази килия преди вас, предлагаше непрекъснато един милион на управителя, за да го пуснат на свобода, и накрая му изскочи чивията.

— От колко време е напуснал той тази килия?

— От две години.

— Пуснаха ли го на свобода?

— Не, туриха го в подземната килия.

— Слушай — рече Дантес, — аз не съм абат, не съм луд; може би ще стана, но сега за съжаление още съм с ума си; ще ти направя друго предложение.

— Какво?

— Няма да ти предложа милион, защото не мога да ти го дам; но ще ти предложа сто екюта, ако се съ согласиш първия път, когато отидеш в Марсилия, да слезеш в Каталаниите и да предадеш писмо на една девойка, която се нарича Мерседес; дори не писмо, само два реда.

— Ако отнеса тези два реда и ме заловят, ще изгубя службата си, от която получавам хилядо ливри на година, като не смятаме облагите и храната; вие виждате, бих излязъл голям глупак, ако река да загубя хилядо ливри, за да спечеля триста.

— Добре! — рече Дантес. — Чуй и запомни хубавичко това: ако ти не занесеш два реда на Мерседес или поне не я предупредиш, че съм тук, някой ден ще те причакам, скрит зад вратата, и когато влезеш, ще ти разбия главата с ей това столче.

— Вие се заканвате! — извика тъмничарят, като се дръпна крачка назад и се приготви да се брани. — Решително умът ви не е на място: абатът започна като вас, след три дни вие ще буйствувате като него; за щастие има подземни килии в замъка Иф.

Дантес грабна столчето и го завъртя над главата си.

— Добре, добре — рече тъмничарят. — Добре, щом искате непременно, аз ще уведомя управителя.

— На добър ти час! — рече Дантес, като сложи столчето на пода и седна на него с клюмнала глава и блуждаещ поглед, като че наистина почваше да полудява.

Тъмничарят излезе и след малко се върна с четирима войници и един капрал.

— По заповед на управителя — рече той — свалете затворника един етаж под този.

— В подземие то значи — рече капралът.

— В подземие то: лудите трябва да се поставят заедно с лудите.

Четиримата войници хванаха Дантес, който изпадна в някакво безразличие и ги последва без всякаква съпротива.

Те го помъкнаха петнайсет стъпала надолу и отвориха вратата на една подземна килия, гдето той влезе, като шепнеше:

— Прав е, лудите трябва да се поставят на едно място с лудите.

Вратата се затвори и Дантес тръгна напред с изпружени ръце, докато не напипа стената; тогава седна в един ъгъл и остана там неподвижен; очите му, свиквайки малко по малко с тъмнината, започнаха да различават предметите.

Тъмничарят имаше право: Дантес насмалко не полудя.

IX. ВЕЧЕРТА НА ГОДЕЖА

Вилфор, както казахме, се запъти към площад Гран Кур и когато влезе в къщата на мадам дьо Сен Меран, намери гостите, които беше оставил на трапезата, да пият кафе в салона.

Рене го очакваше с нетърпение, което споделяха и всички останали. Затова го посрещнаха с всеобщо възклицание:

— Е, главорезо, опора на държавата, роялистки Бруте — извика един, какво има? Хайде разказвайте!

— Да не се готви нов терор? — попита друг. — Да не би корсиканският людоед да е излязъл от леговището си? — запитва трети.

— Госпожо маркизо — рече Вилфор, като се приближи до бъдещата си тъща, — моля да ме извините, че съм принуден да ви оставя... Господин маркизе, ще ми позволите ли да ви кажа две думи насаме?

— Как, значи наистина е сериозно? — попита маркизата, съзряла облака, който помрачаваше челото на Вилфор.

— Толкова сериозно, че съм принуден да се сбогувам с вас за няколко дни; и тъй — продължи той, като се обърна към Рене, — вие виждате, че работата е сериозна.

— Заминавате ли? — извика Рене, безсилна да скрие вълнението, което ѝ причиняваше това неочаквано съобщение.

— Уви, да — отговори Вилфор, — налага се.

— А къде отивате? — попита маркизата.

— Това е съдебна тайна, госпожо маркизо, но ако някой има поръчки за Париж, един мой приятел тръгва за там тази вечер и ще се заеме с тях на драго сърце.

Всички се спогледаха.

— Вие искате да поговорите с мене? — попита маркизът.

— Да, ако обичате, да минем във вашия кабинет.

Маркизът взе Вилфор под ръка и излезе с него.

— Е, какво става? — попита маркизът, когато влязоха в кабинета.
— Говорете.

— Нещо извънредно сериозно, което налага веднага заминаването ми за Париж. Сега, маркизе, извинете ме за грубия ми и нескромен въпрос, имате ли ренти от държавата?

— Цялото ми състояние е в облигации; шестстотин-седемстотин хиляди франка приблизително.

— Тогава продайте ги, маркизе, продайте ги или вие сте разорен.

— Но как искате да ги продам оттук?

— Вие имате борсов посредник, нали?

— Да.

— Дайте ми писмо до него; нека той ги продаде, без да губи нито минута, нито секунда; може би дори аз ще пристигна твърде късно.

— Поврага рече маркизът, — да не губим време.

И той седна до масата и написа до своя борсов посредник писмо, с което му заповядваше да продаде облигациите на всяка цена.

— Сега освен това писмо — рече Вилфор, като го скъта грижливо в портфейла си — трябва ми още едно.

— До кого?

— До краля.

— До краля ли?

— Да.

— Но аз не се наемам да пиша така на негово величество.

— Пък и аз не го искам от вас, но ви моля да го поискате от господин дьо Салвьо. Той трябва да ми даде писмо, с което ще мога да проникна при негово величество, без да се подхвърлям на всички формалности, свързани с една аудиенция, и да губя ценно време.

— Ами вашия министър на правосъдието? Той има право на свободен достъп в Тюйлери и чрез него вие можете всяка минута от денонощието да отидете при краля?

— Да, разбирам, но защо ще делея с друг заслугата за известието, което нося? Разбирате ли ме? Министърът на правосъдието ще ме измести съвсем естествено на втори план и ще ми отнеме цялата награда. Ще ви кажа само едно, маркизе: ако аз пристигна пръв в Тюйлери, попрището ми е осигурено, защото ще направя на краля услуга, която той никога няма да забрави.

— В такъв случай, драги, стягайте се за път; аз ще повикам Салвьо и ще го накарам да напише писмото, което ще ви послужи за пропуск.

— Добре, не губете време, защото след четвърт час трябва да бъда в пощенската кола.

— Заповядайте да спрат колата пред вашата врата.

— Бездруго вие ще ме извините, нали, пред маркизата и пред госпожица дьо Сен Меран, с която се разделям в такъв ден с дълбоко съжаление.

— Ще намерите и двете в кабинета ми и ще можете да се сбогувате с тях.

— Благодаря ви стократно; заемете се с писмото ми.

Маркизът позвъни; влезе един лакей.

— Кажете на граф дьо Салвьо, че го чакам...

— Вървете сега — продължи маркизът, като се обърна към Вилфор.

— Добре, аз ей сега ще се върна.

И Вилфор излезе тичешком; но на вратата му дойде наум, че видът на помощника на кралския прокурор, хукнал презглава някъде, би могъл да смути спокойствието на целия град; и тръгна с обичайната си важна походка.

На вратата на своя дом той зърна в тъмнината някакво бяло привидение, което го очакваше изправено и неподвижно.

Беше хубавата каталанка, която, неполучила новини за Едмон, се беше измъкнала по мръкнало от Фаро, за да научи сама за какво са арестували нейния любим.

Щом се приближи Вилфор, тя се отдели от стената, на която беше се опряла, и му препречи пътя. Дантес беше говорил на помощник прокурора за годеницата си и съвсем не беше нужно Мерседес да се назовава: Вилфор я позна. Красотата и достойнството на тази жена го поразиха и когато тя го попита какво е станало с нейния любим, стори му се, че той е обвиняемият, а тя — съдията.

— Човекът, за когото говорите — рече грубо Вилфор, — е голям престъпник и аз не мога да направя нищо за него, госпожице.

Мерседес изхлипа, Вилфор се опита да я отмине, но тя го спря повторно.

— Но кажете поне къде е — попита тя, — за да мога да науча умрял ли е, или жив?

— Не знам, той не е вече в мое разпореждане — отговори Вилфор.

И смутен от чистия ѝ поглед и умоляващата ѝ стойка, той отблъсна Мерседес и влезе в дома си, като тръшна вратата, сякаш искаше да остави навън угризенията на съвестта си.

Но не е лесно да се отпъди съвестта. Раненият от нея човек я отнася със себе си, както смъртоносната стрела, за която говори Вергилий. Вилфор влезе, затвори вратата, но щом стигна в салона, краката му се подкосиха; от гърдите му се изтръгна въздишка подобна на ридание и той се отпусна в едно кресло.

Тогава в това болно сърце се появи първият зачатък на смъртна рана. Човекът, когото беше пожертвувал той за честолубието си, невинният в нищо момък, който заплащаше вината на баща му, се появи пред него блед и страшен, хванал за ръка годеницата си, бледа като него, и повлякъл след себе си угризението на съвестта, но не угризението, от което болният скача като гонените от античната съдба, а оня глух и скръбен звън, който в известни мигове чука по сърцето, терзае го със спомена за извършеното и тия терзания го дълбаят и стават все по-дълбоки и по-дълбоки чак до смъртта.

Тогава в душата на Вилфор настъпи още една минута на колебание. Много пъти вече без никакво вълнение освен вълнението от борбата на съдията с обвиняемия той беше искал смъртно наказание за подсъдимите; и тези смъртни наказания, извършени благодарение на мълниеносното му красноречие, увлякло или съдиите, или съдебните заседатели, не бяха помрачавали нито с едно облаче челото му, защото подсъдимите бяха престъпници или поне Вилфор ги смяташе за такива.

Но този път беше съвсем друго; на доживотен затвор той беше осъдил един невинен, един невинен, комуто предстоеше да бъде щастлив и на когото той разрушаваше не само свободата, но и щастието; този път той не беше вече съдия, беше палач.

Като мислеше за това, той усещаше как глухите удари на съвестта, които му бяха непознати дотогава, отекуват в сърцето му и изпълват гърдите му с непонятни страхове. Така нетърпимата болка инстинктивно възпира ранения и той никога без потреперване няма да докосне с пръст отворената и кървяща рана, преди тя да се е затворила.

Но раната, получена от Вилфор, беше от тези, които не се затварят или които се затварят, но само за да се отворят отново, още по-кървави и по-мъчителни, отколкото преди.

Ако в този миг нежният глас на Рене прозвучеше на ухото му, за да му поиска милост; ако хубавата Мерседес влезеше и му кажеше: „В името на бога, който ни гледа и ни съди, върнете ми годеника“, Вилфор, почти победен от необходимостта, би се покорил напълно и с вледенената си ръка, готов на всичко, което можеше да последва от това за него, би подписал заповедта за освобождаването на Дантес; но ничий глас не пошъпна в тишината и вратата се отвори само за камериера на Вилфор, който дойде да му каже, че пощенските коне са впрегнати в пътническата каляска.

Вилфор стана, или по-скоро скочи, като човек, излязъл победител от една вътрешна борба, изтича към писалището си, изсипа в джобовете си всичкото злато, което се намираше в едно от чекмеджетата, повъртя се из стаята си, като търкаше объркано с ръка челото си и бърбеше несвързани думи, най-сетне, почувствувал, че камериерът наметва плаща на раменете му, излезе, скочи в колата и заповяда с отсечен глас да кара на улица Гран Кур при господин дьо Сен Меран.

Нещастният Дантес беше осъден.

Както господин дьо Сен Меран беше обещал, Вилфор завари в кабинета му маркизата и Рене. Щом зърна Рене, младият човек потрепера: помисли, че тя ще поиска отново свободата на Дантес. Но уви, трябва да кажем за срам на нашия егоизъм — хубавата девойка беше заета само с едно: със заминаването на Вилфор.

Тя обичаше Вилфор, той заминаваше тъкмо когато щеше да стане неин съпруг. Вилфор не можеше да каже кога ще се върне и Рене, вместо да съжали Дантес, прокле човека, който с престъплението си я отделяше от нейния любим.

А какво трябваше да каже Мерседес!

Клетата Мерседес намери на ъгъла на улица Дьо ла Лож Фернан, който беше излязъл подир нея; тя се върна в Каталаниите и полумъртва, отчаяна, се хвърли на леглото. Фернан коленичи пред това легло и като стискаше ледената ръка, която Мерседес не издърпа, я покриваше с горещи целувки, но Мерседес дори не ги усещаше.

Така мина нощта. Лампата угасна, когато свърши маслото; Мерседес не забеляза тъмнината, както не беше забелязала и светлината, и денят изгря за нея, без тя да види това.

Скръбта беше закрила с пелена очите ѝ и тя не виждаше нищо освен Едмон.

— Ах, вие ли сте? — рече тя най-сетне, като се обърна към Фернан.

— От вчера не съм се отделял от вас — отговори Фернан с тъжна въздишка.

Господин Морел не се смяташе за победен: той беше научил, че след разпита Дантес е отведен в затвора; той се затече тогава при всичките си приятели, представи се пред онези, които можеха да имат влияние, но слухът, че младият човек е бил арестуван като бонапартистки агент, се беше разпространил вече и тъй като по това време и най-големите смелчаци смятаха за безумна мечта всеки опит на Наполеон да си възвърне престола, той срещна навсякъде само студенина, страх или отказ и се върна дома отчаян, съзнавайки, че положението е тежко и че никой не би могъл да помогне с нищо.

От своя страна Кадрус беше също много неспокоен и измъчен: вместо да излезе, както Морел, и да се опита да помогне с нещо на Дантес, за когото не можеше всъщност да направи нищо, той се затвори в къщи с две бутилки ликьор и се опита да удави безпокойството си в пианството. Но в душевното състояние в което се намираше, двете бутилки бяха малко, за да замъглят разсъдъка му; затова той остана да седи облакътен на една крива маса срещу двете празни бутилки, много пиан, за да търси друго вино, и недостатъчно пиан, за да забрави станалото, и гледаше как при блясъка на димящата свещ танцуват всичките призраци, които Хофман е посипал като черен и фантастичен прах по своите измокрени от пунш ръкописи.

Едничък Данглар не се измъчваше, нито се безпокоеше; той дори се радваше, защото беше отмъстил на своя враг и си беше осигурил на „Фараон“ длъжността, която се страхуваше да не загуби. Данглар беше един от тези пресметливи хора, които се раждат с перо зад ухото и мастилница вместо сърце; за него всичко на този свят се свеждаше до изваждане или умножение и една цифра му беше много по-ценна от един човек, щом тази цифра можеше да увеличи сумата, която човекът можеше да намали.

Данглар си беше легнал в определения час, както винаги, и спеше спокойно.

След като получи писмото на господин дьо Салвьо, целуна Рене по двете бузи, целуна ръка на госпожа дьо Сен Меран и стисна ръката на маркиза, Вилфор препусна по пътя за Екс.

Старият Дантес умираше от скръб и безпокойство.

Що се отнася до Едмон, ние знаем какво беше станало с него.

Х. МАЛКИЯТ КАБИНЕТ НА ТЮЙЛЕРИ

Да оставим Вилфор на пътя за Париж, където, плащайки тройна такса, препускаше с всички сили, и да проникнем през двете или трите предхождащи го приемни, в този малък кабинет на Тюйлери със сводест прозорец, прочут с това, че по-рано беше любимият кабинет на Наполеон и Луи XVIII, а днес на Луи Филип.

Тук, в този кабинет, седнал пред една орехова маса, която беше донесъл от Хартуел и която поради една от тези мании, свойствени на великите личности, обичаше особено, крал Луи XVIII слушаше разсеяно един човек на петдесет — петдесет и две години, с посивели коси, с аристократично лице и изискано облекло, като правеше бележки по бялото поле на един том от Хорациевите произведения, доста небрежно, макар и ценено издание на Трифиус, което даваше на негово величество поводи за много проникателни филологически бележки.

— И тъй, вие казвате? — рече кралят.

— Че съм до немай-къде обезпокоен, господарю.

— Наистина ли? Да не сте сънували седем тлъсти и седем мършави крави?

— Не, господарю, защото това би означавало само, че ни очакват седем плодородни и седем гладни години, а при един такъв предвидлив крал, какъвто е ваше величество, няма защо да се боим от глад.

— За какъв друг бич става дума тогава, скъпи ми Блакас?

— Господарю, имам основание да мисля, че буря се надига откъм юг.

— В такъв случай, скъпи мой херцог — отговори Луи XVIII, струва ми се, че сте зле осведомен: аз знам, напротив, положително, че там времето е много хубаво.

Луи XVIII, макар и да беше умен човек, обичаше леката шега.

— Господарю — рече господин дьо Блакас, — не може ли ваше величество само за да успокои верния си слуга, да изпрати в Лангедок,

в Прованс и в Дофине сигурни хора, които да ви докладват за настроението в тези три провинции?

— *Sanimus surdis*^[1] — отговори кралят, като продължаваше да прави бележки по своя Хораций.

— Господарю — отвърна през смях царедворецът само за да покаже, че е разбрал полустигматите на венецианския поет, — ваше величество може да е напълно прав, като разчита на доброто настроение на Франция; но аз мисля, че не греша съвсем, като се опасявам от някакъв отчаян опит.

— От страна на кого?

— От страна на Бонапарт или поне на неговата партия.

— Драги ми Блакас — рече кралят, — вие ми пречите да работя с вашите страхове.

А мене, господарю, вие ми пречите да спя с вашата сигурност.

Почакайте, драги ми, почакайте, тъкмо ми дойде на ум една много сполучлива бележка за *Pastor quum traheret*^[2]; почакайте, ще продължите след това.

Настъпи мълчание, през което Луи XVIII написа с колкото се може по-ситен почерк нова бележка по бялото поле на своя Хораций. След като написа тази бележка, той стана доволен като човек, който смята, че е намерил някаква мисъл, като е разтълкувал мисълта на друг, и рече:

— Продължавайте, драги мой херцог, продължавайте, слушам ви.

— Господарю — рече Блакас, който отначало се надяваше да се възползува от Вилфор за своя облага, — принуден съм да ви кажа, че не празни слухове и обикновени дворцови известия ме безпокоят. Един здравомислещ, заслужаващ пълното ви доверие човек, натоварен от мене да наблюдава Южна Франция (херцогът се поколеба, като казваше тези думи), е пристигнал с пощенска кола да ми каже: голяма опасност заплашва краля. И ето, аз дотърчах при вас, господарю.

— *Mala ducis avi domum*^[3] — продължи Луи XVIII, като правеше бележки.

— Ваше величество, може би желаете да оставя тази тема?

— Драги мой херцог, но протегнете си ръката.

— Коя?

— Която искате, ето там вляво.

— Тук ли, господарю?

— Казах ви в ляво, а вие търсите в дясно; искам да кажа вляво от мене; тук, дето пипате, тук трябва да е рапортът на министъра на полицията с вчерашна дата... Но ето и самия господин Дандре... Нали казахте „господин Дандре“? — прекъсна се Луи XVIII, като се обърна към лакея, който действително беше доложил за идването на министъра на полицията.

— Да, господарю, господин барон Дандре — отвърна лакеят.

— Тъкмо навреме, бароне — подзе Луи XVIII с незабележима усмивка, — влезте, бароне, и разправете на херцога какво най-ново знаете за господин дьо Бонапарт. Не скривайте нищо от положението, колкото и да е тежко то. И тъй, остров Елба вулкан ли е и ще изригне ли оттам войната, пламтяща и настръхнала? *Bella horrida bela*^[4]?

Господин Дандре се олюля изящо на облегалото на едно кресло, на което беше се опрял с две ръце, и рече:

— Благоволихте ли, ваше величество, да прегледате вчерашния рапорт?

— Да, да; но кажете сам на херцога, който не може да го намери, какво съдържа рапортът; разкажете му подробно какво прави узурпаторът на своя остров.

— Господине — рече баронът на херцога, — всички служители на негово величество трябва да се радват на последните новини, получени от остров Елба. Бонапарт...

Господин Дандре изглежда Луи XVIII, който, увлечен от някаква бележка, не вдигна дори глава.

— Бонапарт — продължи баронът — се отегчава до смърт, по цели дни той наблюдава как работят рудокопачите от Порто Лонгоне.

— И се почесва за развлечение? — рече кралят.

— Почесва ли се? — попита херцогът. — Какво искате да кажете, ваше величество?

— Ами забравяте ли, драги мой херцог, че този велик човек, този герой, този полубог е хванал една кожна болест, която го разяжда, *prurigo*^[5]?

— Нещо повече, господин херцог — продължи министърът на полицията, — ние сме почти сигурни, че в най-близко време узурпаторът ще полудее.

— Ще полудее ли?

— Ще полудее съвсем; умът му отслабва, той ту плаче с горещи сълзи, ту се смее с цяло гърло; понякога прекарва с часове на брега и хвърля камъчета във водата и ако камъчето подскочи пет-шест пъти, се радва, като че е спечелил нова битка при Маренго или Аустерлиц. Ще се съгласите, че това са признаци на лудост.

— Или на мъдрост, господин бароне, или на мъдрост — рече Луи XVIII през смях, — така, като са хвърляли камъчета в морето, са се забавлявали великите пълководци на древността; разгърнете Плутарх и вижте в животописа на Сципион Африкански.

Господин дьо Блакас се замисли, като видя безгрижието на двамата. Вилфор, който не беше пожелал да му каже всичко, за да не се възползува друг от неговата тайна, беше му казал все пак достатъчно, за да събуди у него сериозни опасения.

— Хайде, хайде, Дандре — рече Луи XVIII — Блакас не е още убеден, разкажете как узурпаторът е встъпил в истинския път.

Министърът на полицията се поклони.

— В истинския път! — пошепна херцогът, като гледаше краля и Дандре, които говореха поред като двамата Вергилиеве овчари. — Узурпаторът ли е встъпил в истинския път?

— Безусловно, драги мой херцог.

— В пътя на доброто; обяснете му, бароне.

— Ето какво, господин херцог — рече министърът напълно сериозно. — Напоследък Наполеон направил преглед и тъй като дваматрима от неговите стари мърморковци, както ги нарича той, изявили желание да се върнат във Франция, той ги пуснал, като ги посъветвал да служат на своя добър крал; това са собствените му думи, господин херцог, мога да ви уверя.

— Е, Блакас, какво мислите за това? — рече кралят тържествуващ, като престана за миг да рови в обемистия коментар, разтворен пред него.

— Казвам, господарю, че един от нас се лъже, или господин министърът на полицията, или аз; но тъй като е невъзможно да се лъже министърът на полицията, защото пази живота и честта на ваше величество, греша вероятно аз. При все това на ваше място, господарю, аз бих разпитал лицето, за което ви говорих; ще настоя дори пред ваше величество да го удостоите с тази чест.

— На драго сърце, херцог, по ваше поръчителство ще приема, когото пожелаете; но искам да го приема с оръжие в ръка. Господин министре, нямате ли по-пресен рапорт, защото този носи дата 20 февруари, а днес сме 3 март!

— Не, господарю, но очаквам нов от час на час. Излязох сутринта и може би в мое отсъствие вече е получен.

— Идете в префектурата и ако няма, тогава — продължи през смях Луи XVIII, — тогава напишете един; нали така става това?

— О, господарю — рече министърът, — слава богу, в това отношение не е нужно да се измисля нищо; всеки ден нашите отделения се отрупват с най-обширни доноси; пишат ги всевъзможни нещастници с надежда да получат нещо за услугите, които не правят, но биха искали да направят. Те разчитат на случая и се надяват, че някое неочаквано събитие ще оправдае някой ден техните предсказания.

— Добре, вървете — рече Луи XVIII — и не забравяйте, че ви очаквам.

— Ще ида и ще се върна само господарю; след десет минути съм тук.

— А аз, господарю — рече господин дьо Блакас, — ще ида да потърся моя вестonosец.

— Почакайте, почакайте — рече Луи XVIII, — действително, Блакас, аз трябва да променя вашия герб; ще ви дам орел с разперени криле, сграбчил в ноктите си плячка, която напразно се опитва да се отскубне от него, с този девиз: *Tenax*^[6].

— Слушам, господарю — рече господин дьо Блакас, като си хапеше юмруците от нетърпение.

— Бих искал да се посъветвам с вас върху това място: *Molli fugiens anhelitu*^[7]; помните ли, става дума за елена, който бяга пред вълка. Нали сте ловец и голям вълчар? Как намирате от тази двойна гледна точка това *Molli anhelitu*?

— Възхитително, господарю; но моят вестonosец прилича на елена, за който говорите, защото е изминал 220 левги с пощенска кола, и то сам за три дена.

— Това е излишен труд и безпокойство, драги мой херцог, когато имаме телеграф, който би направил същото за три-четири часа без всякакво запъхтяване.

— Ах, господарю, вие възнаграждавате много зле този клет момък, който иде от толкова далеч и с такъв жар, за да предупреди навреме ваше величество; само заради господин дьо Салвьо, който ми го препоръчва, приемете го благосклонно, моля ви.

— Господин дьо Салвьо, камерхерът на моя брат?

— Той същият.

— Вярно, той е в Марсилия.

— Оттам ми пише.

— И той ли ви говори за този заговор?

— Не, но ми препоръчва господин дьо Вилфор и ме натоварва да го въведа при ваше величество.

— Господин дьо Вилфор ли? — извика кралят. — Този вестоносец се нарича значи господин дьо Вилфор?

— Да, господарю.

— Той ли иде от Марсилия?

— Лично.

— Защо не ми казахте името му веднага! — подзе кралят и върху лицето му се изписа леко безпокойство.

— Господарю, мислех, че това име е непознато на ваше величество.

— Съвсем не, съвсем не, Блакас; той е човек сериозен, издигнат, главно честолюбив; и знаете ли как се нарича баща му?

— Неговият баща ли?

— Да, Ноартие.

— Жирондинецът Ноартие ли? Ноартие сенаторът?

— Тъкмо той.

— И ваше величество е назначил на служба сина на такъв човек?

— Блакас, приятелю, вие не разбирате нищо от тези работи; казах ви, че Вилфор е честолюбив: за да се издигне, Вилфор ще пожертвува всичко, дори баща си.

— Тогава, тосподарю, да го доведе ли?

— Още тази минута, херцог. Къде е той?

— Сигурно ме чака долу в колата ми.

— Идете да го намерите.

— Тичам.

Херцогът излезе с живостта на млад човек; неговият искрен роялистически жар му даваше силите на дваайсетгодишен момък.

Като остана сам, Луи XVIII отправи отново очи към своя разтворен Хораций и пошепна:

— *Iustam et tenacem propociti virum*^[8].

Господин дьо Блакас се изкачи също тъй бързо, както беше слязъл; но във вестибюла трябваше да се позове на волята на краля. Прашната дреха на Вилфор, неговото облекло, в което нямаше нищо съобразно с дворцовия етикет, възбуди неудоволствието на господин дьо Брезе, който се изуми от дързостта на младия човек да се яви така облечен пред краля. Но херцогът отстрани всички пречки с една единствена дума: заповед на негово величество; и въпреки възраженията, които продължаваше да прави в името на реда церемониалмайсторът, Вилфор бе въведен в кабинета.

Кралят седеше на същото място, дето беше го оставил херцогът. Като отвори вратата, Вилфор се намери право пред него: младият съдия неволно се спря.

— Влезте, господин дьо Вилфор — рече кралят тихо.

Вилфор се поклони и пристъпи няколко крачки напред, очаквайки кралят да го разпита.

— Господин дьо Вилфор — продължи Луи XVIII, — херцог дьо Блакас смята, че имате да ми кажете нещо важно.

— Господарю, господин херцогът е прав и аз се надявам, че и ваше величество ще се съгласи с него.

— Най-напред, толкова голямо ли е злото, според вас, колкото искат да ме уверят?

— Господарю, мисля, че се налагат бързи мерки; но благодарение на старанието ми, надявам се, злото ще може да се предотврати.

— Говорете подробно, ако обичате — рече кралят, заразен от вълнението, което беше изкривило лицето на Блакас и променяше гласа на Вилфор. — Говорете и главно започнете от самото начало: обичам реда във всичко.

— Господарю — рече Вилфор, — ще дам на ваше величество верен рапорт, но ще ви моля все пак да ме извините, ако смущението ми хвърля някаква тъмнота върху думите ми.

Погледът, който Вилфор хвърли върху краля след този така внушителен увод, го увери в благоволението на неговия височайши слушател и той продължи:

— Господарю, дойдох колкото се може по-бързо в Париж, за да уведомя ваше величество, че в кръга на моята длъжност открих не някакво обикновено и празно съзаклятие, каквито всеки ден се кроят в низшите слоеве на народа и войската, но един истински заговор, една буря, която застрашава трона на ваше величество. Господарю, узурпаторът въоръжава три кораба; той замисля нещо може би безумно, но може би и страшно въпреки безумието си. В тоя час той сигурно вече е напуснал остров Елба.

— Къде отива?

— Не знам, но несъмнено ще се опита да слезе или в Неапол, или по тосканските брегове, или може би и във Франция. На ваше величество не е неизвестно, че владетелят на остров Елба е запазил отношения с Италия и Франция.

— Да, знам това — рече кралят, силно развълнуван, — а напоследък получихме съобщение, че е имало бонапартистки събрания на улица Сен Жак; но продължете, моля ви: как сте научили тези подробности?

— Господарю, почерпих ги от разпита на един марсилец. Аз го следя от дълго време и го арестувах в деня, когато заминавах; този човек, един размирен моряк, несъмнен бонапартист, е ходил тайно на остров Елба; там е видял великия маршал, който му е дал устна поръка до един парижки бонапартист, чието име не можах да изтръгна от него, но тази поръка до този бонапартист била да подготви умовете за връщане (забележете, господарю, че така се изразява разпитаният), за връщане, което трябва да стане в най-скоро време.

— А къде — е този човек? — попита Луи XVIII.

— В затвора, господарю.

— И работата ви се стори сериозна?

— Така сериозна, господарю, че макар да узнах това събитие на един семеен празник, в самия ден на моя годеж, напуснах годеница и приятели, отложих всичко за друго време, за да дойда и сложа в краката на ваше величество и моите страхове, и уверението в моята преданост.

— Наистина — рече Луи XVIII. — Не ставаше ли дума за брак между вас и госпожица дьо Сен Меран?

— Дъщерята на един от най-верните служители на ваше величество.

— Да, да; но да се върнем към това съзаклятие, господин дьо Вилфор.

— Господарю, страхувам се, че то е повече от съзаклятие, боя се, че е заговор.

— В наше време — рече кралят усмихнат — лесно е да се намисли заговор, но по-мъчно е да се приведе в изпълнение, вече само затова, че като се върнахме на престола на нашите прадеди, ние виждаме ясно миналото, сегашното и бъдещето; от десетина месеци моите министри засилват бдителността си над охраната на средиземноморското крайбрежие. Ако Бонапарт слезе в Неапол, коалицията ще се вдигне на крак, преди той да е стигнал до Пиомбино; ако слезе в Тоскана, ще стъпи на вражеска земя; ако слезе във Франция, ще бъде с шепа хора и ние лесно ще се справим с него, защото населението го ненавижда. Затова се успокойте; но разчитайте все пак и на нашата кралска признателност.

— А ето и господин Дандре! — извика херцог дьо Блакас.

И наистина в тоя миг на прага се появи господин министърът на полицията, блед и разтреперан; погледът му блуждаеше, сякаш беше поразен от припадък.

Вилфор поиска да се отдалечи; но господин дьо Блакас го хвана за ръката и го задържа.

---

[1] Пеем на глухи. Б.пр. ↑

[2] Когато пастирът караше. Б.пр. ↑

[3] Зло докарваш в дома на дедите си. Б.пр. ↑

[4] Войни, ужасни войни. Б.пр. ↑

[5] Упорит, неприятен сърбеж. Б.пр. ↑

[6] Упорит. Б.пр. ↑

[7] Така и ти побеждаваш задъхан. Б.пр. ↑

[8] Справедлив и твърд в решенията мъж. Б.пр. ↑

XI. КОРСИКАНСКИЯТ ЛЮДОЕД

Щом видя разстроеното лице на министъра на полицията, Луи XVIII блъсна силно масата, пред която седеше.

— Какво става с вас, господин бароне? — извика той. — Вие изглеждате съвсем развълнуван; мигар вашето смущение и колебание са свързани, с онова, което казваше господин дьо Блакас и което току-що ми потвърди господин дьо Вилфор?

Господин дьо Блакас също се приближи бързо до барона, но ужасът на придворния надви над злорадството на държавника; и наистина положението беше такова, че за него беше много по-изгодно да се окаже посрамен пред префекта на полицията, отколкото да го види посрамен.

— Господарю... — измънка баронът.

— Хайде да чуем — рече Луи XVIII.

Министърът на полицията, поддавайки се тогава на отчаянието, се хвърли в краката на Луи XVIII, който отстъпи крачка назад и намръщи вежди.

— Ще говорите ли най-сетне? — рече той.

— О, господарю, какво ужасно нещастие! Аз съм за оплакване. Никога няма да си простя това!

— Господине — рече Луи XVIII, — заповядвам ви да говорите.

— Господарю, узурпаторът е напуснал остров Елба на 28 февруари и е слязъл на брега на 1 март.

— Къде? — попита бързо кралят.

— Във Франция, господарю, в едно малко пристанище близо до Антиб, в залива Жуан.

— Узурпаторът е слязъл във Франция близо до Антиб, в залива Жуан, на двеста и петдесет левги от Париж на 1 март, а вие научавате това едва днес, на 3 март!... Не, господине, това, което ми казвате, е невъзможно; или са ви излъгали, или вие сте луд.

— Уви, господарю, това е самата истина!

Луи XVIII затрепера от гняв и ужас и се изправи, като че някакъв неочакван удар го беше поразил едновременно в сърцето и лицето.

— Във Франция! — извика той. — Узурпаторът във Франция! Ами че не са ли следили този човек? Или — кой знае — са били негови съучастници?

— О, господарю — извика херцог дьо Блакас, — не може да се обвинява в предателство човек като господин Дандре. — Господарю, ние всички бяхме слепи и министърът на полицията се е поддал на общото заслепление, ето всичко.

— Но... рече Вилфор и изведнъж се спря — ах, простете, простете, господарю — рече той с поклон, — моето усърдие ме увлече, нека ваше величество благоволи да ме извини.

— Говорете, господине, говорете смело — рече кралят, — вие единствен ни предупредихте за напастта, помогнете ни сега да намерим лекарството.

— Господарю — рече Вилфор, — узурпаторът е мразен на юг; струва ми се, че ако се опита да мине оттам, срещу него лесно ще можем да вдигнем Прованс и Лангедок.

— Безспорно — рече министърът, — но той се придвижва през Гап и Систерон.

— Придвижва се, придвижва се — рече Луи XVIII, — значи върви към Париж?

Министърът на полицията не каза нищо и това бе равнозначно на пълно признание.

— А Дофине, господине — обърна се кралят към Вилфор, мислите ли, че можем да го повдигнем както Прованс?

— Господарю, неприятно ми е да кажа на ваше величество една жестока истина, но настроението в Дофине далеч не е като настроението на Прованс и Лангедок. Планинците са бонапартисти, господарю.

— Няма що, той е бил добре осведомен — пошепна Луи XVIII. — А колко души има той със себе си?

— Господарю, не знам — рече министърът на полицията.

— Как не знаете! Мигар сте забравили да се осведомите за това? Наистина това не е много важно — добави той със съкрушителна усмивка.

— Господарю, не можах да се осведомя; телеграмата съобщаваше само за дебаркирането на императора и за поетия от него път.

— А как дойде до вас тази телеграма? — попита кралят.

Министърът наведе глава, силна червенина покри лицето му.

— По телеграфа, господарю — измънка той.

Луи XVIII пристъпи крачка напред и скръсти ръце на гърдите като Наполеон.

— Така — рече той, побледнял от гняв, — седем съюзни армии повалиха този човек; небесно чудо ме върна на престола на предците ми след двацет и пет годишно изгнание, всички тези двацет и пет години аз изучавах, изследвах, вниквах в хората и нещата в тази обещана ми Франция, та когато стигна целта на желанията си, силата, която държах в ръцете си, да избухне и да ме смаже!

— Господарю, това е съдба — пошепна министърът, чувствувайки, че такова бreme, леко за съдбата, е достатъчно да смаже един човек.

— Значи истина е тогава това, което казваха нашите врагове за нас: нищо не са научили, нищо не са забравили? Ако ме предадяха, както предадоха него, все още бих се утешил; но да бъда между хора, които издигнах на висока длъжност, които би трябвало да ме пазят повече от себе си, защото моето щастие е и тяхно — преди мене те не са били нищо, след мене няма да бъдат пак нищо, — и да загина безславно поради тяхната некадърност, поради тяхната глупост! Ах, да, господине, вие сте прав, това е съдба.

Министърът стоеше, смазан под това страшно проклятие.

Господин дьо Блакас изтриваше потта от челото си; Вилфор се усмихваше в душата си, защото чувствуваше, че значението му расте.

— Да паднеш — продължаваше Луи XVIII, който още с първия поглед беше измерил пропастта, над която се накланяше монархията, — да паднеш и да научиш падането си от телеграфа! О, бих предпочел да се изкача на ешафода като брат си Луи XVI, отколкото да сляза така по стълбите на Тюйлери, изпратен с насмешка... Вие не знаете, господине, какво значи да станеш за посмешище във Франция, а би трябвало да знаете.

— Господарю, господарю — пошепна министърът, — смилете се!...

— Приближете се, господин дьо Вилфор — продължи кралят, като се обърна към младия човек, който стоеше неподвижно по-назад и следеше хода на този разговор, дето се решаваше съдбата на едно кралство, — приближете се и кажете на господин министъра, че е могъл да знае предварително всичко, което не е знаел.

— Господарю, физически невъзможно е било да се предугадят плановете, които узурпаторът е криел от всички.

— Физически невъзможно! Ето една голяма дума; за нещастие има големи думи, както и големи хора, аз им зная цената. За един министър, който има цяла администрация, отделения, агенти, доносници, шпиони и секретни фондове един и половина милиона франка, физически невъзможно е да знае какво става на шейсет левги от бреговете на Франция. Е, хубаво, ето господинът, който не разполага с нито едно от тези средства, ето господинът, един обикновен съдия, знае повече, отколкото вие с цялата ваша полиция, и той би спасил короната ми, ако имаше като вас правото да се разпорежда с един телеграф.

Погледът на министъра на полицията се обърна с израз на дълбока омраза към Вилфор, който наведе глава със скромността на победител.

— Не казвам това за вас, Блакас продължи Луи XVIII, — защото, ако вие не сте открили нищо, поне сте достатъчно умен да постоянствувате във вашето съмнение: друг на ваше място щеше да сметне разкритието на господин Вилфор лишено от значение или дори внушено от користна подбуда.

Тези думи бяха намек за думите, които министърът на полицията беше изговорил с толкова увереност преди един час.

Вилфор разбра играта на краля. Друг щеше да се увлече може би от похвалата; но той се страхуваше да си спечели смъртен враг в лицето на министъра на полицията, макар да чувствуваше, че той е безвъзвратно изгубен. И наистина министърът, който при пълната си власт не беше съумял да предугади замисъла на Наполеон, можеше в гърчовите на своята агония да проникне в тайната на Вилфор; стигаше му само да разпита Дантес. Затова, вместо да го довърши, той се притече на помощ на министъра.

— Господарю — рече Вилфор, — ненадейността на събитието трябва да убеди ваше величество, че само бог е могъл да го възпре,

като изпрати буря; това, което ваше величество смята за дело на дълбоката ми прозорливост, се дължи чисто и просто на случай; аз само се възползувах от случая като предан служител, ето всичко. Не ми приписвайте повече, отколкото заслужавам, господарю, за да не се разочаровате в първото си впечатление от мене.

Министърът на полицията благодари на младия човек с красноречив поглед и Вилфор разбра, че е успял в намерението си, сиреч, без нищо да губи от признателността на краля, е спечелил един приятел, комуто при сгоден случай може да разчита.

— Така да бъде — рече кралят. — А сега, господа — продължи той, като се обърна към господин дьо Блакас и към министъра на полицията, — нямам вече нужда от вас, можете да се оттеглите. Онова, което остава да се направи, е от ведомството на министъра на войната.

— За щастие, господарю — рече господин дьо Блакас, — ние можем да се осланяме на армията. На ваше величество е известно, че всички донесения свидетелствуват за нейната преданост към вашето правителство.

— Не ми говорете за донесения; сега, херцог, знам колко може да им се вярва. Щом заговорихме за донесения, кажете, господин бароне, какво ново научихте на улица Сен Жак?

— За аферата на улица Сен Жак! — извика неволно Вилфор, но се спря отведнъж и рече: — Простете ми господарю, моята преданост към ваше величество ме кара непрекъснато да забравям не своето уважение към вас, това уважение е дълбоко запечатано в сърцето ми, а правилата на етикета.

— Говорете спокойно — подзе Луи XVIII, — вие си извоювахте правото да питате.

— Господарю — отговори министърът на полицията, — аз тъкмо исках да доложа на ваше величество за новите сведения, събрани по това произшествие, когато вниманието на ваше величество беше отвлечено от страшното злополучие в залива; сега тези сведения не могат да имат никакъв интерес за краля.

— Напротив, господине, напротив — рече Луи XVIII, — тази афера, струва ми се, има пряка връзка с това, което ни занимава сега, и смъртта на генерал Кенел може би ще ни насочи към дирите на голям вътрешен заговор.

Щом чу името на генерал Кенел, Вилфор потрепера.

— Наистина, господарю — подзе министърът на полицията, — всичко ни кара да мислим, че това не е самоубийство, както помислихме отначало, а убийство: генерал Кенел е изчезнал, изглежда, при излизането си от един бонапартистки клуб. Някакъв непознат човек дохождал да го търси същата сутрин и му дал среща на улица Сен Жак; за нещастие камериерът, който сресвал генерала, когато непознатият влязъл в кабинета, чул добре как той определил срещата на улица Сен Жак, но не запомнил номера.

Докато министърът на полицията съобщаваше на крал Луи XVIII тези сведения, Вилфор, впил поглед в устните му, побледняваше и почервяваше. Кралят се обърна към него:

— Нали и вие мислите като мене, господин дьо Вилфор, че генерал Кенел, когото смятаха привърженик на узурпатора, а той ми беше всецяло предан, е станал жертва на бонапартистка клопка?

— Това е вероятно, господарю — отговори Вилфор. — Но мигар не се знае нищо повече?

— Попаднали са на следите на човека, който е назначил срещата.

— Попаднали са на следите му? — повтори Вилфор.

— Да, слугата е дал белезите му; той е човек петдесет — петдесет и пет годишен, мургав, с черни коси и гъсти вежди, има мустаци; облечен е бил в син редингот и е носил на ревера си лентата на Почетния легион. Вчера са проследили един субект, който точно отговаря на белезите, но са го изгубили от очи на ъгъла на улиците Ла Жусиен и Кок Ерон.

Вилфор се опря на облегалото на едно кресло; докато министърът на полицията говореше, той чувствуваше как краката му се подкосяват; но когато разбра, че непознатият се е изплъзнал от агента, въздъхна.

— Вие ще търсите този човек — рече кралят на министъра на полицията, — защото, ако генерал Кенел, който щеше да ни бъде сега толкова полезен, е станал, както всичко ме навежда на това, жертва на едно убийство, аз искам неговите убийци, бонапартисти или не, да бъдат жестоко наказани.

Вилфор призова цялото си хладнокръвие, за да не издаде ужаса, който му вдъхваше нареждането на краля.

— Странно нещо! — продължи кралят с яд. — Полицията мисли, че е казала всичко, когато каже: извършено е убийство, и че е

направила всичко, когато добави: попаднали са на следите на виновниците.

— Господарю, по тази точка поне ваше величество ще остане доволен, надявам се.

— Хубаво, ще видим; не ви задържам повече, бароне. Господин дьо Вилфор, вие сигурно сте уморен от дългото пътуване, идете да си починете. Вие сте отседнал, разбира се, при баща си?

Отново причерня пред очите на Вилфор.

— Не, господарю — рече той, — отседнах в хотел „Мадрид“, на улица Турнон.

— Но не сте ли го видели?

— Господарю, аз отидох най-напред при господин херцог дьо Блакас.

— Но ще го видите поне?

— Не мисля, господарю.

— Ах, правилно — рече Луи XVIII и по усмивката му можеше да се разбере, че тези въпроси не са зададени без цел, — забравих, че вие сте в обтегнати отношения с господин Ноартие и че това е една нова жертва, принесена пред моя престол, за която аз ще ви възнаградя.

— Господарю, благоволениято на ваше величество е награда, която надвишава толкова много всичките ми възжелания, че аз няма какво друго да моля от краля.

— Все едно, ние няма да ви забравим, господине, бъдете спокоен; а сега — кралят отбодя кръста на Почетния легион, който носеше обикновено на синия си фрак до кръста на св. Луи, над звездата на Кармелската Богородица и на св. Лазар, и го подаде на Вилфор, — а сега — рече той — вземете все пак този кръст.

— Господарю — рече Вилфор, — ваше величество бърка, този кръст е офицерски:

— Нищо — рече Луи XVIII, — вземете го, какъвто е: нямам време да избирам друг. Блакас, вие ще се погрижите да предадат грамотата на господин дьо Вилфор.

Очите на Вилфор се овлажниха от сълзи на горда радост; той пое кръста и го целуна.

— А сега — попита той — какви заповеди ще благоволи ваше величество да ми даде?

— Отпочинете си и помнете добре, че ако в Париж сте безсилен да ми служите, вие можете да ми бъдете извънредно полезен в Марсилия.

— Господарю — отговори Вилфор и се поклони, — след час аз ще напусна Париж.

— Вървете, господине — рече кралят, — и ако ви забравя (кралете имат къса памет), не се страхувайте да ми припомните за себе си... Господин бароне, наредете да повикат министъра на войната... Блакас, останете.

— Ах, господине — обърна се министърът на полицията към Вилфор на излизане от Тюйлери, — вие излязохте с чест от тази работа и вашето бъдеще е осигурено.

— Задълго ли? — пошепна Вилфор, като се поклони на министъра, чието поприще беше свършено, и потърси с очи кола, за да се върне в къщи.

Един фиакър^[1] минаваше по кея, Вилфор му махна с ръка, фиакърът се приближи; Вилфор даде адреса си и се отпусна в дъното на колата, унесен в честолюбивите си блянове. След десетина минути Вилфор беше у дома си; той поръча конете да бъдат готови след два часа и заповяда да му донесат обед.

Той вече седнаше на масата, когато прокътят звънецът, дръпнат от някоя откровена и твърда ръка; камериерът отиде да отвори и Вилфор чу един глас да казва името му.

„Кой може да знае, че съм тук“ — попита се младият човек.

В този миг камериерът влезе.

— Какво има? — попита Вилфор. — Кой звъни? Кой ме търси?

— Един непознат, не иска да си каже името.

— Как, непознат и не иска да си каже името? А какво иска този непознат?

— Исква да говори с вас.

— С мене ли?

— Да.

— Той назова ли ме по име?

— Точно тъй.

— А как изглеждаше този непознат?

— Ами че, господине, той е човек на петдесетина години.

— Дребен? Едър?

— Почти на вашия ръст.

— Мургав или рус?

— Мургав, много мургав: черни очи, черни коси, черни вежди.

— А облечен — попита живо Вилфор, — как е облечен?

— Със син дълъг редингот, закопчан отгоре до долу; с лентата на Почетния легион.

— Той е — пошепна Вилфор и побледня.

— Ех, дявол да го вземе — рече, като се появи на вратата, човекът, чиито отличителни белези ние вече дадохме два пъти. — Ама церемонии; така ли в Марсилия синовете карат бащите си да чакат във вестибюла?

— Тате! — извика Вилфор. — Значи не съм се излъгал... така си мислех, че сте вие.

— Тогава, ако си мислил, че съм аз — подзе новодошлият, като сложи бастуна си в ъгъла, а шапката си на един стол, — позволи ми да ти кажа, мили ми Жерар, че съвсем не е любезно от твоя страна да ме караш да чакам така.

— Оставете ни, Жермен — рече Вилфор.

Слугата излезе, явно учуден.

---

[1] В оригинала fiacre — закрит файтон. Бел. Alegria ↑

XII. БАЩА И СИН

Господин Ноартие — защото действително беше той — изпрати с очи лакея, докато се затвори зад него вратата; после, страхувайки се сигурно лакеят да не подслушва от вестибюла, той отново отвори: предпазливостта не беше излишна и бързината, с която Жермен се дръпна, показва, че не се е отървал от греха, който е погубил нашите праотци. Господин Ноартие се погрижи тогава да затвори сам вратата на вестибюла, затвори вратата на спалнята, бутна резето и се върна да подаде ръка на Вилфор, който следеше всички тези движения с изненада, от която не беше се съвзел още.

— И тъй, знаеш ли, драги ми Жерар — рече той на младия човек, като го погледна с усмивка, изразът на която беше доста мъчно да се определи, — ти не изглеждаш възхитен от срещата си с мене?

— Напротив, тате — рече Вилфор, — много се радвам, но аз толкова малко очаквах вашето посещение, че съм малко объркан.

— Но, драги ми приятелю — подзе господин Ноартие, като сядаше, — струва ми се, че бих могъл да кажа същото. Как! Вие ми съобщавате, че годежът ви в Марсилия е на 28 февруари, а на 3 март сте в Париж?

— Да, аз съм тук, тате — рече Жерар; като се приближи до господин Ноартие, — но не се сърдете; аз дойдох за вас и моето пътуване може би ще ви спаси.

— Ах, така ли — рече господин Ноартие и се изтегна нехайно в креслото, — така ли? Разкажете ми тогава това, господин съдия, то трябва да е любопитно.

— Тате, слушали ли сте за някакъв бонапартистки клуб на улица Сен Жак?

— Номер 53 ли? Да, аз съм негов подпредседател.

— Тате, хладнокръвието ви ме плаши.

— Какво искаш, мили ми? Когато е бил осъден на изгнание от монтанярите, излязъл е от Париж в кола със сено, преследван е бил в

ландите на Бордо от копоите на Робеспьер, човек обръгва. Но продължавай. Е, какво се е случило в този клуб на улица Сен Жак?

— Ами това, че са поканили генерал Кенел и че генерал Кенел, който излязъл в девет часа вечерта от къщи, е бил намерен след два дни в Сена.

— И кой ви е разказал тази забавна история?

— Сам кралят.

— А аз в замяна на вашата история — продължи Ноартие — ще ви съобща една новина.

— Тате, мисля, че знам вече това, което ще ми кажете.

— Така ли, вие знаете за дебаркирането на негово величество императора?

— Мълчете, тате, моля ви, заради вас най-напред, а после и заради мене. Да, аз знаех тази новина и дори я знаех преди вас, защото от три дни препускам от Марсилия за Париж, побеснял, че не мога да хвърля на двеста левги пред мене мисълта, която ми изгаря мозъка.

— Три дни! Луд ли сте? Преди три дни императорът не е бил още отпътувал от Елба.

— Нищо, аз знаех за намерението му.

— Как така?

— От едно писмо, адресирано до вас от остров Елба.

— До мене?

— До вас. Аз го залових у вестоносеца. Ако това писмо беше паднало в ръцете на друг, вие щяхте, тате, сега да бъдете разстрелян може би.

Бащата на Вилфор прихна да се смее.

— Хайде, хайде — рече той, — изглежда, реставрацията е научила от империята как да действа без въртели... Разстрелян! Драги мой, как бързате! А къде е това писмо? Познавам ви и затова съм уверен, че сте го спастрили овреме.

— Изгорих го до последното листче: защото това писмо беше вашата присъда.

— И провалянето на вашето поприще — отговори студено Ноартие. — Да, разбирам, но аз няма от какво да се боя, щом ме закриляте.

— Нещо повече — спасявам ви.

— Ех, по дяволите! Това става драматично; обяснете.

— Да се върнем към клуба на улица Сен Жак.

— Изглежда, този клуб е оживял на сърцето на господата от полицията; защо не са търсили по-добре? Щяха да го намерят.

— Те не са го намерили, но са по следите му.

— Това са обичайните думи, знам; когато полицията е безсилна, тя казва, че е по следите, и правителството очаква спокойно деня, когато тя ще дойде с клепнали уши да каже, че следите са изгубени.

— Да, но трупът е намерен; генерал Кенел е бил умъртвен, а във всички страни на света това се нарича убийство.

— Убийство ли, казвате? Но нищо не доказва, че генералът е станал жертва на убийство: всеки ден намират в Сена хора, които са се хвърлили от отчаяние и са се удавили, защото не са знаели да плуват.

— Тате, вие знаете много добре, че генералът не се е удавил от отчаяние и че не се къпят в Сена през месец януари. Не, не, не се самоизмамвайте, тази смърт с право наричат убийство.

— А кой я е нарекъл така?

— Сам кралят.

— Кралят! Мислех, че е достатъчно философ, за да разбере, че в политиката няма убийство. В политиката, драги ми, вие знаете като мене, няма хора, а идеи; няма чувства, а интереси; в политиката не убиват човека, а премахват пречката, ето всичко. Искате ли да знаете как е станало това? Ще ви кажа. Смятахме, че можем да се осланяме на генерал Кенел: бяха ни го препоръчали от остров Елба; един от нас отиде при него, покани го да дойде на улица Сен Жак на едно събрание, където ще намери приятели; той идва и там му разкриват целия план, потеглянето от остров Елба, възнамеряваното дебаркиране; после, когато той вече е чул всичко и не остава нищо повече да му се съобщи, той заявява, че е роялист; тогава всички се споглеждат; накарват го да се закълне, той се заклева, но така неохотно, че наистина такава клетва е равна на богохулство; и въпреки всичко това оставят генерала да излезе свободен, напълно свободен. Той не се е върнал дома. Какво искате, драги? Той излезе от нас, сигурно е сбъркал пътя, само това. Убийство! Наистина ме учудвате, Вилфор; вие сте помощник на кралския прокурор, а изграждате едно обвинение върху толкова неустойчиви улики. Дохожда ли ми някога на ум да ви кажа, когато като роялистки съдия заповядате да се отсече

главата на един от нашите: „Сине, вие извършихте убийство!“ Не, аз казвам: „Много добре, господине, вие победихте; утре е нашият ред“.

— Но, тате, пазете се, нашата отплата ще бъде страшна, когато ни дойде редът.

— Не ви разбирам.

— Вие разчитате на връщането на узурпатора?

— Признавам.

— Вие се лъжете, тате, той няма да направи и десет левги във вътрешността на Франция и вече ще го погнат, ще го обиколят, ще го хванат като див звяр.

— Драги ми приятелю, императорът е сега на път за Гренобъл, на 10 или на 12 той ще бъде в Лион, а на 20 или 25 — в Париж.

— Населението ще се вдигне...

— За да го посрещне.

— Той има със себе си шепа хора, а срещу него ще изпратят армии.

— Които ще го съпроводят триумфално до столицата. Наистина, мили ми Жерар, вие сте още дете; мислите се за добре осведомен, защото някакъв телеграф три дни след дебаркирането ви съобщава: „Узурпаторът дебаркира в Кан с няколко души; пратена е подире му потеря“. Но къде е той, какво прави — вие не знаете; преследват го — ето всичко, което знаете. И така ще го преследват чак до Париж, без да гръмне пушка.

— Гренобъл и Лион са роялистки градове и ще издигнат на пътя му непреодолима преграда.

— Гренобъл ще му отвори възторжено портите си, целият Лион ще излезе да го посрещне. Вярвайте ми, ние сме също тъй добре осведомени като вас и нашата полиция не пада по-долу от вашата; искате ли доказателство? Вие искахте да скриете от мене пътуването си, а аз научих за вашето пристигане половин час след като сте минали бариерата; вие сте дали адреса си само на кочияша на пощенската кола, а аз знам вашия адрес и доказателство за това е, че пристигам при вас тъкмо когато се каните да седнете на трапезата; затова позвънете и поискайте още един прибор; ще обядваме заедно.

— Действително — отговори Вилфор, като погледна баща си с учудване, — действително вие ми изглеждате добре осведомен.

— Ех, бога ми, работата е съвсем проста; вие, които държите властта, имате само средствата, които могат да се купят с пари; ние, които очакваме властта, имаме средствата, които ни дава предаността.

— Предаността ли? — повтори Вилфор през смях.

— Да, предаността; така наричат учтиво честолюбие, което храни надежди за бъдещето.

И бащата на Вилфор протегна ръка към звънеца, за да повика слугата, когото синът не повикваше. Вилфор му задържа ръката.

— Почакайте, тате — рече младият човек, — още една дума.

— Кажете.

— Колкото и лоша да е кралската полиция, тя все пак знае нещо страшно.

— Какво?

— Белезите на човека, който се представил сутринта на генерал Кенел в деня, когато той изчезнал.

— Аха, знае ли това тя, тази добра полиция? И какви са тези белези?

— Мургава кожа, коси, бакенбарди и очи — черни, син редингот, закопчан до брадичката, офицерска лента на Почетния легион на илика, широкопола шапка и тръстиков бастун.

— Значи тя знае това — рече Ноартие. — И защо в такъв случай не е турила ръка на този човек?

— Защото го е загубила от очи вчера или завчера на ъгъла на улица Кок Ерон.

— Нали ви казах, че вашата полиция е глупава.

— Но тя всяка минута може да го намери.

— Да — рече Ноартие, като гледаше безгрижно наоколо, — да, ако този човек не е предупреден, но той е предупреден; и — добави той с усмивка — ще промени лицето и дрехите си.

При тези думи той стана, свали редингота и връзката си, приближи се до една маса, на която бяха наредени всички тоалетни принадлежности от несесера на сина му, взе бръснача, насапуниса си лицето и със съвсем твърда ръка обръсна бакенбардите, които даваха толкова ценни улики на полицията.

Вилфор го гледаше, с ужас, нелишен от възхищение.

След като обръсна бакенбардите си, Ноартие промени прическата си; вместо черната си връзка взе една цветна, която лежеше

отгоре в един отворен куфар; вместо синия си редингот с копчета облече един кестеняв и отворен редингот на Вилфор; премери пред огледалото шапката на младия човек със завити нагоре краища и останал доволен от нея, той не взе тръстиковия бастун в ъгъла зад камината, дето беше го сложил, а вместо него в нервната му ръка изсвири една бамбукова жилава пръчица, с която елегантният помощник прокурор придаваше на походката си онази непринуденост, която беше едно от главните му качества.

— Е как — рече той, като се обърна към изумения си син, когато промяната беше извършена пред очите му, — е как, мислиш ли, че твоята полиция ще ме познае сега?

— Не, тате — измънка Вилфор, — надявам се поне.

— Сега, драги ми Жерар — продължи Ноартие, — аз се опаням на твоето благоразумие, ти ще се погрижиш да скриеш всички тези неща, които ти оставям.

— О, бъдете спокоен, тате — рече Вилфор.

— Така, така! И сега мисля, че си прав и че може би наистина си ми спасил живота; но бъди спокоен, аз ще ти се отплатя скоро.

Вилфор поклати глава.

— Не вярваш ли?

— Надявам се поне, че грешите.

— Ще видиш ли пак краля?

— Може би.

— Искаш ли да минеш в очите му за пророк?

— Пророците, които предсказват нещастие, не са добре посрещани в двореца, тате.

— Да, рано или късно им отдават заслуженото; и предположи, че дойде втора реставрация, тогава ще минеш за велик човек.

— А какво да кажа на краля?

— Кажи му това: „Господарю, лъжат ви за настроенията във Франция, за отношението на градовете, за духа на армията; оня, когото в Париж вие наричате корсикански людоед, когото наричат още узурпатор в Невер, се нарича вече Бонапарт в Лион и император в Гренобъл. Вие смятате, че го преследват, че той бяга; а той шестува, бърз като орела, който той ни възвръща. Вие мислите, че войниците му мрат от глад, че са смазани от умора, готови да се разбягат, а те растат като търкаляща се снежна топка. Господарю, заминете; оставете

Франция на истинския ѝ владетел, който не я е купил, а завоювал; заминете, господарю, не защото се излагате на някаква опасност, вашият противник е достатъчно силен, за да прояви милост, но защото за един внук на свети Луи би било унижително да дължи живота си на победителя на Арколе, Маренго и Аустерлиц.“ Кажи му това, Жерар; или по-скоро не му казвай нищо; скрий пътуването си; не се хвали с това, което си дошъл да правиш и което си направил в Париж; вземи отново пощенската кола; и ако си препускал насам, на връщане лети; върни се в Марсилия нощем; влез в дома си през някоя задна врата и остани там кротък, смирен, скрит, главно безобиден, защото този път, кълна ти се, ние ще действуваме като силни хора, които знаят враговете си. Тръгнете, синко, тръгнете, мили ми Жерар, и в награда, загдето се подчинявате на бащините си заповеди или, ако предпочитате, загдето уважавате съветите на един приятел, ние ще ви задържим на вашия пост. Това ще ви позволи — добави Ноартие с усмивка — да ме спасите втори път, ако политическата люлка ви издигне един ден отново горе, а мене ме свали долу. Сбогом, мили ми Жерар; при следващото си дохождане отседнете у мене.

И Ноартие излезе с онова спокойствие, което не го напусна нито миг в продължение на този нелек разговор.

Вилфор, бледен и развълнуван, изтича на прозореца, открехна завесата и видя как баща му минава, спокоен и невъзмутим, между двама-трима подозрителни хора, дебнещи по края на тротоара и на ъгъла на улицата, сигурно за да задържат човека с черните бакенбарди, синия редингот и широкополата шапка.

Вилфор остана така прав и запъхтян, докато баща му изчезна на кръстопътя Бюси. Тогава той се спусна към оставените от него неща, пхна на дъното на куфара си черната връзка и синия редингот, смачка шапката и я мушна в долната част на един шкаф, счупи на три тръстиковия бастун и го хвърли в огъня, сложи си пътническия каскет, повика своя камериер, забрани му с поглед да задава въпроси, уреди сметката си в хотела, скочи в колата, която го чакаше запрегната, научи в Лион, че Бонапарт е влязъл вече в Гренобъл, и сред възнението, което цареше по целия път, стигна в Марсилия, обхванат от всички страхове, които нахлуват в сърцето на човека заедно с честолюбието и първите успехи.

XIII. СТОТЕ ДНИ

Господин Ноартие излезе добър пророк и събитията се развиха бързо, както беше предсказал. Всекиму е известно това връщане от остров Елба, връщане странно, невероятно, безпримерно в миналото и вероятно неповторимо в бъдещето.

Луи XVIII направи само слаб опит да отбие този жесток удар: недоверието му към хората му отнемаше доверието и в събитията. Едва възстановената от него кралска или по-скоро монархическа власт се разклати върху още несигурната си основа и при първия знак на императора се сгромоляса цялата тази сграда, нестройна смесица от стари предразсъдъци и нови идеи. Поради това признателността, която Вилфор получи от своя крал, беше не само безполезна за момента, но дори опасна и той има благоразумието да не показва никому офицерския кръст на Почетния легион, макар господин дьо Блакас да беше заповядал грижливо да му изпратят грамотата, както му беше наредил кралят.

Наполеон щеше бездруго да уволни Вилфор, ако не беше покровителството на Ноартие, който беше станал всемогъщ при двора през Стоте дни за понесените опасности и за оказаните заслуги. Така, както му беше обещал, жирондинецът от 93-та и сенаторът от 1806-та запази този, който беше го запазил в навечерието.

Цялата си власт по време на възстановяване на империята, повторното падане на която впрочем беше лесно да се предвиди, Вилфор употреби да задуши тайната, която Дантес за малко не разпространи.

Уволнен беше само прокурорът на краля, заподозрян в недостатъчна привързаност към бонапартизма.

Но едва се възстанови императорската власт, тоест едва императорът се настани в Тюйлери, току-що напуснат от Луи XVIII, и почна да праща многобройните си разнообразни заповеди от този малък кабинет, дето ние подир Вилфор въведохме нашите читатели и дето на ореховата маса императорът намери още отворената и

наполовина пълна табакера на Луи XVIII, и в Марсилия въпреки държането на местното управление пламнаха отново главните на гражданската война, които не угасват никога на юг; насмалко тогава негодуванието не надхвърли виковете, с които обсадиха затворилите се в домовете си роялисти, и публичните оскърбления на онези, които се осмеляваха да излязат.

По един съвсем естествен обрат достойният корабовладелец, който, както казахме, принадлежеше към народната партия, стана също в това време, няма да кажем всемогъщ защото господин Морел беше благоразумен и малко плах човек, както всички, които са си създали бавно и с голям труд търговско благополучие, — но доста силен, макар и да бяха го изпреварили ревностните бонапартисти, които го смятаха за умерен, той беше доста силен, казвам, за да издигне глас и да накара да чуят тъжбата му; тази тъжба, както лесно можем да се досетим, се отнасяше до Дантес.

Вилфор остана въпреки падането на своя началник и женитбата му не се развали, но беше отложена за по-благоприятни времена. Ако императорът запазеше трона, на Жерар щеше да е необходима друга партия и баща му щеше да му я намери; ако нова реставрация доведеше Луи XVIII във Франция, влиянието на господин Сен Меран щеше да се удвои, също както и неговото, и бракът му щеше да бъде по-изгоден от всякога.

Така помощникът на кралския прокурор беше временно първият магистрат в Марсилия, когато една сутрин вратата се отвори и му доложиха за пристигането на господин Морел.

Друг на негово място би побързал да посрещне корабовладелеца и с това би показал слабостта си; но Вилфор беше силен човек, имаше, ако не опит, то усет. Той накара Морел да чака в чакалнята, както би направил при реставрацията, макар да нямаше никой при него, само защото е прието да се чака при помощника на кралския прокурор; после подир четвърт час, след като прочете два-три вестника с различни направления, той заповяда да въведат при него корабовладелеца.

Господин Морел очакваше да намери Вилфор покрусен: намери го, както го беше видял преди шест седмици — спокоен, твърд и изпълнен със студена учтивост, най-непреодолимата от всички прегради, които отделят човека с положение от простия човек.

Той беше влязъл в кабинета на Вилфор, убеден, че съдията ще потрепери при вида му, а, напротив, сам затрепера и се развълнува пред тази изпитателна особа, която го очакваше, облакътена на писалището.

Той се спря на вратата. Вилфор го изглежда, сякаш се мъчеше да го познае. Най-сетне след известно мълчание, през което почтеният корабовладелец въртеше шапката в ръцете си, Вилфор запитва:

— Господин Морел, нали?

— Да, господине, аз съм — отговори корабовладелецът.

— Приближете се — продължи съдията с покровителствено движение на ръката — и кажете ми на какво обстоятелство дължа честта на вашето посещение?

— Мигар не се досещате? — попита Морел.

— Не, ни най-малко; но при все това готов съм да ви бъда полезен, ако това е в моята власт.

— Това зависи изцяло от вас — рече Морел.

— Разправете тогава.

— Господин прокурор — продължи корабовладелецът, като си възвръщаше полека-лека своята увереност, намерил опора в справедливостта на молбата си и яснотата на положението си, — вие си спомняте, че няколко дни преди да стане известно дебаркирането на негово величество императора, аз дойдох да моля вашето снизхождение към един нещастен момък, моряк, помощник-капитан на борда на моя бриг; той беше обвинен, ако си спомняте, във връзка с остров Елба: тези отношения, престъпление по онова време, днес дават право за награда. Вие служехте тогава на Луи XVIII и не пощадахте обвиняемия; това беше ваш дълг. Днес вие служите на Наполеон и трябва да защитите невинния: това е също ваш дълг. Затова идвам да ви попитам какво е станало с него?

Вилфор направи голямо усилие над себе си.

— Как се казва този човек? — попита той. — Бъдете добър да ми кажете името му.

— Едмон Дантес.

Очевидно на Вилфор би било по-приятно да изложи гърдите си на куршумите на своя противник при дуел от двайсет и пет крачки, отколкото да чуе това име, направо подхвърлено в лицето му; ала окото му не мигна.

„Така че — рече си Вилфор — няма да могат да ме обвинят, че съм арестувал този млад човек по чисто лични съображения.“

— Дантес ли? — повтори той. — Едмон Дантес, казвате вие?

— Да господине.

Вилфор отвори тогава един дебел регистър, сложен на съседната етажерка, притича до една маса, от масата мина към досиетата и като се обърна към корабовладелеца, попита го с най-естествен глас:

— Сигурен ли сте, че не се лъжете?

Ако Морел беше по-досетлив или по-добре осведомен върху това дело, би се поучудил, че помощникът на кралския прокурор го удостоява с отговор по тези напълно чужди на неговата служба въпроси; и би се запитал защо Вилфор не го отпрати към арестантските списъци, към управителите на затвори, към префекта на департамента. Но Морел, търсейки напразно уплаха във Вилфор, видя у него, след като не намери никаква уплаха, само благосклонност: Вилфор беше пресметнал вярно.

— Не, господине — рече Морел, — не се лъжа; пък и познавам клетия момък от десет години, а той е на служба у мене от четири. Аз дойдох преди шест седмици, спомняте ли си, да ви помоля да бъдете милостив, както идвам днес да ви моля да бъдете справедлив към клетия момък; вие ме приехте дори доста лошо и ми отговорихте с неудоволствие. Роялистите бяха по това време сурови към бонапартистите!

— Господине — отговори Вилфор, като отби удара с присъщата му сръчност и хладнокръвие, — аз бях роялист, когато смятах Бурбоните не само за законни наследници на престола, но и за избраници на нацията; но чудесното връщане, на което ние сме свидетели, ми показва, че съм се лъгал. Геният на Наполеон победи: само обичаният монарх е законен монарх.

— Чудесно! — извика Морел със своята простодушна откровеност. — Вие ми доставяте удоволствие, като говорите така, и аз виждам в това добро предзнаменование за съдбата на Едмон.

— Почакайте — подзе Вилфор, като прелистваше един нов регистър, — сецям се: моряк, нали, женеше се за една каталанка? Да, да; ох, спомням си сега: работата му беше много тежка.

— Как така?

— Вие знаете, че когато излезе от мене, той беше отведен в затвора на съдебната палата.

— Да, а после?

— После писах рапорт в Париж; изпратих книжката, намерени у него. Това беше мой дълг, какво да се прави... и седмица след арестуването му откараха затворника.

— Откараха го — извика Морел. — Но какво са направили с клетия момък?

— Успокойте се. Сигурно са го отвели във Фенестрел, в Пиньерол, на островите св. Маргарита или, както се казва в администрацията — заточили са го; и една хубава заран той ще се върне при вас и ще поеме командването на своя кораб.

— Да се върне, когато пожелае, мястото ще му бъде запазено. Но защо не се е върнал досега? Струва ми се, че първата грижа на бонапартисткото правосъдие би трябвало да бъде освобождаването на онези, които е хвърлило в затвора кралското правосъдие.

— Не бързайте да обвинявате, драги господин Морел — отговори Вилфор, — трябва във всичко да се процедира законно. Заповедта за затварянето му е дошла отгоре, отгоре трябва да дойде и заповедта за освобождението му. А Наполеон се е върнал едва от две седмици; надали са изпратени и писмата за освобождението.

— Но няма ли възможност — попита Морел — да ускорим формалностите сега, когато сме възтържествували? Аз имам някои приятели, известно влияние; мога да издействувам отменяването на присъдата.

— Не е имало присъда.

— Но вписването в арестантските списъци тогава?

— За политическите дела няма арестантски списъци; понякога правителствата са заинтересувани в това някой човек да изчезне безследно: арестантските списъци биха подпомогнали издирванията.

— Така е било може би при Бурбоните, но сега...

— Така е във всички времена, драги господин Морел; правителствата се сменят и си приличат: изправителната машина, сглобена при Луи XIV, работи и до ден днешен, няма само Бастилията. Императорът е спазвал затворническия правилник по-строго дори от великия крал; и броят на затворниците, за които няма и следа в регистрите, е грамаден.

Такова благоволение би заблудило и най-голямата увереност, а Морел нямаше и подозрения.

— Но кажете най-сетне, господин дьо Вилфор — рече той, — какъв съвет ще ми дадете, за да ускоря връщането на клетия Дантес?

— Един единствен, господине: подайте молба до министъра на правосъдието.

— Ох, господин дьо Вилфор, нали знаем какво значат молбите: министърът получава двеста дневно, а не прочита и четири.

— Да рече Вилфор, — но той ще прочете молбата, изпратена от мене, с моя препоръка и изхождаща направо от мене.

— И вие ще се наемете ли да изпратите тази молба?

— С най-голямо удоволствие. Дантес е могъл да бъде по-рано виновен; но днес той е невинен и мой дълг е да му върна свободата, както беше мой дълг да заповядам да го хвърлят в затвора.

Вилфор предотвратяваше по такъв начин опасността от едно малко вероятно, но все пак възможно разследване, което би го погубило безвъзвратно.

— А как трябва да се пише до министъра?

— Седнете тук, господин Морел — рече Вилфор, като му отстъпи мястото си, — ще ви продиктувам.

— Ще бъдете ли така добър?

— Разбира се. Да не губим време, ние и без това изгубихме доста.

— Да, господине, нека си спомним, че клетият момък чака, страда и може би се отчайва.

Вилфор потрепера при мисълта за този затворник, който го проклинаше в мълчанието и тъмнината; но той беше отишъл много далеч, за да отстъпва; Дантес трябваше да бъде смазан между колелата на честолубието му.

— Готов съм — рече корабовладелецът, седнал в креслото на Вилфор, с перо в ръка.

Тогава Вилфор продиктува едно заявление, в което с най-добри намерения, не бива да се съмняваме в това, преувеличаваше патриотизма на Дантес и услугите, оказани от него на бонапартистката кауза; в това заявление Дантес беше представен като един от най-разпалилите дейци за връщането на Наполеон; очевидно като видеше

такъв документ, министърът щеше да възстанови справедливостта, ако това не беше вече направено.

Когато молбата беше написана, Вилфор я прочете на глас.

— Туйто — рече той, — а сега осланяйте се на мене.

— А ще тръгне ли молбата веднага?

— Още днес.

— С вашата препоръка?

— Най-добрата ми препоръка, господин Морел, ще е да удостоверя истинността на всичко, което казвате в това заявление.

И Вилфор седна в креслото си и добави своето удостоверяване в едно тъглче на молбата.

— Сега какво трябва да правя? — попита Морел.

— Да чакате — подзе Вилфор. — Аз отговарям за всичко.

Това уверение върна на Морел надеждата; той излезе от стаята на помощника на кралския прокурор, очарован от него, и отиде да съобщи на стария Дантес, че скоро ще види пак сина си.

Вместо да изпрати заявлението в Париж, Вилфор грижливо го запази у себе си; то можеше да спаси сега Дантес, но заедно с това можеше да бъде гибелно в бъдеще, ако се предположеше онова, което положението на Европа и обратът на събитията позволяваха вече да се предполага, сиреч втора реставрация.

И тъй, Дантес остана затворник; изгубен дълбоко в своето подземие, той не чу страшния шум от падането на Луи XVIII и още по-страхотния грохот от сгромолясването на империята.

Но Вилфор следеше зорко всичко, вслушваше се внимателно във всичко. Два пъти през това кратко възвръщане на империята, наречено Стоте дни, Морел подновяваше атаката, настояваше за освобождението на Дантес и всеки път Вилфор го успокояваше с обещания и надежди; най-сетне дойде Ватерло. Морел не се вестна вече при Вилфор. Корабовладелецът беше направил за младия си приятел всичко, което беше възможно за един човек; да прави нови опити при тази втора реставрация значеше безполезно да се изложи.

Луи XVIII се възкачи отново на престола, Вилфор, за когото Марсилия беше изпълнена със спомени които гризяха съвестта му, си издействува вакантната длъжност кралски прокурор в Тулуза; две седмици след като се настани на новото си местожителство, той се

ожени за госпожица Рене дьо Сен Меран, чийто баща се ползуваше сега в двореца с още по-голяма милост.

Ето как Дантес през Стоте дни и след Ватерло остана в затвора, забравен, ако не от хората, то поне от бога.

Данглар разбра какъв удар беше нанесъл на Дантес, когато видя завръщането на Наполеон във Франция: доносът му беше улучил в целта и както всички хора, надарени с известна склонност към престъплението и средна умствена способност в обикновения живот, той нарече това странно съвпадение повеля на провидението.

Но когато Наполеон се върна в Париж и неговият глас прокълкна отново, властен и могъщ, Данглар се уплаши; той чакаше всеки миг да се яви пред него Дантес, Дантес, узнал всичко, изпълнен със закани и готов на всяко отмъщение; тогава той изяви пред господин Морел желанието да напусне морската служба и помоли да го препоръча на един испански търговец, при когото постъпи писар към края на март, тоест десет-дванайсет дни след връщането на Наполеон в Тюйлери; той замина за Мадрид и никой не чу вече за него.

Фернан не разбра нищо. Нямаше го Дантес и това беше всичко, което му беше необходимо. Какво беше станало с Дантес, той не пожела и да узнае. Само че през цялото това време той правеше всички усилия, от една страна, да заблуди Мерседес върху причините за отсъствието на Дантес, от друга — да обмисли планове как да се изсели и да я отвлече; понякога — и това бяха най-мрачните часове от живота му — той сядаше на върха на нос Фаро, на това място, откъдето се виждаха едновременно Марсилия и каталанското селце, и гледаше, тъжен и неподвижен като хищна птица, дали не се връща по един от тези два пътя хубавият момък с волна походка и вдигната глава, който беше станал сега за него вестител на сурово отмъщение. Тогава Фернан взе решение да пръсне главата на Дантес с един куршум, а после да убие себе си, за да украси, както си казваше сам, убийството. Но Фернан се лъжеше: той нямаше да се убие никога, защото все още се надяваше.

В това време сред много вълнения империята свика последния набор войници и всички мъже, годни да носят оръжие, се устремиха при гърмовния глас на императора извън пределите на Франция. Фернан тръгна заедно с всички; той напусна колибата си и Мерседес,

разяждан от тази тъмна и страшна мисъл, че може би след него ще се върне неговият съперник и ще се ожени за онази, която обича.

Ако някога Фернан е бил близо до самоубийство, това беше сега при раздялата с Мерседес.

Участието му към Мерседес, престореното му съчувствие към злочестината ѝ, усърдието, с което предугаждаше и най-малките ѝ желания, бяха произвели въздействието, което произвеждат винаги върху великодушните сърца външните прояви на преданост: Мерседес обичаше винаги Фернан като приятел; нейното приятелство се увеличи с едно ново чувство — благодарността.

— Братко — рече му тя, като привързваше раницата на раменете на каталанеца, — братко мой, единствени мой приятелю, пазете се, не ме оставяйте сама на тоя свят, гдето плача и ще бъда сама, когато няма да ви има.

Тези думи, казани при раздялата, вдъхнаха надежда у Фернан. Ако Дантес не се върнеше, Мерседес можеше един ден да бъде негова.

Мерседес остана сама на тази гола земя, която никога не ѝ се беше струвала така безплодна, пред безкрайното море на хоризонта. Цялата в сълзи, като онази луда, чиято тъжна повест се разправя, тя скиташе непрестанно около каталанското селце; понякога се спираше под палещото южно слънце — права, неподвижна, няма като статуя, и гледаше Марсилия; понякога сядаше на брега, заслушана в стенанието на морето, вечно като нейната скръб, и неспирно се питаше не е ли по-добре да се понаведе напред, да падне, повлечена от собствената си тежест, да разтвори бездната и да потъне в нея, отколкото да страда жестоко в безнадеждно очакване.

Не липсата на смелост възпря Мерседес от това намерение, а религията ѝ дойде на помощ и я спаси от самоубийство.

Кадрус беше повикан във войската, както Фернан; само че той беше осем години по-стар от каталанеца и беше женен и затова остана с третия набор и беше изпратен за охрана на крайбрежието.

Старият Дантес, който живееше само с надежда, изгуби и нея с падането на императора.

Пет месеца след раздялата със сина си, почти в същия час, в който Едмон беше арестуван, той издъхна в ръцете на Мерседес.

Господин Морел пое всички разноски по погребението му и изплати дребните дългове, направени от стареца през време на

болестта му.

В тази постъпка имаше не само човеколюбие, но и смелост. Целият юг беше пламнал и да подпомагаш, дори на смъртния му одър, бащата на един такъв опасен бонапартист като Дантес беше престъпление.

XIV. БЕСНИЯТ ЗАТВОРНИК И ЛУДИЯТ ЗАТВОРНИК

Около една година след завръщането на Луи XVIII главният инспектор на затворите предприе обиколка.

Дантес чу от дъното на своята подземна килия търкалянето и скърцането, с които се придружаваха приготовленията, горе много шумно, но долу различни само за ухото на затворника, свикнал да слуша в нощната тишина как паякът плете паяжината си и как от време на време пада капката вода, която се е набирала цял час на тавана на подземиеето.

Той се досети, че нещо необикновено става с живите: той обитаваше от толкова време един гроб, че можеше да се смята за умрял.

Инспекторът посещаваше поред стаите, килиите и подземните карцери. Разпитани бяха много затворници измежду онези, които с кротостта и глупостта си бяха спечелили благосклонността на управлението; инспекторът ги подпита как ги хранят и какви оплаквания има да направят.

Всички в един глас отговориха, че храната е отвратителна и че искат да бъдат освободени.

Тогава инспекторът ги попита няма ли да му кажат още нещо.

Те поклатиха глава. Какво друго благо могат да искат затворниците освен свободата?

Инспекторът се обърна усмихнат и рече на управителя:

— Не разбирам защо ни карат да правим тези безполезни обиколки. Който е видял един затвор, видял е сто, който е изслушал един затворник, изслушал е хиляда; навсякъде все същото хранят ги зле и те са невинни. Имате ли и други?

— Да, имаме и опасни или луди затворници, които държим в подземиеето.

— Добре рече инспекторът с вид на дълбока умора, — нека изпълним дълга си докрай; да слезем в подземията.

— Почакайте рече управителят, — да вземем поне още двама души, затворниците извършват понякога безполезни отчаяни постъпки дори само от отвращение към живота и желание да бъдат осъдени на смърт; можете да станете жертва на такава постъпка.

— Тогава вземете предпазни мерки — рече инспекторът.

Повикаха двама войници и всички почнаха да слизат по такава зловонна, мръсна и плесенясала стълба, че само преминаването през подобно място беше тягостно едновременно за зрението, обонянието и дишането.

— О, дявол да го вземе — възкликна инспекторът, като се спря, — кой може да живее тук?

— Един от най-опасните съзаклятници и както ни предупредиха, човек способен на всичко.

— Сам ли е?

— Разбира се.

— От колко време е тук?

— Приблизително от една година.

— И е поставен в това подземие още от началото?

— Не, а след като поиска да убие тъмничаря, който му носи храна.

— Поискал да убие тъмничаря ли?

— Да, господине, ето този същия, който ни свети, вярно ли е, Антоане? — попита управителят.

— Той поиска да ме убие все пак — отвърна тъмничарят.

— Виж ти, но тогава луд ли е този човек?

— По-лошо — рече ключарят, — той е демон.

— Желаете ли да се оплачем от него? — попита инспекторът управителя.

— Безполезно е, той и така е достатъчно наказан; впрочем той сега е близо до лудост и ние знаем от наблюдения, че преди да изтече година, той ще се умопобърка напълно.

— Бога ми, толкова по-добре за него — рече инспекторът, — щом полудее съвсем, ще страда по-малко.

Този инспектор, както виждаме, беше човеколюбив и достоен за филантропичната си длъжност.

— Имате право — рече управителят — и вашето разсъждение показва, че сте проучили дълбоко въпроса. Така тук у нас в една

подземна килия, отделена от тази само с двайсетина стъпки, където се слиза по друга стълба, има един стар абат, някогашен водач на партия в Италия; той е тук от 1811 година и се побърка в края на 1813; оттогава не можеш да го познаеш физически: преди плачеше, сега се смее; преди слабееше, сега пълнее. Не желаете ли да го видите вместо този; лудостта му е по-забавна и никак няма да ви опечали.

— Ще видя и единия, и другия отговори инспекторът, — трябва да вършим работата си добросъвестно.

Инспекторът обхождаше за първи път затворите и искаше да се отличи пред началството.

— Да влезем тогава най-напред при този — добави той.

— На драго сърце — отвърна управителят.

По негов знак тъмничарят отвори вратата.

Зачул скърцането на тежките резета и писъка на ръждясалите панти, които се завъртяха на осите си, Дантес, който беше клекнал в един ъгъл на килията си и ловеше с неизразима радост тънкия лъч светлина, проникнал през едно тясно решетчесто прозорче, вдигна глава. Щом видя непознатия човек, осветен от факлите на двамата тъмничари, на който управителят говореше с шапка в ръка, придружен от двама войници, Дантес разбра какво става и виждайки най-сетне случай да се обърне с молба към едно висше началство, скочи напред и притисна умолително една към друга длани.

Войниците кръстосаха веднага щикове, помислили, че затворникът се спуща към инспектора с лоши помисли.

Инспекторът сам се отдръпна една крачка.

Дантес разбра, че са го представили за опасен човек.

Тогава той събра в погледа си всичкото благодушие и смирение, които можеха да се съдържат в едно човешко сърце, и като се изразяваше с някакво благочестиво красноречие, което учуди присъстващите, се помъчи да трогне душата на своя посетител.

Инспекторът изслуша речта на Дантес докрай; после се обърна към управителя.

— Тоя ще свърши с набожност — рече полугласно той, — още сега е склонен към по-кротки чувства. Вижте, страхът му въздействува: той отстъпи пред щикове; а един луд не отстъпва пред нищо; по този въпрос аз съм направил много любопитни наблюдения в Шарантон.

После се обърна към затворника:

— Накъсо, какво искате?

— Аз искам да знам какво е моето престъпление; искам да ми се определят съдии; искам моето дело да бъде разгледано; искам най-сетне да ме разстрелят, ако съм виновен, и да ме освободят, ако съм невинен.

— Хранят ли ви добре? — попита инспекторът.

— Да, мисля, не знам. Но това не е важно; важно е не само за мене, нещастния затворник, но и за всички служители на правосъдието, а още повече за краля, който ни управлява, важно е един невинен да не стане жертва на подъл донос и да не умре затворен, проклинайки палачите си.

— Вие сте днес много смирен рече управителят, — вие не сте били винаги такъв. Вие говорехте съвсем иначе, драги ми приятелю, когато искахте да убиете пазача си.

— Това е вярно — рече Дантес — и аз моля от сърце прошка от този човек, който винаги е бил добър към мене. Но какво искате, аз бях тогава луд, бях бесен.

— А не сте ли вече?

— Не, господине, затворът ме преви, пречупи, унищожи... От толкова отдавна съм тук!

— Толкова отдавна ли?... Кога са ви арестували? — попита инспекторът.

— На 28 февруари 1815, в два часа след пладне.

Инспекторът пресметна.

— Днес сме 30 юли 1816; какво казвате? Вие сте в затвора само седемнайсет месеца.

— Само седемнайсет месеца! — повтори Дантес. — Ах, господине, вие не знаете какво са седемнайсет месеца затвор: това са седемнайсет години, седемнайсет века; особено за човек, който като мене е бил тъй близо до щастието, готвил се е да се ожени за любимата девойка, виждал е да се открива пред него почетно поприще и сега се е лишил от всичко; който от най-лъчезарното пладне е паднал в най-дълбоката нощ, вижда попрището си разрушено, не знае дали онази, която е обичал, го обича още, не знае дали старият му баща е умрял или жив. Седемнайсет месеца затвор за човек, свикнал с морския въздух, с волността на моряка, с простора, с неизгледността, с безкрая!

Седемнайсет месеца затвор е твърде много и за тези престъпления, които човешкият език означава с най-гнусни думи. Смилете се над мене, господине, и поискайте за мене не снизхождение, а строгост; не милост, а съд; съдии, господине, искам, само съдии; не може да се откажат съдии на един обвиняем.

— Добре — рече инспекторът, — ще видим.

После, като се обърна към управителя, рече:

— Действително този клетник буди жал у мене. Когато се качим горе, покажете ми неговото досие.

— Разбира се — рече управителят, — но мисля, че ще намерите там най-неблагоприятни сведения за него.

— Знам, господине — продължи Дантес, — че не можете да ме извадите оттук по собствено решение; но вие можете да предадете моята молба на по-горното началство, можете да предизвикате разследване, можете най-сетне да ме предадете на съд: съд — ето всичко, което, искам; нека ми кажат какво престъпление съм извършил и на какво наказание съм осъден; неизвестността е най-тежкото от всички наказания.

— Осведомете ме — рече инспекторът.

— Господине — извика Дантес, — по вашия глас разбирам, че сте трогнат. Кажете ми, че мога да се надявам.

— Не мога да ви кажа това — отговори инспекторът. — Мога само да ви обеща, че ще прегледам вашето досие.

— О, тогава аз съм свободен, аз съм спасен.

— Кой е заповядал да ви арестуват? — попита инспекторът.

— Господин дьо Вилфор — отговори Дантес. — Потърсете го и се разберете с него.

— Господин дьо Вилфор не е вече в Марсилия, от една година той е в Тулуза.

„Няма защо да се учудвам тогава — промълви Дантес, — единственият ми покровител е отстранен.“

— Имаше ли господин дьо Вилфор някакви причини да ви мрази? — попита инспекторът.

— Никакви; той дори беше благосклонен към мене.

— Значи аз мога да се доверя на сведенията, които е оставил за вас или които ще ми даде?

— Напълно.

— Добре, чакайте.

Дантес падна на колене, вдигна ръце към небето и пошепна молитва, в която се молеше на бога за този човек, слязъл в затвора при него подобно на спасителя, дошъл да изведе душите от ада.

Вратата се затвори отново; но надеждата, слязла с инспектора, остана в килията на Дантес.

— Искате ли да видите сега арестантския списък — попита управителят, — или ще наминете в килията на абата?

— Да свършим наведнъж с подземните килии — отговори инспекторът. — Ако се изкачим горе, няма да имам може би сили да продължа скръбната си обиколка.

— Ех, абатът не прилича на този затворник, неговата лудост няма да ви натъжи така, както разумът на съседа му.

— А каква е неговата лудост?

— О, странна лудост: той се мисли за притежател на несметно съкровище. Първата година от затворничеството си предложи на правителството милион, ако го пусне на свобода; втората година — два милиона, третата — три милиона, и така нататък. Сега е вече пет години в затвора: той ще поиска да ви говори насаме и ще ви предложи пет милиона.

— А, а, това е наистина любопитно — рече инспекторът; — а как се нарича този милионер?

— Абат Фариа.

— Номер 27! — рече инспекторът.

— Той е тук. Отключете, Антоан!

Тъмничарят се подчини и инспекторът надникна с любопитство в подземията на „лудия абат“

Така наричаха всички затворника.

Насред килията, в един кръг, изписан на земята с парче мазилка, откъртена от стената, лежеше човек, почти гол — толкова разкъсани бяха дрехите му. Той чертаеше в този кръг много отчетливи геометрични линии и изглеждаше така погълнат от решението на задачата, както бил Архимед, когато войникът на Марцел го убил. Той не помръдна дори при скърцането на вратата и се събуди сякаш едва когато факлите осветиха с непривичен блясък влажния под, на който работеше. Тогаваше се обърна и видя учуден многобройните гости, слезли в подземията му.

Той скочи живо, грабна една завивка, захвърлена пред жалкия му креват, и бързо я наметна, за да се яви в по-приличен вид пред очите на посетителите.

— Какво искате? — попита инспекторът, без да промени формулата си.

— Аз ли? — попита абатът учуден. — Аз не искам нищо.

— Не ме разбирате — рече инспекторът, — аз съм пратеник на правителството, моята задача е да обиколя затворите и да чуя оплакванията на затворниците.

— О, тогава, господине, работата е друга — извика живо абатът — и аз се надявам, че ще се разберем.

— Ето виждате — рече тихо управителят, — не започва ли така, както ви бях казал?

— Господине — продължи затворникът, — аз съм абат Фариа; роден съм в Рим, бях двацет години секретар на кардинал Роспилиози; арестуваха ме, не знам защо, в началото на 1811 година; оттогава напразно чакам освобождението си от италианските и френските власти.

— Защо от френските власти? — попита управителят.

— Защото бях арестуван в Пиомбино и предполагам, че Пиомбино, като Милано и Флоренция, е станал главен град на някой френски департамент.

Инспекторът и управителят се спогледаха и се засмяха.

— Ех, драги мой — рече инспекторът, — вашите сведения за Италия не са много пресни.

— Те са от деня, в който бях арестуван — рече абат Фариа; — а тъй като негово величество императорът създаде римското кралство за изпратения му от небето син, предполагам, че продължавайки своите завоевания, той е изпълнил бляна на Макиавели и на Цезар Борджия да образува от цяла Италия едно единствено кралство.

— Провидението — рече инспекторът — за щастие промени донейде този гигантски план, на който, изглежда, вие сте горещ привърженик.

— Това е единственият начин Италия да стане силна, независима и честита държава — отговори абатът.

— Възможно е — отговори инспекторът, — но аз не съм дошъл тук да обсъждам с вас политически въпроси, а да ви питам, както

сторих, дали се оплакват от храната и от жилището.

— Храната е такава, каквато е във всички затвори — отговори абатът, — тоест много лоша; а колкото за жилището, вие виждате, то е влажно и нездравословно, но изобщо подходящо за подземна килия. Не става дума за това, а за извънредно важни и ценни разкрития, които искам да направя на правителството.

— На, започна — рече управителят съвсем ниско на инспектора.

— Ето защо съм толкова щастлив, че ви виждам — продължи абатът, — макар да ми попречихте в едно много важно изчисление, което, ако излезе сполучливо, ще измени може би системата на Нютон. Ще бъдете ли така добър да ми отделите време за един разговор насаме?

— Е, какво ви казах аз? — рече управителят на инспектора.

— Познавате си хората — отговори инспекторът усмихнат. После се обърна към Фариа: — Вие искате от мене невъзможни неща.

— Ами ако става дума — подзе абатът — да се даде на правителството възможност да спечели огромна сума, пет милиона например?

— Ей богу — рече инспекторът, обърнат към управителя, — вие предсказайте дори цифрата.

— Слушайте — подзе абатът, щом видя, че инспекторът се кани да си излезе, — не е необходимо да бъдем съвсем сами; господин управителят може да присъствува на нашия разговор.

— Драги господине — рече управителят, — за съжаление ние знаем предварително наизуст какво ще кажете. Става дума за вашите съкровища, нали?

Фариа погледна присмехулника с очи, в които непредубеденият наблюдател несъмнено би видял да блести светкавицата на разума и истината.

— Разбира се — рече той, — за какво искате да говоря, ако не за това?

— Господин инспекторе — продължи управителят, — аз мога да ви разкажа тази история не по-зле от абата, защото от четири-пет години той ми е проглушил ушите с нея.

— Това доказва, господин управителю — рече абатът, — че вие сте от онези хора, които, според евангелието имат очи, а не виждат, имат уши, а не чуват.

— Любезни ми — рече инспекторът, — правителството е богато и, слава богу, не се нуждае от вашите пари; пазете си ги за времето, когато излезете от затвора.

Очите на абата се разшириха; той улови инспектора за ръката.

— Но ако аз не изляза от затвора — рече той, — ако въпреки всяка справедливост ме задържат в това подземие, ако умра в него, без да съм завещал тайната си никому, ще трябва ли да пропадне напразно съкровището! Не е ли по-добре правителството да се възползува от него, пък и аз също? Съгласен съм и на шест милиона; да, ще отстъпя шест милиона и ще се задоволя с останалото, ако ми върнат свободата.

— Честна дума — рече полугласно инспекторът, — ако не знаех, че този човек е луд, бих помислил, че казва истината: толкова убедително говори той.

— Не съм луд и казвам самата истина — подзе Фариа, който с тънкия си слух, присъщ на затворниците, не беше изпуснал нито една от думите на инспектора. — Това съкровище, за което ви говоря, съществува действително и аз ви предлагам да сключим договор, по силата на който вие ще ме заведете на мястото, посочено от мене; в наше присъствие ще разкопаят земята и ако аз лъжа, ако не се намери нищо, ако аз съм луд, както казвате, тогава доведете ме пак в същото подземие и аз ще остана тук навеки, ще умра тук, без да безпокоя с молбите си нито вас, нито другиго.

Управителят прихна да се смее.

— Далеч ли е вашето съкровище? — попита той.

— На около сто левги оттук — рече Фариа.

— Добре сте го намислили — рече управителят; — ако всички затворници намислеха да се забавляват и да разкарват пазачите си на сто левги и ако пазачите приемеха да правят такава разходка, за затворниците би било много лесно да хванат гората, щом им се падне случай, а през такова пътешествие сигурно ще се яви случай.

— Това е познат похват — рече инспекторът — и господин абатът не може дори да се похвали, че го е изнамерил.

После, като се обърна към абата, рече:

— Попитах ви дали ви хранят добре?

— Господине — отговори Фариа, — закълнете ми се в Христа, че ще ме освободите, ако съм ви казал истината — и аз ще ви посоча мястото, където е заровено съкровището.

— Хранят ли ви добре? — повтори инспекторът.

— При това условие вие не рискувате нищо и виждате, че не аз търся случай да избягам, защото ще остана в затвора, докато отидат да търсят съкровището.

— Вие не ми отговаряте на въпроса — пресече го инспекторът нетърпеливо.

— Нито вие на молбата ми! — провикна се абатът. — Затова бъдете проклет, както всички други безумци, които не поискаха да ми повярват! Вие не искате златото ми, аз ще си го запазя; вие ми отказвате да ми дадете свободата, бог ще ми я изпрати. Вървете си, няма какво друго да ви кажа.

И като смъкна завивката, абатът взе парчето мазилка, седна отново наред кръга и се зае пак със своите чертежи и изчисления.

— Какво прави там? — попита инспекторът на излизане.

— Пресмята съкровищата си — отвърна управителят.

Фариа отговори на тази подигравка с поглед, пропит от висше презрение.

Те излязоха. Тъмничарят затвори вратата след тях.

— Може би наистина е притежавал някакви съкровища — рече инспекторът, като се изкачваше по стълбата.

— Или ще е сънувал, че ги притежава — отговори управителят, — и на заранта се е събудил луд.

— Така ще е — рече инспекторът с простодушното на подкупник, — ако действително е бил богат, нямаше да бъде в затвора.

Така свърши случката за абат Фариа. Той си остана затворник и след това посещение славата му на забавен луд се утвърди още повече.

Калигула или Нерон, велики търсачи на съкровища, които са копнеели по невъзможното, биха се вслушали в думите на този клетник и биха му подарили въздуха, който желаше, простора, който скъпеше толкова, и свободата, за която предлагаше такава голяма цена. Но царете в наши дни, ограничени до вероятното, са изгубили воля и дързост; те се страхуват от ухото, което се вслушва в заповедите им, боят се от окото, което следи делата им; те не чувствуват вече превъзходството на божествената си природа; те са само короновани хора и толкоз. Някога те са се смятали или поне са се наричали синове на Юпитер и в държането си са имали нещо от своя баща: не се проверява лесно онова, което става отвъд облаците; днес царете се

оставят да ги приближи лесно всеки. Но тъй като деспотичното правителство се пази да покаже на бял свят последиците от затвора и изтезанията, тъй като редки са случаите, когато жертвата на разните инквизиции е могла да се яви пред света с пречупените си кости и кървящите си рани, то и лудостта, тази язва, породена в смрадта на затворите от душевни мъчения, почти винаги се крие грижливо там, където е родена, и ако излиза оттам, потулват я в някоя мрачна болница, дето лекарите търсят напразно човека и мисълта в обезобразените останки, които им предава умореният тъмничар.

Абат Фариа, полудял в затвора, беше осъден от самата си лудост на доживотен затвор.

Що се отнася до Дантес, инспекторът си удържа думата към него. Когато се изкачи в кабинета на управителя, той поиска да му дадат списъка на затворниците. Бележката за Дантес имаше следното съдържание:

ЕДМОН ДАНТЕС

Яростен бонапартист; взел дейно участие във връщането от остров Елба.

Да се държи в най-голяма тайна и под най-строг надзор.

Тази бележка беше написана с друг почерк и не с онова мастило, с което беше останалата част от досието; това показваше, че е била добавена след хвърлянето на Дантес в затвора.

Обвинението беше така категорично, че беше излишно да се оспорва. Инспекторът написа под бележката:

„Нищо не може да се направи“.

Посещението на инспектора съживи Дантес; откакто беше влязъл в затвора, той беше забравил броя на дните; но инспекторът му беше дал нова дата и Дантес не я забрави. След като си излезе инспекторът, с парче мазилка, откъртена от тавана, той написа на стената 30 юли 1816 г. и оттогава всеки ден правеше по една рязка, за да не изгуби хода на времето.

Минаваха дни, седмици, месеци; Дантес все чакаше; отначало той определи за освобождението си двуседмичен срок. Ако инспекторът проявеше към делото му половината от интереса, който беше показал, достатъчно щяха да му са и две седмици. Когато тези две седмици изтекоха, Дантес си каза, че е безсмислено да мисли, че инспекторът ще се занимае със съдбата му, преди да се върне в Париж; а, той можеше да се върне в Париж само след свършването на обиколката си, която пък можеше да продължи месец или два; затова той определи три месеца вместо две седмици. Когато изтекоха трите месеца, дойде му на помощ друго разсъждение и той си даде шест месеца срок, но когато изтекоха и тези шест месеца, оказа се, че ако се прибавят дните едни към други, той е чакал десет и половина месеца. През тези десет месеца нищо не беше се променило в положението му; никакво утешително известие не беше стигнало до него; тъмничарят беше ням, както винаги. Дантес взе да не се доверява на сетивата си: почна да мисли, че онова, което взимаше за свидетелство на паметта си, е само халюцинация на мозъка му и че ангелът утешител, който се беше явил в затвора му, беше слязъл при него с крилата на съня. След година смениха управителя, назначили го бяха комендант на крепостта Хам; той отведе със себе си много от своите подчинени и между другите тъмничари на Дантес. Пристигна нов управител; отегчително му се видя да учи имената на затворниците си — той заповяда да му представят само номерата им. Този страшен хотел се състоеше от петдесет стаи; обитателите му бяха означени с номерата на заетите от тях стаи и нещастният млад човек изгуби името си Едмон и презимето си Дантес, стана номер 34.

XV. НОМЕР 34 И НОМЕР 27

Дантес мина през всички мъки, които изтърпяват затворниците, забравени в затвора.

Той започна с гордостта, породена от надеждата и съзнанието за собствената си невинност; после взе да се съмнява в своята невинност, което потвърждаваше схващанията на управителя за умопобъркването; най-после падна от височината на своята гордост, почна да моли — не още бога, но хората; бог е последното прибежище. Клетникът би трябвало да се обърне най-напред към бога, но той почна да се уповава на него едва след като бе изчерпал всичките си други надежди.

Дантес се молеше да го преместят от неговата килия в друга, па макар и по-тъмна и по-дълбока. Една промяна, дори неизгодна, беше все пак промяна и би развлякла Дантес за няколко дни. Той помоли да му разрешат разходка, въздух, книги, инструменти. Нищо от всичко това не му беше разрешено; но все пак той продължаваше да иска. Той свикна да приказва с новия си тъмничар, макар че той беше, ако е възможно това, още по-ням от предишния; но да поприказваш с един човек, дори ням, беше все пак разтуха. Дантес говореше, за да чува звука на собствения си глас: по-рано той се опита да говори насаме, но тогава му ставаше страшно.

Често по времето, когато беше свободен, Дантес си представяше като страшилище затворническите килии, дето скитници, разбойници и убийци празнуват в гнусно веселие задружно непонятни оргии и ужасни наслади. Сега той стигна дотам, че пожела да го хвърлят в някой от тези вертепи, само да вижда други лица освен лицето на безстрастния мълчалив тъмничар; той съжаляваше за каторгата и позорната каторжническа дреха, веригата на крака и клеймото на рамото. Каторжниците поне живеят в обществото на себеподобни, дишат въздуха, виждат небето; каторжниците са щастливи.

Той помоли един ден тъмничаря да му дадат някого, за другар, който и да е, дори лудия абат, за когото беше слушал. Под външността на тъмничаря, колкото и груба да е, винаги остава нещо човешко.

Тъмничарят на Дантес, макар лицето му да не издаваше нищо, често жалеше в душата си нещастния момък, който понасяше така тежко затворничеството си; той предаде на управителя молбата на номер 34; но управителят с благоразумие, достойно за политик, си въобрази, че Дантес иска да разбунтува затворниците, замисля нещо, търси другар да му помогне при бягство, и отказа.

Дантес изчерпа кръга на човешките възможности. Както трябваше да се случи, той се обърна към бога.

Тогава всички благочестиви идеи, пръснати по света, които събират нещастниците, сломени от съдбата, съживиха духа му; той си спомни молитвите, на които го беше научила майка му, и намери в тях смисъл, дотогава непознат.

Дантес се молеше не с усърдие, а с ярост. Като се молеше на глас, той не се ужасяваше от думите си; тогава изпадаше в някакъв унес; при всяка дума, която произнасяше, той виждаше бога; всички събития на скромния си и погубен живот свързваше с волята на този могъщ бог, извличаше поука от тях, поставяше си задачи и в края на всяка молитва вмъкваше корисни думи, с които човек много по-често се обръща към хората, отколкото към бога: и прости нашите грехове, както ние прощаваме на нашите длъжници.

Въпреки тези пламенни молитви Дантес си остана затворник.

Тогава духът му стана мрачен, облак застла очите му. Дантес беше човек прост, необразован; науката не беше повдигнала за него мрачното було, което скрива миналото. Той не можеше в самотата на своето подземие и в пустинята на мисълта си да възсъздаде миналите векове, да съживи изчезналите народи, да възстанови древните градове, които въображението надарява с величие и поезия и които минават пред очите, грандиозни и озарени от небесен огън, както вавилонските картини на Мартин; миналото на Дантес беше кратко, настоящето му мрачно, бъдещето му съмнително; деветнайсет години светлина, върху които трябваше да размишлява в една вечна нощ може би! Той не можеше да се развлича с нищо: предприемчивият му ум, който с радост би устремил своя полет през вековете, беше осъден да остане затворен като орел в клетка. Той се вкопчваше тогава в една мисъл, в мисълта за своето щастие, разрушено без видима причина, по едно съдбоносно стечение на обстоятелствата; нахвърляше се стръвно на тази мисъл, обръщаше я от всички страни и ако може да се каже

така, се впиваше в нея със зъби, както в ада на Данте неумолимият Уголино гризе черепа на архиепископ Руджиери.

Яростта смени благочестието. Едмон сипеше богохулства, от които тъмничарят се стъписваше в ужас; блъскаше главата си в стените на затвора; дразнеше се до побесняване от всичко около себе си и главно от себе си, от най-малкото безпокойство, причинено от някоя песъчинка, сламка, полъх. Тогава доносническото писмо, което той беше видял, което Вилфор му беше показал, което беше държал в ръцете си, му дохождаше наум; всеки ред пламтеше на стената като „Мене, Текел, Фарес“ на Валтасар. Той си казваше, че омразата на хората го е изпратила в пропастта, където се намира; той обричаше тези непознати нему хора на всички мъчения, които можеше да измисли разпаленото му въображение, и намираше и най-страшните от тях за много меки и главно много кратки; защото след мъчението идваше смъртта; а в смъртта имаше, ако не покой, то поне безчувствие, подобно на покой.

Като мислеше непрестанно за враговете си, като си повтаряше, че спокойствието е смърт и че ако иска да накаже някого жестоко, трябва да прибегне до други средства, а не до смъртта, той изпадна в мрачно вцепенение, дошло с мислите за самоубийство; тежко ономува, който по наклона на нещастията спира на тези мрачни мисли! Това е едно от тези мъртви морета, които се простират като лазура на чистите вълни, но в тях плувецът чувства все повече и повече как краката му затъват в смолиста тиня, която го притегля, всмуква го и го поглъща. Веднъж хванат, не му ли се притече случайността на помощ, всичко е свършено и всяко негово усилие го натиква по-дълбоко в смъртта.

И все пак тази нравствена агония не е така страшна, както страданието, което я е предшествувало, и както наказанието, което ще последва може би; в нея има някакво шеметно утешение, тя ни показва зиналата бездна, а в дъното на бездната — небитието. Сигнал дотам, Едмон намери известна утеха в тази мисъл; всичките му скърби, всичките му страдания, върволицата от призраци, които те влачат подире си, сякаш отлетяха от този кът на затвора, дето ангелът на смъртта можеше да стъпи с тихата си стъпка. Дантес погледна миналия си живот спокойно, бъдещия си живот с ужас и избра това средно положение, което му се стори убежище.

„Понякога си казваше той тогава — през далечните си пътувания, когато бях още човек и когато този човек, свободен и могъщ, даваше на другите хора заповеди, които те изпълняваха, аз виждах как небето се забулва, как морето започва да се люлее и да бучи, как в някой къс от небето се ражда бурята и бие като гигантски орел двата кръгозора с двете си крила; тогава чувствавах, че моят кораб е само немошно прибежище, защото трептеше и се люшкеше като леко перце в ръката на великан. Под ужасния грохот на вълните видът на остриите скали възвестяваше смърт и смъртта ме плашеше; аз правех всички усилия да се изтръгна от нея и събирах всичките си човешки сили в цялото си моряшко умение, влизах в борба със стихията... Аз бях щастлив тогава, защото да се върнеш към живота, значи да се върнеш към щастието, защото тази смърт аз не я бях призовавал, не я бях избирал; защото ми беше неприятно да заспя върху легло от водорасли и камъчета; защото с възмущение мислех, че аз ще служа след смъртта си за храна на гларусите и лешоядите. Друго е днес: аз изгубих всичко това, което ме привързваше към живота, днес смъртта ми се усмихва като бавачка на приспиваното от нея дете; днес аз умирам по своя воля и заспивам уморен и сломен, както заспивах след някоя от тези отчаяни и яростни вечери, когато бях обиколил три хиляди пъти килията си, тоест бях извървял трийсет хиляди крачки, тоест бях минал приблизително десет левги.“

Откакто тази мисъл покълна в ума на младия човек, той стана по-кротък, по-весел; той се помиряваше по-лесно с твърдото си легло и с черния си хляб, ядеше по-малко, не спеше вече и намери почти поносимо това съществуване, което можеше да махне, когато пожелае, както махат износена дреха.

Имаше два начина да се умре: единият беше прост да завържеш кърпичката си за решетката на прозореца и да се обесиш; другият се състоеше в това — да се престориш, че ядеш и да умреш от глад. Първият начин отблъскваше Дантес. Той беше възпитан в отвращение към пиратите, които бесят по мачтите на корабите; обесването беше за него позорно наказание и той не го искаше; затова възприе втория начин и се залови да го приведе в изпълнение още същия ден.

Близко четири години бяха изминали в тия митарства, за които разказахме. На края на втората година Дантес престана да брой дните

и изпадна в онова неведение за времето, от което някога го беше извадил инспекторът.

Дантес си каза: „Искам да умра“, и си избра сам от каква смърт да умре; обмисли това добре и от страх да не се откаже от решението си се закле да умре от глад. „Когато ми донасят обед и вечеря — реши той, — ще хвърлям храната през прозореца и ще си давам вид, че съм изял всичко.“

Той направи така, както беше се зарекъл. Два пъти на ден през малкия решетчест отвор, през който виждаше само небето, той хвърляше храната, отначало весело, после с размисъл, накрая със съжаление; само споменът за клетвата му даваше сила да преследва тази страшна цел. Същите ястия, които някога будеха у него отвращение, сега от острия глад му се виждаха вкусни и му миришеха приятно; понякога той държеше по цял час в ръката си чинията и не можеше да откъсне поглед от парчето изгнило месо или зловонната риба и черния плесенясал хляб. Последните инстинкти на живота се бореха още в него и от време на време вземаха връх над решението му. Тогава килията не му изглеждаше чак толкова мрачна, съдбата му — толкова безнадеждна; той беше още млад: сигурно имаше двайсет и пет — двайсет и шест години; оставаше му да живее приблизително петдесет години, тоест два пъти повече, отколкото беше живял. През този безкраен срок какви ли не събития можеха да насилат вратите, да съборят стените на замъка Иф и да му върнат свободата! Тогава поднасяше към устата си яденето, което като доброволен Тантал сам беше отстранявал; но тозчас си спомняше за дадената клетва и благородната му душа се страхуваше да не се унижи пред себе си, ако потъпче клетвата си. Сурово и неумолимо погубваше той малкото живот, който му оставаше, и настъпи ден, когато нямаше вече сили да стане и да хвърли през прозорчето донесената му вечеря.

На другия ден той не виждаше вече, едва чуваше. Тъмничарят мислеше, че е тежко болен; Едмон се надяваше на близка смърт.

Така измина денят — Едмон чувствуваше, че го обзема някакво смъртно вцепенение, нелишено от известно блаженство. Гърчовете на стомаха му бяха притихнали, палещата жажда не го мъчеше вече; когато затваряше очи, пред очите му се въртяха рой блестящи точки, приличащи на огньовете, които блуждаят нощем над тресавищата: беше здрачът на онази непозната страна, която наричат смърт.

Изведнъж вечерта към девет часа той чу глух шум зад стената, до която беше леглото му.

Толкова отвратителни животинки вдигаха шум в този затвор, че малко по малко Едмон беше свикнал да спи, без да се смущава от такива дреболии; но този път, било че сетивата му бяха възбудени от глада, било че наистина шумът беше по-силен от обикновено, било че в този последен миг от живота всичко добива значение, Едмон вдигна глава и се послуша.

Това беше някакво равномерно стържение по камъните, произвеждано или от някакъв огромен нокът, или от някакъв могъщ зъб, или най-сетне от някое сечиво.

Макар да беше отслабнал мозъкът на младия човек, прониза го тази банална мисъл, която е постоянно в ума на затворниците — свободата. Този шум идваше тъкмо в мига, когато всеки шум щеше да престане за него, и Дантес си помисли, че съдбата най-сетне се е смилила над страданията му и му изпраща този шум, за да го възпре на края на гроба, в който се плъзгаше вече неговият крак. Кой знае, може би някой от приятелите му, някое от тези любими същества, за които той мислеше често до изнемогване, се грижеше за него в тази минута и се мъчеше да скъси разстоянието, което ги разделяше?

Не, навярно на Едмон беше се сторило само така и това беше един от тези сънища, които витаят на прага на смъртта.

Но Едмон продължаваше да слуша шума. Този шум трая около три часа, после на Едмон се счу, че нещо се срутва, след това шумът престана.

Подир няколко часа той се разнесе отново по-силно и по-близо. Едмон участвуваше сега мислено в тази работа и вече не се чувствуваше самотен; изведнъж тъмничарят влезе.

Имаше седмица приблизително, откакто Едмон беше решил да умре, четири дни, откакто беше почнал да привежда в изпълнение този план; през това време той не беше заприказвал нито веднъж с този човек, не му отговаряше, когато тъмничарят го питаше от какво е болен, и се обръщаше към стената, когато го поглеждаше повтречено. Но сега тъмничарят можеше да чуе глухия шум, да се обезпокои, да му сложи край и по тоя начин да разруши оня последен проблесък от надежда, само мисълта за която облекчаваше последните мигове на Дантес.

Тъмничарят донесе закуската.

Дантес се приповдигна на леглото и с повишен глас започна да говори, за каквото му дойде наум — за злокачествената храна, за студа, от който страдаше в подземната килия, роптаеше и се караше, за да има предлог да вика по-силно, за голяма досада на търпеливия тъмничар, изпросил за болния затворник тъкмо този ден бульон и пресен хляб, който му донесе.

За щастие той помисли, че Дантес бълнува; сложи яденето, както винаги, на лошата хромонога маса и си излезе.

Останал сам, Едмон се заслуша отново с радост.

Шумът стана толкова ясен, че сега младият човек го чуваше, без да се напруга.

„Тъй като този шум продължава и през деня — рече си той, — няма съмнение, някой нещастен затворник като мене се труди за освобождението си. Ох, ако бях при него, как бих му помагал!“

После неочаквано мрачен облак затъмни зората на надеждата в този ум, свикнал с нещастията, който можеше с мъка само да се въземе до човешките радости; Едмон веднага си помисли, че този шум вдигат работниците, пратени от управителя за поправка в съседната стая.

Беше лесно да се увери в това; но как да се реши да зададе въпроса? Разбира се, най-просто беше да дочака тъмничаря, да му обърне вниманието върху този шум и да види с какъв израз на лицето си той ще го слуша. Но не значеше ли това за едно кратко удовлетворение да провали съкровенията си блянове? За нещастие главата на Едмон беше като празна камбана, заглушена от звъна на една мисъл; той беше толкова отслабнал, че умът му блуждаеше като дете в мъгла и не можеше да се съсредоточи на една мисъл. Едмон видя само едно средство да възвърне яснотата на съждението си и прозорливостта на разсъдък си: той обърна очи към бульона, оставен от тъмничаря на масата, от който се издигаше още пара, после, олюлявайки се, се доближи до него, взе чашата, поднесе я към устните си и изгълта бульона с неизразимо блаженство.

Тогава намери сили да се задоволи само с това; той беше чувал, че прибраните корабокрушенци, изтощени от глад, са умирали, защото се нахвърляли лакомо върху храната. Едмон сложи на масата хляба,

който беше поднесъл към устата си, и отново си легна. Той не искаше вече да умре.

Скоро почувствува, че умът му отново се просветлява; всичките му мисли, смътни, почти неуловими, почнаха да заемат отново мястото си на тази чудодейна шахматна дъска, където едно излишно квадратче може би утвърждаваше превъзходството на човека над животните. Той можеше да мисли и да укрепва мисълта си с разсъждения.

Тогава си рече:

„Трябва да се опитам да узная, но без да zlepоставя никого. Ако тоя, който копае, е обикновен работник, достатъчно е да почукам на стената и той тозчас ще прекрати работата си и ще се помъчи да отгатне кой и с каква цел чука; но тъй като работата му е не само позволена, но и възложена, той пак ще се залови за нея. Ако, напротив, е затворник, моето чукане ще го уплаши; него ще го обхване страх да не го открият; той ще прекъсне работата и ще я поднови вечерта, когато, по мнението му, всички са си легнали и заспали.“

Едмон стана веднага. Този път краката му не се подкосяваха вече и очите му не се замъгляваха. Той отиде в ъгъла на килията, откърти един камък, подкопан от влагата, и удари с него стената на същото място, където екът беше най-ясен.

Той почука три пъти.

Още при първото чукане шумът стихна като по вълшебство.

Едмон се вслушваше с цялата си душа. Измина час, изминаха два, никакъв нов шум не се чу; Едмон беше предизвикал оттатък стената мъртво мълчание.

Обнадежден, Едмон хапна няколко залъка хляб, изпи няколко глътки вода и благодарение на могъщото здраве, с което беше го надарила природата, се почувствува почти както преди.

Измина денят, мълчанието още продължаваше.

Настъпи нощта, но шумът не се възобнови.

— Затворник е — рече Едмон с неизразима радост.

От тоя миг главата му пламна, животът се пробуди в него, буйно, защото водеше към дейност.

Нощта мина без ни най-малък шум.

Едмон не склопи очи тази нощ.

Отново настъпи ден; тъмничарят донесе храната. Едмон беше вече изял предишната и жадно се залови за яденето. Той се вслушваше

непрекъснато дали няма да се възобнови шумът, трепереше при мисълта, че се е прекратил завинаги, извървяваше по десет, по дванайсет левги в килията си, разтърсваше по цели часове железните пръчки на прозорчето си, мъчеше се с отдавна забравени упражнения да върне гъвкавостта и силата на крайниците си, като се подготвяше отново за ръкопашен бой с бъдещата си съдба, както борецът, преди да излезе на арената, си разкършва ръцете и си натрива тялото с масло. После в промеждутъците на тази трескава дейност той слушаше дали няма да възникне пак шумът, като се ядосваше, че освободителното му дело е прекъснато от друг затворник, който жадува също тъй нетърпеливо да бъде свободен като него.

Изтекоха три дни, седемдесет и два смъртни часа, броени минута по минута!

Най-сетне една вечер, след последното посещение на тъмничаря, когато Дантес за стотен път долепваше ухо до стената, стори му се, че някакво едва забележимо сътресение отеква глухо в главата му, допряна до безмълвните камъни.

Дантес се отдръпна, за да върне равновесието на потресения си мозък, обиколи няколко пъти килията си и отново сложи ухо на същото място.

Нямаше съмнение, нещо ставаше от другата страна; затворникът беше разбрал, че похватът му е опасен, и беше възприел друг; сигурно за да продължи делото си по-спокойно, той беше заменил длетото с лост.

Насърчен от това откритие, Едмон реши да се притече на помощ на неуморимия труженик. Той отмести най-напред леглото си, зад което, както му се струваше, се извършваше освободителното дело, и потърси с очи някакъв предмет, с който би могъл да разчопли зида, да орони влажния хоросан и да откърти най-сетне един камък.

Нищо не се изпречи пред погледа му. Той нямаше ни нож, ни остро сечиво; само желязото на решетката, но той беше се убеждавал толкова често в здравината на нейните пръчки, че нямаше защо да се опитва дати разклати. Цялата покъщнина на килията му се състоеше от легло, стол, маса, кофа и една стомна.

На леглото имаше много железни болтове, но тези болтове бяха закрепени за дървото с гайки. Потребна беше отвертка, за да се извадят тези гайки и да се измъкнат болтовете.

На масата и на стола — нищо; кофата е имала някога дръжка, но тази дръжка беше задигната.

Оставаше на Дантес само едно — да счупи стомната и с един от ъглестите чирепи да се залови за работа.

Той хвърли стомната на пода и стомната се пръсна на парчета.

Дантес избра два-три остри чирепа, скри ги в сламеника си, а другите остави разпилени на земята. Счупването на стомната беше нещо много естествено и нямаше да събуди подозрения.

Едмон можеше да работи цяла нощ; но в тъмното работата не спореше, защото трябваше да се работи опипом, и той почувствува скоро, че несъвършеният му инструмент се изтъпи о по-твърдия пясъчник. Той бутна пак леглото си до стената и зачака деня. С надеждата търпението му се върна.

Цялата нощ той слушаше непознатия копач, който продължаваше подземната си работа.

Съмна, тъмничарят влезе. Дантес му каза, че когато пиел вечерта направо от стомната, тя се изплъзнала от ръката му и се разбила. Тъмничарят отиде, мърморейки, да търси нова стомна, без да прибере чирепите от старата.

Завърна се след малко, посъветва затворника да бъде по-внимателен и излезе.

Дантес чу с неизразима радост скърцането на резето, което порано, колчем се затваряше, му свиваше сърцето. Той слушаше как се отдалечават стъпките; после, когато шумът им стихна, той се спусна към кревата, отмести го и през светлината на слабия слънчев лъч, който проникваше в подземиято му, видя, че се е трудил напразно, като е дълбал през нощта камъка, вместо да изчегърта мазилката около него.

Влагата беше направила тази мазилка трошлива.

С разтуптяно от радост сърце Дантес видя, че мазилката се отронваше на парчета; тези парчета бяха наистина не по-големи от песъчинки; но за половин час Дантес откърти около шепа. Един математик би могъл да изчисли, че като работи така две години, човек може, ако на пътя не се натъкне на скала, да прокопае проход от две стъпки в квадрат и двайсет стъпки в дълбочина.

Затворникът съжали тогава, че не е употребил за тази работа миналите дълги и все по-бавни часове, които беше загубил в надежди,

молитви и отчаяние.

За шестте години, през които лежеше в това подземие, каква работа, колкото и мудна, щеше да извърши той.

И тази мисъл удвои усърдието му.

В три дни той смогна, с неимоверна предпазливост, да махне целия хоросан и да оголи камъка; стената беше иззидана с песъчлив варовик, посред който, за по-голяма солидност, бяха сложили тук-там по някой дялан камък. Един такъв камък беше почти оголил той и сега трябваше само да го разклати.

Дантес се опита с нокти, но напразно.

Когато той вкарваше в пролуките чирепите от стомната и се мъчеше да си послужи с тях като с лост, те се чупеха.

След цял час напразни усилия Дантес се изправи със запотено и набръчкано от тревога чело.

Мигар ще трябва да спре така още в началото и да чака, бездеен и безполезен, докато неговият съсед, който може да се умори, направи всичко?

Тогава му дойде наум една мисъл; той стоеше и се усмихваше; челото му, овлажняло от пот, изсъхна само.

Тъмничарят му донасяше всеки ден супата в тенекиена тенджерата. В същата тенджерата носеше супа и на друг затворник, защото Дантес беше забелязал, че тя беше или пълна, или наполовин празна според това, дали ключарят почваше раздаването на храната от него или от неговия другар.

Тенджерата имаше желязна дръжка; тъкмо тази дръжка искаше Дантес и беше готов да даде за нея десет години от живота си.

Тъмничарят изсипа съдържанието на тенджерата в чинията на Дантес. Всеки ден, след като изгребваше супата си с дървената лъжица, Дантес измиваше чинията.

Вечерта Дантес сложи чинията си на земята, наред пътя от вратата до масата; тъмничарят, когато влезе, стъпи върху нея и я счупи.

Този път той нямаше в какво да укори Дантес; той неправилно беше оставил чинията си на земята, но тъмничарят беше крив, задето не гледаше в краката си.

Тъмничарят само измърмори нещо.

После потърси с очи в какво може да сипе супата; но цялата посъдина на Дантес се състоеше само от тази чиния, той нямаше

избор.

— Оставете тенджерата — рече Дантес, — ще си я вземете, като ми донесете утре закуската.

Този съвет допадна на мързеливия тъмничар, защото го избавяше от необходимостта да слезе и да се качи отново.

Той остави тенджерата.

Дантес затрепера от радост.

Този път той изяде набързо супата и месото, което, според затворническите обичаи, слагат в супата. После, след като почака един час, за да се увери, че тъмничарят няма да се попишмани, отдръпна леглото си, взе тенджерата, вкара края на дръжката в пролуката между дялания камък, оголен от хоросана, и съседните пясъчници и почна да действа с него като с лост.

Леко поклащане показва на Дантес, че работата върви добре.

И действително след час камъкът беше изваден от стената, дето остана вдлъбнатина една и половина стъпка в диаметър.

Дантес събра грижливо цялата мазилка, пренесе я в ъглите на килията си, с един чиреп от стомната изстърга сива пръст и покри с нея мазилката.

После в желанието си да използва нощта, през която благодарение на случая или по-скоро на своята изобретателност беше се сдобил с толкова ценно оръдие, той с настървение продължи да копае.

Щом се развидели, той сложи камъка обратно в дупката му, долепи леглото си до стената и си легна.

Закуската се състоеше от комат хляб; тъмничарят влезе и сложи комата хляб на масата.

— Няма ли да ми донесете друга чиния? — попита Дантес.

— Не — рече ключарят, — вие сте такъв човек, счупихте си стомната, а аз заради вас счупих чинията; ако всички затворници чупеха колкото вас, правителството не би издържало. Оставям ви тенджерата, ще ви сипвам супата в нея; та може би ще се научите да пазите посъдината си.

Парчето желязо, останало у него, събуди в сърцето му такъв изблик на благодарност към съдбата, какъвто в миналото у него не бяха будили най-големите блага, които бяха го сполетели.

Само че той забеляза едно — откакто беше започнал да работи той, затворникът не работеше вече.

Все едно, от това не следваше, че и той трябва да се откаже; ако съседът му не иде към него, той ще отиде към своя съсед.

Целия ден работи, без да си почине; вечерта благодарение на новото си сечиво той извлече от стената повече от десет шепи чакъл, мазилка и хоросан.

Когато дойде часът за обед, той изправи колкото можеше изкривената дръжка и сложи съдината на мястото ѝ. Тъмничарят насипа обикновената дажба супа и месо, или по-точно супа и риба, защото този ден беше постен, а три пъти седмично караха затворниците да постят. Това би могло да помогне на Дантес в пресмятането на времето, ако той не беше престанал отдавна да брои дните.

Тъмничарят наля супата и си отиде.

Този път Дантес поиска да се увери дали съседът му действително е престанал да работи.

Той се вслуша.

Всичко беше тихо, както през тези три дни, когато работата беше прекъсната.

Дантес въздъхна; очевидно неговият съсед не му вярваше.

Ала той не се отчая и продължи да работи цялата нощ; но след два-три часа труд той се натъкна на едно препятствие. Желязото не влизаше вече, а се плъзгаше по гладка повърхност.

Дантес опипа препятствието с ръцете си и разбра, че е стигнал до греда.

Тази греда пресичаше или по-скоро преграждаше изцяло дупката, започната от Дантес.

Сега трябваше да се копае отгоре или отдолу.

Нещастният момък не беше помислил за такова препятствие.

„О, боже мой, боже мой — провикна се той, — аз толкова ти се молих и се надявах, че си чул молбите ми. Боже мой, ти ми отне свободата на живота, отне ми спокойствието на смъртта, боже, който си ме призовал към живот, смили се над мене и не ме оставяй да умра в отчаяние!“

— Кой говори за бог и за отчаяние едновременно? — произнесе някакъв глас, който идеше сякаш изпод земята и заглушен от пръстта,

достигаше до момъка като че от гроб.

Едмон усети как щръкват косите на главата му и се отдръпна пълзешком.

— Ах — пошепна той, — чувам човешки говор.

В продължение на четири или пет години Едмон беше слушал само тъмничаря, а за затворника тъмничарят не е човек: това е една жива врата в добавък към дъбовата му врата; пръчка от плът в добавък към железните пръчки на решетката.

— В името на небето — извика Дантес — говорете, говорете още, макар гласът ви да ме уплаши; кой сте?

— А вие кой сте? — попита гласът.

— Нещастен затворник — отговори Дантес, без да се замисля.

— От каква народност?

— Французин.

— Как се наричате?

— Едмон Дантес.

— С какво се занимавате?

— Моряк съм.

— От колко време сте тук?

— От 28 февруари 1815.

— Какво е вашето престъпление?

— Невинен съм.

— Но в какво ви обвиняват?

— Че съм съзаклятничел за връщането на императора.

— Как, за завръщането на императора? Императорът не е ли вече на престола?

— Той абдикира във Фонтенбло през 1814 и беше заточен на остров Елба. Но вие самият от колко време сте тук, та не знаете това?

— От 1811.

Дантес потрепера! Този човек беше лежал в затвора четири години по-дълго от него.

— Хубаво, не копайте вече — рече гласът припряно, — кажете ми само на каква височина се намира изкопът, който правите.

— Наравно със земята.

— Как сте го скрили?

— Зад моето легло.

— Местили ли са вашето легло през времето, докато сте в затвора?

— Нито веднъж.

— Накъде гледа вашата стая?

— Към коридора.

— А коридорът?

— Води към двора.

— Уви! — пошепна гласът.

— Ох, боже мой, какво има? — извика Дантес.

— Ами това, че съм се излъгал; несъвършенството на чертежите ми ме е заблудило, липсата на пергел ме погуби, една погрешна линия върху моя план отговаря на петнайсет стъпки в действителност и аз взех стената, която прекопавате, за външна стена на крепостта!

— Но тогава вие бихте стигнали до морето?

— Тъкмо това исках.

— А ако бяхте успели!

— Щях да се хвърля във водата, да доплувам до един от островите, които заобикалят замъка Иф, било остров Дом, било остров Тибулан, било брега, и тогава бих бил спасен.

— Бихте ли могли да плувате дотам?

— Господ би ми дал сили; а сега всичко е загубено.

— Всичко ли?

— Да. Запушете предпазливо вашата дупка, не работете вече, не правете нищо и чакайте да ви се обадя пак.

— Но кой сте вие?... Кажете ми поне кой сте?

— Аз съм... аз съм... 27.

— Не ми доверявате? — попита Дантес. Сякаш някакъв горчив смях прониза свода и се издигна до ушите на Едмон.

— О, почакайте — извика той, отгатнал инстинктивно, че непознатият мисли да го остави. — Кълна ви се, че бих се оставил по-скоро да ме убият, отколкото да открия сянка от истината на вашите и моите палачи; но в името на светлината не ме лишавайте от присъствието си, не ме лишавайте от вашия глас, или, кълна се, защото силите ми се изчерпват, ще си разбия главата о стената и на вашата съвест ще падне моята смърт.

— На каква възраст сте? Ако се съди по гласа ви, вие сте млад човек.

— Не знам на каква възраст съм, защото не съм броил времето, откакто съм тук. Знам само, че навърших деветнайсет, когато ме арестуваха на 28 февруари 1815.

— Вие нямате още двајсет и шест пошушна гласът. — Хайде, на тази възраст човек не е още предател.

— О, не, не, кълна ви се — повтори Дантес. — Казах ви вече и ще ви повторя, бих дал по-скоро да ме насекат на парчета, отколкото да ви издам.

— Добре сторихте, че поговорихте с мене; добре сторихте, че ме помолихте, инак щях да си съставя друг план и да се отдалеча от вас. Но вашата възраст ме успокоява, аз ще дойда при вас, чакайте ме.

— Кога?

— Трябва да изчисля какви са нашите изгледи; аз ще ви дам знак.

— Но нали няма да ме изоставите, няма да ме оставите сам, ще дойдете при мен и ще ми позволите да дойда при вас? Ние ще избягаме заедно и ако не можем да избягаме, ще говорим — вие за хората, които обичате, аз — за хората, които обичам. Вие сигурно обичате някого?

— Аз съм сам на света.

— Тогава обикнете мен: ако сте млад, ще стана ваш другар; ако сте стар, ще бъда ваш син. Аз имам баща, който е сега на седемдесет години, ако живее още; обичах само него и една девойка, която се наричаше Мерседес. Баща ми не ме е забравил, уверен съм; но тя кой знае дали мисли още за мене. Ще ви обичам, както обичах баща си.

— Добре — рече затворникът, — до утре.

Тези оскъдни думи бяха казани така, че Дантес повярва в тях; не беше му нужно повече; той се изправи, скри както преди извадените от стената боклуци и долепи леглото си до нея.

Оттогава Дантес се отдаде изцяло на щастието си: навярно няма вече да бъде сам, дори може би ще бъде свободен; в най-лошия случай, ако остане затворник, ще има другар; а споделеното затворничество е вече половин затворничество.

Целия ден Дантес ходи из килията си, сърцето му подскачаше от радост. Сегиз-тогиз тази радост го задушаваше: той седнаше на леглото, като притискаше с ръка гърдите си. При най-малкия шум в коридора се затичваше към вратата. Обхващаше го страх, че могат да го разделят от този човек, когото не познаваше, но вече обичаше като приятел. Тогава

реши: в мига, когато тъмничарят отмести леглото му и се наведе да разгледа отвора, той ще му строши главата с камъка, на който стои стомната.

Ще го осъдят на смърт, той знае това; но не умираше ли от мъка и отчаяние, когато чудодейният шум го върна към живота?

Вечерта дойде тъмничарят; Дантес лежеше на кревата, одето му се струваше, че варди по-добре недовършения отвор. Вероятно той погледна със странни очи досадния посетител, защото посетителят му рече:

— Какво, да не полудеете отново?

Дантес не отговори, той се страхуваше, че развълнуваният му глас ще го издаде.

Тъмничарят си излезе, като клатеше глава.

Когато настъпи нощта, Дантес помисли, че неговият съсед ще се възползува от тишината и мрака, за да подеме започнатия разговор, но се излъга; нощта измина, без никакъв звук да успокои трескавото му очакване. Но на заранта след посещението на тъмничаря, още щом дръпна леглото от стената, Дантес чу три удара през равни промеждутъци, той коленичи бързо.

— Вие ли сте? — попита той. — Аз съм тук!

— Отиде ли си тъмничарят? — запитва гласът.

— Да — отговори Дантес, — ще се върне чак вечерта; имаме дванайсет часа на разположение.

— Мога значи да действам? — рече гласът.

— О да, да, веднага, още сега, заклинам ви!

Тозчас земята, на която Дантес, навлязъл наполовина в отвора, се облягаше с двете си ръце, сякаш хлътна под него; той отскочи назад и в този миг купчината пръст и откъртени камъни се срина в дупката, която беше зинала под направения от него отвор; тогава от дъното на тъмната дупка, дълбочината на която не можеше да измери, се показва глава, рамене и накрая цял-целеничък човек, който излезе доста пъргаво от изкопа.

XVI. ЕДИН ИТАЛИАНСКИ УЧЕН

Дантес стисна в прегръдките си този нов приятел, толкова дълго и толкова нетърпеливо очакван, и го отведе до прозорчето, за да може слабият светлик, който проникваше в килията, да го освети целия.

Това беше нисичък човек, с коси, побелели не толкова от старост, колкото от мъка, с проникателни очи, скрити под гъсти прошарени вежди, с още черна брада, достигаща до гърдите му: съсухреното му лице, издълбано от дълбоки бръчки, смелите и изразителни черти издаваха човек, свикнал повече да упражнява умствените си способности, отколкото физическите. Челото му беше покрито с пот.

Що се отнася до облеклото му, невъзможно беше да се различи първоначалната му кройка, тъй като беше се превърнало в парцали.

На вид имаше най-малко шейсет и пет години, макар от енергичните му движения да се виждаше, че не е така стар, а затворничеството му е било дълго.

Той прие със задоволство възторжените чувства на момъка; вледенената му душа сякаш в миг се стопли и разтопи при досега си с младата пламенна душа. Поблагодари му топло за сърдечния прием, макар да беше много разочарован, че е намерил друг затвор там, където е мислил да срещне свободата.

— Да видим най-напред — рече той — дали има начин да скрием от очите на нашите тъмничари следите на моя пролом. Цялото ни бъдещо спокойствие зависи от това.

Той се наведе към отвора, вдигна камъка и без особен труд въпреки тежестта му го вкара в дупката.

— Вие сте откъртили камъка доста нехайно — рече той, като поклати глава, — нямате ли сечива?

— А вие имате ли? — попита Дантес учудено.

— Аз си направих няколко. С изключение на пила имам всичко, което ми трябва: длето, клещи, лост.

— Как любопитствувам да видя тези плодове на вашето търпение и ловкост — рече Дантес.

— Вижте, ето ви длето.

И той му показва една пластинка, яка и остра, с дръжка от буково дърво.

— От какво сте го направили? — попита Дантес.

— От една пръчка на леглото си. С този инструмент изкопах целия път, по който стигнах дотук; кажи-речи, петдесет стъпки.

— Петдесет стъпки! — извика Дантес с ужас.

— Говорете по-тихо, млади човече, говорете по-тихо; на вратите на затворниците често подслушват.

— Знаят, че съм сам.

— Все едно.

— И вие казвате, че сте прокопали петдесет стъпки, за да дойдете дотук?

— Да, приблизително такова разстояние отделя моята килия от вашата; само че аз не пресметнах вярно кривата, защото нямам геометрически уред, за да установя мащаба; вместо четиридесет стъпки по елипса излязоха петдесет; мислех, както ви казах, да стигна до външната стена, да я пробия и да се хвърля в морето. Копаех по дължината на коридора, на който излиза вашата килия, вместо да мина под него; цялата ми работа е отишла на вятъра, защото коридорът води в двор, пълен със стража.

— Така е — рече Дантес, — но този коридор минава сами покрай едната страна на моята килия, а тя има четири.

— Разбира се, но ето, едната стена е образувана от скалата; десет рудокопачи трябва да работят с всичките си сечива десет години, за да пробият тази скала; другата сигурно опира в основите на жилището на управителя; през тях ще попаднем в зимниците, които очевидно се затварят с ключ, и ще бъдем заловени; третата стена е обърната, почакайте, накъде ли е обърната другата стена?

В тази стена беше пробита бойницата, през която идваше светлината; тази бойница, стеснявайки се все повече, даваше накрая път на светлината; през нея сигурно не би могло да се провре и едно дете, но при все това тя бе преградена с три реда железни пръчки, така че и най-подозрителният тъмничар можеше да не се страхува от бягство през нея.

И новодошлият, като зададе този въпрос, домъкна масата под прозореца.

— Качете се на масата — рече той на Дантес.

Дантес го послуша, качи се на масата и отгатнал намерението на своя другар, се облегна с гръб на стената и подложи двете си длани.

Тогава оня, който беше се нарекъл с номера на килията си и чието истинско име Дантес не знаеше, по-пъргаво, отколкото можеше да се очаква при неговата възраст, с ловкостта на котка или на гущер се покатери отначало върху масата, после от масата върху дланите на Дантес, после от дланите на раменете му; така, превит одве, защото сводът на подземиято му пречеше да се изправи той мушна главата си между първия ред от пръчки и можа да погледне оттам долу.

След миг издърпа бързо главата си.

— О-о — рече той, — така и предполагам.

И той се спусна по тялото на Дантес върху масата, а от масата скочи на земята.

— Какво сте предполагали? — попита младият човек разтревожен, като скочи също до него.

Старият затворник се замисли.

— Да — рече той, — така е; четвъртата стена на вашата килия е обърната към една външна галерия, нещо като околоръстен път, дето ходят патрулите и бдят часовете.

— Сигурен ли сте в това?

— Видях шапката на войника и върха на пушката му и се дръпнах така бързо от страх да не ме забележи.

— Е, та? — попита Дантес.

— Виждате сами, че е невъзможно да се избяга от вашата килия.

— Тогава? — продължи младежът.

— Тогава — рече старият затворник — да бъде божията воля!

И дълбоко примирение се изписа на лицето му.

Дантес погледна с почуда и възхищение този човек, отказал се така философски от надеждата, която беше хранил толкова дълго.

— Сега желаете ли да ми кажете кой сте? — попита Дантес.

— О, боже мой, да, щом още искате това сега, когато не мога да ви бъда полезен с нищо.

— Вие можете да ме утешите и да ме подкрепите, защото ми се струвате най-силният измежду силните.

Абатът се усмихна тъжно.

— Аз съм абат Фариа — рече той, — затворник съм в замъка Иф, както знаете, от 1811; но преди това лежах три години в крепостта Фенестрел. В 1811 ме преместиха от Пиемонт във Франция. Тогава научих, че съдбата, покорна на Наполеон по това време, го е дарила със син и този син в люлката е наречен крал на Рим. И наум не ми идваше онова, което преди малко ми казахте: че четири години по-късно ще бъде съборен исполинът. Кой царува сега във Франция? Наполеон II ли?

— Не, Луи XVIII.

— Луи XVIII, братът на Луи XVI, пътищата на небето са странни и загадъчни. С каква цел providението е унизило човека, когото беше възвеличило, а е възвеличило онзи, когото беше унизило?

Дантес не сваляше очи от този човек, който забравяше за миг собствената си съдба, за да размишлява за съдбините на света.

— Да, да — продължи той, — както в Англия: след Чарлз I — Кромвел, след Кромвел — Чарлз II, и може би след Яков II — някой зет или роднина, някой орански принц, някой бивш областен управител ще стане крал; и тогава пак отстъпки на народа, конституция, свобода! Вие ще видите това, млади човече — каза той, като се обърна към Дантес и го погледна с блеснали и вдъхновени очи, каквито вероятно са имали пророците. — Вие сте още млад и ще видите това.

— Да, ако изляза оттук.

— Вярно — рече абат Фариа. — Ние сме затворници; има часове, когато забравям това и се мисля за свободен, защото очите ми проникват през стените на затвора.

— Но защо са ви затворили?

— Мене ли? Защото мечтаех в 1807 година за онова, което Наполеон поиска да осъществи в 1811; защото аз, както Макиавели, вместо всички тези дребни княжества, които правеха от Италия гнездо на малки и слаби тирани, пожелах да видя една единствена велика държава, твърда и силна; защото повярвах, че съм намерил своя Цезар Борджия в един коронован глупак, който се преструваше, че ме разбира, за да ме предаде по-лесно. Това беше замисълът на Александър VI и на Климент VII; той е обречен на провал, защото напразно са се залавяли за него, а Наполеон не може да го завърши: несъмнено над Италия тегне проклетие!

И старецът обори глава.

Дантес не разбираше как един човек може да изложи на опасност живота си за подобни подбуди; наистина, той познаваше Наполеон, защото беше го виждал и му беше говорил, затова пък нямаше никаква представа за Климент VII и Александър VI.

— Не сте ли вие — рече Дантес, започвайки да споделя мнението на своя тъмничар, разпространено в замъка Иф — свещеникът, когото смятат за... болен?

— Когото смятат за луд, искате да кажете, нали?

— Не се осмелих — рече Дантес с усмивка.

— Да, да — продължи Фариа с горчив смях, — да, аз минавам за луд; аз отдавна съм станал посмешище на обитателите в този затвор и бих развеселявал малките деца, ако имаше деца в тази обител на безнадеждна скръб.

Дантес остана за миг неподвижен и ням.

— И така, вие се отказвате от бягство? — рече му той.

— Намирам бягството за невъзможно; да се опитваш да направиш онова, което бог не желае да стане, значи да се бунтуваш срещу бога.

— Защо се отчайвате? Да искаш успех още от първия път, значи също да искаш от съдбата много. Не можете ли да подновите в друга посока изкопа, който сте направили в тази?

— Но знаете ли вие какво ми струва този изкоп, та ми говорите за подновяване? Знаете ли, че изгубих четири години само за сечивата, които притежавам? Знаете ли, че две години аз чопля и дълбая пръстта, твърда като гранит? Знаете ли, че трябваше да измъквам камъни, за които едно време не бих повярвал, че мога да ги мръдна, че цели дни прекарвах в тази титанична работа и че понякога вечер се чувствах щастлив, ако успеех да изстърга един пръст от този стар хоросан, затвърдял като самия камък? Знаете ли, че за да скрия пръстта и всички камъни, които изравях, трябваше да пробия свода на едно стълбище и да хвърлям под него една след друга всички тези отломки; така че сега там е пълно догоре и аз не знаех вече къде да дiana шепа прах. Знаете ли най-сетне, че мислех целта на моето старание достигната, чувствах, че ще имам сили да изпълня тази работа, а ето бог не само отсрочва тази цел, но и я пренася незнайно къде? Ах, аз ви казах това и ви го повтарям, няма отсега нататък да правя вече нищо,

за да извоювам свободата си, тъй като волята на бога е да бъда лишен от нея навеки.

Едмон наведе глава, за да не види старецът, че радостта да има другар му пречи да съчувствува, както би трябвало, на скръбта на затворника, който не е могъл да избяга.

Абат Фариа се отпусна на леглото, а Едмон остана прав.

Младият човек никога не беше мислил за бягство. Някои неща изглеждат тъй невъзможни, че не ти дохожда наум да се заловиш за тях, избягваш ги по инстинкт. Да изкопаеш петдесет стъпки под земята, да посветиш на този труд три години, за да стигнеш при сполука до отвесни скали над морето; да се хвърлиш от височина петдесет, шейсет, че и сто стъпки може би, за да разбиеш, падайки, главата си о някоя скала, ако куршумът на часовите преди това не те е убил; и ако избегнеш всички тия опасности, да преплуваш една левга, това е повече от достатъчно, за да се примириш с неизбежността, и ние видяхме, че това примирение насмалко не доведе Дантес до смъртта.

Но сега, когато видя как един старец се вкопчва за живота с такава енергия и му дава пример за отчаяна решителност, младият човек взе да размишлява и да измерва мъжеството си. Друг беше се опитал да направи онова, за което той не беше дори помислял; друг, по-малко млад, по-малко силен, по-малко ловък, си беше доставил със сръчност и търпение всички сечива, необходими за тази невероятна задача, която не беше успяла само поради погрешно взета мярка; друг беше направил всичко това, следователно и за Дантес нямаше нищо невъзможно: Фариа беше пробил петдесет стъпки, той ще пробие сто; петдесетгодишният Фариа беше вложил три години в делото си; той имаше само половината от възрастта на Фариа, той ще вложи шест; Фариа, абатът, ученият, свещенослужителят, не се беше уплашил да преплува от замъка Иф до остров Дом, Ратоно или Льомер; мигар той, морякът Едмон, смелият водолаз Дантес, който така често беше се гмуркал до дъното на морето, за да търси коралово клонче, ще се колебае да преплува една левга? Колко време е нужно, за да се преплува една левга? Час? Добре! Не беше ли оставал той по цели часове в морето, без да стъпи на брега! Не, не, Дантес, имаше нужда само от окуражаващ пример. Всичко, което е направил или би могъл да направи друг, ще направи и Дантес.

Момъкът се позамисли.

— Намерих онова, което търсехте — рече той на стареца.
Фариа потрепера.

— Вие ли? — попита той, като повдигна глава, и по израза на лицето му личеше, че ако Дантес казва истината, обезсърчението на другаря му няма да трае дълго. — Какво сте намерили вие?

— Коридорът, който сте пресекли, за да дойдете от вас дотук, се простира в същата посока, както и външната галерия, нали така?

— Да.

— Между тях трябва да има петнайсетина крачки.

— Най-много.

Тогава към средата на коридора ние пробиваме ход, който образува нещо като рамо на кръст. Този път вие правите по-грижливо пресмятанията си. Ние излизаме на външната галерия. Убиваме часовия и избягваме. За да успее този план, необходимо е само мъжество; вие го имате; що се отнася до сила, на мене тя не ми липсва. Не говоря за търпението, вие сте доказали вашето, а аз ще докажа своето.

— Една минута — отговори абатът, — вие не знаете, скъпи ми другарю, от какъв вид е моето мъжество и как възнамерявам да употребя силата си. Що се отнася до търпението, мисля, че съм бил доста търпелив, като съм възобновявал всяка сутрин нощната работа и всяка нощ дневната работа. Но тогава, слушайте ме добре, млади човече — тогава ми се струваше, че аз служа на бога, като освобождавам едно от неговите създания, което, бидейки невинно, не можеше да бъде осъдено.

— А сега, кажете, не е ли така — попита Дантес, — или вие сте се признали за виновен, откакто ме срещнахте?

— Не, но аз не искам да стана виновен. Досега мислех, че имам работа само с нещата, а ето, вие ми предлагате да имам работа с хората. Аз можах да пробия една стена и да разруша една стълба, но аз няма да пробия една гръд и няма да разруша един живот.

Дантес го изгледа учудено.

— Как — рече той, — ако можете да се спасите, ще се оставите да ви спрат такива скрупули?

— Ами вие самият — рече Фариа — защо не сте убили някоя вечер вашия тъмничар с крака на вашата маса, не сте навлекли дрехите му и не сте се опитали да избягате?

— Защото това не ми е дошло наум — рече Дантес.

— Защото вие имате такова вродено отвращение към подобно престъпление, такова отвращение, че дори не сте помислили за това — подзе старецът, — в простите и позволени работи нашите естествени подбуди ни предупреждават да не се отклоняваме от линията на нашето право. На тигъра, който по природа пролива кръв и чието предназначение е такова, е нужно само едно — обонянието да му обади за близостта на жертвата. Той веднага скача към тази жертва, връхлита я и я разкъсва. Това е негов инстинкт и той му се подчинява. Но на човека, напротив, кръвта е противна; не законите на обществото забраняват убийството, а законите на природата.

Дантес се смути: тези думи даваха действително обяснението на онова, което ставаше несъзнателно в ума му или по-скоро в душата му, защото едни мисли се раждат в главата, а други идат от сърцето.

— После — продължи Фариа — през тези, кажи-речи, дванайсет години, откакто съм в затвора, аз прекарах в ума си всичките прочути бягства. Аз видях, че те рядко са успявали. Сполучливите бягства, бягствата, увенчани с пълен успех, са онези, които са били грижливо и бавно подготвяни; така херцог дьо Бофор се е измъкнал от Венсенския замък; абат Дюбюкоа от Фор Левек, а Латюд — от Бастилията. Случаят е подпомогнал някои бягства: те са най-добрите. Повярвайте ми, да почакаме някой случай и ако този случай се яви, да се възползуваме от него.

— Вие сте могли да чакате — рече Дантес с въздишки, — вашият дълъг труд ви е занимавал ежеминутно и когато вашият труд не ви е развличал, утешавали са ви надеждите.

— После — рече абатът, — аз не се занимавах само с това.

— Какво сте правили?

— Пишех и учех.

— Дават ли ви хартия, пера и мастило?

— Не — рече абатът, — но аз си ги правя сам.

— Вие си правите хартия, пера и мастило? — извика Дантес.

— Да.

Дантес изгледа абата с възхищение; само че той още мъчно му вярваше на това, което казваше. Фариа забеляза, че младият човек леко се съмнява.

— Когато дойдете при мене — му рече той, — ще ви покажа цяло съчинение, плод на мислите, търсенията и размишленията на целия ми живот, което съм обмислял в сянката на Колизея в Рим, в подножието на колоната на Свети Марко във Венеция, по бреговете на Арно във Флоренция, без да подозирам, че един ден моите тъмничари ще ми дадат свободно време да го довърша между стените на замъка Иф. Това е „Трактат за възможността на всеобща монархия в Италия“. Той ще образува един голям том in-quarto.

— И сте го написали?

— На две ризи. Аз изнамерих един препарат, който прави бельото равно и гладко като пергамент.

— Да не сте химик?

— Мъничко. Познавам Лавоазие и съм приятел на Кабанис.

— Но за такова съчинение са ви били необходими исторически издирвания. Разполагали ли сте с книги?

— В Рим имах приблизително пет хиляди тома в библиотеката си. Като ги четях и препрочитах, аз дойдох до заключението, че сто и петдесет добре подбрани произведения могат да дадат вкратце, ако не всички човешки знания, то поне всичко, което е полезно един човек да знае. Посветих три години от живота си за проучване на тези сто и петдесет тома, така че ги знаех почти наизуст, когато ме арестувах. В моя затвор с леко усилие на паметта си ги припомних напълно. Така бих могъл да кажа наизуст Тукидид, Ксенофонт, Плутарх, Тит Ливий, Тацит, Страда, Иурнанда, Данте, Монтен, Шекспир, Спиноза, Макиавели и Босюе. Изброявам ви най-важните.

— Но тогава вие знаете няколко езика?

— Говоря на пет живи езика — немски, френски, италиански, английски и испански; с помощта на старогръцки разбирам съвременния гръцки; само че го говоря зле, но го изучавам сега.

— Изучавате ли го? — попита Дантес.

— Да, съставих си един речник от познатите думи, подредих ги, комбинирах ги и ги размножих така, че да бъдат достатъчни, за да изразя с тях мисълта си. Знам около хиляда думи, погледнато строго, повече не ми трябват, макар че има сто хиляди, мисля, в речниците. Аз няма да бъда красноречив, но ще се разбирам чудесно, а това ми стига.

Все повече и повече учуден, Едмон почна да намира способностите на този странен човек почти свръхестествени, прищя

му се да открие някакъв недостатък в нещо и продължи:

— Ами щом не са ви дали пера — рече той, — с какво сте написали този толкова обемист трактат?

— Направих си сам превъзходни пера — биха ги предпочели пред обикновените, ако знаеха от какво вещество са — с хрущялите от главите на огромните риби, изречени трески, които ни поднасят понякога през постните дни. Чакам винаги с радост средите, петъците и съботите, защото ми помагат да увелича моя запас от пера, и моите исторически трудове са, признавам, най-приятното ми занимание. Като се вдълбочавам в миналото, забравям сегашното; като се разхождам свободно и независимо из историята, вече не си спомням, че съм затворник.

— Ами мастило? — попита Дантес. — От какво сте направили мастило?

— В моята килия някога е имало камина — рече Фариа; — тази камина е била зазидана известно време преди да се поселя, разбира се, но дълги години там са палили; цялата ѝ вътрешност е обложена със сажди. Аз разтварям тия сажди в дажбата вино, която ми дават всяка неделя, и по такъв начин се сдобивам с прекрасно мастило. За особените бележки, върху които е необходимо да привлека вниманието, аз си убождам пръстите и пиша с кръвта си.

— А кога ще мога да видя всичко това? — попита Дантес.

— Когато пожелаете — отговори Фариа.

— Още сега! — възкликна младият човек.

— Тогава вървете подире ми — рече абатът.

И той влезе в подземния коридор, където изчезна. Дантес го последва.

XVII. КИЛИЯТА НА АБАТА

Като мина наведен, но все пак доста леко през подземния ход Дантес стигна до другия край на коридора, който извеждаше в килията на абата. Там входът се стесняваше и през него едва можеше да се провреш пълзешком. Килията на абата беше постлана с плочи; като бе повдигнал една от тези плочи в най-тъмния ъгъл, той беше почнал трудната работа, завършека на която видя Дантес.

Щом влезе и се изправи, младият човек огледа внимателно стаята. На пръв поглед тя не представляваше нищо особено.

— Добре — рече абатът, — сега е дванадесет и четвърт, ние имаме още няколко часа на разположение.

Дантес погледна наоколо, търсейки часовника, по който абатът определяше часа с такава точност.

— Погледнете слънчевия лъч, който иде от моето прозорче — рече абатът, — и вижте линиите, начертани от мене на стената. По тези линии, съгласувани с двойното движение на земята и описваната от нея около слънцето елипса, аз познавам часа по-точно, отколкото ако имах часовник, защото часовникът може да се развали, а слънцето и земята не се развалят никога.

Дантес не разбра нищо от това обяснение; виждайки слънцето да изгрява иззад планините и да залязва в Средиземно море, той мислеше винаги, че се движи слънцето, а не земята. Незабележимото за него двойно движение на земното кълбо, на което живееше, му се струваше невъзможно; във всяка дума на своя събеседник той съзираше тайни на науката, по-вълшебни от златните и диамантени рудници, които беше посетил още като дете при едно пътуване в Гузарат в Голконда.

— Слушайте — рече той на абата, — аз горя от нетърпение да видя съкровищата ви.

Абатът се приближи до камината. С длетото, което не изпускаше от ръката си, отмести камъка, образуващ някога огнището и прикриващ доста дълбока вдлъбнатина; в нея се съхраняваха всички предмети, за които абатът беше говорил на Дантес.

— Какво искате да видите най-напред? — го попита той.

— Покажете ми вашето голямо съчинение за кралството в Италия.

Фариа извади от скривалището три-четири свитъка, навити като листа от папирус; те се състояха от ивици платно, широки около четири пръста и дълги осемнайсет. Ивиците, номерирани, бяха покрити с думи, които Дантес можеше да чете, защото бяха написани на майчиния език на абата, тоест на италиански, а Дантес като провансалец разбираше отлично този език.

— Виждате ли — рече му абатът, — тук е всичко; преди около седмица написах думата „край“ на шейсет и осмата ивица. Две от ризите ми и всичките ми носни кърпички отидоха за това; ако някога отново изляза на свобода и в Италия се намери печатар, който да се осмели да ме печата, славата ми е осигурена.

— Да — отвърна Дантес, — виждам ясно. А сега покажете ми, моля ви, перата, с които сте написали това съчинение.

— Ето — рече Фариа.

И показва на младия човек една пръчица, дълга шест пръста, дебела колкото дръжката на четка; около края ѝ беше вързан с конец един от тези хрущяли, за които абатът беше говорил на Дантес; още изцапан от мастило, той беше изострен и разцепен като обикновено перо.

Дантес го разгледа и потърси с очи инструмента, с който то е могло да бъде подострено толкова добре.

— Ах, да — рече Фариа, — вие търсите ножчето? То е моето най-хубаво произведение; направих него и ей този нож от един стар железен свещник.

Ножчето режеше като бръснач. А ножът имаше и това предимство, че можеше да служи едновременно за нож и за кама.

Дантес разглеждаше всички тези предмети със същото внимание, с което някога в марсилските магазини за рядкости беше разглеждал сечивата, направени от диваците и донесени от южните морета от капитаните на далечно плаване.

— Що се отнася за мастилото — рече Фариа, — вие знаете вече от какво го получавам; аз го приготвявам, когато имам нужда.

— Учудвам се на едно — рече Дантес, — как са ви стигнали дните за цялата тази работа.

— Работех и през нощите — отговори Фариа.

— Нощите ли? Да не би като котките да виждате нощем?

— Не; но бог е дал на човека разум, за да допълни несъвършените си сетива: аз си добавях осветление.

— Как?

— От месото, което ми носят, отделям тлъстината, стопявам я и извличам лой. Ето моята свещ.

И абатът показва на Дантес кандило от рода на онези, с които осветяват улиците в тържествени дни.

— Ами огън?

— Ето две кремъчета и прахан от парче бельо.

— Ами кибрит?

— Престорих се, че страдам от кожна болест, поисках сяра и ми я дадоха.

Дантес сложи предметите на масата и наведе глава, слисан от постоянството и силата на този дух.

— Това не е всичко — продължи Фариа, — защото не бива да се скриват всички съкровища само на едно място; да затворим това скривалище.

Те сложиха плочата на мястото ѝ; абатът посипа малко прах отгоре, разтъпка го с крак, за да не личи, че са вадили плочата, приближи се до леглото си и го отместа.

Зад възглавето имаше дупка, почти херметически затворена с камък, и в тази дупка — въжена стълба, дълга двайсет и пет трийсет стъпки.

Дантес я изпробва: тя можеше да издържи всяко изпитание.

— Откъде си доставихте въжето за това чудесно изделие? — попита Дантес.

— Най-напред от моите ризи, после от чаршафите на леглото, които аз изнищвах през трите години, докато бях затворник във Фенестрел. Когато ме преместиха в замък Иф, изхитрих се да взема със себе си изнищеното; тук продължих работата.

— Но не забелязаха ли, че чаршафите ви са без подгъв.

— Аз ги зашивах пак.

— С какво?

— С тази игла.

И като отгърна една дрипа от дрехата си, абатът показва на Дантес дълга остра ребена кост с вдянат в нея конец.

— Да — продължи Фариа, — отначало исках да изтръгна пръчките на решетката и да избягам през прозореца, който е малко поширок от вашия, както виждате; аз щях да го разширя още при бягството; но забелязах, че този прозорец гледа в един вътрешен двор, и се отказах от моя несигурен план. Но запазих стълбата за някое непредвидено обстоятелство, за някое, както ви казах вече, от тези бягства, които случаят представя.

Дантес, като разглеждаше стълбата, мислеше за друго; нова мисъл мина през ума му. Може би този човек, тъй умен, изобретателен и прозорлив, ще вникне в неговото собствено нещастие, което за него беше винаги обвито с тъмнина.

— За какво мислите? — попита абатът с усмивка, като взе замислеността на Дантес за висша степен на възхищение.

— Мисля най-напред за огромната умствена сила, която е трябвало да изразходвате, за да стигнете до целта; какво щяхте да направите, ако бяхте свободен!

— Нищо може би; щях да пропиляя ума си в дреболии. Нещастieto само открива тайните рудници на човешкия ум; необходим е натиск, за да избухне барутът. Затворът съсредоточи всичките ми способности, пръснати в разни направления; те се сблъскаха в тясно пространство; и знаете ли, от сблъсъка на облаците се ражда електричеството, от електричеството светкавицата, от светкавицата — светлината.

— Не, аз нищо не знам рече Дантес, смазан от незнанието си. — Една част от думите ви са за мен лишени от смисъл; блазе ви, че сте толкова учен!

Абатът се усмихна:

— Вие преди малко сякаш ми казахте, че мислите за две неща?

— Да.

— Казахте ми едното; кое е другото?

— Ето другото: вие ми разказахте своя живот, а не знаете моя.

— Вашият живот, момко, е много кратък и в него не може да има важни събития.

— В него има безмерно нещастие — рече Дантес, — нещастие, което не съм заслужил; и бих желал, за да не проклинам вече никога

съдбата, да се убедя, че за него са виновни хората.

— Тогава вие смятате, че сте невинен за престъплението, което ви приписват?

— Напълно невинен, кълна се в живота на двете същества, които единствено обичам — в живота на баща си и Мерседес.

— Добре — рече абатът, като затвори скривалището и бутна леглото си на предишното му място, — разкажете ми вашата история.

И Дантес разказа онова, което абатът нарече негова история и което се ограничаваше с едно пътуване до Индия и две-три пътувания до Близкия изток; разказа за последното си плаване, за смъртта на капитан Льоклер, за заръката му до маршала, за свиждането с маршала, за писмото до господин Ноартие; разказа за пристигането в Марсилия, за срещата с баща си, за любовта си към Мерседес, за годявката, за арестуването, за разпита, за временното затворничество в съдебната палата и най-сетне за окончателното затваряне в замък Иф. Повече Дантес не знаеше, не знаеше дори колко време лежи затворен. Когато разказът свърши, абатът се замисли дълбоко.

— В правото съществува — рече той след малко — една дълбока аксиома и тя се отнася до онова, което преди малко ви казах: освен в случаите, когато лошите мисли са породени от покварената натура, човек се отвращава от престъплението. Но цивилизацията ни е дала нужди, пороци, изкуствени желания, които понякога задушават в нас добрите нагони и ни водят към злото. Оттам и правилото: ако искаш да откриеш виновника, търси оня, комуто извършеното престъпление е могло да принесе полза! Кому е могло да принесе полза вашето изчезване?

— Никому, уверявам ви! Аз съм толкова незначителен.

— Не отговаряйте така: в отговора ви няма ни логика, ни философия; всичко е относително, драги ми приятелю, от краля, който пречи на своя бъдещ наследник, до канцелариста, който пречи на извънщатния писар: ако кралят умре, наследникът наследява короната; ако канцеларистът умре, извънщатният писар наследява хиляда и двеста ливри възнаграждение. Тези хиляда и двеста ливри възнаграждение са неговата годишна заплата; те му са също тъй необходими за живота, както на един крал дванадесетте милиона. Всеки индивид от най-ниското до най-високото стъпало на обществената стълба образува около себе си цял един малък свят от

интереси, дето има свои вихрушки и свои кукести атоми, както в световите на Декарт. Само че колкото повече се издигат, толкова повече се разширяват тези светове. Това е една обърната спирала, която се крепи на върха си по една игра на равновесието. Да се върнем към вашия свят. Вас са искали да назначат капитан на „Фараон“?

— Да.

— Вие сте били на път да се ожените за една хубава девойка?

— Да.

— Имал ли е някой интерес да не станете капитан на „Фараон“? Имал ли е някой интерес да не се ожените за Мерседес? Отговорете отначало на първия въпрос: последователността е ключ на всички проблеми. Имал ли е някой интерес да не станете капитан на „Фараон“?

— Не; мене ме обичаха много на кораба. Ако моряците можеха да си изберат началник, те, сигурен съм, щяха да изберат мене. Един човек само имаше причина да ме мрази: известно време преди това бях се скарал с него и му бях предложил дуел, но той беше отказал.

— Ето на! Как се нарича този човек?

— Данглар.

— Какъв беше на кораба?

— Счетоводител.

— Ако станехте капитан, щяхте ли да го оставите на неговия пост?

— Не, ако работата зависеше от мене, защото бях забелязал някои неточности в сметките му.

— Добре. Присъствуваше ли някой на последния ви разговор с капитан Лъоклер?

— Не, ние бяхме сами.

— Могъл ли е някой да чуе вашия разговор?

— Да, вратата беше отворена; и дори... почакайте... да, да, Данглар мина тъкмо когато капитанът ми предаваше пакета за маршала.

— Хубаво — рече абатът, — ние попаднахме на следите. Заведохте ли с вас на сушата някого, когато се отбихте на остров Елба?

— Никого.

— Там са ви връчили писмо, нали?

— Да, маршалът ми го връчи.

— Какво направихте с това писмо?

— Сложих го в портфейла си.

— Във вас ли държахте портфейла? Как е могъл портфейлът с официалното писмо да се побере в джоба на един моряк?

— Прав сте, портфейлът ми беше на кораба.

— Значи чак на кораба вие сте мушнаи писмото в портфейла?

— Да.

— Какво правехте с това писмо от Порто Ферайо до кораба?

— Държах го в ръка.

— Когато сте се качили на „Фараон“, всеки е могъл значи да види писмото в ръцете ви?

— Да.

— И Данглар, както другите?

— И Данглар, както другите.

— Сега слушайте внимателно; напрегнете паметта си: спомняте ли си с какви изрази беше написан доносът?

— О, да; четох го три пъти и всяка дума се е врязала в паметта ми.

— Повторете ми го.

Дантес се съсредоточи за миг.

— Ето го — рече той — дума по дума: — „Един привърженик на трона и на религията уведомява господин кралския прокурор, че именуемият се Едмон Дантес, помощник-капитан на кораба «Фараон», пристигнал тази сутрин от Смирна, след като е спирал в Неапол и Порто Ферайо, е получил от Мюра писмо за узурпатора, а от узурпатора — писмо за бонапартисткия комитет в Париж.

Ще се уверите в неговото престъпление, като го арестувате, защото ще намерите това писмо у него, или у баща му, или в каютата му на борда на «Фараон».“

Абатът повдигна рамене.

— Ясно като ден — рече той, — вие трябва да сте много простодушен и много добросърдечен, щом не сте отгатнали изведнъж.

— Мислите ли? — извика Дантес. — Ах, колко подло!

— Какъв беше обикновеният почерк на Данглар?

— Красив, с наклон надясно.

— С какъв почерк беше написано анонимното писмо?

— С наклонен наляво.

Абатът се усмихна.

— Преправен, нали?

— Много смел, за да бъде преправен.

— Почакайте — рече той.

Той взе перото си, или по-скоро онова, което наричаше така, топна в мастилото и написа с лявата ръка върху приготвеното за тази цел късче бельо първите два-три реда от доноса.

Дантес се отдръпна и погледна почти с ужас абата.

— О, невероятно — извика той, — как този почерк наподобява онзи!

— Доносът е бил написан с лявата ръка. Забелязал съм едно нещо — продължи абатът.

— Какво?

— Всички почерци с дясната ръка са различни, а всички почерци с лявата ръка си приличат.

— Да не сте наблюдавали и видели всичко?

— Да продължим.

— Ах, да, да.

— Да минем на втория въпрос.

— Слушам.

— Имаше ли някой интерес да не се ожените за Мерседес?

— Да. Един млад човек, който я обичаше.

— Как се нарича той?

— Фернан.

— Това е испанско име.

— Той е каталанец.

— Мислите ли го способен да напише писмото?

— Не Той би ме ръгнал с нож, ето всичко.

— Да, това е в испанския характер: убийство, но не подлост.

— Пък и той — продължи Дантес — не знаеше и всички подробности, съдържащи се в доноса.

— Вие никому ли не бяхте ги разказали?

— Никому.

— Нито дори на вашата изгора?

— Нито дори на моята годеница.

— Тогава е Данглар.

— О, сега съм уверен в това.

— Почакайте... Данглар познаваше ли Фернан?

— Не... да... спомням си...

— Какво?

— Един ден преди женитбата ги видях наедно, седнали на една маса в беседката на чичо Памфил. Данглар се държеше приятелски и се шегуваше, Фернан беше блед и смутен.

— Сами ли бяха?

— Не, с тях имаше трети човек, един мой добър познат, който сигурно ги беше запознал, един шивач на име Кадрус; но той беше вече пиян; почакайте, почакайте... Как не си спомних по-рано това? На масата, дето пиеха, имаше мастилница, хартия, пера. (Дантес прекара ръка по челото си.) О, подлеци, подлеци!

— Искате ли да узнаете още нещо? — попита абатът през смях.

— Да, да, тъй като вие вниквате във всичко, виждате ясно всичко, кажете ми, защо бях разпитан само веднъж, защо не ми определиха съдии и как така съм осъден без присъда?

— Ех, това е малко по-сложно — рече абатът; — ходовете на правосъдието са тъмни и загадъчни, мъчно е да се вникне в тях. Проследяването на двамата ваши приятели беше дотук детска играчка; сега ще трябва да ми дадете най-точни указания.

— Хайде, питайте. Вие наистина виждате по-ясно живота ми, отколкото аз самият.

— Кой ви разпитва — кралският прокурор, неговият помощник или съдебният следовател?

— Помощникът.

— Млад ли е или стар?

— Млад: двацет и седем — двацет и осем годишен.

— Добре. Още непоковарен, но вече честолубив — рече абатът.

— Какви бяха отношенията му с вас?

— По-скоро благи, отколкото строги.

— Разказахте ли му всичко?

— Всичко.

— И отношенията му промениха ли се в продължение на разпита?

— Те се промениха за малко, когато той прочете уличаващото ме писмо; като че беше сломен от нещастieto ми.

— От вашето нещастие ли?

— Да.

— А сигурен ли сте, че е скърбял за вашето нещастие?

— Във всеки случай той ми даде явно доказателство за съчувствието си.

— Какво?

— Изгори единствената улика против мене.

— Коя? Доноса ли?

— Не, писмото.

— Сигурен ли сте в това?

— Това стана пред мене.

— Друго нещо има тук; този човек може да е по-голям злодей, отколкото мислите.

— Като ви слушам, тръпки ме побиват, честна дума! — рече Дантес. — Мигар светът е населен с тигри и крокодили?

— Да, само че двукраките тигри и крокодили са по-опасни от другите.

— Да продължим, да продължим.

— На драго сърце; казвате, той изгорил писмото?

— Да, като ми каза: „Виждате ли, съществува само това доказателство против вас и аз го унищожавам“.

— Такава постъпка е твърде възвишена, за да бъде естествена.

— Мислите ли?

— Уверен съм. До кого беше адресирано това писмо?

— До господин Ноартие, улица Кок Ерон 13, в Париж.

— Не допускате ли, че вашият помощник прокурор е бил заинтересован да изчезне това писмо?

— Може би: той ме накара да обеща два-три пъти, в моя полза, както каза той, да не говоря никому за това писмо и взе от мене клетва, че няма да произнеса името, написано на плика.

— Ноартие? — повтори абатът. — Ноартие? Познавах един Ноартие при двора на предишната кралица на Етрурия, познавах един Ноартие, който беше жирондинец през време на революцията. Как се наричаше вашият помощник-прокурор?

— Дьо Вилфор.

Абатът прихна да се смее. Дантес го изгледа вцепенен.

— Какво става с вас? — попита той.

— Виждате ли тоя слънчев лъч? — попита абатът.

— Да.

— Е, добре, всичко сега е по-ясно за мене от този прозрачен и светъл лъч. Клето дете, клетки момко! И този съдия беше добър към вас?

— Да.

— Този достоен прокурор изгори, унищожи писмото?

— Да.

— Този почтен доставчик на палача ви накара да се закълнете, че никога няма да произнесете името Ноартие?

— Да.

— Този Ноартие, нещастни слепецо, знаете ли вие кой е този Ноартие? Този Ноартие е негов баща!

Ако паднеше мълния в краката на Дантес и изровеше бездна, в дъното на която би се открил адът, тя нямаше да го порази така бързо, така страшно, така съкрушително, както тези неочаквани думи; той стана и стисна главата си с две ръце, сякаш се боеше тя да не се пръсне.

— Негов баща? Негов баща! — извика той.

— Да, негов баща, който се нарича Ноартие дьо Вилфор — отговори абатът.

Тогава мълниеносен блясък прониза мозъка на затворника; всичко, което преди му изглеждаше тъмно, се озари за миг от ярка светлина. Променливото държане на Вилфор през време на разпита, унищоженото писмо, искането на клетва, умолителният глас на съдията, който, вместо да заплашва, сякаш просеше — всичко възникна отново в паметта му; той извика, олюля се като пиан; после се спусна към отвора, който водеше от килията на абата към неговата.

— Ох, трябва да остана сам — извика той. — Трябва да обмисля всичко това.

И когато се добра до своето подземие, тръшна се на леглото, дето тъмничарят го завари вечерта седнал, с втренчен поглед и изкривено лице, неподвижен и безмълвен като статуя.

През тези часове на размисъл, хвъркнали като секунди, той взе ужасно решение и даде страхотна клетва.

Един глас изтръгна Дантес от тази замисленост; беше гласът на абат Фариа, който след излизането на тъмничаря идваше да покани Дантес да вечерят заедно. Славата му на луд, и то на забавен луд,

даваше на стария затворник някои привилегии, като правото на малко по-бял хляб и шишенце вино в неделя. А тъкмо беше дошла неделя и абатът идваше да покани младия си другар да раздели с него хляба и виното.

Дантес го последва; лицето му се беше прояснило и бе добило обикновения си израз, но в него имаше строгост и твърдост, които свидетелствуваха за някакво взето решение. Абатът го изгледа втренчено.

— Съжалявам, че ви помогнах във вашите издирвания и ви казах, което ви казах — рече той.

— Защо? — попита Дантес.

— Защото посях в сърцето ви чувство, което не съществуваше там по-рано — отмъщението.

Дантес се усмихна.

— Да говорим за друго — рече той.

Абатът го погледна още веднъж и поклати тъжно глава; после, изпълнявайки молбата на Дантес, заприказва за друго.

Разговорът със стария затворник, както разговорът с хора, които са патили много, беше поучителен и непрекъснато занимателен; но в него нямаше егоизъм: нещастникът никога не говореше за своите злочестини.

Дантес ловеше думите му с възхищение: едни от тях отговаряха на някои негови мисли и знания от областта на морското дело, други се отнасяха до непознати неща и както северните сияния, които светят на мореплавателите в южните ширини, му разкриваха нови гледки и кръгозори, озарени от фантастични отблясъци. Дантес разбра какво щастие е за един просветен човек да следва този издигнат ум по нравствените, философски и социални върхове, гдето гой беше свикнал да броди.

— Научете ме на нещо от всичко онова, което знаете — рече Дантес, — дори само за това, да не се отегчавате с мене. Сигурно вие предпочитате самотата пред един необразован и некадърен другар като мене. Ако се съгласите на молбата ми, обещавам да не ви говоря вече за бягство.

Абатът се усмихна.

— Уви, чадо мое — рече той, — човешкото знание е доста ограничено и когато ви запозная основно с математиката, физиката,

историята и три-четири живи езици, на които говоря, вие ще знаете всичко, което знам; а всички тези знания аз ще прелея от моя ум във вашия само за две години.

— Две години! — рече Дантес. — Вярвате ли, че мога да науча всички тези науки за две години?

— В тяхното приложение — не; но в техните принципи — да: да научиш, не значи да знаеш; има знаещи и учени; паметта създава едните, философията — другите.

— Но не може ли човек да научи философията?

— Философията не се научава; философията е съчетание на придобитите науки с гения, който ги прилага.

— Хайде — рече Дантес, — на какво ще ме научите най-напред? Аз горя от нетърпение да започна, жадувам за наука.

— На всичко! — рече абатът.

Тази вечер двамата затворници съставиха план за обучение и на другия ден почнаха да го осъществяват. Дантес имаше чудесна памет и необикновена схватливост: математическата нагласа на ума му помагаше да разбере всичко по пътя на изчислението, докато поетичността на моряка смекчаваше прозаичния дух на доказателствата, сведени до сухи цифри и прави линии; той вече знаеше италиански и малко новогръцки, на които беше се научил през пътуванията си в Близкия изток. С помощта на тези два езика той скоро усвои механизма на останалите и след шест месеца почна да говори испански, английски и немски.

Поради това ли, че развлечението, доставяно от ученето, му заместваше свободата, или че, както се убедихме, умееше да спазва дадената дума, той не говореше вече за бягство и дните течаха за него бързо, пълни с поука. След една година той беше вече друг човек.

Що се отнася до абат Фариа, Дантес забеляза, че въпреки развлечението, което с присъствието си беше донесъл в затворничеството му, той с всеки ден ставаше все по-мрачен. Някаква неотстъпна и вечна мисъл сякаш обсаждаше ума му: той изпадала в дълбока замисленост, въздишаше неволно, ставаше отведнъж, скръстваше ръце и се разхождаше мрачен из своята килия.

Един ден той се спря изведнъж в един от тези сто пъти повтаряни кръгове, които описваше в килията си, и се провикна:

— Ах, да нямаше часови!

— Дали ще има, или не часови, зависи от вас — рече Дантес, който четеше мисълта му през кутията на черепа му като през стъкло.

— Казах ви — подзе абатът, — убийството ме отвращава.

— Но това убийство, ако се извърши, ще бъде извършено от инстинкт за самосъхранение, от чувство за самозащита.

— Все едно, аз не мога.

— Но вие мислите за това.

— Непрестанно, непрестанно — прошепна абатът.

— И вие сте намерили начин, нали? — попита живо Дантес.

— Намерих, ако случайно сложат в галерията някой глух и сляп часови.

— Той ще бъде сляп, той ще бъде глух — отговори младият човек и неговият решителен глас изплаши абата.

— Не, не! — извика той. — Невъзможно е.

Дантес искаше да задържи вниманието му на този въпрос, но абатът поклати глава и престана да отговаря.

Изминаха три месеца.

— Силен ли сте? — обърна се един ден абатът към Дантес.

Без да отговори, Дантес взе длетото, изви го като подкова и отново го изправи.

— Обещавате ли да не убивате часовия освен при крайна необходимост?

— Да, заклевам се в честта си.

— Тогава — рече абатът — ние ще можем да изпълним нашия замисъл.

— А колко време ще ни е нужно, за да го изпълним?

— Най-малко година.

— Но може ли да се заловим за работа?

— Още сега.

— Виждате ли, ние изгубихме цяла година — извика Дантес.

— Намирате ли, че сме я изгубили? — попита абатът.

— Ах, извинете, извинете — извика Едмон, като се изчерви.

— Тихо! — рече абатът. — Човекът си остава винаги човек; а вие сте още един от най-добрите, които съм познавал. Вижте, ето моя план.

И абатът показва на Дантес направения от него чертеж; това беше планът на килията му, килията на Дантес и прохода, който свързваше

едната с другата. Към средата на този проход беше прокаран един ход, каквито прокопават в рудниците. Този ход извеждаше двамата затворници под галерията, дето се разхожда часовият; достигнали там, те правят широк изкоп, разклащат една от плочите, които образуват пода на галерията; в необходимата минута плочата хлътва под тежестта на войника и той пада в изкопа: докато, замаян от падането си, той е още безсилен да се брани, Дантес се хвърля върху него, връзва го, запушва му устата и тогава двамата затворници се измъкват през прозореца на галерията, слизат по външната стена с помощта на въжената стълба и побягват.

Дантес изръкопляска и очите му засвяткаха от радост; планът беше толкова прост, че трябваше да успее.

Същия ден нашите копачи се заловиха за работа с голямо усърдие, тъй като тази работа идваше след дълга почивка и вероятно отговаряше на заветните желания на всеки от тях.

Те прекъсваха работата само в часа, когато бяха принудени да се приберат всеки в килията си, да чакат посещението на тъмничаря. Впрочем те бяха свикнали да различават по незабележимия шум на стъпките му кога слиза той и никога не бяха изненадани нито единият, нито другият. Пръстта, която извличаха от новия изкоп и която би задръстила стария коридор, изхвърляха по малко и с невероятна предпазливост през прозорчето на килията на Дантес или килията на Фариа; те старателно я стриваха на прах и нощният вятър я отнасяше далеч, без да остане следа. Повече от година мина в тази работа, извършвана с длето, нож и дървен лост; цялата тази година, макар и да работеше, Фариа продължаваше да учи Дантес, говореше му ту на един, ту на друг език, разправяше му историята на народите и великите люде, които оставят от време на време зад себе си светла диря, която наричат слава. Освен това абатът, светски човек, принадлежащ към висшето общество, притежаваше в обноските си някаква тъжна величавост и Дантес благодарение на вродената си възприемчивост съумя да усвои от него изящната учтивост, която му липсваше, и аристократичните обноски, придобивани обикновено в общуване с висшите класи или в обществото на просветените хора.

След петнайсет месеца проходът беше довършен; под галерията беше направен изкопът; чуваше се как върви напред-назад часовият и двамата труженици, принудени за успеха на бягството да чакат някоя

тъмна безлунна нощ, се страхуваха само от едно нещо — да не би почвата преди време сама да пропадне под краката на войника.

За да предотвратят тази опасност, подложиха една малка подпора, която намериха в основите. Дантес тъкмо я поставяше, когато изведнъж чу, че абат Фариа, останал в килията на младия човек, дето подостряше клин за окачване на въжената стълба, го вика с отчаян глас. Дантес се затече към него и видя абата прав наред килията, бледен, със запотено чело и сгърчени ръце.

— Ох, боже мой! — извика Дантес. — Какво има? Какво става с вас?

— По-скоро, по-скоро — рече абатът, — слушайте.

Дантес погледна силно побледнялото лице на Фариа, очите му, обкръжени със синина, побелелите му устни, настръхналите му коси; и в страха си изпусна от ръцете си длетото.

— Но какво има? — извика Едмон.

— Загинах — рече абатът, — слушайте. Хваща ме една страшна, може би смъртоносна болест; припадъкът започва, усещам го: аз вече имах такъв припадък една година преди затвора. Само един лек има против тази болест, ще ви го кажа: тичайте бързо в килията ми, вдигнете крака на леглото; той е кух, в него ще намерите стъкълце, наполовина пълно с червена течност, донесете ми го; или не, почакайте, могат да ме заварят тук; помогнете ми да се прибера в килията си, докато още имам сили. Кой знае какво може да се случи, докато трае припадъкът?

Дантес не изгуби самообладание въпреки сполетялото го страшно нещастие, слезе в прохода, влачейки след себе си нещастния си другар, с неимоверни усилия го докара до килията му и го сложи на леглото.

— Благодаря — рече абатът, треперейки с цялото си тяло, като да беше излязъл от ледена вода. — Ето, започва припадъкът, скоро ще изпадна в каталепсия; може би ще лежа без движение, без да издам нито един стон; а може би на устата ми ще излезе пана, аз ще се вдървя и ще викам; направете така, че виковете ми да не се чуват, това е важно, иначе ще ме преместят може би в друга килия и ние ще се разделим завинаги. Когато ме видите неподвижен, студен и, така да се каже мъртъв, тогава — само тогава, чувате ли — разтворете зъбите ми

с нож, налейте в устата ми девет-десет капки от тази течност и може би аз ще се свестя.

— Може би? — извика скръбно Дантес.

— Елате, елате — извика абатът, — аз... аз...

Припадъкът беше толкова неочакван и силен, че нещастният затворник не можа дори да довърши започнатата дума: сянка мина по челото му, бърза и мрачна като морска буря; очите му се разшириха, устата му се изкриви, бузите му почервеняха; той се замята, взе да реве, пяна излезе на устните му; изпълнявайки заръката, Дантес задуши виковете му под завивката. Това трая два часа. Тогава, безжизнен като труп, бледен и студен като мрамор, безпомощен като стъпкана тръстика, той падна, вдърви се в един последен гърч и стана мъртвешки син.

Едмон почака, докато тази привидна смърт обхване тялото и го вледени чак до сърцето; тогава взе ножа, пхна острието му между зъбите, отвори с огромни усилия стиснатите челюсти, отброи една по една десет капки от червената течност и зачака.

Мина час, старецът не мърдаше. Дантес се уплаши да не би да е чакал твърде дълго и заровил двете ръце в косите си, се загледа в него. Най-сетне лека руменина се появи по бузите на абата, в очите му, останали през цялото време отворени и безжизнени, блесна съзнание; слаба въздишка се изтръгна от устата му, той помръдна.

— Спасен! Спасен! — развика се Дантес.

Болният не можеше още да говори, но с видима тревога протегна ръка към вратата. Дантес се вслуша и чу стъпките на тъмничаря: приближаваше седем часът, а Дантес не беше имал и възможност да следи времето.

Момъкът се спусна към отвора, мушна се в него намести плочата над главата си и се прибра в своята килия.

След малко вратата се отвори и тъмничарят, както винаги, завари затворника седнал на леглото.

Едва обърна той гръб, едва шумът от стъпките му се изгуби в коридора, и Дантес, измъчен от тревога, забравил вечерята, пое обратно изминатия път и като повдигна плочата с глава, влезе в килията на абата.

Абатът беше дошъл в съзнание, но още лежеше проснат, неподвижен и безсилен на леглото си.

— Не мислех, че ще ви видя пак — рече той на Дантес.

— Защо? — попита момъкът. — Смятахте, че ще умрете ли?

— Не; но всичко е готово за бягство и аз мислех, че ще избягате.

Червенина от негодувание заля бузите на Дантес.

— Без вас! — извика той. — Наистина ли помислихте, че съм способен на това?

— Сега виждам, че съм се излъгал — рече болният. — Ах, как съм слаб, сломен, съсипан!

— Не се отчайвайте, силите ви ще се върнат — рече Дантес, като седна до леглото на Фариа и хвана ръцете му.

Абатът поклати глава.

— Последния път — рече той — припадъкът трая половин час, след това усетих глад и се повдигнах сам; днес не мога да мръдна нито крака си, нито дясната си ръка; главата ми тежи, което показва кръвоизлив в мозъка. При третия припадък ще се парализирам съвсем или ще умра веднага.

— Не, не, успокойте се, няма да умрете; третият припадък, ако се случи, ще ви завари на свобода. Тогава ще ви спасим, както този път и дори по-добре от този път, защото ще имаме всичко необходимо.

— Приятелю мой — рече старецът, — не се заблуждавайте; сегашният пристъп ме осъди на вечен затвор: за да бягам, трябва да мога да вървя.

— Нищо, ще почакаме седмица, месец, два месеца, ако дотрябва. През това време вашите сили ще се възстановят; всичко е готово за нашето бягство и ние можем да изберем часа и минутата. Този ден, в който ще почувствувате, че можете да плувате, ние ще определим за изпълнение на нашия замисъл.

— Аз няма да плувам вече — рече Фариа. — Тази ми ръка е парализирана не за един ден, а завинаги. Повдигнете я и ще видите колко е тежка.

Момъкът вдигна ръката, тя падна безчувствена. Той въздъхна.

— Убедихте ли се сега, Едмон? — рече Фариа. — Вярвайте ми, знам какво говоря: от първия пристъп на моята болест не съм престанал да мисля за нея. Аз я очаквах, защото тя е наследствена; баща ми умря при третия припадък, моят дядо също. Лекарят, който ми приготви тази течност, не друг, а прочутият Кабанис, ми предрече същата участ.

— Лекарят греши — извика Дантес, — а вашият парализ не ме смущава; аз ще ви взема на гърба си и ще плувам заедно с вас.

— Чадо — рече абатът, — вие сте моряк, вие сте плувец и знаете следователно, че човек с такъв товар няма да отплува много далеч в морето. Престанете да се лъжете с напразни надежди, на които и вашето прекрасно сърце не вярва; аз ще остана тук, докато удари часът на освободението ми, който сега може да бъде само часът на смъртта. А вие бягайте, тръгнете! Вие сте млад, ловък и силен, не се тревожете за мене, аз ви освобождавам от вашата честна дума.

— Добре — рече Дантес. — Добре, тогава и аз оставам.

Той стана и простря тържествено ръка над стареца:

— Кълна се, аз няма да ви оставя до вашата смърт!

Фариа погледна момъка, толкова благороден, чистосърдечен, великодушен, и на лицето му, одушевено от най-чиста преданост, прочете искреността на обичта му и твърдостта на клетвата му.

— Добре — рече болният, — приемам, благодаря.

После му протегна ръка.

— Вашата безкористна преданост ще бъде може би възнаградена — рече му той, — но тъй като аз не мога, а вие не искате да тръгнете, ние ще трябва да запушим хода под галерията: вървейки, войникът може да налучка подкопаното място по еквивалентта му, да повика някой надзирател и тогава ще ни открият и разделят. Идете, заемете се за тази работа, в която за съжаление не мога да ви помогна; употребете за това цялата нощ, ако трябва, и се върнете утре сутринта след обиколката на тъмничаря, искам да ви кажа нещо важно.

Дантес хвана ръката на абата, който го успокои с усмивка, и излезе тъй покорно и почитателно, както се държеше винаги към своя стар приятел.

XVIII. СЪКРОВИЩЕТО

Когато влезе на другия ден сутринта в килията на своя другар в затвора, Дантес завари Фариа седнал, със спокойно лице.

Под лъча, който се промъкваше през тесния прозорец на килията му, той държеше в лявата си ръка — единствената, която, както си спомняме, владееше сега — разтворено едно листче хартия; то беше стояло дълго свито на тръбичка и поради това трудно се разгъваше.

Абатът посочи мълком листчето на Дантес.

— Какво е това? — попита Дантес.

— Погледнете добре — рече абатът с усмивка.

— Гледам и с двете си очи — рече Дантес — и виждам само полуобгоряло листче хартия, на което с някакво особено мастило са написани готически букви.

— Това листче, приятелю мой — рече Фариа, — сега мога да ви открия всичко, защото ви изпитах, това листче е моето съкровище, половината от което от днес ви принадлежи.

Студена пот изби по челото на Дантес. До този ден — колко дълго — той беше избягвал да говори с Фариа за това съкровище, заради което клетият абат минаваше за луд; с вродения си такт Едмон не искаше да се докосва до тази болезнено трептяща струна; а от своя страна Фариа мълчеше. Мълчанието на стареца Дантес взимаше за връщане на разума; и ето сега тези няколко думи, изтървани от Фариа след мъчителния припадък, свидетелстваха, изглежда за душевното му разстройство.

— Вашето съкровище ли? — измънка Дантес.

Фариа се усмихна.

— Да — рече той, — вие действително имате много благородно сърце, Едмон, и аз разбирам по вашата бледност и вашия трепет какво става у вас тази минута. Не, бъдете спокоен, аз не съм луд. Това съкровище съществува, Дантес, и ако на мене не е писано да го притежавам, ще го притежавате вие; никой не пожела нито да ме

слуша, нито да ми повярва, защото ме смятаха за луд; но вие знаете, че не съм, затова изслушайте ме и после ще ми повярвате, ако искате.

„Уви — пошепна Едмон на себе си, — ето че пак полудя! Само това нещастие ми липсваше.“ После рече високо на Фариа:

— Приятелю мой, припадъкът трябва да ви е уморил, не искате ли да си поотпочинете? Утре, ако желаете, ще изслушам вашия разказ, но днес ми се ще да ви наглеждам, само това. Пък и това съкровище — продължи той усмихнат — толкова бърза работа ли е за вас?

— Много бърза, Едмон! — отговори старецът. — Кой знае дали утре или в други ден няма да се случи третият припадък? Помислете си само — тогава всичко ще бъде свършено! Да, вярно: аз често съм мислил с горчива радост как тези богатства, които биха създали благополучие на десет семейства, са изгубени за хората, които ме преследват; тази мисъл беше мое отмъщение и аз се опивах от нея бавно в мрака на затвора и в отчаянието на моето затворничество. Но сега, когато простих на света от обич към вас, сега, когато виждам вашата младост и вашето бъдеще, когато мисля какво щастие ще ви донесе моята тайна, аз се боя да не съм закъснял, страхувам се, че няма да мога да осигуря на такъв достоен като вас собственик притежанието на това заровено несметно богатство.

Едмон извърна глава и въздъхна.

— Вие все още не ми вярвате, Едмон — продължи Фариа, — моят глас не ви ли е убедил? Виждам, че трябва да доказателства. Тогава прочетете това листче, което не съм показал никому.

— Утре, приятелю — рече Едмон, като не искаше да се поддаде на лудостта на стареца. — Нали се разбрахме да говорим за това утре.

— Ние ще говорим утре, но прочетете това листче сега.

„Не бива да го сърдя“ — помисли Едмон. И като взе листчето, половината от което беше изгоряла сигурно при някоя злополука, той прочете:

„Това съкровище, възлизащо на два
римски скуди, в най-отдалечения
на втори отвор, което завещавам изцяло на
ник. 25 април 1498“

— Е, какво? — рече Фариа, когато младият човек свърши четенето.

— Но аз виждам тук — отговори Дантес — само прекъснати редове, несвързани думи; половината от буквите са унищожени от огъня и смисълът им остава неразбираем.

— За вас, приятелю мой, защото вие ги четете за първи път, но не за мене, който съм бледнял над тях не една нощ, възстановил съм всяко изречение, допълнил съм всяка мисъл.

— И вие мислите ли, че сте открили изгубения смисъл?

— Уверен съм в това, ще видите сам; но най-напред изслушайте историята на това листче хартия.

— Тихо! — извика Дантес. — Стъпки!... Приближават се... отивам си... Сбогом.

И Дантес, зарадван, че се измъква от разказа и от обяснението, които биха потвърдили безумието на неговия приятел, се плъзна като змия в тесния проход, а Фариа, на когото страхът върна последните сили, оттласна с крак плочата и я покри с рогозка, за да скрие от очите дирите, които не смогна да заличи.

Беше управителят; научил от тъмничаря за злополучието с Фариа, той идваше да се увери сам.

Фариа го прие седнал и като избягна всяко злепоставящо го движение, успя да скрие от управителя, че половината от тялото му е парализирана. Той се страхуваше, че управителят от състрадание към него ще поиска да го премести в по-здравословна килия и ще го раздели така от младия му другар. Но за щастие това не се случи и управителят си отиде, убеден, че клетият луд, към когото в дъното на сърцето си хранеше известна привързаност, има само леко неразположение.

През това време Едмон, седнал на леглото си, хванал главата си с ръце, се опитваше да събере мислите си; откакто познаваше Фариа, всичко у него му се виждаше тъй разумно, тъй велико и тъй логично, че не можеше да разбере как тази върховна мъдрост се проявява във всичко и само по един въпрос отстъпва място на лудостта: Фариа ли се лъжеше в своето съкровище, или светът — в лудостта на Фариа?

Дантес прекара в килията си целия ден, без да смее да се върне при приятеля си. Той се опитваше да отдалечи минутата, когато щеше да се убеди, че абатът е луд. Това щеше да бъде ужасно.

Но надвечер, след обиколката на тъмничаря, виждайки, че младият човек няма да дойде, Фариа се опита да преодолее пространството, което ги отделяше. Едмон чу шума и потрепера, като си представи с какви мъчителни усилия се тътри старецът: кракът му беше вдървен и той не можеше да движи едната си ръка. Едмон се принуди да го изтегли при себе си, защото той не можеше да се провре сам през тесния отвор, който водеше в килията на Дантес.

— Ето с какво настървение ви преследвам — рече той с лъчиста, добродушна усмивка. — Вие мислехте, че ще се изплъзнете от моята щедрост, но това няма да го бъде. И така, слушайте.

Едмон видя, че няма друг изход; той накара стареца да седне на леглото и се намести на столчето до него.

— Вие знаете — рече абатът, — че бях секретар, близък човек и приятел на кардинал Спада, последен наследник на този именит род. На този достоен благородник аз дължа всичкото щастие, което имах в живота. Той не беше богат, макар богатствата на рода му да бяха пословични и аз чувах често да казват: „Богат като Спада“. Но и той, и хорската мълва живееха за сметка на това прочуто богатство. Дворецът му беше рай за мене. Аз обучавах внуците му, които по-късно починаха, и когато той остана сам на света, аз му се отплатих с беззаветна преданост за всичко, което беше направил за мене в продължение на десет години.

В дома на кардинала скоро не остана тайна за мене; виждах често как негово високопреосвещенство прелиства старинните книги и се рови жадно в праха на семейните ръкописи. Когато един ден го укорих за безполезните му бдения, след които изпадаше в някакво обезсърчение, той ме погледна с горчива усмивка и разтвори пред мене една книга с историята на града Рим. Там, в двайсета глава от Житието на папа Александър VI, имаше следните редове, които се запечатаха в паметта ми завинаги:

„Големите войни в Романия свършили. Цезар Борджия, приключил завоеванията си, се нуждаел от пари, за да купи цяла Италия. Папата имал също тъй нужда от пари, за да свърши с Луи XII, крал на Франция, все още страшен въпреки понесените поражения. Необходимо било

да се направи една изгодна сделка, нещо доста трудно в обеднялата и разорена Италия.

На негово светейшество хрумнала една мисъл. Той решил да ръкоположи двама нови кардинали.

От избора на двамата римски велможи, при това бездруго богати, светият отец извличал следните изгоди: първо, той могъл да продаде доходните места и високите длъжности, заемани от двамата бъдещи кардинали; после той могъл да разчита, че ще получи огромна сума от продажбата на тези два кардиналски сана.

Оставал още един, трети дял от сделката, за която скоро ще узнаем.

Папата и Цезар Борджия намерили най-напред двамата бъдещи кардинали: Джовани Роспильози, който заемал четири от най-високите длъжности при светия престол, и Чезаре Спада, един от най-благородните и богати римляни. И единият, и другият разбирали цената на папското благоволение. Те били честолюбиви. След тях Цезар намерил и купувачи за техните длъжности.

По тоя начин Роспильози и Спада заплатили кардиналството си, а осмина други заплатили длъжностите, които новите кардинали заемали преди това. В сандъците на ловките спекуланти влезли осемстотин хиляди скуди.

Сега е уместно да минем към последния дял от сделката.

Като обсипал с ласки Роспильози и Спада, като им дал знаците на кардиналския сан и знаел, че за да изплатят своя съвсем не мним дълг на признателност, те трябва да докарат и обърнат в налични пари състоянията си, за да се установят в Рим, папата и Цезар Борджия поканили на обед двамата кардинали.

По този повод между светия отец и неговия син възникнал спор: Цезар смятащ, че може да употреби едно от тези средства, които той винаги държал наготово за близките си приятели, а именно — прочутия ключ, с който молили лицето да отвори някой шкаф. На този ключ имало малък железен шип, останал уж по нехайство на железаря.

Всеки, който се помъчвал над затегнатата ключалка, за да отвори шкафа, се убождал от този шип и на другия ден умирал. Освен това имало един пръстен с лъвска глава, който Цезар слагал на пръста си, когато искал да стисне ръката на една или друга особа. Лъвът захапвал кожата на тези избрани ръце и двайсет и четири часа след ухапването настъпвала смърт.

Цезар предложил на баща си или да прати кардиналите да отворят шкафа, или да стиснат сърдечно ръката на двамата, но Александър VI му отговорил:

— Нека не се скъпим за един обед, когато се отнася за такива достопочтени кардинали като Спада и Роспильози. Нещо ми казва, че ние ще си върнем похарчените пари. Пък и вие забравяте, Цезаре, че стомашното разстройство се проявява веднага, а убождането или ухапването въздействува едва след ден-два.

Цезар се съгласил с това разсъждение. Ето защо кардиналите били поканени на обед.

Сложили трапезата в папското лозе до Сан Пиетро ин Винколи, прекрасен кът, известен на кардиналите по име.

Роспильози, замаян от новия сан, се приготвил да си хапне и дошъл с весело лице. Спада, благоразумен човек, който обичал силно своя племенник, млад капитан с хубаво бъдеще, взел лист хартия, взел перо й написал завещанието си.

После поръчал да кажат на племенника му да го чака в околностите на лозето, но слугата, изглежда, не го намерил.

Спада знаел какво означава тази покана за обед. Откакто християнството, дълбока цивилизоваща сила, възтържествувало в Рим, дохождал вече не центурион от името на тирана да обяви: «Цезар желае да умреш», а легата *latere*^[1] с усмивка на уста казвал от името на папата: «Негово светейшество желае да обядвате с него».

В два часа Спада се упътил за лозето на Сан Пиетро ин Винколи; папата го чакал там. Първият, когото Спада

видял, бил неговият племенник, пременен и любезен, когото Цезар Борджия обсипвал с ласки. Спада побледнял, а Цезар го стрелнал с присмехулен поглед, като му дал да разбере, че е предвидил всичко и е поставил хубаво капана.

Седнали да обядват. Спада успял само да попита своя племенник: «Предадоха ли ви заръката ми?» Племенникът отговорил, че не, и разбрал отлично значението на въпроса; но било вече късно: той бил изпил чаша превъзходно вино, наляно отделно от папския виночерпец. В същия миг поднесли на Спада друга бутилка, от която го гощавали щедро. След час лекар обявил, че и двамата са се отровили от гъби. Спада умрял на входа за лозето, племенникът издъхнал пред вратата на своя дом, опитвайки да каже нещо на жена си със знаци, които тя не разбрала.

Тутакси Цезар и папата овладели наследството под предлог, че трябва да прегледат книжата на покойниците. Но наследството се състояло само от къс хартия, върху който Спада бил написал:

«Завещавам на моя многообичан племенник сандъците и книгите си, между тях и моя хубав молитвеник със златни краища, с пожелание да запази този спомен от обичащия го чичо.»

Наследниците претърсили всичко, любували се на молитвеника, сложили ръка на мебелите и се чудели, че богаташът Спада излязъл в действителност най-бедният от чичовците: никакви съкровища, ако не се смятат съкровищата на знанието, заключени в библиотеките и лабораториите.

Нищо друго. Цезар и баща му търсили, ровили, разузнавали, но не открили нищо или намерили много малко — златни накити за хиляда скуди и приблизително толкова сребърни монети; но племенникът сварил да каже на жена си, влизайки в къщи:

— Търсете между книжата на чичо, там има истинско завещание.

Роднините на покойника се заловили да търсят с още по-голямо усърдие може би от височайшите наследници.

Напразно: получили само два двореца и едно лозе зад Палатина. Но по това време недвижимите имоти стрували евтино: двата двореца и лозето останали във владение на семейството като недостойни за алчността на папата и неговия син.

Минали месеци, години. Александър VI умрял, както е известно, отровен по погрешка; Цезар, отровен едновременно с него, се отървал с това, че като змия свалил кожата си и облякъл нова, на която отровата оставила петна като онези на кожата на тигъра; най-сетне, принуден да напусне Рим, той загинал, не се знае как, в една нощна схватка, почти забравена от историята.

След смъртта на папата и заточението на неговия син всички очаквали, че семейството Спада ще заживее пак, както е живяло по времето на кардинал Спада, но не станало така. Спада живели в съмнително охолство, една вечна тайна останала да тежи върху тази мрачна история и мълвата решила, че Цезар, по-хитър от баща си, е задигнал от папата богатството на двамата кардинали. Казвам на двамата, защото кардинал Роспильози, който не взел никакви предпазни мерки, бил обран до шушка.“

— Дотук — прекъсна разказа си Фариа с усмивка — нищо не ви се струва особено безразсъдно, нали?

— О, приятелю мой — рече Дантес, — напротив, струва ми се, че чета много любопитен летопис. Продължете, моля ви се.

— Продължавам:

Спада свикнали с тази неизвестност. Изминали години; между потомците имало войници, имало дипломати; едни били църковници, други банкери; едни забогатели, други се разорили напълно. Стигам до последния от рода — граф Спада, чийто секретар бях аз. Той често се оплакваше от несъответствието на богатството му с неговия ранг; аз го посъветвах да вложи

малкото си останало имущество в пожизнена рента; той последва моя съвет и така удвои приходите си.

Знаменитият молитвеник беше останал в семейството и беше притежание на граф Спада; той беше минавал от син на баща, превърнат благодарение на загадъчния параграф от единственото намерено завещание в истинска светиня, пазена със суеверно благоговение; това беше книга с прекрасни готически миниатюри и толкова натежала от злато, че в тържествени дни винаги един слуга я носеше пред кардинала.

Видял всякакъв род книжа, документи, договори, пергаменти, останали след отравения кардинал и пазени в архивите на семейството, аз също се залових да разглеждам огромните папки, както са ги разглеждали преди мене двайсет служители, двайсет домоуправители и двайсет секретари; въпреки търпеливите ми и ревностни търсения аз не намерих абсолютно нищо. Но прочетох и дори написах една точна и описваща ден по ден живота на Борджиите история с единствената цел да узная дали богатството на тези владетели не се е увеличило със смъртта на моя кардинал Чезаре Спада и намерих, че то е нараснало само с имуществото на кардинал Роспильози, негов другар по нещастие.

И така, бях почти сигурен, че наследството не се беше паднало нито на семейството му, нито на Борджиите, а остава без господар като онези съкровища от арабските приказки, които спят в недрата на земята, пазени от някой дух. Аз рових, изчислявах, проверявах хиляди и хиляди пъти приходите и разходите на семейството в продължение на триста години; всичко беше напразно: аз оставах в неведението си, а граф Спада в сиромашията си.

Моят покровител почина, вложил имуществото си в пожизнена рента; той си беше оставил освен семейния архив библиотеката си, пет хиляди тома, и своя знаменит молитвеник. Той ми завеща всичко това заедно с хилядата римски скуди в наличност с условие, че аз всяка

година ще отслужвам литургии за него и ще съставя родословното дърво в историята на неговия дом, което аз изпълних точно...

Търпение, драги Едмон, ние се приближаваме към края.

В 1807 година, един месец преди арестуването ми и две седмици след смъртта на граф Спада, на 25 декември — вие ей сега ще разберете защо тази дата е останала в паметта ми — за хиляден път аз препрочитах книгата, които привеждах в ред. Дворецът принадлежеше вече на един чужденец и аз се канех да се преселя от Рим във Флоренция с цялото си имущество, което се състоеше от дванайсет хиляди ливри, библиотеката и знаменития молитвеник. Беше три часът след пладне, когато, уморен от усърдната работа, понатежал от един доста обилен обед, отпуснах глава на двете си ръце и заспах.

Когато се събудих, часовникът биеше шест.

Вдигнах глава, наоколо ми беше съвсем тъмно. Позвъних да ми донесат лампа, никой не дойде; реших тогава сам да си помогна. Пък и аз трябваше да се приучвам на философски живот. Взех с едната си ръка приготвената свещ, а с другата, тъй като нямаше кибрит в кутията, потърсих някаква хартийка, за да я запаля от последния пламък, който танцуваше над камината; но тъй като се страхувах в тъмното да не взема някой ценен документ вместо някое безполезно късче хартия, поколебах се, но изведнъж си спомних, че в знаменития молитвеник на масата до мене лежи едно вехто пожълтяло листче, употребявано вместо знак, което беше надживяло вековете, запазено благоговейно от наследниците. Потърсих пипнешком това безполезно листче, намерих го, усуках го и го запалих от умиращия пламък.

Но под пръстите ми като по магия, докато огънят се изкачваше, видях как на бялата хартия се появяват жълтеникави букви; обхвана ме ужас; стиснах в дланите си листчето, угасих огъня, запалих свещта направо от камината, с неопишимо вълнение разгънах смачканото писмо и разбрах, че тези букви са написани с тайнствено симпатично мастило и се появяват само при силно нагриване. Огънят беше унищожил повече от една трета от листчето; ето това листче вие прочетохте тази сутрин; прочетете го още веднъж, Дантес, и когато го прочетете, аз ще допълня празнините в думите и смисъла.

И Фариа подаде листчето на Дантес, който този път прочете жадно следните думи, написани с червеникаво като ръжда мастило:

„Днес, 25 април 1498, по
Александър VI, и като се боях, че не
той ще иска да стане мой наследник и
и Бентиволио, умрели от отрова
мой пълен наследник, че съм за
защото го е посещавал с мене, тоест в
чето Монте Кристо всичките си кюл
диаманти, накити; че само аз
възлизащо на около два ми
намери под двайсетата скал
източно заливче по права линия. Два отвор
в тези пещери; съкровището е в най-от
това съкровище аз му завещавам и отстъпвам в пъ
единствен мой наследник
25 април 1498
Чез“

— Сега — подзе абатът — прочетете ей това.

И той подаде на Дантес друго листче с други откъслечи от
редове.

Дантес го взе и прочете:

„канен на обед от негово светейшество
доволен от заплащането на кардиналския сан,
ми готви участта на кардиналите Крапара
аз заявявам на племенника си Гуидо Спада,
ровил в едно място, нему познато,
пещерите на остров
чета злато, жълтици, скъпоценности,
зная за съществуването на това съкровище,
лиона римски скуди, което той ще
а, ако се тръгне от малкото
а, са прокопани
далечения ъгъл на втората;
лна собственост като на

аре Спада“

Фариа го следеше с пламнал поглед.

— А сега — рече той, когато видя, че Дантес стигна до последния ред — съединете двете късчета и съдете сами.

Дантес се подчини: от двете съединени късчета се получи следното:

„Днес 25 април 1498, по... канен на обед от негово светейшество... Александър VI и като се боях, че не... доволен от заплащането на кардиналския сан,... той ще иска да стане мой наследник и... ми готви... участта на кардиналите Крапера... и Бентиволио, умрели от отрова... аз заявявам на племенника си Гуидо Спада,... мой пълен наследник, че съм за... ровил в едно място, нему познато,... защото го е посещавал заедно с мене, тоест в... пещерите на остров... чето Монте Кристо, всичките си кюл... чета злато, жълтици, скъпоценности,... диаманти, накити; че само аз... зная за съществуването на това съкровище,... възлизащо на около два ми... лиона римски скуди, което той ще... намери под двайсетата скал... а, ако се тръгне от малкото... източно заливче по права линия. Два отвор... а са прокопани... в тези пещери; съкровището е в най-от... далечения ъгъл на втората;... това съкровище аз му завещавам и му отстъпвам в пъ... лна собственост, като на... единствен мой наследник... 24 април 1498

Чез... аре Спада“

— Е разбирате ли най-сетне? — попита Фариа.

— Това ли е изявлението на кардинал Спада и завещанието, което са търсили толкова дълго? — попита Едмон, все още неубеден.

— Да, хиляди пъти да.

— Кой го е възстановил така?

— Аз; с помощта на оцелелия откъс аз разгадах останалото, като сравнявах дължината на редовете с дължината на листа и прониквах

скрития смисъл по видимия смисъл, както човек се упътва в подземията по слабия знак, който иде отгоре.

— И какво направихте, когато се убедихте напълно?

— Тръгнах веднага, като взех със себе си започнатия мой труд за обединеното италианско кралство; но по това време Наполеон, в противоположност на онова, което пожела по-късно, когато му се роди син, се стремеше да разедини провинциите и императорската полиция отдавна ме следеше; моето прибързано заминаване, причините на което никой не знаеше, събуди подозренията й и тъкмо когато се качвах на кораба за Пиомбино, аз бях арестуван.

— Сега — продължи Фариа, като гледаше Дантес с почти бащинска обич, — сега, приятелю мой, вие знаете толкова, колкото и аз: ако ние избягаме някога заедно, половината от моето съкровище е ваше; а ако умра тук и вие се спасите сам, то е цялото ваше.

— Но — попита Дантес нерешително — това съкровище няма ли някой по-законен собственик от нас?

— Не, не, бъдете спокойни, цялото семейство е измряло, пък и последният граф Спада ме определи за свой наследник; като ми завеща този символичен молитвеник, той ми завеща и всичко, което се съдържаше в него; не, не, успокойте се: ако сложим ръка на това богатство, ние ще можем да се ползуваме от него с чиста съвест.

— И вие казвате, че това съкровище възлиза на...

— Два милиона римски скуди, приблизително тринайсет милиона наши пари.

— Невъзможно! — рече Дантес, ужасен от огромната сума.

— Невъзможно ли? А защо? — възрази старецът. — Родът Спада е бил един от най-старите и най-могъщи родове в петнайсети век. Пък и в онези времена, когато е нямало нито парични сделки, нито промишленост, такива натрупвания на злато и скъпоценности не са били редки; и днес още има в Рим семейства, които умират от глад, притежавайки един милион в диаманти и скъпоценни камъни, наследствен майорат^[2], до който те не могат да се допрат.

На Едмон се струваше, че сънува; той се люлееше между неверие и радост.

— Аз пазех толкова време тайната от вас — продължи Фариа, — първо, защото исках да ви изпитам, второ, защото исках да ви изненадам; ако бяхме избягали преди моя припадък от каталепсия, щях

да ви заведе в Монте Кристо; сега — добави той с въздишка — вие ще ме заведете там. Е, Дантес, вие няма ли да ми благодарите?

— Това съкровище принадлежи на вас, приятелю мой — рече Дантес, — то принадлежи единствено на вас и аз нямам върху него никакво право: не съм ваш роднина.

— Вие сте мой син, Дантес! — извика старецът. — Вие сте дете на моето неволничество; моят сан ме обрече на безбрачие; господ ви изпрати, за да утешите човека, който не е могъл да бъде баща, и затворника, който не е могъл да стане свободен.

И Фариа протегна здравата си ръка към младия човек, а Дантес се хвърли на шията му разплакан.

---

[1] Папски пратеник. Б.пр. ↑

[2] Неотчуждаем имот, който се предава на най-големия син заедно с титлата. Б.пр. ↑

ХІХ. ТРЕТИЯТ ПРИПАДЪК

Сега, когато това съкровище, което от толкова дълго време беше предмет на размишления на абат Фариа, можеше да осигури бъдещото щастие на оня, когото той обичаше наистина като свой син, то стана двойно по-скъпо в очите му; всеки ден той наблюдаваше върху несметността на това съкровище, обясняваше на Дантес колко добрини може да направи един човек в ново време за приятелите си с тези тринайсет-четиринайсет милиона пари; и тогава лицето на Дантес потъмняваше, защото той си спомняше своята клетва за отмъщение и мислеше колко зло също може да направи на враговете си един човек в ново време, ако има тринайсет-четиринайсет милиона.

Абатът не знаеше остров Монте Кристо, но Дантес го знаеше: той беше минавал край този остров, разположен на двадесет и пет мили от Пианоза, между Корсика и остров Елба, и един път дори беше се отбил там. Остров Монте Кристо е бил винаги, а и сега още е съвсем пуст; това е една скала с почти коническа форма, издигната навярно от някакъв вулканичен трус на повърхността от дъното на морските дълбини.

Дантес чертаеше пред Фариа плана на острова, а Фариа даваше съвети на Дантес как да намери съкровището.

Но Дантес далеч не беше тъй увлечен и главно така уверен, както старецът. Разбира се, той знаеше сега, че Фариа не е луд, и находчивостта, с която беше направил откритието, създадо славата му на луд, усилваше още повече възхищението на Дантес; но затова пък той не можеше да вярва, че това имане, ако действително е съществувало, съществува и сега, и ако не смяташе съкровището за измислено, смяташе го във всеки случай за изчезнало.

Ала сякаш съдбата искаше да отнеме на затворниците последната им надежда и да им даде да разберат, че са осъдени на вечен затвор — сполетя ги ново нещастие: галерията откъм брега на морето, която от дълго време заплашваше да се срути, беше възстановена; поправиха основите и запушиха с огромни камъни

отвора, затрупан и без това наполовина от Дантес. Ако не предприемеха тази предпазна мярка, която абатът, както си спомняме, беше подсказал на младия човек, тяхното нещастие щеше да бъде още по-голямо, защото щяха да открият приготовленията им за бягство и щяха да ги разделят бездруго: зад тях се беше затворила една нова врата, по-яка, по-неумолима от предишните.

— Вие виждате — рече младият човек с тиха скръб на Фариа, — че съдбата иска аз да нямам заслуга дори в онова, което вие наричате моя преданост към вас. Обещах ви да остана вечно с вас и сега по неволя ще трябва да сдържа обещанието си; на мене, както и на вас, няма да се падне съкровището и ние двамата няма да излезем оттук. Впрочем моето истинско съкровище, приятелю мой, не е онова, което ме чакаше под мрачните скали на Монте Кристо, то е вашето присъствие, нашето пет-шест часа съжителство на ден въпреки нашите тъмничари; то са лъчите на знанието, които вие вляхте в моя ум, езиците, които насадихте в паметта ми и които се разрастват с всичките си филологически разклонения. Различните науки, които станаха за мене разбираеми благодарение на вашите дълбоки познания и на ясните принципи, до които бяхте ги свели — ето моето съкровище, приятелю, ето с какво вие ме обогатихте и ощастливихте. Повярвайте ми и се утешете, това струва за мене повече от тоновете злато и сандъците диаманти, дори ако те не са несигурни като онези облаци, които човек вижда сутрин да се носят над морето и които изглеждат твърда земя, но се изпаряват, изветряват и се изгубват, колкото по се приближаваме до тях. Да ви имам колкото се може повече време до себе си, да слушам красноречивия ви глас, да просвеждам ума си, да закалявам душата си, да подготвям цялото си същество за извършването на велики и страшни дела, ако някога изляза на свобода, така че да се отърва завинаги от отчаянието, на което се отдавах преди познанството ми с вас — ето моето богатство; то не е призрачно, това истинско богатство дължа на вас и всички владетели на земята, ако ще да са и Борджиите, няма да успеят да ми го отнемат.

И тъй, за двамата нещастници тези дни бяха, ако не щастливи, то поне по-бързолетни от последвалите ги дни. Фариа, който дълги години наред беше мълчал за съкровището, сега говореше за него при всеки повод. Както беше предвидил, дясната му ръка и левият му крак

останаха парализирани и той беше почти изгубил надежда да се възползува от съкровището; но мечтаеше като преди, че другарят му ще бъде пуснат от затвора или ще избяга, и се радваше за него. От страх писмото един ден да не се забута или изгуби той накара Дантес да го научи наизуст и Дантес го знаеше от първата до последната дума. Тогава той унищожи втората половина от листчето, уверен, че ако намерят и хванат първата, няма да разберат истинския ѝ смисъл. Понякога Фариа по цели часове даваше на Дантес наставления, които биха му послужили един ден при освобождението му. Тогава от деня, от часа, от мига, в който ще бъде свободен, една единствена мисъл трябва да владее Дантес — мисълта да се добере по някакъв начин до Монте Кристо, да остане там самичък под предлог, който да не буди подозрения, и стигнал там самичък, да се помъчи да намери чудните пещери и да почне да копае на посоченото място. Посоченото място, както си спомняме, беше най-отдалеченият ъгъл на втория отвор.

Часовете минаваха в очакване, ако не бързи, то поне поносими. Фариа, както вече казахме, макар и да не можеше да си служи с ръката и крака си, беше си възвърнал цялата яснота на ума и малко по малко научи своя млад другар освен на науките, за които говорихме подробно, на това търпеливо и възвишено изкуство на затворника, който умее от нищо да прави нещо. Те се занимаваха постоянно; Фариа — за да не вижда как се състарява, Дантес — за да не си спомня за миналото, което беше почти угаснало и мъждукаше в дълбочината на паметта му само като далечна светлинка, загубена в нощта; животът им приличаше на живота на хората, който, несмутен от нещастieto, тече еднообразно и спокойно.

Но под това външно спокойствие в сърцето на младия човек, а може би и в сърцето на стареца се таяха много сдържани пориви, много стонове се изтръгваха от гърдите им, когато Фариа оставаше сам и Едмон се прибираше в килията си.

Една нощ Едмон се събуди внезапно: стори му се, че някой го вика.

Той напрегна очи и се помъчи да проникне в гъстия мрак.

До него достигна името му или по-вярно един жаловит глас, който се силеше да го произнесе.

Той се надигна на леглото и със запотено от безпокойство чело се заслуша. Няма съмнение — стонът идеше от килията на другаря му.

— Чакай, чакай — пошепна Дантес, — мигар?...

И той отмести леглото си, извади камъка, спусна се в изкопа и стигна до противоположния край; плочата беше вдигната.

При трепкащата светлина на кандилото, за което говорихме, Едмон видя стареца: той беше блед и стоеше още прав, като се държеше за кревата си. Чертите му бяха изкривени от онези зловещи признаци, познати на Едмон, които го бяха уплашили толкова много при първото си появяване.

— Е, приятелю мой — рече Фариа с примирение, — вие разбирате, нали? Не е нужно да ви обяснявам.

Едмон изстена и обезумял от мъка, като се спусна към вратата, завика:

— На помощ! На помощ!

Фариа намери сила да го задържи за ръката.

— Мълчете — рече той, — инак ще се погубите. Да мислим само за вас, приятелю мой, как да направим поносимо вашето затворничество или възможно вашето бягство. Биха ви били потребни години, за да направите сам всичко това, което аз направих тук и което ще бъде разрушено веднага, щом надзирателите ни узнаят за нашата дружба. Пък и не се безпокойте, приятелю, килията, която напускам, няма да остане дълго празна: друг нещастник ще заеме мястото ми. На този друг вие ще се явите като ангел спасител. Той може би ще е млад, силен и търпелив като вас и ще може да ви помогне да избягате, докато аз ви пречех. Вие няма да бъдете прикован към един полутруп, сковаващ всичките ви движения. Несъмнено бог иска най-сетне да ви помогне: той ви дава повече, отколкото ви взема, а за мене е вече време да умра.

Едмон само сплете ръце и извика:

— О, приятелю мой, приятелю мой, млъкнете!

После, като се посъвзе от непредвидения удар и си върна душевната твърдост, от която бяха го лишили думите на стареца, рече:

— Аз ви спасих вече веднъж, ще ви спася и втори път!

И вдигна крака на леглото и извади оттам стъкълцето, една трета от което още беше пълно с червена течност.

— Гледайте — рече той, — има още от спасителния напиток. По-скоро, по-скоро ми кажете какво трябва да правя този път; ще ми дадете ли нови наставления? Говорете, приятелю, аз слушам.

— Няма надежда — отговори Фариа, като поклати глава, — но все едно; угодно на бога е човекът, който той е сътворил и в чието сърце е вложил толкова дълбока обич към живота, да прави всичко възможно за запазването на съществуването си, понякога толкова тягостно, но затова пък винаги толкова скъпоценно.

— Ох, да, да — извика Дантес, — и аз ще ви спася, казвам ви!

— Хубаво, опитайте се тогава! Аз изстивам; усещам как кръвта ми нахлува в мозъка; страшни тръпки, от които ми тракат зъбите и сякаш костите ми се разединяват, разтърсват цялото ми тяло; след пет минути ще започне припадъкът, след четвърт час от мене ще остане само труп.

— Ох! — извика Дантес със съкрушено от скръб сърце.

— Постъпете, както първия път, само че не чакайте толкова дълго. Всичките ми жизнени сили са вече изчерпани и на смъртта — продължи той, като показва крака и ръката си, сковани от паралич — остава само половината от работата. Ако, след като налеете в устата ми дванайсет капки вместо десет, видите, че не се опомвам, налейте и останалото. Сега пренесете ме на леглото ми: аз не мога вече да се държа на краката си.

Едмон взе стареца на ръце и го сложи на леглото.

— Сега, приятелю — рече Фариа, — вие, единствена утеха на моя жалък живот, която небето, макар и малко късно, но все пак ми даде неоценим подарък, за който му благодаря, разделяйки се с вас навеки, аз ви пожелавам цялото това щастие, цялото това благоденствие, което заслужавате; сине мой, аз ви благославям!

Младият човек падна на колене и опря глава о леглото на стареца.

— Но преди всичко изслушайте внимателно онова, което ви казвам в този последен миг! Съкровището на Спада съществува; по божия милост за мене няма вече ни разстояния, ни пречки. Аз го виждам на дъното на втората пещера: очите ми проникват в дълбочините на земята и са ослепени от несметните богатства. Ако успеете да избягате, спомнете си, че клетият абат, смятан от всички за луд, не беше луд. Побързайте да отидете в Монте Кристо, овладейте нашето богатство, възползвайте се от него, вие доста страдахте.

Силен гърч прекъсна думите на стареца; Дантес вдигна глава, видя как очите на абата се наливат с червенина — сякаш вълна от кръв

беше се изкачила от гърдите към челото.

— Сбогом, сбогом — пошепна старецът, като стискаше конвулсивно ръката на младия човек, — сбогом!

— О, не още, не още — извика момъкът, — не ни оставяйте, о, господи, спаси го... на помощ... при мене...

— Тихо, тихо — измънка умиращият, — че инак ще ни разделят, ако ме спасите.

— Прав сте. Да, да, бъдете спокоен, аз ще ви спася! Макар и да страдате много, струва ми се, че страдате по-малко, отколкото първия път.

— О, не се заблуждавайте: аз страдам по-малко, защото са ми останали по-малко сили за страдание. На ваша възраст човек вярва в живота, да вярваш и да се надяваш е предимство на младостта; но старите виждат по-ясно смъртта. О, ето я... тя иде... свършено е... притъмнява ми пред очите, разумът ми ме напуска... вашата ръка, Дантес!... Сбогом!...

И събрал всичките си сили, той се повдигна за последен път.

— Монте Кристо! — рече той. — Не забравяйте Монте Кристо!

И се повали на леглото.

Припадъкът беше страшен: сгърчени крайници, отекли клепачи, кървава пяна; сковано тяло — ето какво остана на това мъченическо ложе от разумното същество, което лежеше там само до преди една минута.

Дантес взе кандилото, сложи го до възглавето на леглото върху издадения от стената камък трепетливата му светлина осветяваше със странен, фантастичен блясък обезобразеното лице и неподвижното вкочанено тяло.

Втренчил очи в него, той чакаше неустрашимо мига, когато ще трябва да употреби спасителното лекарство.

Когато помисли, че този миг е дошъл, той взе ножа, разтвори зъбите, които оказваха по-малка съпротива от първия път, отброи една след друга дванайсет капки и почака; в стъкълцето оставаше около два пъти повече, отколкото беше налял.

Той почака десет минути, четвърт час, половин час; абатът не мръдваше. Разтреперан, с настръхнали коси, с поледенено от пот чело, Дантес броеше секундите по биенето на сърцето си.

Тогава реши, че е настъпило време да опита последното средство: той поднесе стъкълцето до посинелите устни на Фариа и в отворената уста наля остатъка от течността.

Лекарството произведе галваническо въздействие: силни тръпки разтърсиха крайниците на стареца, очите му се отвориха ужасно, той изпусна въздишка, приличаща на вик, после цялото му треперещо тяло стана малко по малко отново неподвижно.

Само очите останаха отворени.

Минаха половин час, час, час и половина. През този мъчителен час и половина Едмон, надвесен над приятеля си, сложил ръка на сърцето му, усещаше как тялото на абата изстива и как сърцето му бие все по-глухо и по-дълбоко.

Най-сетне всичко свърши: сърцето трепна за последен път, лицето посиня, очите останаха отворени, но погледът помръкна.

Беше шест часът сутринта, почваше да се развиделява и при слабия слънчев лъч, влязъл в килията, умиращата светлина на лампата взе да бледнее. Странни отблясъци минаваха по лицето на мъртвеца, то сегиз-тогиз изглеждаше живо. Докато трая тази борба между деня и нощта, Дантес можеше още да се съмнява; но когато денят победи съвсем, той разбра, че е сам с един труп.

Тогава дълбок, непобедим ужас го обзе; не посмя да стисне повече тази ръка, провиснала от леглото, не посмя да погледне тези вторачени и бели очи, които се опитваше няколко пъти да затвори и които все се отваряха. Той загаси лампата, скри я грижливо и побягна, като намести колкото му бе възможно плочата над главата си.

Нямаше време за бавене: тъмничарят щеше да дойде скоро.

Този път той започна обиколката си от Дантес; от неговата килия той възнамеряваше да отиде в килията на Фариа, комуто носеше закуска и бельо.

Впрочем нищо не показваше, че знае за случилото се. Той излезе.

Тогава непреодолимо желание обхвана Дантес да узнае какво ще стане в килията на нещастния му приятел; той отново влезе в подземния ход и можа да чуе възгласите на тъмничаря, който викаше за помощ.

Скоро влязоха и другите тъмничари; после се зачуха тежки, размерени стъпки, с които ходят войниците дори и когато са в строй. След войниците дойде управителят.

Едмон чу скърцането на леглото, на което обръщаха трупа: чу как управителят заповяда да лиснат вода в лицето на мъртвеца и виждайки, че затворникът не дохожда на себе си, прати за лекар.

Управителят излезе; до ушите на Дантес стигнаха няколко думи на състрадание, примесени с подигравки и смехове.

— На — рече един, — лудият отиде при съкровището си, добър му път!

— При всичките си милиони той няма да има с какво да си плати савана — рече друг.

— О, саваните в замъка Иф — подзе трети глас — не струват скъпо.

— Може би — отговориха му — ще направят някакви разноси за него, защото е духовно лице.

— В такъв случай ще го удостоят с чувал.

Едмон слушаше, без да губи нито една дума, но не разбра много от всичко това. Скоро гласовете заглъхнаха и му се стори, че всички напуснаха килията.

Ала той не се осмеляваше да влезе; може би оставили някой тъмничар да пази умрелия.

Затова той остана ням, неподвижен, със затаен дъх.

След около час се зачу слаб шум, той нарастваше.

Върна се управителят заедно с лекаря и много служители.

Настъпи за миг тишина: очевидно лекарят се беше приближил до леглото и оглеждаше трупа.

Скоро започнаха въпросите.

Лекарят, прегледал затворника, обясни, че той е мъртъв.

Размениха се въпроси и отговори с нехайство, което възмути Дантес; струваше му се, че всички трябва да чувствуват към клетия абат поне част от обичта, която той хранеше към него.

— Голямо е огорчението ми — рече управителят в отговор на заявлението на лекаря, че старецът е действително умрял, — той беше кротък, безобиден затворник, забавляваше с лудостта си всички и главно надзорът над него беше лесен.

— О — подзе тъмничарят, — човек можеше и да не го надзирава съвсем; той щеше да остане шейсет години тука и, гарантирам, нямаше да се опита нито веднъж да избяга.

— При все това — подзе управителят — мисля, че въпреки вашата убеденост, не че се съмнявам във вашите познания, но за да не нося отговорност — ще трябва да се уверим, че затворникът е действително умрял.

Настъпи пълно мълчание; Дантес, продължавайки да се вслушва, съобрази, че лекарят още веднъж преглежда и опипва трупа.

— Можете да бъдете спокоен — рече най-после лекарят, — той е умрял, аз отговарям за това.

— Знаете ли, господине — възрази настойчиво управителят, — че в подобни случаи ние не се задоволяваме само с преглед; въпреки всички видими признаци бъдете така добър да завършите работата си, като изпълните предписаните от закона формалности.

— Нека нагорещят железата — рече лекарят, — но, право да си кажа, това е излишна предпазливост.

Тази заповед за нагорещяване на железата накара Дантес да потрепери.

Зачуха се бързи стъпки, вратата скръцна, отново прозвучаха стъпки напред и назад и след няколко минути един тъмничар, току-що влязъл, рече:

— Ето мангала с желязото.

Отново настъпи мълчание, после се чу цвъртене на изгаряно месо и тежка, отвратителна миризма проникна дори през стената, зад която Дантес слушаше ужасен.

При тази миризма на овъглена човешка плът пот изби по челото на младия човек и му се стори, че — аха! — ще припадне.

— Вие виждате, че е умрял — рече лекарят, — изгарянето на петата е най-убедителното доказателство; клетият луд се е излекувал от лудостта си и се е освободил от затворничеството си.

— Не се ли наричаше той Фариа? — попита един от офицерите, които придружаваха управителя.

— Да, и той разправяше, че това е име на стар род; впрочем той беше много учен и доста умен във всичко, което не се отнасяше до съкровището му; но в тая точка, трябва да се признае, беше непоносим.

— Това е болест, която ние наричаме мономания — рече лекарят.

— Никога ли не ви се е случвало да се оплачете от него? — попита управителят тъмничаря, който носеше храна на абата.

— Никога, господин управителю — отговори тъмничарят, — никога, абсолютно никога, напротив, по-рано ме забавляваше много, като ми разправяше разни истории; а един ден, когато жена ми заболя, подписа й лекарство и тя оздравя.

— Я гледай — рече лекарят, — не знаех, че съм имал работа с колега; надявам се, господин управителю — добави той през смях, — че вие ще се отнесете към него както подобава.

— Да, да, бъдете спокоен — той ще бъде погребан прилично в най-нов чувал, какъвто само се намери; доволен ли сте?

— Трябва ли да изпълним тази последна формалност пред вас, господин управителю? — попита един от тъмничарите.

— Разбира се, само по-скоро; няма да стоя в тази килия цял ден я.

Зачуха се нови стъпки напред и назад; след малко шумолене на платно достигна до ушите на Дантес, леглото изскърца върху пружините си, по плочите се чува тежки стъпки на човек, който издига някакъв товар, после леглото отново изскърца под сложената върху него тежест.

— Довечера — рече управителят.

— Ще има ли опело? — попита един от офицерите.

— Това е невъзможно — отговори управителят, — тъмничният свещеник вчера ми поиска отпуск една неделя да отиде в Иер, гарантирах му за всичките си затворници през това време; клетият абат нямаше защо да бърза толкова: и него щяха да опеят.

— Е-е — рече лекарят с присъщото на хората от неговата професия безбожие, — той е духовник; бог ще зачете сана му и няма да достави на ада удоволствието да получи един свещеник.

Гръмък смях последва тази неуместна шега. През това време поставяха тялото в чувала.

— Довечера! — повтори управителят, когато всичко свърши.

— В колко часа? — попита един от тъмничарите.

— Ами към десет-единайсет часа.

— Ще се караули ли над умрелия?

— Защо? Затворете, като да е жив, и толкоз.

Стъпките се отдалечиха, гласовете лека-полека заглъхнаха, чу се как хлопна вратата, изскърцаха резетата и мрачна тишина, тишината

не на самотата, а на смъртта, обгърна всичко, дори и вледенената душа на младия човек.

Тогава той повдигна бавно плочата с главата си и хвърли в килята изпитателен поглед.

Килията беше празна. Дантес излезе от подземния вход.

XX. ГРОБИЩЕТО НА ЗАМЪКА ИФ

На леглото, проснат по дължината му, в мъждивата светлина на мъгливото утро, която проникваше през прозореца, се виждаше един чувал от груб плат, под широките гънки на който се очертаваше смътно дълго неподвижно тяло — това беше саванът на Фариа, който, по думите на тъмничарите, струваше съвсем евтино. И тъй, всичко беше свършено, Дантес беше вече физически отделен от своя стар приятел; той не можеше вече да вижда очите му, останали отворени, сякаш за да гледат отвън смъртта, не можеше да стисне вече умелата ръка, вдигнала пред него завесата, която скриваше тайните на света. Фариа, отзивчивият и добър другар, към когото се беше привързал така силно, съществуваше само в спомените му. Тогава той седна до възглавето на това страшно легло и потъна в мрачна и горчива скръб.

Сам! Отново сам! Отново обкръжен от мълчание, отново лице срещу лице с небитието.

Сам, дори без образа, дори без гласа на единственото човешко същество, което още го свързваше със земята! Не беше ли по-добре като Фариа да напусне тоя свят, да поиска да стигне до разгадката на живота, па макар и да дотрябва да мине през злокобната врата на страданията?

Мисълта за самоубийство, пропъдена от неговия приятел, отстранена от присъствието му, тогава изникна отново като привидение до трупа на Фариа.

„Да можех да умра — рече той, — щях да отида там, където отива той, и сигурно щях да го намеря. Но как да умра? Това е много лесно — добави той със смях: — ще остана тук, ще се хвърля върху първия, който ще влезе, ще го задуша и ще ми отсекаат главата на гилотината.“

Но в големите скърби, както в големите бури, пропад зее между двата гребена на вълните и Дантес, изтръпнал пред мисълта за позорната смърт, изведнъж мина от отчаяние към пламенна жажда за живот и свобода.

„Да умра! О, не! — извика той. — Не си струваше да живея толкова, да страдам толкова, за да умра сега! Беше хубаво да умра някога, преди години, когато бях се решил; но сега не искам да ставам помощник на злочестата си съдба. Не, искам да живея, искам да се боря докрай; искам да извоювам отново щастието, което ми отнеха! Преди да умра, аз трябва да накажа своите палачи, а може би — кой знае? — и да наградя неколцина приятели. Но те сега са ме забравили тук и аз ще изляза от моя затвор само така, както Фариа.“

При тези думи Едмон замря, втренчил поглед пред себе си, като човек, поразен от внезапна мисъл, но мисъл страшна; той скочи, прекара ръка по челото си, като че му се виеше свят, поразходи се из килията и се спря отново пред леглото.

— О, о, кой ми изпраща тази мисъл? — пошепна той. — Щом само мъртъвците излизат свободно оттук, нека заемем мястото на мъртвеца.

И бързо, като се мъчеше да не мисли, за да не успее размишлението да разколебае отчаяното му решение, той се наведе към страшния чувал, разпори го с ножа на Фариа, измъкна трупа от чувала, отнесе го в стаята си, положи го на своето легло, зави главата му с един парцал, с който обикновено се забраждаше сам, покри го със завивката си, целуна за последен път студеното чело, опита се да затвори пак непокорните очи, които, както преди, стояха отворени, ужасни, без мисъл в тях, обърна главата към стената, та тъмничарят, когато донесе вечерята му, да помисли, че си е легнал, както обикновено, спусна се в подземния ход, долепи леглото до стената, върна се в килията на абата, взе от скривалището иглата и конеца, свали дрипите си, за да се усеща под платното голото му тяло, мушна се в разпрания чувал, зае положението, в което се намираше трупът, и се заши отвътре.

Ако някой за нещастие влезеше в тоя миг, той би чул как бие сърцето му.

Дантес можеше да направи това и след вечерната обиколка, но се страхуваше управителят да не промени решението си и да не вдигнат трупа до това време.

Тогава би пропаднала последната му надежда.

Във всеки случай сега планът му беше установен.

Ето какво мислеше той да направи.

Ако по пътя гробарите разберат, че носят жив човек, Дантес няма да им даде да се опомнят; със силен удар на ножа той ще разпори чувала отгоре до-долу, ще се възползува от техния смут и ще избяга; ако поискат да го спрат, тогава ще заиграе ножът.

Като го откарат в гробищата и го пуснат в гроба, той ще остави да го покрият с пръст; после, тъй като ще е нощ, щом гробарите обърнат гръб, той ще си проправи път през меката пръст и ще избяга; надяваше се, че тежестта на пръстта няма да е толкова голяма, че да не може да я повдигне.

Ако се излъже и пръстта, напротив, се окаже много тежка, ще се задуши под нея и толкоз по-добре: всичко ще се свърши.

Дантес не беше ял от предишния ден, но сутринта не беше почувствувал глад, пък и сега не мислеше за него. Положението му беше така несигурно, че не му стигна време да съсредоточи мисълта си на нещо друго.

Първата опасност, на която се излагаше Дантес, се състоеше в това, че тъмничарят, когато му донесе вечерята в седем часа, щеше да забележи замяната; за щастие много често, било от омраза към хората, било от умора, Дантес дочакваше вечерята легнал; и в такива случаи тъмничарят оставяше обикновено хляба и супата му на масата и се оттегляше, без да пророни дума.

Но този път тъмничарят можеше да наруши обичайното си мълчание, да заприказва Дантес и като види, че Дантес не му отговаря, да се доближи до леглото и да открие всичко.

Когато наближи седем часът вечерта, тогава чак започна истинският страх на Дантес. Притиснал с едната ръка сърцето си, той се опитваше да сподави биенето му, а с другата избърсваше потта от челото си, която се струеше по слепоочията му. Сегиз-тогиз тръпки пробягваха по цялото му тяло и стискаха сърцето му като с ледена стегла. Струваше му се, че ще умре. Часовете минаваха, в замъка беше тихо и Дантес разбра, че е избягнал тази първа опасност; това беше добро предзнаменование. Най-сетне в определения от управителя час се зачуха стъпки по стълбата; Едмон разбра, че очакваният миг е настанал: той събра цялото си мъжество и затаи дъх; съжаляваше, че не може да затаи едновременно с дъха и учестеното биене на жилите си.

Стъпките се спряха на вратата, те бяха двойни. Дантес разбра, че са дошли за него двамата гробари. Догадката му се превърна в увереност, когато чу шума от поставената на пода носилка.

Вратата се отвори, мъждива светлинка стигна до очите на Дантес. През платното, което го покриваше, той видя как две сенки се приближиха до леглото.

Трета стоеше на вратата с фенер в ръка. Гробарите хванаха чувала, всеки за своя край.

— Старецът беше мършав, а гледай колко е тежък! — рече единият от тях, като повдигна Дантес за главата.

— Разправят, че с всяка година към тежестта на костите се прибавя по половин фунт — рече другият, като го хвана за краката.

— Пригответе ли клупа? — попита първият.

— Защо ще мъкнем излишна тежест — рече вторият, — ще го направя там.

— Прав си; да вървим тогава.

„Какъв е този клуп?“ — попита се Дантес.

Вдигнаха мнимия мъртвец от леглото. Едмон се изпъваше, за да играе по-добре ролята си на умрял. Сложиха го на носилката и шествието, осветено от пазача с фенера отпред, завъзлиза по стълбата.

Изведнъж свежият и остър нощен въздух облъхна Дантес. Той позна мистрала. Това внезапно усещане беше изпълнено едновременно с наслада и тревога.

Носачите извървяха двайсетина крачки, после се спряха и сложиха носилката на земята.

Един от носачите отиде настрана и Дантес чу как общата му отекнаха по плочите.

„Къде ли съм?“ — попита се той.

— Знаеш ли, че съвсем не е лек! — рече оня, който беше останал при Дантес, като седна на ръба на носилката.

Първата мисъл на Дантес беше да изскочи от чувала, за щастие се въздържа.

— Че посвети ми де, говедо — рече носачът, който беше отишъл настрана, — или няма да намеря никога това, което търся.

Човекът с фенера се подчини, макар нареждането да беше изразено не много прилично.

„Какво ли търси? — попита се Дантес. — Сигурно лопата.“

Радостно възклицание възвести, че гробарят е намерил това, което търсеше.

— Най-сетне — рече другият, — ама зор видя.

— Да — отговори първият, — но той нищо не е загубил от чакането.

При тези думи той се приближи до Едмон, който чу как сложиха до него някакъв тежък и кънтящ предмет; в същата минута вече обви и стегна краката му до болка.

— Е, върза ли го? — попита вторият гробар.

— И как още — рече другият, — гарантирам.

— Тогава — марш.

И повдигнатата носилка продължи своя път.

Извървяха петдесетина крачки, после се спряха, за да отворят една врата, после отново тръгнаха. Шумът на вълните, които се разбиваха в скалите, на които е построен замъкът, достигаше все по-ясно до ушите на Дантес, колкото по-напред отиваха.

— Лошо време! — рече един от носачите. — Неприятно е да бъдеш сред морето в такава нощ.

— Да, има голяма опасност абатът да се поизмокри — рече другият и те се закикотиха високо.

Дантес не разбра добре шегата, но при все това косите му настръхнаха.

— Добре, ето че стигнахме — подзе първият.

— По-нататък, по-нататък — рече другият, — ти знаеш добре, че миналия път оня не достигна, разби се в скалите и управителят на другия ден ни нарече безделници.

Извървяха още четири-пет крачки, като се изкачваха все по-нагоре, после Дантес усети, че го хващат за главата и за краката и го люлеят.

— Едно — рекоха гробарите.

— Две. Три!

В същото време Дантес почувствува, че го хвърлят в някаква огромна празнота, че прекосява въздуха като ранена птица и пада, пада в смразяващ сърцето му уплах. Макар нещо тежко да го теглеше надолу, ускорявайки бързия му полет, стори му се, че пада цяла вечност. Най-сетне със страхотен шум той се заби като стрела в ледената вода и изпусна вик, задавен тутакси от потъването.

Дантес беше хвърлен в морето и една желязна топка от трийсет и шест фунта, завързана за краката му, го теглеше към дъното.
Морето е гробището на замъка Иф.

XXI. ОСТРОВ ТИБУЛАН

Дантес, замаян, почти задушен, съумя все пак да сдържи дъха си и тъй като в дясната си ръка, готов за всичко, държеше своя нож, той бързо разпра чувала, подаде си ръката, после главата; но въпреки усилията си да вдигне желязната топка тя продължаваше да го влече надолу; тогава се сви, напипа въжето, с което бяха вързани краката му, и с последно усилие го разсече тъкмо когато вече се задушаваше; като се оттласна с крака, той изплува леко на повърхността на морето, докато желязната топка влечеше в незнайните му глъбини грубото платно, насмалко не станало негов саван.

Дантес само веднъж си пое дъх и се гмурна отново; защото най-много се страхуваше от това, да не го видят.

Когато изплува повторно, той беше вече на петдесетина крачки далеч от мястото на падането; видя над главата си черното и бурно небе, по което вятърът гонеше няколко бързи облаци и откриваше понякога някое късче синева с блещукаща звезда; пред него се разстиляше мрачна и бучаща равнина, по която като пред близка буря започваха да се издигат вълни, а зад него, по-черен от морето, по-черен от небето, се извисяваше като страхотен призрак гранитният исполин и неговият мрачен връх приличаше на ръка, протегната към изплъзващата се плячка; на най-високата скала един фенер осветяваше две сенки.

На Дантес се стори, че двете сенки се навеждат с безпокойство над морето; тези странни гробари навярно бяха чули вика му при падането. Дантес се гмурна отново и плува доста дълго под водата; този похват му беше някога познат и привличаше обикновено около него в залива на Фаро многобройни поклонници, които го бяха провъзгласявали неведнъж за най-умелия плувец в Марсилия.

Когато Дантес отново изплува на повърхността, фенерът беше изчезнал.

Необходимо беше да се ориентира; от всички острови, които заобикалят замъка Иф, Ратоно и Помег са най-близките; но Ратоно и

Помег са населени, както и малкият остров Дом; най-надеждни бяха островите Тибулан или Льомер; островите Тибулан и Льомер се намират на една левга от замъка Иф.

Дантес при все това реши да стигне до един от двата острова; но как да ги намери в мрака на нощта, който с всеки миг ставаше все по-гъст около него?

В този миг той видя бляскащия като звезда фар Плание.

Като се насочваше право към този фар, той оставяше остров Тибулан малко наляво; така че ако вземеше малко по-наляво, трябваше да срещне на пътя си този остров.

Но ние казахме, че от замъка Иф до този остров има поне една левга.

Когато в затвора Фариа виждаше Дантес паднал духом и ленив, той често му казваше:

— Дантес, не се отпусчайте; вие ще се удавите, когато се опитате да избягате, ако не поддържате силите си.

Сега, когато Дантес тънеше под тежката и горчива вода, тези думи прозвънтяха в ушите му; той побърза да изплува и да зацепи вълните, за да се увери дали наистина не е изгубил силите си; видя с радост, че принудителното му бездействие не беше отнело ни най-малко неговата издръжливост и ловкост, и почувствува, че като преди е господар на стихията, с която още като дете беше си играл.

А и страхът, този бърз преследвач, удвояваше силата на Дантес; като се накланяше над гребена на вълните, той се вслушваше дали някаква глъчка не стига до него. Всеки път, когато се издигаше на върха на някоя вълна, той обхващаше с бърз поглед видимия хоризонт и се мъчеше да проникне в гъстата тъмнина; всяка малко по-издигната вълна му се струваше лодка, изпратена да го настигне, и тогава той удвояваше усилията, които го отдалечаваха, но с повтарянето си скоро щяха да изчерпят силите му.

Но той плуваше и страшният замък малко по-малко се стапяше в нощната мъгла: той вече не го различаваше, но още го чувствуваше.

Измина час, през който Дантес, въодушевен от чувството за свобода, обхванало цялото му същество, продължи да цепи вълните по взетата посока.

„Ето скоро час, откакто плувам — рече си той, — но вятърът е насрещен и аз сигурно съм загубил поне една четвърт от бързината си;

все пак, стига само да не съм сбъркал пътя, аз не ще съм сега далеч — от Тибулан... Ами ако съм сбъркал?“

Тръпка мина по тялото на плувеца; той се опита да плува по гръб, за да си поотдъхне; но морето ставаше все по-бурно и по-бурно и той разбра скоро, че отдихът, на който разчиташе, е невъзможен.

„Хубаво — рече си той, — така да бъде, ще плувам докрай, докато ръцете ми не отмалаят, докато спазми не обхванат тялото ми, и тогава ще ида на дъното!“

И заплува нататък със силата и подтика на отчаянието.

Изведнъж му се стори, че небето, и без това вече мрачно, потъмнява още повече, че гъст, тежък, плътен облак надвисва над него; в същото време усети силна болка в коляното; въображението тозчас му подсказа, че това е удар на куршум и че ей сега ще чуе изстрела на пушката; но изстрел нямаше. Дантес протегна ръка и усети нещо твърдо, изтегли към себе си другия крак и докосна земя: видя тогава какво беше взел за облак.

На двайсет крачки от него се издигаше купчина странни скали, приличащи на огромно огнище, окаменяло в мига на най-бурното си горене: беше остров Тибулан.

Дантес се изправи, пристъпи няколко крачки и се просна на гранитните канари, които в този час му се сториха по-меки, отколкото му се бе струвало някога и най-мекото легло.

После въпреки вятъра, въпреки бурята, въпреки рухналия дъжд той заспа, смазан от умора, с оня сладък сън на човек, чието тяло се вдървява, но душата бди със съзнанието за неочаквано щастие.

Подир час Едмон се събуди от оглушителния тътнеж на гръмотевица: бурята се беше развилняла в простора и биеше въздуха със своя гръмовен полет; от време на време от небето пропълзяваше надолу светкавица като огнена змия, озаряваше вълните и облаците, които се търкаляха в превара като вълни на безкраен хаос.

Опитният поглед на моряка не се излъга: Дантес беше излязъл на първия от двата острова — Тибулан. Той знаеше, че това е гол, открит, без никакво убежище остров; но смяташе, щом затихне бурята, да се хвърли пак в морето и да стигне, плувайки, остров Льомер, също безплоден, но по-широк и следователно по-гостоприемен.

Една надвиснала скала даде временен подслон на Дантес, той се скри под нея и почти в същия миг бурята избухна с цялата си ярост.

Едмон усещаше как трепери скалата, под която се беше подслонил; пръските на вълните, разбивайки се в подножието на гигантската пирамида, долитаха до него; той беше в безопасност, но от страшния гърмол, от ослепителните блясъци му се зави сякаш свят: струваше му се, че островът трепере под него и а-ха като някой закотвен кораб ще скъса веригата и ще се понесе сред безкрайния въртоп.

Тогава си спомни, че от двайсет и четири часа не е ял: беше гладен, измъчваше го жажда.

Дантес протегна ръцете и главата си и пи дъждовна вода от вдлъбнатината на скалата.

Тъкмо се изправяше, една светкавица, разтворила сякаш до дъно небето, озари пространството; в блясъка ѝ между остров Льомер и нос Кроазий, на четвърт левга от него, Дантес видя как се плъзга като призрак от гребена на една вълна към бездната малък рибарски кораб, отнесен от бурята и вълните; след миг този призрак, приближавайки се с ужасна бързина, се появи пак на гребена на друга вълна. Дантес поиска да извика, потърси някакъв парцал, за да го размахва във въздуха, за да даде знак на хората, че те се погубват, но те виждаха това сами. При блясъка на нова светкавица младият човек съзря четирима души, вкопчани в мачтите и въжета; пети човек стоеше до счупеното кормило. Тези хора сигурно го виждаха също, защото отчаяни викове, отвени от съскация вятър, достигнаха до ушите му. Над мачтата, която се огъваше като тръстика, плющеше изпокъсано платно; изведнъж въжетата, на които се държеше още, се скъсаха и то изчезна, отнесено от вятъра в мрачните дълбочини на небето, подобно на онези големи бели птици, които се открояват на черните облаци.

В същото време се чу оглушителен трясък, предсмъртни викове долетяха до Дантес. Вкопчан като сфинкс на своята скала, той гледаше долу в морската бездна и при една нова светкавица видя разбитото корабче и между отломките му отчаяни лица и ръце, прострени към небето.

После всичко потъна в нощта, страшното зрелище не трая по-дълго от светкавицата.

Дантес се сурна надолу по плъзгавия наклон на скалите с риск да се сгромоляса сам в морето; той се огледа, послуша се, но не чу и не

видя вече нищо — ни викове, ни хора; само бурята, само халата продължаваше да реве с ветровете и да се пени с вълните.

Постепенно вятърът утихна; по небето се влачеха на запад големи сиви облаци, сякаш излинали от бурята, показва се отново синевата с още по-ярки звезди; скоро на изток дълга червеникава тасма се очерта на черно-синия бурен кръгозор; вълните скачаха, внезапна светлина пробягна по тях и превърна пенливите им гребени в златни гривни.

Денят изгря.

Дантес стоеше неподвижен и ням пред това велико зрелище, сякаш го виждаше за пръв път; и наистина, за времето, което прекара в замъка Иф, той беше го забравил. Той се обърна към крепостта и с дълъг поглед обхвана земята и морето.

Мрачната сграда излизаше от лоното на вълните, страшна и величава, като някакъв неподвижен страж и властител.

Трябва да беше пет часът сутринта; морето малко по малко се успокояваше.

„След два-три часа — рече си Едмон — тъмничарят ще влезе в килията ми, ще намери трупа на клетия ми приятел, ще го познае, ще ме търси напразно и ще вдигне тревога. Тогава ще намерят отвора, подземния ход; ще питат хората, които ме хвърлиха в морето и които навярно са чули моя вик. Тозчас лодки с въоръжени войници ще се спуснат подир нещастния беглец, който явно не е могъл да отиде много далеч. Топът ще възвести на цялото крайбрежие, че не бива да дава подслон на гол и изгладнял скитник. Шпионите и полицаите на Марсилия, уведомени, ще обградят брега, докато управителят на замъка Иф ще заповяда да претърсват морето. Тогава, гонен по водата, обкръжен на сушата, къде ще се дяна? Аз съм гладен, измръзнал съм, хвърлих дори спасителния нож, защото ми пречеше да плувам; аз съм във властта на първия срещнат селянин, който поиска да спечели двайсет франка, като ме предаде; нямам нито сила, нито мисъл, нито воля. Аз самият съм безсилен да си помогна.“

В тази минута, когато Едмон в някакво бълнуване от изтощение, изгубил способността да мисли, шепнеше тази пламенна молитва, като гледаше със страх към замъка Иф, той видя на края на остров Помег един малък кораб с открито на хоризонта крило, подобен на полетяла досам вълните чайка; само окото на един моряк можеше да различи в

този кораб на още полутъмната линия на морето една генуезка тартана. Тя идеше от пристанището на Марсилия и навлизаше в открито море, като сред искрометна пяна с тесния си нос проправяше път на своите издути хълбоци.

„О — извика Едмон, — само след половин час аз бих могъл да настигна този кораб, ако не се боях, че ще ме разпитват, ще се досетят, че съм беглец, и ще ме отведат обратно в Марсилия! Какво да правя? Какво да кажа? Каква басня да измисля, за да ги измамя? Всички тези хора са контрабандисти, полупирати. Под предлог, че обслужват бреговете, те ги ограбват и ще предпочетат да ме продадат, отколкото да извършат добро, но безполезно за тях дело.“

„Да почакаме.“

„Но е невъзможно да се чака: аз умирам от глад; след няколко часа и последните ми сили ще ме оставят; пък и часът на тъмничната обиколка приближава; не е вдигната още тревога и може би няма да ме заподозрат: аз мога да се представя за моряк на този малък кораб, който се разби през нощта. Това ще бъде правдоподобно; никой няма да ме опровергае, всички са се удавили. Напред!“

Като каза тези думи, Дантес възви очи към мястото, където корабчето се беше разбило, и потрепера. На една скала, закачено на хребета ѝ, висеше фригийското кепе на един от потъналите моряци, а наблизко плаваха няколко отломки от кораба, тежки греди, които се люлееха върху вълните и се удряха в подножието на острова като безсилни стенобитни машини.

В един миг Дантес се реши; той се хвърли в морето, доплува до кепето, сложи го на главата си, хвана една от гредите и се впусна да пресече, пътя на кораба.

„Сега съм спасен“ — пошепна той.

И тази увереност му върна силите.

Скоро зърна тартаната, която, движейки се почти срещу вятъра, лъкатушеше между замъка Иф и кулата Плание. По едно време Дантес се уплаши, че вместо да мине покрай брега, малкият кораб ще навлезе в открито море, както би сторил, ако отиваше в Корсика или Сардиния, но по курса ѝ плувецът скоро се убеди, че тя се кани да мине, както правят обикновено корабите, които пътуват за Италия, между остров Жарос и остров Каласерен.

През това време корабът и плувецът се приближаваха неусетно един към друг; в една от своите лъкатушки тартаната достигна дори на четвърт левга от Дантес. Той се издигна тогава над вълните и размаха кепето в знак на беда: но никой не го видя, корабът промени посоката си и подхвана нова лъкатушка. Дантес понечи да извика, но измерил с око разстоянието, разбра, че гласът му, отвян от морския вятър и заглушен от шума на вълните, няма да достигне до кораба.

Чак тогава разбра какво щастие е за него, че е легнал върху гредата. Както беше изтощен, той едва ли щеше да се задържи на повърхността без нея, докато настигне тартаната; и ако тартаната — а това беше възможно — минеше покрай него, без да го види, той сигурно нямаше да може да се добере до брега.

Макар и да беше почти уверен в посоката на кораба, Дантес го следеше не без тревога дотогава, докато видя, че завива и се връща към него.

Той заплува насреща му; но преди да се срещнат, корабът отново смени посоката си.

Тогава Дантес, събрал последните си сили, се издигна почти прав над водата и размахвайки кепето, завика с оня жалостен вик на давящи се моряци, който напомня плач на някой морски дух.

Този път го видяха и чуха. Тартаната прекъсна маневрата си и зави в неговата посока. В същия миг той видя, че се готвят да пуснат лодка в морето.

След минута лодката с двама гребци се насочи към него. Тогава Дантес пусна гредата, смятайки, че няма да има вече нужда от нея, и заплува бързо, за да им скъси половината път.

Ала плувецът разчиташе на сили, които почти нямаше вече; тогава чак той разбра колко му е помагало парчето дърво, което се клатеше лениво на сто крачки от него. Ръцете му почнаха да се вдървяват, краката му изгубиха гъвкавостта си, движенията му станаха трудни и резки, той се задъха.

Той простена, двамата гребци удвоиха силите си и един от тях му извика на италиански:

— Дръж се!

Тези думи долетяха до Дантес тъкмо в мига, когато вълната, на която той не можа да се изкачи, блисна над главата му и го покри с пяна.

Той се появи още веднъж над морето, като се бяхтеше във водата безпомощно и отчаяно подобно давец се, извика за трети път и почувствува как потъва, като че на краката му е все още вързана зловещата желязна топка.

Водата го покри и през нея той видя модрото небе с черни петна.

Той направи още едно нечовешко усилие и отново изплува на повърхността. Стори му се, че го хващат за косите, после не видя вече нищо, не чу нищо; беше изгубил съзнание.

Когато отвори очи, Дантес се видя на палубата на тартаната, която продължаваше хода си; първият му поглед бе да види в каква посока се движи тя — отдалечаваха се от замъка Иф.

Дантес беше толкова отпаднал, че радостният му възглас прозвуча като скръбен стон.

Той лежеше на палубата — един от матросите му търкаше крайниците с вълнена завивка; друг, в когото той позна оня, който беше му извикал: „Дръж се!“, му пъхаше в устата гърлото на една манерка; трети, стар моряк, едновременно кормчия и собственик на кораба, го гледаше с егоистично съчувствие, изпитвано обикновено от хората към нещастieto, което вчера ги е отминало, но утре може да ги настигне.

Няколко капки ром от манерката съживиха примаялото сърце на младия човек, а разтривките с вълнената завивка, които продължаваше да върши матросът, коленичил пред него, върнаха гъвкавостта на крайниците му.

— Кой сте вие? — попита на завален френски език стопанинът на тартаната.

— Аз съм малтийски моряк — отговори Дантес на завален италиански език, — ние идвахме от Сиракуза натоварени с вино и панолин. Снощната буря ни настигна на нос Маржиу и ние се разбихме ей в тези канари, които виждате там.

— Откъде доплувахте?

— От тези скали, в които за добра чест се вкопчих, а нашият клет капитан си разби главата. Останалите ни трима другари се удавиха. Навярно само аз съм останал жив; съгледах вашия кораб и като се страхувах, че ще трябва да чакам дълго на този самотен и пустинен остров, реших на един отломък от нашия кораб да доплувам до вас. Сполай ви — продължи Дантес, — вие ми спасихте живота; аз вече се давех, когато един от вашите моряци ме хвана за косите.

— Това съм аз — рече един моряк с ласкаво и открито лице, оградено с дълги черни бакенбарди, — и тъкмо беше време: вие потъвахте.

— Да — рече Дантес, като му протягаше ръка, — да, приятелю, още веднъж ви благодаря.

— Бога ми — рече морякът, — почти се колебаех. С вашата дълга шест пръсти брада и вашите една стъпка дълги коси вие приличахте повече на разбойник, отколкото на почтен човек.

Дантес си спомни, че действително, откакто беше в замъка Иф, не беше си стригал нито косите, нито брадата.

— Да — рече той, — в минута на опасност дадох обет на Богородица от Пие де ла Грота да не стрижа десет години косите и брадата си. Днес изтича срокът на моя обет и аз насмалко не се удавих на годишнината.

— Сега какво да правим с вас? — попита собственикът.

— Уви — отвърна Дантес, — каквото искате: корабчето, на което плувах, се разби, капитанът е мъртъв, както виждате, аз оцелях, но съм останал съвсем гол; за щастие аз не съм лош моряк; свалете ме в първото пристанище, където се отбиете, и аз ще си намеря работа на някой търговски кораб.

— Познавате ли Средиземно море?

— По него плавам от детинство.

— Знаете ли местата, дето може да се пусне котва?

— Малко са пристанищата, дори най-трудните, дето да не мога да вляза или да изляза със затворени очи.

— Е, кажете тогава, капитане — попита матросът, който беше викнал: „Дръж се!“ на Дантес, — ако новият ни другар говори истината, защо да не остане с нас?

— Да, ако казва истината — рече стопанинът на кораба недоверчиво, — но в такова положение, в каквото се намира сиромашът, човек обещава много, а изпълнява само това, което може.

— Аз ще изпълня повече, отколкото обещах — рече Дантес.

— Охо — рече стопанинът през смях, — ще видим.

— Когато ви е угодно — рече Дантес и стана. — Къде отивате?

— В Ливорно.

— В такъв случай, вместо да лъкатушите и да губите скъпо време, защо не тръгнете чисто и просто по вятъра.

— Защото ще се опрем право в остров Рион.

— Вие ще минете на двайсет разтега от него.

— Поемете тогава кормилото — рече капитанът — и да видим какво е вашето умение.

Младият човек отиде при кормилото, провери с лек натиск дали корабът му се подчинява и като видя, че макар и да не е съвсем отзивчив, все пак не се противи, изкомандува:

— На брасите и булините!

Четиримата моряци, от които се състоеше екипажът, се затекоха по местата си, докато капитанът ги следеше.

— Тегли! — продължи Дантес.

Моряците изпълниха командата с доста голяма точност.

— А сега завържи:

Тази заповед беше изпълнена, както и първите две, и малкият кораб, без да криволичи вече, се насочи към остров Рион, близо до който мина, както беше предсказал Дантес, като го остави отдясно на двайсетина разтега.

— Браво! — рече стопанинът на кораба.

— Браво! — повториха моряците.

И всички изгледаха учудено този човек, в чийто поглед се беше пробудил ум, а в тялото — сила, неподозирани у него.

— Ето виждате — рече Дантес, като остави кормилото, — аз мога да ви бъда полезен поне през пътуването. Ако не съм ви нужен в Ливорно, оставете ме там, а от първата ми заплата аз ще ви платя за храната и дрехите, които ще ми дадете.

— Добре, добре — рече стопанинът, — ще се погодим, стига да не поискате много.

— Един моряк струва колкото друг — рече Дантес. — Ще ми платите толкова, колкото на другите.

— Не е справедливо — рече морякът, който беше измъкнал Дантес от морето, — вие знаете повече от нас.

— А ти за какъв дявол се бъркаш тук? Какво те засяга това, Джакопо? — рече стопанинът. — Всеки е свободен да се наеме за такава сума, за каквата му се ще.

— Вярно — отвърна Джакопо, — аз просто така казах.

— Ти по-добре дай на този честен момък, който е съвсем гол, панталони и блуза, ако имаш излишни.

— Излишна блуза нямам — рече Джакопо, — но имам риза и панталони.

— Само това ми трябва — рече Дантес, — благодаря, приятелю.

Джакопо се мушна в люка и след минута се върна с дрехите, които Дантес навлече с неописуема радост.

— Сега трябва ли ви още нещо? — попита капитанът.

— Парче хляб и още една глътка от прекрасния ром, който вече опитах; отдавна не съм турял нищо устата си.

Действително той не беше ял от четиридесет часа. На Дантес донесоха парче хляб, а Джакопо му подаде манерката.

— Кормилото наляво! — извика капитанът, като се обърна към кормчията.

Дантес хвърли поглед натам и рече да поднесе манерката към устата си, но манерката се спря на половината път.

— Я виж! — рече капитанът. — Какво става в замъка Иф.

Едно бяло облаче, привлякло вниманието на Дантес се появи над зъбците на южния бастион на замъка Иф.

Една секунда след това екотът на далечен топовен изстрел долетя до палубата на тартаната.

Моряците вдигнаха глави и се спогледаха.

— Какво значи това? — попита капитанът.

— Някой затворник ще да е избягал тази нощ — рече Дантес, — затова вдигат тревога.

Стопанинът на кораба хвърли поглед към младия човек, който, след като каза тези думи, поднесе манерката към устата си; но Дантес посмукваше от напитъка с такова спокойствие и задоволство, че стопанинът, дори ако беше заподозрял нещо, подозрението само блесна в ума му и тозчас загасна.

— Дяволски силен ром — рече Дантес, като изтриваше с ръкава на ризата челото си, по което се струеше пот.

— Ако е той — промърмори стопанинът, като го изгледа, — толкоз по-добре; спечелих един юнак.

Под предлог, че е уморен, Дантес поиска разрешение да седне до кормилото. Кормчията, зарадван на смяната, попита с поглед капитана, който му направи знак с глава да предаде кормилото на своя нов другар.

Настанен така до кормилото, Дантес можеше спокойно да гледа към Марсилия.

— Каква дата сме днес? — попита Дантес Джакопо, който приседна до него, когато замъкът Иф се изгуби от очи.

— Двайсет и осми февруари — отговори Джакопо.

— Коя година? — попита пак Дантес.

— Как коя година? Вие питате коя година ли?

— Да — отговори Дантес, — питам ви коя година.

— Забравили ли сте в коя година живеем!

— Какво да се прави? Аз толкова се изплаших нощес — рече през смях Дантес, — че едва не си изгубих ума; така че всичко щукна от паметта ми: затова ви питам, 28 февруари коя година?

— 1829 година — рече Джакопо.

Бяха минали ден по ден четиринайсет години от арестуването на Дантес.

Той беше влязъл деветнайсетгодишен в замъка Иф, а излизаше от него трийсет и три годишен.

Скръбна усмивка мина по устните му; той се запита какво ли е станало през това време с Мерседес, която го е смятала вероятно за умрял.

После светкавица на омраза пламна в очите му, като си помисли за тримата мъже, на които дължеше това дълго и толкова жестоко затворничество.

И отново, както някога в затвора, се закле да си отмъсти безпощадно на Данглар, Фернан и Вилфор.

И тази клетва не беше вече празна заплаха, защото в този час и най-бързият ветроход на Средиземно море не би догонил вече малката тартана, която летеше с издути платна към Ливорно.

XXII. КОНТРАБАНДИСТИТЕ

Дантес не беше прекарал един ден на борда и вече знаеше с кого има работа. Макар достойният стопанин на „Младата Амелия“, така се наричаше генуезката тартана, и да не беше учил при абат Фариа, той знаеше почти всички езици, на които се говори около това голямо езеро, наречено Средиземно море: от арабски, та чак до провансалски; това го избавяше от преводачи, хора, винаги досадни, а понякога и бърбиви, и го облекчаваше много в отношенията било със срещнатите в морето кораби, било с малките крайбрежни ладии, било най-сетне с хората без име, без отечество и без определено занятие, които се скитат по кейовете на морските пристанища и живеят от скрити и загадъчни източници, прашани им вероятно от случая, тъй като нямат никакви средства за препитание, видими с просто око: читателят се досеща, че Дантес беше попаднал на един контрабандистки кораб.

Затова и стопанинът беше приел Дантес на борда с известно недоверие: той беше доста известен на всички митнически стражари по крайбрежието, а тъй като между тези господа и него имаше непрекъсната размяна на хитрини, едни от други по-изкусни, той помисли отначало, че Дантес е митнически служител, който използва този изобретателен похват, за да проникне в тайните на занаята му. Но когато Дантес, поемайки най-прекия път, излезе блестящо от изпитанието, той се успокои напълно; после, когато видя лекия пушек да плава като облаче над укреплението на замъка Иф и чу далечния звук на изстрела, мина му за миг мисълта дали не е прибрал на борда някой от тези хора, на които при влизането и излизането им като крале отдават чест с топовни изстрели; това, трябва да кажем, го тревожеше по-малко, отколкото ако гостът му беше митничар; но и второто подозрение скоро се разсея, като първото, при вида на невъзмутимото спокойствие на новия моряк.

И тъй, Едмон имаше това предимство, че знаеше кой е неговият стопанин, докато стопанинът не знаеше кой е Едмон; както и да го подхващаше старият моряк или другарите му, той се държеше здраво и

не се издаваше с никакво признание; той разказваше подробно за Неапол и Малта, които познаваше, както Марсилия, и повтаряше първоначалната си измислица с твърдост, която правеше чест на паметта му. По такъв начин генуезецът, колкото и да беше хитър, повярва на Едмон, на чиято страна бяха кротостта, мореплавателският му опит и главно умението му да се прикрива.

Освен това генуезецът може би като благоразумен човек, предпочиташе да знае само това, което трябва да знае, и да вярва само на това, на което е изгодно да вярва.

При това взаимоотношение те пристигнаха в Ливорно.

Тук на Едмон предстоеше да се подложи на ново изпитание — да провери дали ще се познае, след като четиринайсет години не беше се виждал; той помнеше доста явно какъв е бил на младини, сега щеше да види какъв е станал на зрели години. В очите на другарите му неговият обет беше изпълнен: той беше се отбивал двайсет пъти в Ливорно и познаваше там един бръснар на улица Сан Фернандо. Той влезе при него да си остриже брадата и косата. Бръснарят изгледа с учудване този човек с дълга коса и гъста черна брада, напомнящ някоя от хубавите глави на Тициан. По това време не носеха брада и дълги коси; днес бръснарят би се учудил само, че човек, надарен от природата с такива големи предимства, се съгласява да се лиши от тях.

Ливорнският бръснар се залови за работата си без всякакви забележки.

Когато тя свърши и Едмон усети брадата си гладко обръсната, а косите остригани до обикновената дължина, той поиска едно огледало и се огледа.

Той беше сега, както казахме, трийсет и три годишен; четиринайсетгодишното му затворничество беше, така да се каже, внесло голяма промяна в израза на лицето му.

Дантес беше влязъл в замъка Иф с кръгло, засмяно и разцъфтяло лице на щастлив момък, чиито първи стъпки в живота са били лесни и който се уповава на бъдещето като на естествен извод от миналото; всичко това се беше из основа променило. Овалът на лицето се беше удължил, засмяната уста беше придобила твърди и определени линии, израз на решителност; веждите бяха се извили; една строга бръчка пресичаше челото му; в очите му се беше притаила дълбока тъга и те хвърляха сегиз-тогиз мрачни светкавици на мизантропия и омраза,

кожата на лицето му, лишена толкова време от дневната светлина и слънчевите лъчи, беше добила оня матов цвят, който придава аристократична хубост на северняците, когато лицето им е оградено с черни коси; придобитите от него познания бяха наложили освен това върху чертите му отпечатък на ум и увереност; макар да имаше по природа доста висок ръст, сега беше станал набит поради постоянното натрупване на сили.

Изяществото на нервните и крехки форми беше се сменило със здравината на кръглите и мускулести форми. Що се отнася до гласа, молитвите, воплите и проклятията го бяха съвсем изменили и той звучеше ту необикновено нежно, ту рязко и почти дрезгаво.

Освен това, останали непрекъснато в полумрак или в пълен мрак, очите му бяха придобили странна, способност да различават предметите нощем, както очите на хиената и на вълка.

Едмон се усмихна, щом се видя: и най-добрият му приятел, ако изобщо му беше останал приятел в света, не би го познал; той сам дори не можеше да се познае.

Капитанът на „Младата Амелия“ много искаше да има между хората си човек като Едмон, затова предложи да му даде малко пари срещу бъдещия дял от печалбите и Едмон прие. Когато излезе от бръснаря, извършил с него това първо преобразяване, той най-напред влезе в един магазин и купи пълен моряшки костюм; този костюм, както знаем, е много прост: състои се от бели панталони, раирана фланела и фригийско кепе.

С това облекло, след като върна на Джакопо ризата и панталоните, Едмон се яви пред стопанина на „Младата Амелия“ и беше принуден да му повтори своята история. Капитанът не искаше да признае, че спретнатият и изящен моряк е същият този човек с гъста брада, с коси, пълни с водорасли, измокрен от морската вода, когото беше прибрал гол и умиращ на палубата на кораба си.

Пленен от добрия му изглед, той предложи отново на Дантес да постъпи при него на служба; но Дантес, който имаше свои планове, се съгласи само за три месеца.

Екипажът на „Младата Амелия“ се състоеше от дейни хора, командувани от капитан, свикнал да не си губи времето. Само след седмица престой в Ливорно издутите недра на кораба се напълниха с боядисани муселини, със забранени за внос памучни платове, с

английски барут и бали тютюн, върху които акцизното управление беше забравило да удари печата си. Всичко това трябваше да се изнесе от свободното пристанище на Ливорно и да се свали на бреговете на Корсика, отдето известни спекуланти се заемаха да прекарат товара във Франция.

„Младата Амелия“ отплава; Едмон отново прекосяваше това лазурно море, люлка на младостта му, което тъй често му се присънваше в затвора. Той остави Горгона отдясно, Пианоза отляво и се насочи към родината на Паоли и Наполеон.

На другия ден стопанинът на кораба, като се изкачи на палубата, както винаги, доста рано, завари Дантес облегнат на борда и загледан със странен израз в купчината гранитни скали, които изгряващото слънце заливаше с розова светлина: това беше остров Монте Кристо.

„Младата Амелия“ го остави отдясно приблизително на три четвърти левга и продължи пътя си към Корсика.

Минавайки покрай острова с такова многозначително име за него, Дантес мислеше, че стига само да скочи в морето, и за половин час ще бъде на обетованата земя. Но какво ще прави там без сечива, за да изкопае съкровището си, без оръжие, за да го брани? Пък и какво ще кажат моряците? Какво ще си помисли капитанът? Трябваше да се чака.

За добра чест Дантес знаеше да чака: той беше чакал четиринайсет години свободата; затова сега, когато беше свободен, можеше без мъка да почака богатството шест месеца или година.

Мигар нямаше да приеме свободата без богатството, ако бяха му я предложили?

А и това богатство не беше ли съвсем лъжовно? Родено в болния мозък на клетия абат Фариа, не беше ли умряло то заедно с него?

Вярно е, че писмото на кардинал Спада беше удивително точно.

И Дантес повтаряше мислено от единия до другия край писмото, което помнеше дума по дума.

Свечери се: Едмон видя как островът взима една след друга всички багри, които вечерта носи със себе си, и се изгубва най-сетне в мрака; но свикнал с тъмнината на затвора, той навярно все още го виждаше, защото остана последен на палубата.

На другата сутрин се събудиха пред Алерия. Цял ден лъкатушиха; вечерта на брега пламнаха светлини.

Разположението на тези светлини им показваше вероятно, че могат да слязат, защото на гафела издигнаха сигнален огън вместо знаме и се приближиха на пушечен изстрел от брега.

Дантес беше забелязал, че стопанинът на „Младата Амелия“, сигурно по случай тези тържествени обстоятелства, беше поставил на палубата, когато се доближаваха до сушата, две малки оръдия, които без особен шум можеха прекрасно да пратят на хиляда крачки един четирифунтов снаряд.

Но тази вечер беше излишна такава предпазна мярка; всичко мина тихо и гладко. Четири лодки се приближиха безшумно до кораба, който, навярно, за да им отдаде чест, спусна собствената си лодка в морето; тези пет лодки работиха така усърдно, че към два часа сутринта целият товар от „Младата Амелия“ беше пренесен на твърда земя.

Стопанинът на „Младата Амелия“ обичаше така реда, че още същата нощ печалбата беше разпределена: всеки моряк получи по сто тоскански ливри, сиреч около осемдесет франка.

Но с това експедицията не свърши; поеха курс към Сардиния. Трябваше отново да се натовари току-що разтовареният кораб.

Втората операция мина също тъй сполучливо, както и първата: на „Младата Амелия“ ѝ вървеше.

Новият товар беше предназначен за херцогството Лука. Той се състоеше почти изцяло от хавански цигари, хереско вино и малага.

Там се натъкнаха на митническата охрана, вечния враг на стопанина на „Младата Амелия“. Един митничар беше убит на място, а двама моряци бяха ранени. Дантес беше един от тези моряци; куршум беше пронизал лявото му рамо, без да закачи костта.

Дантес се зарадва на схватката и беше доволен от раната; те му показаха със своя суров урок как гледа опасността и как понася страданията. Той посрещна опасността със смях, а когато получи раната, рече като гръцкия философ: „Болка, ти не си зло“.

Освен това той беше видял смъртно ранения митничар и било от това, че кръвта му се беше разгорещила през време на битката, било от това, че чувствата му бяха поизстинали, но зрелището не го смути. Дантес беше вече стъпил на пътя, който искаше да измине, и вървеше към набелязаната цел; сърцето му почваше да се превръща в камък.

Щом го видя да пада, помислил, че е умрял, Джакопо се спусна към него, вдигна го и после взе да се грижи другарски за него.

Светът не беше значи тъй добър, както го виждаше доктор Панглос^[1], но не беше и тъй лош, както се струваше на Дантес, щом този моряк, който не можеше да очаква нищо от другаря си освен неговия дял от печалбата, изпитваше толкова живо огорчение, предполагайки, че е убит.

За щастие, както казахме, Едмон беше само ранен. С помощта на билки, които сардинските старици събираха в уречено време, а после продаваха на контрабандистите, раната се затвори скоро. Тогава Едмон поиска да изпита Джакопо; той му предложи от благодарност за грижите му своя дял от печалбата, но Джакопо отказа с възмущение.

Вследствие обичта и предаността, които Джакопо му беше засвидетелствувал още първия миг, когато го видя, и Едмон почувствува към Джакопо някаква привързаност. Но на Джакопо не бе нужно повече: той беше отгатнал инстинктивно, че Едмон е създаден за по-високо положение от това, което заемаше, макар че Едмон успяваше да скрие от другите това превъзходство. И честният моряк беше доволен от малкото, което Едмон му даваше.

През дългите дни на пътуването, когато корабът се носеше спокойно по лазурното море и благодарение на благоприятния вятър, който издуваше платната му, не се нуждаеше от никого, освен от кормчията, Едмон с морска карта в ръка учеше Джакопо, както клетият абат Фариа беше учил него. Той му посочваше положението на бреговете, обясняваше му указанията на компаса, учеше го да чете голямата книга, разтворена над главите ни и наречена небе, дето бяха изписани диамантени букви по синевата.

И когато Джакопо го питаше:

— Струва ли си да учи всички тези неща един беден моряк като мене?

Едмон отговаряше:

— Кой знае? Може би един ден ти ще станеш капитан на кораб: нали твойт съотечественик Бонапарт е станал император!

Забравихме да кажем, че Джакопо беше корсиканец.

Изтекоха два и половина месеца в непрекъснати плавания. Едмон стана толкова сръчен брегови контрабандист, колкото смел моряк беше някога; той завърза познанство с всички контрабандисти от

крайбрежието, изучи всички масонски знаци, чрез които тези полупирати се познават помежду си.

Той мина двайсетина пъти край своя остров Монте Кристо, но не намери нито веднъж случай да слезе на него.

Ето защо взе решение:

Щом свърши срокът на службата му в „Младата Амелия“, веднага да наеме малка лодка на своя собствена сметка (Дантес имаше тази възможност, защото през разните плавания беше скътал стотина пиастра) и под някакъв предлог да отиде на остров Монте Кристо.

Там в пълна свобода ще предприеме издирвания.

Не в пълна свобода, защото без съмнение ще го следят онези, които ще го закарат там.

Но на този свят трябва да се рискува нещо.

Затворът беше направил Едмон предпазлив и той искаше да не рискува нищо.

Но колкото и да се ровеше в своето богато въображение, той не намираше друг начин да стигне до желания остров без помощта на други хора.

Дантес още се колебаеше, когато една вечер капитанът, който изпитваше голямо доверие към него и искаше много да го остави на служба при себе си, го взе подръка и го отведе в една кръчма на Виа дел Олио, в която по навик се събираше цветът на контрабандистите от Ливорно.

Там се сключваха обикновено сделките. Дантес беше влизал вече два-три пъти в тази морска борса; и като гледаше тези смели пирати, събрани от цялото крайбрежие на хиляди левги околоръст, той мислеше с какво могъщество би разполагал човекът, успял да подчини на волята си всички тези съединени или разединени нишки.

Тоя път ставаше дума за една голяма сделка: трябваше да се намери безопасно място, дето да се разтовари един кораб с турски килими, източни платове и кашмири: после тези стоки се прехвърляха на френските брегове.

При успех щяха да получат огромно възнаграждение — петдесет-шейсет пиастра на човек.

Стопанинът на „Младата Амелия“ предложи за място на разтоварването остров Монте Кристо, който, съвсем пуст, без войници и митничари, е, изглежда, поставен наред морето във времето на

езическия Олимп от Меркурий, бога на търговците и крадците, две съсловия, които ние сега разделяме, ако и да не различаваме, но които древността, види се, е отнасяла към една и съща категория.

Щом чу думата Монте Кристо, Дантес трепна от радост; за да скрие вълнението си той стана и се разходи из задимената кръчма, дето всички наречия на познатия свят се стопяваха във франкски език.

Когато отново се приближи до двамата събеседници, беше вече решено да спрат на Монте Кристо и за тази експедиция да тръгнат още следната нощ.

Поискаха мнението на Едмон и той каза, че островът е напълно безопасен и че големите предприятия трябва да се провеждат бързо в изпълнение, ако човек иска да бъдат успешни.

И така планът остана без промяна. Условено беше да отплават още вечерта на следния ден и тъй като морето е спокойно и вятърът благоприятен, да се постараят след едно денонощие да бъдат във водите на необитаемия остров.

---

[1] Герой от романа на Волтер „Кандид“. Б.пр. ↑

XXIII. ОСТРОВ МОНТЕ КРИСТО

Благодарение на неочакваното щастие, което се пада понякога на тези, които е преследвала дълго суровата съдба, Дантес щеше да достигне до своята цел по прост и естествен начин и да стъпи на острова, без да породи подозрение у никого.

Само една нощ го делеше от дългоочакваното заминаване.

Тази нощ беше една от най-трескавите, които беше прекарал някога Дантес. През тази нощ всички добри и лоши изгледи изникваха едни след други в ума му: затвореше ли очи, виждаше писмото на кардинала Спада, написано с огнени букви на стената; задремеше ли за миг, най-нелепи сънища се въртяха в главата му. Той слизаше в пещери с изумруден под, с рубинови стени, със сталактити от диаманти. Бисерите падаха капка по капка, както се процеждат подземните води.

Омаян, изумен, Едмон пълнеше джобовете си със скъпоценни камъни, после се изкачваше на светлината и скъпоценните камъни се превръщаха в обикновени камъчета. Тогава се мъчеше да се върне във вълшебните пещери, видени само бегло; но пътят се виеше с безкрайни криволици и той не намираше входа. Напусто търсеше в уморената си памет магичната и тайнствена дума, която е отваряла за арабския рибар великолепните пещери на Али Баба. Всичко беше напразно; изчезналото съкровище беше станало отново притежание на земните духове, от които Дантес се надяваше да го похити.

Денят дойде почти също тъй неспокоен, каквато беше нощта; но той донесе на помощ на въображението логиката и Дантес начерта план, дотогава неясно витаещ в ума му.

Вечерта настъпи, а с нея и приготовленията за отплаване. Тези приготовления помогнаха на Дантес да скрие вълнението си. Малко по малко той беше придобил власт над другарите си и ги командуваше, като че беше господар на кораба; и тъй като заповедите му бяха винаги ясни, точни и лесно изпълними, другарите му се подчиняваха не само бързо, но и драговошно.

Старият моряк не му пречеше: и той беше почувствувал превъзходството на Дантес над другите моряци и над себе си. Той гледаше на младия човек като на свой естествен приемник и съжеляваше, че няма дъщеря, за да обвърже Едмон с такъв блестящ брак.

В седем часа вечерта всичко беше готово; в седем часа и десет минути минаха покрай фара тъкмо когато го запалваха.

Морето беше спокойно, духаше свеж вятър от югоизток; плаваха под лазурно небе, на което също пламваха един след друг фарове, всеки от които представя един свят. Дантес заяви, че всички могат да си легнат да спят и че той се заема с кормилото.

Когато малтиецът (така наричаха Дантес) правеше подобно изявление, това стигаше и всеки отиваше да си легне спокоен.

Това беше се случило няколко пъти; Дантес, възврънат от самотата в света, изпитваше от време на време властна нужда да остане сам. А къде самотата можеше да бъде тъй безпределна и поетична, както на един кораб, който плава сам в морето, през мрака на нощта, в мълчанието на безкрая?

Сега самотата беше населена от мислите на Дантес, нощта осветена от бляновете му, мълчанието оживено от надеждите му.

Когато капитанът се събуди, корабът се движеше под всичките си платна: не беше останало късче платно, ненадуто от вятъра; изминаваха по две и половина левги в час.

Остров Монте Кристо растеше над хоризонта.

Едмон предаде кораба на капитана и отиде на свой ред да легне в хамака си; но въпреки безсънната нощ не можа да склопи око нито за миг.

Два часа по-късно отново се качи на палубата; корабът тъкмо заобикаляше остров Елба. Намираха се до Маречана, над плоския и зелен остров Пианоза. В небесната синева се възправяше пламтящият връх на Монте Кристо.

Дантес заповяда на кормчията да завие кормилото наляво, за да остави Пианоза отлясно; той беше пресметнал, че тази маневра ще скъси пътя с два-три възела.

Към пет часа вечерта се виждаше вече целият остров. В прозрачния въздух, пронизан от лъчите на залязващото слънце, се различаваха и най-малките подробности.

Едмон поглъщаше с очи тази скалиста грамада, която блестеше с всички вечерни багри от яркорозово до тъмносиньо; от време на време вълни от горещина заливаха лицето му; челото му се покриваше с червенина, пурпурен облак застилаше очите му.

Никой играч, заложил цялото си състояние на едно хвърляне на заровете, не е изпитвал такова безпокойство, каквото изпитваше Едмон в пароксизма на своите надежди.

Падна нощ; в десет часа вечерта те стигнаха острова; „Младата Амелия“ дойде първа на срещата. Дантес въпреки обикновеното си самообладание не можа да се сдържи; скочи пръв на брега и ако бе му достигнала дързост, щеше да целуне като Брут земята.

Нощта беше тъмна; но в единайсет часа луната се издигна над морето и посребри всяка негова тръпка; после, щом се издигна още по-високо, лъчите ѝ почнаха да изливат бели водопади от светлина над натрупаните скали на този втори Пелион.

Островът беше познат на екипажа на „Младата Амелия“: това беше една от обичайните ѝ спирки. Що се отнася до Дантес, той го беше виждал при всяко от своите пътувания на Изток, но никога не беше слизал на него.

Той се обърна към Джакопо.

— Къде ще прекараме нощта? — попита той.

— Ами че на тартаната — отговори морякът.

— Няма ли да бъдем по-добре в пещерите?

— Кои пещери?

— В пещерите на острова.

— Не знам да има там пещери — рече Джакопо.

Студена пот изби по челото на Дантес.

— Няма ли пещери в Монте Кристо? — попита той.

— Не.

Дантес стоя минута втрещен; после помисли, че тези пещери са може би затрупани от някое случайно срутване, а може и кардинал Спада да ги е запушил от предпазливост.

В такъв случай цялата работа беше да се намери отново изчезналият отвор. Безполезно беше да го търсиш през нощта. Дантес отложи издирванията си за другия ден. При това един сигнал от морето, издигнат на половин левга от брега и на който „Младата

Амелия“ отговори веднага със също такъв сигнал, възвести, че е време да се заловят за работа.

Закъснелият кораб, успокоен от сигнала, който означаваше, че може да се приближи спокойно, се появи скоро, бял и безмълвен като привидение, и хвърли котва на един кабелт от брега. Тозчас започна разтоварването.

Дантес, работейки, мислеше за радостното ура, което можеше само с една дума да предизвика между тези хора, ако изкажеше гласно неотстъпната мисъл, която звучеше в ушите и сърцето му. Но той не само не разкриваше прекрасната тайна, напротив — страхуваше се, че и така вече е казал твърде много и е събудил подозрения със своите отивания и връщания, с честите си питания, с внимателните си изследвания и непрекъснатата си загриженост. За щастие поне в този случай тежкото минало беше хвърлило на лицето му облака на незаличима тъга и редките проблясъци на веселие бяха действително само светкавици.

Никой не подозираше нищо и когато на другия ден Дантес взе пушка, куршуми и барут и заяви, че иска да убие някоя от многобройните диви кози, които скачаха от скала на скала, всички отдадоха този излет на Дантес на страстта му към лова или на любовта му към усамотение. Едничък само Джакопо пожела да го придружи. Дантес не се възпротиви от страх да не възбуди подозрение у него. Но едва изминаха четвърт левга, Дантес издебна случай да убие едно яре и изпрати Джакопо да го отнесе на другарите му, като поръча да го изпекат, а когато обедът бъде готов, да му обадят с пушечен изстрел да дойде и да изяде своя дял; сушени плодове и шише монтепулчийанско вино щяха да допълнят угощението.

Дантес продължи пътя си, като се обръщаше сегиз-тогиз назад. Когато се покатери на върха на една скала, той видя на хиляда стъпки под себе си другарите си, към които Джакопо се беше вече присъединил, заети ревностно с приготвянето на обета, обогатен благодарение на сръчността на Едмон с много ценна гозба.

Около минута той ги гледа с кротка и тъжна усмивка на човек, съзнаващ своето превъзходство.

„След два часа — каза си той — тези хора, получили петдесет пиастра, ще тръгнат пак, за да спечелят с опасност за живота си още петдесет; после, събрали шестстотин ливри ще прахосат това

съкровище в някой град, горди като султани и безгрижни като набаби. Днес аз живея с надежда и презирам богатството им, което ми се струва дълбока сиромашия; утре може би ще ме постигне разочарование и аз ще гледам на тази дълбока сиромашия като на върховно щастие... Ох, не — извика Едмон, — това няма да бъде; мъдрият, непогрешим Фариа не може да се е лъгал само в това. Пък и по-добре е да умреш, отколкото да влачиш такъв долен, окаян живот.“

И тъй Дантес, който преди три месеца жадуваше само за свобода, сега не се задоволяваше с нея и ламтеше за богатство; вина за това имаше не Дантес, а природата, която, ограничила мощта на човека, е вложила в него безкрайни желания. Вървейки между две стени от скали по една изровена от потока пътека, която вероятно никога не беше тъпкал човешки крак, Дантес се приближи до мястото, дето по негово предположение трябваше да се намират пещерите. Като следваше брега на морето и оглеждаше с дълбоко внимание и най-малките предмети, той забеляза на някои скали резки, издълбани навярно от човешка ръка.

Времето, което мята върху всичко вещественно покривалото си от мъх, както върху всичко духовно — покривалото си от забрава, сякаш беше пощадило тези знаци, изсечени през определени промеждутъци и предназначени вероятно да посочат някакъв път; от време на време знаците се губеха под нацъфтели, отрупани с цветове митрови храсти или под лишеи. Тогава Едмон разтръгваше клоните или повдигаше мъховете, за да намери пътеводните знаци, които го водеха по този нов лабиринт. Тези знаци даваха на Едмон надежда. Защо да не се предположи, че кардиналът, не могъл да предвиди, че нещастieto ще бъде толкова пълно, ги е начертал сам, за да послужат за пътеводител на неговия племенник? Това самотно място подхождаше напълно, за да се зарови тук съкровище. Само че тези вероломни знаци не бяха ли привлекли вече други очи освен онези за които бяха изсечени, и островът, пълен с мрачни чудеса, беше ли опазил свято своята прекрасна тайна?

На около шейсет крачки от пристана Едмон, все още скрит от погледа на другарите си зад неравния терен, видя, че резките свършват; но те не водеха до никаква пещера. Пред него се издигаше една голяма кръгла скала, почиваща на мощна основа. Едмон помисли,

че може би е стигнал не края, а, напротив, началото на резките; затова той пое обратния път и се върна по стъпките си.

През това време другарите му готвеха обеда, ходеха да наляят вода от извора, пренасяха хляб и плодове на брега и печеха ярето. Тъкмо когато го сваляха от приготвения от тях шиш, те съгледаха Едмон, който, лек и чевръст като козел, скачаше от скала на скала; те гръмнаха с пушка, за да му дадат знак. Ловецът тозчас възви и се затече към тях. Но в мига, когато всички следяха скоковете му и намираха пъргавината му за безразсъдство, сякаш за да оправдае страховете им, Едмон се подхлъзна на върха на една скала; олюля се, извика и изчезна от очите им.

Всички скочиха отведнъж, защото всички обичаха Едмон въпреки превъзходството му над тях; ала пръв до него стигна Джакопо.

Той намери Едмон на земята окървавен и почти в безсъзнание; види се, беше се строполил от дванайсет-петнайсет стъпки височина. Наляха му в устата няколко капки ром и това лекарство, което веднъж така му беше помогнало, произведе и този път същото въздействие.

Едмон отвори очи и се оплака от силна болка в коляното, от голяма тежест в главата и непоносим бодеж в кръста. Поискаха да го пренесат на брега; но когато понечиха да го вдигнат, макар Джакопо да се разпореждаше с това, той изохка и заяви, че няма сили да изтърпи това пренасяне.

То се знае, на Дантес не му беше до обеда; но той начаса настоя пред другарите си, които нямаха като него причина да тримирят, да се върнат на мястото си. За себе си каза, че се нуждае само от малко почивка, и ги увери, че когато се върнат, той ще бъде по-добре.

Моряците не чакаха много да ги молят, те бяха гладни, миризмата на ярето стигаше до тях, а морските вълци не се церемонят помежду си.

След час те се върнаха. Всичко, което Едмон можа да направи през това време, беше да пропълзи десетина стъпки и да се облегне на една мъхеста скала.

Но вместо да се успокоят, болките на Дантес очевидно се бяха засилили. Старият капитан, който трябваше да отплава на заранта, за да свали товара на границата на Пиемонт и Франция, между Ница и Фрежюс, настояваше Дантес да се помъчи да стане. Дантес направи

свръхчовешки усилия да изпълни желанието му; но при всяко усилие падаше отново, побледнял, стенойки.

— Счупил си е кръста — рече шепнешком капитанът. — Все едно, той е прекрасен другар и не бива да го оставяме; да се помъчим да го пренесем до тартаната.

Но Дантес заяви, че предпочита да умре там, където е, отколкото да изтърпи жестоките болки, които му причиняваше и най-малкото движение.

— Хубаво — рече капитанът, — да става, каквото ще, само да не кажат, че сме оставили без помощ такъв добър другар като вас. Ще тръгнем чак довечера.

Това предложение зачуди много матросите, макар и нито един от тях да не възразяваше — напротив. Те познаваха капитана като твърд човек и за пръв път го виждаха да се отказва от едно свое намерение или да отложи изпълнението му.

Затова Дантес не се съгласи заради него да става такова нарушение на установения на борда ред.

— Не — рече той на капитана, — аз се показах несръчен и редно е аз да понеса наказанието на несръчността си. Оставете ми малък запас от сухари, пушка, барут и куршуми, за да убия някоя коза, а може би и да се защитавам, и кирка, за да си построя някаква къщурка, ако вие се забавите.

— Ами че ти ще умреш от глад — рече капитанът.

— Предпочитам да умра — отговори Едмон, — отколкото да понасям нечуваните болки при най-малкото помръдване.

Капитанът погледна към кораба, който се полюляваше в малкото пристанище, готов да вдигне котва и да отплава.

— Какво да правим с тебе, малтиецо? — рече той. — Ние не можем да те оставим така, но не можем и да останем!

— Заминавайте, заминавайте! — извика Дантес.

— Ние ще отсъствуваме най-малко седмица — рече капитанът и ще трябва освен това да се отклоним от пътя, за да дойдем да те вземем.

— Слушайте — каза Дантес, — ако след два-три дни срещнете някоя рибарска или друга ладия, която идва насам, обадете ѝ за мене, ще платя двайсет и пет пиастра, ако ме закарат в Ливорно. Не срещнете ли, върнете се сами.

Капитанът поклати глава.

— Слушайте, капитан Балди, има един начин да се уреди всичко — заяви Джакопо, — заминете, аз ще остана с ранения да се грижа за него.

— И ти ще се откажеш от своя пай при подялбата — рече Едмон, — за да останеш с мене?

— Да — рече Джакопо, — и без съжаление.

— Хайде, ти си добро момче, Джакопо — рече Едмон, — бог ще те възнагради за доброто ти намерение; благодаря, но аз не се нуждаю от никого: като си отпочина ден-два, аз ще се оправя, а сред тези скали се надявам да намеря някои и други треви — превъзходен цяр срещу натъртване.

И странна усмивка мина по устните на Дантес; той стисна горещо ръката на Джакопо, но беше непреклонен в решението си да остане, и то сам.

Контрабандистите оставиха на Едмон всичко, което искаше, и си тръгнаха, като се обръщаха назад много пъти и се прощаваха всеки път сърдечно със знаци, на които Едмон отговаряше само с ръка, сякаш не можеше да помръдне тяло.

После, когато изчезнаха, той си пошушна през смях:

„Странно е, че тъкмо между такива хора намираш приятелство и преданост“.

Тогава той се довлече предпазливо до върха на една скала, която закриваше от него морето, и оттам видя как тартаната довършва своите приготовления, вдига котва, полюшва се грациозно като чайка, разперила криле, и потегля.

След час тя изчезна съвсем: поне от мястото, дето лежеше раненият, беше невъзможно да я види човек.

Тогава Дантес се изправи на крака, по-гъвкав и по-лек от яретата, които скачаха по дивите скали между миртите и сакъзовите дървета, сграбчи пушката в едната ръка, кирката в другата и се затече към близката канара, до която свършваха набелязаните от него резки по скалите.

„А сега — извика той, като си спомни приказката за арабския рибар, която му беше разказал Фариа, — сега, Сезам, отвори се!“

XXIV. ОМАЙНИЯТ БЛЯСЪК

Слънцето беше изминало почти една трета от своя път и майските му лъчи, топли и животворни, се лееха над тези скали, които сами сякаш усещаха топлината му; хиляди щурци, невидими в изтравничетата, огласяха местността със своето еднообразно, непрекъснато цвъртене; листата на миртите и маслините трептяха и издаваха някакъв металичен звук; при всяка стъпка на Едмон по нагорещения гранит се разбягваха гущери, зелени като смарагди; далеч върху полегатите склонове скачаха диви кози, които понякога привличат там ловците; с една дума, островът беше обитаван, жив, развълнуван, но въпреки това Едмон усещаше, че е сам с природата.

Обзе го някакво особено чувство, подобно на страх; то се дължеше на ярката дневна светлина, при която дори в пустинята ни се струва, че нечий изпитателни очи ни следят.

Това чувство беше тъй силно, че тъкмо когато се канеше да се залови за работа, Едмон се спря, остави настрана кирката, взе отново пушката, изкачи се още веднъж на най-високата скала на острова и оттам обгърна с поглед нашироко цялата околност. Но ние трябва да кажем, че вниманието му не беше привлечено нито от поетичната Корсика, на която различаваше дори къщите, нито от почти непознатата му Сардиния, нито от остров Елба, който извикваше в паметта му грандиозни събития, нито пък от едва забележимата линия, простираща се на кръгозора, в която опитното око на моряка откриваше великолепната Генуа и търговския Ливорно; не — погледът му търсеше бригантината, тръгнала в зори, и току-що отплавалата тартана.

Първата тъкмо изчезваше в Бонифациевия пролив; втората, поела противоположния път, минаваше покрай бреговете на Корсика, готвейки се да я заобиколи.

Гледката успокои Едмон.

Той обърна тогава очи към околните предмети; видя, че стои на най-високата точка на конусообразния остров подобно крехка статуя

върху огромен пиедестал; под него нямаше жива душа; около него нито една лодка: нищо освен лазурното море, което се биеше непрестанно в подножието на острова и го обшиваше със сребърен кенар.

Тогава бързо, но същевременно предпазливо се запусча надолу: страхуваше се много сега да не го постигне действително злополуката, която тъй изкусно и тъй сполучливо беше разиграл.

Дантес, както вече казахме, тръгна обратно по резките, оставени върху скалите, и видя, че следите водят към заливчето, потулено като къпалия на антична нимфа; доста широко в устието си, това заливче ставаше навътре достатъчно дълбоко, за да може едно малко корабче от рода на сперонарите да влезе в него и да се скрие там. Тогава, следвайки нишката на умозаклученията, която в ръцете на абат Фариа така умело водеше разума по лабиринта на вероятностите, той реши, че кардинал Спада в желанието си да не бъде забелязан е влязъл в това заливче, скрил е там малкия си кораб, тръгнал е по посоката, означена от резките, и там, дето те свършват, е заровил съкровището си.

И това предположение доведе Дантес отново до кръглата скала.

Само че едно нещо безпокоеше Едмон и объркваше всичките му представи по динамика — как е било възможно без особено голяма сила да се положи тази скала, тежка може би пет или шест хиляди фунта, върху този вид поставка, на която почиваше?

Внезапна мисъл осени Дантес.

„Може би те не са я вдигали — рече си той, — а просто са я търколили долу.“

И бързо се покатери малко по-горе от скалата, за да намери къде е лежала преди това.

И наистина скоро видя, че по рида е направен лек наклон: по него се беше плъзнала скалата с основата си и беше стигнала сегашното си място; друга скала, голяма колкото обикновен дялан камък, беше послужила за нейна подпора; за да скрият всяка следа, около нея бяха наслагали камъни и чакъл; цялата тази зидария беше покрита с плодоносна пръст, по която беше поникнала трева, беше се разстлал мъх, бяха пуснали кълнове няколко семена на миртови и сакъзови дървета и сега древната скала беше се сраснала с почвата.

Дантес грижливо очисти пръстта и разбра или помисли, че е разбрал цялата тази изобретателна хитрост.

Тогава се залови да разкътва с кирката тази промеждутъчна стена, закрепена от времето.

След десет минути работа стената се поддаде и в нея се откри дупка, в която можеше да пъхнеш ръка.

Дантес отсече най-якото маслинено дърво, което можа да намери, окастри клоните му, мушна го в дупката и взе да действа с него като с лост.

Но скалата беше много тежка и така здраво подпряна от долната скала, че ни един човек дори със силата на Херкулес не би могъл да я поклати.

Тогава Дантес разбра, че най-напред ще трябва да махне подпората.

Но как?

Дантес се огледа безпомощно наоколо си, обхванат от смущение, и погледът му падна върху овнешкия рог с барут, оставен от приятеля му Джакопо.

Той се усмихна: адското изобретение щеше да свърши своята работа.

С помощта на кирката Дантес изрови между горната скала и долната едно улейче за мината, каквито правят обикновено рудокопачите, когато искат да избягнат дълга и изморителна работа, после го напълни с барут, разкъса кърпичката си и като я оваля в селитра, направи от нея фитил.

Като запали този фитил, Дантес се отдалечи.

Взривът не закъсня: горната скала беше вдигната мигновено от неизмеримата сила на барута, долната скала се разхвърча на парчета; през малкия отвор, който най-напред беше пробил Дантес, изскочиха цели рояци от треперещи насекоми, а един огромен смок, пазач на този тайнствен път, разви синкавите си пръстени и изчезна.

Дантес се приближи; горната скала, останала без опора, виснеше над пропастта; безстрашният търсач я заобиколи, избра най-неустойчивото място, подпря лоста си в един от ръбовете ѝ и подобно Сизиф налегна с всичката си сила.

Скалата, разклатена вече от сътресението, се полюля; Дантес удвои усилията си: той приличаше на един от тези титани, които изкъртват планини, за да воюват с повелителя на боговете. Най-сетне

скалата се поддаде, търкулна се, подскочи, устреми се надолу и изчезна, потънала в морето.

Под нея се оказа кръгла площадка, по средата на която се виждаше желязна халка, запоена в една четвъртита плоча.

Дантес извика от радост и учудване: такъв блестящ успех не е увенчавал първия опит на никой човек.

Той поиска да продължи; но краката му така трепереха, сърцето му толкова лудо биеше, очите му застла такъв горещ облак, че Едмон се принуди да спре.

Този миг на колебание бе кратък като светкавица. Едмон провря лоста си през халката, натисна силно и плочата, отлепена, се повдигна, като откри под себе си стръмния наклон на някаква стълба, която се спускаше във все по-сгъстяващия се, мрак на пещерата.

Друг на негово място би се втурнал и би завикал от радост; Дантес се спря и побледня усъмнен.

„Чакай — рече си той, — нека бъда мъж; аз съм свикнал със злата съдба и няма да се оставя разочарованието да ме сломи; мигар страданията не са ме научили на нищо? Сърцето се пръсва, когато, разширено прекомерно под топлия повей на надеждата, се свива и затваря изведнъж от студа на действителността! Фариа е сънувал: кардинал Спада не е заравял нищо в тази пещера, може би не е идвал дори никога тук или ако е идвал, Цезар Борджия, неустрашимият авантюрист, неуморимият и мрачен разбойник, е дошъл след него, открил е следите му, тръгнал е като мене по резките, вдигнал е като мене този камък, слязъл е преди мене и не ми е оставил нищо.“

Той остана минута неподвижен, замислен, вперил очи в мрачното и дълбоко отверстие.

„Сега, когато не разчитам вече на нищо, когато разбирам, че е безумно да храня някаква надежда, аз мога да продължа това приключение само от любопитство.“

Той стоеше все така неподвижен и размишляваше.

„Да, да, за такова приключение би се намерило място в живота на този царствен разбойник, примесен със сенки и светлини, в този низ от странни събития, които образуват пъстрата тъкан на неговото съществуване; това е приказно преमेждие, необходимо звено във веригата на делата му; да, Борджия е дошъл някоя нощ тук с факел в едната ръка, с шпага в другата, а на двайсет крачки от него може би

пред тази скала са стояли двама стражи, мрачни и зловещи, и са оглеждали земята, въздуха и морето, докато техният господар е влизал, както се каня да направя и аз, като е разлюшквал тъмнините със страшната си, пламтяща ръка.“

„Да, но какво е направил Цезар с тези стражи, на които е доверил по този начин тайната си?“ запита се Дантес.

„Онова, което са направили — отговори си той усмихнат — с гробарите на Аларих, които са заровили заедно с погребания.“

„Но ако Борджия е дошъл тук — продължаваше Дантес, — той е намерил и отнесъл съкровището; Борджия, който сравняваше Италия с ангинар и я изяждаше листче по листче, знаеше много добре цената на времето и не би го губил напразно да поставя скалата отново на предишното ѝ място.“

„Да слезем.“

И той слезе с недоверчива усмивка на устните си, шепнейки последната дума на човешката мъдрост: може би...

Но вместо мрака, който очакваше да намери, вместо задушния и спарен въздух Дантес видя мек, разсеян синкав здрач; въздухът и светлината проникваха не само през направения от него отвор, но и през невидимите отвън пукнатини на скалите — през тях се виждаше синевата на небето, където помръдваха трептящите клони на зелените дъбове и бодливите пълзящи разклонения на къпините.

След като прекара няколко секунди в пещерата, дето въздухът, не влажен и спарен, а по-скоро приятно топъл и благоуханен, беше толкова по-мек от температурата на острова, колкото синкавият здрач беше по-мек от слънцето, Дантес, свикнал от затвора да вижда в мрака, можа да разгледа и най-отдалечените ъгли на пещерата: тя беше от гранит, по който люспите от слюда искряха като диаманти.

„Уви — рече си Едмон с усмивка, — ето сигурно всички съкровища, оставени от кардинала; и добрият абат, виждайки насън искрящите стени, е живеел с големи надежди.“

Но Дантес си спомни думите на завещанието, което беше научил наизуст: „В най-отдалечения ъгъл на втория отвор“ — гласеше то.

Дантес беше проникнал само в първата пещера, трябваше да намери входа на втората.

Дантес се озърна наоколо; втората пещера, естествено, трябваше да се простира навътре в острова; той разгледа основите на камъните и

почука по една от стените, в която, според него, трябваше да се намира отворът, очевидно закрит за по-голяма предпазливост.

Кирката, прокъртяла няколко пъти, извлече тъп звук от скалата, така твърда, че челото на Дантес се покри с пот. Най-сетне на упорития копач се стори, че на едно място гранитната стена отговаря с по-глух и по-дълбок ек на неговия зов; той се взря с пламнал поглед в стената и с усета на затворник разбра онова, което никой друг не би разбрал може би — на това място сигурно имаше някакъв отвор.

Но за да не се труди напразно, Дантес, който като Цезар Борджия се беше научил да скъпи времето, опита с кирката останалите стени, изследва почвата с приклада на пушката си, разчисти пясъка в подозрителните места и като не намери и не различи нищо, върна се към онази част от стената, която издаваше утешителния звук.

Той почука отново — тоя път по-силно.

И тогава за своя почуда видя, че под ударите на кирката от стената се откърти някаква мазилка, подобна на онази, която слагат под фреските, и се посипа на парчета, като откри белезникав и мек камък, каквито са нашите обикновени дялани камъни. Отворът на скалата беше зазидан с такива камъни; камъните бяха покрити с мазилка, а на мазилката бяха придали цвета и лъскавината на гранита.

Дантес удари с острия край на кирката и той влезе един пръст в зазиданата врата.

Ето къде трябваше да копае.

По някакво странно свойство на човешката природа колкото повече доказателства намираше Дантес, че Фариа не се е мамил, толкова по-големи съмнения го обземаха, толкова по-близо беше до отчаянието, новото откритие, което би трябвало да му вдъхне нови сили, му отне и последните, които му бяха останали, кирката се плъзна и едва не падна от ръцете му; той я сложи на земята, избърса челото си и излезе от пещерата уж да види дали някой не го наблюдава, а всъщност за да подиша свеж въздух, защото чувствуваше, че — аха — ще припадне.

Островът беше пуст и слънцето, издигнало се наскоро над небето, сякаш го закриляше с огненото си око; далеч малки рибарски лодки бяха разперили криле над синьото като сапфир море.

Дантес не беше хапнал от заранта; но не му беше сега до ядене; той сръбна глътка ром и се върна ободрен в пещерата.

Кирката, която му се стори толкова тежка, сега отново беше станала лека; той я вдигна като перо и се залови здраво за работа.

След няколко удара забеляза, че камъните не са споени, а само сложени един върху друг и покрити с мазилката, за която споменахме; той мушна в една от пукнатините върха на кирката, налегна дръжката и видя с радост как камъкът падна в краката му.

От тоя миг на Дантес оставаше само да извлича камъните с върха на кирката и те един след друг падаха до първия.

Отдавна Дантес можеше да влезе в пробития отвор, но той все още се бавеше, за да отдалечи увереността и да запази надеждата.

Най-сетне, надвил минутното си колебание, Дантес мина от първата пещера във втората.

Втората пещера беше по-ниска, по-тъмна и по-зловеща от първата; въздухът, който проникваше в нея през току-що пробития отвор, имаше тази задушлива миризма, която за учудване на Дантес нямаше в първата.

Дантес почака, докато външният въздух поосвежи мъртвата атмосфера, и влезе.

Наляво от отвора имаше дълбок и тъмен ъгъл.

Но ние вече казахме, че за окото на Дантес не съществуваше тъмнина.

Той огледа втората пещера; тя беше празна, както и първата.

Съкровището, ако то съществуваше, беше заровено в този тъмен ъгъл.

Настъпи минута на мъчително безпокойство; две стъпки земя — ето всичко, което отделяше Дантес от най-голямата радост или най-голямото отчаяние.

Той пристъпи към ъгъла и сякаш обзет от внезапна решителност, смело взе да копае в земята.

При петия или шестия удар на кирката желязото удари със звън в желязо.

Никога тревожният набат, никога погребалната камбана не е произвеждала такова впечатление върху оня, който ги е чул. Дори ако не намереше нищо, Дантес не би побледнял така.

Той копна до мястото, където беше копал вече, и срещна същата съпротива, но звукът беше друг.

„Това е дървен сандък, опасан с железни обръчи“ — рече си той.

В този миг, заслонил светлината, мина нечия бърза сянка.

Дантес изпусна кирката, грабна пушката, мина през отвора и се спусна навън.

Една дива коза беше прескочила над първия вход на пещерата и ошмулваше едно храстче на няколко крачки оттам.

Това беше сгоден случай да си осигури вечеря, но Дантес се уплаши да не би пушечният изстрел да привлече някого.

Той поразмисли малко, отсече едно смолисто дърво, запали го от още димящия огън, на който контрабандистите бяха пекли ярето, и се върна с тази факла в пещерата.

Той не искаше да изгуби нито една подробност от онова, което му предстоеше да види.

Той поднесе факлата до неизкопаната още от него безформена дупка и разбра, че не се е излъгал: кирката му беше удряла поред ту на желязо, ту на дърво.

Той забучи факлата в земята и се залови отново за работа.

За няколко минути една площадка, три стъпки дълга и две широка, беше разчистена и Дантес видя един дъбов сандък, опасан с железни обръчи. В средата на капака блестеше сребърна плочка, непотъмняла от пръстта, с герба на рода Спада — отвесно положена шпага върху овален щит, каквито са италианските гербове, и над тях кардиналска шапка.

Дантес лесно ги позна: толкова пъти му ги беше рисувал абат Фариа!

Сега вече не оставаше съмнение, съкровището беше тук; никой не би взимал предпазни мерки, за да поставя отново на мястото му един празен сандък.

В един миг Дантес разчисти цялата пръст около сандъка и пред него се показва отпърво средната ключалка, после двата катинара и дръжките отстрани; всичко това беше изковано с майсторството, отличаващо онази епоха, когато изкуството е облагородявало и най-грубите метали.

Дантес хвана сандъка за дръжките и се опита да го вдигне; нещо невъзможно.

Опита се да го отвори — ключалката и катинарите бяха заключени; тези верни пазачи сякаш не искаха да предадат съкровището си.

Дантес вмъкна острия край на кирката между сандъка и капака, натисна дръжката на кирката, капакът изскърца и се счупи. Широкият отвор направи обръчите излишни, те паднаха на свой ред, стискайки все още с яките си нокти поизкъртените дъски, и сандъкът се отвори.

Шемет и треска обзеха Дантес; той грабна пушката, запъна спусъка и я сложи до себе си. Отначало затвори очи, както правят децата, за да видят в блестящата нощ на въображението си повече звезди, отколкото могат да се наброят на още светлото небе, после ги отвори и замря ослепен.

В сандъка имаше три отделения.

В първото с жълточервеникави отблясъци лъщяха огнени жълтици.

Във второто — подредени слитъци, неодялани, но обладаващи теглото и ценността на златото.

Най-сетне в третото отделение, което беше пълно до половина, Едмон загреба с длан диаманти, бисери, рубини, които, падайки в искрящ водопад едни върху други, тракаха, както градушката бие по прозорците.

След като докосна, притисна, зарови треперещите си ръце в златото и скъпоценните камъни, Едмон стана и в трескав унес изхвъркна от пещерите като човек, близък до лудост. Той скочи на една скала, откъдето се виждаше морето, и не видя никого; беше сам, съвсем сам с несметното си, нечувано, приказно богатство; сънуваше ли той, или беше буден? Присънило ли му се беше бегло всичко това, или той притискаше в прегръдките си една действителност?

Искаше му се да види отново своето злато, а чувствуваше, че в тази минута не може да понесе вида му. Той хвана с две ръце главата си, сякаш искаше да задържи разума, готов да избяга; после хукна през острова не само без да избира път, защото на остров Монте Кристо нямаше пътища, но и без определена посока, като плашеше дивите кози и морските птици с виковете и ръкомаханията си. После по околен път се върна и като все още не вярваше, се спусна в първата пещера, сетне във втората и отляво видя пред себе си този златен и диамантен рудник.

Този път той падна на колене, като притискаше конвулсивно с две ръце подскачащото си сърце.

Не след много той се почувствува по-спокоен и заедно с това по-щастлив, защото чак сега започна да вярва в щастието си.

Тогава се залови да пресмята своето богатство; в сандъка имаше хиляда кюлчета злато, всяко с тегло два-три фунта; после изброи на купчини двайсет и пет хиляди жълтици, всяка на стойност около осемдесет франка наши днешни пари, всички с лика на папа Александър VI и неговите предшественици, и забеляза, че само наполовина изпразни отделението; най-сетне отмери десет кривача бисери, скъпоценни камъни, диаманти, много от които, изсечени от най-добрите златари на епохата, представляваха художествена стойност, немалка дори в сравнение с тяхната отделна стойност.

Дантес видя как денят клони на запад и гасне малко по малко. Той се уплаши да не го изненада нощта в пещерата и излезе с пушка в ръка. Едно парче сухар и няколко глътки вино му замениха вечерята. После той постави плочата на предишното място, легна върху нея и спа само няколко часа, закрил с тялото си входа за пещерата.

Тази нощ беше една от най-сладостните и едновременно най-страшните нощи, каквито беше преживял два или три пъти през живота си този човек на огнени страсти.

XXV. НЕПОЗНАТИЯТ

Денят настъпи. Дантес го чакаше отдавна с отворени очи. Той стана с първите лъчи, изкачи се, както предния ден, на най-високата скала на острова, за да огледа околностите; всичко беше пусто, както и тогава.

Едмон слезе, вдигна камъка, напълни джобовете си със скъпоценности, намести колкото се може по-добре дъските и железата на сандъка, покри го с пръст, утъпка пръстта, посипа отгоре пясък, за да не личи изкопаното място от останалата почва; излезе от пещерата, сложи плочата, натрупа върху плочата различни по големина камъни; насипа пръст в пролуките, посади в тях мирти и изтравничета, поля новите растения, за да изглежда, че растат тук отдавна, заличи следите от стъпките си около това място и зачака с нетърпение връщането на другарите си. Сега вече нямаше защо да губи времето си в съзерцание на златото и диамантите, да стои на Монте Кристо и да варди като дракон безполезните съкровища. Сега трябваше да се върне в живота, сред хората, и да заеме в обществото положението, влиянието и властта, които дава на този свят богатството, първата и най-голяма сила, с каквата може да разполага човекът.

Контрабандистите се върнаха на шестия ден. Дантес позна още отдалеч по вида и хода „Младата Амелия“; тогава се довлече чак до пристанището като ранения Филоктет и когато другарите му слязоха на брега, той, все още оплаквайки се, им съобщи, че се чувства по-добре; после на свой ред изслуша разказа за техните приключения. Те действително постигнали успех; но едва свършили разтоварването и получили известие, че един стражев бриг в Тулон току-що излязъл от пристанището и се насочил към тях. Те побързали тогава да избягат, като съжалявали, че с тях не е Дантес, който умее така изкусно да ускорява хода на кораба. Скоро съзрели ловния кораб; но се възползували от нощта, заобиколили носа на Корсика и се изплъзнали.

Изобщо пътуването било сполучливо; и всички, особено Джакопо, съжаляваха, че Дантес не е участвувал в него, за да получи

своя дял от печалбите, възлизащ на петдесет пиастра.

Едмон остана невъзмутим; той не се усмихна дори при преброяването на облагите, които би поделил с тях, ако беше напуснал острова; и тъй като „Младата Амелия“ беше дошла в Монте Кристо само за него, той се качи на борда още същата вечер и последва капитана в Ливорно.

В Ливорно отиде при един евреин и продаде четири от най-дребните си диаманти, по пет хиляди франка всеки. Евреинът би могъл да се осведоми как са попаднали у един моряк такива скъпоценности; но премълча, защото вземаше от всеки камък по хиляда франка печалба.

На другия ден Едмон купи една съвсем нова ладия и я подари на Джакопо, като прибави към този подарък сто пиастра, за да наеме Джакопо екипаж, но с условие, че ще замине за Марсилия и ще му донесе известия за един старец на име Луи Дантес, който живее на Меланските алеи, и за една девойка, която живее в село Каталаниите и се нарича Мерседес.

На Джакопо се стори, че сънува; Едмон му разказа тогава, че е станал моряк по една безразсъдна постъпка, защото родителите му не му давали необходимите пари за издръжка; но когато пристигнал в Ливорно, получил наследство от един чичо, който му завещал цялото си състояние. Високата образованост на Дантес придаваше голяма правдоподобност на този разказ и Джакопо не се усъмни нито за миг, че неговият отдавнашен другар не му казва истината.

От друга страна, тъй като срокът на службата му в „Младата Амелия“ беше изтекъл, Едмон се сбогува с капитана, който се опита отначало да го задържи, но узнал като Джакопо за наследството, се отказа от надеждата да промени решението на предишния си моряк.

На другата сутрин Джакопо отплува за Марсилия; той трябваше да се срещне с Едмон на Монте Кристо.

В същия ден Дантес тръгна, без да каже къде отива, като на сбогуване награди щедро екипажа на „Младата Амелия“ и обеща на стопанина ѝ да му се обади някой ден.

Дантес замина за Генуа.

Тук, тъкмо когато пристигаше, изпитваха една малка яхта, поръчана от един англичанин, който, чул, че генуезците са най-добрите корабостроители в Средиземно море, беше пожелал да има генуезка

яхта; англичанинът се беше спазарил за четиридесет хиляди франка; Дантес предложи за нея шейсет хиляди, с условие, че корабът му ще бъде предаден в същия ден. Докато чакаше корабът да бъде завършен, англичанинът беше отишъл на обиколка из Швейцария. Той трябваше да се върне едва след три седмици или месец; строителят реши, че ще има време да построи друг. Дантес заведе строителя в магазина на един евреин, мина с него в задната стая и евреинът начете шейсет хиляди франка на строителя.

Строителят предложи на Дантес услугите си да му набере екипаж, но Дантес му благодари, като каза, че е свикнал да плава сам, и поиска да му направят в каютата, до възглавето на леглото, шкаф със секретна брава, разделен на три отделения, също със секретни брави. Той даде размера на тези отделения и те бяха направени още на следния ден.

Два часа по-късно Дантес излизаше от пристанището на Генуа, изпровождан от погледите на тълпа любопитни, петимни да видят испанския благородник, който имаше навик да пътува сам по море.

Дантес се справи чудесно; с помощта на кормилото, без да го оставя, той караше кораба да изпълнява всички необходими маневри, така че той изглеждаше разумно същество, готово да се подчини на най-малкия даден подтик, и Дантес се съгласи в душата си, че генуезците заслужават славата си на първи корабостроители в света.

Любопитните изпратиха малкия кораб с очи, докато той се изгуби от погледа им, и тогава възникнаха препирни за това, къде отива: едните казваха — за Корсика, другите — за остров Елба; някои бяха готови да се обзаложат, че отива в Испания, а четвърти пък твърдяха, че отива в Африка; никому не хрумна да назове остров Монте Кристо.

А тъкмо на остров Монте Кристо отиваше Дантес.

Той стигна там към края на втория ден; корабът беше прекрасен ветроход и беше изминал разстоянието за тридесет и пет часа. Дантес беше изучил отлично очертанията на брега и без да се отбива в пристанището, пусна котва в малкото заливче.

Островът беше пуст; явно никой не беше слизал от времето, когато Дантес бе заминал; той отиде да види съкровището си; всичко се намираше в същото състояние, в което го беше оставил.

На другия ден несметните му богатства бяха пренесени на борда на яхтата и заключени в трите отделения на тайния шкаф.

Дантес почака още седмица. Цялата тази седмица криволезе с яхтата си около острова, като я проучваше, както един ездач обзвда коня си; за това време той узна всичките й достойнства и недостатъци; Дантес се зарече да увеличи едните и да поправи другите.

На осмия ден Дантес видя да иде един малък кораб с вдигнати платна и позна ладията на Джакопо; той даде знак, на който Джакопо отговори, и два часа по-късно ладията се приближи до яхтата.

И на двата въпроса Едмон получи печален отговор.

Старият Дантес беше умрял. Мерседес беше изчезнала.

Едмон изслуша двете известия със спокойно лице; но тозчас слезе на сушата, като забрани да го последват.

След два часа се върна; двама моряци от ладията на Джакопо преминаха на яхтата му, за да му помагат, и той заповяда да вземат курс към Марсилия. Той предвиждаше смъртта на баща си, но какво беше станало с Мерседес?

Едмон не можеше да даде изчерпателни указания на ни един агент, без да издаде тайната си; освен това той искаше да събере и други сведения, а това можеше да направи само той. Огледалото беше му показало в Ливорно, че няма опасност да бъде познат; пък и сега имаше на разположение всички средства, за да промени външността си. И ето, една сутрин яхтата, следвана от малката рибарска ладия, влезе смело в пристанището на Марсилия и се спря точно срещу онова място, където в съдбоносната вечер бяха го качили на лодка, за да го откарат в замъка Иф.

Не без известен трепет Дантес видя приближаващия се към него в карантинната лодка стражар. Но с придобитата вече пълна самоувереност той му подаде английския си паспорт, купен в Ливорно; и с помощта на този чуждестранен пропуск, тачен във Франция много повече от френския, Едмон слезе без никакво затруднение на брега.

Първият, когото Дантес зърна, щом стъпи на улица Канебиер, беше един моряк от „Фараон“. Този човек беше служил под негово началство и сякаш нарочно се намираше там, за да може Дантес да се убеди в станалите с него промени. Дантес се запъти право към него и му зададе няколко въпроса, на които морякът отговори, без да проличи

нито по думите му, нито по израза на лицето му, че е виждал някога оня, който се обръщаше към него.

Дантес даде на моряка една монета от благодарност за сведенията; една минута след това долови как честният човек тича подир него. Дантес се обърна.

— Извинявайте, господине рече морякът, но вие сигурно сте сбъркали; помислили сте, че ми давате двуфранкова монета, а ми дадохте двоен наполеон.

— Действително, приятелю мой — отвърна Дантес, — сбъркал съм; но тъй като вашата честност заслужава награда, ето ви още един, моля ви да го приемете и да пиете с другарите си за мое здраве.

Морякът беше така учуден, че не му дойде наум дори да поблагодари на Едмон; погледна подире му и си рече:

„Той ще е някой набаб, дошъл от Индия.“

Дантес продължи пътя си; с всяка стъпка сърцето му замираще, обхванато от ново чувство; спомени от детството му, неизличими спомени, които не напускаха съзнанието му никога, изникваха на всеки кът от площада, на всеки уличен ъгъл, на всеки кръстопът. Когато стигна до края на улица Ноай и зърна Меланските алеи, той усети как краката му се подкосяват и насмалко не падна под колелата на една кола. Най-сетне стигна до къщата, дето живееше баща му. Поветите и латинките бяха изчезнали от мансардата, където някога ръката на стареца ги подреждаше така грижовно.

Той се облегна на едно дърво и известно време гледа замислен горните етажи на тази вехта къща; най-сетне пристъпи към вратата, прекрачи прага, запита дали няма свободно жилище и макар жилището на петия етаж да беше заето, изказа такова настойчиво желание да го види, че портиерът се качи и поиска от обитателите му позволение да покаже на чужденеца двете стаи, от които се състои то. Обитателите бяха един млад мъж и една млада жена, оженили се едва преди седмица.

Като видя двамата младоженци, Дантес въздъхна дълбоко.

Впрочем нищо не напомняше на Дантес бащиния му апартамент: тапетите бяха други; всички стари мебели, приятели от детинството му, израснали в паметта му с безбройните си подробности, бяха изчезнали. Само стените бяха същите.

Дантес погледна към леглото; то стоеше на същото място, на което се намираше леглото на предишния наемател; очите на Едмон се овлажниха неволно: на това място старецът сигурно беше издъхнал, шепнейки името на сина си.

Младите съпрузи гледаха с учудване този суров мъж, по бузите на който се търкулнаха две едри сълзи, без лицето му да трепне. Но всяка скръб е свещена и младите хора не зададоха на непознатия никакъв въпрос; само се оттеглиха, за да го оставят да се наплаче, а когато си тръгна, изпроводи го, като му казаха, че може да дойде пак, когато пожелае, и че ще бъде винаги радушно приет в тяхното скромно жилище.

Като слезе един етаж по-долу, Едмон се спря пред друга врата и попита дали живее още тук шивачът Кадрус. Но портиерът му отговори, че човекът, за когото пита, се е разорил и сега държи ханче на пътя от Белгард за Бокер.

На входа Дантес попита за адреса на стопанина на къщата, отиде при него, представи се под името лорд Уилмор (това име и тази титла бяха вписани в паспорта му) и купи от него къщата на Меланските алеи за двайсет и пет хиляди франка. Тя струваше десет хиляди франка по-евтино. Но дори да му поискаха половин милион, Дантес би платил тази цена.

Същия ден младите съпрузи от петия етаж бяха уведомени от нотариуса, узаконил покупката, че новият собственик им предлага да си изберат който щат друг апартамент в къщата срещу същия наем, ако те му отстъпят двете заети от тях стаи.

Това странно събитие занимава повече от седмица всички обитатели на Меланските алеи и предизвика хиляди догадки, от които нито една не се оказа вярна.

Но още повече обърка и смути всички умове обстоятелството, че същият човек, който през деня беше дошъл в къщата на Меланските алеи, вечерта се разхождаше в каталанското селце и се отби в една бедна рибарска къща, дето се бави повече от час, като разпитваше за разни хора, умрели или изчезнали преди повече от петнайсет-шестнайсет години.

На другия ден рибарите, при които беше се отбивал да разпитва, получиха подарък съвсем нова каталанска ладия, снабдена с две големи и една по-малка мрежа.

На тези честни хора много им се искаше да поблагодарят на великодушния посетител; но те научиха, че подир разговора си с тях той заръчал нещо на някакъв моряк, яхнал един кон и излязъл от Марсилия през Екската порта.

XXVI. ХАНЪТ НА ГАРДСКИЯ МОСТ

Онези, които като мене са избродили пеш Южна Франция, сигурно са забелязали между Белгард и Бокер, комай на половината път между селото и града, но все пак по-близо до Бокер, отколкото до Белгард, малко ханче, където на висяща ламаринена табела, проскърцваща при най-лекия вятър, се вижда някакво забавно изображение на Гардския мост. Това ханче, ако се върви по течението на Рона, се издига на лявата страна на пътя, с калкан към реката; до него се намира онова, което в Лангедок наричат градина, тоест един ограден парцел земя до задната страна на постройката, дето пълзят няколко хилави маслинови дръвчета и диви смоковници с посребрен от праха листак; между тях растат чесън, пиперки и бял лук, никакъв друг зеленчук; най-подир, в ъгъла, сякаш забравен часовой, една висока пиния извисява скръбно гъвкавото си стебло, чийто връх, разперен като ветрило, пука под трийсетградусовия слънчев пек.

Всички тези дървета, големи или малки, са се изкривили, наклонени естествено на онази посока, в която духа мистралът, един от трите бича на Прованс; другите два, както е известно или пък не е известно, са Дюранс^[1] и парламентът.

В околната равнина, подобна на голямо езеро от прах, виреят тук-там няколко пшенични класа, отглеждани от местните градинари сигурно от любопитство, дето кацат щурците, които с пронизителната си и еднообразна песен преследват пътниците, залутани в тази пустош.

От седем-осем години приблизително това ханче държаха един мъж и една жена, цялата прислуга на които се състоеше от прислужничка на име Тринет и коняр, когото викаха Пако; тези двама слуги бяха впрочем предостатъчни, откакто между Бокер и Егморт беше прокопан канал и корабите смениха победоносно пощенските коне, а шлеповете — дилижанса.

Този канал, като че за още по-голяма досада на нещастния разорен ханджия, минаваше между хранещата го Рона и опустелия път

на стотина крачки от хана, на който ние току-що дадохме кратко, но вярно описание.

Съдържателят на ханчето беше човек на четиридесет — четиридесет и пет години, висок, сух и жилест, истински южняк, с дълбоки, хлътнали и блестящи очи, с орлов нос и бели като на хищник зъби. Косите му, които въпреки първите мразове на старостта не искаха сякаш да побелеят, бяха, както и кръглата му брада, гъсти, къдрави и леко осланени тук-там с някой и друг бял косъм. Лицето му, от рождение мургаво, беше се покрило с още един слой чернило поради навика на сиромаша да стърчи от сутрин до вечер на прага, за да види не идва ли пеш, или с кола някой пътник; чакаше той почти винаги залудо и нищо не защитаваеше през това време лицето му от опустошителното слънце освен червената кърпа, вързана на главата му както у испанските мулетари. Този човек беше нашият стар познайник Гаспар Кадрус.

Съпругата му, чието моминско име беше Мадлена Радел, беше, напротив, бледа, мършава и болнава жена; родена в околностите на Арл, тя беше запазила следи от красотата, с която се славят жените от този край, но лицето ѝ беше рано посърнало от пристъпите на потайната треска, така разпространена между населението, което живее в съседство с егмортските блатата и камаргските тресавища. Затова тя почти никога не излизаше от стаята си на първия етаж, дето зъзнеше, излегната в креслото или полуседнала в кревата, докато мъжът ѝ, както винаги, стоеше на вратата — пост, който той напускаше твърде неохотно, защото колчем се върнеше при своята свадлива половина, тя го преследваше с вечните си жалби срещу съдбата, на които мъжът обикновено отговаряше философски:

„Мълчи, Карконтко! На бога е угодно така.“ Този прякор беше произлязъл от това, че Мадлен Радел се беше родила в село Карконт, разположено между Салон и Ламбеск. А тъй като по тези места хората почти винаги се наричат не с името си, а с прякора, мъжът ѝ беше заменил с това прозвище името Мадлен, твърде нежно и твърде благозвучно може би за неговия груб говор.

Ала въпреки тази мнима покорност пред повелите на провидението не бива да мислим, че нашият ханджия не роптаеше срещу сиромашията, до която го беше довел проклетият бокерски канал, и че равнодушно понасяше непрекъснатите оплаквания на жена

си. Като всички южняци, той беше човек въздържан и непридирчив, но суетен към всичко, което се отнасяше до външността; така във времето на благоденствието си той не беше пропуснал нито една ферада^[2], нито едно шествие с тараски^[3], без да се покаже с Карконтката; той в живописния костюм на южняците, нещо средно между каталанския и андалуския; тя в прекрасната носия на арлезианките, сякаш заета от Гърция или Арабия. Но часовниковите верижки, герданите, пъстроцветните пояси, извезаните корсажи, кадифените сака, чорапите с изящни ъгълчета, шарените гетри, облуката със сребърни токи малко по малко изчезнаха и Гаспар Кадрус, лишен от възможността да се покаже в миналото си великолепиe, беше се отказал заедно с жена си от всички тези светски празненства, чиято весела глъчка, измъчвайки тайно сърцето му, достигаше до сиромашкия му хан, който той продължаваше да държи не толкова за доходи, колкото за да има някакъв подслон.

Кадрус прекара, както обикновено, част от сутринта пред вратата, като местеше тъжен поглед от оскубаната ливадка, където кълвяха няколко кокошки, към двете крайни точки на пустия път, който се губеше с единия си край на юг, а с другия на север, когато изведнъж пискливият глас на жена му го накара да напусне своя пост; той влезе в хана, мърморейки, и се изкачи на първия етаж, като остави обаче вратата широко разтворена, сякаш канеше пътниците да не го забравят, когато минават.

В тази минута, когато Кадрус влизаше в хана, големият път, за който говорехме и в който бяха вперени погледите му, беше пуст и безлюден като пустиня на пладне; той се простираше, бял и безкраен, между две редици мършави дървета и беше ясно, че никакъв пътник по своя воля няма да тръгне в тоя час на деня по тази страхотна Сахара.

А в това време въпреки всички вероятности, ако останеше на поста си, Кадрус би видял как откъм Белгард се приближава конник с онзи благопристоен и дружелюбен ход, който показва най-добри отношения между коня и конника, конят, скопен, вървеше леко раван; конникът беше свещеник с черно расо и триъгълна шапка на главата въпреки палещия зной на пладнешкото слънце; и двамата се движеха с разумен тръс.

Пред вратата те се спряха; беше мъчно да се каже конят ли спря ездача, или ездачът — коня; но, така или инак, конникът слезе и повел коня за юздата, го завърза за мартинката на разнебитения кепенк, който се държеше само на една панта; после, като пристъпи към вратата, бършейки с памучна червена кърпичка потта, потекла по челото му, свещеникът почука три пъти по прага с железния край на бастуна си.

Тозчас едно голямо черно куче стана и направи няколко крачки, като лаеше и показваше белите си остри зъби — двойна враждебна проява, която свидетелствуваше колко малко е свикнало то да вижда външни хора.

Тозчас дървената стълба, която извиваше покрай стената, се затресе от тежки стъпки и отгоре, превит, слезе заднишком стопанинът на бедното жилище.

— Ида — говореше, силно учуден, Кадрус, — ида, ще млъкнеш ли ти, Марготен. Не се страхувайте, господине, то лае, но не хапе. Вие искате вино, нали? Такава мръсна жегга е... Ах, извинявайте — сепна се Кадрус, като видя с какъв пътник има работа, — извинявайте, не знаех кого имам честта да посрещна; какво искате, какво желаете, господин абат? Аз съм на вашите услуги.

Свещеникът гледа Кадрус две-три секунди със странно внимание, дори сам се мъчеше сякаш да привлече вниманието му върху себе си; после, като видя, че лицето на ханджията не изразява нищо освен учудване, задето не получава отговор сметна, че е време да тури край на това учудване и рече със силен италиански акцент:

— Не сте ли вие господин Кадрус?

— Да, господине — рече стопанинът, може би още по-учуден от въпроса, отколкото от мълчанието, — аз съм същият; Гаспар Кадрус, на вашите услуги.

— Гаспар Кадрус... да, мисля, че такова е името и презимето; вие сте живели някога на Меланските алеи, нали? На четвъртия етаж?

— Точно така.

— И по занятие сте били шивач?

— Да, но работата тръгна зле: в тази проклета Марсилия е толкова горещо, че хората там, мисля, скоро ще престанат съвсем да се обличат. Но заговорихме за горещината, не искате ли да се поосвежите, господин абате?

— Разбира се, донесете една бутилка, от вашето най-добро вино и ние ще подхванем разговора, ако обичате, на онова място, дето го прекъснахме.

— Както желаете, господин абате — рече Кадрус.

И за да не изпусне случая да продаде една от последните си бутилки с кахорско вино, Кадрус побърза да вдигне капака в пода на приземната стая, която служеше едновременно и за зала, и за кухня.

Когато след пет минути той отново се появи, абатът седеше вече на едно столче, облакът на дългата маса, а Марготен, който явно се беше помирил с него, чул, че този странен пътешественик ще вземе нещо, беше сложил на бедрото му изпосталялата си шия и го гледаше с умилни очи.

— Сам ли живеете? — попита абатът стопанина, докато той слагаше пред него бутилката и една чаша.

— О, боже мой, да, сам или почти сам, господин абате; защото жена ми не може да ми помага, тя е вечно болна, клетата Карконтка.

— А, вие сте женен! — рече свещеникът с известно участие и хвърли наоколо си поглед, с който сякаш преценяваше оскъдната покъщнина на бедното семейство.

— Намирате, че не съм богат, нали, господин абате? — отзова се с въздишка Кадрус. — Но какво да се прави? Не е достатъчно да бъдеш честен човек, за да благоденствуваш на тоя свят.

Абатът втренчи пронизителен поглед в него.

— Да, честен човек; с това мога да се похваля, господин абате — рече стопанинът, като издържа погледа на абата, притиснал ръка на гърдите, като клатеше глава, — а в наше време всеки не може да каже същото.

— Толкоз по-добре, ако онова, с което се хвалите, е истина — каза абатът, — защото рано или късно, убеден съм твърдо в това, честният човек ще бъде възнаграден, а лошият — наказан.

— Полага се на вашия сан да говорите така, господин абате; на вашия сан се полага да говорите така — възрази Кадрус с горчивина, — но човек е свободен и да не вярва на думите ви.

— Грешите, като приказвате така, господине — рече абатът, — може би аз сам ей сега ще ви дам доказателство за справедливостта на думите си.

— Какво искате да кажете? — попита Кадрус учудено.

— Искам да кажа, че трябва първо да се уверя дали вие сте човекът, когото търся.

— Какви доказателства да ви дам?

— Познавахте ли в 1814 или 1815 един моряк на име Дантес?

— Дантес!... Дали познавам клетника Едмон! Хубава работа. Та той беше дори един от най-добрите ми приятели! — извика Кадрус и силна червенина заля лицето му, докато ясните и спокойни очи на абата сякаш се разширяваха, за да обхванат с един поглед целия събеседник.

— Да, мисля действително, че се наричаше Едмон.

— Дали малкият се наричаше Едмон? Хубава работа! Това е също тъй вярно, както и че аз се наричам Гаспар Кадрус. И какво е станало, господин абате, с клетия Едмон? — продължаваше ханджията. — Познавахте ли го вие? Жив ли е още? Свободен ли е? Щастлив ли е?

— Умря в затвора, по-отчаян и по-нещастен от каторжниците, които мъкнат веригите си в Тулонската каторга.

Смъртна бледност смени залялата лицето на Кадрус руменина. Той се извърна настрана и абатът го видя как изтрива една сълза с крайчеца на червената кърпа, вързана на главата му.

— Клетото момче! — пошепна Кадрус. — На, ето ви още едно доказателство в потвърждение на думите ми, господин абате, че добрият бог е добър само за лошите. Ах — продължи Кадрус с цветистия език на южняците, — светът става от ден на ден по-лош, дано от небето вали два дни огън и жупел, и да се свърши всичко!

— Види се, вие от сърце сте обичали този момък? — попита абатът.

— Да обичах го силно — рече Кадрус, — макар да ме гризе съвест, че веднъж завидях на щастието му. Но после, кълна ви се, да не се казвам Кадрус, ако лъжа, много съжалявах за нещастната му участ.

Настъпи минута мълчание, през която абатът не откъсваше втренчения си поглед от подвижното лице на ханджията.

— А вие познавахте ли клетото момче? — продължи Кадрус.

— Бях повикан на смъртното му ложе и му дадох последните утешения на вярата — отговори абатът.

— А от какво умря той? — попита Кадрус със задавен глас.

— Че от какво умират в затвора на трийсет години, ако не от самия затвор?

Кадрус избърса потта, която течеше по челото му.

— Най-страшното е — подзе абатът, — че Дантес на смъртното си ложе ми се закле в Христа, чиито нозе целуваше на разпятието, че не знае истинската причина за хвърлянето му в затвора.

— Вярно, вярно — прошепна Кадрус, — той не можеше да знае това; не, господин абате, клетото момче не е лъгало.

— И затова ми възложи да изясня нещастieto му, което сам не е могъл да изясни, и да възстановя честта на името му, ако то е било опетнено.

И погледът на абата, все по-втрещен и по-втрещен се впи в помръкналото изведнъж лице на Кадрус.

— Един богат англичанин — продължи абатът, — негов другар по нещастие, пуснат от затвора при втората реставрация, притежавал диамант на голяма стойност. На излизане от затвора той подарил този диамант на Дантес от благодарност за това, че при едно заболяване се грижил за него като за брат. Дантес, вместо да подкупи тъмничарите, които впрочем са могли да вземат наградата и после да го предадат, пазел старателно скъпоценния камък в случай, че излезе от затвора; ако излезеше от затвора, той би осигурил съществуването си само с продажбата на този диамант.

— Наистина ли, както казвате — попита Кадрус с пламнали очи, — това е бил диамант с голяма стойност?

— Всичко е относително — подзе абатът: — с голяма стойност за Едмон, този диамант са оценявали на петдесет хиляди франка.

— Петдесет хиляди франка! — извика Кадрус. — Трябва да е бил голям колкото орех?

— Не чак толкова — рече абатът, — но вие сами можете да съдите, защото аз го нося със себе си.

Очите на Кадрус сякаш търсеха под дрехите на абата камъка.

Абатът извади от джоба си кутийка от черен сахтиян, отвори я и поднесе към изумените очи на Кадрус искрящото чудо, сложено на един възхитително изработен пръстен.

— И това струва петдесет хиляди франка?

— Без пръстена, който сам струва доста скъпо — рече абатът.

И той затвори отново калъфчето и сложи в джоба си диаманта, който продължаваше да блести в съзнанието на Кадрус.

— Но как сте се сдобили с този диамант, господин абате? — попита Кадрус. — Нима Едмон ви направи свой наследник?

— Не наследник, а изпълнител на своето завещание. „Имах трима добри приятели и годеница — рече ми той, — и четиримата, уверен съм, съжаляват горчиво за мене: единият от тези добри приятели се наричаше Кадрус...“

Кадрус потрепера.

— „Другият — продължи абатът, сякаш не забеляза вълнението на Кадрус, — другият се наричаше Данглар; третият добави той, — макар и мой съперник, ме обичаше също...“

Дяволска усмивка освети лицето на Кадрус и той поиска да прекъсне абата.

— Почакайте рече абатът, — оставете ме да свърша и ако имате да ми кажете нещо, ще ми го кажете после. „Другият, макар и мой съперник, ме обичаше също и се наричаше Фернан; а моята годеница се казваше...“ аз не си спомням името на годеницата — рече абатът.

— Мерседес — рече Кадрус.

— Ах, да, точно така — подзе със сподавена въздишка абатът — Мерседес.

— И после? — попита Кадрус.

— Дайте ми шишето с вода — рече абатът.

Кадрус побърза да изпълни желанието му. Абатът наля вода в чашата си и отпи няколко глътки.

— Къде бяхме спрели? — попита той, като сложи чашата на масата.

— Годеницата се казваше Мерседес.

— Да, така. „Вие ще отидете в Марсилия...“ Това каза пак Дантес, разбирате, нали?

— Напълно.

— Ще продадете този диамант, ще разделите парите на пет части и ще ги раздадете на моите добри приятели, единствените същества, които ме обичаха на земята!

— Как на пет части? — рече Кадрус. — Вие ми назовахте само четирима души.

— Защото петият е умрял, както ми казаха... Петият беше бащата на Дантес.

— Уви, да — рече Кадрус, разкъсван от противоречиви страсти, — уви, да, клетият човек умря.

— Аз научих това събитие в Марсилия — отговори абатът, като се мъчеше да изглежда равнодушен, — но от деня на тази смърт беше минало толкова дълго време, че не можах да събера никакви подробности: знаете ли вие нещо за края на стареца?

— Че кой може да знае това по-добре от мене? — възкликна Кадрус. — Ние със стареца живеехме врата до врата... Ех, боже мой! Не мина и година от изчезването на сина му, и клетият старец умря.

— Но от какво умря той?

— Лекарите нарекоха болестта му... мисля, гастроентерит; хората, които го познаваха, казваха, че е умрял от скръб... а аз, който почти го видях как умира, казвам, че умря...

Кадрус се запъна.

— Умря от какво? — с мъчителна тревога попита свещеникът.

— Умря от глад!

— От глад ли? — извика абатът, като подскочи от столчето. — От глад! И последната твар не умира от глад! Кучетата, които скитат по улиците, намират винаги милосърдна ръка, която им хвърля късче хляб; а един човек, един християнин, е умрял от глад сред други хора, които също се наричат християни! Невъзможно, о, това е невъзможно!

— Казвам ви самата истина — отговори Кадрус.

— И правиш грешка — рече един глас от стълбата, — защо се бъркаш, дето не трябва?

Двамата мъже се обърнаха и видяха през перилата на стълбата болнаво лице на Карконтката; тя беше се довякла тук от стаята си и подслушваше разговора им, седнала на най-горното стъпало, с глава, облегната на коленете.

— А ти защо се бъркаш, дето не трябва, жено? — рече Кадрус. — Господинът иска сведения, любезността налага да му ги дам.

— Да, ама благоразумието налага да не му ги даваш. Отгде знаеш с какво намерение иска да те разпитва той, глупако?

— С най-добро, госпожо, гарантирам за това — рече абатът. — Вашият съпруг няма защо да се страхува, стига да отговаря искрено.

— Знаем ги ние тези приказки! Започват с разни обещания, после се задоволяват да кажат, че няма защо да се страхуваш; после си отиват, без да изпълнят обещанието, и една хубава сутрин, кой знае откъде, върху тебе, сиромаха, се стоварва бедата.

— Бъдете спокойна, добра жено, бедата няма да се стовари върху вас заради мене, гарантирам ви.

Карконтката измърмори още нещо, което не можеше да се разбере, отпусна отново глава на коленете си и треперейки в треска, остави мъжа си да продължи разговора, като при това се стараеше да не изпусне нито дума.

Тогава абатът отпи няколко глътки вода и се съвзе.

— Но мигар нещастният старец — подхвана отново той — е бил така изоставен от всички, че е умрял от такава смърт?

— О, не, господин абате — отговори Кадрус, — каталанката Мерседес и господин Морел не го изоставиха; но клетият старец изведнъж намрази дълбоко Фернан, същия оня — добави Кадрус с присмехулна усмивка, — когото Дантес е нарекъл пред вас свой приятел.

— А не му ли е бил приятел? — попита абатът.

— Гаспар, Гаспар! — пошепна жената горе от стълбата. — Внимавай какво казваш!

Кадрус махна нетърпеливо с ръка и не удостои жена си с отговор.

— Може ли да бъдеш приятел на човека, чиято жена пожелаваш? Дантес от добросърдечие е нарекъл всички тези хора свои приятели... Клетият Едмон! Впрочем по-добре, че не е знаел нищо; трудно е щяло да бъде за него да им прости в часа на смъртта... И каквото и да казват — продължи Кадрус със своя език, нелишен от груба поезия, — аз се страхувам повече от проклятието на умрелите, отколкото от омразата на живите!

— Глупак! — рече Карконтката.

— А знаете ли вие — продължи абатът — какво е направил Фернан против Дантес?

— Дали знам, има си хас.

— Говорете тогава.

— Гаспар, върши, каквото щеш, ти си си господар — обади се жената, — но ако ми вярваш, по-добре е да си мълчиш.

— Този път ти си май права, жено — рече Кадрус.

— И тъй, вие не искате да кажете нищо? — подзе абатът.

— Каква полза! — въздъхна Кадрус. — Ако момъкът беше жив и дойдеше при мене да узнае един път завинаги кои са му приятели и кои врагове, тогава друга работа; но той, както ми казахте вие, е в земята, той не може вече да мрази, не може вече да мъсти, затуй да турим пепел на всичко това.

— Тогава искате ли — попита абатът — да дам на тези хора, които смятате за недостойни и лъжливи приятели, наградата, предназначена за преданата дружба?

— Вярно, не бива — рече Кадрус. — Пък и какво би значело за тях сега наследството на клетия Едмон! Капка в морето!

— Да не говорим за това, че тези хора могат да те смажат само с един пръст — рече жената.

— Така ли? Мигар тези хора са станали богати и могъщи?

— Та вие не знаете ли тяхната история?

— Не, разкажете ми.

Кадрус се замисли.

— Не, наистина рече той, това би било много дълго.

— Както искате, може и нищо да не казвате, приятелю мой — подхвана сега абатът с вид на пълно безразличие, уважавам вашите скрупули; вие постъпвате, както трябва да постъпи един истински добър човек; нека не говорим повече за това. Какво ми беше възложено? Да изпълня една формалност. И така, аз ще продам този диамант.

И той извади диаманта от джоба си, отвори кутийката и камъкът отново заблестя пред омаяните очи на Кадрус.

— Я ела да видиш, жено! — рече той с дрезгав глас.

— Диамант! — извика Карконтката, като стана и слезе с доста твърди стъпки по стълбата. — Какъв е този диамант?

— Мигар ти не чу, жено? — рече Кадрус. — Този диамант момъкът е завещал на нас: най-напред на баща си, на тримата си приятели Фернан, Данглар и мене, и на годеницата си Мерседес. Диамантът струва петдесет хиляди франка.

— Ох, какъв хубав камък! — рече тя.

— Така значи, една пета от тези пари се пада на нас? — попита Кадрус.

— Да — отговори абатът, — а освен това и дялът на бащата на Дантес, който смятам в правото си да разделя между вас четиримата.

— А защо между четиримата? — попита Карконтката.

— Защото четирима са приятелите на Едмон.

— Не са приятели предателите! — глухо проломоти жената.

— Да, да, тъкмо това казвах и аз рече Кадрус — Да награждаваш предателството, а може би и престъплението, това е, кажи речи, грях, кажи-речи, светотатство.

— Вие сами искате това — отговори спокойно абатът, като пъхна диаманта в джоба на расото си; — сега дайте ми адресите на Едмоновите приятели, за да мога да изпълня последната му воля.

Пот падаше като град от челото на Кадрус; той видя как абатът стана, запъти се към вратата, за да погледне коня си, и се върна.

Кадрус и жена му се гледаха с неописуемо изражение на лицето.

— Диамантът би се паднал само на нас — рече Кадрус.

— Мислиш ли? — отговори жената.

— Един духовник няма да лъже.

— Прави, каквото щеш — рече жената, — аз не се бъркам.

И тя се заизкачва, зъзнеща, отново по стълбата; зъбите ѝ тракаха въпреки страшната жегата. На последното стъпало се спря за миг.

— Помисли хубаво, Гаспар! — рече тя.

— Аз реших — отвърна Кадрус.

Карконтката влезе с въздишка в стаята си, чуваше се как скърца потонът под стъпките ѝ, докато тя се добира до креслото, дето се отпусна тежко.

— Какво сте решили? — попита абатът.

— Да ви разкажа всичко — отговори Кадрус.

— Правичката да си кажа, това е, струва ми се, най-доброто, което можете да сторите рече свещеникът, — не защото държа да узнае онова, което бихте искали да скриете от мене; а защото ще бъде по-добре, ако ми помогнете да разделя наследството според волята на дарителя.

— Вярвам в това — отговори Кадрус с пламнали от надежда и алчност бузи.

— Слушам ви — рече абатът.

— Почакайте подзе Кадрус, могат да ни прекъснат на най-любопитното място, а това ще бъде неприятно; пък и не е нужно някой

да знае, че вие сте дошли тук.

И той отиде до вратата на своя хан, заключи я и за още по-голяма сигурност, бутна резето.

През това време абатът си избра удобно място; той седна в ъгъла, за да остане в сянка, докато светлината падаше право върху лицето на неговия събеседник. Навел глава, със склучени или по-скоро стиснати ръце, той се беше превърнал целият в слух. Кадрус приближи столчето си и седна срещу него.

— Помни, че не аз съм те карала! — обади се треперещият глас на Карконтката, сякаш тя виждаше през пода какво става долу.

— Хубаво, хубаво — рече Кадрус, — да не говорим вече; поемам всичко върху себе си.

И започна.

---

[1] Приток на река Рона. Б.пр. ↑

[2] *Ферада* — провансалски празник по случай белязването на бикове с нажежено желязо. Б.пр. ↑

[3] *Тараска* — изображение на чудовище, разнасяно на Петдесетница или на празника на света Марта по улиците. Б.пр. ↑

XXVII. РАЗКАЗЪТ

— Най-напред — рече Кадрус трябва да ви помоля, господин абате, да ми обещаете едно нещо.

— Какво? — попита абатът.

— Ако използвате подробностите, които ще ви съобщя, никой никога да не узнае, че сте ги получили от мене, защото хората, за които ще ви говоря, са богати и силни и само ако ме пипнат с крайчеца на пръста си, ще ме счупят като стъкло.

— Бъдете спокоен, приятелю мой — рече абатът, — аз съм свещеник и изповедите умират в гърдите ми; спомнете си, че нашата единствена цел е да изпълним достойно последната воля на нашия приятел; затова говорете, без да щадите никого, но и без омраза; кажете истината, само истината; аз не познавам и вероятно няма да узная никога лицата, за които ще ми говорите; освен това аз съм италианец, а не французин; принадлежа на бога, а не на хората, и ще се върна в своя манастир, отдето съм излязъл само за да изпълня последната воля на умрелия.

Това убедително обещание, изглежда, вдъхна на Кадрус малко увереност.

— В такъв случай — рече Кадрус, — аз искам, ще кажа нещо повече дори, аз трябва да разоблича тези приятелства, които клетият Едмон смяташе искрени и предани.

— Да започнем от неговия баща, ако обичате — рече абатът. — Едмон ми говори много за този старец, към когото хранеше дълбока обич.

— Историята е тъжна, господин абате — рече Кадрус, като поклати глава, — вие вероятно знаете началото.

— Да — отговори абатът — Едмон ми разказа работите до тази минута, когато го арестували в кръчмичката до Марсилия.

— В „Резерв“! О, боже мой, да. Аз виждам като сега всичко.

— Не е ли било това на угощението при самия му годеж?

— Да, и угощението, започнало весело, свърши тъжно; един полицейски комисар с четирима войници влезе и арестува Дантес.

— Ето тук спират сведенията ми — рече свещеникът. — Дантес знаеше само онова, което се отнасяше лично до него, защото никога вече не беше виждал никого от петимата, които ви назовах, нито беше чул нещо за тях.

— Щом арестуваха Дантес, господин Морел отърча в Марсилия да получи сведения; те бяха много печални. Старецът се върна сам в къщи, сгъна, плачейки, дрехите, които беше облякъл за сватбата, целия ден се разхожда из стаята си, а и вечерта не си легна: аз живеях под него и го чувах как ходи цялата нощ; да си призная, и аз самият не спях, защото скръбта на клетия баща ме измъчваше много и всяка негова стъпка ми разкъсваше сърцето, сякаш той наистина стъпваше по гърдите ми.

На другия ден Мерседес дойде в Марсилия да моли господин дьо Вилфор за застъпничество; тя не постигна нищо; но едновременно с това тя отиде да види стареца. Когато го видя тъй мрачен и отчаян и научи, че не е спал цялата нощ и не е ял от предишния ден, тя поиска да го отведе със себе си, за да се грижи за него, но старецът не се съгласяваше.

— Не — казваше той, — няма да напусна къщата, защото клетото дете обича най-много мене и ако излезе от затвора, най-напред ще отърчи при мене. Какво ще каже, ако не ме намери дома?

Слушах всичко това от площадката на стълбата, защото исках Мерседес да склони стареца да тръгне с нея; стъпките му, които кънтяха всеки ден над главата ми, не ми даваха минута спокойствие.

— Но не се ли качихте вие самият при стареца, за да го утешите? — попита свещеникът.

— Ах, господин абате — отговори Кадрус, — можеш да утетиш само оня, който иска утешение, а той не го искаше; пък и не знам защо, но ми се струваше, че той не желаше да ме види. Все пак една нощ, като слушах риданията му, не устоях и се качих; но когато стигнах до вратата, той вече не плачеше — молеше се. Какви красноречиви думи и жаловити молби намираше той, не мога да ви ги повторя, господин абате: това беше повече от молитва, повече от скръб; така че аз, който съвсем не съм набожен и не обичам йезуитите, си рекох тогава: „Щастие е наистина, че съм сам и че добрият бог не ми е дал деца,

защото, ако бях баща и чувствавах такава скръб, каквато изпитва този клет старец, като не намирам в паметта и в сърцето си всичко онова, което той казва на господа бога, направо бих отишъл да се хвърля в морето, за да не страдам по-дълго.“

— Клетият баща! — промълви свещеникът.

— От ден на ден той живееше все по-самотен и по-уединен; често господин Морел и Мерседес идваха да го навестят, но вратата му беше заключена; и макар да бях сигурен, че си е в къщи, той не отговаряше. Един ден, когато против навика си прие Мерседес и клетото момиче, отчаяно самото то, се опита да го утеши, той й рече:

— Повярвай ми, дъще, той е умрял. И вместо ние да го чакаме, той ни чака: много се радвам, че аз съм по-старият и значи ще се срещна с него пръв.

Колкото и да е добър, виждате ли, човек престава скоро да навестява хората, които го натъжават; старият Дантес най-сетне остана съвсем сам: аз не виждах никой да се качва при него освен някакви непознати хора, които сегиз-тогиз отиваха при него и слизаха скришом с по някой вързоп; разбрах отпосле какви вързопи бяха това: той продаваше малко по малко всичко, каквото имаше, за да поминува. Най-сетне старецът стигна до последните си дрипи; дължеше наема за три месеца: заплашиха го да го изгонят; поиска да го почакат още седмица, съгласиха се. Научих тези подробности от самия хазяин, който влезе при мене, излизайки от стареца.

Първите три дни след това чувах как се разхожда из стаята, както обикновено; но на четвъртия не чувах вече нищо. Реших да се кача: вратата беше заключена; но през ключалката го видях толкова бледен и толкова отпаднал, че като го помислих за много болен, изпратих да уведомят господин Морел и сам отърчах при Мерседес. И двамата побързаха да дойдат. Господин Морел доведе лекар; лекарят намери гастроентерит и предписа диета. Аз бях там, господин абате, и няма никога да забравя усмивката на стареца, щом чу за това предписание. Оттогава той не заключваше вече вратата си: имаше основание да не яде; лекарят му беше предписал диета.

От гърдите на абата се изтръгна стон.

— Тази история ви интересува, нали, господин абате? — попита Кадрус.

— Да — отговори абатът, — тя е трогателна.

— Мерседес дойде втори път; тя намери у него такава промяна, че както и първият път, поиска да го вземе у дома си. Такова беше и мнението на господин Морел, който искаше да го закара насила; но старецът се развика така, че те се изплашиха. Мерседес остана при леглото му. Господин Морел си отиде, като направи знак на каталанката, че оставя една кесия с пари на камината. Но въоръжен с лекарското предписание, старецът не искаше да хапне нищо. Найсетне след девет дни отчаяние и тримиране старецът издъхна, като проклинаше онези, които бяха причина за неговото нещастие, и казваше на Мерседес:

„Ако видите пак моя Едмон, кажете му, че на смъртния си одър го благославям.“

Абатът стана, обиколи два пъти стаята, като притискаше трепереща ръка до пресъхналото си гърло.

— И вие смятате, че той е умрял...

— От глад... господин абате, от глад — рече Кадрус, — в това съм така уверен, както и в това, че двамата с вас сме християни.

Абатът сграбчи разтреперан още пълната до половина с вода чаша, изпи я на един дъх и седна пак с почервенели очи и бледи бузи.

— Съгласете се, че това е голямо нещастие! — рече той с прегракнал глас.

— Още по-голямо за това, че не бог, а хората еднически са причина за него.

— Нека минем тогава към тези хора — рече абатът, — но помнете — додаде той с почти заплашителен глас, — вие се врекохте да кажете всичко: да видим кои са тези хора, които накараха сина да умре от отчаяние, а бащата от глад?

— Двама завистници, господин абате: единият — от любов, другият — от честолюбие: Фернан и Данглар.

— И какво направиха те в своята завист, кажете?

— Наклеветиха Едмон, че е бонапартистки агент.

— Но кой от двамата донесе за него? Кой от двамата беше истинският виновник?

— И двамата, господин абате, единият написа писмото, другият го отнесе на пощата.

— А къде беше написано това писмо?

— В същия този „Резерв“, в навечерието на сватбата.

— Точно така, точно така — пошепна абатът. — О, Фариа, Фариа, как познаваше ти хората и делата им!

— Какво казвате? — попита Кадрус.

— Нищо — отговори свещеникът, — продължавайте.

— Данглар написа доноса с лявата си ръка, за да не познаят почерка му, а Фернан го изпрати.

— Но и вие сте били там! — извика изведнъж абатът.

— Аз ли? — рече Кадрус учуден. — Кой ви е казал, че съм бил там.

Абатът видя, че е отишъл твърде далече.

— Никой — рече той, — но за да бъдете така в течение на всички тези подробности, трябва да сте бил свидетел.

— Вярно — отговори Кадрус глухо, — аз бях там.

— И не се ли противопоставихте на това безсрамно дело? — възкликна абатът. — Тогава вие сте съучастник.

— Господин абате — рече Кадрус, — те и двамата ме бяха напоили до такава степен, че аз бях почти изгубил разума си. Виждах като през мъгла. Казах им всичко, което може да каже човек в такова състояние; но те ми отговориха, че искали да се пошегуват и че шегата им няма да има никакви последици.

— Но на другия ден, господине, на другия ден, нали сте видели, че все пак тя е имала последици; но вие не сте казали нищо, макар да сте били там, когато са арестували Дантес.

— Да, господине, аз бях там и поисках да говоря, поисках да кажа всичко, но Данглар ме възпря.

„Ами ако случайно е виновен — рече той, — ако наистина се е отбил на остров Елба и наистина са му възложили да предаде писмо до бонапартисткия комитет в Париж, намерят ли това писмо у него, неговите застъпници ще минат за негови съучастници.“

— Аз се уплаших, признавам си, да не бъда замесен по онова време в политиката и млъкнах; това беше страхливост от моя страна, но не престъпление.

— Разбирам; вие сте решили да не се месите, ето всичко.

— Да, господине — отговори Кадрус, — и съвестта ме измъчва за това ден и нощ. Кълна ви се, аз често моля бога да ми прости, още повече, че това прегрешение, единственото в целия ми живот, за което сериозно се обвинявам, е несъмнено причина за моите злополучия. Аз

изкупвам един миг на себелюбие; затова винаги казвам на Карконтката, когато тя се оплаква: „Мълчи, жено, така е било угодно богу“.

И Кадрус с искрено разкаяние наведе глава.

— Хубаво — рече абатът, — вие говорихте чистосърдечно; който се кае така, заслужава прошка.

— За нещастие — рече Кадрус — Едмон е умрял, без да ми е простил.

— Той не е знаел... — отговори абатът.

— Но сега той знае може би — подзе Кадрус, — разправят, че умрелите знаят всичко.

Настъпи кратко мълчание; абатът беше станал и се разхождаше замислен из стаята; после се върна на мястото си и отново седна.

— Вие ми споменахте вече няколко пъти за някой си господин Морел — рече той. — Кой е този човек?

— Той е корабовладелецът на „Фараон“, господарят на Дантес.

— А каква роля е играл този човек в цялата тази скръбна работа? — попита абатът.

— Ролята на човек честен, мъжествен и отзивчив. Той двайсетина пъти се застъпва за Едмон, когато се върна императорът, писа, моли, заплашва, така че при втората реставрация него самия го преследваха ожесточено като бонапартист. Десет пъти, както ви казах, той дохожда при бащата на Дантес, за да го замъкне със себе си, а един-два дена преди смъртта му, както ви казах също, остави на камината кесия с пари; с тези пари заплатиха дълговете на стареца и посрещнаха разносните по погребението му; така че клетият старец можа поне да умре, както беше живял, без да бъде в тежест никому. Аз още пазя тази кесия, една голяма червена кесия, плетена.

— А господин Морел жив ли е още? — попита абатът.

— Да — рече Кадрус.

— В такъв случай — продължи абатът — сигурно бог го е благословил, той трябва да е богат... щастлив?...

Кадрус се усмихна горчиво.

— Да, щастлив като мене — рече той.

— Да не би господин Морел да е нещастен? — провикна се абатът.

— Той е, кажи-речи, в немотия, господин абате, и нещо по-лошо, заплашва го безчестие.

— Как така?

— Ей така — подзе Кадрус; — след двајсет и пет годишен труд, заел най-почетното място между марсилските търговци, господин Морел е разорен издъно. Той изгуби в две години пет кораба, претърпя три ужасни банкрута и сега единствената му надежда е в същия този „Фараон“, който клетият Дантес командуваше; той трябва да го върне от Индия, натоварен с кошинили^[1] и индиго. Ако и този кораб не дойде, както другите, господин Морел е загинал.

— А има ли този нещастник жена, деца? — попита абатът.

— Да, има жена, която понася всичко като светица; има дъщеря — тя щеше да се омъжи за любим човек, но родителите му не му позволяват да се ожени за разорено момиче; има най-сетне син, лейтенант в армията; но вие разбирате добре, че това, вместо да смекчи, само усилва скръбта на тоя злочест мил човек. Ако беше сам, би си пръснал черепа и всичко би било свършено.

— Това е ужасно! — пошепна свещеникът.

— Ето как господ възнагражда добродетелта, господин абате — рече Кадрус. — На, аз не съм направил никога нито една лоша постъпка извън онази, за която ви разказах, а бедствувам; след като клетата ми жена умре от треска, без да мога да направя нищо за нея, и аз ще умра от глад, както умря бащата на Дантес, а ето Фернан и Данглар тънат в злато.

— Че как така?

— Защото им потръгна, а на честните хора никога не им потръгва.

— Какво е станало с Данглар, главния виновник, подбудителя, нали?

— Какво е станало ли? Той напусна Марсилия и по препоръка на господин Морел, който не знаеше престъплението му, постъпи като агент при един испански банкир; по време на испанската война той се занимаваше с част от доставките на френската армия и забогатя, после с тези пари почна да играе на борсата и утрои, учетвори капиталите си, а загубил жена си, дъщеря на банкир, се ожени за една вдовица, госпожа Наргон, дъщеря на камерхера на сегашния крал, господин Сервьо, който се ползува с най-голямо благоволение. Той стана

милионер, направиха го барон, така че сега е барон Данглар, има дом на улица Монблан, десет коня в конюшната, шест лакея в чакалните и не знам колко милиона в касите си.

— Гледай ти — промълви абатът с особен тон. — А щастлив ли е?

— Щастлив? Кой може да каже това? За нещастieto и щастието знаят само стените; стените имат уши, но нямат език; ако щастието е в голямото богатство, Данглар е щастлив.

— А Фернан?

— На Фернан му потръгна още повече!

— Но как е могъл да се издигне един беден талански рибар без средства, без образование? Не ми побира това умът, признавам си.

— Това не побира ничий ум: трябва в живота му да има някаква тайна, която никой не знае.

— Но тогава по какви видими стъпала се е изкачил до това голямо богатство или до това високо положение?

— И до едното, и до другото, господин абате! Той има и богатство, и положение едновременно.

— Вие ми разказвате приказка.

— Действително работата прилича на приказка; но слушайте и вие ще разберете всичко.

— Няколко дни преди връщането на императора беше свикан наборът на Фернан. Бурбоните го оставиха да си стои в Каталаниите. Но се върна Наполеон, издаден беше указ за извънреден набор и Фернан трябваше да заминае. Заминах и аз; но тъй като бях по-стар от Фернан и току-що се бях оженил за клетата си жена, изпратиха ме да охранявам по крайбрежието.

А Фернан беше зачислен в действащите войски, отиде с полка си на границата и участва в сражението при Лили.

През нощта след сражението той бил ординарец на генерала, който имал тайни връзки с неприятеля. Тази нощ генералът трябвало да премине на страната на англичаните. Той предложил на Фернан да го придружи; Фернан се съгласил, напуснал поста си и последвал генерала.

Постъпката, за която щяха да предадат Фернан на военен съд, ако Наполеон беше останал на трона, му беше приписана за заслуга при Бурбоните. Той се върна във Франция с пагоните на подпоручик; и тъй

като генералът, който се ползува с голямото благоволение на краля, го покровителствува, той стана капитан през 1823 година в испанската война, тоест тъкмо по времето, когато Данглар се беше впуснал в първите си сделки. Фернан е испанец, той беше изпратен в Мадрид, за да проучи настроението на сънародниците си; там той намери Данглар, сдуши се с него, обеща на своя генерал подкрепата на роялистите от столицата и провинциите, осигури си обещания от него, пое от своя страна някои задължения, прекара полка си по познати само нему пътища през проходите, пазени от роялистите, с една дума — оказа в този краткотраен поход такива услуги, че след превземането на Трокадеро го произведоха полковник и го наградиха с офицерския кръст на Почетния легион и титлата граф.

— Съдба! Съдба! — пошепна абатът.

— Но слушайте, това не е всичко. Свърши испанската война, дългият мир, който обещавахе да се възцари в Европа, можеше да спъне кариерата на Фернан. Едничка само Гърция въстана против Турция и отвори война за своята независимост; всички погледи бяха обърнати към Атина: стана мода хората да жаят и да поддържат гърците. Френското правителство, без да ги покровителствува открито, позволяваше, както знаете, да им се оказва частна помощ. Фернан измоли позволение да замине за Гърция, като продължаваше при все това да се числи в армията. След известно време стана известно, че граф дьо Морсер, това име носеше той, е постъпил на служба при Али паша с чин генерал-инструктор.

Али паша, както знаете, беше убит; но преди да умре, той възнагради Фернан за заслугите му, като му остави значителна сума, с която Фернан се върна във Франция, дето беше утвърден в чина генерал-лейтенант.

— Така че днес?... — попита абатът.

— Така че днес — продължи Кадрус — той притежава великолепен дом в Париж на улица Елдер №27.

Абатът зина да каже нещо, но се спря за миг в нерешителност, най-сетне, като направи усилие над себе си, попита:

— А Мерседес? Слушах, че била изчезнала?

— Изчезнала — отговори Кадрус, — да, както изчезва слънцето, за да изгрее на другия ден още по-лъчезарно.

— Да не се е замогнала и тя? — попита абатът с иронична усмивка.

— Мерседес е сега една от първите дами в Париж — рече Кадрус.

— Продължавайте — рече абатът, — аз чувам сякаш разказ за някакъв сън. Но аз самият съм виждал такива необикновени неща, че вашият разказ не ме учудва много.

— Мерседес отначало беше отчаяна от внезапната раздяла с Едмон. Казах ви как настойчиво молеше господин Вилфор и как предано се грижеше за бащата на Дантес. Към отчаянието ѝ се прибави нова скръб — заминаването на Фернан; тя не знаеше неговото престъпление и гледаше на него като на свой брат.

Фернан замина, Мерседес остана сама.

Три месеца прекара тя в сълзи: никакви известия от Едмон, никакви известия от Фернан; никой освен един умиращ от отчаяние старец.

Една вечер, преседяла целия ден, както обикновено, на кръстовището на двата пътя, които отиват от Марсилия в Каталаниите, тя се върна в къщи по-сломена от всякога: нито любимият ѝ, нито приятелят ѝ се връщаха по единия или другия от тези два пътя и тя нямаше известие нито от единия, нито от другия.

Изведнъж ѝ се счука познати стъпки; тя се обърна с тревога, вратата се отвори и тя видя на прага Фернан с мундир на подпоручик.

Тя не беше плакала за него, но все пак част от нейния минал живот сякаш се връщаше с него.

Мерседес сграбчи Фернан за ръцете с такъв жар, че Фернан го взе за любов, но това беше само радост, че не е сама на света и че най-сетне след дълги часове на самотна тъга вижда отново приятел. И после, трябва да кажем, тя никога не беше мразила Фернан, тя само не изпитваше любов към него, ето всичко; другиму принадлежеше цялото сърце на Мерседес, този друг отсъствуваше... Беше изчезнал... беше умрял може би. При тази последна мисъл Мерседес ридаеше и кършеше ръце от мъка; но тази мисъл, която тя отблъсваше понякога, когато друг я кажеше, сега сама ѝ дохождаше наум; пък и старият Дантес не преставаше да ѝ повтаря: „Нашият Едмон е умрял, защото, ако е жив, щеше да се върне при нас“.

Старецът умря, както ви казах; ако беше живял, Мерседес може би никога нямаше да стане жена на друг; защото старецът би бил жив укор за нейната невярност. Фернан разбра това. Когато научи за смъртта на стареца, той се върна. Този път беше поручик.

При първото си пътуване той не каза на Мерседес нито дума за любов; при второто ѝ припомни, че я обича.

Мерседес му поиска още шест месеца да чака и оплаква Едмон.

— Наистина — рече абатът с горчива усмивка, — това прави година и половина. Какво повече може да иска и най-страстно обичаният човек?

После си пошепна думите на английския поет: „Frailty, thy name is woman!“^[2]

— Подир шест месеца — продължи Кадрус — те се венчаха в Акулската църква.

— Същата църква, дето тя е трябвало да се венчае с Едмон — промълви свещеникът; — сменила е годеника, само това.

— И тъй, Мерседес се омъжи — продължи Кадрус, — но макар и да изглеждаше спокойна, при все това припадна, минавайки покрай „Резерв“, дето преди година и половина бяха отпразнували годежа с оня, когото тя би видяла, че обича още, ако се осмелеше да погледне в дъното на сърцето си. Фернан, по-щастлив, но не по-спокоен (аз го видях по това време — той се страхуваше непрекъснато от завръщането на Едмон), побърза да отведе жена си далече и да се изсели сам: в Каталаниите имаше едновременно много опасности и много спомени, за да остане там.

Седмица след сватбата те заминаха.

— А вие виждали ли сте някога Мерседес? — попита свещеникът.

— Да, по време на испанската война, в Перпеня, където Фернан я беше оставил; тя се занимаваше тогава с възпитанието на сина си.

Абатът трепна.

— На сина си ли? — попита той.

— Да — отговори Кадрус, — на малкия Алберт.

— Но за да учи сина си — продължи абатът, — тя трябва сама да е получила образование? Спомням си, Едмон казваше, че била дъщеря на прост рибар, хубава, но необразована.

— О — рече Кадрус, — мигар толкова малко е познавал той собствената си годеница! Мерседес би могла да стане кралица, господин абате, ако короната увенчаваше само най-хубавите и най-умни глави. Нейното благосъстояние растеше и тя заедно с него учеше рисуване, учеше музика, учеше всичко. Впрочем, между нас казано, според мене тя правеше това, за да се разсее, за да забрави, тъпчеше с всички тези неща главата си, само за да сподави онова, което напираше в сърцето ѝ. Но сега с всичко това сигурно е свършено — продължи Кадрус; — богатството и почестите навярно са я вече утешили. Тя е богата, тя е графиня и все пак...

Кадрус се спря.

— Все пак какво? — попита абатът.

— Все пак, уверен съм, че не е щастлива — рече Кадрус.

— А кое ви кара да мислите така?

— Когато сам изпаднах в бедствено положение, аз помислих, че старите ми приятели ще ми помогнат с нещо. Отидох при Данглар, но той не ме прие. Бях при Фернан — той ми изпрати по лакея сто франка.

— Значи вие не видяхте нито единия, нито другия.

— Не; но госпожа дьо Морсер ме видя.

— По какъв начин?

— Когато излизах, една кесия падна в краката ми; в нея имаше двайсет и пет луидора: вдигнах бързо глава и видях Мерседес — тя затваряше капака на прозореца.

— А господин дьо Вилфор? — попита абатът.

— О, той не ми е бил приятел; аз не го и познавам; никога не съм искал от него нищо.

— Но не знаете ли какво е станало с него и какво участие е взел в нещастията на Едмон?

— Не, знам само, че известно време, след като беше заповядал да арестуват Едмон, той се ожени за госпожица дьо Сен Меран и скоро напусна Марсилия. Сигурно щастията ще му се е усмихнало, както на другите, сигурно е богат, както Данглар, почитан, както Фернан, единствен аз, виждате ли, останах беден, нищожен и забравен от бога.

— Лъжете се, приятелю мой — рече абатът, — нам се струва понякога, че бог забравя, когато правосъдието му се забави; но рано или късно той си спомня и ето ви доказателство за това.

При тези думи абатът извади диаманта от джоба си и го подаде на Кадрус.

— Ето, приятелю мой — рече той, — вземете този диамант, той е ваш.

— Как, само мой ли? — извика Кадрус. — Ах, господин абат, не се ли подигравате с мене?

— Този диамант трябваше да бъде разделен между приятелите на Едмон; Едмон е имал само един приятел, значи подялбата става излишна. Вземете диаманта и го продайте; както ви казах вече, той струва петдесет хиляди франка и тази сума, надявам се, ще ви избави от сиромашията.

— О, господин абате — рече Кадрус, като протягаше плахо едната си ръка, а с другата бършеше потта, оросила челото му, — о, господин абате, не се шегувайте с щастието и отчаянието на един човек!

— Аз познавам щастието и отчаянието и никога няма да си играя с тези чувства. Вземете го, но в замяна на това...

Кадрус, който се докосваше вече до диаманта, дръпна ръката си. Абатът се усмихна.

— В замяна на това — продължи той — дайте ми тази червена копринена кесия, която господин Морел е оставил на камината на стария Дантес, вие казахте, че е още у вас.

Кадрус, като все повече и повече се чудеше, се приближи до един голям дъбов шкаф, отвори го и даде на абата дълга кесия от избеляла червена коприна с две някога позлатени медни халки.

Абатът я взе и срещу нея даде на Кадрус диаманта.

— Ох, вие сте наистина божи човек, господин абате! — извика Кадрус. — Никой не е знаел, че Едмон ви е дал този диамант и вие сте могли да го запазите за себе си.

„Ами — рече си тихичко абатът — ти, види се, така би постъпил.“

Абатът стана, взе шапката и ръкавиците си.

— И тъй — рече той, — всичко, което ми разказахте, е вярно, нали, и аз мога да ви вярвам напълно?

— Вижте, господин абате — рече Кадрус, — ето в ъгъла на стената виси едно разпятие от благословено дърво; ето на тази ракла евангелието на жена ми; отворете тази книга и аз ще се закълна над

нея, с ръка, простряна към разпятието, ще ви се закълна в спасението на душата си, във вярата си в Христа, че ви разказах всичко, както е било, точно така, както ангелът пазител ще каже това на ухото на бога в деня на страшния съд!

— Добре — рече абатът, убеден от искреността на гласа, че Кадрус казва истината, — добре; нека тези пари ви принесат полза! Сбогом, аз се отдалечавам отново от хората, които си причиняват един другиму толкова много злини.

И като се отърва с голяма мъка от възторжените излияния на Кадрус, абатът сам дръпна резето на вратата, излезе, възседна коня, поклони се още веднъж на ханджията, който объркано и шумно се сбогуваше, и си тръгна по същия път, по който беше дошъл.

Когато Кадрус се обърна, видя зад себе си Карконтката, по-бледа и по-трепереща от всякога.

— Истина ли е това, което чух? — рече тя.

— Какво? Че дава само на нас диаманта ли? — рече Кадрус, почти обезумял от радост.

— Да.

— Самата истина, ето го.

Жената го изгледа; после рече с глух глас:

— Ами ако е фалшив?

Кадрус побледня и се олюля.

— Фалшив — избъбра той, — фалшив... а защо този човек би ми дал фалшив диамант?

— За да ти изтръгне тайната даром, глупако!

Кадрус се вцепени, сразен от такова предположение.

— Ох — рече той след минута, като взе и наложи шапката си върху червената кърпа, вързана на главата му, — ей сега ще узная това.

— Как?

— В Бокер има панаир; там има дошли златари от Париж; ще отида да им покажа диаманта, ти пази къщата, жено; след два часа аз съм тук.

И Кадрус изскочи от къщата и се затече в посока, противоположна на онази, в която беше тръгнал непознатият.

— Петдесет хиляди франка! — пошепна Карконтката, останала сама. — Това са пари... но не богатство.

[1] *Кошинила* — насекомо, от което се добива карминова боя.
Б.пр. ↑

[2] „*Непостоянство е името ти, жена!*“ (Шекспир — „Хамлет“.) Б.пр. ↑

XXVIII. ТЪМНИЧНИТЕ СПИСЪЦИ

На другия ден след описаната от нас сцена, станала на пътя от Бел гард за Бокер, един трийсет-трийсет и две годишен човек, облечен в син като метличини фрак, с шантунгови панталони и бяла жилетка, с изглед и произношение на англичанин, се яви при марсилския кмет.

— Господине — рече му той, — аз съм главният агент на къщата „Томсън и Френч“ от Рим. Ние сме от десет години във връзка с къщата „Морел и син“ в Марсилия. В тези връзки ние сме вложили почти стотина хиляди франка и сме доста обезпокоени от слуха, че разорение заплашва фирмата: затова аз нарочно идвам от Рим да ви поискам сведения за нея.

— Господине, отговори кметът, — мене действително ми е известно, че от четири-пет години насам нещастieto сякаш преследва господин Морел: той изгуби един след друг четири-пет кораба, претърпя три-четири банкрута; но макар и сам да съм вложил у него десетина хиляди франка, не приляга на мене да ви давам каквито и да са сведения за състоянието на богатството му. Ако ме попитате като кмет какво мисля за господин Морел, ще ви отговоря, че той е извънредно честен човек, който досега е изпълнявал всичките си задължения с най-голяма точност. Ето всичко, което мога да ви кажа; ако искате да знаете повече за него, обърнете се към господин дьо Бовил, инспектор на затворите, улица Ноай № 15; той е вложил в къщата Морел, ако не греша, двеста хиляди франка и ако има действително повод за някакви опасения, той, доколкото тази сума е по-значителна от моята, ще е вероятно много по-добре осведомен от мене по този въпрос.

Англичанинът, изглежда, оцени деликатността на кмета, поклони се, излезе и с присъщата на синовете на Великобритания походка се запъти към посочената му улица.

Господин дьо Бовил беше в кабинета си. Когато го видя, англичанинът трепна от изненада, сякаш се срещаше не за първи път с този, при когото идеше.

Но господин дьо Бовил беше в такова отчаяние, че всичките му умствени способности бяха явно погълнати от занимаващата го в тоя миг мисъл, която не оставяше нито на паметта му, нито на въображението му време да се зареят в миналото.

Англичанинът, със свойствената на неговата нация флегматичност, му зададе почти дума по дума същия въпрос, който беше задал преди малко на марсилския кмет.

— Ах, господине — извика господин дьо Бовил, — за нещастие опасенията ви са напълно основателни и вие виждате пред себе си един отчаян човек. Аз съм вложил двеста хиляди франка в къщата „Морел“: тези двеста хиляди франка бяха зестра на дъщеря ми, която смятах да омъжа след две седмици; тези двеста хиляди франка трябваше да ми бъдат заплатени на два пъти — сто хиляди на 15-ти този месец и сто хиляди на 15-ти идния месец. Уведомих господин Морел, че желая да получа парите в определения срок, а ето той дойде само преди половин час при мене, за да ми каже, че ако корабът му „Фараон“ не се върне на 15-то число, той ще бъде лишен от възможността да ми ги изплати.

— Но това прилича твърде много на отсрочка — рече англичанинът.

— Кажете по-добре, че прилича на банкрут! — извика господин дьо Бовил отчаян.

Англичанинът помисли малко, после рече:

— Така че този паричен влог ви вдъхва опасения?

— Тоест аз го смятам за загубен.

— Добре, аз го купувам от вас.

— Вие ли?

— Да, аз.

— Но сигурно с грамаден отбив?

— Не, срещу двеста хиляди франка; нашата къща — добави англичанинът през смях — не се занимава с подобни сделки.

— И вие ще ми заплатите?

— В брой.

И англичанинът извади от джоба си пачка банкноти, представляваща сума, два пъти по-голяма от онази, която господин дьо Бовил се страхуваше да изгуби.

Радост озари лицето на господин дьо Бовил; но той се овладя и рече:

— Господине, аз трябва да ви предупредя, че по всяка вероятност вие няма да получите и шест на сто от тази сума.

— Това не ме засяга — отговори англичанинът, — това засяга къщата „Томсън и Френч“, от името на която действам. Може би в неин интерес е да ускори разорението на своя конкурент — къщата „Морел“. Но това, което знам, е, че съм готов да ви броя тази сума срещу прехвърлянето на взиманията ви; само че ще поискам от вас комисионна.

— Разбира се, това е напълно справедливо! — провикна се господин дьо Бовил. — Комисионната е обикновено едно и половина на сто; искате ли две? Три? Пет? Искате ли повече? Кажете!

— Господине — подзе англичанинът през смях, — и аз, както моята фирма, не се занимавам с подобен род сделки; не: моята комисионна е от съвсем друго естество.

— Говорете — аз ви слушам.

— Вие сте инспектор на затворите?

— Повече от четиринайсет години.

— Вие държите тъмничните списъци?

— Разбира се.

— В тези списъци вероятно има бележки за затворниците?

— За всеки затворник има отделно досие.

— Вижте какво, в Рим аз имах за възпитател един нещастник абат, който изчезна изведнъж. Научих по-късно, че е бил задържан в замък Иф и бих искал да науча някои подробности за смъртта му.

— Как се наричаше той?

— Абат Фариа.

— О, спомням си много добре за него! — извика господин дьо Бовил. — Той беше луд.

— Така казваха.

— О, той беше несъмнено луд.

— Възможно е, а в какво се състоеше неговата лудост?

— Разправяше, че знаел за някакво огромно съкровище и предлагаше на правителството луди пари, ако го пуснат на свобода.

— Клетникът! И умря ли той?

— Да, преди пет-шест месеца приблизително, миналия февруари.

— Имате прекрасна памет, щом си спомняте така датите.

— Спомням си, защото смъртта на този нещастник се придружаваше с твърде странни обстоятелства.

— Мога ли да зная какви са тези обстоятелства? — попита англичанинът с израз на любопитство, който един проникателен наблюдател с учудване би забелязал на флегматичното му лице.

— О, разбира се; килията на абата се намираше на четиридесет и пет — петдесет стъпки от килията на един стар бонапартистки агент, един от онези, които бяха най-много допринесли за завръщането на узурпатора в 1815 година, човек извънредно решителен и опасен.

— Наистина ли? — попита англичанинът.

— Да — отговори господин дьо Бовил, — аз имах случай лично да видя този човек през 1816 или 1817 година; в килията му слизаха само с взвод войници; този човек ми направи дълбоко впечатление и аз никога няма да забравя лицето му.

Незабележима усмивка мина по лицето на англичанина.

— И вие казвате — подзе той, — че двете килии...

— Бяха отделени една от друга на петдесетина стъпки; но, изглежда, този Едмон Дантес...

— Този опасен човек се наричаше...

— Едмон Дантес. Да, господине; изглежда, този Едмон Дантес си беше доставил сечива или ги беше измайсторил сам, защото беше открит проход, с помощта на който затворниците са се съобщавали.

— Този проход е бил прокаран сигурно, за да избягат?

— Точно така, но за тяхно нещастие абат Фариа получил каталептически припадък и умрял.

— Разбирам, това е провалило плановете за бягство.

— За умрелия, да — отговори господин дьо Бовил, — но не за живия; напротив, Дантес, видял във всичко това средство да ускори бягството си; той е мислил вероятно, че затворниците, умрели в замъка Иф, биват погребвани в обикновеното гробище; пренесъл покойника в килията си, вмъкнал се вместо него в чувала, в който абатът бил зашит, и зачакал минутата на погребението.

— Това е бил смел почин, който показва известно мъжество — забеляза англичанинът.

— Аз вече ви казах, че той беше много опасен човек; за нещастие той сам отърва правителството от страховете относно него.

— Как?

— Не разбирате ли как?

— Не.

— В замъка Иф няма гробища; хвърлят умрелите чисто и просто в морето, като завързват на краката им една желязна топка от трийсет и шест ливри.

— Е, та? — възкликна англичанинът, сякаш трудно схващаше това.

— Та ето, завързали и на него една желязна топка от трийсет и шест ливри на краката и го хвърлили в морето.

— Наистина ли? — извика англичанинът.

— Да, господине — продължи инспекторът. — Вие разбирате какво трябва да е било учудването на беглеца, когато усетил, че го хвърлят от скалите надолу. Бих желал да видя лицето му в тази минута.

— Това би било трудно.

— Все едно — рече господин дьо Бовил, който от увереността, че ще си върне своите двеста хиляди франка беше изпаднал в добро настроение, — все едно, аз си го представям.

И избухна в смях.

— И аз също — рече англичанинът.

И също се разсмя, но както се смеят англичаните — с половин уста.

— И тъй — продължи англичанинът, който пръв се овладя, — и тъй беглецът се удавил.

— Безвъзвратно.

— И управителят на замъка се отървал и от бесния, и от лудия?

— Точно така.

— Но за това произшествие сигурно е съставен акт? — попита англичанинът.

— Да, да, смъртен акт. Вие разбирате, роднините на Дантес, ако той има такива, могат да пожелаят да се уверят дали е умрял, или е жив.

— Така че сега могат да бъдат спокойни, ако чакат наследство от него. Той е умрял безвъзвратно.

— О, боже мой, да. И ще им издадат свидетелство, щом поискат.

— Мир на праха му — рече англичанинът. — Но да се върнем към списъците.

— Прав сте. Тази история ни отвлече. Извинявайте.

— За какво — за историята ли? Моля ви се, тя ми се стори любопитна.

— И действително е любопитна. И тъй, вие желаете да видите всичко, което се отнася до вашия клет абат? Той беше самата кротост.

— Това ще бъде за мене удоволствие.

— Влезте в кабинета ми и аз ще ви покажа всичко.

И двамата влязоха в кабинета на господин дьо Бовил.

Действително там всичко се намираше в образец ред: всеки списък стоеше на своя номер, всяко досие — в своята преградка. Инспекторът покани англичанина да седне в креслото му и сложи пред него списъка и досието, които се отнасяха до замъка Иф, като му предостави свободно да го прелиства, а сам седна в един ъгъл и се зачете във вестника.

Англичанинът намери лесно досието на абат Фариа; но, види се, историята, която му беше разказал господин дьо Бовил, го беше заинтересувала живо, защото след като се запозна с първите книжа, той продължи да прелиства, докато не достигна до досието на Едмон Дантес. Там той намери всичко на мястото му — доноса, протокола за разпита, молбата на Морел с бележката на господин дьо Вилфор. Той сгъна съвсем спокойно доноса, пхна го в джоба си, прочете протокола за разпита и видя, че името на Ноартие не е споменато вътре, прегледа молбата от 10 април 1815 година, в която Морел, по съвета на помощник прокурора, с най-добри намерения, защото Наполеон царуваше по това време, преувеличаваше заслугите, оказани от Дантес на императорската кауза, които се потвърждаваха напълно в препоръката на Вилфор към молбата. Тогава разбра всичко. Тази молба до Наполеон, запазена от Вилфор, беше станала при втората реставрация страшно оръжие в ръцете на кралския прокурор. Затова, прелиствайки списъка, той не се зачуди на тази бележка, сложена в скоби срещу името му:

Едмон Дантес

Яростен бонапартист, взел дейно участие във връщането от остров Елба. Да се държи в най-голяма тайна и под най-строг надзор.

Под тези редове беше написано с друг почерк:

„След горната бележка нищо не може да се направи“.

Като сравни почерка на бележката с почерка на препоръката под молбата на Морел, той се убеди, че бележката беше написана със същия почерк, както и препоръката, тоест от ръката на Вилфор.

Що се отнася до добавката към бележката, англичанинът разбра, че тя е направена от някой инспектор, който е бил обхванат от мимолетно съчувствие към Дантес, но поради посочената бележка не е могъл да прояви това съчувствие.

Господин дьо Бовил, както вече казахме, от учтивост, за да не смущава ученика на абат Фариа в неговите издирвания, се беше отдалечил в ъгъла и четеше „Драпо бланш“.

Затова той не видя как англичанинът сгъна и пхна в джоба си доноса, написан от Данглар в беседката на „Резерв“ и подпечатан с печата на марсилската поща, удостоверяващ, че е изваден от пощенската кутия на 27 февруари в 6 часа вечерта.

Но и да беше го видял, той придаваше твърде малко значение на тази хартийка и твърде много значение на своите двеста хиляди франка, за да попречи на англичанина, макар постъпката му да нарушаваше всички правила.

— Благодаря ви — рече англичанинът, като затвори шумно списъка. Аз намерих всичко, което ми трябва; сега мой ред е да изпълня обещанието си: преведете ми вашето вземане; удостоверете в този превод, че сте получили сумата, и аз веднага ще ви я броя.

И той отстъпи своето място до писалището на господин дьо Бовил, който седна, без да се предвзема, и побърза да направи, каквото искаха от него, докато на края на масата англичанинът броеше банкнотите.

XXIX. КЪЩАТА „МОРЕЛ“

Ако някой, запознат с домашната обстановка на къщата „Морел“, напуснал преди няколко години Марсилия, се върнеше в описваното от нас време, би намерил голяма промяна.

Вместо оживлението, охолството, щастието, които излъчва, така да се каже, една благоденстваща търговска къща, вместо веселите лица, които се подават зад завесите на прозорците, вместо отрудените служители, които прекосяват коридорите с втикнато зад ухото перо; вместо двора, задръстен от бали, огласян от викота и смеха на носачите, той още от първия поглед би намерил нещо мъртво и скръбно. От множеството служещи, които някога населяваха канцелариите, в пустия коридор и обезлюдения двор бяха останали само двама: единият — млад човек на двајсет и три — двајсет и четири години, на име Еманюел Ремон, който беше влюбен в дъщерята на господин Морел и не беше напуснал фирмата въпреки усилията на родителите си да го измъкнат оттам; другият — бивш помощник касиер, едноок, наречен Коклес, прякор, който му бяха дали младежите, пълнещи някога този голям бръмчащ кошер, днес почти необитаван, и който беше заменил истинското му име тъй добре, че той по всяка вероятност нямаше дори да се обърне, ако някой днес го извикаше по име.

Коклес беше останал на служба при господин Морел и в положението на този честен човек беше станала своеобразна промяна. Той се беше издигнал до чин касиер и едновременно понижил до ранг прислужник.

Но при все това си оставаше същият Коклес, добър, усърден, предан, но непреклонен във всичко, което се отнасяше до аритметиката, единствения въпрос, по който беше готов да се опълчи срещу целия свят, дори срещу господин Морел; той признаваше само таблицата за умножението, която знаеше на пръсти, колкото и да я обръщаха и както и да се мъчеха да го забъркат.

Сред общото униние, овладяло къщата на Морел, Коклес едничък беше останал невъзмутим. Но нека се не лъжем: тази безстрастност не произтичаше от липса на привързаност, а напротив — от непоклонливо доверие. Както плъховете изоставят малко по малко обречения да загине кораб, преди още да е вдигнал котва, така и цялото множество от служещи и чиновници, което извличаше поминъка си от къщата на корабовладелеца, беше малко по малко напуснало, както казахме, канцеларията и магазина; но Коклес, виждайки как си отиват всички, дори не се замисли за причината на тяхното бягство; всичко за Коклес, както казахме, се свеждаше до цифри, а тъй като през двайсетгодишната си служба във фирмата „Морел“ той беше виждал винаги плащанията да стават при първо поискване с неизменна точност, не допускаше, че на това може да настъпи край и че тези плащания могат да се прекратят, както един воденичар, чиято воденица е движена от водите на голяма река, не допуска, че тази река може изведнъж да спре. И действително досега нищо още не беше поколебало увереността на Коклес. Последният месечен платеж бе извършен с непогрешима точност. Коклес беше открил една грешка от седемдесет сантима, извършена от господин Морел в негов ущърб, и още същия ден беше донесъл надплатените четиринадесет рубчета на господин Морел, който с тъжна усмивка ги взе и изсипа в почти празното чекмедже на касата.

— Хубаво, Коклес — рече му той, — вие сте най-добрият касиер в света.

И Коклес се оттегли донемайкъде доволен; защото похвалата на господин Морел, най-честния от всички хора в Марсилия, ласкаеше Коклес повече, отколкото наградата от петдесет екюта.

Но след този последен платеж, тъй благополучно извършен, господин Морел преживя жестоки часове; за да посрещне този платеж, той събра всичките си средства и страхувайки се мълвата за разорението му да не се разпространи в Марсилия, когато го видят, че прибягва до подобни крайности, лично отиде в бокерския панаир да продаде няколко скъпоценности на жена си и дъщеря си и част от сребърните си прибори. С тази жертва всичко мина този път благополучно за къщата „Морел“; но касата съвсем се изпразни. Кредитът, уплашен от пръсналата се мълва, се беше оттеглил от него с обичайния си егоизъм; и за да плати на господин дьо Бовил на 15-ти

този месец стоте хиляди франка, а на 15-ти идния месец и другите сто хиляди франка, господин Морел можеше да се надява само на завръщането на „Фараон“, за тръгването на който го беше уведомил един кораб, вдигнал котва едновременно с него и вече пристигнал благополучно в Марсилското пристанище.

Но този кораб, потеглил, както и „Фараон“, от Калкута, беше пристигнал преди две седмици, а за „Фараон“ още нямаше никакви известия.

Такова беше положението на нещата, когато довереникът на римската къща „Томсън и Френч“ на другия ден след споменатата сделка с господин Бовил се яви при господин Морел.

Прие го Еманюел. Младият човек, когото плашеше всяко ново лице, защото всяко ново лице означаваше нов кредитор, дошъл, обезпокоен от слуховете, да се осведоми от шефа на фирмата, поиска да избави своя патрон от това неприятно посещение; той почна да разпитва посетителя, но посетителят заяви, че няма какво да каже на господин Еманюел и желае да говори лично с господин Морел. Еманюел с въздишка повика Коклес. Коклес се яви и младият човек му заповяда да заведе чужденеца при господин Морел.

Коклес тръгна напред, чужденецът след него.

На стълбата те срещнаха хубава девойка на шестнайсет-седемнайсет години, която изгледа чужденеца с тревога.

Коклес не забеляза това изражение на лицето ѝ, но то, изглежда, не убягна от вниманието на чужденеца.

— Господин Морел е в кабинета си, нали, госпожице Юлия? — попита касиерът.

— Да, така мисля — рече неуверено девойката, — вижте най-напред, Коклес, и ако баща ми е там, обадете му за господина.

— Безполезно би било да обаждат за мене, госпожице — отговори англичанинът. — Господин Морел не знае името ми. Достатъчно ще е само да се каже, че съм главният агент на господата Томсън и Френч от Рим, с които търговската къща на вашия баща се намира във връзки.

Девойката влезе в канцеларията, дето работеше Еманюел, а Коклес с помощта на един ключ, притежанието на който свидетелствуваше за свободния му достъп при господаря, отвори вратата в ъгъла на площадката за втория етаж, въведе чужденеца във

вестибюла, отвори друга врата, затвори я зад себе си, оставил пратеника на фирмата „Томсън и Френч“ самичък за минута, и се яви отново, като му направи знак, че може да влезе.

Англичанинът влезе; господин Морел седеше пред една маса и побледнял, с ужас гледаше в тефтера колонките на своя пасив.

Щом видя чужденеца, господин Морел затвори тефтера, стана и му подаде стол; после, когато чужденецът седна, седна и той.

Тези четиринайсет години бяха силно изменили достойния търговец, който трийсет и шест годишен в началото на тази история, сега наближаваше петдесет: косите му бяха побелели, грижи бяха издълбали бръчки по челото му; погледът му, някога твърд и решителен, беше помръкнал, станал неуверен, сякаш се страхуваше да се спре на някоя мисъл или някое лице.

Англичанинът го гледаше с любопитство, очевидно смесено със съчувствие.

— Господине — рече Морел, чието смущение се усилваше от този поглед, — вие сте искали да говорите с мене?

— Да, господине. Знаете ли от чие име ида?

— От името на фирмата „Томсън и Френч“, така поне ми каза моят касиер.

— Той ви е казал истината, господине. Къщата „Томсън и Френч“ трябва през текущия месец и идния месец да прати във Франция от триста до четиристотин хиляди франка и знаейки вашата строга точност, тя събра всички полици с вашия подпис, които можа да намери, и ме натовари при изтичане на падежа на всяка една от тях да получавам припадащите се суми от вас и да ги изразходвам.

Морел въздъхна дълбоко и прекара ръка по покритото си с пот чело.

— И тъй — попита Морел, — вие имате полици, подписани от мене?

— Да, за доста значителна сума.

— За каква сума? — попита Морел, като се мъчеше да говори със спокоен глас.

— Най-напред — рече англичанинът, като измъкна от джоба си една връзка с книжа — ето един превод от двеста хиляди франка, направен срещу вашата къща от господин дьо Бовил, инспектор на

затворите. Признавате ли, че дължите тази сума на господин дьо Бовил?

— Да, господине, той вложи у мене тази сума с четири и половина на сто преди пет години.

— И вие трябва да му ги изплатите... — Едната половина на 15-ти този месец, другата на 15-ти идния месец.

— Точно така.

— После ето полици за трийсет и две хиляди и петстотин франка, чийто срок е в края на месеца; те са подписани от вас и минати на наша заповед от предявителите им.

— Признавам ги — рече Морел, като се изчервяваше от срам при мисълта, че за първи път през живота си няма да може вероятно да изплати задълженията си; — това ли е всичко?

— Не, господине, аз имам за края на идния месец и полиците, които ни прехвърлиха къщата „Паскал“ и къщата „Уайлд и Търнър“ от Марсилия на сума около петдесет и пет хиляди франка; всичко двеста осемдесет и седем хиляди и петстотин франка.

Онова, което изпитваше нещастният Морел през време на това изброяване, е невъзможно да се опише.

— Двеста осемдесет и седем хиляди и петстотин франка — повтори той машинално.

— Да, господине — отговори англичанинът. — Но аз — продължи той след минутно мълчание — няма да скрия от вас, господин Морел, при всичкото уважение към вашата честност, безукорна досега, в Марсилия се носи слух, че вие не сте в състояние да посрещнете вашите задължения.

При този почти груб укор Морел пребледня ужасно.

— Господине рече той, — досега, а минаха повече от двайсет и четири години, откак съм приел къщата от ръцете на баща си, който сам я беше ръководил трийсет и пет години, досега нито една полица, представена в касата ми с подписа на „Морел и син“ не е останала неплатена.

— Да, знам това — отговори англичанинът, — но кажете откровено като честен човек пред честен човек: ще заплатите ли тези полици със същата точност?

Морел потрепера, но погледна събеседника си с по-голяма увереност отвсякога.

— На откровено поставения въпрос — рече той — трябва да се отговори откровено. Да, господине, аз ще заплатя, ако, както се надявам, моят кораб пристигне благополучно, защото пристигането му ще ми върне кредита, от който ме лишиха постигналите ме злополуки; но ако поради нещастие „Фараон“, последната моя надежда, не дойде...

Сълзи бликнаха в очите на клетия корабовладелец.

— Ами ако тази последна надежда ви измами? — попита събеседникът му.

— Тогава — продължи Морел — жестоко е да се каже... но, свикнал с нещастieto, аз трябва да свикна и със срама, тогава вероятно ще бъда принуден да прекъсна плащанията.

— Мигар нямате приятели, които биха могли да ви помогнат в това положение?

Морел се усмихна тъжно.

— В сделките, господине — рече той, — няма приятели, вие знаете това добре, има само контрагенти.

— Вярно — пошепна англичанинът. — И тъй, остава ви само една надежда?

— Една-единствена.

— Последната?

— Последната.

— Така че, ако тази надежда ви измами...

— Аз съм загинал, безвъзвратно загинал.

— Когато идвах при вас, един кораб влизаше в пристанището.

— Знам, господине. Един от служителите ми, останал ми верен в нещастieto, прекарва част от времето си на терасата, над покрива на къщата ми, с надежда, че пръв ще ми донесе радостната вест. От него научих за пристигането на този кораб.

— Не е ли вашият?

— Не, това е „Жиронда“ един кораб от Бордо; той също иде от Индия, но не е моят.

— Може би той знае за „Фараон“ и ви носи някакво известие.

— Да ви призная ли, аз почти толкова се страхувам от известия за моя тримачтов кораб, колкото и от неизвестността. Неизвестността е все още надежда.

После господин Морел додаде с глух глас:

— Това закъснение не е естествено: „Фараон“ е тръгнал от Калкута на 5 февруари; повече от месец, откак той трябваше да бъде тук.

— Какво е това — рече англичанинът, като се послуша, — какво значи този шум?

— О, боже мой, боже мой! — извика Морел пребледнял. — Какво се е случило още?

На стълбището действително се вдигаше голям шум: хора сновяха напред-назад, чу се дори жаловит вик.

Морел рече да стане, за да отвори вратата, но силите му измениха и той се отпусна отново в своето кресло.

Двамата мъже останаха един срещу друг, Морел — треперейки с цялото си тяло, чужденецът — загледан в него с израз на дълбоко състрадание. Шумът престана, но Морел явно очакваше нещо; този шум имаше причина, която трябваше да се разкрие.

На чужденеца се стори, че някой се изкачва тихо по стълбата и на площадката се спряха няколко души.

После се чу как един ключ се пхна в ключалката на първата врата и как тя изскърца на куките си.

— Само двама души имат ключ от тази врата — пошепна Морел: — Коклес и Жули.

В това време се отвори втората врата и на прага се показва Жули, бледа, с облени в сълзи бузи.

Морел стана, целият разтреперан, и се опря на ръчката на креслото, да не падне. Той искаше да запита, но нямаше вече глас.

— О, тате! — рече девойката, като склони ръце умолително. — Простете на детето си, загдето ви донася такава лоша вест!

Морел побледня страшно; Жули се хвърли в прегръдките му.

— О, тате, тате! — рече тя. — Смелост!

— „Фараон“ загинал ли е? — попита Морел със задавен глас.

Девойката не отговори, но кимна утвърдително глава, склонена на гърдите на баща ѝ.

— А екипажът? — попита Морел.

— Спасен е рече девойката, — спасил го е корабът на Бордо, който току-що влезе в пристанището.

Морел вдигна двете си ръце към небето с върховен израз на смирение и благодарност.

— Благодаря ти, боже! — рече Морел. — Ти поразяваш само мене!

Колкото и хладнокръвен да беше англичанинът, сълзи овлажниха клепачите му.

— Влезте — рече Морел, — влезте, предполагам, че всички сте зад вратата.

Едва изрече той тези думи, и госпожа Морел влезе, ридаейки; Еманюел вървеше след нея, в дъното на вестибюла се виждаха суровите лица на седем осем полуголи моряци. При вида на тези хора англичанинът трепна; той направи крачка, сякаш искаше да се приближи до тях, но се сдържа и се отдръпна в най-тъмния и отдалечен ъгъл на кабинета.

Госпожа Морел седна в креслото, взе ръката на мъжа си в своите, а Жули стоеше, както преди, прислонена на гърдите на баща си. Еманюел остана наред стаята и сякаш служеше за връзка между групата на семейството Морел и моряците, струпани на вратата.

— Как се случи това? — попита Морел.

— Приближете се, Пенелон — рече Еманюел, — и разкажете за станалото.

Един стар моряк, загорял от слънцето на екватора, пристъпи напред, като въртеше в ръцете си останки от барета.

— Добър ден, господин Морел — рече той, като че вчера беше напуснал Марсилия и пристигаше от Екс или Тулон.

— Добър ден, приятелю — рече корабовладелецът, като неволно се усмихна през сълзи, — но къде е капитанът?

— Колкото до капитана, той заболя, господин Морел, и остана в Палма; но ако е угодно богу, той скоро ще се оправи и ще го видите след няколко дена здрав като вас и мен.

— Добре... Сега разказвайте, Пенелон — рече господин Морел.

Пенелон премести жвачката тютюн от дясната буза на лявата, закри с ръка устата си, обърна се, цръкна във вестибюла една дълга струя от черна слюнка, издаде крак напред и като се олюляваше на хълбоците си, захвана:

— Та ето тогава, господин Морел, ние бяхме, такова, между нос Бланко и нос Боядор, движехме се по един хубав юго-югозападен ветреца, след като бяхме се кандилкали цяла седмица в безветрие, когато капитан Бонар изведнъж се приближи до мене — аз, трябва да

ви кажа, бях на кормилото и ми дума: „Чичо Пенелон, какво мислите за тези облаци, дето се вдигат хе там на кръгозора?“

Тъкмо тогава ги гледах и аз самият.

— Какво мисля за тях ли, капитане? Мисля, че се издигат малко по-бързичко, отколкото е позволено, и че са по-черни, отколкото се полага за облаци, които не замислят нищо лошо.

— И аз съм на такова мнение — рече капитанът — и за всеки случай ще взема предпазни мерки. Ние имаме твърде много платна за такъв вятър, какъвто ей сега ще духне. Е-хей, пригответи се да свиваш бомбрамселите и да сваляш бомкливера!

И беше тъкмо време; преди да бъде изпълнена командата, вятърът налетя и корабът се наклони.

— Хубаво! — рече капитанът. — Ние имаме все още много платна, сгъни голямото платно!

След пет минути голямото платно беше сгънато и ние се движехме с фока, марселите и брамселите.

— Какво има, чичо Пенелон — рече ми капитанът, — защо клатите глава?

— Ами за това, че на ваше място, виждате ли, бих заповядал да приберат още.

— Май имаш право, старче — рече той, — ще ни връхлети силен вятър.

— Знаете ли що, капитане — отговорих му, — добре би било да е силен вятър; но това си е истинска буря или аз не разбирам нищо!

Вятърът идеше към нас, както идва прахолякът в Монтредон; за щастие той имаше работа с познавач.

— Вземи два рифа от марселите — извика капитанът, — разхлаби булините, брасовай към вятъра, свали марселите, потегни вдигачките на рейте!

— По тези места това не е достатъчно — рече англичанинът, — аз бих взел четири рифа и бих махнал фока.

Чули този твърд глас, звънлив и неочакван, всички трепнаха. Пенелон заслони с ръка очите си и изгледа оня, който критикуваше с такава самоувереност нарежданията на неговия капитан.

— Ние направихме още повече, господине — рече старият моряк с известно уважение, — ние свихме бизана и обърнахме кормилото

към вятъра, за да тичаме пред бурята. След десет минути свихме марселите и продължихме без платна.

— Корабът беше много стар, за да рискувате така — рече англичанинът.

— Точно така. Това ни и погуби. След дванайсет часа клатушкане, от което би прилошало и на дявола, в кораба почна да влиза вода. „Пенелон — рече ми капитанът, — струва ми се, че потъваме, приятелю; дай ми кормилото и слез в трюма.“

Давам му кормилото, слизам долу; там имаше вече три стъпки вода. Изкачвам се на палубата, викам: „На помпите! На помпите!“ Какво ти, беше вече много късно. Заловихме се за работа; но колкото повече извличахме, толкова повече се пълнеше.

— Ех, бога ми — рекох след четири часа работа, — щом потъваме, да потънем, човек умира само веднъж.

— Така ли даваш пример, чичо Пенелон? — рече капитанът. — Почакай да видиш тогава!

И той отиде в кабината си и донесе чифт пистолети.

— На първия, който напусне помпата — рече той, — ще пръсна черепа!

— Правилно — рече англичанинът.

— Нищо така не вдъхва смелост, както разумните думи — продължи морякът, — още повече че времето се изясни и вятърът утихна; но и водата продължаваше да се качва, не много, два пръста може би на час, но все пак се качваше. — Два пръста на час, виждате ли, на пръв поглед е нищо; но за дванайсет часа това са двацет и четири пръста, а двацет и четири пръста са две стъпки. Две стъпки и три, колкото имахме вече, правят пет. А когато един кораб има пет стъпки вода в корема си, той, може да се каже, е заболял от воднянка.

— Хайде — рече капитанът, — стига толкова, и господин Морел няма да може да ни укори в нищо; направихме всичко, което можахме за спасението на кораба; сега трябва да се погрижим да спасим хората. Спускате лодката, момчета, и побързайте!...

— Слушайте, господин Морел — продължи Пенелон, — ние обичахме много „Фараон“, но колкото и силно да обича морякът своя кораб, той още повече обича кожата си. Затова ние не чакахме да ни повторят; пък и корабът, виждате ли, стенеше и сякаш ни казваше: „Хайде, махайте се, махайте се де!“ И не ни лъжеше клетият „Фараон“,

ние буквално усещахме как потъва под краката ни. Така че мигом лодката беше спусната в морето и ние осмината се намерихме в нея.

Капитанът слезе последен, или по-вярно, не, не слезе, защото не искаше да напусне кораба; аз го преграбчих през кръста и го хвърлих на другарите си, а след това скочих сам. Тъкмо навреме. Едва сколасах да скоча, и палубата се пукна с такъв трясък, като че дадоха залп от кораб с четиридесет и осем топа.

След десет минути той се потопи с носа, после с кърмата, после взе да се върти около себе си като куче, което тича след опашката си; а после — хайде, довиждане, бърр!... Всичко беше свършено, нямаше вече „Фараон“!

А колкото за нас, ние не пихме, нито ядохме три дни; така че се тъкмяхме вече да теглим жребие, за да видим кой ще нахрани останалите, когато изведнъж зърнахме „Жиронда“, ние ѝ дадохме знак, тя ни видя, зави към нас, изпрати ни лодката си и ни прибра. Ето как беше работата, господин Морел, честна дума, повярвайте на думите на моряка! Нали така, другари?

Всеобщо одобрително мърморене показва, че разказвачът беше заслужил похвалата на всички с правдивото изложение на работата и картиността на подробностите.

— Добре, приятели мои — рече господин Морел, — вие сте прекрасни хора и аз отнапред знаех, че в постигналото ме нещастие е виновна само моята съдба. Това е станало по волята на бога, а не по вина на хората. Да се покорим на волята божия. Сега кажете колко заплата ви се следва?

— Хайде да не говорим за това, господин Морел.

— Напротив, да говорим за това — рече корабовладелецът със скръбна усмивка.

— Добре тогава, следва да ни се плати за три месеца... — рече Пенелон.

— Коклес, платете по двеста франка на всеки един от тези прекрасни хора. В друго време, приятели мои — продължи Морел, — бих добавил: дайте на всеки по двеста франка награда; но времената са лоши, драги приятели, и малкото пари, които ми остават, не са вече мои. Затова простете ми и не ми се сърдете.

Лицето на Пенелон се изкриви от жалост, той се обърна към другарите си, размени няколко думи с тях и се върна.

— Що се отнася до това, господин Морел — рече той, като премести жвачката от едната буза на другата и цръкна във вестибюла нова струя слюнка успоредно с първата, — що се отнася до това...

— До какво?

— До парите...

— Е?

— Ами другарите, господин Морел, казват, че засега им стигат по петдесет франка на всеки, а за останалото ще почакаат.

— Благодаря, приятели мои, благодаря! — извика господин Морел, трогнат до дъното на душата си. — Вие всички имате добро сърце; но все пак вземете парите и ако намерите някоя добра служба, постъпете там, вие сте свободни.

Тези последни думи произведоха върху достойните моряци поразително впечатление. Те се спогледаха уплашено. Пенелон, изгубил дъх, насмалко не глътна жвачката; за щастие той навреме се хвана с ръка за гърлото.

— Как, господин Морел — рече той със задавен глас, — вие уволнявате ли ни? Не сте ли доволен от нас?

— Напротив, чеда мои — рече корабовладелецът, — аз съм много доволен от вас. Не, не ви уволнявам. Но какво да се прави, аз нямам вече кораби, нямам нужда и от моряци.

— Как, нямате ли вече кораби? — рече Пенелон. — Тогава поръчайте да ви построят нови, ние ще ви почакаме. Сполай на бога, ние знаем какво значи безветрие.

— Аз нямам вече пари за постройка на кораби, Пенелон — рече корабовладелецът с тъжна усмивка, — не мога да приема вашето предложение, колкото и любезно да е то.

— Щом нямате пари, не бива да ни плащате; тогава ние ще направим, както клетия „Фараон“, ще караме без платна, ето всичко!

— Стига, стига, приятели мои — рече Морел, задъхан от вълнение, — вървете си, моля ви. Ще се видим пак в по-добро време. Еманюел — додаде корабовладелецът, — придружете ги и гледайте нареждането ми да бъде изпълнено.

— Тогава ние ще си кажем само довиждане, нали, господин Морел? — рече Пенелон.

— Така, приятели мои, надявам се; вървете.

И той направи знак на Коклес, който тръгна напред. Моряците последваха касиера, а Еманюел — моряците.

— Сега — рече корабовладелецът на жена си и дъщеря си — оставете ме сам една минута; трябва да приказвам с господина.

И той посочи с очи довереника на къщата „Томсън и Френч“, който през цялата тази сцена стоя прав и неподвижен в къта и участва в нея само с приведените от нас думи. Двете жени вдигнаха очи към чужденеца, когото бяха съвсем забравили, и се оттеглиха; на излизане от вратата девойката му хвърли умолителен поглед и той отговори на този поглед с усмивка, която един хладнокръвен наблюдател с учудване би видял на това ледено лице. Двамата мъже останаха сами.

— Ето — рече Морел, като се отпусна в креслото, — вие видяхте всичко, чухте всичко и аз няма какво да добавям.

— Видях — рече англичанинът, — че ви е сполетяло ново нещастие, толкова незаслужено, колкото и другите, и това ме утвърди още повече в желанието ми да ви бъда полезен.

— О, господине! — рече Морел.

— Слушайте продължи чужденецът. Нали аз съм един от вашите главни кредитори?

— У вас са във всеки случай полиците с най-късия падеж.

— Желаете ли отсрочка на плащането?

— Една отсрочка би могла да ми спаси честта, следователно и живота.

— Колко време ви трябва?

Морел се позамисли.

— Два месеца — рече той.

— Добре — рече чужденецът, — давам ви три.

— Но уверен ли сте, че къщата „Томсън и Френч“...

— Бъдете спокоен, поемам на своя отговорност.

— Днес сме 5 юни.

— Да.

— Тогава подновете ми тези полици за 5 септември; и на 5 септември в единайсет часа сутринта (стрелките на стенния часовник посочваха в тоя миг точно единайсет часа) аз ще се явя при вас.

— Ще ви чакам — рече Морел — и вие ще получите парите или аз ще съм мъртъв.

Последните думи бяха изговорени толкова тихо, че чужденецът не ги чу.

Полиците бяха подновени, скъсаха старите и клетият корабовладелец получи три месеца на разположение, за да събере последните си средства.

Англичанинът прие благодарностите му със свойствената на нацията му флегматичност и се сбогува с Морел, който го изпрати до вратата, като го благославяше.

На стълбата той срещна Жули. Девојката се престори, че слиза, но всъщност го причакваше.

— О, господине — рече тя, като склочи умолително ръце.

— Госпожице — рече чужденецът, — един ден вие ще получите писмо, подписано от... Синдбад моряка... изпълнете точка по точка онова, което бъде казано в писмото, колкото и странно да ви се струва то.

— Добре, господине — отговори Жули.

— Обещавате ли ми да направите това?

— Кълна ви се.

— Добре! Сбогом, госпожице. Останете винаги такава добра и чиста девојка, каквато сте, и аз се надявам, че бог ще ви възнагради, като ви даде Еманюел за мъж.

Жули извика тихо, почервения като череша и се хвана за перилото на стълбата, за да не падне.

Чужденецът ѝ махна с ръка за сбогом и продължи пътя си.

В двора той срещна Пенелон, който държеше във всяка ръка по един фишек от сто франка и сякаш не се решаваше да ги отнесе.

— Елате, приятелю — рече му англичанинът, искам да поприказвам с вас.

XXX. ПЕТИ СЕПТЕМВРИ

Отсрочката, дадена на Морел от довереника на къщата „Томсън и Френч“ в минутата, когато той най-малко очакваше това, се стори на клетия корабовладелец един от онези поврати на щастие, които възвестяват на човека, че съдбата най-сетне се е уморила да го преследва. Същия ден той разказа на дъщеря си, жена си и Еманюел какво му се беше случило и известна надежда, ако не спокойствие, се въдвори в семейството. Но за нещастие Морел имаше работа не само с къщата „Томсън и Френч“, която беше проявила към него такава отстъпчивост. В търговията, както той беше казал, има контрагенти, но не приятели. Дълбоко в душата си той дори не разбираше това великодушно поведение на господин Томсън и Френч към него; обясняваше си го само с разумно егоистичното разсъждение, от което тази фирма сигурно е изхождала: по-добре е да подкрепим един човек, който ни дължи близо триста хиляди франка, и да получим тези триста хиляди франка след три месеца, отколкото да ускорим разорението му и да получим шест или осем на сто от капитала.

За нещастие от омраза или от безразсъдство всички контрагенти на Морел разсъждаваха не така, някои дори обратно. Поради това полиците, подписани от Морел, бяха представени в касата точно в установения срок и благодарение на дадената от англичанина отсрочка бяха още с предявяването им изплатени от Коклес. И Коклес си оставаше все така невъзмутимо спокоен. Едничък господин Морел с ужас видя, че ако трябваше да изплати на 15-то число петдесетте хиляди франка на Бовил, а на 30-то число трийсет и двете хиляди и петстотин франка по други, също тъй отсрочени полици, той би загинал още този месец.

Всички търговци в Марсилия бяха на мнение, че Морел няма да издържи сполетелите го злополуки. Затова голямо беше учудването им, когато видяха, че той с обичайната точност изплати задълженията си в края на месеца. Ала въпреки това доверието на хората към него не се

възстанови и банкрутът на нещастния корабовладелец бе единодушно отложен за края на следващия месец.

Целия месец Морел полагаше невероятни усилия, за да събере всичките си средства. Някога полиците му с какъвто и да е срок се приемаха с доверие и бяха дори търсени. Морел се опита да продаде тримесечни полицы, но никоя банка не ги прие. За щастие сам Морел разчиташе на няколко постъпления; тези постъпления се осъществиха; по тоя начин Морел се оказа в състояние да посрещне задълженията си, когато дойде краят на юли.

Довереника на къщата „Томсън и Френч“ не видяха вече в Марсилия; той изчезна на другия или по другия ден от посещението си у Морел; и тъй като в Марсилия той имаше връзки само с кмета, инспектора на затворите и господин Морел, неговият престой не остави други следи освен различните спомени, които запазиха за него тези трима души. Що се отнася до моряците от „Фараон“, те, изглежда, си бяха намерили някаква служба, защото също изчезнаха.

След като се оправи от болестта, която беше го задържала в Палма, капитан Гомар се върна. Той не се решаваше да се яви при господин Морел; но достойният корабовладелец научи за неговото пристигане и отиде при него сам. Той предварително знаеше от разказа на Пенелон за смелото държане на капитана през време на корабокрушението и сам се опита да го утеши. Занесе му цялата заплата, за която капитан Гомар не би дръзнал да отиде.

Когато след посещението си господин Морел слизаше по стълбата, той срещна Пенелон, който се качваше при капитана. Пенелон, види се, беше се разпоредил добре с парите си, защото целият беше облечен в ново. Щом видя своя корабовладелец, честният кормчия се смути много, той се свря в най-отдалечения ъгъл на площадката, премести своята жвачка отначало отляво надясно, после отдясно наляво, изблецил от уплаха очи, и отговори с плахо стискане на сърдечното, както винаги, ръкостискане на господин Морел. Господин Морел приписа смущението на Пенелон на изящното му облекло: очевидно добрият моряк не на своя сметка беше се решил на подобен разкош; той беше постъпил значи на някой друг кораб и се срамуваше, че, ако можем да се изразим така, не е носил по-дълго жалейка по „Фараон“. Може би дори идеше при капитан Гомар да

сподели с него сполуката си и да му предаде предложенията на новия си стопанин.

„Прекрасни хора — рече си Морел, като се отдалечаваше, — дано новият ви стопанин да ви обича, както ви обичах аз, и излезе пощастлив от мене!“

Август мина в непрекъснатите опити на Морел да възстанови своя предишен кредит или да си открие нов. На 20 август в Марсилия стана известно, че той е наел място в пощенската кола, и всички решиха тогава, че Морел ще се обяви за несъстоятелен в края на текущия месец и затова заминава предварително, за да не присъствува на този жесток акт, който вероятно е възложил на своя главен служител Еманюел и своя касиер Коклес. Но напук на всички предвиждания, когато настъпи 31 август, касата се отвори, както винаги. Коклес стоеше зад решетката, спокоен като „Справедливия“ на Хораций, преглеждаше със същото внимание представените му полици и ги изплати от първата до последната със същата точност. Потрябва както беше предвидил господин Морел, да се погасят две чужди задължения и Коклес ги плати със същата редовност, както и личните полици на корабовладелеца. Никой не разбираше вече нищо и всеки с упоритостта, присъща на предсказвателите на лоши събития, отложи фалита за края на септември.

На 1 септември Морел се върна; цялото му семейство го чакаше с голямо безпокойство; от това пътуване в Париж зависеше последната възможност за спасението му. Морел беше си спомнил за Данглар, който беше станал сега милионер, но някога беше му задължен, защото по негова препоръка беше постъпил на служба при испанския банкир, с която започна огромното му благосъстояние. Според слуховете днес Данглар имаше шест или осем милиона собствени пари и неограничен кредит. Данглар можеше да спаси Морел, без да извади едно екю от джоба си: стигаше само да даде поръчителството си за един заем. Морел мислеше отдавна за Данглар; но има инстинктивни отвращения, на които човек не е господар, и Морел, отлагал до последната минута, така и не прибегваше до това последно средство. И излезе прав, защото се върна смазан от унизителния отказ.

По тази причина, когато се върна, Морел не пророни никаква жалба, не издума никакъв укор; прегърна със сълзи жена си и дъщеря

си, приятелски се ръкува с Еманюел, затвори се после в кабинета си на втория етаж и повика при себе си Коклес.

— Този път — рекоха двете жени на Еманюел — ние сме загинали.

След кратко съвещание беше решено Жули да пише на брат си в гарнизона в Ним да дойде веднага.

Клетите жени чувствуваха инстинктивно, че е нужно да съберат всичките си сили, за да издържат заплашващия ги удар.

Освен това Максимилиан Морел, макар и да беше едва двайсет и две годишен, имаше вече голямо влияние върху баща си.

Той беше твърд и справедлив младеж. Когато дотрябва да си избере поприще, баща му не пожела да го принуждава и предостави на младия Максимилиан свободен избор според вкусовете му. Момъкът заяви, че иска да постъпи на военна служба; с тази цел той се заложи прилежно за науките, влезе с конкурсен изпит в политехническото училище и бе назначен подпоручик в 53-ти пехотен полк. Той заемаше този чин от една година и беше получил обещание да бъде назначен поручик още при първия случай. В полка сочеха Максимилиан Морел като строг изпълнител не само на всички войнишки задължения, но и на всеки човешки дълг и го наричаха Стоика. Разбира се, мнозина от тези, които му даваха този прякор, го повтаряха, без да знаят дори какво означава той.

Тъкмо този млад човек майката и сестрата повикаха на помощ, за да ги подкрепи в тежкото изпитание, настъпването на което предчувстваха.

Те не бяха се излъгали в сериозността на положението, защото няколко минути след като господин Морел влезе в кабинета си с Коклес, Жули видя Коклес да излиза оттам бледен, разтреперан, със силно развълнувано лице.

Тя поиска да го разпита, когато минаваше покрай нея; но добрият човечец, слизайки по стълбата с необичайна за него бързина, само вдигна ръце към небето и извика.

— О, госпожице, госпожице, какво ужасно нещастие! И кой би могъл да повярва това!

След минута Жули го видя да се връща с два-три дебели тефтера, един портфейл и една торба с пари.

Морел прегледа тефтерите, отвори портфейла, преброи парите.

Всичкият му капитал възлизаше на осем хиляди франка, постъпленията му до 5-ти септември — на четири-пет хиляди; това съставляше в най-добрия случай един актив от четиринайсет хиляди франка, а трябваше да изплати една полица от двеста осемдесет и седем хиляди и петстотин франка. Нямахше дори възможност да се погаси частично сумата.

Но когато Морел слезе да обядва, той изглеждаше доста спокоен. Това спокойствие уплаши двете жени повече от най-дълбокото отчаяние.

Следобед Морел имаше навик да излиза от къщи: той отиваше в клуба на фокийците да пие кафе и да чете „Семафор“; този ден той не излезе и се качи в кабинета си.

Коклес беше явно съвсем слисан. Една част от деня той преседя в двора на един камък, гологлав, при трийсет градуса пек.

Еманюел се опита да успокои жените, но красноречието му беше изменило. Младежът знаеше твърде добре работите на фирмата, за да не почувствува, че страшна катастрофа е надвиснала над семейството Морел.

Настъпи нощта; двете жени не си легнаха да спят, като се надяваха, че Морел, когато слезе от кабинета си, ще наmine при тях; но чуха как, стъпвайки тихо, за да не го повикат, минава покрай вратата им.

Те се вслушаха; той влезе в стаята си и заключи вратата отвътре.

Госпожа Морел изпрати дъщеря си да отиде да спи; после, половин час след като Жули си отиде, тя стана, свали обувките си и се промъкна в коридора, за да види през ключалката какво прави мъжът ѝ.

В коридора тя зърна една отдалечаваща се сянка — беше Жули, която, също разяждана от тревога, беше изпреварила майка си.

Девојката се приближи до госпожа Морел.

— Пише — рече тя.

Двете жени се разбраха без много думи.

Госпожа Морел се наведе до ключалката. Наистина Морел пишеше; но онова, което госпожа Морел забеляза, беше останало незабелязано от дъщеря ѝ: нейният мъж пишеше на обгербвана хартия.

Госпожа Морел разбра с ужас, че той пише завещанието си; тя потрепера с цялото си тяло и все пак намери сили в себе си да не каже

нищо на дъщеря си.

На другия ден господин Морел изглеждаше напълно спокоен; той се занимава в кабинета си, както обикновено, слезе за закуска, както всеки път, само следобеда накара дъщеря си да седне до него, взе главата ѝ в ръцете си и дълго я притиска до гърдите си.

Вечерта Жули рече на майка си, че макар баща ѝ да изглеждал спокоен, тя забелязала, че сърцето му туптяло силно.

Двата следващи дни изминаха почти също така тревожни. На 4-ти септември вечерта господин Морел поиска от дъщеря си да му върне ключа от кабинета. Жули потрепера — това искане ѝ се стори зловещо. Защо баща ѝ взимаше ключа, който тя винаги носеше със себе си и който ѝ отнемаха в детинството само за наказание?

Девойката изгледа господин Морел.

— Какво лошо съм сторила, татко — рече тя, — че ми взимате този ключ?

— Нищо лошо, дете мое — отговори нещастният Морел, от очите на когото този прост въпрос изтръгна сълзи, — нищо лошо, но той ми е нужен.

Жули се престори, че търси ключа.

— Трябва да съм го оставила в стаята си — рече тя.

И излезе; но вместо да отиде в стаята си, отърча да се посъветва с Еманюел.

— Не връщайте ключа — рече Еманюел — и утре сутринта по възможност не се отделяйте от баща си.

Тя се помъчи да разпита Еманюел; но той не знаеше или не искаше да каже нищо.

Цялата нощ на 4-ти срещу 5-ти септември госпожа Морел се вслушваше, долепила ухо до ламперията на стената. До три часа сутринта тя чуваше как мъжът ѝ ходи възбудено из стаята си.

Едва в три часа той се тръшна на леглото си.

Майката и дъщерята прекараха нощта заедно. Още от вечерта те очакваха Максимилиан.

В осем часа господин Морел влезе при тях в стаята. Той беше спокоен, но следи от вълнението му през нощта личаха по бледото му разстроено лице.

Жените не се осмелиха да го попитат дали е спал добре.

Морел беше по-ласкав към жена си и по-бащински нежен към дъщеря си, откогато и да е друг път; той не можеше да се нагледа на клетото си дете и току го целуваше.

Жули си спомни заръката на Еманюел и поиска да изпроводи баща си; но той я спря кротко и рече:

— Остани при майка си.

Жули настоя.

— Аз искам това! — рече Морел.

За пръв път Морел казваше на дъщеря си: „Аз искам това“; но той го каза с глас, пропит с такава бащинска нежност, че Жули не се осмели да направи крачка напред.

Тя остана да си стои на същото място, мълчалива и неподвижна. След малко вратата отново се отвори, тя усети как две ръце я обхващат и нечия уста се долепва до челото ѝ.

Тя вдигна очи и изпусна радостен възглас.

— Максимилиан, братко! — извика тя.

На този вик дотича госпожа Морел и се хвърли в прегръдките на сина си.

— Мамо — рече младият човек, като гледаше ту майка си, ту сестра си, — какво се е случило? Вашето писмо ме изплаши и аз побързах да дойда.

— Жули — рече госпожа Морел, като смигна на младия човек, — иди да кажеш на баща си, че е пристигнал Максимилиан.

Девојката изскочи от апартамента, но на първото стъпало на стълбата срещна един човек с писмо в ръка.

— Не сте ли вие госпожица Жули Морел? — попита този човек с подчертано италианско произношение.

— Да, господине — измънка Жули. — Но какво искате от мен? Аз не ви познавам.

— Прочетете това писмо — рече човекът, като ѝ подаваше писъмцето.

Жули се колебаеше.

— Отнася се до спасението на баща ви рече пратеникът.

Девојката грабна от ръцете му писъмцето.

Тя бързо го отвори и прочете:

„Идете веднага на Меланските алеи, влезте в дом 15, поискайте от портиера ключа на стаята на петия етаж, влезте в тази стая, вземете от камината една червена копринена кесия и занесете тази кесия на вашия баща.

Необходимо е той да я получи преди единайсет часа.

Вие ми обещахте да ми се подчинявате сякаш, припомням ви вашето обещание.

Синдбад моряка“

Девојката извика от радост, вдигна очи, потърси човека, който ѝ беше предал бележката, за да го разпита, но той беше изчезнал.

Тя се залови да прочете писъмцето втори път и забеляза тогава послеписа:

Тя прочете:

„Необходимо е да изпълните тази заръка лично и сама; ако дойдете с друг или друг дойде вместо вас, портиерът ще отговори, че не знае за какво става дума.“

Този послепис охлади силно радостта на девојката. Не я ли заплашва нещо, няма ли тук някакъв капан? Тя беше невинна и не знаеше на каква тъкмо опасност може да се изложи едно момиче на нейните години, но не е необходимо да знаеш опасността, за да се боиш от нея: тъкмо непознатите опасности вдъхват най-голям страх.

Жули се колебаеше, тя реши да поиска съвет.

Но по някакво странно чувство тя отиде да поиска помощ не от майка си, нито от брат си, а от Еманюел.

Тя слезе при него, разказа му какво се беше случило в деня, когато повереникът на къщата „Томсън и Френч“ беше дошъл при баща ѝ; разправи му за сцената на стълбата, повтори му обещанието, дадено от нея, и му показа писмото.

— Трябва да отидете, госпожице — рече Еманюел.

— Да отида там ли? — пошепна Жули.

— Да, аз ще ви придружа.

— Но нали прочетохте, че трябва да бъда сама? — рече Жули.

— Вие ще бъдете сама — отговори момъкът, — аз ще ви чакам на ъгъла на Музейната улица; и ако вие се забавите твърде дълго, ще тръгна след вас и, уверявам ви, тежко на онези, от които ми се оплачете!

— Как така, Еманюел — подзе нерешително девойката, — вие мислите, че трябва да се отзова на тази покана?

— Да; нали пратеникът ви е казал, че се отнася до спасението на вашия баща.

— Но, Еманюел, каква опасност го заплашва? — попита девойката.

Еманюел се колебаеше, но желанието му да склони девойката да отиде веднага надви.

— Чуйте — й рече той, — днес е 5 септември, нали?

— Да.

— Днес в единайсет часа вашият баща трябва да заплати около триста хиляди франка.

— Да, ние знаем това.

— А той няма и петнайсет хиляди в касата — рече Еманюел.

— Тогава какво ще стане?

— Ако днес преди единайсет часа не се намери никой, който да му се притече на помощ, на обед вашият баща ще трябва да се обяви в несъстоятелност.

— О, елате, елате — извика девойката, като повлече момъка след себе си.

През това време госпожа Морел разказа всичко на сина си.

Младият човек знаеше, че вследствие нещастията, които едно след друго бяха постигнали баща му, в разходите на къщата бяха направени големи преобразования; но не знаеше, че работите са стигнали до такова безизходно положение.

Той се почувствува смазан.

После изведнъж изскочи от апартамента, затече се нагоре по стълбата, надявайки се, че баща му е в кабинета си, но напразно чука.

Като стоеше пред кабинета, той чу вратата на апартамента долу да се отваря, обърна се и видя баща си. Вместо да се изкачи направо в кабинета си, господин Морел беше влязъл в стаята си и едва сега излизаше оттам.

Щом видя Максимилиан, господин Морел извика изненадан; не знаеше за пристигането му. Той замръзна на мястото си, като стискаше с лявата си ръка някакъв предмет, скрит под редингота.

Максимилиан се спусна бързо по стълбата и се хвърли на шията на баща си; но изведнъж се отдръпна, опрял дясната си ръка на гърдите на баща си.

— Тате — рече той, побледнял като мъртвец, — защо са тези пистолети под вашия редингот?

— Ох, ето от кое се страхувах! — рече Морел.

— Тате, тате, в името на небето — извика момъкът, — защо това оръжие?

— Максимилиан — отговори Морел, загледан втренчено в сина си, — ти си мъж и човек на честта; ела, аз ще ти обясня всичко.

И Морел се изкачи с твърди стъпки в кабинета си, докато Максимилиан, олюлявайки се, го следваше.

Морел отключи вратата и заключи след сина си; после прекоси вестибюла, приближи се до писалището, сложи на края му пистолетите и посочи с пръст на сина си отворения тефтер.

В тефтера беше записано точното положение на работите.

Морел трябваше да плати след половин час двеста осемдесет и седем хиляди франка.

Той притежаваше всичко на всичко петнайсет хиляди двеста петдесет и седем франка.

— Чети рече Морел.

Младежът прочете и се почувствува смазан. Морел не каза нито дума: какво би могъл да добави към неумолимата присъда на цифрите.

— А вие направихте ли всичко, тате — рече най-сетне момъкът, — за да предотвратите това нещастие?

— Да — отговори Морел.

— Вие не очаквате никакви постъпления.

— Никакви.

— Изчерпали сте всичките си източници?

— Всички.

— И след половин час — продума Максимилиан с мрачен глас — нашето име ще бъде опозорено!

— Кръвта измива позора — рече Морел.

— Имате право, тате, аз ви разбирам.

Той протегна ръка към пистолетите.

— Единият за вас, другият за мене — рече той; — благодаря!

Морел му спря ръката.

— А майка ти... а сестра ти... кой ще ги храни?

Тръпка мина по цялото тяло на младежа.

— Тате — рече той, — мигар искате да живея?

— Да, искам — отговори Морел, — защото това е твой дълг; ти имаш спокоен, силен ум, Максимилиан... Максимилиан, ти не си прост човек; аз не ти възлагам, не ти заповядвам нищо, само ти казвам: „Обмисли своето положение, като да си чужд човек, и съди сам“.

Младежът се позамисли, после в очите му блесна самоотвержено примирение; той само свали бавно, с тъга еполетите си, отличителните знаци на своя чин.

— Добре — рече той, като подаде ръка на Морел, — умрете спокоен, тате! Аз ще живея.

Морел поиска да падне на колене пред сина си, Максимилиан го прегърна и двете благородни сърца забиха едно срещу друго.

— Нали знаеш, че не съм виновен? — попита Морел.

Максимилиан се усмихна.

— Знам, тате, че сте най-честният човек, когото някога съм познавал.

— Добре, между нас всичко е казано; сега се върни при майка си и сестра си.

— Тате — рече младият човек, като коленичи, — благословете ме!

Морел хвана с две ръце главата на сина си, приближи я до себе си и като долепи няколко пъти устата си до нея, пошепна:

— О, да, да, благославям те от мое име и от името на трите поколения безукорни хора; чуй какво ти казват те с моя глас: провидението може да въздигне сградата, разрушена от нещастieto. Като видят от каква смърт съм умрял, и най-коравосърдечните хора ще те съжалят; на тебе може би ще дадат отсрочката, която на мене биха отказали; тогава стори всичко, за да не бъде произнесена позорната дума; залови се за работа, работи, млади момко, бори се горещо и мъжествено; живеи с майка си и сестра си колкото може по-скромно, така че ден след ден имуществото на онези, на които аз дължа, да расте и се умножава в ръцете ти. Помни какъв хубав, велик, тържествен ден

ще бъде денят, когато моята чест ще бъде възстановена, когато в същия този кабинет ти ще можеш да кажеш: „Баща ми умря, защото не беше в състояние да направи онова, което днес правя аз; но той умря спокоен, защото, умирайки, знаеше, че аз ще направя това.“

— Ох, тате, тате — извика момъкът, — ако все пак вие можете да останете с нас!

— Ако остана, всичко ще бъде иначе; ако остана, съчувствието ще се превърне в недоверие, жалостта — в настървение; ако остана, аз ще бъда човек, нарушил думата си, не устоял на обещанията си, накъсо, фалирал човек. А ако умра, помисли за това, Максимилиан, моят труп ще бъде труп на един нещастен, но честен човек. Остана ли жив, и най-добрите ми приятели ще избягват дома ми; умра ли, цяла Марсилия ще ме изпровожда със сълзи до последното ми жилище; остана ли жив, ти ще се срамуваш от моето име, умра ли, ти ще вдигнеш глава и ще кажеш: „Аз съм син, на оня, който се самоуби, защото за първи път в живота си беше принуден да наруши думата си“.

Младият човек простена, но, изглежда се примири със съдбата. И този път той даде право на баща си не със сърцето си, а с ума си.

— А сега — рече Морел — остави ме сам и се постарай да отдалечиш отгук жените.

— Не искате ли да видите още веднъж Жули? — попита Максимилиан.

Последната неясна надежда се криеше за него в това свиждане, ето защо той го предложи. Господин Морел поклати глава.

— Видях я тази сутрин — рече той — и се простих с нея.

— Нямате ли още някаква друга заръка, тате? — попита Максимилиан с глух глас.

— Да, синко, една свещена заръка.

— Кажете, тате.

— Къщата „Томсън и Френч“ е единствената, която от човеколюбие или може би от егоизъм — не на мене се пада да чета в хорските сърца — се смили над мене. Нейният довереник, който след десет минути ще дойде тук да получи по полица двеста осемдесет и седем хиляди и петстотин франка, не се съгласи да даде, а сам ми предложи три месеца отсрочка. Нека тази къща получи първа вземанията си, синко, нека този човек бъде за тебе свят.

— Добре, тате — рече Максимилиан.

— А сега още веднъж сбогом — рече Морел, — върви, върви, аз трябва да остана сам; завещанието ми ще намериш в писалището в спалнята ми.

Младият човек стоеше неподвижен, той искаше да си отиде, но беше безсилен да стори това.

— Слушай, Максимилиан — рече баща му, — предположи, че съм войник като тебе, че съм получил заповед да превзема един редут и ти знаеш, че ще падна убит; няма ли да ми кажеш, както ми каза преди малко: „Вървете, тате, иначе ви чака безчестие. По-добре смърт, отколкото позор!“

— Да, да — рече момъкът, — да.

Той стисна конвулсивно Морел в прегръдките си.

— Вървете, тате — рече той.

И изскочи от кабинета.

Когато синът му излезе, Морел остана известно време прав, с втренчени очи във вратата; после простря ръка, напипа връвта на звънеца и позвъни.

Влезе Коклес.

Той беше неузнаваем; тези три дни го бяха сломили. Мисълта, че къщата; „Морел“ ще прекрати платежите си, го беше прегърбила и състарила с двайсет години.

— Добри ми Коклес — рече Морел с неописуем глас, — ти ще стоиш във вестибюла. Когато дойде този господин, който дохожда преди три месеца, ти знаеш, повереникът на къщата „Томсън и Френч“, ще ми доложиш за него.

Коклес не отговори; само кимна, седна на един стол във вестибюла и зачака.

Морел се отпусна в креслото; очите му се впиха в стенния часовник: оставаха седем минути, само толкова; стрелката се движеше с невероятна бързина; струваше му се, че я вижда как се движи.

Какво ставаше през тези последни минути в душата на този човек, който, млад още, подчинявайки се на едно разсъждение може би погрешно, но наглед правилно, се готвеше да се раздели с всичко, което обичаше на света, и да напусне живота, който му беше дарил цялата радост на семейното щастие, е невъзможно да се изрази; за да разбере това, човек трябваше да види неговото чело, покрито с пот, но

все пак примирено, неговите очи, овлажнели от сълзи, но все пак вдигнати към небето.

Стрелката се движеше, пистолетите бяха заредени; той простря ръка, взе единия от тях и пошепна името на дъщеря си.

После остави смъртоносното оръжие, взе перото и написа няколко думи.

Струваше му се, че не се е простил достатъчно нежно с любимото си дете.

После пак се обърна към стенния часовник; сега броеше не минутите, а секундите.

Отново взе оръжието, полуотворил уста и вперил очи в стрелката; запъна спусъка и неволно потрепера, чул изщракването му.

В този миг по челото му изби още по-студена пот, смъртна мъка сви сърцето му.

Той чу как долу, на стълбите, изскърца вратата.

После се отвори вратата на кабинета му.

Часовникът се готвеше да удари единайсет часа.

Морел не се обърна, той очакваше, че ей сега Коклес ще доложи:

— Довереникът на къщата „Томсън и Френч“.

И доближи оръжието до устата си...

Изведнъж чу вик — беше гласът на дъщеря му.

Обърна се и видя Жули: пистолетът падна от ръцете му.

— Тате — извика девойката, едва дишайки от умора и радост, — спасен, вие сте спасен!

И се хвърли в прегръдките му, като издигаше в ръката си една копринена червена кесия.

— Спасен ли, дете мое! — рече Морел. — Какво искаш да кажеш?

— Да, спасен! Ето вижте, вижте — рече девойката.

Морел взе кесията и трепна... той смътно си спомни, че този предмет някога му е принадлежал.

В единия край на кесията лежеше полицата от двеста осемдесет и седем хиляди и петстотин франка.

Поллицата беше погасена.

В другия имаше един диамант, голям колкото лешник, с три думи, написани на едно късче пергамент:

„Зестра на Жули“.

Морел прекара ръка по челото си. Струваше му се, че сънува.

В този миг часовникът удари единайсет часа.

Всеки удар отекваше в него, като че стоманеното чукче биеше по собственото му сърце.

— Почакай, дете мое — рече той, — обясни ми всичко. Къде намери тази кесия?

— В къщата 15 на Меланските алеи, върху камината на една сиромашка стаичка в петия етаж.

— Но тази кесия не е моя — извика Морел.

Жули подаде на баща си писмото, което беше получила сутринта.

— И ти отиде в тази къща сама? — попита Морел, след като прочете писмото.

— Придружи ме Емануел, тате. Той трябваше да ме чака на ъгъла на Музейната улица: но странно, когато се върнах, нямаше го вече.

— Господин Морел! — екна един глас на стълбите. — Господин Морел!

— Той е — рече Жули.

В същото време Еманюел влезе с просияло от радост и щастие лице.

— „Фараон“! — извика той. — „Фараон“!

— Как „Фараон“! Да не сте полудели, Еманюел? Нали знаете, че той потъна?

— Не, не е вярно че „Фараон“ е потънал? Дежурният наблюдател от кулата възвести за него и той влиза в пристанището.

— Мили мои — рече Морел, — ако е така, това е божие чудо! Невъзможно! Невъзможно!

Но не по-малко невероятни бяха кесията, която държеше в ръцете си, погасената полица, великолепият диамант.

— Ах, господине — рече на свой ред Коклес, какво значи „Фараон“?

— Да отидем, деца мои — каза Морел, като стана, — да отидем да видим и нека бог се смили над нас, ако това е лъжливо известие.

Те тръгнаха; насред стълбите чакаше госпожа Морел: клетата жена не беше се осмелила да се качи. В един миг те се намериха на улица Канебиер. На пристанището се беше събрала тълпа. Тълпата се разстъпи пред Морел.

— „Фараон“! „Фараон!“ — викаха всички.

И наистина — нечувано чудо — срещу кулата Сен Жан един кораб, върху кърмата на който с бели букви бяха написани думите „Фараон“ („Морел и син“, Марсилия), със същата вместимост, както предишния „Фараон“, и също тъй натоварен с кошенила и индиго, хвърляше котва и спущаше платна; на палубата даваше заповедите си капитан Гомар, а чичо Пенелон правеше знаци на господин Морел.

Нямаше вече съмнение: очите свидетелствуваха за това и десет хиляди души потвърждаваха това свидетелство.

Когато Морел и синът му се прегръщаха на вълнолома под радостните викове на целия град, един човек с лице, покрито до половината от черна брада, свидетел на това чудо, който съзерцаваше тази сцена, умилено, скрит зад една караулна будка, прошепна:

— Бъди щастлив, благородни човече; бъди благословен за цялото това добро, което направи и ще правиш занаят; и нека моята благодарност остане в тайна, както и твоето благодеяние.

И с щастлива, радостна усмивка той напусна скривалището си и без да привлече нищо внимание — толкова погълнати бяха всички от събитията на деня — слезе по една от стълбичките на скелета и три пъти извика:

— Джакопо! Джакопо! Джакопо!

До него се приближи една лодка, взе го на борда си и го откара при една богато обзаведена яхта, на която той се изкачи с лекотата на моряк; оттук той още веднъж погледна Морел, който, плачейки от радост, стискаше сърдечно протегнатите от навалищата ръце и със замъглен поглед благодареше на неизвестния благодетел, когото сякаш търсеше в небето.

— А сега — рече си непознатият — сбогом, доброта, човеколюбив, благодарност... Сбогом на всички чувства, които радват сърцето... Аз замених провидението, за да наградя добрите... Сега нека богът на отмъщението ми отстъпи мястото си, за да накажа злите!

С тези думи той даде знак и сякаш очаквала само този знак за тръгване, яхтата тозчас потегли в морето.

XXXI. ИТАЛИЯ. СИНДБАД МОРЯКА

Към началото на 1838 година във Флоренция се намираха двама младежи от най-елегантното парижко общество — виконт Албер дьо Морсер и барон Франц д'Епине. Бяха се уговорили да прекарат тазгодишния карнавал в Рим, дето Франц, който живееше в Италия почти от четири години, щеше да служи за водач на Албер.

Но тъй като не е лесно да се прекара карнавал в Рим, особено когато човек държи да не нощува на пиаца дел Пополо или на кампо Вачино, те писаха на господин Пастрини, собственик на хотел „Лондон“, който се намира на Испанския площад, да им запази удобни стаи.

Господин Пастрини отговори, че може да им предложи само две стаи и един кабинет al second o piano^[1] срещу скромната цена от един луидор^[2] на ден. Двамата младежи се съгласиха; после, за да използва времето, което му оставаше, Албер замина за Неапол. Франц остана във Флоренция.

След като се порадва на живота в града на Медичите, след като се разходи из рая на увеселителните заведения, след като бе приет от щедрите домакини, чрез които се проявява флорентинското гостоприемство, хрумна му, тъй като бе видял вече Корсика, люлка на Бонапарт, да види и остров Елба, великата кратковременна спирка на Наполеон.

И така, една вечер той откачи една баркета^[3] от желязната халка, която я бе приковала към ливорнското пристанище, легна на дъното, завит в плаща си, и каза на лодкарите само две думи:

— На Елба!

Лодката напусна пристанището, както морска птица излита от гнездото си, и на другия ден свали Франц на Порто Ферайо.

Франц изброди императорския остров по всички пътеки, запазили следи от стъпките на великана, и отплава от Марчиана.

Два часа по-късно слезе на Пианоза, гдето, както го уверяваха, имало безбройни ята червени яребици.

Ловът беше лош. Франц едва успя да убие няколко мършави яребици и като всеки ловец, който се е морил напразно, се върна в лодката в лошо настроение.

— О! Ако ваше превъзходителство желае — каза собственикът на лодката, — би могъл да направи чудесен лов!

— Къде?

— Виждате ли оня остров? — продължи собственикът, като посочи към юг една конусообразна височина с великолепен син цвят, която се подаваше напред морето.

— Е-е, и какъв е тоя остров? — попита Франц.

— Остров Монте Кристо — отвърна ливорнецът.

— Нямам позволение за лов на този остров.

— Не е нужно, ваше превъзходителство. Островът е необитаван.

— А, дявол да го вземе! — каза младежът. — Необитаван остров в Средиземно море е нещо интересно.

— И при това нещо съвсем естествено, ваше превъзходителство. Този остров е само един скален блок и по цялата му площ надали има и трийсетина ара обработваема земя.

— И чие владение е?

— На Тоскана.

— Какъв дивеч ще намеря?

— Хиляди диви кози.

— Които се хранят с камъни — каза Франц с недоверчива усмивка.

— Защо? Те пасат изгравничета, мирти, сакъзови храсти, които растат между скалите.

— А къде ще спя?

— В пещерите на сушата или в лодката, като се завиете с плаща си. Освен това, ако ваше превъзходителство пожелае, можем да си тръгнем и веднага след лова; ваше превъзходителство знае, че ветрилата ни отнасят еднакво добре и денем, и нощем; ако не може с тях, имаме и весла.

Тъй като имаше още доста време до срещата с другаря си, а нямаше вече грижи по настаняването в Рим, Франц прие предложението за лов.

Щом даде съгласието си, моряците започнаха да шушукат.

— Какво има? — попита Франц. — Да не е изникнала някаква мъчнотия?

— Не — отвърна собственикът; — но трябва да предупредим ваше превъзходителство, че островът е под карантина.

— Какво значи това?

— Значи, че понеже е необитаван, остров Монте Кристо служи понякога за спирка на контрабандисти и пирати от Корсика, Сардиния или Африка и затова, ако се открие някак, че сме били там, ще ни накарат, като се върнем в Ливорно, да стоим шест дни под карантина.

— А, дявол да го вземе! Работата се изменя! Шест дни! Точно колкото са били потребни на господ да създаде света. Малко дължко, момчета.

— Но кой ще издаде, че ваше превъзходителство е бил на Монте Кристо?

— Не аз, то се знае! — извика Франц.

— Нито ние — казаха моряците.

— Карай тогава!

Собственикът даде заповед за маневра; обърнаха носа към острова и лодката се понесе в тая посока.

Франц остави да завършат маневрата и след като пое по новия път, след като вятърът наду платното, а четиримата моряци заеха отново местата си, тримата отпред, четвъртият при руля, поднови разговора.

— Драги Гаетано — обърна се той към собственика, — току-що казахте, струва ми се, че остров Монте Кристо служел за убежище на пирати, а те са малко по-различен дивеч от козите.

— Да, ваше превъзходителство, така е.

— Знаех, че има контрабандисти, но мислех, че след превземането на Алжир и унищожаването на Регентството пирати съществуват само в романите на Купър^[4] и капитан Мериът^[5].

— Ето че ваше превъзходителство се е лъгал: и с пиратите е като с разбойниците, за които се смята, че са били напълно изтребени от папа Лъв XII, а въпреки това те всекидневно спират пътниците дори пред самите врати на Рим. Не сте ли чували, че само преди шест месеца френският управляващ легация при светия престол е бил ограбен на петстотин крачки от Велетри?

— Чувах такова нещо.

— Е добре, ако ваше превъзходителство живееше като нас в Ливорно, щеше да чува от време на време, че някой малък плавателен съд, натоварен със стоки, или някоя красива английска яхта, очаквана в Бастиа, Порто Ферайо или Чивита Векия, не е пристигнала, не се знае какво е станало с нея и сигурно трябва да се е разбила о някоя скала. А тази срещната скала е била чисто и просто една плитка тясна лодка, карана от шест до осем души, и тя именно в една тъмна и бурна нощ ги е издебнала и ограбила край някое диво, необитавано островче, както разбойниците спират и ограбват пощенската кола в покрайнините на гора.

— И все пак — каза Франц, все така изтегнат в лодката, — но защо хората, на които се случва такава беда, не се оплакват, защо не поискат срещу тези пирати помощта на френското, сардинското или тосканското правителство?

— Защо ли? — каза усмихнато Гаетано.

— Да, защо?

— Защото пиратите най-напред пренасят от кораба или яхтата всичко, което заслужава да се вземе; после връзват нозете и ръцете на екипажа, завързват на шията на всекиго по една желязна топка от 24 кила, пробиват в кила на заловения съд една дупка колкото бъчва, качват се отново на палубата, затварят всички люкове и се прибират в своята лодка. След десетина минути другият съд започва да охка, да стене и постепенно потъва. Отначало едната страна, после другата; поиздига се, после все повече и повече потъва. Изведнъж се чува нещо като топовен гърмеж: затвореният въздух е разбил палубата. Корабчето или шхуната започва да се люшка като човек, който се дави и бори с вълните, като натежава при всяко движение. След малко водата бликва от всички празнини, като водните фонтани на някой огромен кашалот. Най-последно хъркане, корабът се завъртва и потъва, като оставя огромна фуния, която кипи за миг, запълва се постепенно и накрай окончателно се заличава; след пет минути само господнето око би могло да потърси изчезналия кораб сред това спокойно море.

— Разбирате ли сега добави усмихнато собственикът — защо корабът не се прибира в пристанището и защо екипажът не подава оплакване?

Ако Гаетано би разказал това, преди да предложи разходката, Франц би размислил навярно два пъти, преди да я предприеме; но бяха

вече тръгнали и той си каза, че би проявил страхливост, ако се откаже. Беше от тия хора, които не се хвърлят в опасно начинание, но ако то им се изпречи, му се противопоставят с неизменно хладнокръвие; от тия волеви, спокойни личности, за които опасността в живота е като противник при дуел — те пресмятат движенията му, проучват силата му, отдръпват се, колкото да си отдъхнат, без да изглеждат страхливи, схващат само с един поглед предимството си и убиват с един удар.

— О! — каза той. — Аз съм пропътувал Сицилия и Калабрия, плавал съм два месеца из архипелага и не съм зърнал дори сянката на някой разбойник или пират.

— Както и аз не разправих тия неща на негово превъзходителство, за да го накарам да се откаже от намерението; той ме запита, аз му отговорих. Нищо повече.

— Да, драги Гаетано, вие говорите много интересно; и тъй като искам да се насладя колкото е възможно повече на разказите ви, нека бъде Монте Кристо!

Междувременно приближаваха бързо целта на пътуването си, имаха попътен хладен вятър и лодката вземаше по шест-седем мили в час. Колкото повече приближаваха, островът сякаш израстваше от морето; и в ясения въздух на последния дневен светлик се съзираха като снаряди в арсенал натрупаните една връз друга скали, между които червенееха изтравничета и зеленееха храсти. Колкото и да изглеждаха спокойни, личеше, че моряците са нащрек; те оглеждаха изпитателно огромното огледало, по което се плъзгаха и далечните рибарски лодки с бели платна накрай кръгозора, олюляващи се като чайки над вълните.

Бяха вече на петнадесетина мили от Монте Кристо, когато слънцето започна да залязва зад Корсика, чиито планини се показаха отдясно, очертавайки в небето тъмните си зъбери; тази каменна грамада, напомняща великана Адаматор^[6], се извисяваше заплашително пред лодката и закриваше от нея слънцето, чиято горна част вече се позлатяваше; от морето започна да нахлува постепенно мрак, който сякаш гонеше пред себе си последния отблясък на угасващия ден, докато накрая светлият лъч бе прогонен до самия връх на конуса, дето се спря за миг като огнена грива на вулкан; най-последно непрестанно вземащият се мрак погълна полека и върха, както бе погълнал подножието му, и островът се превърна в една сива, все по-тъмнееща планина. След половин час настъпи непрогледна нощ.

За щастие моряците се намираха в познати води и знаеха всяка скала от тосканския архипелаг; иначе в дълбокия мрак, обгърнал лодката, Франц не би бил съвсем спокоен. Корсика изчезна напълно, самият остров Монте Кристо вече не се виждаше; но моряците, както изглежда, можеха да виждат като рисовите и на тъмно, а рулевият на кърмата не проявяваше ни най-малко колебание.

Изтекъл бе почти цял час след залеза на слънцето, когато на Франц се стори да съзира на четвърт миля вляво някаква тъмна грамада; но беше невъзможно да се различи какво е това и като се страхуваше да не разсмее моряците, вземайки облаците за суша, той не продума. Изведнъж на брега се появи ярка светлина; сушата би могла да прилича на облак, но огънят не беше метеор.

— Каква е тази светлина? — запита той.

— Шт! — отвърна главният в лодкада. — Огън!

— Нали казахте, че островът е необитаван?

— Казах, че няма постоянни жители, но казах също, че е спирка на контрабандисти.

— И пирати!

— И пирати — повтори Гаетано. — Затова дадох заповед да отминем острова. Както виждате, огънят е зад нас.

— Но този огън — продължи Франц — ми се струва по-скоро повод за успокоение, а не за безпокойство; хора, които се страхуват да не ги открият, не биха запалили огън.

— О! Това е без значение — каза Гаетано; — ако можехте да забележите в тъмнината местоположението на острова, щяхте да видите, че там, дето е запален, този огън не може да се забележи нито от брега, Нито от Пианоза, а само от откритото море.

— И вие се страхувате, че този огън може да предвещава неприятна компания?

— Тъкмо това трябва предварително да разберем — отвърна Гаетано, без да отделя поглед от тази земна звезда.

— А как ще го разберем?

— Ще видите.

При тия думи Гаетано се посъветва с другарите си и след петминутно разискване извършиха мълчаливо маневриране, с което промениха в миг посоката си; продължиха да плават и само след няколко секунди огънят изчезна, закрит от някакво възвишение.

След това рулевиът даде нова насока на малкия плавателен съд, който видимо се приближи към острова и скоро се озова само на петдесетина стъпки от него.

Гаetano прибра ветрилото и лодката остана на място.

Всичко това бе извършено в пълно мълчание; впрочем никой не бе продумал още, откакто бяха сменили посоката.

Гаetano, който бе предложил разходката, носеше цялата отговорност за нея. Четиримата моряци не сваляха поглед от него, докато приготвиха веслата и се готвеха усърдно за гребане, което нямаше да бъде мъчно в тъмнината.

Франц преглеждаше в това време оръжията си с вече познатото ни хладнокръвие. Имаше две двуцевки и една карабина, които напълни, провери спусъците им и зачака.

Собственикът бе свалил мушамата и ризата си, пристегнал бе панталона в кръста, а тъй като беше бос, нямаше какво да събува. Така облечен, или поточно така разсъблечен, той вдигна пръст до устните си, за да им даде знак да мълчат, плъзна се във водата и заплува към брега толкова предпазливо, че не се чуваше и най-малкият шум. Само по проблясващата бразда, оставяна от движенията му, можеше да се проследи в каква посока плува.

Скоро изчезна и браздата: явно беше, че Гаetano е стигнал до сушата.

Половин час никой в лодката не мръдна. После същата светла бразда се появи край брега и започна да се приближава. В един миг и с два замаха Гаetano се прехвърли в лодката.

— Е-е? — запитаха едновременно Франц и четиримата моряци.

— Испански контрабандисти — каза той; — само че с тях има и двама корсикански бандити.

— А какво търсят тия корсикански бандити при испанските контрабандисти?

— Ех, ваше превъзходителство! — каза Гаetano с истинско християнско състрадание. — Нали трябва да си помагаме едни на други! На бандитите се случва често да бъдат подгонени на сушата от стражарите или карабинерите; а в това време срещнат лодка и в нея някои добри хора като нас. Помолят за гостоприемство в плаващия ни дом. Можем ли да откажем помощ на преследван нещастник? Приемаме го и за по-голяма сигурност запрашваме в открито море.

Това не ни струва нищо, а спасява живота или най-малко свободата на наш близък, който в случая ни се отблагодарява за направената услуга, като ни посочва удобно място да си разтоварим стоката, без да ни безпокоят любопитни.

— Така ли! — каза Франц. — Дали и вие, драги Гаетано, не сте донейде контрабандист?

— Какво да се прави, ваше превъзходителство! — отвърна Гаетано с неопишуема усмивка. — Човек върши, каквото му попадне: трябва да се живее.

— Тогава сте свой човек с тия, които се намират сега на Монте Кристо?

— Горедолу. Ние, моряците, сме като франкмасоните: имаме си знаци, по които се разпознаваме.

— И мислите, че няма от какво да се боим, ако слезем?

— В никакъв случай; контрабандистите не са крадци.

— Но ония двама корсикански бандити... — продължи Франц, като пресмяташе предварително всички възможни опасности.

— Е, небеса! — каза Гаетано. — Та да не са виновни те, че са бандити? Виновни са властите.

— Как така?

— Разбира се! Гонят ги, защото са оправили някому кожата; сякаш не знаят, че корсиканец не може да не отмъщава!

— Какво значи това, да оправиш някому кожата? Да го убиеш ли? — продължи разследванията си Франц.

— Убива се враг — отвърна собственикът. — А това е съвсем друго нещо.

— Добре! — каза момъкът. — Да поискаме тогава гостоприемство от контрабандистите и бандитите. Но мислите ли, че ще ни приемат?

— Непременно.

— Колко души са?

— Четирима, ваше превъзходителство. С двамата бандити стават шест.

— Добре; тъкмо толкова сме и ние; ако тия господа проявят лоши намерения, ще сме равни по сила и ще можем да се справим с тях. И така, към Монте Кристо.

— Да, ваше превъзходителство; но ще ни позволите ли все пак да вземем някои предпазни мерки?

— Защо питате, драги? Бъдете предпазлив като Нестор и благоразумен като Одисей. Не само ви позволявам, но и настоявам да го сторите.

— Добре тогава, мълчание! — каза Гаетано.

Всички замълчаха.

За човек, който разглежда като Франц всяко нещо от свое гледище, положението, макар и не опасно, беше доста сериозно. Той се намираше в непрогледна тъмнина, свършено сам сред морето, с моряци, които не го познаваха и нямаха никакви причини да му бъдат верни; те знаеха, че той има в колана си няколко хиляди франка и десетина пъти бяха поглеждали, ако не със завист, то най-малко с любопитство, към оръжията му, които бяха наистина много хубави. От друга страна, щеше да слезе, придружен само от тия хора, на остров с твърде благочестиво име, но с контрабандисти и бандити. Пък и разказите за потопени кораби, които бе сметнал за преувеличени през деня, изглеждаха по-правдоподобни през нощта. Затова, поставен между тези две може би въображаеми опасности, той не изпускаше из очи тия хора, нито пушката от ръката си.

През това време моряците бяха вдигнали пак ветрилата и поели по водната пътека, образувана при отиванията и връщанията на лодката. Посвикнал вече с тъмнината, Франц различаваше в мрака гранитната грамада, покрай която плаваха; а след като отминаха някаква скала, съзря огъня, лумнал по-ярко отпреди, и около тоя огън насядалите пет-шест души.

Отражението от огъня стигаше на стотина крачки в морето. Гаетано мина покрай светлината, но все пак оставяше лодката в неосветените води; щом стигнаха срещу огъня, я насочи право към него, навлезе смело в осветения кръг и запя някаква рибарска песен, на която другарите му повтаряха в хор само припева.

Още при първата дума на песента насядалите около огъня станаха и се приближиха към скелята, втренчили поглед в лодката с очевидно намерение да преценят силата и отгатнат намеренията ѝ. Не след много, задоволени, както изглежда, от разследването, те оставиха само един на брега, а другите се върнаха край огъня, гдето се печеше цяло яре.

Когато лодката стигна на двадесетина стъпки от сушата, останалият на брега вдигна машинално карабината си като часови, очакващ патрул, и извика на сардинско наречие:

— Кой?

Франц напълни безучастно своята двуцевка. Гаетано размени с другия няколко думи, от които пътникът му не разбра нищо, макар че сигурно се отнасяха за него.

— Ще пожелае ли ваше превъзходителство — запита собственикът — да си каже името, или ще запази своето инкогнито?

— Името ми трябва да остане неизвестно — каза Франц; — обяснете им само, че съм французин и пътувам за развлечение.

След като Гаетано предаде този отговор, часовият даде някаква заповед на един от насядалите край огъня; той стана веднага и се изгуби из скалите. Настъпи мълчание. Всеки изглеждаше улисан в работата си: Франц мислеше за слизането, моряците се занимаваха с ветрилата, контрабандистите с ярето; но въпреки привидната безгрижност всички се наблюдаваха взаимно.

Онзи, който бе отишъл някъде, се появи изведнъж от противоположна посока. Той кимна на часовия, който се обърна към новодошлите, като каза само:

— S'accommodi.

Италианското *s'accommodi* е непреводимо; то значи едновременно елате, влезте, заповядайте, чувствувайте се у дома си, разположете се като господар. Нещо като онова турско изречение, което така много учудва Молиеровия буржоа благородник с разнообразните си значения.

Моряците не чакаха да им повторят: с два-три удара на веслата лодката стигна до сушата. Гаетано скочи на брега и размени тихичко още няколко думи с часовия; другарите му слязоха един подир друг; най-послед дойде ред и на Франц.

Той бе праметнал на рамо едната си пушка, Гаетано носеше другата, един от моряците бе взел карабината му. Облечен беше и като човек на изкуството, и просто като суетен младеж, а това не вдъхна никакви съмнения и безпокойства на стопаните. Завързаха лодката за брега, повървяха малко да си потърсят удобно място за стануване; но пунктът, към който се запътиха, навярно не беше по угодата на

контрабандиста, изпълняващ длъжността наблюдател, защото той се провикна към Гаетано:

— Не, не нататък, моля.

Гаетано промърмори някакво извинение и без да настоява, тръгна в противоположна посока, а двама моряци отидоха да запалят факли от огъня, за да осветяват пътя.

След тридесетина крачки се спряха на една площадка, заградена от скали, дето бяха издълбани някакви пейки — един вид караулни будки за седнали часове. Из жилките пръст между скалите растяха ниски дъбове и мирти. Като наведе факлата си, Франц разбра по една купчина пепел, че не е първият човек, съзрял удобствата на това място, което трябва да е обичайна спирка за скитащите посетители на остров Монте Кристо.

Престанал бе вече да очаква някакви събития; щом слезе на сушата, щом видя ако не дружелюбното, то най-малко безразличното разположение на домакините, цялата му загриженост се превърна в глад.

Спомена за това на Гаетано, който му отвърна, че няма нищо по-просто, защото в лодката имаха хляб, вино и шест яребици, а имаше и огън да ги опека.

— Освен това добави той, — ако мирисът на ярето е много съблазнителен за ваше превъзходителство, мога да предложа на домакините две яребици срещу един къс месо.

— Идете, Гаетано, идете — каза Франц; — вие сте наистина роден за преговори.

През това време моряците бяха наскубали цели наръчи изтравничета, свързали бяха снопчета мирти и зелени дъбови клонки, подпалили ги бяха и имаха вече един съвсем приличен огън.

Франц зачака нетърпеливо връщането на Гаетано и поемаше с наслада миризмата на ярето; но собственикът на лодката се върна доста загрижен.

— Какво има? — запита Франц. — Отхвърлят ли предложението ни?

— Напротив — каза Гаетано. — Главатарят, на когото казали, че сте французин, ви кани да вечеряте с него.

— Този главатар трябва да е много културен! — каза Франц. — И не виждам основание да откажа, още повече като занеса и аз своя

принос.

— Не е там работата; той има предостатъчно ядене: само че поставя едно доста странно условие за отиването у дома му.

— У дома му ли? Та да не си е построил къща?

— Не; но въпреки това, както ми казаха, имал много удобен дом.

— Познавате ли го?

— Чувал съм да говорят за него.

— Добро или лошо?

— И едното, и другото.

— Дявол да го вземе! И какво е условието му?

— Да позволите да ви завържат очите и да свалите превръзката, когато той ви покани да го сторите.

Франц се взря, доколкото можеше, в очите на Гаетано, за да разбере какво означава това предложение.

— Така е! — продължи Гаетано, сякаш отговаряше на мисълта му. — Зная, че тая работа заслужава да се позамисли човек.

— Какво бихте сторили вие на мое място? — попита момъкът.

— Аз няма какво да изгубя и бих отишъл.

— Бихте се съгласили?

— Да, най-малко от любопитство.

— Нима е интересно да се види този главатар?

— Слушайте — каза Гаетано, като сниши глас, — не знам дали това, което разправят, е вярно...

Той замълча и се огледа да не би някой да подслушва.

— Какво разправят?

— Разправят, че този главатар живеел в някакво подземие, пред което дворецът Пити бил съвсем жалка хижа.

— Какъв сън! — каза Франц, като седна.

— Никакъв сън — продължи собственикът, — а действителност! Кама, лоцманът на Сан Фердинанд, влязъл един ден и излязъл слисан, като казал, че такива съкровища има само в приказките.

— Я гледайте! Знаете ли — каза Франц, — че с такива думи бихте ме накарали да сляза и в пещерата на Али Баба?

— Казвам ви, каквото съм чул, ваше превъзходителство.

— И ме съветвате да се съглася?

— О, не казвам такова нещо! Ваше превъзходителство ще постъпи, както му е угодно. Не бих желал да му давам съвет при

подобен случай.

Франц размисли няколко мига, разбра, че такъв богат човек не може да има нищо против него, собственик на някакви си хиляда франка, и тъй като цялата работа му се представи само като една чудесна вечеря, се съгласи. Гаетано отиде да предаде отговора му.

Но все пак, както вече казахме, Франц беше предпазлив; и поиска да получи колкото е възможно повече подробности за своя странен и тайнствен домакин. Затова се обърна към моряка, зает през време на разговора да скубе яребиците със сериозността на човек, който се гордее с длъжността си, и го запита с какво са могли да дойдат дотук тези хора, като не се виждаха нито лодки, нито платноходки.

— Не се безпокоя за това каза морякът, защото знам с какъв кораб се движат.

— Хубав ли е?

— Пожелавам на ваше превъзходителство да направи околосветско пътешествие с такова нещо.

— С какъв тонаж?

— Към стотина тона. Той е впрочем кораб за удоволствие, яхта, както ги наричат англичаните, само че така устроена, та да може да издържа на всякакво време.

— И къде е бил построен?

— Не знам. Но мисля, че е генуезки.

— А как може главатар на контрабандисти — продължи Франц — да се осмели да поръчва за свои нужди кораб в генуезкото пристанище?

— Не съм казал — отвърна морякът, — че притежателят на яхтата е контрабандист.

— Но Гаетано каза, струва ми се.

— Гаетано е виждал екипажа отдалеко; досега не е говорил с никого от тях.

— Какъв е тогава той човек, ако не е главатар на контрабандисти?

— Някакъв богат господар, който пътува за развлечение.

„Хм, помисли Франц, тази личност става още по-тайнствена, щом сведенията за нея са така различни.“

— И как се казва той човек?

— Когато го питат, казва, че се нарича Синдбад моряка. Но не вярвам да е същинското му име.

— Синдбад моряка ли?

— Да.

— И къде живее този господин?

— По морето.

— Откъде е?

— Не знам.

— Виждали ли сте го?

— Понякога.

— Какъв човек е?

— Ваше превъзходителство ще отсъди сам.

— Къде ще ме приеме?

— Сигурно в подземния дворец, за който ви спомена Гаетано.

— А не сте ли полюбопитствували някога, когато сте спирали тук, и не е имало хора, да се опитате да влезете в този вълшебен дворец?

— Разбира се, ваше превъзходителство — отвърна морякът. — И неведнъж дори. Но всичките ни опити бяха напразни. Обикаляхме отвред скалата, но не намерихме никакъв вход. Впрочем казват, че вратата се отваряла не с ключ, а с някакво заклинание.

„Наистина, прошепна си Франц, попаднах в приказка от Хиляда и една нощ.“

— Негово превъзходителство ви очаква — каза зад него нечий глас. Франц позна, че е часовият.

Придружаваха го двама души от екипажа на яхтата.

В отговор Франц извади носната си кърпа и я подаде на човека, който му бе заговорил.

Без да продума, другият му върза очите с грижливост, издаваща страха му да не прояви неуважение; след това поискаха от Франц да се закълне, че не ще се опита да свали превръзката.

Той се закле.

Двамата мъже го хванаха подръка и той тръгна, воден от тях и предшествуван от часовия.

След тридесетина крачки усети по все по-приятната миризма на ярето, че минават отново, покрай стана; после продължиха още петдесетина крачки, явно от оная страна, гдето не бяха позволили да

мине Гаетано: забрана, която сега се обясняваше. Не след много по промяната във въздуха той усети, че влизат в подземие; след няколко секунди чу щракване и му се стори, че въздухът пак се промени, стана топъл и уханен; най-после усети да стъпва на плътен, мек килим; водачите му го оставиха. Настъпи минутно мълчание, после един глас каза на хубав френски, макар и с чужд изговор:

— Добре дошли, господине. Можете да свалите кърпата от очите си.

Както може да се предположи, Франц не дочака да му повторят поканата; свали кърпата и се озова пред мъж на тридесет и осем — четиридесет години в туниски костюм — червен фес с дълъг син копринен пискюл, черно, извезано със сърма сако, яркочервени широки бухнати панталони, гамаши в същия цвят, извезани като сакото, и жълти папуци; великолепен пояс от кашмир обгръщаше кръста му, а в пояса беше пъхнат малък, остър и извит ханджар.

Макар че беше почти смъртнобледен, този мъж имаше забележително красиво лице; очите бяха живи и пронизващи; съвършено правият нос издаваше един напълно чист гръцки тип, а белите като бисер зъби се подаваха чудно под рамката на черните мустащи.

Странна беше само бледността; бихте казали, че виждате човек, който е бил затворен дълго в гроб и не е успял да си възвърне плътта на живите хора.

Макар и невисок на ръст, беше добре сложен, с малки ръце и нозе, като повечето южняци.

Но Франц, който бе сметнал разказа на Гаетано за измислица, се смая най-вече от разкошната обстановка.

Стаята беше изцяло тапетирана с тъмnochервени турски тъкани, изпъстрени със сърмени цветя. В една ниша имаше диван, над който висеше комплект арабски оръжия с ножници от позлатено сребро и дръжки, искрящи от скъпоценни камъни от тавана се спускаше лампа от венецианско стъкло, в прекрасна форма и цвят, а нозете си отпочиваха върху персийски килим, в който потъваха до глезена; вратата, отдето Франц бе влязъл, както и вратата към друга стая, която изглеждаше великолепно осветена, бяха закрити със завеси.

Домакинът остави за миг Франц да се съвземе от изненадата, а в същото време отвърщаше на оглеждането с оглеждане и не снемаше

поглед от него.

— Господине — каза най-после той, — хиляди извинения за предпазните мерки, които се изискваха от вас, за да стигнете дотук; но тъй като островът е необитаван, ако някой узнае къде се намира този дом, сигурно когато се връщам тук, бих намирал подслона си в твърде лошо състояние, а това би ми било много неприятно не заради загубите, които би ми причинило, но защото не ще бъда вече сигурен, че ще мога да се отделям от света, когато пожелая. Ще се постарая да залича от паметта ви това малко неудобство, като ви предложа нещо, което сигурно не се надявате да намерите тук — една сносна вечеря и прилично легло.

— Моля ви се, драги домакине — отвърна Франц, — няма защо да се извинявате. Всякога съм виждал да завързват очите на тия, които влизат във вълшебен дворец: например на Раул от „Хугеноти“^[7]; впрочем наистина няма защо да се оплаквам, защото това, което ми показвате, е допълнение към чудесата от Хиляда и една нощ.

— Уви! Ще ви кажа като Лукул^[8]: ако знаех, че ще имам честта да ме посетите, щях да се приготвя. Но все едно, какъвто и да е моят скит, аз го оставям на ваше разположение; и ще ви нагостя, с каквото имам. Али, готов ли си?

В същия миг завесата на вратата се отдръпна и един нубиец, черен като абанос, облечен само в бяла туника, направи знак на господаря си, че могат да минат в трапезарията.

— Сега — обърна се непознатият към Франц — не знаая дали споделяте мнението ми, но аз намирам за крайно неудобно да прекарате два-три часа с някого, без да знаете с какво име или звание трябва да се обръщате към него. Имайте предвид, че аз спазвам строго законите на гостоприемството и не ви питам нито за името, нито за званието ви; моля ви само да ми кажете как трябва да се обръщам към вас. Що се отнася до мене, за да не се чувствувате неудобно, ще ви кажа, че обикновено ме наричат Синдбад моряка.

— А пък аз — каза Франц — ще ви кажа, че тъй като ми липсва само прочутата вълшебна лампа, за да бъда в положението на Аладин, нямам нищо против да ме наричате засега Аладин. Така няма да се озовем вън от Ориента, дето ми се струва, че съм бил пренесен от някоя добра фея.

— Добре тогава, господарю Аладин — каза странният домакин, — чухте, че трапезата е сложена, нали? Дайте си труд, моля, да минете в трапезарията; вашият покорен слуга ще мине пред вас, за да ви покаже пътя.

С тия думи и като вдигна завесата, Синдбад наистина мина пред госта си.

За Франц чудесата следваха едно подир друго; трапезата беше великолепно наредена. След като се успокои по този важен въпрос, той започна да оглежда стаята. Трапезарията беше не по-малко великолепна от кабинета, който току-що напуснаха; беше изцяло облицована с мрамор, с ценни старинни барелефи, а в двата края на продълговатото помещение се виждаха две величествени статуи с кошници на главите. Кошниците съдържаха пирамиди от великолепни плодове: сицилийски ананаси, нарове от Малага, портокали от Балеарските острови, праскови от Франция и туниски фурми.

Самата вечеря се състоеше от печен фазан, заобиколен с корсикански дроздове, желиран пушен бут от глиган, печено яре със сос тартар, чудесен калкан и огромен морски рак. Между големите чинии бяха наредени чинийките със закуски. Съдовете, в които поднасяха ястията, бяха сребърни, чиниите бяха от японски порцелан.

Франц потърка очи, за да се увери, че не сънува.

Сервирането се извършваше само от Али, който се справяше отлично. Гостът го похвали.

— Да отвърна домакинът, като се хранеше съвсем непринудено; този нещастник ми е много предан и се старее от сърце. Помни, че му спасих живота, и тъй като, както изглежда, е ценял главата си, ми е признателен, че му я запазих.

Али взе ръката на господаря си и я целуна.

— А дали ще бъде много нескромно, господарю Синдбад — каза Франц, — ако ви запитам при какви обстоятелства сте направили това добро дело?

— О, боже мой, много просто — каза домакинът. — Този хубостник, изглежда, е скитал около двореца на туниския бей по-близо, отколкото е допустимо за човек от неговата раса; поради което беят го бе осъдил да му отрежат езика, ръката и главата; езика първия ден, ръката на втория, главата на третия. Аз мечтаех отдавна да си намеря ням прислужник; почаках да му отрежат езика и предложих на

бея да ми го даде срещу една великолепна двуцевка, която предния ден бе събудила, доколкото разбрах, известен копнеж у негово величество. Той се поколеба малко — толкова му се искаше да погуби нещастника. Но аз добавих към пушката и един английски ловджийски нож, с който бях накълцал ятагана на негово величество; срещу това беят се съгласи да го помилва за ръката и главата, но при условие че никога вече няма да стъпи в Тунис. Искането беше излишно. Щом тоя нечестивец зърне отнякъде африканския бряг, веднага бяга в трюма, отдето не могат да го изкарат, докато третият материк не се изгуби от погледа.

Франц остана за миг безмълвен, като се чудеше какво да мисли за жестокото простодушие, с което домакинът му разказа случката.

— А като уважаемия моряк, чието име сте взели — промени той разговора, — и вие прекарвате живота си в пътешествия?

— Да; дадох си тоя обет по време, когато никак не мислех, че ще мога да го изпълня — каза усмихнато непознатият. — Давал съм си и други подобни обети и се надявам, че ще дойде ред да изпълня и тях.

При все че Синдбад изрече тия думи съвършено спокойно, очите му светнаха със странна жестокост.

— Навярно много сте страдали, господине? — каза Франц.

Синдбад трепна и го погледна втренчено.

— По какво познахте? — запита той.

— По всичко — отвърна Франц. — По гласа, по погледа, по бледността, дори по живота, който водите.

— Аз ли? Не зная да има по-щастлив живот от моя: живея като истински паша; чувствавам се цар на вселената: щом ми е приятно някъде, оставам там; дотегне ли ми — заминавам; волен и крилат съм като птица; хората около мене ми се покоряват при най-малкия знак. От време на време се забавлявам да се подиграя с човешкото правосъдие, като му отнемам някой търсен от него бандит или преследван престъпник. Аз си имам свое, нисше и висше правосъдие, в което няма условно осъждане, нито обжалване, а само осъждане или оправдаване и в което никой не може да ми се меси. О! Ако бихте поживели като мене, не бихте пожелали никога друг живот, никога не бихте се върнали в света, освен ако трябва да изпълните някоя велика цел.

— Например отмъщение! — каза Франц.

Непознатият втренчи в момъка поглед, който искаше да стигне до гълбините на сърцето и на мисълта му.

— Защо пък отмъщение? — запита той.

— Защото — отговори Франц — много ми приличате на човек, който е бил преследван от обществото и има да урежда някаква страшна сметка с него.

— Е добре! — каза Синдбад, като се изсмя със странния си смях, който откриваше остриите му бели зъби. — Не познахте; такъв, какъвто ме гледате, аз съм нещо като филантроп и някой ден ще отида може би в Париж да се състезавам по благотворителност с господин Апер^[9] и с Човека със синия плащ^[10].

— За пръв път ли ще направите това пътешествие?

— Да, разбира се. Изглеждам съвсем нелюбознателен, нали? Но, уверявам ви, че не по моя вина съм се бавил досега; и все ще отида някой ден!

— Скоро ли смятате да го сторите?

— Не зная още; зависи от обстоятелства, свързани с неопределени уговорки.

— Бих желал да бъда там по времето, когато ще дойдете, за да се постарая да ви се отплатя, доколкото е по силите ми, за щедрото ви гостоприемство на остров Монте Кристо.

— Бих приел с най-голямо удоволствие предложението ви — отвърна домакинът, — но за жалост, ако отида, то ще бъде навярно инкогнито.

Вечерята напредваше и яденето се поднасяше сякаш само за Франц; защото непознатият едва опита едно-две ястия от разкошния пир, удостоен с такова внимание от страна на неочаквания гост.

Най-после Али донесе десерта, или по-точно взе кошниците от ръцете на статуите и ги сложи на масата.

Между кошниците постави малка купа от позлатено сребро с капак от същия метал.

Страхопочитанието, с което Али донесе тази купа, пробуди любопитството на Франц. Той вдигна капака и видя някакво зеленикаво желе, което приличаше на конфитюр от ангелика, но изобщо не можеше да се познае какво е.

Затвори капака, без да бе разбрал нещо, погледна домакина и видя, че той се усмихва на разочарованието му.

— Не можете да отгатнете какво има в тази купичка и се чудите, нали?

— Признавам.

— Е добре, този конфитюр е чисто и просто амброзията, поднасяна от Хеба^[11] на Юпитеровата трапеза.

— Но щом е стигнала до човешките ръце — каза Франц, — тази амброзия сигурно е загубила небесното си име и е получила човешко; как се казва на обикновен език това нещо, към което впрочем нямам особено влечение?

— Ето как проличава земният ни произход — извика Синдбад; — ние минаваме често пъти покрай щастието, без да го видим, без да го погледнем, или ако сме го видели и погледнали — без да го познаем. Ако сте положителен човек и ако боготворите златото, вкусете това нещо: мините на Перу, Гузарате^[12] и Голконда^[13] ще се разкрият пред вас. Ако сте човек на въображението, поет, пак го вкусете: границите на възможното ще изчезнат: пред вас ще се разкрият просторите на безкрая, ще се разхождате с волно сърце и волна мисъл в безбрежния мир на бляновете. Ако сте честолубец, ако се стремите към земни почести, също го вкусете и след един час ще бъдете крал, но крал не на мъничко кралство, забутано в някое кътче на Европа, като Франция, Испания или Англия, а крал на света, на вселената, на всемира. Престолът ви ще се издига на планината, дето сатаната бе възвел Исуса; и без да трябва да му се поклоните, без да бъдете принуден да му целунете лапата, ще станете властелин на всички земни царства. Не е ли изкусително това, което ви предлагам, и не е ли съвсем леко, защото трябва да сторите само това: погледнете!

При тия думи той вдигна капака на сребърната купичка, съдържаща прехваленото вещество, взе една кафена лъжичка от възшебния конфитюр и го изяде полека, с полупритворени очи, отметнал глава назад.

Франц го остави да изгълта своето любимо сладко; после, като го видя, че се опомни:

— Кажете все пак — запита той — какво е това толкова скъпоценно нещо?

— Чували сте за стареца от планината — запита домакинят, — който искал да убие Филип Огюст?

— Разбира се.

— Е добре! Знаете, че той властвувал над една богата долина високо в планината, от която взел живописното си име. В тази долина имало великолепни градини, засадени от Хасан ибн Сабах, а в градините — усамотени павилиончета. В тези именно павилиончета той въвеждал своите избраници и им давал, както ни осведомява Марко Поло, да хапнат някаква билка, която ги отнасяла в рая, сред вечно разцъфнали цветя, вечно зрели плодове и вечни девственици. А това, което тия блажени младежи смятали за действителност, било сън; но един така приятен, така упоителен, така сладостен сън, че те се отдавали духом и телом на този, който им го дарявал, и покорявайки се на заповедите му като на заповеди божии, отивали накрай света да повалят посочената жертва, да умрат в мъчения, без да охнат, само защото смятали, че смъртта е преход към оня живот на наслади, който смятали, че са предвкусили чрез свещената билка.

— Това е значи хашиш? — извика Франц. — Зная го, поне по име!

— Точно така, господарю Аладин, това е хашиш, най-хубавият, най-чистият александрийски хашиш от Абугор, великия производител, несравнимия мъж, комуто би трябвало да съградят дворец с надпис: На продавача на щастие, признателният свят.

— Знаете ли — каза Франц, — че действително ми се иска да преценя сам истинността на преувеличението във вашите похвали?

— Преценете сам, гостенино, преценете сам; но не се уповавайте само на първия си опит, както става обикновено; сетивата трябва да свикнат с новото възприятие, все едно дали е леко, или бурно, тъжно или радостно. Природата се бори срещу това божествено вещество; но тя не е създадена за радост и се вкопчва в страданието. Победената природа трябва да бъде сразена в тази борба, действителността трябва да наследи съня; тогава само сънят ще царува всевластно, тогава само сънят ще се превръща в живот, а животът в сън; но каква разлика при това преобразяване! Искам да кажа, като сравнявате страданията в действителния живот с насладите на недействителния, не ще изпитвате вече желание да живеете, а само да сънувате. Когато напуснете вашия свят, за да минете в света на другите, ще ви се стори, че преминавате от неаполитанска пролет към лапландска зима, ще ви се стори, че напускате рая, за да слезете на земята, че от небето влизате в ада. Опитайте хашиша, гостенино! Опитайте го!

Вместо отговор Франц взе една лъжичка от чудесната смес, колкото бе взел и домакинът, и я поднесе към устата си.

— Дявол да го вземе! — промълви той, след като глътна божествения конфитюр. — Не зная още дали последиците ще бъдат толкова приятни, колкото казвате, но това нещо не е така вкусно, както ме уверявахте.

— Защото небцето ви не е свикнало още с прекрасното вещество, което вкуси. Кажете ми: още от пръв път ли харесахте стридите, чая, портиера, трюфелите, всичко, което впоследствие сте започнали да боготворите? Разбирате ли защо римляните са подправяли фазаните с вонеща трева, а китайците ядат лястовичи гнезда? Не, разбира се! Е добре, така е и с хашиша: вземайте го осем дни поред и никакво друго ядене няма да бъде за вас по-сладко от него, макар че днес го намирате блудкав и гаден. А сега да минем в съседната, по-точно във вашата стая, дето Али ще ни поднесе кафе и чибуци.

Станаха и докато този, който се бе нарекъл Синдбад (както го наричаме и ние от време на време, за да можем като госта му да го назоваваме с някакво име), даваше заповеди на Али, Франц влезе в съседната стая.

Обстановката в нея беше по-скромна, макар и все така богата. Стаята беше кръгла, с диван околоръст. Диванът, стените, таванът и подът бяха покрити с великолепни кожи, приятни и меки като най-меки килими; бяха кожи от атласки лъвове с огромни гривии; кожи на бенгалски тигри на ярки ивици, кожи на пантери от Кап с весели петна, като пантерата, която се явила пред Данте, най-после кожи на сибирски мечки и норвежки лисици; и всички тия кожи бяха нахвърлени едни връз други, така че човек вървеше сякаш по гъста трева или почиваше в меко легло.

И двамата се изтегнаха на дивана; чибуците от яминово дърво, с кехлибарен мундщук, бяха подръка, напълно готови, за да не става нужда да се всмуква два пъти от един и същ. Всеки взе по един чибук. Али ги запали и излезе за кафето.

Настъпи минутно мълчание. Синдбад се унесе в мислите си, които сякаш не го напускаха нито за миг дори когато разговаряше, а Франц се отдаде на безмълвната замечтаност, в която човек потъва почти винаги, когато пуши превъзходен тютюн, отнасящ заедно с дима

си всички мъки на разума, като ги заменя с бляновете на душата. Али донесе кафето.

— Как ще го пиете? — попита непознатият. — По френски ли, или по турски, силно или слабо, със захар или без, прецедено или сварено? Както желаете: има от всички видове.

— Предпочитам по турски — каза Франц.

— Правилно! — извика домакинът. — Това показва, че имате наклонност към ориенталския живот. Виждате ли, само ориенталците всъщност знаят да живеят! Що се отнася до мене — добави той с една от ония усмивки, които не убягваха на младежа, — като приключи работата си в Париж, ще отида да умра на Изток; и ако искате да ме намерите тогава, ще трябва да ме потърсите в Кайро, Багдад или Исфахан.

— Това сигурно ще бъде много лесно — каза Франц, — защото усещам, че ми израстват орлови крила, а с тях ще мога в едно денонощие да обиколя света.

— О! Хашишът почна вече да действа! Е добре, разперете крила и литнете в надземните сфери; не се бойте, има кой да бди за вас и ако крилата ви се разтопят от слънцето като крилата на Икар^[14], ние ще ви посрещнем.

Той каза на арабски няколко думи на Али, който се поклони и се отдръпна, но не излезе.

У Франц започна странно преобразяване. Цялата телесна умора от изминалия ден, всички грижи, породени от събитията през вечерта, изчезваха като пред заспиване. Тялото му придоби някаква безплътна лекота, съзнанието му се изясни невероятно, сетивата му сякаш удвоиха възприемчивостта си; кръгозорът му непрекъснато се разширяваше, но не вече мрачният кръгозор отпреди заспиването, над който витаеше смътен ужас, а син, — прозрачен, безкраен кръгозор с лазура на морето и златните лъчи на слънцето, с всички ухания на зефира; а сред моряшките песни, ясни и бистри като великолепна ненаписана симфония, той съзря остров Монте Кристо не вече като заплашителна подводна скала, изникнала сред вълните, а като оазис сред пустиня; колкото повече лодката им се приближаваше, толкова повече гласове пееха, защото някаква вълшебна, тайнствена песен се възземаше от този остров към небето, сякаш фея като Лорелей^[15], или

вълшебник като Амфион^[16] искаше да привлече нечия душа или да съзида град.

Лодката стигна най-после до брега, без усилие, без сътресение, както устните докосват други устни, и той влезе в пещерата все под звуците на чаровната песен. Слезе, или по-точно му се стори, че слиза няколко стъпала, вдъхвайки хладния уханен въздух, какъвто навярно е имало около пещерата на Цирцея^[17], съставен само от аромати, които унасят духа и възпламеняват чувствата; и той видя отново всичко, видено преди заспиването, от Синдбад, фантастичния домакин, до Али, безгласния слуга; после всичко се заличи и сля пред погледа му като последните сенки на угасващ магически фенер и той се озова в стаята със статуите, осветена само с една от бледите старинни лампи, които блещукат нощем край съня или страстта.

Бяха наистина същите статуи с пищни форми, изпълнени с поезия и сласт, с примадващ поглед, похотлива усмивка и разкошни коси. Бяха трите прославени куртизанки Фрина^[18], Клеопатра^[19] и Месалина^[20]; сред тия безсрамни привидения се плъзна като светъл лъч, като християнски ангел сред Олимп един целомъдрен образ, една спокойна сянка, едно сладостно видение, забулващо сякаш девственото си чело под толкова мраморна скверност.

След това му се стори, че трите статуи насочват любовта си към един единствен мъж и този мъж беше самият той; те се приближиха към леглото, дето сънуваше тоя втори сън, загърнати в дълги бели туники, с разголена гръд, разпилени коси, в пози, на които боговете не устояват, с неумолимия пламенен поглед на змията към птица; и той се отдаваше на тия погледи, мъчителни като страстна прегръдка, сладостни като целувка.

Стори му се, че затваря очи, и с последния си поглед зърна целомъдрената статуя, която се забули съвсем; а когато очите му се затвориха за действителния мир, сетивата се разкриха за невъзможни възприятия.

Тогава настъпи непрекъснато сладострастие, непрестанна любов, каквато пророкът обещава на своите избраници. Всички каменни устни оживяха, всяка гръд запламтя, така че за Франц, изпаднал за пръв път под въздействието на хашиша и усетил до жадната си уста устните на тези статуи, гъвкави и студени като прешлените на пепелянка, тази любов се превърна в страдание, а сладострастието в болка. Но колкото

повече ръцете му се опитваха да отблъснат тази непозната любов, толкова повече сетивата му попадаха под чара на тайнствения сън, така че след борба, която човек би заплатил с душата си, той се отдаде безусловно и накрай се отпусна задъхан, пламнал от умора, изтощен от сласт, под целувките на тези мраморни любовници и чара на незнайния сън.

---

[1] *Al second o piano* (ит.) — на втория етаж. Б.пр. ↑

[2] *Луидор* — френска златна монета, обикновено равна на 20 франка. Б.пр. ↑

[3] *Баркета* — лодка. Б.пр. ↑

[4] *Купър, Фенимор* — американски писател, автор на приключенски романи (1789–1851). Б.пр. ↑

[5] *Мериът, Фридрик* — английски детски писател (1792–1848). Б.пр. ↑

[6] *Адамастор* — измислен герой на писателя Камоенс; явил се пред Васко да Гама пред носа на Бурите (сега Добра надежда) и не го пуснал по-нататък. Б.пр. ↑

[7] „*Хугеноти*“ — опера от Майербер. Б.пр. ↑

[8] *Лукул* — богат римлянин, прочут с пиршествата си. Б.пр. ↑

[9] *Апер* (Франсоа) — френски индустриалец от началото на XIX век. Б.пр. ↑

[10] Прякор на известния благодетел Е. Шампъон. Б.пр. ↑

[11] *Хеба* — богиня на младостта; Зевсова дъщеря, натоварена да поднася нектар и амброзия на боговете (гръцка митология). Б.пр. ↑

[12] *Гузарате* — индийска област в провинция Бомбай. Б.пр. ↑

[13] *Голконда* — столица на Хайдарабад (Индия), синоним на много богат град. Б.пр. ↑

[14] *Икар* — митологичен герой, който се опитал да лети, като си залепил крила с восък, но восъкът се разтопил и той се удавил (гръцка митология). Б.пр. ↑

[15] *Лорелай* — скала от десния бряг на Рейн, свързана с легенда за русалка, която примамвала моряците. Б.пр. ↑

[16] *Амфион* — син на Зевс, поет и музикант, построил стените на град Тива (гръцка митология) Б.пр. ↑

[17] *Цирцея* — магьосница от Омировата „Одисея“. Б.пр. ↑

[18] *Фрина* — гръцка хетера. Б.пр. ↑

[19] *Клеопатра* — прочута египетска царица. Б.пр. ↑

[20] *Месалина* — римска императрица. Б.пр. ↑

XXXII. СЪБУЖДАНЕ

Когато дойде на себе си, външните предмети му се сториха като продължение на съня му; стори му се, че се намира в гроб, дето един слънчев лъч проникваше едва-едва като съчувствен поглед; протегна ръка и напипа камък; седна; лежал бе завит в бурнуса^[1] си върху мека и приятна постеля от суха папрат.

Всички видения бяха изчезнали; и сякаш бяха призраци, изскочили от гробовете си по време на съня му, статуите бяха избягали, щом се бе събудил.

Той пристъпи към мястото, отдето навлизаше светлина; неспокойният сън беше последван от спокойна действителност. Видя, че се намира в пещера, тръгна към изхода ѝ и през сводестата врата зърна синьо небе и лазурно море. Въздухът и водата сияеха в утринните зари; насядали на брега, моряците разговаряха и се смееха; десет стъпки по-нататък, в морето, се люшкаше грациозно закотвената лодка.

Той се наслади няколко мига на свежия ветреца, който галеше челото му; послуша лекия плисък на вълните, които се плъзгаха по борда и оставяха върху скалите дантела от сребърна пяна; отдаде се без разсъждение, без размисъл на дълбокия чар на природата, който се долавя особено когато човек току-що се е събудил от фантастичен сън; после постепенно този така спокоен, така чист и велик външен мир му припомни невероятния сън и спомените започнаха да се възвръщат в паметта му.

Припомни си пристигането на острова, запознаването с някакъв главатар на контрабандисти, великолепието на подземния дворец, прекрасната вечеря и лъжичката хашиш.

Само че сега, пред дневната действителност, му се стори да е минало най-малко година, откакто се бе случило всичко това: дотолкова сънят беше още жив и значим. Все още му се струваше да вижда от време на време, седнали между моряците, минаващи по скалите или олюляващи се в лодката, призраците, озарили нощта му

със своите целувки. Иначе съзнанието му беше съвършено ясно, а тялото напълно отпочинало: никаква тежест в главата; напротив, едно пълно блаженство и по-голяма способност да поглъща въздуха и слънцето.

Той се приближи весело към своите моряци. Те станаха, щом го видяха, а собственикът тръгна към него.

— Господарят Синдбад — каза той — ме натовари да предам на ваше превъзходителство почитанията и да изкажа съжалението му, че не може да се сбогува с вас; но се надява да го извините, като узнаете, че неотложна работа го призовава в Малага.

— О, драги Гаетано — каза Франц, — всичко това е било значителност: имало е наистина човек, който ме е приел на този остров, оказал ми е царско гостоприемство и е заминал, докато съм спал?

— Да, той наистина съществува и ако благоволите да вземете далекогледа си, ще го видите сред екипажа на онази яхта, която се отдалечава с вдигнати ветрила.

При тия думи Гаетано протегна ръка към един малък плавателен съд към южния край на Корсика.

Франц извади далекогледа си и го насочи към указаната точка.

Гаетано не се лъжеше. В задната част на яхтата тайнственият непознат стоеше прав, с лице към острова и с далекоглед в ръка; облечен беше точно така, както гостът му го бе видял предния ден, и размахваше кърпичка за сбогом.

Франц отвърна на поздрави, като извади и размаха своята кърпичка.

След една секунда леко облаче се очерта отново откъм кърмата на яхтата, отдели се грациозно и се изви бавно към небето; до слуха на Франц достигна слаб гърмеж.

— Ето, чувате ли? — каза Гаетано. — Това е за сбогом!

Момъкът взе карабината си и я изпразни във въздуха, без да се надява, че звукът ще преодолее разстоянието, което отделяше яхтата от брега.

— Какво ще заповяда ваше превъзходителство? — попита Гаетано.

— Най-напред да ми запалите една факла.

— Разбирам! За да потърсите входа на вълшебното жилище! С удоволствие, ваше превъзходителство, щом така ви е угодно; веднага ще ви дам факлата. И мен ме е блазнила същата мисъл и три-четири пъти съм си позволявал да я задоволя; но накрай се отказах. Джовани — добави той, — запали една факла и я донеси на негово превъзходителство.

Джовани послуша. Франц взе факлата и влезе в подземие, последван от Гаетано.

Позна мястото, дето се бе събудил на все още измачканата постеля от папратова шума; но колкото и да осветяваше с факлата цялата видима площ на пещерата, не видя нищо друго освен следи от пушек, които доказваха, че и други преди него са опитвали напразно същото изследване.

И все пак не остави неогледана нито стъпка от непроницаемата като бъдещето гранитна скала; забиваше във всяка цепнатинка ловджийския си нож; натискаше всяка издатина с надежда, че тя ще поддаде; но всичко бе напразно и той изгуби безуспешно в това търсене цели два часа.

Най-после се отказа; Гаетано тържествуваше.

Когато се завърнаха на плажа, яхтата се виждаше вече само като бяла точица на кръгозора; Франц грабна далекогледа си, но и с него дори не можеше да различи нищо.

Гаетано му припомни, че бе дошъл тук на лов за диви кози, нещо, което бе съвсем забравил. Взе пушката и тръгна из острова с изражението на човек, тръгнал по-скоро да изпълни някакво задължение, отколкото да се забавлява. След четвърт час бе убил вече една коза и две ярета. Но тия кози, макар че бяха диви и пъргави като сърни, толкова много приличаха на питомните, че той не ги сметна за дивеч.

А освен това съзнанието му бе заето от много по-властни мисли. Той беше от снощи герой на разказ от Хиляда и една нощи се връщаше неудържимо към пещерата.

Въпреки безполезността на първото издирване започна второ, след като каза на Гаетано да опече едно от двете ярета. Второто посещение трая доста време, защото, когато се върна, яретото беше опечено и обедът беше готов.

Седнал на същото място, дето миналата вечер бяха дошли да го поканят за вечеря у тайнствения домакин, Франц забеляза отново, като чайка над вълните, малката яхта, която продължаваше да плава към Корсика.

— Но вие ми казахте — обърна се той към Гаетано, — че господин Синдбад е заминал за Малага, а на мене ми се струва, че отива право към Порто Векио.

— Не си ли спомняте вече — отвърна собственикът, — че между екипажа му има в момента двама корсикански бандити?

— Да, вярно; и той отива да ги свали на сушата ли? — каза Франц.

— Именно. О, той е личност, която няма страх нито от бога, нито от дявола, както се казва, и нищо не му струва да се отклони на петдесет мили, за да направи услуга на някой нещастник.

— Но такава услуга може да му създаде неприятности с властите на държавата, дето ще проявява своето човеколюбие — каза Франц.

— Ами! — изсмя се Гаетано. — Малко го е грижа него за властите! Нека се опитат да го гонят! Преди всичко яхтата му не е кораб, а птица; ако фрегатата плава с три мили, той ще бяга с дванадесет; освен това, слезе ли на сушата — навред ще намери свои хора!

Съвършено ясно беше, че господин Синдбад, гостоприемният домакин на Франц, имаше честта да поддържа връзки с контрабандистите и бандитите от цялото Средиземноморско крайбрежие; а от това обстоятелство положението му ставаше съвсем особено.

Що се отнася до Франц, нищо вече не го задържаше на остров Монте Кристо и загубил, всяка надежда да открие тайната на пещерата, той побърза да се наобядва, като заповяда на хората си да приготвят лодката, за да тръгнат, щом се нахрани.

След половин час беше вече на борда.

Хвърли последен поглед към яхтата; тя почти изчезваше в залива на Порто Векио.

Франц даде знак да тръгнат.

Лодката отплава тъкмо когато яхтата се загуби.

С нея изчезна и последната видима следа от миналата нощ: вечеря, Синдбад, хашиш и статуи — всичко започна да се слива за

Франц в един общ сън.

Лодката пътува цял ден и цяла нощ; на другата сутрин при изгрев слънце и остров Монте Кристо бе изчезнал на свой ред.

Щом слезе на сушата, Франц забрави, поне за известно време, току-що изживените събития, защото трябваше да приключи със своите светски задължения и лични развлечения във Флоренция и да заміне при другаря си, който го чакаше в Рим.

И така той замина с пощенската кола и в събота вечер пристигна на Митническия площад.

Жилището, както вече казахме, беше предварително наето, така че трябваше просто да отиде до хотела на господин Пастрини; но това не беше много лесно, защото улиците бяха задръстени с народ и Рим бе обзет от глухия, трескав глъч, предшествуващ големите събития. А в Рим има четири големи събития през годината: карнавалът, страстната седмица, празникът „Тяло господне“ и празникът „Свети Петър“.

През останалото време градът потъва в тъжното си еднообразие, междинно състояние между живота и смъртта, което го превръща в нещо като спирка от тоя за оня свят; великолепна спирка, поетична и самобитна, дето Франц бе идвал вече пет-шест пъти и която всеки път му се струваше все по-чудна и вълшебна.

Успя най-после да мине из тази все по-многобройна и шумна тълпа и да стигне до хотела. При първото запитване му отговориха с нахалството, присъщо на собствениците на запазени файтони и препълнени хотели, че в хотел „Лондон“ няма никакви места. Тогава той изпрати картичката си на господин Пастрини и попита за Албер дьо Морсер. Това средство помогна: господин Пастрини дотича лично, извини се, че е накарал негово превъзходителство да чака, смъмра прислугата, грабна свещника от чичеронето, което си бе присвоило пътника, и се приготви да го заведе при Албер, който идваше вече да посрещне приятеля си. Запазеното отделение се състоеше от две стаи и един кабинет. Двете стаи гледаха към улицата, обстоятелство, което господин Пастрини изтъкна — като особено ценно предимство. Останалата част от етажa била наета от някакъв много богат човек, предполагали, че е сицилиец или малтиец, но хотелиерът не можеше да каже точно към коя от двете народности принадлежи.

— Много добре, господин Пастрини — каза Франц, — но засега ни трябва една каква да е вечеря, а за утре и следващите дни ще ни трябва кола.

— Вечерята ще ви бъде поднесена веднага — отвърна хотелиерът, — но що се отнася до колата...

— Как „що се отнася до колата“! — извика Албер. — Момент, момент, не се шегуваме, господин Пастрини, трябва ни кола!

— Господине отвърна хотелиерът, — ще направим всичко възможно да ви намерим. Само това мога да ви кажа.

— И кога ще имаме отговор? — запита Франц.

— Утре сутринта — отговори хотелиерът.

— Дявол да го вземе! — каза Албер. — Ще платим по-скъпо и толкова: всеизвестно е, че у Дрейк или Аарон се плаща по двадесет и пет франка за делнични дни и тридесет до тридесет и пет за неделните дни и празниците, турете по пет франка на ден за вашата комисионна, стават четиридесет. И да не приказваме повече.

— Много се страхувам, че господата не ще могат да имат кола дори за два пъти повече пари.

— Да намерят тогава един впряг коне за моята; тя се е поожулила от пътуването, но няма значение.

— Няма да се намерят и коне.

Албер погледна Франц така, както гледа човек, получил неразбираем отговор.

— Разбирате ли нещо, Франц?

— Нямало коне — каза той; — а не може ли да се наемат пощенски коне?

— Всички са наети отпреди петнадесет дни, така че сега са останали само най-необходимите за службата.

— Какво ще кажете на това? — запита Франц.

— Ще кажа, че щом нещо надхвърля умствените ми способности, нямам навика да се спирам по-дълго на него, а го отминавам. Готова ли е вечерята, господин Пастрини?

— Да, ваше превъзходителство.

— Добре, да вечеряме най-напред.

— А колата и конете? — каза Франц.

— Бъдете спокоен, драги приятелю, те ще си дойдат сами; трябва само да платим, колкото ни поискат.

И с прекрасната си философия, която смята, че всичко е възможно, докато кесията ти е пълна или портфейлът претъпкан, Албер се навечеря, легна, спа на двете си уши и сънува, че обикаля из карнавала в кола с шест коня.

---

[1] *Бурнус* — бяло наметало на арабски и африкански племена
Б.пр. ↑

XXXIII. РИМСКИ БАНДИТИ

На другия ден Франц се събуди пръв и веднага позвъни.

Звънът на звънчето му не бе секнал, когато в стаята се яви лично господин Пастрини.

— Е, добре — каза победоносно той, без дори да дочака въпрос от страна на Франц, — предполагам какво ще стане, ваше превъзходителство, когато не пожелах да ви обещавам нищо вчера; много късно сте се сетили: в Рим няма вече нито една свободна кола — искам да кажа, за следващите три дни.

— Да — отвърна Франц, — с други думи, тъкмо когато е най-необходима.

— Какво става? — запита Албер, като влезе. — Няма ли кола?

— Тъкмо така, драги — отвърна Франц. — Веднага отгатнахте.

— Чудесен е тогава вашият Вечен град!

— Искам да кажа, ваше превъзходителство — започна господин Пастрини с желание да запази пред своите клиенти достойнството на столицата на католическия свят, — искам да кажа, че коли няма да има от неделя сутрин до вторник вечер, но дотогава може да имате и петдесет на ваше разположение.

— Е, и това е нещо — каза Албер; — днес сме четвъртък; никой не знае какво може да се случи до в неделя.

— Ще пристигнат десет-дванадесет хиляди гости — отвърна Франц — и мъчнотията ще стане още по-голяма.

— Приятелю — отвърна Морсер, — да се радваме на настоящето и да не помрачаваме бъдещето.

— Дали ще можем да си осигурим поне един прозорец? — попита Франц.

— Към къде?

— Към Корсото, разбира се!

— Ами, прозорец! — извика господин Пастрини. — Невъзможно; съвършено невъзможно! Имаме един на петия етаж в

палацо Дориа, но и той е нает от един руски княз срещу двадесет жълтици на ден.

Двамата младежи се спогледаха смаяни.

— Е добре, драги — обърна се Франц към Албер, — знаете ли какво ще направим? Ще отидем да прекараме карнавала във Венеция; там, ако не намерим кола, ще намерим поне гондоли.

— За нищо на света! — извика Албер. — Аз съм решил, че ще гледам карнавала в Рим и ще го гледам в Рим, ако ще да бъде на кокили.

— Я гледай! — каза Франц. — Това е една великолепна идея, особено за да гасим moscoletti^[1], ще се маскираме като палячовци, вампири или жители на Ландите и ще имаме луд успех.

— А дали техни превъзходителства ще искат кола за до в неделя?

— Да не мислите, дявол ви взел — каза Албер, — че ще тичаме из римските улици като призовкари?

— Ще се постарая да изпълня заповедите на техни превъзходителства — каза господин Пастрини; — само ги предупреждавам, че колата ще им струва шест пиастра на ден.

— А пък аз, драги господин Пастрини — отвърна Франц, — съвсем не съм като нашия съсед милионера и ви предупреждавам на свой ред, че идвам в Рим за четвърти път и зная цената на колите в делник, в неделя и в празнични дни. Като ви дадем дванадесет пиастра за днес, утре и в други ден, пак ще спечелите предостатъчно.

— Само че, ваше превъзходителство... — започна Пастрини, като се опитваше да се противопостави.

— Вървете, вървете, драги — каза Франц, — иначе сам ще ида да уговоря цената с вашия affettatore^[2], който е същевременно и мой; той ми е стар приятел и не малко пари ми е смъкнал досега; а с надеждата да ми смъква и занапред, ще ми поиска много по-малко от това, което ви предлагам; сам ще си бъдете виноват, ако загубите.

— Не си правите труда, ваше превъзходителство — каза господин Пастрини с усмивката на италиански спекулант, който се признава за победен. — Ще направя всичко, каквото мога, и се надявам да ви задоволя.

— Чудесно! Това се казва разговор.

— За кога желаете колата?

— След един час.

— След един час ще бъде пред вратата.

След един час колата действително чакаше двамата младежи: скромно купе, поради тържествеността на случая повишено в званието каляска; но колкото неугледно и да беше, двамата младежи бяха щастливи да имат такова превозно средство за следващите три дни.

— Ваше превъзходителство — извика чичеронето, като видя, че Франц поглежда през прозореца, — да докараме ли каляската пред палацото?

Колкото и да бе свикнал с италианската надутост, Франц побърза да се огледа, но думите бяха отправени наистина към него.

Франц беше превъзходителството, купето бе станало каляска, хотел „Лондон“ — палацо.

Цялото самохвалство на нацията се съдържаше в това единствено изречение.

Франц и Албер слязоха. Каляската се приближи до двореца. Техни превъзходителства простряха нозе върху седалките, чичеронето се метна отзад.

— Къде желаят да отидат техни превъзходителства?

— Най-напред в „Свети Петър“, след това в Колизея — каза Албер като истински парижанин.

Но той не знаеше едно нещо — че за да видиш „Свети Петър“, е потребен цял ден, а да го разгледаш — цял месец; затова целият ден мина в разглеждане на „Свети Петър“.

Двамата приятели забелязаха изведнъж, че денят преваля.

Франц извади часовник: беше четири и половина.

Поеха веднага обратно към хотела. Пред вратата Франц заповяда на кочияша да бъде готов в осем часа. Искаше да покаже на Албер Колизея при лунно осветление, както му бе показал „Свети Петър“ посред бял ден. Когато човек показва на свой приятел град, дето вече е бил, върши това със същото кокетство, с което показва жена, чийто любовник е бил.

Затова Франц посочи на кочияша пътя, който трябваше да следва: ще излезе от Ла порта дел Пополо, ще върви покрай външната градска стена и ще влезе през Ла порта Сан Джовани. По този начин Колизеят ще се яви пред тях неочаквано и не ще бъде принизен, докато стигнат до него, от Капитолия, Форум, арката на Септимий Север, храма на Антонин и Фаустина и Ла виа Сакра. Седнаха да се нахранят:

господин Пастрини бе обещал на гостите си чудесен пир, а им поднесе една горе-долу задоволителна вечеря; няма що!

Към края на вечерята той се яви лично; Франц помисли, че идва да чуе похвалите им, и се приготви да ги каже, но хотелиерът го прекъсна още при първите думи:

— Поласкан съм от одобрението на ваше превъзходителство — каза той, — но не за това се качих при вас...

— Да не би да ни кажете, че сте намерили кола? — запита Албер, като палеше пурата си.

— Нищо подобно; и ваше превъзходителство ще стори добре да не мисли повече по този въпрос и да се помири. В Рим нещо или може, или не може да стане. Щом ви кажат, че не може, свършено.

— В Париж е много по-удобно: когато нещо не може да стане, плащате двойно и веднага получавате каквото искате.

— Чувам това от всички французи — каза някак обидено господин Пастрини — и не мога да разбера защо пътешествуват в такъв случай.

— Защото — каза Албер, като издуха флегматично дима към тавана и се залюля на двата задни крака на стола си — пътешествуват само лудите или глупците като нас; разумните хора не напускат жилището си на улица Елдер, Гандския булевард и кафене де Пари.

От само себе си се разбира, че Албер живееше на поменатата улица, правеше всеки ден разходка по модния булевард и вечеряше всеки ден в единственото кафене, дето се сервираше и вечеря, ако сте, разбира се в добри отношения със сервитьорите.

Господин Пастрини замълча за миг; явно беше, че обмисля какво да отговори, а това, изглежда, не му беше съвсем ясно.

— И все пак — каза Франц, като прекъсна географските размишления на стопанина — вие сте дошли с някакво намерение; желаете ли да ни изложите целта на посещението си?

— О, да, наистина; ето що: вие сте поръчали каляската за осем часа, нали?

— Точно така.

— Възнамерявате да посетите ил Колосео?

— Искате да кажете Колизея?

— То е едно и също.

— Така да бъде.

— Казали сте на кочияша да излезе през Ла порта дел Пополо и да се върне през Ла порта Сан Джовани?

— Точно така казах.

— Е добре, това е невъзможно.

— Невъзможно ли?

— Най-малко е твърде опасно.

— Защо ще е опасно?

— Поради прочутия Луиджи Вампа.

— Преди всичко, драги приятелю, какъв е този прочут Луиджи Вампа? — попита Албер. — Той може да е много прочут в Рим, но трябва да ви кажа, че е непознат в Париж.

— Как, не го ли познавате?

— Нямаме честта.

— И не сте чували името му?

— Никога.

— Но това е бандит, пред когото разните генерали и Гаспароне са невинни иподякончета.

— Внимание, Албер! — извика Франц. — Ето ти най-послед един бандит!

— Предупреждавам ви, драги, че няма да повярвам нито дума от това, което ще ни кажете. При тази уговорка говорете, колкото искате: слушам ви. „Имало едно време“... Хайде, започвайте!

Господин Пастрини се обърна към Франц, който му изглеждаше по-разумен от двамата. Трябва да отдадем справедливост на добрия човечец: той бе настанявал през живота си твърде много французи в своя хотел, но никога не бе разбрал някои черти от характера им.

— Ваше превъзходителство — каза съвсем сериозно той, като се обърна, както вече отбелязахме, към Франц, — ако ме смятате за лъжец, безполезно е да ви казвам, каквото исках да ви кажа; мога все пак да ви уверя, че то беше в интерес на ваши превъзходителства.

— Албер не ви каза, че сте лъжец, драги господин Пастрини — отвърна Франц. — Каза ви, че няма да ви повярва. Нищо повече. Но аз ще ви повярвам, бъдете спокоен; говорете.

— И все пак, ваше превъзходителство, разбирате, че ако се поставя под съмнение моята добросъвестност...

— Драги мой — отвърна Франц, — вие сте по-докачлив от Касандра, която е била при това прорицателка, макар че никой не я

слушал; а вие сте уверен поне в половината си слушатели. Хайде, седнете и ни кажете какъв е този господин Вампа.

— Казах вече, ваше превъзходителство; той е бандит, какъвто не се е виждал след прочутия Мастрила.

— Добре, но какво общо има този бандит с нареждането, което дадох на кочияша да излезе през Ла порта дел Пополо да се върне през Ла порта ди Сан Джовани?

— Само това — отвърна господин Пастрини, — че можете да излезете през едната, но се съмнявам дали ще можете да влезете пред другата.

— Защо? — запита Франц.

Защото, щом се мръкне, човек не е в безопасност на петдесет крачки вън от вратите.

— Честно слово? — извика Албер.

— Господин виконте — каза господин Пастрини, отново кръвно обиден от изказаното подозрение към добросъвестността му, — говоря не на вас, а на вашия спътник, който познава Рим и знае, че с тия работи шега не бива.

— Драги мой — обърна се Албер към Франц, — ето едно великолепно и наготово попаднало ни приключение: ще изблъскаме колата с пистолети, тромблони^[3] и двуцевки. Луиджи Вампа ще се появи да ни арестува, ние го арестуваме, довеждаме го в Рим; поднасяме го в дар на негово светейшество, който ни пита какво може да стори за нас като благодарност за такава голяма услуга. Тогава ние си поискваме само една каляска с два коня от неговите конюшни и гледаме карнавала от кола; освен това признателното римско население сигурно ще ни увенчае предварително на Капитолия и ще ни провъзгласи, като Курций и Хораций Коклес, за спасители на отечеството.

Господин Пастрини слушаше това с изражение, което напразно бихте се опитали да опишете.

— Най-напред — обърна се Франц към Албер — откъде ще вземете тези пистолети, тромблони и двуцевки, с които искате да напълните колата?

— Вярно, че няма да бъде от моя арсенал — каза Албер; — защото на Терачина ми взеха дори камата; а на вас?

— С мене стана същото на Аква Пенденте.

— Я слушайте, драги — обърна се Албер към господин Пастрини, като запали втора пура от фаса на първата, — знаете ли, че тази мярка е толкова удобна за крадците, та изглежда взета сякаш срещу петдесет на сто от печалбите им.

Господин Пастрини навярно намери шегата за компрометираща, защото отговори с половин уста, и то пак към Франц, като към единствения разумен човек, с когото би могъл прилично да разговаря.

Ваше превъзходителство знае, че не е прието човек да се защитава, ако го нападнат бандити.

— Какво — извика Албер, възмутен от мисълта да бъде ограбен, без да продума; — какво? Не било прието ли?

— Не! Защото всяка отбрана е безполезна. Какво можете да сторите срещу дванадесетина бандити, които изскачат от някой ров, къщурка или акведукт и се прицелват едновременно във вас?

— Ами, дявол да го вземе, просто искам да ме убият!

Хотелиерът се обърна към Франц с изражение, което означаваше: „Другарят ви, ваше превъзходителство, е наистина луд“.

— Драги Албер — отвърна Франц, — отговорът ви е наистина великолепен и струва колкото прочутото „Да умре!“ на стария Корней, само че когато Хораций е казал тия думи, се е касаело за спасението на Рим и си е струвало трудът да се умре. А при вас, забележете, се касае само за една прищявка и би било смешно да излагаме живота си, за да я задоволим.

— Ах! Per Vasso^[4]! — извика господин Пастрини. — Така ви искам! Това се казва умна приказка!

Албер си наля чашка Lacryma Christi^[5] и я изпи на малки глътки, като мърмореше нещо неразбираемо.

— Е добре, господин Пастрини — продължи Франц, — след като другарят ми се успокои, а вие можете да оцените миролюбивите ми намерения, да видим какъв е този господин Луиджи Вампа. Пастир ли е или патриций? Млад или стар? Дребен или едър? Опишете ни го, та ако го срещнем случайно в обществото като Жан Сбогар или Лара, да можем поне да го познаем.

— От никого друго, ваше превъзходителство, не можете да получите по-точни подробности, защото познавам Луиджи Вампа още от дете; един ден, когато самият аз попаднах в ръцете му на път от Ферентино за Алатри, той си спомни за щастие някогашното ни

познанство и не само ме пусна без откуп, но ми подари един много хубав джобен часовник и ми разказа живота си.

— Да видим часовника — каза Албер.

Господин Пастрини извади от джоба на жилетката си един великолепен часовник Бреге с името на фирмата, печата на Париж и графска коронка.

— Ето! — каза той.

— Дявол за го вземе! — промълви Албер. — Поздравявам ви; аз имам почти същия... — Той извади своя часовник от джобчето на жилетката си... — Платил съм три хиляди франка за него.

— А сега да чуем живота му — каза на свой ред Франц, като дръпна едно кресло и даде на господин Пастрини знак да седне.

— Позволяват ли ваши превъзходителства? — запита хотелиерът.

— То се знае! — каза Албер. — Не сте проповедник, драги, та да говорите прав.

Хотелиерът седна, след като се поклони почтително пред всеки от бъдещите си слушатели за доказателство, че е готов да им даде исканите сведения за Луиджи Вампа.

— Слушайте! — каза Франц, като спря господин Пастрини тъкмо когато щеше да заговори. — Казвате, че сте познавали Луиджи Вампа още от дете; той трябва тогава да е още млад!

— Млад е, то се знае! Едва на двадесет и две години! О, тоя хубостник ще стигне далеко, бъдете спокойни!

— Какво ще кажете на това, Албер? Прекрасно е да сте се прославили още на двадесет и две години — каза Франц.

— Да, разбира се, на неговата възраст Александър Цезар и Наполеон, които по-късно вдигнаха доста шум в света, не са били толкова напреднали.

— И така — продължи Франц, като се обърна към стопанина — героят, чиято история ще чуем, е само на двадесет и две години?

— Само толкова, както имах честта да ви кажа.

— Едър или дребен?

— Среден на ръст: горе-долу като негово превъзходителство — отвърна хотелиерът и посочи към виконт дьо Морсер.

— Благодаря за сравнението — поклони се Албер.

— Продължавайте, господин Пастрини — каза Франц и се усмихна на докачливостта на приятеля си. — Към каква класа

принадлежи?

— Беше просто овчарче от фермата на граф ди Сан Феличе. Между Палестрина и езерото Габри. Родом е от Пампинара и още петгодишен постъпил на работа у графа. Баща му, също овчар в Анани, имал собствено малко стадо и се препитавал от вълната и млякото на овцете си, които продавал в Рим.

Още съвсем малък, Вампа имал чудноват нрав. Един ден, седемгодишен вече, отишъл в Палестрина и помолил кюрето да го научи да чете. Мъчна работа; защото малкото овчарче не можело да напуска стадото. Но доброто кюре отивало всеки ден да служи в една бедна паланка, която не можела да издържа собствен свещеник и дори нямала име, а се наричала просто Борго^[6]. Той предложил на Луиджи да го причаква на връщане, като го предупредил, че уроците ще бъдат кратки, затова ще трябва много да внимава.

Детето се съгласило с радост.

Луиджи водел всеки ден стадото си да пасе покрай пътя от Палестрина за Борго; всеки ден в девет часа сутрин кюрето минавало, сядали с детето на брега на един ров и овчарчето се учело да чете в молитвеника на кюрето.

След три месеца знаело вече да чете.

Не стига това, поискало да се научи и да пише.

Свещеникът накарал един учител по писане в Рим да изготви три азбуки; една с едри букви, една със средни и една със ситни, и показал на детето как, като се научи да преписва тая азбука на плоча, ще се научи да пише с желязна писалка.

Още същата вечер, щом прибрал стадото във фермата, малкият Вампа изтичал до железаря в Палестрина, взел един голям гвоздей, нагрял го, изчукал го, заоблил го и си направил нещо като древните римски писалки.

Още на другия ден си набавил няколко плочи и се заловил за работа.

След три месеца знаел и да пише.

Учудено от този необикновен ум и трогнато от тая способност, кюрето му подарило няколко тетрадки, една кутийка писци и едно джобно ножче.

Предстояло да се учи нещо ново, но много по-лесно от първото. След осем дни Луиджи вече пишел с писец така, както и с желязната

писалка.

Кюрето разказало случката на граф ди Сан Феличе, който поискал да види овчарчето, накарал го да чете и да пише пред него, заповядал на управителя си да го зачисли на храна при прислугата и започнал да му дава по два пиастра месечно.

С тези пари Луиджи си купувал книги и моливи.

Всъщност той проявявал бърза схватливост към всичко и като малкия Джото^[7] рисувал по плочите си овце, дървета, къщи.

После обичал да дялка с ножчето си парчета дърво и да им дава различни форми. Така започнал някога и народният скулптор Пинели^[8].

Едно шест-седемгодишно девойче, значи малко по-младо от Вампа, също пасяло овцете на някакъв чифлик в съседство с Палестрина; било сираче, родом от Валмонтоне, и се казвало Тереза.

Двете деца се срещали, сядали едно до друго, пускали стадата да пасат заедно, приказвали си, смеели се, играели; вечер отделяли овцете на граф ди Сан Феличе от тия на барон Черветри и си тръгвали всяко към своята ферма, като си обещавали да се видят пак на другата заран.

На другия ден устоявали на думата си и така растели заедно.

Вампа станал на дванадесет години, малката Тереза на единадесет.

През това време естествените им нагони се развивали.

Едновременно със склонността към изкуствата, която Луиджи поддържал, доколкото било възможно в това усамотение, той се натъжавал, щом му скимне, пламвал на моменти, гневял се за нищо и никакво, подигравал се постоянно. Никое момче от Пампинара, Палестрина или Валмонтоне не можело не само да му влияе, но дори да се сприятели с него. Заповедническият му нрав, склонен само да изисква, без да е готов на някаква отстъпка, отдалечавал от него всякаква проява на приятелство и обич. Само Тереза обуздавала с дума, с поглед, с жест този непреклонен характер, който се огъвал в ръката на жена, но в ръката на мъж се вдървявал до пречупване.

Тереза била, напротив, жива, пъргава и весела, но прекалено кокетка; двата пиастра, давани на Луиджи от управителя на граф ди Сан Феличе, и всичко, което получавал от дребните резби, продавани на римските търговци на играчки, се превръщали в бисерни обици, стъклени огърлици, златни карфици. И благодарение щедростта на

своя млад приятел Тереза била най-хубавата и нагиздена селянка от околностите на Рим. Двете деца продължавали да растат, били постоянно заедно и се отдавали без съпротива на нагоните на своята първобитна природа. В разговорите, пожеланията и мечтите си Вампа си представял винаги, че ще стане капитан на кораб, армейски генерал или областен губернатор; Тереза си представяла, че ще бъде богата, облечена в най-хубави рокли, придружавана от лакеи в ливреи, и след като прекарвали по цял ден да украсяват бъдещето си с такива невероятни и блестящи краски, те се разделяли, за да приберат стадата в кошарите и от върха на бляновете си да се смъкнат до унизеното си истинско положение.

Един ден младият овчар казал на управителя на графа, че видял някакъв вълк, който слязъл от Сабатинската планина и бродел около стадото. Управителят му дал пушка: тъкмо това било желанието на Вампа. Тази пушка се оказала случайно едно великолепно оръжие от Бреша, което стреляло като английска карабина; но веднъж на лов за лисици графът счупил приклада, като се опитал да доубие с него една ранена лисица, и пушката била захвърлена при непотребните вещи.

За ваятел като Вампа това не било беда. Той прегледал долната част, пресметнал какво трябва да промени, за да я нагоди към своето око, направил нов приклад с такива чудесни украси, че ако би отишъл да продаде в града само дървената част на пушката, сигурно би взел за нея петнадесет-двадесет пиастра.

Но той и не помислил за такова нещо; защото отдавна мечтаел за пушка. Във всички страни, дето хората имат независим дух, а нямат свобода, първата нужда на всяко юначно сърце, на всяка могъща организация е притежаването на оръжие, което да дава възможност едновременно за нападение и за отбрана; а тъй като притежателят му става опасен, хората започват да се боят от него.

Отсега нататък Вампа посвещавал цялото си свободно време на упражняване в стрелба; купил си барут и патрони и започнал да се прицелва в каквото му попадне; в тъжното, хилаво, сиво маслиново дърво, което расте по склоновете на Сабинската планина; в лисицата, която излиза вечер от леговището си за нощен лов, във витаещия във въздуха орел. Скоро придобил такава ловкост, че Тереза превъзмогнала страха, който изпитвала първоначално от гърмежа, и започнала да се

забавлява, като гледала как младият ѝ приятел забивал куршума в целта така точно, сякаш го хвърлял с ръка.

Една вечер от боровата горичка, край която младите имали обичай да седат, наистина изскочил вълк; но преди да направи и десет крачки в полето, паднал мъртъв.

Вампа, възгордян от чудесния изстрел, метнал вълка на рамо и го занесъл във фермата.

Така Луиджи се прочул в околността; способният човек, дето и да попадне, си създава почитатели. Почнали да го смятат за най-ловък, най-силен и най-храбър контадино^[9] на десетина левги наоколо; и при все че Тереза минавала — в много по-широк обхват — за една от най-красивите селянки, никой не дръзвал да ѝ каже някоя любовна дума, защото се знаело, че е изгора на Вампа.

А двамата млади ни веднъж не си били казали, че се обичат. Израсли били един край друг като две фиданки, сплели корените си в земята, клоните си във въздуха и уханието в небето; само желанието да се виждат си било все същото: то се превърнало полека-лека в необходимост и те били готови по-скоро да се помирят с мисълта да умрат, отколкото да се разделят дори за един ден.

Тереза била вече на шестнадесет години, Вампа на седемнадесет.

По това време се заговорило за някаква разбойническа банда, която върлувала из Ленинските планини. Разбойничеството не е било никога сериозно изкоренено около Рим. Понякога липсват главатарии, но щом се появи главатар, нарядко няма да се намери чета.

Прочутият Кукумето, подгонен из Абруцките планини, прокуден от Неаполитанското кралство, дето бе водил истинска война, бе минал като Манфред Гарилиано и се бе прибрал между Сонино и Юперно, по бреговете на Амазина.

Той именно се бе заел да си преустрои чета, като вървеше по пътя на Дечезари и Гаспароне, които се надяваше да надмине. Мнозина младежи от Палестрина, Фраскати и Пампинара изчезнаха. Отначало се разтревожиха за тях, но скоро разбраха, че са отишли в четата на Кукумето.

След някое време Кукумето стана прицел на общото внимание. Започнаха да разправят какви не приказки за необикновената храброст и отвратителна жестокост на тоя разбойник.

Един ден отвлякъл някаква девойка, дъщеря на земемера от Фрозиноне. Бандитските закони са ясни: девойката принадлежи най-напред на този, който я е отвлякъл, после другите хвърлят жребий и нещастницата служи за развлечение на цялата банда, докато ѝ се наситят или пък умре.

Ако родителите са богати и могат да я откупят, бандитите изпращат някой посредник да се пазари за откупа; девойката отговаря с главата си за неговата сигурност. Ако откупът бъде отказан, пленницата е безвъзвратно осъдена.

Любимият на девойката, по име Карлини, бил в бандата на Кукумето. Щом го зърнала, тя протегнала ръце към него и помислила, че е спасена. Но Карлини усетил, че сърцето му се къса, щом я видял, защото подозирал каква участ очаква изгората му.

Но тъй като бил любимец на Кукумето, тъй като от три години насам споделял всички опасности с него и му спасил живота, като повалил с един изстрел карабинера, който бил вдигнал сабята си над главата на главатаря, Карлини все пак се надявал, че Кукумето може би ще се смили малко към него.

Дръпнал го настрана, а в това време девойката, седнала на ствола на грамаден бор сред една просека в гората, забулила лице с живописната забрадка на римските селянки, за да го скрие от похотливите погледи на бандитите.

Разправил му всичко, любовта си с пленницата, клетвите за вярност, срещите, които имали всяка нощ сред някакви развалини, откакто бил постъпил в четата.

И тъй като тъкмо тая вечер Кукумето изпратил Карлини в едно съседно село, момъкът не можал да отиде на срещата; а Кукумето — както казал — се озовал случайно нататък и отвлякъл девойката.

Карлини помолил главатаря си да направи изключение, да пощади Рита, като го уверил, че баща и е богат и би платил добър откуп.

Кукумето отстъпил пред молбите на приятеля си и му казал да намери някой овчар, когото да изпратят при бащата на Рита във Фрозиноне.

Зарадваният Карлини отишъл при девойката, казал ѝ, че е спасена, и я накарал да пише на баща си, за да му съобщи, че ѝ е определен откуп от триста пиастра.

На бащата давали срок дванадесет часа, с други думи — до девет часа сутринта.

Карлини грабнал писмото и изтичал в полето да търси посредник.

Намерил млад овчар, който тъкмо прибирал стадото си в кошарата. Обикновено пратеници на бандитите са винаги овчари, които живеят между града и планината, между дивашкия и цивилизования свят.

Младият овчар заминал веднага, като обещал, че за по-малко от час ще стигне до Фрозиноне.

Карлини се върнал радостен при изгората си и ѝ съобщил добрата вест.

Намерил четата в просеката, дето вечеряли с храните, които бандитите вземали от селяните като данък; но напразно търсил да види между веселите сътрапезници Кукумето и Рита.

Когато попитал къде са, бандитите отвърнали с дружен смях. По челото на Карлини избила студена пот, косите му настръхнали от ужас.

Повторил въпроса си. Един от момците му налял чаша орвиетско вино и му я подал с думите:

— За здравето на храбрия Кукумето и прекрасната Рита!

В същия миг на Карлини се сторило, че чува женски писък. Разбрал веднага. Грабнал чашата, запратил я в лицето на този, който му я подал, и се втурнал по посока на писъка.

След стотина крачки намерил зад един храст Рита припаднала в обятията на Кукумето.

Щом зърнал Карлини, Кукумето скочил с пищов във всяка ръка.

Двамата бандити се гледали един миг; единият с похотлива усмивка на устни, другият със смъртно бледо чело.

Би могло да се помисли, че между двамата мъже ще се случи нещо страшно. Но лицето на Карлини постепенно се разведрило; ръката, която бил вдигнал към един от пищовите на колана си, се отпуснала надолу.

Рита лежала между двамата.

Луната светела над тях.

— Е-е! — казал Кукумето. — Изпълни ли поръчението?

— Да, главатарю — отвърнал Карлини, — утре преди девет часа бащата на Рита ще дойде с парите.

— Чудесно. Дотогава ще изкараме една весела нощ. Тази девойка е очарователна. Добър вкус си имал наистина, господин Карлини. И понеже не съм егоист, ще се върнем при другарите да хвърлим жребий на кого ще принадлежи сега.

— Решили сте значи да я пожертвувате според обичайното правило? — попитал Карлини.

— А защо ще правим изключение за нея?

— Мислех, че след като ви помолих...

— Да не си нещо повече от другите?

— Прав сте.

— Но бъди спокоен — отвърнал със смях Кукумето, — рано или късно и твоят ред ще дойде.

Карлини стискал зъби до счупване.

— Хайде — казал Кукумето, като тръгнал към дружината, — идваш ли?

— Ей сега...

Кукумето се отдалечил, без да отделя поглед от Карлини, навярно защото се страхувал да не го нападне изотзад. Но нищо у бандита не издавало подобно намерение.

Прав, със скръстени ръце, той стоял до припадналата Рита.

Кукумето помислил за миг, че младежът ще я грабне и ще избяга с нея. Малко го интересувало вече: получил бил от Рита, каквото искал; колкото до парите, триста пиастра, разпределени между цялата дружина, са толкова нищожна сума, че малко искал да знае и за нея.

Затова продължил към просеката; но за голяма негова изненада Карлини го последвал почти веднага.

— Жребий! Жребий! — се развикали бандитите, щом зърнали главатаря.

Погледите на всички блестели от пиянска похот, а светлината от огъня ги озарявала с червеникав блясък, от който заприличали на демони.

Искането им било справедливо; затова главатарят кимнал в знак на съгласие. Пуснали в една шапка хартийки с имената на всички и най-младият изтеглил едно билетче от набързо стъкмената урна.

Билетчето носело името на Дяволачо.

Същият, който предложил на Карлини да пие за здравето на главатаря и комуто Карлини отговорил, като счупил чашата в лицето

му.

Из широката рана от сляпото око до устата струяла кръв.

Дяволачо се разсмял при сполуката си.

— Капитане — рекъл той, — преди малко Карлини отказа да пие за ваше здраве. Предложете му сега да пие за мое; вас ще послуша може би повече от мене.

Всеки очаквал, че Карлини ще избухне; но за голяма изненада на всички той взел в една ръка чаша, в друга дамаджанката, напълнил чашата и казал съвършено спокойно:

— Наздраве, Дяволачо.

Глътнал виното, без да му трепне ръката, след това седнал край огъня.

— Дайте ми пая от вечерята — рекъл; — огладнях от дългия път.

— Да живее Карлини! — извикали бандитите. — Така те искаме — да се държиш другарски!

Всички насядали отново в кръг около огъня, а Дяволачо се отдалечил.

Карлини ядял и пиел, сякаш нищо не е станало. Бандитите го гледали учудено, без да разбират нещо от тая невъзмутимост, докато чули зад себе си тежки стъпки.

Обърнали се и видели Дяволачо с девойката в ръце.

Главата ѝ висяла надолу, а дългите ѝ коси стигали до земята.

Когато Дяволачо навлязъл в осветения от огъня кръг, забелязали колко бледи са и девойката, и бандитът.

Тази поява била толкова странна и тържествена, че всички наставали; само Карлини си останал на мястото и продължил да яде и да пие, сякаш нищо не се било случило.

Дяволачо пристъпил сред дълбока тишина и положил Рита в нозете на главатаря.

Тогава всички разбрали причината за бледостта на девойката и на бандита: един нож бил забит до дръжката под лявата гърда на Рита.

Всички погледнали към Карлини: ножницата в пояса му била празна.

— Аха! — казал главатарят. — Сега разбирам защо Карлини изостана.

Всеки дивак е в състояние да се възхити от смела постъпка; при все че никой от бандитите не би извършил може би стореното от

Карлини, всички го разбрали.

— Е-е! — запитал Карлини, като станал и уловил дръжката на един пищов. — Има ли още някой да ми оспорва тази жена?

— Не — отвърнал главатарят, — твоя е.

Тогава Карлини я взел на ръце и я изнесъл извън осветения кръг.

Кукумето поставил, както винаги, часови и бандитите налягали около огъня, загърнати в класниците си.

Към полунощ часовият дал тревога и всички наскочили веднага.

Бащата на Рита идвал да донесе лично откупа за дъщеря си.

— Ето — рекъл той на Кукумето, като му подал една кесия с пари, — ето ти триста пистола, върни ми детето.

Но главатарят не взел парите, а му направил знак да го последва. Старият се подчинил; и двамата се загубили между дърветата, през чиито клони се процеждала лунната светлина. Най-после Кукумето се спрял с протегнатата ръка и посочил на стареца двама души, сгушени до едно дърво.

— Ето — казал, — искай дъщеря си от Карлини. Той ще ти обясни.

И се върнал при другарите си.

Старецът останал на място с прикован поглед. Усещал, че някаква незнайна, огромна, нечувана беда витае над главата му.

Най-после направил няколко крачки към смътно очертаната групичка, която не можел да познае.

При шума на стъпките му Карлини вдигнал глава и очертанията на двете тела взели да стават по-ясни пред очите на стареца.

На земята била положена жена, главата ѝ лежала на коленете на мъж, наведен към нея; като се понадигнал, той открил лицето на жената, която държал в обятията си.

Старецът познал дъщеря си, а Карлини познал стареца.

— Чаках те — казал бандитът на бащата.

— Какво си сторил, нещастнико? — рекъл старецът.

И погледнал ужасено Рита, бледа, неподвижна, цялата в кърви, с нож в гърдите.

Лунен лъч падал върху нея и я озарявал с призрачно блед светлик.

— Кукумето обезчести дъщеря ти — казал бандитът, — а пък аз я обичах и я убих; защото след него с нея щеше да се гаври цялата

дружина.

Старецът не продумал, само пребледнял като привидение.

— А сега — казал Карлини, — ако съм виновен, отмъсти за нея.

Извадил ножа от гърдта на девойката, станал и с едната си ръка го подал на стареца, а с другата разголил гърдите си.

— Добре си сторил — рекъл глухо старецът. — Целуни ме, синко.

Карлини се хвърлил разплакан в обятията на бащата на своята изгора. Това били първите сълзи, пролени от тоя кръвожаден момък.

— А сега — казал старецът — помогни ми да погребя дъщеря си.

Карлини отишъл да донесе две лопати и двамата с бащата се заели да копаят в подножието на един дъб, който трябвало да заслони с клоните си гроба на девойката.

Като изкопали гроба, най-напред я целунал бащата, после любимият; единият я вдигнал за нозете, другият за раменете, и я положили в пръстта.

След това коленичили един срещу друг и изrekli погребалните молитви.

Като свършили, нахвърляли обратно пръстта, докато запълнили гроба.

Тогава старецът подал ръка на Карлини:

— Благодаря ти, синко — рекъл той. — А сега ме остави сам.

— Ама... — казал другият.

— Остави ме, заповядавам ти.

Карлини послушал, отишъл при дружината, загърнал се в клашника си и след малко изглеждал вече заспал като другите.

Вечерта решили, че ще променят стана си.

Един час преди разсъмване Кукумето събудил хората си и дал заповед за тръгване.

Но Карлини не искал да напусне гората, докато не разбере какво е станало с бащата на Рита.

И тръгнал към мястото, дето го оставил.

Намерил стареца обесен на клон от дъба, който засенчвал гроба на дъщеря му.

Тогава той се заклел пред трупа на единия и гроба на другия, че ще отмъсти и за двамата.

Но не можал да удържи клетвата си; защото след два дни бил убит в престрелка с карабинери.

Чудното било само, че бил с лице срещу неприятеля, а бил застрелян в гърба, между двете плешки.

Но учудването престанало, щом един бандит казал на другарите си, че когато Карлини паднал, Кукумето бил на десет крачки зад него.

Когато тръгвали сутринта от Фрозинонската гора, Кукумето проследил Карлини в тъмнината, чул клетвата му и като предвидлив човек, го изпреварил.

За тоя страшен разбойнически главатар съм чувал още десетина истории, все така интересни.

Затова всички от Фонди до Перуджо трепереха, щом чуят името на Кукумето.

Тези приказки си повтаряли често в своите разговори и Луиджи и Тереза.

Девојката изтръпвала от тия разкази; но Вампа я успокоявал усмихнат, като потупвал чудесната си пушка, която така добре улучвала; ако Тереза не се успокоявала, ѝ показвал някой гарван, кацнал на стотина крачки на сух клон, прицелвал се, натискал спусъка и улучената птица падала под дървото.

Между това времето минавало; и младежите решили да се оженят, щом Вампа стане на двадесет, а Тереза на деветнадесет години.

И двамата били сираци; разрешение трябвало да поискат само от господарите си; поискали го и го получили.

Един ден, както разговаряли за бъдещето си, чули три-четири изстрела; после из гората, край която водели на паша стадата си, изскочил ненадейно един мъж и се втурнал към тях.

Щом наближил дотолкова, та да могат да го чуят:

— Гонят ме! — извикал той. — Можете ли да ме скриете?

Двамата млади веднага разбрали, че беглецът трябва да е някой бандит; но между селяните и римските бандити има вродена симпатия, поради която първите са винаги готови да помогнат на вторите.

Без да продума, Вампа изтичал до камъка, който затварял входа към пещерата им, дръпнал го, направил знак на беглеца да се скрие в това никому неизвестно скривалище, бутнал пак камъка на мястото и се върнал при Тереза.

Почти веднага в окрайнината на гората се показали четирима конни карабинери. Тримата изглеждало да търсят беглеца, четвъртият влачел за врата заловен бандит.

Тримата карабинери огледали набързо местността, забелязали двамата млади, пристигнали в галоп при тях и взели да ги разпитват.

Но двамата не били видели нищо.

— Жалко — рекъл старшият, — защото, тоя, когото търсим, е главатарят.

— Кукумето ли? — извикали в един глас Луиджи и Тереза.

— Него — отговорил старшият; — и тъй като за главата му е определена награда от хиляда римски екюта, петстотин щяха да са ваши, ако ни бяхте помогнали да го хванем.

Младите се спогледали. Старшият се зарадвал за миг. Петстотин римски екюта правят три хиляди франка, а три хиляди франка са цяло богатство за двама сираци, които ще се женят.

— Наистина жалко — рекъл Вампа. — Ама не сме го видели.

Карабинерите претърсили местността по всички направления, но напразно.

После се разотишли.

Тогава Вампа дръпнал камъка и Кукумето излязъл.

Той видял през пролуките между стените и камъка, че двамата млади разговарят с карабинерите; досетил се за какво ще е разговорът, прочел по лицата на Луиджи и Тереза непоколебимото решение да не го предадат и затова извадил от джоба си кесия жълтици и им я подал.

Вампа отметнал гордо глава; но очите на Тереза светнали, като помислила какви скъпи накити и хубави дрехи би могла да си купи с тая кесия жълтици.

Кукумето бил много хитър сатана: само че с образ на бандит, а не на змия. Като доловил този поглед и видял в лицето на Тереза достойна Евина дъщеря, той се запътил към гората, но на няколко пъти се обръщал, уж да поздрави спасителите си.

Няколко дни Кукумето не се чул, ни видял.

Наближавал карнавалът. Граф ди Сан Феличе устройвал голям бал с маски, на който било поканено най-изисканото римско общество.

Тереза имала голямо желание да иде на този бал. Луиджи измолил от своя покровител управителя разрешение да се вмъкнат и те с Тереза между прислугата. И го получили.

Графът давал този бал главно за да направи удоволствие на дъщеря си Кармела, която обожавал.

Кармела била на възраст и ръст като Тереза, а Тереза била не по-малко красива от Кармела.

Вечерта, когато щял да се състои балът, Тереза облякла най-хубавата си премяна, сложила най-скъпите карфици, най-лъскавите стъклени накити. Била в носия от Фраскати.

Луиджи бил в живописното празнично облекло на римски селянин.

И двамата се смесили, както казахме, с прислужниците и селяните.

Празненството било великолепно. Не само вилата била бляскаво илюминирана, но хиляди цветни лампиони били закачени по дърветата в градината. И не след много гостите излезли от двореца на терасата, а от терасата в градината.

На всеки кръстопът имало оркестър, бюфет и разхладителни напитки; гостите се спирали, образували кадрили и танцували, дето им хрумне.

Кармела била в носия от Сонино. Калпачето ѝ било извезано с бисери, иглите за коса били златни, с елмази, коланът от копринен брокат на едри цветя, полата и връхната дрешка от кашмир, а престилката от индийски муселин; всички копчета на корсажа ѝ били от скъпоценни камъни.

Две от другарките ѝ били в носия от Нетуно и Рича.

Четирима младежи от най-богати и благородни римски семейства ги придружавали с прочутата италианска волност, която няма равна на себе си; те пък били — в селски носии от Албано, Велетри, Чивита Кастелана и Сора.

Не ще и дума, че и техните дрехи блестели като тия на девойките от злато и скъпоценни камъни.

На Кармела хрумнало по едно време да устрои еднообразен кадрил, но липсвала една девойка.

Тя се огледала, но никой нямал носия като нейната и на кавалера ѝ.

Граф ди Сан Феличе ѝ посочил Тереза подръка с Луиджи.

— Позволявате ли, татко? — попитала Кармела.

— Разбира се — отговорил графът, — нали е карнавал.

Кармела се навела към момъка, който я придружавал, и му казала нещо, сочейки с пръст девойката.

Младежът проследил с поглед красивата ръка, поклонил се и отишъл да покани Тереза за кадрила, воден от дъщерята на графа.

Тереза усетила, че лицето ѝ пламва. Погледнала въпросително Луиджи; нямало как да се откаже. Луиджи пуснал полека Тереза, която се отдалечила с елегантния кавалер и заела мястото си сред аристократите. В очите на художник точният и строг костюм на Тереза би изглеждал сигурно по-хубав от този на Кармела и другарките ѝ; но Тереза била лекомислена и суетна девойка; везбата по муселина, палмовите клонки по колана, лъскавината на кашмира я заслепявали, отблясъците на сапфирите и диамантите я влудявали.

Луиджи пък усетил зараждането на едно непознато чувство: някаква глуха болка, която сгризала най-напред сърцето, а оттам пропълзяла като тръпка по жилите и завладяла цялото му тяло; той следял с поглед и най-малкото движение на Тереза и кавалера ѝ; когато ръцете им се докосвали, му причернявало пред очите, жилите му усилено туптели, а в ушите му сякаш звъняла камбана. Когато разговаряли, макар че Тереза слушала кавалера си смирено, с наведена глава, Луиджи разбирал по пламналия поглед на младежа, че я ласкае; тогава му се струвало, че земята се върти под нозете му и всички демони от ада му нашепват подкани за убийство. Като се страхувал да не се поддаде на тази лудост, той се вкопчил с една ръка за беседката, до която се бил изправил, а в другата стискал ножа с изваяната дръжка, пхнат в пояса му, като от време на време го измъквал неусетно почти цял от ножницата.

Луиджи ревнувал! Усещал, че увлечена от суетния си и горд нрав, Тереза може да му се изплъзне.

През това време стеснителната и почти уплашена млада селянка се съвзела. Казахме, че Тереза била хубава. Не само това — Тереза била грациозна, с първична грация, която е много по-мощна от нашата престорена и предвзета грациозност.

Тя станала почти царица на кадрила; и при все че завиждала на дъщерята на граф ди Сан Феличе, не би могло да се каже, че и Кармела не ѝ завиждала.

Красивият ѝ кавалер я отвел с безброй похвали до мястото, отдето я взел и дето я чакал Луиджи.

Два-три пъти по време на кадрила девойката отправяла поглед към него и всеки път го виждала бледен и намръщен. А веднъж острието на полуизтегления нож блеснало пред очите ѝ като зловеща мълния.

Така че тя почти треперела, когато уловила, подръка любимия си.

Кадрилът имал много голям успех и личало, че смятат да го повторят; само Кармела се противопоставяла, но граф ди Сан Феличе помолил така мило дъщеря си, щото тя най-после се съгласила.

Един от кавалерите тръгнал веднага да покани Тереза, без която било невъзможно да се състои кадрилът; но девойката била изчезнала.

Луиджи сметнал, че не ще може да издържи второ изпитание; и кое с увещание, кое насила, отвел Тереза към друг край на градината. Тереза отстъпила съвсем неохотно; но по разстроеното лице на момъка, по мълчанието му, по нервните му потрепервания разбирала, че с него става нещо необикновено. И самата тя била развълнувана и макар да не била сторила нищо лошо, разбирала, че Луиджи има право да я укорява; за какво? Сама не знаела, но въпреки това чувствувала, че упреците биха били заслужени.

Обаче за най-голяма нейна изненада Луиджи не продумвал и до края на вечерта не отворил уста. Едва когато нощният хлад прогонил гостите от градината и вратите на вилата били затворени след тях, за да продължат празненството в залите, той си тръгнал с Тереза; а когато вече стигнали пред дома ѝ, попитал:

— За какво мислеше, Тереза, когато танцуваше срещу младата графиня ди Сан Феличе?

— Мислех — отвърнала съвсем чистосърдечно девойката, — че бих дала половината си живот за костюм като нейния.

— А какво ти казваше кавалерът ти?

— Казваше ми, че само от мене зависи да имам такъв костюм и трябва да кажа само една дума, за да го получа.

— Имал е право — отговорил Луиджи. — Наистина ли толкова горещо го желаеш?

— Да.

— Добре, ще го имаш.

Учудената девойка вдигнала глава, за да го запита; но лицето му било толкова мрачно и страшно, че думите замръзнали на устните ѝ.

Пък и Луиджи се бил отдалечил още докато казвал тия думи.

Тереза го проследила с поглед в тъмнината, докато било възможно. После се прибрала с въздишка.

Същата нощ се случила голяма беда, сигурно поради нехайството на някой прислужник, забравил да загаси лампите; вила Сан Феличе се подпалила тъкмо там, дето било отделението на прекрасната Кармела. Събудена посред нощ от светлината на пламъците, тя скочила от леглото, метнала пенъоара си и се опитала да избяга, но коридорът, отдето трябвало да мине, бил вече обхванат от пожара. Върнала се в своята стая и започнала да вика за помощ; в това време прозорецът ѝ, на двадесет стъпки от земята, се отворил, един млад селянин скочил в стаята, грабнал я на ръце и със свръхчовешка сила и ловкост я отнесъл на моравата, дето тя припаднала. Когато се свестила, пред нея бил баща ѝ. Цялата прислуга се суетяла наоколо. Изгоряло било едното крило на вилата, но това нямало значение, щом Кармела останала жива.

Търсили навред спасителя, обаче той не се явил нийде; разпитвали всички, но никой не го бил видял. Самата Кармела била толкова разстроена, че не забелязала кой е.

И тъй като графът бил невероятно богат, а чудното избавление на Кармела му се сторило не толкова истинска беда, колкото ново доказателство за благосклонността на провидението към него, загубите от пожара не му направили никакво впечатление.

На другия ден двамата млади се намерили по обичайното време в крайнината на гората. Луиджи дошъл пръв. Посрещнал много весело девойката, сякаш бил забравил напълно снощната случка. Тереза изглеждала замислена: но като видяла доброто разположение на Луиджи, и тя се престорила на весела и безгрижна, каквато си била по нрав, когато не я смущавало някакво дълбоко въннение.

Луиджи уловил Тереза подръка и я отвел до входа на пещерата. Там се спрял, девойката разбрала, че става нещо необичайно, и го загледала втренчено.

— Тереза — рекъл Луиджи, — ти ми каза снощи, че би дала всичко на света, за да имаш костюм като този на графската дъщеря.

— Да — отвърнала изненадано Тереза, — но не съм била с ума си, като съм го казвала.

— А пък аз ти отговорих: „Добре, ще го имаш“.

— Да — рекла девойката, все по-учудена при всяка дума на Луиджи, — но сигурно каза така, за да ме зарадваш.

— Никога не съм ти обещавал нещо, без да ти го дам; влез в пещерата да се облечеш.

При тия думи той отместил камъка и посочил на Тереза пещерата, осветена от две свещи, запалени от двете страни на великолепно огледало; върху направената от Луиджи проста масичка били сложени бисерната огърлица, и елмазените карфици; на един стол бил оставен костюмът.

Тереза извикала от радост и без да пита откъде е всичко това, без да си даде труд да поблагодари на Луиджи, се втурнала в пещерата, превърната в будоар.

Луиджи наместил пак камъка, защото току-що зърнал някакъв конник на върха на един хълм, който му пречел да види Палестрина от мястото, дето се намирал. Конникът се спрял за миг, сякаш се колебаел накъде да тръгне, открит върху небесната синева с яснотата, присъща на южните далечини.

Щом забелязал Луиджи, конникът препуснал и пристигнал при него.

Луиджи не се мамел: пътникът отивал от Палестрина за Тиволи, но не знаел пътя.

Момъкът му го посочил; но тъй като на четвърт миля оттук пътят се разделял в три посоки, пътникът можел пак да се обърка, затова помолил Луиджи да го придружи.

Луиджи свалил клашника си, оставил го на земята, метнал на рамо карабината и освободен от тежката дреха, тръгнал пред конника с бързата планинска стъпка, която дори кон мъчно може да настигне.

След десет минути Луиджи и пътникът били до посоченият от пастира кръстопът.

Като стигнали дотам, Луиджи посочил с царствен жест пътеката, по която пътникът трябвало да тръгне:

— Ето пътя ви, ваше превъзходителство, сега вече не можете да сбъркате.

— А на тебе ето наградата ти — казал пътникът, като му подал няколко дребни монети.

— Благодаря — отвърнал Луиджи и отдръпнал ръка; — аз правя услуга, не я продавам.

— Но — казал пътникът, който впрочем изглеждал свикнал на тази разлика между раболепието на гражданина и гордостта на селянина, — ако не приемаш заплащане, можеш да приемеш поне подарък.

— А, това е вече друго!

— Добре — рекъл пътникът, — вземи тия две венециански жълтици и ги дай на годеницата си да си направи обици.

— А пък вие вземете тогава този нож казал младият пастир. — Няма да намерите кама с такава дръжка от Албани до Чивита Кастелана.

— Приемам — отговорил пътникът; — но тогава аз ти оставам длъжник, защото този нож струва повече от две жълтици.

— За търговец може и да струва; но като съм го направил аз, на мене ми струва един пиастър.

— Как се казваш? — попитал пътникът.

— Луиджи Вампа — отговорил пастирът със същото изражение, с което би казал: Александър Македонски.

— А вие?

— Аз — рекъл пътникът — се наричам Синдбад моряка.

Франц ахна от изненада.

— Синдбад моряка! — повтори той.

— Да — продължи разказвачът, — с такова име се представил пътникът на Вампа.

— А вие какво имате против това име? — запита Албер; — то е много хубаво и, трябва да призная, приключенията на собственика му много ме забавляваха, когато бях малък.

Франц не настоя. Името Синдбад моряка, както може да предположите, бе пробудило в него рояк спомени, както бе станало предния ден и с името на граф дьо Монте Кристо.

— Продължавайте — каза той на хотелиера.

— Вампа сложил пренебрежително двете жълтици в пояса си и тръгнал полека назад по същия път. Като наближил на двеста-триста крачки от пещерата, му се сторило, че чува вик.

Спрял се и се послушал, за да разбере откъде идва викът.

След миг чул ясно името си.

Викът идвал откъм пещерата...

Той подскочил като елен, като приготвял в същото време пушката си, и за по-малко от минута стигнал до височинката срещу хълмчето, на което бил зърнал пътника.

Тук вече виковете „Помощ!“ се чували по-ясно. Огледал цялата околност; някакъв мъж отнасял Тереза, както кентавърът Несус отнесъл Деянира^[10].

Мъжът отивал към гората и бил изминал вече три четвърти от пътя между пещерата и леса.

Вампа преценил разстоянието; оня имал най-малко двеста крачки преднина и нямало никакви изгледи да го настигне, преди да е навлязъл в гората.

Младият пастир се заковал на място. Вдигнал пушката на рамо, насочил полека дулото ѝ към непознатия, почакал една секунда и гръмнал.

Другият веднага се спрял; коленете му се огънали и той паднал заедно с Тереза.

Тя скочила веднага; а мъжът останал да се гърчи в предсмъртни мъки.

Вампа се втурнал веднага към Тереза, защото и тя паднала на колене на десетина крачки от умиращия; а младежът се страхувал ужасно да не би куршумът, убил неприятеля му, да е наранил и нея.

За щастие Тереза не била засегната и силите ѝ изменили само от уплаха. Като се уверил, че е здрава и читава, Луиджи се обърнал към ранения.

Той току-що бил издъхнал със стиснати пестници, сгърчена от болка уста и щръкнали от мъка потни коси.

Очите му били отворени и гледали заплашително. Щом се приближил до трупа, Вампа познал Кукумето.

Още когато бил спасен от двамата млади, Кукумето се влюбил в Тереза и се зарекъл, че ще я грабне. От тоя ден започнал да я дебне и като се възползвал от това, че любимият ѝ я оставил сама, за да покаже пътя на конника, я грабнал и мислел, че тя е вече негова, когато куршумът на Вампа, насочен от непогрешимото око на младия пастир, му пронизал сърцето.

Вампа го погледнал, без да прояви някакво вълнение, а Тереза, все още разтреперана, едва пристъпвала към бандита и поглеждала крадешком трупа му през рамото на своя избраник.

След миг Вампа се обърнал към изгората си:

— Ти добре си облечена — казал той; — сега трябва да се облека и аз.

Тереза била наистина облечена от глава до пети в дрехите на графската дъщеря.

Вампа вдигнал Кукумето и го занесъл в пещерата, а Тереза останала отвън.

Ако по това време би минал някой друг пътник, би видял нещо необичайно — една овчарка, която пази овцете си в кашмирена рокля, с бисерни обици и огърлица, с елмазени карфици и копчета от сапфир, изумруди и рубини.

Сигурно би му се сторило, че се е върнал във времето на Флориан, и като се прибере в Париж, би уверявал, че е срещнал алпийската пастирка, седнала в подножието на Сабинските планини.

След четвърт час Вампа излязъл от пещерата. И неговият костюм бил не по-малко изящен от този на Тереза.

Той бил с късо тъмночервено кадифено жакетче с гравирани златни копчета, завързан около врата римски шарф, паласка, извезана със сърма и червена и зелена коприна; с къси панталони от светлосиньо кадифе, закопчани на коленете с елмазени токи, гети от шведска кожа, изпъстрени с безброй арабески, и шапка, от която хвърчали разноцветни панделки; от пояса му се подавали два часовника, а пред паласката била пъхната великолепна кама.

Тереза ахнала от възхищение. В тези дрехи Вампа приличал на картина от Леопол Робер^[11] или Шнец^[12].

Облякъл бил изцяло костюма на Кукумето.

Момъкът забелязал възторга на годеницата си и се усмихнал гордо.

— Сега — казал той — готова ли си да споделиш съдбата ми, каквато и да бъде тя?

— О, то се знае! — извикала възторжено девойката.

— И да ме последваш, дето и да ида?

— Докрай света!

— Хвани ме тогава подръка и да вървим, защото нямаме време за губене.

Девойката уловила подръка любимия си, без дори да го попита къде ще я води; защото ѝ се струвал в този миг прекрасен, горд и

могъщ като бог.

Навлезли в гората, до която стигнали само за няколко минути.

Излишно е да казваме, че Вампа знаел всичките й пътеки; затова тръгнал без ни най-малко колебание, макар че нямало никакъв път; разбирал посоката по дърветата и храстите; така вървели час и половина. Стигнали до най-гъстия дял на гората. Един пресъхнал порой водел към дълбок пролом. Вампа поел по този необикновен път, който, затворен между две урви и затъмнен от гъстата стена на борове, приличал — извън лекото нанадолнище — на пътеката за Аверн^[13], споменавана от Вергилий.

Поизплашена отново от вида на това диво и безлюдно място, Тереза се притискала безмълвно до своя водач; но като гледала равномерния му ход и съвършено спокойното лице, и тя намирала сили да прикрие вълнението си.

Изведнъж на десет крачки пред тях иззад едно дърво някакъв мъж се прицелил във Вампа.

— Нито крачка напред! — извикал той. — Иначе стрелям!

— Хайде де! — рекъл Вампа и махнал презрително с ръка, а Тереза се притиснала до него, без да прикрива страха си. — Нима вълците се ядат помежду си?

— Кой си ти? — попитал часовият.

— Аз съм Луиджи Вампа, пастирът на фермата Сан Феличе.

— Какво искаш?

— Искam да поприказвам с другарите ти, дето са на полянката Рока Бианка.

— Върви тогава подир мене — рекъл часовият — или, щом знаеш къде е, я върви по-добре пред мене.

Вампа се усмихнал презрително на предпазливостта на бандита, минал с Тереза пред него и продължил пътя си със същата твърда и спокойна походка, както и досега.

След пет минути бандитът им направил знак да спрат.

Двамата млади се подчинили.

Бандитът изгракал три пъти като гарван.

Друго грачение отвърнало на този троен призив.

— Добре — казал бандитът. — Можеш да продължиш нататък.

Луиджи и Тереза тръгнали отново.

Но колкото по-навътре навлизаха, толкова повече разтрепераната Тереза се притискаше до своя избраник, защото между дърветата се съзирали оръжия и блясвали цеви на пушки.

Полянката Рока Бианка била на върха на малко възвишение, сигурно някогашен вулкан, угаснал още преди Ромул и Рем да напуснат Алба, за да се заселят в Рим.

Тереза и Луиджи стигнали до върха и се озовали изведнъж пред двадесетина бандити.

— Тоя младеж ви търси и иска да говори с вас — рекъл часовият.

— Какво има да ни каже? — попитал този, който замествал главатаря във време на отсъствието му.

— Имам да кажа, че ми омръзна вече да съм овчар — казал Вампа.

— Аха, разбирам — рекъл заместникът, — искаш да те приемем в нашите редове, така ли?

— Добре дошъл! — викнали няколко бандити от Ферузино, Пампинара и Анани, познали Луиджи Вампа.

— Само че аз идвам за друго — не да ви бъда другар.

— За какво идваш? — учудили се бандитите.

— Идвам да ви стана главатар — рекъл младежът.

Бандитите се изсмели.

— А какво си извършил, та да се стремиш към такава чест? — попитал заместникът.

— Убих главатаря ви Кукумето, на когото виждате дрехите — казал Луиджи — и подпалих вилата „Сан Феличе“, за да дам сватбена рокля на годеницата си.

След един час Луиджи Вампа бил избран за главатар вместо Кукумето.

— Е-е, драги Албер — обърна се Франц към приятеля си, — какво мислите сега за гражданина Луиджи Вампа?

— Ще кажа, че е мит — отвърна Албер, — че в действителност никога не е съществувал.

— Какво е това мит? — попита Пастрини.

— Много дълго е да ви го обясняваме, драги домакине — отговори Франц. — И вие казвате, че господин Вампа упражнява сега професията си из околностите на Рим?

— И то по-дръзко от всеки друг бандит преди него.

— Значи полицията напразно се е опитвала да го залови?

— Какво искате? Той е едновременно в съюз с овчарите от равнината, рибарите от Тибър и контрабандистите от крайбрежието. Търсят го в планината, а той е по реката; подгонят го по реката, той е в открито море; и изведнъж, докато мислят, че е на остров Джилио, Гуанути или Монте Кристо, ще го видят в Албано, Тиволи или Ричи.

— И как се отнася с пътниците?

— Ех, господи, много просто! Според това, на какво разстояние са от града, им оставя осем, дванадесет часа или цял ден, за да си платят откупа; като мине това време, им дава още един час отсрочка. На шестдесетата минута от тоя час, ако не е получил парите, застрелва заловения с един куршум в главата или му забива нож в сърцето и толкова.

— Е, Албер — запита Франц другаря си — искате ли все още да идете до Колизея през външните булеварди?

— Разбира се — каза Албер, — ако пътят оттам е по-живописен.

В тоя миг удари девет часът, вратата се отвори и кочияшът влезе.

— Колата на техни превъзходителства ги чака — обяви той.

— Тогава — каза Франц — към Колизея!

— През Ла порта дел Пополо ли, ваши превъзходителства, или през града?

— През града, дявол те взел! През града! — извика Франц.

— О, драги — каза Албер, като ставаше и палеше третата пура, — мислех ви за по-храбър.

С тия думи двамата младежи слязоха и се качиха в колата.

---

[1] *Moccoletti* — свещи. Б.пр. ↑

[2] *Affettatore* — посредник. Б.пр. ↑

[3] *Тромблон* — широкоцевна пушка. Б.пр. ↑

[4] *О, Бакхус!* (бог на виното у древните римляни). Б.пр. ↑

[5] *Lacryma Christi* — вид бяло вино. Б.пр. ↑

[6] *Борго* (итал.) — градче. Б.пр. ↑

[7] *Джото* — флорентински художник (1233–1336). Б.пр. ↑

[8] *Пинели* — италиански художник (1781–1835). Б.пр. ↑

[9] *Контадино* — селянин. Б.пр. ↑

[10] *Деянира* — жена на Херкулес (гръцка митология). Б.пр. ↑

[11] *Робер* (Леопол) — френски художник (1794–1835). Б.пр. ↑

[12] *Шнец* (Жан) — френски художник (1787–1870) Б.пр. ↑

[13] *Аверн* — езеро при Неапол в кратера на угаснал вулкан; Вергилий го споменава като вход към ада. Б.пр. ↑

XXXIV. ВИДЕНИЕ

Франц бе намерил средно разрешение, за да може Албер да стигне до Колизея, без да мине покрай някоя древна руина, та постепенното свикване с античните размери да не отнеме на великананито аршин от исполинския му ръст. Затова тръгнаха по виа Систиниа, свиха под прав ъгъл пред Санта Мариа Маджиоре, след това по виа Урбана и Сан Пиетро ин, Винколи стигнаха до виа дел Колосео.

Този маршрут имаше още едно предимство: не отвличаше с нищо Франц от впечатлението, оставено у него от току-що разказаната от Пастрини история, в която беше замесен и неговият тайнствен домакин Монте Кристо. Облегнат в един ъгъл на колата, той беше погълнат от хилядите въпроси, които си задаваше непрестанно, без да намери за някой от тях задоволителен отговор.

Още едно нещо впрочем му бе припомнило неговия приятел Синдбад моряка; това бяха тайнствените отношения между разбойниците и моряците. Казаното от господин Пастрини, че Вампа намирал убежище в лодките на риболовците и контрабандистите, припомни на Франц двамата корсикански бандити, седнали да вечерят заедно с екипажа на яхтата, която по-рано се бе отклонила от пътя си, за да спре в Порто Декио само за да ги свали на сушата. Името на домакина му от остров Монте Кристо, споменато от собственика на хотел „Лондон“, доказваше, че този човек върши по бреговете на Пиомбино, Чивита Векиа, Остиа и Гаета същата човеколюбива дейност, каквато гниеше и по бреговете на Корсика, Тоскана и Испания; а тъй като сам Монте Кристо, доколкото Франц припомняше, бе говорил за Тунис и Палермо, явно бе, че кръгът на връзките му е доста обширен.

Но колкото властно и да обсебваха съзнанието на младежа, тия разсъждения изчезнаха, щом пред него се извиси огромната мрачна саянка на Колизея, през чиито отвори луната пращаше дълги бледи лъчи, каквито пращат очите на призрак. Колата спря на няколко крачки от Меза Суданс. Кочияшът слезе да им отвори вратичката; двамата

приятели скочиха от колата и се озоваха пред едно чичероне, изникнало сякаш изпод земята.

Тъй като бяха взели и чичеронето от хотела, станаха им двама.

В Рим беше впрочем невъзможно да се отървеш от такъв разкош: освен главния чичероне, който ви обсебва, щом пристъпите прага на хотела, и ви оставя едва в деня, когато напуснете града, има и по един отделен чичероне пред всеки паметник и, бих казал дори, пред всяка частица от паметник. Сами можете да прецените следователно дали ще ви липсва чичероне за Колизея, този несравним паметник, за който Марциал казал:

„Нека Мемфис престане да ни хвали варварското чудо на своите пирамиди, нека не възпяват вече чудесата на Вавилон; всичко това трябва да отстъпи пред огромния труд, създал амфитеатъра на цезарите, и всички гласове трябва да се обединят за неговата възхвала.“

Франц и Албер не се опитаха да избягнат тиранията на чичеронетата. Би било и твърде трудно, защото само водачите имат право да се движат из паметника с факли. Така че без никакъв опит за съпротива се предадоха сякаш с вързани ръце и нозе на водачите си.

За Франц тази разходка беше позната, защото я бе правил вече десет пъти. Но тъй като другарят му беше новак и стъпваше за пръв път в паметника на Флавий Веспасиан, трябва да призная за негова чест, че въпреки невежественото дрънкане на водачите той бе наистина поразен. Защото, докато не го е видял, човек няма никаква представа за този паметник, чиито размери се удвояват от тайнствения светлик на южната луна, напомнящ вечерната дрезгавина на западните страни.

Затова, едва направил стотина крачки под вътрешните портики, изоставяйки Албер на водачите, които не искаха да се откажат от своето неотменно право да го запознаят най-подробно с рева на лъвовете, ложата на гладиаторите и трибуната на цезарите, замисленият Франц пое по една полуразрушена стълба, като остави другите да продължават своя симетричен път, и седна под една колона срещу пролука, която му позволяваше да обгърне цялото величие на гранитния великан.

Франц седеше така почти от четвърт час, притулен, както казах, в сянката на една колона, и гледаше Албер, който тъкмо бе излязъл, придружен от двамата факлоносци, от един вомиториум в другия край на Колизея, и тримата — прилични на сенки, тръгнали подир блуждаещи огньове — заслизаха от стъпало на стъпало към местата, запазени за весталките, когато му се стори, че някакъв камък се търкулна в подножието на една стълба точно срещу тази, по която се бе изкачил до мястото си. Сигурно не беше рядкост някой камък да не издържи стъпката на времето и да се търкулне в пропастта; но този път на Франц му се стори, че камъкът не издържа човешка стъпка, която той дочу, при все че пристъпващият правеше всичко възможно да я заглуши.

И наистина след един миг из сянката постепенно се появи човек, който се изкачваше по стълбата, разположена точно срещу Франц и осветена от луната, при все че стъпалата ѝ надолу потъваха в мрак.

Можеше да е някой пътник, предпочел като него самотното съзерцание пред безинтересното дрънкане на водачите, така че тази поява никак не го изненада. Но по колебанието, с което човекът изкачи последните стъпала, по това, как се спря, като стигна до площадката, и започна да се ослушва, личеше, че е дошъл нарочно тук и очаква някого.

Франц се скри инстинктивно колкото можеше повече зад колоната.

На десет стъпки от земята, височина, на която се намираха и двамата, сводът беше пробит и през кръглият отвор, приличен на кладенец, можеше да се види късче звездно небе.

Около този отвор, отдето лунните лъчи проникваха може би от стотици години, растяха храсти, чиито леки зелени очертания се открояваха ярко върху матовата синева на небосвода, а грамадни лиани и яки бръшлянови филизи надвисваха от горната тераса и се люшкаха над свода като плаващи въжета.

Лицето, чиято тайнствена поява бе привлякла вниманието на Франц, се намираше в полусянка, която не позволяваше да се различат чертите му, но не беше толкова плътна, та да не може да се забележат дрехите; непознатият беше загърнат в широк тъмен плащ, единият му край, заметнат на лявото рамо, притуляше долната половина на лицето, а широката шапка закриваше горната му част. Косото осветление,

проникващо през отвора, докосваше само долния край на плаща и черния панталон, кокетно стегнат в лачени ботуши.

Този човек беше явно ако не аристократ, то поне от висшето общество.

Стоеше така от няколко минути и започваше да проявява явно нетърпение, когато откъм горната тераса се дочу лек шум.

В същия миг някаква сянка пресече светлината, в горния край на стълбата се появи човек, който впи пронизващ поглед в тъмнината и забеляза другия с плаща; улови веднага сноп от висящите лиани и полюляващ се бръшлян, плъзна се, стигна на три-четири стъпки от земята и скочи леко. Облечен беше в пълна транстеверска носия.

— Извинете, ваше превъзходителство — каза той на римско наречие; — накарах ви да чакате. Все пак закъснях само с няколко минути. Току-що удари десет от Сан Джовани ди Латрано.

— Вие не сте закъснели, ами аз подраних — отговори непознатият на безукорно тосканско наречие; — така че без оправдания. Освен това, дори да бяхте закъснели, щях да предположа, че е било по независещ от волята ви повод.

— И бихте имали право, ваше превъзходителство; идвам от крепостта Сан Анджели, дето с голяма мъка можах да поговоря с Бепо.

— Кой е този Бепо?

— Бепо е служащ в затвора, комуто плащам нещичко, за да зная какво става в крепостта на негово светейшество.

— О! Виждам, че сте предвидлив човек, драги!

— Какво да се прави, ваше превъзходителство!

Никой не знае какво го чака; и мене може да ме пипнат някой ден като горкия Пепино; все ще имам нужда тогава от някой плъх, който да прегризе някоя и друга верига в затвора ми.

— Накратко казано, какво узнахте?

— Във вторник, в два часа, ще има две екзекуции, както става в Рим при започването на големи празненства. Единият осъден ще бъде mazzolato^[1]; нещастникът убил свещеника, който го отгледал, и не заслужава внимание. Другият ще бъде decapitato^[2]; той е нещастният Пепино.

— Какво искате, драги, вие вдъхвате такъв страх не само на папското управление, но и на съседните кралства, та властта иска непременно да ви сплаши.

— Но Пепино не е дори член на бандата ми; той е беден пастир и цялата вина е в това, че ни снабдяваше с храна.

— Значи е ваш съучастник. Затова проявяват повече внимание към него. Вместо да го смажат с топуз, както ще постъпят с вас, ако някой ден ви пипнат, се задоволяват да го гилотинират. Така ще разнообразят впрочем и развлеченията на народа, като устроят зрелища за всички вкусове.

— Извън зрелището, което подготвям аз и което не очакват — отвърна транстеверецът:

— Позволете да ви кажа, драги приятелю — каза мъжът с плаща, — че изглеждате готов да извършите някоя глупост.

— Готов съм на всичко, за да осуемя екзекуцията на нещастника, попаднал в беда само защото ми е услужвал; кълна се в светата Мадона! Ще се смятам за подлец, ако не сторя нещо за този доблестен момък.

— И какво ще сторите?

— Ще поставя двадесетина души около гилотината. Щом го доведат, по даден знак от мене ще се нахвърлим с ножове в ръка върху охраната и ще го отвлечем.

— Това ми се струва много несигурно. Убеден съм, че моят план струва повече от вашия.

— Какъв е планът на ваше превъзходителство?

— Ще дам десет хиляди пиастра на един познат, а той ще уреди екзекуцията на Пепино да бъде отложена за идната година; през годината ще дам още десет хиляди пиастра на друг познат и ще го измъкна от затвора.

— Уверен ли сте, че ще сполучите?

— Par bleu^[3] — каза на френски мъжът с плам.

— Моля? — запита транстеверецът.

— Казах, драги, че аз сам със златото си ще сполуча повече, отколкото вие и хората ви с камите, пищовите, карабините и тромблоните си. Затова оставете работата на мене.

— Чудесно; но ние все пак ще се приготвим за всеки случай.

— Пригответе се, щом искате. И бъдете сигурни че ще получа помилването.

— Не забравяйте, че е в други ден, във вторник. Остава ви само утрешният ден.

— Добре, но денят има двадесет и четири часа всеки час има шейсет минути, всяка минута — шейсет секунди; в осемдесет и шест хиляди и четиристотин секунди могат да станат много неща.

— Как ще узнаем, ваше превъзходителство, дали сте сполучили?

— Много просто; аз наех трите крайни прозореца на кафене „Росполи“; ако сполуча да отложа изпълнението, на двата крайни прозореца ще бъдат спуснати завеси от жълта дамаска, а на средния бели с червен кръст.

— Чудесно. А с кого ще предадете заповедта за помилването?

— Изпратете ми някой от вашите хора, предрешен като покаяник, за да му я дам. В това облекло той ще може да стигне до самия ешафод и ще даде вулата на началника на братството, който ще я връчи на палача. Междувременно съобщете тази вест на Пепино, за да не умре от страх или да полудее; защото в такъв случай ще пропилеем напразно парите.

— Ваше превъзходителство е убеден, че съм му напълно предан, нали?

— Поне се надявам, че е така.

— Знайте тогава, че ако спасите Пепино, предаността ми ще се превърне за в бъдеще в покорство.

— Внимавай какво приказваш, драги! Може някой ден да ти го припомня. Може да се случи и аз да имам нужда от тебе...

— Ваше превъзходителство ще ме намери, щом му потрябвам, както ви намирам и аз. Да сте на другия край на света, достатъчно ще е да ми пишете: „Направи това и това“, и аз ще го направя, честно...

— Шт! — прекъсна го непознатият. — Чувам шум.

— Пътешественици, които посещават Колизея с факли.

— Не трябва да ни видят заедно. Ония доносници, водачите, биха могли да ви познаят; а колкото почтено да е вашето приятелство, драги приятелю, ако хората узнаят колко сме близки, страх ме е, че това ще напакости малко на доброто ми име.

— И така, ако получите отлагането?

— На средния прозорец ще бъде спуснат бяла дамаска с червен кръст.

— Ако не сполучите?...

— Три жълти завеси.

— Тогава?

— Тогава, драги приятелю, размахвайте камата, колкото желаете, разрешавам и дори ще отида да гледам.

— Сбогом, ваше превъзходителство, разчитам на вас, разчитайте и вие на мене.

С тия думи транстеверецът изчезна по стълбите, а непознатият закри още повече лицето си с плаща, мина на две крачки от Франц и слезе по външните стъпала в арената.

След една секунда Франц чу името си под сводовете: Албер го викаше.

Той почака, докато двамата се отдалечиха, защото не искаше да разберат, че наблизо е имало свидетел, който не бе видял лицата им, но не бе пропуснал нито дума от разговора им.

Десет минути по-късно Франц пътуваше с колата към хотел „Лондон“, като слушаше с почти нахална разсеяност учените обяснения, които Албер му даваше, според Плиний и Калпурний, за мрежите с железни остриета, непозволяващи на дивите зверове да се нахвърлят срещу зрителите.

Оставяше го да говори, без да му противоречи; бързаше да остане сам, за да размисли по-внимателно по това, което току-що бе станало пред очите му.

Единият от двамата му беше положително непознат: той го виждаше и чуваше за пръв път; но не беше така с другия; и макар да не бе съзрял лицето му, непрекъснато потулено в сянка или закривано от плаща, гласът му бе направил такова дълбоко впечатление на Франц, когато го бе чул за пръв път, та беше невъзможно да го чуе втори път и да не го познае.

В насмешливата интонация особено се долавяше остър метален звън, от който той потръпна в Колизея, както бе изтръпнал и в пещерата на остров Монте Кристо.

Затова беше напълно убеден, че този човек е Синдбад моряка.

При всякакви други обстоятелства любопитството му към този човек би го накарало да му се обади; но току-що подслушаният разговор беше много тайнствен и той се въздържа, защото се боеше — съвсем правилно, — че обаждането не ще бъде приятно на другия. Затова го остави да си отиде, но се зарече, ако го срещне още веднъж, да не пропусне втория случай като първия.

Франц беше много загрижен, та не можа да заспи. Цялата нощ обмисляше и премисляше всички обстоятелства около човека от пещерата и непознатия в Колизея, които неизменно ги свързваха в една и съща личност; колкото повече мислеше за това, толкова повече се убеждаваше, че е така.

Заспа на разсъмване и се събуди много късно. Като истински парижанин Албер бе взел вече мерки за прекарването на вечерта. Изпратил бе да им запазят лежа в театър „Аржентина“.

Франц трябваше да напише няколко писма за Франция, затова предостави на Албер колата за цял ден.

Албер се прибра в пет часа; предал бе препоръчителните писма, получил бе покани за всички вечери от престоя им в Рим и бе разгледал града.

Един ден му бе стигнал за всичко.

Останало му бе и време да се осведоми какво дават в театъра и кои артисти играят.

Представяха Паризина; артистите се именуваха Козели и Мориани. А актрисата Спек.

Както виждате, нашите младежи не бяха особено нещастни: щяха да присъствуват на една от най-хубавите опери от автора на Лучия ди Ламермур, в изпълнение на трима най-прочути италиански певци.

Албер не бе успял да свикне още със задалпийските театри, дето не се сяда в първите редове и няма балкони и открити лежи; това беше доста тежко за човек, който имаше запазено кресло в Буф^[4] и партерна лежа в операта.

Но то не му пречеше да се облича блестящо всеки път, когато отиваше на опера с Франц; съвсем напразно; защото, трябва да се признае за срам на един от най-достойните представители на френската мода, че през четирите месеца, откакто пътуваше надлъж и нашир из Италия, Албер не бе имал ни едно приключение.

Той се опитваше понякога да се шегува по този въпрос; но в душата си беше страшно огорчен, заедно с това, Албер дьо Морсер, един от най-ухажваните младежи, напразно се старае да блесне. Това беше още по-мъчително, защото според скромния навик на нашите скъпи съотечественици Албер бе тръгнал от Париж с убеждението, че в

Италия ще има най-големи успехи и ще забавлява по-късно булевард дьо Ган с разкази за сполуките си.

Уви! Нищо не излезе: очарователните генуезки, флорентински и неаполитански графини останаха не при съпрузите, но при любовниците си и Албер извлече жестоката поука, че италианките имат поне едно предимство пред французойките — да са верни в изневярата си.

Не искам да кажа, че и в Италия, както навред, няма изключения.

А при това Албер беше не само един безукорно изискан кавалер, но и духовит мъж; освен това беше виконт, от новите благородници наистина, но днес, когато никой не доказва произхода си, какво важи дали си граф от 1399 или от 1815! А на всичко отгоре имаше и петдесет хиляди франка годишна рента. Повече, отколкото трябва, както виждате, за да бъде човек на мода в Париж. Затова беше малко унижително, че не бе забелязан сериозно в ни един от градовете, отдето бе минал.

Но разчиташе да си навакса в Рим, защото карнавалът е във всички страни, празнуващи това ценно въведение, време за волности, когато и най-строгите се увличат в някоя лудория. И тъй като карнавалът започваше на следния ден, за Албер беше много важно да се лансира още преди откриването му.

За тая цел той бе наел една от най-скъпите ложи в театъра и щеше да се яви там в безукорно облекло. Тя беше на първия балкон, който е у нас галерия. В Италия и трите балкона са еднакво аристократични и тъкмо затова се наричат благородническите балкони.

Въпреки това ложата, дето можеха да се наместят удобно дванадесет души, струваше на двамата приятели по-евтино, отколкото лежа за четирима в „Амбигю“^[5].

Албер имаше и друга надежда: ако успее да спечели сърцето на някоя красива римлянка, естествено, ще получи и — *posto*^[6] в колата ѝ, следователно ще види карнавала от една аристократическа каляска или от княжески балкон.

Поради тези съображения Албер беше по-жизнерадостен от всеки друг път. Обръщаше се с гръб към артистите, навеждаше се наполовина от ложата и гледаше всички хубави жени с бинокъл, дълъг шест пръста.

Но ни една хубава жена не възнагради старанията на Албер с нито един поглед, дори от любопитство.

Всички разговаряха за работата, увлеченията, удоволствията си, за карнавала, който започваше на другия ден, за предстоящата страстна седмица, без да обръщат никакво внимание на артистите или представлението, като се изключат известните места, когато всеки се обръщаше, за да чуе нещичко от речитатива на Козели, да ръкопляска на някоя блестяща острога на Мориани или да акламира певицата Спек; след което разговорите продължаваха, както и досега.

Към края на първото действие вратата на една още незаета лежа се отвори и Франц видя да влиза една личност, на която бе имал честта да бъде представен в Париж, и смяташе, че тя е още във Франция. Албер забеляза трепването на приятеля си при тази поява и се обърна към него:

— Познавате ли тази жена? — запита той.

— Да, как ви се струва?

— Очарователна, драги, при това руса. О, прелестните коси! Французойка ли е?

— Венецианка.

— И се казва?

— Графиня Г...

— О! Познавам я по име — извика Албер; — казват, че е толкова духовита, колкото и красива. Дявол да ме вземе! Като си помисля само, че можех да ѝ бъда представен на последния бал у госпожа дьо Вилфор, дето беше и тя, а пропуснах случая просто от нехайство: голям хапльо съм!

— Искате ли да поправа тази грешка? — попита Франц.

— Какво? Нима сте толкова близък с нея, та можете да ме заведете в ложата ѝ?

— Имал съм честта да разговарям с нея три-четири пъти досега; а знаете, че това е достатъчно постъпката ми да не изглежда неуместна.

В този миг графинята забеляза Франц и му махна мило с ръка, на което той отвърна с почтителен поклон.

— Я гледайте, вие сте наистина близък с нея! — каза Албер.

— Тук вече се мамите и тъкмо по тая причина ние, французите, вършим толкова много глупости в чужбина: защото свеждаме всичко

към нашите парижки разбирания; в Испания, а особено в Италия не трябва да съдите за близостта на хората от свободните външни отношения. Ние с графинята чисто и просто открихме, че изпитваме симпатия един към друг.

— Сърдечна симпатия ли? — попита със смях Албер.

— Не, духовна, нищо повече — отвърна сериозно Франц.

— И как стана това?

— При една разходка в Колизея, каквато направихме и с вас.

— На лунна светлина?

— Да.

— Сами?

— Почти.

— И разговаряхте...

— За мъртъвци.

— О! — извика Албер. — Много забавно наистина. Е добре, аз пък обещавам, че ако имам честта да кавалерствувам на прекрасната графиня при подобна разходка, ще ѝ говоря за живите.

— Може би ще сбъркате.

— Впрочем ще ме представите ли, както ми обещахте?

— Щом спуснат завесата.

— Ех, че дяволски дълго е това първо действие!

— Послушайте финала; много е хубав, а Козели го пее възхитително.

— Да, и каква осанка!

— Спек е несравнимо драматична.

— Ще се съгласите, че след като човек е чул Зонтаг и Малибран...

— Не намирате ли, че Мориани е отличен?

— Не обичам мургав да се представя за рус.

— О, драги — каза Франц, като се обърна, докато Албер продължаваше да гледа с бинокъла си, — вие сте наистина прекалено придирчив.

Завесата най-после бе спусната за голямо задоволство на виконт де Морсер, който си взе шапката, поприглади набързо косата, връзката и маншетите си и даде знак на Франц, че го чака.

И тъй като графинята, която Франц погледна въпросително, му отговори с поглед, че ще бъде добре дошъл, Франц не се забави да

задоволи нетърпението на Албер и тръгна из полукръглия коридор, последван от другаря си — който пътем оправи гънките по яката на ризата и ревера на фрака, докато най-последно почука на лежа 4, дето беше графинята.

Младежът, седнал до нея в предния край на ложата, веднага стана да отстъпи според италианския обичай мястото си на новодошлия, който на свой ред трябва да го отстъпи, ако дойде нов посетител.

Франц представи Албер като един от най-видните наши младежи по общественото положение и ум; което впрочем беше вярно; защото в Париж и в своята среда Албер беше безупречен кавалер. Франц добави, че приятелят му, отчаян, загдето не е успял да се възползува от престоя на графинята в Париж, за да ѝ бъде представен, го помолил да поправи този пропуск; и той изпълнява задачата си, като моли графинята — при все че и сам той би трябвало да бъде препоръчан от някого — да му прости нескромността.

В отговор графинята се поклони очарователно на Албер и подаде ръка на Франц.

Поканен от нея, Албер зае освободеното място, а Франц седна на втори план, зад графинята.

Албер намери чудесна тема за разговор — Париж; заговори на графинята за общите им познати. Франц разбра, че е на правилна почва, остави го да продължава, поиска му грамадният бинокъл и започна на свой ред да оглежда залата.

Съвсем сама в лежа на третия ред срещу тях седеше една невероятно красива жена в гръцка национална носия, в която се държеше така непринудено, щото личеше, че това е обичайното ѝ облекло.

Зад нея, в полусянката, стоеше мъж, чието лице не можеше да се различи.

Франц прекъсна разговора между Албер и графинята, за да я запита дали познава красивата албанка, която заслужаваше да привлича вниманието не само на мъжете, но и на жените.

— Не — каза графинята; — зная само, че е в Рим от началото на сезона; още при откриването я видях в същата лежа; а от един месец насам не пропуска нито едно представление, понякога придружена от

мъжа, който е и сега с нея, понякога следвана само от един черен слуга.

— Как я намирате, графиньо?

— Изключително красива. Медора^[7] трябва да е приличала на нея.

Франц и графинята се спогледаха усмихнато. Тя поднови разговора си с Албер, а Франц започна отново да разглежда с бинокъл своята албанка.

Завесата се вдигна за балета. Беше един от добрите италиански балети, постановка на прочутия Анри, който си бе създал в Италия огромна слава като хореограф, за да я загуби по-късно в Плувния театър у нас; балет, в който всички, от първия герой до последния фигурант, вземат такова дейно участие в играта, че сто и петдесет души правят едновременно едно и също движение и вдигат заедно една и съща ръка или един и същи крак.

Балетът се наричаше Полиска.

Франц беше така погълнат от своята хубава гъркиня или албанка, та не се интересувахе от балета въпреки прелестта му. Но тя явно се забавляваше от спектакъла и удоволствието ѝ беше пълна противоположност на дълбокото безразличие у кавалера ѝ, който през цялото време на тази несравнима хореографска творба не мръдна и въпреки адския шум от тромпетите, цимбалите и звънчетата на оркестъра изглеждаше потънал в небесните наслади на спокоен, лъчезарен сън.

Балетът най-после свърши и завесата се спусна сред френетичните ръкопляскания на опиянения партер.

Поради обичая операта да се прекъсва с балет антрактите в Италия са много кратки, защото певците са имали време да си отпочинат и сменят костюмите — си, докато балетистите се стараят с най-голямо съвършенство да се въртят и подскачат.

Започна второто действие; още при първите звуци на цигулката Франц видя, че заспалият се привдигна полека и се приближи към гъркинята, която се обърна, каза му нещо и се облегна отново на парапета.

Лицето на събеседника ѝ си оставаше в сянка, така че Франц не можеше да различи ни една негова черта.

Завесата се вдигна, вниманието на Франц бе неизбежно привлечено от артистите и погледът му остави красивата гъркиня, за да се насочи към сцената.

Действието започва, както е известно, с дуета насън: легналата Паризина издава пред Ацо любовта си към Уго; измаменият съпруг преживява гневните изблици на ревността и накрая, уверен в изневяратата на жена си, я събужда, за да ѝ съобщи предстоящото отмъщение.

Този дует е един от най-прекрасните, най-изразителните и най-ужасните, написани от плодовитото перо на Доницети. Франц го слушаше за трети път и макар да не минаваше за бесен меломан, го преживя дълбоко. Затова щеше да заръкопляска заедно с всички, когато ръцете му, готови да се сключат, увиснаха във въздуха, а започнатото „браво“ замря на устните му.

Мъжът в ложата се бе изправил и тъй като лицето му беше сега осветено, Франц можа да види тайнствения обитател на остров Монте Кристо, същия, чиято фигура и глас бе зърнал и чул предната вечер в Колизея.

Нямаше вече никакво съмнение: странният пътешественик живееше в Рим.

Изражението на Франц сигурно съответствуваше напълно на вълнението му от тази поява, защото графинята го погледна, разсмя се и запита какво му е.

— Госпожо графиньо — отговори Франц, — запитах ви преди малко дали познавате онази албанка; сега ще ви попитам познавате ли съпруга ѝ.

— Толкова, колкото и нея — каза графинята.

— Никога ли не сте го забелязвали?

— Ето един наистина френски въпрос! Много добре знаете, че за нас, италианките, съществува само-един мъж: този, в когото сме влюбени!

— Правилно — каза Франц.

— Във всеки случай — продължи тя, като доближи до очите си бинокъла на Албер и го насочи към ложата — трябва да е някой мъртвец, напуснал гроба с разрешение от гробаря, защото ми се струва ужасно бледен.

— Всякога е такъв — отговори Франц.

— Значи го познавате? — запита графинята. — Тогава аз ще ви попитам кой е.

— Мисля, че съм го виждал вече и струва ми се, че го познах.

— Наистина — каза тя, като сви красивите си рамене, сякаш по тялото ѝ бе пропъзляла тръпка, — разбирам, че който види веднъж такъв човек, не го забравя вече.

Впечатлението на Франц не беше следователно нещо лично негово, щом и друг човек изпитваше същото.

— Е добре — обърна се Франц към графинята, която гледаше отново с бинокъла, — какво мислите за този човек?

— Прилича ми на оживял лорд Рътуен.

Това ново припомняне на Байрон поразя Франц; ако някой би могъл да го накара да повярва в съществуването на вампири, то беше именно този човек.

— Трябва да узная кой е — каза Франц, като стана.

— О! Не — извика графинята. — Не ме оставяйте, разчитам да ме придружите до в къщи и не ви пускам.

— Какво? — наведе се Франц към ухото ѝ. — Наистина ли ви е страх?

— Слушайте — отвърна тя. — Байрон ми се е клел, че вярва във вампири, казвал ми е, че ги е виждал, описвал ми е лицето им: същата черна коса, същите големи очи, озарени от странен плам, същата смъртна бледност; освен това забележете, че този човек не е с жена като всички жени, а с чужденка: гъркиня, схизматичка сигурно магьосница като самия него. Моля ви се, не отивайте към тях. Започнете издирванията си утре, ако мислите, че е потребно, но днес заявявам, че не ви пускам.

Франц настоя.

— Слушайте — каза тя, като стана, — аз си отивам; не мога да остана до края на спектакъла: имам гости в къщи; ще бъдете ли толкова неучтив, за да откажете да ме придружите?

За Франц не оставаше друг отговор, освен да вземе шапката си, да отвори вратата и да предложи ръка на графинята.

Това ѝ направи.

Графинята беше наистина много развълнувана; самият Франц не можеше да се освободи от известен суеверен страх, още по-естествен

поради факта, че това, което се дължеше у графинята на инстинктивен усет, беше у него последица на спомен.

Франц усети, че тя трепери, докато се качваше в колата.

Придружи я до дома ѝ: в къщи нямаше никого, никой не я чакаше; той я укори.

— Всъщност — каза тя — не се чувствавам добре и имам нужда от усамотение; появата на оня човек съвсем ме разстрои.

Франц се опита да се засмее.

— Не се смейте — продължи тя; — впрочем вие и сам нямате желание да се смеете. А сега ми обещавайте нещо.

— Какво?

— Обещавайте ми.

— Всичко, каквото желаете, освен да се откажа да открия кой е този човек. Поради причини, които не мога да ви поверя, трябва да узная кой е, откъде идва и къде отива.

— Откъде идва, не зная; но къде отива, мога да ви кажа: положително в ада.

— А сега, графиньо, да се върнем към обещанието, което искате от мене — каза Франц.

— О, да! То е да се върнете незабавно в хотела и да не се опитвате тази вечер да видите този човек, Получава се известно взаимно привличане между хората, които оставяме, и тия, при които отиваме. Не ставайте проводник на такова привличане между този човек и мене. Утре го гонете, ако желаете; но никога не ми го представяйте, ако не искате да умра от страх. А сега лека нощ. Опитайте се да спите; аз зная добре, че няма да заспя.

С тия думи графинята остави Франц, който не можеше да реши дали тя се бе позабавлявала за негова сметка, или наистина изпитваше страх, какъвто видимо проявяваше.

Когато се прибра в хотела, Франц намери Албер по халат, с дълъг панталон, с пура в уста, изтегнат удобно в креслото.

— О, вие ли сте? — каза той. — Ей богу, очаквах ви чак утре.

— Драги Албер — отвърна Франц, — радвам се, че имам случай да ви кажа веднъж завинаги: вие имате съвсем погрешна представа за италианките; а струва ми се, че любовните ви несполуки би трябвало да ви накарат да я промените.

— Какво искате! Човек не може да ги разбере, тия дяволски жени! Подадат ви ръка, стискат вашата; говорят ви шепнешком, искат да ги придружите до дома им: само с една четвърт от подобно държане всяка парижанка би загубила доброто си име.

— Тъкмо защото няма какво да крият, тъкмо защото всичко в живота им е открито, жените са така естествени в прекрасната страна, дето звънти едно вечно si^[8], както казва Данте. Освен това вие видяхте, че графинята беше наистина уплашена.

— От какво? От почтения господин, който беше срещу нас с красивата гъркиня ли? Но аз исках да разбера истината и ги пресрещнах в коридора, когато излизаха. Не зная откъде ви бяха хрумнали тия фантазии за вампири! Кавалерът е един красив, строен момък, който сигурно си доставя дрехите от Франция, от Блен или Юман; малко блед наистина, но вие знаете, че бледността е признак на благородство.

Франц се усмихна: Албер много държеше на това, че е бледен.

— И аз — каза Франц — съм убеден, че мнението на графинята за този човек е неразумно. Каза ли нещо, докато бяха край вас, и чухте ли някоя дума?

— Каза, но говореше на ромейски. Разбрах по някои изменени гръцки думи. Трябва да ви кажа, драги, че в колежа бях много силен по гръцки.

— Говореше значи на ромейски?

— Вероятно.

— Никакво съмнение — промълви Франц. — Той е.

— Какво казахте?

— Нищо. А вие какво правихте?

— Приготвих ви една изненада.

— Каква?

— Знаете, че е невъзможно да се намери каляска, нали?

— Разбира се! Щом направихме напразно всичко възможно да си намерим.

— Е добре! Хрумна ми нещо чудесно.

Франц погледна Албер така, сякаш нямаше голямо доверие във въображението му.

— Вие, драги — каза Албер, — ме удостоявате с поглед, който напълно заслужава да ви поискам удовлетворение.

— Готов съм да ви го дам, драги приятелю, стига хрумването да е така находчиво, както казвате.

— Слушайте.

— Слушам.

— Няма възможност да се намери каляска, нали.

— Няма.

— Нито коне?

— Също.

— Но може, мисля, да се намери една селска кола?

— Може би.

— И чифт волове?

— Навярно.

— Добре, драги! Това ще ни свърши работа! Ще накарам да украсят колата, ще се облечем като неаполитански жътвари и ще представим в естествена величина великолепната картина на Леопол Робер. Ако за по-голямо сходство графинята пожелае да се облече като селянка от Пудзоло или Соренто, маскирането ще бъде пълно, а тя е така красива, че може да мине за оригинала на Жената с дете.

— Дявол да ви вземе! — извика Франц. — Имате право, господин Албер, хрумването е наистина чудесно.

— И съвсем национално, повторение на Кралете безделници^[9], скъпи мой, нищо повече! О, господа римляни, вие мислите, че ще скитаме по улиците ви пеша като босяци, и то само защото нямате достатъчно каляски и коне; е добре, ще си изнамерим!

— А споделихте ли вече с някого това победоносно откритие?

— Със стопанина на хотела. Щом се прибрах, го повиках и му изложих исканията си. Той ме увери, че това е съвсем лесно; пожелах да варакосат рогата на воловете, но това щяло да изисква три дни, та ще трябва да минем без този разкош.

— А къде е той?

— Кой?

— Стопанинът.

— Тръгна да търси, каквото искам. Утре може да бъде късно.

— И ще ви отговори още тази вечер?

— Очаквам го.

В този миг вратата се отвори и господин Пастрини подаде глава.

— Permesso^[10]? — каза той.

— Позволено е, разбира се! — извика Франц.

— Е-е! — каза Албер. — Намерихте ли ни исканата кола и волове?

— Намерих нещо по-хубаво! — отвърна самодоволно хотелиерът.

— О, драги приятелю, внимавайте — каза Албер, — по-хубавото е враг на хубавото.

— Нека ваши превъзходителства да се доверят на мене — каза нещо господин Пастрини.

— Казвайте какво става! — запита и Франц.

— Нали знаете — каза хотелиерът, че граф дьо Монте Кристо живее на същия етаж?

— Разбира се — отвърна Албер. — Нали заради него сме настанени като студенти от улици Сен Никола дю Шардоне.

— Е добре, той знае в какво затруднение се намирате и ви предлага две места в колата си и две места на прозорците си в палацо Росполи.

Албер и Франц се спогледаха.

— Само че — запита Албер — дали бива да приемем предложението на един чужденец, когото не познаваме?

— Какъв човек е този граф дьо Монте Кристо? — обърна се Франц към стопанина.

— Много голям сицилиански или малтийски аристократ, не знам точно какъв, но благородник като някой Боргезе и богат като златна мина.

— Струва ми се — обърна се Франц към Албер, — че ако този човек беше така добре възпитан, както казва нашият домакин, би трябвало да ни изпрати по друг начин поканата си, било писмено, било...

В същия миг някой почука на вратата.

— Влезте — каза Франц.

Един прислужник в безукорна ливрея застана на прага.

— От страна на господин граф дьо Монте Кристо за господин Франц д'Епине и за господин виконт Албер де Морсер — каза той.

И подаде на хотелиера две картички, които последният предаде на младежите.

— Господин граф дьо Монте Кристо — продължи прислужникът иска от господата позволение да им се представи утре сутринта по съседски; и има честта да се осведоми кога господата ще бъдат свободни.

— Ей богу — каза Албер на Франц, — няма какво да се възрази, всичко е наред.

— Кажете на графа — отговори Франц, — че ние ще имаме честта да го посетим.

Прислужникът си отиде.

— Това се казва прекалена изтънченост — подхвърли Албер; — имате право, господин Пастрини; вашият граф дьо Монте Кристо е действително изискан човек.

— Значи приемате предложението му? — попита хотелиерът.

— Разбира се — отвърна Албер. — Все пак признавам, че съжалявам за колата и жътварите; и ако не беше прозорецът на палацо Росполи, който ще ни възнагради за загубата, мисля, че щях да държа на първоначалното си хрумване: какво ще кажете, Франц?

— Ще кажа, че и мене ме привлякоха прозорците на палацо Росполи — отговори Франц.

Всъщност това предложение за два прозореца в палацо Росполи бе припомнило на Франц разговора в Колизея между непознатия и неговия транстеверец, при който непознатият с плаща бе обещал да получи помилване за осъдения. Ако човекът с плаща беше, както предполагаше Франц, същият, чиято поява в театър „Аржентина“ го бе така силно заинтригувала, той сигурно щеше да разбере това и нищо вече нямаше да му попречи да задоволи любопитството си по отношение на него.

Франц прекара част от нощта в размишления по тия две появи и в очакване на следния ден. На другия ден наистина всичко щеше да се изясни; този път, ако домакинът му от Монте Кристо не притежава пръстена на Гигес^[11], за да става невидим, очевидно нямаше да му се изплъзне. И той се събуди преди осем.

Но Албер, който нямаше основанията на Франц да стане рано, продължаваше да спи.

Франц повика хотелиера, който се яви веднага с присъщата си угодливост.

— Господин Пастрини — каза Франц, — няма ли да има днес екзекуция?

— Ще има, ваше превъзходителство; но ако ме питате, за да ви осигуря прозорец, много сте закъснели.

— Не — продължи Франц; — ако държах да видя непременно това зрелище, бих си намерил място, струва ми се, на Пинчио.

— О, предполагам, че ваше превъзходителство няма да отиде при простолудията, на което Пинчио е един вид естествен амфитеатър.

— Вероятно няма да отида — каза Франц; — но бих искал да узная някои подробности.

— Какви?

— Бих искал да зная броя на осъдените, имената и вида на наказанието.

— Чудесно съвпадение, ваше превъзходителство! Току-що ми донесоха таволетите!

— Какви са тия таволети?

— Таволетите са дъсчици, които закачват по всички ъгли в навечерието на екзекуциите; на тях залепват листове с имената на осъдените, причината за осъждането и вида на наказанието. Тази обява подканва вярващите да се помолят богу да внуши на виновниците искрено разкаяние.

— И на вас ви донесоха таволетите, за да се помолите и вие заедно с вярващите? — запита недоверчиво Франц.

— Не, ваше превъзходителство; аз съм се уговорил с разлепвача да ми ги донася, както ми донася обяви за театрални представления, та ако някои пътници искат да присъствуват на екзекуциите, да знаят о време.

— Много любезно внимание! — извика Франц.

— О! — усмихна се господин Пастрини. — Мога да се похваля, че правя всичко възможно, за да задоволя благородните чужденци, които ме удостояват с доверието си.

— Виждам, виждам, драги! И вярвайте, че ще го разправам навсякъде. А сега бих искал да прочета една от тия таволети.

— Много лесно — каза стопанинът, като отвори вратата, — наредих да оставят една на площадката.

Излезе, откачи таволетата и я подаде на Франц. Ето буквалния превод на екзекуционната обява:

„Съобщава се на всички, че във вторник, 22 февруари, първия ден от карнавала, по заповед на висшия църковен съд ще бъдат екзекутирани на пиаца дел Пополо именуваните Андреа Рондоло, виновен в убийството на многоуважавания и високоблагороден дон Чезаре Терлини, каноник на черквата Сан Джовани и Латрано, и именуваният Пепино, по прякор Рока Приори, обвинен в съучастничество с презрения бандит Луиджи Вампа и хората от шайката му. Първият ще бъде mazzolato. Вторият — decapitate.

Умоляват се милостивите християни да измолят от бога да осени с искрено разкаяние двамата нещастни осъдени.“

Точно това, което Франц бе чул по-предната вечер в Колизея: нищо не беше променено в програмата: имената на осъдените, причината за наказанието и видът му бяха свършено същите.

И така, по всяка вероятност транстеверецът беше бандитът Луиджи Вампа, а човекът с плаща — Синдбад моряка, който и в Рим, както в Порто Векио и Тунис, продължаваше своите човеколюбиви подвизи. Но времето минаваше, часът стана девет и Франц щеше да събуди Албер, когато за най-голямо свое учудване го видя да излиза облечен от стаята си. Карнавалът не му излизаше от главата и го бе събудил по-рано, отколкото се надяваше приятелят му.

— Е добре! — каза Франц на стопанина. — Щом и двамата сме вече готови, как мислите, господин Пастрини, можем ли да се явим у граф дьо Монте Кристо?

— Разбира се! — отговори той; — граф дьо Монте Кристо е обикновено много ранобуден и съм уверен, че е станал най-малко преди два часа.

— И смятате, че не е неудобно да му се представим?

— Никак.

— В такъв случай, Албер, ако сте готов...

— Напълно — каза Албер. Да отидем да поблагодарим на съседа си за любезността му.

— Да вървим!

Франц и Албер трябваше само да пресекат площадката; хотелиерът ги бе изпреварил и звънеше вместо тях; един прислужник отвори.

— I signori francesi^[12]! — каза хотелиерът.

Прислужникът се поклони — и ги покани с ръка да влязат.

Минаха през две стаи, мебелирани с разкош, какъвто не предполагаха да видят в хотела на господин Пастрини, и накрая стигнаха в един необикновено елегантен салон. Паркетът беше постлан с персийски килим, най-удобни кресла предлагаха пухкавите си възглавници и дълбоки облежала. Прекрасни картини от първокласни майстори, разнообразени с великолепно оръжия трофеи, красяха стените, пред вратите бяха спуснати тежки гобленови завеси.

— Ако техни превъзходителства благоволят да седнат — каза прислужникът, — ще съобщя веднага на господин графа.

И изчезна през една от вратите.

Когато вратата се отвори, до двамата приятели долетя и веднага заглъхна звук на гусла; вратата, затворена почти мигновено, бе пропуснала в салона само един полъх от съзвучия.

Франц и Албер се спогледаха и обърнаха отново очи към мебелите, картините и оръжията. Всичко им се стори още по-великолепно от първия път.

— Е добре! — запита Франц приятеля си. — Какво ще кажете?

— Ей богу, драги, ще кажа, че нашият съсед трябва да е някой борсов играч, който е спечелил от спадането на испанските книжа, или някакъв инкогнито пътуващ княз.

— Шт! — прошепна Франц. — Ей сега ще узнаем. Ето го.

Чу се наистина шум на въртяща се врата, гобленът се дръпна почти веднага и даде път на собственика на всички тия богатства.

Албер тръгна към него, но Франц остана прикован на мястото си.

Влезлият не беше никой друг, а човекът с плаща от Колизея, непознатият от ложата в театъра, тайнственият домакин от Монте Кристо.

---

[1] *Mazzolato* — смазан с топуз. Б.пр. ↑

[2] *Decapitato* — обезглавен. Б.пр. ↑

[3] *Par bleu* (фр.) — то се знае, дявол да го вземе! Б.пр. ↑

[4] *Буф* — оперен театър. Б.пр. ↑

[5] *Амбигю* — парижки театър. Б.пр. ↑

[6] *Posto* (ит.) — място. Б.пр. ↑

[7] *Медора* — героиня от Байроновия „Корсар“. Картина на Ари Шефер, рисувана през 1834 г. Б.пр. ↑

[8] *Si* (ит.) — да. Б.пр. ↑

[9] *Кралете безделници* — прозвище на последните френски крале от династията на Меровингите, от Тиери III до Хилдерик II (625–751), изоставили властта си на първия дворцов сановник — майордома. Б.пр. ↑

[10] *Permesso* (ит.) — Позволено ли е? Б.пр. ↑

[11] *Гугес* — лидийски пастир. Според преданието притежавал пръстен, с който ставал невидим (VII в. пр.н.е.). Б.пр. ↑

[12] *I signori francesi* (ит.) — господа французите. Б.пр. ↑

XXXV. MAZZOLATA

— Господа — каза с влизането си граф дьо Монте Кристо, — моля да ме извините, че позволих да ме изпреварите, но се страхувах да не проявя нетактичност, ако дойда рано у вас. Освен това вие ми бяхте съобщили, че ще дойдете, и аз ви чаках.

— Ние с Франц трябва да ви изкажем хиляди благодарности, господин графе — каза Албер; — вие ни измъкнахте наистина от голямо затруднение: тъкмо се бяхме заели да измисляме най-невероятни изобретения, когато получихме милата ви покана.

— Боже мой, господа — продължи графът, като направи знак на младежите да седнат на един диван, — само тоя глупак Пастрини е виновен, загдето ви оставих така дълго в беда! Той не ми спомена нито дума за затрудненията ви, а пък аз съм така сам и самотен тук, та просто търсех случай да се запозная със съседите си. Щом узнах, че мога да ви бъда полезен с нещо, видяхте с каква готовност се залових за възможността да ви представя почитанията си.

Двамата младежи се поклониха. Франц не бе смогнал още да каже нито дума; не бе взел никакво решение и тъй като нищо в държането на графа не издаваше намерение да го познае или желание да бъде познат, той не знаеше дали трябва да намекне с някоя дума за миналото, или да остави на бъдещето да му донесе нови доказателства. Освен това, уверен, че предната вечер бе видял в ложата същия човек, той не можеше да каже с положителност дали и по-предната вечер в Колизея бе видял същото лице; затова реши да остави нещата да вървят по своя път, без да прави каквито и да е преки изявления пред графа. Имаше впрочем и едно предимство над него — владееше тайната му; а графът не можеше да въздействува с нещо над Франц, който нямаше какво да крие.

Все пак реши да насочи разговора към въпрос, който би могъл да доведе до изясняването на някои съмнения.

— Господин графе — каза той, — вие ни предложихте места в колата си и на прозорците на палацо Росполи; можете ли да ни кажете

сега как бихме могли да си намерим някое posto, както казват в Италия, на пиаца дел Пополо?

— О, наистина! — каза разсеяно графът, като гледаше със сдържано любопитство Морсер. — На пиаца дел Пополо щеше да има сякаш някаква екзекуция?

— Да — отвърна Франц, като видя, че графът стига сам до това, към което искаше да го отведе.

— Чакайте, чакайте! Мисля, че казах вчера на управителя си да се погрижи за това; може би ще успее да ви направя и тази малка услуга.

Протегна ръка към кордона на звънец, и го дръпна три пъти.

— Замисляли ли сте се някога — обърна се той към Франц — за запълване на времето и опростяване движенията на прислугата? Аз съм разрешил въпроса: веднъж звъня за камериера си, два пъти за домоуправителя, три пъти за управителя. По такъв начин не губя нито една минута, нито една дума. Ето нашия човек.

В стаята влезе четиридесет и пет — петдесетгодишен мъж, който приличаше като две капки вода на контрабандиста, въвел Франц в пещерата, но с нищо не показва да го е познал. Франц разбра, че заповедта е такава.

— Господин Бертучо — каза графът, — погрижихте ли се, както ви наредих вчера, да ми осигурите един прозорец на пиаца дел Пополо?

— Да, ваше превъзходителство — отвърна управителят, — но беше вече много късно.

— Какво! — намръщи се графът. — Нали ви казах, че искам прозорец?

— И ваше превъзходителство има прозорец, който беше нает от княз Лобание! Но бях принуден да заплатя сто...

— Добре, добре, господин Бертучо, спестете на господата тия домашни подробности; намерили сте прозорец, това ни стига. Дайте на кочияша адреса и чакайте на стълбите, за да ни придружите; нищо друго. Свободен сте.

Управителят се поклони и понечи да си тръгне.

— Ах — продължи графът, — направете ми удоволствието да попитате Пастрини дали е получил таволетата и дали желае да ми изпрати програмата за екзекуцията.

— Излишно е — каза Франц, като извади от джоба бележника си; — аз видях таволетата и преписах програмата.

— Добре; тогава, господин Бертучо, можете да си отидете, нямам вече нужда от вас. Да ни предупредят, щом закуската бъде готова.

— Дали господата — продължи той, като се обърна към двамата приятели — ще ми направят честта да закусят с мене?

— Но наистина, господин графе — каза Албер, — бихме прекалили.

— Напротив, доставяте ми голямо удоволствие; някой ден един от вас, а може би и двамата — ще ми се отплатите в Париж. Господин Бертучо, ще наредите да сложат три куверта.

И взе бележника от ръцете на Франц.

— И така — продължи той с тон, с който би прочел Малки обявления „Днес, 22 февруари, ще бъдат екзекутирани именуваният Андреа Рондоли, виновен в убийството на многоуважавания и високоблагоеен дон Чезаре Терлини, каноник на черквата Сан Джовани ин Латрано, и именуваният Пепино, по прякор Рока Приори, обвинен в съучастничество с презрения бандит Луиджи Вампа и хората от шайката му...“ Хм! „Първият ще бъде mazzolato, вторият — decapitato!“ Да, наистина — каза графът, — така трябваше да стане отначало; но мисля, че от вчера е настъпила някаква промяна в реда и извършването на церемонията.

— Така ли? — каза Франц.

— Да, у кардинал Роспилиози, дето бях снощи, ставаше дума да се отложи екзекуцията на единия от двамата осъдени.

— На Андреа Рондоли ли? — попита Франц.

— Не... — отвърна нехайно графът — на другия... (той хвърли поглед към бележника, за да си припомни сякаш името) на Пепино, по прякор Рока Приори. Това ви лишава от едно гилотиниране, но ви оставя пребиването, много интересно наказание, когато човек го вижда за пръв, дори за втори път; докато другото, което вие впрочем сигурно сте виждали, е съвсем просто, съвсем еднообразно: няма нищо неочаквано. Ножът не сбърква, не потреперва, не се спуска напразно, не подхваща работата тридесет пъти като войника, който трябвало да отсече главата на граф де Шале и комуто впрочем Ришельо може би специално е препоръчал жертвата. Да — добави презрително графът,

— когато става дума за наказания, не ми говорете за европейците: те не разбират нищо и са още деца или по-скоро старци в жестокостта.

— Човек би помислил, господин графе — отвърна Франц, — че сте правили сравнително проучване на наказанията у разните народи по света.

— Твърде малко са във всеки случай ония, които не съм виждал — отвърна студено графът.

— И сте изпитвали удоволствие от тия ужасни зрелища?

— Първото чувство беше отвращение, второто безразличие, третото любопитство.

— Любопитство! Знаете ли, че това е една ужасна дума?

— Защо? В живота има само една важна грижа — това е смъртта; е добре, нима не е любопитно да се проучи по какви различни начини душата може да напусне тялото и как според характера, темперамента и дори според местните нрави отделният човек отминава в небитие? Лично аз мога да ви уверя в едно — колкото повече хора сте виждали да умират, толкова по-лесно ви се струва да умрете; а според мене дори когато е мъчение, смъртта не е изкупление.

— Не ви разбирам добре — каза Франц; — обяснете се, защото не мога да ви изкажа доколко това, което казахте, ме интересува.

— Слушайте — каза графът и лицето му позеленя от злъч, както друго лице би се наляло с кръв. — Ако някой човек би погубил в нечувани мъчения и безкрайни изтезания баща ви, майка ви, любимата ви, с една дума — някое същество, чието изтръгване от сърцето ви оставя там вечна пустота и неизцерима рана, смятате ли за достатъчно възмездието на обществото, когато острието на гилотината пререже основата на тила от трапецовидните мускули на убиеца и този, който ви е причинявал години поред душевни страдания, е изпитал няколкосекундно физическо страдание?

— Да, зная — каза Франц, — човешкото правосъдие е недостатъчна утеха: то може само да пролее кръв за кръв и нищо повече; от него можем да искаме само това, което е по силите му.

— При това аз ви посочвам един материален случай, когато обществото е нападнато в самата си основа чрез убийството на един свой член и отмъщава за смъртта със смърт; но нима няма безброй други страдания, разкъсващи човека, при които обществото, ни най-малко не се намесва, не му дава и недостатъчното възмездие, което

току-що споменахте? Нима няма престъпления, за които колът на турците, персийските улеи, навиваните нерви на ирокезите^[1] биха били съвсем меки наказания, а при това безразличното общество изобщо ги оставя без наказание?... Кажете, няма ли такива престъпления?

— Има — отвърна Франц, — и тъкмо за тях се допуска дуелът.

— О! Дуелът! — извика графът. — Много приятен начин, — ей богу, — да достигнеш целта си, когато тази цел е отмъщение! Някой ви е отнел любимата, съблазнил е жена ви, обезчестил е дъщеря ви; цял един живот, който е имал правото да очаква от създателя онзи дял от щастие, обещан всекиму при създаването, той превръща в живот от страдания, нещастие и позор и вие смятате, че сте отмъстили, защото този човек, изпълнил с ярост душата и с отчаяние сърцето ви, е бил пронизан от вас със сабя в гърдите или с куршум в главата? Хайде де! Без да вземаме в сметка и това, че често пъти победител може да излезе той, пречистен в очите на хората и донейде опростен от бога. Не — продължи графът, — ако дотрябва някога да отмъщавам, не така ще отмъстя.

— Нима не одобрявате дуела? И не бихте се дуелирали? — запита на свой ред Албер, смаян, че чува подобна теория.

— О, напротив! — каза графът. — Да се разберем: бих се дуелирал за някаква дреболия, за обида, за опровержение, за някоя плесница, и то съвсем спокойно, защото благодарение на ловкостта ми във всички телесни упражнения и постепенното свикване с всички видове опасност ще бъда почти сигурен, че ще убия противника си. Да! За такива неща бих се дуелирал; но за едно продължително, дълбоко, нескончаемо, вечно страдание бих отвърнал, ако е възможно, със същото: око за око, зъб за зъб, както казват източните народи, наши учители във всичко, тия избраници на твореца, съумели да си създадат приказен живот и действителен рай.

— Но — обърна се Франц към графа — с тази теория, която ви въздига в съдия и палач за собствената ви кауза, мъчно бихте запазили мярка, която ще ви помогне да се изплъзвате винаги от властта на закона. Омразата е сляпа, гневът — безразсъден, и този, който се опива от мъст, се излага на опасността да изпие горчиво питие.

— Да, ако е беден и неопитен; не, ако е милионер и ловък. Освен това в най-лошия случай ще стигне до последното току-що споменато

наказание, с което човеколюбивата френска революция замести разчекването с коне или колело. Какво му важи наказанието, щом си е отмъстил? Всъщност аз съм почти недоволен, че жалкият Пепино няма да бъде decapitato, както казват тук; щяхте да видите колко трае това наказание и дали изобщо заслужава да се говори за него. Но, честно слово, господа, ние водим наистина странен разговор в първия ден на карнавала. Как стана това? Ах, да, спомням си! Поискахте ми място на прозореца; добре, ще го имате; но най-напред да закусим, защото вече идват да ни съобщят, че закуската е готова.

И наистина един прислужник отвори една от четирите врати на салона и изрече обредните слова:

— Al suo comodo^[2]!

Двамата младежи станаха и минаха в трапезарията.

През време на закуската, отлична и поднесена крайно изискано, Франц потърси погледа на Албер, за да види впечатлението, което несъмнено му бяха направили думите на домакина; но било, че с обичайната си безгрижност Албер не им бе обърнал особено внимание, било, че се бе задоволил от съгласието на Монте Кристо за дуела, било че разказаните от нас по-раншни обстоятелства, известни само на Франц, засилваха за него впечатлението от теориите на графа, баронът не забеляза никаква загриженост у другаря си; напротив, Албер се радваше на закуската като човек, осъден от четири-пет месеца насам да се задоволява с италианска кухня, с други думи, с една от най-лошите кухни на света. Що се отнася до графа, той едва се докосваше до всяко блюдо: човек би казал, че седеше на трапезата само от учтивост и очакваше да си отидат гостите, за да поиска да му поднесат някое особено и специално ядене.

Франц си припомни неволно страха, който графът бе вдъхнал на графиня Г., и убеждението ѝ, че човекът от отсрещната ложа е вампир.

В края на закуската Франц извади часовника си.

— Моля ви се! — каза графът. — Какво правите?

— Ще ни извините, господин графе — отвърна Франц, — но ние имаме да вършим още безброй работи.

— Какви?

— Нямаме нищо за маскиране, а то е задължително днес.

— Не се грижете за това. Доколкото зная, ние имаме специална стая на пиаца дел Пополо; ще накарам да занесат там, каквито

костюми пожелаете, и ще се маскираме на място.

— След екзекуцията ли? — извика Франц.

— То се знае: след, по време на или преди екзекуцията — както пожелаете.

— Пред ешафода?

— Ешафодът е част от празненството.

— Слушайте, господин графе, аз размислих — каза Франц; — наистина ви благодаря за любезността, но ще се задоволя само с едно място в колата ви и на прозореца в палацо Росполи, а мястото ми на прозореца към пиаца дел Пополо оставям на ваше разположение.

— Но предупреждавам ви — отвърна графът, — че ще пропуснете нещо много интересно.

— Ще ми го разкажете — продължи Франц. — Убеден съм, че от вашата уста разказът ще ми направи почти същото впечатление, както и зрелището. Освен това неведнъж съм намислял да присъствам на екзекуция, но ни веднъж не съм могъл да се реша; а вие, Албер?

— Аз — каза виконтът — видях екзекутирането на Гастен^[3]; но мисля, че бях малко пийнал тоя ден. Беше при напускането на колежа и не помня в кое кабаре бяхме осъмнали.

— Не виждам никакво основание, като не сте направили нещо в Париж, да не го направите и в чужбина: човек пътешествува, за да се поучи, и отива на друго място, за да види нови неща. Представете си как ще изглеждате, когато ви запитат как екзекутират в Рим и вие отговорите: „Не зная“. Освен това разправят, че осъденият бил жалък негодник, някакъв обесник, убил с пиростия добрия каноник, който го бил отгледал като син. За убийство на духовник се избира по-прилично оръжие — дявол да го вземе! — не пиростия, особено когато духовникът ни е може би и баща. Ако бяхте в Испания, щяхте да отидете на бой с бикове, нали? Добре, предположете, че ще гледаме бой с бикове; припомнете си древните римляни в цирка, ловните тържества, при които са убивали по триста лъва и стотина души. Припомнете си осемдесетте хиляди ръкопляскащи зрители, благородните матрони, довели там своите дъщери за женене, прелестните весталки с бели ръчички, вдигнали пръст, за да дадат очарователен знак: „По-живо! Довършете оня, умирация!“

— Ще отидете ли, Албер? — попита Франц.

— Разбира се, драги! И аз мислех като вас, но красноречието на графа ме убеди.

— Да отидем тогава, щом искате — каза Франц; — но на отиване за пиаца дел Пополо искам да мина по Корсо; възможно ли е, господин графе?

— Пеша да, с кола не.

— Добре тогава, ще отида пеша.

— Непременно ли трябва да минете по Корсо?

— Да. Трябва да видя нещо.

— Добре! Ще минем тогава по Корсо; ще изпратим колата да ни чака на пиаца дел Пополо, като мине през страда дел Бабуино; и аз нямам нищо против да мина по Корсо, за да видя дали са изпълнени някои мои поръчения.

— Ваше превъзходителство — отвори вратата прислужникът, — един човек в костюм на покаяник иска да ви види.

— Ах, да! — каза графът. — Зная. Желаете ли да минете в салона, господа? На масата ще намерите чудесни хавански пури. Аз ще дойда след една минута.

Двамата младежи станаха и излязоха през една врата, а в същото време графът, след като повтори извиненията си, излезе през друга. Албер, който беше голям любител на пури и смяташе за не малка жертва това, че откакто беше в Италия, се бе лишил от пурите на кафе де Пари, се приближи към масата и ахна от радост, като зърна истински puros^[4].

— Е-е? — запита Франц. — Какво мислите за граф дьо Монте Кристо?

— Какво мисля ли? — каза Албер, явно учуден, че другарят му може да задава подобен въпрос. — Мисля, че е очарователен човек, който приема великолепно, много е видял, много е чел, много е размишлявал, от школата на стоиците е като Брутис — добави той, като изпусна влюбено едно кълбо дим, което се изви в спирали към тавана — най-главното, има отлични пури.

Такова беше мнението на Албер за графа; а тъй като Франц знаеше, че Албер има претенцията да си съставя мнение за хората и нещата само след зрели размишления, не се опита да промени нещо от сегашната му преценка.

— Но — каза той — забелязахте ли нещо странно?

— Какво?

— Вниманието, с което ви наблюдава.

— Мене ли?

— Да, вас.

Албер се замисли.

— О! — въздъхна той. — Нищо чудно. От цяла година съм напуснал Париж, трябва да съм облечен като човек от оня свят. Графът ще ме е взел за някой провинциалист; разубедете го, драги приятелю, и му кажете още при първия удобен случай, моля ви се, че не е така.

Франц се усмихна; след една минута графът влезе.

— Ето ме, господа — каза той, — на ваше разположение; заповедите са дадени; колата ще отиде на пиаца дел Пополо, а ние ще отидем пеша, ако желаете, по Корсо. Вземете си от пурите, господин дьо Морсер.

— Ей богу, с голямо удоволствие — каза Албер, — защото вашите италиански пури са по-лоши и от тия на режима^[5]. Като дойдете в Париж, ще ви се отплатя за всичко.

— Няма да ви откажа; възнамерявам да отида някой ден и щом ми позволявате, ще почукам на вратата ви. Да вървим, господа, нямаме време за губене; часът е дванадесет и половина, да тръгваме.

Слязоха и тримата. Кочияшът получи последните нареждания от господаря си и тръгна по улица дел Бабуино, а пешеходците поеха по пиаца дела Спаня и виа Фратина, която ги отведе право до палацо Фиано и палацо Росполи.

Франц гледаше само прозорците на последния дворец; не бе забравил уговорения в Колизея знак между човека с плаща и транстевереца.

— Кои са вашите прозорци? — обърна се той към графа колкото можеше по-естествено.

— Трите последни — отвърна другият с непресторено безгрижие; защото не можеше да отгатне с каква цел му се задава този въпрос.

Франц насочи веднага поглед към трите прозореца. Страничните бяха закрити с жълта дамаска, а средният с бяла дамаска с червен кръст.

Човекът с плаща бе удържал думата си към транстевереца и нямаше вече никакво съмнение, че човекът с плаща е графът.

Трите прозореца бяха още незаети. Междувременно навсякъде се довършваха приготовления; поставяха столове, издигаха скели, украсяваха прозорци. Маските щяха да се появят и колите да потеглят едва след като забие камбаната; но зад всички прозорци се чувствуваше, че има маски, зад всички врати — каляски.

Франц, Албер и графът продължиха да слизат по Корсо. Колкото повече приближаваха към пиаца дел Пополо, толкова тълпата ставаше по-плътна, а над главите ѝ се виждаха две неща: обелискът с кръст на върха, издигнат наред с площада, а пред обелиска, точно в пресичането на трите улици — дел Бабуино, дел Корсо и ди Рипета, двете горни греди на ешафода, между които лъщеше извитата стомана на *mandaia*-та^[6].

На ъгъла намериха управителя на графа, който чакаше нарежданията на господаря си.

Прозорецът, нает сигурно на баснословна сума, която графът не бе пожелал да спомене пред гостите си, беше на втория етаж в големия дворец, разположен между улица Бабуино и Монте Пинчио; стаята беше, както вече казахме, нещо като будоар, от който се влизаше в спалня; като затворят вратата към спалнята, наемателите на будоара можеха да се чувствуват у дома си; по столовете бяха поставени извънредно елегантни палячовски костюми от коприна на бели и светлосини черти.

— Тъй като оставихте на мене избора на костюмите — каза графът на двамата приятели, — поръчах ви тези. Преди всичко те са най-модерни тази година; после са най-удобни за конфетите, защото брашното не личи.

Франц слушаше наполовина думите на графа и може би не оцени както трябва тази нова любезност; защото цялото му внимание беше привлечено към пиаца дел Пополо и страшния инструмент, който беше засега нейна главна украса.

Франц виждаше за пръв път гилотина; казваме гилотина, защото римската *mandaia* е изработена почти по същия модел, какъвто има и нашето средство за умъртвяване. Само че ножът, който пада откъм вдлъбнатата си страна, не се спуска толкова отвисоко.

Двама души, седнали на подвижната дъска, върху която полагат осъдения, обядваха, доколкото Франц можа да забележи, с хляб и наденички; единият повдигна дъската, извади бутилка вино, отпи една

глътка и подаде бутилката на другаря си; бяха, двамата помощници на палача!

Само като ги видя, Франц усети, че косата му настръхна.

Осъдените, докарани в навечерието от Карчери нуове в черквичката Санта Мария дел Пополо, бяха прекарвали нощта всеки с по двама свещеници в спокойно параклисче, затворено с решетъчна ограда, пред която се разхождаха часови, сменявани през час.

Две редици карабинери бяха строени от вратите на черквичката до ешафода, който ограждаха, като оставяха една пътека, широка десетина стъпки, а около самата гилотина един кръг с окръжност от стотина стъпки. Цялата останала площ беше закрыта от главите на множеството. Много жени държах на рамене децата си. Тези деца имаха най-добро място издигаха се с цяло тяло над тълпата.

Монте Пинчио приличаше на огромен амфитеатър, дето всички места бяха запълнени от зрители; балконите на двете черкви в ъглите на улица дел Бабуино и ди Рипета бяха препълнени с облагодетелствувани любопитни; стъпалата пред входовете приличаха на подвижни пъстри вълни, тласкани от постоянен прилив към колонадата; всяка грапавина в стената, дето можеше да се задържи човек, имаше по една жива статуя.

Казаното от графа изглеждаше вярно: най-интересното нещо в живота беше гледката на смъртта. Но вместо тишина, каквато се налагаше от тържествеността на зрелището, от тълпата се надигаше страшна врява, съставена от смехове, освирквания и радостни викове; личеше също, както бе казал графът, че за народа екзекуцията беше чисто и просто начало на карнавала.

Шумът престана изведнъж като по магия. Отворили бяха вратата на черквата.

Най-напред вървеше братство от покаяници, облечени в чували с прорези само за очите, всеки със запалена свещ в ръка; начело беше водачът им.

Зад покаяниците следваше висок мъж, облечен само с един платнен панталон, с голям нож в ножница от лявата страна; на дясното рамо носеше тежък топуз. Този човек беше палачът.

Обут беше в сандали, привързани с въже. Зад палача, по реда на екзекутирането, вървяха най-напред Пепино, след него Андреа.

Всеки се придружаваше от двама свещеници. Нито единият, нито другият от осъдените беше с вързани очи.

Пепино вървеше доста уверено; сигурно знаеше добрата вест.

Андреа вървеше подръка със свещениците.

И двамата осъдени целуваха от време на време разпятието, което изповедникът им поднасяше.

Само като ги видя, Франц усети, че нозете му се подкосяват; погледна Албер. Той беше бял като ризата си и захвърли машинално пурата, при все че я бе изпушил едва наполовина.

Само графът изглеждаше невъзмутим. Нещо повече, лека руменина се мъчеше сякаш да избие под болезнената бледност на бузите му.

Ноздрите му се разширяваха като у хищник, надушил кръв, а зад полуотворените устни се съзираха белите му зъби, малки и остри като у чакал.

Въпреки това лицето му имаше кротко, усмихнато изражение, каквото Франц не бе виждал до сега у него; особено прекрасна беше кадифената кротост на черните очи.

През това време двамата осъдени продължаваха пътя си към ешафода и колкото повече приближаваха, толкова по-ясно можеха да се различат чертите на лицата им. Пепино беше хубав двадесет и пет-шест годишен момък, с обгоряло от слънцето лице и волен, суров поглед. Вървеше с вирната глава, сякаш душеше вятъра, за да усети откъде ще се появи спасителят му.

Андреа беше нисък, дебел; по грозното жестоко лице не можеше да се определи възрастта му; но навярно имаше тридесетина години. В затвора бе пуснал брада. Главата му бе клюмнала към едното рамо. Нозете му се огъваха; тялото се движеше машинално, без никакво участие на волята.

— Струва ми се — обърна се Франц към графа, — вие казахте, че ще има само една екзекуция.

— Казах ви истината — отвърна студено Монте Кристо.

— А виждам двама осъдени.

— Да, но единият е пред прага на смъртта, а другият има да живее още дълги години.

— Мисля, че няма време за губене, ако ще го помилват.

— И помилването наистина пристига; погледнете! — каза графът.

И наистина, тъкмо когато Пепино стигна в подножието на гилотината, един закъснял покаяник пресече шпалира, без да бъде спрян от войниците, пристъпи към водача на братството и му подаде сгъната на четири хартия.

Пламналият поглед на Пепино не пропусна ни една от тия подробности, водачът на братството разгъна хартията, прочете я и вдигна ръка.

— Слава на бога и хвала на негово светейшество! — каза високо и отчетливо той. — Единият от осъдените е помилван!

— Милост! — извика едногласно народът. — Милост!

При тая дума Андреа като че подскочи и вдигна глава.

— За кого? — извика той.

Пепино беше неподвижен, безмълвен и задъхан.

— Помилван е Пепино, по прякор Рока Приори — каза водачът на братството и подаде хартията на капитана на карабинерите, който я прочете и му я върна.

— Помилват Пепино! — извика Андреа, съвсем събуден от унеса, в който изглеждаше потънал. — Защо него, а не мене? Трябваше да умрем заедно; обещаха ми, че той ще умре пръв, не е право да умра сам; не искам да умра сам, не искам!

Той се изтръгна от ръцете на свещениците, започна да се гърчи, да реве, да се мъчи напразно да разкъса въжетата, свързали ръцете му.

Палачът даде знак на двамата си помощници, които скочиха от ешафода и сграбчиха осъдения.

— Какво става? — обърна се Франц към графа, защото всички говореха на римско наречие и той не бе разбрал добре.

— Какво става ли? — каза графът. — Не разбирате ли? Чисто и просто тая човешка твар, която ей сега ще умре, побесня, че ближният ѝ няма да умре заедно с нея, и ако ѝ позволят, би го разкъсала с нокти и зъби, вместо да го остави да живее, след като самата тя ще умре. О, хора, хора! Крокодилско племе, както казва Карл Моор! — извика графът, протегнал свити пестници към тълпата. — Добре ви знаая, все същите сте си, вечно достойни за своята участ!

И наистина, Андреа и двамата помощник-палачи се търкаляха в праха; осъденият продължаваше да крещи:

— Той трябва да умре! Искam да умре! Не е право да убият само мене!

— Гледайте, гледайте! — продължи графът, като улови за ръка двамата младежи. — Гледайте, защото, кълна се в душата си, това е наистина интересно; този човек вървеше към ешафода, примирен със своята участ, и щеше да умре, като страхливец наистина, но все пак без съпротива и ропот; и знаете ли откъде черпеше малко сила? Знаете ли какво го утешаваше? Знаете ли защо понасяше търпеливо мъчението? Защото и друг споделяше злата му участ; защото и друг щеше да умре като него; защото този друг щеше да умре преди него! Поведете две овце към касапницата, два вола към кланицата и им посочете някак, че другарят им няма да умре; овцата ще заблее от радост, волът ще замучи от удоволствие; но човекът, когото бог е създал по свой образ и подобие, човекът, комуто бог е наложил като пръв, единствен и върховен закон любовта към ближния, човекът, комуто бог е дал глас, за да изразява мисълта си, какъв ще бъде първият вик на тоя човек, когато узнае, че другарят му е спасен? Богохулство! Слава на човека, това непостижимо творение на обществото, този цар на вселената!

Графът се разсмя със страшен смях, доказващ, че трябва да е страдал ужасно, докато се научи да се смее така.

В това време борбата продължаваше; гледката беше ужасна. Двамата помощници отнесоха Андреа на ешафода; всички се бяха настроили против него и двадесет хиляди души крещяха едногласно:

— Смърт! Смърт!

Франц се отдръпна назад, но графът го сграбчи за ръката и го задържа до прозореца.

— Какво е това от вас? — запита той. — Състрадание ли? Много уместно, наистина! Ако чуехте да вие някое бясно куче, щяхте да вземете пушката си, да изтичате на улицата и да застреляте в упор нещастното животно, което всъщност е виновно само защото е било ухапано от друго куче и постъпва с другите така, както са постъпили с него; а проявявате състрадание към човек, когото друг човек не е ухапал и който все пак е убил благодетеля си; а като не може вече да убива, защото е с вързани ръце, иска непременно да види как ще умре неговият събрат по затвор и злочестина! Не, не, гледайте, гледайте!

Препоръката беше вече почти излишна. Франц беше като омагьосан от ужасното зрелище. Двамата помощници бяха пренесли

осъдения на ешафода и там въпреки неговите усилия, хапания и викове го бяха принудили да коленичи. През това време палачът бе застанал отстрана с готовия топуз; после по даден знак помощниците се отстраниха. Осъденият се опита да стане, но преди да успее, топузът се стовари върху лявото му слепоочие; чу се глух, тъп звук, удареният се строполи като вол по очи, после се преобърна изведнъж по гръб. Тогава палачът за хвърли топуза, извади ножа от пояса си, заби го един удар в гърлото, скочи на корема и почна да тъпче с нозе.

При всеки нов натиск от гърлото на осъдения бликваше висока струя кръв.

Франц вече не можа да издържи; отдръпна се и се строполи почти припаднал в едно кресло.

Албер, затворил очи, остана на мястото си, стиснал завесите на прозореца.

Графът беше прав, тържествуващ като самия сатана.

---

[1] *Ирокези* — индианци от Северна Америка. Б.пр. ↑

[2] *Al suo comodo* (ит.) — Заповядайте, ако обичате. Б.пр. ↑

[3] *Гастен* — лекар, екзекутиран за отравяне (1796–1823). Б.пр. ↑

[4] *Puros* (ит.) — чисти. Става дума за истински хавански пури. Б.пр. ↑

[5] *Режия* — тютюнев монопол. Б.пр. ↑

[6] *Mandaia* (итал.) — нож на гилотина. Б.пр. ↑

XXXVI. РИМСКИ КАРНАВАЛ

Когато Франц дойде на себе си, видя, че Албер пие вода, от каквато очевидно се нуждаеше, ако се съдеше по бледността му; а графът вече обличаше своя палячовски костюм. Франц погледна машинално към площада; всичко бе изчезнало — ешафод, палач и жертви; останала беше само шумната, суемяща се насам-натам весела тълпа; камбаната на Монте Читорио, която биеше само при смърт на папа и при откриването на карнавала, звънеше гръмко и безспир.

— Е-е! — обърна се Франц към графа. — Какво стана?

— Абсолютно нищо, както виждате отвърна Монте Кристо; — само че карнавалът вече започна, да побързаме с обличането.

— Да — каза Франц, цялата ужасна гледка отмина като сън.

— Вие преживяхте наистина само един сън; един лош сън.

— Аз — да; но осъденият?

— И за него беше сън: само че той остана заспал, а вие се събудихте; знаем ли кое е за предпочитане?

— Ами Пепино? — запита Франц. — Какво стана с него?

— Пепино е разумен момък, без нито капчица самолюбие и противно на хората, които се вбесяват, ако някой не се занимава с тях, беше възхитен, че общото внимание се насочи към другаря му; той се е възползувал от това, за да се плъзне в множеството и да изчезне, без дори да благодари на достойните свещеници, които го придружаваха. Човек е наистина страшно неблагодарно и себично животно... Но хайде, обличайте се; вижте как господин дьо Морсер ви дава пример.

Албер наистина изхлузваше копринения панталон върху черния панталон и лачените ботуши.

— Слушайте, Албер — запита Франц, — в настроение ли сте да вършите лудории? Отговорете откровенно.

— Не — каза Албер; — но съм наистина доволен, че видях такова нещо, и много добре разбирам графа: когато човек свикне с такова зрелище, само то може да бъде интересно за него.

— Вън от съображението, че само в такива минути могат да се правят наблюдения върху характерите — каза графът; — върху първото стъпало на ешафода смъртта изтръгва маската, която човек е носил цял живот, и истинският образ се появява изведнъж; трябва да признаем, че образът на Андреа не беше хубав... Отвратителен негодник!... Да се обличаме, господа, да се обличаме!

На Франц се стори смешно да се превзема като жена и да не последва примера на двамата си другари. Затова се облече и си сложи маската, която сигурно не беше по-бяла от лицето му.

Довършиха тоалета си и слязоха. Пред входа ги чакаше колата, пълна с конфети и букети.

Заеха мястото си в редицата каляски.

Мъчно може човек да си представи по-пълна противоположност от току-що настъпилата. Вместо мрачното и мълчаливо зрелище на смъртното наказание пиаца дел Пополо представляваше сега лудешка, шумна оргия. Безброй маски нахлуваха отвред, изхвъркваха от вратите, скачаха от прозорците; от всеки кръстопът изникваха коли, натоварени с разни пиеро, арлекини, домина, маркизи, транстеверци, гротески, рицари, селяни; всички викаха, ръкомахаха, хвърляха черупки от яйца, пълни с брашно, конфети, цветя; заговорваха и закачаха приятели и чужди, познати и непознати и никой нямаше право да се обиди, а трябваше да отговаря само със смях.

Франц и Албер приличаха на хора, които някой е завел на оргия, за да ги разсее от страшна мъка, и там, колкото повече пият и се напиват, усещат как между миналото и настоящето се спуска плътна завеса. Те все още виждаха, или по-точно усещаха в съзнанието си отражение от онова, което бяха видели. Но постепенно бяха обзети от общото опиянение: струваше им се, че залитащото съзнание ще ги напусне; изпитваха странна нужда да вземат своя дял от този шум, от тия движения, от това главозамайване. Шепи конфети, хвърлени по Морсер от съседна кола, изпръскаха и него, и другарите му и започнаха да щипят шията и непокритата част на лицето, сякаш го бяха обсипали със стотина карфици; това накара Морсер да се хвърли в общата борба на маските, които срещаха. Той се изправи в колата, заграби шепи конфети от торбите и с всичката си сила и сръчност запрати на съседите си яйца и бонбони.

С това битката започна. Споменът за гледката отпреди половин час се заличи напълно от съзнанието на двамата младежи, дотолкова пъстрата, подвижна, безумна гледка пред очите им бе успяла да ги разсее. Колкото до граф дьо Монте Кристо, както вече казахме, нищо не изглеждаше да му прави впечатление.

Да си представим наистина широкото и красиво Корсо, с неговите четири-пететажни дворци, украсените с килими балкони и драпираните прозорци, а по тия балкони и прозорци триста хиляди зрители — римски граждани, италианци, чужденци от четирите краища на света; сборище на всички видове аристократи по произход, по пари, по дарования; увлечени от зрелището, прелестни жени се навеждат от балконите и обсипват минаващите коли с порой от конфети, за които им отвърщат с букети; въздухът е наситен от падащи бонбони и отлитащи цветя; а по улиците радостна, необозрима, лудешка тълпа с невероятни костюми: огромни зелки се разхождат, биволски глави мучат от човешки тела, кучета вървят на задните си крака; някаква маска се повдига сред тая врява и при това измислено от Кало^[1] изкушение за свети Антоний, някоя Астарт^[2] показва прелестното си лице, човек иска да я проследи, но веднага ги разделят някакви дяволи, каквито виждаме само насъне — и ще имаме мъничка представа за римския карнавал.

При втората обиколка графът накара да спрат колата и поиска от другарите си позволение да ги напусне, като остави колата на тяхно разположение. Франц вдигна глава: бяха срещу палацо Росполи; на средния прозорец, драпиран с бяла дамаска с червен кръст, се виждаше светлосиньо домино, зад което въображението на Франц си представи веднага красивата гъркиня от театър „Аржентина“.

— Господа — каза графът, като скочи от колата, — щом ви дотегне да бъдете актьори и пожелаете да станете отново зрители, знайте, че имате места на моите прозорци. Дотогава се разпореждайте, както желаете, с колата, кочияша и прислугата.

Забравихме да кажем, че кочияшът на графа беше много важен в своята черна мечка кожа, точно като тази на Одри от Мечката и пашата, а двама лакеи, които стояха прави отзад, бяха маскирани като маймуни в зелени дрехи, точно по мярка, и имаха маски с пружини, които се кривяха на минавачите.

Франц благодари на графа за любезното предложение; Албер в това време се закачаше с цяла коля римски селянки, спряла като тяхната, както често се случва при дълга редица коли, и я отрупваше с букети.

За жалост колите тръгнаха отново и докато колата на графа продължи към пиаца дел Пополо, другата кола, привлякла вниманието на Албер, тръгна към палацо ди Венеция.

— О, драги — каза той, — не видяхте ли?...

— Какво? — попита Франц.

— Каляската, дето отмина! С римските селянки!

— Не.

— Сигурен съм, че са били очарователни дами.

— Жалко, че сте с маска, драги Албер — каза Франц. — Тъкмо удобен случай да си отмъстите за любовните разочарования!

— О! — отвърна Албер полушеговито-полусериозно. — Надявам се, че карнавалът няма да мине без възмездие.

Въпреки надеждата му денят мина без друго приключение освен още две-три срещи с каляската на римските селянки. При една от тия срещи, случайно или умишлено, маската на Албер се плъзна.

Той грабна, каквото бе останало от цветята, и го хвърли в каляската.

Една от очарователните дами, за каквито Албер взе тия гиздави селянки, сигурно се трогна от тази любезност, защото при следната среща хвърли букет виолетки в колата на двамата приятели.

Албер го грабна веднага. Тъй като нямаше основание да предполага, че букетът е за него, Франц му го остави. Албер се закичи победоносно и колата продължи тържествените си обиколки.

— Е-е! — каза Франц. — Приключението започва!

— Смейте се, колкото щете — отвърна Албер, — но аз мисля, че е наистина така. И няма вече да се разделя с този букет.

— Вярвам, дявол да го вземе! — засмя се Франц. — В знак на признателност.

Шегата въпреки скоро стана истина; щом двамата другари, все още водени от редицата, се срещнаха отново с контадините, тази, която бе хвърлила букета, изръкопляска, като го видя у Албер.

— Браво, драги, браво! — каза Франц. — Работата се нагласява чудесно! Искате ли да ви оставя? Предпочитате ли да бъдете сам?

— Не — отвърна Албер; — да не прибързваме; не искам да се уловя като глупак още при първата любезност „за среща при часовника“, както казваме за бала в операта. Ако хубавата селянка има желание да отиде по-далеко, и утре ще я намерим, или по-точно тя ще ни намери. Ще ми даде знак за съществуването си и тогава ще реша какво да правя.

— Драги Албер — каза Франц, — вие сте наистина мъдър като Нестор и благоразумен като Одисей; вашата Цирцея трябва да е много ловка и властна, ако успее да ви преобрази в някакво животно.

Албер беше прав. Красивата непозната бе решила, както изглежда, да не отива днес по-далеко в ухажването; макар че младежите направиха още няколко обиколки, не срещнаха вече каляската, която търсеха с поглед; тя бе изчезнала сигурно в някоя от съседните улици.

Върнаха се при палацо Росполи, но и графът бе изчезнал със синьото домино. Обаче двата прозореца със завеси от жълта дамаска бяха все още заети от гостите му.

В този миг камбаната, възвестила началото на карнавала, зазвъни за прекратяването му този ден. Колите по Корсо веднага се разрешиха и изчезнаха в миг из напречните улици.

Франц и Албер се намираха в този момент срещу виа дела Марате.

Кочияшът пое по нея, без да продума, стигна до площад Еспаня покрай палацо Поли и спря пред хотела.

Господин Пастрини посрещна гостите си пред входа.

Първата грижа на Франц бе да се осведоми за графа и да изкаже съжаленията си, че не го е потърсил навреме, за да го отведе с колата, но Пастрини го успокои, че граф дьо Монте Кристо бил поръчал втора каляска за себе си и тя отишла да го вземе в четири часа от палацо Росполи. Освен това поръчал на Пастрини да предаде от негово име на двамата приятели ключа от ложата му в театър „Аржентина“.

Франц запита Албер какви са намеренията му за тая вечер; но Албер имаше по-важни планове, затова, вместо да отговори, запита господин Пастрини дали може да му намери шивач.

— Шивач ли? — смая се хотелиерът. — За какво ви е?

— Да ни приготови до утре колкото може по-хубави костюми на римски селяни — отвърна Албер.

Господин Пастрини поклати глава.

— Да ви приготви до утре два костюма! — извика той. — Нека ваши превъзходителства ми простят, но това се казва френско искане! Два костюма, когато цяла седмица сигурно няма да намерите шивач, който би ви зашил шест копчета на жилетката дори ако му платите по екю за копче!

— И трябва да се откажа от такива дрехи?

— Не, може да ви намерим готови. Позволете ми да се погрижа и утре заран ще имате цяла колекция от шапки, палта и панталони, която сигурно ще ви задоволи.

— Да оставим тая грижа на нашия домакин, драги — обърна се Франц към Албер, — защото той ни доказва вече изобретателността си; а ние да се навечеряеме спокойно и след вечеря да отидем на Италианката в Алжир.

— Добре, съгласен за Италианката в Алжир — каза Албер; — но помнете, господин Пастрини, че ние с приятеля ми — посочи той Франц — държим непременно да имаме утре селските костюми.

Хотелиерът повтори на гостите си да не се безпокоят, защото ще им бъде доставено, каквото желаят; след което Франц и Албер се качиха в стаята си да свалят палячовските костюми.

Като се съблече, Албер прибра най-грижливо букетчето виолетки; то беше отличителният му знак за утрешния ден.

Двамата приятели седнаха да вечерят; докато се хранеха, Албер неволно забеляза значителната разлика между готвача на господин Пастрини и тоя на граф дьо Монте Кристо. А Франц въпреки предубежденията си към графа беше принуден да признае, че сравнението не беше в полза на господин Пастрини.

При десерта прислужникът се осведоми за колко часа трябва да поръча колата. Албер и Франц се спогледаха, защото наистина се страхуваха да не прекалят. Прислужникът разбра това.

— Негово превъзходителство граф дьо Монте Кристо — каза той — даде изрични нареждания каляската да бъде цял ден на разположение на техни благородия! Така че техни благородия могат да се разпореждат с нея, без да се стесняват.

Двамата младежи решиха да се възползват докрай от любезността на графа и поръчаха колата да бъде впрегната веднага, а

сами отидоха да сменят с вечерно облекло дрехите, които се бяха поизмачкали от многобройните боричкания през деня.

Пристигнаха в театър „Аржентина“ и се настаниха в ложата на графа.

Графиня Г. влезе в своята по време на първото действие и веднага погледна натам, дето предния ден бе видяла графа, така че забеляза Франц и Албер в ложата на човека, за когото само преди двадесет и четири часа бе изказала такава странна преценка.

Тя бе насочила така неумолимо лорнета си към него, щото Франц разбра, че ще бъде жестоко да не задоволи по-скоро любопитството й; и като се възползува от предимството, което италианските театри дават на своите посетители — да превръщат зрителната зала в свой приеман салон, — двамата другари напуснаха своята ложа, за да изкажат почитанията си на графинята.

Щом влязоха в ложата и, графинята направи знак на Франц да заеме почетното място.

Албер седна по-назад.

— Е, добре! — каза тя, като едва дочака Франц да седне. — Изглежда, че вие сте побързали да се запознаете веднага с новия лорд Рътуен и сте станали вече добри приятели?

— Макар че не сме достигнали до такава взаимна близост, каквато предполагате — отговори Франц, — не мога да отрека, госпожо графиньо, че злоупотребявахме цял ден с услужливостта му.

— Как „цял ден“?

— Точно така: тази сутрин бяхме на закуска у него, през цялото време на карнавала обикаляхме по Корсо с неговата кола и най-последна вечер идваме на театър в ложата му.

— Познавате го значи?

— И да, и не.

— Как така?

— Дълга мистерия.

— Ще ми я разкажете ли?

— Ще се изплашите.

— Толкова по-интересно ще бъде.

— Почакайте до развързката.

— Добре, аз обичам завършените истории. Но кажете поне как влязохте във връзка с него? Кой ви представи?

— Никой; напротив, той пожела да ни се представи.

— Кога?

— Снощи, след като се разделих с вас.

— Чрез кого?

— О, господи! Съвсем прозаично: чрез хотелиера.

— Нима и той е в хотел Лондон като вас?

— Не само в същия хотел, но и на същия етаж.

— И как се казва? Защото сигурно знаете името му.

— Разбира се; граф дьо Монте Кристо.

— Какво е това име? Не е родово.

— Не, така се казва островът, който е купил.

— И е граф?

— Тоскански граф.

— Ще преглътнем и него заедно с другите — продължи графинята, която принадлежеше към един от най-старите родове от околностите на Венеция, — а какъв човек е изобщо?

— Питайте виконт дьо Морсер.

— Бихме били много придирчиви, ако не го сметнем за очарователен, госпожо — отвърна Албер; — човек, с когото ни свързва десетгодишно приятелство, не би направил за нас повече от това, което направи той, и то с изисканост, изтънченост и учтивост, които доказват, че е от най-доброто общество.

— О! — изсмя се графинята. — Ще видите, че моят вампир ще се окаже чисто и просто някой новобогаташ, който иска да се оправдае за милионите си и се държи като Лара, за да не го вземат за Ротшилд^[3]. А видяхте ли и нея?

— Коя „нея“? — запита усмихнато Франц.

— Снощната хубава гъркиня.

— Не. Чухме, струва ми се, гуслата ѝ, но тя си остана невидима.

— Тоест, драги Франц — обади се Албер, — казвате невидима, за да бъдете по-тайнствен. Кое беше според вас синьото домино на прозореца с бялата дамаска?

— А къде беше този прозорец с бяла дамаска? — запита графинята.

— В палацо Росполи.

— Та нима графът имаше три прозореца на палацо Росполи?

— Да. Минахте ли по Корсо?

— Разбира се.

— Добре тогава. Забелязахте ли два прозореца със завеси от жълта дамаска и един с бяла дамаска и червен кръст? И трите прозореца бяха на графа.

— О! Този човек трябва да е същински набаб! Знаете ли какво струват три прозореца за осемте дни на карнавала, и то в палацо Росполи, най-хубавото място на Корсо?

— Двеста-триста римски екюта.

— Кажете две-три хиляди.

— Така ли?

— От острова ли получава този чудесен доход?

— Острова ли? От него не може да получите нито едно байоко^[4].

— Защо го е купил тогава?

— По прищявка.

— Чудак ли е?

— Всъщност — каза Албер — наистина ми се стори доста ексцентричен. Ако живееше в Париж и посещаваше нашите театри, щях да ви кажа, драги, че е или позьор, който обича да си прави лоши шегки, или пропаднал литератор; в действителност той се прояви тази сутрин като същински Дидие^[5] или Антони^[6].

В този момент влезе нов гост, комуто Франц отстъпи мястото си; появата на ново лице, както и разместването промениха разговора.

След един час двамата приятели се прибраха в хотела. Господин Пастрини се бе занимал вече с маскировката им за другия ден и им обеща, че ще останат доволни от разумната му дейност.

И наистина, в девет часа на другата сутрин той влезе в стаята на Франц заедно с шивач и десетина костюма на римски селяни. Двамата приятели си избраха два еднакви костюма, които им бяха горе-долу по мярка, накараха да зашият по двадесетина метра панделки на шапките им и да им намерят два красиви пъстри пояса, каквито мъжете от народа навиват в празнични дни около кръста си.

Албер бързаше да види как ще му стоят новите дрехи: панталон и късо палто от светлосиньо кадифе, везани чорапи, пантофи с токи и копринена жилетка. Той щеше, разбира се, само да спечели от този живописен костюм; а когато поясът стегна стройната му снага, когато леко килнатата шапка развя панделките си по плещите му, Франц трябваше да признае, че физическото превъзходство, което придаваме

на някои народи, се дължи до голяма степен на облеклото им. Нима турците, така живописни някога с дългите си пъстри тоги, не са сега отвратителни със закопчаните сини мундири и гръцките фесове, с които приличат на бутилки с червен печат?

Франц изказа възхищението си на Албер, който се бе изправил пред огледалото и се усмихваше с явно задоволство на образа си.

Дотам бяха стигнали, когато влезе граф дьо Монте Кристо.

— Господа — каза той, — тъй като, колкото и да е приятен някой другар, свободата е още по-приятна, идвам да ви кажа, че днес и през следващите дни оставям на ваше разположение колата, която използвахте вчера. Нашият общ домакин трябва да ви е казал, че имам у него три-четири такива коли; така че не ме лишавате от нищо. Използвайте я свободно било за удоволствия, било по работа. Ако стане нужда да ми съобщите нещо, ще се срещнем в палацо Росполи.

Двамата младежи поискаха да възразят, но не намериха никакво разумно основание да откажат едно предложение, което свръх това им беше приятно. Затова го приеха.

Граф дьо Монте Кристо остана при тях около четвърт час, като говореше с необикновена лекота на най-различни теми. Както вече можахме да забележим, той беше много добре запознат с литературата на всички страни. Само един поглед по стените на неговия салон бе убедил Франц и Албер, че е любител на картини. Някои непретенциозни изрази, казани мимоходом, доказваха, че не му е чужда и науката, особено химията.

Двамата приятели не мислеха да поканят графа на закуска, на каквато ги бе поканил той: би било смешно да му предложат в замяна на отличната му трапеза съвсем жалкото всекидневно меню на господин Пастрини. Казаха му откровено това и той прие извинението като човек, който оценява деликатността им.

Албер беше възхитен от държането на графа и само поради учеността му се колебаеше да го признае за истински благородник. Най-много го радваше това, че ще може да разполага свободно с колата; той не бе забравил хубавите селянки и тъй като те се разхождаха миналия ден в много елегантна кола, не му беше неприятно да е на равна нога с тях в това отношение.

Двамата младежи слязоха в един и половина, на кочияша и на лакеите бе хрумнало да облекат ливрея върху мечите кожи, та бяха още

по-смешни от миналия ден, за което Франц и Албер ги похвалиха.

Албер се бе закичил сантиментално с увехналите виолетки.

Потеглиха още при първия камбанен звън и се втурнаха по виа Витория към Корсо.

При втората обиколка един букет от свежи виолетки, запратен в каляската на графа от една кола с пиерети, доказа на Албер, че и селянките са сменили маскировката си и било случайно, било поради чувството, ръководило и него, бяха избрали вчерашния му костюм, както той бе избрал техния.

Албер смени вчерашния си букет с новия, но задържа увехналия в ръка; когато се срещнаха повторно с колата, го поднесе влюбено до устните си; това се стори много забавно не само на тази, която му го бе хвърлила, но и на палавите ѝ другарки.

И днешният ден беше не по-малко оживен от вчерашния: на един по-дълбок наблюдател той би се сторил може би още по-шумен и радостен. За момент зърнаха графа на прозореца, но когато минаха повторно, той бе вече изчезнал.

От само себе си се разбира, че ухажванията между Албер и Пиерета с виолетките продължиха през целия ден.

Когато се прибраха вечерта, Франц намери писмо от посолството; съобщаваха му, че ще има честта да бъде приет на другия ден от негово светейшество. При всяко по-раншно идване в Рим той бе искал и получавал същото благоволение; от набожност и от признателност не бе пожелал и тоя път да спре в столицата на християнския свят, без да се поклони почтително на наследника на свети Петър, който беше рядък пример на всички добродетели.

Така че днес не му беше до карнавал; защото въпреки благостта, с която Григорий XVI заобикаля своето величие, човек изпитва винаги не само почит, но и дълбоко възмущение, когато му предстои да се поклони на този благороден и свят старец.

На излизане от Ватикана Франц се върна право в хотела, като дори избягна да мине по Корсо. Отнасяше със себе си съкровище от благочестиви мисли, които биха били осквернени от близостта на безумното карнавално веселие.

В пет и десет се прибра и Албер. Беше необикновено радостен; Пиерета била отново в своя костюм на селянка и вдигнала маската си, когато двете коли се срещнали.

Била прекрасна.

Франц поздрави най-искрено Албер с успеха му; Албер прие поздравленията като нещо съвсем редно. Каза, че по някои признаци на неподражаема изисканост смята красивата непозната за дама от най-висшата аристокрация.

И решил да ѝ пише на другия ден.

Докато слушаше тия изповеди, Франц забеляза, че Албер сякаш желае да му поиска нещо, но се колебаеше дали да го стори. Попита го, като заяви предварително, че е готов да стори за щастието му всички жертви, които е в състояние да направи. Албер се поколеба още малко, само от учтивост; и веднага призна на Франц, че ще му бъде много благодарен, ако остави на другия ден колата само на негово разположение.

Той приписваше изключителната любезност на селянката да повдигне маската си само на това, че приятелят му отсъствуваше.

Франц, разбира се, не беше такъв егоист, та да не помогне на Албер в едно приключение, което обещавахе да задоволи любопитството и да поласкае самолюбието му. Той знаеше много добре, че достойният му приятел не може да пази тайна и ще го държи в течение на всички подробности от сполуката си; и тъй като през последните две-три години, откакто обикаляше Италия, не бе имал ни веднъж случай дори да започне подобна интрижка, за Франц не беше безинтересно да научи как стават тия неща.

Затова обеща на Албер, че на другия ден ще се задоволи да наблюдава зрелището от прозорците на палацо Росполи.

И наистина, на другия ден той видя няколко пъти приятеля си да минава под прозорците. Албер беше с грамаден букет, в който щеше сигурно да скрие любовното си послание. Тази вероятност се превърна в сигурност, когато Франц позна същия букет с бели камелии околоръст в ръцете на прекрасна Пиерета в костюм от розова коприна.

Така че вечерта Албер беше не само радостен, но просто полудял. Той не се съмняваше, че красивата селянка ще му отговори по същия начин. Франц побърза да го зарадва с вестта, че шумът на карнавала го изморявал, затова решил на другия ден да прегледа албума си и да си запише някои неща.

Албер наистина не се измами в своите предвиждания: следната вечер той се втурна в стаята на Франц, като размахваше квадратната хартийка, която държеше в единия ъгъл.

— Е-е! — каза той. — Излъгах ли се?

— Отговори ли ти? — извика Франц.

— Прочетете.

Това бе изказано с непредаваема интонация. Франц взе писъмцето и прочете:

„Във вторник в седем часа вечерта слезте от колата си срещу виа деи Понтефичи и последвайте римската селянка, която ще грабне вашето mocolletto. Кого стигнете до първото стъпало на черквата Сан Джакомо, погрижете се, за да може да ви познае, да завържете розова панделка на лявото рамо на костюма си.

Дотогава няма да ме видите. Постоянство и дискретност.“

— Е-е! — обърна се той към Франц, когато последният довърши четенето. — Какво ще кажете, приятелю?

— Ще кажа — отвърна Франц, — че работата заприличва на приятно приключение.

— И аз мисля така — каза Албер. — И много се страхувам, че вие ще отидете може би сам на бала у херцог Брачиано.

И двамата бяха получили същата сутрин покани от прочутия римски банкиер.

— Внимавайте, драги Албер — каза Франц; — цялата аристокрация ще бъде у херцога; така че, ако вашата прекрасна непозната е истинска аристократка, не ще може да отсъствува.

— И да бъде, и да не бъде, аз си съставих вече мнение за нея — продължи Албер. — Прочетохте бележката, нали?

— Да.

— Знаете какво жалко образование получават в Италия жените от mezzo cito? (Така наричат буржоазията.)

— Да — повтори Франц.

— Е, добре! Прочетете повторно бележката, разгледайте почерка и ми намерете една езикова или правописна грешка.

Почеркът беше наистина прекрасен, а правописът безукорен.

— Вие сте галеник на съдбата — каза Франц, като му върна отново писъмцето.

— Смейте се, колкото искате, шегувайте се, колкото ви е угодно — отвърна Албер, — но аз съм влюбен.

— Господи! Та вие ме плашите! — извика Франц. — Виждам, че не само ще отида сам на бала у херцог Брачиано, но може и да се върна сам във Флоренция.

— Всъщност, ако моята непозната е толкова любезна, колкото е красива, заявявам, че ще остана в Рим най-малко шест седмици. Аз обожавам Рим, а освен това винаги съм имал особена любов към археологията.

— Добре, добре, още една-две такива срещи и може да станете член на историко-археологическата академия.

Албер щеше сигурно да поспори сериозно върху правата си за кресло в академията, ако не бяха дошли да съобщят на двамата приятели, че вечерята е готова. А любовта никак не пречеше на Албер да си похапва. И той побърза да седне с приятеля си на трапезата, като остави спора за след вечеря.

След вечеря съобщиха за идването на граф дьо Монте Кристо. Двата младежи не бяха го виждали от два дни насам. Господин Пастрини им бе казал, че графът отишъл по работа в Чивита Векиа. Заминал миналата вечер и се върнал преди един час.

Графът беше очарователен; било че внимаваше за настроението си, било че обстановката не пробуждаше у него резките струни, които при други обстоятелства бяха прозвъннали вече на няколко пъти в горчивите му приказки, сега той се държеше почти като всеки друг човек. Той беше истинска загадка за Франц. Графът несъмнено знаеше, че момъкът го е познал; въпреки това нито дума след новата им среща не подсказваше, че си спомня да го е виждал другаде. Самият Франц, колкото и да желаше да намекне за първата им среща, се страхуваше да не стане неприятен на човека, който бе обсипал с внимание и него, и другаря му; затова продължи да проявява същата сдържаност.

Графът бе научил, че двамата приятели искали да наемат лежа в театър „Аржентина“, дето им отговорили, че всичко е заето.

Затова им носеше ключа от своята лежа; това беше поне привидният повод за идването му.

Франц и Албер започнаха да отказват, като твърдяха, че не искат да го лишат от ложата; но графът каза, че отива тази вечер в театър „Пали“, та ложата му в театър „Аржентина“ би останала съвсем празна, ако те не я използват.

Това уверение накара двамата приятели да приемат.

Франц бе свикнал постепенно с бледността на графа, която го бе поразила при първата им среща. Не можеше да отрече красотата на тази строга глава, чиято бледност беше единственият ѝ недостатък или може би най-ценното ѝ качество. Франц не можеше — не бихме казали да види — но дори да помисли за този Байронов герой, без да си представи мрачното му лице върху шията на Манфред или под кепето на Лара. Челото му имаше характерната бръчка на непрестанен горчив размисъл; очите — пламенния поглед, проникващ до дъното на душата; високомерно насмешлива беше устата, чиито думи се врязваха дълбоко в паметта на тия, които ги чуваха.

Графът не беше вече млад; имаше най-малко четиридесет години, а все пак личеше, че винаги може да засенчи младежите, между които би се намирал.

Защото, последна прилика с фантастичните герои и английския поет, графът беше очарователен.

Албер не знаеше как да изрази щастието, че бяха срещнали такъв човек. Франц не беше толкова възторжен, но все пак изпитваше обаянието, което един по-надарен човек упражнява върху околните си.

Той мислеше за желанието, проявявано на два-три пъти от графа — да отиде в Париж, — и не се съмняваше, че със своята ексцентричност, особеното си лице и огромно състояние този човек би имал невероятен успех.

И все пак не желаше да бъде в Париж, когато графът би отишъл там.

Вечерта мина така, както обикновено минават вечерите в италиански театър — не в слушане на певците, а в посещения и разговори. Графиня Г. искаше да върне разговора към графа, но Франц заяви, че има да ѝ съобщи нещо много по-ново, и въпреки преторената скромност на Албер разказа на графинята голямото събитие, което занимаваше от три дни двамата приятели.

Тъй като такива любовни похождения не са рядкост в Италия — поне ако вярваме на пътешествениците, — графинята не прояви никакво недоверие и поздрави Албер с началото на това приключение, което обещавахе да завърши напълно успешно.

Разделиха се с обещание да се срещнат на бала у херцог Брачиано, дето беше поканено цялото висше общество на Рим.

Дамата с букета съдържа обещанието си: нито на другия, нито на по другия ден даде знак за съществуване.

Дойде най-последен вторникът, последният и най-шумен ден от карнавала. Във вторник театрите се отваряха още в десет часа сутринта; защото след осем часа вечерта започваха постите. Във вторник всички, които поради липса на време, пари или въодушевление не са взели участие в дотогавашните празненства, нахълтват във вакханалията, повлечени от пороя на оргията, и внасят своя дял от врява и скачане в общото скачане и врява.

От два по пет часа следобед Франц и Албер се движеха в редицата коли, като си разменяха шепи конфети с колите от отсрещната редица и с пешеходците, които се промъкваха между конете и колелата, без нито една злополука, нито едно скарване или сбиване. В това отношение италианците са несравними. Празниците са за тях истински празници. Авторът на тази книга, живял пет-шест години в Италия, не си спомня да е видял някога празненство, смутено от такива събития, с каквито всякога приключват нашите тържества.

Албер беше прекрасен в своя палячовски костюм. Розова панделка се спускаше от рамото до коленете му. За да не стане никаква грешка, Франц беше и днес с костюма на римски селянин.

С напредването на деня врявата се засилваше; по улиците, в колите, по прозорците — всички викаха или ръкомахаха; същинска човешка буря, съставена от гръмотевични викове и градушка от бонбони, букети, яйца, портокали и цветя.

Фойерверките, пуснати едновременно в три часа от пиаца дел Пополо и от палацо ди Венеция, едва успяха да възвестят сред неописуемата врява, че ще започнат надбягванията.

Надбягванията, както и моколите, са типични прояви за последните дни от карнавала. Щом чува фойерверките, колите се пръснаха веднага из най-близките странични улици.

Всичко това се извършва с невъобразима ловкост и бързина, без никаква намеса от страна на полицията за посочване местата или посоката.

Пешеходците се отдръпнаха до дворците, веднага след това се чу тропот от коне и звънтене на ножници.

Отделение карабинери, по петнадесет в ред, препусна в галоп по Корсо и я остави на барберите^[7]. Когато отделението стигна до палацо ди Венеция, нов залп фойерверки възвести, че улицата е свободна.

Почти веднага сред нестихващ, всеобщ, невъобразим вик прелетяха като сенки седем-осем коня, възбудени от виковете на триста хиляди души и от специалните железни бодли, които подскачаха по гърбовете им; после оръдието на замъка Сан Анджели даде три изстрела: това означаваше, че е спечелил номер трети.

Без какъвто и да е друг сигнал колите се раздвижиха и се върнаха към Корсо, нахлувайки от всички улици като временно запрещени порои, които се втурват заедно към реката и огромният поток пое още по-бързо между двата гранитни бряга.

Към тълпата се бе присъединил сега нов тласък и нова врява: пристигнали бяха продавачите на моколи.

Моколите и моколетите са свещи с различна големина, като се започне от великденските и се стигне до навитите като кълбета свещи, които създават за участниците в последното действие от карнавала две големи грижи:

- 1) да запазят запалено своето моколето;
- 2) да угасят моколетото на другите.

С моколетото е като с живота; има само един начин да го предадеш; и този начин знаеш от рождение.

Но притежаваш хиляди начини да го отнемеш; вярно е, че в това велико дело донякъде помага сатаната.

Моколетото се запалва от някакъв светилник.

Но кой може да опише хилядите начини, измислени за изгасяването му — гигантските мехове, чудовищните гасители, свръхчовешките духала?

И така, всеки бързаше да купи моколети; Франц и Албер също.

Нощта неусетно приближаваше; и сред виковете „Моколи!“, повтаряни от пискливите гласове на продавачите, над множеството заблещукаха вече една-две звездици. Това беше сякаш чаканият знак.

След десетина минути от палацо Венеция към пиаца дел Пополо и от пиаца дел Пополо към палацо Венеция заблещукаха петдесет хиляди светлинки.

Бихте казали, че е някакъв празник на блуждаещи огньове.

Не можете да си го представите, ако не сте го видели.

Предположете, че всички звезди са се спуснали от небето на земята, за да участвуват в безумен танц.

Всичко това придружено с викове, каквито човешко ухо не е чувало нийде другаде по света.

Тук вече не съществува никакво обществено различие. Носачът се доближава до княза, князът до транстевереца, до обикновения гражданин, всеки духа, гаси, запалва отново. Ако старият Еол^[8] би се явил в този миг, би бил провъзгласен за цар на моколите, а Аквилон^[9] за престолонаследник.

Това лудешко, блестящо надбягване трая почти два часа и половина; на Корсо беше светло като посред бял ден, човек можеше да разпознае зрителите от третите и четвърти етажи.

Албер вадеше всеки пет минути часовника си; най-после стана седем.

Двамата приятели бяха точно срещу виа деи Понтефичи; Албер скочи от каляската с моколето в ръка. Две-три маски се опитаха да се приближат, за да му го изгасят или грабнат; но като ловък боксьор Албер ги запрати последователно в праха и продължи пътя си към черквата Сан Джакомо.

Стъпалата бяха пълни с любопитни и с маскирани, които се бореха да си изтръгват свещите. Франц проследи с поглед Албер и го видя да стъпва на първото стъпало; почти веднага една маска с познатия костюм на селянката с букета протегна ръка и без никаква съпротива от страна на Албер му грабна моколетото.

Франц беше много далеко, та не можа да чуе какво си казаха; сигурно не е било нещо враждебно, защото видя, че двамата се отдалечиха подръка.

До някое време ги проследи из тълпата, но при виа Мачело ги изгуби от поглед.

Изведнъж отекна звънът на камбаната, която възвестяваше края на карнавала, и всички моколети угаснаха в същия миг като по магия.

Сякаш един единствен, неотвратим полъх бе унищожил всичко. Франц потъна в мрака.

Всички гласове замлъкнаха, като че мощният полъх, угасил светлинките, бе отнесъл в същото време и шума.

Чуваше се само тропотът на каляските, които отвеждаха маските по домовете им; виждаха се само редки светлини зад прозорците.

Карнавалът бе приключил.

---

[1] *Кало* (Жак) — френски художник с оригинални и дръзки хрумвания (1592–1653). Б.пр. ↑

[2] *Астарта* — семитска богиня на небето. Б.пр. ↑

[3] *Ротшилд* (Майер) — основател на прочута еврейска банкерска фирма (1743–1812). Б.пр. ↑

[4] *Байоко* (итал.) — старинна папска монета (разг.) грош. Б.пр. ↑

[5] *Дидие* — герой от драмата „Марион Делорм“ от Виктор Юго. Б.пр. ↑

[6] *Антони* — пиеса от Дюма баща. Б.пр. ↑

[7] *Барбери* — коне за надбягвания. Б.пр. ↑

[8] *Еол* — бог на ветровете (гръцка митология). Б.пр. ↑

[9] *Аквилон* — бог на бурите. Б.пр.; римски бог на северния (или североизточния) вятър. — Бел.Nomad. ↑

XXXVII. КАТАКОМБИТЕ САН СЕБАСТИАНО

Никога може би Франц не бе изпитвал такова рязко впечатление, такова бързо преминаване от радост към скръб, както в този миг; човек би казал, че под омагьосващия дъх на някой зъл дух Рим се бе превърнал в необятен гроб. По някаква случайност, която още повече засилваше тъмнината, луната, вече в последната си четвърт, щеше да изгрее едва към единадесет часа; така че улиците, по които младежът минаваше, бяха съвършено тъмни. Пътуването беше всъщност кратко: след десет минути колата му, по-точно колата на графа, спря пред хотел „Лондон“.

Вечерята чакаше; и тъй като Албер бе предупредил, че не се надява да се върне толкова рано, Франц седна да яде без него.

Господин Пастрини, свикнал да ги вижда на вечеря заедно, запита къде е Албер; Франц отвърна, че приятелят му получил снощи покана, на която се отзовал. Внезапното угасване на моколетите, мракът, заместил светлината, тишината, сменила шума — бяха изпълнили съзнанието на Франц с тъга, не лишена и от известно безпокойство. Той се хранеше мълчаливо въпреки услужливите грижи на домакина, който влезе два-три пъти да го запита дали не се нуждае от нещо.

Решил бе да чака Албер до последна възможност. Затова поръча каляската за единадесет часа и помоли господин Пастрини да му съобщи, щом Албер се върне, макар и за кратко, в хотела. Но в единадесет часа Албер още не бе дошъл. Франц се облече и излезе, като предупреди хотелиера, че ще бъде през цялата вечер у херцог Брачиано.

Домът на херцог Брачиано е един от най-прекрасните в Рим; жена му, от последните потомки на рода Колона, е очарователна домакиня, поради което приемите в този дом са прочути в цяла Европа. Франц и Албер бяха пристигнали в Рим с препоръчителни писма до херцога; затова първият въпрос на домакина към Франц беше къде е

спътникът му. Франц каза, че се разделили тъкмо при загасяването на моколите и го загубил пред виа Мачело.

— И не се ли прибра? — попита херцогът.

— Досега го чаках — отвърна Франц.

— Знаете ли къде ще отиде?

— Не съвсем; но мисля, че имаше някаква среща.

— О, дявол да го вземе, днес е лош ден или порочно лоша нощ за закъсняване. Нали, госпожо графиньо?

Последните думи бяха отправени към графиня Г., която бе току-що дошла и се разхождаше подръка с господин Торлоня, брат на херцога.

— Напротив, намирам нощта прекрасна — отговори графинята; — хората тук ще съжеляват само за едно — че ще мине прекалено бързо.

— Но аз — усмихна се херцогът — не говоря за тия, които са тук; те са изложени на други опасности: мъжете — да се влюбят във вас, жените да се разболеят от ревност, като ви виждат толкова красива; аз говоря за хората из улиците на Рим.

— О, господи! — запита графинята. — А кой скита в такъв час из улиците на Рим освен тия, които отиват на бал?

— Нашият приятел Албер дьо Морсер, госпожо графиньо, когото оставих да гони своята непозната към седем часа вечерта — каза Франц — и когото не съм видял оттогава.

— Какво? И не знаете къде е?

— Нямам понятие.

— С оръжие ли е?

— С костюм на палячо.

— Не е трябвало да го пускате — каза херцогът, като се обърна към Франц. — Вие познавате по-добре от него Рим.

— О! Как не! Все едно да се опитате да спрете барбер номер три, който спечели днес надбягванията — отговори Франц; — пък и мислите ли, че може да му се случи нещо лошо?

— Знае ли човек? Нощта е много тъмна, а Тибър е много близо до виа Мачело.

Франц усети, че изтръпва, като видя доколко настроението на херцога и графинята е в съгласие с неговите собствени опасения.

— Затова предупредих в хотела, че имам честта да прекарам вечерта у вас, господин херцог — каза Франц. — За да ме уведомят, щом се върне.

— Я гледайте! — каза херцогът. — Струва ми се, че един от лакеите ми наистина ви търси.

Херцогът не се мамеше: щом забеляза Франц, лакеят се приближи към него.

— Ваше превъзходителство каза той, — собственикът на хотел „Лондон“ е изпратил да ви съобщят, че там ви чака човек с писмо от господин виконт дьо Морсер.

— С писмо от виконт дьо Морсер! — извика Франц.

— Да.

— И кой е този човек?

— Не зная.

— А защо не ми го е донесъл тук?

— Пратеникът не ми даде никакви обяснения.

— Къде е пратеникът?

— Тръгна си, щом видя, че влязох в салона да ви предупредя.

— О, господи! — обърна се графинята към Франц. — Побързайте! Горкият момък, може да му се е случила някаква беда!

— Тичам! — каза Франц.

— Ще се върнете ли да ни съобщите какво става? — попита графинята.

— Да, ако не е нещо сериозно; иначе не зная какво ще стане и с мене.

— Бъдете благоразумен във всеки случай — посъветва го графинята.

— О, бъдете спокойна!

Франц взе шапката си и изскочи веднага. Изпратил бе колата с поръчение да дойде да го вземе в два часа; но за щастие палацо Брачиано, което е на Корсо и на плаца деи Санти Апостоли, е само на десет минути от хотел „Лондон“. Щом наближи хотела, Франц забеляза един мъж, застанал на сред улицата; и не се усъмни нито за миг, че това е именно пратеникът на Албер. Мъжът беше загърнат с плащ. Тръгна към него; но за голяма изненада на Франц мъжът заговори пръв.

— Какво искате от мене, ваше превъзходителство? — запита той и отстъпи назад като човек, който се пази.

— Не сте ли вие човекът с писмо от виконт дьо Морсер?

— Ваше превъзходителство ли е лицето от хотела на Пастрини?

— Да.

— Ваше превъзходителство ли е спътник на виконта?

— Да.

— Как се казва ваше превъзходителство?

— Барон Франц д'Елине.

— Тогава писмото е до ваше превъзходителство.

— Ще трябва ли да се отговори? — запита Франц, като грабна писмото от ръцете му.

— Да; така поне се надява вашият приятел.

— Качете се тогава с мене, за да ви дам отговора.

— Предпочитам да чакам тук — засмя се пратеникът.

— Защо?

— Ваше превъзходителство ще разбере, щом прочете писмото.

— Ще ви намеря значи тук?

— Разбира се.

Франц влезе; на стълбите срещна господин Пастрини.

— Е-е? — запита хотелиерът.

— Какво „ее“? — отвърна Франц.

— Видяхте ли човека, който искаше да говори с вас от името на приятеля ви? — запита Пастрини.

— Да, видях го — отвърна Франц. — Даде ми това писмо. Кажете, моля, да запалят у мене.

Хотелиерът заповяда на един прислужник да придружи Франц със свещ. На младежа се стори, че господин Пастрини е уплашен, а това засили нетърпението му да прочете писмото на Албер; приближи се до свещта, щом я запалиха, и разгъна хартията. Писмото беше писано и подписано от Албер. Франц го препрочете два пъти — толкова неочаквано беше съдържанието му.

Ето го дословно:

„Драги приятелю, щом получите настоящото, бъдете любезен да вземете от портфейла ми, който ще намерите в

четвъртитото чекмедже на бюрото, моето кредитно писмо; прибавете и вашето, ако моето не стигне. Изтичайте у Торлоня, вземете веднага четири хиляди пиастра и ги предайте на приносителя. Необходимо е тази сума да ми бъде изпратена веднага.

Не настоявам повече, защото разчитам на вас, както вие бихте могли да разчитате на мене.

П.п. I believe now in Italian banditti.^[1]

Вашият приятел
Албер дьо Морсер.“

Под тези редове друга ръка бе написала на италиански:

„Se alle sei della mattina le quattro mille piastre non sono nelle mie mani, alle sette il conte Alberto avia cessato di vivere.

Luigi Vampa.“^[2]

Вторият подпис обясни на Франц всичко, включително нежеланието на пратеника да се качи: улицата му се струваше по-сигурно място от стаята на Франц. Албер бе попаднал в ръцете на прочутия разбойнически главатар, в чието съществуване толкова време отказваше да повярва.

Нямаше време за губене. Франц изтича до бюрото, отвори го, намери в посоченото чекмедже портфейла, а в него кредитното писмо: но то беше само за шест хиляди пиастра, от които Албер бе изтеглил вече три хиляди; Франц нямаше никакво кредитно писмо; понеже живееше във Флоренция и бе дошъл в Рим за седем-осем дни, той бе взел стотина луидора, от които му оставаха най-много петдесет.

Трябваше следователно още седем-осемстотин пиастра, за да може да се дотъкми исканата сума. Вярно е, че в подобен случай Франц можеше да разчита на услужливостта на господин Торлоня.

Затова се приготви да се върне незабавно в палацо Брачиано, но една лъчезарна мисъл озари изведнъж ума му.

Сети се за граф дьо Монте Кристо. Тъкмо щеше да прати за господин Пастрини, когато хотелиерът се появи сам пред прага.

— Драги господин Пастрини — каза бързо той, — мислите ли, че графът е тук?

— Да, ваше превъзходителство, току-що се завърна.

— Дали си е легнал вече?

— Не вярвам.

— Тогава позвънете му, моля ви се, и му кажете, че моля за позволение да го посетя.

Господин Пастрини побърза да изпълни дадените нареждания; след пет минути се върна.

— Графът чака ваше превъзходителство — каза той.

Франц прекоси площадката, един прислужник го въведе в стаите на графа. Монте Кристо беше в малък кабинет, с дивани околоръст, който Франц още не бе виждал. Графът стана да го посрещне.

— Какво ви води толкова късно? — попита той. — Да не би да искате случайно да вечеряте? Би било много любезно от ваша страна.

— Не, идвам да поговоря с вас по една много сериозна работа.

— Работа ли? — каза графът, като погледна Франц с обичайния си дълбок поглед. — Каква работа?

— Сами ли сме?

Графът отиде до вратата и се върна.

— Съвсем сами — каза той.

Франц му подаде писмото на Албер.

— Четете.

Графът прочете писмото.

— О! О! — промълви той.

— Прочетохте ли и послеписа?

— Да — каза графът, — виждам: „Se alle sei della mattina le quattro mille piastre non sono nelle mie mani, alle sette il conte Alberto avia cessato di vivere. Luigi Vampa.“

— Какво ще кажете — попита Франц.

— Имате ли исканата сума?

— Да, без осемстотин пиастра.

Графът отиде до едно бюро, отвори го, дръпна чекмедже, пълно със златни монети, и каза:

— Надявам се, че не ще ме оскърбите, като се обърнете към другия?

— Напротив, виждате, че идвам право при вас.

— Благодаря ви. Вземете.

Той направи знак на Франц да вземе колкото пари му трябват.

— А необходимо ли е да се праща тази сума на Луиджи Вампа?

— запитва момъкът, като погледна на свой ред втренчено графа.

— Ей богу! — промълви последният. — Преценете сам. Послеписът е съвсем ясен.

— Струва ми се, че ако си дадете труд да потърсите, бихте могли да намерите някаква възможност, която би опростила преговорите — каза Франц.

— Каква? — запитва учудено графът.

— Ако например отидем заедно при Луиджи Вампа, сигурен съм, че той не ще откаже да освободи Албер.

— На мене ли? А какво влияние смятате, че мога да имам върху този бандит?

— Нима не му оказахте неотдавна услуга, която не се забравя?

— Каква именно?

— Не спасихте ли живота на Пепино?

— О-о! Кой ви каза това?

— Не е важно. Зная.

Графът замълча за миг, смръщил вежди.

— А ще ме придружите ли, ако отида при Вампа?

— Ако присъствието ми не ще ви е неприятно.

— Добре! Съгласен! Времето е хубаво, една разходка из околностите на Рим ще ни бъде само от полза.

— Трябва ли да вземем оръжие?

— За какво?

— Пари?

— Излишно. Къде е човекът, който е донесъл писмото?

— На улицата.

— Чака отговора ли?

— Да.

— Трябва да подразбера къде ще отидем; ще го повикам.

— Безполезно; той отказа да се качи.

— У вас може би; но у мене няма да откаже.

Графът отиде до прозореца към улицата и свирна някакъв особен сигнал. Мъжът с плаща се отстрани от стената и пристъпи до средата на улицата.

— Salite^[3]! — каза графът с тона, с който би заповядал на слуга.

Пратеникът се подчини незабавно, без колебание, дори с готовност, изкачи четирите външни стъпала и влезе в хотела. След пет секунди беше пред вратата на кабинета.

— О! Ти ли си, Пепино? — каза графът.

Вместо да отговори, Пепино падна на колене, хвана ръката на графа и няколко пъти я целуна.

— Я гледай! — учуди се графът. — Още не си забравил, че ти спасих живота! Странно, та оттогава минаха вече цели осем дни.

— Не съм забравил, ваше превъзходителство, и никога няма да забравя — отвърна Пепино с израз на дълбока признателност.

— „Никога“ е голяма дума! Но не е малко и това, че я казваш. Стани сега и отговаряй.

Пепино погледна неспокойно към Франц.

— Можеш да говориш пред негово превъзходителство, той ми е приятел — каза графът. — Позволявате ли да ви нарека така? — добави на френски той, като се обърна към Франц; — потребно е, за да вдъхна доверие у този човек.

— Можете да говорите пред мене — потвърди Франц. — Аз съм приятел на графа.

— Добре тогава — каза Пепино, като се обърна към графа; — ваше превъзходителство ще пита, аз ще отговарям.

— Как виконт Албер попадна в ръцете на Луиджи?

— Ваше превъзходителство, каляската на французина пресрещна няколко пъти колата, гдето беше Тереза.

— Изгората на главатаря ли?

— Да. Французинът я гледаше влюбено. Тереза взе да му отговаря; французинът ѝ хвърли букети, тя също; със съгласие на главатаря, разбира се, който беше в същата кола.

— Какво? — извика Франц. — Нима Луиджи Вампа беше в колата с римските селянки?

— Той я караше, облечен като кочияш — отвърна Пепино.

— После? — попита графът.

— После французинът повдигна маската си; Тереза, пак със съгласието на главатаря, стори същото; французинът поиска да се срещнат; Тереза му определи среща; само че вместо Тереза на стъпалата на Сан Джакомо отиде Бепо.

— Какво? — прекъсна го отново Франц. — Селянката, която му грабна моколетото?

— Беше едно петнадесетгодишно момче — отговори Пепино; — но не е срамота за приятеля ви, че се е хванал в клопката: Бепо е улавял много други, не се бойте!

— И Бепо го отведе извън стените? — попита графът.

— Точно така; една кола чакаше накрай виа Мачело; Бепо се качи в нея и покани французина да го последва; оня не дочака да му повторят поканата. Подаде любезно ръка на Бепо и седна до него. След това Бепо му обяснил, че трябва да отидат в една вила, която се намирала на една левга от Рим. Французинът уверил Бепо, че е готов да го последва и накрай света. Кочияшът минал по улица Рипета и стигнал до вратата Сан Паоло; щом излезли на двеста крачки в полето, французинът станал доста нападателен, тогава Бепо му показал два пищова под носа, а кочияшът спрял колата, обърнал се и сторил същото. В това време четирима от нашите хора, скрити по бреговете на Алмо, се втурнали към вратите на колата. Французинът имал явно желание да се защитава, дори както чух, се поопитал да удуши Бепо, но нищо не можал да направи срещу петима въоръжени мъже. Трябвало да се предаде; свалили го от колата, тръгнали покрай брега на рекичката и го завели при Тереза и Луиджи, които го чакали в катакомбите Сан Себастиано.

— Е-е! — каза графът, като се обърна към Франц. — Струва ми се, че историята не е лоша. Какво ще кажете вие, познавачо?

— Бих я намерил много забавна, ако се бе случила с другого, а не с Албер.

— Работата е — каза графът, — че ако не бяхте ме намерили, тая сполука щеше да излезе малко скъпа на вашия приятел; но успокойте се, ще се свърши само с малко страх.

— Ще отидем ли да го вземем? — попита Франц.

— Разбира се! Още повече като имате предвид, че мястото е много живописно. Знаете ли катакомбите Сан Себастиано?

— Не, никога не съм слизал там, но все се канех някой ден да сляза.

— И ето че ви се представи случай, какъвто мъчно може да се повтори. Имате ли кола?

— Не.

— Няма значение; тук държат обикновено за мене денонощно впрегната кола.

— Денонощно впрегната ли?

— Да. Аз съм много своеобразен; трябва да ви кажа, че понякога, като стана от вечеря посред нощ, ми хрумва да хукна нейде по света и веднага тръгвам.

Графът позвъни веднъж, влезе камериерът му.

— Изкарайте колата от навеса — каза той — и извадете пистолетите от джобовете й. Излишно е да будите кочияша. Ще кара Али.

След миг чуха, че колата спря пред входа.

Графът извади часовника си.

— Дванадесет и половина — каза той. — И в пет часа сутринта да тръгнем, пак ще стигнем навреме; но при такова закъснение приятелят ви би прекарал неприятна нощ, затова е по-добре да препуснем веднага, за да го освободим от ръцете на неверниците. Все още ли желаете да ме придружите?

— Повече от всякога.

— Добре, да вървим!

Франц и графът излязоха, последвани от Пепино. Пред входа намериха колата. Али беше вече на капрата. Франц позна немия роб от пещерата в остров Монте Кристо.

Франц и графът се качиха в затвореното купе; Пепино седна при Али и конете препуснаха в галоп. Али бе получил нареждания предварително, защото пое веднага по Корсо, мина през Кампо Вачино, после по страда Сан Грегорио стигна до вратата Сан Себастиано; пазачът се опита да им прави мъчнотии, но граф дьо Монте Кристо представи разрешително от губернатора на Рим за влизане и излизане във и от града по всяко време на денонощието; бариерата бе вдигната, пазачът получи един луидор за труда си и колата мина.

Пътят, по който вървяха, беше древната виа Апия, с гробници от двете страни. От време на време при светлината на изгряващата луна на Франц се струваше, че някакъв страж се показва иззад някоя развалина; но почти веднага по знак между този страж и Пепино сянката се отдръпваше на тъмно и изчезваше.

Малко преди цирка на Каракала колата спря. Пепино дойде да отвори вратичката и графът слезе заедно с Франц.

— След десет минути — каза Монте Кристо — сме на мястото.

Той дръпна настрана Пепино, даде му съвсем тихо някаква заповед и Пепино тръгна напред с факла, която извадиха от сандъка под капрата.

Минаха още пет минути, през които Франц гледаше как овчарят навлиза през една пътечка из вълнообразните възвишения на хълмистата римска околност и изчезва във високите червеникави треви, напомнящи настръхналата грива на грамаден лъв.

— А сега да вървим подир него — каза графът.

Франц и Монте Кристо тръгнаха по същата пътечка, която след стотина крачки ги отведе по едно нанадолнище в малка долина.

Там забелязаха двама души, които разговаряха в мрака.

— Ще продължаваме ли — обърна се Франц към графа, — или ще трябва да чакаме?

— Да вървим; Пепино трябва да е предупредил часовия за идването ни.

И наистина единият от двамата мъже беше Пепино, другият — бандит, оставен на пост.

Франц и графът се приближиха; бандитът отдаде чест.

— Ако ваше превъзходителство пожелае да ме последва — обърна се Пепино към графа, — входът за катакомбите е на две крачки.

Зад един храсталак между скалите се забелязваше някаква пукнатина, през която човек едва можеше да се провре.

Пепино се промъкна пръв през този отвор; но след няколко крачки подземният ходник се разшири. Той запали факлата и се обърна да види дали другите го следват.

Графът бе влязъл пръв през нещо като избено прозорче, Франц вървеше след него.

Пътеката се спускаше по лек наклон и постепенно се разширяваше: но Франц и графът бяха все още принудени да

пристъпват приведени, и то не редом, а един подир друг. Изминаха така сто и петдесетина стъпки, после ги спря вик:

— Кой?

В същия миг видяха в тъмнината, че пламъкът от факлата им се отрази в цевта на карабина.

— Свой! — каза Пепино.

Пристъпи сам и прошепна нещо на втория часови, който отдаде чест като първия и направи знак на нощните гости, че могат да продължат.

Зад часовия имаше стълба с двадесетина стъпала; след като слязоха по нея, Франц и графът се озоваха в нещо, напomniaщо гробищен кръстопът. Пет пътеки се разделяха като звездни лъчи, а видовете, издълбани в многокатни ниши с форма на ковчег, показваха, че са стигнали най-после в катакомбите.

От една такава ниша, чиито размери не можеха да се забележат, денем проникваше малко светлинка.

Графът сложи ръка върху рамото на Франц.

— Искате ли да видите разбойнически стан на почивка? — попита той.

— Разбира се — отвърна Франц.

— Добре, елате с мене... Угаси факлата, Пепино.

Пепино изпълни нареждането. Франц и графът се озоваха в пълен мрак; но на петдесетина стъпки пред тях по стените продължиха да играят червеникави отблясъци, много по-ясни сега, след като Пепино бе угасил факлата си.

Напредваха мълчаливо; графът вървеше пред Франц, сякаш притежаваше рядкото качество да вижда на тъмно. Впрочем и Франц започваше да се оправя все по-лесно, колкото повече приближаваха към отраженията, по които се водеха.

Тези отражения проникваха през три аркади, от които средната служеше за вход.

От едната страна на аркадите беше ходникът, дето бяха графът и Франц, от другата голяма четвъртитя стая с ниши като споменатите по-рано. Насред стаята имаше четири камъка, служили някога за олтар, както личеше от кръста, който все още стоеше там.

Една единствена лампа върху някаква колона озаряваше с блед, мъждукащ светлик странната гледка, пред която се озоваха двамата

посетители.

Седнал и облегнал лакът до колоната, един мъж четеше с гръб към аркадата, отдето новодошлите го наблюдаваха.

Беше главатарят на бандата, Луиджи Вампа.

Около него, настанени, както им бе хрумнало, легнали, завити в плащовете си или облегнати до каменната ограда около целия колумбариум^[4], се виждаха двадесетина бандити; до всеки стоеше карабината му.

В дъното, пред нещо като вход, който личеше само по това, че мракът там изглеждаше по-плътен, се виждаше часови, едва забележим и безгласен като призрак.

Когато сметна, че Франц се е насладил достатъчно на живописната гледка, графът вдигна пръст до устните си, за да му даде знак да мълчи, изкачи трите стъпала от ходника до колумбариума, влезе в стаята през средната арка и тръгна към Вампа, който беше така потънал в четенето, че не чу стъпките.

— Кой? — извика бодрият часови, забелязал при светлината на лампата, че някаква сянка израства зад главатаря.

При този вик Вампа стана изведнъж, вадейки пистолет от пояса си.

Всички бандити наскачаха в един миг, двадесет карабини насочиха дулата си към графа.

— Е-е! — каза съвсем спокойно той, без да трепне нито гласът, нито мускул по лицето му. — Струва ми се, драги Вампа, че такъв шум е излишен при посрещане на приятел.

— Пушки при нозе! — извика главатарят, като махна заповеднически с едната ръка и свали почтително шапка с другата.

После се обърна към странната личност, която властвуваше над цялата обстановка:

— Извинете, господин графе, но толкова малко очаквах честта да ви видя тук, та не можах да ви позная.

— Изглежда, че изобщо имате къса памет, Вампа — отвърна графът. — Затова забравяте не само лицата на хората, но и условията, които сте уговаряли с тях.

— Какви условия съм забравил, господин графе? — попита бандитът като човек, който, ако е сгрешил, е готов да поправи грешката си.

— Не уговорихме ли — каза графът, — че ще зачитате не само моята лична неприкосновеност, но и тази на приятелите ми?

— И кога съм нарушил спогодбата, ваше превъзходителство?

— Тази вечер сте отвлекли и сте докарали тук виконт Албер дьо Морсер; е, добре! — продължи графът с тон, от който Франц изтръпна. — Този момък е мой приятел. Този момък е отседнал в същия хотел, дето съм и аз, този момък се разхожда осем дни по Корсо в моята каляска, а въпреки това, повтарям, вие сте го отвлекли, докарали сте го тук и — добави графът, като извади от джоба си писмото — искате за него откуп като за кой да е непознат.

— Вие там, защо не ми казахте тия работи? — викна главатарят, като се обърна към хората си, които се отдръпнаха веднага пред погледа му; — защо ме накарахте да се изложя така, като не устоя на думата си пред човек като господин графа, комуто всички тук сме в ръцете? Кълна се в кръста на Исуса, ако някой от вас е знаел, че този младеж е приятел на негово превъзходителство, веднага ще му тегля куршума!

— Е-е? — обърна се графът към Франц. — Казах ли ви, че трябва да е станала грешка?

— Не сте ли сам? — попита обезпокоеният Вампа.

— Дойдох с лицето, до което е било изпратено писмото, защото исках да му докажа, че Луиджи Вампа е човек, който държи на думата си. Елате, ваше превъзходителство — каза той на Франц, — ето Луиджи Вампа, който ще ви каже сам дали не съжaliaва за сторената грешка.

Франц се приближи; главатарят пристъпи към него.

— Добре дошли, ваше превъзходителство — каза той. — Чухте какво каза графът и какво му отговорих; ще добавя, че не бих искал никога за някакви четири хиляди пиастра, колкото бях определил откупа за вашия приятел, да се случи такова нещо.

— Но къде е пленникът? — запита Франц, като се огледа неспокойно. — Не го виждам.

— Надявам се, че не се е случило нещо с него? — намръщи се графът.

— Пленникът е ей там — каза Вампа и посочи нишата, пред която се разхождаше дежурният часови. — Ще отида да му съобщя лично, че е свободен.

Главатарят тръгна към мястото, което им бе посочил, а Франц и графът го последваха.

— Какво прави пленникът? — обърна се Вампа към часовия.

— Ей богу, не знам, капитане — отвърна бандитът; — повече от час не съм го усетил да мръдне.

— Елате, ваше превъзходителство! — каза Вампа.

Графът и Франц изкачиха седем-осем стъпала, като вървяха все подир главатаря, който дръпна едно резе и отвори някаква врата.

Зад нея, при светлината на лампа като онази в колумбариума, видяха, че Албер се бе загърнал в плаща на един бандит и спеше спокойно в ъгъла.

— Я гледайте! — каза графът със своята особена усмивка. — Не е лошо за човек, който трябваше да бъде разстрелян в седем часа сутринта.

Вампа гледаше почти с възхищение заспалия Албер; личеше, че не е равнодушен към това доказателство за безстрашие.

— Имате право, господин графе — промълви той, — този човек трябва да ви е приятел.

После приближи до Албер и го докосна по рамото.

— Ще благоволите ли да се събудите, ваше превъзходителство?

Албер се протегна, потърка клепачи и отвори очи.

— О? Вие ли сте, капитане? Не биваше да ме събуждате! Сънувах чудесен сън: сънувах, че танцувам галоп у Торлоня с графиня Г.!

Извади часовника си, който бе задържал, за да следи сам за времето.

— Един и половина сутринта! — каза той. — Защо, дявол да ви вземе, ме събуждате по това време?

— За да ви кажа, че сте свободен, ваше превъзходителство.

— Драги — продължи Албер със свършено спокойствие, — помнете за в бъдеще правилото на Наполеон Велики: „Събуждайте ме само при лоши вести“. Ако ме бяхте оставили да си поспя, щях да си доиграя галопа и щях да ви бъда признателен цял живот... Платиха значи откупа?

— Не, ваше превъзходителство.

— Е, как съм свободен тогава?

— Дойде да ви изиска някой, комуто не мога нищо да откажа.

— Тук ли дойде?

— Тук.

— Я гледай, много любезно от негова страна. — Албер се огледа и забеляза Франц.

— Какво? — каза той. — Вие ли, драги Франц, проявихте такава преданост — дойдохте чак дотук?

— Не аз — отговори Франц, — а нашият съсед, граф дьо Монте Кристо.

— Ей богу, господин графе — извика весело Албер, като оправяше връзката и маншетите си, — вие сте наистина незаменим човек и се надявам, че ще ме смятате за ваш вечен длъжник най-напред за колата, а след това и за сегашната история! — и протегна ръка на графа, който потрепера, преди да му подаде своята, но все пак я подаде.

Бандитът гледаше смаян тази картина; очевидно беше свикнал да вижда пленниците си да треперят пред него, а ето че насмешливостта на този не бе се променила; Франц пък беше във възторг, че Албер бе спасил, макар и пред един бандит, националната чест.

— Драги Албер — каза той, — ако побързате, ще имаме време да завършим вечерта у Торлоня; вие ще продължите галопа оттам, дето сте го прекъснали, и няма да се сърдите на сеньор Луиджи, който се държа наистина великолепно по време на цялата случка.

— Прав сте! — отговори Албер. — Ще можем да стигнем в два часа. Сеньор Луиджи продължи той, — трябва ли да изпълня още някаква формалност, преди да се разделя с ваше превъзходителство?

— Никаква, господине — отвърна бандитът. — Свободен сте вече като вятъра.

— В такъв случай желая ви дълъг и весел живот! Хайде, господа, да вървим!

Последван от Франц и графа, Албер слезе по стъпалата и мина през голямото четвъртито помещение; всички бандити стояха прави, с шапка в ръка.

— Дай ми факлата, Пепино! — каза главатарят.

— Защо ви е? — попита графът.

— За да ви изпратя — каза главатарят; — това е най-малката почит, която мога да окажа на ваше превъзходителство.

Той взе от ръцете на овчаря запалената факла и тръгна пред гостите не като слуга, който изпълнява ролепно задължение, а като крал, пристъпващ пред посланици.

Като стигна до вратата, се поклони.

— Сега, господин графе, изказвам отново съжаленията си и се надявам, че няма да ми се сърдите за станалото?

— Не, драги Вампа — отвърна графът; — вие изкупихте грешката си така красиво, щото човек може просто да ви е благодарен, загдето сте я извършили.

— Господа — продължи главатарят, като се обърна към двамата младежи, — предложението ми няма да ви се стори може би много привлекателно; но ако ви се прииска някога да ме посетите пак, ще сте добре дошли, където и да бъда.

Франц и Албер се поклониха. Графът излезе пръв, Албер подир него, Франц остана последен.

— Ваше превъзходителство желае да ме попита нещо? — каза усмихнато Вампа.

— Да, признавам — отговори Франц, — бих любопитствувал да зная какво четяхте с такова внимание, когато дойдохме.

— Коментарите на Цезар — каза бандитът. — Това е любимата ми книга.

— Е-е, няма ли да дойдете? — попита Албер.

— Идвам — отвърна Франц. — Ето ме!

И излезе през прозорчето. Направиха няколко крачки из полето.

— О, извинете! — каза Албер, като се върна малко назад. — Ще позволите ли, капитане?

И запали пура от факлата на Вампа.

— Сега, господин графе — каза той, колкото е възможно по-бързо! Безкрайно много държа да довърша тази нощ у херцог Брачиано.

Намериха колата, гдето я бяха оставили; графът каза на Али само една дума на арабски и конете се понесоха в галоп.

Беше точно два часът по часовника на Албер, когато двамата приятели влязоха в балния салон.

Появата им направи сензация; но тъй като влязоха заедно, тревогите за Албер моментално се забравиха.

— Госпожо — каза виконт дьо Морсер, като пристъпи към графинята, — вчера имахте добрината да ми обещаете един галоп; малко закъснях да си поискам изпълнението на това мило обещание; но моят приятел, чиято добросъвестност ви е известна, ще ви потвърди, че не е по моя вина.

И тъй като в този миг музиката засвири валс, Албер обгърна талията на графинята и изчезна заедно с нея във вихъра на танца.

През това време Франц размисляше за странното потръпване на граф дьо Монте Кристо, когато се видя принуден да подаде ръка на Албер.

---

[1] *«Сега вече вярвам в италианските бандити»* (англ.). Б.пр. ↑

[2] *„Ако в шест часа сутринта четирите хиляди пиастра не са в ръцете ми, в седем часа граф Алберто няма да е между живите. Луиджи Вампа“* (итал.) Б.пр. ↑

[3] *Salite* (итал.) — качете се. Б.пр. ↑

[4] *Колумбариум* — помещение за пазене на пепел или кости на мъртъвци. Б.пр. ↑

XXXVIII. СРЕЩАТА

Първата дума на Албер, щом стана на другия ден, бе да направят посещение на графа; беше му благодарил вечерта, но съзнаваше, че услуга като тази, която графът му бе направил, си струва двойна благодарност.

Франц, когото граф дьо Монте Кристо привличаше и плашеше, не пожела да пусне приятеля си сам у тоя човек и го придружи; въведоха ги в салона; след пет минути влезе и графът.

— Господин графе — започна Албер, като пристъпи към него, — позволете да ви повторя тази сутрин това, което изразих така зле снощи; не ще забравя никога при какви обстоятелства ми се притекохте на помощ и ще помня винаги, че почти ви дължа живота си.

— Драги съседе — отвърна със смях графът, — вие преувеличавате задълженията си към мене. Дължите ми само това, че спестихте някакви си двадесет хиляди франка от сумата, определена за пътешествието ви, и нищо повече; както виждате, не си струва трудът да говорим по този въпрос. А вие — добави той — позволете да ви поздравя за възхитителната ви непринуденост и нехайство.

— Какво да правя, графе! — каза Албер. — Представих си, че съм се скарал с някого, при което е последвал дуел; и исках да покажа на тия бандити едно нещо че по света стават всеки ден дуели, но само французите умеят да се бият със смях. И все пак, тъй като от това моето задължение към вас не намалява, дойдох да ви запитам дали аз, приятелите и познатите ми не бихме могли да ви услужим с нещо. Баща ми, граф дьо Морсер, по произход испанец, се радва на високо обществено положение и във Франция, и в Испания и аз идвам да поставя на ваше разположение себе си, както и всички, които ме обичат.

— Трябва да призная, господин дьо Морсер — каза графът, — че очаквах вашето предложение и го приемам с радост. Аз вече си бях намислил да ви поискам една голяма услуга.

— Каква?

— Никога не съм бил в Париж; не го познавам...

— Наистина ли? — извика Албер. — Могли сте да живеете досега, без да видите Париж? Просто невероятно!

— И все пак е вярно; но чувствавам като вас, че е невъзможно вече да не се запозная със столицата на мислещия свят. Нещо повече: може би щях да направя отдавна това необходимо пътешествие, ако познавах човек, който би ме въвел в обществото, гдето нямам никакви връзки.

— О! Човек като вас! — извика Албер.

— Много сте любезен; но тъй като нямам друга заслуга освен тази, че мога да се състезавам като милионер с господин Агуадо или господин Ротшилд, а пък не отивам в Париж да играя на борсата, това дребно обстоятелство ме спираше. Вашето предложение сега ме кара да се реша. Обещавате ли, драги господин дьо Морсер (графът придружи тия думи с особена усмивка), обещавайте ли, когато отида във Франция, да ми отворите вратите на това общество, за което ще бъда чужд като някой хурон^[1] или кохинхинец?

— О, колкото за това, господин графе, от все сърце ви обещавам!
— отговори Албер. — Още повече защото (не ми се надсмивайте, драги Франц) тази сутрин получих писмо да се върна в Париж, за да се сродя с едно много приятно семейство, което има големи връзки в парижкото общество.

— Чрез брак ли? — запита със смях Франц.

— Да, разбира се! Така че, като дойдете в Париж, ще ме намерите вече улегнал и може би задомен човек. Това ще подхожда много на вродената ми сериозност, нали? Във всеки случай, графе, повтарям аз и близките ми сме от душа и сърце ваши.

— Приемам — каза графът. — Защото, уверявам ви, само това ми липсваше, за да осъществя отдавна замислените намерения.

Франц не се усъмни нито за миг, че тези намерения бяха същите, за които графът бе вече намекнал в пещерата на остров Монте Кристо, и докато графът изказваше тия думи, го загледа, за да се опита да долови в изражението му някакво откровение за целите, които го водят в Париж; но беше много трудно да се проникне в душата на този човек, особено когато той забулваше с усмивка достъпа до нея.

— Слушайте, графе — започна Албер, възхитен, че ще може да представи в обществото човек като Монте Кристо, — да не би това да е едно от ония хвърчащи намерения, каквито човек прави с хиляди, докато пътешествува, и понеже са построени на пясък, се събарят от първия ветреца?

— Не, честно слово — отвърна графът; — искам да отида в Париж и трябва да отида.

— Кога?

— Кога ще се върнете вие?

— Аз ли? — запита Албер. — Боже мой! Най-късно след петнадесет дни или три седмици; колкото време трябва за път.

— Добре — каза графът, — аз ви давам три месеца; виждате, че не съм припрян.

— И след три месеца — извика радостно Албер — ще почукате у нас?

— Искате ли среща в точно определен ден и час? — попита графът. — Предупреждавам ви, че съм отчайващо точен.

— В определен ден и час ще бъде чудесно — каза Албер.

— Добре, така да бъде! — той протегна ръка към календара, окачен до огледалото. — Днес сме 21 февруари (извади часовника си), десет и половина сутринта. Желаете ли да ме чакате на 21 май в десет и половина сутринта?

— Чудесно! — каза Албер. — Закуската ще бъде готова.

— Живеете?

— На улица Елдер № 27.

— Сам ли живеете, няма ли да ви стеснявам?

— Живея в дома на баща си, но в свършено отделен павилион в двора.

— Добре.

Графът взе бележника си и записа: „Улица Елдер № 27, 21 май, десет и половина сутринта“.

— А сега — каза той, като прибра бележника си в джоба — можете да бъдете сигурен, че стрелката на стенния часовник няма да бъде по-точна от мене.

— Ще ви видя ли, преди да замина? — запита Албер.

— Зависи: кога заминавате?

— Заминавам утре в пет часа следобед.

— В такъв случай ви казвам сбогом. Имам работа в Неапол и ще се завърна тук едва в събота вечер или в неделя сутрин. А вие, господин барон — обърна се графът към Франц, — също ли заминавате?

— Да.

— За Франция ли?

— Не, за Венеция. Аз оставам още една-две години в Италия.

— Значи няма да се видим в Париж?

— Страхувам се, че не ще имам тази чест.

— Тогава, господа, добър път — каза графът на двамата приятели, като им подаде едновременно ръце.

Франц се ръкуваше за пръв път с графа; и изтръпна, защото ръката му беше студена като ръка на мъртвец.

— Още веднъж — каза Албер, — уговорено на честна дума, нали? Улица Елдер 27, 21 май, десет и половина сутринта.

— 21 май, десет и половина сутринта, улица Елдер 27 — повтори графът.

След това двамата младежи се поклониха на графа и излязоха.

— Какво ви е? — обърна се Албер към Франц, когато се прибраха. — Изглеждате загрижен.

— Да — отвърна Франц, — признавам, че графът е твърде особен човек и аз се тревожа от срещата, която ви определи в Париж.

— Тревожите се... от срещата? О, да не сте полудял, драги Франц? — извика Албер.

— Какво да се прави — каза Франц, — полудял, не полудял, така е.

— Слушайте — продължи Албер, — много се радвам, че ми се удава случай да ви кажа това; аз намирам, че вие бяхте винаги доста студен към графа, който, според мене, се държа винаги прекрасно с нас. Да нямате нещо против него?

— Може би.

— Да не би да сте го виждали вече, преди да го срещнем тук?

— Да.

— Къде?

— Обещавате ли да не споменете нито дума от това, което ще ви разкажа?

— Обещавам.

— Честна дума?

— Честна дума.

— Добре. Слушайте тогава.

И Франц разказа на Албер екскурзията си на остров Монте Кристо, дето бе намерил екипаж от контрабандисти, между които и двама корсикански бандити. Наблегна особено върху всички подробности от приказното гостоприемство на графа в пещерата от Хиляда и една нощ; разказа му за вечерята, хашиша, статуите, действителността и съня, каза му как, когато се събудил, като единствено доказателство и спомен от всички тия събития видял само малката яхта, която плавала към порто Векио.

После разказа за Рим, за вечерта в Колизея, за дочутия разговор между графа и Вампа, когато графът му обещал да измоли помилване за Пепино и както читателите вече можаха сами да преценят, бе изпълнил така блестящо това обещание.

Накрай стигна до приключението от миналата нощ, до затруднението, в което се бе озовал, като беше забелязал, че не му достигат шестседемстотин пиастра, за да допълни исканата сума; как му бе хрумнало да се обърне към графа, как това хрумване бе завършило така живописно и щастливо.

Албер слушаше смаян.

— Е-е? — каза най-после той, след като Франц свърши. — Какво осъдително виждате във всичко това? Графът пътешествува, има собствена яхта, защото е богат. Идете в Портсмут или в Саутамптън, ще видите, че пристанищата са задръстени от яhti на богати англичани, които имат същата слабост. За да знае къде ще спре в екскурзиите си, за да не се храни по ресторанти, дето ни тровят с отвратителна храна, мене от четири месеца, а вас от четири години; за да не спи в ужасните легла, в които човек не може да заспи, той си е уредил един заслон на Монте Кристо; след като го урежда, му минава през ум, че тосканското правителство може да го изгони, а тогава разходите му да отидат на вятъра, затова купува островчето и взема името му. Порове се из спомените си, драги, и ми кажете колко ваши познати са взели името на имения, които никога не са притежавали.

— А корсиканските бандити в екипажа му? — запита Франц.

— Какво чудно има в това? Вие знаете по-добре от всеки друг, че корсиканските бандити не са крадци, а чисто и просто бегълци,

прокудени из своето село или град поради някаква вендета^[2]; и човек може да се срещне с тях, без да излага името си; лично аз заявявам, че ако отида някога в Корсика, преди да се представя на губернатора и префекта, ще се представя на бандитите в Коломба, ако мога да ги открия, разбира се; намирам ги очарователни.

— Но Вампа и шайката му — възрази Франц — са бандити, които спират пътниците, за да вършат обири; предполагам, че няма да отречете това. А какво ще кажете за влиянието на графа върху такива хора?

— Ще кажа, драги, че тъй като по всяка вероятност дължа живота си на това негово влияние, не на мене се пада да го осъждам много строго. Така че, вместо да смятам като вас, че това е углавно престъпление, ще ми позволите да го оправдая, ако не защото ми е спасил живота, което е може би малко прекалено, то поне защото ми спести четири хиляди пиастра или не по-малко от двадесет хиляди франка в наши пари, една сума, на каквата сигурно не биха ме оценили във Франция. А това потвърждава — добави със смях Албер, — че никой не е пророк в своята страна.

— Тъкмо така! Но кажете ми, откъде е графът? Какъв език говори? Откъде взема средства за съществуване? Откъде е огромното му богатство? Каква е първата част на тайнствения, неизвестен живот, оставила такъв мрачен и мизантропски отпечатък върху втората? Ето какво бих желал да узная на ваше място.

— Драги Франц — започна пак Албер, — когато получихте писмото ми и разбрахте, че ще имаме нужда от съдействието на графа, вие отидохте и му казахте: „Моят приятел Албер дьо Морсер се намира в опасност; помогнете ми да го избавя от тази беда!“ Нали така?

— Да.

— Попита ли ви той: „Кой е този господин Албер дьо Морсер? Откъде води началото си неговото име? Или богатството му? Откъде взема средства за съществуване? От коя държава е? Къде е роден?“ Кажете, попита ли ви за тия неща?

— Признавам, че не.

— Дойде и нищо повече. Измъкна ме от ръцете на господин Вампа, където въпреки самонадеяното ми държане, както се изразихте, признавам, че не се чувствах блестящо. Е добре, драги! Когато в замяна на подобна услуга ми поискат да направя за този човек това,

което вършим всеки ден за първия срещнат руски или италиански княз, който минава през Париж, с други думи — да го представя в обществото, искате да му откажа ли? Хайде де, да не сте полудели?

Трябва да се признае, че — за разлика от друг път — всички основания бяха сега на страната на Албер.

— Добре — въздъхна Франц. — Постъпвайте, както желаете, драги виконте; признавам, че това, което ми казвате, е съвсем правдоподобно; но не по-малко вярно е все пак, че граф дьо Монте Кристо е странен човек.

— Граф дьо Монте Кристо е филантроп. Той не ви каза с какво намерение идва в Париж. Аз ще ви кажа! Идва да се състезава за наградата Монтион^[3]; и ако за да я получи, не му достига само моят глас и съдействието на онзи страшно грозен господни, който раздава наградите — е добре! Аз ще му дам гласа си и ще му осигуря това съдействие. Но да не говорим вече за това, драги Франц, ами да обядваме и да отидем още веднъж в „Свети Петър“.

Постъпиха, както предложи Албер, а на другия ден в пет часа следобед двамата младежи се разделиха. Албер дьо Морсер замина за Париж, Франц д'Епине за Венеция — да прекара там петнадесетина дни.

Но преди да се качи в колата, Албер предаде на камериера в хотела — дотолкова се страхуваше гостът му да не устои на срещата — една картичка за граф дьо Монте Кристо, върху която под името „виконт Албер дьо Морсер“ беше написано с молив:

21 май, десет и половина сутринта, 27, улица Елдер.

---

[1] *Хурони* — индианско племе от Северна Америка. Б.пр. ↑

[2] *Вендета* (итал.) — кръвно отмъщение. Б.пр. ↑

[3] *Монтион* (Жан-Батист, барон дьо) — френски филантроп, основател на награда за добродетелност и литература (1733–1820) Б.пр. ↑

XXXIX. ГОСТИТЕ

В дома на улица Елдер, закъдето Албер дьо Морсер бе уговорил в Рим среща с граф дьо Монте Кристо, на 21 май сутринта се правеха приготовления, за да бъде удържана с чест дадената дума.

Албер дьо Морсер живееше в павилион, който се намираше в един ъгъл на големия двор, срещу друга постройка, предназначена за прислугата. Само два прозореца от този павилион гледаха към улицата, други три бяха към двора, а отсрещните два към градината.

Между двора и градината се издигаше просторният модерен дом на граф и графиня дьо Морсер, построен в грозния архитектурен стил от времето на империята.

Откъм улицата, по цялата ширина на имението, се издигаше зид, по който бяха иззидани на еднакви разстояния саксии за цветя, а по средата имаше желязна врата с позлатени стрели, отдето беше парадният вход за жилището; през друга вратичка, почти долепена до къщичката на вратаря, влизаха и излизаха прислужниците или учителите, които идваха пеш.

В отреждането на този павилион за жилище на Албер се съзираше нежната загриженост на майка, която не желае да се раздели със сина си, но все пак разбира, че младеж на такава възраст се нуждае от пълна свобода. Съзираше се, нека признаем, и разумният егоизъм на младежа, влюбен в свободния бездееен живот на син от добро семейство, позлатен от родителите му като кафез на затворена птица.

През двата прозореца към улицата Албер дьо Морсер можеше да наблюдава какво става навън. Този външен живот е страшно необходим за младите хора, които желаят непременно светът да е в обсега на кръгозора им, дори когато този кръгзор се състои само от една улица! След като направеше наблюденията си, ако му се стореше, че заслужават по-подробно проучване, Албер дьо Морсер можеше да продължи издирванията си, като излезе през една вратичка, съседна със споменатата вече малка врата до къщичката на вратаря и заслужаваща по-подробно описание.

Тази вратичка изглеждаше забравена и напълно изоставена от всички още от времето, когато къщата е била построена, толкова беше скрита и прашна; само грижливо смазаната брава и панти сочеха непрестанното ѝ тайно използване. Тази потайна вратичка си съперничеше с двете други и нехаеше за вратаря, от чиято бдителност и юрисдикция се изплъзваше, като се отваряше подобно на прочутия вход за пещерата от Хиляда и една нощ вместо с вълшебния „сезам“ на Али баба със заклинание, изречено с най-нежни гласове, или с уговорено подраскване от най-тънки пръстчета.

През тази врата се влизаше в просторен тих коридор, който служеше за хол; в дъното една врата вдясно водеше в трапезарията на Албер, с прозорци към двора, а друга врата вляво — към салона, с прозорци към градината. Гъсти храсти и разклонени пред прозорците пълзящи растения закриваха откъм двора и градината вътрешността на двете стаи, единствените, гдето биха могли да проникнат любопитни погледи; защото само те се намираха в приземния етаж.

В първия етаж имаше също две стаи, към които се добавяше и трета над хола. Трите стаи бяха салон, спалня и будоар.

В салона долу имаше само нещо като алжирски диван за пушачи.

От будоара в първия етаж се влизаше в спалнята, а през една невидима вратичка се излизаше на стълбите. Както може да се забележи, взети бяха всички предпазни мерки.

Над първия етаж имаше просторно ателие, което бяха разширили чрез събаряне на стени и прегради; невъобразимо безредие, дето любителят на изкуството се състезаваше с разглезения светски младеж. Тук се подслоняваха и натрупваха всички последователни хрумвания на Албер: ловни рогове, контрабаси, флейти, цял оркестър, защото на Албер бе хрумнало по едно време да се занимава с музика; триножници, палитри, постели — защото музикалното хрумване бе последвано от увлечение по живопис; и накрай рапири, ръкавици за бокс, всякакви видове двуостри мечове и бастуни — защото според традициите на модните младежи от нашата епоха Албер дьо Морсер се занимаваше с безкрайно по-голямо постоянство от това, което бе посветил на музиката и живописата, с трите изкуства, които завършват възпитанието на всеки лъв — фехтовка, бокс и бой с бастуни; и в това помещение, отредено за всички видове физически упражнения, той посрещаше последователно Гризие, Кукс и Шарл Лебуше.

Останалите мебели в това предпочитано помещение бяха стари скринове от времето на Франсоа I, пълни с китайски порцелан, японски вази, фаянси от Лука дела Робиа^[1] и съдове от Бернар дьо Палиси^[2]; старинни кресла, в които са седели може би Анри IV или Сюли^[3], Луи XIV или Ришельо; защото две от тези кресла, украсени с резба, сред която блестяха три светлосини лилии о кралска корона, изхождаха очевидно от хранилищата на Лувъра или на някой друг кралски дворец. Върху тия кресла със строги, тъмни цветове бяха нахвърляни безразборно разкошни платове в ярки багри, боядисвани на персийско слънце или изработени от жителки на Калкута и Чандернагор^[4]. Никой не би могъл да каже какво търсят тук тия платове; те радваха окото в очакване на предназначение, неизвестно и за самия им притежател, и озаряваха помещението със своите меки, златисти отражения.

На най-видно място беше пианото от палисандър, изработено от Роле и Бланше, съобразено с размерите на нашите лилипутски салони, но все пак спотаило цял оркестър в своята тясна, звучна кухня, затиснато от шедьоврите на Бетовен, Вебер, Моцарт, Хайдн, Гретри и Порпора.

Навсякъде, покрай стените, над вратите, по тавана, се виждаха саби, ками, крикове, топузи, секири, инкрустирани и позлатени рицарски доспехи; хербариуми, късове минерали, препарирани птици, разперили в неподвижен полет своите огнени крила и вечно отворена човка.

Не ще и дума, че тази стая беше любимото убежище на Албер.

Но в деня на срещата младежът, в неофициално облекло, бе настанил главната си квартира в малкия салон на приземния етаж. Там, на масичка пред широк мек ъглов диван, в любимите на холандците напукани фаянсови купи, блестяха всички видове тютюн, от жълтия петербургски до черния синайски, а между тях и мериландски, порторико и латакие. До купите в кутии от уханно дърво бяха наредени по големина и качество разни видове пури — пурос, регалиа, хавана и манила; най-после в отворен шкаф цяла колекция от немски лули, чибуци с кехлибарен мундщук; украсени с корали и инкрустирани със злато наргилета с дълги, навити като змии марокинови тръби, очакваха хрумването или избора на пушача. Албер бе следил лично нареждането или по-скоро симетричното безредие, което гостите на

съвременен обяд обичат да съзерцават след кафето, през дима, излизащ от устата им към тавана в удължени, волни спирали.

В десет без четвърт влезе камериерът. Петнадесетина годишно момче, което говореше само английски и се наричаше Джон — единствена прислуга на Морсер в обикновени дни. Домашният готвач беше, разбира се, на негово разположение, а при важни случаи можеше да използва и личния лакей на графа. Камериерът, именуван Жермен, се радваше на пълното доверие на младия господар; той донесе връзка вестници, които остави на масата, и пакет писма, които подаде на Албер.

Албер хвърли разсеян поглед върху различните пратки, избра два парфюмирани плика с красив почерк, отвори ги и зачете не особено внимателно.

— Как пристигнаха тези писма? — попита той.

— Едното по пощата, другото го донесе лакеят на госпожа Данглар.

— Съобщете на госпожа Данглар, че приемам мястото, което ми предлага в ложата си... Почакайте... подир обед ще наминете у Роза да ѝ кажете, че ще отида да вечерям с нея след операта, както ме кани; ще ѝ занесете шест бутилки вино: кипърско, херес, малага и едно буренце стриди от Остенде... Стридите ще вземете от Борел, но не забравяйте да кажете, че са за мене.

— Кога ще желае господарят да закуси?

— Колко е часът?

— Десет без четвърт.

— Добре, пригответе точно за десет и половина. Дебре ще бъде принуден може би да отиде в министерството си... Впрочем... (Албер погледна бележника си) тъкмо този час бях определил на графа: 21 май, десет и половина сутринта; и макар да не вярвам много на обещанието му, искам да бъда точен. Да, да не забравя, знаете ли, дали госпожа графинята е станала?

— Ако господин виконтът желае, ще се осведомя.

— Да... ще ѝ поискате един сервиз за ликьор, защото моят е непълен, и ще ѝ кажете, че ще имам честта да мина у нея към три часа, а освен това моля за позволение да ѝ представя някого.

Камериерът излезе. Албер се изтегна на дивана, скъса бандерола на два-три вестника, погледна програмата на театрите, намръщи се,

като видя, че има опера, а не балет, потърси напразно в обявите за парфюми зъбната упойка, която му бяха препоръчали, и захвърли последователно трите най-четени парижки вестника, като промълви през удължена прозявка:

— Тези вестници стават наистина все по-безинтересни.

В същия миг пред вратата спря лек файтон и камериерът влезе отново да съобщи за идването на господин Дебре. Висок, бледен, рус младеж със самоуверен сив поглед и студени тънки устни, в син фрак с позлатени гравирани копчета, бяла връзка и рогов монокъл с копринен кордон, който успяваше да закрепил понякога под дясната си вежда, влезе, без да се усмихне и без да продума.

— Добър ден, Люсиен... добър ден! — поздрави го полуофициално Албер. — Плашите ме, драги, с вашата точност! И не само точност! Чаках ви последен, а вие идвате в десет без пет, когато срещата е определена за десет и половина! Истинско чудо! Да не би да е паднало правителството?

— Не, драги — каза гостът, като хлътна в дивана. — Успокойте се, продължаваме да се клатушкаме, но не падаме и почвам да вярвам, че отивам чисто и просто към несменяемост; освен това работите на полуострова съвсем ще ни затвърдят.

— Да, наистина, вие изгонвате Дон Карлос.

— Не, драги, да не смесваме нещата; ние просто го отвеждаме отсам границата и му оказваме кралско гостоприемство в Бурж.

— В Бурж ли?

— Да, и няма защо да се оплаква, дявол да го вземе: Бурж е бил столица на крал Шарл VII. Какво, не знаехте ли? Та от вчера цял Париж го знае, а на борсата новината е била известна още завчера, защото господин Данглар (не зная как този човек узнава новините едновременно с нас), господин Данглар бе закупил акции, от които спечели цял милион.

— А вие — нова декорация, както изглежда; защото виждам синя лентичка на брошката за ордените ви.

— Да! Изпратиха ми звездата на ордена Шарл III — отвърна нехайно Дебре.

— Не се преструвайте на равнодушен, признайте, че ви е било приятно да я получите.

— Вярно е; звездата стои добре като допълнително украшение на закопчан черен фрак; елегантно е.

— И така — усмихна се Морсер — човек заприличва на уелски принц^[5] или на райхщадския херцог^[6].

— Затова именно съм подранил, драги.

— Защото сте получили звездата на Шарл III и искате да ми съобщите тази приятна вест?

— Не; защото цяла нощ съм разпращал писма: двадесет и пет дипломатически телеграми. Прибрах се в къщи на разсъмване и се опитах да заспя, но ме заболя глава. Станах и отидох на езда. В Булон ме налегна скука и глад: тия врагове вървят нарядко заедно, но този път се бяха съюзили против мене един вид Шарло-републикански съюз; тогава си спомних, че тази сутрин у вас има пир и ето ме: гладен съм, нахранете ме; отегчен съм, разсейте ме.

— Това е мой домакински дълг, драги приятелю — каза Албер, като позвъни на лакея, докато Люсиен подхвърляше разгънатите вестници с върха на своето камшиче със златна дръжка, украсена с тюркоази; — Жермен, чаша херес и бисквити. А дотогава, драги Люсиен, ето ви пури, контрабандни, разбира се; настоявам да ги опитате и да предложите на вашия министър да ни продава от тях вместо ореховите листа, които натрапва на добрите граждани.

— Не мога и да помисля такова нещо, дявол да го вземе! Щом ви ги достави правителството, не само няма да ги купувате, но ще кажете, че са отвратителни. Впрочем това не е работа на вътрешното министерство, а на министерството на финансите: обърнете се към господин Юман, отделение за косвени данъци, коридор А, № 26.

— Вие наистина ме учудвате с обсега на познанията си — каза Албер. — Но вземете пура, моля!

— О, драги виконте — каза Люсиен, като запали една манила от розовата свещ в позлатения сребърен свещник и се изтегна на дивана, — ах, драги виконте, колко сте щастлив, че не сте на служба! Наистина не съзнавате щастието си!

— А какво бихте правили вие, драги умиротворителю на кралства — отвърна с лека насмешка Морсер, — ако не бяхте на служба? Да сте частен секретар на министър, запознат едновременно с големите европейски сплетни и с дребните парижки интриги; да се грижите за охраната на крале и главно на кралици, да свиквате на

събрания партии, да ръководите избори; да постигате от кабинета си с перо и телеграф повече от това, което Наполеон е постигал на бойното поле със сабята и победите си; да имате двадесет и пет хиляди франка рента извън заплатата си; кон, за който Шато Рено ви предлага четиристотин луидора, а вие отказвате да го дадете; да имате шивач, който никога не ви похабява панталон; да посещавате операта, жокей-клуба и театъра Вариете и да се чудите къде да се развлечете? Добре, ще ви намеря развлечение.

— Как?

— Като ви запозная със съвършено нов човек.

— Мъж или жена?

— Мъж.

— О! Достатъчно мъже познавам вече!

— Но като той, за когото ви говоря, не сте виждали.

— Откъде е? Открай света ли?

— От по-далеко може би.

— Дявол да го вземе! Надявам се, че не той ще донесе закуската ни!

— Бъдете спокоен, приготвят я в кухнята на майка ми. Гладен ли сте?

— Признавам, че съм, макар да е малко унизително. Но снощи вечерях у господин дьо Вилфор; а забелязали ли сте, драги приятелю, че у тия прокурори се вечеря всякога много лошо? Човек би казал, че имат угризения.

— Ех, ще подценявате вечерите у другите, сякаш много хубаво се вечеря у вашите министри.

— Може и да е така, но ние поне не каним прилични хора; и ако не бяхме принудени да каним на вечеря разни нехранимайковци, които мислят като нас и главно гласуват за нас, моля ви да ми повярвате, че бихме се пазили като от чума да вечеряме у дома си.

— Хайде, драги, изпийте още една чашка херес и си хапнете бисквити.

— С удоволствие, вашето испанско вино е отлично; виждате, че сме имали право да умиротворим тази страна.

— А Дон Карлос?

— Ех, Дон Карлос ще пие сега бордо, а след десет години ще оженим сина му за краличката.

— При което ще получите Златното руно, ако сте още в министерството.

— Струва ми се, Албер, че тази сутрин сте решили да ме храните с главозамайване.

— Ще се съгласите, че това е все пак най-приятна храна за стомаха; но чувам гласа на Бошан в хола; ще се поспречкате с него и времето ще мине по-лесно.

— За какво ще се спречкаме?

— За вестниците.

— О, драги приятелю — каза Люсиен с несравнимо презрение, — да не мислите, че ги чета?

— Тогава още повече ще се спречкате.

— Господин Бошан — съобща лакеят.

— Влезте, влезте, ужасно перо! — каза Албер, като стана и тръгна да посрещне младежа. — Ето ви Дебре, който ви мрази, без да е чел каквото пишете. Така поне казва.

— Правилно! — отвърна Бошан. — Постъпва като мене: и аз го критикувам, без да зная какво върши. Добър ден, кавалере.

— О, научихте ли вече? — отвърна частният секретар, като се ръкува усмихнато с журналиста.

— То се знае! — отвърна Бошан.

— И как се коментира в обществото?

— В кое общество? Има много общества в лято господне 1838.

— В обществото на политическата критика, дето вие сте един от лъвовете.

— Казват, че е съвсем справедливо, защото вие сеете толкова червено, та може да поникне малко синьо.

— Да, да, не е лошо казано — отвърна Люсиен; — но защо не сте с нас, драги Бошан; с вашата духовитост в три-четири години ще направите чудесна кариера.

— Само едно нещо чакам, за да последвам съвета ви — правителство, което да трае поне шест месеца. А сега само една дума, драги Албер; пък време е и да оставя на спокойствие горкия Люсиен. Ще обядваме ли, или ще вечеряме? Защото трябва да отида и в камарата. Както виждате, не всичко е розово в нашия занаят.

— Само ще обядваме. Чакаме още двама души и сядаме на трапезата, щом пристигнат.

— Какви са хората, които чакате? — запита Бошан.

— Един благородник и един дипломат.

— Благородника ще чакаме само два часа, дипломата два пъти по два часа. Излизам и ще се върна за десерта. Запазете ми ягоди, кафе и пури. Ще обядвам с един котлет в камарата.

— Нищо подобно, Бошан; дори ако благородникът би бил Монморанси и дипломатът Метерних, пак ще седнем на масата точно в десет и половина; а дотогава постъпете като Дебре, опитайте хереса и бисквитите ми.

— Така да бъде, ще остана. Трябва непременно да се поразвлека тази сутрин.

— Също като Дебре! Аз пък мислех, че щом правителството е невесело, опозицията трябва да ликува.

— Само че, драги приятелю, вие не знаете какво ме очаква. Ще слушам тази сутрин реч на господин Данглар в Камарата на депутатите, а довечера, у жена му — трагедия от някакъв френски пер. По дяволите конституционното правителство! Нали разправят, че уж можем да избираме, как избрахме пък тъкмо това!

— Разбирам; необходимо ви е да се запасите с весело настроение.

— Не говорете лошо за речите на господин Данглар — каза Дебре. — Той гласува за вас, опозиционер е.

— Там е бедата! И аз се надявам да го пратите да държи речи в Люксембург, та да се насмея на воля!

— Драги мой — обърна се Албер към Бошан, — личи си, че испанският въпрос е уреден, защото тази сутрин сте възмутително хаплив. Не забравяйте, че в парижкото общество се говори за брак между мене и госпожица Данглар. По съвест следователно не мога да ви позволя да говорите зле за красноречието на един човек, който ще ми каже един ден: „Господин виконт, както знаете, давам два милиона на дъщеря си“.

— Ами! — каза Бошан. — Този брак няма никога да стане. Кралят може да го е направил барон, може да го направи и пер, но не може да го направи благородник, а граф дьо Морсер е прекалено голям аристократ и няма да склони на такъв неравен брак срещу два жалки милиона. Виконт дьо Морсер трябва да се ожени най-малко за маркиза.

— Два милиона са все пак добра сума! — възрази Морсер.

— Това е дружественият капитал на булеварден театър или на железница от ботаническата градина до Рапе^[7].

— Оставете го да си приказва, Морсер — каза нехайно Дебре, — и се оженете. Вие се жените за етикета на една кесия, нали? Какво ви интересува тогава? По-добре е на този етикет да има един герб по-малко и една нула повече; имате седем коса в герба си, ще дадете три на жена си и пак ще ви останат четири. Един повече от косовите на господин дьо Гиз, който без малко не стана френски крал, а първият му братовчед беше германски император.

— Струва ми се, че наистина сте прав, Люсиен — отвърна разсеяно Албер.

— Разбира се! Освен това всеки милионер е потенциален благородник: и той като извънбрачните деца може да бъде узаконен.

— Шт! Не приказвайте така, Дебре — изсмя се Бошан. — Шато Рено може да ви пониже със сабята на прадыдо си Рено дьо Монтобан^[8], за да ви излекува от вашата мания да говорите парадокси.

— Би се унизил — отвърна Люсиен, — защото аз съм долен и по произход, и по нрав.

— Чудесно! — извика Бошан. — Правителството цитира песните на Беранже! Накъде отиваме, боже мой?

— Господин дьо Шато Рено, господин Максимилиан Морел! — съобщиха лакеят за двамата новоодошли.

— Значи в пълен състав — каза Бошан. — И ще обядваме; само двама души очаквахте, ако не се лъжа, нали, Албер?

— Морел — промълви изненадано Албер. — Морел! Кой е пък този?

Но преди да довърши, господин дьо Шато Рено, красив тридесетинагодишен мъж, благородник от глава до пети, с други думи — с осанка на Гиш и ум на Мортемар^[9], улови Албер за ръката:

— Позволете ми, драги, да ви представя господин спахийския капитан Максимилиан Морел, мой приятел, а на това отгоре и спасител. Впрочем той не се нуждае от представяне. Поздравете моя герой, виконте.

И се отдръпна настрана, за да даде път на високия, благороден момък с голямо чело, пронизващ поглед и черни мустаци; нашите читатели си го припомнят от Марсилия при твърде драматична обстановка, която може би не им е позволила да го забравят.

Разкошната полуфренска-полуориенталска униформа, която му стоеше прекрасно, подчертаваше широките гърди, декорирани с кръста на Почетния легион, както и гъвкавата, дръзновена снага. Младият офицер се поклони с изискана учтивост; беше грациозен, защото беше силен.

— Господине — каза приветливо Албер, — господин дьо Шато Рено знаеше отдавна какво удоволствие ще ми достави, като ме запознае с вас; вие сте негов приятел, господине, бъдете и наш.

— Чудесно! — обади се Шато Рено. — И пожелайте, драги виконте, да направи и за вас това, което направи за мене.

— Какво именно? — попита Албер.

— О! — отвърна Морел. — Не си струва трудът да говорим за това. Господин дьо Шато Рено преувеличава.

— Какво! — извика Шато Рено. — Не си струва трудът да се говори ли? Животът не си струва труда да говорим за него?... Това, което казвате, е наистина прекалено мъдро, драги господин Морел... може да е така за вас, който излагате всеки ден живота си, но за мене, изложил го веднъж, и то случайно...

— От всичко това, бароне, разбирам само едно — че господин Морел ви е спасил живота.

— Да, именно! — отговори Шато Рено.

— При какъв случай? — попита Бошан.

— Драги Бошан, знаете, че умирам от глад, не се занасяйте в приказки! — прекъсна го Дебре.

— Ами това не пречи да седнем на трапезата... Шато Рено ще ни разкаже, докато обядваме.

— Господа — каза Морсер, — часът е само десет и четвърт, моля да обърнете внимание на това, а ние очакваме още един гост.

— Да, вярно, някакъв дипломат — потвърди Дебре.

— Дипломат ли, друг ли, не зная, зная само, че му възложих едно поръчение, което той изпълни така задоволително, щото, ако бях крал, щях да го направя веднага кавалер на всички мои ордени, включително Златното руно и Ордена на жарттиерата.

— Тогава, щом няма да седнем на трапезата — каза Дебре, налейте си чашка херес, бароне, както направихме ние, и ни разкажете историята си.

— Всички знаете, че ми бе хрумнало да замина за Африка.

— Пътят ви е бил преправен още от прадедите ви, драги ми Шато Рено — каза любезно Морсер.

— Да, но съмнявам се, че намерението ви е било да освобождавате като тях гроба господен.

— Имате право, Бошан — каза младият аристократ; — отивах чисто и просто да се упражнявам в стрелба с пистолет. Дуелът ми опротивя, както знаете, откакто двама секунданти, които избрах да уредят една разправия, ме принудиха да счупя ръката на един от най-добрите ми приятели... на горкия Франц д'Епине, когото всички познавате.

— Да, наистина — прекъсна го Дебре, — вие се дуелирахте по едно време... по какъв повод?

— Дявол да ме вземе, ако помня вече! — отвърна Шато Рено. — Много добре помня само едно — срамувах се, че оставям да заглъхне такава дарба, и реших да опитам срещу арабите няколко нови пистолета, които ми бяха подарени. И така, отплавах за Оран; пристигнах в Константин тъкмо навреме, за да видя вдигането на обсадата. Оттеглих се заедно с войската. В продължение на четиридесет и осем часа понасях доста добре денем дъжда, нощем снега; най-после на третата сутрин конят ми умря от студ. Горкото животно! Свикнало беше с попони и печка в конюшната... Арабски кон, който се почувствува съвсем на чуждо място, като се озова при десет градуса студ в Арабия.

— Затова искате да купите моя английски кон — обади се пак Дебре; — предполагате, че той ще понася студа по-добре от вашия арабски.

— Лъжете се, защото аз се зарекох да не се връщам вече в Африка.

— Толкова ли се уплашихте? — попита Бошан.

— Да, признавам — отвърна Шато Рено; — и имаше от какво! Моят кон значи умря; оттеглих се пеша; шест души араби препуснаха подир мене, за да ми отсекаат главата, свалих двама с двуцевката си, двама с пистолет, все с точни попадения, но оставаха още двама, а пък аз бях вече без оръжие. Един ме сграбчи за косата — затова сега я остригах ниско: човек не знае какво може да му се случи, — другият завъртя ятагана около шията ми и аз усетих вече студеното острие на желязото, когато господинът, който е пред вас, даде няколко изстрела

срещу нападателите, уби с пистолета си тоя, който ме бе хванал за косата, и разцепи със сабята си другия, който се готвеше да ме заколи. Господинът си бе поставил за цел да спаси този ден някого, случи се този човек да бъда аз; като забогатеея, ще поръчам на Клагман или Марокети да направят статуя на Случайността.

— Да — усмихна се Морел. — Беше на 5 септември, годишнина от чудотворното избавление на баща ми; затова, доколкото ми е възможно, ознаменувам всяка година този ден с някакво...

— Геройство, нали? — прекъсна го Шато Рено. — Накратко казано, този път избраникът бях аз. Но това не е всичко. След като ми спаси живота, той ме избави и от студа, като ми даде не половината си плащ, както сторил свети Мартин, а целия. После ме спаси и от глада, като раздели с мене, какво мислите?

— Пастет от колбасарницата на Феликс ли? — запита Бошан.

— Не, коня си. Изядохме с голяма охота по едно парче от него; не беше леко.

— Кое, конят ли? — запита със смях Морсер.

— Не, жертвата — отвърна Шато Рено. — Попитайте Дебре дали би пожертвувал своя английски кон за някой чужд човек.

— За чужд човек не — каза Дебре, — но за приятел може би.

— Аз отгатвах, че ще станем приятели, господин бароне — усмихна се Морел; — впрочем, както имах вече честта да ви кажа, независимо от героизма или жертвата аз дължах този ден едно приношение на злата съдба като възмездие за някогашното благоволение на добрия случай.

— Случката, за която намеква господин Морел — продължи Шато Рено, — е нещо възхитително, което той ще ви разкаже някой ден, когато се запознаете по-добре. За днес ни стига да задоволим стомаха, не паметта си. В колко е обедът, Албер?

— В десет и половина.

— Точно ли? — попита Дебре, като извади часовника си.

— О, ще ми дадете полагаемата се отсрочка от пет минути — каза Морсер, — защото и аз очаквам спасител.

— Чий?

— Мой, дявол го взел! — отвърна Морсер. — Да не мислите, че човек не може да спаси и мене или че само арабите отсичат глави?

Нашият обед ще бъде трапеза на филантропи и ние ще имаме, така поне се надявам, двама благодетели на човечеството.

— Как ще постъпим тогава? — попита Дебре. — Имаме само една награда Монтион.

— Много просто: ще я дадем на този, който с нищо не я е заслужил — каза Бошан. — Тъкмо така се оправя академията.

— И откъде идва този човек? — попита Дебре. — Простете за настойчивостта ми; зная, че отговорихте вече на този въпрос, но така неясно, та мога да си позволя повторно запитване.

— Наистина не зная — каза Албер. — Когато го поканих преди три месеца, беше в Рим, но кой може да каже колко път е изминал оттогава?

— А смятате ли, че е способен да бъде точен? — запитва Дебре.

— Смятам го способен на всичко — отвърна Морсер.

— Внимавайте, защото заедно с петте минути отсрочка ни остават само десет минути.

— Добре, ще ги използвам, за да ви кажа две думи за госта си.

— Извинете — каза Бошан, — може ли да излезе един фейлетон от това, което ще ни разправите?

— Разбира се — отговори Морсер, — и дори крайно интересен.

— Разказвайте тогава; виждам, че ще изтърва камарата — трябва да бъде възнаграден с нещо друго.

— През последния карнавал бях в Рим.

— Известно ни е — прекъсна го Бошан.

— Но не ви е известно, че ме отвлякоха разбойници.

— Няма разбойници — възрази Дебре.

— Напротив, има, и то отвратителни, искам да кажа — възхитителни, защото ми се сториха ужасно красиви.

— Слушайте, драги Албер — каза Дебре, — признайте, че вашият готвач закъсна, че стридите не са пристигнали от Марен или Остенде и по примера на мадам дьо Ментьонон^[10] искате да замените това ястие с някакъв разказ. Признайте си, ние сме добри хора, ще ви простим и ще изслушаме историята ви, колкото невероятна и да изглежда още отсега.

— Аз пък ви казвам, че колкото невероятна и да изглежда, тя е от край до край вярна. И така, разбойниците ме отвлякоха в едно много тъжно място, което се нарича катакомбите Сан Себастиано.

— Знам ги — заяви Шато Рено; — без малко щях да се разболея там от треска.

— Аз пък наистина се разболях. Съобщиха ми, че съм пленен за откуп; някаква дреболия — четири хиляди римски екюта или двадесет и шест хиляди турски^[11] франка. За нещастие аз имах само хиляда и петстотин; бях към края на пътешествието и бях изчерпал кредитите си. Писах на Франц. Да, дявол да го вземе, Франц беше с мене и можете да го попитате дали има и една запетайка измислица; писах на Франц, че ако не дойде до сутринта с четирите хиляди екюта, в шест часа и десет минути ще се озова при блажените светци и великомъченици, до чиито мощи имах честта да се намирам. Можете да бъдете сигурни, че господин Луиджи Вампа, така се казваше главатарят на разбойниците, щеше добросъвестно да си удържи думата.

— Но Франц пристигна с четирите хиляди екюта, нали? — прекъсна го Шато Рено. — Да, дявол да го вземе, човек не изпада в затруднение заради четири хиляди франка, когато се нарича Франц д'Елине или Албер дьо Морсер.

— Не. Той пристигна чисто и просто придружен от госта, за когото ви говоря и се надявам, че ще мога да ви представя.

— Я гледайте! Този господин трябва да е някой Херкулес, който убива Какус^[12], или е Персей, освобождаващ Андромеда!

— Нищо подобно, той е горе-долу на мой ръст.

— Въоръжен до зъби?

— Нямаше дори кука за плетене.

— Започна да се пазари за откупа?

— Каза две думи на ухото на главатаря и той ме освободи.

— И дори му се извини, че те е задържал — обади се Бошан.

— Точно така — отвърна Морсер.

— Я гледайте! Да не е бил Ариосто^[13]?

— Не, чисто и просто граф дьо Монте Кристо.

— Няма такъв граф — каза Дебре.

— И аз не вярвам — добави Шато Рено с хладнокръвието на човек, който знае наизуст списъка на европейските благородници; — кой е чувал за някакъв граф дьо Монте Кристо?

— Може да е от светите места — заяви Бошан. — Някой от прадедите му е бил собственик на Голгота, както Мортемарови са

владеели Мъртвото море.

— Извинете — намеси се Максимилиан, — но струва ми се, господа, че аз ще ви избавя от затруднението: Монте Кристо е островче, за което често съм чувал от моряците на баща си; едно зрънце в Средиземно море, прашинка в безкрая.

— Точно така, господине — каза Албер. — На това зрънце, на тази прашинка е господар и крал човекът, за когото ви говоря, а графската си титла е купил в Тоскана.

— Тогава този ваш граф трябва да е богат?

— Така мисля!

— Предполагам, че това трябва да личи?

— Тук вече се мамите, Дебре.

— Наистина не ви разбирам.

— Чели ли сте Хиляда и една нощ?

— Що за въпрос, дявол да го вземе?

— Добре! Знаете ли дали хората, които срещате там, са богати или бедни? Дали зрънцата жито не са рубини или елмази? Ония хора приличат на жалки риболовци, нали? Вие се отнасяте с тях като с риболовци, а те ви въвеждат изведнъж в тайнствена пещера, дето намирате съкровища, с които можете да закупите цяла Индия.

— А после?

— После моят граф дьо Монте Кристо е от тия риболовци. Има дори прякор, взет от тая книга — казва се Синдбад моряка и притежава пещера, пълна със злато.

— Видяхте ли я, Морсер? — запита Бошан.

— Аз не съм, но Франц я е виждал. Обаче нито дума по този въпрос пред него. Франц влязъл там с вързани очи, прислужвали му неми слуги, както и жени, пред които Клеопатра би приличала на уличница. За жените все пак не е съвсем сигурен, защото те се появили, след като взел хашиш; та възможно е това, което е сметнал за жени, да е било чисто и просто кадрил от статуи.

Младежите погледнаха Морсер така, сякаш искаха да кажат: „Слушайте, драги! Да не сте полудели, или се подигравате с нас?“

— Всъщност — каза замислено Морел — един стар моряк, по име Пенелон, ми е разправял нещо подобно на това, което чухме от господин дьо Морсер.

— О! — промълви Албер, — какво щастие, че господин Морел ми идва на помощ! Не ви е приятно, нали, че ми подаде ръка из моя лабиринт?

— Извинете, драги приятелю — обади се Дебре, — но вие ни разказвате такива невероятни неща...

— Невероятни са, то се знае, щом не са били съобщени от вашите посланици и консули... Но на тях не им остава време, защото трябва да тормозят своите пътешествуващи сънародници.

— Разсърдихте се значи и веднага се нахвърляте върху нашите нещастни чиновници. Как да ви закрилят, боже мой? Камарата подяжда всеки ден заплатите им; стигнахме дотам, че просто не можем вече да си намираме чиновници. Искате ли да станете посланик, Албер? Ще наредя да ви назначат в Цариград.

— Как не! Та щом извърша нещо в полза на Мехмед Али, султанът да прати на секретарите ми вѐже да ме удушат.

— Виждате ли? — заяви Дебре.

— Да, но това не пречи моят граф дьо Монте Кристо да съществува!

— Голямо чудо! Всички съществуваме! — Всички съществуваме, разбира се, само че не при подобни условия. Нямаме черни роби от княжески казарми, оръжия като в касба^[14], коне, по шест хиляди франка единият, и любовници гъркини!

— Виждали ли сте гъркинята?

— Да, видях я и я чух. Видях я в театър „Вале“, чух я, когато обядвах у графа.

— А нима вашият необикновен човек яде?

— Толкова малко, та може да се каже и че не яде.

— Ще видите, че е някой вампир.

— Смайте се, ако искате. Така мислеше и графиня Г., която е познавала, както ви е известно, лорд Рѐтуен.

— Чудесно! — извика Бошан. — Това ми напомня историята за прочутата морска змия на вестник Конститусионел, само че разказана не от журналист. Вампир значи! Чудесно!

— Пъстри очи, чиято зеница свива и разширява по желание — започна Дебре; — развит лицев ъгъл, великолепно чело, бледо лице, черна брада, бели остри зъби и също такава зъбата учтивост.

— Съвсем вярно, Люсиен — каза Морсер, — отличителните белези са съвършено точни. Да, остра, хаплива учтивост. Този човек ме е карал не рядко да изтръпвам; особено веднъж, когато гледахме заедно една екзекуция мислех, че ще припадна, и то много повече, като го слушах как описва най-спокойно всички видове мъчения в света, отколкото като гледах как палачът изпълнява длъжността си и като чувах писъците на жертвата.

— А не ви ли поразведе из Колизея, Морсер, да ви поизсмуче кръвчицата? — запита Бошан.

— Или не ви ли накара, след като ви освободи, да подпишете някакъв огненочервен пергамент, с който му предавате душата си, както Есаул предал първородството си?

— Подигравайте се, подигравайте се, колкото щете, господа! — каза, малко засегнат Морсер. — Като ви гледам, вас, прекрасните парижани от булевард дьо Ган и Боа дьо Булон, и си припомня оня човек, наистина ми се струва, че не сме от една и съща порода!

— Чувствувам се поласкан! — заяви Бошан.

— Както и да е — добави Шато Рено, — вашият граф дьо Монте Кристо е наистина добър човек, когато му хрумне; като изключим, разбира се, приятелството му с италианските бандити.

— Няма никакви италиански бандити! — обади се Дебре.

— Нито вампири! — добави Бошан.

— Нито граф дьо Монте Кристо — допълни Дебре. — Слушайте, Албер, часовникът удря десет и половина.

Но звънът на часовника още не бе заглъхнал, когато вратата се отвори и Жермен извести:

— Негово превъзходителство граф дьо Монте Кристо!

Всички присъстващи неволно подскочиха, от което пролича какво дълбоко впечатление бе оставил в душите им разказът на Морсер. И Албер дори не можа да устои на внезапното вълнение.

Не бяха чули нито кола по улицата, нито стъпки в хола; и вратата дори се бе отворила без шум.

Графът стоеше на прага, облечен извънредно скромно, но и най-взискателният светски лъв не би намерил какво да укори в тоалета му. Всичко беше първокласно, излязло от ръцете на най-изискани доставчици — дрехи, шапка, бельо.

Изглеждаше не по-възрастен от тридесет и пет години и всички бяха поразени най-вече от това, че приличаше поразително на портрета, обрисуван от Дебре.

Графът пристъпи усмихнат до средата на салона, право към Албер, който го пресрещна и побърза да му подаде ръка.

— Точността — каза Монте Кристо — е кралска учтивост, както твърди, доколкото си спомням, един от вашите владетели. Но въпреки най-доброто им желание тя не винаги е добродетел и на пътешествениците. Надявам се все пак, драги виконте, че ще извините, като имате предвид добрата ми воля, тия две-три секунди закъснение, с които се явих на срещата. Петстотин левги не се изминават без някаква неприятност, особено във Франция, дето, както изглежда, е забранено да се бият водачите на пощенски коли.

— Господин графе — отвърна Албер, — аз току-що говорех за вашето посещение на приятелите, които поканих с оглед на обещанието, дадено ми така любезно от вас, и които имам честта да ви представя. Господин дьо Шато Рено, в чието родословие има дванадесет поколения перове, а прадедите му са имали места около Кръглата маса^[15]; господин Люсиен Дебре, частен секретар на министъра на вътрешните работи; господин Бошан, опасен журналист, страшилище за френското правителство, за когото въпреки националната му слава навярно не сте имали случай да чуете в Италия, където неговият вестник не се допуска; и накрай господин Максимилиан Морел, спахийски капитан.

Графът, който досега се покланяше учтиво, но с чисто английска студенина и безстрастие, направи при това име крачка напред и лека руменина обагри за миг бледите му бузи.

— Господинът е в униформата на новите френски победители — каза той. — Прекрасна униформа.

Не би могло да се каже какво чувство придаваше на гласа му такава дълбока звучност и блестеше въпреки волята му в прекрасните очи, така спокойни и ясни, когато нямаше никакъв повод да ги прибули.

— Не сте ли виждали никога нашите африканци, господине? — запита Албер.

— Никога — отвърна графът, възвърнал равнодушието си.

— Трябва да ви кажа, господине, че под тази униформа тупти едно от най-храбрите и благородни сърца в нашата войска.

— О! Господин виконте! — прекъсна то Морел.

— Позволете, капитане... — продължи Албер. — Току-що научихме една толкова героична негова постъпка, че макар да го виждам за пръв път, моля за позволение да ви го представя като мой приятел.

При тия думи можеше да се забележи отново необичайно втрещеният поглед, беглото изчервяване, лекото премигване, което у Монте Кристо беше признак на възмущение.

— О! Господинът има значи благородно сърце! Толкова по-добре! — каза графът.

Това възклицание, отговор по-скоро на собствената му мисъл, отколкото на онова, което бе чул от Албер, изненада всички, а най-вече Морел, който загледа учудено Монте Кристо. Но думите бяха изречени така мило и почти ласкаво, че колкото странно и да прозвуча възклицанието, човек не можеше да се разсърди на графа заради него.

— Защо ли се съмнява? — прошепна Бошан на Шато Рено.

— Наистина — отвърна Шато Рено, прозрял вече Монте Кристо поради навика си да общува с много хора и с проникателността на аристократичния си взор дотолкова, доколкото беше възможно човек да го прозре, — наистина, Албер не ни излъга: този граф е странна личност; какво ще кажете, Морел?

— Има откровен поглед и приятен глас — каза Морел, — затова ми се понрави въпреки странната забележка, с която ме удостои.

— Господа — обади се Албер — Жермен съобщи, че трапезата е готова. Драги графе, позволете да ви посоча пътя.

Минаха мълчаливо в трапезарията, дето всеки зае мястото си.

— Господа — започна графът, докато сядаше, — позволете ми да направя едно признание, като извинение за всички несъобразности, които може да извърша: аз съм чужденец, и то чужденец, който идва за пръв път в Париж. Така че не познавам никак френските обичаи, а досега съм живял само по ориенталски, съвършено противно на добрите парижки традиции. Затова моля да ме извините, ако видите у мене нещо прекалено турско, неаполитанско или арабско. След тия думи да започваме.

— Как го каза! — промълви Бошан. — Безспорно голям благородник.

— Голям благородник — повтори Дебре.

— Голям благородник, кой го знае откъде, господин Дебре — добави Шато Рено.

---

[1] *Лука дела Робиа* — флорентински скулптор (1400–1482). Б.пр. ↑

[2] *Бернар дьо Палиси* — френски писател и керамик от XVI в. Б.пр. ↑

[3] *Сюли* (Максимилиан) — министър и приятел на крал Анри IV (1553–1641). Б.пр. ↑

[4] *Чандернагор* — текстилен център в Индия. Б.пр. ↑

[5] *Уелски принц* — английският престолонаследник. Б.пр. ↑

[6] *Райхщадският херцог* титлата на сина на Наполеон I след 1814 г. Б.пр. ↑

[7] *Рапе* — кеят и пристанището на XII градска част в Париж. Б.пр. ↑

[8] *Рено дьо Монтобан* — един от четиримата паладини, възпети от Ариосто в *Бесния Ролан*. Б.пр. ↑

[9] *Гиш, Мортемар* — Известни френски родове; от първия е била фаворитката на Анри IV — графиня дьо Гиш, от втория — фаворитката на Луи XIV — маркиза дьо Монтестан. Б.пр. ↑

[10] *Ментьон* (Франсоаз, маркиза дьо) — морганатическа съпруга на Луи XIV (1635–1719). Б.пр. ↑

[11] *Монета*, сечена в град Тур (Франция). Б.пр. ↑

[12] *Какус* — прочут разбойник от гръцката митология. Б.пр. ↑

[13] *Ариосто* — италиански поет от Възраждането (1476–1533). Б.пр. ↑

[14] *Касба* — арабска крепост. Б.пр. ↑

[15] Т.е. са били рицари от ордена, основан от легендарния английски крал Артур (VI век). Б.пр. ↑

XL. ОБЯДЪТ

Графът, както знаем, беше скромен сътрапезник. Албер забеляза това и изказа опасение да не би парижкият живот да не се е понравил на госта му още от самото начало със своята най-веществена, но все пак и най-необходима страна.

— Драги графе — каза той, — страхувам се да не би кухнята на улица Елдер да не ви хареса колкото тази на пиаца д'Еспаня. Трябваше да се осведомя за предпочитанията ви, за да ви приготвят ястия по ваш вкус.

— Ако ме познавахте повече, господине — отвърна усмихнато графът, — нямаше да проявявате такива почти обидни грижи за пътешественик като мене, който е живял последователно с макарони в Неапол, с olla podrida^[1] във Валенция, с пилаф в Цариград, с кърри^[2] в Индия и ластовичи гнезда в Китай. Космополит като мене няма своя кухня. Ям всичко и навсякъде, само че ям малко, но днес, при все че ме укоряват в малко ядене, всъщност ям много, защото не съм хапвал нищо от вчера заран.

— Как от вчера заран? — извикаха сътрапезниците му. — Не сте яли цели двадесет и четири часа?

— Да — отвърна Монте Кристо; — бях принуден да се отклоня от пътя си, за да събера някои сведения из околностите на Ним, така че закъснях и не исках да се спирам.

— И се хранихте в колата си? — запита Морсер.

— Не, спях, както ми се случва, когато скучая, а нямам смелост да се развлека или когато съм гладен и въпреки това нямам желание да ям.

— Нима можете да си заповядате да спите, господине? — попита Морел.

— Горе-долу.

— Имате начин да го сторите?

— Непогрешим.

— Ето нещо, което би било незаменимо за нас, африканците, които не винаги имаме какво да ядем, а твърде нарядко какво да пием — каза Морел.

— Да — отвърна Монте Кристо; — за жалост моето средство, отлично за човек като мене, който води съвсем изключителен живот, би било твърде опасно, ако се приложи към армия; защото тя не би се събудила тъкмо когато имат най-голяма нужда от нея.

— А може ли да знаем какво е това средство? — попита Дебре.

— Да, боже мой, да! — каза Монте Кристо. — Не го пазя в тайна: това е една смес от първокачествен опиум, който си купих лично в Кантон, за да съм сигурен, че е съвсем чист, и най-добрия ориенталски хашиш от долината между Тигър и Ефрат; смесвате двете вещества по равни части и си приготвяте хапчета, които глътвате, щом стане нужда. След десет минути заспivate. Попитайте господин Франц д'Епине. Струва ми се, че той ги опита веднъж.

— Да — отвърна Морсер, — той ми намекна за това и дори е запазил много приятен спомен от случката.

— Но — намеси се Бошан, недоверчив като всеки журналист — всякога ли носите със себе си такива хапчета?

— Всякога — отвърна Монте Кристо.

— Ще бъде ли нахално, ако поискам да видя тези скъпоценни хапчета? — продължи Бошан с надежда да улови графа в неискреност.

— Не, господине — отвърна Монте Кристо.

И извади от джоба си чудесна бонбонiera, издълбана в един единствен изумруд и затворена със златно винтче. При отвинтването падаше зеленикаво топче, голямо колкото грахово зърно. Топчето имаше силна, парлива миризма; в изумруда имаше пет-шест такива топчета; би могъл обаче да побере до дванадесет.

Бонбоньерата обиколи трапезата, но гостите си я подаваха повече, за да разгледат изумруда, отколкото да видят или помиришат хапчетата.

— Вашият готвач ли ви приготвя тая гощавка? — попита Бошан.

— Съвсем не, господине — каза Монте Кристо; — аз не поверявам истинските си наслади в недостойни ръце. Достатъчно добър химик съм, за да си приготвя сам хапчетата.

— Този изумруд е прекрасен, при това най-едрият, който съм виждал, макар че майка ми има доста забележителни фамилни

скъпоценности — обади се Шато Рено.

— Имах три еднакви — продължи Монте Кристо; — един дадох на падишаха, който накара да го инкрустират на сабята му; втория, подарих на негово светейшество папата, който нареди да го инкрустират на тиарата му срещу подобен, макар и не толкова красив изумруд, подарен на предшественика му Пий VII от император Наполеон; третия запазих за себе си и дадох да го издълбаят, с което намалих наполовина стойността му, но го приспособих за целта, за която ми беше потребен.

Всички погледнаха учудено Монте Кристо; той говореше така просто, щото очевидно казваше истината или пък беше луд; но изумрудът, върнал се вече в неговите ръце, съвсем естествено навеждаше всички към първото предположение.

— И какво ви дадоха двамата властелини в замяна на такъв великолепен подарък? — попита Дебре.

— Падишахът подари свободата на една жена — отвърна графът; — негово светейшество папата — живота на един мъж. Поне веднъж в живота си бях така могъщ, както ако бях роден в подножието на престол.

— Мъжът е Пепино, нали? — извика Морсер. — За него сте използвали правото си да получите едно помилване?

— Може би — усмихна се Монте Кристо.

— Нямате представа, господин графе, с какво удоволствие ви слушам! — заяви Морсер. — Бях казал предварително на приятелите си, че сте приказна личност, вълшебник от Хиляда и една нощ, средновековен магьосник; но парижаните са хора, свикнали с такива парадокси, че могат да сметнат за фантазия и най-безспорни истини, щом не са ги срещнали във всекидневния си живот. Ето например Дебре, който чете, и Бошан, който пише всеки ден как е бил спрял и ограбен на булеварда някой закъснял член на жокей-клуб; как са били убити четирима души на улица Сен Дени или булевард Сен Жермен; как са били арестувани десет, петнадесет, двадесет крадци в някое кафене на булевард дю Темпл или в Юлиановите терми и все пак отричат съществуването на бандити из Маремо^[3], из околностите на Рим или из Понтийските блата^[4]. Затова ви моля, господин графе, да им разкажете лично как бях заловен от тия бандити и как без вашата великодушна намеса по всяка вероятност бих очаквал сега второто

пришествие и възкресението на мъртвите в катакомбите Сан Себастиано, вместо да ги каня на вечеря в недостойното си жилище на улица Елдер.

— Ами! — каза Монте Кристо. — Нали ми обещахте да не споменавате никога за тази дреболия!

— Не съм обещал, господин графе! — извика Морсер. — Трябва да е някой друг, комуто сте направили същото добро, и мислите, че съм аз. Напротив, ще го разкажем, моля ви се; защото, ако решите да поговорите за тази случка, не само ще разправите отново каквото зная, но ще ми съобщите може би и нещичко от това, което не зная.

— Но, струва ми се — усмихна се графът, — че вие сте играли в случая достатъчно важна роля, та знаете не по-зле от мене станалото.

— Ще ми обещаете ли — запита Морсер, — ако разкажа всичко, което зная, да добавите и вие след това каквото знаете?

— Ще бъде съвсем редно — отвърна Монте Кристо.

— Добре! — започна Морсер. — При все че самолюбието ми ще пострада, трябва да призная, че в продължение на три дни се смятах удостоен с вниманието на една маска, която си представях за потомка на някоя Тулия или Попея^[5], когато всъщност с мене се бе задявала една проста контадинка, забележете, казвам контадинка, за да не кажа селянка. Зная само това, че като същински глупак, по-глупав от този, за когото разправих преди малко, аз се излъгах и взех за същата селянка едно петнадесет-шестнадесет годишно голобрадо и стройно бандитче, което ми тикна пищова си до гърлото, щом се опитах да го целуна по непорочното рамо, и със седем-осем души приятели ме отведе, поточно ме отвлече, в катакомбите Сан Себастиано, дето намерих един, ей богу, образован главатар, който четеше Коментарите на Цезар, но благоволи да прекъсне четенето, за да ми каже, че ако до шест часа сутринта не му изплатя четири хиляди екюта, в шест и петнадесет ще престана да съществувам. Писмото се намира все още у Франц, подписано от мене, с послепис от господин Луиджи Вампа. Ако се съмнявате, ще пиша на Франц, който ще завери подписите. Това зная аз. Което не зная, е как сте успели вие, господин графе, да вдъхнете такава почит на римските бандити, които почитат толкова малко неща. Признавам, че ние с Франц бяхме направо възхитени.

— Нищо по-просто, господине — отвърна графът. — Аз познавах прочутия Вампа отпреди повече от десет години. Беше още

съвсем малко овчарче, на което дадох не помня каква златна монета, защото ми показва пътя, а той, за да не ми остане дължен, ми подари една кама, чиято дръжка беше украсил с резба; трябва да сте я видели в моята сбирка оръжия. По-късно, било че бе забравил тази размяна на дребни подаръци, която трябваше да поддържа приятелството ни, било че не ме позна, се опита веднъж да ме задържи; в действителност обаче аз го държах в ръцете си с десетина души от хората му. Можех да го предам на римското правосъдие, което е твърде дейно и би проявило още по-голяма бързина, щом се касаеше за него. Обаче не го направих. Чисто и просто го пуснах заедно с хората му.

— При условие че няма вече да съгрешават — изсмя се журналистът. — И виждам с удоволствие как най-добросъвестно са удържали думата си.

— Не господине — отвърна Монте Кристо, — просто при условие че ще зачитат винаги мене и моите хора. Това, което ще ви кажа, може да ви се стори странно, господа социалисти, прогресисти и хуманисти; но аз не се занимавам никога с ближния си, не се опитвам никога да защитавам обществото, което не ме защитава, нещо повече, което се занимава с мене само за да ми вреди; дори като им отказвам уважението си и се държа неутрално към тях, обществото и ближните ми остават все пак мои длъжници.

— Браво! — извика Шато Рено. — Вие сте първият смелчак, когото чувам да проповядва честно и откровено егоизма; това е чудесно! Браво, господин графе!

— Поне е искрено — каза Морел; — но аз съм убеден, че господин графът не се е разкаял, като е нарушил поне веднъж принципите, които така категорично изяви.

— Как съм нарушил принципите си, господине? — попита Монте Кристо, като поглеждаше от време на време Максимилиан така внимателно, че безстрашният младеж на два-три пъти наведе очи пред ясения и светъл поглед на графа.

— Ами, струва ми се — отвърна Морел, — че с освобождаването на господин дьо Морсер вие сте направили услуга и на ближния си, и на обществото.

— На което той е най-прекрасното украшение — каза сериозно Бошан, като изпи наведнъж чаша шампанско.

— О, господин графе! — извика Морсер. — Ето че ви опровергаха, вас, един от най-логично разсъждаващите хора, които познавам; ще видите как ей сега ще ви докажат съвършено ясно, че не сте никакъв егоист, а сте, напротив, филантроп. Да, господин графе, вие твърдите, че сте ориенталец, левантинец, малаец, индус, китаец, дивак: презимето ви е Монте Кристо, малкото ви име Синдбад моряка, но щом стъпихте в Париж, придобихте по вътрешен усет най-голямото достойнство или недостатък на нашите ексцентрични парижани — присвоявате си пороци, които нямате, и криете добродетелите, които имате!

— Драги виконте — отвърна Монте Кристо, — не виждам в казаното или стореното от мене нищо, заслужаващо похвалите, които вие и господата ми отправяте. Вие не ми бяхте чужд, защото аз вече ви познавах, отстъпил ви бях две стаи, канил ви бях на обед, дадох ви колата си, гледали бяхме заедно маските по Корсо, а от един прозорец на пиаца дел Пополо наблюдавахме екзекуцията, която така много ви разстрои, че без малко не припаднахте. Питам сега господата, можех ли да оставя моя гост в ръцете на ония „ужасни бандити“, както ги нарекохте? Сам знаете впрочем, че ви спасявах с умисъла да ви използвам, за ме въведете в парижките салони, когато дойда във Франция. Вие сте смятали може би до някое време решението ми за неопределено, преходно намерение; но днес виждате, че то е чиста действителност, пред която трябва да се преклоните, за да не излезе, че не сте удържали дадената дума.

— И ще я удържа — каза Морсер; — но много се страхувам, драги графе, че вие ще бъдете твърде разочарован, както сте свикнали на разнообразни пейзажи, живописни зрелища и фантастични кръгозори. У нас няма никакви случки от рода на тези, към които ви е приучил вашият пълен с приключения живот. Наш Кимборацо^[6] е Монмартр; наши Хималаи е планината Валериен; наша Велика пустиня е равнината Гренел, дето сега копаят артезиански кладенци, за да могат керваните да намират вода. Имаме крадци, дори твърде много, макар и не толкова, колкото разправят хората; но тези крадци се страхуват много повече от най-малкия полицейски доносник, отколкото от най-важния благородник; и най-после Франция е една толкова прозаична страна, а Париж толкова културен град, че няма да намерите в нейните осемдесет и пет департамента — казвам осемдесет

и пет, защото, естествено, изключвам Корсика, — няма да намерите в нейните осемдесет и пет департамента нито една планина, дето да няма телеграф, нито една най-незначителна пещера, дето полицейски комисар не е поставил газен фенер. Така че аз, драги графе, мога да ви направя само една услуга, за която съм на ваше разположение — да ви представя или да помоля приятелите ми да ви представят навред. Впрочем в това отношение вие не се нуждаете от никого; с вашето име, богатство и ум. (Монте Кристо се поклонил усмихнато, с едва доловима насмешливост) Човек се представя навсякъде сам и навсякъде е добре дошъл. Така че всъщност аз мога да ви бъда полезен само в едно. Ако някои обичаи в парижкия живот, известна опитност в комфорта, познаването на нашите магазини може да ви се стори от полза, съм на ваше разположение, за да ви намеря подходящо жилище. Не смея да ви предложа моето, както вие ме приехте в Рим, защото — без да се представям за егоист — съм първокласен егоист; у мене няма място дори за призрак, освен ако призракт е жена.

— О! — промълви графът. — Ето едно съвсем съпружеско съображение. Вие наистина ми загатнахте в Рим за някакъв проект за женитба; трябва ли вече да ви поздравя с близко щастие?

— Въпросът си е все още само проект, господин графе.

— Който казва проект, казва възможност — обади се Дебре.

— Ни най-малко! — възрази Морсер. — Баща ми много държи за този брак и аз се надявам да мога скоро да ви представя, ако не съпругата, то поне годеницата си — госпожица Йожени Данглар.

— Йожени Данглар! — извика Монте Кристо. — Чакайте, баща ѝ не е ли господин барон Данглар?

— Да — отвърна Морсер. — Само че от новите барони.

— Какво значение има това? — отвърна Монте Кристо. — Щом е направил на държавата услуги, с които е заслужил отличието.

— Услугите са огромни — обади се Бошан. — Макар и либерал в душата си, той даде в 1829 година заем от шест милиона на крал Шарл X, който го направи барон и кавалер на Почетния легион, и Данглар носи сега лентата не върху джоба на жилетката си, както би могло да се допусне, а чисто и просто на петлицата на фрака си.

— О, Бошан, Бошан! — засмя се Морсер. — Запазете това за Льо Корсер и Шаривари^[7], но пощадете пред мене бъдещия ми тъст.

После се обърна към Монте Кристо:

— Но вие споменахте преди малко барона така, сякаш го познавате?

— Не го познавам — отвърна нехайно Монте Кристо; — но не ще закъснея навярно да се запозная, защото имам при него открит кредит от фирмите „Ричард и Блънт“ от Лондон, „Арщайн и Ескелес“ от Виена и „Томсън и Френч“ от Рим.

При двете последни имена Монте Кристо погледна с крайчеца на окото си Максимилиан Морел.

Ако очакваше, че ще привлече вниманието на Морел, не се излъга. Максимилиан трепна като ударен от електрически ток.

— „Томсън и Френч“ ли? — запита той. — Познавате ли тази фирма, господин графе?

— Те са моите банкери в столицата на християнския свят — отвърна спокойно Монте Кристо; — мога ли да ви услужа с нещо пред тях?

— О, господин графе, бихте могли може би да ни помогнете в едни досега безплодни издирвания; тази фирма е направила на времето си някаква услуга на нашата, а, не зная защо, винаги отрича да ни е услужвала.

— На ваше разположение, господине — отвърна Монте Кристо, като се поклони.

— Само че — намеси се Морсер — заради господин Данглар ние много се отклонихме от темата на нашия разговор. Ставаше дума да се намери подходящо жилище за граф дьо Монте Кристо; хайде, господа, да обмислим общо. Къде ще настаним новия гост на висшето парижко общество?

— В предградието Сен Жермен — заяви Шато Рено; — там господин графът ще може да намери прекрасна къща с двор и градина.

— Ех, Шато Рено! — обади се Дебре. — Вие знаете само вашето тъжно и скучно предградие Сен Жермен; не го слушайте, господин графе. Настанете се на шосе д'Антен. Това е истинският център на Париж.

— На Булевар дьо л'Опера — каза Бошан; — на първия етаж, жилище с балкон. Господин графът ще поръча да му изпратят сърмените възглавници и докато пуши чибука или гълта хапчетата си, ще гледа как цялата столица се изнизва пред очите му.

— А вие нищо ли не намислихте, Морел — запита Шато Рено, — та не предлагате нищо?

— Напротив — усмихна се момъкът. — Напротив, намислих, но чакам господин графът да се залови за някое от блестящите предложения, които му направихте. И тъй като не отговори досега, си позволявам да му предложа жилище в една очарователна къщица в стил помпадур, която сестра ми нае преди една година на улица Меле.

— Имате сестра? — запита Монте Кристо.

— Да, господине, и то много добра.

— Омъжена?

— Отпреди близо девет години, струва ми се.

— Щастлива? — продължи да разпитва графът.

— Колкото е възможно за човека да бъде щастлив — отвърна Максимилиан; — тя се омъжи за този, когото обичаше и който ни остана верен в нещастieto: Еманюел Ербо.

Монте Кристо се усмихна едва доловимо.

— Аз прекарвам там шестмесечния си отпуск — продължи Максимилиан — и заедно със зет ми Еманюел съм на разположение на господин графа за всички сведения, от които би имал нужда.

— Един момент! — извика Албер, преди Монте Кристо да отговори. — Внимавайте какво вършите, господин Морел: вие искате да затворите един пътешественик, Синдбад моряка, в домашна обстановка; искате да направите патриарх от човек, който е дошъл да види Париж.

— О, ни най-малко! — усмихна се Морел. — Сестра ми е на двадесет и пет години, зет ми на тридесет; и двамата са млади, весели и щастливи; освен това господин графът ще бъде настанен съвсем отделно и ще вижда домакините само когато пожелае да слезе при тях.

— Благодаря, господине, благодаря — каза Монте Кристо; — ще се задоволя само да ме представите на сестра си и на зет си, ако пожелаете да ми направите тази чест; но не приемам никое предложение, защото жилището ми е вече готово.

— Какво? — извика Морсер. — Ще отседнете в хотел ли? Там ще ви бъде много скучно.

— Толкова лошо ли ми беше в Рим? — попита Монте Кристо.

— О, в Рим — възрази Морсер — вие бяхте похарчили петдесет хиляди пиастра, за да си мебелирате стаите; но предполагам, че не

възнамерявате да повтаряте всеки ден такива разходи.

— Не това ме възпря — отвърна Монте Кристо, — а намерението да имам в Париж дом, собствен дом. Затова изпратих предварително камериера си, който трябва вече да е купил и мебелирал къщата.

— Кажете, че имате камериер, който познава Париж! — извика Бошан.

— И той като мене идва за пръв път във Франция, освен това е черен и ням — отговори Монте Кристо.

— Значи Али? — запита сред общото изумление Албер.

— Да, господин дьо Морсер, именно моят нубиец Али, немият, когото видяхте, струва ми се, в Рим.

— Разбира се — отвърна Албер. — Много добре си го спомням. Но как възложихте на нубиец да ви купи къща в Париж, и при това да я мебелира, като е ням? Ще обърка всичко, нещастникът!

— Успокойте се, господине. Убеден съм, напротив, че той е направил всичко според моя вкус; нали знаете — моят вкус не е като на другите хора. Али пристигна преди осем дни; обиколил е града с усета на опитно куче, пуснато само на лов; познава прищевките, хрумванията, нуждите ми и е уредил всичко, както желая. Известно му беше, че ще пристигна днес в десет часа; още от девет ме е чакал на бариерата при Фонтенбло и ми предаде тази хартийка с новия ми адрес: ето, четете.

И Монте Кристо подаде някаква хартийка на Албер.

— Шанз Елизе, 30 — прочете Морсер.

— Ето нещо наистина оригинално! — не можа да се въздържи Бошан.

— И съвсем по царски — добави Шато Рено.

— Тогава вие не знаете още къщата? — попита Дебре.

— Не — отвърна Монте Кристо. — Казах ви вече, че не исках да закъснея. Направих тоалета си в колата и слязох направо пред дома на виконта.

Младежите се спогледаха; не знаеха дали Монте Кристо не играе някаква комедия; но всичко, което бе казал досега, беше въпреки оригиналността си толкова просто, щото не можеха да помислят, че ги лъже. Пък и защо ли би лъгал?

— Тогава ще се задоволим — каза Бошан — да направим на господин графа само дребните услуги, които са по силите ни. Аз, в

качеството си на журналист, ще го въведа във всички парижки театри.

— Благодаря, господине — отвърна усмихнато Монте Кристо; — моят домоуправител е получил вече нареждане да ми запази навсякъде ложии.

— И домоуправителят ли е нубиец и ням? — попита Дебре.

— Не, господине, той е чисто и просто ваш съотечественик, ако корсиканец може да има съотечественици. Впрочем вие, господин дьо Морсер, го познавате.

— Да не е случайно чудесният господин Бертучо, който умее така изкусно да наема прозорци?

— Същият, когото видяхте у мене, когато имах честта да ви поканя на закуска. Той е отличен мъж, бил е някое време войник, някое време контрабандист, изобщо по малко от всичко. Не бих се заклел дали не е имал и разпавии с полицията за някоя дреболия, да речем; намушване с нож.

— И тъкмо тоя честен безотечественик, господин графе, сте избрали за свой домоуправител? — запита Дебре. — По колко ви ограбва на година?

— Честно слово — каза графът, — сигурен съм, че не повече, отколкото би ме ограбвал някой друг; но е човек, какъвто ми трябва, за него няма нищо невъзможно, затова го държа.

— Значи — обади се Шато Рено — имате си готово жилище на Шанз Елизе, прислуга, домоуправител; липсва ви само приятелка.

Албер се усмихна: сети се за хубавата гъркиня, която бе видял в ложата на графа в театър „Вале“ и в театър „Аржентина“.

— Имам нещо по-добро — отвърна Монте Кристо. — Имам робиня. Вие наемате приятелките си от операта, водевила, вариететата; аз си купих моята в Цариград. Струва ми по-скъпо, но аз не съм принуден да правя никакви сметки.

— Забравяте — засмя се Дебре, — че, както казва крал Шарл, ние сме и по име, и по природа свободни^[8]; така че, щом е стъпила във Франция, вашата робиня е вече свободен човек.

— Кой ще ѝ го каже? — запита Монте Кристо.

— О, дявол да го вземе! Та още първият срещнат.

— Тя говори само ромейски.

— Друга работа тогава.

— Ще я видим ли поне? — запита Бошан. — Или, като имате ням, имате и евнуси?

— О, не — отговори Монте Кристо. — Ориенталщината ми не стига дотам: всички около мене са свободни да ме напуснат, без да имат по-нататък нужда нито от мене, нито от когото и да е; и може би затова не ме напускат.

Отдавна вече бяха стигнали до десерта и пурите.

— Драги мой — промълви Дебре, като стана, — часът е два и половина, вашият гост е очарователен, но човек се разделя и с най-приятното общество, понякога дори за да го замени с неприятното; трябва да се върна в министерството. Ще поговоря на министъра за графа, ще трябва да разберем кой е.

— Внимавайте! — каза Морсер. — И най-опитните са се отказвали от това.

— О! Ние харчим три милиона за нашата полиция; вярно е, че са почти винаги предварително изразходвани; но надявам се да са останали петнадесетина хиляди франка и за тази цел.

— И ще ми кажете ли кой е, ако узнаете?

— Обещавам. Довиждане, Албер; покорни почитания, господа.

После се провикна от хола:

— Докарайте колата!

— То се разбра — обърна се Бошан към Албер, — че няма да отида в Камарата, но ще представя на читателите си нещо по-хубаво от реч на господин Данглар.

— За бога, Бошан — каза Морсер, — нито дума, моля ви се! Не ми отнемайте заслугата да представя и да обясня госта си. Нали е интересен?

— Повече от интересен — отвърна Шато Рено. — Той е наистина един от най-необикновените хора, които съм виждал в живота си. Идвате ли, Морел?

— Само да дам картичката си на господин графа, който навярно ще бъде добър да ми обещае, че ще ни посети на улица Меле, 14.

— Бъдете уверен, че няма да пропусна, господине — поклони се графът.

Максимилиан Морел излезе с барон дьо Шато Рено, като остави Монте Кристо сам с Морсер.

- [1] *Olla podrida* — испанско ядене, смес от разни видове месо, сланина и зеленчуци. Б.пр. ↑
- [2] *Къри* — индийско ядене с лютив подправки. Б.пр. ↑
- [3] Блатиста област в Италия покрай Тиренско море. Б.пр. ↑
- [4] Блатиста местност в Римската област. Б.пр. ↑
- [5] *Тулия* — съпруга на Тарквиний Горди; *Попея* — съпруга на Нерон. Б.пр. ↑
- [6] Вулкан в Андите (Еквадор). Б.пр. ↑
- [7] Сатирични вестници от тридесетте години на XIX в. Б.пр. ↑
- [8] Игра на думи: *franc* значи и франк (французин), и свободен и откровен. Б.пр. ↑

XLI. ПРЕДСТАВЯНЕТО

Щом остана насаме с Монте Кристо, Албер каза:

— Господин графе, позволете ми да започна моята длъжност на чичероне, като ви покажа един образец на ергенско жилище. За вас, свикнал с италианските дворци, ще бъде цяла студия да пресметнете в колко квадратни метра живее един парижки младеж, при това не от най-зле настанените. Щом влезем в някоя стая, ще отваряме прозорците, за да можете да дишате.

Монте Кристо знаеше вече трапезарията и салона в приземния етаж. Албер го заведе най-напред в ателието си; то беше, както си припомняме, негово любимо убежище.

Монте Кристо беше достоен ценител на всичко, което Албер бе натрупал тук: стари скринове, японски порцелан, ориенталски платове, венециански стъкла, оръжия от цял свят — всичко му беше известно и още от пръв поглед той познаваше века, страната, произхода. Морсер смяташе, че ще обяснява, а всъщност сам минаваше под ръководството на графа курс по археология, минералогия и естествена история. Слязоха в първия етаж. Албер въведе госта в салона, отрупан с творби от съвременни художници; имаше пейзажи от Дюпре^[1] с високи тръстики, стройни дървета, мучащи крави и великолепни небеса; имаше арабски конници от Дьолакроа^[2] с дълги бели бурнуси, ярки пояси и саби с пъстра украса; конете яростно се хапеха, а самите конници се биеха с топузи; акварели от Буланже^[3], гдето Нотр Дам беше представена с мощта, чрез която художникът съперничи на поета; имаше платна от Диас^[4], чиито цветя са по-хубави от живите, а слънцето му блести повече от истинското; рисунки от Декан^[5], цветисти като тия на Салватор Роза^[6], но по-поетични; пастели от Жиро и Мюлер, представящи деца с ангелски глави, жени с лица на мадони; скици, взети от албума на Доза^[7] при пътуването му из Ориента, нахвърляни за няколко секунди с молив, на гърба на камила или под купола на джамия; с една дума, всичко, което съвременното

изкуство може да даде като замяна и възмездие за изкуството, загубено и отлетяло с миналите векове.

Албер се надяваше поне този път да покаже нещо ново на странния пътешественик; но за голямо свое учудване видя, че без да търси подписите — някои дадени впрочем само с начални букви, — графът приложи името на всеки автор към творбата му, от което личеше не само че всички имена му бяха познати, но че бе преценявал и изучавал всеки един от тия таланти.

От салона минаха в спалнята. Тя беше образец едновременно на изящество и на строг вкус. Само един портрет с подписа на Леопол Робер блестеше тук в рамка от матово злато.

Този портрет беше първото нещо, което привлече погледа на граф дьо Монте Кристо; той пристъпи бързо и се спря веднага пред него.

Беше портрет на млада, двадесет и пет-шест годишна жена с мургаво лице и пламенен поглед, прибулен зад полуспуснати клепки, в живописната носия на каталанска рибарка, с корсаж в червено и черно, със златни игли в косите; загледана беше в морето, а изящният силует се очертаваше върху двойната синева на вълните и небето.

В стаята беше тъмно, иначе Албер би забелязал смъртната бледност, която покри бузите на графа, би зърнал потръпването на раменете и гърдите му.

Настъпи минутно мълчание, през което Монте Кристо не престана да гледа упорито портрета.

— Много е красива любимата ви, господине — каза съвсем спокойно той, — а костюмът — вероятно бален — й стои възхитително.

— О, господине отвърна Албер, — не бих ви простил подобна грешка, ако редом с този портрет бихте видели и някой друг. Вие не познавате майка ми: нея именно виждате в тази рамка. Тя пожела да я нарисуват така преди седем-осем години. Този костюм е, както изглежда, нейно хрумване, а приликата е толкова голяма, че все още ми се струва да я виждам такава, каквато беше в 1830 година. Графинята позира за този портрет при едно отсъствие на графа. Навярно искаше да му направи приятна изненада при завръщането; но, колкото и да е чудно, портретът не се хареса на баща ми; дори качеството на творбата, която е, както виждате, едно от най-хубавите платна на

Леопол Робер, не намали неприязънта му. Вярно е, между нас казано, драги графе, че господин дьо Морсер е един от най-усърдните перове в двореца Люксембург, много способен генерал, но твърде посредствен ценител на изкуствата; майка ми, напротив, рисува забележително добре и като не искаше да се раздели съвсем от тази картина, ми я даде, защото тук има по-малко опасност да дразни господин дьо Морсер, чийто портрет, рисуван от Гро^[8], ще ви покажа след малко. Простете ми, че ви занимавам така със семейството си, но тъй като ще имам честта да ви представя графа, казвам ви всичко това, да не би случайно да похвалите портрета пред него. Този портрет има впрочем много пагубно въздействие; рядко майка ми идва тук, без да се спре пред него, и още по-нарядко го гледа, без да се разплаче. Помрачението от появата на тази картина у дома ни е впрочем единственото, настъпило някога между графа и графинята; макар че са женени отпреди повече от двадесет години, те се разбират и днес, както в първия ден на брака си.

Монте Кристо погледна бегло Албер, сякаш искаше да разбере дали тия думи не бяха казани нарочно: но явно беше, че младежът говори съвсем чистосърдечно.

— А сега, господин графе — продължи Албер, — след като видяхте всичките ми богатства, позволете ми да ви ги предложа, колкото незначителни и да са; бъдете у дома си; и за да се чувствувате още по-свободно, заповядайте в кабинета на господин дьо Морсер; аз му писах още от Рим за услугата, която ми направихте, и го уведомих за обещаното посещение; мога да ви уверя, че графът и графинята очакваха с нетърпение възможността да ви благодарят лично. Зная, че вие сте преситен от всичко, господин графе, и домашните излияния нямат особено значение за Синдбад моряка: виждали сте толкова по-интересни неща! Но приемоте ги, моля ви се, като въведение в парижкия живот, изпълнен с любезности, посещения и представяния.

Монте Кристо се поклони, без да отговори; приемаше предложението без възторг и без съжаление, като преклонение към обществените условности, които всеки възпитан човек е длъжен да спазва. Албер повика камериера си и му поръча да предупреди господин и госпожа дьо Морсер за предстоящото посещение на граф дьо Монте Кристо.

И го последва заедно с графа.

Когато стигнаха в хола на граф дьо Морсер, видяха над вратата на салона един герб, чиято богата украса, напълно съгласувана с мебелировката на хола, доказваше какво голямо значение му отдава домакинът.

Монте Кристо се спря и го разгледа внимателно.

— Светлосин фон със седем златни коса в диагонал. Навярно семейният ви герб, господине? — запита той. — Като изключим това, че познавам частите на гербовете, аз не разбирам нищо от хералдика, защото съм случаен граф, изфабрикуван в Тоскана с помощта на кавалерския кръст на свети Стефан, и никак не бих държал да съм човек с титла, ако не ми бяха повтаряли, че тя е крайно необходима за този, който много пътува. Добре е да имате нещо на вратите на колата си, ако не за друго, то поне за да не ви досаждат митничарите. Затова извинете, че ви задавам този въпрос.

— Въпросът ви не е ни най-малко нескромен, господине — отвърна Морсер с чистосърдечна убеденост — И правилно отгатнахте: това е гербът ни, искам да кажа — горната част от герба на баща ми; но той е прилепен, както виждате, до друг, ален, със сребърна кула, което е горната част от герба на майка ми; по женска линия аз съм испанец, но родът Морсер е френски и, както съм чувал, от най-старите в Южна Франция.

— Да — съгласи се Монте Кристо, — личи от косовете. Почти всички въоръжени поклонници, тръгнали да завладяват или действително завладели светите места, са вземали за свой герб било кръста — знак на мисията, на която са се обрекли, било прелетни птици — знак за дългото пътешествие, което предприемали и се надявали да завършат върху крилата на вярата. Някой от прадедите ви по бащина линия трябва да е вземал участие в кръстоносен поход и дори ако предположим, че не е било преди похода на свети Луи, стигаме до XIII век, а това не е малко.

— Възможно е — отговори Морсер; — в кабинета на баща ми има едно родословно дърво, което ще ни осведоми; притежавах някога обяснения за него, които биха били много полезни за д'Озие^[9] и Жокур^[10]. Сега вече не мисля за тях; все пак ще ви кажа, господин графе, и това влиза в моите задължения на чичероне, че при нашето народно правителство хората започнаха много да се занимават с тия неща.

— В такъв случай вашето правителство би трябвало да избере от миналото нещо по-хубаво от двата надписа, които забелязах по паметниците ви и които нямат никакво хералдическо значение. Що се отнася до вас, драги виконте — продължи Монте Кристо, като се върна към Морсер, — вие сте по-щастлив от вашето правителство, защото гербът ви е наистина хубав и буди интересни представи. Да, точно така: вие сте едновременно от Прованс и от Испания; тъкмо това обяснява — ако в портрета, който ми показахте, има прилика с оригинала — прекрасния мургав тен на благородната каталонка, от който така много се възхитих.

Би трябвало човек да е Едип или самият сфинкс, за да отгатне насмешката, вложена от графа в тия думи, изказани привидно с най-голяма учтивост; затова Морсер му благодари с усмивка, после тръгна пред него, за да му посочи пътя, и отвори вратата под герба, отдето, както вече казахме, се влизаше в салона. И в този салон на най-видното място имаше портрет на тридесет и седем-осем годишен мъж в генералска униформа, с двойни еполети — отличие на висшите чинове, на шията с кордона на Почетния легион, което означаваше, че е кавалер на ордена, от дясната страна на гърдите — кавалерската значка на Ордена на спасителя, а от лявата — значката на големия кръст на Шарл III; всичко това доказваше, че лицето, представено на този портрет, трябва да е вземало участие във войните в Гърция и Испания или, нещо равнозначно, когато се касае за ордени, е изпълнило някакво дипломатическо поръчение в двете страни.

Монте Кристо разглеждаше този портрет не по-малко внимателно от другия, когато една странична врата се отвори и той се озова пред самия граф дьо Морсер. Това беше четиридесет, четиридесет и пет годишен мъж, който изглеждаше на петдесет, с черни мустаци и вежди, странно контрастиращи с почти побелелите, по военно ниско остригани коси; беше в цивилни дрехи, с лента на петлицата, по която личаха цветовете на различните ордени, с които е бил награждаван. Той влезе с достойна, малко бърза походка. Монте Кристо го дочака, без да мръдне. Нозете му бяха сякаш заковани на паркета, както очите му в лицето на граф дьо Морсер.

— Татко — каза младежът, — имам честта да ви представя господин граф дьо Монте Кристо, благородния приятел, когото бях щастлив да срещна в известните ви вече трудни обстоятелства.

— Добре дошли между нас — каза граф дьо Морсер, като се поклони усмихнато на Монте Кристо. — Вие сте направили такава услуга на нашия дом, като сте спасили единствения ни наследник, че заслужавате вечната ни признателност.

При тия думи граф дьо Морсер посочи на Монте Кристо едно кресло, а сам седна срещу прозореца.

Самият Монте Кристо зае посоченото от граф дьо Морсер място, но се настани, доколкото бе възможно, в сянката на големите кадифени завеси, отдето можеше да прочете по умореното и загрижено лице на домакина цял низ от тайни страдания, изписани във всяка настъпила с годините бръчка.

— Госпожа графинята — каза Морсер — правеше тоалета си, когато виконтът я предупреди за посещението, което ще има щастието да приеме; тя ще дойде след десет минути.

— За мене е голяма чест — отвърна Монте Кристо — да вляза още в първия ден от пристигането си в Париж във връзка с човек, чиито заслуги са равни на славата му и към когото съдбата, поне веднъж справедлива, не е сгрешила; но дали не е останал някъде из Митиджа^[11] или из Атласките планини някой маршалски жезъл, който би могла да ви поднесе?

— О! — възрази Морсер, като се поизчерви. — Аз вече напуснах службата, господине. Като пер по време на реставрацията участвах в първите походи под заповедите на маршал дьо Бурмон; така че можех да очаквам повишение и навярно бих го получил, ако на престола бе останала старшата линия! Но Юлската революция се е радвала, както изглежда, на достатъчно слава, та можеше да си позволи неблагодарност; и я прояви за всички заслуги, които не бяха от времето на империята; поради това си дадох оставката; защото човек, който е спечелил пагоните си на бойното поле, не умее да маневрира по хлъзгавия паркет на салоните; закачих сабята, впуснах се в политика, отдадох се на индустрия, изучавам промишлеността. И през двадесетгодишната си служба имах желание да се занимавам с всичко това, но няхах време.

— Тъкмо тия неща поддържат превъзходството на вашата нация над останалите страни — отвърна Монте Кристо; благородник от прочут род, с голямо състояние, вие приемате да получите първите си чинове като неизвестен войник, нещо твърде рядко; след това, вече

генерал и френски пер, кавалер на Почетния легион, се съгласяват да започнете пак отново, без друга надежда и награда освен тази да бъдете полезен някой ден на ближните си... Да, господине, това е наистина красиво! Нещо повече — благородно!

Албер гледаше и слушаше учудено Монте Кристо: не бе свикнал да го вижда така въодушевен.

— Уви! — продължи чужденецът, навярно за да разсее неуловимото помрачаване, което пробягна при тия думи по челото на Морсер. — Ние не постъпваме така в Италия; там израстваме сред рода и вида си и цял живот запазваме едни и същи листа, ръст, а често пъти и безполезност.

— Но, господине — отговори граф дьо Морсер. — Италия не е отечество за човек с вашите достойнства и Франция ви протяга ръка; откликнете се на нейния зов, Франция може би не ще бъде неблагодарна към всички; тя се отнася зле със своите чеда, но обикновено посреща великолепно чужденците.

— О, татко — каза усмихнато Албер, — личи си, че не познавате господин граф дьо Монте Кристо. Неговите радости са извън тоя свят; той не се стреми към никакви почести и приема само тия, които могат да се вмести в паспорт.

— Ето най-точното определение, което съм чувал за себе си — отвърна гостът.

— Господин графът е бил господар на бъдещето си — заяви с въздишка граф дьо Морсер — и си е избрал път, обсипан с рози.

— Именно, господине — отвърна Монте Кристо с една от своите усмивки, които никой художник не би успял да предаде, нито физиономист да разгадае.

— Ако не се страхувах да отегча господин графа — каза генералът, явно очарован от държането на Монте Кристо, — бих го завел в Камарата; заседанието днес ще бъде интересно за всеки, който не познава сегашните ни сенатори.

— Ще ви бъда много признателен, господин графе, ако бъдете любезен да подновите друг ден поканата си; но днес ме зарадваха с надеждата да бъда представен на госпожа графинята и аз ще чакам.

— Ето и майка ми! — извика виконтът.

Обръщайки се бързо, Монте Кристо наистина видя госпожа дьо Морсер пред прага на вратата, срещуположна на тази, отдето бе влязъл

съпругът и; неподвижна и пребледняла, щом Монте Кристо се обърна към нея, тя отпусна ръка, която бе подпряла, кой знае защо, о позлатената рамка на камината; стояла бе така от няколко секунди и бе чула последните думи, изречени от задалпийския гост.

Той стана и се поклони дълбоко пред графинята, която отговори с лек, мълчалив и церемониален поклон.

— Какво ви е, мадам? — попита графът. — Да не ви призля от горещината в салона?

— Лошо ли ви е, мамо? — извика виконтът и се втурна към Мерседес.

Тя поблагодари и на двамата с усмивка.

— Не — отвърна, — само че се развълнувах, като видях човека, без чиято помощ щяхме сега да сме потопени в скръб. Господин графе — продължи графинята, като пристъпи с царствено величие към него, — дължа ви живота на сина си и ви благославям за това добро дело. Благодаря ви и за радостта, която ми доставяте, като ми давате възможност да ви поблагодаря така, както ви благослових — от все сърце.

Графът се поклони отново, още по-дълбоко от първия път; беше по-бледен от Мерседес.

— Госпожо — каза той, — господин графът и вие ме възнаграждавате прекалено щедро за една съвсем проста постъпка. Да спасиш един човек, да избавиш баща от мъка, да пощадиш чувствата на една жена не е никакво благодеяние, а просто човечна постъпка.

На тия думи, изречени с изключителна благодетелност и учтивост, госпожа дьо Морсер отвърна глухо:

— За син ми е голямо щастие, господине, да има приятел като вас и благодаря на бога, че е наредил така.

И Мерседес вдигна с израз на неизказана благодарност към небето прекрасните си очи, гдето на графа се стори, че блеснаха две сълзи.

Господин дьо Морсер се приближи към нея.

— Госпожо — каза той, — аз се извиних вече на господин графа, че ще трябва да го оставя, и ви моля да му повторите тия извинения. Заседанието започва в два часа, сега е вече три, а пък аз ще говоря.

— Вървете, господине, ще се постарая да накарам госта ни да забрави вашето отсъствие — отговори все още развълнувано

графинята. — Дали господин графът — продължи тя, като се обърна към Монте Кристо — ще ни направи честта да прекара с нас целия ден?

— Благодаря, госпожо, вярвайте ми, че съм безкрайно поласкан от вашата покана, но аз слязох тази сутрин у вас направо от пътническата си кола. Не зная как са ме настанили в Париж; почти не зная къде съм настанен. Това не е кой знае каква грижа, разбира се, но все пак не е съвсем без значение.

— Но поне ще ни обещаете, че ще имаме друг път това удоволствие? — запита графинята.

Монте Кристо се поклони мълчаливо; но поклонът можеше да се вземе за съгласие.

— Тогава не ви задържам, господине — каза графинята, — защото не желая признателността ми да се превърне в натрапничество или досада.

— Драги графе — намеси се Албер, — ако позволите, ще се опитам да ви върна в Париж милото ви римско гостоприемство, като оставя на ваше разположение своето купе, докато успеят да турят в ред екипажите ви.

— Хиляди благодарности за любезността ви, виконте — отвърна Монте Кристо; — но предполагам, че господин Бертучо е използвал както трябва тия четири и половина часа, които му оставих, и че ще намеря пред вратата някаква впрегната кола.

Албер бе свикнал на това държане от страна на графа; знаеше, че и той като Нерон се стреми към недостижимото и не се учудваше вече на нищо; поиска само да прецени лично доколко нарежданията му са били изпълнени и затова го придружи до входа.

Монте Кристо не се бе измамил; още щом бе влязъл в хола на граф дьо Морсер, един лакей, същият, който бе занесъл в Рим картичката му на двамата младежи, за да им съобщи посещението му, бе изхвъркнал из преддверието; и когато именитият пътешественик излезе на входната площадка, колата му наистина го чакаше.

Беше купе от работилниците на Келер, с впряг, който Дрейк, както разправяха всички парижки лъвове, бе отказал да продаде миналия ден за осемнадесет хиляди франка.

— Господине — обърна се графът към Албер, — не ви предлагам да ме придружите до дома ми, защото би трябвало да ви поканя в едно

набързо стъкмено жилище, а както знаете, съм длъжен да пазя в това отношение доброто си име. Дайте ми на разположение един ден и позволете да ви поканя след това. Така ще бъде по-сигурен, че не ще проявя недостатъчно гостоприемство.

— Щом ми искате един ден, господин графе, аз съм напълно спокоен, че ще ме поканите не в дом, а в дворец. Вие имате положително на ваше разположение някой магьосник.

— Разгласявайте, моля ви се, това предположение — каза Монте Кристо, като сложи крак върху кадифеното стъпало на екипажа си, — то ще ми бъде от полза пред дамите.

Щом се качи в колата си, чиято вратичка се затвори след него, конете препуснаха така бързо, щото графът не забеляза лекото потреперване на завесите в салона, гдето бе оставил госпожа дьо Морсер.

Когато се върна при майка си, Албер намери графинята в будоара ѝ, отпусната в голямото кадифено кресло; в потъналата в полумрак стая се съзираше само лъскавата пайета по корема на някоя фигура или в ъгъла на позлатена рамка.

Албер не можа да види лицето на графинята, забулено с тюла, който покриваше косите ѝ като прозрачен ореол; но му се стори, че гласът ѝ е променен; освен това сред уханието на розите и хелиотропите от жардиниерата усети и острия, резлив мирис на ароматен оцет; и наистина вниманието на младежа бе привлечено от стъклцето на графинята, извадено от коженото калъфче и сложено в една от гравираниите чаши на камината.

— Лошо ли ви е, мамо? — извика той още с влизането си. — Да не би да ви е приляло, докато ме нямаше?

— На мене ли? Не, Албер; но нали знаете, че при първото затопляне, на което още не сме свикнали, тия рози, туберози и портокалов цвят издават прекалено силен мирис.

— Тогава — каза Морсер, като протегна ръка към звънеца — трябва да ги изнесат в хола. Наистина не ви е добре; още когато влязохте, бяхте пребледняла.

— Пребледняла ли бях, Албер?

— Да; бледността ви отива чудесно, мамо, но все пак ни безпокои, и баща ми, и мене.

— Каза ли нещо баща ви? — запита неспокойно Мерседес.

— На мене не, госпожо, но нали помните, че каза на вас.

— Не помня — отвърна графинята.

Влезе лакей: отзоваваше се на позвъняването на Албер.

— Изнесете тези цветя в хола или в тоалетната стая — заповяда виконтът, — на графинята ѝ става зле от тях.

Лакеят изпълни нареждането. Последва продължително мълчание, което трая, докато изнесоха цветята.

— Какво е това име Монте Кристо — попита графинята, след като лакеят излезе с последната ваза, — фамилно име ли е, название на местност ли, или просто титла?

— Струва ми се, че е титла, мамо. Графът си купил един остров в Тосканския архипелаг и както сам ни каза тази сутрин, го възвел в дворянско имение. Както знаете, това право се получава с флорентинския орден свети Стефан, пармския свети Георги и дори с малтийския. Той не претендира впрочем ни най-малко да е благородник и сам се нарича случаен граф, макар всички в Рим да го смятат за аристократ от стар род.

— Обноските му са чудесни — каза графинята, — поне доколкото можах да преценя през кратките мигове, които прекара с нас.

— О, безукорни, мамо! Така съвършени, че надминават тия на най-големите благородници от трите най-надменни европейски аристокрации: английската, испанската и германската.

Графинята се замисли за миг и продължи след кратко колебание:

— Виждате ли, Албер, питам ви като майка, нали разбирате; вие сте виждали господин дьо Монте Кристо у дома му, прозорлив сте, свикнали сте да се движите в общество, имате по-голяма съобразителност, отколкото човек има обикновено на вашата възраст; мислите ли, че графът е наистина такъв, какъвто изглежда?

— А какъв изглежда?

— Сам казахте преди малко — благородник от стар род.

— Казах ви, мамо, че го смятат за такъв.

— Но вие какво мислите, Албер?

— Ще ви призная, че нямам определено мнение; мисля, че е малтиец.

— Не ви питам за произхода му; питам ви за личността му.

— О, личността му е друго нещо; виждал съм толкова странни неща в него, щото, ако искате да ви кажа какво мисля, ще ви отговоря направо, че го смятам за Байронов герой, белязан с печата на злата съдба; някакъв Манфред, Лара или Вернер — потомци на древен род, загубили фамилното наследство, но успели да спечелят лично богатство със своя приключенски дух, който ги е издигнал над законите на обществото.

— Искате да кажете?

— Искам да кажа, че Монте Кристо е един средиземноморски остров без население, без гарнизон, леговище на контрабандисти от всякаква народност, на пирати от различни страни. Кой знае дали тия достойни труженици не плащат на своя сеньор право на престой?

— Възможно е — отвърна замислено графинята.

— Но няма значение — продължи момъкът, — все едно контрабандист ли е, или не, ще се съгласите, мамо, след като го видяхте, че господин граф дьо Монте Кристо е забележителен човек, който ще има най-голям успех в парижките салони. Още тази сутрин у мене бе въведен в обществото, като слиса дори Шато Рено.

— И на каква възраст може да е графът? — запита Мерседес, отдавайки явно голямо значение на този въпрос.

— Тридесет и пет-шест години, майко.

— Толкова млад! Невъзможно — заяви Мерседес, като отговаряше едновременно на думите на Албер и на собствената си мисъл.

— И все пак това е истината. Три-четири пъти ми е казвал, съвсем не умишлено: „По това време бях на пет години“, по друго време „на десет“, после „на дванадесет“; и тъй като тези подробности ме интересуваха, аз сравнявах датите и ни веднъж не открих да ме е излъгал. Така че този странен човек, който всъщност няма възраст, е положително към тридесет и пет годишен. Впрочем, мамо, припомнете си живия поглед, черните очи, челото, което е бледо, но без бръчки; това е не само здрав, но и млад човек.

Графинята наведе глава, сякаш под напора на прекалено тежък прилив от горчиви мисли.

— И този човек се сприятели с вас, Албер? — попита с нервно потреперване тя.

— Така мисля, госпожо.

— А вие... обичате ли го?

— Харесвам го, госпожо, каквото и да казва за него Франц д'Епине, който искаше да ми го представи за вампир.

Графинята трепна в ужас.

— Албер — каза с променен глас тя, — винаги съм ви предпазвала от нови познанства. Сега сте вече мъж и бихте могли вие да ми давате съвети; но все пак ви повтарям: бъдете предпазлив.

— Само че, мила мамо, за да ми бъде полезен този съвет, би трябвало да зная предварително от какво да се пазя. Графът не играе комар, пие само вода, позлатена с капка испанско вино; представя се за толкова богат, че би станал за смях, ако ми поиска пари; в какво отношение да се страхувам от него?

— Имате право — отвърна графинята. — И моите опасения са неоправдани, особено като се знае, че този човек ви спаси живота. Да, исках да ви запитам, добре ли го прие баща ви, Албер? Много важно е да проявим към графа не само обикновена учтивост. Господин дьо Морсер е понякога прекалено зает, работата му го прави загрижен и е възможно, без да иска...

— Баща ми се държа превъзходно, госпожо — прекъсна я Албер; — нещо повече: беше извънредно много поласкан от една-две ловки похвали, които графът вмъкна много сполучливо и на място в разговора, сякаш познава баща ми отпреди тридесет години. Всяка от тия хвалебствени стрелички навярно погъделичка баща ми — добави със смях Албер, — така че те се разделиха като най-добри приятели и господин дьо Морсер дори искаше да го заведе в Камарата, за да може графът да чуе речта му.

Графинята не отговори; унесена беше в такъв дълбок размисъл, че неусетно бе притворила очи. Изправен пред нея, младежът я гледаше с нежната и дълбока синовна любов на деца, чиито майки са още хубави и млади; после, като видя, че тя притвори очи и чу равномерно й дишане, помисли, че е заспала, и се отдалечи на пръсти, отваряйки предпазливо вратата на стаята, дето остана майка му.

„Тоя дяволски човек — прошепна той, като поклати глава. — Предсказах му аз още там, че ще направи сензация в обществото: и примерих въздействието му по един непогрешим термометър. Щом

направи впечатление на майка ми, трябва да е наистина забележителен.“

Слезе в конюшната си с тайно задоволство, че — без дори да знае — граф дьо Монте Кристо бе сложил ръка на един впряг, пред който червеникавите коне на Албер минаваха на втори план в очите на познавачите.

„Хората положително не са равни — каза си той. — Ще трябва да помоля баща си да развие тази тема в Горната камара.“

---

[1] *Дюпре* (Жул) — пейзажист от Барбизонската школа (1811–1885). Б.пр. ↑

[2] *Дьолакроа* (Йожен) — френски художник (1798–1863). Б.пр. ↑

[3] *Буланже* (Луи) — френски художник (1806–1867). Б.пр. ↑

[4] *Диас* (дела Пеня-Нарсис) — френски художник (1808–1876). Б.пр. ↑

[5] *Декан* (Александър) — френски художник (1803–1860). Б.пр. ↑

[6] *Роза* (Салватор) — италиански художник, поет и музикант (1615–1673). Б.пр. ↑

[7] *Доза* (Пиер) — френски държавник (1809–1878). Б.пр. ↑

[8] *Гро* (Жан-Антоан, барон) — френски художник (1771–1835). Б.пр. ↑

[9] *Д’Озие* (Пиер) — създател на родословните табла на видни френски родове в сто и петдесет тома (1592–1660). Б.пр. ↑

[10] *Жокур* (Луи) — френски енциклопедист (1704–1779). Б.пр. ↑

[11] *Равнина в Алжир*. Б.пр. ↑

XLII. ГОСПОДИН БЕРТУЧО

През това време графът бе пристигнал у дома си; пътуването бе траяло шест минути. Тези шест минути бяха достатъчни, за да го видят двадесетина млади хора, които знаеха цената на конете, защото не бяха могли да ги купят, и затова сега препускаха, за да зърнат великолепия аристократ, който си позволяваше да купува коне по десет хиляди франка единия.

Къщата, избрана от Али за градско жилище на Монте Кристо, беше вдясно, като се отива към Шанз Елизе, с градина и двор; фасадата беше полузакрита от гъсти храсти, от двете страни на храстите се простираха като ръце две пътеки, които водеха от желязната врата до входната площадка с двойна стълба, гдето на всяко стъпало имаше порцеланова ваза с цветя. Къщата, уединена сред твърде голямо пространство, имаше освен главния вход още един към улица Понтийо.

Кочияшът още не бе повикал портиера, когато вратата се плъзна; видели бяха идването на графа, а в Париж, както в Рим, както навред, го обслужваха със светкавична бързина. Кочияшът влезе, направи полукръг, без да намали скоростта, и колелата още скърцаха по пясъка на пътеката, когато вратата бе вече затворена.

Колата спря откъм лявата страна на входната площадка; пред вратата се появиха двама души; единият беше Али, който се усмихна с невероятна, искрена радост на господаря си и бе възнаграден от него само с един поглед.

Другият се поклони ниско и подаде ръка на графа, за да му помогне при слизането от колата.

— Благодаря, господин Бертучо — каза графът, като скочи леко по трите стъпала. — А нотариусът?

— В малкия салон е, ваше превъзходителство — отговори Бертучо.

— А визитните картички, които ви поръчах да отпечатате, щом узнаете номера на къщата?

— Всичко е готово, господин графе; бях при най-добрия гравьор в Париж, който направи плочката пред мене; първата отпечатана картичка бе отнесена незабавно според заповедите ви на господин барон Данглар, депутат, улица Шосе д'Антен 7; другите са на камината в спалнята на ваше превъзходителство.

— Добре. Колко е часът?

— Четири.

Монте Кристо предаде ръкавиците, бастуна и шапката си на същия лакей французин, който бе изхвъркнал от хола на граф дьо Морсер, за да доведе колата, после отиде в малкия салон, воден от Бертучо.

— Мраморите в този хол не струват — каза Монте Кристо. — Надявам се, че ще ги махнете.

Бертучо се поклони.

Както бе казал домоуправителят, нотариусът чакаше в малкия салон.

Беше почтен второкласен писар, повишен до най-високото възможно стъпало — нотариус за парижките предградия.

— Господин нотариусът е упълномощен да продаде лятната къща, която желая да купя? — попита Монте Кристо.

— Да, господин графе — отговори нотариусът.

— Готов ли е продавателният договор?

— Да, господин графе.

— Донесохте ли го?

— Ето го.

— Отлично. А къде е къщата, която купувам? — запитва нехайно Монте Кристо, като говореше толкова на Бертучо, колкото и на нотариуса.

Домоуправителят направи движение, което означаваше: не зная.

Нотариусът погледна учудено Монте Кристо.

— Как? — каза той. — Нима господин графът не знае къде се намира къщата, която купува?

— Наистина не зная — отвърна графът.

— Господин графът не я е виждал?

— Как мога да я видя, дявол да го вземе? Тази сутрин пристигам от Кадис, никога не съм идвал в Париж, дори за пръв път стъпвам на френска земя.

— О, това е друго нещо — промълви нотариусът. — Къщата, която господин графът купува, се намира в Отъой.

При тия думи Бертучо явно пребледня.

— Къде е тоя Отъой? — попита Монте Кристо.

— На две крачки оттук, господин графе — заяви нотариусът, — малко по-нататък от Паси, с чудесно местоположение, сред Булонската гора.

— Толкова наблизо ли? — учуди се Монте Кристо. — Та това не е жилище извън града! Как можяхте да ми изберете лятна къща до самите врати на Париж, господин Бертучо?

— Аз ли? — побърза някак странно да възрази домоуправителят. — Не, господин графът положително не ме е натоварвал да избира тази къща; нека господин графът благоволит да си припомнит да потърсит в паметта си, да поровит из спомените си.

— Да, имате право! — каза Монте Кристо. — Спомням си сега: аз прочетох обявлението в един вестник и съм бил подмамен от лъжливото име: лятна къща.

— Не е късно още — побърза да се обади Бертучо — и ако ваше превъзходителство благоволит да ме натовари с тази задача, аз ще потърся навсякъде и ще намеря най-хубавите вили в Анген, Фонтнео-Роз, Белвю.

— Не — възрази безгрижно Монте Кристо. — Щом имам вече тази, ще запазя нея.

— Господин графът има право — побърза да заяви нотариусът, като се страхуваше да не загуби своя хонорар. — Имотът е чудесен: течаща вода, гъсти горички, удобно, макар и отдавна изоставено жилище, без да говоря за мебелировката, която, макар и стара, е много ценна, особено днес, когато толкова много са на мода старинните неща. Извинете, но предполагам, че господин графът споделя вкусовете на своята епоха.

— Продължавайте — каза Монте Кристо. — Значи прилична сграда?

— Нещо повече, господин графе, великолепно!

— Да не пропускаме тогава случая — настоя Монте Кристо; — ако обичате, договора, господин нотариус?

Подписа набързо, след като хвърли поглед върху ония параграфи, в които бяха посочени местонахождението на къщата и имената на

собствениците.

— Бертучо — каза той, — дайте петдесет и пет хиляди франка на господина.

Управителят излезе с неуверена походка и се върна с пачка банкноти, които нотариусът преброи като човек, свикнал да получава пари само след законна проверка.

— Свършени ли са вече всички формалности? — запита графът.

— Напълно, господин графе.

— У вас ли са ключовете?

— Те са у вратаря, който пази къщата; но ето нареждането, което съм дал, да въведе господина във владение на имота.

— Много добре.

И Монте Кристо кимна на нотариуса, с което искаше да му каже: „Нямам вече нужда от вас; вървете си.“

— Само че — започна неуверено честният нотариус — господин графът, струва ми се, е сгрешил: цялата сума е петдесет хиляди франка.

— А вашият хонорар?

— И той е включен в нея, господин графе.

— Нали идвате от Отъой?

— Естествено.

— Е, добре, трудът ви трябва да бъде заплатен — заяви графът.

И го отпрати с ръка.

Нотариусът излезе заднишком, като продължаваше да се кланя до земята; за пръв път, откакто бе станал нотариус, срещаше такъв клиент.

— Придружете господина — обърна се графът към Бертучо.

Управителят излезе след нотариуса.

Щом остана сам, графът извади от джоба си портфейл със заключалка, отвори го с ключе, което носеше на шията си и с което никога не се разделяше.

След като потърси малко, се спря на някакво листче с бележки, сравни бележките с продавателния договор на масата, после се порови в спомените си:

— Отъой, улица ла Фонтен № 28; тъкмо така! — каза си той. — Трябва ли сега да повярвам на признанието, изтръгнато от набожен или физически страх? Впрочем след един час ще разбере всичко.

Бертучо! — извика той, като удари с чукче със сгъваема дръжка по звънче, което издаваше остър, продължителен звук, напомняш китайски гонг. — Бертучо!

Управителят се яви на прага.

— Господин Бертучо — каза графът, — не бяхте ли ми казвали някога, че сте пътували из Франция?

— Да, ваше превъзходителство, из някои области на Франция.

— И сигурно познавате околностите на Париж?

— Не, ваше превъзходителство, не — отговори управителят с нервно потреперване, което Монте Кристо, много вещ в определяне на вълнения, отдаде на силно безпокойство.

— Жалко — продължи той, — че не сте посещавали никога парижките околности, защото искам да отида още тази вечер да видя новия си имот, а ако дойдете с мене, сигурно бихте могли да ми дадете ценни сведения.

— В Отьой ли? — извика Бертучо и жълточервеникавото му лице стана смъртно бледо. — Аз! Да отида в Отьой?

— Какво чудно има в това, да дойдете в Отьой? Когато се настаня в Отьой, ще трябва да идвате там, щом сте на служба в моя дом.

Бертучо наведе глава пред властния поглед на господаря си, без да мръдне или да продума.

— Какво става с вас? Втори път ли ще ме карате да позвъня за колата? — каза Монте Кристо с тона, с който Луи XIV е произнесъл навярно прочутото: „Едва не ме накараха да чакам!“

Бертучо се озова с един скок от малкия салон в хола и извика дрезгаво:

— Конете на негово превъзходителство!

Монте Кристо написа две-три писма; когато затваряше последното, управителят се показва отново.

— Колата на негово превъзходителство е пред вратата — каза той.

— Добре! Вземете ръкавиците и шапката си — заповяда Монте Кристо.

— Ще отида с господин графа ли? — извика Бертучо.

— Разбира се; ще трябва да дадете нарежданията си, защото аз смятам да живея в тази къща.

Не бе се чуло досега някой да е оспорил заповед на графа; така че управителят тръгна безропотно подир господаря си, който се качи в колата и му даде знак да го последва. Управителят седна почтително на предната седалка.

XLIII. КЪЩАТА В ОТЪОЙ

Монте Кристо забеляза, че докато слизаше от главния вход, Бертучо се прекръсти по корсикански обичай, като описа с палеца си кръст във въздуха, а когато седна в колата, измърмори тихичко някаква кратка молитва. Всеки нелюбопитен човек би се смилил пред очевидното и странно нежелание на почтения управител да участва в замислената от господаря му разходка extra muros^[1]; но любопитството на графа не му позволяваше, както изглежда, да пощади Бертучо от това малко пътешествие.

В Отъой стигнаха за двадесет минути. Вълнението на управителя се засилваше. Когато влязоха в селото, свитият в ъгъла на колата Бертучо започна да оглежда с трескаво вълнение всяка къща, пред която минаваха.

— Ще кажете да спрат на улица ла Фонтен 28 — нареди графът, втренчил безмилостно поглед в управителя, комуто даваше заповедта.

Лицето на Бертучо се изпоти, но той все пак се подчини, наведе се от колата и извика на кочияша:

— Улица ла Фонтен 28.

Номер 28 се намираще накрай селото. Докато пътуваха, се бе мръкнало, или по-точно един претоварен с електричество чер облак придаваше тържествен драматизъм на ранното притъмняване.

Колата спря, лакеят скочи и изтича да отвори вратичката.

— Е, няма ли да слезете, господин Бертучо? — попита графът. — В колата ли ще останете? И за какво, дявол да ви вземе, сте се замислили толкова тази вечер?

Бертучо побърза да слезе и да поднесе рамото си към графа, който този път се облегна на него и слезе последователно по трите стъпала.

— Почукайте — заповяда графът — и съобщете, че съм пристигнал.

Бертучо почука, вратата се отвори, показа се и вратарят.

— Какво има? — запита той.

— Това е новият ви господар, добри човече — съобщи лакеят.
После подаде на вратаря въводителното писмо от нотариуса.

— Значи продадоха къщата? — попита вратарят. — И господинът идва да живее тук?

— Да, драги — заяви графът. — Ще се постарая да не съжбялявате за бившия си господар.

— О, господине — отвърна вратарят, — не ще има за какво особено да съжбялявам, защото го виждахме много нарядко; повече от пет години не е идвал и наистина е сторил добре, като е продал една къща, от която не получавахе нищо.

— А как се казва вашият бивш господар? — запита Монте Кристо.

— Господин маркиз дьо Сен Меран; убеден съм, че не е получил за къщата толкова, колкото му струваше.

— Маркиз дьо Сен Меран ли? — повтори Монте Кристо. — Това име сякаш ми е познато... маркиз дьо Сен Меран...

И се замисли.

— От старите благородници — продължи вратарят, — верен служител на Бурбоните; имаше само една дъщеря, която омъжи за господин дьо Вилфор, кралски прокурор в Ним, а по-късно и във Версай.

Монте Кристо хвърли поглед към Бертучо и го видя по-бледен от стената, о която се бе облегал, за да не падне.

— А не умря ли дъщерята? — запита Монте Кристо. — Струва ми се, че чувах такова нещо.

— Да, господине, преди двадесет и една година; оттогава надали сме видели и три пъти горкия маркиз.

— Благодаря, благодаря — прекъсна го Монте Кристо, като прецени по отпадналостта на управителя, че не може да опъва повече тази струна без опасност да я скъса. — Благодаря! Дайте ни някаква свещ, добри човече.

— Ще придружавам ли господина?

— Не, няма нужда, Бертучо ще ми свети.

Монте Кристо прибави към тези думи две златни монети, които предизвикаха цял взрив от благословии и въздишки.

— О, господине, — обади се вратарят, след като потърси напразно по плочата на камината и съседните лавици — жалко, но тук

нямам свещи.

— Вземете единия фенер от колата, Бертучо, и ми покажете жилището — заповяда графът.

Управителят изпълни нареждането без възражение, но по треперенето на ръката, която държеше фенера, лесно можеше да се разбере какво му струваше това послушание.

Обиколиха просторния приземен етаж; после първия етаж, състоящ се от салон, баня и две спални. През една от спалните се стигаше до вита стълба, която слизаше към градината.

— О, ето и една задна стълба! — извика графът. — Това е много удобно. Светнете, господин Бертучо; тръгнете пред мене, да видим къде ще ни отведе тази стълба.

— Тя води в градината, господин графе — каза Бертучо.

— А откъде знаете, моля?

— Искам да кажа, че трябва да води нататък.

— Добре, да се уверим.

Бертучо въздъхна и тръгна напред. Стълбата стигаше наистина до градината!

Пред външната врата управителят се спря.

— Хайде, господин Бертучо! — заповяда графът.

Но този, на когото говореше, стоеше като оглушал, изумен и сломен. Блуждаещият му поглед търсеше сякаш следите на някакво страшно минало, а сгърчените ръце като че се опитваха да прогонят ужасяващи спомени.

— Е, е? — настоя графът.

— Не, не! — извика Бертучо и се облегна във вътрешния ъгъл; — не, господин графе, няма да отида по-нататък, не мога!

— Какво значи това? — изрече неумолимият глас на Монте Кристо.

— Но не виждате ли, господин графе — простена управителят, — че тази работа не е случайна; хрумна ви да купите къща в Париж и я купувате тъкмо в Отьой, а като я купувате в Отьой, попадате тъкмо на 28, улица ла Фонтен. О, господарю, защо не ви казах още отначало всичко! Сигурно нямаше да настоявате тогава да дойда. Но аз се надявах, че къщата на господин графа ще се окаже друга. Като че в Отьой имаше друга къща освен тази, дето бе извършено убийството!

— О-о! — промълви Монте Кристо, като се спря изведнъж. — Каква грозна дума изрекохте! Дяволски човек! Кореняк корсиканец! Все с тайни или суеверия ще се занимава! Хайде, вземете фенера и да обиколим градината; с мене няма да ви е страх, надявам се!

Бертучо взе фенера и се подчини.

Щом отвориха вратата, зърнаха белезникаво небе, дето луната се опитваше напразно да се бори срещу море от облаци, които я закриваха с тъмните си вълма, озарени за миг от нея, преди да изчезнат, още по-потъмнели, в дълбините на безкрая.

Управителят поиска да тръгне наляво.

— Не, господине — заяви Монте Кристо, — какъв смисъл да вървим по алеите? Ето една хубава морава, да вървим направо.

Бертучо изтри потта от челото си и се подчини; но все пак тръгна наляво.

Монте Кристо, напротив, държеше вдясно. Когато стигнаха до един гъсталак, се спря.

Управителят не можа да издържи.

— Отстранете се, господине! — извика той. — Отстранете се, моля ви се, тъкмо на мястото сте стъпили!

— На кое място?

— Тъкмо на мястото, дето падна.

— Драги господин Бертучо — изсмя се Монте Кристо, — опомнете се, моля ви се; тук не сме в Сартен, нито в Корте^[2]. Това не е корсиканска гора, а английска градина, неподдържана наистина, но незаслужаваща да бъде обиждана само поради това.

— Не стойте там, господине, не стойте там, моля ви се!

— Струва ми се, че полудявате, господин Бертучо — каза студено графът; — предупредете ме, ако е така, за да ви изпратя в някоя лудница, докато не се е случило нещастие.

— Уви, ваше превъзходителство — отвърна Бертучо, като поклати глава и скръсти ръце така, че графът би се разсмял, ако по-важни мисли не го бяха погълнали и накарали да следи с особено внимание всяка проява на тази напласена съвест. — Уви, ваше превъзходителство, нещастieto се случи.

— Господин Бертучо — продължи графът, — с голямо удоволствие ви гледам как кършите ръце, и въртите очи като човек, обзет от бесове, които не искат да го напуснат; а забелязал съм, че

почти винаги най-упоритият бяс е някоя тайна. Знаех, че сте корсиканец, знаех, че сте мрачен, че вечно обмисляте и премисляте някоя вендета, и ви прощавах това в Италия, защото там тия неща са редни, но във Франция убийството се смята изобщо за проява на много лош вкус; тук има стражари, които се занимават с издирването на убиеца, съдии, които го осъждат, и ешафоди, гдето го гилотинират.

Бертучо склучи ръце и тъй като не изпускаше фенера при тия движения, светлината озари разстроено му лице.

Монте Кристо го изгледа точно така, както бе гледал в Рим екзекуцията на Андреа; после каза с глас, от който нещастният управител отново изтръпна:

— Абат Бузони значи ме е излъгал, когато след пътуването си из Франция в 1829 година ви прати при мене с препоръчително писмо, в което ми изтъкваше ценните ви качества. Е, добре, ще пиша на абата; ще кажа, че го държа отговорен за неговото протеже и сигурно ще узная каква е тази история за убийство. Но предупреждавам ви, господин Бертучо, че докато живея в дадена страна, аз имам навика да се съобразявам с нейните закони и нямам намерение да си развалям заради вас отношението с френското правосъдие.

— О, не го правете, ваше превъзходителство! Нима ни ви служих вярно? — извика отчаяният Бертучо. — Бил съм всякога честен човек и дори съм правил добрини, доколкото е било по силите ми.

— Не отричам — отвърна графът. — Но защо, дявол да го вземе, се вълнувате толкова? Това е лош признак; при чиста съвест човек не побледнява, ръцете му не затреперват...

— Но, господин графе — започна колебливо Бертучо, — нали вие сам ми казахте, че когато ме изпратил при вас абат Бузони, пред когото се бях изповядал в затвора в Ним, ви предупредил, че на съвестта ми лежи тежък грях?

— Да, но той ви препоръча като отличен управител и аз помислих, че чисто и просто сте вършили кражби!

— О, господин графе! — възмути се Бертучо.

— Или, като корсиканец, не сте устояли на желанието да оправите някому кожата, както казват наопаки у вас, защото в действителност не я оправяте, а я разваляте.

— Да, господарю! Точно така, добри ми господарю! — извика Бертучо, като се простря в нозете на графа. — Отмъщение беше,

заклевам се, само отмъщение...

— Разбирам; не разбирам само едно — защо именно тази къща ви вълнува толкова?

— Нима не е съвсем естествено, господарю — отвърна Бертучо, — щом тъкмо тук бе извършено отмъщението?

— Какво? В моята къща?

— О! Господарю! Тя не беше още ваша — отговори простодушно Бертучо.

— Чия беше наистина? Да, на маркиз дьо Сен Меран, струва ми се, така каза вратарят. За какъв дявол искахте да отмъщавате на маркиз дьо Сен Меран?

— Не на него, господарю, другиму.

— Странно съвпадение наистина — промълви Монте Кристо, увлечен сякаш в собствените си размисли, — да се намерите съвсем случайно, без да очаквате, в къща, дето е станало нещо, което буди у вас такива страшни угризения.

— Господарю — започна управителят, — уверен съм, че съдбата е наредила така: най-напред вие купувате къща тъкмо в Отьой, къщата е тъкмо тази, дето съм извършил убийството, слизате в градината по същата стълба, отдето бе слязъл и той; спирате на същото място, дето му нанесох удара; на две крачки оттук, под платана, беше гробът, гдето той бе току-що заровил детето; всичко това не е случайност, не! Защото в такъв случай случайността би заприличала прекалено много на провидение.

— Добре, господин корсиканецо, да приемем, че е провидение; аз приемам винаги всичко; освен това човек трябва да бъде отстъпчив пред болните души. Хайде, припомнете си всичко и разправяйте.

— Разправял съм го само веднъж, на абат Бузони. Такива неща — добави Бертучо, като поклати глава — се разказват само при изповед.

— Тогава, драги Бертучо — каза графът, — ще се съгласите, че е редно да ви изпратя при изповедника ви; ще станете като него отшелник от ордена на свети Бруно или монах от ордена на свети Бенедикт и ще разговаряте за тайните си. Но аз се боя от управител, който се плаши от призраци; не обичам гостите ми да не смеят да се разхождат вечер из градината. Освен това признавам, че не мечтая да бъда посетен от полицейски комисар; защото, запомнете едно нещо,

господин Бертучо: в Италия плащат на правосъдието, ако мълчи, а във Франция, напротив, му плащат, когато говори. Ах, дявол да го вземе! Предполагах, наистина, че сте донейде корсиканец, голям контрабандист, опитен управител, но виждам, че имате и други тетиви на лъка си. Не сте за мене, господин Бертучо!

— О, господарю! Господарю! — извика управителят, ужасен при това заплашване. — Ако трябва да заговоря, за да остана на служба при вас, ще ви кажа, всичко ще ви кажа; и тогава, ако трябва да ви напусна, ще бъде, за да тръгна към гилотината.

— Това е вече друго нещо — заяви Монте Кристо; — но ако смятате да ме лъжете хубаво размислете: по-добре би било изобщо да не започвате.

— Не, господин графе, кълна ви се в спасението на душата си, всичко ще ви кажа! Защото и абат Бузони дори узна само част от тайната ми. Но най-напред, моля ви се, отдалечете се от този платан, защото луната ще освети ей сега оня облак и както сте застанал и, загърнат в плаща, който скрива фигурата ви и ми напомня плаща на господин дьо Вилфор...

— Какво! — извика Монте Кристо. — Господин дьо Вилфор ли беше...

— Познава ли го ваше превъзходителство?

— Бившият кралски прокурор от Ним ли?

— Да.

— Който се бе оженил за дъщерята на маркиз дьо Сен Меран?

— Да.

— И имаше между правниците славата на най-честен, най-строг и най-неумолим съдия.

— Е, добре, господин графе — извика Бертучо, — този човек с безукорно име...

— Да.

— Беше подлец.

— Ами! — възрази Монте Кристо. — Невъзможно.

— И все пак съвсем вярно.

— Така ли? — запита Монте Кристо. — Имате ли доказателство?

— Имах го.

— И го изгубихте, некадърнико?

— Да но ако си дадем труд да потърсим, може и да го намерим.

— Нима? — възкликна графът. — Разправете всичко, господин Бертучо, защото тази история започва наистина да ме интересува.

Той затаананика някаква ария от Лучия и отиде да седне на една пейка, а Бертучо го последва като подреждаше мислено спомените си.

И застана пред него.

---

[1] Извън градските стени. Б.пр. ↑

[2] Градове в Корсика. Б.пр. ↑

XLIV. ВЕНДЕТАТА

— Откъде желаете да започна разказа си, господин графе? — запита Бертучо.

— Откъдето искате — каза Монте Кристо, — тъй като аз не знам още нищо.

— Мислех все пак, че господин абат Бузони е казал на ваше превъзходителство...

— Да, сигурно ми е казал някои дребни неща, но оттогава минаха седем-осем години и аз забравих всичко.

— В такъв случай мога, без да се страхувам, че ще отегча ваше превъзходителство...

— Карайте, господин Бертучо, карайте; все едно, че чета вечерен вестник.

— Случката е от 1815 година.

— О-о! — промълви Монте Кристо. — Не е вчерашна работа!

— Не, господин графе, но въпреки това и най-малките подробности са така ясни в паметта ми, сякаш е било вчера. Аз имах брат, по-голям от мене, който служеше в императорската армия. Стигнал бе до чин лейтенант в един полк, съставен изключително от корсиканци. Този брат беше и мой единствен приятел; останали бяхме сираци, аз петгодишен, той осемнадесетгодишен; отгледал ме бе като син. В 1814 година, когато се върнаха Бурбоните, се бе оженил; когато императорът се върна от остров Елба, брат ми постъпи отново във войската и след като го бяха ранили леко при Ватерло, се бе оттеглил заедно с войските отвъд Лоара.

— Но вие ми разправяте историята на Стоте дни, господин Бертучо — прекъсна го графът, — а тя ми е вече разказана, доколкото ми е известно.

— Извинете, ваше превъзходителство, тези предварителни подробности са необходими, а пък и вие обещахте да ме изслушате търпеливо.

— Карайте, карайте, държа на думата си!

— Един ден получихме писмо; трябва да ви кажа, че живеехме в селпето Роляно, в самия край на корсиканския нос. Писмото беше от брат ми; съобщаваше ни, че войската била разпусната и той се връща през Шатору, Клермонферан, Пюи и Ним; молеше ме, ако имам някоя пара, да му я пратя в Ним у един познат гостилничар, с когото поддържах връзки.

— За контрабанда — каза Монте Кристо.

— Е, господин графе, трябва да се живее.

— Разбира се, продължавайте.

— Много обичах брата си, както вече казах на ваше превъзходителство; затова, вместо да пращам парите, реших да му ги занеса лично. Имах около хиляда франка. Оставих петстотин на снаха ми Асунта, взех останалите петстотин и заминах за Ним. Лесно беше — имам си лодка, имам и да пренасям товар по море, всичко улесняваше намерението ми. Но след като натоварих стоката, се яви противен вятър, така че цели четири-пет дни не можахме да навлезем в устието на Рона. Най-после сполучихме; стигнахме До Арл; оставих лодката между Белгард и Бокер и тръгнах за Ним.

— Наближаваме, нали?

— Да, господин графе; прощавайте, но ваше превъзходителство скоро ще разбере, че казвам само най-необходимото. Беше тъкмо по времето на прочутите кланета в Южна Франция. Имаше двама-трима разбойници, именувани Трестайон, Трюфеми и Графан, които колежа по улиците всеки заподозрян в бонапартизъм. Господин графът сигурно е чувал за тия убийства?

— Много малко, по това време бях много далеко от Франция. Продължавайте.

— Като влизаше в Ним, човек буквално газеше в кръв; на всяка крачка се виждаха трупове; организирани в шайки, убийците колежа, грабежа и палежа. Изтръпнах, като видях това клане; не за себе си, защото аз простият корсикански рибар, нямаше от какво да се страхувам; напротив, ония времена бяха добри за нас, контрабандистите, страхувах се за брата си, императорския офицер, който се връщаше от лоарската армия в униформа, с еполети и следователно беше изложен явно на опасност. Изтичах до нашия гостилничар. Предчувствията не бяха ме излъгали. Брат ми пристигнал в Ним предния ден и бил убит пред вратата на дома, дето отивал да

потърси гостоприемство. Направих всичко възможно да узная кои са убийците; но никой не искаше да ми каже имената им, защото хората се бояха. Сетих се тогава за прочутото френско правосъдие, което нямаше от какво да се страхува, и се явих при кралския прокурор.

— И този прокурор се казваше Вилфор? — запита нехайно Монте Кристо.

— Да, ваше превъзходителство; идваше от Марсилия, дето бил заместник прокурор, повишили го заради усърдието му. Казваха, че бил от първите, предупредили правителството за заминаването от остров Елба.

— И така — прекъсна го Монте Кристо — вие се явихте при него.

— Господине, казах, брат ми е бил убит вчера на улицата в Ним, не знаей от кого; но ваша длъжност е да знаете. Вие сте тук шеф на правосъдието, а правосъдието е длъжно да отмъсти за тия, които не е съумяло да защити.

— Какъв беше брат ви? — попита кралският прокурор.

— Лейтенант от корсиканската дружина.

— Значи войник на узурпатора?

— Войник от френската армия.

— Е, добре — възрази прокурорът, — вадил е меч и от меч е умрял.

— Имате грешка, господин прокурор, убит е с кама.

— Какво искате от мене? — попита представителят на правосъдието.

— Казах ви вече — искам да отмъстите за него.

— Кому?

— На убийците му.

— Откъде да ги знаей кои са?

— Ще наредите да ги издирят.

— Защо? Вашият брат навярно се е скарал с някого и се е дуелирал. Всички бивши офицери са склонни към изстъпления, които им се разрешаваха при империята, но сега свършват зле за тях; а нашите южняците не обичат нито военните, нито изстъпленията.

— Господин прокурор — отвърнах аз, — не ви моля заради себе си. Аз ще го оплаквам или ще отмъстя, в това мога да ви уверя; но нещастният ми брат има съпруга. Ако се случи някакво нещастие и с

мене, тази клетница ще умре от глад, защото само брат ми я издържаше. Издействувайте ѝ една пенсийка.

— Всяка революция носи крушения — отвърна господин дьо Вилфор; — брат ви е станал за жалост жертва на сегашната, но правителството не дължи нищо на семейството му. Ако започнем да съдим всички изстъпления, вършени срещу привържениците на краля от привържениците на узурпатора, когато бяха на власт, брат ви навярно щеше да бъде осъден на смърт. Станало е нещо съвсем естествено, такъв е законът на отплатата.

— Как, господине! — извиках аз. — Възможно ли е да говорите така, вие, един магистрат?

— Всички корсиканци са наистина луди! — отговори господин дьо Вилфор. — И все още вярват, че съотечественикът им е император. Забравили сте датите, драги; такова нещо можехте да ми кажете преди два месеца. Днес е вече късно. Затова си вървете, а пък ако не си отидете, ще наредя да ви изгонят.

Погледах го малко, за да разбера дали можех да се надявам на успех, ако го помоля пак. Но този човек беше от камък. Приблжих се към него:

— Добре — казах му полугласно, — щом познавате корсиканците, трябва да знаете, че те държат на думата си. Намирате, че е било правилно да убият брата ми, който беше бонапартист, защото вие сам сте роялист; аз също съм бонапартист и ви заявявам само едно нещо — ще ви убия. Отсега нататък ви обявявам вендата; внимавайте и се пазете; защото, озовем ли се лице с лице, знайте, че е ударил последният ви час.

С тия думи, още преди той да се опомни от изненадата си, отворих вратата и избягах.

— О-о! — каза Монте Кристо. — Нима сте способен на подобни постъпки, господин Бертуcho? Вие човекът с такава почтена външност? И при това към един кралски прокурор! Как не ви е срам? А знаеше ли той поне какво значи думата вендата?

— Много добре знаеше, защото оттогава не излезе никога сам, заключи се у дома си, нареди да ме търсят навред. За щастие се бях укрил така добре, та не можа да ме намери. Тогава се уплаши да стои по-дълго в Ним и поиска да го преместят; а понеже беше наистина влиятелен, получи назначение във Версай; но, както знаете, за

корсиканец, който се е заклел да отмъсти на врага си, разстояния не съществуват; и колкото бързо и да пътуваше прокурорската кола, никога не ме изпреварваше с повече от половин ден път; а при това аз я следвах пеша. Не беше мъчно да го убия — сто пъти бих намерил удобен случай за това; но трябваше да го убия, без да ме открият, а най-вече, без да ме заловят. Защото отсега нататък аз не принадлежах на себе си; трябваше да закрилям и храня снаха си. Три месеца дебнех господин дьо Вилфор; три месеца той не направи една стъпка, не извърши нещо, не излезе да се разходи, без да бъде проследен от мене. Най-после открих, че идва тайно в Отьой: издебнах го и видях, че влиза в тази къща, гдето сме сега; само че, вместо да влиза като всички през главния вход откъм улицата, идваше било на кон, било с кола, оставяше колата или коня в гостилницата и влизаше през ей оная вратичка.

Монте Кристо кимна, за да потвърди, че съзира в тъмнината входа, посочен от Бертучо.

— Нямаше защо да стоя вече във Версай, настаних се в Отьой и събрах сведения. Ако исках да го спипам, тук именно трябваше да устроя засадата. Както вратарят вече каза на ваше превъзходителство, къщата принадлежеше на господин дьо Сен Меран, тъст на Вилфор. Господин дьо Сен Меран живееше в Марсилия; така че тази вила му беше ненужна; и хората разправяха, че я дал под наем на някаква млада вдовица, позната само с името баронесата. И наистина, като надничах една вечер над зида, видях една хубава млада жена да се разхожда сама в градината, към която не гледаше ни един чужд прозорец; тя се взираше често към вратичката и аз разбрах, че тази вечер чака господин дьо Вилфор. Когато наближи дотолкова, та да мога да различа в тъмното чертите ѝ, видях, че беше млада, хубава, осемнадесет-деветнадесетгодишна, висока и руса. Беше по пенъоар, без корсет, та можах да забележа, че е бременна, и то в доста напреднала бременност.

След няколко минути вратичката се отвори, един мъж влезе, жената изтича, доколкото можеше, за да го посрещне, прегърнаха се, целунаха се нежно и влязоха заедно в къщата.

Мъжът беше господин дьо Вилфор. Прецених, че като излезе, особено ако излезе през нощта, ще трябва да прекоси съвсем сам градината от край до край.

— А научихте ли по-късно името на жената? — попита графът.

— Не, ваше превъзходителство — отговори Бертучо, — ей сега ще видите, че нямах време да го науча.

— Продължавайте.

— В оная вечер — започна Бертучо — бих могъл може би да убия кралския прокурор; но не познавах още подробно градината. Страхувах се, че може да не го убия изведнъж и ако някой дотича при виковете му, да не мога да избягам. Отложих делото за следващата среща и за да не пропусна нищо, наех една стаичка, която гледаше към улицата, срещу зида на градината. След три дни към седем часа вечерта от къщата излезе прислужник на кон и препусна по шосето за Севър; предположих, че отива във Версай. Не се мамех. След три часа човекът се върна, потънал в прах; изпълнил бе поръчението. Десет минути по-късно друг мъж, един загърнат в плащ пешеходец, отвори вратичката към градината и веднага я затвори. Побързах да сляза. Макар че не бях видял лицето на Вилфор, по разтуптяването на сърцето си познах, че е той. Пресякох улицата и се качих на камъка в ъгъла на зида, отгдето бях надникнал първия път в градината. Този път не се задоволих само да гледам, а измъкнах от джоба ножа си, проверих наточен ли е върхът му и скочих през зида. Първата ми грижа беше да изтичам до вратичката; мъжът бе оставил ключа отвътре, като го бе превъртял два пъти. Нищо нямаше да ми попречи да избягам оттам. Започнах да оглеждам мястото. Градината беше правоъгълна, по средата с морава от ситен райграс, а в ъглите на моравата растяха листнати дървета и есенни цветя. За да отиде от къщата до вратичката или от вратичката до къщата, и на влизане и на излизане господин дьо Вилфор трябваше непременно да мине покрай един от тия гъсталаци. Беше крайт на септември, духаше силен вятър, бледа луна, забулвана всеки миг от тежки облаци, които се носеха бързо по небето, осветяваше пясъка на пътеките към къщата, но не проникваше в храстите, дето човек можеше да се скрие без страх, че може да го забележат. Скрих се в най-близкия до пътеката, отдето трябваше да мине Вилфор; едва се бях свил там, когато ми се стори, че сред поривите на вятъра, огъващ клоните над челото ми, чувам стенания. Но както знаете, или по-точно както не знаете, господин графе, на този, който очаква момента да извърши убийство, все му се счуват глухи писъци наоколо. Минаха два часа, през което време на няколко

пъти ми се стори да чувам все тия стенания. Удари полунощ. Последният зловец звук още не бе заглъхнал, когато зърнах светлинка по прозорците на тайната стълба, отгдето слязохме преди малко. Вратата се отвори и мъжът с плаща излезе. Настъпваше страшната минута; но аз се бях подготвял толкова време за нея, та не се огънах; извадих ножа, отворих го и зачаках. Човекът с плаща идваше право срещу мене; и както приближаваше в откритото пространство, стори ми се, че държи оръжие в дясната си ръка. Уплаших се не от борбата, а от това, че може и да не сполуча. Когато дойде само на няколко стъпки от мене, разбрах, че това, което бях взел за оръжие, беше чисто и просто лопата. Не бях отгатнал още защо господин дьо Вилфор бе взел лопата, когато той се спря на самия ръб на храсталака, огледа се и започна да копае. Едва тогава забелязах, че носеше нещо под плаща и го остави на земята, за да работи по-свободно. Признавам, че в този миг в омразата ми се вмъкна и малко любопитство: исках да видя какво ще прави Вилфор; останах неподвижен, притаил дъх; и зачаках. Хрумна ми нещо, което се потвърди, когато видях, че кралският прокурор извади изпод плаща си едно сандъче, дълго две стъпки и широко седем-осем пръста. Оставих го да положи сандъчето в изровения трап, да го затрупа, а след това и да утъпче с нозе тази прясно изкопана пръст, за да заличи следите от нощното си дело. Тогава се нахвърлих върху него, забих ножа в гърдите му и казах: „Аз съм Джовани Бертучо! Твоята смърт е за брат ми, съкровището ти — за вдовицата му; както виждаш, отмъщението ми е по-пълно, отколкото съм се надявал“. Не знам дали чу тия думи; не вярвам, защото падна, без да издаде глас; усетих как топлата му кръв бликна и изпръска ръцете и лицето ми; но аз бях опиянен, бях обезумял; вместо да ме опари, тази кръв ме разхлаждаше. В един миг изрових с лопатата сандъчето; после, за да не се разбере, че съм го взел, запълних трапа, захвърлих лопатата през зида и изхвъркнах през вратата, която заключих отвън и взех ключа.

— Добре! — каза Монте Кристо. — Както разбирам, убийство с грабеж.

— Не, ваше превъзходителство — отвърна Бертучо; — вендата с връщане на ограбеното.

— Голяма ли беше поне сумата?

— Не бяха пари.

— О, да, спомням си — кимна Монте Кристо; — бяхте ми говорили сякаш за някакво дете?

— Точно така, ваше превъзходителство. Изтичах до реката, седнах върху насипа и за да видя по-скоро какво има в сандъчето, счупих ключалката с ножа си. В тънка батистена пелена беше увито новородено дете — синьо-червеното му лице и посинели ръце показваха, че е умряло от задушаване поради навитите около шията му естествени връзки от майчината утроба; но понеже не беше още изстинало, аз не посмях да го хвърля в реката, която течеше в нозете ми. След миг наистина усетих лекичко туптене в областта на сърцето; отвих пъпния кордон, стегнал шията му, и понеже бях едно време болногледач в болницата в Бастия, направих това, което би направил всеки лекар при подобни обстоятелства: вдъхнах смело въздух през устата му и след четвърт час нечувани усилия то почна да диша и дори изплака. А пък аз извиках от радост. „Господ не ме е прокълнал, казах си, щом позволи да спася един живот вместо този, който отнех.“

— И какво направихте с това дете? — попита Монте Кристо. — То е било доста неудобен товар за човек, който трябва да бяга.

— Нито за миг не помислих да го задържа. Знаех, че в Париж има приют за тия нещастничета. Когато минах през бариерата, казах, че съм намерил детето на пътя, и запитах за приюта. Сандъчето беше доказателство; батистените пелени сочеха, че детето е на заможни родители; кръвта по мене можеше да се сметне, че е от детето. Никой не ме разпита, посочиха ми как да стигна до приюта, който се намирал в края на улица Анфер, и след като разкъсах пелената на две по такъв начин, щото едната буква на нея да остане с детето, а другата — у мене, оставих товара си в приемателното шкафче пред входа, позвъних и офейках, колкото ми крака държат. След петнадесет дни се върнах в Роляно и казах на Асунта:

— Утеши се, сестро: Израил е мъртъв, но отмъстих за него.

Тя поиска да ѝ обясня тия думи и аз ѝ разказах станалото.

— Джовани — рече Асунта, — трябвало е да донесеш детето; щяхме да му бъдем родители вместо ония, които е изгубило, щяхме да го наречем Бенедето^[1] и за това добро дело господ щеше наистина да ни благослови.

Вместо да отговоря, аз ѝ дадох половината пелена, с която смятах да изискам детето, ако позабогатеем.

— А какви букви имаше на пелената? — попита Монте Кристо.

— Едно Х и едно Н, с баронска корона над тях.

— Бог да ми прости, но вие си служите сякаш с понятия от благородническите гербове, господин Бертучо! Къде, дявол да ви вземе, сте учили хералдика?

— На служба при вас, господин графе, гдето човек научава всичко.

— Продължавайте, любопитен съм да узная две неща.

— Кои, господарю?

— Какво е станало с момченцето; казали ми бяхте, че е момченце, нали, господин Бертучо?

— Не, ваше превъзходителство; не си припомням да съм казвал такова нещо.

— О, така ми се счу. Заблудил съм се.

— Не, не сте се заблудили, защото детето беше наистина момче. Но ваше превъзходителство каза, че иска да узнае две неща: кое е второто?

— Второто е престъплението, в което сте били обвинени, когато сте поискали изповедник, и поради това искане абат Бузони ви видял в затвора в Ним.

— Този разказ ще бъде може би доста дълъг, ваше превъзходителство.

— Няма значение! Часът е едва десет, вие знаете, че аз не мога да спя, а предполагам, че и вие нямате голямо желание да си легнете.

Бертучо се поклонил и продължил да разказва.

— Отчасти за да прогоня спомените, които не ме напускаха, отчасти за да издържам снаха си, аз се залових усърдно за контрабандата, станала по-лесна поради отпадането на законността, което съпътствува всяка революция. Южното крайбрежие особено беше много зле охранявано поради постоянните бунтове, избухващи ту в Авиньон, ту в Ним, ту в Юзес. Възползувахме се от това установено от властите примирие, за да завържем връзки с цялото крайбрежие. След убийството на брата ми на улицата в Ним не исках вече да се върна в този град. А гостилничарят, с когото вършихме работа, като видя, че не искаме да отиваме в града, почна сам да ни търси и откри по пътя от Белгард за Бокер клон от предприятието си, който нарече Пон дю Гар. По този начин при Егморт, Мартиг и Бук имяхме десетина

склада, гдето оставяхме стоката си и в случай на нужда се криехме от митничарите и стражарите. От контрабанда се печели много, стига да се върши разумно и от як човек; но аз живеях из планините, защото сега имах двойно основание да се страхувам от стражари и митничари, тъй като всяко явяване пред съда можеше да доведе до разследване, което е всякога разходка из миналото на човека, а в моето минало можеше да се намери нещо по-страшно от контрабандно внесени пури или разнасяни без позволително буренца с ракия. Затова, като предпочитам хиляди пъти смъртта пред арестуването, аз вършех удивителни неща, които неведнъж ми доказваха, че прекалените грижи към тялото ни са почти единствената пречка за успех в дела, изискващи бързо решение и здраво, смело изпълнение. И наистина, щом човек се е отрекъл веднъж от живота си, вече не е равен на другите хора, или по-скоро другите не са негови равни. Който е взел такова решение, усеща веднага как силите му се удесеторяват и кръгозорът му се разширява.

— Това е вече философия, господин Бертучо! — прекъсна го графът. — Занимавали сте се значи с всичко по малко?

— О, извинете, ваше превъзходителство!

— Нищо, нищо! Само че да се философствува в десет и половина часа вечерта е малко не навреме. Никакво друго възражение не правя, защото намирам философията ви много точна, а това не може да се каже за всяка философия.

— И така, моите скитания ставаха все по-далечни и по-далечни, все повече и повече плодоносни. Асунта беше добра домакиня, малкото ни състояние се увеличаваше. Един ден, когато тръгнах на път, тя ми каза:

— На добър час; когато се върнеш, ще ти направя една изненада. Напразно я разпитвах; не поиска да ми каже и аз заминах.

Пътуването ми трая близо шест седмици; ходихме да товарим маслиново масло в Лука и английски памук в Ливорно; разтоварихме ги без препятствия, спечелихме и се върнахме доволни.

Като се върнах в къщи, първото нещо, което видях на най-видното място в стаята на Асунта, в разкошна люлка — в сравнение с останалата наредба на жилището — беше едно седем-осем месечно — дете. Извиках от радост. Единствената ми мъка, след като бях убил

кралския прокурор, беше тази, че бях изоставил детето. За самото убийство, разбира се, не изпитвах никакви угризения.

Горката Асунта бе отгатнала това: възползвала се бе от отсъствието ми и заедно с половината пелена и листчето, на което си записала деня и часа, когато бях предал детето в приюта, отишла в Париж и се явила лично да го поиска; никой нищо не възразил и детето ѝ било предадено.

Признавам, господин графе, че като видях горкото детенце, заспало в люлката, нещо ме задави и очите ми овлажняха.

— Асунта — рекох, — ти си наистина благородна жена и провидението ще те благослови.

— Това — каза Монте Кристо — не е така точно, както беше философията ви; то е само вяра.

— Уви! Ваше превъзходителство — продължи Бертучо, — имате право: тъкмо чрез това дете господ ме наказва. Надали някога такъв порочен нрав се е проявявал толкова рано; а не може да се каже, че го възпитавахме лошо, защото снаха ми го гледаше като царче; момченцето беше много хубаво, със сини очи като багрите на китайски порцелан, които се съчетават така красиво с общия млечнобял тон; само прекалено ярките коси придаваха на лицето му странен вид, още по-засилен от живия поглед и лукавата усмивка. За жалост според поговорката, червенокосите са или много добри, или много зли; поговорката не излъга за Бенедето и той показва още от малък, че е много лош. Вярно е, че и кротостта на майка му насърчи тия негови наклонности; детето, за което горката ми снаха ходеше да купува най-ранни плодове и всякакви сладкиши на пазара в града, на четири-пет левги път от нас, предпочиташе да открадне кестени от плета или сушени ябълки от тавана на съседа, макар че и в нашата овощна градина растяха кестени и ябълки, а освен това имахме и портокали от Палма и сладка от Генуа.

Един ден, Бенедето трябва да е бил тогава пет-шестгодишен, съседът ни Василио, който, според обичая по нашите места не заключваше нито парите, нито скъпоценностите си — защото на господин графа, както и на всички, е известно, че в Корсика няма крадци, — съседът Василио ни се оплака, че от кесията му изчезнал един луидор; предположихме, че е сбъркал в броенето, но той беше уверен в сметката. Тоя ден Бенедето бе излязъл още от сутринта и ние

много се тревожихме; но вечерта го видяхме да се връща с една маймуна, която бил намерил вързана за едно дърво.

Този пакостник, който не знаеше вече какво да измисли, си бе втълпил от един месец насам да има маймуна. Това хрумване сигурно се дължеше на лодкаря, който бе минал през Роляно с няколко маймуни, чиито фокуси много забавляваха Бенедето.

— Из нашите гори не се въдят маймуни — рекох аз, — още по-малко пък се намират вързани за дърво; затова признай откъде си взел тази.

Бенедето упорствуваше в лъжата си и я придружи с подробности, които правеха чест на въображението, но не и на честността му; аз се разсърдих, той се разсмя; заплаших го, но той се дръпна назад.

— Не можеш да ме биеш — рече. — Нямах право. Ти не си ми баща.

Не знаехме кой му е издал тази съдбоносна тайна, която така грижливо криехме от него; както и да е, този отговор, с който детето показва изцяло нрава си, ме уплаши и ръката ми се отпусна, без да го докосне; детето сметна, че е победило, и тази победа му вдъхна такава дързост, щото отсега нататък, всички пари на Асунта, която го обикваше все повече и повече, колкото по-малко той заслужаваше тая обич, отиваха за хрумвания, на които тя не можеше да се противопостави, и за лудории, на които не смееше да попречи. Когато бивах в Роляно, работата горе-долу вървеше; но щом заминех занаякде, Бенедето ставаше господар в къщи и всичко тръгваше наопаки. Още единадесетгодишен се сприятели с двајсетинагодишни момчета, най-големите негодници от Бастия и Корте, и властите вече започнаха да ни предупреждават за пакости, които заслужаваха по-тежко име.

Аз се уплаших; всяко издирване можеше да се окаже гибелно. А тъкмо ми се налагаше да замина от Корсика по важна работа. Дълго обмислях какво да правя и в желанието си да предотвратя някакво нещастие реших да взема Бенедето със себе си. Надявах се, че дейният и суров живот на контрабандиста, строгата моряшка дисциплина ще оправят този характер, така податлив към поквара, ако не беше вече напълно покварен.

Повиках Бенедето настрана и му предложих да дойде с мене, като украсих предложението с всички обещания, които могат да

привлекат едно дванадесетгодишно дете.

Той изчака да се изкажа и като свърших, се разсмя:

— Да не сте полудял, чичо? — каза (така ме наричаше, когато беше в добро настроение). — Да променя сегашния си живот с вашия, чудесното си лентяйство с вашия ужасен труд! Да нощувам на студ, да работя денем на жегата; постоянно да се крия; ако се покажа, да чакам само куршум и за какво? Да спечеля някоя пара! Пари аз имам, колкото щя! Майка Асунта ми дава, щом ѝ поискам. Трябва да съм малоумен, за да приема предложението ви.

Смаях се от тази дързост и тия разсъждения. Бенедето се върна да играе с другарите си. Отдалеко видях, че ме показваше — сигурно им разправяше какъв идиот съм.

— Прекрасно дете! — промълви Монте Кристо.

— О, ако беше мое, ако беше мой син — отвърна Бертучо — или мой племенник, щях да го вкарам в правия път, защото съвестта дава сили. Но мисълта, че ще ударя дете, чийто баща бях убил, ми отнемаше всяка възможност да го оправя. Съветвах снаха си, която в споровете ни държеше всякога страната на тоя нещастник, и след като ми призна, че на няколко пъти ѝ липсвали доста големи суми, аз ѝ посочих едно място, дето можеше да скрие малкото ни богатство. А за себе си бях вече решил. Бенедето знаеше да чете, да пише и да смята; защото, когато искаше да се потруди, можеше да научи за един ден толкова, колкото другите научаваха за една седмица. Както казах, бях вече решил: щях да го настаня за секретар в някой кораб на дълго плаване и без предупреждение щях да го отведа една сутрин на борда; по този начин, като го препоръчам на капитана, щеше да устрои бъдещето си. С това намерение заминах за Франция.

Всичките ни действия трябваше да се извършат този път в Лионския залив, а това ставаше все по-мъчно, защото бяхме в 1829 година. Спокойствието беше напълно възстановено, крайбрежната охрана беше следователно по-редовна и по-строга от всеки друг път. Беше временно и засилена, защото току-що бе открит панаирът в Бокер.

Отначало работата ни вървя без пречки. Привързахме лодката (която беше с двойно дъно, за да има къде да крием контрабандната стока) между множеството лодки по двата бряга на Рона от Бокер до Арл. Като свършихме тая работа, започнахме да разтоварваме нощем

забранените стоки и да ги прехвърляме в града чрез посредниците си или у гостилничарите, гдето ги оставяхме на склад. Било че успехите ни бяха направили непредпазливи, било че някой ни бе издал, един ден към пет часа следобед, тъкмо щяхме да закусваме, един изплашен юнга дотича да ни каже, че видял команда митничари, която идвала насам. Плашеше ни всъщност не командата митничари: почти непрекъснато, особено в тия дни, по Рона скитаха цели дружини; уплашихме се от мерките, които — според момчето — командата вземала, за да не бъде забелязана. Наскачахме веднага; но беше вече късно; лодката ни, очевидният прицел на търсенето, беше вече заобиколена. Между митничарите зърнах и няколко стражари; а тъй като от тях се плаших толкова, колкото бях безстрашен пред всяка друга войскова част, слязох в трюма, измъкнах се през един люк, спуснах се във водата и заплувах между две течения, като си поемах дъх през много дълги промеждутъци, и така успях да стигна незабелязан до току-що направения изкоп, който свързва Рона с канала от Бокер за Егморт. Щом стигнех до там, бях спасен, защото можех да продължа по тоя изкоп, без да бъда забелязан. И така, стигнах благополучно до канала. Поел бях този път не случайно и не без умисъл; споменах вече на ваше превъзходителство за гостилничаря от Ним, който бе уредил една странноприемница по пътя от Белгард за Бокер.

— Да — каза Монте Кристо, — много добре помня. Този достоен мъж, ако не се лъжа, е бил дори ваш съдружник.

— Точно така — отговори Бертучо; — но от седем-осем години насам бе отстъпил заведението си на бивш шивач от Марсилия, който пропаднал в своя занаят и решил да опита друг. Не ще и дума, че спогодбата ни с първия собственик бе продължила и с втория; та у тоя човек именно разчитах да намеря подслон.

— А как се казваше този мъж? — запита графът, който започна сякаш да се интересува повечко от разказа на Бертучо.

— Казваше се Гаспар Кадрус, женен беше за една селянка от Карконт, на която никой не знаеше името, та я наричахме по това на селото й; нещастна жена, която боледуваше от блатна треска и беше на умиране от изтощение. Мъжът беше як четиридесет-четиридесет и пет годишен юначага, който — неведнъж при трудни обстоятелства ни бе давал доказателства за самообладанието и смелостта си.

— Казахте — запита Монте Кристо, — че тия неща стават към година...

— 1829-та, господин графе.

— През кой месец?

— Юни.

— В началото или в края?

— На трети вечерта.

— А! — промълви Монте Кристо. — Трети юни 1829-та...
Добре, продължавайте.

— И така, смятах да потърся убежище при Кадрус; но тъй като почти винаги, дори при най-обикновени обстоятелства, ние не влизахме у него през входа откъм шосето, реших да не наруша този обичай, затова прескочих през градинския плет, пропълзах между залинелите маслинови дръвчета и дивите смокини и като се боях да не би Кадрус да има някой пътник в гостилницата, се шмугнах в килера, дето неведнъж бях нощувал като в чудесно легло. Този килер-долап беше отделен от общото помещение в приземния етаж с дъсчена преграда, в която бяха оставени няколко пролуки, за да можем да издебнем удобния момент да обадим, че сме дошли. Възнамерявах, ако Кадрус е сам, да го предупредя за пристигането си, да довърша у него вечерята, прекъсната от появата на митничарите, и да се възползувам от приближаващата буря, за да се върна до брега на Рона и да разбера какво е станало с лодката и хората в нея. Вмъкнах се значи в килера, и то тъкмо навреме, защото в същия миг Кадрус се прибираше с един непознат.

Не мръднах и зачаках, не с намерение да подслушвам и открива тайните на домакина, а защото не можех да постъпя другояче; впрочем такова нещо се бе случвало десетина пъти досега.

Човекът, който вървеше с Кадрус, беше очевидно чужденец и не познаваше Южна Франция; беше някой от търговците, дошли да продават накити на панаира в Бокер; за един месец, докато трае панаирът, дето се струпват продавачи и купувачи от цяла Европа, те правят понякога сделки за сто, сто и петдесет хиляди франка.

Кадрус побърза да влезе пръв. После, като видя, че долната стая беше както винаги празна, пазена само от кучето, повика жена си.

— Ей, Карконтке — извика той, — оня честен свещеник не ни е излъгал; елмазът бил истински.

Чу се радостен вик и почти веднага стълбата заскърца под бавните стъпки на слабата, болна жена.

— Какво рече? — попита Карконтката, бледа като смъртник.

— Рекох, че елмазът е истински и господинът, един от първите парижки златари, е готов да ни даде петдесет хиляди франка за него. Само че, за да се увери дали елмазът е наистина наш, иска да му разправиш, както вече му разказах аз, по какъв чуден начин е попаднал в нашите ръце. Седнете, господине, ако обичате, а понеже е задушно, ще потърся да ви разхладя с нещо.

Бижутерът разглеждаше с любопитство вътрешността на гостилницата и явната беднотия на тези, които щяха да му продадат елмаз от княжеско съкровище.

— Разправете ми, госпожо — започна той, като искаше сигурно да се възползува от отсъствието на мъжа, който можеше да даде някакъв знак на жена си, а освен това може би искаше да види дали двата разказа ще се сходят.

— Ех, господи! — започна словоохотливо жената. — Това е божя благодат, каквато съвсем не очаквахме. Представете си драги господине, през 1814 или 1815 година мъжът ми беше приятел с един моряк на име Едмон Дантес; горкото момче, което Кадрус беше съвсем забравил, не го забравило и в предсмъртния си час му оставило този същия елмаз.

— А той пък откъде е имал елмаза? — попита бижутерът. — Отпреди да влезе в затвора ли?

— Не, господине — отвърна жената; — изглежда, че в затвора се е запознал с някакъв много богат англичанин, който се разболял, и понеже Дантес се грижил за него като за брат, на излизане от затвора англичанинът оставил елмаза на горкия Дантес, комуто не провървяло, та умрял в затвора; на умиране той го оставил на нас и честният абат дойде тази сутрин да ни го донесе.

— Точно същото нещо — промълви бижутерът; — в края на краищата историята може и да е вярна, макар да изглежда неправдоподобна на пръв поглед. Само по цената не можем да се спогодим.

— Как да не можем да се спогодим? — отвърна Кадрус. — Мисля, че се съгласихте с цената, която искам.

— С други думи — каза бижутерът, — аз предложих четиридесет хиляди франка.

— Четиридесет хиляди ли? — извика Карконтката. — Разбира се, че няма да го дадем за толкова пари. Абатът ни каза, че струвал петдесет хиляди франка, и то без обковката.

— А как се казваше абатът? — попита неуморният разпитвач.

— Абат Бузони — отговори жената.

— Значи чужденец?

— Италианец, от околностите на Мантуа, доколкото разбрах.

— Покажете ми елмаза — рече бижутерът — да го видя още веднъж; — човек се излъгва понякога за скъпоценните камъни при първо виждане.

Кадрус извади от джоба си черна кожена кутийка, отвори я и я подаде на бижутера. Щом зърна елмаза, помня, сякаш и в този миг я виждам, Карконтката облещи очи, които светнаха от алчност.

— А на вас, господин подслушвачо, как ви се стори тая басня? — попита Монте Кристо. — Повярвахте ли?

— Да, ваше превъзходителство; не смятах Кадрус за лош човек и не допусках, че може да извърши някакво престъпление, нито дори кражба.

— Това прави чест повече на сърцето, отколкото на опитността ви, господин Бертучо. Познавахте ли тоя Едмон Дантес, за когото става дума?

— Не, ваше превъзходителство, не бях чувал да приказват за него нито дотогава, нито по-късно; чух името му още веднъж, когато абат Бузони дойде да ме види в затвора в Ним.

— Добре! Продължавайте.

— Бижутерът взе пръстена от ръцете на Кадрус, извади от джоба си едни клещички и малки медни везни, отвори златните зъбци, които придържаха елмаза за пръстена, извади го от гнездото му и го претегли внимателно на везничките.

— Може да дам до четиридесет и пет хиляди франка — каза той, — но нито петак повече; пък и тъкмо толкова пари имам със себе си.

— О, това да е мъката! — рече Кадрус. — Аз ще дойда с вас до Бокер за останалите пет хиляди.

— Не — отсече бижутерът, като върна на Кадрус пръстена и елмаза, — не струва повече, дори ме е яд, че ви дадох и толкова;

защото камъкът има един дефект, който не бях видял отначало; но все едно, аз стоя на думата си, казах четиридесет и пет хиляди, не се отричам.

— Турете го поне пак на пръстена! — рече кисело Карконтката.

— Прави сте — отвърна бижутерът.

И постави отново елмаза в обковката.

— Нищо, нищо — измърмори Кадрус, като прибираше кутията в джоба си, — ще го продадем другиму.

— Да — рече бижутерът, — ама друг няма да е толкова непридирчив като мене. Няма да се задоволи с обясненията ви, защото не е нещо редно човек като вас да притежава елмаз за петдесет хиляди франка; ще отиде да каже на полицията, ще трябва да търсите абат Бузони, а абати, които подаряват елмази за две хиляди луидора, са рядкост; ще се намеси правосъдието, ще ви пратят в затвора и дори ако ви признаят за невинен и ви освободят след три-четири месеца, елмазът ще се е загубил из канцелариите или пък ще ви дадат някой фалшив камък за три франка вместо елмаза, който струва петдесет, може би и петдесет и пет хиляди, но който, ще се съгласите, драги приятелю, е малко опасно да купите.

Кадрус и жена му се спогледаха въпросително.

— Не — отговори Кадрус, — не сме толкова богати, та да си позволим да загубим пет хиляди франка.

— Както искате, драги — каза бижутерът. — Както виждате, добри пари носят.

И извади от един джоб златни монети, които запремята пред слисания поглед на гостилничаря; от друг джоб извади банкноти.

Личеше, че в душата на Кадрус става жестока борба: явно беше, че кутийката, която премяташе в ръце, не му се струваше равностойна на огромната сума, примамила очите му. Обърна се към жена си.

— Какво ще кажеш? — попита тихо.

— Давай, давай — каза тя. — Ако се върне в Бокер без елмаза, ще ни издаде; а както ни каза, кой знае дали ще можем да видим пак някога абат Бузони.

— Добре, така да бъде — рече Кадрус, — вземете елмаза за четиридесет и пет хиляди франка; само че жена ми иска една златна верижка, а пък аз две сребърни токи.

Бижутерът извади от джоба си една дълга плоска кутия, в която имаше доста образци от исканите предмети.

— Ето — рече той, — аз съм човек с широка ръка, избирайте.

Жената избра една златна верижка, която струваше може би пет луидора, а мъжът чифт токи за петнайсетина франка.

— Надявам се, че няма да се оплаквате — заяви бижутерът.

— Абатът ни каза, че камъкът струвал петдесет хиляди франка — промърмори Кадрус.

— Хайде, хайде, давайте го! Ама че ужасен човек! — продължи бижутерът, като дръпна елмаза от ръцете му. — Броя му четиридесет и пет хиляди франка, те дават две хиляди и петстотин франка рента, каквато и аз бих се радвал да имам, и пак не е доволен.

— А къде са тия четиридесет и пет хиляди франка! — попита дрезгаво Кадрус.

— Ето ги — рече бижутерът.

Наброи на масата петнадесет хиляди франка в злато и тридесет хиляди франка в банкноти.

— Чакайте да запаля лампата — рече Карконтката. — Вече се стъмни, та човек може и да сбърка.

Беше наистина мръкнало, докато траеха пазарлъците, а с нощта бе настъпила и бурята, която приближаваше от половин час. Чу се далечна гръмотевица; но нито бижутерът, нито Кадрус, нито Карконтката й обърнаха внимание, както бяха обзети от бяс за печалба. И аз дори бях омагьосан от толкова злато и банкноти. Струваше ми се, че сънувам и както се случва насъне, че съм закован на мястото си.

Кадрус преброи няколко пъти златото и банкнотите, после ги даде на жена си, която също ги преброи по два пъти.

През това време бижутерът оглеждаше при светлината на лампата елмаза, който святакаше и го караше да не забелязва светкавиците зад прозореца, предвестници на приближилата буря.

— Е-е? Точна ли е сметката? — попита бижутерът.

— Да! — рече Кадрус. — Дай портфейла ми и потърси една кесия, Карконтке.

Карконтката отиде до долапа, отдето донесе вехт кожен портфейл, извадиха няколко мазни писма и туриха на мястото им банкнотите; и една кесия, дето имаше две-три екюта по шест франка, съставлящи навярно цялото имущество на бедното семейство.

— Слушайте — рече Кадрус, — макар че ни ударихте навярно с десет хиляди франка, искате ли да вечеряте с нас? От сърце ви каня.

— Благодаря — отвърна бижутерът, — но сигурно е вече късно, а трябва да се върна в Бокер; жена ми ще се безпокои. Дявол да го вземе! — извика той. — Наближава десет, няма да стигна в Бокер преди полунощ; сбогом, чеда; ако дойде пак насам някой абат Бузони, не ме забравяйте.

— След осем дни няма да сте в Бокер — каза Кадрус, — защото панаирът свършва другата седмица.

— Така е, но нищо; ще ми пишете в Париж: господин Жоанес, Пале Роял, Каменната галерия № 45; ще дойда нарочно, стига да има защо.

Чу се страшна гръмотевица, придружена от такава силна светкавица, която просто затъмни лампата.

— О! — рече Кадрус. — Нима ще тръгнете в такова време?

— Не ме е страх от гръмотевици — отвърна бижутерът.

— Ами от крадци? — попита Карконтката. — През панаир друмищата не са много безопасни.

— За крадците има ей това — рече Жоанес.

И извади от джоба си два малки пистолета, готови за стрелба.

— Тия кучета хем лаят, хем хапят едновременно; те са за първите двамина, които биха се полакомили за вашия елмаз, дядо Кадрус.

Кадрус и жена му се спогледаха мрачно. И на двамата, изглежда, им бе минала през ум някаква страшна мисъл.

— Добър път тогава — рече Кадрус.

— Благодаря — отговори бижутерът.

Взе си бастуна, който бе облегал до един голям сандък, и излезе. Щом отвори вратата, отвън нахлу такъв вятър, че без малко не угаси лампата.

— О — рече той, — чудесно време за две левги път!

— Останете да спите тук — настоя Кадрус.

— Останете наистина — рече и Карконтката с разтреперан глас.

— Ще се погрижим да ви настаним.

— Не, трябва да се прибера в Бокер. Сбогом.

Кадрус отиде полека до прага.

— Нищо не се вижда — обади се бижутерът отвън. — Надясно ли да поема или наляво?

— Надясно — обясни Кадрус. — Оттам няма да се объркате — по целия път има дървета и от двете страни.

— Добре, тръгнах — обади се един глас отдалеко.

— Затваряй вратата — рече Карконтката, — не обичам да имам отворена врата, когато се гърми.

— И когато на това отгоре в къщи има пари, нали? — отговори Кадрус, като завъртя два пъти ключа.

Прибра се, отиде към гардероба, извади кесията и портфейла и двамата започнаха да броят за трети път златото и банкнотите. Никога не съм виждал изражение като това на тия две лица, чиято алчност се осветяваше от слабата светлина на лампата. Най-отвратителна беше жената, обикновеното ѝ трескаво треперене се бе удвоило. От бледо лицето ѝ бе станало сиво като пръст; хлътналите ѝ очи святкаха.

— Защо — запита глухо тя — му предложи да ноцува у нас?

— Ами — отвърна разтреперан Кадрус — за да... за да не се изморява с връщането до Бокер.

— Аха! — рече жената с неописуемо изражение — Аз пък мислех, че за друго.

— Жено! Жено! — извика Кадрус. — Как може да ти мине през ум такова нещо и защо, като ти е минало през ум, не си траеш?

— Както и да е — рече Карконтката след минутно мълчание, — ти не си мъж.

— Защо? — попита Кадрус.

— Ако беше мъж, оня нямаше да излезе оттук.

— Жено!

— Или пък нямаше да стигне до Бокер.

— Жено!

— Пътят прави завой, оня трябва да върви по пътя, а покрай канала има пряка пътека.

— Жено, гневиш бога. Я слушай...

Чу се страшна гръмотевица, синкава светкавица озари стаята и заглъхващият тътен на гърма се отдалечи сякаш неохотно от прокълнатия дом.

— Иисусе! — прекръсти се Карконтката.

В същия миг сред ужасната тишина, която настъпва обикновено след гръмотевица, някой почука на вратата.

Кадрус и жена му потрепераха и се спогледаха уплашено.

— Кой е? — извика Кадрус.

После стана, прибра на купчина пръснатите по масата жълтици и банкноти и ги закри с ръце.

— Аз съм — обади се един глас.

— Кой си ти?

— Ех, дявол да го вземе, Жоанес бижутерът.

— Виждаш ли — обади се Карконтката с ужасна усмивка, —
защо разправяш, че съм гневила бога!... Господ ни го праща сам.

Кадрус се отпусна пребледнял и задъхан на стола си. А Карконтката стана и отиде уверено да отвори.

— Влезте, влезте, драги господин Жоанес — каза тя.

— Честно слово — рече бижутерът, от когото капеше вода, —
дяволът, както изглежда, не иска да се върна тази нощ в Бокер. Ако ще
върши човек глупост, да е поне по-кратка, драги господин Кадрус. Вие
ми предложихте гостоприемството си, приемам го и се връщам да
пренощувам у вас.

Кадрус промърмори нещо, като изтри потта от челото си.
Карконтката превъртя два пъти ключа подир бижутера.

---

[1] Благословено (итал.). Б.пр. ↑

XLV. КЪРВАВИЯТ ДЪЖД

Когато влизаше, бижутерът се бе огледал изпитателно; но нищо навярно не пробуди у него подозрения, ако не ги е имал, нито се потвърди, ако ги е имал.

Кадрус продължаваше да закрива с две ръце банкнотите и златото. Карконтката се усмихваше колкото можеше по-любезно на госта.

— О, вие сте се страхували, както изглежда, да не съм ви измамил в броенето, та сте проверявали парите, след като си тръгнах.

— Нищо подобно — отвърна Кадрус; — само че всичко стана така ненадежно, та не можехме просто да повярваме и ако не виждаме вещественото доказателство, все мислим, че сънуваме.

Бижутерът се усмихна.

— Имате ли други пътници в странноприемницата? — попита той.

— Не — отвърна Кадрус, — ние не вземаме хора за нощувка; градът е много близо, та никой не отсяда тук.

— Тогава сигурно ужасно ще ви притеснявам?

— Да ни притеснявате ли, драги господине? — рече мило Карконтката. — Никак, кълна ви се.

— И къде ще ме настаните?

— В горната стая.

— Тя не е ли вашата?

— Няма значение; имаме още едно легло в съседната стая.

Кадрус погледна учудено жена си. Бижутерът затананика и отиде да си посгрее гърба при огъня от съчки, който Карконтката побърза да запали, за да се изсуши гостът.

В това време тя постла кърпа на единия край на масата и нареди, каквото беше останало от обeda им, като прибави и две-три пресни яйца.

Кадрус прибра банкнотите в портфейла, а златото в кесията, после занесе всичко в гардероба. Започна да се разхожда из

помещението мрачен и замислен, като поглеждаше от време на време бижутера, от когото се вдигаше пара пред огнището, дето той се обръщаше ту на една, ту на друга страна, за да се суши.

— Ето — рече Карконтката, като остави и бутилка вино на масата, — вечерята е готова.

— Ами вие? — попита Жоанес.

— Аз няма да вечерям — отвърна Кадрус.

— Ние обядвахме много късно — побърза да добави Карконтката.

— Та сам ли ще вечерям? — промълви бижутерът.

— Ние ще ви прислужваме — рече Карконтката с услужливост, която не проявяваше дори към посетители, които ѝ плащат.

Кадрус ѝ отправяше от време на време по някой светкавичен поглед.

Бурята продължаваше.

— Чувате ли? Чувате ли? — обади се Карконтката; — много добре сторихте, наистина, че се върнахте.

— И все пак — каза бижутерът, — ако ураганът поутихне, докато се навечерям, ще си тръгна.

— Задухал е мистралът — поклати глава Кадрус; — най-малко до утре ще трае.

И въздъхна.

— Тежко и горко на тия, дето са навън — рече бижутерът, като седна да вечеря.

— Да — добави Карконтката, — лоша нощ ще изкарат.

Бижутерът започна да се храни, а Карконтката продължи да проявява към него вниманието на любезна домакиня; обикновено своенравна и намусена, тя бе станала сега образец на услужливост и учтивост. Ако бижутерът я познаваше от по-рано, такава дълбока промяна непременно щеше да го учуди и да му вдъхне съмнения. Кадрус не продумваше, продължаваше да се разхожда и дори не смееше да погледне госта си.

Когато бижутерът се навечеря, Кадрус опита да отвори вратата.

— Бурята сякаш утихва — рече той.

Но в същия миг в опровержение на думите му къщата бе разтърсена от страшна гръмотевица, а нахлулият вятър и дъжд угаси лампата.

Кадрус затвори вратата; жена му запали една свещ от загасващата жарава.

— Вие сте сигурно изморен — каза тя на бижутера; — аз постлах чаршафи на леглото, идете да си легнете и лека нощ.

Жоанес постоя още малко, да се увери, че ураганът не стихва, и като се убеди, че гръмотевиците и дъждът се засилват, пожела на домакините лека нощ и се качи по стълбите.

Минаваше над моето скривалище, та чувах как всяко стъпало скърца под краката му.

Карконтката го изпрати с жаден поглед, а Кадрус се бе обърнал гърбом и ни веднъж не погледна към него.

Всички тия подробности, които си спомних по-късно, не ми направиха особено впечатление тогава; това, което ставаше, беше нещо съвсем естествено; като оставим настрана историята за елмаза, която ми се струваше малко невероятна, всичко друго беше наред. И тъй като сам аз бях пребит от умора и възнамерявах да тръгна при първото стихване на развилнялата се стихия, реших да поспя няколко часа и да се измъкна посред нощ.

Чух как бижутерът вече се готвеше да прекара една спокойна нощ. Не след много леглото заскърца. Легнал си беше.

Усещах, че очите ми се затварят неволно и тъй като не подозирах нищо, не се опитах да се боря със съня; само погледнах още веднъж към кухнята. Кадрус стоеше до една маса, на дълга пейка, от тия, които заместват столовете в селските странноприемници; беше с гръб към мене, та не можех да видя изражението му; въпрочем и да не беше гърбом, пак не бих могъл да видя лицето му, защото го бе заровил в ръце.

Карконтката го погледа някое време, сви рамене и отиде да седне срещу него.

В това време загасващият огън стигна до някакво забравено сухо дръвце; малко по-ярка светлина озари тъмното помещение. Карконтката не отделяше поглед от мъжа си и тъй като той продължаваше да седи в същото положение, видях как протегна ръка с изкривени пръсти и го докосна по челото.

Кадрус трепна. Стори ми се, че жената движеше устни, но било, че говореше много тихо, било, че слухът ми беше притъпен, защото ми се спеше, не чух какво му казва. Виждах всичко като през мъгла и не

знаех дали вече не сънувам; най-после очите ми се затвориха и се унесох.

Бил съм дълбоко заспал, когато чух изстрел от пистолет и ужасен вик. В стаята горе се чува несигурни стъпки, нещо тежко се строполи на стълбите точно над мене.

Още не бях съвсем буден. Чувах стонове, после глухи викове като при боричкане.

Последен вик, по-продължителен от другите и превърнат в стенание, ме опомни окончателно.

Надигнах се на лакът, отворих очи, без да виждам нещо в тъмнината, и попипах челото си; стори ми се, че някаква обилна и топла струя капе от тавана по него.

Ужасната врява бе последвана от пълна тишина. Чух, че някой ходи в горната стая; после заскърцаха стълбите. Човекът слезе в долното помещение, отиде до огнището и запали свещ.

Беше Кадрус: беше пребледнял, ризата му беше потънала в кръв.

Запали свещта и се качи по стълбите. Чух отново горе бързите му, неспокойни стъпки.

След минута слезе. Държеше в ръка кутийката; провери дали елмазът е вътре, после поразмисли в кой джоб да я скрие; след това, като реши навярно, че джобът му не е сигурно скривалище, я завърза в червена кърпа, която зави около врата си.

Изтича до гардероба, извади банкнотите и жълтиците, натъпка едните в задния джоб на панталона си, другите в джоба на сакото, взе си две-три ризи и изхвъркна в тъмнината навън. Всичко ми стана изведнъж ясно; и се укорих за станалото, сякаш аз бях истинският виновник. Стори ми се, че чувам стенания; нещастният бижутер беше може би още жив; кой знае дали не бих могъл да му помогна и да поправа донейде злото, което не бях сторил, но бях допуснал да извършат. Натиснах с рамене една от не добре прилепналите дъски, отделящи килера, дето се бях сврял, от долното помещение; дъските поддадоха и аз се озовах в къщата.

Грабнах свещта и изтичах по стълбите; нещо ги преграждаше напреко — трупът на Карконтката.

Изстрелът, който бях чул, е бил даден срещу нея; гърлото ѝ беше пронизано и кръв струеше не само от двете рани, но и от устата. Беше мъртва. Прескочих я и продължих.

Стаята беше в ужасно безредие. Два-три мебели бяха съборени; чаршафите, в които нещастния бижутер се бе вкопчил, се влачеха по пода; сам той лежеше на земята, с глава до стената, потънал в кръв, която бликаше от три дълбоки рани в гърдите.

В четвъртата бе останал дълъг кухненски нож, от който се виждаше само дръжката.

Настъпих втория пистолет; той бе направил засечка, навярно защото барутът е бил овлажнял.

Приблжих до бижутера; не беше още мъртъв; от шума, а главно от разтърсването на пода отвори отново блуждаещия си поглед, смогна да го втренчи за миг в мене, размърда устни, сякаш искаше да каже нещо, и издъхна.

Бях почти обезумял от това ужасно зрелище; щом видях, че не мога да помогна никому, оставаше ми само да избягам. Втурнах се по стълбите, като се хванах за главата, и ревах от ужас.

В долното помещение имаше пет-шест митничари и двама-трима стражари, цял въоръжен взвод.

Уловиха ме, аз дори не се опитах да се съпротивявам, не бях вече на себе си. Опитах се да говоря, но издавах само някакви неразбираеми звуци и нищо повече.

Видях, че митничарите и стражарите ме сочеха с пръст; огледах се — бях целият изпръскан с кръв. Топлият дъжд, който бях усетил да капе по мене през дъските на пода, е бил кръвта на Карконтката.

Посочих с пръст мястото, дето се бях скрил.

— Какво иска да каже? — попита един стражар.

Някакъв митничар отиде да погледне.

— Исква да каже, че оттам е влязъл — отвърна той.

И посочи отвора, през който наистина бях минал.

Тогава разбрах, че ме смятат за убиеца. Изведнъж си възвърнах и гласа, и силите; изскубнах се из ръцете на двамата, които ме държаха, и изкрещях:

— Не съм аз! Не съм аз!

Двама стражари се прицелиха в мене с карабините си.

— Мръднеш ли — рекоха, — свършено е с тебе.

— Ама нали ви казвам — викнах, — че не съм аз!

— Тия ще ги разправяш на съдиите в Ним — отвърнаха те. — А сега тръгвай подир нас; и само едно можем да те посъветваме — не се

противи.

Нямах такова намерение: бях смазан от изненада и страх. Туриха ми белезници, вързаха ме за опашката на един кон и ме откараха в Ним.

Бил съм проследен от някакъв митничар, който ме изгубил нейде около къщата и предположил, че сигурно ще нощувам там; отишъл да предупреди другарите си и всички пристигнали тъкмо когато изгърмал пистолетът, за да ме заловят при такива доказателства за виновност, щото веднага разбрах колко тежко ще бъде да докажа невинността си.

Затова се вкопчих само за едно: първата ми молба към следователя беше да потърся под дърво, под камък абата Бузони, който е минал предния ден в странноприемницата Пондю Гар. Ако такъв абат не съществуваше, ако Кадрус беше измислил случката, ако не го заловяха и ако той не направеше признания, аз бях очевидно загубен.

Минаха два месеца, през което време, трябва да призная това за чест на съдията, направиха всичко възможно да намерят човека, когото исках да видя. Кадрус не бе заловен. Бях загубил вече всякаква надежда. Делото ми щеше да се гледа още в началото на съдебната година, когато на 8 септември, значи три месеца и пет дни след случката, абат Бузони, на когото вече не се надявах, се яви в затвора, защото научил, че един затворник иска да поговори с него. Каза, че узнал това в Марсилия и побързал да се отзове на желанието ми.

Разбирате с какво нетърпение го посрещнах; разказах му всичко, което бях видял в оная нощ, споменах неуверено и историята за елмаза; противно на очакването ми, тя беше вярна от край до край; и пак противно на очакването ми, той повярва напълно всичко, което му казах. Тогава именно, увлечен от кротостта и състраданието му, като разбрах, че познава много добре нравите в моето отечество и като помислих, че може би ще чуя от милостивите му уста опрощение за единственото престъпление, което бях извършил в живота си, аз му се изповядах най-подробно за случката в Отьой. Това, което направих в изблик на откровеност, ми помогна така, като че го бях направил с пресметливост; признанието за първото убийство, което нищо не ме заставяше да му разкрия, го увери, че не съм извършил второто, и той си тръгна, като ми заповяда да се надявам, и обеща, че ще направи всичко възможно, за да убеди съдиите в невинността ми.

Разбрах, че наистина се е застъпил за мене, защото режимът ми в затвора започна постепенно да се смекчава, а научих освен това, че разглеждането на делото се отлага за следващата сесия.

През това време провидението нареди Кадрус да бъде заловен в чужбина и докаран във Франция. Той призна всичко, като отхвърли предумисъла и подстрекателството върху жена си. Осъдиха го на доживотна каторга, а мене ме освободиха.

— Тогава ли — каза Монте Кристо — се явихте при мене с писмо от абат Бузони?

— Да, ваше превъзходителство, той все още се грижеше за мене.

— Вашият занаят на контрабандист ще ви погуби — ми каза; — откажете се от него, ако излезете оттук.

— Добре, отче, но тогава — рекох аз — как да живея и да изхранвам снаха си?

— Един от моите покаяни грешници — отвърна той, — който много ме почита, ме натовари да му потърся някой доверен човек. Искате ли да заемете, това място? Ще ви пратя при него.

— Колко сте добър, отче! — извиках аз.

— Но ще се закълнете ли, че няма никога да ме накарате да се разкая?

Вдигнах ръка да се закълна.

— Излишно е — рече той. — Познавам и обичам, корсиканците. Ето ви препоръката.

И написа ония няколко реда, с които ваше превъзходителство ме прие на служба. А сега питам с гордост ваше превъзходителство, имали ли сте някога повод да се оплачете от мене?

— Не — отвърна графът; — и с удоволствие признавам, че сте добър служител, Бертучо, макар че не сте имали доверие в мене.

— Аз ли, господин графе?

— Да, вие. Как така имате снаха и осиновен син, а не сте ми споменали ни веднъж за тях?

— Уви! Ваше превъзходителство. Сега ми остава да ви разправам най-тъжната част от моя живот. Заминах за Корсика. Бързах, нали разбирате, да видя и утеша нещастната си снаха; но като пристигнах в Роляно, намерих къщата в траур; случило се беше нещо ужасно, което съседите помнят и до днес! По моите съвети снаха ми се противопоставяла на Бенедето, който постоянно ѝ искал всичките

пари. Една сутрин той я заплашил и цял ден не се върнал. Тя много плакала, защото милата Асунта наистина обичаше като майка тоя окаяник. Като се мръкнало, продължила да го чака и не си легнала. Когато се върнал в единадесет часа с двама от другарите на всичките му поразии, тя протегнала ръце да го прегърне, но ония я уловили и един от тримата, страх ме е, че е било онова адско изчадие, се провикнал:

— Хайде да поиграем на разпит; ще я накараме да признае къде са парите.

Тъкмо по това време съседът ни Василио бил в Бастиа, в къщи била останала само жена му. А никой друг освен нея не може нито да види, нито да чуе какво става у снаха ми. Двамата държали горката Асунта, която не можела да повярва такова грозно нещо и се усмихвала на палачите си; третият запушил вратите и прозорците, върнал се при другите и тримата ѝ запушили устата, за да не се чува, когато почнала да вика пред тия по-сериозни приготовления; после я завлекли до жарта в огнището, дето разчитали да изтръгнат от нея признание къде е скрито малкото ни богатство, но при боричкането дрехите ѝ се подпалили и те веднага я пуснали и избягали, за да не се запалят. Тя изтичала до вратата, както била в пламъци но вратата била заключена. Втурнала се към прозореца — и прозорецът бил запушен. Тогава съседката чула страшни писъци: Асунта викала за помощ. След малко гласът ѝ заглъхнал: виковете се превърнали в стенания и на другия ден, когато жената на Василио посмяла да излезе след ужасната нощ и довела съдията да отключат къщата, намерили Асунта полуизгоряла, макар и не издъхнала още, всички долапи отворени, а от парите никаква следа. Самият Бенедето изчезнал от Роляно и не се вестил вече там. Оттогава нито съм го видял, нито съм чул нещо за него.

— Едва след тия скръбни новини — продължи Бертучо — отидох при ваше превъзходителство. Нямаше защо да ви говоря за Бенедето, тъй като той бе изчезнал, нито за снаха ми, защото тя беше вече умряла.

— А какво си помислихте за тия събития? — попита Монте Кристо.

— Че са наказание за престъплението, което бях извършил — отговори Бертучо. — Ах, тия Вилфоровци! Прокълнато племе са!

— Вярвам — промълви мрачно графът.

— Сега вече — продължи Бертучо — ваше превъзходителство разбира, че тази къща, която не бях виждал оттогава, градината, дето се озовах ненадейно, мястото, дето бях убил човек, можеха съвсем естествено да предизвикат у мене страшното вълнение, на което искахте да узнаете причините; защото аз все още не съм напълно сигурен дали господин дьо Вилфор не е погребан в нозете ми, в същия трап, който бе изкопал за детето си.

— Всичко е възможно наистина — промълви Монте Кристо, като стана от пейката, дето седеше; — дори това — добави съвсем тихо той — кралският прокурор да не е умрял. Абат Бузони е сторил много добре, като ви е пратил при мене. И вие постъпихте добре, като ми разказахте цялата история, за да нямам никакви подозрения към вас. А колкото до тоя несполучливо кръстен Бенедето, не сте ли се опитали да откриете следите му? Да узнаете какво е станало с него?

— Никога. Ако знаех къде е, вместо да ида при него, бих избягал като от чудовище. Но за щастие не съм чувал от никого да го спомене. Надявам се, че е умрял.

— Не се надявайте, Бертучо — каза графът; — лошите хора не умират така, защото господ сякаш ги пази, за да си послужи с тях за възмездията си.

— Така да бъде — отвърна Бертучо. — От бога искам само едно нещо — да не видя никога това хлапе. Сега — продължи управителят, като наведе глава — знаете вече всичко, господин графе; вие сте мой съдия на земята, както господ ще ме съди на небето; няма ли да ми кажете нещо за утеха?

— Имате право, наистина, и аз ще ви кажа това, което би ви казал и абат Бузони: човекът, когото сте нападнали, Вилфор, е заслужавал наказанието си заради постъпката си към вас, а може би и за други свои дела. Бенедето, ако е жив, ще послужи, както ви казах, за божие отмъщение, додето дойде ред и той да изтърпи наказанието си. А вие може да се укорите само в едно: запитайте се защо, след като сте спасили детето от смърт, не сте го върнали на майка му. Там е престъплението ви, Бертучо.

— Да, господин графе, там е престъплението, и то истинското престъпление, защото постъпих като страхливец. Щом съживих детето, трябваше, както казахте, да сторя само едно нещо: да го върна

на майката. Но тогава трябваше да правя издирвания, да привлека вниманието на хората, може би да се издам; а не исках да умра, исках да живея заради снаха си, заради вроденото желание у хората да оцелеят и да изпълнят отмъщението си; а може би и просто държах на живота заради самия живот. О, аз не съм храбрец като брата си!

Бертучо закри лице, а Монте Кристо втренчи в него продължителен неразгадаем поглед.

След кратко мълчание, още по-тържествено поради часа и мястото, графът каза необичайно тъжно:

— За да завършим достойно този разговор, господин Бертучо, последния върху миналите ви приключения, запомнете думите ми; често съм ги чувал от самия абат Бузони: за всяко зло има два църа: времето и мълчанието. А сега ме оставете да се поразходя из градината. Това, което за вас, действащо лице в случките, е едно мъчително вълнение, ще бъде за мен почти приятно чувство, от което имението става сякаш двойно по-ценно. Виждате ли, господин Бертучо, дърветата са приятни само защото дават сянка, а самата сянка е приятна само защото навява мечти и видения. Ето че аз купих градина, като мислех, че купувам само едно обикновено заградено място, но не било така; това място се оказа изведнъж градина, изпълнена с призраци, невписани в договора. А пък аз обичам призраците; не съм чувал мъртвите да са сторили за шест хиляди години толкова зло, колкото живите правят за един ден. Приберете се, господин Бертучо, и спете спокойно. В случай че изповедникът в предсмъртния ви час не бъде така снизходителен като абат Бузони, потърсете ме, ако съм още жив; аз ще намеря думи да успокоя душата ви в минутата, когато ще поемете дългия път към вечността.

Бертучо се поклони почтително на графа и се отдалечи с въздишка.

Останал сам, Монте Кристо направи три-четири крачки:

— Тук, до тоя явор — промълви той, — е трапът, дето е било оставено детето; там е вратичката, отдето се е влизало в градината; в оня ъгъл — тайната стълба към спалнята. Надали има нужда да запиша всичко това в бележника си, защото пред мене, около мене и под мене е действителният план.

След като обиколи още веднъж градината, графът отиде при колата си. Бертучо забеляза, че е замислен, и без да продума, се качи на

капрата до кочияша.

Колата пое обратно към Париж.

Още същата вечер, щом пристигна в къщата на Шанз Елизе, граф дьо Монте Кристо обиколи жилището като човек, който го знае от много години; при все че вървеше пръв, той не сбърка някоя врата, не тръгна по стълба или коридор, които не водеха точно там, гдето искаше да иде. В този нощен преглед го придружаваше Али. Графът даде на Бертучо доста много нареждания за украсата или новото разпределение на помещенията, после извади часовника си и каза на внимаващия нубиец:

— Часът е единадесет и половина, Хаиде всеки миг може да се върне. Предупредихте ли французойките?

Али протегна ръка към отделението, отредено за хубавата гъркиня, така изолирано, че след като бяха закрили вратата с красив килим, можеха да обиколят цялата къща, без да допуснат съществуването на салон и две стаи, използвани за жилище; Али протегна, както казахме, ръка към това помещение, показва с пръстите на лявата си ръка числото три, подпря лице на дланта си и затвори очи, за да покаже, че трите жени спят.

— Аха! — промълви Монте Кристо. — В спалнята чакат три французойки, така ли?

Али кимна утвърдително.

— Мадам ще е уморена тази вечер — продължи Монте Кристо — и сигурно ще иска да спи; да не я заприказват. Прислужниците французойки трябва само да поздравят новата си господарка и да се оттеглят; и ще внимавате прислужницата гъркиня да не разговаря с французойките.

Али се поклони.

След малко чуха, че някой вика вратаря; желязната входна врата се отвори, една кола изтрополи по пътеката и спря пред главния вход. Графът слезе; вратичката беше вече отворена, той подаде ръка на една млада жена, загърната в зелена копринена наметка, бродирана със сърма, която покриваше и главата ѝ.

Младата жена взе подадената ръка и я целуна с влюбена почтителност; двамата размениха няколко думи, изречени от младата жена нежно, а от графа с кротка сериозност, на звучния език, който Омир е вложил в устата на своите богове.

След това, предшествувана от Али, който носеше розова восъчна свещ, младата жена — същата хубава гъркиня, придружавала Монте Кристо в Италия — бе отведена в отделението, определено за нея, а графът се прибра в своя павилион.

В дванадесет и половина всички светлини в къщата бяха загасени и човек би казал, че всички спят.

XLVI. НЕОГРАНИЧЕНИЯТ КРЕДИТ

На другия ден към два часа следобед един екипаж, впрегнат с два великолепни английски коня, се спря пред вратата на Монте Кристо; мъж в син фрак, с копринени копчета в същия цвят и в светлокафяв панталон, с черни коси, дотолкова надвиснали над веждите, щото човек би се поколебал да ги приеме за естествени, така малко съответствуваха те на космите по бръчките, които не бе успял да прикрие: накратко казано, човек на петдесет-петдесет и пет години, който искаше да мине за четиридесетгодишен, подаде глава през прозорчето на купето, върху чиято вратичка имаше баронски герб, и изпрати своя грум^[1] да запита дали граф дьо Монте Кристо е у дома си. Междувременно разглеждаше с едно почти нахално любопитство външния вид на къщата, градината — доколкото можеше да я види — и ливреята на минаващите прислужници. Погледът му беше жив, по-скоро хитър, отколкото интелигентен. Устните му бяха толкова тънки, че изглеждаха просто всмукани навътре; а широките изпъкнали скули, непогрешим белег за коварство, сплеснатото чело и издаден тил, който стърчеше твърде много зад съвсем не аристократичните големи уши, придаваха за всеки физиономист един почти противен образ на тази особа, която би се наложила на простака със своите великолепни коне, огромния елмаз на ризата и червената лентичка на фрака.

Малкият грум почука на прозорчето на вратата и попита:

— Нали тук живее господин граф дьо Монте Кристо?

— Негово превъзходителство живее наистина тук — отвърна вратарят; — само че... — И погледна въпросително Али.

Али поклати отрицателно глава.

— Само че?... — попита грумът.

— Негово превъзходителство не приема — отговори вратарят.

— Тогава вземете картичката на господаря ми, господин барон Данглар. Предайте я на господаря си и кажете, че на път за Камарата господарят ми се отби, за да има честта да го види.

— Аз не разговарям с негово превъзходителство — каза вратарят; — поръчението ще бъде изпълнено от камериера.

Грумът се върна към купето.

— Е-е? — попита Данглар.

Доста засрамено от получения урок, момчето предаде на господаря си отговора на вратаря.

— О! — промълви Данглар. — Та този господин, когото наричат превъзходителство, е сякаш някакъв княз, щом само камериерът му има право да разговаря с него; няма значение, той има открита сметка при мене и все ще мога да го видя, като му дотрябват пари.

Данглар се отпусна в дъното на колата си и извика на кочияша така, та да го чуят и отвъд шосето:

— В Камарата!

Предупреден навреме, Монте Кристо гледаше и изучаваше графа иззад щора в своя павилион с помощта на чудесен бинокъл, също така внимателно, както Данглар бе разглеждал къщата, градината и ливреите.

— Положително — промълви той, като махна отвратено с ръка и прибра бинокъла в калъфа му от слонова кост, — положително грозна твар; невъзможно е човек да не познае в него, още щом го види, змията със сплеснато чело, лешояда с издут череп и сокола с остра човка! Али! — извика той и удари медното звънче. Али влезе. — Повикайте Бертучо — каза графът.

Бертучо влезе веднага.

— Ваше превъзходителство пращаше за мене? — запита управителят.

— Да, господине — отвърна Монте Кристо. — Видяхте ли конете, които бяха току-що спрели пред вратата ми?

— Разбира се, ваше превъзходителство. Много хубави коне.

— А как така — намръщи се Монте Кристо, — след като ви казах да ми купите най-хубавите коне, в Париж има още един чифт като моите, но не в моята конюшня?

При намръщването и сърдития глас Али побърза да наведе глава.

— Не си виновен ти, Али — каза на арабски графът с кротост, която човек не би очаквал да открие нито в гласа, нито по лицето му: — ти не разбираш от английски коне.

Лицето на Али се разведри отново.

— Господин графе — започна Бертучо, — конете, за които ми говорите, не се продаваха.

Монте Кристо сви рамене:

— Запомнете, господин управителю, че всичко се продава, щом човек може да даде цената.

— Господин Данглар ги е купил за шестнадесет хиляди франка, господин графе.

— Добре, трябвало е да му предложите тридесет и две хиляди; той е банкер, а никой банкер не пропуска случая да удвои капитала си.

— Сериозно ли говори господин графът? — запита Бертучо.

Монте Кристо изгледа управителя си като човек, който е изненадан, че дръзват да му задават такъв въпрос.

— Тази вечер трябва да направя едно посещение — каза той — и желая конете да бъдат впрегнати в купето ми с нови хамути.

Бертучо се поклони и си тръгна; пред вратата се спря.

— В колко часа ваше превъзходителство възнамерява да направи това посещение?

— В пет часа — отвърна Монте Кристо.

— Позволявам си да напомня на ваше превъзходителство, че сега е два — осмели се да каже управителят.

— Зная — беше отговорът на Монте Кристо.

След това се обърна към Али:

— Покажете всичките коне на госпожата — каза той, — за да избере, които ѝ харесат; да ми съобщи освен това дали желае да вечеря с мене: в такъв случай ще вечеряме у нея; вървете; и като слезете, ще ми изпратите камериера.

Камериерът влезе почти веднага.

— Господин Батистен — започна графът, — вие служите при мене почти от една година, това е срокът, който обикновено определям, за да изпитам хората. Доволен съм от вас.

Батистен се поклони.

— Остава да се види дали и вие сте доволен от мене.

— О! Господин графе! — побърза да каже Батистен.

— Изслушайте ме докрай — продължи графът. — Вие получавате хиляда и петстотин франка, или заплата на честен и смел офицер, който излага всеки ден живота си: имате храна, каквато биха желали да имат началници на служби, нещастни чиновници с много

по-големи служебни задължения от вашите. Макар че сте служител, имате прислуга, която се грижи за бельото и вещите ви. Освен хиляда и петстотинте франка вие крадете годишно още толкова при покупките на облеклото ми.

— Ваше превъзходителство!

— Не се оплаквам, господин Батистен, постъпвате разумно; само че желая работата да спре дотук. Вие няма да намерите никъде такава служба, каквато добрият случай ви предложи. Аз не бия никога хората си, не ги ругая, не се гневя, прощавам всякога грешките, никога нехайството или забравянето. Заповедите ми са обикновено кратки, но ясни и точни; предпочитам да ги повторя два или три пъти, не и да ги видя криво изтълкувани. Достатъчно богат съм, за да узная всичко, каквото искам да зная, а съм много любопитен, предупреждавам ви. Ако науча следователно, че сте говорили за мене, все едно добро ли или лошо, че сте преценявали постъпките или следили действията ми, незабавно ще изхвъркнете оттук. Предупреждавам служителите си само веднъж; предупредих ви, вземете си бележка!

Батистен се поклони и направи няколко крачки към вратата.

— Да не забравя — продължи графът. — Трябва да ви кажа, че всяка година влагам известна сума на името на прислужниците си. Уволнените губят, разбира се, тези пари, които остават в полза на другите и ще бъдат изплатени след смъртта ми. От една година сте при мене, началото на влога ви е сложено, увеличавайте го.

Тази реч, изказана пред Али, който я слушаше съвършено безучастно, защото не разбираше нито дума френски, оказа върху Батистен въздействие, напълно разбираемо за всеки, изучавал физиологията на френския прислужник.

— Ще се постарая да се съобразявам във всичко с желанията на ваше превъзходителство — каза той; — впрочем ще се ръководя от държането на господин Али.

— О, в никакъв случай — възрази графът, студен като мрамор; — Али има много недостатъци въпреки всичките си качества; не вземайте пример от него, защото Али е изключение; той не получава заплата, не е прислужник, а роб, куче! Ако се провини, няма да го изгоня, просто ще го убия.

Батистен облещи очи.

— Съмнявате ли се? — запита Монте Кристо.

И повтори на Али това, което бе казал на френски на Батистен.

Али го изслуша, усмихна се, прегъна коляно и целуна почтително ръка на графа.

Това увенчаване на лекцията слиса окончателно Батистен.

Графът му направи знак да излезе, а на Али да го последва. Минаха в кабинета и дълго разговаряха.

В пет часа графът удари три пъти звънчето. Едно позвъняване беше за Али, два пъти за Батистен, три пъти за Бертучо.

Управителят влезе.

— Конете! — каза Монте Кристо.

— Впрегнати са, ваше превъзходителство — отвърна Бертучо. — Ще придружа ли господин графа?

— Не, ще взема само кочияша, Батистен и Али.

Графът слезе и видя впрегнати двата коня, от които се бе възхитил сутринта, когато ги видя пред купето на Данглар.

Мина покрай тях и им хвърли бегъл поглед.

— Хубави са наистина — каза той — и добре сте направили, че сте ги купили; само позакъсняхте малко.

— С голяма мъка ги взех, ваше превъзходителство — отвърна Бертучо, — и струват много пари.

— Да не са станали по-лоши поради това? — сви рамене Монте Кристо.

— Щом ваше превъзходителство е доволен, работата е наред — каза Бертучо. — Къде отива ваше превъзходителство?

— На шосе д'Антен, у господин барон Данглар.

Този разговор се водеше на входната площадка. Бертучо тръгна да слиза.

— Почакайте, господине — спря го Монте Кристо. — Трябва ми имение край морето, да речем — в Нормандия, между Хавър и Булон. Давам ви голям простор, както виждате. В този имот трябва да има едно малко пристанище, заливче, малка лагуна, дето ще може да влиза моята корвета^[2]; тя гази само петнадесет стъпки. Корабът трябва да бъде винаги готов за отплаване, безразлично в кой час на деня или на нощта ще пожелае да замина: ще се осведомите при всички нотариуси за имение с такива данни; като разберете къде има подобно нещо, ще го разгледате и ако ви хареса, ще го купите на ваше име. Корветата трябва да е на път за Фекан, нали?

— Видях я, че отплава в същата вечер, когато заминахме от Марсилия.

— А яхтата?

— Яхтата има заповед да стои в Мартиг.

— Добре! Ще поддържате връзка с двамата капитани, за да не заспят.

— А за парахода?

— Който е в Шалон ли?

— Да.

— Същите нареждания, както за корабите.

— Добре.

— Щом купите имението, ще наредите да имам смени на коне на всеки десет мили и към север, и към юг.

— Ваше превъзходителство може да разчита на мене.

Графът кимна доволен, слезе, скочи в купето, великолепните коне препуснаха и се спряха едва пред големия дом на барона.

Данглар председателствуваше някаква комисия, назначена да разгледа проект за железопътна линия, когато дойдоха да му известят за пристигането на Монте Кристо. Заседанието беше впрочем почти свършило.

Щом чу името на графа, той стана.

— Господа — обърна се баронът към колегите си, мнозина от които бяха видни членове на едната или другата Камара, — извинете, загдето трябва да ви оставя; но представете си, фирмата „Томсън и Френч“ от Рим ми изпраща някой си граф дьо Монте Кристо, комуто е открила неограничен кредит при мене. Това е най-необикновената шега, която някой от кореспондентите ми в чужбина си е позволявал до тоя ден. Много добре разбирате, че изгарям от любопитство; наминах тази сутрин у така наречения граф. Ако беше истински граф, много добре разбирате, че нямаше да е толкова богат. Но господинът не приемаше. Как ви се струва? Този господин дьо Монте Кристо се държи като някое височество или като красавица! Впрочем къщата му — негова собствена, както се осведомих — е на Шанз Елизе и е каквато подобава да бъде. Само че неограниченият кредит — продължи Данглар, като се засмя с грозна усмивка — налага на банкера да бъде особено взискателен. Затова бързам да видя нашия

човек. Страхувам се, че тук се крие някаква измама. Но ония в Рим не знаят с кого имат работа: добре ще се смее, който последен се смее.

Като изрече тия думи с подчертаване, от което ноздрите на господин барона се издуха, Данглар остави гостите си и мина в златистобелия салон, много прочут на шосе д'Антен.

Там бе заповядал да въведат госта, за да го смае още първия път.

Графът стоеше прав и разглеждаше репродукции от Албани^[3] и Фаторе^[4], които бяха продадени на банкера като оригинали и — не само защото бяха репродукции — никак не отговаряха на позлатените цветя по тавана.

При шума от стъпките на Данглар графът се обърна.

Данглар кимна леко и покани с ръка графа да седне в креслото от позлатено дърво, тапицирано с бяла коприна, извезана със сърма.

Графът седна.

— С господин дьо Монте Кристо ли имам честта да говоря?

— А пък аз — отвърна графът — с господин барон Данглар, кавалер от Почетния легион и член от Камарата на депутатите?

Монте Кристо повтори всички титли, които бе прочел в картичката на барона.

Данглар усети подигравката и прехапа устни.

— Извинете, господине — каза той, — загдето не ви назовах още отначало с титлата, с която ми бяхте представен; но, както знаете, ние живеем при народно правителство и аз съм представител на интересите на народа.

— И поради това — отвърна Монте Кристо, — при все че сте запазили навика да бъдете наричан барон, сте загубили привычката да наричате другите с титлите им.

— О, аз не държа и на своята титла, господине — отвърна нехайно Данглар, — дадох ми баронска титла и Почетния легион за някои заслуги, но...

— Но вие се отказахте от титлата, както постъпиха някога господа дьо Монморанси и Лафайет? Примерът заслужава подражание, господине.

— Не напълно все пак — започна обърканият Данглар; — но нали разбирате, за прислугата...

— Да, за прислугата сте господар; за журналистите — господин, за доверителите ви — гражданин. Тези тънки различия са много

умерени при конституционно управление. Много добре ви разбирам.

Данглар отново прехапа устни: видя, че на тази плоскост не е равностоеен на Монте Кристо. Затова се опита да се върне на познатата.

— Господин графе — поклони се той, — аз получих уведомление от фирмата „Томсън и Френч“.

— Много се радвам, господин бароне. Позволете ми да ви именувам така, както ви нарича прислугата ви; това е лош навик, придобит в една страна, гдето все още има барони, може би защото там вече не подаряват тази титла. Много се радвам, казах; защото не ще става нужда да се представям сам, нещо винаги неудобно. Получили сте уведомление, казахте?

— Да — отвърна Данглар; — но признавам, че не разбрах напълно смисъла му.

— Ами!

— И дори имах честта да намина у вас, за да ви поискам някои изяснения.

— Моля, господине, заповядайте, слушам ви и съм готов да изясня всичко.

— Писмото е, струва ми се у мене — каза Данглар (и потърси в джоба си). — Да, ето го: с това писмо се отваря на господин граф дьо Монте Кристо неограничен кредит при моята банка.

— И какво неясно вижда господин баронът тук?

— Нищо, господине; само че думата неограничен...

— Какво? Не е ли френска?... Виждате ли, писали са я англо-германци.

— Не, господине, нямам никакви възражения срещу синтаксиса, само че не е така от гледище на отчетността.

— Да не би, според вас — запита Монте Кристо колкото можеше по-простодушно, — фирмата „Томсън и Френч“ да не е напълно сигурна, господин бароне? Ах, дявол да го вземе, това би било твърде неприятно, защото аз имам някой и друг влог в нея!

— Не, напълно сигурна е — отвърна Данглар с почти подигравателна усмивка; — но значението на думата неограничен във финансови сделки е така неопределено...

— Че е съвсем неограничено, нали? — довърши Монте Кристо.

— Тъкмо това исках да кажа, господине. Неопределеното е съмнително, а пък, както казва мъдрецът, пази се от съмнителните неща.

— Което означава, че ако фирмата „Томсън и Френч“ би вършила лудории, фирмата „Данглар“ не е склонна да следва примера ѝ.

— Какво искате да кажете, господин графе?

— Много просто: господа Томсън и Френч вършат сделки без цифри; но цифрите на господин Данглар имат граница; защото, както каза сам, е мъдър човек.

— Господине — отвърна надменно баронът, — никой още не ми е броил парите.

— Тогава — отвърна студено Монте Кристо, — изглежда, че аз ще бъда първият.

— Откъде вадите това заключение?

— От обясненията, които ми искате, господине; защото те приличат много на колебания...

Данглар пак прехапа устни; този човек го побеждаваше за втори път, и то върху собствената му плоскост. Подигравателната му учтивост беше престорена и стигаше почти до нахалство.

Монте Кристо, напротив, се усмихваше най-любезно и имаше, когато пожелае, известно простодушие, което му даваше много предимства.

— Както и да е, господине — каза след известно мълчание Данглар, — ще се опитам да се изясня, като ви помоля да определите сам каква сума възнамерявате да получите от мене.

— Но, господине — отговори Монте Кристо, решен да не отстъпи нито педя от позицията си в спора, — щом съм поискал неограничен кредит, то е тъкмо защото сам не зная от какви суми ще имам нужда.

Банкерът си каза, че е настъпил най-сетне миг да вземе връх; облегна се в креслото си и каза с груба, надменна усмивка:

— О, господине, не се стеснявайте в желанията си; тогава ще можете да се убедите, че колкото и да са ограничени, капиталите на фирмата „Данглар“ могат да задоволят най-големите изисквания; и ако поискате дори един милион...

— Моля? — запита Монте Кристо.

— Казвам един милион — повтори Данглар със самоувереността на всеки глупак.

— А какво ще правя с един милион? — каза графът. — Боже мой! Та ако ми трябваше само един милион, господине, нямаше да си откривам кредит за такава дреболия! Един милион ли? Ами че аз имам всякога един милион в портфейла или в пътническата си чанта.

И Монте Кристо извади от тефтерче, дето държеше визитните си карти, два бона от държавното съкровище, по петстотин хиляди франка всеки, платими на приносител.

Човек като Данглар трябваше да бъде не убоден, а смазан. Ударът оказа своето въздействие: банкерът политна и усети, че му се завива свят; после загледа тъпо Монте Кристо, с ужасно разширени зеници.

— Слушайте — заяви Монте Кристо, — признайте, че нямате доверие във фирмата „Томсън и Френч“. Та това е съвсем просто; аз предвидих тази възможност и при все че съм далече от банковите сделки, взех известни мерки. Ето ви още две писма, подобни на тяхното; едното е от фирмата „Арщайн и Ескол“ от Виена до господин Ротшилд, другото е от фирмата „Баринг“ от Лондон до господин Лафит. Само една дума от вас, господине, и аз ще ви освободя от тая грижа, като се отнеса до една от тия две фирми.

Свършено бе, Данглар бе победен; той разгъна видимо разтреперан писмата от Германия и Лондон, които графът му подаде с крайчеца на пръстите си, и провери достоверността на подписите с внимание почти оскърбително за Монте Кристо, ако той не виждаше объркването на банкера.

— Да, господине, трите подписа струват наистина много милиони — каза Данглар и стана, сякаш искаше да се поклони пред силата на златото, олицетворена от човека срещу него. — Три неограничени кредита при наши фирми! Извинете, господин графе, но дори като престане да изпитва недоверие, човек все пак си остава изненадан.

— Фирма като вашата не може да се изненада от такова нещо — отвърна Монте Кристо със свършена учтивост; — така че ще можете да ми изпратите малко пари, нали?

— Кажете, господин графе; на ваше разположение съм.

— Добре — продължи Монте Кристо. — След като се разбрахме... защото се разбрахме вече, нали?

Данглар кимна утвърдително.

— И не изпитвате вече недоверие? — запита Монте Кристо.

— Моля ви се, господин графе! — извика банкерът. — Никога не съм го изпитвал.

— Добре, чисто и просто искахте да имате доказателство. И така — повтори графът, — след като се разбрахме и не изпитвате вече никакво недоверие, да определим, ако обичате, една глобална сума за първата година: например шест милиона.

— Съгласен, шест милиона! — промълви задъханият Данглар.

— Ако ми потрябват повече — добави машинално Монте Кристо, — ще ги увеличим, но аз възнамерявам да остана само една година във Франция и през тая година не предполагам да надхвърля тази цифра... Както и да е, ще видим... Като начало бъдете добър да ми изпратите утре петстотин хиляди франка; ще бъда в къщи до обед, а пък ако не бъда, ще оставя разписка на управителя си.

— Парите ще бъдат у дома ви утре в десет часа сутринта, господин графе — отвърна Данглар. — Злато ли желаете, банкноти или сребро?

— Половината в злато, половината в банкноти, ако обичате.

Графът стана.

— Трябва да ви призная едно нещо, господин графе — започна Данглар; — смятах, че имам точни данни за всички по-значителни богатства в Европа, но признавам, че няхах понятие за вашето, което изглежда при това твърде голямо; отскорошно ли е?

— Не, господине — отговори Монте Кристо. — Много отдавнашно е, напротив: то е фамилно богатство, до което никой нямаше право да се докосва, и натрупаните лихви са утроили капитала; определеният от завещанието срок изтече едва преди няколко години, така че аз го използвам твърде отскоро и съвсем естествено е да не го знаете; впрочем скоро ще го опознаете по-добре.

И графът придружи тия думи със своята полуусмивка, която така много плашеше Франц д'Епине.

— С вашите вкусове и намерения, господине — продължи Данглар, — вие ще проявите в нашата столица лукс, който ще смаже всички нас, жалките дребни милионери; но като предполагам, че сте ценител на изкуството, защото при влизането ми вие разглеждахте

моите картини, позволете да ви покажа галерията си: все стари табла, творби на големи майстори, не обичам съвременните художници.

— Имате право, господине, защото всички имат един голям недостатък — не са имали време да остареят.

— Мога ли да ви покажа някои статуи, на Торвалдсен^[5], на Бартолони^[6] и Канова^[7], все чужди скулптори. Както виждате, не ценя френските художници.

— Имате право да бъдете несправедлив към тях, господине; те са ваши сънародници.

— Но всичко това ще стане по-нататък, когато се опознаем по-добре; днес ще се задоволя, ако позволите, да ви представя на госпожа Данглар; простете, че проявявам такова нетърпение, господине, обаче клиент като вас става почти член на семейството.

Монте Кристо се поклони, за да покаже, че приема честта, която финансистът му оказваше.

Данглар позвъни; влезе лакей в блестяща ливрея.

— У дома си ли е госпожа баронесата? — запита Данглар.

— Да, господин барон — отвърна лакеят.

— Сама?

— Не, госпожата има гости.

— Не ще ли бъде нескромно, господин графе, да ви представя в присъствието на други хора? Не пътувате инкогнито?

— Не, господин барон — усмихна се Монте Кристо. — Не смятам, че имам това право.

— Кой е при госпожата? Господин Дебре ли? — запита Данглар с простодушие, което накара Монте Кристо да се усмихне в душата си, уведомен вече за неизвестните семейни тайни на финансиста.

— Да, господин барон, господин Дебре — отвърна лакеят.

Данглар кимна.

След това се обърна към Монте Кристо:

— Господин Люсиен Дебре — каза той — е отдавнашен наш приятел и частен секретар на министъра на вътрешните работи; Що се отнася до съпругата ми, тя сключи неравен брак, когато се омъжи за мене, защото принадлежи към много стар род, по баща е госпожица дьо Сервиер, а по първия си брак е вдовица на покойния полковник маркиз дьо Наргон.

— Нямам честта да познавам госпожа Данглар, но срещнах вече господин Дебре.

— Така ли? Къде?

— У господин дьо Морсер.

— О, познавате ли виконтчето? — запита Данглар.

— Бяхме през едно и също време в Рим, през карнавала.

— Така, така — потвърди Данглар; — чувах, струва ми се, някаква необикновена история с бандити и крадци из развалините. Отървал се по чудо. Мисля, че бе разправил такова нещо на жена ми и дъщеря ми, след като се бе завърнал от Италия.

— Госпожа баронесата очаква господата — върна се да съобщи лакеят.

— Тръгвам пред вас, за да ви показвам пътя — поклони се Данглар.

— Следвам ви — отвърна Монте Кристо.

---

[1] Малолетен прислужник (англ.). Б.пр. ↑

[2] Тримачтов боен кораб. Б.пр. ↑

[3] Албани (Франческо) — италиански художник (1573–1660). Б.пр. ↑

[4] Фаторе (Джовани-Франческо Пени, наричан Фаторе) — флорентински художник (1496–1536). Б.пр. ↑

[5] Торвалдсен (Берти) — датски скулптор (1768–1844). Б.пр. ↑

[6] Бартолони (Лоренцо) — италиански скулптор (1771–1850). Б.пр. ↑

[7] Канова (Антонио) — италиански скулптор (1757–1821). Б.пр.

↑

XLVII. СИВОБЕЛЕЗНИКАВИЯТ ВПРЯГ

Последван от графа, баронът мина през дълга редица помещения, забележителни с тежкия си разкош и претенциозна безвкусица, докато стигна до будоара на госпожа Данглар, малка осмоъгълна стая, тапицирана с розов атлаз, покрит с индийски воал; креслата бяха от старинно позлатено дърво и старинни тъкани; над вратите имаше пасторални картини в жанра на Буше^[1], а два красиви кръгли пастела, хармониращи с останалата мебелировка, превръщаха тази стаичка в единственото приятно помещение от големия дом; вярно е, че тя се бе изплъзнала някак от общия план, изработен от господин Данглар и неговия архитект, всеизвестна европейска знаменитост, и бе украсена по указанията на баронесата и Люсиен Дебре. Ето защо Данглар, голям поклонник на древността, така както я разбираха по времето на Директорията, се отнасяше с пренебрежение към това кокетно кътче, гдето впрочем имаше достъп само в случаите, когато се оправдаваше с предлога, че трябва да представи някого; така че всъщност Данглар не представяше, а, напротив, биваше представян и посрещнат добре или зле в зависимост от това, дали лицето на госта е приятно, или неприятно на баронесата.

Госпожа Данглар, която все още минаваше за красива въпреки своите тридесет и шест години, седеше пред пианото си, украсено с неповторими мозаични инкрустации, а Люсиен Дебре, седнал пред масичка за ръкоделия, прелистваше някакъв албум.

Люсиен бе успял вече да разкаже на баронесата доста неща за графа. Знаем какво голямо впечатление бе направил Монте Кристо на сътрапезниците си по време на обeda у Албер; то не бе се заличило още у Дебре въпреки слабата му впечатлителност и се бе отразило в сведенията, които бе дал на баронесата. Така че любопитството на госпожа Данглар, възбудено от по-раншните подробности, научени от Морсер и по-новите от Люсиен, бе стигнало върха си. Позирането пред пианото и албума беше една от светските хитрости, с които се прикрива стеснението. Баронесата посрещна господин Данглар с

усмивка, нещо необичайно от нейна страна. А графът получи в отговор на своя поклон един едновременно официален и любезен жест.

Люсиен смигна на графа, който му отвърна по същия начин, а с Данглар се ръкува свойски.

— Позволете, госпожо баронесо — започна Данглар, — да ви представя господин граф дьо Монте Кристо, когото моите римски кореспонденти ми изпращат с най-горещи препоръки; само една дума трябва да кажа, за да стане веднага любимец на всички прекрасни дами — той идва в Париж с намерение да прекара тук една година и да похарчи шест милиона франка; а това значи цяла редица от балове, вечери, среднощни закуски, за които — надявам се — господин графът няма да ни забрави, както и ние не ще го забравяме при нашите малки празненства.

Въпреки прекалените похвали такава рядкост е някой да дойде в Париж, за да похарчи за една година цяло княжеско богатство, щото госпожа Данглар погледна наистина заинтригувано графа.

— И пристигнахте, господине?... — запита баронесата.

— Вчера сутринта, госпожо.

— Според навика си, както разправят, навярно от другия край на света?

— Този път само от Кадис, госпожо.

— О! Но пристигате в ужасен сезон. Париж е отвратителен през лятото; няма вече никакви балове, приеми, празненства. Италианската опера е в Лондон, френската навсякъде освен в Париж; а колкото до театър Франсе, знаете, че вече никакъв го няма. Трябва да се задоволим само с жалки надбягвания до Шанз дьо Марс и Сатори. Ще устройвате ли надбягвания, господин графе?

— Ще правя всичко, което е прието в Париж, госпожо — отвърна Монте Кристо, — ако имам щастието да бъда достатъчно добре осведомен за френските обичаи.

— Любител ли сте на коне, господин графе?

— Част от живота си прекарах на Изток, госпожо, а ориенталците, както знаете, ценят само две неща в света: благородството на конете и красотата на жените.

— О, господин графе — заяви баронесата, — би трябвало да бъдете по-любезен и да поставите на първо място жените.

— Както виждате, госпожо, имал съм право, когато изказах преди малко пожелание някой да ме напътва във френските обичаи.

В този миг влезе любимата камериерка на госпожа баронеса Данглар и ѝ прошепна нещо на ухото. Госпожа Данглар пребледня.

— Невъзможно! — промълви тя.

— И все пак е самата истина, госпожо — отвърна камериерката.

Госпожа Данглар се обърна към съпруга си:

— Вярно ли е, господине?

— Какво, госпожо? — запита Данглар, видимо развълнуван.

— Каквото ми каза девойката...

— Какво ви каза?

— Че когато кочияшът отишъл да впрегне екипажа ми, не намерил конете в конюшния; какво значи това, моля?

— Изслушайте ме, госпожо — започна Данглар.

— Да, слушам ви, господине, защото любопитствувам да узная какво ще ми кажете; ще поканя господата да бъдат съдии между нас, но най-напред ще им обясня в какво се състои работата. Господа — продължи баронесата, — господин барон Данглар има десет коня в своите конюшни; от тия десет коня два са мои; два прекрасни коня, най-хубавите в цял Париж; вие ги знаете, господин Дебре — моите сивобелезникави коне! Е добре! Тъкмо когато госпожа дьо Вилфор ме помоли да ѝ заема екипажа си и аз ѝ го обещах, за да се разходи утре в Булонската гора, двата коня изчезват! Господин Данглар е видял, че може да спечели от тях няколко хиляди франка, и ги е продал. Ах, каква противна порода, господи, са спекулантите!

— Госпожо — отвърна Данглар, — конете бяха много буйни, бяха едва четиригодишни и ми създаваха ужасни страхове, когато излизахте с тях.

— Но вие знаете, господине — възрази баронесата, — че аз имам от един месец насам най-добрия парижки кочияш, ако, разбира се, не сте продали и него заедно с конете.

— Ще ви намеря също такива коне, мила, дори по-хубави, стига да има; при това кротки, спокойни, които няма да ми вдъхват такива тревоги.

Баронесата вдигна рамене с израз на дълбоко презрение.

Данглар като че не забеляза този свръхсъпружески жест и се обърна към Монте Кристо:

— Аз наистина съжалявам, че не познавах по-отрано господин графа — каза той; — вие сега се настанявате, нали?

— Да — отвърна графът.

— Щях да ви ги предложа. Представете си, дадох ги просто без пари; но както казах, исках да се отърва от тях: това са коне за млад мъж.

— Благодаря, господине — каза графът. — И аз купих тази сутрин доста хубави коне и при това не много скъпи. Погледнете, господин Дебре, вие разбирате от коне, струва ми се?

Докато Дебре отиваше към прозореца, Данглар се приближи към жена си.

— Представете си, госпожо — прошепна той, — че ми предложиха невероятна цена за тия коне. Не знам кой луд е решил да се разори и ми изпрати тази сутрин управителя си, но аз спечелих шестнадесет хиляди франка от сделката; не ми се сърдете: ще дам от тях четири хиляди на вас и две хиляди на Йожени.

Госпожа Данглар удостои съпруга си със съкрушителен поглед.

— Господи! — възкликна Дебре.

— Какво има? — запита баронесата.

— Не се мамя, разбира се... в екипажа на графа са впрегнати вашите собствени коне!

— Сивобелезникавите ли? — извика баронесата.

И се втурна към прозореца.

— Да, наистина са те — каза тя.

Данглар беше слисан.

— Възможно ли е? — обади се престорено учуден Монте Кристо.

— Невероятно! — промълви банкерът.

Баронесата прошепна нещо на ухото на Дебре, който се приближи към Монте Кристо.

— Баронесата пита за колко съпругът ѝ ви е продал конете.

— Не зная точно — отвърна графът, — това е сюрприз от моя управител... Мисля, че към тридесет хиляди франка.

Дебре отнесе отговора му на баронесата.

Данглар беше така пребледнял и смутен, щото графът си даде вид, че му съчувствува.

— Вижте — промълви той — колко неблагодарни са жените: баронесата не се трогна нито за момент от вашата загриженост; неблагодарна не е точната дума, би трябвало да кажа безразсъдна. Но какво да се прави, хората обичат винаги това, което е вредно; и най-редно е, драги бароне, да ги оставяме да вършат, каквото искат; ако си счупят главата, ще трябва да се сърдят само на себе си.

Данглар не отговори. Предвиждаше съкрушително скарване в най-близко време; госпожа баронесата бе смръщила вече вежди като олимпийския гръмовержец, а това предвещаваше буря; Дебре усети приближаването ѝ и под предлог, че има работа, побърза да си отиде. Монте Кристо, който не желаше да провали плановите си с едно продължително застояване, се поклони на госпожа Данглар и също си тръгна, като остави барона да се разправя с разгневената си съпруга.

„Чудесно! — помисли Монте Кристо, като излизаше. — Постигнах, каквото исках. Ето че държа в ръце мира в семейството и ще мога да спечеля едновременно сърцето и на господина, и на госпожата; какво щастие! Само че — добави той — не бях представен на госпожица Йожени Данглар, а бих бил много доволен да се запозная и с нея. Но — продължи с привичната си усмивка — нали сме в Париж... времето е пред нас! И това ще стане по-нататък!...“ С тези размисли графът се качи в колата си и се прибра.

След два часа госпожа Данглар получи от граф дьо Монте Кристо много мило писмо, с което ѝ съобщаваше, че не желае да започне проявите си в парижкото общество, като отчая една хубава жена, и затова я моли да си вземе обратно конете.

Те бяха със същите хамути, които баронесата бе видяла сутринта; само че в розетките пред ушите им графът бе заповядал да сложат по един диамант.

Писмо получи и Данглар.

Графът го молеше да позволи на баронесата да приеме това милионерско хрумване и да го извини за ориенталския начин, по който връща конете.

Вечерта Монте Кристо замина за Отьой, придружен от Али.

На другия ден Али влезе в кабинета на господаря си след еднократно позвъняване.

— Али — започна графът, — ти си ми говорил често за умението си да хвърляш ласо.

Али кимна утвърдително и вдигна гордо глава.

— Добре!... Можеш ли да уловиш с ласо вол?

Али пак потвърди с глава.

— Тигър?

Същият отговор.

Али протегна ръка като човек, който хвърля ласо, и издаде глухо ръмжене.

— Разбирам — отвърна Монте Кристо, — ловил си лъвове, — така ли?

Али кимна гордо.

— Но можеш ли да спреш два препускащи коня?

Али се усмихна.

— Добре. Слушай сега — каза Монте Кристо. — След малко оттук ще мине кола, понесена от два, сивобелезникави коня, същите, които бяха вчера у мене. Трябва да я спреш пред вратата ми дори с риск да те стъпчат.

Али слезе на улицата и нарисува една черта на паважа пред вратата; после се прибра и я показа на графа, който го бе проследил с поглед.

Графът го потупа леко по рамото: така му изказваше благодарността си. След това нубиецът отиде да изпуши един чибук на крайпътния камък до къщата, а графът си влезе, без да се занимава вече с нищо.

Но към пет часа, тоест по времето, когато очакваше да мине колата, у него прозираха едва уловими признаци на нетърпение; той се разхождаше в стаята, която гледаше към улицата, ослушваше се от време на време и се приближаваше към прозореца, отдето виждаше как Али изпуска равномерни кълба дим, което показваше, че нубиецът е погълнат всецяло от това важно занимание.

Изведнъж се зачу далечен тропот, който се приближаваше с мълниеносна бързина; след това се показва екипаж, чийто кочияш се опитваше напразно да задържи конете, които тичаха побеснели, настръхнали, в безумен устрем.

Млада жена и седем-осем годишно дете седяха прегърнати в екипажа; те не можеха дори да изпищят от ужас, едно камъче под колелото или някое препречено дърво би било достатъчно да разбие

колата, която вече пукаше. Тя се носеше по средата на платното и по улицата се чуваха изплашените писъци на тия, които я бяха забелязали.

Али остави изведнъж чибуката си, извади ласото, метна го, омота три пъти предните крака на коня отляво и потича няколко крачки, повлечен от инерцията; но след тия три-четири крачки препънатият кон падна върху ока, счупи го и осуети усилията на другия кон да продължи препускането. Кочияшът използва този минутен отдых, за да скочи от капрата, но Али бе сграбчил вече втория кон за ноздрите със своите железни пръсти и животното се простря до другаря си, като цвилеше от болка.

Всичко това стана за толкова време, колкото е потребно за излитането на куршум, но то бе достатъчно да изскочи от къщата, пред която стана произшествието, един мъж, последван от няколко слуги. Щом кочияшът отвори вратичката, той сграбчи дамата, която се държеше с едната си ръка за възглавниците на купето, а с другата притискаше до сърцето си своя припаднал син. Внесе и двамата в салона, положи ги на канапе и каза:

— Не бойте се, госпожо; спасени сте.

Жената се опомни и вместо да отговори, му посочи сина си с поглед, който беше по-красноречив от всякаква молба.

Детето беше наистина все още в несвяст.

— Да, разбирам, госпожо — каза графът, докато оглеждаше детето; — но бъдете спокойна, нищо му няма, състоянието му се дължи просто на уплахата.

— Дано не ми говорите така само за да ме успокоите, господине. Вижте колко е бледно! Сине, чедо, Едуар! Обади се на майка си! Моля ви се, господине, повикайте лекар. Цялото си богатство давам на този, който спаси сина ми!

Монте Кристо махна с ръка, за да успокои разплаканата майка; отвори една кутия, извади оттам шишенце от чешко стъкло със златни инкрустации, в което имаше някаква кървавочервена течност, и капна капчица от нея върху устните на детето.

Макар и все така бледо, то отвори веднага очи.

Майката просто обезумя от радост.

— Къде се намирам? — запита тя. — И кому дължа това щастие след толкова жестокото изпитание?

— Намирате се, госпожо — отвърна Монте Кристо, — в дома на един човек, който е безкрайно щастлив, че можа да ви спаси от беда.

— О, проклето любопитство! — каза дамата. — Цял Париж говори за конете на госпожа Данглар и аз бях такава глупачка, та реших да ги изпитам.

— Как? — извика графът с великолепно изиграна изненада. — На баронесата ли са тия коне?

— Да, господине, познавате ли я?

— Госпожа Данглар ли?... Имам тази чест и съм двойно по-радостен, като ви виждам спасена от опасността, на която конете ви бяха изложили; защото бихте могли да припишете нещастията си на мене; вчера купих конете от барона; но тъй като ми се стори, че баронесата премного съжالياва за тях, още до вечерта ѝ ги подарих.

— Тогава вие трябва да сте граф дьо Монте Кристо, за когото Ермин толкова много ми разправя вчера?

— Да, госпожо — промълви графът.

— А пък аз, господине, съм Елоиз дьо Вилфор.

Графът се поклони като човек, който чува едно съвършено непознато име.

— О! Колко ще ви бъде признателен господин дьо Вилфор! — продължи Елоиз. — Защото на вас дължи живота и на двама ни — вие спасихте и жена му, и сина му. Без вашия храбър прислужник милото ми дете и аз щяхме непременно да бъдем убити.

— Да, госпожо! Още тръпна, като си помисля на каква опасност бяхте изложени.

— Надявам се, че ще ми позволите да възнаградя достойно себеотрицанието на този човек.

— Госпожо — отвърна Монте Кристо, — не го покварявайте, моля ви се, нито с похвали, нито с възнаграждения: не желая да свикне с такива неща. Али е мой роб; той услужи на мене, като ви спаси, а негов дълг е да ми слугува.

— Но той изложи на опасност живота си — възрази госпожа дьо Вилфор, при все че господарското държане на графа необикновено много ѝ хареса.

— Аз съм го спасил от смърт, госпожо — отвърна Монте Кристо, — затова животът му ми принадлежи.

Госпожа дьо Вилфор замълча; може би мислеше за тоя човек, който оказваше още първия миг такова голямо въздействие върху съзнанието на хората. През това моментно мълчание графът можа да разгледа свободно детето, което майката обсипваше с целувки. То беше дребно и крехко, а кожата му беше бяла като тая на червенокосите деца; но гъсти черни коси, неподатливи на никаква прическа, закриваха изпъкналото чело, падаха до раменете и ограждаха лицето, като подсилваха живостта на очите, изпълнени с потайно коварство и младежка злост; устата беше голяма, с тънки, едва поруменели устни; чертите на това осемгодишно дете бяха като на дванадесетинагодишен хлапак. То побърза да се освободи с рязко движение от ръцете на майка си и веднага отиде да отвори кутията, отдето графът бе взел шишенцето с еликсира; след това, без да иска позволение от някого, като дете, свикнало да изпълнява всяко свое хрумване, започна да отпушва всички шишенца.

— Не пипайте, миличък — побърза да каже графът. — Някои от тия ликьорчета са опасни не само ако човек си пийне от тях, но и като ги помирише.

Госпожа дьо Вилфор пребледня и дръпна детето към себе си; а след като се поуспокои, хвърли към кутията бегъл, но изразителен поглед, който не остана незабелязан от графа.

В същия миг влезе Али.

Госпожа дьо Вилфор не можа да прикрие радостта си и като дръпна още по-близо детето, каза:

— Виждаш ли този добър прислужник, Едуар: той е много храбър; изложи живота си, за да спре побеснелите коне и колата, която щеше да се счупи. Благодарни му, защото без него сигурно и двамата щяхме да сме мъртви сега.

Детето наду устни и отвърна пренебрежително глава.

— Много е грозен — заяви то.

Графът се усмихна така, сякаш детето бе постъпило точно както бе очаквал; а госпожа дьо Вилфор смъмра сина си със сдържаност, която сигурно не би била по вкуса на Жан-Жак Русо, ако малкият Едуар се именуваше Емил^[2].

— Виждаш ли — обърна се графът на арабски към Али, — госпожата помоли сина си да ти благодари, задето си спасил живота и на двамата, а той отговори, че си много грозен.

Али обърна за миг умното си лице и погледна детето без каквото и да е видимо изражение; но лекото потръпване на ноздрите му доказва на Монте Кристо, че арабинът е жестоко засегнат.

— Господине — запита госпожа дьо Вилфор, като ставаше да си тръгне, — постоянно ли живеете в този дом?

— Не, госпожо — отговори графът; — купих го да ми служи за временна спирка: постоянното ми жилище е на Шанз Елизе 30. Но виждам, че вие вече напълно се съвзехте и желаете да си тръгнете. Току-що наредих да впрегнат същите коне в моя екипаж и грозният Али — усмихна се той на детето — ще има честта да ви заведе у вас, а вашият кочияш ще остане тук да тури в ред колата ви. Щом свърши с необходимите поправки, тя ще бъде откарана с мои коне у госпожа Данглар.

— Само че аз не смея да се върна със същите коне — заяви госпожа дьо Вилфор.

— О, ще видите, госпожо, че в ръцете на Али те ще станат кротки като агънца.

Али наистина се бе приближил до конете, изправени с голяма мъка на крака. Той държеше в ръка гъба, напоена с ароматизиран оцет, изтъркаше с нея ноздрите и слепите очи на изпотените и запенени животни, които почти веднага започнаха шумно да пръхтят и да потръпват в продължение на няколко секунди.

После сред тълпата, събрана пред къщата от врявата и разнебитената кола, Али впрегна конете в екипажа на графа, взе в ръце поводите, седна на капрата и за най-голяма почуда на присъстващите, които бяха видели вихрено препускащия впряг, трябваше да завърти камшика, за да накара животните да потеглят: дори едва успя да накара прочутите сивобелезникави коне — съвсем замаяни и заковани на място като мъртви — да тръгнат така неуверено и бавно, че госпожа дьо Вилфор се прибра чак след два часа в предградието Сент Оноре, дето живееше. Щом се прибра у дома си и след стихването на първите семейни вълнения тя написа следното писмо на госпожа Данглар:

„МИЛА ЕРМИН,

Току-що бяхме спасени със сина ми от същия граф дьо Монте Кристо, за когото говорихме толкова много снощи, когато и през ум не ми минаваше, че ще го видя днес. Вчера вие ми говорихте за него с възторг, който аз не се сдържах да не осмеея с глупавия си ум; но днес намирам, че възторгът ви е съвсем недостатъчен в сравнение с човека, който го е вдъхнал. Вашите коне се бяха понесли по алеята Ранела като бесни и сигурно ние с горкия Едуар щяхме да станем на пита, като се ударим о някое дърво или километражен камък, когато някакъв арабин, негър или нубиец, искам да кажа — някакъв черен прислужник на графа, навярно по негова заповед спря конете с риск да бъде сам убит, и просто по някакво чудо наистина не бе прегазен от тях. След това дотича самият граф, пренесе ни у дома си и свести сина ми. Аз се върнах в къщи с неговата кола; а вашата ще ви бъде докарана утре. Ще видите, че конете ви са поотслабнали от това произшествие; изглеждат зашеметени; сякаш не могат да си простят, че са позволили някому да ги укроти. Графът ме натовари да ви съобщя, че два дни пълна почивка, а за храна само ечемик, ще ги върнат към същото цветущо, искам да кажа — предишно състояние.

Сбогом; не ви благодаря за разходката, макар че, като поразмислих, неблагодарно би било да ви се сърдя за своеволията на вашия впряг; защото тъкмо на едно такова своеволие дължа запознаването си с граф дьо Монте Кристо, а знаменитият чужденец изглежда — независимо от милионите си — толкова интересен, че възнамерявам да го изуча на всяка цена, дори ако ще трябва да повторя разходката с Булонската гора пак с вашите коне.

Едуар понесе случката с чудна смелост. Припадна, но нито извика преди това, нито заплака после. Пак ще ми кажете, че майчината любов ме заслепява, обаче това крехко и нежно тяло има желязна душа.

Нашата мила Валантин изпраща много привети на вашата скъпа Йожени; аз ви прегръщам от сърце.

Елоиз дьо Вилфор.“

„П.П. Постарайте се да срещна някак у вас тоя граф дьо Монте Кристо; искам непременно да го видя пак. Впрочем успях да убедя господин дьо Вилфор да го посети; надявам се, че графът ще ни върне визитата!“

Случката в Отъой се разправяше вечерта навред: Албер я разказа на майка си, Шато Рено в жокей-клуба, Дебре в салоните на министъра; а Бошан удостои графа с двадесет реда в хрониката на своя вестник, като превърна по този начин благородния чужденец в герой за всички жени от парижката аристокрация.

Мнозина отидоха да се разпишат у госпожа дьо Вилфор, за да имат правото да подновят посещенията си в съответния сезон и да чуят тогава лично от нея всички подробности за интересното приключение.

А господин дьо Вилфор, както бе писала Елоиз, се облече в черен фрак, взе чифт бели ръкавици, един лакей в най-хубава ливрея и се качи в своята каляска, която спря още същата вечер пред № 30 на Шанз Елизе.

---

[1] Буше (Франсоа) — френски художник (1703–1770). Б.пр. ↑

[2] Става дума за книгата на Жан-Жак Русо Емил или за възпитанието. Б.пр. ↑

XLVIII. ИДЕОЛОГИЯ

Ако граф дьо Монте Кристо живееше отдавна в парижкото общество, би могъл да оцени напълно постъпката на господин дьо Вилфор.

Много добре гледан в двора, все едно дали владетелят е от старшата или младшата династическа линия, дали управляващият министър-председател е доктринер, либерал или консерватор; смятан от всички за много способен — като всеки човек, непретърпял политически неуспехи; мразен от мнозина и горещо закрилян от неколцина, макар и необичан от никого, господин дьо Вилфор заемаше — висок пост в магистратурата и се държеше като някой Арле или Моле^[1]. Салонът му, съживен от млада съпруга и осемнадесетгодишна дъщеря от първия му брак, беше въпреки това един от строгите парижки салони, гдето се спазваше култът към традициите и обредността на етикета.

Студена учтивост, безусловна вяност към правителствените принципи, дълбоко презрение към теориите и теоретиците, жестока ненавист към идеолозите — това бяха основните черти, проявявани от господин дьо Вилфор в личния и обществения му живот.

Господин дьо Вилфор беше не само магистрат, той беше почти дипломат. Поради връзките си с бившия монарх, за когото говореше винаги достойно и почтително, той беше уважаван от сегашния, а знаеше толкова много, че не само го зачитаха, но дори понякога го консултираха. Може би нямаше да бъде така, ако биха могли да се отърват от него; само че господин дьо Вилфор живееше като някогашните непокорни феодали в недостъпна крепост. Тази крепост беше длъжността му кралски прокурор. Той използваше великолепно всички облаги и би я напуснал само ако го изберат депутат, за да смени по този начин неутралитета си с място в опозицията.

Господин дьо Вилфор правеше изобщо твърде малко посещения. В това отношение го заместваше съпругата му; обществото бе свикнало с тоя ред и отдаваше на многото и тежки отговорности на

магистрата нещо, което беше всъщност само пресметлива гордост, свръхаристократизъм, придържане о правилото: *показвай, че се уважаваш сам, и другите ще те уважават*, правило стократно полезно в нашето общество, отколкото максимата на древните гърци: *опознай себе си*, заменено в наши дни от по-малко трудното и по-изгодно изкуство да опознаеш другите.

За приятелите си господин дьо Вилфор беше могъщ покровител; за враговете си потаен, но ожесточен противник; за неутралните беше оживяла статуя на закона: високомерна външност, безстрастно изражение, безизразен, тъмен или нахално пронизващ и пронизателен поглед — такъв беше човекът, чийто пиедестал беше изграден и затвърден от четири ловко използвани революции.

Господин дьо Вилфор имаше славата на най-нелюбопитния и най-необикновения човек във Франция; той устройваше всяка година бал, дето се явяваше само за четвърт час или четиридесет и пет минути по-малко, отколкото кралят оставаше на своите балове; не го виждаха никога нито на театър, нито на концерт, нито на каквото и да е обществено място; понякога, много нарядко, изиграваше партия вист и в такъв случай се погрижваха да му намерят достойни партньори: някой посланик, архиепископ, княз, председател или вдовстваща херцогиня.

Такъв беше човекът, чиято каляска се спря пред вратата на Монте Кристо.

Камериерът извести за пристигането на господин дьо Вилфор тъкмо когато графът, наведен над една голяма маса, разглеждаше как може да се стигне от Санкт Петербург до Китай.

Кралският прокурор влезе със същата тежка и отмерена походка, с която влизаше в съдебната зала; беше същият човек или по-точно продължението на същия човек, когото видяхме някога като заместник прокурор в Марсилия. И природата в съгласие с неговите принципи не бе го променила никак в своето развитие. Някогашният слаб мъж бе станал сух, бледото лице бе пожълтяло; дълбоките очи бяха хлътнали съвсем, а очилата със златни дръжки бяха сякаш неразделна част от лицето; като се изключи бялата връзка, облеклото му беше съвсем черно и този погребален тон се нарушаваше само от тясна червена лента, която едва се подаваше до петлицата като изтеглена с четка кървава черта.

Въпреки пълното си самообладание Монте Кристо разглеждаше с явно любопитство — след като отвърна на поздрава му — магистрата, който, мнителен по навик и недоверчив към чудесата в „доброто общество“, беше склонен да смята благородния чужденец (както наричаха вече Монте Кристо) по-скоро за някакъв индустриален магнат, дошъл да открие нов театър, или за някакъв избягал злосторник, отколкото за ватикански висш сановник или султан от Хиляда и една нощ.

— Господине — започна Вилфор гръмко, както съдиите изобщо държат речите си и съзнателно или несъзнателно са свикнали да разговарят, — изключителната услуга, която сте оказали вчера на съпругата и сина ми, ме задължава да ви благодаря. Идвам да изпълня това задължение и да ви изразя признателността си.

Строгийт поглед на магистрата не загуби ни най-малко обичайната си безочливост при произнасянето на тия думи. Той ги изрече с гласа на главен прокурор, с непреклонно сковани рамене и врат, заради които ласкателите го наричаха, както вече казахме, оживяла статуя на закона.

— Господине — отвърна на свой ред графът със смразяваща студенина, — аз съм много щастлив, че можах да запазя на една майка сина, защото казват, че майчинското чувство е най-свято; и това щастие ви освобождава от задължението, чието изпълнение е безспорно чест за мене, защото аз зная, че господин дьо Вилфор не разточителствува с подобни благоволения; но колкото и да е ценна тази чест, тя все пак не се равнява на вътрешното ми удовлетворение.

Изненадан от този неочакван отговор, Вилфор потрепера като войник, усетил, че нанесеният удар го е засегнал под бронята, и едно свиване на високомерните му устни посочи, че още отначало не е смятал граф дьо Монте Кристо за добре възпитан благородник.

Хвърли поглед наоколо си, за да може да продължи по някакъв начин разговора, който изглеждаше окончателно прекратен.

Забеляза картата, която Монте Кристо изучаваше при влизането му, и запита:

— С география ли се занимавате, господине? Това е богата област на проучвания, особено за вас, защото, както разправят, сте видели всички страни, отбелязани на тоя атлас.

— Да, господине — отговори графът, — исках да направя върху цялото човечество това, което вие вършите всеки ден върху изключенията му — едно физиологическо проучване. Струва ми се, че така ще ми бъде по-лесно да мина от общото към частното, вместо да мина от отделния случай към общото. Алгебрично правило е да се отива от известното към неизвестното, а не от неизвестното към известното... Но, моля ви се, седнете, господине.

И Монте Кристо посочи с ръка на кралския прокурор кресло, което дьо Вилфор трябваше да си даде труд сам да дръпне, докато графът просто се отпусна в своето, дето бе опрял коляно, когато кралският прокурор бе влязъл; по този начин графът седна полуобърнат към госта си, с гръб към прозореца и лакът върху географската карта, която беше засега предмет на разговора, свършено подобен — ако не по отношение на обстановката, то поне, що се отнася до лицата — на водения у Морсер и Данглар.

— О! Обичате философските разсъждения значи! — започна Вилфор след кратко мълчание, при което бе набрал сили като борец, озовал се пред сериозен противник. — Но, честно слово, господине, ако бях без работа като вас, щях да си избира едно не толкова тъжно занимание.

— Вярно е, господине — отвърна Монте Кристо, — че човекът е много грозна гъсеница за този, който го изучава под слънчев микроскоп. Но вие казахте, струва ми се, че съм без работа. Я да видим дали и вие случайно имате някаква работа или, да се изразя по-ясно, дали това, което вършите, може да се нарече работа?

Учудването на Вилфор се удвои при този втори така жесток удар от странния противник; отдавна вече магистратът не бе чувал толкова силен парадокс или, за да бъдем съвсем точни, чуваше за пръв път такова нещо.

И се замисли какво да отговори.

— Господине — каза най-сетне той, — вие сте чужденец и както казахте сам, струва ми се, сте прекарвали по-голямата част от живота си на Изток; затова не знаете колко човешкото правосъдие, много бързо в ония диви страни, е предпазливо и умерено у нас.

— Напротив, господине, напротив, известно ми е, че то е древното *pede claudo*^[2]. Зная всичко това, защото съм се занимавал най-вече с правосъдието на различните страни, като съм сравнявал

наказателната процедура на народите с природното правосъдие; и трябва да кажа, господине, че най-угоден богу ми се струва законът на първобитните народи, тоест законът на отплатата.

— Ако би се възприел този закон, господине — възрази кралският прокурор, — той би опростил твърде много нашите кодекси и тогава именно нашите магистрати не ще имат, както казахте преди малко, никаква работа.

— И това ще стане може би — каза. Монте Кристо; — вие знаете, че човешките изобретения вървят от по-сложното към по-простото, а простото е винаги най-съвършеното.

— Но засега, господине, нашите кодекси съществуват с противоречивите си постановления, извлечени от галски обичаи, римски закони и франкски традиции; а познаването на всички тия закони не се постига, ще се съгласите, без упорит труд; така че за придобиване на тия знания е необходимо продължително учение, след което трябва добра памет, за да не се забравят.

— И аз съм на същото мнение, господине: но колкото вие знаете френския наказателен закон, толкова и аз познавам не само него, а кодексите на всички народи: английският, турският, японският, индуският ми са така добре известни, както френският; затова имах право, като казах, че в сравнение (както знаете, всичко е сравнително и относително, господине), в сравнение с това, което съм извършил аз, вашата работа е съвсем незначителна, а в сравнение с това, което съм изучил, имате още много нещо да научите.

— Но с каква цел сте го изучавали? — запита учудено Вилфор. Монте Кристо се усмихна.

— Добре, господине — отвърна; — виждам, че въпреки славата ви на много издигната личност вие преценявате всичко от твърде материалното и просто обществено гледище, което започва и свършва с човека, с други думи — от най-ограниченото и тесногърдо гледище, което нашият ум може да възприеме.

— Изяснете се, господине — започна все по-смаяният Вилфор; — не ви разбирам... напълно.

— Казвам, господине, че като сте насочили поглед само към обществената организация на народите, вие виждате само пружините на механизма, но не и достойния работник, който го поставя в действие; казвам, че вие признавате пред и около себе си само

титуляри на длъжности, чиито назначения са били подписани от министри или крал, а хората, които бог е поставил над тях титуляри, министри и крале, като им е възложил да изпълняват някаква мисия, не само да заемат служби, тях хора убягват от късогледия ви поглед. Това е свойствено за слабия човек с немощни и несъвършени органи. За слепия Товий ангелът, дошъл да му възвърне зрението, е бил обикновен младеж. Народите, които Атила щеше да унищожи, го смятаха за обикновен завоевател; и единият, и другият, за да бъдат познати, трябваше да изповядат небесните си мисии. Първият трябваше да каже: „Аз съм ангелът господен“, вторият — „Аз съм бичът господен“, за да бъде разбрана божествената им същност.

— Тогава — отвърна все по-озадаченият Вилфор, като сметна, че разговаря с ясновидец или луд — вие смятате и себе си за едно от токущо посочените необикновени същества?

— Защо не? — отвърна студено Монте Кристо.

— Извинете, господине — възрази слисаният Вилфор, — но ще ми простите, ако не ми беше известно, когато идвах у вас, че ще се явя пред човек, чиито познания и ум надхвърлят толкова много обикновените човешки познания и ум. Не е нещо обичайно за нас, покварените от културата нещастници, един благородник, притежаващ като вас — както разправят поне — огромно състояние (забележете, че аз не поставям нищо под съмнение, а само повтарям това, което съм чул), не е нещо обичайно, казвам, такъв облагодетелствуван от съдбата човек да си губи времето със социални размишления и философски съзерцания, създадени най-вече за утеха на онеправданите, лишени от земни блага.

— О, господине! — отвърна графът. — Нима вие сте достигнали до своето високо положение, без да сте допусkali и дори без да сте срещали подобни изключения, и нима никога не упражнявате погледа си, който се нуждае все пак така много от проникателност и сигурност, да отгатнете още отначало на какъв човек сте го спрели? Нима един магистрат не трябва да умее не само да прилага най-добре закона, не само да тълкува най-умело тъмните сплетни, но да бъде и стоманена сонда за изпитване на сърцата, камък за изпробване на златото, от което е създадена всяка човешка душа, с повече или по-малко примес?

— Господине — промълви Вилфор, — вие наистина ме обърквате. Не съм чувал досега човек да приказва като вас.

— Защото сте били винаги затворен в кръга на обикновените условия и не сте посмели никога да излезете в по-висшите сфери, населени от бога с невидими или изключителни същества.

— И вие приемате, господине, че подобни сфери съществуват и изключителните и невидими същества слизат до вас?

— Защо не? Нима виждате въздуха, който дишате и без който не бихте могли да живеете?

— Значи ние не виждаме съществата, за които говорите, така ли?

— Напротив, виждате ги, когато господ позволи те да се възплътят; тогава ги докосвате, сблъсквате се с тях, говорите им, те ви отговарят.

— О! — усмихна се Вилфор. — Признавам, че бих желал да бъда предупреден, когато някое от тях влезе в допир с мене.

— Желанието ви бе изпълнено, господине; бяхте предупреден преди малко, предупреждавам ви и сега!

— Значи вие сам?...

— Да, господине, аз съм едно от тия изключителни същества. И мисля, че никой човек не е бил до днес в положение, сходно с моето. Кралските владения са ограничени от планини, от реки, от промяна в нравите, от смяна на езика. Моето царство е безкрайно като света, защото аз не съм нито италианец, нито французин, нито индус, нито американец или испанец; аз съм космополит. Никоя страна не може да се назове моя родина. И само бог знае кой земен кът ще види моя край. Аз възприемам всички обичаи, говоря всякакви езици. Вие ме смятате за французин, нали, защото говоря френски също така леко и правилно като вас? Е, добре, моят нубиец Али ме смята за арабин; Бертучо, управителят ми, за римлянин, робинята ми Хаиде за грък. Разбирате, че като не съм от никоя държава, като не искам закрилата на никоя власт, като не признавам никого за свой брат, нито скрупулите, които въздържат силните, нито пречките, които препъват слабите, могат да ме спрат. Аз, имам само двама противници; не ще ги нарека двама победители, защото с постоянство покорявам и тях: те са разстоянието и времето. Третият, най-ужасният, е битността ми на смъртен. Само той може да ме спре в моя път, преди да съм достигнал целта си; всичко останало съм предвидил. Това, което хората наричат случайности на съдбата, тоест разорение, промени, възможности — всичко съм предвидил; и дори ако нещо ме засегне, нищо не ще ме

провали. Докато умра, ще бъда това, което съм; затова именно ви казвам неща, които не сте чували досега дори от кралски уста, защото кралете имат нужда от вас, а на другите вдъхвате страх. Кой не си казва в едно така смешно устроено общество като нашето: „Може би ще имам някой ден разправия с кралски прокурор?“

— Не си ли го казвате и вие, господине? Щом живеете във Франция, вие сте подчинен на френските закони.

— Зная, господине — отвърна Монте Кристо, — но когато трябва да отида в някоя страна, аз започвам да изучавам по свой начин всички хора, от които мога да очаквам добро или зло, и успявам да ги опозная така добре, а може би и дори по-добре, отколкото те сами се познават. По този начин, който и да бъде кралският прокурор, с когото бих имал работа, той ще бъде в по-трудно положение от мене.

— Искате да кажете — започна колебливо Вилфор, — че тъй като човек е по природа слаб, всеки, според вас, е извършил някакво... прегрешение?

— Прегрешение... или престъпление — отвърна нехайно Монте Кристо.

— И вие единствен между хората; които не признавате за братя, както казахте сам — продължи Вилфор с леко променен глас, — вие единствен сте свършен?

— Никак не съм свършен — отговори графът; — а само неразгадаем. Но да спрем дотук, господине, ако този разговор не ви е приятен; аз съм толкова заплашен от вашето правосъдие, колкото и вие от моето прозрение.

— Не, не, господине! — побърза да възрази Вилфор, като не искаше да даде вид, че желае да напусне полесражението. — Не! С този бляскав и просто възвишен разговор вие ме издигнахте над обикновеното равнище; ние вече не разговаряме, а разискваме. А вие знаете колко жестоки истини си казват богословите от катедрите на Сорбоната или философите при своите спорове; да предположим, че разискваме въпроси от социално богословие или богословска философия и аз ще ви кажа следната истина, колкото сурова и да е тя: братко, вие се кланяте на гордостта; вие стоите над другите, но над вас стои бог.

— Над всички, господине! — отвърна Монте Кристо с такъв дълбок глас, че Вилфор неволно потрепера. — Аз проявявам гордост

пред хората, змии, винаги готови да надигнат глава срещу всеки, който се издига с едно чело над тях, без да ги е смазал с крак. Но полагам тая гордост пред бога, който ме е създал от небитието и ме е направил това, което съм.

— В такъв случай, господин графе, аз се възхищавам от вас — заяви Вилфор, употребявайки за пръв път в странния разговор тази благородническа титла към човека, когото бе наричал досега просто „господине“. — Да, казвам ви, че ако сте действително силен, издигнат, действително светец или неразгадаем, което — както съвършено правилно казахте — е едно и също, бъдете горд, господине; такъв е законът на господството. Но все пак имате сигурно някакви стремежи?

— Само един, господине.

— Какъв?

— И аз, както се е случвало всекиму веднъж в живота, бях отнесен от сатаната на най-високия земен връх; като стигнахме там, той ми посочи целия свят и както бе казал някога на Христос, каза и на мене: „Слушай, сине человечески, какво искаш, за да ми се поклониш?“ Размислях дълго, защото страшна амбиция наистина разяждаше отдавна моето сърце; и отговорих: „Ето що: всякога съм чувал да говорят за провидение, но никога не съм го видял нито него, нито нещо подобно нему и затова мисля, че то не съществува; искам да бъда провидение, защото не зная нищо по-прекрасно, по-велико и по-възвишено от това, да възнаграждаваш и да наказваш.“ Но сатаната наведе глава и въздъхна. „Мамиш се — каза той, — провидението съществува, но ти не го виждаш, защото е божие чедо и е невидимо като своя отец. Не си видял и нищо подобно нему, защото то действа с потайни средства и по тъмни пътища; аз мога да сторя само едно: да те превърна в оръдие на това провидение.“ Сделката бе сключена; може да я заплатя с душата си, но няма значение — продължи Монте Кристо; — и ако би трябвало да подновя договора, не бих се двоумил.

Вилфор го гледаше; с възторг и изненада.

— Имате ли роднини, господин графе? — запита той.

— Не, господине, съвършено сам съм на света.

— Жалко!

— Защо? — запита Монте Кристо.

— Защото бихте могли да се озовете пред зрелище, което би сломило гордостта ви. Казахте, че се страхувате само от смъртта, нали?

— Не казвам, че се страхувам от нея, казвам, че само тя може да ме спре.

— А старостта?

— Аз ще изпълня задачата си, преди да остарeya.

— А Полудяването?

— Едва не полудях, а вие знаете правилото: *Non bis in idem*^[3]; това правило е от углавната процедура, следователно от вашата компетентност.

— Господине — започна отново Вилфор, — има и други опасности освен смъртта, старостта и лудостта; съществува например апоплексия, този мълниеносен удар, който ви поваля, без да ви унищожи, при все че всичко е свършено след него. Вие сте същият човек, а при това сте само една неподвижна маса, почти оскотяла, като Калибан^[4]; това, както ви казах, се нарича на човешки език чисто и просто апоплексия. Заповядайте, ако обичате, да довършим този разговор у дома, господин графе, когато пожелаете някой ден да се срещнете с противник, който ще може да ви разбере и ще копнее да ви опровергае, и аз ще ви покажа баща си, господин Ноартиe дьо Вилфор, един от най-непримиримите якобинци на Френската революция, с други думи — една бляскава смелост, поставена в услуга на най-здравата организация; един човек, който — като вас, — без да е видял може би всички земни царства, бе спомогнал за събарянето на едно от най-могъщите; един човек, който, като вас, се смяташе за пратеник не на бога, а на най-висшето същество, не на провидението, а на съдбата; е добре, господине, скъсването на някакъв кръвоносен съд в едно от мозъчните полукълба унищожи всичко това не в един ден, не в един час, а в една секунда. Предния ден господин Ноартиe, бивш якобинец, бивш сенатор, бивш карбонар, който се надсмиваше на гилотината, на оръдията, на камите, господин Ноартиe, за когото Франция беше само една огромна шахматна дъска, отгдето пионки, конници, кули и царица трябваше да изчезнат, за да остане кралят в мат, господин Ноартиe, от когото всички се страхуваха, беше на следния ден само горкият господин Ноартиe, неподвижен старец, оставен на волята на най-слабия човек в къщи — на внучката си Валантин; с една дума, един

ням и смразен труп, който живее без страдание само за да даде време на материята да стигне без сътресения до пълното си разложение.

— Уви! Господине — отвърна Монте Кристо, — това зрелище не е странно нито за очите, нито за мисълта ми; аз съм донякъде лекар и неведнъж съм търсил като колегите си човешката душа в живата или в мъртвата материя; но и тя остана, като провидението, невидима за моя поглед, макар че сърцето ми я усещаше. Стотина автори, като се започне със Сократ, Сенека, свети Августин и Гал^[5], са изказвали в проза или в стихове съпоставката, която току-що направихте; разбирам все пак, че страданията на един баща могат да извършат големи промени в съзнанието на сина му. Щом бяхте така любезен да ме поканите, ще дойда, господине, да почерпя смирение от ужасното зрелище, което трябва твърде много да огорчава вашия дом.

— То би било наистина голямо огорчение, ако бог не бе ме щедро възмездил. Редом със стареца, който се влачи към гроба, имам две деца, едва пристъпващи в живота: дъщеря ми Валантин, от първия ми брак с госпожица Рене дьо Сен Меран, и син ми Едуар, комуто спасихте живота.

— И какво заключавате от това възмездие, господине? — запита Монте Кристо.

— Заключavam — отвърна Вилфор, — че баща ми, заблуден от своите страсти, е извършил някое от ония прегрешения, които се изплъзват от човешкото правосъдие, но са подсъдни богу; и в желанието си да накаже само един човек, бог наказва само него.

Усмивнатият Монте Кристо така изръмжа в сърцето си, че Вилфор би избягал, ако би могъл да го чуе.

— Сбогом, господине — продължи магистратът, който от известно време бе станал и говореше прав; — оставям ви, като отнасям почитта си към вас; надявам се, че тя ще ви бъде приятна, когато ме опознаете по-добре, защото аз не съм от най-обикновените хора. А в лицето на госпожа дьо Вилфор вие сте си създали непоколебима приятелка.

Графът се поклони и изпрати Вилфор само до вратата на кабинета, отдето кралският прокурор бе придружен до колата си от двама лакеи, които побързаха — по даден знак от графа — да му отворят вратичката ѝ.

Когато Вилфор изчезна:

— Да — промълви Монте Кристо, като изтръгна с мъка усмивка от угнетеното си сърце. — Да, стига ни толкова отрова; сърцето ми е преизпълнено от нея... Да потърся сега противоотровата.

И удари веднъж гръмкото звънче.

— Качвам се при госпожата — каза той на Али; — колата да бъде готова след половин час!

---

[1] *Арле* (Ашил) и *Моле* (Едуар) — френски магистрати и държавници от XVI в. Б.пр. ↑

[2] *Pede claudo* — куц крак. Б.пр. ↑

[3] *Non bis in idem* (или *ne bis in idem*) (лат.) — не два пъти за едно и също. Става въпрос за един от принципите на Римското публично право, според който никой не може да бъде обвиняван и/или осъждан втори път за дадено престъпление. Бел. Alegria ↑

[4] *Калибан* — герой от Шекспировата драма „Бурята“. Б.пр. ↑

[5] *Гал* (Франц) — германски лекар, френолог (1758–1828). Б.пр.

↑

XLIX. ХАИДЕ

Спомняме си кои бяха новите или по-скоро старите познати на граф дьо Монте Кристо от улица Меле: Максимилиан, Жули и Еманюел.

Надеждата за предстоящото приятно посещение, за радостните мигове, които щеше да прекара, за небесния лъч, проникващ в ада, дето бе навлязъл доброволно, разля своята прекрасна ведрина по лицето на графа още щом Вилфор изчезна от погледа му и появилият се при позвъняването Али зърнал това озарено от необичайна радост лице, се бе оттеглил на пръсти, с притаен дъх, за да не смути сякаш снеслите мисли, витаещи край господаря му.

Беше по обед; графът бе отделил един час за Хаиде; човек би казал, че радостта не би могла да нахлуе изведнъж в тази така отдавна сломена душа, а и тя имаше нужда да се подготви за приятните винения, както други трябва да се подготвят за бурните.

Младата гъркиня живееше, както казахме, в помещение, напълно отделено от стаите на графа. Нейното жилище беше мебелирано изцяло в ориенталски стил; паркетът беше постлан с плътни турски килими, стените бяха покрити със скъпи брокати и във всяка стая имаше околоръст широк диван, отрупан с възглавници, които човек можеше да използва, както пожелае.

Хаиде имаше три прислужници францужойки и една гъркиня. Трите францужойки бяха в първата стая, готови да притичат при всяко позвъняване на златното звънче и да изпълнят заповедите на прислужницата ромейка, която знаеше достатъчно френски, за да предаде желанията на господарката си на трите камериерки, получили от Монте Кристо нареждане да оказват на Хаиде почит като към кралица.

Девојката беше в най-вътрешната стая на своето жилище, в един вид кръгъл будоар, осветяван само отгоре, през прозорчета от розово стъкло. Лежеше на пода върху светлосини копринени възглавници, извезани с бяла сърма, полуоблегната на дивана, вдигнала лениво над

главата дясната си ръка и нагласяваща с лявата кораловата цев с вмъкната в нея мека тръба на наргилето, откъдето пушекът достигаше до устните ѝ през парфюмирана с бензое вода, през която минаваше при вдишването.

Тази поза, напълно естествена за една ориенталка, би била може би прекалено предвзета за францужойка. Облечена беше в носията на жените от Епир — бели атлазени шалвари с бродирани рози, отдето се подаваха две детски крачета, които бихте взели за изваяни от пароски мрамор, ако не бихте забелязали, че си играят със сандалите с извити върхове, извезани със сърма и бисери; палтенце на светлосини и бели ивици с широки разцепени ръкави, със сребърни и бисерни копчета; и накрая корсаж със сърцевидно деколте, което откриваше шията и горната част на гърдите и се закопчаваше с три елмазени копчета. Долният край на корсажа и горният край на шалварите бяха скрити в един от ярките пояси с ресни, за които мечтаят нашите елегантни парижанки.

На главата беше килнато златисто кепе, извезано с бисери, а под него естествена пурпурна роза се подаваше от синкавочерните коси.

Лицето имаше класическа гръцка красота; кадифени черни очи, прав нос, коралови устни и бисерни зъби.

Тази очарователна фигура сияеше освен това с блясъка и уханието на младостта: Хаиде нямаше повече от деветнадесет-двадесет години.

Монте Кристо повика прислужницата гъркиня, за да поиска от Хаиде разрешение да влезе при нея. Вместо отговор Хаиде направи знак на прислужницата да дръпне килима пред вратата, чиято четвъртита рамка обгради легналата девойка като прелестна картина. Монте Кристо пристъпи към нея.

Хаиде се надигна на лакът, както държеше наргилето, и подаде усмихнато ръка на графа.

— Защо — започна тя на звучния език на спартанските и атинските девойки, — защо искаш позволение да дойдеш? Нима не си мой господар, нима не съм твоя робиня?

Монте Кристо също се усмихна.

— Знаете ли, Хаиде... — започна той.

— Защо не ми говориш на ти, както винаги? — прекъсна го младата гъркиня; — да не съм сгрешила нещо? В такъв случай трябва

да ми кажеш, не да ми говориш навъсен.

— Хаиде — продължи графът, — знаеш, че сме във Франция, следователно ти си свободна.

— Как съм свободна? — запита девойката.

— Свободна си да ме напуснеш.

— Да те напусна ли?... А защо да те напусна?

— Откъде да зная? Ние ще почнем да се движим в общество...

— Не искам никого да видя.

— И ако между младежите, които срещнеш, някой ти хареса, аз не ще бъда толкова несправедлив...

— Никога не съм виждала по-хубав мъж от тебе и никога не съм обичала друго освен баща си и тебе.

— Защото, мило дете — каза Монте Кристо, — досега не си разговаряла с никого освен с баща си и с мене.

— Та за какво ми е да разговарям с други? Баща ми ме наричаше *радост моя*, ти ме наричаш *любов моя*, и двамата ми казвате *дете мое*.

— Помниш ли баща си, Хаиде?

Девойката се усмихна.

— Той е тук и тук — отвърна тя, като сложи ръка върху очите и сърцето си.

— Ами аз къде съм? — запита усмихнато Монте Кристо.

— Ти — отвърна тя, — ти си навсякъде.

Монте Кристо взе ръката на Хаиде, за да я целуне; но простодушното дете отдръпна ръката си и поднесе челото си.

— Сега, Хаиде — каза той, — знаеш, че си вече свободна, господарка, кралица; можеш да носиш досегашното си облекло, можеш да го изоставиш, ако желаеш; ще стоиш в къщи, когато искаш, ще излизаш, когато ти е угодно; всякога ще има готова кола за тебе; Али и Мирто ще те придружават навсякъде и ще бъдат на твое разположение; моля те само за едно нещо.

— Кажи!

— Пази в тайна произхода си, не казвай нито дума за своето минало; не споменавай по никакъв повод името на славния си баща и нещастната си майка.

— Казах ти вече, господарю, няма да се срещам с никого.

— Слушай, Хаиде, това ориенталско уединение ще бъде може би невъзможно в Париж; продължавай да се запознаваш с живота на

нашите северни страни, както го изучаваше в Рим, във Флоренция, Милано и Мадрид; то ще ти бъде от полза, все едно дали ще живееш тук, или ще се върнеш на Изток.

Девојката вдигна към графа големите си овлажнели очи и отвърна:

— Искаш да кажеш: „Ако се върнем на Изток“, нали, господарю?

— Да, моето момиче — каза Монте Кристо. — Много добре знаеш, че не аз ще те напусна някога. Не дървото изоставя цвета, а цветът напуска дървото.

— Никога няма да те напусна, господарю — отвърна Хаиде, — защото съм сигурна, че не ще мога да живея без тебе.

— О, клето дете! След десет години аз ще бъда старец, а ти след десет години ще си още млада.

— Баща ми имаше дълга бяла брада, но това не ми пречеше да го обичам; беше на шестдесет години, а ми се струваше по-красив от всички младежи, които виждах.

— А кажи ми, смяташ ли, че ще свикнеш тук?

— Ще те виждам ли?

— Всеки ден.

— Защо ме питаш тогава, господарю?

— Страх ме е да не скучаеш.

— Не, господарю, защото сутрин ще мисля, че ще дойдеш, а вечер ще си припомням, че си идвал; освен това, когато съм сама, имам толкова спомени, виждам такива величествени картини и безкрайни кръгозори с Пинд и Олимп нейде в далечината; а сърцето ми таи три чувства, с които човек никога не скучае — скръб, любов и признателност.

— Ти си достойна дъщеря на Епир, Хаиде, нежна, поетична; личи си, че принадлежиш към семейството на богините, родени в твоята страна. Бъди спокойна, мила моя, ще се постарая младостта ти да не бъде похабена; ако ти ме обичаш като баща, аз те обичам като дъщеря.

— Мамиш се, господарю; аз не обичах баща си така, както обичам тебе; любовта ми към тебе е свършено друга; баща ми загина, но аз не загинах; ако умреш ти, ще умра и аз.

Графът подаде ръка на девојката с безкрайно нежна усмивка; както винаги, тя долепи устни до нея.

В това настроение, тръгвайки за срещата с Морел и семейството на сестра му, графът си нашепна стиховете на Пиндар:

— „Младостта е цвят, чийто плод е любовта... Щастлив е, който го откъсне, след като го е гледал бавно да узрява.“

Колата го чакаше, както бе заповядал. Той се качи и конете препуснаха, както всякога, в галоп.

L. СЕМЕЙСТВО МОРЕЛ

След няколко минути графът пристигна на улица Меле № 7.

Къщата беше бяла, приветлива, а в двора пред нея пъстрееха цъфнали храсти.

Когато вратарят отвори, графът позна веднага, че това е старият Коклес. Но тъй като той беше, както си припомняме, едноок, а от девет години насам и това единствено око беше значително отслабнало, Коклес не позна графа.

Преди да спрат пред входа, колите трябваше да правят завои, за да заобиколят един водоскок, бликащ в каменен басейн — разкош, който караше всички в квартала да завиждат и да наричат къщата малкия Версай.

Излишно е да казваме, че в басейна плуваха множество жълти и червени рибки.

Къщата освен сутерена с кухните и зимниците имаше приземие, два етажа и таван; младите я бяха купили заедно с допълнителните части, които се състояха от просторна работилница, два павилиона в дъното на градината и самата градина. Еманюел бе съзрял веднага, че тук може да се направи изгодна сделка: задържал бе къщата и половината градина, а работилницата, двата павилиона и останалата част от градината бе дал под наем, като ги бе отделил със зид от своята част; така че жилището му струваше твърде евтино, а при това беше самостоятелно като дома на най-взискателен собственик от предградието Сен Жермен.

Трапезарията беше дъбова; салонът от махагон и светлосиньо кадифе; спалнята от лимоново дърво и зелена дамаска; освен това имаше кабинет за Еманюел, който не работеше, и салон за музика за Жули, която не беше музикална.

Целият втори етаж беше на разположение на Максимилиан: това беше точно повторение на жилището на сестра му, само трапезарията беше устроена като билиардна, гдето той канеше приятелите си.

Когато колата на графа спря пред входа, Максимилиан наблюдаваше лично чесането на коня, като пушеше пура пред входа на градината.

Както казахме; Коклес отвори, а Батистен скочи от капрата и запита дали господин и госпожа Ербо и господин Максимилиан Морел могат да приемат господин граф дьо Монте Кристо.

— Граф дьо Монте Кристо, ли? — извика Морел, като хвърли пурата и изтича към госта. — Разбира се, че сме у дома си за него! Благодаря ви, безкрайно ви благодаря, господин графе, загдето не забравихте обещанието си.

Младият офицер стисна с такава сърдечност ръката на графа, щото беше невъзможно човек да се усъмни в искреността на жеста му; и Монте Кристо разбра веднага, че е бил очакван с нетърпение и посрещнат с радост.

— Елате — започна Максимилиан, — ще ви представя лично: човек като вас не може да бъде въведен от прислугата. Сестра ми обира в градината увехналите рози; зет ми чете край нея любимите си вестници — „La Presses“ и „Les Debats“; щом видите някъде госпожа Ербо, можете да сте сигурен, че в радиус от четири метра непременно ще намерите и господин Еманюел, и обратно, както казваме в политехниката.

Стъпките им сепнаха младата двадесет-двадесет и пет годишна жена в копринена домашна рокля, заета да чисти грижливо един розов храст.

Тази жена беше нашата малка Жули, станала госпожа Еманюел Ербо, както ѝ бе предсказал пълномощникът на фирмата „Томсън и Френч.“

Тя извика, като видя непознатия. Максимилиан се разсмя.

— Не се безпокой, сестро — каза той, — господин графът е в Париж едва от два-три дена, но той знае вече какво е една рентиерка от Маре^[1], а пък ако не знае, ще го научи от тебе.

— О, господине — ахна Жули, — истинско предателство е от страна на брата ми, който никак не щади сестра си, да ви доведе по този начин... Пенелон!... Пенелон!

Един старец, който прекопаваше леха с бенгалски рози, заби лопатата в земята и се приближи с каскет в ръка, като се постара да скрие колкото може по-добре тютюна за дъвчене някъде по-навътре в

устата си. Два-три бели кичура посребряваха все още гъстата му коса, а загарът и будният смел поглед издаваха този моряк, почернял от екваториалното слънце и изгорял от морски бури.

— Стори ми се, че ме повикахте, госпожице Жули — каза той. — Ето ме.

Пенелон продължаваше да нарича дъщерята на господаря си госпожица Жули; не бе свикнал да я именува госпожа Ербо.

— Пенелон — каза Жули, — идете да предупредите господин Еманюел за радостното посещение, докато Максимилиан заведе гостани в салона. — После се обърна към Монте Кристо: — Ще ми позволите да избягам за минутка, нали?

Без да дочака отговора на графа, изтича към един храсталак и стигна през страничната алея до сградата.

— Със съжаление виждам, драги господин Морел — започна Монте Кристо, — че предизвиках цяла революция у дома ви.

— А виждате ли — отвърна със смях Максимилиан — ей там съпруга, който също отива да смени самото си с редингот? Защото, вярвайте ми, на улица Меле вече ви познават, разказвано е за вас.

— Тук, както личи, живее едно щастливо семейство — промълви графът, отговаряйки сякаш на своя собствена мисъл.

— Да, мога да ви уверя, че е така, господин графе; и защо не — нищо не им липсва, за да бъдат щастливи: млади са, весели са, обичат се и със своята рента от двадесет и пет хиляди франка — макар и двамата да са имали такива огромни богатства — си въобразяват, че са богати като Ротшилд.

— А при това двадесет и пет хиляди франка са малко — заяви Монте Кристо с нежност, която прониза сърцето на Морел като гласа на любещ баща; — но нашите млади хора няма да останат с тях; и те ще бъдат един ден милионери. Какъв е зет ви: адвокат... лекар?

— Беше търговец, господине, и пое фирмата на горкия ми баща. Господин Морел остави след смъртта си петстотин хиляди франка; половината получих аз, другата половина сестра ми. Защото ние сме само двамата. Когато се ожени за нея, зет ми нямаше друго наследство освен своята честност, несравним ум и безукорна почтеност, но се постара да се изравни по състояние със съпругата си. Започна да работи, докато събра двеста и петдесет хиляди франка; шест години му стигнаха за това. Трогателно беше наистина, господин графе, да гледа

човек как тия двама работливи и единомушни млади хора, заслужаващи поради качествата си много по-голямо богатство, не пожелаха да променят нищо в реда на бащиния дом и се трудиха цели шест години, за да постигнат онова, което някои новатори биха постигнали за две-три години; но затова пък в Марсилия още хвалят храброто им себеотрицание. Най-после Еманюел отива един ден при жена си, току-що изплатила и последната вноска.

— Жули — казал ѝ той, — ето последното руло от сто франка, донесено от Коклес, с което достигнахме двеста и петдесетте хиляди франка, колкото си бяхме определили да спечелим. Ще се задоволиш ли със скромните доходи, с които ще трябва да живеем занапред? Фирмата прави един милион оборот годишно и носи четиридесет хиляди франка печалба. Ако искаме, можем да продадем само след един час клиентелата си за триста хиляди франка. Ето писмо от господин Делоне, който ни ги предлага, за да обедини нашето предприятие със своето. Помисли какво да направим.

— Приятелю — отвърнала сестра ми, — фирмата „Морел“ може да се ръководи само от някой Морел. Нима възможността да спасим името на баща ни от превратностите на съдбата не струва триста хиляди франка?

— Така мислех и аз — казал Еманюел, — но исках да чуя и твоето мнение.

— Това е мнението ми, мили. Всички вземания са прибрани, всички задължения са платени; можем да теглим черта под сметката за половината месец и да затворим канцелариите. Да теглим чертата и да затворим.

Така и направили. Часът бил три. В три и четвърт се явил клиент, за да осигури отплаването на два кораба; това означавало чиста печалба от петнадесет хиляди франка в брой.

— Господине — отвърнал Еманюел, — обърнете се за това осигуряване към нашия колега господин Делоне. Ние вече ликвидирахме.

— Откога? — запитал изненаданият клиент.

— Отпреди четвърт час.

— Ето как, господине — продължи усмихнато Максимилиан, — сестра ми и зет ми останаха с двадесет и пет хиляди франка рента.

Морел току-що бе привършил разказа, от който на графа все повече и повече олекваше, когато Еманюел се върна с шапка и редингот. Той се поклони като човек, комуто е известно кой е гостът; после разведе графа из цветната градинка, преди да влязат в къщи.

Салонът вече ухаеше от цветята в огромна японска ваза със странични дръжки. Прилично облечена и кокетно вчесана (извършила бе този подвиг за десет минути), Жули се яви да посрещне госта още при влизането му.

Птички чуруликаха наблизко в широка клетка; клони на изкуствени абаноси и розови акации докосваха с гроздовете си завесите от светлосиньо кадифе; от всичко в този очарователен кът лъхаше покой — от песента на птиците до усмивката на стопаните.

Още щом влезе в къщата, графът усети как това щастие прониква и в него; и стоеше безмълвен, унесен, забравил, че го чакат да продължи разговора, прекъснат след първите приветствия.

Забеляза това почти непристойно мълчание и се изтръгна с усилие от своята замечтаност.

— Госпожо — започна най-сетне той, — простете ми вълнението, което навярно ви учудва, вас, свикналата с щастията и покоя, които виждам тук; но задоволството върху едно човешко лице е нещо толкова ново за мене, че не мога да ви се нагледам, на вас и на съпруга ви.

— Ние сме наистина щастливи, господине — отговори Жули; — но дълго сме страдали и малцина навярно са заплатили щастията си така скъпо, както сме го платили ние.

По лицето на графа се изписа любопитство.

— О! Това е цяла семейна история, както казваше онзи ден Шато Рено — обади се Максимилиан; — за вас, господин графе, свикнал да виждате прославени беди и богати радости, тази домашна картина не ще представлява интерес. И все пак, както ви каза Жули, ние сме преживели тежки страдания, макар и ограничени в тая тясна рамка.

— И бог ви изпрати, както на всички, утеха за вашите страдания, нали? — запита Монте Кристо.

— Да, господин графе — отговори Жули; — трябва да признаем, че стори за нас това, което прави само за своите избраници: изпрати ни един ангел.

Бузите на графа порумениях и той се закашля, за да може да прикрие вълнението си, като поднесе кърпичката към устата си.

— Които са били родени в златна люлка и не са жадували за нищо — продължи Еманюел, — не знаят какво значи да живееш; както ония, които не са се намирали никога върху четири дъски сред разбушувано море, не знаят цената на ясното небе.

Монте Кристо стана и без да продума — за да не издаде с гласа вълнението си, — започна да се разхожда из салона.

— Нашият разкош ви кара да се усмихвате, господин графе — каза Максимилиан, който следеше с очи графа.

— О не — отвърна страшно пребледнелият Монте Кристо, като притискаше с едната си ръка своето разтуптяно сърце, а с другата показваше на момъка кристалния глобус, под който една копринена кесия почиваше върху възглавничка от черно кадифе. — Питам се само, за какво служи тази кесия, в която има, струва ми се, някаква хартия и един доста хубав елмаз?

Максимилиан отвърна тъжно:

— Това, господине, е най-скъпият ни семеен спомен.

— Да, елмазът е наистина доста хубав.

— О, брат ми няма предвид цената на камъка, макар че са я определили на сто хиляди франка, господин графе; той иска само да ви каже, че предметите в тази кесия са останки от ангела, когото споменахме преди малко.

— Ето нещо, което не мога да разбера, а не бива и да разпитвам, госпожо — отвърна Монте Кристо, като се поклони; — простете ми, нямах желание да бъда нескромен.

— Нескромен ли? Напротив, господин графе, ние сме щастливи, че ни давате възможност да обясним по-подробно случая. Ако пазехме в тайна доброто дело, което тази кесия напомня, не бихме я излагали така на показ. Бихме желали да го разгласим из целия свят, та трепването на нашия неизвестен благодетел да ни издаде присъствието му.

— Така ли? — каза глухо Монте Кристо.

— Господине — започна Максимилиан, като вдигна кристалния глобус и целуна благоговейно копринената кесия, — ето нещо, което се е докосвало до ръката на човек, спасил баща ни от смърт, нас от разорение, а името ни от позор; един човек, комуто ние, нещастни

деца, обречени на нищета и плач, дължим това, че днес хората се възхищават от щастието ни. Това писмо — Максимилиан го извади от кесията и го подаде на графа — е било написано от тоя човек в деня, когато баща ми бе взел едно отчаяно решение, а елмазът бе даден от щедрия непознат като зестра на сестра ми.

Монте Кристо разгъна писмото и го прочете с израз на неизказано щастие; беше същото, изпратено на Жули от Синдбад моряка.

— Непознат ли, казвате? Нима човекът, които ви е направил тази услуга, е останал неизвестен за вас?

— Да, господине, никога не сме имали щастието да му стиснем ръката; но не защото не сме молили бога за това благоволение — продължи Максимилиан; — обаче в цялото приключение има нечия тайнствена намеса, която още не можем да разберем; всичко се насочва от невидима ръка, могъща като ръка на вълшебник.

— О! — намеси се Жули. — Аз не съм загубила надежда да целуна някой ден тази ръка, както целувам кесията, докосвана от нея. Преди четири години Пенелон беше в Триест; Пенелон, господин графе, е честният моряк, когото видяхте с лопата в ръка; от моряк той стана градинар. Пенелон беше, както казах, в Триест. Там видял на кея някакъв англичанин, който тъкмо щял да се качи на яхтата си; бил същият човек, дошъл при баща ми на 5 юни 1829 година и изпратил на 5 септември до мене това писмо. Пенелон твърди, че е бил безусловно същият човек, но все пак не посмял да му се обади.

— Англичанин! — промълви унесено Монте Кристо, обезпокоен от погледите на Жули. — Англичанин, казвате?

— Да — потвърди Максимилиан, — англичанин, който се представи у нас като пълномощник на фирмата „Томсън и Френч“ от Рим. Затова, когато казахте онзи ден у господин дьо Морсер, че господата Томсън и Френч са ваши банкери, аз просто изтръпнах. За бога, господине, познавате ли този англичанин? Това се случи, както ви казахме, през 1829 година.

— Но нали ми казахте, че фирмата „Томсън и Френч“ винаги е отричала да ви е правила подобна услуга?

— Да.

— Да не би тогава този англичанин да е човек, който от признателност към баща ви за някое благодеяние си е послужил с този

предлог, за да ви послужи?

— При дадените обстоятелства, господине, можем да допуснем всичко, дори някое чудо.

— Как се казваше този човек? — запита Монте Кристо.

— Не е дал друго име — отвърна Жули, като загледа по-внимателно графа — освен това, с което е подписано писмото — Синдбад моряка.

— Това очевидно не е име, а псевдоним.

После, тъй като Жули го загледа още по-внимателно и се опита да долови и съпостави някои нотки в гласа му, побърза да продължи:

— Не е ли човек горе-долу на мой ръст, може би малко по-висок и по-слаб, с голяма връзка, закопчан, винаги стегнат с колан и винаги с молив в ръка?

— О, та вие го познавате! — извика Жули със светнали от радост очи.

— Не — отвърна Монте Кристо. — Само предполагам. Познавах един лорд Уилмор, който проявяваше наляво и надясно подобна щедрост.

— Без да се издава?

— Беше чудак, който не вярва в човешката признателност.

— О! — извика Жули със затрогващо вълнение, като скръсти ръце, — а в какво вярва тогава, нещастникът?

— Не вярваше, поне на времето, когато аз се запознах с него — отвърна Монте Кристо, когато това възклицание, изтръгнато от дълбините на една душа, бе развълнувало до сетната сърдечна фибра, — но оттогава може и да е получил доказателства, че признателност съществува.

— А познавате ли този човек, господине? — запита Еманюел.

— О, ако го познавате — извика Жули, — кажете ни, можете ли да ни заведете при него, да ни го покажете, да ни съобщите къде е? Слушай, Максимилиан, и ти, Еманюел: ако го намерим някой ден, ще трябва да го накараме да повярва, че сърцата умеят да помнят.

Монте Кристо усети сълзи в очите си; и направи пак няколко крачки из салона.

— За бога, господине — помоли Максимилиан, — кажете ни, каквото знаете за този човек!

— Уви! — отвърна Монте Кристо, потискайки вълнението в гласа си. — Ако благодетелят ви е лорд Уилмор, страхувам се, че никога няма да го видите. Разделих се с него преди две-три години в Палермо, когато той замина за някакви баснословни страни, отгдето се съмнявам да се върне някога.

— Колко сте жесток, господине! — извика уплашено Жули.

И се просълзи.

— Госпожо — отвърна тъжно Монте Кристо, като поглъщаше с поглед двете капки по бузите на Жули, — ако лорд Уилмор би видял това, което виждам аз сега, би обикнал пак живота, защото вашите сълзи щяха да го помирят с човешкия род.

И подаде ръка на Жули, която стисна неговата, дълбоко развълнувана от погледа, му и гласа му.

— Но този лорд Уилмор — залови се тя за последната надежда — е имал все пак родина, семейство, родители, бил е известен, нали? Не бихте ли могли?...

— О, не издирвайте, госпожо — прекъсна я графът, — не градете никакви надежди върху това, което ви казах. Не, лорд Уилмор не е по всяка вероятност човекът, когото търсите: той ми беше приятел, аз знаех всичките му тайни, би ми доверил и тази.

— А не ви е казвал нищо подобно? — извика Жули.

— Нищо.

— Нито дума, от която бихте могли да допуснете?...

— Нито дума.

— И все пак вие се сетихте изведнъж за него.

— О, нали знаете... в такива случаи човек прави предположения.

— Сестро — обади се Максимилиан в подкрепа на графа, — господин дьо Монте Кристо има право. Припомни си какво ни казваше толкова често добрият ни татко: това добро не ни дойде от англичанин.

Монте Кристо трепна.

— Какво казваше баща ви... господин Морел? — побърза да запита той.

— Баща ми смяташе, господине, че това е някакво чудо. Смяташе, че благодетелят ни е дошъл за нас от оня свят. Трогателно суеверие, господине, което не исках да разруша в благородното му сърце, при все че сам аз не вярвах в него! Колко пъти мислеше той за тоя човек, като споменаваеше името на свой много скъп, отдавна

загубен приятел; малко преди смъртта си, когато приближаването към вечността озари ума му с едно задгробно прозрение, тази мисъл, която беше дотогава само предположение, се превърна в сигурност и последните му предсмъртни думи бяха: „Максимилиан, онзи човек беше Едмон Дантес!“

Все по-засилващото се преbledняване на графа стана страшно при тия думи. Всичката кръв нахлу в сърцето му, той не можеше вече да проговори; извади часовника си, сякаш бе забравил колко е часът, взе си шапката, поклони се смутено и набързо на госпожа Ербо, а на Максимилиан и Еманюел стисна ръка.

— Позволете, госпожо — каза той, — да идвам от време на време да ви изказвам почитанията си. Обикнах вашия дом и съм признателен за посрещането; за пръв път от години насам ми се случва да се забравя.

И излезе с бързи крачки.

— Странен човек е този граф дьо Монте Кристо — каза Еманюел.

— Да — отвърна Максимилиан, — но смятам, че има прекрасно сърце и съм уверен, че ни обича.

— А пък на мене — обади се Жули — гласът му просто ми пронизваше сърцето и ми се струваше, че го чувам не за пръв път.

---

[1] *Маре* — старинен парижки квартал с големи частни домове.
Б.пр. ↑

LI. ПИРАМ И ТИСБЕЯ^[1]

Две трети от предградието Сент Оноре — зад красив частен дом, особено забележителен сред забележителните жили в този богат квартал — са заети от просторна градина, гдето клонести диви кестени се извисяват над стени, високи като крепостни зидове, и ронят напролет своите розови и бели цветове в дялани каменни вази, поставени успоредно върху две четвъртити колони, поддържащи желязна врата от времето на Луи XIII.

Въпреки великолепните мушката, които растат в двете вази и полюляват алените си цветове и мраморнозелени листа, този величествен вход е затворен доста отдавна: още откакто собствениците на къщата се ограничиха да използват само нея, овощната градина, която гледа към предградието, и градината зад желязната врата, отдето се минаваше някога във великолепна зеленчукова градина от цял арпан^[2], придадена към имението. Но когато демонът на спекулацията прокара черта — тоест улица — в края на зеленчуковата градина, а самата улица, още преди да бъде прокарана, получи име върху потъмняла желязна плочка, хората решиха, че зеленчуковата градина може да бъде продадена за строежи към новата улица и ще съперничи на голямата парижка артерия, наричана предградие Сент Оноре.

Когато се касае обаче за спекулации, човек предполага, а парата разполага; кръстената улица умря още в люлка; купувачът на зеленчуковата градина не можа да я продаде на желаната цена, след като я бе заплатил напълно, и в очакване на неизбежното покачване на цените, което щеше да го обезщети един ден за миналите загуби и мъртвия капитал, се задоволи да даде мястото под наем на зеленчукопроизводители срещу петстотин франка годишно.

Това беше половин на сто върху вложения капитал, което не е никак много за сегашните условия, когато толкова хора влагат парите си срещу петдесет на сто и пак смятат, че получават съвсем малко от тях.

Въпреки това, което вече казахме, желязната врата на градината, отдето някога се влизаше в зеленчуковата градина, е затворена и ръждясала; нещо повече — за да не могат недостойните градинари да оскверняват със своите просташки погледи аристократическата градина, на шест стъпки височина по желязната ограда са заковани дъски. Вярно е, че те не са така добре съединени, та да не може да се надникне през пролуките им; но този дом е скромен и не се страхува от чуждите погледи.

Вместо зеле, моркови, репи, грах и пъпеши в зеленчуковата градина расте едра люцерна, единствен посев, който показва, че все още се сещат за това изоставено място. Една ниска вратичка към предполагаемата улица води в заграденото със зидове пространство, напуснато от наемателите, поради безплодието си, и затова от седем дни насам вместо половин на сто не носи вече нищо.

Дивите кестени, за които споменахме, се извисяват над зида откъм постройката, а между тях други разкошни, цъфнали дървета промъкват жадни за въздух клони. В един ъгъл, гдето листата са толкова гъсти, та почти не прониква светлина, широка каменна пейка и градински столове показват, че тук е място за гости или пък самото убежище на някой обитател от големия дом, скрит в зеленината на стотина стъпки по-нататък. Изборът на тайнственото убежище се оправдава и от това, че тук няма слънце, прохладно е дори през найгорещите летни дни, птички чуруликат, а къщата и улицата — тоест грижите и шумът — са далеко.

В една топла привечер, подарена на парижани от пролетта, на каменната пейка имаше книга, слънчобран, ръкоделна кошничка и батистена кърпичка със започната бродерия; а малко по-нататък, допряла око до решетъчната ограда, една млада жена се взираше през пролуката в познатата вече запустяла градина.

Почти в същия миг вратичката към нея се затвори безшумно и един висок, едър момък, с рубашка от небелено платно и кадифен каскет, но с грижливо подстригани и вчесани черни коси, мустаци и брада, които никак не подхождаха на простото му облекло, се огледа крадешком, за да се увери дали не са го видели, докато е влизал през вратичката, и тръгна с бързи стъпки към желязната ограда.

Щом видя този, когото очакваше — навярно не в такъв костюм, — девойката се уплаши и отдръпна назад.

В това време с присъщия на влюбените остър поглед момъкът бе зърнал вече през пролуките бялата рокля и развяващия се син колан. Той изтича към оградата и долепи уста до един отвор:

— Не се бойте, Валантин, аз съм.

Девојката се приближи.

— О, господине — започна тя, — защо закъсняхте толкова днес? Нали знаете, че наближава време за вечеря и трябваше много дипломатичност и съобразителност, за да се отърва от мащеха си, която ме дебне, от камериерката, която ме следи, и от брат си, който ме тормози да дойде да бродира кърпичката, която сигурно не ще привърши скоро. А след като се извините за закъснението, ще ми кажете защо ви е хрумнало да се облечете в този костюм, в който без малко нямаше да ви позная.

— Мила Валантин — отвърна момъкът, — вие стоите толкова високо в съзнанието ми, та не смея да ви говоря за любовта си, макар че всеки път, когато ви видя, изпитвам нужда да ви кажа, че ви обожавам, та отзвукът от собствените ми слова да утешава сърцето ми, когато не ви виждам. А сега ви благодаря за мъмренето: то е очарователно, защото доказва... не смея да изрека, че сте ме очаквали, но поне, че сте мислили за мене. Искате да знаете защо съм закъснял и защо съм се предрешил; ще ви кажа и, надявам се, че ще ме извините: избрах си нова професия.

— Професия ли?... Какво искате да кажете, Максимилиан? Толкова ли сме щастливи, та се шегувате с това, което така отблизо ни засяга?

— О, пазил ме бог да се шегувам с нещо, което е смисъл на живота ми; но като ми дотегна да скитам и да прескачам зидове и като се уплаших сериозно миналата вечер от думите ви, че баща ви може да ме съди някой ден като крадец, а това би осквернило честта на френската войска изобщо; като се уплаших и от това, че хората могат да се изненадат, щом виждат постоянно из тия места, дето няма нито помен от крепост за обсаждане или укрепен пост за защитаване, да се навърта някакъв спахийски капитан, реших да стана градинар и се облякох според новата си професия.

— Каква глупост!

— Напротив, смятам, че това е най-умното нещо, което съм вършил някога в живота си, защото така сме в пълна безопасност.

— Изяснете се, моля ви се!

— Веднага! Отидох при собственика на мястото; договорът с бившите наематели бил изтекъл и аз склучих нов; всичката люцерна е вече моя, Валантин. Нищо не ми пречи да си направя колиба сред сеното и да живея на двадесет крачки от вас. Не си намирам място от щастие и радост. Мислили ли сте, Валантин, че тия неща могат да се платят с пари? Невъзможно, нали? И все пак цялото ни блаженство, щастieto, радостта, всичко, за което бих дал десет години от живота си, ми струва, колко мислите?... Петстотин франка годишно, платими на тримесечие. Така че, както виждате, няма от какво да се страхуваме занапред. Аз съм у дома си, мога да закрепя стълба до собствения си зид, да надничам през него, имам правото, без да се боя, че някакъв патрул може да ме безпокои, да ви кажа колко ви обичам, стига вашето достойнство да не се чувства засегнато, като чува тази дума от устата на беден работник в рубашка и каскет.

Валантин въздъхна тихо от изненада; и добави веднага, сякаш някакъв завистлив облак бе закрил изведнъж слънчевия лъч, озарил сърцето ѝ:

— Уви, Максимилиан, ще бъдем прекалено спокойни и щастieto ще ни накара да изкусим бога; ще злоупотребим с безопасността си и тя ще ни погуби.

— Нима можете да ми кажете това, мила, на мене, който, откакто ви познавам, ви доказвам всеки ден, че съм подчинил мислите и живота си на вашия живот и на вашите мисли? Какво ви вдъхна доверие в мене? Моята чест, нали? Когато ми поверихте смътния си страх, че ви дебне някаква голяма опасност, аз ви се обрекох във вяроност, без да искам друга награда освен щастieto да ви служа. Дал ли съм ви оттогава, с дума или знак повод да се разкаете, загдето сте ме удостоили с избора си измежду мнозината, готови да умрат за вас? Вие ми казахте, мила, че сте сгодена за господин д'Епине, че този брак е бил решен от баща ви, тоест, че е неотменен; защото всичко, което господин дьо Вилфор пожелае, непременно се осъществява. Е добре, аз останах в сянка, като очаквам всичко не от моята или вашата воля, а от волята на провидението, на бога; при това вие ме обичате, Валантин, и ми казахте това; благодаря за тази блага дума, без да ви моля да я повтаряте понякога; с нея аз забравям всичко.

— Това именно ви е придало дързост, Максимилиан, от това животът ми е едновременно приятен и нещастен, дотолкова, че понякога се питам кое е по-добро за мене: мъката от някогашната строгост на мащеха ми и сляпото ѝ предпочитание към собственото ѝ дете или изпълненото с опасности щастие, което изпитвам, когато ви виждам.

— Опасности ли? — извика Максимилиан; — нима можяхте да изречете такава тежка и несправедлива дума? Виждали ли сте някога по-покорен роб от мене? Вие ми позволихте, Валантин, да разговарям понякога с вас, но ми забранихте да влизам в градината ви. Послушах ви. Откакто намерих възможност да се промъквам в празното място и да разговаряме през оградата, да съм толкова близо до вас и пак да не ви виждам, кажете, поискал ли съм поне веднъж да докосна роклята ви през железата? Опитал ли съм се поне веднъж да прескоча стената, едно съвсем смешно препятствие за моите години и сила? Никога не съм ви упреквал за строгостта ви, никога не съм изказал някакво желание; окован съм с думата си като някогашен рицар. Признайте поне това, за да не ви сметна за несправедлива.

— Вярно е — отвърна Валантин и провря между две дъски крайчеца на тънкото си пръстче, до което Максимилиан долепи устни; — вярно е, че сте честен приятел. Но все пак постъпвахте така поради собствения си интерес, скъпи Максимилиан; защото знаете, че щом започне да предявява някакви искания, робът ще загуби всичко. Обещахте ми приятелство на брат, на мене, лишена от приятелства, забравена от баща си, тормозена от мащехата, утешавана само от неподвижния, ням, скован старец, който не може дори да ми стисне ръка, а може да ми говори само с едното си око и сигурно ме обича с последната топлина на своето сърце. Горчива насмешка на съдбата, която ме е превърнала във враг и жертва на по-силните от мене, а за опора и приятел ми е отредила един труп! Наистина, Максимилиан, повтарям ви, аз съм безкрайно нещастна и с право ме обичате за самата мен, а не за себе си.

— Валантин — отвърна дълбоко развълнуваният момък, — не ще кажа, че обичам само вас на тоя свят, защото обичам сестра си и зетя си, но любовта ми към тях е тиха и спокойна, съвсем различна от чувството, което изпитвам към вас; щом помисля за вас, кръвта ми пламва, сърцето ми прелива. Но с тази сила, с този плам, с тази

свръхчовешка мощ аз ще ви обичам само до деня, до който ще ми позволите да ви служа. Казват, че господин Франц д'Епине ще отсъства още една година; колко благоприятни случаи могат да се представят в една година, колко събития могат да ни помогнат! Така че да продължим да се надяваме, надеждата е толкова добро и приятно нещо! А дотогава, Валантин, какво сте за мене вие, макар че ме укорявате в егоизъм? Прекрасната и студена статуя на свенлива Венера. Какво сте ми обещали в замяна на тази преданост, покорство и съдържаност? Нищо. Какво сте ми дали? Съвсем малко. Говорите ми за годеника си, господин д'Епине, и въздишате при мисълта, че трябва един ден да му принадлежите. Нищо друго ли няма, Валантин, в душата ви? Аз ви обричам живота си, посвещавам ви и най-лекото туптене на сърцето си и докато аз принадлежа изцяло вам, докато си шепна, че ще умра, ако ви загубя, вие се ужасявате само от едно — от това, че ще принадлежите другиму! О, Валантин, Валантин! Ако бях на ваше място, ако се чувствавах сигурен, че ме обичат, както вие сте уверена, че ви обичам, сто пъти бих провряла ръка през тези железа, бих стиснал ръката на бедния Максимилиан и бих му казал: „Ваша, само ваша ще бъда, Максимилиан, на този и на онзи свят.“

Валантин не отговори, но Морел чу как тя въздъхна и заплака.

Отзвукът у него беше незабавен.

— О! — извика той — Валантин! Валантин! Забравете думите ми, ако с нещо са ви наранили.

— Не — отвърна тя; — вие имате право; но не виждате ли, че аз съм едно безпомощно създание, изоставено от всички в една почти чужда къща (защото баща ми е почти чужд за мене), дете волята ми е била сломявана цели десет години, ден след ден, час след час, минута след минута, от желязната воля на господарите, които ме гнетят? Никой не вижда колко страдам, не го казвам никому освен на вас, наглед, пред света, всички са добри, всички са мили с мене; всъщност всички ме ненавиждат. Хората казват: „Господин дьо Вилфор е много сериозен и много строг, та не може да проявява нежност към дъщеря си; но тя имаше поне щастието да намери в лицето на госпожа дьо Вилфор една втора майка.“ Но хората се мамят; баща ми се отнася към мене с безразличие, а мащеха ми ме мрази ожесточено зад своята вечна усмивка.

— Мрази ви! Вас, Валантин? А как може човек да ви мрази?

— Уви мили приятелю — отвърна Валантин, — принудена съм да призная, че омразата към мене се дължи на едно почти естествено чувство. Тя обожаваше сина си, брат ми Едуар.

— Какво от това?

— Какво ли? Изглежда странно да включваме в този разговор парични въпроси, но аз мисля, че омразата ѝ идва тъкмо оттам. Тъй като тя няма свои средства, а пък аз съм богата по майка и наследството ми ще се удвои с това, което ще получа един ден от госпожа и господин дьо Сен Меран, струва ми се, че тя завижда. О, да можех да ѝ дам половината си богатство и да бъда отново в дома на господин дьо Вилфор дъщеря на баща си, бих го сторила още в тоя миг!

— Бедна Валантин!

— Да, чувствавам се окована, а заедно с това и толкова слаба, та ми се струва, че тия окови ми са опора и се страхувам да ги счупя. Освен това баща ми е човек, чиито заповеди не могат безнаказано да се нарушават: той има власт над мене, би могъл да я има срещу вас, дори срещу краля, защото го крепи едно безукорно минало и едно почти непоклатимо обществено положение. О, Максимилиан, кълна ви се, не се боря, защото се страхувам, че в тази борба ще погубя не само себе си, но и вас.

— И все пак, Валантин — прекъсна я Максимилиан, — защо да се отчайваме и да виждаме бъдещето винаги черно?

— Защото, мили съдя за него по миналото.

— Добре, дори ако не съм блестяща партия от гледище на аристократически произход, аз съм свързан в много отношения с обществото, в което се движите; времето, когато във Франция имаше две Франции, вече не съществува; най-висшите родове от епохата на кралството се сляха с нови от дните на империята; някогашната копиеносна аристокрация се сроди с днешната оръдейна. Аз принадлежа към нея: имам прекрасно бъдеще във войската, радвам се на ограничено, но независимо състояние; името на баща ми се почита в нашия край като име на един от най-почтените търговци там. Казвам „нашият край“, Валантин, защото и вие сте почти от Марсилия.

— Не ми говорете за Марсилия, Максимилиан; тази дума ми напомня веднага добрата ми майка, оплаквания от всички ангел, който бдеше над дъщеря си при краткия си престой на земята и продължава

да бди още над нея — така поне се надявам! — от вечното си жилище на небето. О! Ако горката ми майка беше жива, Максимилиан, нямаше от какво да се страхувам; щях да ѝ кажа, че ви обичам, и тя щеше да ни защити.

— Уви, Валантин — отвърна Максимилиан, — сигурно нямаше да ви познавам, ако беше жива, защото тогава щяхте да бъдете щастлива, а една щастлива Валантин би ме поглеждала твърде пренебрежително от своя висок пиедестал.

— Колко сте несправедлив и вие, мили! — извика Валантин. — Но кажете...

— Какво искате да ви кажа? — запита Максимилиан, като видя, че Валантин се колебае.

— Кажете ми — продължи девойката — дали в Марсилия е имало някакъв повод за неразбирателство между вашия баща и моя?

— Не, доколкото зная — отвърна Максимилиан. — Има само едно нещо: баща ви беше прекалено предан привърженик на Бурбоните, а баща ми беше предан на императора. Това е, доколкото мога да предположа, единственото възможно разногласие между тях. Но защо ми задавате този въпрос, Валантин?

— Ще ви кажа веднага — продължи девойката, — защото трябва да знаете всичко. Когато съобщиха във вестника за награждаването ви с орден на Почетния легион, всички бяхме при дядо ми, господин Ноартие; там беше и господин Данглар, нали го знаете, банкерът, чиито коне щяха без малко да пребият завчера майка ми и брат ми? Аз четях на глас вестника на дядо, а господата разговаряха за женитбата на госпожица Данглар. Когато стигнах до съобщението за вас, което бях вече прочела, защото вие ми бяхте казали сутринта добрата вест, когато стигнах, повтарям, до съобщението за вас, бях много щастлива, но и треперех малко, че ще трябва да изрека на глас името ви; и сигурно щях да го пропусна, ако не се страхувах, че замълчаването ми ще се изтълкува зле; затова събрах всичката си смелост и го прочетох.

— Мила Валантин!

— Щом чу името ви, баща ми се обърна. Аз бях така убедена (вижте колко съм безумна!), че всички ще бъдат поразени, като го чуят, та ми се стори, че баща ми и дори господин Данглар (за него положително се мамех) трепнаха веднага.

— Морел ли? — каза баща ми. — Я чакайте! (Той се намръщи.) Да не е някой от марсилските Мореловци, от яростните бонапартисти, които ни направиха толкова пакости в 1815 година?

— Да — отвърна господин Данглар; — мисля дори, че е синът на бившия корабостроител.

— Така ли? — промълви Максимилиан. — А какво отговори баща ви, Валантин?

— О, нещо страшно, което не смея да повторя.

— Кажете все пак — отвърна усмихнато Максимилиан.

— Техният император — продължи баща ми, като смръщи вежди — умееше да поставя на място всички тия фанатици: наричаше ги пушечно месо, единственото име, което заслужават. С радост виждам, че новото правителство възстановява този спасителен принцип. Дори ако само за това задържа Алжир, ще го поздравя, при все че ни струва малко скъпо.

— Тази политика е наистина доста жестока — каза Максимилиан. — Но не се изчервявайте, мила, от думите на господин дьо Вилфор; баща ми не отстъпваше ни най-малко в това отношение на вашия и повтаряше непрестанно: „Защо императорът, който извърши толкова прекрасни неща, не създаде полк от съдии и адвокати и не го изпрати на първа линия?“ Виждате ли, мила, всички партии са еднакви по ярките си изрази и добри намерения. Но какво каза господин Данглар при това избухване на кралския прокурор?

— О, той се засмя с присъщия си коварен и жесток смях; след това и двамата станаха и си отидоха. Едва тогава забелязах колко много беше развълнуван милият ми дядо. Както знаете, Максимилиан, само аз мога да отгатвам вълненията на нещастния парализиран; предположих, че разговорът, воден пред него (никой вече не обръща внимание на горкия дядо), му бе направил дълбоко впечатление, защото се бяха изказали зле за неговия император, към когото дядо ми, както изглежда, е бил дълбоко привързан.

— Той е наистина един от известните хора от времето на империята — каза Максимилиан; — бил е сенатор и, както знаете или може би не знаете, участвувал е във всички бонапартистки заговори срещу реставрацията.

— Да, чувам понякога да се шушукат неща, които ми се струват съвсем странни: „Дядото бонапартист, бащата роялист; какво може да

се очаква?“ Както и да е, аз се обърнах към него. Той посочи с очи вестника.

— Какво има, дядо? — попитах. — Доволен ли сте? Той кимна утвърдително.

— От думите на баща ми ли? — продължих аз. Направи знак, че не.

— От това, което каза господин Данглар? Пак направи знак, че не.

— Или защото господин Морел (не посмях да кажа Максимилиан) е награден с ордена на Почетния легион?

Той кимна утвърдително.

— Бихте ли повярвал, Максимилиан? Беше доволен, че сте кавалер на Почетния легион, макар че не ви познава. Може да е глупост от негова страна, защото е започнал да се вдетинява; но още повече го обикнах заради това „да“.

— Чудно! — помисли гласно Максимилиан. — Баща ви ме мрази, а дядо ви, напротив... странно нещо са тия партийни симпатии и антипатии!

— Шт! — промълви изведнъж Валантин. — Скрийте се, бягайте, някой идва насам!

Максимилиан грабна една лопата и започна да прекопава безжалостно люцерната.

— Госпожице! Госпожице! — извика един глас зад дърветата. — Госпожа дьо Вилфор ви търси навсякъде и ви вика в салона; имате гости.

— Гости ли? — учуди се Валантин. — Кой е дошъл?

— Някаква важна особа, струва ми се, княз. Господин граф дьо Монте Кристо.

— Идвам извика Валантин.

Това име сепна от другата страна на желязната ограда човека, с когото Валантин се сбогуваше при всяка среща само с едно отправено другиму „идвам“.

„Я гледай! — каза си Максимилиан, като се облегна замислено на лопатата. — Откъде ли пък граф дьо Монте Кристо познава господин дьо Вилфор?“

[1] Легендарна вавилонска двойка, чиято любов е възпята от Овидий. Б.пр. ↑

[2] Мярка за повърхност, равна на 4 до 5 декара. Б.пр. ↑

ЛІІ. ТОКСИКОЛОГИЯ

Човекът, дошъл на посещение у госпожа дьо Вилфор, беше наистина господин граф дьо Монте Кристо, решил да върне на кралския прокурор визитата му; естествено, при това име в цялата къща настъпи вълнение.

Госпожа дьо Вилфор, която беше в салона, когато известиха за идването на графа, изпрати веднага за сина си, за да може детето да повтори благодарностите си, и Едуар, който от два дни слушаше непрестанно да се говори за тази важна личност, побърза да изтича не от послушание към майка си, не за да благодари на графа, а само от любопитство и за да има възможност да се обади с някоя шега, която принуждаваше майка му да казва: „Ах, какво лошо дете! Но трябва да му се прости, защото е много духовито!“

След обичайните любезности графът запита за господин дьо Вилфор.

— Мъжът ми е на вечеря у господин канцлера — отвърна младата жена; — току-що излезе и много ще съжалява, убедена съм, че е бил лишен от удоволствието да ви види.

Двама гости, които графът бе заварил в салона, не снемаха очи от него, но все пак си отидоха, като постояха само колкото изискваше учтивостта и любопитството им.

— А къде е сестра ти Валантин? — обърна се мадам дьо Вилфор към Едуар; — кажи да ѝ съобщят, за да имам честта да я представя на господин графа.

— И дъщеря, ли имате, госпожо? — запита графът. — Тя трябва да е съвсем дете.

— Това е дъщерята на господин дьо Вилфор — възрази младата жена. — От първия му брак; една голяма и хубава девойка.

— Само че тъжна — прекъсна я малкият Едуар, като изтръгна от опашката на великолепен папагал, който изпищя от болка, както беше кацнал на позлатената си пръчка, едно перо, за да украси шапката си.

Госпожа до Вилфор се задоволи да каже само:

— Млъкни, Едуар!

После добави:

— Този палавник е донякъде прав и повтаря това, което е чувал да казвам много пъти с болка; защото въпреки всичките ни старания да я развличаме, госпожица дьо Вилфор има тъжен и мълчалив нрав, а това често пъти вреди на красотата ѝ. Я вижте, Едуар, защо я няма още!

— Защото я търсят там, дето не е.

— Къде я търсят?

— При дядо Ноартие.

— А вие мислите, че не е там?

— Не, не, не, не, не, не е там — изтананика Едуар.

— А къде е? Кажете, щом знаете!

— Под големия кестен — продължи проклетото дете, като даваше въпреки виковете на майка си живи мухи на папагала, голям лакомец на такава храна.

Госпожа дьо Вилфор протегна ръка да позвъни, за да каже на камериерката къде ще намери Валантин, но в същия миг девойката влезе. Изглеждаше наистина тъжна и ако я погледнеше по-внимателно, човек дори би открил в очите ѝ следи от сълзи.

Увлечени по-бързо да разказваме, ние представихме Валантин на читателите си, без да им я опишем по-подробно; тя беше висока и стройна деветнадесетгодишна девойка, със светлокестенява коса, тъмносини очи и вяла походка; наследила бе изцяло прелестната изтънченост на майка си; с дългите си бели ръце и седефенобяла шия, с бузите, по които пропълзяваше бегла руменина, тя напомняше на пръв поглед някоя от красивите англичанки, сравнявани поетично с оглеждащи се лебеди.

Тя влезе и видя при майка си чужденеца, за когото бе чувала вече да се говори толкова много, тя го поздрави без предвзетост, без да наведе очи, с грация, която направи особено впечатление на графа.

Той стана.

— Моята заварена дъщеря, госпожица дьо Вилфор — обърна се госпожа дьо Вилфор към Монте Кристо, като се понаведе малко от дивана и посочи с ръка Валантин.

— И господин граф дьо Монте Кристо, китайски крал и кохинхински император — обади се пакостникът, поглеждайки

скритом с лукав поглед към сестра си.

Този път вече госпожа дьо Вилфор пребледня и почти се разгневи на тая семейна напаст, наричана Едуар; а графът, напротив, се усмихна и загледа любезно детето, за най-голяма радост и възторг на майката.

— Но, госпожо — продължи графът, като възобнови разговора и се обърна последователно към госпожа дьо Вилфор и към Валантин, — не съм ли имал вече честта да ви видя някъде, и вас, — и госпожицата? Още отначало ми мина през ума; а когато госпожицата влезе, появата ѝ озари по-ясно смътния спомен, ако ми позволите да се изразя така.

— Малко е вероятно, господине; госпожица дьо Вилфор не обича да се движи в обществото и ние излизаме твърде нарядко — отвърна младата жена.

— Не искам да кажа, че съм виждал госпожицата в обществото; както и вас, и очарователния палавник. Аз не познавам впрочем никак парижкото общество, защото, както имах честта, струва ми се, да ви кажа, в Париж съм само от няколко дни. Не, ако ми позволите да си припомня... Почакайте...

Графът вдигна ръка до челото си, за да събере сякаш всичките си спомени:

— Да, било е някъде на открито... Не зная... Но струва ми се, че споменът е неразделно свързан с чудно слънце и някакво религиозно празненство... Госпожицата държеше цветя в ръка; малкият тичаше подир един прекрасен паун в градината, а вие, госпожо, бяхте в една беседка... Помогнете ми, ако обичате; не си ли спомняте нещо подобно?

— Не, наистина — отвърна госпожа дьо Вилфор; — а, струва ми се, господине, че ако ви бях срещнала някъде, щях да ви запомня.

— Господин графът ни е виждал може би в Италия — обади се плахо Валантин.

— Да, възможно е, наистина, да е било в Италия — отвърна Монте Кристо. — Пътували ли сте из Италия, госпожице?

— Бяхме с госпожата преди две години. Лекарите се страхуваха за дробовете ми и ми препоръчаха въздуха на Неапол. Минахме през Болоня, Перуджа и Рим.

— Да, точно така, госпожице! — възкликна Монте Кристо, сякаш това просто указание беше достатъчно да уточни всичките му спомени. — Именно в Перуджа на празника Тяло господне, госпожо, в градината на пощенския хотел, случаят ни бе събрал, вас, госпожицата, сина ви и мене; и тъкмо там, спомням си, имах честта да ви видя.

— Много добре помня Перуджа, господине, и пощенския хотел, и празника, за който говорите — каза госпожа дьо Вилфор; — но колкото и да ме е срам за слабата ми памет, трябва да ви призная, че не помня да съм имала честта да ви видя.

— Странно, и аз не си спомням — каза Валантин, като вдигна към Монте Кристо прекрасните си очи.

— А пък аз помня! — обади се Едуар.

— Ще ви помогна, госпожо — продължи графът. — Денят беше много горещ; вие чакахте коне, които се бавеха поради празника. Госпожицата отиде някъде из градината, а син ви изчезна да гони някакво птиче.

— И го улових, мамо; нали знаеш — прекъсна го Едуар, — измъкнах му три пера от опашката.

— Вие, госпожо, останяхте под лозницата; не си ли спомняте, че бяхте седнали на една каменна пейка и докато госпожица дьо Вилфор и господин син ви отсъствуваха, разговаряхте доста време с някого?

— Да, наистина — поизчерви се младата жена, — спомням си, че разговарях с един човек с дълга вълнена наметка... лекар, струва ми се.

— Точно така, госпожо; този човек бях аз; от петнадесет дни бях в хотела, излекувал бях камериера си от треска, а стопанина от жълтеница, затова ме смятаха за някакъв голям лекар. Дълго разговаряхме за различни неща: за Перуджино и Рафаело, за нравите, за облеклото, за прочутата акватофана, която, както ви разправяли някои хора, все още приготвяли в Перуджа.

— Да, да — побърза да каже някак неспокойно госпожа дьо Вилфор, — спомням си.

— Не зная вече в подробности какво ми казахте тогава — продължи съвършено спокойно графът, — но много добре си спомням, че — споделяйки общото заблуждение за мене — вие ми поискахте съвет за здравето на госпожица дьо Вилфор.

— Но вие сте били наистина лекар, господине — прекъсна го госпожа дьо Вилфор, — щом сте излекували двамата болни.

— Молиер или Бомарше биха ви отговорили, госпожо, че болните са оздравели тъкмо защото не съм лекар и не съм ги лекувал; а пък аз ще ви кажа, че съм изучавал основно, химията и естествените науки, но само като любител... нали разбирате.

В това време удари шест часът.

— Часът е вече шест — каза явно неспокойна госпожа дьо Вилфор; — няма ли да видите, Валантин, дали дядо ви е готов за вечеря?

Валантин стана, поклони се на графа и излезе, без да продума.

— Да не би заради мене, госпожо, да отпратихте госпожица дьо Вилфор? — запита графът, след като Валантин си отиде.

— О, не — побърза да отговори младата жена; — по това време даваме на господин Ноартие тъжната вечеря, която поддържа тъжното му съществуване. Знаете ли, господине, в какво жалко състояние е бащата на съпруга ми?

— Да, госпожо, господин дьо Вилфор ми говори за него; бил парализиран, струва ми се.

— Уви, да! Нещастният старец не може никак да се движи, само душата още просветва в тази човешка машина, бледа и трепкаща като угасващо светило. Извинете, господине, че ви занимавам с нашите домашни грижи; прекъснах ви точно когато ни казвахте, че сте опитен химик.

— О, не съм казвал такова нещо, госпожо — отвърна усмихнато графът; — напротив, изучавах химията, защото, след като реших да живея главно на Изток, исках да последвам примера на цар Митридат.

— Mithridates, rex Ponticus — обади се палавникът, като изрязваше силуети в един великолепен албум; — оня, дето закусвал всяка сутрин с чаша отрова със сметана.

— Едуар! Непослушничко! — извика госпожа дьо Вилфор, като дръпна обезобразената книга от ръцете на сина си. — Вие сте нетърпим, проглушихте ни ушите. Идете при сестра си и при дядо Ноартие.

— Албумът... — започна Едуар.

— Какво албумът?

— Искам албума...

— Защо сте изрязали картините?

— Да си играя.

— Вървете! Хайде!

— Няма да ида, докато не ми дадете албума — заяви малкият и верен на навика си никога да не отстъпва, се настани в едно голямо кресло.

— Вземайте го и ни оставете на мира — каза госпожа дьо Вилфор.

И даде албума на Едуар, който излезе, изпратен от майка си.

Графът проследи с очи госпожа, дьо Вилфор.

„Да видим дали ще затвори вратата“ — промълви той.

Госпожа дьо Вилфор затвори най-внимателно вратата след малкия; графът се престори, че не забелязва.

След като се огледа, младата жена седна отново на малкото канапе.

— Позволете да ви забележа, госпожо — каза графът с познатото ни простодушие, — че сте много строга към прелестния палавник.

— Необходимо е, господине — възрази госпожа дьо Вилфор с майчинско самочувствие.

— Господин Едуар ни повтори урока си за цар Митридат, според Корнелий Непос — продължи графът, — а вие го прекъснахте при един цитат, който доказва, че учителят не си е губил времето и синът ви знае твърде много за възрастта си.

— Вярно е, господин графе — отвърна поласканата майка, — че малкият заучава много лесно всичко, каквото пожелае. Има само един недостатък — много е упорит; но по повод на това, което каза, мислите ли, господин графе, че Митридат е вземал наистина подобни предпазни мерки и че те могат да бъдат целесъобразни?

— Мисля и съм убеден в това, госпожо, тъй като сам ги използвах в Неапол, Палермо и Смирна, за да не бъде отровен при обстоятелства, когато без тази предпазна мярка бих загубил живота си.

— И успяхте ли да се спасите?

— Както виждате.

— Да, наистина, припомням си, че ми разказвахте такова нещо в Перуджа.

— Така ли? — промълви графът с престорена почуда; — аз пък не си спомням.

— Аз ви питах дали отровите действуват еднакво на северняците и на южняците, а вие ми отговорихте, че студеният лимфатичен темперамент на северняците не е така възприемчив като богатата и буйна природа на южняците.

— Вярно е — каза Монте Кристо; — виждал съм руснаци да гълтат без вреда растителни отрови, които непременно биха убили някой неаполитанец или арабин.

— Тогава, според вас, резултатът у нас ще е по-сигурен, отколкото на Изток и при нашите мъгли и дъждове човек би свикнал по-лесно с подобно постепенно поглъщане на отрова, отколкото в по-топлите места?

— Разбира се; при условие, то се знае, че се предпазва само от отрова, с която е свикнал.

— Да, разбирам; но как бихте свикнали вие например или точно как сте свикнали?

— Много просто. Предположете, че знаете предварително каква отрова ще използват против вас... предположете, че тя ще бъде... например стрихнин...

— Стрихнинът се получава от пух vomica, струва ми се — каза госпожа дьо Вилфор.

— Точно така, госпожо — отвърна Монте Кристо; — но, изглежда, че аз няма какво особено да ви съобщя: малко жени имат такива познания като вашите.

— О, признавам — каза госпожа дьо Вилфор, — че имам особена страст към окултните науки, които действуват на въображението като поезия и се решават в цифри като алгебрическо уравнение; но продължавайте, моля ви се; това, което ми казвате, ме интересува извънредно много.

— И така — продължи Монте Кристо, — предположете, че тази отрова е например стрихнин, от който вие вземате един милиграм първия ден, два милиграма втория и на десетия ден стигате до един сантиграм; след двадесет дни, като удвоите дозата, ще стигнете до три сантиграма, които ще понасяте без неприятности, а тази доза ще бъде вече твърде опасна за лице, не взело същите предпазни мерки; и накрая, след един месец, като пиете вода от едно и също шише, този, който е пил заедно с вас, може да умре, а вие само по едно леко неразположение ще усетите, че във водата е имало отрова.

— Не знаете ли някаква противоотрова?

— Не, не зная.

— Много пъти съм чела и препрочитала тази история за Митридат — каза замислено госпожа дьо Вилфор, — но я смятах за измислица.

— Не, госпожо; противно на обичая си, тук историята казва истината. Но това, което ми съобщавате и за което ме питате, госпожо, не е някакво случайно хрумване, защото и преди две години ми задавахте същите въпроси, а пък и сега заявихте, че историята с Митридат отдавна ви занимава.

— Вярно е, господине; най-любимите ми науки на младини бяха ботаниката и минералогията, а по-късно, когато научих, че употребата на билките обяснява често цялата история на народите и целия живот на отделните личности в Ориента, както цветята изразяват любовните им мисли, съжалявах, че не съм мъж, за да стана някой Флаemel^[1], Фонтана^[2] или Кабанис^[3]?

— Още повече, защото ориенталците, госпожо — продължи Монте Кристо, — не се задоволяват като Митридат да използват отровата за броня, но я превръщат и в кама; науката е в техните ръце не само отбранително, но и нападателно оръжие; в първия случай те я използват срещу телесните си страдания, във втория — срещу враговете си; с опиум, с беладона, със стрихниново дърво и змийска лоза^[4] те приспиват тези, които биха желали да ги събудят. Всяка туркиня, египтянка или гъркиня, които вие тук наричате прости жени, разбира от химия толкова, че би могла да смае всеки лекар, а от психология толкова, че би уплашила всеки изповедник.

— Нима? — запита госпожа дьо Вилфор, чиито очи блестяха странно при този разговор.

— Да, госпожо — продължи Монте Кристо. — Така започват и свършват тайните източни драми — с любовно биле и с гробовно биле; с питие, което ви отвежда на небето, и с друго, което ви захвърля в ада. С толкова най-разновидни оттенъци, колкото хрумвания и чудноватости има физическата и нравствена природа на човека. Нещо повече, изкуството на тези химици умее да приспособи великолепно лекарството и болестта към своите любовни цели или към намерението си за мъст.

— Но, господине — прекъсна го младата жена, — тези ориенталски общества, сред които сте прекарвали част от живота си, изглеждат фантастични като приказките, които стигат до нас от прекрасните им страни! Човек може значи да бъде унищожен там безнаказано? Описаните от господин Галан^[5] Багдад и Басра са значи действително такива? Султаните и везирите, владетели на ония страни и същевременно това, което ние във Франция наричаме правителство, са следователно наистина Харун-ал-Рашидовци и Джафаровци^[6], които не само прощават на отровителя, но дори го правят пръв министър, ако престъплението е било изкусно замислено и изпълнено, и го увековечават със златни букви, за да се развличат, когато им е скучно?

— Не, госпожо, фантастични неща не съществуват вече дори в Ориента; и там има, предрешени с други имена и скрити в други облекла, полицейски агенти, следователи, кралски прокурори и вещи лица. Там много любезно бесят, обезглавяват и набиват на кол престъпниците; само че и те са ловки измамници, които успяват да заблудят човешкото правосъдие и да осигурят с умели хитрувания успеха на начинанията си. У нас някой глупак, обзет от беса на омразата или алчността, решил да унищожи свой враг или прародител, отива у бакалина, представя се под чуждо име, под което ще го открият още по-лесно, отколкото под истинското, и под предлог, че не може да спи от плъхове, купува пет-шест грама арсеник от пет-шест души бакали и по този начин пет-шест пъти по-лесно бива запомнен; като се снабди с лекарството, дава на врага или прародителя си такава доза, от която би пукнал дори някой мамут или мастодонт; жертвата започва ни в клин, ни в ръкав да реве така, че вдига на крак целия квартал. Веднага пристигат цял взвод полицейски агенти и стражари; повикват лекар, който аутопсира умрелия и намира в стомаха и червата му лъжици арсеник. На другия ден стотина вестника съобщават за случката заедно с името на жертвата и на убиеца. Още до вечерта бакалинът (или бакалите) отива (или отиват) и заявява (или заявяват): „Аз продадох арсеника на господина“. И не само познават купувача, ами могат да посочат за купувачи на арсеник още двадесет души; по такъв начин глупавият престъпник бива пипнат, затворен, разпитван, подложен на очна ставка, объркан, осъден и гилотиниран; или, ако се случи да е жена от доброто общество, я осъждат на доживотен затвор.

Ето как вашите северняци разбират от химия, госпожо. Трябва да призная все пак, че Дерю^[7] се оказа по-силен от другите.

— Какво да се прави, господине! — засмя се младата жена. — Кой както може! Не всички притежават тайната на Медичите или Борджиите.

— А сега — отвърна графът, като сви рамене — искате ли да ви кажа на какво се дължат всички тези глупости? Само на това, че във вашите театри, доколкото мога да съдя от пиесите, които съм чел, хората все нагълтват някакво стъкълце или захапват камъка на пръстен и веднага падат мъртви: след пет минути завесата пада, зрителите си отиват. Никой не се сеща; за последиците от убийството; не се явява нито полицейски комисар в официална униформа, нито сержант с четиримата си подчинени и това дава основание на мнозина нищи духом да мислят, че работите са спрели, догдето са били представени. Но ако излезете малко от Франция, ако отидете в Алеп, в Кайро или дори само в Неапол и Рим, ще видите из улиците здрави и прави, хора, за които куцийт дявол, ако мине покрай вас, би могъл да ви нашепне: „Този господин е отровен отпреди три седмици и след един месец окончателно ще умре“.

— Тогава — каза госпожа дьо Вилфор — те трябва да са открили вече тайната на прочутата аква-тофана^[8], за която в Перуджа разправяха, че била загубена.

— О, госпожо! Може ли да се загуби нещо на тоя свят? Изкуствата се движат навред; нещата чисто и просто променят названията си и простите хора се заблуждават; но последиците са все едни и същи; всяка отрова действа по-специално върху определен орган: една засяга стомаха, друга мозъка, трета червата. Отровата предизвиква кашлица, кашлицата — възпаление на дробовете или друга болест от списъка в научните книги, което не й пречи да бъде смъртоносна или, ако не е, непременно да стане благодарение на лекарствата, предписани от наивните лекари, които са изобщо много лоши химици и ще излекуват или уморят болния според желанието ви. В такъв случай болният ще бъде убит по всички правила на изкуството, правосъдието не ще научи от него нищо, както казваше един ужасен химик, мой приятел, прекрасният абат Аделмонте от Тоармина, в Сицилия, който бе изучавал твърде обстойно тези национални проявления.

— Всичко това е и ужасно, и възхитително — заяви младата жена; — признавам, че за мене всички тези приказки бяха средновековни измислици.

— Сигурно, само че са ги усъвършенствували в наши дни. За какво, според вас, служи времето, насърченията, медалите, ордените, наградите Монтион, ако не да водят обществото към все по-голямо съвършенство? А човек ще бъде съвършен само тогава, когато се научи да твори и да руши като бог; научил се е вече да руши — изминал е значи половината път.

— Тогава — продължи госпожа дьо Вилфор, като се върна пак към целта си — отровите на Борджиите, Медичите, на разните Рене и Руджиери, а по-късно навярно и на барон дьо Тренк, с които толкова много се злоупотребява в съвременната драма и роман...

— Са произведения на изкуството, госпожо, и нищо друго — отвърна графът. — Мислите ли, че обект на истинския учен е просто отделната личност? Ни най-малко. Науката обича да отскача, да проявява ловкост, дори въображение, така да се каже. Превъзходният абат Аделмонте например, за когото току-що ви споменах, правеше удивителни опити в това отношение.

— Така ли?

— Да, ще ви спомена само един. Той имаше много хубава градина със зеленчуци, цветя и плодове; измежду зеленчуците избираше нещо най-невинно, например зеле. В продължение на три дни го поливаше с арсеников разтвор; на третия ден зелката се разболяваше, пожълтяваше, настъпваше време да я отреже; в очите на всички тя беше узряла и имаше съвсем приличен вид; само за абат Аделмонте беше отровна. Той я отнасяше у дома си, вземаше някое зайче — абат Аделмонте имаше колекция от зайци, котки и индийски свинчета, която не отстъпваше по нищо на колекцията от зеленчуци, цветя и плодове, — абат Аделмонте вземаше значи някое зайче; даваше му да изяде един лист от зелката и зайчето умираше. Кой съдия следовател би намерил нещо осъдително в това и кой кралски прокурор се е досетил някога да повдигне обвинение срещу господин Маженди^[9] или господин Флуран^[10] за това, че са убивали зайчета, индийски свинчета или котки? Никой. Зайчето си умира, абат Аделмонте накарва прислужницата си да го изкорми и хвърля вътрешностите му в сметта. Там някоя кокошка започва да ги кълве,

разболява се и на другия ден умира. Когато тя се гърчи в предсмъртни мъки, прелита някой лешояд (в страната на абат Аделмонте има много лешояди), спуска се върху мършата, отнася я на скалата си и я изяжда. Три дни по-късно нещастният лешояд, който се е чувствувал все недобре след този обяд, усеща, че губи равновесие в приоблачните висини, превърта се във въздуха и пада тежко във вашия рибарник; щуката, змиорката и мурената са, както знаете, лакоми и веднага се нахвърлят върху него. Представете си сега, че на другия ден поднесат на трапезата ви тази змиорка, щука или мурена, отровени по четвърта линия; вашият гост ще се отрови по пета линия и ще умре след десетина дни от болки в корема, сърдечна криза, абцес в пилора. Ще го аутопсират и лекарите ще кажат: „Пациентът е починал от тумор в черния дроб или, от тифусна треска.“

— Но — възрази госпожа дьо Вилфор — всички тези обстоятелства, които вие свързвате едно с друго, могат да се прекъснат от най-дребна случка; лешоядът може да не мине точно навреме или да падне на сто крачки от рибарника.

— Ето къде е именно изкуството: за да бъде голям химик в Ориента, човек трябва да насочва случая; и го постига.

Госпожа дьо Вилфор слушаше унесено.

— Но — заяви тя — арсеникът е неразтворим; както и да бъде погълнат, все ще го намерят в тялото на човека, щом е взет в смъртоносно количество.

— Тъкмо това казвах и аз на добрия Аделмонте — отвърна Монте Кристо. — Той се замисли, усмихна се и ми отговори с една сицилийска поговорка, която е, струва ми се, и френска: „Чедо, светът не е направен в един ден, а в седем дни; елате в неделя“. На следващата неделя отидох отново; вместо да полива зелето с арсеник, той го бе поливал със стрихнинов разтвор, *strychnos colubrina*, както казват учените. Този път зелката не изглеждаше никак болна и зайчето не се поколеба да я изяде, но след пет минути беше мъртво; кокошката кълва зайчето и на другия ден умря. Сега лешоядите бяхме ние, взехме кокошката и я отворихме. Този път всички особени признаци бяха изчезнали. Оставаха само общите. Никакво специално указание в никой орган; само едно силно раздразнение на нервната система и леко мозъчно възпаление, нищо повече; кокошката не беше отровена,

умряла беше от апоплексия. Зная, че това се случва рядко с кокошките, но е нещо обикновено за хората.

Госпожа дьо Вилфор изглеждаше все по замислена.

— Истинско щастие е — каза тя, — че такива вещества могат да се приготвяват само от химици, защото иначе половината хора биха отровили другата половина.

— От химици или от хора, които се занимават с химия — отвърна нехайно Монте Кристо.

— Освен това — продължи госпожа дьо Вилфор, като се изтръгна с усилие от мислите си — колкото изкусно и да е подготвено, престъплението си е престъпление; ако се изплъзне от човешкото правосъдие, не може да се изплъзне от окоето на бога. Ориенталците са чисто и просто по-силни от нас, когато трябва да се борят със съвестта си, защото са премахнали благоразумно ада; това е всичко.

— Да, госпожо, такава задръжка, естествено, ще се породи в една честна душа като вашата, но разсъждението може лесно да я изтръгне оттам. Злата човешка мисъл може винаги да се изрази накратко с известния парадокс на Жан-Жак Русо за „Мандарина, когото убиват от пет хиляди левги сама като си вдигнат пръста.“ Човешкият живот минава във вършене на такива дела, а умът му се изтощава в обмислянето им. Ще намерите твърде малко хора, които забиват грубо нож в сърцето на ближния си или му дават такава доза арсеник, каквато споменахме, за да го премахнат от лицето на земята. Това е вече наистина неуравновесеност или глупост. За да се стигне дотам, кръвта трябва да кипва при тридесет и шест градуса, пулсът да е деветдесет в минута, душата да прехвърли обикновените си граници; но ако минем — както става във филологията — от думата към един по-мек неин синоним, вие правите в случая само едно отстраняване; ако вместо да извършите едно подло убийство, чисто и просто отстранявате от пътя си този, който ви пречи, и то без сътресение, без насилие, без страданията, които се превръщат в мъчения и правят от жертвата мъченик, а от отстранителя един палач в истинския смисъл на думата; ако няма нито кръв, нито рев, нито гърчове, а най-главно ужасната и излагаща ненадеждност на събитието, вие не попадате под удара на човешкия закон, който гласи: „Не смущавай обществения ред!“ Ето как постъпват и успяват ориенталците, сериозни и

флегматични хора, които не се тревожат от въпроса, колко време е потребно, ако случаят е особено важен.

— Остава все пак съвестта — повтори развълнувано госпожа дьо Вилфор и въздъхна глухо.

— Да — отвърна Монте Кристо, — да, остава за щастие съвестта, без която човек би бил много нещастен. След всяка малко по-смела постъпка само съвестта ни спасява, защото ни дава хиляди оправдания, които никой друг освен нас не преценява. А колкото прекрасни и да са тези основания, за да ни запазят съня, те биха били може би твърде слаби пред съда, за да ни запазят живота. Съвестта на Ричард III например трябва да му е помогнала чудесно след премахването двете деца на Едуард IV; той е могъл наистина да си каже: „Тези две деца на един жесток и деспотичен крал, наследили пороците на баща си, които само аз открих в младежките им наклонности; тези две деца ми пречеха да направя щастлив английския народ, когото самите те щяха да направят непременно нещастен“, Така е била подпомогната от съвестта си и лейди Макбет, която — каквото и да ни разправя Шекспир! — е искала да даде престол не на съпруга, а на сина си. Майчината любов е толкова велика добродетел, толкова мощна подбуда, че може да оправдае много неща; затова след смъртта на Дънкан лейди Макбет би била ужасно нещастна, ако не беше съвестта ѝ.

Госпожа дьо Вилфор поглъщаше жадно тези страхотни мисли и ужасни парадокси, изказвани от графа с обичайната му добродушна насмешливост.

И след минутно мълчание:

— Знаете ли, господин графе — започна тя, — че вие умеете страшно да убеждавате и виждате света под една малко мрачна светлина! Да не би да виждате човечеството такова, защото сте го наблюдавали през аламбици и реторти? Вие имате право и сте наистина голям химик: лекарството, което дадохте на сина ми и което така бързо го свести...

— О, не се доверявайте много, госпожо — прекъсна я Монте Кристо; — една капка от това лекарство свести припадналото дете, но три капки биха предизвикали прилив на кръв в дробовете и сърцебиене; шест биха пресекли дишането и довели много по-тежък припадък от този, в който то се намираше; а десет щяха да го убият

моментално. Нали знаете, госпожо, как побързах да го отстраня от стъкълцата, които то така непредпазливо пипаше?

— Страшно отровни ли бяха?

— Боже мой, не! Преди всичко трябва да разберем, че отрова няма, защото в медицината използват най-силните отрови, които — според начина на предписването им — се превръщат в полезни лекарства.

— Какво бяха тогава?

— Един изкусен препарат от моя приятел, отличния абат Аделмонте, който ме научи как да си служа с него.

— О! — каза госпожа дьо Вилфор. — Трябва да е някакво превъзходно антиспазмодично.

— Недостижимо, госпожо! Сама видяхте — отвърна графът; — и аз го използвам често, с най-голямо благоразумие, разбира се — завърши със смях той.

— Вярвам — каза със същия тон госпожа дьо Вилфор. — Лично аз, така нервна и податлива на припадъци, бих имала нужда от някой абат Аделмонте, за да ми изнамери средство да дишам свободно и да се успокоя от страха, че някой ден ще умра от задушаване. Но тъй като такова средство не може да се намери във Франция, а вашият абат не ще бъде навярно склонен да дойде само заради мене в Париж, се задоволявам с антиспазмодиците на господин Планш; употребявам също мента и хофманови капки. Вижте какви специални пастили съм си поръчала: с двойна доза.

Монте Кристо отвори роговата кутия, която младата жена му подаде, и вдъхна миризмата на пастилите като любител, който умее да прецени този препарат.

— Прекрасни са — заяви той, — само че трябва да се гълтат, а това припадналият често пъти не може да стори. Аз предпочитам моето средство.

— И аз бих го предпочела, то се знае, особено като имам предвид въздействието му, което видях лично; но то е сигурно тайна, която не съм така нескромна да ви поискам.

— А пък аз, госпожо — стана Монте Кристо, — съм така любезен да ви я кажа.

— О, господине!

— Само трябва да помните едно нещо: в малка доза това е лекарство, в голяма доза е отрова. Една капка възвръща живота, както видяхте; пет или шест непременно убиват, а най-ужасното е, че ако са разтворени в чаша вино, никак не променят вкуса му. Но да спра, госпожо, иначе би изглеждало, че ви давам съвет.

Удари шест и половина; съобщиха за пристигането на една приятелка на госпожа дьо Вилфор, която щеше да вечеря с нея.

— Ако имах честта да ви виждам днес за трети или четвърти път, господин графе, а не за втори — каза госпожа дьо Вилфор, — ако имах честта да бъда ваша приятелка, вместо да имам само щастието да ви съм задължена, бих настояла да останете на вечеря у нас, без да се изложа на опасността да ми откажете още първия път.

— Хиляди благодарности, госпожо — отвърна Монте Кристо, — но аз самият имам задължение, което не мога да отменя. Обещах да заведа на театър една гръцка княгиня, моя приятелка, която не е виждала парижката опера и разчита на мене да я придружа.

— Разбира се, господине, само че не забравяйте рецептата.

— Моля ви се, госпожо! Би трябвало да забравя, в такъв случай този час, прекаран в разговор с вас; а това е свършено невъзможно.

Монте Кристо се поклони и излезе.

Госпожа дьо Вилфор се замисли.

„Странен човек — каза си тя; — и все ми се струва, че истинското му име е Аделмонте.“

А Монте Кристо сметна, че успехът е надминал очакванията му.

„Да — помисли той, като си отиваше; — чудесна почва; убеден съм, че хвърленото семе няма да пропадне.“

И верен на обещанието, изпрати на другия ден исканата рецепта.

---

[1] Фламел (Никола) — френски писател, минавал за алхимик (1330–1458). Б.пр. ↑

[2] Фонтана (Феличе) — италиански естественик (1730–1805). Б.пр. ↑

[3] Кабанис (Жорж) — френски лекар (1757–1808). Б.пр. ↑

[4] Растение от рода на *Nux vomica* (*Brucea ferruginea*). Б.пр. ↑

[5] Галан (Антоан) — френски ориенталист (1646–1755). Б.пр. ↑

[6] Герои от „Приказки от хиляда и една нощ“. Б.пр. ↑

[7] *Дерю* (Антоан) — прочут отровител (роден през 1744, екзекутиран през 1777). Б.пр. ↑

[8] Силна отрова, наречена на изобретателката ѝ италианката Тофана. ↑

[9] *Маженди* (Франсоа) — френски физиолог (1783–1855). Б.пр. ↑

[10] *Флуран* (Жан-Пиер) — френски физиолог (1794–1867). Б.пр. ↑

LIII. РОБЕР ДЯВОЛА

Предлогът, че ще отива на опера, беше напълно искрен, защото тази вечер имаше тържество в кралската музикална академия. След продължително боледуване Левасьор се явяваше отново в ролята на Бертрам и творбата на модния маестро бе привлякла най-блестящото парижко общество.

Като повечето богати младежи, и Морсер имаше кресло в първите редове на партера, а освен това можеше да остане в десет ложи на свои познати, независимо от мястото, което, можеше винаги да намери в ложата на парижките „лъвови“.

Шато Рено имаше съседното кресло.

В качеството си на журналист Бошан царуваше в залата и можеше да седне, където пожелае.

Тази вечер Люсиен Дебре имаше на свое разположение ложата на министъра и я бе предложил на граф дьо Морсер, който след отказа на Мерседес я предостави на Данглар, като му съобщи, че навярно ще отиде вечерта да посети съпругата и дъщеря му, ако двете дами благоволят да приемат ложата. А никой не ламти за безплатни ложи така, както милионерите.

Що се отнася до Данглар, той заяви, че политическите убеждения и битността му на опозиционен депутат не му позволяват да се яви в ложата на министъра. Така че баронесата писа на Люсиен да отиде да я вземе, защото, естествено, не можеше да отиде на опера само с Йожени.

Би било наистина противно на добрия вкус двете дами да отидат сами; но никой не можеше да каже нищо, ако госпожица Данглар се яви с майка си и с любовника на майка си: висшето общество се приема такова, каквото е.

Завесата се вдигна, както винаги, при една почти празна зала. Още една, чисто парижка мода е да се идва след започването на спектакъла; поради това първото действие минава за зрителите не в

гледане и слушане на пиесата, а в гледане на пристигащите и в слушане само шума на вратите и разговорите.

— Я вижте! — каза изведнъж Албер, като погледна в една странична лежа балкон. — Я вижте! Графиня Г.

— Коя е тази графиня Г.? — запита Шато Рено.

— Моля ви се, бароне, такъв въпрос не може да ви бъде простен: питате коя е графиня Г.?

— О, да! — отвърна Шато Рено: — Да не е онази очарователна венецианка?

— Същата.

В тоя миг графинята забеляза Албер, с когото размени усмихнато поздрав.

— Познавате ли я? — запита Шато Рено.

— Да — промълви Албер; — Франц ме представи в Рим.

— Искате ли да ми направите в Париж услугата, която Франц ви е направил в Рим?

— С удоволствие.

— Шт! Шт! — обади се от публиката.

Двамата младежи продължиха разговора си, без да се тревожат от желанието на партера да слуша музиката.

— Тя беше на надбягванията на Шанде Марс — каза Шато Рено.

— Днес?

— Да.

— Хм! Всъщност да, имаше надбягвания. Участвувахте ли?

— О, дреболия, за петдесет луидора.

— И кой спечели?

— Наутилус; за него бях заложил.

— Но имаше три надбягвания, нали?

— Да. За наградата на жокей-клуба имаше златна купа. Случи се дори нещо твърде странно.

— Какво?

— Шт! — обади се пак от публиката.

— Какво? — повтори Албер.

— Надбягването бе спечелено от един съвършено непознат кон със съвършено непознат жокей.

— Какво?

— Да, боже мой; никой не бе обърнал внимание на един кон, вписан с името Вампа, и на жокей с името Йов, когато изведнъж видях да излиза един великолепен кон и жокейче, голямо една педя; трябваше да му изблъскат десет кила олово в джобовете; но това не му попречи да пристигне на финиша с три конски дължини преди Ариел и Барбаро, които се надбягваха с него.

— И не се ли разбра чий е конят и жокеят?

— Не.

— Казвате, че конят бил записан с името...

— *Вампа*.

— Тогава — каза Албер — аз съм по-осведомен от вас; защото зная чий е.

— Тишина най-после! — извикаха за трети път от партера.

Недоволството този път беше толкова силно, щото двамата младежи най-сетне забелязаха, че публиката говори на тях. Обърнаха се за миг, за да видят кой ще поеме отговорност за това, което сметнаха за нахалство; но никой не повтори подканването и двамата загледаха сцената.

В този миг ложата на министъра се отвори и госпожа Данглар, дъщеря ѝ и Люсиен Дебре заеха местата си.

— О, о! — каза Шато Рено. — Ето и други ваши познати, виконте. Къде, по дяволите, сте се загледали надясно? Търсят ви.

Албер се обърна и погледът му наистина срещна този на баронеса Данглар, която го поздрави леко с ветрилото си. Що се отнася до госпожица Йожени, големите ѝ черни очи едва благоволиха да се наведат към оркестъра.

— Всъщност, драги — започна Шато Рено, — не разбирам, като оставим настрана неравенството в общественото положение (не смятам, че това особено много ви занимава), не разбирам, като изключим неравенството, какво друго можете да имате против госпожица Данглар; тя е наистина много красива особа.

— Много красива, то се знае — отвърна Албер; — но признавам, че предпочитам по-мека, по-нежна, изобщо по-женствена красота.

— Това са то младежите — каза Шато Рено, който си позволяваше със своите тридесет години да се държи бащински към Морсер; — никога не са доволни. Как, драги! Намират ви годеница, създадена по образа на Диана ловджийката, и вие не сте доволен!

— Именно затова! Бих предпочел нето в жанра на Милоската или Капуаска Венера. Тази Диана ловджийка, винаги заобиколена от своите нимфи, ме плаши донейде; страхувам се да не се отнесе с мене като с Актеон^[1]!

Един поглед към девойката би могъл наистина да обясни чувството, изповядано от Морсер. Госпожица Данглар беше красива, но както каза Албер, с една малко сурова красота: косите ѝ бяха много черни, а естествените им вълни изглеждаха непокорни към волята на ръката ѝ; очите, черни като косата, под великолепни вежди, които имаха само един недостатък — да се мръщят понякога, се отличаваха с твърдо изражение, необичайно за погледа на жена; носът ѝ имаше точното очертание, което ваятел би дал на носа на Юнона; само устата ѝ беше прекалено голяма, но с прекрасни зъби, изпъкващи още повече зад яркия кармин на устните, които подчертаваха бледността на лицето; най-после една черна бенка в ъгъла на устата, по-голяма от подобни естествени отлики, придаваше на физиономията ѝ решителността, от която се боеше Морсер.

И цялата фигура на Йожени подхождаше на главата, която се опитавме да опишем. Тя беше, както се бе изразил Шато Рено, Диана ловджийка, само че с още по-твърда и плътна красота.

Колкото до възпитанието, което бе получила, можеше да му се отпрати укорът, че — като някои черти от физиономията ѝ — беше подходящо за другия пол. Тя говореше наистина два-три езика, рисуваше леко, пишеше стихове и композираше; особено много бе пристрастена именно към музиката, която изучаваше заедно с една своя съпансионерка, бедна девойка с всички данни да стане, както уверяваха, отлична певица. Хората разправяха, че един известен композитор проявявал почти бащински интерес към нея и я подготвял с надежда, че тя ще забогатее един ден чрез гласа си.

Поради тази именно възможност на госпожица Луиз д'Армии — така се казваше младата виртуозка — да постъпи един ден в театъра госпожица Данглар я приемаше у дома си, макар и да не се явяваше на обществени места заедно с нея. Впрочем при все че нямаше в къщата на банкера независимото положение на приятелка, Луиз стоеше по-високо от обикновена учителка.

Няколко секунди след влизането на госпожа Данглар в ложата завесата бе спусната и поради това, че продължителността на антракта

позволяваше половинчасова разходка или посещение из ложите, първите редове на партера се бяха почти изпразнили.

Морсер и Шато Рено излязоха още в началото. За момент госпожа Данглар помисли, че това усърдие на Албер се дължи на желанието му да ѝ поднесе почитанията си, и се наведе към ухото на дъщеря си, за да я предупреди за посещението; но Йожени се задоволи да поклати усмихната глава, а в същото време, за да докаже сякаш колко основателно е отрицателното отношение на Йожени, Морсер се появи в една от страничните ложи балкон. Ложата на графиня Г.

— А! Ето ви и вас, господин пътешественико — погрешна го тя, като му протегна ръка със сърдечността на отдавнашна позната; — много любезно, че ме познахте, а особено, че избрахте моята лежа за първото си посещение.

— Вярвайте, госпожо — отговори Албер, — че ако знаех пристигането ви в Париж и адреса ви, не бих чакал досега. Но позволете да ви представя господин барон дьо Шато Рено, мой приятел, един от малцината останали благородници във Франция, от когото току-що узнах, че сте били на надбягванията на Шанз дьо Марс.

Шато Рено се поклони.

— А! Бяхте ли на надбягванията, господине? — запита живо графинята.

— Да, госпожо.

— Можете ли да ми кажете тогава — продължи все така живо госпожа Г., — чий беше конят, който спечели наградата на жокей-клуба?

— Не, госпожо — отвърна Шато Рено; — и аз току-що зададох същия въпрос на Албер.

— Много ли държите да знаете, госпожо графиньо? — запита Албер.

— Какво?

— Кой е собственикът на коня?

— Извънредно много. Представете си... Но да не би да знаете случайно кой е, виконте?

— Щяхте да ни разкажете нещо, госпожо: започнахте с „представете си“.

— Да, представете си, прекрасният дорест кон и жокейчето с розовата рубашка ми станаха така приятни, че им желях успех, сякаш

бях заложила за тях половината си състояние; и когато ги видях да пристигат първи, изпреварили с три конски дължини останалите, така се зарадвах, та започнах да ръкопляскам като луда. Представете си тогава изненадата ми, когато на връщане у дома си срещнах на стълбите розовото жокейче! Предположих, че победителят в надбягването живее случайно в същата къща, но като отворих вратата на салона си, първото нещо, което видях, беше златната купа — наградата, спечелена от непознатия кон и непознатия жокей. В купата имаше една хартийка с думите: „На графиня Г., Лорд Рътуен“.

— Точно така — заяви Морсер.

— Как: точно така! Какво искате да кажете?

— Искам да кажа, че е именно лорд Рътуен.

— Кой лорд Рътуен?

— Нашият, вампирът, онзи от театър „Аржентина“.

— Нима? — извика графинята. — Тук ли е?

— Тук е.

— Виждате ли го? Приемате ли го? Посещавате ли го?

— Близки приятели сме, а пък и господин дьо Шато Рено има честта да го познава.

— Какво ви кара да мислите, че именно той е спечелил?

— Конят му, записан с името *Вампа*.

— Така ли?

— Не помните ли името на прочутия бандит, който ме бе заловил...

— О, да наистина!

— И из чиито ръце графът ме изтръгна като по чудо?

— Разбира се.

— Този бандит се наричаше Вампа. Виждате, че е същият.

— Но защо ми изпраща купата?

— Преди всичко, госпожо графиньо, защото аз му говорих много за вас, както можете да предположите; после, защото се е зарадвал, че вижда една съотечественица, която проявява внимание към него.

— Надявам се, че не сте му разправяли глупостите, които приказвахме за него?

— Не бих се заклел; а пък и това подаряване на купата от името на лорд Рътуен...

— Но това е ужасно, той няма никога да ми прости.

— Като враг ли е постъпил?

— Признавам, че не.

— Тогава?

— Значи е в Париж?

— Да.

— Предизвика ли сензация?

— Говориха за него осем дни — отвърна Албер, — после дойде коронацията на английската кралица, след това откраднаха елмазите на госпожица Марс^[2] и всички заговориха само за това събитие.

— Драги — прекъсна го Шато Рено, — личи си, че графът е ваш приятел: съвсем по приятелски се отнасяте към него. Не вярвайте на това, което ви казва Албер, госпожо графиньо; тъкмо наопаки — в Париж се говори само за граф дьо Монте Кристо. Той дебютира, като изпрати на госпожа Данглар коне за тридесет хиляди франка; след това спаси живота на госпожа дьо Вилфор; после, както изглежда, е спечелил надбягванията на жокей-клуба. Противно на казаното от Морсер, аз твърдя, че и досега се занимават с графа и ще се занимават с него дори след един месец, ако продължава да се проявява така чудновато; а това е, струва ми се, неговото постоянно държане.

— Възможно е — отвърна Морсер; — междувременно, кой е наел ложата на руския посланик?

— Коя? — запита графинята.

— Онази между колоните на първия балкон; струва ми се, че е напълно ремонтирана.

— Вярно — каза Шато Рено. — Видяхте ли някого там през първото действие?

— Къде?

— В същата ложа.

— Не — заяви графинята; — никого не видях. Значи — върна се тя към предишния разговор — вие смятате, че надбягването е било спечелено от вашия граф дьо Монте Кристо.

— Убеден съм.

— И той ми е изпратил купата?

— Сигурно.

— Но аз не го познавам — учуди се графинята — и много ми се иска да му я върна.

— О, недейте! Ще ви изпрати друга, изваяна от някой сапфир или рубин. Това са негови обичайни постъпки; човек трябва да го приеме такъв, какъвто си е.

В този миг чуха звънеца, който оповестяваше за почването на второто действие. Албер стана, за да се върне на мястото си.

— Ще ви видя ли? — попита графинята.

— Ако позволите, ще идвам през антрактите да се осведомявам дали мога да ви бъда полезен с нещо в Париж.

— Господа — каза графинята, — всяка събота вечер на улица Риволи 22 приемам приятелите си. Смятайте се за поканени.

Младежите се поклониха и излязоха.

Когато се върнаха в залата, видяха всички зрители от партера прави, втренчили поглед в една точка; и те се обърнаха в същата посока, към бившата лежа на руския посланик. Един мъж в черно, към тридесет и пет-четиридесетгодишен, влизаше там с жена в ориенталски костюм. Жената беше необикновено красива, а костюмът толкова разкошен, че, както вече казахме, всички погледи се бяха приковали за миг в нея.

— О! — промълви Албер. — Монте Кристо и гъркинята му!

Бяха наистина графът и Хаиде.

Само след една минута младата жена привлече вниманието на цялата зала; жените се навеждаха от ложите, за да зърнат как елмазите ѝ блестят при светлината на полилеите.

Второто действие мина при глух шепот, който е на обществени места признак за някакво голямо събитие. Никому не мина през ум да изисква спазването на тишина. Тази толкова млада, красива, блестяща жена беше най-интересното зрелище за всички.

Този път госпожа Данглар показва ясно на Албер, че желае да го види при следващия антракт.

Морсер беше достатъчно добре възпитан и не заставяше да го чакат, след като му е дадено ясно да разбере, че искат да го видят. Щом свърши действието, той побърза да се качи на първия балкон.

Поклони се на двете дами ѝ подаде ръка на Дебре.

Баронесата го посрещна с очарователна усмивка, Йожени с обичайната си студенина.

— Слушайте, драги — започна Дебре, — пред вас стои един човек в края на силите си, който ви призовава да го отмените.

Госпожата ме смаза с въпроси за графа; иска да знае кой е, откъде идва, къде ще отиде; а пък аз не съм Калиостро^[3], та да мога да се оправя, затова и казах: „Попитайте Морсер, и той познава на пръсти тоя Монте Кристо“, и тя ви повика.

— Не е ли невероятно — каза баронесата — човек, който има на разположение половин милион тайни фондове, да е така недостатъчно осведомен?

— Госпожо — отвърна Люсиен, — моля ви да повярвате, че ако имах половин милион на мое разположение, нямаше да го употребя, за да събирам сведения за граф дьо Монте Кристо, който за мене има само едно качество — че е двойно по-богат от кой да е набаб^[4]; но аз дадох думата на моя приятел Морсер; разберете се с него, всичко това не ме занимава.

— О, елмазите — засмя се Морсер — са неговата слабост! Мисля, че и той, като Потьомкин, има винаги елмази в джобовете си и ги сипе по пътя си, както Палечко камъчетата си.

— Трябва да е намерил някаква мина — каза госпожа Данглар: — знаете ли, че му е открит неограничен кредит пред банката на барона?

— Не, не знаех — отвърна Албер. — Но трябва да е да е така.

— И е съобщил на господин Данглар, че смята да остане една година в Париж и да изхарчи шест милиона?

— Сигурно е персийският шах, пътуващ инкогнито.

— А виждате ли, господин Люсиен — попита Йожени, — колко е красива жената?

— Наистина не съм виждал, госпожице, друга дама, така справедлива към жените като вас.

Люсиен приближи монокъла до окото си.

— Очарователна! — потвърди той. — А знае ли господин дьо Морсер коя е тази жена?

— Госпожице — отвърна Албер на този почти пряко отправен му въпрос, — зная само донякъде, доколкото изобщо зная нещо за тайнствената личност, която ни занимава. Тази жена е гъркиня.

— Веднага личи по костюма ѝ; съобщавате ми нещо, което цялата зала вижда.

— Никой набаб сигурно не би ми изпратил чифт коне за тридесет хиляди франка с четири елмаза на ушите, по пет хиляди

франка единият.

— Съжалявам — отвърна Морсер, — задето съм толкова неук чичероне, но трябва да призная, че познанията ми спират дотук; зная освен това, че е много музикална, защото веднъж, на обяд у графа, чух звуците на гусла, а не можеше да свири друг освен нея.

— Та нима вашият граф приема? — запита госпожа Данглар.

— И то великолепно, уверявам ви.

— Трябва да накараме Данглар да го покани на вечеря, за да бъдем поканени и ние.

— Какво, нима ще отидете у него? — изсмя се Дебре.

— Защо не? Със съпруга си!

— Но този тайнствен граф е ерген.

— Виждате, че не е — засмя се на свой ред баронесата, като посочи хубавата гъркиня.

— Тази жена е негова робиня, както ни каза сам; помните ли, Морсер? Когато бяхме на обед у вас.

— Признайте, Люсиен — възрази баронесата, — че прилича повече на княгиня.

— От Хиляда и една нощ.

— Не казвам от Хиляда и една нощ; но кое прави една жена княгиня? Елмазите! А тази е обсипана с елмази.

— Дори прекалено — каза Йожени; — без тях би била по-красива, защото човек би могъл да види шията и китките на ръцете ѝ, които са очарователни.

— О! Ето артистката! Виждате ли как се увлича, госпожо Данглар?

— Обичам всичко прекрасно — отвърна Йожени.

— Какво ще кажете тогава за графа? — попита Дебре. — Струва ми се, че и той не е лош.

— Графът ли? — запита Йожени така, сякаш не бе се сетила още да го погледне. — Графът е много бледен.

— Точно така — заяви Морсер, — в тази бледност именно е тайната, която се стремим да открием. Знаете ли, графиня Г. твърди, че бил вампир.

— А върна ли се графиня Г.? — попита баронесата.

— Ето я в страничната ложка, мамо — обади се Йожени. — Почти срещу нас; онази жена с великолепната руса коса.

— О, да! — отвърна госпожа Данглар. — Не знаете ли какво трябва да сторите, Морсер?

— Заповядайте, госпожо?

— Трябва да отидете при граф дьо Монте Кристо и да ни го доведете.

— Защо? — запита Йожени.

— За да поговорим с него; не се ли интересуваш да го видиш?

— Никак.

— Странно дете! — промълви баронесата.

— О! — каза Морсер — той може би ще дойде и сам. Ето, видя ни, госпожо, и ви се покланя.

Баронесата отвърна на поздрава, като се усмихна очарователно на графа.

— Добре — заяви Морсер; — жертвувам се. Оставям ви, за да видя дали има някаква възможност да поговоря с него.

— Много просто: идете в ложата му.

— Но не съм представен.

— Кому?

— На хубавата гъркиня.

— Нали казахте, че е робиня?

— Да, обаче вие твърдите, че е княгиня... Впрочем аз се надявам, че като ме види да излизам оттук, той сам ще излезе.

— Възможно е. Вървете!

— Отивам.

Морсер се поклони и си отиде. И наистина, тъкмо когато минаваше покрай ложата на графа, вратата се отвори; графът каза няколко думи на арабски на Али, който стоеше в коридора, после улови подръка Морсер.

Али затвори вратата и застана пред нея; доста хора се бяха събрали в коридора около нубиеца.

— Вашият Париж е наистина странен град — започна Монте Кристо — А парижаните — странни хора. Човек би казал, че за пръв път срещат нубиец. Вижте как се трупат около бедния Али, който се чуди какво значи всичко това. В едно мога да ви уверя: ако някой парижанин отиде в Тунис, Цариград, Багдад или Кайро, никъде няма да го наобиколят така.

— Защото вашите ориенталци са смислени хора и гледат само това, което заслужава да се види; но вярвайте ми, че Али се радва на тази популярност само защото е ваш роб, а вие сте засега най-модната личност.

— Така ли? И на какво дължа това благоволение?

— На себе си, то се знае! Подарявате коне за хиляда луидора, спасявате живота на съпругата на кралския прокурор, участвувате под името майор Брак на състезания с чистокръвни коне и с жокеи колкото маймунчета; накрая спечелвате златните купи и ги изпращате на красиви дами.

— И откъде, дявол да го вземе узнахте всички тия глупости?

— Първо — от госпожа Данглар, която гори от нетърпение да ви види в ложата си, или по-точно другите да ви видят там; второ — от вестника на Бошан, трето — от собственото си въображение. Защо сте нарекли коня си Вампа, ако сте искали да запазите своето инкогнито?

— Да, наистина — съгласи се графът. — Това беше неблагоприятно. Но кажете ми, нима граф дьо Морсер не идва никога на опера? Търсих го, никъде не го видях.

— Тази вечер ще дойде.

— Къде ще бъде?

— В ложата на баронесата навярно.

— Очарователната девойка с нея е дъщеря ѝ, нали?

— Да.

— Поздравявам ви.

Морсер се усмихна.

— Ще поговорим пак, и то подробно, по този въпрос — отвърна той. — Какво ще кажете за музиката?

— За коя музика?

— Която току-що чухте.

— Ще кажа, че е много хубава като човешко дело, при това изпълнена от двукраки птици без пера, както казвал покойният Диоген.

— Изглежда, драги графе, че вие можете да слушате, когато ви хрумне, седемте райски хорове?

— Донякъде. Когато искам да чуя прекрасна музика, виконте, каквато човешко ухо още не е чувало, заспивам.

— И тук е чудесно за тази цел; спете, драги графе, спете. Операта е била измислена тъкмо за това.

— О, не, защото вашият оркестър наистина прекалено гърми. За да мога да заспя такъв сън, за какъвто ви споменах, ми трябва спокойствие, тишина и известна подготовка...

— Прочутият хашиш ли?

— Именно, виконте, когато искате да чуете музика, елате да вечеряте с мене.

— Вече чух, когато дойдох да обядвам — отвърна Морсер.

— В Рим ли?

— Да.

— О, това беше гуслата на Хаиде. Да, горката изгнаница се развлича понякога, като ми свири мелодии от своята родина.

Морсер не настоя; графът също замълча.

В този миг се чу звънецът.

— Ще ме извините ли? — запита графът и тръгна към ложата си.

— Разбира се!

— Предайте много привети на графиня Г. от страна на нейния вампир.

— А на баронесата?

— Кажете й, че ще имам честта, ако ми позволи, да й представя почитанията си тази вечер.

Започна третото действие. Граф дьо Морсер дойде, както бе обещал, в ложата на госпожа Данглар.

Графът не беше от тия хора, които предизвикват революция в някоя зала; затова пристигането му бе забелязано само от хората в същата ложа.

Но Монте Кристо го видя и едва уловима усмивка пробягна по устните му.

Що се отнася до Хаиде, тя не виждаше нищо в залата, щом се вдигнеше завесата; като всички първични натури, обожаваше всичко, което привлича зрението и слуха.

Третото действие мина както винаги; госпожица Нобле, Жулиа и Леру изпълниха своите обикновени балетни номера; гренадският княз бе предизвикан от Робер — Марио; и накрая познатият ви величествен крал обиколи сцената, за да покаже кадифената си мантия, като водеше за ръка дъщеря си; след това завесата бе спусната и хората се изнизаха веднага към фойето и коридорите.

Графът излезе от ложата си, а в следния миг се яви в тази на баронеса Данглар.

Баронесата не можа да сдържи едно възклицание от изненада, леко примесена с радост.

— О, заповядайте, господин графе! — извика тя. — Аз наистина копнеех да ви изкажа устно благодарността си след изпратената писмено.

— Още ли помните тази дреболия, госпожо? — отвърна графът. — Аз вече я забравих.

— Но това, което не може да се забрави, господин графе, е, че на другия ден сте спасили моята добра приятелка госпожа дьо Вилфор от лудото препускане на същите коне.

— И този път, госпожо, не заслужавам благодарностите ви; защото тази голяма услуга е направена на госпожа дьо Вилфор от моя нубиец Али.

— Да не би пак Али — обади се граф дьо Морсер — да е изтръгнал сина ми от ръцете на римските бандити?

— Не, господин графе — каза Монте Кристо като стисна ръката, която генералът му подаваше, — не; този път приемам благодарностите за своя сметка; само че вие вече ми ги изказахте веднъж, аз ги приех и просто се срамувам, като виждам колко сте ми признателен. А сега, госпожо баронесо, направете ми, моля ви се, честта да ме представите на госпожица дъщеря си.

— О, вие сте вече представен, поне по име, защото от два-три дни говорим само за вас. Йожени — продължи баронесата, като се обърна към дъщеря си, — господин граф дьо Монте Кристо!

Графът се поклони; госпожица Данглар кимна, леко.

— Вие сте с една прелестна девойка, господин графе — каза Йожени; — ваша дъщеря ли?

— Не, госпожице — отвърна Монте Кристо, учуден от тази крайна наивност или от това поразително безочие; — една нещастна гъркиня, на която съм настойник.

— И се казва?...

— Хаиде — отвърна Монте Кристо.

— Гъркиня! — промълви граф дьо Морсер.

— Да, графе — заяви госпожа Данглар; — кажете дали сте виждали някога в двора на Али Тепеделенли, при когото така славно

сте служили, такъв прекрасен костюм като нейния.

— О! — обади се Монте Кристо. — В Янина ли сте служили, господин графе?

— Бях инспектор в армията на пашата — отвърна Морсер — и не крия, че на неговата щедрост дължа скромното си състояние.

— Погледнете! — настоя госпожа Данглар.

— Какво да погледнем? — попита Морсер.

— Ей там! — каза Монте Кристо.

И като прегърна графа, се наведе с него извън ложата.

В този миг Хаиде, която търсеше с очи графа, зърна бледото му лице до това на Морсер, когото бе прегърнал.

Тази гледка порази девойката така, като че бе видяла главата на медуза^[5]; тя се наведе напред, сякаш искаше да погълне с поглед и двамата, но се отдръпна почти веднага със слаб вик, все пак чут от най-близките съседи и от Али, който отвори вратата.

— Я гледайте! Какво става с вашата девойка, господин графе? — обади се Йожени. — Сякаш ѝ прилоша.

— Да, наистина — каза графът. — Но не се плашете, госпожице: Хаиде е много нервна и затова е крайно чувствителна към миризмите; може да припадне просто от един неприятен парфюм; обаче — извади той едно стъкълце от джоба си — лекарството е с мене.

Той се сбогува с общ поклон към баронесата и дъщеря ѝ, стисна ръка на графа и на Дебре и напусна ложата на госпожа Данглар.

Когато влезе в своята, Хаиде беше все още много бледа; и щом го видя, му стисна ръката.

— С кого разговаряше там, господарю? — запита девойката.

— С граф дьо Морсер — отвърна Монте Кристо, — който е служил при славния ти баща и признава, че му дължи богатството си.

— Ах! Негодникът! — извика Хаиде. — Та той именно го продаде на турците; а богатството му е награда за предателството. Нима не знаеше това, скъпи ми господарю?

— Чувал бях вече нещичко за тази епирска история — каза Монте Кристо, — но не зная подробностите. Да вървим да ми ги разкажеш, моето момиче; сигурно ще са интересни.

— О, да! Да вървим; струва ми се, че ще умра, ако остана още срещу тоя човек.

Хаиде стана веднага, загърна се в бялата кашмирена наметка, извезана с бисери и корали, и излезе бързо тъкмо когато завесата се вдигаше.

— Вижте дали този човек постъпва поне веднъж като другите! — обърна се графиня Г. към Албер, който се бе върнал при нея. — Изслушва благоговейно третото действие на операта и си отива тъкмо когато ще започне четвъртото.

---

[1] Ловец, превърнат от Диана в елен и разкъсан от собствените си кучета (гръцка митология). Б.пр. ↑

[2] *Ан Буте*, наричана госпожица Марс, френска артистка (1779–1847). Б.пр. ↑

[3] *Калиостро* — прочут шарлатанин италианец, приближен към двора на Луи XVI (1743–1795). Б.пр. ↑

[4] *Набаб* — титла на висш индийски дворцов сановник или губернатор на област. Б.пр. ↑

[5] *Медуза* — една от трите зли горгони, която вкаменявала с погледа си (гр. мит.). Б.пр. ↑

LIV. ПОКАЧВАНЕ И СПАДАНЕ

Няколко дни след тази среща Албер дьо Морсер отиде да посети граф дьо Монте Кристо в дома му на Шанз Елизе, получил вече вид на дворец, какъвто — благодарение на огромното състояние на графа — имаха и най-кратковременните негови жилища.

Той идваше да му предаде отново благодарностите на госпожа Данглар, изказани вече с писмо с подписа баронеса Данглар, родена Ермин дьо Сервиер.

Албер се придружаваше от Люсиен Дебре, който прибави към думите на приятеля си няколко любезности, разбира се, не официални, но чийто източник графът отгатна веднага благодарение на прозорливостта си.

Стори му се, че Люсиен идва да го посети, подтикван от двойно любопитство, и поне половината от това чувство беше внушено сигурно от къщата на Шосе д'Антен. Той можеше наистина съвсем основателно да предположи, че — като не може да види лично домашната обстановка у един човек, който подарява коне за тридесет хиляди франка и отива на опера с робиня гъркиня, която носи диаманти за един милион — госпожа Данглар е натоварила този, чрез когото обикновено наблюдаваше, да й даде сведения за дома му.

Но графът не показва, че подозира някаква връзка между посещението на Люсиен и любопитството на баронесата.

— Вие поддържате почти постоянни отношения с барон Данглар? — обърна се той към Албер дьо Морсер.

— Разбира се, господин графе, нали помните какво ви казах.

— Все още ли е в сила?

— Повече от всякога — каза Люсиен, — въпросът е уреден.

И като сметна навярно, че с този принос към разговора си е спечелил правото да не се интересува вече от него, Люсиен намести до окото си своя монокул с рогова рамка, захапа златната топка на тънкото си бастунче и започна да обикаля стаята, като разглеждаше оръжията и картините.

— О! — каза Монте Кристо. — Когато ви чух първия път, не очаквах толкова бързо разрешение.

— Какво да се прави? Работите се движат, без да подозираме; вие не мислите за тях, обаче те мислят за вас; и като се обърнете, оставате смаян от пътя, който са изминали. Баща ми и господин Данглар са служили заедно в Испания, баща ми във войската, господин Данглар в продоволствието. Там именно баща ми, разорен от революцията, и господин Данглар, които изобщо не е имал наследство, са поставили основите, баща ми на своите прекрасни политически и военни успехи, а господин Данглар на възхитителното си политическо и финансово преуспяване.

— Да, наистина — продължи Монте Кристо, — струва ми се, че по време на посещението, което му направих, господин Данглар ми каза нещо подобно; а пък — добави той, като хвърли поглед към Люсиен, който прелистваше някакъв албум, — а пък и госпожица Йожени е хубавичка. Доколкото си спомням, тя се казва Йожени, нали?

— Много хубавичка или по-точно много красива — отвърна Албер, — но с красотата, която аз не ценя. Недостоен човек съм!

— Говорите за нея така, сякаш сте й вече съпруг!

— О! — промълви Албер и се огледа също, за да види какво прави Люсиен.

— Знаете ли — сниши глас Монте Кристо, — струва ми се, че не сте много възхитен от този брак.

— Госпожица Данглар е много по-богата от мене — отвърна Морсер; — а това ме плаши.

— Ами! — възрази Монте Кристо. — Смешно основание; та нима и вие не сте богат?

— Баща ми има към петдесетина хиляди франка рента и може би ще ми даде от тях десет-дванадесет хиляди, като ме ожени.

— Сумата е наистина скромна — съгласи се графът, — особено в Париж; но не богатството е най-важно на този свят — едно добро име и високо обществено положение също значат нещо. Вашето име е известно, имате великолепно положение в обществото, освен това граф дьо Морсер е военен, а хората обичат да виждат безукорната почтеност на един Байар^[1], свързана с бедността на един дю Геклен^[2]; безкористието е най-прекрасният лъч, който може да озари една благородна сабя. Аз пък намирам този брак напълно подходящ:

госпожица Данглар ще ви даде пари, вие ще ѝ дадете благородническа титла.

Албер поклати глава и се замисли.

— Има и друго — каза той.

— Признавам — продължи Монте Кристо, — че не мога да разбера такова отвращение към една богата и красива девойка.

— Боже мой! — заяви Морсер — Отвращението, ако съществува, не изхожда само от мене.

— Тогава от кого? Казахте ми, че баща ви желае този брак.

— От майка ми: а тя има прозорливо и сигурно око. Е, добре, тя не е във възторг от този брак; има някакво предубеждение срещу Дангларови.

— О! — промълви някак пресилено графът, — разбира се; госпожа графиня дьо Морсер, олицетворение на изисканост, аристократизъм и изтънченост, се колебае да докосне една тежка и груба ръка на човек от простолюдието: съвсем естествено.

— Не зная дали е наистина така — отвърна Албер; — но зная, че ако този брак стане, тя ще бъде нещастна. Още преди шест седмици трябваше да се съберем, за да уговорим някои неща; но аз имах такава мигрена...

— Истинска ли? — запита усмихнато графът.

— Съвсем истинска, сигурно от страх... поради което срещата бе отложена с два месеца. Нали разбирате, няма защо да се бърза; аз не съм навършил още двадесет и една година, а Йожени е само на седемнадесет; обаче двата месеца изтичат идната седмица. Ще трябва да се изпълни обещанието. Не можете да си представите, драги графе, колко съм потиснат... Ах, колко сте щастлив, че сте свободен!

— Ами че бъдете и вие свободен; кой ви пречи, ако смея да ви запитам?

— О! За баща ми ще бъде голямо разочарование, ако не се оженя за госпожица Данглар.

— Оженете се тогава — отвърна графът и някак особено вдигна рамене.

— Да — заяви Морсер, — но за майка ми това не ще бъде разочарование, а мъка.

— Не се женете в такъв случай — каза графът.

— Ще видя, ще направя опит, вие ще ме посъветвате, нали? И ако ви е възможно, ще ме измъкнете от това затруднение. За да не причиня страдание на скъпата си майка, струва ми се, че бих се спречкал с графа.

Монте Кристо отвърна глава; изглеждаше развълнуван.

— Е добре — обърна се той към Дебре, седнал в дълбоко кресло в другия край на салона, с молив в дясната ръка, — и бележник в лявата, — какво правите, скица от Пусен^[3] ли?

— Аз ли? — отговори спокойно Дебре. — Никаква скица! Така много обичам живописиста, та не бих правил никога скици! Не, нещо съвсем противоположно — пиша цифри.

— Цифри ли?

— Да, пресмятам; това се отнася косвено и до вас, виконте; пресмятам колко е спечелила фирмата „Данглар“ от последното повишение на Хаити: от двеста и шест тези ценни книжа се покачиха на четиристотин и девет за три дни, а предвидливият банкер беше закупил много акции по двеста и шест франка. Трябва да е спечелил триста хиляди.

— Това не е най-блестящият му успех — отвърна Морсер, — нали спечели един милион тази година от испанските бонове?

— Слушайте, драги — каза Люсиен, — граф Монте Кристо ще ви каже като италианците: *Danaro e santita Meta del la meta*^[4]. И това дори е много. Така че, когато ми разправят подобни приказки, аз просто вдигам рамене.

— Но вие сам казахте за Хаити! — намеси се Монте Кристо.

— О, Хаити е друго нещо; Хаити е екарте^[5] в играта на борсата. Човек може да обича сантасето, да е влюбен във виста, да лудее по бостона и всичко това все пак да му омръзне; но към екартетото се връщаме винаги; то е нещо като предястие. И така, господин Данглар е продал вчера по четиристотин и шест и е турил в джоба си триста хиляди франка; ако бе чакал до днес, акциите спаднаха на двеста и пет и вместо да спечели триста хиляди франка, щеше да загуби двадесет — двадесет и пет хиляди.

— А защо книжата са спаднали от четиристотин и девет на двеста и пет? — запита Монте Кристо. — Извинете, аз съм свършено невежа в тези борсови спекулации.

— Защото — отвърна със смях Албер — новините се следват, но не си приличат^[6].

— О, дявол да го вземе! — промълви графът. — Господин Данглар играе, за да спечели или загуби триста хиляди франка в един ден! Но той трябва да е невероятно богат!

— Играе не той — побърза да обясни Люсиен, — а госпожа Данглар; тя е наистина смела.

— Но вие сте предпазлив, Люсиен, и като познавате несигурността на новините, защото сте при извора им, би трябвало да я въздържате — каза усмихнато Морсер.

— Как бих могъл, щом съпругът ѝ не успява да го стори? — запита Люсиен. — Вие знаете характера на баронесата; никой не може да ѝ влияе, тя върши винаги, каквото иска.

— О! Ако бях на ваше място! — промълви Албер.

— Какво?

— Щях да я излекувам; и да направя по този начин услуга на бъдещия ѝ зет.

— По какъв начин?

— Ех, дявол да го вземе! Съвсем просто! Ще ѝ дам един добър урок.

— Урок ли?

— Да. Длъжността ви секретар на министъра ви дава възможност да разполагате с новините; щом си отворите устата, всички борсови играчи стенографират веднага думите ви; наредете така, та да изгуби няколко пъти поред по сто хиляди франка, и ще я вразумите.

— Не разбирам — промълви Люсиен.

— Но това е съвършено ясно и просто — отвърна момъкът с непресторено чистосърдечие, — съобщете ѝ някоя сутрин една невероятна новина, една телеграма, която само вие можете да знаете; например, че Анри IV е бил вчера у Габриела^[7]; държавните ценни книжа ще се покачат, тя ще реши да играе с оглед на това и непременно ще загуби, когато Бошан съобщи на другата сутрин във вестника си: „Добре осведомените кръгове твърдят погрешно, че крал Анри IV е бил завчера у Габриела; този факт е съвършено неверен: крал Анри IV не е напускал Пон Ньоф.“

Люсиен се засмя тихо. Въпреки привидното си безразличие Монте Кристо не бе пропуснал нито дума от този разговор и проницателното му око дори съзря сякаш някаква тайна в смущението на частния секретар.

Това смущение, което Албер не бе забелязал, принуди Люсиен да съкрати визитата си.

Явно беше, че се чувства неудобно. Докато го изпращаше, графът му прошепна няколко думи, на които той отговори:

— С удоволствие, господин графе, приемам.

Графът се върна при младия Морсер.

— Не смятате ли, ако поразмислите малко — започна той, — че сгрешихте, като говорихте така за бъдещата си тъща пред господин Дебре?

— Слушайте, графе — прекъсна го Морсер, — не произнасяйте предварително тази дума.

— Наистина, без преувеличение, дотолкова ли графинята е против този брак?

— Дотолкова, че баронесата идва много нарядко у нас, а майка ми надали е ходила и два пъти в живота си у госпожа Данглар.

— Това ме насърчава тогава — заяви графът — да ви поприказвам откровенно. Господин Данглар е мой банкиер, господин дьо Вилфор ме обсипа с любезности заради някаква услуга, която имах възможност да му направя. Отгатвам, че всичко това ще доведе до вечери и приеми. И за да не излезе, че повтарям с повече разкош всичко това, а да имам заслугата, че съм ги изпреварил, реших да покана в лятната си къща в Отьой господин и госпожа Данглар и господин и госпожа дьо Вилфор. Ако покана на тази вечеря и вас заедно с господин графа и госпожа графиня дьо Морсер, няма ли да заприлича, че сме се събрали на сватбено тържество или поне няма ли да се стори така на госпожа графиня дьо Морсер, особено ако господин Данглар ми направи честта да доведе и дъщеря си? Тогава майка ви ще ме намрази, а пък аз не желая по никакъв начин такова нещо, напротив, държа — и ви моля да й повтаряте това при всяка възможност — да оставя най-добър спомен у нея.

— Наистина ви благодаря, графе — каза Морсер, — че сте така откровен с мене и съм съгласен да не ме поканите. Вие казвате, че

държите да оставите най-добър спомен в съзнанието на майка ми, която има само най-добри впечатления от вас.

— Така ли мислите? — запита заинтересовано Монте Кристо.

— О! Уверен съм. Когато си отидохте миналия ден, цял час приказвахме за вас; но да се върна към сегашния ни разговор! Е, добре! Ако майка ми научи това внимание от ваша страна — а пък аз ще си позволя да ѝ го кажа, — убеден съм, че ще ви бъде безкрайно признателна. Вярно е, че баща ми ужасно ще се разгневи.

Графът се разсмя.

— Добре! — заяви той. — Знаете вече всичко. Но, според мене, ще се разгневи не само баща ви; господин и госпожа Данглар ще ме сметнат за крайно невъзпитан човек. Те знаят, че ние сме доста близки, че вие сте дори първият ми познат в Париж, а няма да ви видят у дома ми; и ще ме запитат защо не съм ви поканил. Затова се погрижете поне да си намерите предварително някакво приемливо задължение, като ми го съобщите навреме с писъмце. Нали знаете, пред bankerите важат само писмени документи.

— Мога да направя нещо по-хубаво, господин графе — отвърна Албер. — Майка ми иска да отиде малко на море. За кой ден е определена вечерята у вас?

— За събота.

— Днес е вторник, отлично; утре вечер заминаваме; в други ден сутринта ще бъдем в Трепор. Знаете ли, господин графе, че сте очарователен, като давате възможност на хората да се нареждат, както желаят!

— Аз ли? Вие наистина ме смятате за по-добър, отколкото съм; искам чисто и просто да ви бъда приятен, нищо повече.

— От коя дата са поканите ви?

— От днес.

— Добре. Аз тичам още сега у господин Данглар и съобщавам, че утре сутринта заминавам от Париж с майка си. Не съм ви виждал; следователно не зная нищо за вечерята ви.

— Ех, че сте луд! Ами нали господин Дебре ви видя тук?

— О, наистина!

— Ще кажете, напротив, че сме се видели и аз лично съм ви поканил, но вие сте отговорили, че не можете да дойдете на вечерята, защото заминавате за Трепор.

— Решено! А сега ще дойдете ли да видите майка ми, преди да заминем?

— Малко мъчно ще бъде; освен това ще попадна всред приготовленията ви за заминаването.

— Може да направите нещо по-добро; досега бяхте очарователен, а така ще станете божествен.

— Какво трябва да направя, за да стигна до това съвършенство?

— Какво трябва да направите ли?

— Да, питам ви.

— Днес сте свободен като птичка; елате да вечеряте у мене: ще бъдем съвсем сами — вие, майка ми и аз. Вие едва зърнахте майка ми; така ще я видите по-отблизо. Тя е забележителна жена и аз съжалявам само за едно — че няма друга като нея, двадесет години по-млада; тогава веднага, би имало, уверявам ви, и графиня, и виконтеса дьо Морсер. Баща ми няма да видите; тази вечер е в комисия и ще вечеря у пазителя на кралския печат. Вие сте видели целия свят и ще ни разкажете приключенията си; ще ни разправите историята на хубавата гъркиня, дошла миналата вечер в операта с вас; интересно, че я наричате робиня, а се отнасяте с нея като с княгиня; ще говорим на италиански, на испански. Хайде, приемерте; мама ще се радва.

— Хиляди благодарности — отговори графът; — поканата е много мила и аз дълбоко съжалявам, че не мога да я приема. Не съм свободен, както мислите — напротив, имам много важна среща.

— О, внимавайте, току-що научих от вас как, когато става дума за вечеря, човек може да се отърве от неприятна покана. Искам доказателство. Аз не съм за щастие банкиер като господин Данглар; но предупреждавам ви, че съм недоволен като него.

— Ще ви го дам — отвърна графът.

И позвъни.

— Хм! — промълви Морсер. — За втори път отказвате да вечеряте с майка ми. Това е вече предубеждение, графе.

Монте Кристо потрепера.

— Сам не вярвате в това, което казвате! — отвърна той. — Но ето и доказателството.

Батистен влезе и се изправи очаквателно до вратата.

— Не бях предупрежден за вашето посещение, нали?

— Боже мой! Вие сте толкова необикновен човек, та не бих гарантирал дали е така.

— Най-малко не можех да отгатна, че ще ме поканите на вечеря.

— Това вече е вероятно.

— Добре! Слушайте, Батистен... Какво ви казах тази сутрин, когато ви повиках в кабинета си?

— Да не пускам никого след пет часа.

— После?

— О! Господин графе!... — промълви Албер.

— Не, не, искам непременно да се отърва от тази слава на тайнственост, която сте ми създали, драги виконте. Прекалено мъчно е да играете постоянно ролята на Манфред. Аз искам да живея в стъклен дом. После... продължавайте, Батистен.

— После, да пусна само господин майор Бартоломео Кавалканти и сина му.

— Чувате ли, господин майор Бартоломео Кавалканти, човек от най-старинната италианска аристокрация, за когото Данте си е дал труд да пише родословното му дърво... Помните ли или не помните, в десетата песен на Ада; а освен това и сина му, очарователен младеж, почти на вашата възраст, виконте, със същата титла, дошъл да се представи в парижкото общество с милионите на баща си. Майорът ще ми доведе тази вечер сина си, малкия контино, както казваме в Италия. Ще ми го повери. И аз ще го изтикам напред, ако има някакви качества. Ще ми помогнете, нали?

— Разбира се! Отдавнашен познат ли ви е този майор Кавалканти? — попита Албер.

— Ни най-малко; той е достоен благородник, много учтив, много скромнен, мълчалив, от тия, които срещате често в Италия; изпаднали потомци на древни родове. Виждал съм го много пъти, във Флоренция, в Болоня, в Лука, и той ме предупреди за пристигането си. Познатите, с които сте поддържали връзка при пътувания, стават възискателни; искат навсякъде да им засвидетелствувате приятелство, каквото сте проявили веднъж случайно; като че културният човек, готов да прекара един час с кого ли не, не го върши винаги с някаква задна мисъл! Добрият майор Кавалканти ще види отново Париж, който е видял само на минаване, по време на империята, когато ходил да мръзне в Москва. Ще го нагостя както трябва, той ще ми повери сина си; аз ще му

обещая да бдя над него, ще оставя младежа да върши, каквито лудории пожелае, и работата ще се нареди.

— Чудесно! — заяви Албер. — Виждам, че сте отличен ментор. И така, довиждане, ние ще се върнем в неделя. Да не забравя, имам вест от Франц.

— О, така ли? — изненада се Монте Кристо. — Все тъй ли му е приятно в Италия?

— Струва ми се, да; но съжалява за вас. Казва, че вие сте били слънцето на Рим и без вас там било мрачно, Не знам дори дали не пишеше, че валяло.

— Значи вашият приятел Франц е променил мнението си за мене?

— Напротив, продължава да ви смята за невероятно фантастичен; затова именно съжалява за вас.

— Очарователен младеж — отвърна Монте Кристо, — към когото изпитах истинска симпатия още първата вечер, когато го видях; той търсеше къде да се нахрани и бе така любезен — да приеме поканата ми. Син е на генерал д'Епине, струва ми се?

— Точно така.

— Същият, който е бил така недостойно убит в 1815?

— От бонапартистите.

— Именно! Обичам го наистина! Няма ли и за него някакви планове за женитба?

— Да, има; той ще трябва да се ожени за госпожица дьо Вилфор.

— Наистина ли?

— Колкото аз трябва да се оженя за госпожица Данглар — отвърна Албер със смях.

— Смях ви е...

— Да.

— Защо?

— Смях ме е, защото ми се струва, че и там виждам толкова желание за брак, колкото има между госпожица Данглар и мене. Но, драги графе, ние сме се разприказвали за жени, както жените говорят за мъже. А това е непростимо!

Албер стана.

— Отивате ли си?

— Хубав въпрос! От два часа ви досаждам, а вие сте така любезен да ме питате отивам ли си! Наистина, графе, вие сте най-учтивият човек на земята! А как е дресирана прислугата ви! Особено господин Батистен! Никога не съм имал такова нещо. Моите подражават сякаш до един на прислужниците в театър „Франсе“, които трябва да изрекат само по една дума, но затова пък я казват винаги на авансцената. Ако решите някога да се отървете от господин Батистен, моля да бъде предпочетен при настаняването му другаде.

— Дадено, виконте.

— Не само това, почакайте: предайте почитанията ми на вашия мълчалив италианец, господаря Кавалканти деи Кавалканти; и ако той пожелае случайно да задоми сина си, намерете му някоя много богата наследница, аристократка поне по майчина линия и най-малко баронеса по бащина. Аз ще ви помогна в това.

— О, о! — отвърна Монте Кристо. — Дотам ли стигнахте?

— Да.

— Човек наистина не бива да се зарича за нищо.

— О! Графе! — извика Морсер. — Да знаете каква услуга ще ми направите и как ще ви обикна стократно повече, ако благодарение на вас си остана ерген поне за десет години още.

— Всичко е възможно — отвърна сериозно Монте Кристо.

След като се сбогува с Албер, той се прибра в своето отделение и удари три пъти звънчето. Яви се Бертучо.

— Господин Бертучо — каза графът, — съобщавам ви, че в събота давам прием в Отьой.

Бертучо леко трепна.

— Добре, господине — отвърна той.

— Разчитам на вас — продължи графът — всичко да бъде приготвено както трябва. Къщата е много хубава или поне може да стане много хубава.

— За да стане това, трябва всичко да се смени, господин графе, защото тапетите са извехтели.

— Сменете ги тогава с изключение на тия в спалнята с червената дамаска; нея ще оставите точно така, както е сега.

Бертучо се поклони.

— Няма да променяте нищо и в градината; но с двора правете каквото искате; ще ми бъде дори приятно, ако не могат да го познаят.

— Ще направя всичко по силите ми, за да задоволя господин графа; но бих бил все пак по-спокоен, ако господин графът ми кажеше намеренията си за вечерята.

— Вие Наистина се чувствувате съвсем объркан и напласен, откакто дойдохме в Париж, драги господин Бертучо, не ме ли познавате вече?

— Ваше превъзходителство би могъл да ми каже поне кои са поканените!

— Сам не зная още, а на вас не ви е потребно да знаете. Лукул ще вечеря с Лукул, нищо повече.

Бертучо се поклони и излезе.

---

[1] *Байар* — прочут френски пълководец, наричан безстрашния и безукорен рицар (1473–1524). Б.пр. ↑

[2] *Дю Геклен* — прочут френски рицар от Стогодишната война (1320–1380). Б.пр. ↑

[3] *Пусен* (Никола) — френски художник, родоначалник на класическата живопис във Франция (1594–1665). Б.пр. ↑

[4] За пари и светост се вярва на половина от половината. Б.пр. ↑

[5] Игра на карти. Б.пр. ↑

[6] Пародия на френската поговорка — дните се следват, но не си приличат. Б.пр. ↑

[7] *Габриела д'Естре* — фаворитка на Анри IV (1573–1599). Б.пр. ↑

LV. МАЙОР КАВАЛКАНТИ

Нито графът, нито Батистен излъгаха, като съобщиха пред Морсер за посещението на майора от Лука, послужило на Монте Кристо за предлог да отклони поканата за вечеря.

Часовникът току-що бе ударил седем и Бертучо — съгласно получената заповед — бе заминал отпреди два часа за Отъой, когато пред входа на дома спря екипаж, който побърза да избяга почти засрамено, щом остави пред вратата един мъж на около петдесет и две години, в зелен редингот с черни брандебурги, които са сякаш вечно на мода в Европа. Широк панталон от синьо сукно, доста чисти ботуши, макар и не много добре лъснати и с прекалено дебели подметки, ръкавици от шведска кожа, нещо като стражарска фуражка, черна яка с бяла везба по края, която можеше да мине за затворническа халка, ако притежателят ѝ не бе я сложил по собствена воля — такъв беше живописният костюм на лицето, което позвъни на външната врата и запита дали граф дьо Монте Кристо живее на № 30, Шанз Елизе, и след утвърдителния отговор на вратаря затвори желязната врата, преди да тръгне към входната площадка.

Малката кокалеста глава на тоя мъж, посивелите коси, гъстите сиви мустаци позволиха на Батистен да го познае веднага; той беше осведомен за отличителните белези на госта и го чакаше пред хола. Щом майорът произнесе името си пред школувания прислужник, Монте Кристо бе предупреден за пристигането му.

Чужденецът бе въведен в най-скромния салон. Графът го чакаше и тръгна засмяно към него.

— Добре дошли, драги господине — каза той. — Чаках ви.

— Наистина ли ваше превъзходителство ме е очаквал? — запита италианецът.

— Да, бях предупреден, че ще пристигнете днес в седем часа.

— Бяхте предупреден за пристигането ми?

— Точно така.

— О, толкова по-добре. Признавам, че се страхувах да не са забравили тази предпазна мярка.

— Каква предпазна мярка?

— Да ви предупредят. О, не са.

— Убеден ли сте, че не се мамите?

— Убеден съм.

— Именно мене ли ваше превъзходителство очаква днес в седем часа?

— Именно вас. Впрочем да проверим.

— О, щом сте ме чакали — отвърна италианецът, — не си струва трудът.

— Напротив, напротив! — каза Монте Кристо.

Италианецът като че се поразтревожи.

— И така — започна Монте Кристо, — вие сте маркиз Бартоломео Кавалканти, нали?

— Точно така — повтори зарадваният италианец — Бартоломео Кавалканти.

— Бивш австрийски майор?

— Майор ли бях? — попита плахо бившият военен.

— Да — отвърна Монте Кристо, — майор сте били. Така наричат във Франция чина, който сте имали в Италия.

— Добре — заяви италианецът, — напълно съм съгласен, нали разбирате...

— Освен това не идвате тук по собствен почин — продължи Монте Кристо.

— Разбира се.

— Изпратен сте.

— Да.

— От прекрасния абат Бузони, нали?

— Именно! — извика радостно майорът.

— И носите писмо?

— Ето го.

— Е, дявол да го вземе! Виждате ли? Дайте го.

Монте Кристо взе писмото, отвори го и го прочете.

Майорът гледаше графа, облещените му очи шареха навред из жилището, но постоянно се връщаха към собственика.

— Точно така... милият абат! „Майор Кавалканти, почтен патриций от Лука, потомък на флорентинските Кавалканти — продължи да чете Монте Кристо — с половин милион годишен доход.“

Монте Кристо вдигна очи над хартията и се поклони.

— Половин милион! — повтори той. — Гледай ти!

Драги господин Кавалканти!

— Пише ли половин милион? — попита италианецът.

— Пише, черно на бяло: и така трябва да е, защото абат Бузони е човек, който познава отлично състоянието на всички европейски богаташи.

— Добре, да бъде половин милион — съгласи се гостът; — но, честно слово, не вярвах да е чак дотам.

— Защото управителят ви краде; какво да се прави, драги господин Кавалканти, без това не може!

— Добре, че ме осведомихте — отвърна сериозно италианецът, — ще изгоня този негодник.

Монте Кристо продължи:

— „Комуто само едно нещо не достига, за да бъде щастлив.“

— Боже мой, да, само едно! — въздъхна италианецът.

— „Да намери любимия си син.“

— Любимия си син!

— „Отвлечен още като дете от някой враг на благородното семейство, или пък от цигани.“

— На пет години беше, господине — добави бащата, като въздъхна дълбоко и вдигна очи към небето.

— Горкият баща! — промълви Монте Кристо. И продължи: — „Аз му възвърнах надеждата и живота, господин графе, като му съобщих, че можете да му помогнете да намери своя син, когато напразно търси от петнадесет години.“

Италианецът го погледна с неизразима тревога.

— Мога — отговори Монте Кристо.

Майорът се поизправи на стола си.

— О! — възкликна той. — Писмото е значи вярно докрай?

— Съмнявах те ли се, драги господин Бартоломео?

— Никога! Как ще се съмнявам! Сериозен човек с духовен сан като абат Бузони не би си позволил никаква шега; но вие не сте прочели още всичко, ваше превъзходителство.

— Ах, да, вярно — каза Монте Кристо, — има и послепис.

— Да — повтори италианецът, — има... и... послепис.

— „За да не създавам на майор Кавалканти затруднението да прехвърля суми у банкера си, изпращам му запис от две хиляди франка за пътни разноски, а при вас му откривам кредит от четиридесет и осем хиляди франка, които ми дължите.“

Майорът следеше с видима тревога четенето на този послепис.

— Добре! — се задоволи да каже графът.

— Каза „добре“ — промълви италианецът. — Значи... господине... — започна той.

— Значи?... — запита Монте Кристо.

— Значи послеписа...

— Какво послеписа?

— Приемате го така, както и останалото съдържание на писмото?

— Разбира се. Ние с абат Бузони имаме общи сметки. Не зная дали му дължа точно четиридесет и осем хиляди франка, но между нас няколко хиляди повече или по-малко нямат значение. Изглежда, че вие сте отдавали голямо значение на този послепис, драги господин Кавалканти?

— Признавам — отговори италианецът, — че като имах пълна вяра в подписа на абат Бузони, аз не се запасих с никакви други средства: и ако се случеше този източник да ми бъде отказан, щях да се озова в голямо затруднение в Париж.

— Нима човек като вас може да изпадне някъде в затруднение?
— засмя се Монте Кристо. — Хайде де!

— Ей богу, като не познавам никого — промълви гостът.

— Но вас пък ви познават.

— Да, познават ме, така че...

— Доизкажете се, драги господин Кавалканти!

— Така че ще ми дадете тия четиридесет и осем хиляди франка?

— При първо поискване.

Майорът продължаваше да се блещи.

— Но седнете, моля ви се! — каза Монте Кристо. — За какво мисля наистина и аз... от четвърт час ви държа прав.

— Моля, не се тревожете.

Майорът дръпна едно кресло и седна.

— А сега — предложи графът — какво бихте желали да вземете: чаша херес, порто, аликанте?

— Аликанте, щом сте толкова любезен; това е любимото ми вино.

— Имам чудесно. С бисквити, нали?

— С бисквити, щом така желаете.

Монте Кристо позвъни; яви се Батистен. Графът пристъпи към него:

— Е-е? — попита тихо той.

— Момъкът дойде — отвърна по същия начин камериерът.

— Добре; къде го поканихте?

— В синия салон, както заповяда ваше превъзходителство.

— Чудесно. Донесете аликанте и бисквити.

Батистен излезе.

— Просто ми е съвестно, че ви създавам толкова труд — каза италианецът.

— Моля ви се! — отвърна Монте Кристо.

Батистен се върна с чаши, вино и бисквити.

Графът напълни едната чаша, а в другата наля само няколко капки от рубиновата течност в бутилката, обвита в паяжини и с всички други белези, доказващи възрастта на виното много по-сигурно, отколкото бръчките издават старостта на човека.

Майорът не сгреши в избора — взе пълната чаша и една бисквита.

Графът заповяда на Батистен да остави таблата близо до госта, който отначало само близна виното, после премигна от удоволствие и потопа внимателно бисквитата в чашата.

— И така, господине — започна Монте Кристо, — вие сте живели в Лука, били сте богат, благородник сте, радвали сте се на всеобща почит, имали сте всичко, което може да направи човека щастлив.

— Всичко, ваше превъзходителство — отвърна майорът, като налапваше бисквита, — абсолютно всичко.

— И само едно нещо липсваше за пълното ви щастие?

— Само едно — повтори италианецът.

— Да намерите детето си?

— О, да — промълви майорът и си взе втора бисквита; — но това вече страшно ми липсваше.

Достойният баща вдигна очи към небето и направи усилие да въздъхне.

— Да се разберем, господин Кавалканти — каза Монте Кристо, — какъв беше този син, за когото толкова много съжалявате? Защото бях чувал, че не сте се женили?

— Така смятаха хората, господине — започна майорът. — Аз сам дори...

— Да — прекъсна го Монте Кристо, — вие сам сте затвърдявали този слух. Някакъв младежки грях, който сте искали да скриете от всички.

Италианецът се поизправи с най-спокойно и достойно изражение, а в същото време наведе скромно поглед било за да запази самообладание, било за да помогне на въображението си, като поглеждаше изпод вежди графа, който се усмихваше с все същото благосклонно любопитство.

— Да, господине — каза майорът, — исках да скрия от всички това прегрешение.

— Не заради себе си — допълни Монте Кристо, — защото един мъж стои над тия неща.

— О, не за себе си, разбира се — усмихна се и поклати глава гостът.

— Но заради майката — продължи графът.

— Заради майката! — извика италианецът, като си взе трета бисквита. — Заради горката му майка!

— Пийнете, драги господин Кавалканти — наля му Монте Кристо втора чаша аликанте; — задушавате се от вълнение.

— Заради горката му майка! — повтори италианецът, като се опитваше да разбере дали волята може да въздействува на слъзните жлези и да овлажни крайчеца на окото му с една неискрена сълза.

— Която е била от едно от първите италиански семейства, струва ми се?

— Патрицианка от Фиезоле, господин графе, патрицианка от Фиезоле!

— И се именуваше?

— Искате да знаете името ѝ?

— Боже мой! — заяви Монте Кристо. — Излишно е да ми го казвате: аз го зная.

— Господин графът знае всичко — поклони се италианецът.

— Олива Корсинари, нали?

— Олива Корсинари!

— Маркиза?

— Маркиза!

— И накрай вие все пак сте се оженили за нея въпреки противопоставянето на семейството?

— Да, най-после се ожених.

— И — продължи Монте Кристо — ми носите редовните документи?

— Какви документи? — попита гостът.

— Ами свидетелството за брак с Олива Корсинари и акт за раждане на детето.

— Акт за раждане на детето ли?

— Акт за раждане на сина ви Андреа Кавалканти; Андреа се казваше, нали?

— Мисля, че така беше — отвърна италианецът.

— Как „мислите“?

— Боже мой, не смея да твърдя; толкова отдавна го загубих.

— Правилно — каза Монте Кристо. — Но имате всички документи, нали?

— Господин графе, с голямо съжаление ви съобщавам, че като не бях предупреден да се снабдя с всички тия книжа, пропуснах да ги взема със себе си.

— Ах, дявол да го вземе! — промълви Монте Кристо.

— Толкова ли са потребни?

— Необходими са.

Италианецът се почеса по челото.

— Ах!... Per Vasso^[1]! Необходими значи!

— Разбира се; ами ако тук изникнат някакви съмнения за редовността на брака ви, за това, законно ли е детето?

— Правилно — отвърна италианецът, — може да възникнат съмнения.

— А това ще бъде неприятно за младежа.

— Ще бъде гибелно.

— По този начин може да пропусне някоя блестяща женитба.

— Орессато^[2]!

— Виждате ли, във Франция е много строго; не е достатъчно, както в Италия, да намерите някой свещеник и да му кажете: „Обичаме се, венчайте ни“. Във Франция съществува граждански брак, а за да сключите граждански брак, са необходими документи за самоличност.

— Ето къде е бедата, аз нямам такива документи.

— За щастие аз ги имам — заяви Монте Кристо.

— Вие ли?

— Да.

— Имате ги?

— Да, имам ги.

— Я гледайте! — каза италианецът, който съзираше, че целта на пътешествието му може да пропадне поради липсата на документите и се боеше да не би това да затрудни получаването на четиридесет и осемте хиляди франка — Гледайте какво щастие! Да — повтори той, — какво щастие! Защото аз не се сетих за тая работа.

— То се знае! Предполагам, че не сте се сетили; човек не може да се сети за всичко. Но абат Бузони се бе сетил за щастие вместо вас.

— Я вижте, милият абат!

— Той е предвидлив човек.

— Несравним човек! — заяви италианецът. — И ви ги изпрати?

— Ето ги.

Италианецът скръсти възхитено ръце.

— Вие сте се венчали за Олива Корсинари в черквата „Санта Паолина“ в Монте Катини; ето ви свидетелство от свещеника.

— Да, наистина! — загледа го смаяно майорът.

— А ето и кръщелното свидетелство на Андреа Кавалканти, издадено от кюрето в Саравеца.

— Всичко е наред — заяви майорът.

— Вземете сега тия документи, които не ми трябват; ще ги предадете на сина си, да ги пази грижливо.

— Разбира се!... Ако ги загуби... тогава — продължи италианецът — ще трябва да пишем из ония места и ще мине много време, докато ни пратят други.

— Мъчно ще бъде наистина — потвърди Монте Кристо.

— Почти невъзможно — отвърна италианецът.

— Много се радвам, че разбирате ценността им.

— Смятам, че са безценни.

— А сега — започна Монте Кристо, — колкото се отнася до майката на момъка?...

— Колкото се отнася до майката на момъка... — повтори неспокойно майорът.

— Искам да кажа, маркиза Корсинари?

— Боже мой! — възкликна италианецът, който усещаше как мъчнотиите започват да никнат под нозете му. — Нима ще имаме нужда и от нея?

— О, не, господине — отвърна Монте Кристо; — впрочем тя не е ли...

— Да, да — побърза да потвърди майорът. — Тя...

— Е платила вече своята дан на природата?...

— Уви, да! — отвърна живо италианецът.

— Научих — продължи Монте Кристо; — починала е преди десет години.

— Още я оплаквам, господине — каза майорът, като извади от джоба си кърпа на квадрати и изтри последователно първо лявото, после дясното си око.

— Какво да се прави — промълви Монте Кристо. — Всички сме смъртни. А сега, виждате ли, драги господин Кавалканти, излишно е да се разправя във Франция, че сте били разделени от сина си цели петнадесет години. Тия приказки за цигани, които отвлечат деца, не са на мода тук. Просто сте го изпратили да се учи в провинцията и желаете сега да довърши образованието си в парижкото общество. Затова сте напуснали Виареджо, гдето живеете, след като е починала съпругата ви. Това стига.

— Така ли мислите?

— Разбира се.

— Съгласен съм тогава.

— Ако се чуе нещо за тази раздяла...

— Да, наистина! Какво ще кажа?

— Че някакъв коварен възпитател, подкупен от врагове на семейството ви...

— На Корсинарите ли?

— Разбира се... е отвлякъл детето, за да се прекрати родът ви.

— Правилно; то е единственият ми син.

— А сега, след като уредихме всичко и освежените ви спомени няма да ви изиграят лоша игра, сигурно отгатвате, че съм ви подготвил една изненада?

— Приятна ли? — попита гостът.

— О! — заяви Монте Кристо: — Виждам, че бащино око и сърце не се мами.

— Хм! — промълви майорът.

— Някой си е позволил да издаде тайната или по-точно вие сте отгатнали, че той е тук.

— Кой да е тук?

— Детето ви, синът ви, вашият Андреа.

— Отгатнах — отвърна най-безстрастно италианецът; — тук е значи?

— Да, тук е! — отвърна Монте Кристо. — Камериерът, който влезе преди малко, ме предупреди, че е пристигнал.

— А! Отлично! Отлично! — извика майорът, като притискаше при всяко възклицание брандебургите на редингота си.

— Драги господине — каза Монте Кристо, — разбирам напълно вълнението ви и ще трябва да ви дам време да се съвземете; а искам да подготвя и младежа за тази толкова желана среща, защото предполагам, че той я очаква също тъй нетърпеливо, както и вие.

— Така мисля и аз — отвърна Кавалканти.

— Добре; след четвърт час сме при вас.

— Значи ще ми го доведете? Ще бъдете така добър лично да ми го представите?

— Не, не желая да се вмъквам между бащата и сина; ще бъдете сами, господин майор; но бъдете спокоен, дори ако гласът на кръвта не заговори, не ще бъде възможно да се измамите: той ще влезе през тази врата. Хубав рус младеж, малко прекалено рус може би, с много внимателни обноски; сам ще видите.

— Да не забравя — започна майорът, — както знаете, аз нося лично със себе си само двете хиляди франка, които добрият абат Бузони бе наредил да ми предадат. От тях харчих по пътуването и...

— И се нуждаете от пари... съвършено правилно, драги господин Кавалканти! Ето ви, за да открием сметката, осем банкноти по хиляда франка.

Очите на майора светнаха като въглени.

— Оставам да ви дължа още четиридесет хиляди франка — добави Монте Кристо.

— Желаели ваше превъзходителство разписка? — запита майорът, като прибра банкнотите във вътрешния джоб на редингота си.

— Защо ми е? — каза графът.

— За да се отчетете пред абат Бузони.

— Добре, ще ми дадете обща разписка, като получите и останалите четиридесет хиляди франка. Между почтени хора такива предпазни мерки са излишни.

— Да, вярно — потвърди майорът, — излишни са между почтени хора.

— А сега още една дума, маркизе.

— Кажете.

— Позволявате да ви направя една малка препоръка, нали?

— То се знае! Дори желая.

— Не ще бъде зле, ако се откажете от този редингот.

— Така ли? — отвърна майорът, като погледна почти с удоволствие дрехата си.

— Да, такава нещо може би се носи още във Виареджо, но в Париж такъв костюм, колкото и да е елегантен, отдавна вече не е на мода.

— Жалко — каза италианецът.

— О, ако държите толкова много на него, ще си го облечете пак, когато си заминете.

— А какво ще нося тук?

— Каквото намерите в сандъците си.

— В какви сандъци? Аз имам само един куфар.

— Който е пътувал с вас. Защото имало ли е смисъл да се товарите с багаж? Всеки бивш военен обича да пътува леко.

— И тъкмо затова...

— Но вие сте предвидлив човек и сте изпратили сандъците предварително. Те са пристигнали вчера в хотел де Пренс, на улица Ришельо. Там сте си запазили квартира.

— И в сандъците...

— Предполагам, че сте казали на камериера си да сложи всичко, каквото ще ви дотрябва: и цивилно, и военно облекло. При големи

тържества ще се явяват във военна униформа, така е по-подходящо. Не забравяйте и ордените. Във Франция им се смеят, но все пак ги носят.

— Много добре, много добре, много добре! — заяви майорът, който изпадаше от едно смайване в друго.

— А сега — продължи Монте Кристо, — след като сърцето ви се укрепи пред силните възмущения, пригответе се, драги господин Кавалканти, да се видите отново със сина си Андреа.

И като се поклони изискано на възхитения, превъзнесен италианец, Монте Кристо изчезна зад завесата.

---

[1] *Per Vasso* — Бакхус: бог на виното, по смисъл тук — дявол да го вземе! Б.пр. ↑

[2] *Oreccato!* (итал.) — Жалко! Б.пр. ↑

LVI. АНДРЕА КАВАЛКАНТИ

Граф дьо Монте Кристо отиде в съседната стая, наречена от Батистен синия салон, гдето току-що бе влязъл един младеж с твърде волно държане, доста добре облечен, изхвърлен преди половин час от един кабриолет пред вратата на къщата. Батистен го позна без мъка: това беше същият висок рус младеж с червеникава брада, черни очи и бяло-румено лице, който му бе описан от графа.

Когато Монте Кристо влезе в салона, момъкът се бе изтегнал нехайно на един диван и шибаше разсеяно ботуша си с бастунче със златна дръжка.

Щом забеляза графа, той побърза да стане.

— Господин граф дьо Монте Кристо, нали?

— Да, господине — отвърна графът. — А пък аз имам честта, струва ми се, да говоря на господин виконт Андреа Кавалканти?

— Виконт Андреа Кавалканти — повтори младежът и се поклони без никакво стеснение.

— Трябва да имате препоръчително писмо до мене? — запита Монте Кристо.

— Не ви го споменах само заради подписа, който ми се стори малко странен.

— Синдбад моряка, нали?

— Именно. Но тъй като не съм чувал за друг Синдбад освен за онзи от Хиляда и една нощ...

— Този е негов потомък; много богат мой приятел, ексцентричен, почти луд англичанин, чието истинско име е лорд Уилмор.

— А! Сега вече разбирам — заяви Андреа. — Работата се свързва чудесно. Това е същият англичанин, с когото се запознах... в... Да, чудесно!... На услугите ви, господин графе.

— Ако това, което ми правите честта да ми кажете, е вярно — отвърна усмихнато графът, — надявам се, че ще бъдете така добър да ми дадете някои сведения за себе си и семейството си.

— С готовност, господин графе — отговори момъкът със словоохотливост, която доказваше колко солидна памет има. — Аз съм, както вече споменахте, виконт Андреа Кавалканти, син на майор Бартоломео Кавалканти, потомък на Кавалканти, вписани в златната книга на Флоренция. Семейството ни, макар и все още много богато — баща ми има половин милион годишна рента, — е преживяло много нещастия, а пък аз самият, господин графе, бях отвлечен още пет-шест годишен от един коварен възпитател; така че от петнадесет години насам не съм виждал баща си. Откакто съм съзнателен човек, откакто съм свободен и господар на действията си, все го търся, но напразно. Докато най-последно това писмо на вашия приятел Синдбад моряка ми извести, че баща ми е в Париж и ми разрешава да се обърна за сведения към вас.

— Това, което току-що ми разправихте, господине, е много интересно — заяви графът, като гледаше с мрачно задоволство това безочливо лице със сатанинска красота — и вие сте сторили много добре, че сте се съобразили напълно с поканата на Синдбад моряка. Защото баща ви е наистина тук и ви чака.

Още откакто бе влязъл в салона; графът не изпускаше из очи младежа, възхитил се бе от уверения поглед и сигурния глас; но при това така прости думи: *баща ви е наистина тук и ви чака*, младият Андреа подскочи и извика:

— Баща ми? Баща ми тук?

— Разбира се — отвърна Монте Кристо. — Баща ви майор Бартоломео Кавалканти.

Ужасът, изписан по лицето на младежа, изчезна почти веднага.

— О, да, вярно, майор Бартоломео Кавалканти. Значи, графе, този мил баща е тук?

— Да, господине. Ще добавя дори, че току-що се разделих с него, трогнат от историята, която той ми разказа за своя любим и отдавна загубен син: страданията, страховете и надеждите му по този повод биха могли наистина да съставят трогателна поема. Най-последно един ден получил съобщение, че похитителите на сина му са готови да го върнат или да посочат къде се намира срещу една доста голяма сума; но нищо не спряло този предан баща; сумата била изпратена на приемонтската граница заедно с готов паспорт за Италия. Вие сте били в Южна Франция, струва ми се.

— Да, господине — отговори с доста голямо затруднение Андреа. — Да, бях в Южна Франция.

— В Ница е трябвало да ви чака кола?

— Точно така, господине; тя ме отведе от Ница в Генуа, от Генуа в Торино, от Торино в Шамбери, и от Шамбери в Пон-де-Бовоазен и от Пон-де-Бовоазен в Париж.

— Чудесно! Той все се надявал да ви срещне, защото се движел по същия път; затова именно го набелязал през тия градове.

— Само че — заяви Андреа — дори ако милият ми баща ме бе срещнал, съмнявам се дали щеше да ме познае; променил съм се малко, откакто не ме е виждал.

— О! Гласът на кръвта... — възрази Монте Кристо.

— Да, вярно — потвърди младежът, — не се сетих за гласа на кръвта.

— Сега — продължи Монте Кристо — маркиз Кавалканти се тревожи само от едно нещо — какво сте правили, когато сте били далеко от него; как са се държали към вас похитителите; дали са проявявали дължимото уважение към името ви; дали най-после от преживените морални страдания, стократно по-тежки от физическите, не е била засегната някоя от дарбите, с които природата така щедро ви е надарила, и дали смятате, че ще можете отново да заемете и да поддържате в обществото мястото, което ви се пада.

— Господине — промърмори лекомисленият младеж, — надявам се, че някакви неверни приказки...

— Аз чух за пръв път името ви от моя приятел, филантропа Уилмор. Научих, че ви е открил при твърде неприятни за вас обстоятелства, не зная какви и не го разпитвах; не съм любопитен. Нещастията ви го бяха затрогнали, трябва да сте били следователно интересен. Каза ми, че искал да ви възвърне в обществото положението, което сте загубили, че ще потърси и намери баща ви; потърсил го е и, както изглежда, го е намерил, щом баща ви е тук; най-после вчера ме предупреди за пристигането ви и ми даде още някои указания за паричното ви състояние: нищо повече. Зная, че моят приятел Уилмор е чудак, но тъй като той е същевременно сигурен човек, богат като златна мина и следователно може да си позволява своеволия, които няма да то разорят, обещах да изпълня нарежданията му. Сега, господине, не се засягайте от въпроса ми: аз ще бъда

задължен донякъде да ви ръководя и бих желал да зная дали бедите, които са ви сполетели въпреки волята ви и ни най-малко не намаляват уважението ми към вас, не са ви отчуждили от обществото, гдето вашето богатство и име са ви осигурявали почетно място.

— Господине — отвърна младежът, като си възвърна самочувствието, докато графът говореше, — бъдете спокоен в това отношение: похитителите, които ме отнеха от баща ми с цел да ме продадат по-късно на него, както и постъпиха, бяха сметнали, че за да могат да получат добра цена, трябва да запазят всичките ми лични достойнства и дори да ги увеличат, ако е възможно; така че аз получих доста добро образование; и тия крадци на деца се държаха с мене почти така, както са се държали в Мала Азия с робите от които господарите им са искали да създадат граматисти, лекари, философи, за да ги продадат по-скъпо на пазара в Рим.

Монте Кристо се усмихна със задоволство: не бе очаквал, както изглежда, толкова от господин Андреа Кавалканти.

— Освен това — продължи момъкът — дори ако ми липсва известен опит или по-скоро навик да се движа в общество, предполагам, че хората ще бъдат така снисходителни да ги извинят, като имат предвид при какви обстоятелства съм се родил и израснал.

— Чудесно! — отвърна небрежно Монте Кристо. — Ще постъпвате, както намерите за добре, виконте, защото вие сте си господар и тия неща засягат само вас; аз ви давам думата си, че никога не ще спомена нещо за тия приключения; вашата история е цял роман, а обществото, което обича романите в жълта подвързия, се съмнява, необяснимо защо, от подвързаните в жива кожа, дори ако са позлатени като вас. Ето затруднението, което си позволявам да ви посоча, господин виконте. Щом разкажете някому вашата трогателна история, тя ще се разчуе съвършено преиначена. Ще бъдете принуден да се представяте за някакъв Антони^[1], а времето на тая порода е вече минало. Може би ще се интересуват от вас от любопитство, но не всеки обича да е обект на наблюдения и прицел на приказки. То може да ви стане и досадно.

— Мисля, че имате право, господин графе — отвърна младежът, като пребледня неволно под неумолимия поглед на Монте Кристо; — това е наистина твърде неприятно.

— Но не бива и да прекалявате в това отношение — продължи Монте Кристо: — защото, за да избегне грешка, човек би извършил в такъв случай лудост. Не — вие трябва да си изготвите съвсем прост план за поведение; а интелигентен човек като вас ще възприеме този план много лесно, защото е напълно съобразен с интересите ви: ще трябва да опровергавате с делата си и с почтени приятелства всички малко тъмни страни от миналото ви.

Андреа явно загуби самообладание.

— Аз съм готов да бъда ваш отговорник и поръчител — каза Монте Кристо; — но у мене е станало вече привичка да се съмнявам в най-добрите си приятели, а почти изпитвам нужда да карам и другите да се съмняват в тях; затова ролята на поръчител би била извън моето амплоа, както казват артистите, и се излагам на опасност да ме освиркат — нещо съвсем излишно.

— И все пак, господин графе — започна смело Андреа, — от почит към лорд Уилмор, който ме е препоръчал пред вас...

— Да, разбира се — продължи Монте Кристо; — но лорд Уилмор не скри от мене, драги господин Андреа, че младостта ви е била малко бурна. О-о! — възкликна графът, като видя, че Андреа трепна. — Не ви искам изповеди; впрочем тъкмо за да нямате нужда от никого друго, повикахме от Лука господин маркиз Кавалканти — баща ви. Ще го видите; той е малко суров, малко превзет; но това се дължи на униформата; като научат, че от осемнадесет години е на австрийска служба, хората ще извинят всичко: ние не сме много взискателни към австрийците. Той е изобщо задоволителен баща, уверявам ви.

— Ах, успокойте ме, господине; толкова отдавна съм го оставил, че вече никак не го помня.

— Освен това, нали знаете, богатството ни кара да си затваряме очите пред много неща.

— Наистина ли баща ми е толкова богат, господине?

— Милионер... петстотин хиляди франка рента.

— Значи — запита неспокойно младежът — аз ще бъда в едно твърде... приятно положение?

— Изключително приятно, драги господине; той ви определя по петдесет хиляди франка годишно рента през цялото време, докато сте в Париж.

— В такъв случай ще остана винаги тук.

— Хм! Никой не може да отговаря за обстоятелствата, драги господине. Човек предполага, господ разполага...

Андреа въздъхна.

— Но все пак — каза той — през цялото време, докато съм в Париж и... ако някое обстоятелство не ме принуди да го напусна, сумата, която току-що споменахте, ми е осигурена, нали?

— О! Напълно!

— От баща ми? — запитва тревожно Андреа.

— Да, но с гаранцията на лорд Уилмор, който по искане на баща ви ви е открил кредит от пет хиляди франка месечно при господин Данглар, един от най-сигурните парижки банкери.

— А смята ли баща ми да остане задълго в Париж? — запитва неспокойно Андреа.

— Само няколко дни — отвърна Монте Кристо, — защото службата не му позволява да отсъства повече от две-три седмици.

— О! Милият баща! — промълви Андреа, явно очарован от това бързо заминаване.

— Ето защо — заяви Монте Кристо, като се престори, че разбира по-другояче тия думи, — ето защо не желая да забавя нито за миг срещата ви. Готов ли сте да прегърнете достойния господин Кавалканти?

— Предполагам, че не се съмнявате в това.

— Добре, влезте тогава в салона, драги приятелю; ще намерите баща си да ви чака.

Андреа се поклони дълбоко на графа и влезе в салона.

Графът го проследи с поглед и след като младежът изчезна, натисна някаква пружина, свързана с картина, която, отделяйки се от рамката си, позволяваше през изкусно покрит отвор да се вижда какво става в салона.

Андреа затвори вратата след себе си и пристъпи към майора, който стана, щом чу приближаващите стъпки.

— Ах, скъпи татко! — извика високо Андреа, за да може графът да го чуе през затворената врата. — Вие ли сте наистина?

— Добър ден, мили сине — промълви важно майорът.

— Какво щастие да се видим пак — започна Андреа, като продължаваше да поглежда към вратата: — след толкова години

раздяла!

— Раздялата беше наистина дълга.

— Няма ли да се целунем, господине? — продължи Андреа.

— Както обичате, сине — отвърна майорът.

Двамата мъже се целунаха, както се целуват в театър „Франсе“, тоест през рамо.

— Събрахме се пак значи! — каза Андреа.

— Събрахме се — повтори майорът.

— И няма да се разделяме вече, нали?

— Напротив; струва ми се, синко, че вие смятате сега Франция за свое второ отечество.

— Вярно е — отвърна момъкът, — че ще бъда отчаян, ако трябва да напусна Париж.

— А пък аз, разбирате ме, нали, не мога да живея далеко от Лука. И ще се върна в Италия колкото е възможно по-скоро.

— Но преди да заминете, мили татко, сигурно ще ми оставите документи, с които ще ми бъде лесно да установя произхода си.

— Без съмнение, тъкмо за това съм дошъл; пък и толкова труд си дадох да ви намеря, за да ви ги предам, та и не мисля да започнем отново да се търсим; за такова нещо не би стигнал вече целият ми останал живот.

— А документите?

— Ето ги.

Андреа грабна нетърпеливо венчалното свидетелство на баща си и собственото си кръщелно свидетелство, разгъна ги с любопитство, напълно естествено у един добър син, и прегледа двете хартии с бързина и навик, които доказваха едновременно опитно око и жив интерес.

Неизразима радост озари лицето му, когато ги прочете; той погледна със странна усмивка майора и каза на непогрешимо тосканско наречие:

— Я слушайте, нямали каторга в Италия?

Майорът се изправи в креслото си.

— Защо? — запита той.

— Щом се съчиняват безнаказано такива документи! За половината от това, скъпи татко, във Франция биха ни пратили да се поразведем пет години в Тулон.

— Моля? — запита италианецът, като се мъчеше да си възвърне важното изражение.

— Драги господин Кавалканти — започна Андреа, като стисна лакътя на майора, — колко ви плащат, за да ми бъдете баща?

Майорът се опита да заговори.

— Шт! — продължи Андреа по-тихо. — Аз ще ви дам пример за доверие; на мене ми дават петдесет хиляди франка годишно, за да ви бъда син: затова нямам никакво намерение да отричам, че сте ми баща.

Майорът се огледа неспокойно.

— Сами сме, бъдете спокоен — заяви Андреа; — освен това говорим на италиански.

— Добре — отвърна бащата. — На мене ми дават петдесет хиляди франка, платими наведнъж.

— Господин Кавалканти — продължи Андреа, — вярвате ли във вълшебни приказки?

— Не, едно време не вярвах, но сега трябва да повярвам.

— Имате ли някакво доказателство?

Майорът извади от малкия си джоб шепа златни монети.

— При това осезаеми, както виждате.

— И мислите, че мога да вярвам на дадените обещания?

— Мисля.

— И онзи приятел, графът, ще ги удържи?

— От край до край; но, нали разбирате, за да стигнем до целта, трябва да изиграем ролята си.

— По какъв начин?

— Аз като нежен баща...

— Аз като почтителен син.

— Щом искат да сте мой потомък...

— Кои са тия, които искат?

— Отгдето да ги знам, дявол ги взел! Тези, които са ви писали.

— Не сте ли получили и вие писмо?

— Получих.

— От кого?

— От някой си абат Бузони.

— Когото не познавате?

— Когото никога не съм виждал.

— Какво се казва в това писмо?

— Няма ли да ме издадете?

— И през ум не ми минава, интересите ни са общи.

— Четете тогава.

И майорът подаде на момъка едно писмо. Андреа зачете тихо:

„Вие сте беден, чака ви нерадостна старост. Искате ли да бъдете, ако не богат, то поне независим?

Тръгнете веднага за Париж и се явете да поискате от граф дьо Монте Кристо, булевард Шанз Елизе 30, сина, който имате от маркиза Корсинари и който ви е бил отнет на петгодишна възраст.

Този син се нарича Андреа Кавалканти.

За да не се усъмните в намерението на долуподписания да ви бъде полезен, ще намерите тук приложени:

1. Един бон за две хиляди и четиристотин тоскански лири, платим у господин Гоци във Флоренция.

2. Едно препоръчително писмо до господин граф дьо Монте Кристо, при когото ви откривам кредит за четиридесет и осем хиляди франка.

Бъдете у графа на 26 май в седем часа вечерта.

Подател: абат Бузони.“

— Точно така.

— Как „точно така“? Какво искате да кажете? — попита майорът.

— Че аз получих почти същото писмо.

— Вие?

— Да, аз.

— От абат Бузони?

— Не.

— А от кого?

— От един англичанин, някой си лорд Уилмор, който се нарича и Синдбад моряка.

— И когото вие познавате толкова, колкото аз — абат Бузони?

— Напротив, аз съм по-осведомен от вас.

— Виждали ли сте го?

— Веднъж.

— Къде?

— О, тъкмо това не мога да ви кажа; ще бъдете в такъв случай учен колкото мене, а това е излишно.

— И в писмото пишеше?...

— Прочетете.

„Вие сте беден, очаква ви само жалко бъдеще; искате ли да имате име, да бъдете свободен, да бъдете богат?“

— Дявол да го вземе! — промълви младежът, като се полюляваше на пета. — Като че трябва да се пита за такова нещо!

„Вземете пощенската кола, която ще намерите впрегната, щом излезете от Ница, пред Генуезката врата. Минете през Торино, Шамбери и Пон-де-Бовоазен. Явете се у господин граф дьо Монте Кристо, булевард де Шанз Елизе, на 26 май в седем часа вечерта и поискайте да ви свърже с баща ви.

Вие сте син на маркиз Бартоломео Кавалканти и на маркиза Олива Корсинари, както ще се установи от документите, които ще ви бъдат предадени от маркиза, и ще ви позволят да се явите под това име в парижкото общество.

Що се отнася до титлата ви, един доход от петдесет хиляди франка ще ви даде възможност да я поддържате.

Прилагам един бон от пет хиляди франка, платим от господин Ферее в Ница, и едно препоръчително писмо до господин дьо Монте Кристо, натоварен от мене да се грижи за вас.

Синдбад моряка“

— Хм! — промълви майорът. — Прекрасно!

— Нали?

— Видяхте ли графа?

— Току-що се разделих с него.

— И той потвърди?

— Всичко.

— Разбирате ли нещо от тая работа?

— Ей богу, не.

— Лъжат някого.

— Не вас или мене във всеки случай, нали?

— Не, разбира се.

— Тогава?

— Какво ни важи?

— Тъкмо това исках да кажа и аз; да продължим докрай и да играем както трябва.

— Добре; ще видите, че съм достоен да ви бъда партньор.

— Не съм се съмнявал нито за миг, скъпи татко.

— Чест ми правите, драги сине.

Монте Кристо избра тъкмо този момент, за да се върне в салона. Щом чуха стъпките му; двамата мъже се хвърлиха един другиму в обятията; графът ги намери прегърнати.

— Е-е, господин маркизе — каза Монте Кристо, — изглежда, че сте намерили син, какъвто сте желали?

— О, задъхвам се от радост, господин графе!

— А вие, младежо?

— Аз, господин графе, се задъхвам от щастие!

— Щастлив баща! Щастливо дете! — промълви графът.

— Само едно нещо ме натъжава — заяви майорът, — необходимостта да напусна толкова бързо Париж.

— О, драги господин Кавалканти — каза Монте Кристо, — надявам се, че няма да заминете, преди да ви представя на някои приятели.

— На разположение на господин графа съм — отвърна майорът.

— А сега, младежо, хайде, изповядайте се.

— На кого?

— Ами на баща си; кажете му нещо за състоянието на финансите си.

— Ах, дявол да го вземе! — промълви Андреа. — Докосвате най-чувствителната струна.

— Чувате ли, майоре? — запита Монте Кристо.

— Чувам, разбира се.

— Да, но разбирате ли?

— Чудесно.

— Милото дете казва, че има нужда от пари.

— Какво да правя?

— Ще му дадете, то се знае!

— Аз ли?

— Да, вие.

Монте Кристо застана между двамата мъже.

— Ето — обърна се той към Андреа, като му подаде пачка банкноти.

— Какво е това?

— Отговорът на баща ви.

— На баща ми?

— Да. Нали току-що подсказахте, че ви трябват пари?

— Да, после?

— После, той ме натовари да ви предам ей това нещо.

— По сметка от рентата ми?

— Не, за да се обзаведете.

— О! Милият баща!

— Мълчете! — каза Монте Кристо. — Както виждате, той не иска да ви кажа, че парите са от него.

— Ценя тази деликатност — отвърна Андреа, като натъпка банкнотите в задния джоб на панталона си.

— Много добре! — заяви Монте Кристо. — А сега вървете!

— И кога ще имаме честта да видим отново господин графа? — запита Кавалканти.

— Да, наистина — повтори и Андреа, — кога ще имаме тази чест?

— В събота, ако желаете... Да... Разбира се... в събота. Поканил съм на вечеря във вилата си в Отьой, улица дьо ла Фонтен 28, няколко души, между които и господин Данглар, вашия banker; ще ви представя, защото той трябва да ви познава, когато ви изплаща парите.

— Парадно облекло ли? — запита полугласно майорът.

— Парадно, в униформа, с кръст, в къс панталон.

— Ами аз? — попита Андреа.

— О, вие съвсем скромно; черен панталон, лачени ботуши, бяла жилетка, черен или тъмносин фрак; дълга вратовръзка; идете у Блен или Вероник за дрехи; ако не знаете адреса им, Батистен ще ви го даде. Колкото по-скромно бъдете облечен; при вашето богатство, толкова по-добро впечатление ще направите. Ако си купите коне, вземете ги от Девдьо; ако купите файтон, идете у Батист.

— В колко часа ще можем да се явим? — запита младежът.

— Към шест и половина.

— Добре, там сме — добави майорът, като вдигна ръка до фуражката си.

Двамата Кавалканти се поклониха на графа и излязоха.

Графът отиде до прозореца и ги видя да минават подръка през двора.

И след миг на мрачен размисъл:

— Да вървим у Морелови — каза си той; — струва ми се, че ми прилязва много повече от отвращение, отколкото от омраза.

---

[1] Герой от драма на Дюма-баща. Б.пр. ↑

LVII. ЛЮЦЕРНОВАТА ЛИВАДА

Читателите трябва да ни позволят да се върнем в заграденото място до къщата на господин дьо Вилфор, дето зад желязната врата, скрита в дивите кестени, ще намерим наши познати.

Този път пръв бе дошъл Максимилиан. Той бе прилепил око до пролуката и дебнеше да зърне сянка между дърветата и да чуе скърцането на копринени обувки по пясъка на алеите.

Така желаното скърцане най-после се чу и вместо една сянка се приближиха две. Закъснението на Валантин беше причинено от посещението на госпожа Данглар и Йожени, продължило и след часа, в който той очакваше Валантин. И за да не пропусне съвсем срещата, Валантин бе предложила на госпожица Данглар да се поразходят в градината, като искаше да покаже по този начин на Максимилиан, че не е виновна за закъснението, което сигурно го е разтревожило.

Младежът разбра веднага с присъщия на влюбените бърз усет и сърцето му се успокои. Впрочем, без да се доближи дотолкова, та да му даде възможност да ги чуе, Валантин насочваше разходката така, че Максимилиан да може да я вижда и при всяко минаване покрай оградата един поглед, незабелязан от другарката ѝ, но отправян към вратата и съзиран от младежа, му казваше:

„Потърпете, приятелю; виждате, че не съм виновна.“

Максимилиан наистина чакаше търпеливо, като се възхищаваше от пълното различие между двете девойки; русата, с мечтателния тъжен поглед, леко наведена като красива върба, и чернооката, с надменни очи, изправена като тополя; не ще и дума, че при това сравнение на две така противоположни същества предимство, поне в сърцето на младежа, имаше Валантин.

След половинчасова разходка девойките се отдалечиха. Максимилиан разбра, че посещението на госпожа Данглар е към своя край.

И наистина, след минута Валантин се показва сама. Като се страхуваше да не би някой любопитен поглед да я издебне, че се

връща, тя вървеше бавно; и вместо да тръгне направо към желязната врата, отиде да седне на една пейка, като надникна съвсем естествено зад всеки храст и огледа всички алеи.

След тези предпазни мерки изтича към вратата.

— Добър ден, Валантин — обади се един глас.

— Добър ден, Максимилиан; принудих ви да чакате, но видяхте причината, нали?

— Да, познах госпожица Данглар; не знаех, че сте толкова близки с тази млада особа.

— Кой ви каза, че сме близки, Максимилиан?

— Никой; но струва ми се, че това личи от начина, по който се разхождахте подръка, по това, как разговаряхте; човек би казал — две съученички, които си правят взаимни изповеди:

— Наистина си правехме взаимни изповеди — каза Валантин. — Тя ми признаваше колко и е противен бракът с господин дьо Морсер, аз също ѝ признавах, че смятам за нещастие да се омъжа за господин д'Епине.

— Милата Валантин!

— Ето защо, приятелю — продължи девойката, — видяхте тази привидна близост между мен и Йожени; докато говорех за този, когото не обичам, мислех за този, когото обичам.

— Колко сте добра във всяко отношение, Валантин, и притежавате нещо, което госпожица Данглар никога не ще има: този неизразим чар, който е за жената това, което е уханието за цветето и сладостта за плодовете; защото не стига цветето да е прекрасно, нито плодът да е хубав.

— От любов ме виждате такава, Максимилиан.

— Не, Валантин, кълна ви се. Ето, преди малко ви гледах и двете и, честно слово, като не отричам красотата на госпожица Данглар, не можех да разбера как някой мъж би могъл да се влюби в нея.

— То е само защото, както вече казахте, Максимилиан, и аз бях с нея и моето присъствие ви е накарало да бъдете несправедлив.

— Не... Но кажете ми... питам просто от любопитство, породено от някои мои представи за госпожица Данглар.

— И то напълно несправедливи, при все че не зная какви са точно. Когато преценявате жените, ние, горките, не можем да се надяваме на снизходителност.

— А нима вие сте много справедливи едни към други?

— Ние влагаме винаги много страст в преценките си. Но върнете се на въпроса.

— Обича ли госпожица Данглар някого, та се страхува толкова от брака с господин дьо Морсер?

— Казах ви, Максимилиан, че не съм приятелка с Йожени.

— Но девойките се доверяват една на друга и без да са приятелки — отвърна Морел; — признайте, че сигурно сте я запитвали по този въпрос. Ето! Виждам, че се усмихвате.

— Ако е така, Максимилиан, тази дъсчена ограда е съвсем излишна между нас.

— Добре, какво казва тя?

— Каза ми, че не обича никого — отвърна Валантин; — ужасявала се от брака. Би се радвала безкрайно много да води свободен и независим живот и просто желаела баща ѝ да загуби богатството си, за да може да стане артистка като приятелката си госпожица Луиз д'Армии.

— Ето, виждате ли?

— Какво доказва това? — запита Валантин.

— Нищо — отвърна усмихнато Максимилиан.

— Защо се усмихвате тогава и вие? — каза Валантин.

— О! — възкликна Максимилиан. — Ето че и вие понадничате и виждате, Валантин.

— Искате ли да си отида?

— Не, не, моля ви се! Но да се върнем за вас.

— Да, наистина, защото надали имаме и десет минути.

— Господи! — промълви съкрушено Максимилиан.

— Да, Максимилиан, имате право — отвърна тъжно Валантин, — имате една твърде жалка приятелка. Какъв живот ви карам да водите, вас, човек, създаден за щастие. Вярвайте ми, че горчиво се укорявам за това.

— Какво ви интересува, Валантин, щом аз се чувствавам щастлив така; щом това вечно очакване ми се заплаща с пет минути ваше присъствие, с две думи от вашите уста и с дълбокото, неизменно убеждение, че господ не е създал две сърца, така еднакви като нашите, и не ги е почти чудодейно събрал само за да ги раздели.

— Добре, благодаря, надявайте се и за двама ни, Максимилиан; така съм поне наполовина щастлива.

— Какво става, Валантин, та ме напускате толкова бързо?

— Не зная; госпожа дьо Вилфор поръчала да отида при нея, за да ми съобщи нещо, от което зависело, според нея поне отчасти богатството ми. Ех, да го вземат най-последно! Аз съм предостатъчно богата; и след като го вземат, да ме оставят на покой и свобода, вие ще ме обичате и бедна, нали, Морел?

— О, аз ще ви обичам всякога; какво значение има богатството или бедността, щом моята Валантин е при мене и съм сигурен, че никой не може да ми я отнеме? Но не се ли страхувате, Валантин, това съобщение да е във връзка с женитбата ви?

— Не вярвам.

— Все пак изслушайте ме и не се плашете; защото, докато съм жив, не ще принадлежа на друга жена.

— И смятате, че ме успокоявате с тези думи, Максимилиан?

— Простете! Права сте, бях малко груб. Искях да ви кажа, че онзи ден срещнах господин дьо Морсер.

— И?

— Господин Франц е негов приятел, както знаете.

— Да, после?

— После той е получил писмо от Франц, който му съобщава, че скоро ще се върне.

Валантин пребледня и се облегна на вратата.

— Боже мой! — промълви тя. — Дали не е това! Но не, такова съобщение не би изхождало от госпожа дьо Вилфор.

— Защо?

— Защото... Не зная... но струва ми се, че макар да не се противопоставя явно, госпожа дьо Вилфор не одобрява този брак.

— Но, Валантин, тогава ще започна да боготворя госпожа дьо Вилфор.

— О, не бързайте, Максимилиан — отвърна с тъжна усмивка Валантин.

— Но ако тя не одобрява този брак, може би ще бъде склонна да чуе ново предложение, ако не за друго, то поне за да осуети първото.

— Не вярвайте, Максимилиан; госпожа дьо Вилфор не е против кандидатите, а против женитбата ми.

— Какво? Против женитбата ли? Ако тя е толкова против женитбата, защо се е омъжила сама?

— Не ме разбирате, Максимилиан; когато казвах преди една година, че искам да отида в манастир, тя се зарадва, макар че се сметна задължена да направи възражения; и баща ми дори се съгласи, по нейно внушение сигурно; само горкият дядо ме задържа. Не можете да си представите, Максимилиан, какво изражение придобиват очите на този старец, който обича само мене на този свят и — нека бог ми прости, ако греша — когото никой освен мене не обича. Ако знаехте как ме погледна, когато научи решението ми, колко укор имаше в погледа и отчаяние в сълзите, които се стичаха без стон и без въздишки по неподвижните бузи! О, Максимилиан, изпитах просто угризение: хвърлих се в нозете му и извиках: „Простете, дядо, простете! Каквото и да сторят с мене, няма да ви напусна никога!“ Тогава той вдигна очи към небето... Може би ще страдам много, Максимилиан, но този поглед на дядо ми ме възнагради предварително за всички страдания.

— Вие сте ангел, скъпа Валантин! И аз наистина не зная как съм заслужил, като сечах наляво и надясно бедуини — освен ако господ ги смята за неверници! — не зная как съм заслужил да ми изповядате чувствата си! Но да се разберем, Валантин, какъв интерес може да има госпожа дьо Вилфор да не се омъжите?

— Не чухте ли, като ви казах преди малко, Максимилиан, че съм богата, дори премного богата? По наследство от майка си имам петдесет хиляди франка годишен доход; дядо ми и баба ми по майка, маркиз и маркиза дьо Сен Меран, ще ми оставят още толкова; господин Ноартие има явно намерението да ме направи своя единствена наследница. Следователно в сравнение с мене брат ми Едуар, който не очаква никакво наследство от страна на госпожа дьо Вилфор, е беден. А госпожа дьо Вилфор обожава това дете и ако аз бях станала монахиня, цялото ми богатство оставаше на баща ми, който щеше да наследи маркиза, маркизата и мене, а от него всичко минаваше върху сина й.

— О, каква странна алчност у една млада и хубава жена!

— Забележете, че тя не е алчна за себе си, Максимилиан, а заради сина си, и това, което й вменявате като недостатък, е почти добродетел от гледището на майчината любов.

— Слушайте, Валантин, ами ако бихте дали част от богатството на сина й?

— Как да направя такова предложение — отвърна Валантин, — особено на жена, от чиито устни не слиза думата безкористие?

— Любовта ми е била свята за мене, Валантин, и като всяко свято нещо аз я забулвам с почит и крия в сърцето си; така че никой на света, нито дори сестра ми, не подозира това чувство, което никому не съм доверил. Но ще позволите ли да поговоря за него с един приятел?

Валантин потрепера.

— С приятел ли? — промълви тя. — О, боже мой! Максимилиан, изтръпвам само като ви чувам, да казвате такова нещо! С приятел! А кой е този приятел!

— Слушайте, Валантин: случвало ли ви се е да изпитвате към някого такава непреодолима симпатия, при която още от пръв поглед ви се струва, че познавате това лице отдавна, и се питате кога и къде сте го виждали, а като не можете да си припомните нито времето, нито мястото, започвате да мислите, че сте го виждали в някое предишно съществуване и сегашната симпатия е само един пробудил се спомен?

— Да.

— Е, добре, тъкмо такова нещо почувствувах, когато видях за пръв път този необикновен човек.

— Необикновен човек ли?

— Да.

— Когато познавате значи отдавна?

— Едва от десетина дни.

— И наричате приятел един човек, когото познавате от десетина дни? О, Максимилиан, смятах, че скъпите повече за това прекрасно име.

— От логично гледище сте права, Валантин; но каквото и да казвате, нищо не ще ме накара да променя това инстинктивно чувство. Аз вярвам, че този човек ще има участие във всяко добро нещо, което може да ми се случи в бъдеще, че дълбокият му поглед всичко прозира, а мощната му ръка сякаш ръководи.

— Да не е магьосник? — усмихна се Валантин.

— Наистина — отвърна Максимилиан — понякога ми се струва, че той вещае... главно добро.

— О! — промълви тъжно Валантин. — Запознайте ме с този човек, Максимилиан, за да науча дали ще бъда обичана с достатъчно любов, която ще ме възнагради за преживените страдания.

— Но вие го познавате, мила!

— Така ли?

— Да. Това е човекът, който спаси живота на мащеха ви и сина ѝ.

— Граф дьо Монте Кристо?

— Същият.

— О! — извика Валантин. — Той не може да ми бъде никога приятел, защото е премного приятел на мащеха ми.

— Графът — приятел на мащеха ви, Валантин? Моето вътрешно чувство не може до такава степен да греши. Убеден съм, че се мамите.

— О! Ако знаехте, Максимилиан! В къщи не царува вече Едуар, а графът: толкова е ценен от госпожа дьо Вилфор, която го смята за сведущ по всички въпроси; баща ми е възхитен от него, разбирате ли, възхитен! И казва, че никога не е чувал толкова възвишени и така красноречиво изразени схващания; Едуар го боготвори; при все че се бои от големите черни очи на графа, изтичва да го посрещне, щом го види, разтваря дланта му и намира всякога някоя великолепна играчка; в този дом господин дьо Монте Кристо не е гост на баща ми; нито на майка ми; господин дьо Монте Кристо е у дома си.

— Е, добре, мила Валантин, ако работите стоят наистина така, както разправяте, вие трябва да сте почувствували вече, или скоро ще почувствувате, последиците от присъствието му. Той среща в Италия Албер дьо Морсер и го измъква от ръцете на разбойниците; щом вижда госпожа Данглар, ѝ прави царски подарък; мащеха ви и синът ѝ минават покрай неговия дом само за да бъдат спасени от нубиеца му. Този човек е явно надарен с власт да въздействува на събитията. Никога не съм виждал по-голяма скромност заедно с по-възвишено великодушие. Усмивката му към мене е толкова блага, та забравям доколко другите я намират горчива. Кажете, Валантин, усмихвал ли ви се е така? Ако се е усмихвал, ще бъдете щастлива.

— На мене ли? — прошепна девойката. — О, Максимилиан, та той дори не ме поглежда или по-точно отвърща глава, ако мина случайно. Не е и великодушен; нито има прозорливост, проникваща в човешкото сърце, каквато погрешно предполагате у него; ако беше великодушен, като ме вижда така самотна и тъжна в този дом, щеше да

ме защити с влиянието, което има; и щом, както твърдите, грее и топли като слънце, би съгрял и моето сърце с лъчите си. Казвате, че ви обичал, Максимилиан; откъде знаете? Хората са любезни към един грамаден офицер, висок като вас шест стъпки и пет пръста, с дълги мустаци и голяма сабя, но смятат, че могат да смачкат без страх една нещастна, разплакана девойка.

— О, Валантин, заклевам се, че се мамите!

— Слушайте, Максимилиан, ако беше другояче, ако се отнасяше към мене дипломатично, искам да кажа — като човек, който по един или друг начин желае да се наложи в нашия дом, той би ме удостоил поне веднъж с тази ваша прехвалена усмивка; не, той вижда, че съм нещастна, разбира, че не мога с нищо да му бъда полезна, и не ми обръща внимание дори. Кой знае дали, за да се хареса на баща ми, на госпожа дьо Вилфор и на брат ми, и той не ще започне да ми пакости, доколкото му е възможно? Откровено казано, аз не съм жена, която заслужава да бъде без причина пренебрегвана; вие сам сте ми го казвали.

— О, простете! — продължи девойката, като забеляза какво впечатление произведоха тия думи върху Максимилиан. — Аз съм лоша и ви казвам за този човек неща, които сама не бях открила досега в сърцето си. Не отричам, че влиянието, за което ми говорите, съществува и дори че той го упражнява и над мене; но го упражнява вредно и гибелно, както виждате, за добрите мисли.

— Добре, Валантин — въздъхна Морел; — да не говорим вече за това. Няма да му кажа нищо.

— Уви, мили, виждам, че ви огорчих — отвърна Валантин. — Да можех поне да ви стисна ръка, за да ви поискам извинение! Но аз наистина от сърце желая да ме убедите; кажете ми какво е сторил за вас този граф дьо Монте Кристо.

— Признавам, че много ме затруднявате, Валантин, като питате какво е направил графът за мене: знаей, че не е направил нищо забележимо. И затова, както вече ви казах, обичта ми към него е чисто инстинктивна, без никакво разумно основание. Нима слънцето е направило нещо за мене? Не; то ме топли, виждам ви при светлината му, нищо повече. Нима някой парфюм е направил нещо за мене? Не, но той доставя удоволствие на едно от сетивата ми. Не мога да кажа нищо друго, когато ме запитат защо хваля този парфюм, обичта ми към него

е странна, както и неговата към мене. Но един таен глас ми подсказва, че това непредвидено и взаимно приятелство не е само случайност. Аз намирам, че най-обикновените негови постъпки и най-съкровениите му мисли имат някаква връзка с моите постъпки и мисли. Пак ще ми се смеете, Валантин, но откакто познавам този човек, ме е обзела глупавата мисъл, че всяко добро нещо, което ми се случва, изхожда от него. А при това аз съм живял цели тридесет години, без да се нуждая от този покровител, нали? Няма значение. Ето например: той ме покани на вечеря в събота, нещо съвсем естествено при отношенията ни, нали? Добре, но какво узнах след това? Поканен е баща ви, поканена е майка ви. Ще се срещна с тях, а кой знае какво може да произлезе в бъдеще от тази среща? Това са съвсем прости обстоятелства наглед; но аз виждам нещо, което ме учудва; и черпя от това странно доверие. Казвам си, че графът, този необикновен човек, който отгатва всичко, е пожелал да бъда там, където ще бъдат и господин и госпожа дьо Вилфор; понякога дори се мъча, къдна ви се, да разбере по погледа му дали е отгатнал моята любов.

— Скъпи мой — отвърна Валантин, — бих могла да ви сметна за човек, който вижда призраци, и бих се уплашила наистина за разума ви, ако чувах от вас само такива разсъждения. Нима виждате в тази среща нещо друго освен случайност? Размислете, моля ви се! Баща ми, който не ходи никъде, най-малко десет пъти беше готов да откаже тази покана, но госпожа дьо Вилфор изгаря от нетърпение да посети този необикновен набаб и макар с голяма мъка, го убеди да я придружи. Не, вярвайте ми, Максимилиан, освен от вас на този свят мога да очаквам подкрепа само от дядо си, който е труп, и от майка си, която е призрак!

— Чувствувам, че имате право, Валантин, че логиката е на ваша страна — отвърна Максимилиан; — но прелестният ви глас, който е имал винаги такава власт над мене, днес не ме убеждава.

— Вашият също не може да ме убеди — каза Валантин — и признавам, че ако не можете да ми дадете друг пример...

— Мога — заяви колебливо Максимилиан; — но всъщност, Валантин, принуден съм да призная че той е още по-безсмислен от първия.

— Толкова по-зле — усмихна се Валантин.

— И въпреки това — продължи Морел — той е убедителен за мене, човек на настроения и чувства, видял неведнъж през

десетгодишната си служба живота си спасен чрез някое от онези вътрешни прозрения, наложили ви дръпване назад или напред, та куршумът, който е трябвало да ви убие, просто да се плъзне покрай вас.

— А защо, скъпи Максимилиан, не отдадете на моите молитви това отклонение на куршума? Когато сте в Африка, аз се моля на бога и на майка си не за себе си, а за вас.

— Добре, така да бъде за времето, откакто ви познавам, Валантин — усмихна се Морел; — но преди това?

— Тогава, щом не искате да ми дължите нищо, лошо момче, кажете ми примера, който сам намирате за безсмислен.

— Погледнете през дъските и вижте до онова дърво новия кон, с който дойдох.

— О, какво прелестно животно! — извика Валантин. — Защо не го доведохте до вратата? Щях да му поприказвам и той щеше да ме разбере.

— Това животно е наистина, както виждате, много ценно — каза Максимилиан. — А вие знаете, Валантин, че моите средства са ограничени и освен това съм разумен човек. Видях аз у един продавач на коне тази великолепна Медея — така я нарекох. Попитах за цената, отговориха ми: четири хиляди и петстотин франка; очевидно трябваше да се откажа да и се възхищавам и си тръгнах твърде огорчен, признавам, защото конят ме погледна много нежно, погалил ме бе с глава и бе потичал много елегантно и приятно с мене. Същата вечер имах на гости някои приятели: господин дьо Шато Рено, господин Дебре и още пет-шест души безделници, които за щастие не познавате дори по име. Предложиха да играем на карти; аз не играя никога, защото не съм толкова богат, та да си позволя да губя, нито толкова беден, та да желая да спечеля. Но тъй като бях домакин, не ми оставаше друго, освен да наредят да донесат карти. Така и направих.

Тъкмо когато сяхме на масата, пристигна господин дьо Монте Кристо. И той зае мястото си, започнахме да играем, аз спечелих; едва смея да ви призная, Валантин, спечелих пет хиляди франка. Разделихме се в полунощ. Не можах да се сдържа, взех кабриолет и отидох у продавача на коне. Разтреперан от вълнение, позвъних. Който ми отвори, трябва да ме е взел за луд. Втурнах се през откритата врата, влязох в конюшната, погледнах към яслите. О, щастие! Медея

хрупаше сеното си. Грабвам едно седло, слагам го лично на гърба ѝ, след това турям и юздата, а Медея кротува очарователно през цялото време! Давам четирите хиляди и петстотин франка на счисления продавач и си отивам, тоест се разхождам цяла нощ из Шанз Елизе. Прозорците на графа светеха; стори ми се, че зърнах някаква сянка зад завесата. Сега, Валантин, бих се заклел, че графът е знаел за желанието ми да купя кон и нарочно е загубил, за да мога да го взема.

— Скъпи Максимилиан — заяви Валантин, — вие сте наистина с голямо въображение... и няма да ме обичате дълго. Човек с толкова поетична душа не ще може да линее в такава скучна любов като нашата. Но, боже мой, като че ме викат... чувате ли?

— О, Валантин — промълви Максимилиан през пролуката в оградата, — дайте ми малкото си пръстче... да го целуна!

— Максимилиан, ние се бяхме зарекли, че ще бъдем един за друг само два гласа, две сенки!

— Както обичате, Валантин.

— Ще бъдете ли щастлив, ако изпълня желанието ви?

— О, да!

Валантин се качи на една пейка и подаде не пръстчето си през пролуката, а цялата си ръка над оградата.

Максимилиан извика, скочи веднага на крайпътния камък, сграбчи обожаваната ръка и притисна до нея пламтящите си устни; но ръчицата се изплъзна моментално от неговите и той чу как Валантин избяга, уплашена може би от току-що изпитаното вълнение!

LVIII. ГОСПОДИН НОАРТИЕ ДЪО ВИЛФОР

Ето какво се бе случило в дома на кралския прокурор, след като госпожа Данглар и дъщеря ѝ си бяха отишли и докато бе траял току-що разказаният разговор.

Господин дьо Вилфор влезе при баща си, последван от госпожа дьо Вилфор; а знаем къде беше Валантин.

След като поздравиха стареца и отпратиха прислужника Бароа, който му служеше повече от двадесет и пет години, и двамата седнаха при него.

Настанен в голямото кресло с колелца, дето го поставяха сутрин и отдето го вдигаха вечер, пред голямо огледало, в което се оглеждаше цялото помещение, за да може той да вижда кой влиза и излиза в стаята, без дори да прави опит да се помръдне — нещо съвършено невъзможно, — господин Ноартие, неподвижен като труп, гледаше с умни и живи очи децата си, чиято церемониална почтителност му подсказваше някакво неочаквано официално съобщение.

Зрението и слухът бяха единствените сетива, които съживяваха още, като две искри, тази човешка плът, узряла вече за гроба; а погледът, издаващ този вътрешен живот, приличаше на далечните светлини, които възвестяват нощем на загубен в пустинята пътник, че някакво живо същество все още бди в тишината и мрака.

В това черно око на стария Ноартие, с надвиснала над него черна вежда — при все че дългата до раменете коса беше съвършено бяла, — в това черно око, както става често с човешки орган, който се развива за сметка на други, бяха стаени цялата жизненост, целият разум, изпълвали някога това тяло и тая душа. Липсваше, разбира се, движението на ръката, звукът на гласа, стойката на тялото; но могъщото око заместваше всичко; този човек повеляваше с очите си; благодареше с очите си; той беше труп, чиито очи продължаваха да живеят, и нищо не беше понякога така ужасно, както мраморното лице, в което пламваше гняв или проблясваше радост. Само трима души умееха да разбират този език на нещастния парализиран: Вилфор,

Валантин и старият слуга, когото вече споменахме. Но тъй като Вилфор виждаше твърде нарядко баща си, и то само когато беше неизбежно, тъй като когато го виждаше, не се стараеше да му достави удоволствие, като покаже, че го разбира, единствената радост на стареца беше внучката му. Валантин се бе научила с преданост, любов и много усилие да разбира господин Ноартие. На този безгласен или неразбираем за другите език тя отговаряше гласно, с изражението на лицето си, с цялата си душа и по този начин се водеха оживени разговори между девойката и тази така наречена плът, почти превърната в прах, но представляваща все още жив човек с огромни знания, нечувана прозорливост и могъща воля, доколкото може да бъде могъщ един дух, окован в плът, на която не може вече да заповядва.

И така, Валантин бе разрешила необикновената задача да разбира мислите на стареца, за да може да му съобщава и своите; и благодарение на това постижение много нарядко се случваше, когато се отнасяше за обикновени житейски неща, тя да не отгатне съвършено точно желанието на този жив дух или нуждите на този почти безчувствен труп.

А слугата, който — както вече казахме — обслужваше от двадесет и пет години своя господар, познаваше така добре навиците му, че Ноартие много нарядко трябваше да поиска нещо от него.

Вилфор не се нуждаеше нито от единия, нито от другия, за да започне с баща си необикновения разговор, за който бе дошъл. Казахме, че сам той знаеше отлично речника на стареца и не го използваше по-често само от досада и безразличие. След като остави Валантин в градината и отпрати Бароа, той седна отдясно на баща си, докато госпожа Вилфор седаше отляво.

— Господине — започна синът, — не се учудвайте, че Валантин не се качи с нас, нито че отпратих Бароа. Защото разговорът ни не е от тези, които могат да се водят пред младо момиче или пред слуга; госпожа дьо Вилфор и аз трябва да ви направим едно съобщение.

Лицето на Ноартие остана безчувствено при тоя увод, но погледът на Вилфор, напротив, искаше да проникне сякаш до самото сърце на стареца.

— И ние с госпожа дьо Вилфор — продължи кралският прокурор с леден, недопускащ възражение глас — сме уверени, че това съобщение ще ви достави удоволствие.

Окото на стареца беше все така неподвижно: той слушаше. Нищо повече.

— Господине — започна пак Вилфор, — омъжваме Валантин.

Лицето на стареца остана при тая вест студено като восъчна маска.

— Бракосъчетанието ще се извърши до три месеца — продължи Вилфор.

Окото на стареца остана все така безжизнено. Госпожа дьо Вилфор побърза да добави:

— Ние мислихме, че тази вест ще ви заинтересува, господине; защото винаги сме смятали, че обичате Валантин; остава само да ви кажем името на момъка, когото сме й избрали. Това е една от най-завидните партии, които Валантин би могла да очаква; избраникът е богат, с блестящо име, с поведение и вкусове, които са пълна гаранция за щастие. Не може да не го познавате. Става дума за господин Франц дьо Кенел, барон д'Епине.

Докато траеше кратката реч на жена му, Вилфор гледаше стареца по-внимателно от всеки друг път. Когато госпожа дьо Вилфор произнесе името на Франц, окото на Ноартие, така добре познато на сина, трепна и през клепачите, които се полуотвориха като проговарящи устни, светна мълния.

Кралският прокурор знаеше отдавнашната всеизвестна вражда между Ноартие и бащата на Франц, затова разбра този плам и това вълнение; но се направи, че не ги забелязва, и продължи оттам, дето жена му бе спряла:

— Господине — каза той, — тъй като Валантин скоро ще навърши деветнадесет години, разбирате колко е важно най-после да я задомим. Но все пак ние не ви забравихме при преговорите и се уверихме предварително, че съпругът на Валантин ще се съгласи да живее, ако не при нас — това ще бъде може би неудобно за едно младо семейство, — то поне при вас; Валантин много ви обича, вие, струва ми се, също я обичате, а по този начин няма да промените с нищо навиците си, само вместо едно дете за вас ще се грижат две.

Мълнията в окото на Ноартие блесна кървавочервена. Явно беше, че в душата на стареца става нещо страшно; явно беше, че като не можеше да избухне, той се задушаваше от мъка и гняв, защото лицето му стана пурпурно, а устните посиняха.

Вилфор отвори спокойно прозореца и каза:

— Тук е много горещо, а това е вредно за господин Ноартие.

Върна се, но не седна.

— Този брак — добави госпожа дьо Вилфор — радва господин д'Епине и семейството му; семейството се състои впрочем само от един чичо и една леля. Майка му починала при раждането му, а баща му бил убит в 1815 година, значи когато малкият е бил едва двегодишен. Така че той е сега напълно независим.

— Загадъчно убийство — каза Вилфор, — при което убийците останаха неоткрити, при все че мнозина бяха заподозрени.

Ноартие направи усилие и сви устни сякаш за усмивка.

— Но истинските виновници — продължи Вилфор, — които знаят, че са извършили убийството, тия, които човешкото правосъдие може да накаже приживе, а божие то след смъртта им, биха били щастливи да са на наше място, да имат дъщеря, за да я омъжат за господин Франц д'Епине и да задушат по тоя начин и най-слабото подозрение.

Ноартие се бе успокоил с усилие, каквото човек не можеше да очаква от тоя сломен организъм.

— Да, така е — отговаряше погледът му, изразяващ едновременно дълбоко презрение и гняв.

Вилфор отвърна с леко свиване на рамене на тоя поглед, чийто смисъл съвсем ясно бе разбрал. После даде знак на жена си да стане.

— А сега, господине — каза госпожа дьо Вилфор, — приежете моите почитания. Ще ви бъде ли приятно Едуар да ви изкаже своите?

Уговорено беше старецът да изказва съгласието си, като затвори очи, отказа — като примигне няколко пъти, а искането на нещо — като погледне нагоре.

Ако искаше да види Валантин, затваряше само дясното око.

Ако искаше да види Бароа, затваряше лявото.

При предложението на госпожа дьо Вилфор той примигна бързо.

Госпожа дьо Вилфор прехапа устни при този рязък отказ.

— Да ви изпратя тогава Валантин? — запита тя.

— Да — отвърна старецът с бързо затваряне на очите.

Господин и госпожа дьо Вилфор се сбогуваха и си тръгнаха, като заповядаха да повикат Валантин, вече предупредена впрочем, че тоя ден трябва да изпълни някакво поръчение при господин Ноартие.

Поруменияла от вълнение, Валантин влезе при стареца, след като другите бяха вече излезли. Още от пръв поглед тя разбра колко се измъчва дядо ѝ и колко неща би желал да ѝ каже.

— О! Дядо! — извика тя. — Какво се е случило? Разсърдили са те, нали, и си се ядосал?

— Да — затвори очи той.

— На кого се сърдиш? На татко ли? Не. На госпожа дьо Вилфор ли? Не. На мене ли?

Старецът потвърди с очи.

— На мене ли? — повтори учудено Валантин.

Старецът отново потвърди.

— А какво съм ти направила, дядо? — извика Валантин.

Никакъв отговор. Тя продължи:

— Аз не съм те виждала цял ден; да не са ти разправяли нещо за мене?

— Да — каза бързо погледът на стареца.

— Чакай да помисля. Господи, кълна ти се, дядо... Ах! Господин и госпожа дьо Вилфор излязоха оттук, нали?

— Да.

— Те ли ти казаха нещо, което те е разсърдило? Какво? Да ида ли да ги питам, за да мога да се оправдая пред тебе?

— Не, не — каза погледът.

— О! Но ти ме плашиш! Какво са могли да ти кажат, боже мой? — Тя се замисли.

— О! Отгатнах — сниши глас тя и се приближи към стареца. — Навярно са говорили за женитбата ми.

— Да — отвърна сърдитият поглед.

— Разбирам. Сърдиш ми се, защото не ти казах. Само че, знаеш ли, те ми поръчаха по никакъв начин да не ти казвам; и на мене не бяха казали, но аз открих малко невъзпитано тайната; затова не посмях да ти я кажа. Прощавай, дядо Ноартие.

Отново втренчен и неподвижен, погледът като че отвърна: „Не само мълчанието ти ме огорчава“.

— Какво има? — запита девойката. — Може би мислиш, че ще те оставя, дядо, и ще те забравя, като се омъжа?

— Не — отвърна старецът.

— Сигурно са ти казали, че господин д'Епине е съгласен да живеем заедно с тебе?

— Да.

— Защо се сърдиш тогава?

Очите на стареца се изпълниха с безгранична нежност.

— Да, разбирам — каза Валантин. — Защото ме обичаш, така ли?

Старецът потвърди с очи.

— И се страхуваш, че може да бъда нещастна?

— Да.

— Не обичаш ли господин Франц?

Очите повториха три-четири пъти.

— Не, не, не.

— Тогава трябва да ти е много мъчно, дядо?

— Да.

— Е добре, слушай — каза Валантин, като коленичи пред Ноартие и обви с ръце шията му, — и на мене ми е мъчно, защото и аз не обичам господин Франц д'Епине.

Радостен плам светна в очите на дядото.

— Помниш ли колко ми се разсърди, когато исках да постъпя в манастир?

Сълза овлажни сухия клепач на стареца.

— А пък аз исках — продължи Валантин — само да се отърва от тая женитба, която ме отчайва.

Ноартие започна да се задъхва.

— Много ли те огорчава тая женитба, дядо? О, боже, да можеше да ми помогнеш, да можехме двамата да осуетим намерението им. Но ти си безсилен пред тях, макар че имаш такъв силен дух и такава твърда воля; но ако трябва да се бориш, си слаб като мене, и дори повече от мене! Уви! Какъв защитник можеше да ми бъдеш, когато беше силен и здрав; но днес можеш само да ме разбираш и да се радваш или да страдаш заедно с мене. Това е последното щастие, което господ е забравил да ми отнеме заедно с другите.

При тия думи очите на Ноартие погледнаха така хитро и дълбоко, че девойката сякаш разчете в тях думите:

— Мамиш се, аз все още мога да сторя много нещо за тебе.

— Можеш ли да сториш нещо за мене, мили дядо? — запита Валантин.

— Да.

Ноартие погледна нагоре. Това беше уговореният знак, че иска нещо.

— Какво искаш, мили дядо? Чакай да видя!

Тя се замисли, започна да изказва последователно каквото намислеше, и като видя, че старецът отговаря постоянно с *не* на всичките й предложения:

— Добре — каза, — да опитаме другояче, щом съм толкова недосетлива!

Изреди една подир друга всички букви от А до Н, като запитваше усмихнатото око на парализирания; при Н Ноартие направи знак, че е това.

— О! — каза Валантин. — Това, което искате, започва с буквата Н; трябва ни нещо с буквата Н, така ли? Добре, да видим какво е това нещо! На, не, ни, но.

— Да, да, да — отвърна старецът.

— А-а, значи *но*?

— Да.

Валантин донесе речник и го сложи на подставка пред Ноартие; отвори го и щом погледът на стареца зашари по страниците, започна да посочва с пръст по колоните.

Това упражнение се бе повтаряло толкова пъти през шестте години, откакто Ноартие се намираше в тежкото си сегашно състояние, че тя отгатваше вече мисълта му така лесно, както ако сам той би бил в състояние да търси в речника.

При думата нотариус Ноартие й направи знак да спре.

— Нотариус — каза тя. — Нотариус ли искаш, дядо?

Старецът направи знак, че иска наистина нотариус.

— Да изпратя тогава за нотариус? — запита Валантин.

— Да — отвърна парализираният.

— Трябва ли да знае баща ми?

— Да.

— Бързаш ли да видиш нотариуса?

— Да.

— Тогава, мили дядо, ще изпратя още сега да го повикат; само това ли искаш?

Валантин изтича до звънеца и каза на слугата да извика при дядо си господин или госпожа дьо Вилфор.

— Доволен ли си? — запита тя. — Да... сигурно, нали? Не беше лесно да се открие това нещо.

Девойката се усмихна на дядо си, както би се усмихнала на дете.

Господин дьо Вилфор се върна заедно с Бароа.

— Какво желаете, господине? — обърна се той към парализирания.

— Господине — каза Валантин, — дядо ми иска да му доведем нотариус.

При това странно и главно неочаквано искане господин дьо Вилфор се спогледа с парализирания.

— Да — потвърди болният с твърдост, от която личеше, че с помощта на Валантин и на стария слуга, узнал вече желанието му, е готов да издържи борбата.

— Желаете нотариус ли? — повтори Вилфор.

— Да.

— За какво ви е?

Ноартие не отговори.

— Но каква нужда имате от нотариус? — запита Вилфор.

Погледът на парализирания остана неподвижен и следователно ням, а това значеше: настоявам на искането си.

— За да ни изиграете някоя лоша игра ли? — каза Вилфор. — Струва ли си трудът?

— И все пак — каза Бароа с настойчивостта, присъща на отдавнашните прислужници, — щом господарят желае нотариус, очевидно има нужда от него. Така че аз отивам за нотариуса.

Бароа не признаваше друг господар освен Ноартие и не позволяваше никога да оспорват волята му.

— Да, желая нотариус — потвърди старецът, като затвори предизвикателно очи, сякаш искаше да каже: „Да видим дали ще дръзнете да ми откажете, каквото искам“.

— Щом искате непременно да дойде нотариус, ще го повикам; но аз ще му се извиня, а ще извиня и вас, защото сцената ще бъде много смешна.

— Няма значение — каза Бароа, — ще отида да го доведа.
И старият прислужник излезе победоносно.

LIX. ЗАВЕЩАНИЕТО

Когато Бароа излизаше, Ноартие погледна Валантин с лукаво любопитство, което предвещаваше твърде много. Девојката разбра този поглед, Вилфор също, защото лицето му се помрачи и той се навъси.

Взе си стол, настани се в стаята на парализирания и зачака.

Ноартие го наблюдаваше с пълно безразличие; но с крайчеца на окото си предупреди Валантин да не се тревожи и също да остане.

След четиридесет и пет минути прислужникът се върна заедно с нотариуса.

— Господине — започна Вилфор след поздравленията, — вика ви господин Ноартие дъо Вилфор, който е пред вас; пълна парализа го лиши от възможността да се движи и да говори, така че само ние успяваме с голяма мъка да доловим откъслечно какво мисли.

Ноартие направи с очи знак на Валантин така загрижено и повелително, че тя веднага отговори:

— Аз, господине, разбирам всичко, което дядо ми иска да каже.

— Вярно е — добави Бароа, — всичко, абсолютно всичко, както вече казах на господина, докато идвахме насам.

— Позволете, господине, и вие, госпожице — обърна се нотариусът към Вилфор и Валантин, — но при случай като този един държавен чиновник не може да действа необмислено, защото поема опасна отговорност. Първото необходимо условие за валидността на един документ е нотариусът да е напълно убеден, че е предал точно волята на този, който му я диктува. А сам аз не мога да бъда уверен в одобрението или неодобрението на един доверител, който не говори; и тъй като поради неговото онемяване обектът на желанията и нежеланията му не може да ми бъде ясно доказан, аз бих извършил едно незаконно и свършено безполезно служебно действие.

Нотариусът направи крачка да си тръгне. Едва уловима победоносна усмивка пробягна по устните на кралския прокурор. А

Ноартиє погледна Валантин с израз на такава мъка, че тя препречи пътя на нотариуса.

— Господине — каза девойката, — езикът, на който разговарям с дядо си, е много лесен и аз мога да ви науча в няколко минути да го разбирате така добре, както го разбирам сама. Да видим, господине, какво е необходимо за пълното успокоение на съвестта ви?

— Всичко онова, което е необходимо, за да бъдат действията ми валидни, госпожице — отговори нотариусът, — с други думи, трябва да съм уверен в одобрението или неодобрението на доверителя. Един телесно болен човек може да завещава, стига да е душевно здрав.

— Е добре, господине, два знака ще ви уверят, че дядо ми никога не се е радвал по-пълно на умствените си способности. Господин Ноартиє, който не може нито да говори, нито да се движи, си затваря очите, когато иска да каже да, и примигва няколко пъти, когато иска да каже не. Знаете вече достатъчно, за да можете да разговаряте с господин Ноартиє. Опитайте.

Погледът, отправен от стареца към Валантин, беше така овлажнял от умиление и признателност, че самият нотариус го разбра.

— Дали чухте и разбрахте какво каза внучката ви, господине? — запита нотариусът.

Ноартиє затвори полека очи и след един миг отново ги отвори.

— И одобрявате казаното от нея? С други думи, наистина ли изразявате мислите си чрез посочените от нея знаци?

— Да — потвърди старецът.

— Вие ли ме повикахте?

— Да.

— За да направите завещание?

— Да.

— И не желаете да си отида, преди да напиша това завещание?

Парализираният примига бързо няколко пъти.

— Е добре, господине — попита девойката, — разбрахте ли сега, успокои ли се съвестта ви?

Но преди нотариусът да ѝ отговори, Вилфор го дръпна настрана:

— Господине — каза той, — смятате ли, че един човек може да понесе безнаказано такова страшно физическо сътресение като изпитаното от господин Ноартиє дьо Вилфор, без да е било тежко засегнато и душевното му състояние?

— Не това ме тревожи, господине — отговори нотариусът, — но питам се, как ще можем да отгатваме мислите, за да получим отговорите?

— Сам виждате, че е невъзможно — каза Вилфор.

Валантин и старецът слушаха този разговор. Ноартие загледа Валантин така втренчено и твърдо, щото погледът му изискваше очевидно отговор.

— Господине — каза тя, — не се тревожете; колкото и да е, или по-точно, да ви се струва мъчно да откриете мисълта на дядо ми, аз ще ви я откривам така, че не ще се съмнявате ни най-малко в нея. От шест години насам съм при господин Ноартие и нека сам той каже дали през тия шест години някое негово желание е останало неотгатнато, защото не съм могла да го разбера.

— Не — отговори старецът.

— Да опитаме тогава — каза нотариусът, — приемате ли госпожицата за тълкувател на мислите ви?

Парализираният направи знак, че е съгласен.

— Добре, да видим сега, господине, какво искате от мене и какъв документ желаете да съставите?

Валантин изброи всички букви от азбуката до буквата З. При тая буква бе спряна от красноречивия поглед на Ноартие.

— Господинът желае буквата з — каза нотариусът. — Съвсем ясно.

— Почакайте — каза Валантин; после се обърна към дядо си: — За...

Старецът веднага я спря.

Валантин взе речника и започна да прелиства страниците пред внимаващия нотариус.

— Завещание — посочи пръстът ѝ, спрян от погледа на Ноартие.

— Завещание! — извика нотариусът. — Ясно, господинът желае да направи завещание.

— Да — повтори няколко пъти Ноартие.

— Ще се съгласите, господине, че това е наистина странно — каза нотариусът на смаяния Вилфор.

— Вярно е — отвърна той; — а още по-странно ще бъде завещанието; защото все пак не мисля, че думите ще могат да се наредят върху хартията без съзнателно внушение от страна на дъщеря

ми. А Валантин е може би премного заинтересована от това завещание, та не може да бъде подходящ тълкувател на неясните намерения на господин Ноартие дьо Вилфор.

— Не, не! — отвърна парализираният.

— Какво! — запита господин дьо Вилфор. — Нима Валантин не е заинтересована от вашето завещание?

— Не — потвърди Ноартие.

— Господине — каза нотариусът, който беше възхитен от тази странна случка и си обещавахе да я разкаже подробно на своите познати, — това, което само преди няколко минути ми се струваше невъзможно, е сега съвсем лесно: това завещание ще бъде чисто и просто едно духовно завещание, предвидено и позволено от закона, при условие че е било прочетено пред седем души свидетели, одобрено пред тях от завещателя и пак пред тях запечатано от нотариуса. Колкото до необходимото време, то едва ли ще бъде дълго от това за обикновено завещание; имаме най-напред неизменните установени формули, а повечето подробности ще получим от самото състояние на делата на завещателя и от вас, който ги познавате, защото сте ги ръководили. Освен това, за да бъде документът неатакуем, ние ще му придадем пълна достоверност; един мой колега ще ми бъде помощник и, противно на обичая, ще присъствува при диктуването. Доволен ли сте, господине? — продължи нотариусът, като се обърна към стареца.

— Да — отвърна Ноартие, сияещ, че са го разбрали.

— Какво ли ще прави? — запита се Вилфор, на когото високото служебно положение налагаше да бъде сдържан; освен това той не разбираше каква е целта на баща му.

Обърна се, за да изпрати за втория нотариус, посочен от първия; но Бароа бе чул всичко, отгатваше желанието на господаря си и бе вече излязъл.

Тогава кралският прокурор изпрати за съпругата си.

След четвърт час всички бяха събрани в стаята на парализирания; пристигна и вторият нотариус.

Двамата представители на властта се разбраха с няколко думи. Прочетоха на Ноартие една неясна, най-обикновена завещателна формула; после, за да започнат, така да се каже, проверката на

умствените му способности, първият нотариус се обърна към него и каза:

— Когато човек прави завещание, господине, то е винаги в полза на някого.

— Да — отвърна Ноартие.

— Имате ли представа на каква сума възлиза състоянието ви?

— Да.

— Ще ви кажа последователно няколко увеличаващи се цифри; ще ме спрете, когато стигна до тази, която според вас отговаря за вашия случай.

— Да.

В този разпит имаше някаква особена тържественост; никога впрочем борбата между духа и плътта не е била по-ясна; и ако зрелището не беше, както казват хората, възвишено, то беше поне занимателно.

Всички бяха наобиколили Вилфор; вторият нотариус седеше пред една маса, готов да пише; първият нотариус стоеше прав пред него и водеше разпита.

— Състоянието ви надвишава цифрата триста хиляди франка, нали? — запита той.

Ноартие направи знак, че е така.

— Притежавате ли четиристотин хиляди франка? — запита нотариусът.

Ноартие не мръдна.

— Петстотин хиляди?

Същото положение.

— Шестстотин хиляди? Седемстотин хиляди? Осемстотин хиляди? Деветстотин хиляди?

Ноартие потвърди.

— Притежавате деветстотин хиляди франка?

— Да.

— В недвижими имоти? — запита нотариусът.

Ноартие отвърна отрицателно.

— В държавни ценни книжа ли?

Ноартие отвърна утвърдително.

— Които са у вас?

Един поглед към Бароа го накара да излезе; след минута се върна с малка касетка.

— Позволявате ли да отворим касетката? — запита нотариусът. Ноартие отговори утвърдително.

Отвориха касетката и намериха за деветстотин хиляди франка акции от държавни заеми.

Първият нотариус ги подаде една след друга на колегата си; сумата беше точно такава, каквато бе посочил Ноартие.

— Така — каза той; — явно е, че разумът е непокътнат.

После се обърна към парализирания:

— И така, вие имате капитал от деветстотин хиляди франка, които трябва да ви донасят приблизително четиридесет хиляди франка годишна рента?

— Да — отвърна Ноартие.

— На кого желаете да оставите това състояние?

— О! — обади се госпожа дьо Вилфор; — в това няма никакво съмнение; господин Ноартие обича само внучката си, госпожица Валантин дьо Вилфор: тя се грижи за него от шест години насам, успя да спечели с усърдните си грижи обичта, бих казала, дори признателността на дядо си; и съвсем справедливо е да получи награда за своята преданост.

Окото на Ноартие светна гневно, сякаш разбираше това неискрено одобрение на госпожа дьо Вилфор за предполагаемите му намерения.

— На госпожица Валантин дьо Вилфор ли желаете наистина да оставите това състояние? — запита нотариусът, който смяташе, че ще трябва само да запише това изявление, но все пак държеше да се увери в съгласието на Ноартие, както и да го установи за останалите свидетели на тази странна сцена.

Валантин бе отстъпила малко назад и плачеше, навела глава; старецът я погледна за миг с дълбоко умиление; после се обърна към нотариуса и примига многозначително.

— Не? — каза нотариусът. — Не определяте значи госпожица дьо Вилфор за своя универсална наследница?

Ноартие повтори отрицателния знак.

— Не грешите ли? — извика смаяният нотариус. — Наистина ли казвате не?

— Не! — повтори Ноартие. — Не!

Валантин вдигна глава; и тя беше смаяна не от това, че я лишават от наследство, а защото бе могла да вдъхне чувство, което обикновено води до подобна постъпка.

Обаче Ноартие я изгледа с израз на такава дълбока нежност, че тя извика:

— О, дядо, виждам, че ме лишавате само от богатството, но не и от сърцето си.

— Да, разбира се, — казаха очите на парализирания, като се затвориха с израз, който не можеше да заблуди Валантин.

— Благодаря! Благодаря! — промълви девойката.

В душата на госпожа дьо Вилфор обаче това обезнаследяване пробуди неочаквана надежда; тя се приближи до стареца:

— Тогава оставяте състоянието си на вашия внук Едуар дьо Вилфор, така ли, скъпи ми господин Ноартие? — запита майката.

Примигването беше ужасно — изразяваше направо ненавист.

— Не — каза нотариусът; — може би на тук присъстващия ваш син?

— Не — отвърна старецът.

Двамата нотариуси се спогледаха смаяни; Вилфор и жена му почувствуваха, че се изчервяват, единият от срам, другият от гняв.

— Но какво сме ви сторили, дядо? — каза Валантин. — Нима не ни обичате вече?

Погледът на стареца се плъзна набързо върху сина и снахата и се спря с израз на дълбока нежност върху Валантин.

— Е добре! — каза тя. — Щом ме обичаш, дядо, постарай се да свържеш тази обич със сегашната си постъпка. Ти ме познаваш и знаеш, че никога не съм мислила за богатството ти; освен това всички казват, че съм богата, дори много богата по майка; обясни се.

Ноартие спря упорито поглед върху ръката на Валантин.

— Ръката ми? — запита тя.

— Да — каза Ноартие.

— Ръката й? — повториха всички присъстващи.

— О, господа, виждате, че всичко е безполезно, баща ми е луд — каза Вилфор.

— Ах! — извика изведнъж Валантин. — Разбирам! Женитбата ми, нали, дядо?

— Да, да, да — повтори три пъти парализираният, като пратнаше мълнии при всяко повдигане на клепача.

— Сърдиш ни се за женитбата, нали?

— Да.

— Но това е нелепост — каза Вилфор.

— Извинете, господине — каза нотариусът, — всичко това е, напротив, напълно логично и ми прави впечатление, че много добре се свързва.

— Не искаш да се омъжи за господин Франц д'Епине, така ли?

— Не, не искам — каза окото на стареца.

— И лишавате внучката си от наследство — възкликна нотариусът, — защото се омъжва против волята ви?

— Да — отговори Ноартие.

— Така че, ако не е този брак, тя ще бъде ваша наследница?

— Да.

Около стареца настъпи дълбоко мълчание.

Двамата нотариуси се съвещаваха; Валантин бе скръстила ръце и гледаше с признателна усмивка дядо си; Вилфор хапеше тънките си устни; госпожа дьо Вилфор не можеше да скрие радостното чувство, което се бе изписало несъзнателно по лицето ѝ.

— Но — каза най-после Вилфор, като прекъсна пръв мълчанието, — струва ми се, че само аз мога да съдя какви са предимствата, които изпъкват в защита на този брак. Само аз разполагам с ръката на дъщеря си, желая дъщеря ми да се омъжи за господин Франц д'Епине и тя ще се омъжи за него.

Валантин се отпусна разплакана в едно кресло.

— Господине — обърна се нотариусът към стареца, — какво смятате да сторите с богатството си, ако госпожица Валантин се омъжи за господин Франц?

Старецът не мръдна.

— Все пак смятате да се разпоредите някак с него?

— Да — отвърна Ноартие.

— В полза на някого от семейството ви?

— Не.

— В полза на бедните?

— Да.

— Но — каза нотариусът, — вие знаете, че законът не позволява да обезнаследите напълно сина си.

— Да.

— Ще се разпоредите следователно само за разполагаемата част. Ноартие не мръдна.

— Желаете да се разпоредите с цялото си имущество, така ли?

— Да.

— Но след смъртта ви ще оспорят завещанието.

— Не.

— Баща ми ме познава, господине — каза господин дьо Вилфор, — той знае, че волята му е нещо свято за мене; освен това разбира, че при моето положение не мога да оспорвам завещание в полза на бедните.

Окото на Ноартие изрази тържество.

— Какво решавате, господине? — обърна се нотариусът към Вилфор.

— Нищо, господине. Щом баща ми е решил така, така ще бъде. Той не променя решенията си. Затова се примирявам. Тия деветстотин хиляди франка ще излязат от нашето семейство, за да обогатят болниците; но аз не ще се поддам на едно старческо хрумване и ще постъпя, както ми налага съвестта.

Вилфор излезе с жена си и остави баща си да прави, каквото завещание му е угодно.

Завещанието бе изготвено още същия ден; доведоха свидетели, старецът одобри завещанието, което бе запечатано в тяхно присъствие и предадено на съхранение у семейния нотариус господин Дешан.

LX. ТЕЛЕГРАФЪТ

Когато се прибраха, господин и госпожа дьо Вилфор узнаха, че господин граф дьо Монте Кристо ги чака в салона; развълнуваната госпожа дьо Вилфор реши, че не може да се представи в това състояние, и се отби в спалнята си, а кралският прокурор, по-самоуверен от нея, отиде направо в салона.

Но колкото и да беше господар на чувствата си, колкото и да умееше да се владее, господин дьо Вилфор не успя да прикрие лошото си настроение, та графът, пристъпващ към него с лъчезарна усмивка, веднага забеляза мрачното му и разсеяно изражение.

— Господи! — каза Монте Кристо след първите приветствия. — Какво ви е, господин дьо Вилфор? Да не съм дошъл в момент, когато пишете някое много тежко обвинение?

Вилфор направи опит да се усмихне.

— Не, господин графе — каза той, — жертвата в случая съм аз. Загубих собствената си кауза, а обвинението беше дело на случайност, упоритост и лудост.

— Какво искате да кажете? — запита Монте Кристо, като се престори великолепно на заинтересуван. — Да не би действително да ви е сполетяло някое голямо нещастие?

— О, господин графе — каза Вилфор с горчиво спокойствие, — не си струва труда да говорим за това; нищо особено, просто загуба на пари.

— Загуба на пари — отвърна Монте Кристо — е наистина нещо незначително при състояние като вашето и при такава възвишена философска душа като вашата!

— Затова и мене не ме тревожи въпросът за парите — отговори Вилфор, — макар че в края на краищата деветстотин хиляди франка заслужават да пожелите малко за тях или поне да се поядосате. Но аз съм засегнат главно от намерението на съдбата, случая, предопределението, не зная как да нарека тая сила, която ми нанесе

удара, разруши надеждите ми за благополучие, а може би и бъдещето на дъщеря ми само поради каприза на един вдетинен старец.

— Какво става, господи! — възкликна графът. — Деветстотин хиляди франка, казвате? Такава сума наистина заслужава, както казахте, човек да пожали малко за нея дори когато е философ. И кои ви създаде тази грижа?

— Баща ми, за когото ви говорих вече.

— Господин Ноартие? Наистина ли? Но вие ми казахте, струва ми се, че той е свършено парализиран и е загубил всичките си способности?

— Да, всичките си физически сили, защото не може нито да се движи, нито да говори; но въпреки това, както виждате, може да мисли, да желае и да действа. Преди пет минути се разделих с него; оставих го да диктува на двама нотариуси завещанието си.

— Значи проговори?

— Нещо повече — накара да го разберат.

— Как?

— С помощта на очите си; очите му са не само живи, но, както виждате, могат и да убиват.

— Приятелю — каза госпожа дьо Вилфор, току-що влязла в стаята, — може би преувеличавате трагичността на положението?

— Госпожо... — поклони се графът.

Госпожа дьо Вилфор го поздрави с най-очарователната си усмивка.

— Какво ми разказа господин дьо Вилфор? — попита Монте Кристо. — И какво необяснимо нещастие!

— Именно необяснимо! — продължи кралският прокурор, като сви рамене. — Просто старчески каприз!

— А няма ли възможност да го накарате да промени решението си?

— Има — каза госпожа дьо Вилфор; — само от съпруга ми зависи, вместо да бъде във вреда на Валантин, завещанието да бъде в нейна полза.

Като видя, че двамата съпрузи започват да говорят с недомлъвки, графът си придаде разсеяно изражение и загледа с дълбоко внимание и явно одобрение Едуар, който наливаше мастило в съдчето за вода на птиците.

— Мила — каза Вилфор в отговор на жена си, — знаете, че не обичам да се държа у дома си като патриарх, нито смятам, че съдбата на вселената зависи от едно мое кимване. Но все пак е важно решенията ми да се зачитат от моето семейство и безумието на един старец или своенравието на едно дете да не могат да осуетят едно отдавна обмислено мое намерение. Барон д'Епине беше, както знаете, мой приятел и един брак между дъщеря ми и сина му е напълно подходящ.

— И вие мислите — каза госпожа дьо Вилфор, — че Валантин е съгласна с това?... Всъщност... тя винаги се противопоставяше на този брак и аз не бих се изненадала, ако всичко, което току-що чухме и видяхме, се окаже изпълнение на нещо уговорено между нея и дядо й.

— Госпожо — каза Вилфор, — повярвайте ми, че човек не се отказва така от деветстотин хиляди франка.

— Тя би се отказала от целия свят, господине; само преди една година искаше да отиде в манастир.

— Все едно — продължи Вилфор, — аз пък ви казвам, госпожо, че този брак ще стане.

— Въпреки волята на баща ви? — запита госпожа дьо Вилфор, като засегна друга струна. — Това е твърде опасно!

Монте Кристо се преструваше, че не слуша, но не изпускаше нито дума от разговора.

— Госпожо — продължи Вилфор, — мога да кажа, че винаги съм почитал баща си, защото към естественото синовно чувство у мене се присъединяваше и чувството за нравственото му превъзходство; защото най-после бащата е личност свещена на две основания: като наш създател и като наш учител; но днес трябва да отрека разума на един старец, който само в името на някогашната омраза към бащата преследва по такъв начин и сина; и би било смешно да съобразявам действията си с неговите капризи. Аз ще проявявам и занапред най-голямо уважение към господин Ноартие; ще понеса безропотно паричното наказание, което ми налага; но ще остана непреклонен в решението си и хората ще оценят на чия страна е здравият смисъл. Ще омъжа следователно дъщеря си за барон Франц д'Епине, защото и по негово мнение този брак е добър и почтен и защото в крайна сметка искам да омъжа дъщеря си, за когото ми е угодно.

— Какво! — каза графът, чието одобрение кралският прокурор търсеше непрестанно с поглед. — Какво! Господин Ноартие, казвате, лишава госпожица Валантин от наследство, защото тя ще се омъжи за господин Франц д'Епине?

— Но да, господине! Само по тази причина — каза Вилфор, като вдигна рамене.

— Или най-малко това е видимата причина — добави госпожа дьо Вилфор.

— Истинската причина, госпожо. Вярвайте ми, аз познавам баща си.

— Може ли да си представите такова нещо? — отвърна младата жена. — Какво, питам ви, господин Ноартие не харесва у господин д'Епине?

— Аз познавам наистина — каза графът — господин Франц д'Епине, сина на генерал дьо Кенел, нали, комуто Шарл X даде баронска титла?

— Именно — отговори Вилфор.

— Е, добре, но той е, струва ми се, очарователен младеж!

— Ето защо съм убедена, че това е само предлог — каза госпожа дьо Вилфор; — старците са тирани в чувствата си; и господин Ноартие чисто и просто не иска внучката му да се омъжи.

— А дали няма някаква причина за тази омраза? — запита Монте Кристо?

— Господи! Може ли да знае човек?

— Някаква политическа вражда може би?

— Баща ми и бащата на господин д'Епине живяха наистина в бурни времена, от които аз видях само последните дни — каза Вилфор.

— Не е ли бил бонапартист баща ви? — попита Монте Кристо. — Доколкото си спомням, вие като че ми казвахте такова нещо.

— Баща ми беше преди всичко якобинец — продължи Вилфор, увлечен от възмущение, което надхвърляше границите на благоразумието — и сенаторската тога, метната от Наполеон върху плещите му, само предреждаше предишния човек, без да го промени. Когато заговорничеше, баща ми не го вършеше заради императора, а само против Бурбоните; защото баща ми има една ужасна черта — той не се бори никога за неосъществими утопии, а за възможни неща и за

достигането на тия възможни неща прилага ужасните теории на монтанярите, които не се спираха пред средствата.

— Да! — каза Монте Кристо. — Тъкмо така трябва да е било! Господин Ноартие и господин д'Епине са се срещнали на политическата арена. Макар че бе служил при Наполеон, господин генерал д'Епине, изглежда, бе останал в душата си роялист; нали го убиха една вечер, когато излизал от бонапартистки клуб, дето са го поканили с надежда да намерят в негово лице привърженик?

Вилфор погледна почти с ужас графа.

— Или може би греша? — каза Монте Кристо.

— Не, господине — отвърна госпожа дьо Вилфор; — наопаки, тъкмо така е; и именно за да могат да се задушат старите вражди, господин дьо Вилфор намисли да свърже с брак двете деца, чиито бащи са се ненавиждали.

— Благородна мисъл! — каза Монте Кристо. — Милосърдна и заслужаваща одобрението на всички. Прекрасно би било наистина да видим госпожица Ноартие дьо Вилфор да се нарича госпожа Франц д'Епине.

Вилфор потрепера и погледна Монте Кристо така, сякаш искаше да прочете в душата му с какво намерение бе казал току-що изречените думи.

Но графът запази неизменната си благосклонна усмивка, и този път въпреки проникновения си поглед кралският прокурор не прозря нищо.

— Ето защо — продължи той — при все че за Валантин е голямо нещастие да загуби богатството на дядо си, не смятам да отменя брака по тази причина; не мисля, че господин д'Епине ще се оттегли поради една загуба на пари; той ще разбере може би, че аз струвам повече от тази сума, щом я жертвувам, за да остана верен на дадената дума; ще пресметне освен това, че Валантин има богато наследство от майка си, управлявано от господин и госпожа дьо Сен Меран, родителите на майка ѝ, които много я обичат.

— И напълно заслужават да бъдат обичани и да се полагат за тях грижи, каквито Валантин полагаше за господин Ноартие — каза госпожа дьо Вилфор; — впрочем те ще дойдат най-късно след един месец в Париж, а след днешното оскърбление Валантин не е длъжна да се заробва както досега при господин Ноартие.

Графът слушаше любезно разногласието между тези наранени самолюбия и накърнени интереси.

— Но, струва ми се — каза Монте Кристо след минутно мълчание, — и моля предварително извинение за това, което ще ви кажа, струва ми се, че ако господин Ноартие лиши от наследство госпожица дьо Вилфор, загдето желае да се омъжи за момък, чийто баща му е бил омразен, той не може да обвини в подобно нещо милия Едуар.

— Нали, господине? — възкликна госпожа дьо Вилфор с неописуем тон. — Това би било несправедливост, отвратителна несправедливост, нали? Горкият Едуар е също така внук на господин Ноартие, но ако Валантин не се омъжи за господин Франц, господин Ноартие ще остави цялото си богатство само на нея; нещо повече, фамилното име ще се носи от Едуар, а въпреки това, дори ако допуснем, че Валантин ще бъде действително обезнаследена от дядо си, тя ще бъде пак тройно по-богата от Едуар.

След като бе нанесъл своя удар, графът само слушаше, без да проговори вече.

— Слушайте, господин графе — започна пак Вилфор, — да изоставим, моля ви се, тия семейни истории; вярно е, наистина, че моето богатство ще увеличи доходите за бедните, които са днес истински богаташи. Да, баща ми ще ми отнеме една законна надежда, и то без никакво основание; но аз ще постъпя като разумен човек; като човек със сърце. Господин д'Епине, комуто обещах рентата от тази сума, ще я получи дори ако ще трябва да си наложа най-тежки ограничения.

— Все пак — обади се госпожа дьо Вилфор, като се върна към единствената мисъл, която шепнеше непрестанно в сърцето ѝ — може би е по-добре да съобщим за злополучното завещание на господин д'Епине, та сам той да върне дадената дума.

— О! Това би било истинско нещастие! — извика Вилфор.

— Истинско нещастие ли? — повтори Монте Кристо.

— Разбира се — продължи Вилфор, като се поуспокои; — един неосъществен брак, дори по парични съображения, се отразява винаги неблагоприятно върху името на девойката; освен това ще се съживят отдавнашни слухове, които искам да задуша. Но такова нещо няма да стане: господин д'Епине, ако е почтен човек, ще се почувствува още

по-обвързан след обезнаследяването на Валантин; иначе би действувал само от користи подбуди; не, това е невъзможно.

— И аз мисля като господин дьо Вилфор — каза Монте Кристо и втренчи поглед в госпожа дьо Вилфор; — и ако бях достатъчно близък с него, за да мога да му дам съвети, бих го подканил — защото, както ми казаха, господин д'Епине щял да се завърне — да затегне въпроса така здраво, та да не бъде възможно никакво скъсване; бих се заловил с тая задача, чието разрешение би правило чест на господин дьо Вилфор.

Вилфор стана, явно зарадван, а жена му леко пребледня...

— Добре — каза той, — сам аз не желая нищо друго и ще се възползувам от мнението на съветник като вас. — И подаде ръка на Монте Кристо. — И така, всички тук ще смятаме днешната случка за нестанала; намеренията ни не са ни най-малко променени.

— Господине — каза графът, — обществото, колкото и да е несправедливо, ще ви бъде благодарно, уверявам ви, за вашата решителност; приятелите ви ще се гордеят с нея, а господин д'Епине, дори ако потрѣбва да вземе госпожица дьо Вилфор без зестра, което не ще стане, ще бъде щастлив да влезе в семейство, дето са в състояние да направят подобна жертва, за да устоят на дадена дума и да изпълнят поет дълг.

При тия думи графът стана и се приготви да си върви.

— Оставяте ли ни, господин графе? — запита госпожа дьо Вилфор.

— Принуден съм, госпожо. Дойдох само да ви напомня обещанието за събота.

— Страхувате се да не го забравим ли?

— Много сте любезна, госпожо, но господин дьо Вилфор има толкова тежки, а понякога и така неотложни служебни задължения.

— Моят съпруг ви даде дума, господине — каза госпожа дьо Вилфор, — а вие току-що видяхте, че той я удържа дори когато може само да загуби от това; колко повече ще я удържи, когато може само да спечели.

— Във вашия дом на Шанз Елизе ли ще бъде приемът? — запита Вилфор.

— Не — отвърна Монте Кристо. — И това придава по-голяма стойност на жертвата ви: вън от града.

— Вън от града?
— Да.
— Къде? Недалеко от Париж, разбира се?
— При крепостните врати, на половин час от бариерата; в Отьой.
— В Отьой ли? — извика Вилфор. — Ах, да, госпожата ми каза, че живеете в Отьой: нали я бяха пренесли у вас? И къде точно в Отьой?
— Улица Лафонтен.
— Улица Лафонтен! — повтори глухо Вилфор. — Кой номер?
— Двадесет и осем.
— Но — извика Вилфор — на вас ли е била продадена къщата на господин дьо Сен Меран?
— На господин дьо Сен Меран ли? — запита Монте Кристо. — Нима тази къща е била собственост на господин дьо Сен Меран?
— Да — каза госпожа дьо Вилфор. — И ще повярвате ли, господин графе?
— Какво?
— Намирате къщата хубава, нали?
— Прекрасна.
— А моят мъж не искаше и да чуе да живеем там.
— О! — каза Монте Кристо. — Наистина не мога да си обясня това предубеждение, господине.
— Не обичам Отьой, господине — отвърна с усилие кралският прокурор.
— Но, надявам се, че не ще имам нещастieto — каза разтревожено Монте Кристо — тази неприязън да ме лиши от удоволствието да ви видя у дома си?
— Не, господин графе... надявам се... вярвайте, че ще направя всичко възможно — смотолени Вилфор.
— О! — отвърна Монте Кристо. — Не приемам никакви извинения. В събота, шест часа, ви чакам и ако не дойдете, кой знае, може да помисля, че този дом, необитаван цели двадесет години, навярно крие някаква зловеща тайна, някаква кървава легенда.
— Ще дойда, господин графе, ще дойда — побърза да каже Вилфор.
— Благодаря — отвърна Монте Кристо. — А сега ще ми позволите да се разделя с вас.

— Вие наистина ни казахте, господин графе, че сте принуден да си тръгнете, и дори щяхте да ни кажете, струва ми се, защо бързате — каза госпожа дьо Вилфор, — но заговорихте за нещо друго.

— Всъщност, госпожо — отговори Монте Кристо, — не зная дали бих дръзнал да ви кажа къде отивам.

— О! Защо да не кажете?

— Какъвто съм си заваян, отивам да видя нещо, което ме е карало с часове да мечтая.

— Какво именно?

— Телеграфа. Жалко, издадох се!

— Телеграфа ли? — повтори госпожа дьо Вилфор.

— Да, разбира се, телеграфа. Виждал съм понякога в слънчев ден, на крайпътна могила, да се издигат тия черни, олюляващи се стълбове като крака на огромен бръмбар и винаги съм се вълнувал, признавам, при мисълта, че тия чудновати знаци, които пресичат с такава точност въздуха и отнасят неизвестното желание на някакъв човек, седнал пред една маса, към друг човек, седнал пред друга маса на триста левги разстояние, се очертават върху сивите облаци или небесната синева само чрез волята на този всемогъщ началник: тогава започвах да вярвам в духове, феи, джуджета, с една дума, в тайнствени сили и се смеех. Но никога не бе ми хрумвало да видя отблизо тия едри насекоми с бели корем и черни източени крака, защото се страхувах, че под каменните им крила ще открия човешки ум, важен, предвзет, претъпкан със знания, интриги и магии. Но една сутрин узнах, че движещата сила на всеки телеграф е просто един нещастен чиновник с хиляда и двеста франка годишна заплата, зает да гледа по цял ден не небето като астронома, не водата като рибаря, не околната гледка като безделника, а именно насекомото с бял корем и черни крака, своя събеседник, настанен на четири-петстотин левги далеч от него. Тогава ме обзе любопитството да видя отблизо тази жива какавида и да присъствувам на комедията, която тя разиграва от пашкула си с другата какавида, подръпвайки последователно разни жички.

— И отивате при нея?

— Да, отивам.

— В кой телеграф? На вътрешното министерство ли или на обсерваторията?

— О, не! Там бих се озовал при хора, решени да ми изяснят насила неща, които аз не искам да знаая, и да ми обясняват въпреки волята ми тайна, която самите те не знаят. Дявол да го вземе! Искам да запазя илюзиите си за насекомите; стига ми, че изгубих илюзиите си за хората. Затова няма да отида нито в телеграфната станция на вътрешното министерство, нито в тази на обсерваторията. Ще отида в телеграфна станция в полето, за да намеря истинското телеграфно човече, окаменяло в кулата си.

— Вие сте странен аристократ — каза Вилфор.

— С коя линия ми препоръчвате да се занимаая?

— С най-заетата понастоящем, то се знае.

— Добре, значи с испанската?

— Именно. Искате ли писмо от министъра, за да ви обяснят...

— Не — отвърна Монте Кристо, — нали ви казах, че не искам нищо да разбера. Щом започна да разбирам, няма да има вече телеграф, а само някакви знаци от господин Дюшател или господин дьо Монталиве, изпратени до байонския префект във вид на две гръцки думи: τηλέ γραφος^[1]. А пък аз искам да запазя безупречно чисти в своята благоговейна почит само страшната дума и животното с черните крака.

— Тогава тръгвайте, защото след два часа ще се мръкне и няма да видите нищо.

— Ах, дявол да го вземе, изплашихте ме! Коя е най-близката станция?

— По байонското шосе ли?

— Да речем, по байонското.

— Станцията в Шатийон.

— А след Шатийон?

— Струва ми се, че в крепостта Монлери.

— Благодаря и довиждане! В събота ще ви разкажа впечатленията си.

Пред вратата графът се озова срещу двамата нотариуси, които току-що бяха лишили от наследство Валантин и си отиваха възхитени, че са извършили нещо, което щеше непременно да им прави чест.

---

[1] Τηλέ γραφος — далеко писане (има се предвид значението на думата телеграф) Бел. Alegria ↑

LXI. КАК МОЖЕТЕ ДА СПАСИТЕ ЕДИН ГРАДИНАР ОТ СЪНЛИВЦИТЕ^[1], КОИТО МУ ЯДАТ ПРАСКОВИТЕ

Не същата вечер, както каза, а на другата сутрин граф Монте Кристо излезе през бариерата д'Анфер, тръгна по шосето за Орлеан, отмина село Лина, без да се спре в телеграфната станция, която тъкмо по това време бе размърдала дългите си мършави ръце, и стигна до крепостта Монлери, която, както е известно, се намира на най-високата точка в равнината със същото име.

Графът слезе в подножието на хълма и по една криволичеща пътечка, широка осемнадесет пръста, се заизкачва по възвишението; като стигна на върха, отпреде му се изпречи жив плет, по който неузрели още плодове бяха заменили белите и розови цветчета.

Монте Кристо потърси входа на това оградено място и скоро го намери. Беше решетъчна вратичка, която се плъзгаше по стоманени жлебове и се затваряше с гвоздей и връвчица. Графът разбра веднага механизма и вратата се отвори.

Той се озова в една градинка, двадесет стъпки дълга и дванадесет широка, заградена от едната страна с плета, дето се намираше остроумното приспособление, което нарекохме врата, а от другата със старата кула, обвита в бръшлян, изпъстрен с дива ряпа и шибой.

Като я видеше така набръчкана и накичена с цветя, като баба, чиито внуци са дошли да ѝ честитят именния ден, човек не би помислил, че тя може да разкаже ужасни драми, към опасните уши, приписвани от поговорката на стените, можеше да се прибави и глас.

В градинката имаше пътечка от червен пясък, дето се появяваше тук-там жив плет от няколкогодишен едър чимшир с тонове, които биха възхитили Дьолакроа, нашия съвременен Рубенс. Тази алея се извиваше с остри завои в осморка и създаваше в градина от двадесет

стъпки разходка от шестдесет. Никога Флора, засмяната росна богиня на добрите латински градинари, не е била така грижовно и безкористно почитана, както тук, в това дворче.

По ни един лист на двадесетте рози в лехите нямаше следа от мухи, по ни един стрък нямаше гроздове зелени въшки, които измъчват и изяждат растенията във влажните почви. А тази градина не беше лишена от влага; черната като сажди пръст и плътните листа на дърветата доказваха ясно това. Впрочем изкуствената влага би заместила веднага естествената благодарение на заровеното в един ъгъл на градината буре със застояла вода, върху чиято зелениясала повърхност една обикновена и една градинска жаба стояха гърбом една към друга — навярно поради несъвместимост в характера — в двете противоположни страни на кръга.

Никакъв бурен по пътеките, никакъв ненужен израстък в лехите; и най-предвзетата домакиня не чисти и подкастрия така грижовно здравеца, кактуса и алпийските рози в своята порцеланова жардиниера, както все още невидимият стопанин на това дворче.

След като закачи връвчицата на гвоздея, Монте Кристо се спря и огледа цялото имение.

— Изглежда — каза си той — че телеграфистът има целогодишен градинар или сам обича земеделието.

Изведнъж се сблъска с нещо, клекнало зад натоварена с листа ръчна количка; това нещо се изправи; като възкликна от учудване, и Монте Кристо се озова пред едно петдесетина годишно човече, което събираше ягоди и ги редеше върху лозови листа.

Имаше дванадесет лозови листа и почти толкова ягоди.

Човечето без малко не изпусна при ставането си и ягодите, и лозовите листа, и чинията.

— Реколтата ли си прибирате, господине? — запита усмихнато Монте Кристо.

— Извинете, господине — отвърна човечето, като вдигна ръка към каскета си, — вярно е, че не съм на мястото си горе, но току-що слязох оттам.

— Не се смущавайте, драги — каза графът, — оберете си ягодите, ако има още.

— Има още десет — каза човекът. — Набрал съм единадесет, а бяха двадесет и една, пет повече от лани. И никак не е чудно, защото

пролетта тази година беше топла, а за ягодите, как да ви кажа, господине, трябва само топло време. Затова вместо ланшните шестнайсет, как да ви кажа, съм набрал вече единайсет, дванайсет, тринайсет, четиринайсет, петнайсет, шестнайсет, седемнайсет, осемнайсет. О, боже! Няма ми две! А вчера си бяха на мястото, господине, знам, че бяха, защото ги броих. Трябва да ги е отмъкнало момчето на вдовицата Симон; видях го тая сутрин да скита насам. Ах, тоя хубостник! Ще краде в чужд двор! Сякаш не знае какво го чака после!

— Лошо е, наистина — каза Монте Кристо, — но трябва да вземете предвид младостта и лакомията на виновника.

— То се знае — каза градинарят; — само че за мене си е все загуба. Но, извинете, господине, да не би да задържам някой началник?

И погледна плахо-въпросително графа и синия му костюм.

— Успокойте се, драги — отговори графът със своята усмивка, която според волята му можеше да бъде и страшна, и благосклонна, но този път беше само благосклонна, — аз не съм началник, дошъл по инспекция, а обикновен пътник, доведен дотук от любопитство, и дори започвам да се укорявам, че ви губя времето.

— О, моето време не е скъпо — отвърна с тъжна усмивка човечето. — Все пак сме в служебно време, та не биваше да го губя, ако не бях видял, че мога да си почина един час (той хвърли поглед към слънчевия часовник, защото в дворчето на кулата Монлери имаше всичко, дори слънчев часовник); както виждате, имам още десет минути за почивка, освен това ягодите бяха узрели, а след един ден... Бихте ли ми вярвали, господине, че ми ги изяждат сънливци?

— Наистина не бих предположил — отвърна сериозно Монте Кристо. — Неприятно нещо е да имаш за съседи сънливци, защото ние не ги ядем сварени с мед, както са правели римляните.

— Така ли? Нима римляните са ги яли? — запита градинарят. — Яли са сънливци?

— Четох такова нещо у Петроний — каза графът.

— Нима? Няма да е вкусно ядене, макар да казват: тлъст като сънливец. А не е чудно, господине, дето са тлъсти, защото спят по цял ден и се събуждат само за да гризат цяла нощ. Миналата година например имах четири кайсии: развалиха ми едната. Имах и една гладка праскова, само една, защото те са рядкост; и, знаете ли,

господине, изгризаха половината откъм зида; великолепно праскова, с чудесен вкус. Не съм хапвал по-хубаво нещо.

— Ядохте значи от нея? — запита Монте Кристо.

— Да, от оная половина, дето беше останала. Прекрасно нещо, господине. Тия приятели, дявол да ги вземе, знаят какво да избират. Като сина на вдовицата Симон — и той не е избрал лошите ягоди! Само че тази година — продължи градинарят, — не бойте се, такова нещо няма да ми се случи, дори ако потръбва да не спя по цяла нощ, за да ги вардя, като узреят.

Монте Кристо видя, каквото му трябваше. Всеки човек си има слабост, която му гризе сърцето, както всеки плод си има червей. Слабостта на телеграфиста беше градинарството. Монте Кристо започна да къса лозовите листа, които скриваха гроздовете от слънцето, и по този начин спечели сърцето на градинаря.

— Господинът идва да види телеграфа ли? — запита той.

— Да, господине, ако, разбира се, правилникът не забранява.

— О, ни най-малко — каза градинарят, — защото никой не знае, нито може да разбере какво предаваме.

— Казвали са ми наистина, че вие повтаряте сигнали, които сами не разбирате.

— Вярно е, господине, и съм по-доволен, че е така — засмя се телеграфистът.

— Защо сте по-доволен?

— Защото така нямам никаква отговорност. Аз съм само машина и нищо повече, стига да си гледам работата, никой не ме закача.

„Ах, дявол да го вземе — помисли Монте Кристо, — дали пък съм попаднал случайно на човек без честолюбие? Ама че беда!“

— Господине — започна градинарят, като хвърли поглед към своя слънчев часовник, — десетте минути изтичат и аз трябва да се върна на работа. Желаете ли да се качите заедно с мене?

— Идвам.

И наистина Монте Кристо влезе в кулата, която беше на три етажа; в най-долния бяха наредени покрай стената земеделски сечива: лопати, гребла, лейки; това беше цялата мебелировка.

Вторият беше обичайното или по-точно нощното жилище на градинаря; тук имаше няколко бедни домакински съда, легло, маса, два стола, глинена стомна, закачени на тавана изсушени растения —

грахулец и фасул, който човечето бе запазило с шушулките; на всичко беше сложило надписи, като грижовен естественик от Ботаническата градина.

— Много време ли е потребно, господине, за да се запознае човек с телеграфа? — попита Монте Кристо.

— Изучаването не е тежко, господине, тежко е свръхщатното работно време.

— И каква е заплата?

— Хиляда франка, господине.

— Не е много.

— Не е; но има и квартира, както виждате.

Монте Кристо огледа стаята.

„Дано само не държи много на квартирата“ — помисли той.

Качиха се на третия етаж: там беше апаратната. Монте Кристо погледна последователно двете железни ръчки, с които чиновникът поставяше в движение апарата.

— Много интересно — каза той, но с време този живот навярно ще ви поомръзне.

— Отначало ви заболява врата да го извивате и да се взирате; но след година-две свиквате; освен това имаме часове за почивка, а има и дни, когато не работим.

— Когато не работите ли?

— Да.

— Какви са тия дни?

— Когато има мъгла.

— А, да, разбира се.

— Това са празниците ми; тогава слизам в градината и садя, подкастриям, подрязвам, чистя от гъсеници; с една дума, не усещам как минава времето.

— От колко време сте тук?

— От десет години; с петте години свръхщатна служба стават петнадесет.

— А вие сте на...?

— Петдесет и пет.

— Колко години служба ви трябва за пенсия?

— Двадесет и пет години, господине.

— И колко ще бъде пенсията ви?

— Петстотин франка.
 — Горките хора! — промълви Монте Кристо.
 — Какво казахте, господине?... — запита чиновникът.
 — Казах, че е много интересно.
 — Кое?
 — Каквото ми разказахте... Значи вие не разбирате нищо от тия знаци?
 — Съвсем нищо.
 — И не сте се опитвали да ги разберете?
 — Никога; за какво ми е?
 — Но все пак има знаци, предназначени лично за вас.
 — Разбира се.
 — Тях разбирате ли?
 — Та те са все едни и същи.
 — И какво ви казват?
 — Нищо ново... Остава ви още един час... до утре...
 — Съвсем невинни неща — каза графът, — но я погледнете, като че вашият колега от другия пост се обажда.
 — О, наистина; благодаря, господине.
 — И какво ви казва? Разбирате ли го?
 — Да. Пита дали съм готов.
 — А вие му отговаряте?...
 — Със сигнал, който съобщава едновременно на моя колега отдясно, че съм готов, а на колегата вляво да се приготвя.
 — Много умело нагласено — каза графът.
 — Ей сега ще видите — продължи гордо човечето, — след пет минути ще заговори.
 — Имам значи пет минути — каза Монте Кристо. — А пък аз се нуждая от по-малко. Позволете, драги господине — продължи той, — да ви задам един въпрос.
 — Моля.
 — Обичате ли градинарството?
 — Много.
 — И ще се радвате, ако вместо тераса от двадесет стъпки имате дворче от два арпана^[2]?
 — Ще го превърна в земен рай, господине.
 — С вашите хиляда франка сигурно живеете лошо?

— Доста лошо, но живея някак.

— Да, и имате само една жалка градинка.

— Не е голяма наистина.

— Освен това и пълна със сънливци, които ви изпояждат всичко.

— Те са вече цяла напаст.

— Ами ако ви се случи нещастieto да сте се загледали нанякъде, когато вашият колега отдясно се обади?

— Няма да го забележа.

— Какво ще стане тогава?

— Не ще мога да повторя сигналите му.

— После?

— Като не ги повторя, ще ме глобят за небрежно отношение към службата.

— С колко?

— Със сто франка.

— Една десета от годишната ви заплата; чудесно!

— О! — промълви чиновникът.

— Случвало ли ви се е такова нещо? — запитва Монте Кристо.

— Веднъж, господине, когато присаждах една леска.

— Добре. Ами ако ви хрумне да промените някак сигнала или да предадете друг?

— Това е съвсем друго. В такъв случай ще ме уволнят и ще си загубя пенсията.

— Триста франка?

— Да, господине, сто екюта; никога няма да направя такова нещо, то се знае.

— Дори срещу заплата ви за петнадесет години? Това като че заслужава да се обмисли, какво ще кажете?

— Срещу петнадесет хиляди франка?

— Да.

— Плашите ме, господине.

— Ами!

— Искате да ме изкушавате ли?

— Точно така. Разбирате ли, петнадесет хиляди франка!

— Позволете, господине, да погледна колегата отдясно.

— Напротив, погледнете не него, а ей това!

— Какво е то?

— Нима не познавате тия хартийки?
— Банкноти!
— Хилядарки, петнадесет са.
— Чии са?
— Ваши, стига да пожелаете.
— Мои? — извика задъхано чиновникът.
— Ваши, разбира се, напълно ваши!
— Господине, колегата отдясно започна работа!
— Оставете го да си я кара.
— Вие ме отвлякохте от работата ми, господине, и ще ме глобят.
— Ще загубите сто франка; виждате, че е във ваш интерес да вземете петнадесет хиляди.
— Моят колега отдясно недоволствува, господине, повтаря сигналите.
— Оставете го и вземете парите.
Графът тикна банкнотите в ръката му.
— Но това не е всичко — каза той; — тези петнадесет хиляди франка няма да ви стигнат.
— Ще продължа да работя.
— Не, ще загубите работата си, защото ще отговорите с друг сигнал на вашия колега.
— О, господине, какво ми предлагате?
— Дребна работа.
— Господине, ако не бъда принуден...
— Възнамерявам именно да ви принудя.
И Монте Кристо извади друга пачка банкноти от джоба си.
— Ето още десет хиляди франка — каза той. — С петнадесетте в джоба ви стават двадесет и пет хиляди. С пет хиляди франка ще си купите една хубава къщица с два арпана земя; останалите двадесет хиляди ще ви носят хиляда франка годишна рента.
— Градинка от два арпана?
— И хиляда франка рента.
— Боже! Боже!
— Хайде, вземайте ги!
Монте Кристо натика насила десетте хиляди франка в ръката на чиновника.
— Какво трябва да направя?

— Нещо не много мъчно.

— Какво именно?

— Ще предадете ей тия сигнали.

Монте Кристо извади от джоба си една хартийка, на която бяха нарисувани три сигнала, номерирани по реда, по който трябваше да се предадат.

— Не е голяма работа, както виждате.

— Да, но...

— А за тая работа ще имате и гладки праскови, и какво ли не.

Ударът сполучи; зачервено и изпотено от вълнение, човечето предаде последователно трите сигнала от хартийката на графа въпреки страшното объркване на колегата отдясно, който не разбираше нищо от промяната и смяташе, че собственикът на прасковите трябва да е полудял.

Колегата отляво обаче повтори добросъвестно същите сигнали, които стигнаха накрая в Министерството на вътрешните работи.

— Ето как забогатяхте! — каза Монте Кристо.

— Да — отвърна чиновникът, — но срещу каква цена!

— Слушайте, приятелю — каза Монте Кристо, — не искам да ви измъчва съвестта; повярвайте ми, кълна ви се, че не сте направили никому зло, а сте помогнали на божиите промишления.

Чиновникът гледаше банкнотите, опипваше ги, броеше ги; ту пребледняваше, ту се изчервяваше; най-после се втурна към стаята си да пийне малко вода, но преди да стигне до стомната, припадна под сушения фасул.

Пет минути след получаването на телеграмата в министерството Дебре заповяда да впрегнат екипажа му и побърза да отиде у Данглар.

— Има ли съпругът ви купони от испанския заем? — запита той баронесата.

— Разбира се! За шест милиона.

— Да ги продаде на каквато и да е цена.

— Защо?

— Защото Дон Карлос избягал от Бурж и се върнал в Испания.

— Отде знаете?

— Ех! — каза Дебре, като вдигна рамене. — Аз ако не зная!

Баронесата не дочака да ѝ повтори: изтича веднага при съпруга си, който, от своя страна, побърза да види борсовия си посредник и му

поръча да продава на всяка цена.

Щом се узна, че Данглар продава, испанските ценни книжа веднага спаднаха. Данглар загуби петстотин хиляди франка, но се избави от всичките си купони.

Вечерта хората прочетоха в „Месаже“:

ТЕЛЕГРАМА

„Крал Дон Карлос е успял да се изплъзне от охраната в Бурж и се е върнал в Испания през Каталония. Барселона е въстанала в негова полза.“

През цялата вечер се говореше само за предвидливостта на Данглар, който бе продал купоните си, и за щастието на борсовия посредник, загубил само петстотин хиляди франка при такава операция.

Тези, които бяха запазили купоните си или бяха купили купони от Данглар, се смятаха за разорени и прекараха тревожна нощ.

На другия ден „Монитор“^[3] съобщи:

„Месаже“ съобщи вчера съвършено неоснователно за бягството на Дон Карлос и за въстание в Барселона.

Крал Дон Карлос не е напускал Бурж, а в полуострова цари пълно спокойствие.

Грешката се дължи на объркване в телеграфния сигнал, неправилно приет поради мъглата.

Испанските книжа достигнаха два пъти по-висока цифра от тази, до която бяха спаднали.

По този начин чрез загубата и осуетената печалба Данглар изгуби един милион.

— Чудесно! — каза Монте Кристо на Морел, който беше у него, когато съобщиha необикновения борсов обрат, чиято жертва бе станал

Данглар. — За двадесет и пет хиляди франка направих откритие, за което бих заплатил сто хиляди.

— И какво открихте? — запита Максимилиан.

— Как може човек да отърве един градинар от сънливците, които му ядат прасковите.

---

[1] *Сънливец* — вид полски гризач. Б.пр. ↑

[2] *Арпан* — стара френска мярка за повърхност, равна на 34–51 ара. Б.пр. ↑

[3] *Монитор* — до 1869 френски държавен вестник. Б.пр. ↑

LXII. ПРИЗРАЦИТЕ

На пръв поглед и разгледана отвън, къщата в Отъой не беше величествена, както би могло да се очаква за дом, отреден за блестящия граф Монте Кристо, но тази скромност се дължеше на желанието на собственика, който бе забранил строго каквато и да е промяна във външния вид на жилището; за да се убедите в това, достатъчно беше да погледнете вътрешността му. Щом се отвореше вратата, гледката се променяше.

Господин Бертучо бе надминал себе си в подбора на мебелировката и в бързината, с която бе извършил всичко: както някога херцог д'Антен бе заповядал да изсекат за една нощ цял ред дървета, които дразнели погледа на Луи XIV, така господин Бертучо бе засадил за три дни един съвършено пуст двор. Прекрасни тополи и явори, донесени с грамадни корени, засенчваха предната фасада на къщата, дето вместо полуобраслите с трева плочи се разстилаше морава от чимове, подредени същата сутрин като широк килим, по който още искряха капки вода от поливането.

Всички разпореждания впрочем изхождаха от графа; той бе предал лично на Бертучо план, дето бяха нанесени броят и числото на дърветата, които трябваше да бъдат засадени, формата и големината на моравата, която трябваше да замести плочите.

В сегашния си вид къщата беше неузнаваема и сам Бертучо дори твърдеше, че не може да я познае в тая рамка от зеленина.

Управителят не би имал нищо против, докато беше тук, да внесе някои промени в градината, но графът бе строго забранил да докоснат нещо. Бертучо си отведе, като отрупа с цветя холовете, стълбите и камините.

Необикновеното умение на управителя и голямото изкуство на господаря — у първия да изпълнява, у втория да налага изпълнението — личаха по това, че този дом, изоставен отпреди двадесет години и довчера мрачен и тъжен, пропит с неприятния мирис на миналото, бе възприел само в един ден заедно с външните белези на живот и

любимите парфюми на господаря, дори любимото му осветление; освен това при пристигането си тук графът се бе обкръжил със своите книги и оръжия; можеше да вижда любимите си картини; в холовете бяха кучетата, които му се умилкваха; птиците, чиито песни обичаше да слуша; този дом, разбуден като двореца на Спящата красавица, живееше, пееше, разцъфтяваше като отдавнашно любимо жилище, дето сме оставяли частица от душата си, когато сме бивали принудени да го напуснем.

Прислужници сновяха радостно из прекрасния двор; едните властвуваха в кухнята и се плъзгаха леко, сякаш цял живот са били в този дом, по стълби, построени едва вчера, други се тълпяха в навесите, дето номерирани и подредени екипажи стояха сякаш от петдесет години; или в конюшните, дето конете пред яслите отговаряха с цвилене на конярите, които им говореха много по-почтително, отколкото повечето прислужници говорят на господарите си.

Библиотеката беше разположена в две крила, до двете страни на външния зид, и имаше почти две хиляди тома: цяло отделение беше посветено на съвременните романи и дори вчера излезлият беше вече на мястото си, като се перчеше със своята подвързия в червено и злато.

Зад библиотеката имаше оранжерия с редки растения, които цъфтяха в големи японски саксии, а сред това чудо за очите и обонянието беше билиардът, изоставен сякаш само преди един час от играчите, захвърлили топките на сукното.

Великолепният Бертучо бе пощадил само една стая. Пред тази стая в левия ъгъл на първия етаж, дето се стигаше по главната стълба и отдето можеше да се излезе през тайната стълбичка, прислугата минаваше с любопитство, а Бертучо с ужас.

Точно в пет часа, придружен от Али, графът пристигна пред къщата в Отьой. Бертучо очакваше пристигането му със смесица от нетърпение и безпокойство; надяваше се на похвали, но се страхуваше и от мръщене.

Монте Кристо слезе в двора, обходи цялата къща, обиколи градината, без да продума и без ни най-малка проява на одобрение или неодобрение.

Само когато влезе в своята спалня, която се намираще срещу затворената стая, протегна ръка към чекмеджето на малко шкафче от палисандър, което бе вече забелязал при първото си идване.

— Може да служи само за прибиране на ръкавици — каза той.

— Вярно е, ваше превъзходителство — отвърна зарадваният Бертучо. — Отворете и ще намерите ръкавици.

И в другите мебели графът намери това, което очакваше да намери — стъкълца, пури, скъпоценни накити.

— Добре! — каза той.

И господин Бертучо се оттегли възхитен, толкова голямо, могъщо и действително беше влиянието на този човек върху всички наоколо.

Точно в шест часа се чу топуркане на кон пред входната врата. Пристигнал беше със своята Медея нашият спахийски капитан.

Монте Кристо го посрещна усмихнато на площадката пред входа.

— Сигурен съм, че пристигам пръв! — извика Морел. — Направих го нарочно, за да ви видя малко насаме, преди да дойдат другите. Жули и Еманюел ви изпращат хиляди привети. О! Знаете ли, че тук е великолепно! Слушайте, графе, ще се погрижат ли вашите хора както трябва за коня ми?

— Бъдете спокоен, драги Максимилиан, те си знаят работата.

— Трябва да му изтрият потта и да го завият. Да знаете как препускаше! Същинска вихрушка!

— Вярвам, дявол да го вземе: кон за пет хиляди франка! — каза Монте Кристо с тон на баща, който говори за сина си.

— Жал ли ви е за тях? — запита Морел с откритата си усмивка.

— На мене ли? Пази боже! — отвърна графът. — Не. Щях да съжалявам само ако конят не струваше.

— А той струва толкова, драги графе, че господин дьо Шато Рено, най-добрият познавач на коне във Франция, и господин Дебре, който язди арабските жребци на министерството, се мъчат да ме догонят в тоя миг и са доста изостанали, както виждате, а подир тях препускат конете на баронеса Данглар с не повече от шест левги в час.

— Подир вас ли бяха? — запита Монте Кристо.

— Да, ето ги!

И наистина в същия миг един екипаж със запенен впряг и два задъхани яздитни коня пристигнаха пред желязната входна врата, която се разтвори пред тях. Екипажът описа веднага кръг и спря пред площадката, последван от двамата ездачи.

Дебре скочи мигновено, застана пред вратичката на екипажа и подаде ръка на баронесата, която отвърна с жест, забелязан само от Монте Кристо.

Погледът на графа не пропускаше нищо и той видя в ръката на баронесата бяла хартийка, незабележима като самия ѝ жест; с ловкост, доказваща често повторение, хартиятката мина от ръката на госпожа Данглар в тая на министерския секретар.

След съпругата си влезе и банкерът, бледен, сякаш излизаше не от собствения си екипаж, а от гроб.

Госпожа Данглар хвърли наоколо си бърз, изпитателен поглед, който само Монте Кристо можеше да разбере; този поглед включваше двора, площадката пред входа, фасадата на къщата; после, като потуши лекото вълнение, което непременно би се изписало по лицето ѝ, ако то би могло да пребледнее, тя се изкачи по стълбите, като разговаряше с Морел:

— Ако ми бяхте приятел, господине, щях да ви запитам дали продавате коня си.

Морел сви лице в усмивка, която приличаше повече на гримаса, и се обърна към Монте Кристо, сякаш му се молеше да го спаси от затруднението, в което бе изпаднал.

Графът го разбра.

— О, госпожо — отвърна той, — защо не отправяте към мене това искане!

— От вас, господине, човек не може да иска нищо — каза баронесата, — защото, е винаги сигурен, че ще го получи. Затова се обърнах към господин Морел.

— За жалост — продължи графът — аз съм свидетел, че господин Морел не може да отстъпи коня си, защото честта му налага да го пази.

— Защо?

— Обзаложил се е да укроти Медея в разстояние на шест месеца. Ясно ви е, нали, че ако се отърве от коня преди определения срок, не само ще загуби облога, но хората ще кажат, че се е уплашил; дори когато се касае да задоволи хрумването на една хубава жена, което според мене е едно от най-свещените неща на тоя свят, един спахийски капитан не може да даде повод за подобен слух.

— Както виждате, госпожо... — каза Морел, като се усмихваше признателно на Монте Кристо.

— Струва ми се, впрочем — каза Данглар със сърдит тон, зле прикрит зад неприятна усмивка, — че имате вече достатъчно такива коне.

Не беше в навика на госпожа Данглар да оставя без отговор подобни нападки. Но за голямо учудване на младите господа, тя се престори, че не е чула и не каза нищо.

Монте Кристо се усмихна при това замълчаване, признак на необичайно смирение, а в същото време показваше на баронесата две грамадни саксии от китайски порцелан, по които се виеха морски водорасли с такъв размер и изработка, чието богатство, сочност и смисленост само природата може да създаде.

Баронесата се смая.

— Но в тях човек би могъл да посади някой кестен от Тюйлери! — каза тя. — Как е било възможно да изпекат такива огромни неща?

— О, госпожо — каза Монте Кристо, — няма защо да питате за тия неща нас, създатели на статуйки и най-фино стъкло; това са творби от друга епоха, дело на земни и морски духове.

— Как така? От коя епоха може да са?

— Не зная; чувал съм само, че някакъв китайски император заповядал да изградят нарочна пещ и в нея изпекли последователно дванадесет такива саксии. Двете се пукнали от огъня, а десетте други били потопени на триста разтега^[1] под водата. Морето разбрало какво се иска от него и ги обвило със своите водорасли, вбило им коралите и раковините си; всичко това се втвърдило през прекараните двеста години в тия незнайни глъбини, защото някаква революция отнесла императора, който пожелал да прави тоя опит; останал само протоколът за печенето на вазите и спускането им в морето. След двеста години намерили протокола и намислили да ги извадят. Плувци с нарочни уреди тръгнали да ги търсят в залива, дето били пуснати; но от десетте намерили само три — другите били отнесени и унищожени от вълните. Обичам тия вази и си представям понякога как някакви безобразни, страхотни, незнайни чудовища, от ония, които само плувци могат да зърнат, са надничали с безжизнен, студен поглед от дъното им, дето са спали безброй риби, търсили убежище от враговете си.

Данглар, който не беше любител на необикновени неща, късаше през това време несъзнателно едно подир друго листата на един великолепен портокалов цвят; като свърши с него, се залови за кактус; но кактусът, не така любезен като портокала, го убоде безцеремонно.

Той трепна и потърка очи, сякаш се събуждаше от сън.

— Господине — каза му усмихнато Монте Кристо, — като зная, че сте любител на картини и имате такива великолепни неща, не смея да ви покажа моите. Но ето все пак два Хобема^[2], един Потер^[3], един Миери^[4], два Жерар Доу^[5], един Рафаел^[6], един Ван Дайк^[7], един Сурбаран^[8] и един-два Мурильо^[9], които са достойни да ви бъдат представени.

— Я гледайте! — каза Дебре. — Аз знам този Хобема.

— О, така ли?

— Да, идваха да го предложат за музея.

— Който няма ни един Хобема, струва ми се? — каза неуверено Монте Кристо.

— Няма, но все пак отказа да купи тоя.

— Защо? — запита Шато Рено.

— Чудесен сте! Просто защото правителството няма излишни пари.

— О, извинете! — отговори Шато Рено. — От осем години чувам всеки ден тия приказки и все още не мога да свикна.

— И то ще стане — каза Дебре.

— Не вярвам — отвърна Шато Рено.

— Господин майор Бартоломео Кавалканти! Господин виконт Андреа Кавалканти! — възвести Бертучо.

Току-що купена черна сатенена яка, току-що подстригана брада, посивели мустаци, уверен поглед, майорски мундир с три медала и пет кръста, с една дума, безукорно облекло на стар воин — такъв се появи майор Бартоломео Кавалканти, познатият ни нежен баща.

До него в съвършено нови дрехи пристъпваше с усмивка на устни виконт Андреа Кавалканти, също така познатият ни почтителен син.

Тримата младежи разговаряха; погледите им минаха от бащата към сина и се спряха напълно естествено по-задълго върху последния, когото заразглеждаха подробно.

— Кавалканти! — каза Дебре.

— Хубаво име, дявол да го вземе! — промълви Морел.

— Да — каза Шато Рено, — тези италианци наистина умеят да си избират имена, но не умеят да се обличат.

— Много сте мъчен, Шато Рено — продължи Дебре, — дрехите им са от отличен шивач, и съвършено нови.

— Тъкмо това не им харесвам. Този господин като че днес се облича за пръв път.

— Какви са тия господа? — обърна се Данглар към граф Монте Кристо.

— Нали чухте — Кавалканти.

— Чух само името им — нищо повече.

— Ах, вярно! Вие не познавате италианската аристокрация; като кажете Кавалканти, произнасяте името на княжески род.

— Състояние? — попита банкерът.

— Баснословно.

— С какво се занимават?

— Стараят се да изядат парите си, но не успяват. Те имат впрочем сметки и у вас, както ми казаха онзи ден, когато дойдоха да ме посетят. И аз ги поканих именно заради вас. Ще ви ги представя.

— Но те говорят, струва ми се, много добре френски — каза Данглар.

— Синът се е учил в колеж в Южна Франция, мисля в Марсилия или някъде там. Ще познаете по възторжеността му.

— Към какво? — попита баронесата.

— Към французойките, госпожо. Иска непременно да се ожени за парижанка.

— Добре е намислил! — каза Данглар, като вдигна рамене.

Госпожа Данглар погледна съпруга си с изражение, което във всяко друго време би предвещавало буря; но тази вечер тя за втори път замълча.

— Баронът изглежда много мрачен днес — обърна се Монте Кристо към госпожа Данглар. — Да не би да му предлагат случайно министерски пост?

— Не още, доколкото ми е известно. По-скоро предполагам, че е играл на борсата, загубил е и не знае на кого да се сърди за това.

— Господин и госпожа дьо Вилфор! — извика Батистен.

Двете оповестени особи влязоха. Въпреки самообладанието си господин дьо Вилфор беше явно развълнуван. Когато докосна ръката му, Монте Кристо усети, че тя трепери.

„Само жените умеят наистина да се прикриват“ — помисли Монте Кристо, като погледна госпожа Данглар, която се усмихваше на кралския прокурор и прегръщаше жена му.

След първите приветствия графът видя, че Бертучо, зает досега из кухненските помещения, се промъкваше в съседния малък салон.

Приближи се към него и попита:

— Какво желаете, господин Бертучо?

— Ваше превъзходителство не ми е съобщил броя на поканените.

— О, наистина!

— Колко куверта?

— Пребройте сам.

— Всички ли са вече тук, ваше превъзходителство?

— Да.

Бертучо надникна през откrehнатата врата. Монте Кристо го следеше с очи.

— О, боже! — извика той.

— Какво има? — попита графът.

— Оная жена!...оная жена!...

— Коя?

— С бялата рокля и многото елмази!... Русата!...

— Госпожа Данглар ли?

— Не зная как се казва. Но е същата, господине, същата!

— Коя „същата“?

— Жената в градината! Бременната! Която се разхождаше и чакаше!... Чакаше!...

— Кого чакаше?

Бертучо не отговори, само посочи с пръст Вилфор почти така, както Макбет посочва Банко.

— О!... Ох!... — промълви най-после той. — Виждате ли?

— Какво? Кого?

— Него!

— Него!... Господин кралския прокурор дьо Вилфор ли. Виждам го, разбира се.

— Не съм го убил значи?

— Я слушайте, вие като че полудявате, драги господин Бертучо — каза графът.

— Не е умрял значи?

— Не е умрял, както виждате; вместо да го намушите между шестото и седмото ребро отляво, както правят вашите сънародници, вие сте го намушили по-горе или по-долу; а на тия съдии душата им е здраво заклещена в тялото; или по-вероятно във вашите приказки не е имало нищо вярно, вие сте сънували или сте имали халюцинация; заспали сте, без да смелете желанието си за мъст; то ви е притискало стомаха; имали сте кошмар и нищо повече. Хайде, успокойте се и започнете да броите: господин и госпожа дьо Вилфор, двама; господин и госпожа Данглар, четирима; господин Шато Рено, господин Дебре, господин Морел, седем; господин майор Бартоломео Кавалканти, осем.

— Осем! — повтори Бертучо.

— Чакайте, чакайте! Много бързате да си тръгнете, дявол да ви вземе! Погледнете по-наляво... сега... господин Андреа Кавалканти, младежа с черния костюм, който гледа мадоната от Мурильо; в тоя миг се обърна.

Този път Бертучо щеше да извика, но погледът на Монте Кристо скова устните му.

— Бенедето! — промълви едва чуто той. — Каква беда!

— Часовникът удари вече шест и половина, господин Бертучо — каза строго графът — това е определеният час за започване на вечерята, а вие знаете, че не обичам да чакам.

Монте Кристо се върна в салона, дето бяха гостите му, докато Бертучо тръгна към трапезарията, като се опираше о стените.

След пет минути двете врати на салона се отвориха. Бертучо се появи и с последно героично усилие, като Вател в Шантии^[10]:

— Трапезата на господин графа е сложена — каза той.

Монте Кристо улови под ръка госпожа дьо Вилфор.

— Господин дьо Вилфор — каза той, — моля ви да кавалерствувате на госпожа баронеса Данглар.

Вилфор се подчини и всички минаха в трапезарията.

---

[1] Един разтег е равен на 182 см. Б.пр. ↑

[2] *Хобема* (Майндерт) — един от най-големите холандски пейзажисти (1638–1700). Б.пр. ↑

[3] *Потер* (Паулс) — холандски пейзажист (1625–1654). Б.пр. ↑

[4] *Миери* (Франс) — холандски художник (1689–1763). Б.пр. ↑

[5] *Доу* (Жерар) — холандски художник (1613–1675). Б.пр. ↑

[6] *Рафаело* (Санцио) — италиански художник, архитект и археолог (1483–1520). Б.пр. ↑

[7] *Вай Дайк* (Антонис) — фламандски живописец (1599–1641). Б.пр. ↑

[8] *Сурбаран* (Франсиско де) — испански портретист (1598–1641). Б.пр. ↑

[9] *Мурильо* (Бартоломео Естебан) — испански художник (1617–1682). Б.пр. ↑

[10] *Вател* — домоуправител на принц Конде. Самоубил се, защото прясната риба за една вечеря в чест на Луи XIV не пристигнала навреме. (1671). Б.пр. ↑

LXIII. ВЕЧЕРЯТА

Явно беше, че при влизането си в трапезарията всички поканени изпитваха едно и също чувство. Питаха се чие странно влияние ги бе събрало заедно в този дом; но и тия, които се учудваха и дори тревожеха от факта, че са — тук, не биха желали да не са.

Въпреки това отскорошната поява, странното и усамотено държане, неизвестното, но почти баснословно състояние на графа налагаха на мъжете да бъдат предпазливи, а на жените да не влизат в този дом, дето нямаше да ги посрещне ни една жена; и все пак мъжете бяха пренебрегвали предпазливостта, а жените — приличието; неумолимото жило на любопитството бе надделяло над всичко.

Дори двамата Кавалканти, единият въпреки сковаността си, другият въпреки непринудеността си, не изглеждаха загрижени, че се намират заедно с толкова хора, които виждат за пръв път у един човек, чиито намерения им бяха неизвестни.

Мадам Данглар трепна, когато видя, че по покана на Монте Кристо господин дьо Вилфор се приближава към нея и ѝ предлага ръка; а господин дьо Вилфор усети, че погледът му се замъглява зад позлатените очила, когато почувствува ръката на баронесата върху своята.

И двете движения не убягнаха от графа, а за наблюдаващия тази сцена дори това просто подреждане на хората представяше вече голям интерес.

Отдясно на Вилфор седна госпожа Данглар, отляво — Морел.

Графът седна между госпожа дьо Вилфор и Данглар.

Останалите места бяха заети от Дебре, седнал между двамата Кавалканти и Шато Рено, седнал между госпожа дьо Вилфор и Морел.

Вечерята беше разкошна. Монте Кристо си бе поставил за цел да премахне напълно парижката симетрия и да задоволи повече любопитството, отколкото апетита на гостите си. Поднесена им бе ориенталска вечеря, но ориенталска като пиршество на арабски феи.

Всички плодове, събрани от четирите краища на света в европейския рог на изобилието, бяха струпани на пирамиди в китайски вази и японски чинии. Редки птици с лъскава перушина, чудовищни риби, положени върху сребърни вълни, всички видове вина на архипелага, Мала Азия и нос Добра надежда в стъкла с чудновата форма, чиято външност подсилваше сладостта на напитките, се редуваха като поднасяните пред Апиций^[1] и гостите му, пред очите на тия парижани, които приемаха, че човек може да похарчи хиляда луидора за една вечеря, но само ако — като Клеопатра — се храни с бисери, или ако — като Лоренцо Медичи — пие разтопено злато.

Монте Кристо видя общото учудване и започна да се смее и самоосмива.

— Господа — каза той, — съгласни сте, нали, че при известна степен на забогатяване необходимо става само това, което е излишно, както дамите ще се съгласят, че при известна степен на възбуда в действителност се превръща самият идеал? Като продължим да разсъждаваме по този начин, какво е всъщност чудесното? Това, което не разбираме. Какво е едно наистина желано благо? Това, което не можем да постигнем. А да виждам неща, които не мога да разбера, да си доставя неща, които никой не може да притежава — към това съм се приучвал цял живот. Постигам го по два начина: с пари и с воля. В осъществяването на едно хрумване например аз влагам същото постоянство, което вие, господин Данглар, влагате в създаването на една железопътна линия; вие, господин дьо Вилфор, в осъждане някого на смърт; вие, господин Дебре, в умиротворяването на някое кралство; вие, господин дьо Шато Рено, в стремежа да се харесате на някоя жена; а вие, Морел, в укротяването на кон, който никой не може да обзиди. Вижте например тия две риби, едната родена на петдесет левги от Санкт Петербург, другата на пет левги от Неапол; не е ли забавно да видите и двете на една и съща трапеза?

— А какви са тия две риби? — запита Данглар.

— Господин дьо Шато Рено е бил в Русия и ще ви каже името на едната — отговори Монте Кристо, — а господин майор Кавалканти е италианец и ще ви каже името на другата.

— Това — каза Шато Рено — е, струва ми се, чига.

— Чудесно.

— А това — каза Кавалканти — е, ако не се лъжа, минога.

— Точно така. Сега, господин Данглар, попитайте двамата господа къде се ловят тия риби.

— Ами — каза Шато Рено — чигата се лови само във Волга.

— А такива миноги — каза Кавалканти — се намират само в езерото Фузаро.

— Именно, едната риба е от Волга, другата от езерото Фузаро.

— Невъзможно! — извикаха в един глас всички гости.

— Тъкмо това ме забавлява — каза Монте Кристо. — Аз съм като Нерон: *cupitor impossibilium*^[2], а тъкмо това забавлява в този миг и вас, и тъкмо затова тези риби, на които месото не струва може би колкото това на костура или съомгата, ще ви се стори след малко несравнимо; защото сте смятали, че е невъзможно да си ги доставите, а ги виждате пред себе си.

— Но как са донесени в Париж?

— О, боже, съвсем просто: пренесени са в големи бурета; едното застлано с речни храсти и треви, другото с езерни ракитаци и растения; натоварват буретата на специален фургон и рибите си живеят, чигата дванадесет дни, миногата осем; и двете бяха живи и здрави, когато моят готвач, ги спипа и умъртви едната в мляко, другата във вино. Не вярвате ли, господин Данглар?

— Съмнявам се малко — отвърна Данглар, като се усмихна със своята тъпа усмивка.

— Батистен! — каза Монте Кристо. — Кажете да донесат втората чига и втората минога; нали знаете, онези, които пристигнаха с вторите бурета и са още живи.

Данглар се втрещи; всички изръкопляскаха.

Четирима прислужника внесоха две бурета, застлани с морски водорасли, и във всяко буре мърдаше по една риба като поднесените на трапезата.

— Защо ви са по две от всеки вид? — запита Данглар.

— Защото едната можеше да умре — отвърна кратко Монте Кристо.

— Вие сте наистина чуден човек — каза Данглар. — А каквото и да си приказват философите, хубаво нещо е да си богат.

— Особено ако си човек с хрумвания — каза госпожа Данглар.

— О, не ми правете честта да ми приписвате това хрумване, госпожо, то е било на голяма почит у римляните; Плиний разказва, че

няколко смени роби пренасяли на главите си, от Остия до Рим, риби, наричани от него *mulus*, а според описанието му трябва да са били от нашите златни рибки. Разкошът се е състоял в това да получите рибата жива, а забавлението — да я гледате как умира, защото тя променя три-четири пъти цвета си, докато умре, и като изчезваща и да минава през всички оттенъци на светлината, преди да стигне до кухнята. Агонията била част от достойнството ѝ: ако не я видят жива, не искали и да я знаят мъртва.

— Да — обади се Дебре, — само че от Остия до Рим няма повече от седем-осем левги.

— Така е — каза Монте Кристо, — но каква ти е заслугата да живееш хиляда и осемстотин години след Лукул, ако не можеш да направиш нещо повече от него?

Двамата Кавалканти блещеха очи, но имаха благоразумието да не се обаждат.

— Всичко това е много приятно — каза Шато Рено, — и все пак, признавам, най-много ме възхищава удивителната бързина, с която ви обслужват. Нали, господин графе, сте купили тази къща едва преди пет-шест дни?

— Не повече наистина — каза Монте Кристо.

— Е, добре! Убеден съм, че е напълно преобразена през тия осем дни; защото, ако не се лъжа, тя имаше друг вход, дворът беше постлан с плочи и пуст, а днес виждам великолепна морава, оградена с дървета, които изглеждат стогодишни.

— Какво да се прави? Обичам зеленина и сянка — отвърна Монте Кристо.

— Наистина — обади се госпожа дьо Вилфор, — по-рано се влизаше откъм шосето и в деня, когато ме спасихте като по чудо, помня, че ме въведохте тук откъм шосето.

— Да, госпожо — каза Монте Кристо, — но след това поисках, да виждам през оградата си Булонския лес.

— Да се направи това за четири дни — каза Морел — е просто чудо!

— Чудо е наистина — каза Шато Рено — да направиш от стара къща нова, защото къщата беше много стара, освен това и много тъжна. Спомням си, че майка ми ме натовари да я огледам, когато господин дьо Сен Меран я обяви преди две-три години за продан.

— Господин дьо Сен Меран ли? — запита госпожа дьо Вилфор.
— Нима тази къща беше на господин дьо Сен Меран, преди да я купите?

— Изглежда — отвърна Монте Кристо.

— Как изглежда? Не знаете ли от кого сте я купили?

— Ей богу, не знам, моят управител се занимава с тия подробности.

— Вярно е, че тя беше необитавана най-малко от десет години — каза Шато Рено — и много тъжно беше да гледа човек затворените капаци, заключените врати и тревясалия двор. Всъщност, ако не принадлежеше на тъста на кралския прокурор, би могла да мине за някой прокълнат дом, дето е било извършено престъпление.

Вилфор, недокоснал досега ни една от три-четирите чаши със скъпи вина, сложени пред него, взе, която му попадна, и я изпразни на един дъх.

Монте Кристо почака, после, сред мълчанието, последвало думите на Шато Рено, каза:

— Странно, господин бароне, но същата мисъл ми мина през ум, когато влязох за пръв път тук; тази къща ми се стори така зловеща, че никога не бих я купил, ако управителят ми не бе избързал да го стори. Този негодник е бил подкупен вероятно от деловодителя на нотариуса.

— Навярно — промълви Вилфор, като направи усилие да се усмихне, — но бъдете уверен, че аз нямам никакъв пръст в тези престъпления. Господин дьо Сен Меран пожела да продаде тази къща, част от зестрата на внучката му, защото, ако бе останала още три-четири години необитавана, щеше да се срути.

Сега пък пребледня Морел.

— Особено една стая — продължи Монте Кристо, — най-обикновена наглед, стая като стая, тапицирана с червена дамаска, не знам защо, ми се стори изпълнена с драматизъм.

— Защо? — запита Дебре. — Защо с драматизъм?

— Може ли човек да си обясни инстинктивните усещания? — каза Монте Кристо. — Няма ли места, които ви навяват само скръб? Защо? Не знаете; някакво съчетание на спомени, някакъв каприз на мисълта ви отнася в други времена и места, които нямат Може би нищо общо с времето и мястото, дето се намирате; както и да е, тази стая ми напомняше удивително стаята на маркиза дьо Гранж^[3] или на

Дездемона. И тъй вечерята вече свърши, трябва да ви я покажа, после ще слезем в градината да пием кафе, след вечеря се полага спектакъл.

Монте Кристо запита с поглед гостите си, госпожа дьо Вилфор стана, домакинът също, всички последваха примера им.

Вилфор и госпожа Данглар останаха за миг като заковани на местата си, питаха се с очи, студени, безмълвни, ледени.

— Чухте ли? — каза госпожа Данглар.

— Трябва да отидем — отвърна Вилфор, като стана и ѝ подаде ръка.

Всички се бяха пръснали вече из къщата, подтиквани от любопитство, защото смятаха, че разглеждането няма да се ограничи, разбира се, само с тази стая, а ще обиколят цялата съборетина, която Монте Кристо бе превърнал в дворец. И всички се втурнаха през отворените врати. Монте Кристо дочака изостаналите; когато влязоха и те завърши шествието, като се усмихваше така, че ако гостите му биха могли да го видят, биха се уплашили много повече от усмивката му, отколкото от стаята, в която щяха да влязат.

Най-напред обиколиха действително другите помещения, стаите с ориенталска наредба, с дивани и възглавници вместо легла, с лули и оръжия вместо мебели; салоните, украсени с най-прекрасните картини на стари майстори; будоари, тапицирани с китайски платове в невероятни багри, фантастични десени и чудна тъкан; накрая стигнаха до прочутата стая.

В нея нямаше нищо особено освен това, че макар да мръкваше, тука нямаше никакво осветление и всичко беше извехтяло, докато останалите стаи бяха подновени.

Тези две обстоятелства всъщност стигаха, за да ѝ придадат зловещ вид.

— Уф! — извика госпожа дьо Вилфор. — Наистина е страшно.

Госпожа Данглар се опита да промълви нещо, което никой не чу.

Размениха се различни забележки, но в крайна сметка всички се съгласиха, че стаята с червената дамаска е наистина зловеща.

— Нали? — каза Монте Кристо. — Вижте колко чудновато е поставено това легло, какви мрачни, кървави тапети! А тия два избелели от влагата пастелни портрета сякаш казват с побелелите си устни и уплашени очи: „Видях!“

Вилфор прежълтя, госпожа Данглар се отпусна в един лежащ стол до камината.

— О! — усмихна се госпожа дьо Вилфор. — Имате ли смелост да седнете на този стол, дето може би е било извършено престъпление?

Госпожа Данглар веднага стана.

— Не е само това — каза Монте Кристо.

— Какво има още? — попита Дебре, комуто не убягна смущението на госпожа Данглар.

— Наистина, какво още! — запита Данглар, — защото, признавам, че досега не виждам нищо особено, а вие, господин Кавалканти?

— О! — отвърна майорът. — Ние имаме в Пиза Уголиновата кула, във Ферара затвора на Тасо, а в Римини стаята на Франческа и Паоло.

— Да, но нямате такава стълба — каза Монте Кристо, като отвори врата, скрита в тапета, — погледнете я и после ще ми кажете как ви се струва.

— Какви зловещи завои! — засмя се Шато Рено.

— Не знам — каза Дебре — дали хиоското вино настройва тъжно, но аз наистина виждам този дом в черни краски.

Що се отнася до Морел, откакто бе станало дума за зестрата на Валантин, той се натъжи и не проговори.

— Представете ли си — каза Монте Кристо — един Отело или някакъв абат дьо Гранж да слиза в тъмна бурна нощ по тази стълба със злокобен товар, за да го скрие от човешките, ако не от божиите очи!

Госпожа Данглар полуприпадна върху ръката на Вилфор, който почувствува нужда да се облегне на стената.

— Боже мой, какво ви е, госпожо? — извика Дебре. — Страшно пребледняхте!

— Какво ли? — каза госпожа дьо Вилфор. — Много просто: господин дьо Монте Кристо ни разправя страхотии, навярно с намерение да ни умори от страх.

— Именно — каза Вилфор. — Графе, вие наистина изплашихте дамите.

— Какво ви е? — повтори тихо Дебре на госпожа Данглар.

— Нищо, нищо — отвърна с усилие тя. — Трябва ми въздух, нищо повече.

— Искате ли да слезем в градината? — запита Дебре, като предложи ръка на госпожа Данглар и пристъпи към тайната стълба.

— Не! — отвърна тя. — Не! Предпочитам все пак да остана!

— Нима наистина се уплашихте, госпожо? — запита Монте Кристо.

— Не, господине — каза госпожа Данглар, — но вие умеете да представяте нещата така, че измислицата заприличва на действителност.

— Боже мой, да — усмихна се Монте Кристо, — въпрос на въображение; защо да не си представим всъщност тази стая като приятно и почтено убежище на една добра майка, леглото с пурпурния балдахин посетено от богинята Луцина^[4], а тайнствената стълба като ходник, отдето съвсем тихо, за да не смущават възстановителния сън на родилката, минават лекарят или дойката, а може би и самият баща, който изнася заспалото дете?...

Този път, вместо да се успокои от приятната картина, госпожа Данглар изохка и съвсем припадна.

— На госпожа Данглар й призля — промълви Вилфор, — може би ще трябва да я пренесем в колата й.

— О, господи! — каза Монте Кристо. — Аз пък съм забравил стъкълцето си!

— Моето е тук — обади се госпожа дьо Вилфор.

И подаде на Монте Кристо едно стъкълце с червена течност, като тази, чието благотворно въздействие графът бе опитал върху Едуар.

— О! — възкликна Монте Кристо, като го взе от ръцете на госпожа дьо Вилфор.

— Да — промълви тя. — Опитах го според вашите указания.

— Сполучливо ли е?

— Мисля.

Пренесли бяха госпожа Данглар в съседната стая. Монте Кристо капна на устните й една капка от червената течност и баронесата се свести.

— Ах — каза тя, — какъв ужасен сън!

Вилфор я стисна силно за китката, за да й докаже, че не е сънувала.

Потърсиха господин Данглар, но като човек малко склонен към поетични впечатления, той бе слязъл в градината и разговаряше с

господин Кавалканти-баща по някакъв проект за железопътна линия Ливорно — Флоренция.

Монте Кристо изглеждаше отчаян, улови под ръка госпожа Данглар и я изведе в градината, дето намериха господин Данглар, който пиеше кафе между двамата Кавалканти.

— Наистина ли толкова много ви изплаших, госпожо? — запита той.

— Не, господине, но знаете ли, всичко ни действа според настроението, в което се намираме.

Вилфор се опита да се засмее.

— В такъв случай ясно е, нали — каза той, — че е достатъчно някакво предположение, някаква самоизмама...

— Е добре! — каза Монте Кристо. — Ако искате вярвайте, но аз съм убеден, че в тази къща е било извършено престъпление.

— Внимавайте — каза госпожа дьо Вилфор, — говорите пред кралския прокурор.

— Тогава — отвърна Монте Кристо — ще се възползувам от това съвпадение, за да направя своето разкритие.

— Разкритие ли? — запита Вилфор.

— Да, и то пред свидетели.

— Много интересно — каза Дебре, — ако наистина има престъпление, това ще спомогне за храносмилането ни.

— Престъпление има — каза Монте Кристо. — Елате насам, господа, елате, господин дьо Вилфор. За да бъде валидно, разкритието трябва да се направи пред законно установената власт.

Монте Кристо улови под ръка Вилфор и като стискаше с другата ръката на госпожа Данглар, повлече кралския прокурор до платана, дето сянката беше най-плътна.

Останалите гости ги последваха.

— Ето — каза Монте Кристо — тъкмо тук — той тупна с крак пръстта, — за да подмладя тия вече престарели дървета, накарах да поразкопаят и да наторят; при това разкопаване моите работници изкопаха едно сандъче или по-точно железните обковки на сандъче, сред които се намираше скелетът на новородено дете. Това вече не е фантасмагория, предполагам?

Монте Кристо усети, че ръката на госпожа Данглар се скова, а китката на Вилфор потрепера.

— Скелетът на новородено ли? — повтори Дебре. — Работата, дявол да го вземе, става сериозна, струва ми се!

— Да! — каза Шато Рено. — Не съм се лъгал следователно, когато твърдях преди малко, че къщите имат душа и лице като хората и физиономията им отразява това, което крият в недрата си. Къщата е тъжна, защото има угризения, а има угризения, защото крие престъпление.

— Кой казва, че тук има престъпление? — направи ново усилие Вилфор.

— Как! Нима да се зарови живо дете в градина не е престъпление? — извика Монте Кристо. — Как наричате тогава подобна постъпка, господин кралски прокуроре?

— Но кой казва, че е било заровено живо?

— А защо ще го зароят тук, ако е било мъртво? Тая градина никога не е била гробище.

— Как се наказват детеубийците у вас? — запита простодушно майор Кавалканти.

— Чисто и просто им прерязват шията — отвърна Данглар.

— А, прерязват им шията значи! — промълви Кавалканти.

— Така мисля... Нали, господин дьо Вилфор? — запита Монте Кристо.

— Да, господин графе — отвърна дьо Вилфор със съвсем нечовешки глас.

Монте Кристо видя, че двамата, за които беше подготвил това зрелище, не можеха да издържат повече; и като не пожела да прекали, каза:

— Но ние, господа, като че забравихме кафето.

И поведе гостите си към една маса сред моравата.

— Просто ме е срам, господин графе — каза госпожа Данглар, — че трябва да призная колко съм слаба, но тези ужасни разговори ме разстроиха, оставете ме да седна, моля ви се.

И се отпусна на един стол.

Монте Кристо се поклони, после се приближи към госпожа дьо Вилфор.

— Струва ми се, че госпожа Данглар се нуждае още малко от вашето стъкълце — каза той.

Но докато госпожа дьо Вилфор отиде при приятелката си, кралският прокурор бе пошепнал вече на ухото на госпожа Данглар:

— Трябва да поговоря с вас.

— Кога?

— Утре.

— Къде?

— В кабинета ми... в прокуратурата, ако обичате, там е все пак най-сигурно.

— Ще дойда.

В този миг се приближи госпожа дьо Вилфор.

— Благодаря, мила — каза госпожа Данглар, като направи усилие да се усмихне, — нищо ми няма вече, чувствавам се много по-добре.

---

[1] *Апиций* — прочут римски гастроном от времето на император Клавдий. Б.пр. ↑

[2] *Търсач на невъзможното* (лат.). Б.пр. ↑

[3] *Маркиза дьо Гранж* — безмилостно убита в 1667 година от деверите ѝ. Б.пр. ↑

[4] *Богиня на ражданията* (лат.) — Б.пр. ↑

LXIV. ПРОСЯКЪТ

Станало бе доста късно; госпожа дьо Вилфор изказа желание да се върнат в Париж, нещо, което госпожа Данглар не се осмели да направи въпреки явното неудоволствие от вечерта.

И така, по желание на жена си, господин дьо Вилфор пръв даде знак за разотиване на гостите. Той предложи на госпожа Данглар място в своето купе, за да бъде под грижите на жена му. Господин Данглар, погълнат от един крайно интересен разговор с господин Кавалканти, не обръщаше внимание на нищо.

Докато искаше от госпожа дьо Вилфор стъкълцето ѝ, Монте Кристо забеляза, че господин дьо Вилфор се приближи до госпожа Данглар, и ръководен от вътрешен усет, отгатна какво ѝ е казал, при все че господин дьо Вилфор говореше така тихо, та и госпожа Данглар едва успя да го чуе.

Без да се противопостави на нечие желание, той остави Морел, Дебре и Шато Рено да си тръгнат на коне, а двете дами и господин дьо Вилфор с купето; все по-очарован от господин Кавалканти-баща, Данглар го покани в своето купе.

Андреа Кавалканти се качи в кабриолета си, който го чакаше пред входа; един грум — прекалено подражание на английската мода, — застанал на пръсти, задържаше грамадния сив кон.

Андреа не бе говорил много през време на вечерята, защото беше много умно момче и, естествено, се страхуваше да не каже някоя глупост пред такива богати и важни особи, между които разширените му зеници съзираха може би не без страх един кралски прокурор.

После го бе обсебил господин Данглар, който — след бърз поглед върху стария майор със скования врат и малко стеснителния му син — свърза в съзнанието си всички прояви на гостоприемство от страна на Монте Кристо и си каза, че има работа навярно с някой набаб, дошъл в Париж да запознае единствения си син със светския живот.

Той бе съзерцавал неизказано раболепно огромния елмаз, който блестеше върху малкия пръст на майора; защото от страх да не се случи някоя беда с банкнотите, благоразумният и опитен майор ги бе превърнал веднага в ценен предмет. По-късно, след вечерята, все по повод на индустриални сделки и пътешествия, бе разпитал бащата и сина как живеят, а бащата и синът, предупредени, че именно у Данглар им са открити сметки, на единия от внесени еднократно четиридесет и осем хиляди франка, на другия годишен кредит от петдесет хиляди франка, бяха много мили и любезни към банкера и ако не бяха се досетили навреме, щяха да стиснат ръка дори на прислугата му, дотолкова признателността се нуждаеше от отдушник.

Едно нещо засили особено много почитта, бихме казали почти благоговението на Данглар към Кавалканти. Верен на Хорациевия принцип *nil admirari*^[1], майорът се бе задоволил, както видяхме, да покаже учеността си само като каза от кое езеро се получават най-хубави миноги. После бе изял своята, без да продума. Данглар извади от това заключението, че такова разкошно блюдо е нещо обикновено за славния потомък на рода Кавалканти, който се хранеше навярно в Лука с пъстърви от Швейцария и морски раци от Бретан, изпратени по начина, използван от графа за миногите от езерото Фузаро и чигите от Волга. Затова посрещна с подчертана благосклонност думите на Кавалканти:

— Утре, господине, ще имам честта да ви направя делово посещение.

— Ще бъда щастлив да ви приема, господине — отвърна Данглар.

След това предложи на Кавалканти да го отведе до Отел де прено, ако не ще му бъде неприятно да се раздели от сина си.

Кавалканти отвърна, че син му, свикнал отдавна да води самостоятелен живот, има собствен екипаж и коне и тъй като не бяха дошли заедно, нямаше никакво неудобство да се завърнат поотделно.

И така, майорът се качи в колата на Данглар, а банкерът седна до него, все по-възхитен от схващанията за ред и пестовност у един човек, определил за сина си петдесет хиляди франка годишно, което предполагаше пет-шестстотин хиляди франка годишна рента.

Андреа от своя страна, за да си придаде важност, най-напред смъмри своя грум, загдето не беше дошъл да го чака пред входа на

къщата, а бе останал при външната врата, с което го бе принудил да извърви тридесетина стъпки до кабриолета. Грумът изслуша смирено мъмренето, улови с лявата ръка юздата, за да задържи нетърпеливия кон, а с дясната подаде поводите на Андреа, който ги взе и сложи леко лачения си ботуш върху стъпалото.

В този миг една ръка натисна рамото му. Младежът се обърна, като мислеше, че Данглар или Монте Кристо са забравили нещо и се връщаха да му го кажат на тръгване.

Но вместо един от тях той зърна някакво странно, обгоряло от слънцето лице, обрамчено с изкуствена брада, очи, които искряха като въглени, и подигравателна усмивка, разкрила тридесет и два непокътнати бели зъби, остри, гладни като зъбите на вълк или чакал.

Около тази глава с посивели мръсни коси беше завързана кърпа на червени квадрати; изпокъсана мръсна рубашка прикриваше дългото, мършаво и кокалесто тяло, чиито кости щяха сякаш да затракат при движение като костите на скелет. И накрай ръката, натиснала рамото на Андреа — първото нещо, което младежът бе забелязал, — му се стори огромна. Дали той позна в осветлението от фенера на кабриолета това лице; или бе само поразен от ужасния вид на своя събеседник? Не бихме могли да кажем, но трепна и побърза да се отдръпне.

— Какво желаете? — запита той.

— Извинете, гражданино — отвърна непознатият, като вдигна ръка към червената кърпа, — може би ви безпокоя, но трябва да поговоря с вас.

— Нощно време не се проси — обади се грумът, за да отърве господаря си от този нахалник.

— Не прося, хубавецо — обърна се непознатият с насмешлива и така заплашителна усмивка, че, момчето веднага се отстрани, — искам само да кажа две думи на гражданина, който ме натовари с едно поръчение преди петнадесетина дни.

— Добре — каза Андреа, като се стараеше прислужникът да не забележи смущението му. — Какво желаете? Казвайте по-бързо, драги!

— Желая... желая... — започна тихо мъжът с червената кърпа — да ми спестите труда да се връщам пеша в Париж. Много съм уморен, не съм вечерял като тебе и едва се държа на крака.

Младежът изтръпна при тази странна фамилиарност.

— Казвайте най-после, какво искате? — запита той.

— Чисто и просто да ме вземеш в прекрасната си количка и да ме отведеш в града.

Андреа пребледня, но не отговори.

— Да! Разбира се — каза мъжът с червената кърпа, пъхна ръце в джобовете си и загледа предизвикателно младежа, — така ми хрумна, чуваш ли, Бенедето?

Младежът явно поразмисли при тия думи, защото се приближи до грума и каза:

— Аз наистина бях натоварил тоя човек да свърши една работа, за която трябва да ми поговори. Идете пеша до бариерата, оттам ще наемете кабриолет, за да не закъснеее много.

Учуденият прислужник си тръгна.

— Елате поне на тъмно! — каза Андреа.

— О, колкото за това... сам ще те заведе на чудесно място, почакай — каза мъжът с червената кърпа.

Улови коня за юздата и откара кабриолета в един кът, дето наистина никой не би могъл да види с каква чест го удостояваше Андреа.

— Да не мислиш, че искам да се перча в хубавата кола? — каза той. — Не! Само защото съм уморен, а трябва и да поговоря сериозно с тебе.

— Хайде, качвайте се — каза момъкът.

Жалко, че не беше ден, защото би било забавно да се види този дрипльо, разположен нахално върху копринените седалки до младия и изискан водач на кабриолета.

До крайната къща на селото Андреа не продума на спътника си, който се усмихваше, но също мълчеше, сякаш беше възхитен, че пътува в такова хубаво превозно средство.

Щом излязоха от Отьой, Андреа се огледа, сигурно за да се увери, че никой не може да ги види или чуе, после спря коня, скръсти ръце пред мъжа с червената кърпа и каза:

— И така, защо дойдохте да ми нарушавате покоя?

— А пък ти, моето момче, защо се плашиш от мене?

— С какво съм показал, че се плаша?

— С какво ли? И още питаш? Разделяме се при моста във Вар, ти ми казваш, че отиваш в Пиемонт и Тоскана и... пристигах в Париж!

— Пречи ли ви това?

— Не, напротив; дори мисля, че ще ми бъде от полза.

— О, о! — каза Андреа. — Ще спекулирате с мене!

— Е-е, започнаха приказки на едро!

— Но ще сгрешите, господин Кадрус, предупреждавам ви.

— Хайде, малкият, не се сърди! Ти знаеш какво е беда, а бедата прави човека завистлив. Аз мисля, че обикаляш Пиемонт или Тоскана, принуден да си изкарваш хляба като *faccino*^[2] или *cicerone*, съжалявам те от все сърце, както бих съжалил чедото си... Знаеш, че те наричах всякога чедо.

— По-нататък? По-нататък?

— Имай търпение, дявол да те вземе!

— Не ми липсва търпение; хайде, свършвайте!

— И изведнъж те виждам на бономската бариера с грум, с кабриолет, с чисто нови дрехи. Я слушай! Да не си открил някоя мина или да си станал сарафин?

— И както сам признахте, ми завиждате?

— Не, доволен съм, толкова съм доволен, че исках да ти честитя, малкият, но нали не съм облечен прилично, се погрижих да не те изложам.

— Чудесни грижи! — каза Андреа. — Заговаряте ме пред прислужника!

— Какво искаш, чедо? Заговорих ти, когато успях да те пипна! Конят ти е много хвърковат, кабриолетът много лек, сам ти можеш да се изплъзнеш като змиорка; ако те изпуснеш тази вечер, имаше опасност да не те намеря вече.

— Виждате, че не се крия.

— Толкова по-добре! Де да можех и аз да кажа такова нещо за себе си? Аз пък се крия; освен това се страхувах, че може и да не ме познаеш, но ти ме позна — добави Кадрус със своята зла усмивка, — много си любезен, наистина.

— Казвайте — започна Андреа, — какво искате?

— Не е хубаво, Бенедето, че не говориш на ти на един отдавнашен другар; внимавай, ще ме накараш да стана взискателен.

Тази заплаха угаси гнева на младежа, лъхнал бе вятърът на принудата.

Той подкара тръс.

— И от твоя страна е лошо, Кадрус — каза той, — да се държиш така с отдавнашен другар, както ме нарече ей сега; ти си марсилец, аз съм...

— Знаеш ли вече какъв си?

— Не, но съм отгледан в Корсика; ти си стар и си упорит, аз съм млад и инат. Между такива хора заплахите са лошо нещо, те трябва да се разбират с добро. Аз ли съм виноват, ако съдбата, която е все още зла към тебе, към мене, напротив, е станала добра?

— Добра ли? Не е ли чужд този грум, не е ли чужд този кабриолет, не са ли чужди, дадени само за временно ползване и тия нови дрехи? Ех, толкова по-добре, ако не са! — каза Кадрус със светнали от завист очи.

— Много добре виждаш и много добре знаеш, щом дойде да ме заговориш — каза все по-оживено Андреа. — Ако имах твоята кърпа, твоята мръсна рубашка и пробити обувца, нямаше да ме потърсиш.

— Ясно, че ме презираш, малкият, но грешиш; щом те срещнах пак, нищо не ще ми попречи да се облека и аз в сукно, защото знам, че си с добро сърце. Ако имаш две ризи, непременно ще ми дадеш едната, аз ти отстъпвах и моята порция от чорбата и фасула, когато беше много гладен.

— Вярно е — каза Андреа.

— Ех, че ядеше! Все така ли ядеш и досега?

— Разбира се — засмя се Андреа.

— Хубаво трябва да си се навечерял у тоя княз, дето беше!

— Не е княз, а само граф.

— Граф ли? И богат, нали?

— Да, но не разчитай много, не изглежда от тия, дето можеш да ги извозиш.

— Ех, господи! Не бой се! Нямам намерение да ти взема графа! Ще ти го оставя само на тебе! Но — добави Кадрус с предишната зла усмивка — за тая работа се дава нещо, нали разбираш.

— Казвай колко искаш?

— Смятам, че със сто франка месечно...

— Какво?

— Бих живял...

— Със сто франка?

— Зле, разбира се, но със...

— Със?

— Със сто и петдесет франка ще карам чудесно.

— Ето ти двеста — каза Андреа.

И сложи десет луидора в ръката на Кадрус.

— Добре — каза Кадрус.

— Явявай се всяко първо число при портиера и ще получаваш все по толкова.

— Ето че пак ме унизяваш!

— Защо?

— Оставяш ме да се разправям със слугите, не, аз искам да се оправям само с тебе.

— Така да бъде, ще търсиш мене и на всяко първо число, поне докато аз получавам издръжката си, и ти ще получаваш своята.

— Добре, добре! Виждам, че не съм се мамил, ти си добро момче и цяла благодат е, когато щастието се усмихне на човек като тебе. Хайде, разправи ми сполуката си.

— Защо ти трябва да знаеш? — запита Кавалканти.

— Пак недоверие!

— Няма недоверие. Ще ти кажа: намерих баща си.

— Истинския ли?

— Ами докато плаща...

— Ще вярваш и ще го почиташ, право е. Как му казваш на този баща?

— Майор Кавалканти.

— И той е доволен от тебе?

— Досега изглежда, че му стигам.

— А кой ти помогна да го намериш?

— Граф Монте Кристо.

— У когото беше тая вечер?

— Да.

— Я слушай, постарай се да ме настаниш у него за дядо, щом поддържа цяла кантора.

— Добре, ще му поприказвам за тебе, но какво ще правиш междуременно?

— Аз ли?

— Да, ти.

— Много е мило, че си се замислил за това — каза Кадрус.

— Струва ми се — отвърна Андреа, — че щом ти се грижиш за мене, и аз мога да се позаинтересувам за тебе.

— Правилно... ще си наема стая в някоя почтена къща, ще се облека с прилични дрехи, ще ходя всеки ден на бръснар и ще чета вестници в кафенето. Вечер ще ходя на театър с цилиндър на глава, ще приличам на някой бивш хлебар; това ми е мечтата.

— Добре! Ако успееш да изпълниш тия намерения, работите ти ще вървят чудесно!

— Я гледайте тоя господин Бусюе^[3]!... А ти какъв ще станеш?... Френски пер ли?

— Ех, кой знае? — каза Андреа.

— Господин майор Кавалканти може и да е... но за жалост премахнаха наследствените титли.

— Без политика, Кадрус!... А сега, като получи, каквото искаше, и тъй като пристигнахме, скачай от кабриолета и изчезвай.

— В никакъв случай, драги!

— Как така: в никакъв случай?

— Я помисли, малкият: с червена кърпа на главата, почти бос, без никакви документи и с десет златни наполеона в джоба извън парите, които вече имах, или всичко двеста франка, това значи непременно да ме арестуват на бариерата! Тогава, за да се оправдая, ще бъда принуден да кажа, че ти си ми дал десетте наполеона: ще последва разпит, разследване, ще научат, че съм напуснал Тулон, без да се сбогувам, и ще ме върнат по етапен ред до Средиземно море. Ще стана пак чисто и просто № 106 и сбогом, мечта, да заприличам на бивш хлебар! Няма да я бъде, сине, предпочитам да си живея честно и почтено в столицата.

Андреа се намръщи; както сам обичаше да се хвали, този така наречен законен син на майор Кавалканти беше много луда глава. Той се спря за миг, огледа се набързо наоколо и докато погледът завършваше обследването, ръката се пхна неусетно в задния джоб на панталона и погали дръжката на джобен пистолет.

В това време Кадрус, без да изпуска из очи спътника си, изви ръка зад гърба си и отвори полека дълъг испански нож, който носеше за всеки случай.

Както виждаме, двамата приятели бяха достойни един за друг и се разбраха; ръката на Андреа се измъкна безобидно от джоба и

започна да глади полека червеникавите мустаци.

— И ще бъдеш щастлив, драги Кадрус? — запита той.

— Доколкото зависи от мене — отвърна съдържателят на ханчето Пон дю гар, като затвори ножа.

— Добре, да се върнем тогава заедно в Париж. Но как ще минеш през бариерата, без да пробудиш съмнения? С този костюм в кола ще правиш още повече впечатление, отколкото пеша.

— Ей сега ще видиш — каза Кадрус.

Взе шапката на Андреа, после пелерината с широка яка, останала от изгонения грум, наметна я и се намръщи като прислужник на важна особа, чийто господар кара сам колата.

— Ами аз гологлав ли ще бъда? — запита Андреа.

— Ех! — каза Кадрус. — Толкова силно духа, че вятърът може да е отнесъл шапката ти.

— Да вървим — каза Андреа — да свършим и тая работа.

— Какво ти пречи? — отвърна Кадрус. — Надявам се, че не аз.

— Шт! — промълви Кавалканти.

Преминаха безпрепятствено бариерата.

При първата напречна улица Андреа спря коня и Кадрус скочи.

— Е-е! — каза Андреа. — Ами пелерината на прислужника ми?

И моята шапка?

— О! — отвърна Кадрус. — Надали ще искаш да ме хване хрема.

— А мене?

— Ти си млад, а пък аз започнах да старея, довиждане, Бенедето! Шмугна се в уличката и изчезна.

— Уви! — въздъхна Андреа. — Човек не може значи никога да е напълно щастлив на този свят!

---

[1] На нищо не се учудвай (лат.). Б.пр. ↑

[2] *Fascino* — носач (итал.) Б.пр. ↑

[3] Героят изговаря неправилно името на знаменития френски проповедник през XVII век Босюе. Б.пр. ↑

LXV. СЪПРУЖЕСКО СКАРВАНЕ

На площад Луи XV тримата младежи се разделиха — Морел тръгна към булевардите, Шато Рено по моста на Революцията, а Дебре по кея.

Морел и Шато Рено навярно се прибраха в своите домашни огнища, както все още се изразяват от трибуната на камарата в добре изготвените речи или в театъра на улица Ришельо в добре написаните пиеси, но не и Дебре. Като стигна пред Лувър, той сви наляво, мина в тръст по Карусел пое по улица Сен Рок, излезе на улица Ла Мишодиер и стигна пред входа на господин Данглар в същия миг, когато каляската на господин дьо Вилфор, след като бе оставила него и жена му в предградието Сент Оноре, спираше, за да остави баронесата у дома ѝ.

Като свой човек в този дом, Дебре влезе в двора пръв, захвърли поводите на един лакей, после се върна пред каляската да посрещне госпожа Данглар, като ѝ предложи ръка, за да я отведе до стаите ѝ.

Щом вратата се затвори и баронесата остана в двора с Дебре:

— Какво ви е, Ермин? — запита той. — И защо ви призля от тази история или по-точно от тази басня, която графът ни разправи?

— Защото бях в ужасно настроение тази вечер, приятелю — отвърна баронесата.

— Не, Ермин, не можете да ме убедите в това — продължи Дебре. — Бяхте, напротив, в отлично настроение, когато пристигнахте у графа. Господин Данглар беше наистина малко намусен, но зная колко ви вълнува неговото лошо настроение. Някой ви е засегнал с нещо. Разкажете ми: знаете, че не ще допусна да ви оскърбяват.

— Мамите се, Люсиен, уверявам ви — каза госпожа Данглар, — всичко е така, както вече ви казах, а в добавък дойде и лошото настроение, което сам сте забелязали и за което сметнах, че не си струва трудът да ви говоря.

Явно беше, че госпожа Данглар е под влияние на едно от тия нервни раздразнения, за които жените често пъти сами не си дават сметка, или, както бе отгатнал Дебре, бе преживяла някое скрито

сътресение, което не искаше да признае никому. Като човек, свикнал да смята припадъците за съставна част от живота на жените, той не настоя повече и зачака удобния момент било за ново запитване, било за признание *proprio motu*^[1].

Пред вратата на стаята си баронесата срещна госпожица Корнели.

Госпожица Корнели беше доверена камериерка на баронесата.

— Какво прави дъщеря ми? — запита госпожа Данглар.

— През цялата вечер учи — отвърна госпожица Корнели, — после си легна.

— Но, струва ми се, че чувам пианото й?

— Госпожица Луиз д'Армии свири на госпожицата, която лежи.

— Добре — отвърна госпожа Данглар. — Елате да ме съблечете.

Влязоха в спалнята. Дебре се изтегна на едно дълго канапе, а госпожа Данглар мина с госпожица Корнели в своя будоар.

— Драги господин Люсиен — обади се госпожа Данглар от другата стая, — оплаквате ли се още, че Йожени не ви удостоява с разговор?

— Госпожо — отвърна Дебре, като си играеше с кученцето на баронесата, което го признаваше за домашен приятел и обичаше да му се умилква, — не само аз правя подобни оплаквания; онзи ден, струва ми се, чух Морсер да ви се оплаква, че не може да чуе нито дума от годеницата си.

— Вярно е — каза госпожа Данглар, — но надявам се това да се промени наскоро и да видите Йожени в кабинета си.

— В моя кабинет?

— Искам да кажа в кабинета на министъра.

— По какъв случай?

— За да ви поиска назначение в операта! Никога не съм виждала наистина такова увлечение по музиката: просто смешно за личност от доброто общество!

Дебре се усмихна.

— Добре! — каза той. — Ако дойде със съгласието на барона и с вашето, ще я назначим и ще се постареем да получи това, което заслужава, при все че сме много бедни, та не ще можем да заплатим както трябва такова прекрасно дарование.

— Идете си, Корнели — каза госпожа Данглар, — нямам вече нужда от вас.

Корнели изчезна, а след миг госпожа Данглар излезе от будоара си в прелестен пенъоар и седна до Люсиен.

После започна да милва замечтано къдравото кученце. Люсиен я загледа мълчаливо.

— Слушайте, Ермин — каза след малко той, — отговорете ми откровено: нещо ви е уязвило, нали?

— Нищо — отвърна баронесата.

Но усети, че се задушава, стана, опита се да си поеме по-дълбоко дъх и отиде да се погледне в едно огледало.

— Приличам на плашило тази вечер — каза тя.

Дебре тъкмо ставаше усмихнато, за да успокои баронесата в това отношение, когато вратата неочаквано се отвори.

Влезе господин Данглар; Дебре седна отново.

При шума от отварянето на вратата госпожа Данглар се бе обърнала и изгледа съпруга си с учудване, което дори не се опита да прикрие.

— Добър вечер, госпожо — каза банкерът. — Добър вечер, господин Дебре.

Баронесата сигурно помисли, че това неочаквано посещение означава може би желание да се поправи впечатлението от горчивите думи, които баронът бе наговорил през деня.

Тя се въръжи с достойно изражение и без да погледне съпруга си, се обърна към Люсиен:

— Прочетете ми нещо, господин Дебре.

Отначало малко обезпокоен от това посещение, Дебре се успокои, като видя спокойствието на баронесата, и протегна ръка към книга, дето някъде към средата бе сложено ножче със седефена дръжка, инкрустирана със злато.

— Извинете — каза банкерът, — но вие ще се преуморите, баронесо, ако стоите толкова до късно; часът е единадесет, а пък и господин Дебре живее доста далеко.

Дебре се смая, при все че Данглар говореше съвсем спокойно и учтиво, но зад това спокойствие и учтивост прозираше необичайно хрумване да не се съобразява тази вечер с волята на жена си.

Баронесата също се изненада и изрази учудването си с поглед, който сигурно би накарал съпруга ѝ да се позамисли, ако не беше приковал очи във вестника, дето търсеше последния курс на държавните ценни книжа на борсата.

Така че този надменен поглед бе отправен напразно и остана без въздействие.

— Господин Люсиен — каза баронесата, — нямам никакво намерение да спя, имам да ви разказвам тази вечер хиляди неща и вие ще трябва да ме слушате цяла нощ, дори ако заспите прав.

— На ваше разположение, госпожо — отвърна невъзмутимо Дебре.

— Драги господин Дебре — обади се банкерът, — не се съсипвайте, моля ви се, да слушате цяла нощ глупостите на госпожа Данглар, защото можете да ги чуete и утре; тази вечер е моя, аз я запазвам за себе си и ще я посветя, ако разрешите, на разговор с жена ми по много важни въпроси.

Този път ударът беше толкова пряк и попадна така точно, че смая и Люсиен, и баронесата; и двамата се спогледаха въпросително, сякаш търсеха взаимно помощ срещу това нападение, но несъкрушимата власт на домакина надделя и съпругът победи.

— Да не помислите, че ви изгонвам, драги Дебре — продължи Данглар; — ни най-малко; но едно непредвидено обстоятелство ме принуждава да говоря още тази вечер с баронесата: това се случва толкова нарядко, че не бива да ми се сърдите.

Дебре промълви нещо, поклони се и излезе, като се блъскаше в ъглите като Матан от Атали^[2].

„Просто невероятно — каза си той, когато вратата се затвори след него, — колко леко тези съпрузи, така смешни в нашите очи, могат да ни наложат предимството си.“

След като Люсиен излезе, Данглар зае мястото му на канапето, затвори книгата, която бе останала отворена, зае страшно предвзета поза и започна да играе с кученцето. Но като нямаше към него същите приятелски чувства, каквито имаше към Дебре, кучето поиска да го ухапе, а Данглар го улови за кожата на врата и го захвърли на един лежащ стол в другия край на стаята.

Животното изквича, докато отлиташе нататък; а като стигна до местоназначението си, се сгуши зад една възглавница, смаяно от това

необичайно отношение, и нито се обади вече, нито мръдна.

— Знаете ли, господине — каза баронесата, без да мигне, — че правите голям напредък? Обикновено бивахте само невъзпитан; а тази вечер сте грубиян.

— Защото тази вечер съм в по-лошо настроение от обикновено — отвърна Данглар.

Ермин погледна банкера с безкрайно презрение. Такъв поглед почти винаги вбесяваше надменния Данглар; но тази вечер той сякаш не го забеляза.

— А какво ме интересува мене вашето лошо настроение? — отвърна баронесата, раздразнена от невъзмутимостта на съпруга си. — Нима такова нещо може да ми влиза в работа? Затворете лошото си настроение в себе си или го оставете в кантората си; имате платени чиновници, изкарвайте си от тях лошото настроение!

— В никакъв случай — каза Данглар, — съветите ви, госпожо, са погрешни, затова няма да се вслушам в тях. Кантората ми е моят Пактол^[3], както казва, струва ми се, господин Демутие, и аз не желая да преча, нито да смущавам спокойното му течение. Чиновниците ми са почтени хора, които създават състоянието ми и на които плащам несравнено по-малко, отколкото заслужават, ако оценя труда им според доходността му; затова няма да се сърдя на тях; а ще излея гнева си срещу тези, които ядат на трапезата ми, съсипват конете и опразват касата ми.

— И кои са тия хора, които разоряват касата ви? Моля, господине, изкажете се по-ясно!

— О, бъдете спокойна, ако говоря с гатанки, няма да ви карам да търсите дълго отговора — продължи Данглар. — Касата ми се разорява от тия, които измъкват от нея петстотин хиляди франка за един час.

— Не ви разбирам, господине — каза баронесата, като се постара да прикрие едновременно и вълнението в гласа си, и изчервяването си.

— Напротив, много добре разбирате — каза Данглар, — но ако продължавате да се преструвате, че не разбирате, ще ви кажа, че току-що загубих седемстотин хиляди франка от испанския заем.

— Така ли? — изсмя се баронесата; — и мене ли смятате отговорна за тази загуба?

— Защо не?

— По моя вина сте загубили седемстотин хиляди франка?

— Във всеки случай не по моя.

— За последен път, господине — заговори кисело госпожа Данглар, — ви казвам да не ми говорите за пари; не съм изучила този език нито в дома на родителите си, нито при първия си съпруг.

— Напълно ви вярвам — каза Данглар, — защото и те, и той нямаха ни пет пари.

— Още едно основание да не науча този банкерски жаргон, който ме проглушава тук от сутрин до вечер; шумът на броени и преброявани пари ми е противен; единственото по-неприятно нещо за мене е вашият глас.

— Наистина странно! — каза Данглар. — Аз пък мислех, че вие твърде много се интересувате от моите банкови операции!

— Аз? Кой може да ви внуши подобна глупост?

— Вие самата.

— Ах, я вижте!

— Разбира се.

— Бих желала да ми кажете поне един такъв случай.

— О, много просто! Миналия февруари вие първа заговорихте за акциите от Хаити; бяхте сънували, че някакъв кораб влязъл в Хавърското пристанище и донесъл вестта, че някакво плащане, което се смяташе отложено за куково лято, било предстоящо. Аз зная какво ясновидство има във вашите сънища; наредих да ми изкупят тайно колкото акции могат да се намерят от този заем и спечелих четиристотин хиляди франка, от които благоговейно ви предадох сто хиляди. Вие ги използвахте, както намерихте за добре; не ми е работа да се интересувам.

През март дойде случката с железопътната концесия. Явиха се три дружества, еднакво солидни. Вие ми казахте, че вашият вътрешен усет — а макар да твърдите, че нямате нищо общо със спекулациите, аз смятам, напротив, вашия вътрешен усет за особено развит по подобни въпроси, — вие ми казахте, че според вътрешния ви усет концесията ще бъде дадена на така нареченото Южно дружество.

Аз записах веднага две трети от акциите на това дружество. Концесията бе дадена наистина на него; както бяхте предвидили, акциите утроиха стойността си и аз спечелих един милион, от който

двеста и петдесет хиляди франка ви бяха дадени за лични разходи. Как използвахте тия двеста и петдесет хиляди франка?

— Но какво целите, господине? — извика баронесата, като трепереше от яд и нетърпение.

— Търпение, госпожо, свършвам.

— Слава богу!

— През април вие вечеряхте у министъра; там разговаряли за Испания и вие сте чули един поверителен разговор; става дума за изгонването на Дон Карлос! Купих испански ценни книжа. Изгонването наистина стана и аз спечелих шестстотин хиляди франка в същия ден, когато Шарл премина Бидасоа. От тези шестстотин хиляди франка вие получихте петдесет хиляди екюта; те бяха лично ваши, вие ги използвахте, както намерихте за добре, и аз не ви искам сметка; но вярно е все пак, че и тази година получихте петстотин хиляди франка.

— После, господине?

— После ли? После именно работите тръгват зле.

— Имате наистина един начин на изразяване...

— Който предава мислите ми; а не ми трябва нищо повече... После... това стана само преди три дни. Преди три дни вие разговаряте за политика с господин Дебре и ви се струва да долавяте от думите му, че Дон Карлос се е завърнал в Испания; аз продавам акциите от испанския заем, случката се разчува, настъпва паника, спирам продажбата; а на другия ден се оказва, че новината е била невярна; но от тази невярна новина аз изгубих седемстотин хиляди франка!

— Е?

— Е! Щом ви давам четвърт от печалбата си, вие ми дължите една четвърт от загубата; една четвърт от седемстотин хиляди франка е сто седемдесет и пет хиляди.

— Но вие ми разправяте небивалици, а не виждам и как успявате да вмъкнете в цялата история името на господин Дебре.

— Защото, ако нямате случайно тия сто седемдесет и пет хиляди франка, ще можете да ги заемете от приятелите си. А господин Дебре е един от тях.

— Как не! — извика баронесата.

— О! Без гримаси, без викове, без модни драми, госпожо, защото иначе ще ме принудите да ви кажа, че виждам още отсега как господин Дебре се подсмива над петстотинте хиляди франка, които сте му наброили тази година, и си казва, че е намерил нещо, което и най-ловките комарджии не са успели да открият — една рулетка, дето се печели без залагане и дето човек не губи, когато е загубил.

Баронесата се опита да избухне.

— Окаяник! — каза тя. — Нима бихте дръзнали да кажете, че това, в което ме укорявате днес, не ви е било известно?

— Не ви казвам нито, че знаех, нито, че не знаех; казвам ви: проследете поведението ми през четирите години, откакто не сте вече моя съпруга и аз не съм ваш съпруг, и ще видите, че то е било винаги последователно. Малко преди скъсването на брачната ни връзка вие пожелахте да учите музика с прочутия баритон, който дебютира с толкова успех в театър Италиен; аз пожелах да уча танц с балерината, която си създаде име в Лондон. Това ми струва — общо за двама ни — около сто хиляди франка. Не протестирах, защото в семействата трябва да цари съгласие. Сто хиляди франка, за да могат съпругът и съпругата да изучат основно танца и музиката, не е кой знае колко висока цена. Но ето че не след много вие се насищате на музиката и ви хрумва да изучавате дипломация със секретаря на министъра; оставям ви да учите. Нали разбирате: какво ме интересува, щом вие си плащате уроците от собствената си каса? Но днес виждам, че теглите от моята и уроците ви може да ми струват по седемстотин хиляди франка на месец. Дотук, госпожо! Така не може да върви! Или дипломатът ще дава... безплатни уроци, и в такъв случай ще го търпя, или няма вече да стъпи в моя дом; разбирате ли, госпожо?

— О, прекалявате, господине! — извика задъхано Ермин. — Надхвърляте границите на безобразието.

— Виждам с удоволствие — каза Данглар, — че и вие не сте останали по-назад и с готовност сте изпълнили постановлението на кодекса: „Жената трябва да следва съпруга си“.

— И обиди!

— Имате право; да прекратим военните действия и да разсъдим хладнокръвно. Аз съм се намесвал в работите ви само за ваше добро; сторете и вие същото. Казвате, че моята каса не ви интересува? Добре, работете с вашата, но не пълнете и не изпразвайте моята. Кой знае

впрочем дали всичко това не е някакъв политически Жарнаков^[4] ход; дали, вбесен, че съм на страната на опозицията, и като ми завижда за симпатиите, които печеля сред народа, министърът не се е наговорил с господин Дебре да ме съсипят?

— Колко ли е вероятно!

— Вероятно е, разбира се. Виждало ли се е някога такова нещо: една невярна телеграма, което е нещо невъзможно или почти невъзможно; свършено различни сигнали предавани от двете последни телеграфни станции!... Това е извършено наистина нарочно срещу мене.

— Господине — каза смирено баронесата, — известно ви е, струва ми се, че чиновникът е уволнен, говори се дори да бъде съден, издадена е заповед за задържането му и тя би била изпълнена, ако той не се бе изплъзнал още при първоначалното дирене с бягство, което доказва, че е или луд, или виновен... Чисто и просто е станало грешка.

— Да, която разсвива глупците, донася една безсънна нощ на министъра, кара господа държавните секретари да изписват купища хартия, а на мене ми струва седемстотин хиляди франка.

— Но, господине — каза изведнъж Ермин, — щом всичко това според вас се дължи на господин Дебре, защо, вместо да го кажете направо нему, го разправяте на мене? Защо обвинявате един мъж, а си изкарвате яда от една жена?

— Та познавам ли аз господин Дебре? — каза Данглар. — И желая ли да го познавам? Искам ли да знам какви съвети дава? Или да следвам тия съвети? Играя ли? Не, всичко това го вършите вие, не аз.

— Но, струва ми се, че щом се ползвате...

Данглар вдигна рамене:

— Какви луди създания са наистина тия жени, които се смятат гениални, като са могли да имат една-две любовни интрижки, без да го разбере цял Париж! Но имайте предвид, че и да бяхте успели да скриете безпътствата си дори от вашия съпруг, което е азбуката в това изкуство, защото съпругът в повечето случаи не желае да вижда, пак бихте били само бледо подражание на половината ваши приятелки от доброто общество. Не е така с мене: аз виждам всякога; от шестнадесет години приблизително вие сте успявали може би да скриете от мене някоя своя мисъл, но не и постъпките, действията, прегрешенията си. А през това време се възхищавахте на умението си

и бяхте твърдо убедена, че ме мамите; и какво излезе накрай? Само това, че благодарение на моето тъй наречено невежество всички ваши приятели, като се започне с господин дьо Вилфор и се свърши с господин Дебре, трепереха пред мене. Всички са се отнасяли с мене като с господар в тоя дом, което е единствената ми претенция по отношение на вас; ни един най-после не се е осмелил да говори за мене така, както говоря аз сам днес. Позволявам ви да ме правите противен, но не ви позволявам да ме правите смешен; а най-вече и преди всичко безусловно ви забранявам да ме разорявате.

До произнасянето на името Вилфор госпожа Данглар бе запазила донякъде самообладание; но при това име пребледня, подскочи като на пружина, протегна ръце да прогони сякаш някакво видение и направи три крачки към съпруга си, като че искаше да му изтръгне края на тайната, която той не знаеше или може би поради някаква противна сметка, каквито бяха всички сметки на Данглар, просто не желаше да доизкаже.

— Господин дьо Вилфор ли? Какво означава пък това? Какво искате да кажете?

— Това означава, госпожо, че господин дьо Наргон, първият ви съпруг, не беше нито философ, нито банкер или беше може би и едното, и другото; и като видя, че няма да има никаква полза от един кралски прокурор, умря от скръб или от яд, като ви намери бременна в шестия месец, след като бе отсъствувал девет. Грубиян съм, знаей и не само знаей, но се и гордея с това; то е едно от средствата за успех в моите търговски операции. Защо, вместо да убие, той се остави да го убият? Защото нямаше да спасява касата. Аз обаче съм длъжен да живея за касата си. Моят съдружник, господин Дебре, ми причинява една загуба от седемстотин хиляди франка; нека понесе своя дял от тая загуба и ще продължим сделките; в противен случай да се обяви в несъстоятелност за тия сто седемдесет и пет хиляди франка и да постъпи така, както постъпват банкрутиралите: да изчезне. Ех, съгласен съм, че е очарователен момък, когато известията му са точни; но когато не са, по света има безброй младежи, които струват повече от него.

Госпожа Данглар беше сломена; но направи едно върховно усилие да отговори на тоя последен удар. Отпусна се в едно кресло, като мислеше за Вилфор, за случката по време на вечерята, за тази

странна поредица от нещастия, които от няколко дни насам върхлитаха последователно дома ѝ и превръщаха във възмутителни разправии домашното ѝ спокойствие. Данглар дори не я погледна, при все че тя положи всички усилия да припадне. Дръпна вратата на своята спалня, без да продума, и се прибра; а когато се опомни от своя полуприпадък, госпожа Данглар помисли, че е сънувала лош сън.

---

[1] *Proprio motu* (лат.) — по собствен почин. Б.пр. ↑

[2] *Матан* — езически жрец в трагедията *Атали* от Жан Расин. Б.пр. ↑

[3] *Пактол* — златоносна рекичка в древна Мидия. Б.пр. ↑

[4] *Жарнак* (Ги Шабо, граф дьо) — победил противника си на дуел, като му счупил ненадейно крака с опакото на сабята си. Б.пр. ↑

LXVI. ЖЕНИТБЕНИ КРОЕЖИ

На другия ден след тази случка купето на Дебре не се яви в двора в часа, когато на път за министерството той имаше навик да прави кратко посещение на госпожа Данглар.

По това време, с други думи, към дванадесет и половина, госпожа Данглар поръча за колата си и излезе.

Застанал зад една завеса, Данглар проследи това очаквано излизане. Заповяда да му съобщят, щом госпожата се завърне; но в два часа тя още не се бе прибрала.

В два часа той нареди да впрегнат неговата кола, отиде в Камарата и се записа да говори по бюджета.

От дванадесет до два Данглар остана в кабинета си, като отваряше телеграмите и все повече помръкваше, докато записваше цифри след цифри; между другото прие и майор Кавалканти, все в същия син костюм, все така стегнат и точен, дошъл точно в определения час, за да уреди работите с банкера.

Като напусна Камарата, дето се държа особено неспокойно по време на заседанието и беше повече от всякога язвителен към министъра, Данглар се качи пак в колата си и заповяда на кочияша да го откара на № 30 в Шанз Елизе.

Монте Кристо беше у дома си; само че имаше посетител и помоли Данглар да почака един миг в салона.

Докато банкерът чакаше, вратата се отвори и в салона влезе човек с одежди на абат; навярно по-близък в тоя дом, вместо да чака като него, абатът го поздрави и влезе направо във вътрешните помещения.

След един миг вратата, през която бе изчезнал абатът, се отвори и на прага се показва Монте Кристо.

— Извинете, драги бароне — каза той, — но един мой добър приятел, абат Бузони, когото видяхте преди малко, току-що пристигна в Париж; отдавна не сме се виждали, та не можех да го оставя веднага.

Надявам се, като имате предвид причината, да не ми се сърдите, че ви накарах да почакате.

— Моля ви се — каза Данглар, — много просто, аз съм дошъл не навреме и ще си отида.

— В никакъв случай, напротив, седнете, моля ви се. Но, боже мой, какво ви е? Изглеждате много загрижен! Просто ме плашите. Един загрижен капиталист е нещо като комета — винаги предвещава някакво голямо нещастие за света.

— О, драги господине — каза Данглар, — от няколко дни ме преследва несполука и получавам само лоши новини.

— Така ли? — каза Монте Кристо. — Да няма пак ново спадане на борсата?

— Не, от това се оправих, поне за няколко дни; но сега настъпи един фалит в Триест.

— Наистина ли? Да не би банкрутиралият да е случайно Джакопо Манфреди?

— Именно той! Представете си, един човек, който не помня вече откога имаше с мене годишни сделки за осем-деветстотин хиляди франка. И ни веднъж някаква грешка или закъснение; тоя юначага плащаше като цар... който плаща. Авансирам му аз един милион, и ето че дяволският Джакопо Манфреди прекратява изведнъж плащанията!

— Така ли?

— Просто невероятно! Тегля срещу него шестстотин хиляди франка, но банката отказва да ги плати; освен това имам за четиристотин хиляди франка записи на заповед, подписани от него и платими в края на този месец при неговия парижки кореспондент. Днес сме 30; изпращам за парите... как не! Няма ни кореспондент, ни дявол! Заедно с испанската история чудесно приключвам месеца!

— Наистина ли загубихте от тази испанска история?

— Разбира се, седемстотин хиляди франка хвъркнаха от касата ми.

— А как, дявол да го вземе, сте допуснали такова нещо вие, такъв стар вълк?

— О, по вина на жена ми. Сънувала, че Дон Карлос се върнал в Испания; а тя вярва в сънища. Те били магнетизъм според нея; и щом сънува нещо, то трябва — както уверява тя — непременно да се случи. На това основание ѝ позволявам да играе; тя има своя каса, свой

борсов посредник: играе и губи. Вярно е, че играе не с мои, а със свои пари. Но все едно, сам разбирате, че когато седемстотин хиляди франка излизат от джоба на жената, и съпругът все ще поусети нещичко. Какво, не знаехте ли? Но тази история вдигна страшен шум!

— Да, чух такова нещо, но не знаех подробностите; освен това надали има по-голям невежа от мене по тия борсови сделки.

— Нима не играете на борсата?

— Аз ли? А защо да играя! И сега едва успявам да оправям доходите си, а в такъв случай би трябвало да взема освен управителя си още един чиновник и един касиер: Но като говорим за Испания, струва ми се, че баронесата не е само сънувала тази история за връщането на Дон Карлос. Нямаше ли във вестниците нещо по този въпрос?

— А нима вие вярвате на вестниците?

— Ни най-малко, но мисля, че почтеният „Месаже“ прави изключение от правилото и съобщава само безусловно верни телеграми.

— Още по-необяснимо тогава — продължи Данглар, — защото съобщението за завръщането на Дон Карлос беше именно телеграма.

— И вие губите значи този месец почти един милион и седемстотин хиляди франка? — запита Монте Кристо.

— Никакво почти, а точно.

— Хм! Дявол да го вземе! За едно треторазредно състояние — каза съчувствено Монте Кристо — това е един тежък удар.

— Треторазредно ли? — запита Данглар, почувствувал се малко унижен. — Какво разбирате под тия думи?

— Аз разделям състоянията на три категории: първо-разредно, второразредно и треторазредно. Първоразредно състояние е според мене това, което се състои от наличности, земи, мини, ренти от ценни книжа на държави като Франция, Австрия и Англия, когато тези наличности, земи, мини и доходи достигат до стотина милиона франка; второразредно състояние е това, което се състои от фабрики, акционерни дружества, ценни книжа от вицекралства и княжества, на обща стойност до петдесетина милиона; треторазредно състояние са капиталите, носещи сложни лихви, печалби, зависещи от чужди воли или от случайности, които могат да бъдат засегнати от някой фалит или раздрусани от някоя телеграма; евентуални спекулации, борсови

операции, подчинени на случайностите на една съдба, която може да се нарече форсминорна за разлика от форсмажорната и единствено действителната; всичко това съставлящо фиктивен или действителен капитал от петнадесетина милиона. Вашето положение е приблизително такова, нали?

— Да, дявол да го вземе! — каза Данглар.

— От което следва, че с шест подобни месечни приключвания — продължи невъзмутимо Монте Кристо, — всяка треторазредна фирма ще започне да агонизира.

— О! — каза с едва уловима усмивка Данглар. — Какво приказвате!

— Да турим седем месеца — възрази със същия тон Монте Кристо. — Кажете, дали сте помисляли някога, че седем пъти по един милион и седемстотин хиляди правят приблизително дванадесет милиона?... Не? И имате право, защото с подобни размишления човек никога не би влагал капиталите си, а те са за банкера това, което е за културния човек кожата му. Разкошните дрехи са нашият кредит; но когато умре, човек остава само с кожата си, както, като прекратите сделките, ви остава само действителното имущество или най-много пет-шест милиона; защото собствениците на треторазредните състояния притежават всъщност само една трета или една четвърт от привидното си богатство, както локомотивът на един влак е само машина с определена мощност, обгърната в дим, от който изглежда по-голяма. Е добре, от тия пет милиона, съставлящи вашия действителен капитал, вие сте загубили почти два, с които намалява и зашият фиктивен капитал, с други думи, вашият кредит; значи, драги господин Данглар, направено ви е кръвопускане, което може да стане смъртоносно, ако се повтори четири пъти. Внимавайте, драги господин Данглар! Имате ли нужда от пари? Желаете ли да ви заема?

— Колко зле пресмятате! — каза Данглар, като извика на помощ цялата си мъдрост и заблуждаваща преструвка. — Понастоящем парите се върнаха в касата ми чрез други спекулации, които се оказаха сполучливи. Кръвта, изтекла чрез кръвопускането, бе възстановена чрез храненето. Загубих една битка в Испания, бях бит в Триест; но моята индийска флота ще залови някой и друг кораб, а моите мексикански заселници ще открият някоя мина.

— Чудесно! Чудесно! Само че раната си остава и при пръв удобен случай ще се отвори наново.

— Няма, защото аз оперирам със сигурни величини — продължи Данглар с обикновената словоохотливост на измамник, чието занятие е да превъзнася кредита си; — за да бъде разорен, трябва да бъдат съборени три правителства.

— Такива неща стават, дявол да го вземе!

— Трябва земята да не даде никакъв добив.

— Припомнете си седемте тлъсти и седемте мършави крави.

— Или морето да се отдръпне като във времето на фараона; но сега има много морета, а корабите могат да се преобразят в кервани.

— Толкова по-добре, толкова по-добре, драги господин Данглар — каза Монте Кристо, — виждам, че съм се лъгал; вашето състояние е от втори разряд.

— Мисля, че мога да се стремя към подобна чест — отвърна Данглар с една от своите стереотипни усмивки, напомняща на Монте Кристо размазаните луни, с които лошите художници разкрасяват своите руини; — но щом разговаряме по делови въпроси — добави той, възхитен, че намира повод да промени разговора, — я ми кажете какво мога да направя за господин Кавалканти.

— Ами да му давате пари, ако има открит кредит у вас и ако този кредит ви се струва сигурен.

— Превъзходен! Той се яви тази сутрин със запис за четиридесет хиляди франка, платим при представяне, срещу вас, подписан от Бузони и препратен до мене с ваше джиро. Броих му, разбира се, още в същия миг четиридесет хилядарки.

Монте Кристо изрази с кимване одобрението си.

— И не само това — каза Данглар, — той откри при мене кредит на сина си.

— Колко, ако не е нескромно да запитам, дава на младежа?

— Пет хиляди франка месечно.

— Шестдесет хиляди франка годишно. Така и предполагах — каза Монте Кристо, като вдигна рамене, — тия Кавалканти са жалки хора. Какво ще прави един момък с пет хиляди франка месечно?

— Но, разбира се, ако младежът се нуждае от още някоя хилядарка на месец...

— Недейте, бащата няма да ви ги признае; вие не познавате тия задалпийски милионери — те са същински арпагони^[1]. А кой му е открил този кредит?

— Фирмата Фенци, една от най-добрите във Флоренция.

— Не искам да кажа, че ще загубите, но придържайте се все пак в рамките на писмото.

— Нима нямате доверие в този Кавалканти?

— Аз ли? Бих му дал десет милиона само срещу подписа му. Той е от второразредните богаташи, за които ви говорих преди малко, драги господин Данглар.

— А колко е скромен! Бих сметнал, че е най-обикновен майор, нищо повече!

— И това дори е много, защото той наистина никак не е представителен. Когато го видях за пръв път, той ми заприлича на някой стар поручик, мухлясал под пагона. Но всички италианци са такива; или приличат на стари евреи, или ще ви смят като източни влъхви.

— Младежът е по-интересен — каза Данглар.

— Да, малко стеснителен може би; но, общо взето, ми се стори приличен. Малко се безпокоях за него.

— Защо?

— Защото това беше първата му поява в обществото; така поне ми казаха. Той пътешествувал с много строг възпитател и не бил идвал досега в Париж.

— Тия видни италианци са свикнали да се женят помежду си, нали? — запита нехайно Данглар. — Обичат да си събират богатствата.

— Вярно е, че обикновено постъпват така, но Кавалканти е чудак и не прави никога това, което вършат другите. Не могат да ме разубедят, че не е довел сина си във Франция, за да му намери жена.

— Така ли мислите?

— Убеден съм.

— А чували ли сте какво е богатството му?

— Та само за това се и приказва; едни казват, че имал милиони, други твърдят, че нямал ни петак.

— А вашето мнение?

— Не бива да се основавате върху него, то е съвсем лично.

— И все пак...

— Моето мнение е, че всички тия бивши наместници, бивши кондотиери — защото тия Кавалканти са командували армии и управлявали области, — моето мнение, казвам, е, че те са закопали някъде милиони и мястото е известно само на първородния от всяко поколение; доказателство — всички са жълти и сухи като флорините им от времето на републиката, на които от дълго гледане са запазили отблясъка.

— Точно така — каза Данглар; — това е още по-вероятно, като имате предвид, че никой не знае тия хора да имат нито педя земя.

— Или съвсем малко; на Кавалканти зная само двореца му в Лука.

— О, нима има дворец? — засмя се Данглар. — Това е вече много нещо.

— Да, само че го е дал под наем на министъра на финансите, а сам живее, в една къщурка. Казах ви вече, струва ми се стиснат.

— Хайде, хайде, това не е похвала.

— Слушайте, аз едва го познавам, видял съм го само три пъти. Каквото зная за него, съм го чул от абат Бузони или от самия майор; тази сутрин ми разказваше как смята да нареди сина си и намекна, че като му дотегнело да гледа своите значителни капитали, неизползувани в Италия, която е една заспала страна, търсел начин да вложи милионите си във Франция или в Англия. Но, забележете добре, че макар да имам най-голямо доверие в абат Бузони, все пак не поемам никаква отговорност.

— Няма значение, благодаря ви за изпратения клиент, добре е човек да запише такова прочуто име в сметководните си книги, а касиерът ми, комуто обясних кои са тия Кавалканти, страшно се гордее с тях. Между другото една туристическа подробност: дават ли тия хора зестра на синовете си, когато се женят?

— Е, боже мой, според случая. Познавах един италиански княз, богат като златна мина, с най-прочутото име в Тоскана, който даваше на синовете си милиони, ако се оженят по волята му, но ако се оженеха против волята му, им определяше рента от тридесет екюта на месец. Ако приемем, че Андреа се ожени по волята на баща си, може да получи един, два, три милиона. Ако вземе, да речем, дъщеря на банкер, баща му може да се интересува от фирмата на свата си; но

предположете също, че снахата не му се харесва: сбогом, дядо Кавалканти туря ключа в ключалката на касата, завъртва го два пъти и господин Андреа ще трябва да живее като парижко чедо — да бележи картите за игра и да нагласява заровете.

— Това момче ще намери някоя баварска или перуанска княгиня; то ще иска някоя затвърдена корона, някое Елдорадо и Потоси.

— О, не, тия задалпийски велможи често се женят за обикновени простосмъртни; приличат на Юпитер — обичат да кръстосват родовете. Но да не желаете да жените Андреа, драги господин Данглар, като ми задавате всички тия въпроси?

— Това не ми се струва наистина лоша сделка — каза Данглар; — а, както знаете, аз съм спекулант.

— Предполагам не за госпожица Данглар? Сигурно не бихте желали Албер да заколи нещастния Андреа?

— Албер ли? — вдигна рамене Данглар. — Как не! Малко го е грижа него!

— Но той е, струва ми се, сгоден за дъщеря ви?

— Тоест господин дьо Морсер и аз сме разговаряли понякога за подобен брак, но госпожа дьо Морсер и Албер...

— Да не кажете, че не е добра партия?

— О, предполагам, че госпожица Данглар струва колкото господин дьо Морсер!

— Госпожица Данглар ще има наистина хубава зестра, не се съмнявам в това, особено ако телеграфът не извърши някоя нова лудория.

— Не се касае само до зестрата. Но я ми кажете нещо!

— Какво?

— Защо не поканихте на вечерята господин дьо Морсер и семейството му?

— Поканих ги, но той се извини, че ще замине за Диеп с госпожа дьо Морсер, на която препоръчали морски въздух.

— Да, да — засмя се Данглар, — сигурно ще ѝ помогне.

— Защо?

— Защото на младини е дишала морски въздух.

Монте Кристо отмина хапливата забележка, без да си даде вид, че ѝ обръща внимание.

— Както и да е — каза графът, — дори ако не е богат, колкото госпожица Данглар, не можете да отречете, че Албер има прочуто име?

— Възможно е, но аз предпочитам моето — каза Данглар.

— Вашето име е, разбира се, много известно и прави чест на титлата, с която сметнаха, че му правят чест; но вие сте предостатъчно умен да разберете, че според някои дълбоко вкоренени и станали почти неизкореними предразсъдъци една благородна титла от пет века струва повече от друга, получена само преди двадесет години.

— Тъкмо за това — каза Данглар с усмивка, на която се стараеше да придаде сарказъм, — тъкмо за това бих предпочел господин Андреа Кавалканти пред господин Албер дьо Морсер.

— И все пак — каза Монте Кристо — предполагам, че родът Морсер не отстъпва в нищо на рода Кавалканти?

— Морсер ли!... Слушайте, драги графе — продължи Данглар. — Вие сте благородник, нали?

— Струва ми се.

— И разбирате от гербове?

— Малко.

— Добре, погледнете цвета на моя: той е по-солиден от цвета на Морсеровия.

— Защо?

— Защото, ако не съм барон по рождение, то поне съм Данглар.

— Продължавайте!

— А той не е Морсер.

— Какво, не е Морсер ли?

— Ни най-малко!

— Ами!

— Мене ме провъзгласиха за барон, следователно съм; той си е присвоил графска титла, така че не е никакъв граф.

— Невъзможно!

— Слушайте, драги графе — продължи Данглар, — господин дьо Морсер ми е приятел или по-точно познат от тридесет години насам; вие знаете, че аз не зачитам много герба си, защото никога не забравям откъде съм започнал.

— Доказателство за голяма скромност или, за голяма гордост — каза Монте Кристо.

— Е добре, когато аз бях обикновен чиновник, Морсер беше прост риболовец.

— И се наричаше?

— Фернан.

— Само Фернан?

— Фернан Мондего.

— Сигурен ли сте?

— Ех, толкова риба ми е продал, че мога да го познавам.

— Защо ще му давате тогава дъщеря си?

— Защото Фернан и Данглар, и двамата парвенюта с благороднически титли, и двамата забогатели, всъщност струват еднакво, като се изключат някои неща, които се разправят за него, а не се разправят за мене.

— Именно?

— Нищо.

— О, разбирам; това, което ми казахте, освежи спомените ми за Фернан Мондего: чувах да го споменават в Гърция.

— Във връзка с Али паша ли?

— Да.

— Там именно е тайната — каза Данглар — и признавам, че бих дал много нещо, за да я разбера.

— Не би било мъчно, ако бихте пожелали.

— Как така?

— Сигурно имате някой кореспондент в Гърция?

— То се знае!

— В Янина?

— Навсякъде...

— Добре, пишете на своя кореспондент в Янина и попитайте какво участие е имал в разгрома на Али Тепеделенли един французин на име Фернан.

— Имате право! — извика Данглар, като стана веднага. — Още днес ще пиша.

— Направете го.

— Ще го направя.

— И ако получите някоя много възмутителна вест...

— Ще ви я съобщя.

— Ще ми достави удоволствие.

Данглар изхвъркна от стаята и на един дъх се намери при колата си.

---

[1] *Арпагон* — главен герой от Молиеровата комедия „Скъперникът“. Б.пр. ↑

LXVII. КАБИНЕТЪТ НА КРАЛСКИЯ ПРОКУРОР

Да оставим банкера, който се връщаше, отнасян в галоп от своите коне, и да последваме госпожа Данглар в утринната ѝ разходка.

Казахме, че госпожа Данглар бе излязла с кола в дванадесет и половина.

Колата ѝ тръгна към предградието Сен Жермен, сви по улица Мазарен и спря пред пасажа Пон Ньоф.

Госпожа Данглар слезе и мина през пасажа. Облечена беше много скромно, както подобава за утринна разходка на жена с вкус.

На улица Генего нае файтон и каза да я откарат на улица Арле.

Щом се настани във файтона, извади от джоба си гъст черен воал, който върза на сламената шапка; след това сложи отново шапката и с удоволствие видя в ръчното си огледалце, че през воала се съзира само бялата ѝ кожа и бляскавата зеница на окото.

Файтонът тръгна по Пон Ньоф и през площад Дофин навлезе в двора Арле; като плати на кочияша, щом ѝ отвори вратичката, госпожа Данглар се втурна към стълбата, изкачи я леко и стигна много бързо до главния хол.

Сутрин в палатата има много работа и още повече заети хора, а те не поглеждат много към жените; така че госпожа Данглар мина през хола, без да направи по-голямо впечатление от десетината други жени, които чакаха адвокатите си.

Чакалната на господин дьо Вилфор беше препълнена; но за госпожа Данглар не стана нужда дори да изрече името си; щом влезе, един разсилен стана, приближи се до нея, запита тя ли е дамата, на която господин кралският прокурор е определил час, и при утвърдителния отговор я преведе през страничен коридор в кабинета на господин дьо Вилфор.

Представителят на правосъдието пишеше, седнал в креслото си, с гръб към вратата; чу отварянето ѝ, думите на разсилния: „Заповядайте, госпожо!“ — и затварянето на вратата, без да мръдне; но

щом стъпките на отдалечаващия се разсилен заглъхнаха, се обърна бързо, отиде да заключи, спусна завесите и огледа всяко ъгълче на кабинета си.

След като се увери, че не може нито да го видят, нито да го чуят, и съответно се успокои:

— Благодаря, госпожо — каза той, — благодаря ви за точността.

Предложи й кресло, което госпожа Данглар прие, защото сърцето й беше така разтуптяно, че й се струваше, че ще се задуши.

— Да — каза кралският прокурор, като седна и завъртя креслото си, за да бъде точно срещу госпожа Данглар, — да, доста отдавна, госпожо, не съм имал щастието да разговарям насаме с вас: и за най-голямо мое съжаление днес се виждаме за един твърде тежък разговор.

— И все пак, господине, виждате, че дойдох още при първия ви зов, при все че този разговор ще бъде безспорно по-тежък за мене, отколкото за вас.

Вилфор горчиво се усмихна.

— Вярно е значи — продължи той повече в отговор на своята мисъл, отколкото на думите на госпожа Данглар, — вярно е значи, че всяка наша постъпка оставя в миналото ни тъмни или светли следи! Вярно е значи, че стъпките ни в тоя живот са като пълзене на влечуго, което оставя зад себе си диря! За мнозина, уви, тази диря е от собствените им сълзи.

— Господине — каза госпожа Данглар, — разбирате вълнението ми, нали? Пощадете ме, моля ви се! Тази стая, през която са минали толкова разтреперани и засрамени виновници, това кресло, в което и аз седнах засрамена и треперееща!... Знаете ли, трябва да направя усилие, за да не се сметна за една наистина виновна жена и да не видя във ваше лице опасен съдия.

Вилфор поклати глава и въздъхна.

— А пък аз — отвърна той — си казвам, че моето място не е в креслото на съдията, а на пейката на обвиняемия.

— Вие на пейката? — каза смаяно госпожа Данглар.

— Да, аз.

— Струва ми се, че вашето пуританство, господине, преувеличава положението — каза госпожа Данглар, чийто прекрасен поглед се озари от бегъл блясък. — Тия бразди, за които току-що говорихте, са оставали след всяка пламенна младост. В основата на

всяка страст има винаги извън удоволствието и малко угризение; затова евангелието, тази вечна опора на нещастните, ни подкрепя, нас, слабите жени, с великолепната притча за грешницата и прелюбодейката. Признавам, че като си припомням своите младежки безумия, понякога се надявам господ да ми ги прости, защото, ако не са оправдание, страданията ми са поне възмездие за тях; но защо ще се страхувате вие, мъжете, когато вас всички ви оправдават, а скандалът ви въздига?

— Госпожо — отвърна Вилфор, — вие ме познавате; аз не съм лицемер или най-малко не лицемеря без причина. Ако челото ми е смръщено, то е защото много нещастия са го помрачили; ако сърцето ми се е вкаменило, то е за да може да понася получените удари. Не бях такъв на младини, не бях такъв и на годежа, когато вечеряхме на улица Дю Кур в Марсилия. Но оттогава насам всичко се промени и в мене, и около мене; животът ми се изхаби да преодолявам затруднения и да съсипвам със затруднения тези, които волно или неволно, по собствена воля или по силата на случая се изпречваха на пътя ми и ми създаваха затрудненията. Рядко е това, за което копнеем, да не ни се оспорва от тия, от които искаме да го получим или изтръгнем. Така повечето простъпки на хората се изпречват пред тях, прикрити зад благовидния образ на необходимостта; а след като простъпката е била извършена в миг на възбуда, уплаха или безумие човек вижда, че би могъл и да я избегне. Начинът, по който е трябвало да се постъпи и който човек не е видял в заслеплението си, му се представя изведнъж много лесен и прост. Казвате си: как не направих това вместо онова? Вие, дамите, напротив, твърде рядко се измъчвате от угризения, защото решението рядко изхожда от вас, нещастията ви са почти винаги наложени, прегрешенията ви са почти винаги чужди престъпления.

— Във всеки случай, господине, ще се съгласите — отговори госпожа Данглар, — че ако съм извършила прегрешение, дори и да е било само мое, снощи бях жестоко наказана за него.

— Горката! — каза Вилфор, като ѝ стисна ръка. — Дори прекалено жестоко, защото на два пъти почти припаднахте, но все пак...

— Какво?

— Да, трябва да ви кажа... извикайте на помощ всичката си смелост, госпожо, защото не сме стигнали още до края.

— Господи! — простена уплашено госпожа Данглар. — Какво има още?

— Вие виждате само миналото, госпожо, и то е наистина тъмно. Но представете си едно още по-тъмно бъдеще... едно бъдеще... сигурно ужасно... може би окървавено!...

Баронесата познаваше спокойствието на Вилфор; и така се изплаши от неговата възбуда, че отвори уста да извика, но викът замря в гърлото ѝ.

— Как е възкръснало това ужасно минало? — извика Вилфор. — Как изникна то като призрак от гроба и от сърцата ни, за да накара бузите ни да пребледнеят, а челата да се червят?

— Уви! — каза Ермин. — Сигурно случайно.

— Случайно ли? — продължи Вилфор. — Не, госпожо, случайности няма!

— Напротив, има; нима не е случайност, наистина съдбоносна, че всичко това можа да стане? Не е ли случайност, че граф Монте Кристо е купил тази къща? Не е ли случайност, че е накарал да разкопаят пръстта? Не е ли случайност най-после, че това нещастно дете е било изровено изпод дървото? Горкото невинно създание, на което дадох живот, без да му дам ни една целувка, и за което пролях толкова сълзи! О, сърцето ми литна към графа още щом заговори за скъпите останки, затрупани с цветя.

— Не, госпожо, и тъкмо това е ужасната вест, която трябва да ви кажа — отвърна глухо Вилфор, — не е имало никакви затрупани в цветя останки; не е имало никакво изровено дете; няма защо да плачете; няма защо да ридаете; трябва само да треперите!

— Какво искате да кажете? — извика разтрепераната госпожа Данглар.

— Искам да кажа, че при разкопаването около тия дървета господин Монте Кристо не е могъл да намери нито детски кости, нито обковка на сандък, защото под дърветата не е имало такива неща.

— Не е имало такива неща ли? — повтори госпожа Данглар, втреничила в кралския прокурор разширени от ужас зеници. — Не е имало такива неща! — повтори отново тя като човек, който се старее да задържи с изказване на глас мисли, които иначе могат да му се изплъзнат.

— Да! — каза Вилфор и закри лицето си с ръце. — Да, стократно да!...

— Но не оставихте ли там горкото детенце, господине? Защо ме измамихте? Кажете, защо?

— Там го оставих; само че... изслушайте ме, госпожо, изслушайте ме и тогава ще ме съжалите; защото двадесет години аз единствен носех, без да го споделям с вас, бремето на страданията, които ще ви разкажа.

— Господи! Плашите ме! Но все едно, говорете!

— Знаете как мина онази ужасна нощ, когато вие просто издъхвахте на леглото си в стаята с червената дамаска, докато аз, не по-малко задъхан, очаквах освобождаването ви. Детето се роди и ми бе предадено, без да мръдне, без да диша, без да издаде глас; сметнахме, че е мъртво.

Госпожа Данглар се раздвижи изведнъж, сякаш искаше да скочи от креслото си.

Но Вилфор я задържа, скръстил ръце, сякаш молеше да го изслуша.

— Сметнахме, че е мъртво — повтори той, — и аз го сложих в сандък вместо в ковчег, слязох в градината, изрових един трап и го зарових набързо. Току-що привършвах заравянето, когато ръката на корсиканеца се протегна към мене. Видях някаква сянка, нещо светна. Усетих болка, исках да извикам, но студена тръпка ме прониза и ми скова гърлото... Паднах полумъртъв, мислех, че съм убит. Не ще забравя никога вашата великолепно смелост, когато, след като се свестих, се довлякох умиращ до стълбите, дето вие ме посрещнахте, също полумъртва. Страшното нещастие трябваше да се пази в тайна; вие намерихте сили да се приберете у дома си, подкрепяна от дойката; моето нараняване обясних с дуел. Въпреки очакването ми тайната можа да бъде запазена; пренесоха ме във Версай; цели три месеца аз се борих със смъртта; най-сетне, когато се посъвзех, ме посъветваха да замина на юг. Четирима души ме пренесоха от Париж до Шалон, като изминаваха по шест левги на ден. Госпожа дьо Вилфор придружаваше носилката със своята кола. В Шалон ме прехвърлиха по Сона, оттам по Рона и така стигнах до Арл, а от Арл продължих отново на носилка до Марсилия. Оздравяването ми трая шест месеца; не знаех вече нищо за вас, не смеех да питам как сте. Когато се върнах в Париж, узнах, че

господин дьо Наргон е починал и вие сте се омъжили за господин Данглар.

За какво мислех, откакто бях дошъл в съзнание? Все за едно и също нещо, все за това детско трупче; всяка нощ сънувах, че то излиза от гроба и ми се заканва с пръст. Щом се върнах в Париж, се осведомих; никой не живеел в къщата, откакто я бяхме напуснали, но някой я бе току-що наел за девет години. Отидох да се срещна с наемателя, престорих се, че имам голямо желание да не видя в чужди ръце една къща, която принадлежи на родителите на жена ми; предложих обезщетение за разваляне продажбата; поискаха ми шест хиляди франка; готов бях да дам десет, двадесет хиляди. Парите бяха в джоба ми и веднага накарах да подпишат отказ от договора; и с този скъпоценен документ заминах в галоп за Отьой. Никой не бе влизал в къщата, след като я бях напуснал.

Часът беше пет следобед; качих се в червената стая и зачаках нощта.

Там всичко, което си повтарях от една година насам в непрестанното ми страдание, изникна още по-заплашително в съзнанието ми.

Този корсиканец, който се бе заклел да ме преследва със своята вендета и ме бе проследил от Ним до Париж; който се криеше в градината и ме бе ударил, ме видя, като копаех гроба, като заравях детето; можеше да научи случайно коя сте; може би ви познаваше вече... Не ще ли ви накара някой ден да му заплатите, за да не издаде страшната тайна?... Не ще ли сметне, че отмъщението му е било нищожно, ако узнае, че не съм умрял от неговата кама? Налагаше се преди всичко да премахна, както мога, останките от това минало, да премахна всички видими следи; споменът беше достатъчно ярък и без тях.

Затова именно развалих наемния договор, затова бях дошъл и затова чаках.

Мръкна се, почаках да се стъмни съвсем; стоях без осветление в стаята, вятърът разлюляваше завесите на вратите, зад които все ми се струваше, че виждам да ме дебне някой скрит съгледвач; от време на време потрепервах, струваше ми се, че чувам стенанията в леглото зад себе си и не смеех да се обърна. Сърцето ми туптеше в тишината така силно, щото се страхувах, че раната ми може отново да се разтвори;

най-после всички звуци Отвън заглъхнаха. Разбрах, че няма вече от какво да се боя, че никой няма да ме види и чуе и се реших да сляза.

Слушайте, Ермин, не смятам, че съм по-малко храбър от кой да е друг мъж, но когато извадих от пазвата си така скъпото и за двама ни ключе, което вие пожелахте да окачите на златна халка; когато отворих вратата и зърнах през прозорците бледата луна, осветила спиралната стълба с призрачно бяло сияние, аз се облегнах до стената и едва не извиках. Струваше ми се, че полудявам.

Успях най-после да се овладеея. Слизах стъпало след стъпало; не можех да овладеея необичайното треперене на коленете си. Хванах се за парапета; пуснех ли го само за миг, бих се претърколил до долу.

Стигнах до вратата; до нея бях оставил лопата. Приготвил си бях затъмнен фенер; спрях на тревата да го запаля и продължих.

Беше крайт на ноември, нямаше вече никаква зеленина, дърветата бяха само скелети с дълги, оголени клони, а сухите листа скърцаха в пясъка под нозете ми.

Толкова ме беше страх, че щом наближих горичката, извадих от джоба си пистолет и го напълних. Все ми се струваше, че през клоните се мярка лицето на корсиканеца.

Осветих горичката със затъмнения фенер; нямаше жива душа. Огледах се, бях наистина съвсем сам; никакъв шум в нощната тишина, само кукумявка призоваваше с остър, зловещ писък нощните призраци.

Закрепих фенера на един раздвоен клон, който помнех отпреди една година, тъкмо там, дето бях изкопал гроба.

През лятото на това място бе поникнала гъста трева и до есента никой не бе идвал да я окоси. Но вниманието ми бе привлечено от едно по-голо място; явно беше, че тъкмо там бях копал. Залових се за работа.

Настъпил бе най-после часът, който бях очаквал повече от година!

Как се надявах, как се трудех, как преобръщах всяка буца пръст, щом ми се стореше, че лопатата опира о нещо; но не, нищо! А бях изкопал два пъти по-голям трап от първия. Помислих, че съм се заблудил, че съм сбъркал мястото; постарах се да се оправя, огледах дърветата, потърсих някои дреболии, които ми бяха направили впечатление. Остър студен вятър духаше през обезлистените клони, а

по челото ми струяха капки пот. Припомних си, че ударът с кама ми бе нанесен, когато утъпквах пръстта върху гроба; докато я утъпквах, се бях хванал за един абанос; зад мене имаше изкуствена скала, отредена за пейка на дошлите да се разходят; ръката ми, пуснала абаноса, бе усетила при падането студения камък. Абаносът беше отдясно, скалата зад мене; прострях се в същото положение, после станах и започнах отново да коая и да разширявам трапа; нищо! Все нищо! Никакво сандъче.

— Никакво сандъче? — прошепна задъхана от ужас госпожа Данглар.

— Не смятайте, че се задоволих само с този опит — продължи Вилфор; — о, не. Претърсих цялата горичка; смятах, че след като е изровил сандъчето, защото е предполагал, че в него има някакво съкровище, убиецът го е отнесъл настрана, после, разбрал грешката си, се е върнал и го е заровил; нищо подобно. Мина ми през ум, че може и да не си е дал толкова труд, а чисто и просто да го е захвърлил нейде. При това предположение, за да продължа претърсванията, трябваше да чакам деня. Прибрах се в стаята и зачаках.

— О, господи!

— Щом се съмна, слязох отново. Най-напред претърсих горичката; надявах се да открия следи, които не бях забелязал в тъмнината. Прекопал бях повече от двадесет квадратни стъпки, на дълбочина повече от две стъпки. Надничар би работил цял ден това, което аз бях свършил за един час. Нищо, абсолютно нищо.

Тогава се заех да търся сандъчето според предположението, че е било захвърлено някъде. Може би по пътеката, която водеше към входната врата; но и това ново търсене беше безполезно като първото и аз се върнах със свито сърце в горичката, дето не се надявах вече да намеря нещо.

— О! — извика госпожа Данглар. — Човек наистина би могъл да полудее!

— Надявах се и на това за миг — каза Вилфор, — но нямах такова щастие; най-после събрах всичките си сили и мисли и се запитах: защо този човек би взел трупчето?

— Казахте вече — отговори госпожа Данглар, — за да има доказателство.

— О, не, госпожо, не за това; труп не се пази цяла година; той се предава на представител на правосъдието, прави се разкритие. А нищо подобно не бе станало.

— Тогава? — запита разтрепераната Ермин.

— Тогава има нещо по-ужасно, по-съдбоносно, по-страшно за нас и то е, че детето е било живо и убиецът го е спасил.

Госпожа Данглар издаде някакъв нечовешки звук и сграбчи ръцете на Вилфор.

— Детето ми е било живо! — каза тя. — И вие, господине, сте го заровили живо! Заровили сте го, без да сте уверен, че е мъртво? О-о!...

Госпожа Данглар застана пред кралския прокурор права, заплашителна, стиснала китките му в нежните си ръце.

— Знам ли? Казвам ви това, както бих ви казал какво ли не — отвърна Вилфор с неподвижен поглед, от който личеше, че този така силен мъж бе стигнал до границите на отчаянието и лудостта.

— О! Детето ми! Горкото ми дете! — извика баронесата, отпусна се отново в креслото и задуши с кърпичка риданията си.

Вилфор се опомни и разбра, че за да отклони готовата да го връхлети буря от майчина любов, ще трябва да внуши на госпожа Данглар страховете, които сам изпитва.

— Разбирате — каза той, като стана и се приближи към баронесата, за да заговори по-тихо, — че ако е така, ние сме загубени; детето е живо, някой знае, че е живо, някой държи в ръце нашата тайна; и щом Монте Кристо говори пред нас за дете, изровено от мястото, дете не се е намирало, явно е, че той именно знае тайната.

— Боже! Справедливи боже! Боже възмездителю! — прошепна госпожа Данглар.

В отговор Вилфор просто изръмжа.

— А детето, детето, господине? — продължи упорито майката.

— О! Как не го търсих! — заговори пак Вилфор, като кършеше ръце. — Колко пъти го призовавах в дългите безсънни нощи! Колко пъти пожелавах да съм богат като цар, за да мога да откупя милиони тайни на милиони хора и да открия сред тях моята тайна! Най-после, когато един ден, за стотен път може би, взех лопатата, за стотен път се запитах какво е сторил корсиканецът с детето: едно дете е бreme за беглец. Може би като е видял, че е все още живо, го е хвърлил в реката.

— Невъзможно! — извика мадам Данглар. — Човек може да убие някого за отмъщение, но никой не може да удави хладнокръвно едно дете!

— Или — продължи Вилфор — го е предал в яслите.

— О, да! — извика баронесата. — Детето ми е там, господине.

— Отидох веднага в яслите и узнах, че същата нощ, на 20 септември, е било предадено едно дете, повито било с нарочно разкъсана половин кърпа от тънко платно. В единия ѝ ъгъл се виждала част от баронска корона и буквата Е.

— Да! — извика госпожа Данглар. — Всеки предмет от бельото ми имаше този знак; господин дьо Наргон беше барон, а моето име е Ермин. Благодаря ти, боже! Детето ми не е умряло!

— Не, не е умряло!

— И вие ми казвате това, без да се страхувате, че може да умра от радост? Къде е? Къде е детенцето ми?

Вилфор сви рамене.

— Знам ли? — каза и той. — Мислите ли, че ако знаех, щях да ви преведа през толкова увъртвания, като някой драматург или романист? Уви, не зная! Около шест месеца преди моето отиване някаква жена дошла да иска детето, като показала втората половина от кърпата. Представила освен това всички изисквани от закона гаранции и детето ѝ било предадено.

— Трябвало е да се осведомите коя е била тази жена и да я издирите.

— Мислите ли, госпожо, че не съм го направил? Измислих едно углавно следствие и всички полицейски хрътки, всички най-изкусни агенти бяха натоварени с издирването. Намериха следите на жената до Шалон; оттам се губеха.

— Губеха ли се?

— Да, окончателно, завинаги.

Госпожа Данглар изслуша разказа с въздишка, сълза или вик за всяко отделно обстоятелство.

— Само толкова ли? — каза тя. — С това ли се ограничихте?

— О, не — отвърна Вилфор. — Не съм преставал да търся, да разследвам, да се осведомявам. От две-три години обаче си бях дал малко отдах. Но от днес започвам отново, с повече постоянство и

настойчивост от всякога; трябва да знаете, че ще сполуча; защото ме ръководи не съвестта, а страхът.

— Но граф дьо Монте Кристо не знае нищо — каза госпожа Данглар; — иначе надали би се стремил да дружи с нас.

— О, човешката злоба е много по-дълбока — каза Вилфор, — по-дълбока от божията добрина. Забелязахте ли очите му, докато ни говореше?

— Не.

— Все пак сте го разглеждали внимателно понякога?

— Разбира се. Странен човек и нищо повече. Едно само ме поразя: той не хапна нищо от чудесната вечеря, която ни даде, не опита нито едно ястие.

— Да — каза Вилфор. — И аз забелязах. Ако знаех това, което вече зная, аз също нямаше да хапна нищо; бих помислил, че иска да ни отрови.

— Виждате, че се мамите.

— Да, разбира се, но, вярвайте ми, този човек има някакви други намерения. Затова поисках да ви видя, да поговорим, да ви предпазя от всички, най-вече от него. Кажете — продължи Вилфор, като втренчи още по-настойчиво очи в баронесата, — нали никому не сте говорили за нашата връзка?

— Никога и никому.

— Разбирате ме, нали? — настоя нежно Вилфор. — Като казвам никому, простете за настойчивостта ми, това значи абсолютно никому, нали?

— Да, много добре разбирам — каза баронесата и се изчерви; — никому, кълна ви се!

— Нямате ли навика да записвате вечер дневните си преживявания? Не водите ли дневник?

— Не! Моят живот минава, — уви! — в лекомислие; аз сама забравям какво се е случило.

— Знаете ли дали не говорите насъне?

— Спя като дете, не помните ли?

Лицето на баронесата стана тъмнорвено, а лицето на Вилфор пребледня.

— Вярно — каза едва чуто той.

— Тогава? — запита баронесата.

— Тогава... разбирам какво ми остава да сторя — продължи Вилфор. — Преди да мине седмица, ще узная кой е тоя господин дьо Монте Кристо, откъде е, какъв е и защо разправя пред нас за изровени в градината му деца.

Вилфор изрече тия думи с глас, от който графът би изтръпнал, ако можеше да ги чуе.

После стисна ръката, която баронесата му подаде неохотно, и я изпрати почтително до вратата.

Госпожа Данглар нае друг файтон, за да се върне до пасажа; на отвъдния изход я чакаха собственото ѝ купе и кочияшът, който бе заспал спокойно на капрата.

LXVIII. ЛЕТЕН БАЛ

В същия ден и почти по същото време, когато госпожа Данглар водеше тоя разговор в кабинета на господин кралския прокурор, една пътническа кола пое по улица Елдер, мина през портата на № 27 и спря в двора.

След миг вратичката се отвори и от колата слезе госпожа дьо Морсер, подкрепяна от сина си.

Щом придружи майка си до стаята ѝ, Албер поръча да му приготвят банята и каляската, а малко по-късно замина за Шанз Елизе у граф дьо Монте Кристо.

Графът го посрещна с обичайната си усмивка. Странно: никой никога не се придвижваше нито стъпка напред в сърцето или съзнанието на този човек. Ония, които се опитваха, така да се каже, да насилият достъпа към близостта с него, се озоваваха пред стена.

Изтичал към него с отворени обятия, Морсер отпусна ръце, щом го видя, въпреки приятелската му усмивка и се осмели само да му подаде ръка.

Монте Кристо я докосна, както винаги, без да я стисне.

— Ето ме, драги графе — каза гостът.

— Добре дошли!

— Пристигнах преди един час.

— От Диеп ли?

— От Трепор.

— О, да, вярно!

— И първото ми посещение е у вас.

— Много мило от ваша страна — каза с пълно безразличие Монте Кристо.

— Какво ново?

— Какво ново ли? Питате мене, чужденеца?

— Като питам какво ново, искам да кажа, направихте ли нещо за мене?

— Нима ми бяхте поръчали нещо? — престори се на разтревожен Монте Кристо.

— Хайде, хайде, не се преструвайте на незнаещ. Разправят, че съществуват предупреждения от разстояние: а в Трепор аз получих такъв електрически шок, щото — ако не сте сторили нищо — то поне сте помислили за мене.

— Възможно е — каза Монте Кристо. — Аз наистина мислех за вас, но трябва да призная, че магнетизмът, на който съм бил проводник, е действувал независимо от моята воля.

— Наистина ли? Разправете ми случката, моля ви се.

— Много просто. Господин Данглар беше на вечеря у мене.

— Зная, защото ние с майка ми заминахме, за да избягаме от присъствието му.

— Но той вечеря заедно с господин Андреа Кавалканти.

— Вашият италиански княз ли?

— Да не преувеличаваме. Господин Андреа си дава само титлата виконт.

— Си дава ли казахте?

— Казах: си дава.

— Нима не е?

— А, отгде да знам аз? Той си я дава, аз му я давам, хората му я дават; все едно, че е така, нали?

— Вие сте наистина странен човек! После?

— После ли? Какво?

— Господин Данглар вечерял значи у вас?

— Да.

— С вашия виконт Андреа Кавалканти?

— С виконт Андреа Кавалканти, с баща му, маркиза, с госпожа Данглар, с очарователните господин и госпожа дьо Вилфор, с господин Дебре, с Максимилиан Морел и кой още беше... Чакайте... о, да, господин дьо Шато Рено.

— Говориха ли за мене?

— Нито дума.

— Толкова по-зле.

— Защо? Струва ми се, че като ви забравиха, сториха тъкмо това, което желаете?

— Драги графе, щом не са говорили за мене, много са мислили за мене, а това ме отчайва.

— Какво ви интересува, щом госпожица Данглар не беше между тия, които са мислили тук за вас? Но вярно е, че може да е мислила у дома си.

— О, сигурен съм, че не е мислила: или, ако е мислила, то е било точно така, както и аз мисля за нея.

— Трогателна симпатия! — каза графът. — Мразите се значи?

— Слушайте — каза Морсер, — ако госпожица Данглар би се смилила над мъките, които не изпитвам за нея, и би ме освободила от брачните обвързвания, уговорени между нашите семейства, би било чудесно. С една дума, смятам, че госпожица Данглар може да бъде очарователна любовница, но за съпруга, дявол да...

— Такава ли е — изсмя се Монте Кристо — вашата преценка за бъдещата ви съпруга?

— Боже мой, да! Малко възгуба наистина, но поне точна. А щом тази мечта не може да се осъществи и за да се достигне съответната цел, госпожица Данглар трябва да ми стане съпруга, което значи да живее с мене, да мисли край мене, да пее при мене, да пише стихове или да свири на десет стъпки от мене, и то през целия ми живот — тогава вече изпадам в ужас. Любовницата, драги графе, човек може да изостави; но съпругата, дявол да го вземе, е нещо съвсем друго, трябва да я търпите вечно, искам да кажа отблизо или отдалеко. А да търпите вечно госпожица Данглар, дори отдалеко, е нещо страшно.

— Много сте мъчен, виконте.

— Да, защото често мисля за нещо невъзможно.

— За какво?

— Да си намеря такава жена, каквато си е намерил баща ми.

Монте Кристо пребледня и погледна Албер, като си играеше с великолепни пистолети, чиито пружини поскърцваха в ръцете му.

— Баща ви е бил значи много щастлив? — каза той.

— Вие знаете моето мнение за майка ми, господин графе; тя е ангел; и досега е красива, все още духовита и все по-добра. Пристигам от Трепор; да придружава майка си, би било за всеки друг син само дълг на учтивост или направо ангария, но аз прекарах четири дни само

с нея, по-доволен, по-отпочинал, по-поетично, бих казал, отколкото ако бях отвел в Трепор царица Маб или Титания^[1]!

— С това нейно отчайващо съвършенство ще накарате всички, които ви слушат, да останат ергени.

— Тъкмо за това — продължи Морсер, — като зная, че на тоя свят съществува съвършена жена, не желая да се оженя за госпожица Данглар. Забелязвали ли сте понякога как нашият егоизъм придава блестящи багри на всичко, което ни принадлежи? Диамантът, блестял на витрината на Марле или Фосин, става много по-красив, щом стане наш; но ако очевидността ви налага да признаете, че друг е по-бистър, а пък сте принуден да носите вечно своя по-несъвършен диамант, разбирате ли как ще страдате от това?

— Сноб! — прошепна графът.

— Затова именно ще подскоча от радост, когато госпожица Йожени разбере, че аз съм незначителна прашинка и имам само толкова стотици хиляди, колкото са нейните милиони.

Монте Кристо се усмихна.

— Намислих нещо друго — продължи Албер — Франц обича ексцентричностите и аз се постарях да му помогна да се влюби въпреки волята си в госпожица Данглар; но на четирите писма, в които я описах най-привлекателно, Франц ми отговаряше невъзмутимо: „Вярно е, че съм ексцентричен, но моята ексцентричност не стига дотам да не съдържа дадена дума“.

— Ето какво значи приятелска преданост: да дадеш другиму жената, която желаеш само за любовница.

Албер се усмихна.

— Между другото — продължи той — милият Франц пристига, но това не ви интересува; вие не го обичате, струва ми се?

— Аз ли? — каза Монте Кристо. — Как ви е хрумнало, драги виконте, че не обичам господин Франц? Аз обичам всички.

— Като включвате и мене в това число... благодаря.

— О! Да не смесваме — каза Монте Кристо. — Обичам всички така, както господ ни повелява да обичаме ближния си, по християнски; а мразя определено само някои хора. Да се върнем сега към господин Франц д'Епине. Казахте, че скоро ще бъде тук?

— Да, повикал го господин дьо Вилфор, също така побеснял да омъжва госпожица Валантин, както господин Данглар е побеснял да

омъжва госпожица Йожени. Ужасно неприятно трябва да е наистина да си баща на голяма дъщеря; тия бащи сигурно се разболяват и пулсът им трябва да е деветдесет в минута, докато се отърват от дъщерите си.

— Но господин д'Епине не прилича на вас; той приема търпеливо злото.

— Нещо повече: приема го сериозно; носи бели вратовръзки и говори вече за бъдещото си семейство. Впрочем той дълбоко уважава семейство Вилфор.

— Заслужено, нали?

— Така мисля. Господин дьо Вилфор е минавал всякога за строг, но справедлив човек.

— Чудесно! — възкликна Монте Кристо. — Ето поне един човек, към когото не се отнасяте, както с горкия господин Данглар!

— Може би защото не съм принуден да се оженя за дъщеря му — отвърна със смях Албер.

— Имате наистина възмутително самомнение, драги господин виконте — каза Монте Кристо.

— Аз ли?

— Да. Вие. Хайде вземете една пура.

— С удоволствие. А защо съм самомнителен?

— Просто защото гледате как да се спасите от брак с госпожица Данглар. Оставете събитията да текат, може би не вие ще се откажете пръв от думата си.

— О! — промълви Албер и опули очи.

— Разбира се, господин виконте, никой няма да ви вкара насила врата в хомота, дявол да го вземе! Слушайте — продължи Монте Кристо, като заговори с по-друг тон, — наистина ли желаете да скъсате?

— Бих дал сто хиляди франка за такова нещо.

— Добре, да ви е честито: господин Данглар е готов да даде двойно повече за същата цел.

— Наистина ли имам това щастие? — каза Албер, макар че докато изказваше тия думи, челото му се помрачи едва уловимо. — А какви са причините, драги графе, за това желание на господин Данглар?

— О, издаде ли се, гордо и егоистично момче! Чудесно, пак виждам човека, който иска да разсече със секира чуждото самолюбие,

но започва да вика, щом убодат с игла неговото!

— Не! Но, струва ми се, че господин Данглар...

— Трябваше да бъде възхитен от вас, нали? Е добре, известно е, че господин Данглар е човек, който няма вкус, затова се е възхитил повече от другиго...

— От кого?

— Не зная; изучавайте, гледайте, не пропускайте никакви слухове и се възползвайте от тях.

— Добре, разбирам; слушайте, майка ми... не, сбърках, не майка ми, а баща ми възнамерява да даде бал.

— Бал през този сезон?

— Летните балове са на мода.

— Дори да не са, достатъчно е графинята да пожелае, за да станат.

— Не е лошо казано; разбирате ли, това са чистокръвни балове: който остава в Париж през юли, е истински парижанин. Желаете ли да предадете една покана за господата Кавалканти?

— След колко дни ще се състои вашият бал?

— В събота.

— Господин Кавалканти-баща няма да е тук.

— Но господин Кавалканти-син остава. Обещавате ли да доведете господин Кавалканти-син?

— Слушайте, виконте, аз не го познавам.

— Не го познавате ли?

— Не; видях го за пръв път преди три-четири дни и не отговарям за него.

— Но все пак го приемате!

— За мене е друго; препоръча ми го един почтен абат, който може все пак да е бил излъган. Поканете го направо, така ще бъде чудесно, но не искайте да ви го представя аз; ако се случи той да се ожени по-късно за госпожица Данглар, ще ме обвините в съучастничество и ще поискате да се самоубия с вас; впрочем аз не зная дали изобщо ще дойда.

— Къде?

— На вашия бал.

— Защо да не дойдете?

— Преди всичко защото още не сте ме поканили.

— Но аз идвам именно за да ви предам лично нашата покана.

— О, много мило; но може би ще бъда възпрепятствуван.

— Като ви кажа нещо, ще бъдете любезен да отстраните всякакви пречки.

— Кажете!

— Мама ви моли.

— Госпожа графиня дьо Морсер ли? — потрепера Монте Кристо.

— О, графе — каза Албер, — предупреждавам ви, че госпожа дьо Морсер разговаря свободно с мене; и ако не сте усетили да трепнат у вас струните, за които ви говорих преди малко, сигурно напълно ви липсват. Защото четири дни ние говорихме само за вас.

— За мене ли? Много ме задължавате наистина.

— Това се дължи на вашето амплоа: вие сте жива загадка.

— И за майка ви ли съм загадка? Аз я смятах достатъчно разумна и не допусках, че може да се отдава на въображението си!

— Загадка сте, драги графе; загадка и за майка ми, както и за другите; всички признават, че сте загадка, но, успокойте се, никой не ви е разгадал. Мама само се пита как е възможно да сте все така млад. Всъщност мисля, че докато графиня Г. ви смята за лорд Рътуен, моята майка мисли, че сте Калиостро или граф дьо Сен Жермен. Затвърдете това убеждение у госпожа дьо Морсер още при първото си посещение. Не ще ви бъде трудно, защото притежавате философския камък на единия и духовитостта на другия.

— Благодаря, че ме предупредихте — усмихна се графът, — ще се постарая да се справя с всички предположения.

— И така, ще дойдете в събота?

— Щом госпожа дьо Морсер ме моли.

— Много сте мил.

— А господин Данглар?

— О, той получи вече три покани; баща ми се погрижи за това. Ще се постарая да доведем и големия д'Агесо^[2], господин дьо Вилфор но за него не сме сигурни.

— Не бива никога да се отчайваме, казва поговорката.

— Танцувате ли, драги графе?

— Аз ли?

— Да, вие. Какво чудно има в това да танцувате?

— Да, наистина, щом човек не е прехвърлил четиридесетте... Не, не танцувам, но обичам да гледам как другите танцуват. А госпожа дьо Морсер танцува ли?

— И тя не танцува; ще разговаряте, тя има толкова голямо желание да поговори с вас!

— Така ли?

— Честно слово! И трябва да ви кажа, че вие сте първият човек, към когото майка ми проявява такова любопитство.

Албер взе шапката си и стана; графът го придружи до вратата.

— Укорявам се за нещо — каза той, като се спря на входната площадка.

— За какво?

— За това, че се разбъбрах; не трябваше да ви говоря за господин Данглар.

— Напротив, говорете ми пак, говорете ми често, всякога, но все в този тон.

— Добре, успокоихте ме. О, да не забравя, кога пристига господин д'Епине?

— След пет-шест дни най-късно.

— А кога ще се ожени?

— Щом пристигнат господин и госпожа дьо Сен Меран.

— Тогава доведете ми го, като пристигне в Париж. Макар да твърдите, че не го обичам, ще се радвам да го видя.

— На вашите заповеди, господарю!

— Довиждане!

— Във всеки случай в събота непременно, нали?

— То се знае! Дадена дума!

Графът проследи с поглед Албер и му помахаше с ръка.

Щом младежът се качи във файтона си, той се обърна и като видя зад себе си Бертучо, запиташе:

— Е-е?

— Беше в палатата — отвърна управителят.

— Дълго ли стоя?

— Час и половина.

— И се прибра у дома си?

— Направо.

— Добре, драги Бертучо — каза графът, — сега мога да ви дам само един съвет: да видите дали не ще можете да намерите в Нормандия местенцето, за което ви говорих.

Бертучо се поклони и тъй като желанията му се съгласуваха напълно с полученото нареждане, замина още вечерта.

---

[1] Царица Маб — вълшебница от английските приказки; Титания — също; Шекспир ги споменава — първата в „Ромео и Жулиета“, втората в „Сън в лятна нощ“. Б.пр. ↑

[2] Д'Агесо — знаменит съдебен деятел — X в. Б.пр. ↑

LXIX. СВЕДЕНИЯТА

Господин дьо Вилфор удържа думата, която даде не толкова на госпожа Данглар, колкото на себе си — да узнае по какъв начин господин граф дьо Монте Кристо е успял да научи случката в Отьой.

Писа още същия ден на някой си господин дьо Бовил, бивш инспектор по затворите, впоследствие повишен в служител към държавна сигурност, от когото се надяваше да получи необходимите сведения; господин дьо Бовил поиска двудневен срок, за да проучи от кого точно ще може да се осведоми.

След двата дни господин дьо Вилфор получи следното писъмце:

„Лицето, именувано господин граф дьо Монте Кристо, е близък познат на лорд Уилмор, богат чужденец, който идва понякога в Париж, където е и сега; познава се и с абат Бузони, сицилийски духовник, много известен със своята благотворителност в Ориента.“

Господин дьо Вилфор заповяда да съберат най-бързо точни сведения за двамата чужденци; нарежданията му бяха изпълнени и ето сведенията, които получи още следната вечер:

Абатът, дошъл само за един месец в Париж, живеел зад Сен Сюлпис в къщица с приземен и първи етаж; четири стаи, две долу и две горе, съставяли цялото жилище, на което той бил единствен наемател.

Едната стая долу била трапезария с маса, столове и орехов бюфет, другата — салон с бяла ламперия, без никакви украси, килими или стенен часовник. Личало, че абатът се задоволява само с най-необходимото.

Вярно е, че той предпочитал салона в горния етаж. Този салон, пълен с богословски книги и пергаменти, сред които се затварял с

месеци, както разправял прислужникът му, бил всъщност не толкова салон, колкото библиотека.

Прислужникът поглеждал посетителите през едно малко прозорче и щом не ги познавал или не му харесвали, отговарял, че господин абатът не е в Париж; повечето хора му вярвали, защото знаели, че абатът пътува често и понякога продължително.

Впрочем все едно дали е или не е у дома си, дали се намира в Париж или в Кайро, абатът винаги помагал; прозорчето било нещо като кула, отдето прислужникът непрекъснато раздавал милостини от името на господаря си.

Стаята до библиотеката била спалня. Легло без завеси, четири кресла и канапе с жълто утрехтско кадифе съставяли заедно с молитвеното столче цялата мебелировка.

Колкото до лорд Уилмор, той живеел на улица Фонтен сен Жорж. Бил от ония английски туристи, които изяждат цялото си състояние в пътешествия. Наемал мебелирано жилище, дето прекарвал само два-три часа дневно и нощувал твърде нарядко. Една от маниите му била да не говори никога френски, при все че, както разправяли, пишел доста правилно на тоя език.

Щом тези ценни сведения стигнаха до господин кралския прокурор, още на другия ден един мъж пристигна с кола на улица Феру, почука на жълтозеленикавата входна врата на ъгъла и запита за абат Бузони.

— Господин абатът излезе още сутринта — отговори прислужникът.

— Може и да не се задоволя с този отговор — каза посетителят, — защото идвам от страна на едно лице, което е навсякъде приемано. Бъдете добър да предадете на абат Бузони...

— Казах ви вече, че го няма — повтори прислужникът.

— Предайте му тогава, щом се прибере, тази картичка и този запечатан плик. Дали господин абатът ще бъде у дома си довечера в осем часа?

— О, непременно, господине, стига да не работи, защото тогава все едно, че е излязъл.

— Добре, ще дойда довечера в уговорения час — каза посетителят.

И си отиде.

В определения час същият човек наистина дойде със същата кола, която този път не се спря на ъгъла, а точно пред зелената врата. Почука, отвори му и влезе.

По вниманието, което прислужникът прояви към него, той разбра, че писмото му е имало желаното въздействие.

— В къщи ли е господин абатът? — запита той.

— Да, работи в библиотеката си, но очаква господина — отговори прислужникът.

Непознатият се качи по една доста стръмна стълба и пред една маса, осветена от лампа с голям абажур, оставил в полумрак останалата част от стаята, той забеляза абата с расо и кепе на средновековен учен.

— С господин Бузони ли имам чест да говоря? — запита посетителят.

— Да, господине — отвърна абатът, — а вие сте лицето, което бившият инспектор на затворите, господин дьо Бовил, ми изпраща от името на господин префекта на полицията?

— Именно, господине.

— Агент от парижката държавна сигурност?

— Да, господине — отговори колебливо непознатият, като се поизчерви.

Абатът намести големите очила, които скриваха не само очите, но и слепоочията, седна отново и покани с ръка госта си да седне.

— Слушам ви, господине — каза абатът с подчертан италиански изговор.

— Поръчението, което поех, господине — започна посетителят, като наблягаше върху всяка дума, сякаш едва ги изговаряше, — е строго доверително и за този, който го изпълнява, и за този, при когото се изпълнява.

Абатът се поклони.

— Да — продължи непознатият, — вашата почтеност, господин абате, е така добре известна на господин префекта на полицията, че той желае, в качеството си на висш магистрат, да узнае от вас нещо, засягащо държавната сигурност, от чието име действувам. И ние се надяваме, господин абате, че никакви приятелски връзки или човешки съображения не ще ви накарат да прикриете истината от правосъдието.

— Стига това, което искате да узнаете, господине, да не засяга принципите на моята съвест. Аз съм духовно лице, господине, така че тайните на една изповед например остават само между мене и божиято правосъдие, а не между мене и човешкото правосъдие.

— О, бъдете спокоен, господин абате — каза непознатият, — ние ще пощадим при всички случаи вашата съвест.

При тия думи абатът свали малко абажура откъм своята страна и го привдигна от другата, така че лицето на посетителя бе осветено по-добре, а неговото остана в сянка.

— Извинете, господин абате — каза пратеникът на господин префекта на полицията, — но светлината ужасно изморява очите ми.

Абатът наклони зеления картон.

— Сега вече ви слушам, господине, говорете.

— Започвам направо. Познавате ли господин граф дьо Монте Кристо?

— Предполагам, че имате предвид господин Дзаконе?

— Дзаконе!... Та не се ли казва той Монте Кристо?

— Монте Кристо е наименование на местност или поточно на скала, но не е фамилно име.

— Добре, така да бъде; няма да спорим за имена и фамилии щом господин дьо Монте Кристо и господин Дзаконе са едно и също лице...

— Безусловно едно и също.

— Да говорим за господин Дзаконе.

— Добре.

— Питам ви дали го познавате.

— Много добре.

— Кой е този човек?

— Син на богат корабостроител от Малта.

— Да, зная, така се разправя; но, както знаете, полицията не може да се задоволи с това, което се разправя.

— И все пак — продължи абатът с любезна усмивка, — ако това, което се разправя, е истина, всички, в това число и полицията, трябва да се задоволят с нея.

— Сигурен ли сте в това, което казвате?

— Как: сигурен ли съм?

— Забележете, господине, че не се съмнявам ни най-малко във вашата добросъвестност. Казвам само: сигурен ли сте?

— Слушайте, аз познавах господин Дзаконе-баща.

— О!

— Да, и още като дете съм играл неведнъж със сина му в корабостроителниците.

— А графската титла?

— Знаете, че титлите се купуват.

— В Италия?

— Навсякъде.

— А несметните богатства, за които също се разправя?...

— О — отвърна абатът, — колкото до богатствата, несметни е наистина най-подходящата дума.

— На колко предполагате, че възлизат, вие, човекът, който го познава?

— Трябва да има сто и петдесет до двеста хиляди франка годишна рента.

— Да, това е вече нещо вероятно — каза посетителят. — Но хората говорят за три-четири милиона!

— Двеста хиляди франка рента, господине, се получават тъкмо от четири милиона капитал.

— Но хората говорят за три-четири милиона рента!

— О! Не е вероятно.

— А познавате ли неговия остров Монте Кристо?

— Разбира се; всеки, пристигнал във Франция от Палермо, Неапол или Рим по море, го знае, защото е минал покрай него и го е видял.

— Уверяват, че било вълшебно място.

— Скала.

— А защо графът е купил тази скала?

— Именно, за да стане граф. В Италия човек все още се нуждае от графство, за да стане граф.

— Сигурно сте чували за младежките приключения на господин Дзаконе?

— Дзаконе-баща ли?

— Не, син.

— О, тъкмо тук вече започва моето незнание, защото по това време именно загубих допир с моя приятел.

— Бил ли е на война?

— Мисля, че е служил във войската.

— В кой род оръжие?

— Във флотата.

— Да сте негов изповедник?

— Не, господине; мисля, че той е лютеранин.

— Какво, лютеранин ли?

— Казах мисля. Не твърдя. Освен това във Франция съществува, струва ми се, свобода на вероизповеданията.

— Разбира се; ние не се интересуваме от неговото вероизповедание, а от делата му, и аз настоявам от името на господин префекта на полицията да кажете, каквото знаете.

— Минава за много милостив. Негово светейшество папата го направи рицар на Христовия кръст, благоволение, което оказва само на владетели, заради големите му добрини към християните в Ориента; притежава четири-пет ордена за услуги към владетели или държави.

— Носи ли ги?

— Не, но се гордее с тях; казва, че предпочитал наградите за благодения към човечеството пред тези, давани на унищожителите му.

— Да не е квакер?

— Да, именно квакер; без широкопола шапка и кафява дреха, разбира се.

— Има ли приятели?

— Приятели му са всички, които го познават.

— Но все пак трябва да има и някой неприятел?

— Само един.

— Как се казва?

— Лорд Уилмор.

— Къде е той?

— В този момент е в Париж.

— Ще може ли да ми даде някои сведения?

— Много ценни. Той е бил в Индия едновременно с Дзаконе.

— Знаете ли къде живее?

— Някъде към шосе д'Антен, но не зная улицата и номера.

— Не сте ли в добри отношения с този англичанин?

— Аз обичам Дзаконе, а той го ненавижда; затова отношенията ни са доста хладни.

— Мислите ли, господин абате, че граф дьо Монте Кристо е идвал във Франция и по-рано?

— О! Колкото за това, мога да ви отговоря с положителност. Не, господине. Никога не е идвал, защото преди шест месеца поиска от мене сведения за страната. И като не знаех по кое време ще се върна в Париж, аз му изпратих господин Кавалканти.

— Андреа?

— Не, Бартоломео, бащата.

— Добре, господине, остава да ви питам още едно нещо и ви моля най-настойтелно, в името на човечността и вярата, да ми отговорите без заобикалки.

— Кажете, господине?

— Знаете ли с каква цел господин граф дьо Монте Кристо е купил къща в Отьой?

— Разбира се, защото ми каза.

— С каква цел?

— За да направи приют за душевно болни по подобие на основания от барон дьо Пизани в Палермо. Известен ли ви е този приют?

— Чувал съм за него.

— Великолепно заведение.

При тия думи абатът се поклони на посетителя си като човек, който желае да покаже, че с удоволствие би продължил прекъснатата си работа.

Било че разбра желанието на абата, било че бе привършил вече разпита си, посетителят също стана.

Абатът го изпрати до вратата.

— Вие раздавате щедри милостини — каза гостът — и макар да се говори, че сте богат, бих се осмелил да ви предложа нещо за вашите бедни; ще благоволите ли да приемете моя дар?

— Благодаря, господине, но аз държа само на едно нещо в този свят и то е доброто, което върша, да изхожда само от мене.

— Но все пак...

— Решението ми е неотменно. Но стига да потърсите, господине, ще намерите кому да помогнете; защото всеки богат човек среща по пътя си премного нищета!

Абатът се поклони още веднъж, докато отваряше вратата; непознатият също се поклони и излезе.

Колата го отведе право у господин дьо Вилфор.

След един час потегли отново, този път към улица Фонтен сен Жорж. Спря пред номер пет. Тук живееше лорд Уилмор.

Непознатият бе поискал писмено среща от лорд Уилмор, който я определи за десет часа. И тъй като пратеникът на господин префекта на полицията пристигна в десет без десет, казаха му, че лорд Уилмор, който бил олицетворение на точността, не се бил прибрал още, но непременно щял да се прибере точно в десет.

Посетителят зачака в салона. Този салон не се отличавахе с нищо от всеки друг в мебелирано жилище.

Камина с две модерни севърски вази, стенен часовник с Амур с обтегнат лък, двукрило огледало; от двете му страни по една гравюра; на първата Омир, понесъл водача си, на втората просещият Велизарий; сив тапет, мебели в червено сукно с черна щампа — това беше салонът на лорд Уилмор.

Осветяваха го матови глобуси, които пропускаха слаба светлина, нарочно сякаш избрана за уморените очи на пратеника на господин полицейския префект.

След десет минути часовникът удари десет; при петия удар вратата се отвори и лорд Уилмор влезе.

Лордът беше по-скоро висок мъж, с редки червеникави бакенбарди, бяло лице и започнали вече да посивяват руси коси. Облечен беше с чисто английска ексцентричност: син фрак със златни копчета и висока яка, каквито се носеха в 1811 година; бяла вълнена жилетка и панталон от нанкин^[1], три пръста по-къс от приетото, но придържан с щипки, които не му позволяваха да се вдигне до коляното.

Първата му дума, когато влезе, беше:

— Както знаете, господине, аз не говоря френски.

— Зная във всеки случай, че не обичате да говорите нашия език — отговори господин пратеникът на полицейския префект.

— Но вие можете да говорите на френски — продължи лорд Уилмор, — защото макар че не говоря тоя език, го разбирам.

— А пък аз — започна на английски посетителят — говоря английски достатъчно свободно, за да водим разговора на вашия език. Така че не се стеснявайте, господине.

— Оу! — промълви лорд Уилмор с произношение, каквото може да има само чистокръвен англичанин.

Пратеникът на полицейския префект представи на лорда препоръчителното си писмо. Лордът го прочете с напълно английско безстрашие и като завърши четенето, каза на английски:

— Разбирам, много добре разбирам.

Тогава започна разпитът.

Той беше почти същият, както при абат Бузони. Но като враг на граф дьо Монте Кристо, лорд Уилмор не беше съдържан като абата, говореше с много по-големи подробности; разказа младините на Монте Кристо, който постъпил още десетгодишен на служба у някакъв дребен индийски владетел, измежду воюващите с Англия; там именно Уилмор го срещнал за пръв път и там се сражавали един срещу друг. В тази война Дзаконе бил пленен, изпратен в Англия на кораб-затвор, отдето избягал с плуване. След това започнали неговите пътешествия, дуели, любовни истории; по това време избухнало гръцкото въстание и той отишъл да се бие за гърците. Докато бил на тяхна служба, открил сребърни залежи в Тесалийските планини, но никому не споменал за това откритие. След Наварин и закрепването на гръцкото правителство поискал от крал Отон право да експлоатира мината; правото му било дадено. Оттам огромното му състояние, което възлизало може би, според лорд Уилмор, на един-два милиона годишна рента; но това състояние можело все пак да се прекрати изведнъж, ако самата мина се изчерпи.

— А знаете ли — запита посетителят — защо е дошъл във Франция?

— Иска да спекулира с железопътните линии — каза лорд Уилмор, — освен това, като добър химик и не по-малко способен физик, е открил нов вид телеграф, който продължава да изпробва.

— Колко харчи приблизително на година? — запита пратеникът на господин префекта на полицията.

— О, не повече от пет-шестстотин хиляди франка; скъперник е.

Явно беше, че англичанинът говореше от омраза и като не знаеше в какво да укори графа, го укори в скъперничество.

— Знаете ли нещо за къщата му в Отьой?

— Разбира се.

— Какво знаете?

— Питате с каква цел е я купил, нали?

— Да.

— Какво да ви кажа, графът е спекулант, който непременно ще се разори от опити и утопии; той твърди, че в Отьой, недалеко от къщата, която е купил, имало подземна минерална вода, която може да съперничи с водата на Банер, Люшон и Котре. Искан да превърне имота си в минерални бани, в бадхаус, както казват немците. Два-три пъти вече е прекопавал градината, за да търси прочутата минерална вода; а като не я намери, ще видите след някое време, че ще започне да купува и околните къщи. И тъй като не го обичам, аз се надявам, че със своята железница, телеграф или минерални бани ще се разори; и не го изпускам из очи, за да се порадвам на разорението му, което непременно ще настъпи.

— А защо не го обичате? — запита посетителят.

— Не го обичам — отвърна лорд Уилмор, — защото при престоя си в Англия прелъсти жената на един мой приятел.

— Не се ли стремите в такъв случай да му отмъстите?

— Сражавал съм се вече три пъти с графа — каза англичанинът, — първия път с пистолет; втория път със сабя; третия път с меч.

— И тези дуели завършваха с...

— Първия път ми счупи ръката, втория път ми прониза дроба, третия път ми нанесе ей тази рана.

Англичанинът обърна яката на ризата си, която стигаше до ушите му, и показа един белег, който — личеше по червенията — беше неотдавнашен.

— Така че — повтори англичанинът — аз го ненавиждам безгранично и той ще загине — непременно от моята ръка.

— Но все пак — каза пратеникът на префектурата — не сте тръгнали да го убивате, както виждам.

— Оу! — промълви англичанинът. — Аз се упражнявам всеки ден в стрелба, а Гризие идва през ден у дома ми.

Тъкмо това желаше да узнае посетителят или по-скоро само това, както изглежда, знаеше англичанинът. Затова пратеникът стана и си тръгна, след като се поклони на лорд Уилмор, който му отговори с чисто английска скованост и учтивост.

Щом чу, че пътната врата се затвори, лорд Уилмор отиде в спалнята си, махна с един замах русите коси, червеникавите бакенбарди, изкуствената челюст и белега и остана, с черните коси, мургавата кожа и бисерните зъби на граф дьо Монте Кристо.

Вярно е, че и у господин дьо Вилфор отиде самият господин дьо Вилфор, а не някакъв пратеник на господин префекта на полицията.

Кралският прокурор се успокои донейде от тези две посещения, от които не бе научил впрочем нищо успокоително, но и нищо обезпокоително. И за пръв път след вечерята в Отьой можа да заспи малко по-спокойно.

---

[1] *Нанкин* — тънък вълнен плат. Б.пр. ↑

LXX. БАЛЪТ

Настъпили бяха най-горещите юлски дни, когато дойде по реда си — и съботата, определена за бала на господин дьо Морсер.

Беше десет часът вечерта; огромните дървета в градината на графския дом се открояваха ярко в небето, гдето по осеяния със златни звезди син покров се плъзгаха последните леки облачета от бурята, бушувала застрашително през целия ден.

В залите на приземния етаж се чуваха звуците на музиката и вихърът на валса и галоп, а през пролуките на дървените капаци се процеждаха тънки ивици ослепителна светлина.

В градината се разпореждаха десетина лакеи, на които домакинята, успокоена от непрестанното изясняване на времето, бе поверила приготвянето на вечерята.

До този момент се бяха колебаели дали да вечерят в трапезарията, или в една продълговата брезентова палатка на моравата. Но прекрасното, осеяно със звезди синьо небе бе решило спора в полза на палатката и моравата.

Из алеите окачваха по италиански обичай цветни лампиони, а самата трапеза беше отрупана със свещи и цветя, според обичая във всички страни, дето разбират от най-рядко срещаната изисканост — изискаността на една безукорно подредена трапеза.

Когато, след като бе дала последните си нареждания, графиня дьо Морсер се прибра в салоните, там вече започваха да се събират поканените, привлечени по-скоро от очарователното гостоприемство на графинята, отколкото от високото положение на графа. Защото всеки беше сигурен, че благодарение на добрия вкус на Мерседес, това празненство ще предложи някои подробности, заслужаващи да бъдат разказвани или възприети.

Госпожа Данглар, дълбоко обезпокоена от току-що разказаните събития, се колебаеше дали да отиде у госпожа дьо Морсер; но каляската ѝ срещна сутринта екипажа на Вилфор. Кралският прокурор направи знак, двете коли се приближиха и той запита през прозорчето:

— Ще отидете у госпожа дьо Морсер, нали?

— Не — отвърна госпожа Данглар, — не се чувствавам добре.

— Грешите — продължи Вилфор, като я погледна многозначително; — важно е да ви видят там.

— Така ли мислите? — запита баронесата.

— Убеден съм.

— В такъв случай ще отида.

Двете коли продължиха различните си пътища. И така, госпожа Данглар бе дошла, не само както винаги красива, но и блестяща от накити; тя влизаше от едната врата тъкмо когато Мерседес влизаше от другата.

Графинята изпрати сина си да посрещне госпожа Данглар; Албер отиде към баронесата, поздрави я заслужено за тоалета ѝ и я улови под ръка, за да я отведе до мястото, което бе пожелала да си избере. Албер се огледа наоколо си.

— Дъщеря ми ли търсите? — усмихна се баронесата.

— Признавам — каза Албер, — да не сте имали жестокостта да не ни я доведете?

— Успокойте се, тя срещна госпожица дьо Вилфор и тръгна под ръка с нея; ето ги че вървят подир нас в бели рокли, едната с букет камелии, другата с букет незабравки; но я ми кажете...

— Какво търсите пък вие? — запита усмихнато Албер.

— Няма ли да бъде тук тази вечер граф дьо Монте Кристо?

— Седемнадесет! — отговори Албер.

— Какво искате да кажете?

— Искам да кажа, че всичко е наред — продължи със смях виконтът — и че вие сте седемнадесетото лице, което ми задава този въпрос; графът преуспява!... Поздравявам го...

— И на всички ли отговаряте както на мен?

— О, вярно, не ви отговорих; успокойте се, госпожо, ще видим тази модна личност, ние сме привилегировани.

— Бяхте ли вчера в операта?

— Не.

— А той беше.

— О, така ли! И прояви ли се с някое ново своеобразие този ексцентричен мъж?

— Може ли другояче? Айслер танцуваше в Куция дявол; гръцката княгиня беше очарователна. След качучата^[1] той наниза един великолепен пръстен на стъбло от букета и го хвърли на очарователната балерина, която, за да му направи чест, се яви в третото действие с пръстена. А гръцката княгиня ще дойде ли?

— Не, ще бъдете лишени от присъствието ѝ; нейното положение в домакинството на графа не е съвсем определено.

— Слушайте, оставете ме и идете да посрещнете госпожа дьо Вилфор — каза баронесата, — виждам, че умира от желание да поговори с вас.

Албер се поклони на госпожа Данглар и тръгна към госпожа дьо Вилфор, която отвори уста още щом я наближи:

— Обзалагам се — изпревари я Албер, — че зная какво ще ми кажете!

— О, я гледайте! — каза госпожа дьо Вилфор.

— Ще признаете ли, ако отгатна?

— Да.

— Честна дума?

— Честна дума!

— Щяхте да ме попитате дали граф дьо Монте Кристо е дошъл или ще дойде?

— Не отгатнахте. Не той ме занимава в този миг. Щях да питам дали имате някаква вест от господин Франц.

— Да, вчера имах.

— Какво ви съобщава?

— Че тръгва едновременно с писмото си.

— Добре. А сега за графа?

— Графът ще дойде, бъдете спокойна.

— Знаете ли, че той има и друго име освен Монте Кристо?

— Не, не знаех.

— Монте Кристо е име на остров, а графът си има фамилно име.

— Никога не съм го чувал.

— Тогава аз съм по-осведомена от вас, името му е Дзаконе.

— Възможно е.

— Той е от Малта.

— И това е възможно.

— Син на корабостроител.

— О! Но вие би трябвало наистина да разкажете тия неща пред всички; ще имате много голям успех.

— Служил е в Индия, има сребърна мина в Тесалия и е дошъл в Париж, за да уреди минерални бани в Отъой.

— Това се казва новини — заяви Морсер. — Позволявате ли да ги разглася?

— Да, само че постепенно, една по една; и да не казвате, че сте ги чули от мене.

— Защо?

— Защото са почти подслушана тайна.

— От кого?

— От полицията.

— Следователно са били разказвани...

— Снощи у префекта. Много добре разбирате, че Париж се е развълнувал от този необичаен разкош и полицията събира сведения.

— Оставало е само да арестуват графа като празноскитащ под предлог, че е прекалено богат.

— И това би могло да му се случи, ако сведенията не бяха толкова благоприятни.

— А подозира ли горкият граф на каква опасност е бил изложен?

— Не вярвам.

— Ще бъде истински добро дело тогава да го предупредим. Няма да пропусна, щом пристигне.

В същия миг красив младеж с живи очи, черна коса и лъскави мустаци се поклони почтително пред госпожа дьо Вилфор. Албер му подаде ръка.

— Госпожо — каза той, — имам честта да ви представя господин Максимилиан Морел, спахийски капитан, един от нашите добри и главно един от нашите храбри офицери.

— Имах вече удоволствието да срещна господина в Отъой, у господин граф дьо Монте Кристо — отговори госпожа дьо Вилфор, като отвърна глава с подчертана студенина.

Отговорът, а главно тонът, с който бе изречен, сви сърцето на горкия Морел; но той бе веднага възнаграден: щом се обърна, видя в ъгъла до вратата една прекрасна бяла фигура, чиито разширени, наглед безжизнени сини очи не се отделяха от него, докато китка забравки се издигаше полака към устните ѝ.

Този поздрав бе много добре разбран; със същия израз в погледа Морел поднесе към устата носната си кърпа; и тия две живи статуи с разтуптени сърца въпреки привидно мраморните лица, застанали в двата края на салона, се забравиха за миг или по-точно забравиха за миг всички в безмълвния си разговор.

Биха могли дълго да стоят така, погълнати един от друг, без някой да забележи пълния им унес: защото граф дьо Монте Кристо бе току-що влязъл.

Казахме вече, че било поради изкуствено създадено, било поради естествено обаяние графът привличаше вниманието, дето и да се явеше; нито безукорно скроеният, но съвсем обикновен и не украсен с никакви ордени фрак; нито бялата жилетка без везба; нито панталонът, подчертал прекрасната линия на крака, привличаха вниманието; привличаше го матовата кожа, черните вълнисти коси, спокойното, чисто лице, дълбокият тъжен поглед и най-вече невероятно прелестното очертание на устните, които умееха така презрително да се свиват и приковаваха с това всички погледи върху си.

Имаше навярно много по-красиви мъже, но нямаше нито един по-значителен, ако ни бъде позволено да се изразим така; всяка черта у графа изразяваше нещо и имаше известна стойност; защото навикът да мисли задълбочено бе придал несравнима гъвкавост и твърдост на лицето и дори на най-незначителните движения на Монте Кристо.

Но нашето парижко общество е така странно, че не би обърнало може би внимание на всичко това, ако под него не се криеше някаква тайнствена история, позлатена с огромно богатство.

Както и да е, проследен от всички погледи, покланяйки се леко, той пристъпи към госпожа дьо Морсер, която го бе зърнала при влизането му в огледалото срещу вратата и застанала до украсената с цветя камина, се бе приготвила да го посрещне.

Тя се обърна към него с нагласена усмивка в същия миг, когато той ѝ се поклони.

Сигурно очакваше, че графът ще ѝ заговори; сигурно и той очакваше, че тя ще му заговори; но и двамата останаха безмълвни, защото едно банално приветствие им се струваше навярно недостойно и за двамата; след размяната на този поздрав Монте Кристо тръгна към Албер, който отиваше към него с протегната ръка.

— Видяхте ли се с майка ми? — запита Албер.

— Току-що имах честта да я поздравя — каза графът, — но не видях баща ви.

— Ето го! Разговаря ей там за политика в онази групичка от знаменитости.

— Наистина ли — каза Монте Кристо — господата, които виждам там, са знаменитости? Не бих предположил! От какъв сорт? Както знаете, има най-различни видове знаменитости.

— Преди всичко там има един учен — високият сух господин, открил в околностите на Рим някакъв вид гущер, който имал един гръбначен прешлен в повече от другите видове. Дошъл е да съобщи на института откритието си. То беше дълго оспорвано; но високият сух господин най-после победи. Прешленът вдигна голям шум сред учените; високият сух господин беше само кавалер на Почетния легион, сега стана офицер.

— Чудесно! — заяви Монте Кристо. — Ето един мъдро даден кръст; а ще го направят ли командъор, ако открие втори прешлен?

— Вероятно — отвърна Морсер.

— А другият, комуто е хрумнало да се нагизди в син фрак със зелена везба, той пък кой е?

— Не на него е хрумнало да се нагизди с тоя фрак; нагиздила го е републиката, която, както знаете, имаше артистични наклонности и като искаше да създаде униформа за академиците, възложи на Давид да нарисова фрака.

— О, така ли? — изненада се Монте Кристо. — Този господин е значи академик?

— От осем дни е член на това учено общество.

— А каква заслуга има и каква специалност?

— Каква специалност ли? Мисля, че набива карфици в главите на питомни зайци, кара кокошките да ядат бакам^[2] и изтиква с банели гръбначния мозък на кучетата.

— И затова е член на Академията на науките?

— Не, на Френската академия.

— Но какво общо има всичко това с Френската академия?

— Ще ви кажа, изглежда...

— Че с неговите опити науката е направила голяма стъпка напред навярно?

— Не, че имал много хубав стил.

— А това — каза Монте Кристо — навярно страшно ласкае зайците, на които набива карфици в главата, кокошките, чиито кости боядисва в червено, и кучетата, на които изтиква гръбначния мозък.

Албер се разсмя.

— А другият? — запита графът.

— Другият?

— Да, третият.

— Със светлосиния фрак ли?

— Да.

— Той е колега на графа, противопостави се разгорещено на Горната камара да не носят униформа и с това пожъна голям ораторски успех; беше зле гледан от либералните вестници, но благородното му противопоставяне срещу дворцовите желания го придобри с вестниците; говорят, че ще бъде назначен за посланик.

— А на какво основание е станал член на Горната камара?

— Написал е две-три комични опери, купи четири-пет акции от „Сиекъл“^[3] и в продължение на пет-шест години гласува все за правителството.

— Браво, виконте — изсмя се Монте Кристо, — вие сте очарователен чичероне; но сега ще ми направите една услуга, нали?

— Каква?

— Няма да ме представите на тези господа, а пък ако те поискат да ми бъдат представени, ще ме предупредите.

В тоя миг графът усети, че някой сложи ръка на ръкава му; обърна се, беше Данглар.

— О, вие ли сте, бароне? — изненада се той.

— Защо ме наричате „бароне“? — запита Данглар. — Много добре знаете, че не държа на титлата си. Не като вас, виконте вие държите на вашата, нали?

— Разбира се — отвърна Албер, — защото, ако не съм виконт, ще съм изобщо нищо, докато вие и да пожертвувате баронската си титла, си оставате пак милионер.

— А това, струва ми се, е най-прекрасната титла през времето на Юлската монархия — продължи Данглар.

— За нещастие — каза Монте Кристо — човек не може да бъде до края на живота си милионер, както е с бароните, членовете на

Горната камара или академиците; за доказателство вземете франкфуртските милионери Франк и Пулман, които току-що фалираха.

— Наистина ли? — пребледня Данглар.

— Да, тази вечер получих вестта по куриер; имах около един милион у тях, но бях предупреден навреме и преди един месец приблизително поисках да ми го изплатят.

— О, господи! — промълви Данглар. — Та те теглиха от мене двеста хиляди франка.

— Е добре, предупреждавам ви, подписът им е валиден само пет на сто.

— Много късно ме предупреждате — продължи Данглар, — аз оказах вече доверие на подписа им.

— Няма що! — каза Монте Кристо. — Ето че тия двеста хиляди франка са отишли...

— Шт!... — прекъсна го Данглар. — Не говорете, моля ви се, за тия неща... — и като се приближи към Монте Кристо: — Особено пред господин Кавалканти-син — добави той и се обърна веднага с усмивка към оная страна, дето беше младежът.

Морсер се бе отделил от графа, за да отиде да поговори с майка си. Данглар го напусна, за да поздрави Кавалканти-син. И Монте Кристо остана за миг сам.

Ставаше вече прекалено задушно.

Лакеите се движеха из салоните с подноси с плодове и сладолед.

Монте Кристо изтри с кърпичка запотеното си лице, но се отдръпна, когато лакеят с подноса мина покрай него, и не взе нищо разхладително.

Госпожа дьо Морсер не отделяше поглед от Монте Кристо. Видя, че той не се докосна до подноса; забеляза дори отдръпването му.

— Албер — каза тя, — забелязали ли сте нещо?

— Какво, мамо?

— Че графът никога не приема да вечеря у господин дьо Морсер.

— Да, но прие да обядва у мене и тъкмо на този обед се появи за пръв път в обществото.

— У вас е друго — промълви Мерседес. — Освен това непрестанно го наблюдавам, откакто е дошъл.

— И?

— И... не е взел нищо досега.

— Графът е много скромен.

Мерседес се усмихна тъжно.

— Идете при него — помолите го — и настоявайте да вземе нещо, щом някой лакей мине край вас.

— Защо, мамо?

— Направете ми удоволствие, Албер — каза Мерседес.

Албер целуна ръка на майка си и отиде при графа. Мина друг лакей с поднос, отрупан като предишния; тя видя как Албер настоя, като дори взе сладолед и го поднесе на госта, който упорито го отказа.

Албер се върна при майка си; графинята беше страшно пребледняла.

— Ето, видяхте — каза тя, — отказа ви.

— Да, но защо се тревожите за това?

— Нали знаете, Албер, жените са по-особени същества. Бих била доволна да видя, че графът взема нещо в моя дом, дори ако е зрънце от нар. Възможно е впрочем да не е свикнал с френските обичаи, възможно е да има някакви предпочитания.

— Боже мой, не! В Италия съм го виждал да опитва всичко; може би е в лошо настроение тази вечер.

— Освен това — продължи графинята — като е живял винаги в горещи страни, може би не е така чувствителен към горещината?

— Не вярвам, защото се оплакваше, че се задушава, и питаше защо, след като са отворили прозорците, не вдигнат и щорите.

— Наистина — каза Мерседес, — ето една възможност да се уверя дали това въздържание е умишлено.

И излезе от салона.

След един миг външните капаци на прозорците бяха отворени и през ямините и клематисите, украсили прозорците, гостите можаха да зърнат осветената с лампиони градина и трапезата в палатката.

Всички, които танцуваха, играеха на карти или разговаряха, ахнаха радостно. Всички зажаднали дробове вдъхнаха с наслада нахлулите вълни чист въздух.

В същия миг Мерседес се върна по-бледа, отколкото при излизането си, но с твърдото изражение, което ѝ беше присъщо при известни обстоятелства. И отиде право при групата, събрана около съпруга ѝ:

— Не затваряйте господата тук, господин графе — каза тя. — Ако не играят, на тях ще им бъде по-приятно да подишат в градината, вместо да се задушават тук.

— О, госпожо — обади се един прекалено любезен стар генерал, който бе пъл в 1809 година *Напред към Сирия!* — ние няма да отидем в градината сами!

— Добре — заяви Мерседес, — ще дам пример.

И се обърна към Монте Кристо:

— Направете ми честта, господин графе, да ми подадете ръката си.

Графът почти залитна при тия така прости думи, след това погледна за миг Мерседес. Този миг беше по-кратък от светкавица, но на графинята се стори, че бе траял цял век, толкова смисъл бе вложил в него Монте Кристо.

Подаде ѝ ръка, на която тя се облегна или по-точно докосна с малката си ръчица и двамата слязоха по едното крило на главната стълба, украсена с рододендрони и камелии.

Зад тях и по другото крило двадесетина души се втурнаха към градината с шумни и радостни — възклицания.

---

[1] *Качуча* — испански танц. Б.пр. ↑

[2] В оригинала е използвана думата *garance* (вещество с аленочервен цвят, добивано от растението *Rubia tinctorum*) Бел. Alegria
↑

[3] Френски вестник от онова време. Б.пр. ↑

LXXI. ХЛЯБ И СОЛ

Госпожа дьо Морсер влезе с кавалера си под свод от зеленина — липова алея, която водеше към оранжерията.

— В салона беше много горещо, нали, господин графе? — запита тя.

— Да, госпожо, и хрумването ви да отворите вратите и прозорците беше отлично.

Докато изричаше тия думи, графът усети, че ръката на Мерседес трепери.

— Но на вас с тази тънка рокля и само с шарф от тюл на шията ще ви бъде може би студено тук?

— Знаете ли къде ви водя? — каза графинята, без да отговори на въпроса на Монте Кристо.

— Не, госпожо — отвърна той, — но, както виждате, не се противя.

— В оранжерията, която виждате в дъното, накрай алеята.

Графът погледна някак въпросително Мерседес, но тя продължи да върви, без да продума, и Монте Кристо също замълча.

Стигнаха до сградата, отрупана с великолепни плодове, узрели още в началото на юли при една температура, на гласена да замества слънчевата топлина, която така често липсва у нас.

Графинята пусна ръката на Монте Кристо и отиде да откъсне един грозд мискет.

— Заповядайте, господин графе — предложи тя с толкова тъжна усмивка, щото човек би помислил, че съзира сълзи, готови да бликнат в очите ѝ. — Зная, че гроздето във Франция не може да се сравни със сицилийското или кипърското, но вие ще бъдете снизходителен към нашето жалко северно слънце.

Графът се поклони и отстъпи назад.

— Отказвате ли ми? — запита Мерседес с треперещ глас.

— Госпожо — отвърна Монте Кристо, — най-покорно моля да ме извините, но аз не ям никога мискет.

Мерседес пусна с въздишка грозда. От съседен клон се подаваше великолепна праскова, затоплена, както и гроздът, от изкуствената топлина в оранжерията.

— Вземете тогава тази праскова — помоли тя.

Но графът отказа по същия начин.

— О, пак ли? — запита тя с болка, в която прозвуча сподадено ридание. — Наистина ме огорчавате.

Дълго мълчание последва тази сцена, и прасковата, като гроздът се търкулнаха на пясъка.

— Господин графе — заговори най-сетне Мерседес, като го гледаше умолително, — според един трогателен арабски обичай, хората, които хапнат заедно хляб и сол в един дом, се свързват с вечно приятелство.

— Зная, госпожо — отговори графът, — но ние сме във Франция, не в Арабия. А във Франция нито има вечни приятелства, нито някой поделя с другото хляб и сол.

— И все пак — продължи графинята, като трепереше, уловила с две ръце ръката на Монте Кристо и приковала очи в неговите — ние сме приятели, нали?

Кръвта нахлу в сърцето на графа, той пребледня като смъртник, после тя се изкачи към гърлото, към лицето, пред очите му притъмня за няколко мига като при зашеметяване.

— Разбира се, че сме приятели, госпожо — отвърна той, — и защо да не сме?

Тонът му беше така далеко от този, който госпожа дьо Морсер желаше, щото тя се обърна и въздъхна или поточно простена.

— Благодаря — промълви тя.

И тръгна отново. Обиколиха градината, без да продумат.

— Господине — заговори изведнъж графинята, след като се бяха разхождали десет минути мълчаливо, — вярно ли е, че толкова много сте видели, пътували, страдали?

— Да, госпожо, много страдах — отговори Монте Кристо.

— И сега сте щастлив?

— Разбира се — заяви графът, — щом никой не ме е чул да се оплаквам.

— И сегашното щастие е смекчило душата ви?

— Сегашното ми щастие е равно на някогашното нещастие — каза графът.

— Не сте ли женен? — запита графинята.

— Аз да съм женен? — потрепера Монте Кристо. — Кой е могъл да ви каже такова нещо?

— Никой не ми е казвал, но много пъти са ви виждали да придружавате в операта една красива млада особа.

— Тя е робиня, госпожо, в Цариград я купих. Княжеска дъщеря, която осинових, като няма кого друго да обичам на този свят.

— И живеете сам.

— Живея сам.

— Нямате сестра... син... баща?...

— Нямам никого.

— Как можете да живеете така, без да ви свързва нещо с живота?

— Не по моя вина, госпожо. В Малта обичах една девойка и щях да се ожения за нея, но войната избухна и ме отнесе като вихрушка далеч от нея. Предполагах, че тя ме обича достатъчно, за да ме чака, да ми бъде вярна, дори ако умра. Но когато се върнах, я намерих вече омъжена. Обикновена история на двадесетгодишен момък. Може би сърцето ми е било по-слабо и аз страдах повече от всеки друг на мое място. Само това.

Графинята се спря за миг, сякаш иначе не би могла да си поеме въздух.

— Да — промълви тя. — Тази любов е останала в сърцето ви... Човек обича истински само веднъж... Виждали ли сте някога тази жена?

— Никога.

— Никога ли?

— Не съм се връщал там, дето живее.

— В Малта ли?

— В Малта.

— В Малта ли е още?

— Предполагам.

— А простихте ли й страданията, които ви е причинила?

— На нея — да.

— Но само на нея, все още ли мразите тия, които са ви разделили?

Графинята застана пред Монте Кристо; пак държеше в ръка чепка от сладкото грозде.

— Заповядайте — предложи тя.

— Никога не ям мискет, госпожо — отвърна Монте Кристо, сякаш не можеше и да се разговаря по този въпрос.

Графинята захвърли отчаяно чепката в най-близкия храсталак.

— Неумолим! — промълви тя.

Монте Кристо не трепна, сякаш укорът не беше отправен към него.

В този миг дотича Албер.

— Мамо! — извика той. — Голяма беда!

— Какво? Какво се е случило? — запита графинята, като се стресна, сякаш се събуждаше от сън. — Беда ли, казвате? Беди наистина се случват.

— Дойде господин Вилфор.

— Какво от това?

— Идва да прибере жена си и дъщеря си.

— Защо?

— Защото госпожа дьо Сен Меран пристигнала в Париж с вестта, че господин дьо Сен Меран издъхнал на първата спирка, след като тръгнали от Марсилия. Госпожа дьо Вилфор беше много весела и не искаше нито да разбере, нито да повярва новината; но въпреки предпазливостта на баща ѝ, госпожица Валантин още от първите думи разбра всичко: вестта я порази като мълния и тя припадна.

— А какъв е господин дьо Сен Меран на госпожица дьо Вилфор? — запита графът.

— Дядо по майка. Идваше да ускори брака между внучка му и Франц.

— О, така ли?

— Сега бракът на Франц ще се забави. Защо господин дьо Сен Меран не е дядо и на госпожица Данглар?

— Албер, Албер! — каза с нежен укор госпожа дьо Морсер. — Какво приказвате! Той толкова много ви уважава, господин графе, кажете му, че не се говори така!

Тя направи няколко крачки.

Монте Кристо я погледна така странно, с такава замечтаност и нежно възхищение, че графинята веднага се върна.

— Приятели сме, нали? — запитва тя.

— О, нямам претенцията да бъда ваш приятел, госпожо — отвърна графът, — но съм във всеки случай ваш покорен слуга.

Графинята тръгна с невероятно свито сърце; не бе направила и десет стъпки, когато графът видя, че вдигна кърпичка към очите си.

— Не се ли разбирате с майка ми? — запитва учудено Албер.

— Напротив — отвърна графът. — Нали ми каза пред вас, че сме приятели.

Върнаха се в салона, отдето Валантин и госпожа дьо Вилфор си бяха току-що отишли.

Морел бе излязъл, разбира се, веднага след тях.

LXXII. ГОСПОЖА ДЪО СЕН МЕРАН

В дома на господин дъо Вилфор се бе случило наистина нещо страшно.

След като двете дами тръгнаха за бала, дето господин дъо Вилфор не бе пожелал да ги придружи въпреки всички увещания на съпругата си, кралският прокурор се бе затворил по обичая си в своя кабинет с куп преписки, които биха уплашили всеки друг, но при обикновени условия едва смогваха да задоволят огромното му трудолюбие.

Този път обаче преписките бяха само предлог. Вилфор се бе затворил не за да работи, а да размисли: щом затвори вратата и даде заповед да не го безпокоят освен по много важен повод, той седна в креслото си и започна да преповтаря в паметта си всичко, което от седем-осем дни насам преливаше чашата от тежки скърби и горчиви спомени.

Вместо да се задоволи с натрупаните на бюрото преписки, той отвори едно чекмедже, натисна някаква тайна пружинка и извади връзка лични бележки, ценни ръкописи, сред които бе подредил и надписал с никому неизвестен шифър имената на всички хора, станали негови врагове поради неговите политически убеждения, парични сделки, прокурорски обвинения или тайни любовни връзки.

Броят им му се стори огромен днес, когато бе започнал да се страхува, а при това всички тия имена, колкото могъщи и страшни да бяха, го караха много пъти да се усмихва като пътник, който от най-високия връх на планината се усмихва, като гледа в нозете си острите зъбери, непроходимите пътеки и ръба на пропастите, по които така дълго и с мъка е пълзял, докато се изкачи.

След като преповтори мислено всички имена, след като ги препрочете, проучи и преоцени по списъците си, поклати глава.

— Не — промълви той, — ни един от тия врагове не би чакал търпеливо и старателно до днес, за да ме срази едва сега с тази тайна. Понякога, както казва Хамлет, от земята се надигат и най-дълбоко

заровени тайни и пламват като фосфор във въздуха, но такъв плам светва само за миг, колкото да заблуди. Оная случка трябва да е била разказана от корсиканеца на някой свещеник, който я е разгласил по-нататък. Господин дьо Монте Кристо я е научил и за да си я изясни...

— Но защо му е да си я изяснява — продължи Вилфор след кратък размисъл, — какъв интерес има господин дьо Монте Кристо или Дзаконе, син на малтийски корабостроител, собственик на сребърна мина в Тесалия, дошъл за пръв път във Франция, да си изяснява един тъмен, тайнствен и безполезен факт? От всички несвързани сведения, които ми бяха дадени от абат Бузони и лорд Уилмор, от приятеля и неприятеля, едно нещо е ясно, точно и очевидно: че никога, в никакъв случай, при никакви обстоятелства между мене и този човек не е имало нещо общо.

Вилфор си казваше това, без сам да го вярва. Най-страшното нещо за него беше не разкритието, защото той можеше да го отрича или дори да го опровергае; малко искаше да знае това мене, текел, фарес, появило се изведнъж с кървави букви на стената; безпокоеше го друго — на чие тяло принадлежеше ръката, която ги бе начертала.

Когато се опитваше да се успокои и вместо политическото бъдеще, което бе съзирал понякога в своите честолюбиви блянове, си представяше едно бъдеще, ограничено само в домашни радости, защото се страхуваше да не събуди този отдавна заспал враг, в двора изтрополи кола; после по стълбите се чува стъпки на възрастен човек, след това ридания и вайкания, с каквито прислугата бърза всякога да си придаде значение при някакво нещастие, сполетяло господарите.

Той побърза да дръпне резето на вратата и след малко една стара дама влезе без предизвестие, с шапка в ръка и метнат на лакътя шал. Побелелите ѝ коси полузакриваха матово чело с цвят на пожълтяла слонова кост, а очите, край чиито ъгли личаха дълбоки бръчки, почти не се виждаха, подути от плач.

— О, господине! — започна тя. — Ах, господине! Какво нещастие! И аз ще умра от мъка! Да, разбира се, положително ще умра!

Тя се тръшна в креслото до вратата и пак се разрида.

Застанали на прага, без да смеят да пристъпят по-навътре, прислужниците загледаха стария камериер на господин Ноартие,

който, дочул врявата от стаята на своя господар, бе дотичал и застанал зад тях. Вилфор стана и изтича при тъща си.

— Боже мой, госпожо — запита той, — какво се е случило? Какво ви е разстроило така? Не сте ли с господин дьо Сен Меран?

— Господин дьо Сен Меран почина — каза старата маркиза без никакво предисловие, с безизразно лице, почти зашеметена.

Вилфор отстъпи една крачка и плесна с ръце.

— Почина? — промълви той. — Почина... така, внезапно?

— Преди осем дни — продължи госпожа дьо Сен Меран — потеглихме заедно с кола след вечеря. Господин дьо Сен Меран беше недобре от няколко дни, но мисълта да види милата ни Валантин му вдъхваше смелост и той пожела въпреки болките да тръгнем; но на шест левги от Марсилия, след като взе обичайните си пастилки, заспа неестествено дълбоко; още се колебаех дали да го събудя, когато изведнъж ми се стори, че лицето му става по-червено, а вените по слепоочията му туптят по-силно. Но тъй като се бе вече мръкнало и аз не виждах нищо, го оставих да спи; след малко той извика глухо, сърцераздирателно като човек, който се мъчи насън, и отпусна изведнъж глава назад. Повиках камериера, накарах кочияша да спре, извиках господин дьо Сен Меран, дадох му да вдъхне амоняк, но всичко бе напразно — той беше мъртъв и до Екс пътувах с неговия труп.

Вилфор гледаше като замаян, с отворена уста.

— Повикахте лекар, разбира се?

— Веднага, само че, както ви казах, беше вече късно.

— Без съмнение, но можа ли поне да разбере от какво е починал горкият маркиз?

— Боже мой, да! Установи моментална апоплексия.

— Какво направихте след това?

— Господин дьо Сен Меран бе казвал неведнъж, че ако умре въвн от Париж, желае тялото му да бъде пренесено в семейната гробница. Наредих да го поставят в метален ковчег и пристигнах няколко дни преди него.

— О, боже мой! Горката мама! — каза Вилфор. — Толкова грижи, след такъв удар, и на вашата възраст!

— Господ ми даде сили докрай, пък и милият маркиз щеше да стори за мене всичко, което аз направих за него. Но откакто го оставих

в оня град, мисля, че полудявам. Не мога вече да плача, казват наистина, че на моите години сълзите пресъхнали, но, струва ми се, че докато може да страда, човек трябва да може и да плаче. Къде е Валантин, господине? За нея се върнахме, искам да я видя.

Вилфор си каза, че би било ужасно да отговори: „Валантин е на бал“. Затова отговори, че Валантин излязла с мащеха си и веднага ще изпрати да я предупредят.

— Още сега, господине, още сега, моля ви се — каза старата дама.

Вилфор улови под ръка госпожа дьо Сен Меран и я отведе в стаята ѝ.

— Отпочинете си, мамо — каза той.

При това обръщение маркизата вдигна глава и като видя този човек, който ѝ припомняше любимата дъщеря, все още жива за нея в образа на Валантин, се трогна, разплака се и коленичи в креслото, дето зарови благочестивата си глава.

Вилфор поръча на прислужничките да се грижат за нея, а старият Бароа се качи изплашен при господаря си; защото старците се плашат най-много, когато смъртта се отстрани за миг от тях и срази някой връстник. И докато госпожа дьо Сен Меран, все още на колене, се молеше от сърце, Вилфор изпрати за наемен файтон и отиде у госпожа дьо Морсер да прибере съпругата и дъщеря си. Беше толкова бледен, когато се появи пред вратата на салона, че Валантин изтича веднага при него и извика:

— О, татко! Какво нещастие се е случило?

— Баба ви пристигна, Валантин — каза господин дьо Вилфор.

— А дядо ми? — запита разтрепераната девойка.

Вместо отговор господин дьо Вилфор я улови под ръка.

Навреме: Валантин залитна, защото ѝ се зави свят, госпожа дьо Вилфор я задържа и помогна на съпруга си да я отведат до колата, като каза:

— Странно! Кой би допуснал такова нещо? Да, наистина странно!

Опечаленото семейство бързо се оттегли, а скръбната вест помрачи като черно було цялата вечер.

Пред стълбите Валантин видя, че Бароа я чака.

— Господин Ноартие иска да ви види тази вечер — каза тихо той.

— Кажете му, че ще отида при него, щом се видя с баба си.

Със своята нежна душа девойката бе разбрала, че най-голяма нужда от нея в този час има госпожа дьо Сен Меран.

Валантин намери баба си на легло; безмълвни милувки, мъчителни охкания, прекъсвани въздишки, горещи сълзи — това бяха външните прояви на срещата в присъствието на госпожа дьо Вилфор, застанала под ръка с мъжа си, поне привидно почтителна към нещастната вдовица.

След миг тя прошепна на ухото на съпруга си:

— Ако позволите, намирам, че ще бъде по-добре да си отида, защото моето присъствие може още повече да огорчи тъща ви.

Госпожа дьо Сен Меран я чу.

— Да, да — каза тя на ухото на Валантин, — нека си върви; но ти остани.

Госпожа дьо Вилфор излезе и Валантин остана сама край леглото на баба си, защото и кралският прокурор, съкрушен от тази неочаквана смърт, бе последвал жена си.

През това време Бароа се бе върнал вече при стария Ноартие, който, чул необичайния шум в къщата, бе изпратил верния слуга, както вече споменахме, да разбере какво става.

Когато пратеникът се върна, будното и разбиращо око запита.

— Уви, господине — каза Бароа, — голямо нещастие ни е сполетяло: пристигна госпожа дьо Сен Меран, но съпругът ѝ починал.

Господин дьо Сен Меран и Ноартие не бяха свързани с някакво особено дълбоко приятелство, но знае се какво впечатление прави на стар човек известието за смъртта на друг старец.

Ноартие отпусна глава като съкрушен или потънал в размисъл човек, после затвори едното си око.

— Госпожица Валантин ли? — попита Бароа.

Ноартие потвърди.

— Тя е на бал, както господинът знае, нали дойде да се сбогува в бална рокля.

Ноартие затвори пак лявото си око.

— Искате да я видите ли?

Старецът показа, че тъкмо това желае.

— Добре, сигурно ще я потърсят у госпожа дьо Морсер, аз ще я причакам и ще ѝ кажа да дойде при вас. Така ли?

— Да — отвърна парализираният.

Затова Бароа причака Валантин и както вече казахме, ѝ предаде желанието на дядо ѝ.

За да изпълни това желание, Валантин се качи при Ноартие, щом излезе от стаята на госпожа дьо Сен Меран, която въпреки вълнението си не устоя на умората и се унесе в неспокоен сън.

Поставили бяха до леглото ѝ масичка с шише оранжада, нейно любимо питие, и една чаша.

След това, както вече казахме, девойката остави маркизата, за да се качи при Ноартие.

Валантин целуна стареца, който я погледна с такава нежност, че девойката усети как в очите ѝ бликват отново сълзи; а смяташе, че ги е изплакала вече.

Старецът не отделяше поглед от нея.

— Да, да — каза Валантин, — искаш да ми кажеш, че имам още един дядо, нали?

Старецът направи знак, че тъкмо това е искал да каже.

— И слава богу! — продължи Валантин. — Какво би станало иначе с мене?

Часът беше един след полунощ. Бароа, комуто се искаше да си легне, напомни, че след такава мъчителна вечер всички се нуждаят от почивка. Старецът не възрази, че неговата почивка е да гледа внучката си. И изпрати Валантин, която изглеждаше наистина страшно изтощена от мъка и умора.

Когато влезе на другия ден при баба си, Валантин я намери пак на легло; треската не бе преминала, напротив, очите на старата маркиза светеха с мрачен блясък, изглеждаше обзета от страшна нервна криза.

— Господи, маминко! По-зле ли ви е? — извика Валантин, като зърна тия признаци на нервно възбуждение.

— Не, моето момиче, не — отговори госпожа дьо Сен Меран, — но чаках с нетърпение да дойдеш, за да изпратя за баща ти.

— За баща ми? — повтори обезпокоена Валантин.

— Да, искам да поговоря с него.

Валантин не посмя да се противопостави на това желание на баба си, макар че не знаеше на какво се дължи то, и след един миг в стаята влезе Вилфор.

— Господине — започна без заобикалки госпожа дьо Сен Меран, сякаш се страхуваше, че няма да ѝ стигне време, — писахте ми, че става дума да омъжите нашето дете?

— Да, госпожо — отвърна Вилфор, — това не е само намерение, а споразумение.

— Зет ви се нарича господин Франц д'Епине?

— Да, госпожо.

— Син на генерал д'Епине, който беше от нашите хора и бе разстрелян няколко дни преди завръщането на узурпатора от остров Елба?

— Именно.

— Не му ли е противен този брак с внучката на един якобинец?

— Нашите граждански разногласия, слава богу, заглъхнаха, мамо — каза Вилфор, — господин д'Епине е бил още дете при смъртта на баща си; познава съвсем слабо господин Ноартие и ще го вижда ако не с удоволствие, то поне с безразличие.

— Подходяща партия ли е?

— Във всяко отношение.

— Момъкът?...

— Се радва на всеобщо уважение.

— Приличен човек?

— Един от най-изисканите младежи, които познавам.

По време на този разговор Валантин не продума нито веднъж.

— Добре, господине — каза след няколкоминутен размисъл госпожа дьо Сен Меран, — трябва да побързате, защото ми остава малко време да живея!

— На вас ли, госпожо! На вас ли, маминко! — извикаха едновременно господин дьо Вилфор и Валантин.

— Зная какво приказвам — продължи маркизата, — трябва да побързате, та, като няма майка, Валантин да бъде благословена поне от баба си при женитбата. Само аз съм останала от страна на горката Вене, която вие, господине, толкова бързо забравихте.

— О, госпожо — отвърна Вилфор, — забравяте, че трябваше да намеря майка на това нещастно осиротяло дете.

— Мащехата не е никога майка, господине! Но не става дума за това, а за Валантин, да оставим мъртвите в покой.

Всичко това беше изречено с такава словоохотливост и с такъв тон, че заприлича на бълнуване.

— Ще постъпим, както желаете, госпожо — каза Вилфор. — И моето желание съвпада с вашето; щом господин д'Епине пристигне в Париж...

— Ами външното приличие, маминко — обади се Валантин, — при такъв съвсем скорошен траур?... Нима бихте желали да ме омъжите при такива тъжни предзнамения?

— Не искам, моето момиче — прекъсна я нетърпеливо маркизата, — да слушам никакви несериозни основания, които пречат на слабите духом да изградят здраво бъдещето си. И мене ме омъжиха пред смъртния одър на майка ми, но това не ми донесе нещастие.

— Пак тия приказки за смърт, госпожо! — каза Вилфор.

— Пак! И пак!... Казвам ви, че ще умра, чувате ли? Но преди да умра, искам да видя зетя си; да му заповядам да ошастливи внучката ми; да прочета в очите му, че възнамерява да ме послуша; с една дума, искам да го видя — продължи старицата със страшно изражение, — за да мога да се върна от гроба, ако не се държи, както трябва, и не е такъв, какъвто трябва да бъде.

— Госпожо — настоя дьо Вилфор, — трябва да прогоните тези неоснователни мисли, които стигат почти до безумие. Легнат ли в гроба, мъртвите не се връщат вече оттам.

— Да, маминко, да, успокой се! — замоли я Валантин.

— Аз пък ви казвам, господине, че не е така, както мислите вие. Тази нощ спях ужасно: просто виждах как душата ми витае вече извън тялото; мъчех се да отворя очи, а те се затваряха въпреки волята ми; съвсем ясно чувствавах, че това ще ви се види невъзможно, особено на вас, господине; и все пак, както бях със затворени очи, видях точно на това място, дето сте сега, откъм тоалетната стая на госпожа дьо Вилфор да идва безшумно някакъв бял призрак.

Валантин изпищя.

— От треската е било, госпожо — заяви Вилфор.

— Може да не вярвате, ако желаете, но аз съм сигурна, че го видях; видях един бял призрак; и сякаш господ се съмняваше, че може

да отрека показанието само на едно от сетивата ми, долових как ей тази чаша на масичката се разклати.

— О, маминко, сънувала сте!

— Съвсем не беше сън, защото щом протегнах ръка към звънеца, призракът изчезна. Тогава камериерката влезе с лампа. Призраците се явяват само на тия, които трябва да ги видят: а това беше душата на моя мъж. Щом душата на мъжа ми идва да ме повика, защо моята душа да не се върне, за да защити внучката ми? Връзката между нас двете е, струва ми се, много близка.

— О, госпожо — каза Вилфор, страшно развълнуван въпреки волята си, — не позволявайте на тия мрачни мисли да ви завладеят; вие ще живеете при нас, ще живеете дълго, щастлива, обичана, уважавана и ние ще ви помогнем да забравите.

— Никога! Никога! Никога! — извика маркизата. — Кога ще се върне господин д'Епине?

— Очакваме го всеки миг.

— Добре; предупредете ме, щом пристигне. Трябва да бързаме, да, да бързаме. Бих искала да се видя и с нотариус, за да бъда сигурна, че цялото ни състояние ще остане на Валантин.

— О, маминко — промълви Валантин, като долепи устни до пламналото чело на баба си, — искате да ме уморите ли? Боже мой, та вие имате треска. Трябва да повикаме не нотариус, а лекар.

— Лекар ли? — вдигна рамене старата. — Нищо не ме боли; само съм жадна.

— Какво пиете, маминко?

— Нали знаеш какво пия — оранжада. Чашата е на масата; подай ми я, Валантин.

Валантин наля оранжада, но трябваше да направи усилие да вземе чашата, която според баба й била докосната от призрака.

Маркизата я изпразни на един дъх.

После се обърна на другата страна, като повтаряше:

— Нотариус! Нотариус!

Господин дьо Вилфор излезе. Валантин седна до леглото на баба си. Клетото девойче имаше само нужда от лекар, какъвто искаше да повикат за бабата. Бузите му пламтяха, дишането му беше повърхностно и пресекливо, пулсът ускорен като при треска.

Защото мислеше, горкото, за отчаянието, което би обхванало Максимилиан, когато би научил, че вместо да му бъде съюзница, госпожа дьо Сен Меран е постъпила, без да го познава, като негов враг.

Валантин бе мислила неведнъж да признае всичко на баба си и не би се поколебала нито за миг, ако Максимилиан Морел се наричаше Албер дьо Морсер или Раул дьо Шато Рено; но Морел беше от плебейски произход, а Валантин знаеше с какво презрение надменната маркиза дьо Сен Меран се отнася към всички, които не са от благородно потекло. Затова, колчем трябваше да разкрие тайната си, тя я скриваше още по-дълбоко в сърцето си от страх, че напразно ще я сподели; а щом баща ѝ и мащехата я научат, всичко е свършено.

Така минаха почти два часа. Госпожа дьо Сен Меран се бе унесла в неспокоен сън. Съобщила за идването на нотариуса.

Макар че вестта бе съобщена съвсем тихо, госпожа дьо Сен Меран се надигна на възглавницата.

— Нотариусът ли? — запита тя. — Да дойде, да дойде!

Нотариусът беше пред вратата и веднага влезе.

— Излез, Валантин — каза госпожа дьо Сен Меран, — и ме остави с господина.

— Но, маминко...

— Излез, излез.

Девојката целуна баба си по челото и излезе, като закри с кърпичка очите си.

Пред вратата видя камериера, който ѝ каза, че лекарят чака в салона.

Валантин слезе бързо. Докторът беше приятел на семейството и един от най-способните лекари по това време; много обичаше Валантин, при чието раждане бе акуширал. Имаше дъщеря почти на същата възраст; а тъй като майката беше гръдоболна, той трепереше непрестанно за съдбата на детето си.

— О, драги господин д'Аврињи — каза Валантин, — с такова нетърпение ви очаквахме! Но най-напред — как са Мадлен и Антоанет?

Мадлен беше дъщерята на господин д'Аврињи, а Антоанет негова племенница.

Господин д'Аврињи се усмихна тъжно.

— Антоанет е много добре — отговори той; — а Мадлен доста добре. Но защо сте пратили да ме повикат, моето дете? Не е болен нито баща ви, нито госпожа дьо Вилфор, нали? А колкото за нас двамата, макар да е ясно, че не можем да се отървем от нервите си, не предполагам да ви трябва за друго, освен за да ви посъветвам да не давате много простор на въображението си.

Валантин се изчерви: гадателските способности на господин д'Авриньи стигаха почти до чудотворство, той беше от тия лекари, които лекуват тялото чрез духа.

— Не — отвърна тя, — повиках ви за баба ми. Знаете какво нещастие ни сполетя, нали?

— Нищо не зная — каза господин д'Авриньи.

— Уви! — промълви Валантин, сподавяйки риданията си. — Дядо ми почина.

— Господин дьо Сен Меран?

— Да.

— Внезапно?

— От апоплексия.

— От апоплексия ли? — повтори лекарят.

— Да. И баба ми не може да се отърве сега от мисълта, че дядо, когото никога не бе напускала, я вика при себе си и тя ще го последва. О, господин д'Авриньи, много ви се моля да се погрижите за горката баба.

— Къде е тя?

— В стаята си, с нотариуса.

— А господин Ноартие?

— Все така, в пълно съзнание, но съвършено неподвижен и неспособен да говори.

— И с все същата обич към вас, нали, мила?

— Да — въздъхна Валантин, — много ме обича.

— Кой ли не би ви обичал?

Валантин се усмихна тъжно.

— Какво чувства баба ви?

— Страшно нервно възбуждение, изпада в неспокоен, особен сън; тази сутрин настояваше, че докато тя спяла, душата ѝ витаела над тялото и го виждала как спи: просто бълнува; уверява ни, че видяла как

някакъв призрак влязъл в стаята и чула как чашата ѝ звъннала, когато призракът я докоснал.

— Странно — промълви лекарят, — не знаех госпожа дьо Сен Меран да изпада в халюцинации.

— И аз я виждам за пръв път в такова състояние — каза Валантин, — и много се уплаших тази сутрин. Помислих, че се е побъркала. И баща ми също, господин д'Авриньи — а вие знаете, че баща ми е сериозен човек! — и баща ми също изглеждаше потресен.

— Ще видим — каза господин д'Авриньи, — това, което ми казвате, ми се струва наистина странно.

Нотариусът слезе; предупреди Валантин, че баба ѝ е сама.

— Качете се — каза тя на лекаря.

— А вие?

— О, аз не смея, защото, тя не позволяваше да ви повикам; освен това, както казвате, и аз съм развълнувана, трескава, в лошо настроение, затова ще изляза в градината, да се поуспокоя.

Лекарят стисна ръката ѝ и докато се качваше при баба ѝ, Валантин слезе по стълбите на главния вход.

Не е необходимо да казваме коя част от градината беше любимото място на Валантин. След като минаваше два-три пъти през цветната градинка около къщата, след като откъсваше някоя роза и се закичваше с нея в косите или на кръста, тя навлизаше в тъмната алея, която водеше към пейката, а от пейката до оградата.

Този ден Валантин обиколи два-три пъти по навика си своите цветя, без да откъсне нито едно — макар че нямаше още външен израз, скръбта ѝ не допускаше дори такава невинна украса, — после се запъти към своята алея. Докато вървеше нататък, ѝ се стори, че някой изрича името ѝ. Спря се изненадана.

Шепотът стана по-ясен и тя го позна: гласът на Максимилиан.

LXXIII. ОБЕЩАНИЕТО

Беше наистина Морел, ни жив, ни мъртъв от снощи. С усета, присъщ на влюбените и на майките, той бе отгатнал, че с идването на госпожа дьо Сен Меран и смъртта на маркиза в дома на Вилфор ще настъпят събития, които ще засегнат и неговата любов към Валантин.

Както ще видим по-нататък, предчувствията му бяха оправдани и той бе дошъл не само неспокоен, но уплашен и разтреперан край оградата с кестеновите дървета.

Но Валантин не беше предизвестена, че Морел я чака, обикновено той не идваше по това време и само случаят или, ако предпочитате, щастливото съвпадение я доведе в градината. Морел я повика, щом я зърна; тя изтича към оградата.

— Вие, по това време? — запита тя.

— Да, мила — отвърна Морел, — нося и очаквам лоши новини.

— Тук е значи домът на бедите — каза Валантин. — Казвайте, Максимилиан. Но мисля, че ми стигат и досегашните страдания.

— Мила Валантин — започна Морел, като се опитваше да се съвземе от вълнението си, за да заговори както трябва, — изслушайте ме добре, моля ви се; защото това, което ще ви кажа, е много важно. Кога възнамеряват да ви омъжат?

— Слушайте, Максимилиан — отговори Валантин. — Не искам да крия нищо от вас. За женитбата говориха тази сутрин, и баба ми, която смятах за своя опора, не само е съгласна с този брак, но толкова бърза, щото само отсъствието на господин д'Епине е причина за забавяне и щом той пристигне, брачният договор ще бъде подписан още на следния ден.

Морел въздъхна и погледна продължително и тъжно девойката.

— Уви! — започна тихо гой. — Ужасно е да чуеш как любимата казва спокойно: „Минутата на мъченичеството ви е определена; то ще стане след няколко часа; но няма значение, така трябва да бъде и аз не ще се противопоставя.“ Добре! Щом, както казвате, очакват само господин д'Епине, за да подпишат брачния договор, щом ще станете

негова жена още на другия ден след пристигането му, още утре ще ви омъжат за господин д'Епине, защото той пристигна тази сутрин.

Валантин изпищя.

— Само преди един час бях у граф дьо Монте Кристо — продължи Морел, — приказвахме — той за скръбта, сполетяла вашия дом, аз за вашата скръб, — когато една кола изтрополи неочаквано в двора. Дотогава, Валантин, не вярвах на предчувствия; но сега вече съм принуден да вярвам. Изтръпнах при тоя шум: след малко чух стъпки по стълбите. Кънтящите стъпки на командора не са изплашили Дон Жуан така, както тия стъпки изплашиха мене. Най-после вратата се отваря, пръв влиза Албер дьо Морсер и тъкмо да се усъмня в своето предчувствие и да си кажа, че съм се излъгал, зад него пристъпва друг младеж, а графът се провиква: „О, господин барон Франц д'Епине!“ Събрах цялата си смелост, за да не се издам. Може да съм пребледнял, може да съм потреперал, но несъмнено си останах усмихнат. След пет минути излязох, без да бях разбрал нито дума от това, което бе казано: бях съсипан.

— Горкият Максимилиан! — промълви Валантин.

— Ето ме, Валантин; отговорете ми сега като на човек, за когото вашият отговор означава живот или смърт. Какво смятате да правите?

Валантин наведе глава; беше сломена.

— Слушайте — продължи Морел, — не за пръв път ще обмисляте положението, до което стигнахме: то е сериозно, тежко, решително. Мисля, че не е време да се отдаваме на безполезна скръб: такова нещо е уместно само за тия, които искат да страдат и да плачат на воля. Има и такива хора и господ ще им зачете сигурно на оня свят примирението им на тоя; но който чувства, че има воля да се бори, не губи скъпото време и незабавно връща на съдбата стоварения от нея удар. Имате ли воля да се борите със злата съдба, Валантин? Кажете, защото тъкмо това съм дошъл да ви попитам.

Валантин потрепера и погледна Морел с разширени от уплаха очи. Никога не бе й минавало през ум да се противопостави на баща си, на баба си, на цялото си семейство.

— Какво приказвате, Максимилиан? — попита Валантин. — И какво наричате борба? Кажете направо „кощунство“! Аз! Да се боря срещу повелята на баща си, срещу желанието на умиращата си баба! Невъзможно!

Морел се раздвижи.

— Вие имате толкова благородно сърце, та не може да не ме разберете, и толкова добре ме разбирате, мили Максимилиан, щото виждам, че не намирате какво да отговорите. Аз да се боря! Бог да ме пази от такова нещо! Не, не, аз пазя силите си да се боря със себе си и да плача, както казахте. Но да огорча баща си, да смутя последните мигове на баба си — никога!

— Имате право — отвърна безучастно Морел.

— Господи, как го изрекохте! — извика обидено Валантин.

— Изрекох го като човек, който се възхищава от вас, госпожице!
— продължи Максимилиан.

— „Госпожице“! — извика Валантин. — „Госпожице“! О, какъв егоист! Вижда отчаянието ми, а се преструва, че не ме разбира!

— Мамите се, много добре ви разбирам. Вие не искате да се противопоставите на господин дьо Вилфор, да не послушате маркизата и утре ще подпишете акта, който ще ви свърже с вашия съпруг.

— Но, боже мой, нима мога да постъпя другояче?

— Не бива да питате мен, госпожице, защото аз съм пристрастен съдия в този случай и моят егоизъм ще ме заслепи — отвърна Морел с глух глас и стиснати пестници, които доказваха растящото му раздразнение.

— А какво бихте ми предложили, Морел, ако видите, че съм склонна да приема предложението ви? Хайде, кажете. Не е работа само да кажете: постъпвате зле. Дайте ми съвет.

— Сериозно ли говорите, Валантин, и наистина ли трябва да ви дам съвет?

— Разбира се, мили Максимилиан; и ако съветът е добър, ще го последвам; знаете с каква преданост ви обичам.

— Валантин — прошепна Морел, като отстрани окончателно една вече отместена дъска от оградата, — подайте ми ръка за доказателство, че ми прощавате гнева; аз не съм съвсем на себе си и от един час насам и в главата ми минават най-нелепи мисли. О! Ако отхвърлите съвета ми!...

— Кажете го какъв е!

— Ето какъв е, Валантин.

Девойката погледна към небето и въздъхна.

— Аз съм свободен продължи Максимилиан — и достатъчно богат, за да можем да живеем и двамата; и ви се заклевам, че докато не станете моя съпруга, устните ми не ще докоснат и челото ви дори.

— Карате ме да треперя — каза девойката.

— Елате с мен — продължи Морел, — ще ви отведе у сестра ми, която е достойна да бъде и ваша сестра; ще отплаваме за Алжир, за Англия или Америка или ако предпочитате, ще се оттеглим в някоя френска провинция и там ще дочакаме нашите приятели да сломят съпротивата на семейството ви, за да се върнем в Париж.

Валантин поклати глава.

— Очаквах такова нещо, Максимилиан — каза тя, — съветът е безумен, а пък аз бих била още по-безумна, ако не ви спра веднага само с една дума: невъзможно, Морел, невъзможно.

— Ще се покорите значи на участта, която съдбата ви определя, без да направите дори опит за борба? — запита помраченият Морел.

— Да, дори ако ще трябва да умира от това!

— Добре, Валантин — продължи Максимилиан, — ще ви повторя, че имате право. Аз съм наистина безумец и вие ми доказвате, че любовта заслепява и най-здравия ум. Благодаря ви, че разсъждавате без увлечение. Така да бъде, разбрахме се: утре ще ви обещаат безвъзвратно на господин Франц д'Епине не чрез театралната формалност, измислена за развързка на комедиите и наричана подписване на брачен договор, а по ваша собствена воля.

— Пак ще кажа, че ме отчайвате, Максимилиан! — прекъсна го Валантин. — Пак забивате ножа в раната! Какво бихте сторили, ако сестра ви би послушала такъв съвет, какъвто ми давате?

— Госпожице — започна с горчива усмивка Морел, — казахте, че съм егоист и в качеството си на егоист аз не мисля какво ще сторят другите, ако са в моето положение, а какво възнамерявам да сторя аз. Познавам ви, струва ми се, от една година и от деня, когато се запознах с вас, зложих всичките си надежди за щастие във вашата любов; настъпи ден, когато вие признахте, че ме обичате, и от тоя ден зложих цялото си бъдеще за часа, когато ще бъдете моя: това беше моят живот, сега вече не мисля за нищо; казвам си само, че нещата са се променили: смятах, че съм стигнал рая, а го загубих. Всеки ден се случва някой комарджия да загуби не само това, което има, но и това, което няма.

Морел изрече тия думи съвършено спокойно: Валантин го погледна изпитателно, като се стараеше да не допусне погледа на Морел да зърне бурята, развихрена в сърцето ѝ.

— Но какво ще правите все пак? — запита Валантин.

— Ще имам честта да се сбогувам с вас, госпожице, като заявявам пред бога, който чува думите и чете в сърцето ми, че ви желая спокоен, щастлив и запълнен живот, дето не ще има място за моя спомен.

— О! — прошепна Валантин.

— Сбогом, Валантин, сбогом! — поклони се Морел.

— Къде отивате? — извика девойката, като протегна ръка през оградата и улови Максимилиан за палтото; защото разбираше от собственото си душевно вълнение, че спокойствието на нейния любим не е действително. — Къде отивате?

— Да се постарая да не внасям нови смущения във вашето семейство и да дам пример за подражание на всички честни и предани хора, които биха изпаднали в моето положение.

— Преди да си тръгнете, кажете ми какво ще правите, Максимилиан?

Момъкът се усмихна тъжно.

— Говорете! Моля ви се! Говорете! — каза Валантин.

— Променихте ли решението си, Валантин?

— Не мога да го променя, клети приятелю! Знаете, че не мога! — извика девойката.

— Тогава сбогом, Валантин!

Валантин разтърси оградата със сила, която никой не би предположил у нея, и когато Морел си тръгна, протегна през процепа и двете си ръце, закърши ги и извика:

— Какво ще правите? Искам да ми кажете! Къде отивате?

— О, бъдете спокойна — каза Максимилиан, като се спря на две стъпки от вратата, — нямам намерение да стоваря другиму отговорността за жестоката си съдба. Друг на мое място би отишъл да намери господин Франц, би го предизвикал, би се дуелирал с него; но това би било безсмислено. Каква вина има господин Франц в случая? Той ме видя за пръв път тази сутрин и вече е забравил, че ме е виждал; не е знаел дори, че съществувам, когато вашите семейства са ви

определили един за друг. Така че аз нямам нищо общо с господин Франц и, кълна се, няма да му се сърдя.

— А на кого ще се сърдите? На мене ли?

— На вас ли, Валантин? О! Пазил ме бог от такава мисъл! Жената е свещена, а любимата жена е свята.

— На себе си ли тогава, клети приятелю? На себе си ли?

— Аз съм виновникът, нали? — запита Морел.

— Максимилиан — каза Валантин, — върнете се, Максимилиан! Моля ви се!

Максимилиан се приближи с кротката си усмивка и ако не беше бледността му, човек можеше да помисли, че е в обикновеното си настроение.

— Слушайте, скъпа, обожавана, Валантин — започна той със звучния си, плътен глас, — хора като нас, които няма защо да се червят от никоя своя мисъл пред света, пред родителите си и пред бога, хора като нас могат да четат взаимно в сърцата си като в отворена книга. Никога не съм преживявал роман, не съм меланхоличен герой, не се представям за Манфред или Антони: аз ви посветих живота си без приказки, без гръмки изявления, без клетви. Вие ме изоставяте и сте в правото си да постъпите така, казах ви го и го повтарям; но като ме изоставяте, разбивате живота ми. Щом вие ме напуснете, Валантин, аз оставам сам на тоя свят. Сестра ми е щастлива със своя съпруг; но за мене той е само зет, човек, с когото ме свързват само обществените условности; никой следователно на тоя свят няма нужда от моето безполезно съществуване. И ето какво ще направя: ще изчакам женитбата ви, защото не искам да загубя и най-малката неочаквана възможност, която случаят понякога ни дарява; господин Франц д'Епине например да умре дотогава; в минутата, когато пристъпвате към олтара, може да падне гръм; за осъдения на смърт всичко изглежда вероятно, чудесата са за него нещо възможно, защото се касае за спасението на живота му. Затова, както казах, ще чакам до последната минута и когато нещастieto ми стане безспорно, безнадеждно, непоправимо, ще напиша поверително писмо до зетя си, друго до префекта на полицията, за да уведомя за намерението си, и ще си тегля куршума в някоя горичка, край някой трап или край брега на някоя река. Това е честната дума на сина на най-честния французин.

Валантин се разтрепера, отдели се от оградата, о която се бе хванала, отпусна ръце и две едри сълзи се търкулнаха по бузите ѝ.

Момъкът стоеше пред нея мрачен и решителен.

— О! От милост към мене няма да го сторите! — каза тя. — Няма да го сторите, нали?

— Не, заклевам се в честта си, че ще го сторя — отвърна Максимилиан, — но какво ви интересува вас? Вие ще сте изпълнили дълга си и съвестта ви ще е спокойна.

Валантин коленичи и притисна с ръце разбитото си сърце.

— Максимилиан — промълви тя — Максимилиан, приятелю, братко мой на тоя свят и съпруге мой на небето, моля ти се, постъпи като мене, приеми страданието; един ден може би съдбата ще ни събере.

— Сбогом, Валантин — повтори Морел.

— Господи! — простена Валантин и вдигна молитвено ръце към небето. — Виждате, че сторих всичко възможно да бъда покорна дъщеря: молих, настоявах, плаках; той не чува нито молбите, нито настояванията, нито плача ми. Добре тогава! — продължи тя, като изтри сълзите и си възвърна решимостта. — Добре! Предпочитам да умра от срам, но не от угризения. Вие ще останете жив, Максимилиан, и аз не ще бъда жена на никого другото освен на вас. По кое време? В кой миг? Веднага ли? Говорете, заповядайте, готова съм.

Морел, който се бе отдалечил на няколко крачки, се върна отново и пребледнял от радост, с разведрено сърце протегна през оградата ръце към девойката.

— Валантин — каза той, — скъпа моя, не бива да ми говорите така; то е все едно да ме оставите да умра. Защо трябва да дължа щастието си на заплахата, ако ме обичате, както ви обичам аз? Принуждавате ме да живея чисто и просто от човечност ли? В такъв случай предпочитам да умра.

— Всъщност — промълви Валантин — кой ме обича на тоя свят? Той. Кой ме утешаваше в страданията? Той. Кому се надявам, при кого се спира блуждаещият ми поглед, при кого си отпочива разбитото ми сърце? При него. При него и само при него. Да. Прав си, Максимилиан; ще те последвам, ще напусна бащиния си дом, всичко. Каква неблагодарница съм! — изхлипа Валантин. — Всичко ще напусна!... Дори милия си дядо, когото забравих!

— Не — отвърна Максимилиан, — няма да го оставиш. Казвала си ми, че господин Ноартие изпитвал добри чувства към мене; добре, ти ще му съобщиш, преди да избягаме; неговото съгласие ще ти бъде застъпник пред бога; и щом се венчаем, ще го вземем при нас: вместо едно дете, ще има две. Ти ми каза как разговаряте, аз ще науча много скоро този трогателен език. Бъди спокойна, Валантин! О, кълна се, вместо сегашното отчаяние аз ти обещавам щастие!

— Виждаш ли, Максимилиан, виждаш ли каква власт имаш върху мене! Почти вярвам всичко, каквото ми казваш, а това е безумие, защото баща ми ще ме прокълне; знам неумолимото му сърце; никога няма да ми прости. Затова слушайте, Максимилиан: ако с някаква хитрост, молба, по някаква случайност, знам ли как, ако изобщо успея по някакъв начин да забавя женитбата, ще чакате, нали?

— Да, заклевам се, както и вие се заклевате, че този противен брак няма никога да се състои и, дори ако ви завлекат пред нотариуса или пред свещеника, ще кажете „не“!

— Заклевам се, Максимилиан, в най-святото на тоя свят за мене: в майка си!

— Ще чакаме тогава — заяви Морел.

— Да, ще чакаме — повтори Валантин, която си отдъхна при тая дума, — толкова неща могат да спасят нещастници като нас.

— Доверявам се на вас, Валантин — каза Морел, — както и да постъпите, ще е добре, но ако не се съобразят с вашите молби, ако баща ви или госпожа дьо Сен Меран настояят да повикат утре господин д'Епине, за да подпишете акта...

— Дадох ви честната си дума, Морел.

— Вместо да подпишете...

— Ще ви намеря и ще избягаме, но дотогава да не изкусяваме бога, Морел, да не се срещаме, само по чудо, по милостта на провидението не са ни видели досега; ако ни видят, ако узнаят как се срещаме, загубени сме.

— Имате право, Валантин, но как ще узная...

— От нотариуса, господин Дешан.

— Познавам го.

— И от мене. Непременно ще ви пиша, вярвайте ми. Боже мой, Максимилиан, този брак ми е така противен, както и на вас!

— Добре, добре, благодаря, скъпа Валантин! — прекъсна я Морел. — Разбрахме се: щом науча часа, ще дотичам тук и вие се прехвърляте през оградата в обятията ми. Това не е мъчно. Пред вратата на двора ще ви чака файтон, качваме се, отвеждам ви у сестра си, там, ако желаете инкогнито, ако предпочитате с подобаващ блясък, със съзнание за силата и волята си, няма да позволим да ни заколят като агнето, което се брани само с охкане.

— Добре — каза Валантин, — и аз ще кажа, Максимилиан: — каквото и да сторите, ще е добро.

— О!

— А сега, доволни ли сте от жена си? — каза тъжно девойката.

— Малко е да кажа „да“, скъпа Валантин.

— Кажете все пак.

Валантин се приближи или по-точно приближи устните си до оградата и думите ѝ се плъзнаха заедно с ухания дъх до устните на Морел, долепил уста от другата страна на студената неумолима ограда.

— Довиждане! — каза Валантин, като се изтръгна от това блаженство. — Довиждане!

— Ще ми пишете ли?

— Да.

— Благодаря, скъпа съпруго! Довиждане.

Чу се лека, невинна целувка и Валантин избяга под липите.

Морел изчака да чуе и последното шумолене на роклята ѝ в храстите, скърцането на пясъка от стъпките ѝ, вдигна с неизразима усмивка очи към небето, за да благодари, че го дарява с подобна любов, и също избяга.

Прибра се у дома си, където остана да чака цялата вечер и на другия ден, но не получи никаква вест. Най-после на втория ден към десет часа сутринта, когато тръгваше за нотариуса господин Дешан, получи по пощата писмо и реши веднага, че е от Валантин, макар да не бе виждал досега почерка ѝ.

Писмото гласеше:

„Сълзи, настоявания, молби — нищо не помогна. Вчера бях два часа в черквата Сен Филип дю Рул и цели два часа се молих от все сърце богу. Но бог е безмилостен

като хората и подписването на брачния договор бе определено за довечера, девет часа.

Аз имам само една честна дума и само едно сърце, Морел; честната си дума ви дадох, а сърцето е ваше!

И така довечера в девет без четвърт при оградата.

Жена ви

Валантин дьо Вилфор“

„П.П. Горката ми баба става все по-зле, вчера възбудата ѝ стигна до бълнуване, днес бълнуването е почти лудост.

Много ще ме обичате, нали, Морел, за да мога да забравя, че ще я оставя в такова състояние?

Струва ми се, крият от дядо Ноартие кога ще се състои подписването на договора.“

Морел не се задоволи със сведенията, които получи от Валантин, а отиде у нотариуса, който му потвърди, че подписването на договора ще стане същата вечер в девет часа.

Оттам отиде у Монте Кристо, тук именно узна най-много: Франц бе отишъл да съобщи на графа тържественото събитие; госпожа дьо Вилфор, от своя страна, бе писала на графа, за да се извини, че не го кани, защото смъртта на господин дьо Сен Меран и състоянието на вдовицата му хвърляха скръбно було над това празненство, а тя не искаше да помрачи настроението на графа и му пожелаваше щастие и радост.

Предния ден бяха представили Франц на госпожа дьо Сен Меран, която бе станала да го приеме и веднага след това бе легнала отново.

Лесно е да се разбере, че Морел беше в такова душевно състояние, което не можеше да убегне от едно прозорливо око като това на графа: така че Монте Кристо се показва още по-мил към него, толкова мил, щото Максимилиан на два-три пъти без малко щеше да му каже всичко. Но си припомни тържественото обещание, което бе дал на Валантин, и тайната остана в сърцето му.

Двадесет пъти тоя ден той прочете писмото на Валантин. За пръв път му пишеше, и то при какви обстоятелства! При всяко

препрочитане той се заклеваше отново да я направи щастлива. Каква власт обладава наистина една девойка, взела такова смело решение! Каква преданост заслужава от страна на този, комуто, е пожертвувала всичко! Тя трябва да бъде действително за своя любим първият и най-достоеен обект за обожание! Защото е едновременно царица и жена, една душа не стига, за да ѝ се отблагодари и да я люби.

Морел мислеше с неизразимо вълнение за минутата, когато Валантин щеше да дойде и да каже:

— Ето ме, Максимилиан; вземете ме.

Той бе уредил изцяло бягството: две подвижни стълби бяха скрити в люцерната. Кабриолетът, който трябваше да го отведе, чакаше; никакъв слуга, никаква светлина; ще запалят фенерите, щом свият зад първия ъгъл, защото не биваше — от прекалена предпазливост — да попаднат в ръцете на полицията.

От време на време усещаше, че по снагата му пропълзват тръпки; мислеше за минутата, когато ще бди за прехвърлянето на Валантин през зида, когато ще почувствува в обятията си, отдадена и разтреперана тази, на която досега само бе стискал ръката и целувал крайчеца на пръстите.

Но следобед, когато уреченият час започна да приближава, Морел почувствува нужда да бъде сам; кръвта му кипеше, най-простите въпроси, дори гласът на някой приятел би го раздразнил; той се затвори у дома си, опита се да чете; но погледът му се плъзгаше по страниците, без да вижда нещо, и накрая Максимилиан захвърли книгата и се залови да рисува повторно плана, стълбите и ливадата.

Най-после времето дойде.

Един истински влюбен никога не оставя часовниците на мира; Морел така изтормози своите, щото те показваха осем и половина, когато беше само шест. Той си каза, че е време да тръгва, защото, макар подписването да беше определено за девет часа, Валантин навярно нямаше да чака тази излишна церемония. И като тръгна от улица Меле в осем и половина по своя часовник, Морел влезе в ливадата, когато часовникът на Сен Филип дю Рул удари осем.

Конят и кабриолетът бяха скрити зад една разнебитена къщурка, дето Морел обикновено се криеше.

Постепенно се свечери, листата в градината се превърнаха в плътни черни сенки.

Морел излезе от скривалището си и отиде да погледне през пролуката в оградата: нямаше още никого.

Удари осем и половина.

Минал бе половин час: Морел се разхождаше нагоре надолу и все по-често отиваше да надникне през оградата. Градината все повече потъмняваше, но в тъмнината не се виждаше никаква бяла рокля, в тишината не се чуваха никакви стъпки.

Доколкото се виждаше през листата, къщата беше тъмна и с нищо не личеше, че там ще се състои такова важно събитие, каквото е подписването на брачен договор.

Морел погледна часовника си, който показваше девет и три четвърти; но в същия миг другият часовник, който се бе обадил два-три пъти вече, поправи грешката на неговия, като удари девет и половина.

Чакал бе вече половин час повече от времето, определено от Валантин: тя бе казала девет часа, дори по-рано, но не и по-късно.

Това беше най-ужасният миг за сърцето на младия мъж, по което всяка секунда се стоварваше като оловен чук.

При най-лекото изшумоляване, при най-слабия полъх той се заслушваше и капки пот избиваха по челото му; нагласяваше разтреперан стълбата и за да не губи време, стъпваше на най-долното ѝ стъпало.

С тия смени на страх и надежда, на успокоение и свиване на сърцето, часовникът на черквата удари десет.

— О! — прошепна в ужас Максимилиан. — Невъзможно е едно подписване на договор да трае толкова време, ако не се е случило нещо непредвидено; аз взех предвид всичко, пресметнах колко време тряят формалностите. Случило се е нещо.

Започна отново да се разхожда край оградата, като се връщаше да опре пламтящото си чело о студеното желязо. Дали Валантин е припаднала след подписването на договора, или са я заловили, когато се е опитвала да избяга? Момъкът можеше да предположи само тези две възможности, и двете отчайващи за него.

Най-после реши, че силите на Валантин ѝ са изменили, докато е бягала, и навярно е паднала в безсъзнание в градината.

— О! Ако е така — извика той и се втурна по стълбата нагоре, — ще я загубя, и то по своя вина!

Злият дух, който му внуши тая мисъл, вече не го напусна и остана да бръмчи край ухото му с настойчивост, която след някоя и друга минута превръща в увереност съмненията, изникнали в съзнанието ни. Очите му, пронизващи все по-гъстия мрак, съзираха сякаш нещо проснато на тъмната пътека; Морел дори се претраши да повика и му се стори, че вятърът донесе отнейде неразбираем стон.

Удари и половина, невъзможно беше да стои така, всичко би могло да се случи; кръвта пулсираше в слепоочията му, пред очите му тъмнееше, той праметна крак през зида и скочи от другата страна.

Беше в двора на Вилфор, прехвърлил се бе като крадец, помисли за последиците на своята постъпка, но не можеше да отстъпи, след като бе стигнал дотук.

В един миг достигна до другия край на горичката. От новото място вече можеше да види къщата.

Тогава се увери в това, което предполагаше, когато се опитваше да зърне нещо през листака: вместо осветени прозорци, каквито очакваше напълно естествено при подобно празненство, той видя само сивата сграда, забулена с плътна завеса от огромния облак, който закриваше луната.

Някаква светлина пробягваше от време на време като обезумяла зад трите прозореца на първия етаж. Те бяха в отделението, заемано от госпожа дьо Сен Меран.

Зад някакви червени завеси се съзираше друга, неподвижна светлина. Там беше спалнята на госпожа дьо Вилфор.

Всичко това бяха догадки на Морел. Толкова пъти, за да следи мислено Валантин по всеки час на деня, той я бе карал да му чертае плана на къщата, та я знаеше, без да беше влизал в нея.

Момъкът се изплаши от тази тъмнина и тишина много повече, отколкото от отсъствието на Валантин.

Обезумял, зашеметен от мъка, решен на всичко, само да види Валантин и да се увери в предчувствуваното нещастие, каквото и да беше то, Морел стигна до края на горичката и се готвеше вече да пресече колкото е възможно по-бързо свършено откритата градинка, когато вятърът донесе до слуха му далечен глас.

Той отстъпи една крачка, беше наполовина излязъл от сянката на дърветата, но се върна отново да се скрие безмълвен и неподвижен в тъмнината.

Веднага реши: ако Валантин е сама, ще ѝ се обади, когато мине край него; ако не е сама, поне ще я види и ще се увери, че не ѝ се е случило някакво нещастие; ако са други хора, ще долови нещо в разговора им и ще успее да разбере тази неразгадаема тайна.

Луната се показва от облака, който я бе закрил, и Морел видя пред главния вход Вилфор, последван от друг мъж в черно. Слязоха по стъпалата и тръгнаха към горичката. Не бяха направили и четири крачки, когато Морел позна, че мъжът в черно е доктор д'Аврињи.

Щом видя, че идват към него, младежът отстъпи несъзнателно до ствола на един явор сред горичката, там бе принуден да се спре.

— Ах, драги докторе — говореше кралският прокурор, — господ решително е прокълел нашия дом. Каква страшна смърт! Какъв неочакван удар! Не се опитвайте да ме утешите! Раната е много болезнена и дълбока! Умря! И тя!

Студена пот вледени челото на младежа, зъбите му затракаха. Кой бе умрял в този дом, който Вилфор наричаше прокълнат?

— Драги господин дьо Вилфор — отвърна лекарят с глас, който удвои уплахата на младежа, — не ви доведох тук, за да ви утешавам, напротив.

— Какво искате да кажете? — запита уплашено кралският прокурор.

— Искам да кажа, че зад току-що сполетялото ви нещастие се крие друго, по-голямо може би.

— Господи! — прошепна Вилфор и скръсти ръце. — Какво ще ми кажете още?

— Съвсем сами ли сме, приятелю?

— Разбира се. Но какво означава тая предпазливост?

— Означава, че ще трябва да ви поверя нещо страшно — каза докторът. — Да седнем.

Вилфор не седна, а почти се строполи на пейката. Лекарят застана прав пред него и сложи ръка на рамото му. Вцепенен от ужас, Морел бе сложил едната си ръка на челото, а с другата притискаше сърцето си, защото се страхуваше, че биха могли да го чуят.

„Умря! Умря!“ — повтаряше мислено той.

И усещаше как сам умира.

— Говорете, докторе, слушам — каза Вилфор, — нанесете удара, готов съм.

— Госпожа дьо Сен Меран беше доста възрастна, разбира се, но се радваше на отлично здраве.

Морел си отдъхна за пръв път от десет минути.

— Скръбта я погуби! — каза Вилфор. — Да, докторе, скръбта! Навикът да живее четиридесет години с маркиза...

— Не е скръбта, драги Вилфор — възрази докторът. — От скръб се умира, макар и нарядко, но не за един ден, за един час, за десет минути.

Вилфор не отговори, само вдигна глава и погледна уплашено доктора.

— Бяхте ли при нея по време на агонията? — запита господин д'Авриньи.

— Разбира се — отвърна кралският прокурор, — нали ми прошепнахте да не се отдалечавам?

— Забелязахте ли признаците на болестта, от която почина госпожа дьо Сен Меран?

— Разбира се, госпожа дьо Сен Меран имаше три последователни пристъпа, на няколко минути един от друг, все по-близки и по-тежки. Когато пристигнахте, госпожа дьо Сен Меран се задъхваше от няколко минути вече; получила бе криза, която взех за обикновен нервен шок, но започнах да се страхувам едва когато я видях да се надига от леглото с вдървен врат и крайници. Тогава разбрах по изражението ви, че тук се касае за нещо по-сериозно, отколкото смятах отначало. Когато кризата премина, поисках да срещна погледа ѝ, но не успях. Вие ѝ държахте ръката и брояхте ударите на сърцето. Вторият пристъп започна още преди да се бяхте обърнали към мене. Тази криза беше по-страшна от първата, повториха се същите нервни гърчове, устата се сви и посиня.

— При третия пристъп тя издъхна.

— Още в края на първия пристъп познах, че се касае за тетанус, и вие потвърдихте мнението ми.

— Да, пред другите — каза докторът. — Но сега сме сами.

— Какво ще ми кажете, боже мой?

— Че признаците на тетанус и на отравяне с някои растения са съвършено еднакви.

Господин дьо Вилфор стана; постоя за миг неподвижен и безмълвен и пак седна.

— Боже мой, докторе! — промълви той. — Размислихте ли добре какво ми казвате?

Морел не знаеше сънува ли, или е буден.

— Слушайте — заяви докторът, — аз зная значението на моето разкритие, както и пред кого го правя.

— На прокурора ли, или на приятеля говорите? — запита Вилфор.

— На приятеля, в този момент само на приятеля; признаците на тетануса и на отравянето с някои растения са дотолкова еднакви, щото, ако би трябвало да подпиша това, което ви казвам, признавам, че бих се поколебал. Затова, повтарям, говоря не на прокурора, а на приятеля. И така, на приятеля казвам: през тричетвъртчасовото ѝ траене следях агонията, гърчовете, смъртта на госпожа дьо Сен Меран; и не само съм убеден, че госпожа дьо Сен Меран е била отровена, но бих могъл да кажа и с каква отрова.

— Докторе! Докторе!

— Всички признаци са налице: унес, прекъсван от нервни кризи, мозъчна свръхвъзбуда, вдървяване на крайниците. Госпожа дьо Сен Меран е починала от голяма доза брусин или стрихнин, която ѝ е била предписана случайно или по погрешка.

Вилфор стисна ръката на лекаря.

— О, невъзможно! — каза той. — Трябва да сънувам, господи! Сигурно сънувам! Ужасно е да чуеш такива неща от човек като вас! За бога, драги докторе, моля ви се, кажете, че е възможно да се мамите!

— Възможно е, разбира се, но...

— Но?...

— Но не вярвам.

— Смилете се, докторе; от няколко дни ми се случват все такива невероятни неща, че просто може да полудея.

— Преглеждал ли е някой друг освен мене госпожа дьо Сен Меран?

— Никой.

— Изпращана ли е била в аптеката рецепта, която не съм виждал предварително?

— Не.

— Имаше ли госпожа дьо Сен Меран врагове?

— Не зная да е имала.

— Някой да е имал интерес тя да умре?

— Не, боже мой, не! Дъщеря ми е нейна единствена наследница; само Валантин... Ако можех да помисля подобно нещо, веднага бих пронизал сърцето си, за да го накажа, че е могло да таи дори за миг такава мисъл.

— О! — извика на свой ред господин д'Аврињи. — Пазил ме бог от мисълта да обвиня когото и да е; аз говоря само за нещастен случай, за грешка. Но злополука или грешка, фактът е налице и нашепва на съвестта ми да ви предупредя. Съберете сведения.

— От кого? Как? За какво?

— Например: не е ли възможно старият Бароа да е сбъркал и да е дал на госпожа дьо Сен Меран някое лекарство, което е приготвил за господаря си?

— За баща ми?

— Да.

— Но как лекарство, приготвено за господин Ноартие, би могло да отрови госпожа дьо Сен Меран?

— Много просто: вие знаете, че при някои болести отровите са лекарство; парализата е в това число. От три месеца насам, след като опитах всичко, за да възвърна движенията и говора на господин Ноартие, реших да опитам това последно средство; от три месеца, както казах, го лекувам с брусин; в последната рецепта, която му бях предписал, имаше шест сантиграма брусин; шест сантиграма, които не оказват никакво въздействие върху парализираните крайници на господин Ноартие, свикнал вече с лекарството чрез последователно увеличавани дози; но тия шест сантиграма могат да убият всеки друг.

— Драги докторе, отделението на господин Ноартие и това на госпожа дьо Сен Меран не са свързани; Бароа не влиза никога при тъща ми. Най-после, докторе, макар да ви ценя като най-способен и преди всичко като крайно добросъвестен човек, макар думите ви да са били за мене винаги пътеводен факел като самата слънчева светлина, все пак, докторе, въпреки вярата ми във вас изпитвам нужда да се опра на правилото *errare humanum est*^[1].

— Слушайте, Вилфор — каза лекарят, — имате ли в някой мой колега същото доверие, каквото имате в мене?

— Защо? Какво целите?

— Повикайте го, ще му кажа какво съм видял, какво съм забелязал, ще направим аутопсия.

— И ще намерите следи от отровата ли?

— Няма да намерим следи от отровата, не казвам такова нещо; но ще установим раздразнението на нервната система, ще установим явното, безспорно задушаване и ще ви кажем: драги Вилфор, ако случката се дължи на нехайство, следете прислугата си; ако се дължи на омраза, следете неприятелите си.

— Боже мой, д'Авриньи, какво искате от мене? — отвърна сломено Вилфор. — Щом тайната се узнае от още едно лице освен вас, ще се наложи разследване, а разследване в моя дом е немислимо! И все пак — продължи кралският прокурор, като се опомни и погледна тревожно лекаря, — все пак, ако желаете, ако настоявате, безусловно ще го сторя. Може би наистина трябва да разследвам тази случка; характерът ми повелява да го сторя. Но вие виждате още отсега, докторе, колко ме огорчава това: да изложя дома си на такъв скандал след толкова скръб! О, жена ми и дъщеря ми просто ще умрат! А за мене, докторе, нали знаете; човек не достига до такъв пост, не може да бъде двадесет и пет години кралски прокурор, без да си спечели безброй врагове; и моите са многочислени. Ако тази история се разчуе, те ще тържествуват, ще се радват на опозоряването ми. Простете, докторе, за тия светски разсъждения. Ако бяхте духовник, не бих посмял да ви ги кажа, но вие сте човек, познавате хората; докторе, нищо не сте ми казали, нали?

— Драги господин дьо Вилфор — отвърна развълнувано докторът, — мой пръв дълг е да бъда човечен. Щях да спася госпожа — дьо Сен Меран, ако науката имаше средство да го стори, но след нейната смърт аз съм длъжен да се грижа за живите. Да притаим дълбоко в сърцата си страшната тайна. Ако някой успее да проникне в нея, ще оставя да припишат мълчанието ми на невежество. Но въпреки това, господине, търсете старателно, защото работата може би не ще спре дотук... А когато откриете виновника, ако изобщо го откриете, ще ви кажа: съдия сте, постъпете, както желаете!

— О, благодаря, благодаря, докторе! — каза Вилфор с неизразима радост. — Вие сте ми били винаги най-добрият приятел.

И сякаш се страхуваше да не би доктор д'Авриньи да се отрече от дадената дума, той стана и го поведе към къщи.

Отдалечиха се.

Морел подаде глава от хресталака, за да си поеме по-свободно дъх; луната освети лицето му, бледо като призрак.

— Господ очевидно, но страшно ме закриля! — каза си той. — А Валантин! Валантин! Горката! Ще устои ли на толкова скръб?

При тия думи той погледна последователно прозореца с червените завеси и трите прозореца с бели завеси.

Прозорецът с червените завеси беше почти тъмен. Госпожа дьо Вилфор сигурно бе загасила лампата и в стъклото на прозореца се отразяваше само светлината от нощната лампичка.

Към другия край на сградата обаче той видя, че се отвори един от трите прозореца с бели завеси. Една свещ от камината изпрати навън няколко лъчи бледа светлина и някаква сянка се облегна за миг до парапета на балкона.

Морел изтръпна; счу му се, че някой простена.

Никак не беше чудно този човек, обикновено така смел и силен, смутен и възбуден сега от двете най-могъщи човешки чувства — любовта и страха, — да отслабне дотолкова, та да съзира привидения.

Макар че Валантин не би могла да го забележи, както беше скрит, стори му се, че сянката от балкона го повика; смутеното съзнание му подсказваше, а жадуващото сърце му повтаряше това. Двойната заблуда се превърна в непобедима действителност и подтикван от необясним младежки порив, той изхвъркна от скривалището си и с два скока, без да се страхува, че ще го видят, че ще изплаши Валантин, че може да се вдигне тревога от неволния й вик, мина през градината, светнала като бяло езеро под лунното сияние, стигна до наредените пред къщата сандъчета с портокалови дръвчета, стигна до стълбата на главния вход, изкачи се тичешком и бутна вратата, която се отвори веднага.

Валантин не го бе видяла; очите й следяха сребрист облак, който се рееше в лазура, приличен на отлитащ към небето призрак; нейната тържествена, поетична мисъл й казваше, че това е духът на баба й.

В това време Морел беше вече в хола, до парапета на стълбището. Пътеките задушаваша шума от стъпките му; той беше впрочем толкова възбуден, че де би се уплашил дори от появата на самия господин дьо Вилфор. Ако господин дьо Вилфор се появеше, бе решил какво ще прави: щеше да се приближи и да му признае всичко,

като го помоли да извини и одобри любовта, която го свързваше с дъщеря му. Беше направо полудял.

За щастие не срещна никого.

Тогава именно се възползува от описанието, което Валантин му бе дала за вътрешното разположение на къщата; стигна благополучно до горния етаж, а там един стон му помогна да се насочи правилно; обърна се, през една откритата врата се промъкваше светлинка и тихи стонове. Той бутна и влезе.

В една ниша, под бял саван, закрил лицето и очертал тялото, лежеше покойницата, още по-страшна за Морел след случайното узнаване на тайната.

До леглото, коленичила и скрила глава във възглавниците на голямо кресло, Валантин се тресеше от ридания, вдигнала над главата, която не се виждаше, неподвижните си склучени ръце.

Напуснала бе прозореца, без да го затвори, и се молеше с изрази, които биха трогнали и най-безчувственото сърце; несвързани, неразбираеми, думите излитаха бързо из задавяно от мъка гърло.

Луната се промъкваше през пролуките на дървените външни щори, затъмняваше пламъка на свещта и разливаше зловещо синкаво сияние над тъжната картина.

Морел не можа да устои на тази гледка; не беше особено набожен, не се поддаваше лесно на вълнения, но да гледа мълчаливо как Валантин страда, плаче и кърши ръце, беше нещо непоносимо за него. Той въздъхна, прошепна името ѝ и едно разплакано мраморно лице — на Магдалина от Кореджо^[2] — се надигна върху кадифения фон на креслото и се обърна към него.

Валантин го видя, но не прояви никакво учудване. В едно сърце, изпълнено с безгранично отчаяние, няма място за междинни вълнения.

Морел подаде ръка на любимата си. За оправдание, че не бе излязла, Валантин само посочи покойницата под савана и отново се разплака.

И двамата не смееха да заговорят, и двамата се колебаеха да нарушат тишината, наложена от самата смърт, застанала с пръст на устни в някой кът на тази стая.

Най-после Валантин първа се реши.

— Как попаднахте тук, мили? — попита тя. — Уви! Щях да ви кажа добре дошли, ако не бе ви довела смъртта!

— Валантин — отвърна Морел с треперещ глас и сключени ръце, — чаках час и половина; като не дойдохте, започнах да се тревожа, прескочих зида, влязох в градината; и гласът на хора, които разговаряха за този нещастен случай...

— Какви хора — запита Валантин.

Морел изтръпна, като си припомни разговора между лекаря и господин дьо Вилфор. И му се стори, че вижда през савана сгърчените ръце, вцепенения врат, посинелите устни.

— Прислугата — каза той. — Чух всичко.

— Но идването ви тук може да ни погуби, мили — прошепна Валантин нито уплашена, нито разгневена.

— Прощавайте — промълви със същия тон Морел. — Отивам си.

— Не — спря го Валантин. — Ще ви видят. Останете.

— Ако дойде някой?

Девојката поклати глава.

— Никой няма да дойде — каза тя. — Бъдете спокоен, ето кой ще ни пази.

И посочи тялото под савана.

— А какво става господин д'Епине? Разкажете ми, моля ви се! — запита Морел.

— Господин Франц дойде за подписване на договора тъкмо в минутата, когато милата ми баба издъхваше.

— Уви! — каза Морел с егоистична радост, като си помисли, че тази смърт отдалечава за неопределено време женитбата на Валантин.

— Но мъката ми се удвоява — продължи девојката така, сякаш трябваше веднага да изтърпи наказанието — от това, че горката баба настоя в последния си час бракът да се сключи колкото е възможно по-скоро; и тя беше против мене, като смяташе, че ми прави добро.

— Чувате ли? — промълви Морел.

И двамата замълчаха.

Една врата се отвори, паркетът по коридора и стълбите заскърца.

— Баща ми излиза от кабинета си — каза Валантин.

— Изпраща лекаря — добави Морел.

— Отгде знаете, че е лекарят — запита учудено Валантин.

— Предполагам — отвърна Морел.

Валантин го погледна.

През това време чуха затварянето на входната врата. Господин дьо Вилфор заключи и вратата на градината, преди да се прибере.

Като влезе в хола, се спря за миг, сякаш се колебаеше дали да се върне в своята стая или да отиде при госпожа дьо Сен Меран. Морел се скри зад една завеса. Валантин не мръдна; страданието я издигаше сякаш над обикновените страхове.

Господин дьо Вилфор се прибра в своята стая.

— Сега — каза Валантин — не можете да излезете през входа към улицата, нито през градинската врата.

Морел я погледна учудено.

— Остава ви само един възможен и сигурен изход — отделението на дядо ми.

И стана.

— Елате.

— Къде? — запита Морел.

— При дядо.

— Аз? При господин Ноартие?

— Да.

— Как може да помислите такова нещо, Валантин?

— Мислила съм го отдавна. Само той ми е останал на света, и двамата имаме нужда от него... Елате.

— Внимавайте, Валантин — каза Морел, като се поколеба да изпълни желанието на девойката, — внимавайте, аз се опомних: разбрах, че съм извършил безумие с влизането си в този дом. А вие с ума си ли сте, мила?

— Да — отговори Валантин, — измъчва ме само едно: че оставям покойницата, край която трябва да бдя.

— Валантин — отвърна Морел, — смъртта е сама по себе си свещена.

— Да — промълви девойката, — впрочем ще отсъствам само няколко минути. Елате.

Валантин мина през коридора и слезе по малка стълба, която водеше към отделението на господин Ноартие. Морел я следваше на пръсти. Когато стигнаха до площадката пред жилището на болния, видяха стария прислужник.

— Бароа — каза Валантин, — затворете вратата и не пускайте никого.

Тя влезе първа.

Все още в креслото си, Ноартие се заслушваше при най-малкия шум, защото бе узнал от слугата станалото и поглеждаше нетърпеливо към вратата; щом видя Валантин, окото му засия.

В походката и държането на девойката се долавяха сериозност и тържественост, които го смаяха. Светналият поглед стана въпросителен.

— Мили дядо — започна бързо тя, — слушай ме внимателно: знаеш, че баба Сен Меран почина преди един час; сега вече никой освен тебе не ме обича на тоя свят.

Погледът на стареца изрази безгранична нежност.

— И само на тебе, нали, трябва да доверявам скърбите и надеждите си?

Парализираният отговори утвърдително. Валантин улови за ръка Максимилиан.

— Тогава — каза тя — погледни внимателно господина.

Старецът загледа изпитателно и малко учудено Морел.

— Това е господин Максимилиан Морел — каза тя, — син на почтения марсилски търговец, за когото сигурно си чувал?

— Да — направи знак старецът.

— Максимилиан е на път да прослави това безукорно име, защото, едва тридесетгодишен, е вече спахийски капитан и офицер на Почетния легион.

Старецът направи знак, че си го спомня.

— Е, добре, дядо — каза Валантин, като коленичи пред стареца и посочи с ръка Максимилиан, — аз го обичам и ще бъда само негова жена! Ако ме принудят да се омъжа за друг, ще умра или ще се убия.

Погледът на парализирания издаваше цял мир от бурни мисли.

— Ти обичаш господин Максимилиан Морел, нали, дядо? — запита девойката.

— Да — потвърди неподвижният старец.

— И ще можеш да ни защитиш, нас, твоите две деца, срещу баща ми?

Ноартие втренчи разумния си поглед в Максимилиан, сякаш искаше да каже:

— Зависи.

Максимилиан разбра.

— Госпожице — каза той, — вие имате да изпълнявате едно свято задължение в стаята на баба ви: ще ме удостоите ли с честта да поговоря един миг с господин Ноартие?

— Да, именно — потвърди с очи старецът.

После погледна неспокойно Валантин.

— Питаш как ще се разберете ли, дядо? — каза тя.

— Да.

— О, бъди спокоен; ние толкова често сме приказвали за тебе, че той знае много добре как те разбирам.

После, като се обърна към Максимилиан със своята очарователна, макар и тъжна усмивка, добави:

— Господин Морел знае всичко, което зная и аз.

Тя се изправи, приближи един стол за Максимилиан, поръча на Бароа да не пуска никого, целуна нежно дядо си, каза тъжно довиждане на Морел и си отиде.

За да докаже на Ноартие, че се ползува с доверието на Валантин и знае всичките им тайни, Морел взе речника, перо и хартия и остави всичко на масата, дето беше лампата.

— Но преди всичко — каза той, — позволете ми, господине, да ви разкажа кой съм, какви са чувствата ми към госпожица Валантин и какви са намеренията ми по отношение на нашето бъдеще.

— Слушам — даде знак старецът.

Този човек, едно наглед излишно бреме, единствен закрилник, опора и съдия на двамата красиви, млади, силни, влюбени, навлизащи едва сега в живота, беше наистина внушителна гледка.

Фигурата му, излъчваща забележително благородство и строгост, вдъхваше почит на Морел, който започна с треперещ глас изложението си.

Той разказа как се е запознал с Валантин, как я обикнал, как самата Валантин, самотна и нещастна, приела предложената преданост. Каза му произхода, служебното си положение, състоянието си; и неведнъж поглеждаше въпросително парализирания, чийто поглед отговаряше:

— Добре, продължавайте.

— Сега — каза Морел, като свърши първата част от разказа си, — сега, след като ви открих, господине, любовта и надеждите си, мога ли да ви изложа намеренията ни?

— Да — отговори старецът.

— Е добре, ето какво сме решили.

И разказа всичко на Ноартие: как във външния двор чака кабриолет, как възнамерявал да отвлече Валантин, да я заведе у сестра си, да се венчаят и да чакат почтително прошката на господин дьо Вилфор.

— Не — направи знак Ноартие.

— Не ли? — запита Морел. — Не бива ли да постъпим така?

— Не.

— Не одобрявате значи това намерение?

— Не.

— Добре, има и друго средство — продължи Морел.

Старецът запита с поглед: какво?

— Ще отида — каза Морел — да намеря господин Франц д'Епине — радвам се, че мога да ви кажа това в отсъствието на госпожица Валантин — и ще се отнеса с него така, та да го принудя да ми отвърне, както подобава на честен човек.

Ноартие продължаваше да го гледа въпросително.

— Какво ще направя ли?

— Да.

— Ето какво. Ще отида при него, както ви казах, и ще му разкажа какви чувства ме свързват с госпожица Валантин; ако е възпитан човек, ще докаже това, като се откаже сам от ръката на годеницата си, за което ще му бъда признателен и предан до гроб; ако откаже, подтикван в упорството си било от корист, било от смешна гордост, след като съм му доказал, че това би било насилие над моята жена (защото Валантин ме обича и няма да обича друго освен мене), ще се дуелирам с него, като му осигуря всички предимства, и или аз ще го убия, или той ще ме убие; ако го убия, няма да се ожени за Валантин; ако ме убие, уверен съм, че Валантин няма да се омъжи за него.

Ноартие наблюдаваше с неизразимо задоволство този благороден, искрен образ, който отразяваше всички изказани чувства,

оживени от красивото лице така, както багрите оживяват един точен и верен рисунък.

И все пак, след като Морел замълча, Ноартие затвори на няколко пъти очи, което означаваше, че не е съгласен.

— Не? — запита Морел. — Не одобрявате и това намерение, както не одобрихте първото?

— Да, не го одобрявам — потвърди старецът.

— Но какво да правим тогава? — запита Морел. — Последните думи на госпожа дьо Сен Меран били женитбата на внучка ѝ да не се отлага; нима трябва да допусна това?

Ноартие не отвърна с никакъв знак.

— Разбирам — каза Морел; — трябва да чакам.

— Да.

— Но всяко отлагане ще ни погуби, господине — продължи момъкът. — Валантин е безпомощна, щом остане сама, и ще я принудят да отстъпи. Аз влязох като по чудо тук, за да разбера какво става, озовах се пак като по чудо при вас, но не мога да се надявам, че такъв случай ще се повтори. Повярвайте и простете младежката ми дързост, обаче не виждам друг изход освен една от двете възможности, които ви изложих; кажете ми коя предпочитате; разрешавате ли на госпожица Валантин да се довери на моята честност?

— Не.

— Предпочитате ли да се срещна с господин д'Епине?

— Не.

— Но, господи, откъде ще ни дойде подкрепата, която чакаме, от небето?

Старецът се усмихна с очи, както се усмихваше обикновено, когато му заговореха за небето. В мислите на стария якобинец имаше все още малко атеизъм.

— От случая ли? — продължи Морел.

— Не.

— От вас ли?

— Да.

— От вас?

— Да — повтори старецът.

— Разбирате ли въпроса ми, господине? Простете за настойчивостта, но от отговора ви зависи целият ни живот. Спасението

ни ще дойде от вас, така ли?

— Да.

— Убеден ли сте?

— Да.

— Поемате тази отговорност?

— Да.

Погледът, който даваше този отговор, беше толкова твърд, че беше невъзможно човек да се усъмни във волята, дори ако не вярваше в силата на стареца.

— О, благодаря ви, стократно ви благодаря, господине! Но как, ако не си върнете по божие чудо говора и движенията, бихте могли, закован в това кресло, безгласен и неподвижен, да се противопоставите на този брак?

Лицето на стареца се озари от усмивка — странна усмивка, само в очите на това неподвижно лице.

— И така, трябва да чакам? — запита момъкът.

— Да.

— А брачният договор?

Пак същата усмивка.

— Искате да кажете, че няма да бъде подписан, така ли?

— Да — отвърна Ноартие.

— Дори няма да бъде подписан! — извика Морел. — О, простете ми, господине. Позволено е човек да се усъмни, когато му известяват такава радост: договорот няма да бъде подписан?

— Не — отвърна парализираният.

Въпреки повторното уверение Морел не смееше да повярва. Това обещание на един немоощен старец беше толкова странно, та можеше да се дължи не на силна воля, а на отслабване на разума; съвсем естествено е един луд, несъзнаващ лудостта си, да си въобразява, че може да извърши невъзможни неща. Слабият разправя, че вдига тежки товари, страхливият, че ще се бори с великани, беднякът, че брои съкровищата си, най-нищожният селяк се нарича в гордостта си Юпитер.

Било защото разбираше неувереността на младежа, било защото не вярваше напълно на изказаното покорство, Ноартие го загледа втренчено.

— Какво желаете, господине? — запита Морел. — Да ви обеща повторно, че не ще предприема нищо ли?

Погледът на Ноартие си оставаше все така твърд и втрепен, сякаш искаше да каже, че не се задоволява само с обещание; после се премести от лицето към ръката.

— Искате да се закълна ли? — попита Морел.

— Да — потвърди със същата тържественост парализираният, — това искам.

Морел разбра, че старецът отдава голямо значение на тази клетва.

И протегна ръка.

— Кълна се в честта си — каза той, — че ще чакам, каквото сте решили да предприемете срещу господин д'Епине.

— Добре — отвърна погледът на стареца.

— А сега, господине — запита Морел, — желаете да си отида, така ли?

— Да.

— Без да видя отново госпожица Валантин?

— Да.

Морел направи знак, че е готов да се подчини.

— А ще позволите ли — продължи той — на вашия син да ви целуне, както преди малко ви целуна дъщеря ви?

Невъзможно беше да се усъмни в израза на очите.

И той докосна с устни челото на стареца на същото място, дето го бяха докоснали устните на девойката.

Поклони се още веднъж и излезе.

Пред вратата видя стария прислужник, който го чакаше, както бе поръчала Валантин, и го преведе през един тъмен коридор до вратичката за градината.

Щом излезе, Морел изтича до зида, покатери се в един миг и по стълбата, облежната отвън, слезе за една секунда в люцерновата ливада, дето кабриолетът все още го чакаше.

Качи се, пребит от толкова възмущения, но вече с по-спокойно сърце, прибра се към полунощ на улица Меле, тръшна се на леглото си и спа като упоен.

---

[1] Човешко е да се греша (лат.). Б.пр. ↑

[\[2\]](#) Антонио Алегри, наричан *Кореджо* — италиански художник (1494–1534) Б.пр. [↑](#)

LXXIV. СЕМЕЙНАТА ГРОБНИЦА НА РОДА ВИЛФОР

Два дни по-късно доста голямо множество се бе събрало към десет часа сутринта пред вратата на господин дьо Вилфор и дълга редица коли с опечалените и гостите потегли през предградието Сент Оноре и улица Пепиниер.

Между тези коли имаше една твърде особена, изминала, както изглежда, дълъг път. Приличаше на товарна кола, боядисана беше в черно и беше измежду първите, пристигнали на траурната среща.

Хората започнаха да разпитват и узнаха, че по някакво странно съвпадение в тази кола бяха останките на господин маркиз дьо Сен Меран и гостите, дошли за едно погребение, щяха да съпроводят двама покойници.

Броят им беше голям: господин маркиз дьо Сен Меран, един от най-усърдните и верни сановници на крал Луи XVIII и крал Шарл X, бе запазил голям брой приятели, а като се прибавят към тях и лицата, които поддържаха светски връзки с Вилфор, се получаваше едно внушително множество.

Предупредиха веднага властите и получиха разрешение двете погребения да станат едновременно. Пред дома на господин дьо Вилфор спря втора разкошна катафалка, на която пренесоха ковчега от товарната кола.

Двамата покойници щяха да бъдат погребани в гробището Пер Лашез, дето господин дьо Вилфор бе построил отдавна гробница за цялото семейство.

В тази гробница почиваше вече бедната Рене, която родителите ѝ последваха след десет години.

Винаги любопитен и вълнуван от погребални шествия, Париж наблюдаваше с благочестиво мълчание великолепия кортеж, придружаващ до последното им жилище две прочути имена от старата аристокрация, известни със своя традиционализъм, вяност в приятелството и упорита принципност.

Бошан, Албер и Шато Рено, които бяха в една и съща кола, разговаряха за тази почти внезапна смърт.

— Миналата година видях госпожа дьо Сен Меран в Марсилия — каза Шато Рено, — връщах се тогава от Алжир. Човек би казал, че ще живее сто години — толкова беше здрава, разсъдлива и неуморно дейна. На колко години беше?

— На шестдесет и шест — отвърна Албер, — така поне ми каза Франц. Но тя не умря от старост, а от мъка по смъртта на маркиза; изглежда, че изобщо не е могла да дойде на себе си след сътресението от неговата смърт.

— Но от какво точно е починала? — запита Бошан.

— От мозъчен кръвоизлив, струва ми се, или от моментална апоплексия, което е едно и също, нали?

— Почти.

— От апоплексия ли? — повтори Бошан. — Малко невероятно. И аз съм виждал веднъж-дваж госпожа дьо Сен Меран. Тя беше дребничка, нежна, по-скоро нервна, отколкото сангвинична. Нарядко хора като госпожа дьо Сен Меран могат да получат апоплексия от скръб.

— Във всеки случай — каза Албер, — каквато болест или лекар да я е убил, господин дьо Вилфор, или по-точно госпожица Валантин, а може би още по-точно нашият приятел Франц става наследник на великолепно състояние: четиридесет хиляди франка годишен доход, струва ми се.

— Който ще се удвои при смъртта на оня стар якобинец Ноартие.

— Ето един упорит дядо — каза Бошан. — *Tenacet propositi virum*^[1]. Обзаложил се е със смъртта навярно, че ще надживее всичките си наследници. И ще спечели, ей богу. Останал си е някогашният член на Конвента от 93 година, който бе казал в 1814 година на Наполеон: „Пропадат, защото империята ви е младо растение, изтощено от растежа си; приемоте за настойник републиката, да се върнем на бойните полета с една добра конституция и аз ви обещавам петстотин хиляди войника, ново Маренго и нов Аустерлиц. Идеите не умират, господарю; понякога заспиват, но се събуждат по-силни, отколкото са били, преди да заспят.“

— Изглежда — каза Ламбер, — че за него хората са като идеите; само едно нещо ме безпокои, именно как Франц д'Епине ще се

приспособи към един стар тъст, който не може да живее без жена му. Но къде е Франц?

— В първата кола, с господин дьо Вилфор, който го смята вече за член на семейството.

Във всяка кола от шествието се водеше почти същият разговор; хората се учудваха от тези два така бързи и неочаквани смъртни случая, но никой не подозираше ужасната тайна, която господин д'Авриньи бе разкрил на господин дьо Вилфор при нощната им разходка.

След около час път стигнаха до гробището: времето беше тихо, но мрачно, в пълна хармония с тъжното тържество, което щеше да се състои. Между лицата, които се отправяха към гробницата, Шато Рено позна Морел, дошъл с кабриолет; вървеше сам, бледен и мълчалив по пътеката, край която растяха тисове.

— Вие тук! — учуди се Шато Рено, като улови под ръка младия капитан. — Нима се познавате с господин дьо Вилфор? Как да си обясня тогава, че никога не съм ви виждал у дома му?

— Не познавам господин дьо Вилфор — отвърна Морел, — а познавах госпожа дьо Сен Меран.

В този миг към тях се присъедини Албер, придружен от Франц.

— Мястото не е подходящо за запознаване — каза Албер, — но все едно, ние не сме суеверни. Господин Морел, позволете да ви представя господин Франц д'Епине, чудесен спътник, с когото обиколих Италия. Драги Франц, това е господин Максимилиан Морел, отличен приятел, когото си създадох в твое отсъствие и чието име ще чуваш всякога, когато става дума за сърдечност, духовитост и любезност.

Морел се поколеба за миг. Запита се дали не е осъдително лицемерие да поздрави почти приятелски човека, против когото тайно се бореше; но си припомни своята клетва и сериозността на положението; постара се да не издаде с чувствата си и поздрави сдържано Франц.

— Госпожица дьо Вилфор трябва много да тъжи, нали? — обърна се Дебре към Франц.

— О, господине — отвърна необяснимо тъжно Франц, — тази сутрин беше така посърнала, че едва я познах.

Тия думи, така прости наглед, сломиха сърцето на Морел. Този човек бе видял значи Валантин, бе разговарял с нея?

Младият и буен офицер трябваше да направи невероятно усилие, за да устои на желанието да наруши клетвата си.

Той улови под ръка Шато Рено и го повлече бързо към гробницата, пред която гробарите бяха сложили двата ковчега.

— Великолепно жилище — каза Бошан, като погледна мавзолея, — летен и зимен дворец. И вие ще го обитавате някога, драги д'Епине, защото сте вече почти от семейството. Аз, като философ, искам някоя виличка, някоя къщичка под дърветата, без толкова дялан камък върху нещастното ми тяло. В смъртния си час ще кажа на хората край мене това, което Волтер казал на Пирон: „Ео гис...“^[2] и толкова... Дявол да го вземе, Франц, не унивайте, жена ви става богата наследница.

— Вие сте наистина нетърпим, Бошан — каза Франц. — Политиката ви е научила да се надсмивате на всичко, а хората, които се занимават с нея, не вярват в нищо. Но все пак, Бошан, когато имате честта да сте между простосмъртни и щастието да се отделите за миг от политиката, постарайте се да си възвърнете сърцето, което оставяте в гардероба на едната или другата камара.

— Ех, боже мой — отвърна Бошан. — Та какво е животът? Спирка в преддверието на смъртта.

— Намразих вече Бошан — обади се Албер.

И отстъпи на няколко крачки с Франц, като остави Бошан да философствува с Дебре.

Гробницата на семейство Вилфор беше куб от бели камъни, висок около двадесет стъпки; една вътрешна преграда я разделяше на две: за семейство дьо Сен Меран и за семейство Вилфор; всяко отделение имаше свой вход.

Тук нямаше като в други гробници жалките лавици за попестовно подреждане на мъртвите с надписи, напомнящи етикети; през бронзовата врата се съзираше отначало само едно строго, мрачно преддверие, отделено от същинската гробница със стена.

В тази именно стена бяха двете врати, за които току-що споменахме, водещи към гробниците Вилфор и Сен Меран.

Тук можеше да се изрази свободно скръбта, безмълвният размисъл, риданията на дошлия да се помоли в гробницата,

несмущаван от песните, виковете и тичането на посетителите, дошли в Пер Лашез за разходка или за любовна среща.

Двата ковчега бяха поставени в дясното отделение — за семейство дьо Сен Меран; положили ги върху предварително приготвени стойки; в светилището влязоха само Вилфор, Франц и някои от най-близките роднини.

Тъй като религиозният обред бе извършен пред входа, а речи нямаше да има, присъстващите се разделиха веднага; Шато Рено, Албер и Морел на една страна, Дебре и Бошан на друга.

Франц и Вилфор останаха пред вратата на гробището.

Морел се спря под някакъв предлог; видя Франц и господин дьо Вилфор да си тръгват в една кола и сметна това за лош знак. Върна се в града в една кола с Шато Рено и Албер, но не чу нито дума от разговора им.

Действително, когато се разделяше с Франц, господин дьо Вилфор му каза:

— Кога ще ви видя пак, господин д'Епине?

— Когато желаете, господине — отвърна Франц.

— Колкото е възможно по-скоро.

— На ваше разположение, господине, ще ви бъде ли приятно да се върнем заедно?

— Ако не виждате някакво неудобство.

— Никакво.

Така именно бъдещите зет и тъст се качиха в една и съща кола, а Морел, като ги видя, с основание се разтревожи.

Вилфор и Франц се върнаха в предградието Сент Оноре.

Без да се обади някому, без да поговори нито със съпругата, нито с дъщеря си, кралският прокурор въведе младежа в кабинета си и му предложи стол.

— Трябва да ви припомня, господин д'Епине — започна той, — че моментът не е може би така зле избран, както би могло да се стори на пръв поглед, защото изпълнението на волята на един покойник е първото приношение, което може да му се направи; аз трябва да ви припомня желанието, изказано завчера от госпожа дьо Сен Меран в предсмъртния ѝ час, именно женитбата на Валантин да не се отлага. Както знаете, работите на покойната са в пълен ред; завещанието ѝ осигурява на Валантин цялото състояние на Сен Меранови;

нотариусът ми показа вчера документите, които позволяват да се състави окончателно брачният договор. Можете да се срещнете с нотариуса и да поискате от мое име да ви покаже документите. Нотариусът е господин Дешан, площад Бово, предградие Сент Оноре.

— Господине — отвърна д'Епине, — може би не е подходящо за госпожица Валантин, потънала в своята мъка, да мисли за женитба; и аз се боя, наистина много...

— Валантин — прекъсна го господин дьо Вилфор — няма по-голямо желание от това, да изпълни последните нареждания на баба си; уверявам ви, че от нейна страна не ще има пречки.

— В такъв случай, господине, тъй като и от моя страна не ще има пречки — каза Франц, — можете да постъпите, както намерите за добре; аз съм дал дума и ще я удържа не само с удоволствие, но и с радост.

— Тогава — каза Вилфор — няма защо да се бавим; договорот трябваше да бъде подписан преди три дни и сигурно е вече готов; може да бъде подписан още днес.

— Но траурът? — поколеба се Франц.

— Бъдете спокоен, господине — отвърна Вилфор, — в моя дом външните условия се спазват винаги. Госпожица дьо Вилфор може да се оттегли през задължителните три месеца в имението си Сен Меран; казвам имението си, защото то е нейно. Там, ако желаете, след осем дни може да се подпише безшумно и скромно гражданският брак. Госпожа дьо Сен Меран бе изказвала неведнъж желание внучката ѝ да се омъжи в това имение. След сключването на брака вие можете да се върнете в Париж, а съпругата ви ще прекара времето на задължителния траур с втората си майка.

— Както обичате, господине — каза Франц.

— Тогава — продължи господин дьо Вилфор — дайте си труд да почакате половин час, Валантин ще слезе в салона. Ще изпратя да повикат господин Дешан, ще прочетем и подпишем веднага договора, а господа дьо Вилфор ще заминат още тази вечер с Валантин в имението, дето и ние ще ги намерим след осем дни.

— Господине — заяви Франц, — имам да ви отправя само едно искане.

— Какво е то?

— Желая при подписването да присъствуват Албер дьо Морсер и Раул дьо Шато Рено; знаете, че те са мои свидетели.

— Половин час е достатъчен, за да им съобщим; желаете да ги доведете сам ли, или предпочитате да изпратя някого?

— Предпочитам да отида лично, господине.

— В такъв случай ще ви чакам след половин час, бароне, дотогава и Валантин ще бъде готова.

Франц се поклони на господин дьо Вилфор и излезе.

Щом входната врата се затвори след барона, Вилфор изпрати да предупредят Валантин, че след половин час ще трябва да слезе в салона, защото очакват нотариуса и свидетелите на господин д'Епине.

Тази неочаквана вест предизвика голямо вълнение в къщата. Госпожа дьо Вилфор просто не повярва, а Валантин остана като гръмната.

Огледа се, сякаш се чудеше от кого може да потърси помощ.

Поиска да слезе при дядо си, но господин дьо Вилфор я срещна на стълбите, улови я под ръка и я заведе в салона.

В хола се озоваха пред Бароа, комуто Валантин отправи отчаян поглед.

Миг след Валантин в салона влезе госпожа дьо Вилфор с малкия Едуар. Личеше, че и младата жена е взела участие в скръбта на семейството; беше бледа и изглеждаше ужасно изморена.

Тя седна, взе Едуар на коленете си и започна да притиска почти несъзнателно от време на време до гърдите си това дете, в което изглеждаше съсредоточен целият ѝ живот. След малко в двора изтрополиха две коли. Едната беше на нотариуса, другата на Франц и приятелите му.

След миг всички бяха в салона.

Валантин беше толкова бледа, че вените по слепоочията ѝ се очертаваха и се спускаха по бузите.

Франц не можеше да превъзмогне своето смущение. Шато Рено и Албер се гледаха изненадано: предстоящата церемония им се струваше не по-малко тъжна от току-що приключилото погребение.

Госпожа дьо Вилфор се бе заслонила зад една кадифена завеса и тъй като беше постоянно наведена към сина си, мъчно можеше да се прочете по лицето какво става в душата ѝ. Господин дьо Вилфор беше, както винаги, невъзмутим. След като нареди на масата книжата с

присъщата на юрист методичност, нотариусът седна в креслото, вдигна очилата на челото си и се обърна към Франц:

— Вие сте господин Франц дьо Кенел, барон д'Епине, нали? — запита той, при все че му беше много добре известно.

— Да, господине — отвърна Франц.

Нотариусът се поклони.

— Трябва да ви предупредя, господине, от името на господин дьо Вилфор, че проектираният ваш брак с госпожица Валантин дьо Вилфор е променил намеренията на господин Ноартие по отношение на внучката му и той я лишава напълно от наследството, което трябваше да ѝ остави. Ще побързам да добавя — продължи нотариусът, — че завещателят има право да я лиши само от част, а не от цялото наследство и поради това завещанието му ще бъде обявено чисто и просто за недействително.

— Да — каза Вилфор, — но аз предупреждавам господин д'Епине, че докато съм жив, не ще допусна да се оспори завещанието на баща ми, тъй като служебното ми положение не позволява никакъв публичен скандал.

— Господине — отвърна Франц, — неприятно ми е, че подобен въпрос се повдига пред госпожица Валантин. Никога не съм се осведомявал за размера на състоянието ѝ, което, колкото и да бъде намалено, ще бъде все пак по-голямо от моето. В сродяването ни с господин дьо Вилфор моето семейство печели почит, а лично аз — щастие.

Валантин кимна едва уловимо в знак на благодарност и две сълзи се плъзнаха безшумно по бузите ѝ.

— Впрочем, господине — каза Вилфор, като се обръщаше към бъдещия си зет, — като изключим тази загуба на част от очакванията ви, това завещание с нищо не би трябвало да ви засегне; то се обяснява с умствената немощ на господин Ноартие. На моя баща е неприятно не това, че госпожица дьо Вилфор се омъжва за вас, а изобщо, че Валантин се омъжва; брак с всеки би му вдъхнал същата скръб. Старостта е егоистична, господине, а госпожица дьо Вилфор беше за господин Ноартие верен другар, какъвто госпожа баронеса д'Епине не ще може да бъде. Поради нещастното състояние на баща ми ние му говорим нарядко по сериозни въпроси, защото при отслабналите си умствени способности той не би могъл да ги следи и аз съм напълно

убеден, че макар и да помни за женитбата на внучка си, господин Ноартие е забравил името на своя бъдещ зет.

Господин дьо Вилфор току-що бе изрекъл тия думи, на които Франц отвърна с поклон, когато вратата се отвори и на прага застана Бароа.

— Господа — каза той с необичайно твърд глас, съвсем необичаен за слуга, който се обръща към господарите си в такъв тържествен момент, — господа, господин Ноартие дьо Вилфор желае да говори незабавно с господин Франц дьо Кенел, барон д'Епине.

И Бароа, като нотариуса, за да не стане някаква грешка, спомена всички титли и имена на годеника.

Вилфор трепна, госпожа дьо Вилфор свали своя син от скута си, Валантин стана бледа и безмълвна като статуя.

Албер и Шато Рено се спогледаха отново, още по-изненадани.

Нотариусът погледна Вилфор.

— Невъзможно — каза кралският прокурор, — освен това господин д'Епине не може да напусне в този момент салона.

— Именно в този момент — продължи все така твърдо Бароа — моят господар, господин Ноартие, желае да поговори по много важни въпроси с господин Франц д'Епине.

— Проговори ли вече дядо Ноартие? — запита Едуар с обичайното си нахалство.

Но госпожа дьо Вилфор дори не се усмихна на тази шега, толкова загрижени изглеждаха всички, толкова тържествен изглеждаше моментът.

— Кажете на господин Ноартие — повтори Вилфор, — че това, което иска, не може да стане.

— Господин Ноартие ми поръча да предупредя господата, че в такъв случай ще заповяда да го донесат в салона.

Изненадата достигна своя връх.

По лицето на госпожа дьо Вилфор пробягна някакво подобие на усмивка. Валантин вдигна неволно очи към тавана — да благодари на бога.

— Валантин — каза господин дьо Вилфор, — идете да поразберете какво е това ново хрумване на дядо ви.

Валантин веднага тръгна, но господин дьо Вилфор се отметна.

— Почакайте — спря я той. — Ще ви придружа.

— Извинете, господине — обади се и Франц, — но щом господин Ноартие иска да види мене, тъкмо аз трябва да се отзова на желанието му; освен това ще се радвам да му изкажа почитанията си, тъй като досега не съм имал случай да помоля за тази чест.

— Боже мой — каза явно разтревожен Вилфор, — не се безпокойте.

— Извинете, господине — заяви Франц с тона на човек, взел непоколебимо решение. — Но аз не желая да пропусна този случай да докажа на господин Ноартие колко погрешно би било да изпитва към мене неприязън, която съм решен да преодоля — каквато и да бъде тя — с дълбоката си преданост.

И без да позволи на Вилфор да го забави, Франц стана и тръгна с Валантин, която вече слизаше по стълбата, радостна като давещ се, който се залавя за скала.

Господин дьо Вилфор тръгна подир тях.

Шато Рено и Морсер се спогледаха за трети път, още по-учудено от първите два пъти.

---

[1] Уверен в намеренията си мъж. (лат.) Б.пр. ↑

[2] Отивам на село (лат). Б.пр. ↑

LXXV. ПРОТОКОЛЪТ

В черен костюм, удобно настанен в креслото, Ноартие чакаше.

След като тримата, които се надяваше да види, влязоха, той погледна вратата и камериерът я затвори веднага.

— Помнете — прошепна Вилфор на дъщеря си, която не можеше да прикрие своята радост, — че ако господин Ноартие поиска да съобщи нещо, които могат да осуетят женитбата ви, аз ви забранявам да преведете какво казва.

Валантин се изчерви, но не отговори. Вилфор се приближи до Ноартие.

— Ето ви господин Франц д'Епине — каза той, — пратили сте да го повикат, господине, и той се отзова на вашето желание. Ние желаехме отдавна, разбира се, тази среща и аз ще бъда щастлив, ако тя ви убеди доколко неоснователно е вашето противопоставяне на женитбата между Валантин и него.

Ноартие отговори само с поглед, от който Вилфор усети, че го полазват тръпки.

И даде знак на Валантин да се приближи.

Само за миг по начина, с който бе свикнала да разговаря с дядо си, тя намери думата ключ.

След това погледът на парализирания се спря върху едно малко шкафче между двата прозореца.

Тя отвори чекмеджето и действително намери там един ключ.

Старецът потвърди, че се касае именно за този ключ, после насочи поглед към едно старо, отдавна изоставено писалище, дето смятаха, че има само непотребни книжа.

— Да отворя писалището ли? — попита Валантин.

— Да — отвърна старецът.

— Чекмеджетата ли?

— Да.

— Страничните ли?

— Не.

— Средното?

— Да.

Валантин го отвори и извади оттам свитък книжа.

— Това ли искате, дядо? — попита деvojката.

— Не.

Тя извади последователно всички останали книжа, докато в чекмеджето не остана абсолютно нищо.

— Чекмеджето вече се изпразни — каза Валантин.

Ноартиe бе втренчил поглед в речника.

— Да, разбирам, дядо.

Тя повтори последователно всички букви от азбуката; при буквата С Ноартиe я спря.

Валантин отвори речника и започна да търси, докато стигна до думата секрет.

— А-а! Секрет ли има? — запита тя.

— Да — направи знак Ноартиe.

— Кой го знае?

Ноартиe погледна вратата, отдето бе излязъл камериерът му.

— Бароа ли? — запита Валантин.

— Да — отвърна Ноартиe.

— Да го повикам ли?

— Да.

Валантин отиде до вратата и повика Бароа. През това време Вилфор се потеше от нетърпение, а Франц беше слисан от изненада.

Старият прислужник влезе.

— Бароа — каза Валантин, — дядо ми заповяда да взема ключа от шкафчето, да отворя писалището и чекмеджето; но изглежда, че то има някакъв секрет, известен само на вас. Отворете го.

Бароа погледна стареца.

— Послушайте я — заповяда здравето око на Ноартиe.

Бароа изпълни нареждането; откри се второ дъно, гдето се показва свитък книжа, вързани с черна панделка.

— Това ли искате, господине? — попита Бароа.

— Да — направи знак Ноартиe.

— Кому трябва да предам тия книжа? На господин дъо Вилфор ли?

— Не.

— На госпожица Валантин ли?

— Не.

— На господин Франц д'Епине?

— Да.

Учуденият Франц направи крачка напред.

— На мене ли, господине? — попита той.

— Да.

Франц пое книгата от ръцете на Бароа, хвърли погледна корицата и прочете:

„Да се предаде след смъртта ми на моя приятел генерал Дюран, който на свой ред ще завещае този пакет на сина си с изрична заповед да го пази като изключително важен документ.“

— А сега, господине — попита Франц, — какво искате да направя с този пакет?

— Сигурно да го запазите така, както е запечатан каза кралският прокурор.

— Не, не — побърза да отвърне Ноартие.

— Може би желаете господин Франц да го прочете? — попита Валантин.

— Да — отвърна старецът.

— Чувате ли, господин бароне, дядо ми иска да прочетете документа — каза Валантин.

— Да седнем тогава — предложи нетърпеливо Вилфор, — защото четенето ще трае доста време.

— Седнете каза окото на стареца.

Вилфор седна, Валантин се изправи до него и се облегна на креслото му, а Франц застана пред тях, с тайнствения документ в ръка.

— Четете — заповяда погледът на стареца.

Франц отвори плика, в стаята настъпи дълбока тишина. И той зачете сред общото мълчание:

„Извлечение от протоколите на заседанието в клуба на бонапартистите, улица Сен Жак, състояло се на 5 февруари 1815 година.“

Франц се спря.

— Пети февруари 1815! Та в този именно ден е бил убит баща ми!

Валантин и Вилфор мълчаха; окото на стареца ясно казваше: продължавайте!

— И баща ми е изчезнал именно на излизане от този клуб! — продължи Франц.

Погледът на Ноартие настояваше: четете! Франц зачете по-нататък:

„Подписаните Луи Жак Борегар, подполковник от артилерията, Етиен Дюшанпи, бригаден генерал, и Клод Лешарпал, директор на водното и горско стопанство, заявяват, че на 4 февруари 1815 година от остров Елба пристигна писмо, което препоръчваше на благосклонното доверие на бонапартисткия клуб генерал Флавиан дьо Кенел, служил на императора от 1804 до 1815 година и напълно предан на Наполеоновата династия въпреки баронската титла, която Луи XVIII бе прикрепил към имението му д'Епине.

В съответствие с това писмо генерал дьо Кенел бе поканен да присъствува на заседанието, което щеше да се състои на следния ден, 5 февруари. Поканата не указваше нито улицата, нито номера на къщата, дето щеше да се състои събранието; беше без подпис, само уведомяваше генерала, че ако желае да отиде, ще го потърсят в девет часа вечерта.

Заседанията ставаха вечер от девет часа до полунощ.

В девет часа председателят на клуба се яви у генерала; генералът беше готов; председателят му каза, че едно от условията за въвеждането му е да забрави завинаги

мястото, където ще бъде заведен, и да се остави да му завържат очите, като се закълне, че не ще се опита да повдигне превръзката.

Генерал дьо Кенел прие условието и даде честната си дума, че не ще се опита да види къде го водят.

Генералът бе поръчал да впрегнат колата му; но председателят заяви, че е невъзможно да я използват, защото няма смисъл да завържат очите на господаря, щом кочияшът ще гледа и ще забележи през кои улици ще минат.

— Как ще стане тогава? — запита генералът.

— Аз съм дошъл със своята кола — отвърна председателят.

— Толкова ли сте сигурен във вашия кочияш, та му доверявате тайна, която смятате за неблагоприятно да доверите на моя?

— Нашият кочияш е член на клуба — каза председателят, — ще ни кара един държавен съветник.

— Тогава — изсмя се генералът — се излагаме на друга опасност: да се преобърнем.

Предаваме тази шега като доказателство, че генералът не е бил ни най-малко принуден да присъствува на заседанието, а е отишъл доброволно.

Щом се качиха в колата, председателят припомни на генерала обещанието да позволи да му вържат очите. Генералът не се възпротиви на тази формалност, вързаха ги с приготвения за целта шарф.

По пътя председателят забеляза, че генералът се опитва да погледне под превръзката, и му припомни клетвата.

— Да, имате право! — каза генералът.

Колата спря пред една алея на улица Сен Жак. Генералът слезе под ръка с председателя, когото не познаваше и го смяташе за обикновен член на клуба; минаха по алеята, качиха се на първия етаж и влязоха в заседателната зала.

Заседанието беше започнало. Предупредени за това, кой ще им бъде представен тази вечер, членовете на клуба бяха в пълен състав. Щом стигна до средата на залата, генералът бе поканен да си свали превръзката. Той изпълни веднага тази покана и остана твърде изненадан, като видя толкова голям брой познати в една организация, на която до този миг не бе подозирал дори съществуването.

Запитаха го за чувствата му, но той се задоволи да отговори, че писмата от остров Елба навярно са ги съобщили...”

Тук Франц прекъсна четенето.

— Баща ми беше роялист — каза той, — излишно е било да го питат за чувствата му, те бяха известни.

— На това именно се дължеше и приятелството ми с вашия баща, драги господин Франц — каза Вилфор, — хората се сприятеляват лесно, когато имат еднакви убеждения.

— Четете — продължаваше да казва окото на стареца.

Франц продължи:

„Тогава председателят взе думата, за да подкани генерала да се изрази по-определено; но господин дьо Кенел отговори, че желае преди всичко да знае какво искат от него.

Прочетоха му писмото от остров Елба, което го препоръчваше на клуба като човек, на чието съдействие може да се разчита. В цял абзац се излагаше вероятното завръщане от остров Елба и се обещаваха повече подробности с писмо, изпратено по Фараон, кораба на корабостроителя Морел от Марсилия, чийто капитан бил всецяло предан на императора.

Докато траеше четенето, генералът, на когото разчитаха като на брат, прояви признаци за явно недоволство и несъгласие.

Когато четенето приключи, той продължи да мълчи навъсено.

— Е, господин генерал — запита председателят, — какво ще кажете за това писмо?

— Ще кажа — отговори той, — че така неотдавна дадохме клетва за вярност на крал Луи XVIII, та е много рано да я нарушим в полза на бившия император.

Този път отговорът беше съвсем ясен и не оставяше място за съмнение в чувствата му.

— Генерале — каза председателят, — за нас не съществува крал Луи XVIII, както не съществува и бивш император. Съществува само негово величество императорът крал, отстранен преди десет месеца с насилие и измяна от Франция, неговата държава.

— Извинете, господа — отвърна генералът, — възможно е за вас да не съществува крал Луи XVIII, но за мене той съществува; защото той ме произведе барон и фелдмаршал и аз няма да забравя никога, че на неговото щастливо завръщане във Франция дължа тия две титли.

— Господине — заяви тържествено председателят, като стана, — внимавайте какво говорите; вашите думи доказват ясно, че на остров Елба са се мамили по отношение на вас, а са измамили и нас. Съобщението, което ви направихме, се дължи на доверие към вас, следователно на чувство, което ви прави чест. Но сме сгрешили, една титла и един по-висок чин са ви привлекли към новото правителство, което ние желаем да съборим. Не настояваме да ни дадете съдействието си; не завербуваме никого против съвестта и волята му; но ще ви принудим да постъпите като честен човек, дори ако не сте наклонен да го сторите.

— Честен човек според вас е този, който знае заговора ви и не го разкрива! Според мене такъв човек е ваш съучастник. Виждате, че съм по-откровен от вас.“

— О! Татко — извика Франц, като прекъсна четенето, — разбирам сега защо си бил убит.

Валантин не се сдържа и го погледна: момъкът беше наистина прекрасен в изблика на своята синовна любов.

Вилфор се разхождаше зад него.

Ноартие следеше изражението на всекиго от тях с все същото достойнство и строгост.

Франц се върна към ръкописа и продължи:

„— Господине — каза председателят, — помолихме ви да дойдете на това събрание, не ви докарахме насила; предложено ви бе да ви завържем очите, вие приехте. Когато се съгласихте с тези две искания, вие много добре знаехте, че ние не сме се заели да укрепваме престола на Луи XVIII, защото в такъв случай нямаше да вземаме всички тия мерки и да се крием от полицията. Сам разбирате, че е много лесно човек да си сложи маска, за да открие чужда тайна, а след това да свали маската и да погуби тия, които му са се доверили. Затова вие ще ни кажете най-напред откровенно дали сте за случайно царувания крал, или за негово величество императора.

— Аз съм роялист — отвърна генералът, — дал съм клетва на Луи XVIII и те я сдържа.

Тези думи бяха последвани от общ шепот, а от погледите на голям брой членове личеше, че смятат да накарат господин д'Епине да се откаже от това неразумно изказване.

Председателят стана отново и поиска тишина.

— Господине — започна той, — вие сте предостатъчно сериозен и разумен човек, та разбирате последиците от положението ни едни към други, а вашата откровеност ни диктува условията, които трябва да ви предявим: ще трябва да ни дадете честната си дума, че не ще откриете нито дума от това, което чухте.

Генералът сложи ръка на сабята си и извика:

— Ако ще говорите за чест, зачитайте най-напред законите ѝ и не налагайте нищо насила.

— А пък аз, господине — продължи председателят със спокойствие, може би по-заплашително от гнева на генерала, — ви съветвам да не се залавяте за сабята си.

Генералът се огледа с очи, в които започваше да прозира безпокойство. Но все пак не отстъпи; наопаки, събра цялата си смелост и каза:

— Няма да се закълна.

— Тогава, господине, ще загинете — отвърна спокойно председателят.

Господин д'Епине страшно пребледня; огледа се повторно; мнозина членове на клуба шушукаха и търсеха оръжието си под плащовете.

— Бъдете спокоен, генерале — каза председателят, — вие се намирате между почтени хора, които ще се опитат с всички средства да ви убедят, преди да прибегнат до крайни мерки; но сам казахте, че сте между заговорници, чиято тайна сте узнали, ще трябва да ни я върнете.

Тези думи бяха последвани от многозначително мълчание; и тъй като генералът не отговори:

— Заклучете вратите — заповяда председателят на разсилните.

Думите му бяха последвани от същата гробна тишина.

Тогава генералът пристъпи напред и с невероятно усилие каза:

— Имам син, за когото трябва да помисля, щом се намирам сред убийци.

— Генерале — отвърна с достойнство водачът на събранието, — сам човек има винаги право да оскърбява петдесет души: това е предимство, давано на слабия. Само че той греши, като го използва. Послушайте ме, генерале, закълнете се и не ни обиждайте.

Отново победен от превъзходството на председателя, генералът се поколеба за миг; най-после се приближи към бюрото и запита:

— Каква е формулата?

— Ето я: «Кълна се в честта си да не разкрия никому това, което видях и чух на 5 февруари 1815 година между девет и десет часа вечерта, и заявявам, че заслужавам смърт, ако наруша клетвата си.»

Генералът изглеждаше обзет от нервни тръпки, които не му позволяваха в продължение на няколко секунди да заговори; най-после, преодолявайки явното си нежелание, той изрече исканата клетва, но така тихо, че едва можаха да го чуят; затова някои членове на клуба настояха да я повтори по-високо и по-ясно, което той направи.

— А сега желая да си отида — каза генералът, — свободен ли съм?

Председателят стана, избра трима души от събранието да го придружат и се качи в колата заедно с него, като му завързаха пак очите. В числото на тримата беше и кочияшът, който ги бе довел.

Останалите членове на клуба се разотидоха мълчаливо.

— Къде желаете да ви отведем? — запита председателят.

— Все едно къде, стига да се отърва от вашето присъствие — отвърна господин д'Епине.

— Внимавайте, господине — каза председателят, — вие не сте вече в събранието, а между частни лица; не ги обиждайте, ако не желаете да отговаряте за обидата.

Но вместо да разбере тия думи, господин д'Епине отговори:

— И в колата, както и в клуба, господине, вие сте еднакво храбър само на едно основание: защото четирима души са винаги по-силни от сам човек.

Председателят каза да спрат колата. Бяха точно пред Ке-де-з-Орм, при стълбичката към реката.

— Защо спирате тук? — запита господин д'Епине.

— Защото — каза председателят — вие обидихте един човек, господине, и тоя човек не ще направи нито крачка по-нататък, преди да ви поиска законно възмездие.

— И това е начин да убиете някого — заяви генералът, като вдигна рамене.

— Без много шум, господине — отвърна председателят, — ако не желаете да сметна, че принадлежите към тия, които сам посочихте преди малко, с други думи, към страхливците, които използват за щит слабостта си. И тъй като вие сте сам, с вас ще се разправи също сам човек; вие имате сабя; аз имам бастун; понеже нямате секундант, един от господата ще ви стане секундант. А сега, ако обичате, можете да свалите превръзката от очите си.

Генералът дръпна веднага носната кърпа, с която бяха вързали очите му.

— Поне ще разбере с кого имам работа — каза той.

Отвориха колата, четиримата слязоха...“

Франц спря отново. Изтри студената пот, която се стичаше по челото му: страшно беше да се гледа този преbledнял, разтреперан син да чете на глас неизвестните досега подробности за смъртта на баща си.

Валантин бе сключила ръце, като че се молеше. Ноартие гледаше Вилфор с почти величествено презрение и гордост.

Франц продължи:

„Беше както казахме, 5 февруари. От три дни беше все 5 до 6 градуса под нулата; стълбичката беше заледена; генералът беше едър, висок и председателят му предложи да слезе откъм парапета. Секундантите ги следваха.

Нощта беше тъмна, почвата от стълбичката до реката овлажняла от сняг и скреж, черната дълбока река влачеше ледени късове.

Един от секундантите отиде да потърси фенер от въглищарска лодка и при неговата светлина разгледаха оръжията.

Сабята на председателя беше, както бе казал, скрита в бастун, по-къса от тази на противника му и без

предпазител.

Генерал д'Епине предложи да хвърлят жребие за сабите, но председателят отговори, че той е предизвикал дуела и при това предизвикване бе заявил, че всеки ще си служи със своето оръжие.

Секундантите се опитаха да настоят; председателят ги накара да млъкнат.

Оставиха фенера на земята; двамата противници застанаха от двете му страни. Дуелът започна.

Сабите бляскаха като светкавици на светлината. Двамата мъже едва се забелязваха, толкова дълбока беше тъмнината наоколо.

Господин генералът минаваше за един от най-добрите бойци с хладно оръжие. Но бе нападат така бързо, че се отдръпна и падна при това отдръпване.

Секундантите помислиха, че е убит; обаче противникът му знаеше, че не го е докоснал, и му подаде ръка, за да му помогне да се изправи. Вместо да го успокои, това обстоятелство разгневи генерала и той връхлетя на свой ред срещу противника си.

Но противникът му не се отдръпваше нито на стъпка, а го посрещаше със сабята си. Три пъти генералът отстъпи и три пъти нападна отново.

Третия път пак се строполи.

Помислиха, че се е подхлъзнал, както първия път; но като видяха, че не става, секундантите се приближиха и се опитаха да го вдигнат, обаче този, който го бе прихванал под мишниците, усети нещо топло и мокро. Кръв.

Генералът, почти в безсъзнание, дойде на себе си.

— О! — каза той. — Изпратили са ми някой армейски побойник.

Председателят, без да отговори, се приближи към секунданта с фенера, запретна ръкав и показа ръката си, намушена на две места със сабя; после разкопча палтото и жилетката, за да покаже третата рана на хълбока си.

А не бе охнал дори.

Генерал д'Епине започна да агонизира и издъхна след пет минути..."

Франц прочете последните думи така сподадено, че другите едва ги чува; след като ги прочете, замълча и прокара ръка над очите си, сякаш искаше да се отърве от замъгляването им.

Но след минутно мълчание продължи:

„Председателят прибра сабята в бастуна си и всички се изкачиха по стълбичката. Кървава диря отбеляза стъпките му по снега. Не бе стигнал още до горния край на стълбата, когато чу, че нещо плисна глухо във водата: беше тялото на генерала, което секундантите хвърлиха в реката, след като се увериха, че е мъртъв.

Генералът загина следователно при редовен дуел, а не убит от засада, както би могло да се допусне.

В уверение на което подписваме настоящото, за установяване на фактическата истина, та да не би един ден някой от участниците в тази страшна случка да бъде обвинен в предумишлено убийство или в нарушение правилата на честта.

Подписали:

Борегар, Дюшан, Лешарпал“

Когато Франц завърши това четене, така ужасно за един син, когато пребледнялата от вълнение Валантин изтри сълзите си, а Вилфор, разтреперан и сгушен в ъгъла, се опита да предотврати бурята, като гледаше умолително неумолимия старец:

— Господине — обърна се д'Епине към Ноартие, — щом знаете всички подробности на тази ужасна случка, щом сте наредили тя да бъде удостоверена от подписите на почтени хора и щом най-сетне проявявате, както изглежда, интерес към мене, при все че този интерес ми е причинил досега само мъка, не ми отказвайте едно последно удовлетворение кажете ми името на председателя, за да узная най-после кой е убил нещастния ми баща.

Вилфор потърси като замаян дръжката на вратата. Валантин, отгатнала преди другите отговора на стареца, защото често бе съзирала между китката и лакътя му белези от удар със сабя, направи стъпка назад.

— За бога, госпожице — каза Франц, като се обърна към годеницата си, — присъединете се към мене, за да узная името на човека, който е причина да остана сирак на двегодишна възраст.

Валантин остана неподвижна и безмълвна.

— Слушайте, господине — обади се Вилфор, — послушайте ме и не продължавайте този ужасен разговор; освен това имената са премълчани умишлено. Баща ми не познава този председател, а ако го познаваше, не би могъл да каже името му: в речника няма лични имена.

— О, беда! — извика Франц. — Единствената надежда, която ме крепеше през време на четенето и ми даваше сили да го завърша, беше, че ще узная най-после името на човека, убил баща ми! Господине, господине! — извика той, като се обърна към Ноартие. — За бога, помъчете се, доколкото ви е възможно... постарайте се, моля ви се, да ми посочите по някакъв начин, да ми подскажете...

— Да — направи знак Ноартие.

— Госпожице! — продължи Франц. — Дядо ви направи знак, че ще може да ми посочи... тоя човек... Помогнете ми... вие го разбирате... Дайте ми вашето съдействие.

Ноартие погледна речника.

Франц го взе, треперещ от вълнение; старецът го спря още на буквата А.

— А! — повтори момъкът.

Пръстът му започна да се плъзга по страниците; но при всяка дума Ноартие отговаряше с отрицание. Валантин бе скрила глава в ръцете си. Най-после Франц стигна до думата аз.

— Да — кимна старецът.

— Вие! — извика Франц и косите му настръхнаха. — Вие, господин Ноартие? Вие сте убили баща ми?

— Да — потвърди Ноартие, втренчил в младежа своя тържествуващ поглед.

Франц се строполи без сили в едно кресло.

Вилфор отвори вратата и избяга, защото усещаше, че би могъл да задуши искрицата живот, останала все още в сърцето на ужасния старец.

LXXVI. УСПЕХИТЕ НА КАВАЛКАНТИ СИН

През това време господин Кавалканти баща бе заминал да поеме службата си, но не във войската на негово величество австрийския император, а на рулетката в баните Лука, на която беше един от най-усърдните посетители.

Той бе взел, разбира се, и последния петак от сумата, отпусната му за това пътуване, като награда за великолепно изиграната роля на баща.

При заминаването му господин Андреа бе наследил всички документи, установяващи, че той наистина има честта да е син на маркиз Бартоломео Кавалканти и маркиза Леонора Корсинари.

И следователно бе почти пуснал котва в това парижко общество, готово винаги да посреща така лековерно чужденците и да се отнася с тях не според това, какви са, а според това, какви желаят да бъдат.

Какво всъщност се изисква от един младеж в Париж? Да говори донякъде като парижанин, да е добре облечен, да е добър комарджия и да плаща в злато.

От само себе си се разбира, че към един чужденец тук са по-малко придирчиви, отколкото към истински парижанин.

Така че Андреа бе успял да си създаде за петнадесетина дни едно доста добро положение, наричаха го „господин графе“, разправяха, че имал петдесет хиляди франка доход, приказваха за несметните съкровища на баща му, заровени, както се говореше, в кариерите на Саравеца.

Един учен, пред когото споменаха последното обстоятелство като някакъв достоверен факт, заяви, че е виждал лично въпросните кариери, а това даде още по-голяма тежест на хвърчащите дотогава предположения, които се превърнаха изведнъж в действителност.

Дотук се бе стигнало в ония кръгове на парижкото общество, дето въведохме читателите си, когато Монте Кристо отиде една вечер да посети господин Данглар. Господин Данглар беше излязъл, но

графът бе поканен при баронесата, която била у дома си. И той прие поканата.

След вечерята в Отьой и последвалите събития госпожа Данглар не можеше да чуе името на Монте Кристо, без да потрепери. Мъчителното чувство се засилваше, когато присъствието на графа не следваше споменаването на името му; когато, напротив, той се появяваше, откровеното му лице, блестящите очи, любезността, бихме казали дори ухажването му към госпожа Данглар, прогонваха скоро всяка следа от уплаха; на баронесата се струваше невъзможно един така очарователен наглед човек да таи злонамереност към нея, въпреки и най-покварените сърца не могат да си представят злост, лишена от интерес; безполезна и безпричинна злоба им се струва нещо противоестествено.

Когато Монте Кристо влезе в будоара, дето вече въведохме веднъж читателя и дето баронесата разглеждаше доста неспокойно рисунките, които Йожени й подаваше, след като ги бе прегледала с господин Кавалканти-син, появата му оказа обичайното си въздействие и баронесата го посрещна с усмивка, макар че се бе смутила за миг, когато чу името му. Той от своя страна обгърна с един поглед цялата обстановка.

Йожени седеше край баронесата, полуизтегна се в едно голямо кресло, а Кавалканти стоеше прав.

В черен костюм, като Гьотев герой, с лачени обувки и бели ажурени чорапи от коприна, Кавалканти прокарваше светлата си, доста добре гледана ръка в своите руси коси, сред които блестеше елмазен пръстен; въпреки съветите на Монте Кристо суетният младеж не бе устоял на изкушението да го сложи на малкия си пръст.

Този жест се придружаваше от убийствени погледи към госпожица Данглар, придружени от въздишки, предназначени пак за нея.

Госпожица Данглар си беше все същата — красива, студена и насмешлива. Нито един поглед, нито една въздишка на Андреа не й убягваха; човек би казал, че те се плъзгат по бронята на Минерва, каквато според някои философи закривала понякога и гръдта на Сафо.

Йожени поздрави студено графа и се възползува от първите залисии в разговора, за да се оттегли в своята занималня, отгдето скоро долетяха шумни, весели гласове и звуци на пиано, доказващи на Монте

Кристо, че госпожица Данглар предпочита присъствието на своята учителка по пеене, госпожица Луиз д'Армии, пред неговото и това на господин Кавалканти.

Тогава именно, докато разговаряше с госпожа Данглар, привидно увлечен от приятния разговор, графът забеляза загрижеността на господин Андреа Кавалканти, който проявяваше възхищението си, като отиваше да послуша до вратата, но не смееше да влезе оттатък.

Не след много се върна и bankerът. Той погледна най-напред Монте Кристо, но веднага след това се обърна към Андреа.

Съпругата си поздрави така, както мнозина съпрузи поздравяват жените си — една неразбираема за ергените тайна, докато не бъде издадено подробно ръководство върху съпружеските отношения.

— Нима госпожиците не ви поканиха да посвирите с тях? — обърна се Данглар към Андреа.

— Уви, не, господине — отвърна Андреа с още по-забележима въздишка.

Данглар отиде веднага към вратата между двете стаи и я отвори.

Двете девойки седяха на една и съща скамейка, пред едно и също пиано. Акомпанираха си с по една ръка — едно лично тяхно хрумване, което се бяха приучили да изпълняват със забележителна вещина.

Госпожица д'Армии образуваше заедно с Йожени в рамките на отворената врата една от така честите в Германия живи картини. Тя беше доста хубава, или по-точно изключително мила, дребничка и тънка като русалка, с гъсти руси букли, които се спускаха по дългата шия като у мадона от Перуджо^[1], с премрежен от умора поглед. Казваха, че била гръдоболна и като Антония в Цигулката от Кремона щяла да умре някой ден с песен на уста.

Монте Кристо хвърли бърз и любопитен поглед в това девическо убежище, за пръв път виждаше госпожица д'Армии, при все че бе чувал често името ѝ в този дом.

— Е-е! — обърна се bankerът към дъщеря си. — Няма ли да допуснете и нас?

Той въведе момъка в малкия салон и било случайно, било с преднамерено умение, така блъсна вратата след него, та баронесата и Монте Кристо да не могат да видят нищо от мястото, дето бяха седнали. Но тъй като и bankerът бе излязъл заедно с Андреа, госпожа Данглар дори не обърна внимание на това обстоятелство.

След малко графът чу гласа на Андреа и пианото, което акомпанираше някаква корсиканска песен.

Докато графът слушаше усмихнат тази песен, която го накара да забрави Андреа и да си спомни за Бенедето, госпожа Данглар хвалеше на Монте Кристо душевната сила на съпруга си, който от един милански фалит загубил тази сутрин триста-четиристотин хиляди франка.

Похвалата беше наистина заслужена; защото ако графът не бе научил тази вест от баронесата или може би така, както узнаваше всичко, не би отгатнал нищо от лицето на барона.

„Добре — помисли Монте Кристо — стигна вече дотам, да крие загубите си; допреди един месец се хвалеше с това.“

После каза гласно:

— О, госпожо, господин Данглар познава така добре борсата, че винаги ще може да спечели там това, което е загубил другаде.

— Виждам, че и вие споделяте общото заблуждение — отвърна госпожа Данглар.

— Какво е то? — запита Монте Кристо.

— Че господин Данглар играе на борсата, когато всъщност той никога не играе.

— О, да, вярно, госпожо, спомням си, че господин Дебре ми бе казал... Сетих се: какво става с господин Дебре? Три-четири дни вече не съм го виждал.

— Аз също — каза госпожа Данглар с чудно самообладание. — Но вие започнахте нещо и не се доизказахте.

— Какво?

— Че господин Дебре ви казал...

— О, да! Господин Дебре ми каза, че вие принасяте жертва на бога на хазарта.

— Признавам, че имах до някое време такава слабост — отвърна госпожа Данглар, — но сега вече я нямам.

— И грешите, госпожо. Боже мой, превратностите на съдбата са неизвестни, така че ако бях жена, при това по някаква случайност съпруга на банкир, колкото и да вярвам в щастието на съпруга си, защото при спекулациите, както знаете, всичко е щастие и нещастие; е добре, колкото и да вярвам в щастието на съпруга си, все пак бих си

осигурила най-напред едно отделно състояние, дори ако бих го вложила в непознати за съпруга ми ръце.

Госпожа Данглар се изчерви помимо волята си.

— Ето например — продължи Монте Кристо, сякаш не бе забелязал нищо — разказаха ми вчера за чудесни сделки с неаполски ценни книжа.

— Нямам от тях — побърза да каже баронесата — и никога не съм имала, но всъщност стига сме разговаряли за борсата, господин графе, заприличахме на борсови посредници; да поговорим по-скоро за нещастните Вилфор, така измъчени напоследък от злата съдба.

— Че какво им се е случило? — запита съвсем чистосърдечно Монте Кристо.

— Нали знаете: след като изгубиха господин дьо Сен Меран тричетири дни подир тръгването му за Париж, загубиха и маркизата, тричетири дни след пристигането ѝ.

— Да, наистина — каза Монте Кристо — чух. Но, както Клавдий казва на Хамлет, такъв е природният закон: бащите умират преди синовете си, които ги оплакват и ще бъдат на свой ред оплаквани от своите синове.

— Това не е всичко.

— Как не е всичко?

— Нали знаете, че щяха да омъжат дъщеря си...

— За господин Франц д'Епине. Да не би женитбата да се е осуетила?

— Изглежда че вчера заран Франц върнал годежа.

— Така ли?... И знаят ли се причините за този разрыв?

— Не.

— Боже мой, какви са тия новини, госпожо!... А как господин дьо Вилфор посреща тези нещастия?

— Както винаги — като философ.

В този миг Данглар се върна сам.

— Е — каза баронесата, — оставяте господин Кавалканти с дъщеря си?

— А за какво смятате госпожица д'Армии? — отвърна bankerът. После се обърна към Монте Кристо:

— Този княз Кавалканти е очарователен младеж, нали, господин графе?... Само дали наистина е княз?

— Не поемам отговорност по това — заяви Монте Кристо. — Представиха ми баща му за маркиз, в такъв случай момъкът трябва да бъде граф, но мисля, че сам той не държи много на титлата си.

— Защо? — запита банкерът. — Ако е княз, греша да не го изтъква. Всеки трябва да изтъква правата си. Аз не обичам човек да се отрича от своя произход.

— Но вижте как се излагате — каза баронесата, — ако дойде случайно господин дьо Морсер, ще намери господин Кавалканти в стая, гдето той, годеникът на Йожени, никога не е влизал.

— Правилно употребихте думата „случайно“ — отвърна банкерът, — защото той идва толкова нарядко, та човек би рекъл, че наистина само случаят го довежда.

— Както и да е, ако дойде и намери този младеж с дъщеря ви, сигурно ще бъде твърде недоволен.

— Той ли? Боже мой, лъжете се, господин Албер не ни прави честта да ревнува годеницата си, защото не я обича дотолкова. Впрочем все ми е едно дали ще бъде доволен или недоволен!

— Обаче при сегашното ни положение...

— Да, при сегашното ни положение: искате ли да знаете какво е то? На бала, даден от майка му, той танцува само веднъж с дъщеря ми, а господин Кавалканти танцува три пъти и Албер дори не забеляза това.

— Господин виконт Албер дьо Морсер! — съобщи камериерът.

Баронесата веднага стана. Щеше да влезе в занималнята да предупреди дъщеря си, но Данглар я спря.

— Оставете — каза, той.

Тя го погледна учудено.

Монте Кристо се престори, че не забелязва тази сцена. Албер влезе, много хубав и много весел. Поклони се непринудено на баронесата, свойски на Данглар, с обич на Монте Кристо, после се обърна към баронесата:

— Ще ми позволите ли, госпожо, да ви запитам как е госпожица Данглар?

— Много добре, господине — отговори живо Данглар, — в момента свири в малкия салон с господин Кавалканти.

Албер запази своето спокойно и равнодушно изражение; може би изпитваше скрито недоволство, но усещаше, че Монте Кристо го гледа.

— Господин Кавалканти е отличен тенор — каза той, — а госпожица Йожени е великолепно сопрано, независимо от това, че свири на пиано като Талберг. Концертът трябва да е вълшебен.

— Те наистина чудесно се съгласуват — каза Данглар.

Албер се престори, че не разбра това двусмислие, толкова грубо, щото госпожа Данглар се изчерви.

— И аз съм малко нещо музикант — продължи момъкът, — така поне казват учителите ми; но странно, досега не съм могъл да съгласувам гласа си с никакъв друг глас, а най-малко с някое сопрано.

Данглар се поусмихна, сякаш искаше да каже: „Хайде, разсърди се!“

— Така че — продължи той, като се надяваше навярно да достигне целта си — вчера князът и дъщеря ми спечелиха всеобщо възхищение. Нямахте ли ви вчера, господин дьо Морсер?

— Кой княз? — попита Албер.

— Княз Кавалканти — повтори Данглар, който упорствуваше да назовава момъка с титлата му.

— О, извинете — отвърна Албер, — не знаех, че е княз. Княз Кавалканти е пял вчера с госпожица Йожени, така ли? Трябва да е било наистина възхитително и много съжалявам, че не ги чух. Но не можах да се отзова на поканата, защото бях принуден да придружа госпожа дьо Морсер у баронесата — майката на Шато Рено, дето пяха германците...

Помълча малко, а след това, сякаш нищо не е било:

— Ще ми позволите ли — запита той — да изкажа почитанията си на госпожица Данглар?

— О, почакайте, почакайте, моля ви се — каза баронът, като препречи пътя на младежа, — чувате ли прелестната каватината, та, та, ти, та, ти, та, та; възхитително, ей сега ще свърши... Само една секунда. Отлично! Браво, браво, браво!

И банкерът започна неистово да ръкопляска.

— Беше наистина прекрасно — заяви Албер. — Надали някой разбира музиката на своята страна така, както я разбира княз Кавалканти. Княз казахте, нали? Впрочем, ако не е княз, ще стане: в Италия се става лесно княз. Но да се върнем към нашите прекрасни певци, вие трябва да ни доставите едно удоволствие, господин Данглар: без да съобщавате, че има външно лице, би трябвало да

помолите госпожица Данглар и господин Кавалканти да започнат друга песен. Такава наслада е да слушаш музика отдалеко, в полусянка, без да те виждат, без да виждаш и следователно да стесняваш изпълнителя, който може да се отдаде напълно на своя гений или на порива на своето сърце.

Този път Данглар явно се обърка от безстрастието на младежа.

И отведе настрана Монте Кристо.

— Е! — каза той. — Какво ще кажете за нашия влюбен?

— Вижда ми се наистина студен, дявол да го вземе! Но какво искате? Нали сте дали дума?

— Дал съм дума, разбира се, но да дам дъщеря си на човек, който я обича, а не на човек, който не я обича. Погледнете го, студен като мрамор, надменен като баща си; ако беше поне богат, ако имаше състоянието на Кавалканти, можех и да преглътна другото. Не съм разговарял наистина с дъщеря си; но ако е девойка с вкус...

— О! — възрази Монте Кристо. — Не знам дали не ме заслепява приятелството, но уверявам ви, че господин дьо Морсер е очарователен момък, който ще направи дъщеря ви щастлива и рано или късно ще преуспее; защото положението на баща му е все пак превъзходно.

— Хм! — промълви Данглар.

— Защо е това съмнение?

— Заради миналото... тъмното, неизвестно минало.

— Миналото на бащата няма нищо общо със сина.

— Напротив, напротив!

— Слушайте, не се самонавивайте! Само преди месец този брак ви се струваше отличен... Разбирате, че съм отчаян, защото у мене именно видяхте младия Кавалканти, когото, повтарям ви, не познавам.

— Аз пък го познавам отвърна Данглар — и това стига.

— Познавате ли го? Да не сте събрали сведения за него? — запита Монте Кристо.

— Необходимо ли е? Нима човек не разбира още от пръв поглед с кого има работа? Преди всичко той е богат.

— Не твърдя.

— Но все пак вие отговаряте за него?

— Само до петдесет хиляди франка, което е нищо.

— Той е отлично възпитан.

— Хм! — каза на свой ред Монте Кристо.

— Музикален е.

— Като всеки италианец.

— Слушайте, графе, вие сте несправедлив към този младеж.

— Да, признавам, тежко ми е да виждам, че макар и да знае задълженията ви към семейство Морсер, той се изпречва по този начин помежду ви и използва добрия случай.

Данглар се разсмя.

— Ох, какъв пуритан сте! — каза той. — Та такива работи стават всеки ден в живота.

— И все пак вие не можете да скъсате така, драги господин Данглар: семейство Морсер разчита на този брак.

— Разчита ли?

— Положително.

— Да се обяснят тогава. Бихте могли да продумате две думи на бащата, драги графе, щом сте толкова близък с тях.

— Аз ли? Къде, дявол да го вземе, сте видели такова нещо?

— Ами на бала им, струва ми се. Гордата Мерседес, високомерната каталанка, която едва благоволява да продума на най-отдавнашните си познати, ви улови под ръка, излезе с вас в градината, поведе ви по тихите пътечки и се върна чак след половин час.

— О, бароне, бароне! — обади се Албер. — Пречите ни да слушаеме: може ли такъв любител на музиката като вас да постъпва така варварски?

— Добре, добре, господин подигравачо — каза Данглар.

После се обърна към Монте Кристо.

— Приемате ли да поговорите с бащата?

— Готов съм, щом желаете.

— Но този път ясно и категорично, преди всичко да направи предложение за дъщеря ми, да определи дата, да обяви паричните условия, с една дума, да се разберем или да се скараме; но, разбирате, никакви отлагания.

— Добре, постъпката ще бъде направена.

— Не ще кажа, че я очаквам с удоволствие, но все пак я очаквам, нали знаете, банкерът трябва да бъде роб на думата си.

И Данглар въздъхна така, както Кавалканти син бе въздишал половин час по-рано.

— Браво! Браво! Браво! — извика Морсер, като подражаваше насмешливо на банкера и ръкопляскаше на изпълнената песен.

Данглар го загледа накриво, но в това време дойдоха и му прошепнаха нещо.

— Ей сега ще се върна — обърна се банкерът към Монте Кристо, — почакайте ме, може би ще има да ви кажа нещо.

И излезе.

Баронесата се възползува от отсъствието на съпруга си, за да отвори вратата на занималнята, а пък Андреа веднага скочи като пружина от пейката, дето седеше до госпожица Йожени.

Албер се поклони усмихнато на госпожица Данглар, която без никакво смущение го поздрави с обичайната си студенина.

Кавалканти изглеждаше явно смутен, поклони се на Морсер, който му отвърна с явно пренебрежение.

След това Албер започна да се разлива в похвали за гласа на госпожица Данглар и да съжалява, че не е могъл да присъствува на снощната вечеринка, за която чул такива прекрасни неща.

Изоставеният Кавалканти дръпна настрана Монте Кристо.

— Слушайте — каза госпожа Данглар, — стига толкова музика и похвали, елате да пиете чай.

— Ела, Луиз — обърна се госпожица Данглар към приятелката си.

Минаха в съседния салон, дето действително беше сервиран чай.

Тъкмо когато оставяха според английския обичай лъжичките в чашите, вратата се отвори и Данглар влезе, видимо развълнуван.

Монте Кристо забеляза пръв това вълнение и запита с поглед банкера.

— Току-що получих пощата от Гърция! — каза Данглар.

— О, затова ли ви повикаха? — промълви графът.

— Да.

— Как е крал Отон? — запита шеговито Албер.

Данглар го погледна накриво, без да отговори, а Монте Кристо отвърна глава, за да прикрие състраданието, което се появи за миг по, лицето му и веднага изчезна.

— Ще си отидем заедно, нали? — осведоми се Албер.

— Ако желаете — отвърна графът.

Албер не бе разбрал погледа на банкера, затова се обърна към Монте Кристо, който го бе разбрал напълно:

— Видяхте ли как ме изгледа?

— Да — отвърна графът, — нима намирате нещо особено в този поглед?

— Разбира се. Но какво искаше да каже с тия свои вести от Гърция?

— Отгдето мога да зная?

— Предполагам, че имате свои агенти там.

Монте Кристо се усмихна така, както човек се усмихва, когато не желае да отговори.

— Вижте — продължи Албер, — ето го че идва насам; аз ще отида да изкажа на госпожица Данглар възхищението си от брошката ѝ; през това време бащата ще има възможност да поговори с вас.

— Ако ще изказвате възхищение, да бъде поне за гласа ѝ — каза Монте Кристо.

— Не, това може да стори всеки.

— Драги виконте — заяви Монте Кристо, — вие сте самомнителен нахалник.

Албер тръгна усмихнато към Йожени.

В това време Данглар се наведе към ухото на графа.

— Вие ми дадохте отличен съвет — каза той, — има страшна история около двете имена: Фернан и Янина.

— Нима! — смая се Монте Кристо.

— Да, ще ви я разправа, но отведете момъка; сега ми е вече съвсем неловко да бъда с него.

— Тъкмо това и ще направя, той идва с мене; трябва ли все пак да ви изпратя бащата?

— Повече от всякога.

— Добре.

Графът направи знак на Албер.

Двамата се поклониха на дамите и излязоха: Албер съвършено равнодушен към пренебрежението на госпожица Данглар, Монте Кристо отново повторил пред госпожа Данглар съветите си за грижата, с която една съпруга на банкер трябва да осигурява бъдещето си.

Господин Кавалканти остана господар на полесражението.

[1] Пиетро Ванучи, наричан *Перуджо* — италиански художник учител на Рафаел (1446–1523). Б.пр. ↑

LXXVII ХАИДЕ

Щом конете на графа завиха зад ъгъла, Албер се обърна към Монте Кристо с явно пресилен смях.

— Е добре — каза той, — ще ви запитам, както крал Шарл IX запитал Катерина Медичи след Вартоломеевата нощ: как намерите, че изиграх роличката си?

— В какъв смисъл? — запита Монте Кристо.

— В смисъл да настаня съперника си у господин Данглар.

— Кой съперник?

— Ех, сега пък кой съперник! Ами че покровителствуваният от вас господин Андреа Кавалканти!

— О, без подигравки, виконте, аз ни най-малко не покровителствувам господин Андреа, поне пред господин Данглар.

— В което бих ви упрекнал, ако този млад господин се нуждаеше от покровителство. Но за мое щастие той може да мине и без него.

— Какво? Вие мислите, че ухажда госпожицата?

— Уверен съм в това: мята погледи като поклонник и пее като влюбен; мечтае за ръката на надменната Йожени. Излезе малко поетично, но честно слово, не по моя вина! Все пак ще повторя: мечтае за ръката на надменната Йожени!

— Какво важи, ако другата страна мисли само за вас?

— Не говорете така, драги графе: и двете страни се държат зле с мене.

— Как: и двете страни?

— Точно така: госпожица Йожени едва ми отговори, а нейната довереница, госпожица д'Армии, изобщо не ми отговори.

— Да, но бащата ви боготвори — каза Монте Кристо.

— Бащата ли? Напротив, той ми заби хиляди ножове в сърцето; ножове без острие наистина, театрални ножове, но той ги смяташе за истински.

— Ревността означава обич.

— Да, само че аз не ревнувам.

— Той обаче ревнува.
 — Кого? Дебре ли?
 — Не, вас.
 — Мене ли? Обзалагам се, че преди да минат и осем дни, ще ми затвори вратата под носа.
 — Мамите се, драги виконте.
 — Доказателство?
 — Желаете ли?
 — Да.
 — Натоварен съм да помоля господин граф дьо Морсер да направи официално предложение пред барона.
 — От кого сте натоварен?
 — От самия барон.
 — О! — каза Албер с цялата гальовност, на която беше способен.
 — Но вие няма да направите такова нещо, нали, скъпи графе?
 — Мамите се, Албер. Ще го направя, защото обещах.
 — Даа — въздъхна Албер, — изглежда, че държите непременно да ме ожените.
 — Държа да бъда добре с всички: но... споменахме преди малко Дебре: не го виждам вече у баронесата.
 — Скарали са се.
 — С госпожата?
 — Не, с господина.
 — Досетил ли се е той за нещо?
 — Ех, че го измислихте!
 — Мислите, че е подозирал ли? — запита с очарователно простодушие Монте Кристо.
 — Слушайте, драги графе, от луната ли сте паднали?
 — От Конго, ако обичате.
 — Не е кой знае колко далеко.
 — Отгде да знам какви са вашите парижки съпрузи?
 — О, драги графе, съпрузите са навсякъде едни и същи; щом опознаете едного от тях в някоя страна, все едно, че познавате цялата порода.
 — Но по какъв повод са могли да се скарат Данглар и Дебре? Изглеждаше, че така добре се разбират — отвърна Монте Кристо със същото простодушие.

— Тук вече навлизаме в тайните на Изида^[1], а в тях не съм посветен. Когато господин Кавалканти син стане член на семейството, ще попитате него.

Колата спря.

— Пристигнахме — каза Монте Кристо. — Часът е едва десет и половина; хайде, качете се.

— С голямо удоволствие.

— Ще ви изпратя с моята кола.

— Не, благодаря, моето купе сигурно се е движило подир нас.

— Ето го наистина — потвърди Монте Кристо, като скочи от колата.

И двамата влязоха и тръгнаха към осветения салон.

— Ще ни направите чай, Батистен — заповяда Монте Кристо.

Батистен излезе, без да продума. След две секунди се появи с нареден поднос, който изскочи сякаш от земята, като в приказките.

— Всъщност — започна Морсер — това, от което се възхищавам, драги графе, не е богатството ви — възможно е да има и по-богати хора от вас; не е духовитостта ви — Бомарше не е бил по-духовит от вас, но поне толкова е бил; завиждам ви за това, че умеете да накарате хората да ви обслужват безпрекословно, на минутата, на секундата дори, сякаш още по позвъняването ви разбират какво желаете да ви се донесе и сякаш то е винаги под ръка.

— Това, което казвате, е донякъде вярно. Знаят привичките ми. Ей сега ще видите! Не желаете ли нещо друго, с чая?

— Искам да пуша, то се знае.

Монте Кристо се приближи до звънеца и удари веднъж. Само след секунда една странична врата се отвори и Али внесе два чибук с първокачествен тютюн латакия^[2].

— Наистина чудесно — каза Морсер.

— Напротив, съвсем просто: Али знае, че обикновено пуша, когато пия кафе или чай; знае, че поисках чай, знае, че влязох с вас, чува, че го викам, досеща се за какво и тъй като идва от страна, където гостоприемството се проявява най-напред с поднасяне на лула, вместо един внася два чибук.

— Обяснението не е лошо, разбира се, но все пак си остава вярно, че само вие... О, какво чувам?

И Морсер се наведе към една врата, отгдето действително долитаха звуци, напомнящи китарен звън.

— Вие, драги виконте, сте наистина обречен на музиката тази вечер; отървахте се от пианото на госпожица Данглар, за да попаднете при гуслата на Хаиде.

— Хаиде! Какво прелестно име! Нима съществува някаква Хаиде извън поемите на лорд Байрон?

— Разбира се; Хаиде е име, което се среща много нарядко във Франция, но е съвсем обикновено в Албания и Епир; все едно да кажете целомъдрие, свян, невинност; то е кръщелно име, както казват вашите парижани.

— Колко е красиво! — възкликна Албер. — Как бих искал да чуя нашите францужойки да се наричат госпожица Добрина, госпожица Тишина, госпожица Християнско милосърдие! Ако например госпожица Данглар, вместо да се нарича Клер Мари Йожени, както ѝ е името, се наричаше Целомъдрие Сван Невинност Данглар, ех, дявол да го вземе, каква сензация, когато обявят пред църквата съобщението за годежа!

— Полудяхте ли! — каза графът. — Не се шегувайте така високо, защото Хаиде може да ви чуе!

— И ще се разсърди ли?

— Не — отвърна високомерно графът.

— Толкова ли е добра? — запита Албер.

— Не се касае за доброта, а за дълг: робинята не се сърди никога на господаря си.

— Така ли! Сега пък вие не се шегувайте! Нима още съществува робство?

— Сигурно, щом Хаиде ми е робиня.

— Вие наистина никога не постъпвате като другите, не сте като другите. Робиня на господин граф дьо Монте Кристо! Това е едно обществено положение във Франция! Според вашия начин на заплащане тази длъжност сигурно носи сто хиляди екюта на година.

— Сто хиляди екюта ли? Горката девойка е имала много повече; при раждането ѝ са я положили върху съкровища, пред които тия от Хиляда и една нощ бледнеят.

— Тогава трябва да е някоя княгиня!

— Отгатнахте, и то първа в своята страна.

— Предполагах. Но как е било възможно да стане робиня?

— А как Дионисий тиранът е станал учител? Поради превратностите на войната, драги виконте, поради каприза на съдбата.

— Тайна ли е името й?

— За всеки друг — да, но за вас, драги виконте, понеже сте мой приятел и зная, че ще мълчите, ако ми обещаете, нали...

— О, честно слово!

— Знаете ли историята на янинския паша?

— На Али Тепеделенли ли^[3]? Разбира се, нали баща ми е забогатял, докато е служил при него.

— Вярно, бях забравил.

— Е, и каква е Хаиде на Али Тепеделенли?

— Чисто и просто дъщеря.

— Какво? Дъщеря на Али паша?

— И на хубавата Василики.

— И е ваша робиня?

— Боже мой, да.

— Как се е случило това?

— Просто я купих на пазара за роби в Цариград.

— Великолепно! Когато човек е с вас, драги графе, не живее, а просто сънува. Слушайте сега: ще поискам може би нещо прекалено.

— Кажете все пак.

— Щом излизате с нея, щом я водите на опера...

— По-нататък?

— Мога ли да си позволя подобно искане?

— Можете да си позволите всякакво искане.

— Е добре, драги графе, представете ме на вашата княгиня.

— С удоволствие; само че при две условия.

— Предварително ги приемам.

— Първото е, че никога и никому няма да споменете за това запознанство.

— Много добре. — Морсер протегна ръка. — Заклевам се.

— Второто е да не й казвате, че баща ви е служил при нейния баща.

— И за това се заклевам.

— Чудесно, виконте, ще помните клетвите си, нали?

— О! — промълви Албер.

— Много добре. Знам, че сте честен човек.

Графът удари пак звънчето; Али се появи отново.

— Предупреди Хаиде — каза той, — че ще отида да пия кафето си при нея; обясни й освен това, че искам позволение да ѝ представя един свой приятел.

Али се поклони и излезе.

— Разбрахме се, нали, драги виконте, никакви преки въпроси. Ако искате да научите нещо, питайте мене, а пък аз ще запитам нея.

— Прието.

Али се появи за трети път и задържа завесата на вратата повдигната, за да покаже на господаря си и на Албер, че могат да минат.

— Да влезем — подкани Монте Кристо.

Албер приглади косите и позасука мустаците си, графът си взе шапката, сложи ръкавици и тръгна пред него към отделението, където Али бе застанал като часовой, а три камериерки французойки, ръководени от Мирто, бяха на стража.

Хаиде чакаше в първата стая — нейния салон — с разширени от изненада очи; за пръв път тук влизаше друг мъж освен Монте Кристо. Тя седеше по турски на ъгловия диван, сгушена като в гнездо сред най-скъпи пъстри ориенталски брокати. До нея беше инструментът, чиито звуци я бяха издали; тя беше наистина очарователна в това положение.

Щом зърна Монте Кристо, девойката се понадигна с двойствената усмивка на дъщеря и любовница, присъща само ней; Монте Кристо се приближи и ѝ подаде ръка, която тя според обичая докосна с устни.

Албер стоеше до вратата, покорен от странната красота, която виждаше за пръв път и която никой във Франция не би могъл да си представи.

— Кого ми водиш? — попита девойката на ромейски, — брат, приятел, обикновен познат или враг?

— Приятел — отвърна на същия език Монте Кристо.

— Как се казва?

— Граф Албер; оня същия, когото отървах от разбойниците в Рим.

— На какъв език искаш да приказвам с него?

Монте Кристо се обърна към Албер:

— Знаете ли новогръцки? — запита той.

— Уви! — отвърна Албер. — Нито старогръцки, драги графе; Омир и Платон не са имали никога толкова жалък и, бих дръзнал да кажа, толкова пренебрежителен ученик.

— Тогава — каза Хаиде, като се издаде по този начин, че е разбрала въпроса на Монте Кристо и отговора на Албер — аз ще говоря на френски или на италиански, ако, разбира се, моят господар желае да разговарям.

Монте Кристо поразмисли за миг.

— На италиански — заяви той.

После се обърна към Албер:

— Жалко, че не разбирате новогръцки или старогръцки. Хаиде говори великолепно и двата езика; горкото девойче е принудено сега да ви говори на италиански, а така може би неправилно ще я прецените.

И подкани Хаиде да заговори.

— Добре дошъл, приятелю на моя владетел и господар — каза девойката на чудесно тосканско наречие, с мекия римски изговор, от който езикът на Данте придобива звучността на Омировия език. — Али! Кафе и лули!

Хаиде направи знак на Албер да се приближи, а през това време Али излезе да изпълни заповедите на младата си господарка.

Монте Кристо посочи на Албер две сгъваеми столчета и всеки отиде да занесе своето пред кръгла масичка с наргиле по средата, отрупана с живи цветя, рисунки и нотни албуми.

Али се върна с кафе и чибуци, Батистен нямаше право да влиза в тази част от къщата. Албер отказа чибука, предложен от нубиеца.

— О, вземете, вземете — настоя Монте Кристо. — Хаиде е културна почти като парижанка: хаванските пури ѝ са противни, защото тя не обича неприятните миризми, но ориенталският тютюн е, както знаете, истински парфюм.

Али излезе.

Кафето беше готово, за Албер бяха донесли и захарница. Монте Кристо и Хаиде пиеха това арабско питие по арабски — без захар.

Хайде протегна ръка, взе с тънките си розови пръсти японската чашка и я поднесе към устата си с чистосърдечното удоволствие на дете, което пие или яде нещо много приятно.

В същото време две жени внесоха още два подноса, отрупани със сладоледи и шербети, които оставиха върху двете масички, предназначени за тая цел.

— Драги приятелю, и вие, синьора — започна Албер на италиански, — извинете учудването ми. Аз съм просто замаян, и то съвсем естествено: виждам Ориента, истинския Ориент, но за жалост не такъв, какъвто съм го виждал, а такъв, какъвто съм го мечтал в Париж; само преди миг чувах тропота на омнибусите и звънчетата на продавачите на лимонада. О, синьора!... Защо не знам да говоря гръцки! Вашият разговор заедно с тази вълшебна обстановка би бил една незабравима вечер за мене.

— Аз говоря доста добре италиански, така че ще мога да разговарям с вас, господине — каза спокойно Хаиде, — и щом обичате Ориента, ще се постарая, доколкото е по силите ми, да го намерите тук.

— За какво мога да говоря? — обърна се тихичко Албер към Монте Кристо.

— За каквото желаете: за родината, за младостта, за спомените й; или, ако предпочитате, за Рим, Неапол, Флоренция.

— О! — промълви Албер. — Няма смисъл да си с гъркиня и да й говориш неща, за които можеш да разговаряш с парижанка; нека да поговорим за Ориента.

— Добре, драги Албер; такъв разговор ще й бъде най-приятен.

Албер се обърна към Хаиде.

— На каква възраст синьората е напуснала Гърция? — запита той.

— На пет години — отвърна Хаиде.

— И помни ли родината си?

— Като си затворя очите, виждам отново всичко, което съм видяла там. Ние имаме телесни и душевни очи. Телесните понякога забравят, но очите на душата помнят вечно.

— Кое е най-далечното минало, което можете да си припомните?

— Едва бях проходила: майка ми — тя се казваше Василики (Василики значи Царева, добави девойката, като вдигна глава), майка ми ме улавяше за ръка и двете забулени, взели всичките си жълтици, тръгнахме да просим за затворниците, като казвахме: „Който прави добро на сиромас, дава в заем богу“^[4]. После, като напълнихме

кесията, се прибирахме в двореца и без да обадим на баща ми, изпращахме на игумена парите, които хората ни даваха, като ни смятаха за беднячки, а той ги разпределяше между затворниците.

— На колко години сте били тогава?

— На три — каза Хаиде.

— Значи помните още от тригодишна възраст?

— Всичко!

— Графе — прошепна Морсер на Монте Кристо, — би трябвало да позволите на синьората да ни разкаже нещичко от живота си. Забранихте ми да ѝ говоря за баща си, но тя ще ми заговори може би сама, а вие нямате представа как ще се зарадвам да чуя името му от една толкова хубава уста.

Монте Кристо се обърна към Хаиде, смръщи вежди, за да покаже, че тя трябва да обърне най-голямо внимание на думите му, и каза на гръцки:

— Ще ни разкажеш съдбата на баща си, но няма да споменеш нито името на предателя, нито предателството.

Хаиде въздъхна дълбоко и сянка помрачи чистото чело.

— Какво ѝ казахте? — запита тихо Морсер.

— Повторих ѝ, че сте мой приятел, та няма защо да скрива нещо от вас.

— И така — каза Албер — това отдавнашно събиране на милостиня за затворниците е първият ви спомен; следващият?

— Следващият ли? Виждам се под сянката на смоковници, край езеро, чиито потръпващи води съзирам и досега през листата; баща ми седи на възглавници, облегнал гръб о най-старата и най-листната смоковница, майка ми лежи в нозете му, а пък аз, още съвсем дете, играя с дългата до гърдите му бяла брада и със затъкнатия в пояса му ханджар с елмазена дръжка; от време на време при него идваше един албанец и му казваше нещо, на което аз не обръщах внимание, а баща ми отговаряше с все същия глас: „Убийте го!“ Или: „Пуснете го!“

— Странно — каза Албер, — да слушаш извън театър такива неща от устата на девойка и да си казваш: не е измислица. Е добре — запита той, — как в такъв случай, след този така поетичен свят, в който сте живели, при това така чудно минало, ви се струва сега Франция?

— Намирам, че е хубава страна — каза Хаиде, — но аз я виждам такава, каквато е, защото я гледам с очите на жена; а моята страна,

напротив, съм виждала с очите на дете и затова ми се струва, че тя е обвита винаги в лъчезарна или мрачна мъгла, според това дали си я спомням като скъп роден край, или като място на горчиви страдания.

— Как е възможно, синьора — поддаде се неволно Албер на всемогъщите банални изрази, — да страдате още толкова млада?

Хаиде обърна поглед към Монте Кристо, който промълви с неуловим знак:

— Разкажи.

— Обликът на една душа се определя от първите ѝ спомени, а като изключим двата, които току-що ви споменах, всичките ми спомени от младини са тъжни.

— Говорете, говорете, синьора — помоли Албер, — кълна ви се, че слушам с неизразимо удоволствие.

Хаиде се усмихна тъжно.

— Искате да мина към другите си спомени ли? — каза тя.

— Моля ви се — настоя Албер.

— Добре! Бях на четири години, когато една вечер майка ми ме събуди. Бяхме в двореца в Янина; тя ме взе от възглавниците, гдето спях, и щом отворих очи, видях, че е плакала.

Изнесе ме, без да продума. Като видях, че плаче, И аз едва не се разплаках.

— Мълчи, чедо! — прошепна тя.

Много често, непослушна като всички деца, аз продължавах да плача въпреки нейните утешения или заплашвания; но този път в гласа на горката ми майка прозвуча такъв ужас, че веднага млъкнах.

Тя бързаше по-скоро да се махнем.

Видях, че слизаме по широко стълбище; всички прислужнички на майка ми, натоварени със сандъци, торбички, накити, скъпоценности, кесии с жълтици, слизаха или по-точно тичаха по същото стълбище.

Зад жените вървеше охрана от двадесет души, въоръжени с дълги пушки и пищови и облечени в носията, която ви е вече известна, откакто Гърция стана държава.

— Вярвайте ми — добави Хаиде, като поклати глава и пребледня при тоя спомен, — имаше нещо зловещо в тази дълга редица от робини и полузаспали жени, или може би само на мене ми изглеждаха полузаспали, защото самата аз не бях се събудила съвсем.

По сводовете на стълбището се гонеха огромни сенки, които трепкаха в светлината на боровите факли.

— Бързайте! — обади се един глас от другия край на ходника.

Този глас накара всички да се сгушат, както порив на вятър в полето превива житните класове.

Аз изтръпнах:

Беше гласът на баща ми.

Той вървеше последен в разкошното си облекло и държеше в ръка карабината, която му бе подарил вашият император; облягаше се на своя любимец Селим и ни подкарваше, както овчар подкарва изплашено стадо.

— Баща ми — продължи Хаиде, като вдигна глава — беше прочут мъж, известен в Европа с името Али Тепеделенли, янински паша, пред когото Турция трепереше.

Кой знае защо; Албер също потрепера при тия думи, изречени с неизразимо високомерие и достойнство; струваше му се, че очите на девойката святкаха мрачно и зловещо, когато — като гадателка, призоваваща призрак — тя съживи спомена за кръвожадния образ, когото жестоката му смърт превърна в титан пред очите на съвременна Европа.

— Не след много — продължаваше Хаиде — се спряхме; бяхме стигнали края на стълбите, до брега на едно езеро. Майка ми ме притискаше до разтуптяната си гръд, а на две стъпки зад нас видях баща си, който се оглеждаше неспокойно на вси страни.

Пред нас имаше четири мраморни стъпала, а в подножието на последното стъпало се люлееше лодка.

От мястото, гдето бяхме, виждахме някаква тъмна маса насред езерото: къшкът, където щяхме да отидем.

Може би поради тъмнината ми се стори, че този къшк е доста далеко. Слязохме в лодката. Припомням си, че греблата никак не плискаха във водата; наведох се да ги погледна: нашите паликарета ги бяха увили в поясите си.

Освен гребците в лодката бяхме само жените, баща ми, майка ми, Селим и аз.

Паликаретата стояха на брега, коленичили на най-долното стъпало, за да се защищават зад трите по-горни, ако бъдат нападнати.

Лодката ни пореше водите като вихър.

— Защо плаваме толкова бързо? — попитах майка си.

— Шт, чедо! — прошепна тя. — Защото бягаме.

Не разбрах. Защо ще бяга всемогъщият ми баща, от когото обикновено всички бягаха и чийто девиз беше:

Мразят ме, значи се боят от мене!

Баща ми наистина бягаше през езерото. По-късно ми казаха, че гарнизонът на Янина, комуто дотегнала продължителната служба...

Тук Хаиде спря изразителния си поглед върху Монте Кристо, който не отдели вече своя от очите й. И девойката позабави разказа, като човек, който измисля или съкращава.

— Казвахте, синьора — подкани я Албер, следящ с най-голямо внимание разказа, — че гарнизонът на Янина, комуто дотегнала продължителната служба...

— Влязъл в преговори със сераскера Хуршид, изпратен от султана да залови баща ми; тогава именно баща ми изпратил при султана един френски офицер, в когото имал пълно доверие, и решил да се оттегли в отдавна приготвения къшк, наричан Скривалището.

— А спомняте ли си, синьора — запита Албер, — името на този офицер?

Монте Кристо отправи към девойката светкавичен поглед, който Морсер не можа да забележи.

— Не — отвърна тя, — не си го спомням, но може би ще си го припомня по-късно и ще ви го кажа.

Албер щеше да изрече името на баща си, обаче Монте Кристо вдигна полекичка пръст, за да му даде знак да мълчи; младежът си припомни клетвата и млъкна.

— Наближавахме къшката. Едно приземие с красиви арабески, с чардаци до самата вода и горен етаж с изглед към езерото — само това се виждаше от този дворец.

Но под приземието започваше един подземен ход навътре в острова — просторна пещера, дето заведоха майка ми, мене и жените при струпаните закуп шейсет хиляди кесии и двеста бурета; в кесиите имало двадесет и пет милиона в жълтици, а в буретата трийсет хиляди ливри^[5] барут.

Селим, любимецът на баща ми, за когото вече ви споменах, стоеше при буретата на денонощна стража, с копие със запален фитил

на върха; имал заповед да вдигне във въздуха всичко — кьошк, охрана, паша, жени и злато — при първия знак от баща ми.

Припомним си, че нашите робини, които знаели това ужасно съседство, денонощно се молеха, плачеха и стенеха.

И до днес помня младия, бледен, черноок войник, и когато Архангел Михаил^[6] пристъпи към мене, сигурно ще ми се стори, че виждам Селим.

Не бих могла да кажа колко време останахме така: в ония дни не знаех още какво нещо е време; понякога, но много нарядко, баща ми ни повикваше с майка ми на чардака; това ми беше едничката радост, защото в подземията виждах само стенещи сенки и запаления фитил на Селим. Баща ми седеше пред широка бойница, не отделяше мрачния си поглед от далечния кръгозор и се вглеждаше във всяка тъмна точка, която се появяваше по езерото, а майка ми, полулегнала до него, скланяше глава на рамото му; аз играех в нозете ѝ и с детско възхищение, пред което всичко придобива по-огромни размери, се радвах на стръмния Пинд, извисен далеко пред нас, на Янинската крепост, с ъгловати бели кули, изникнали от сините води на езерото, на огромните, прилепнали до скалите тъмнозелени кичури, които приличаха отдалеко на мъх, а бяха всъщност исполински борове и грамадни мирти.

Една сутрин баща ми изпрати да ни повикат; намерихме го наглед спокоен, но по-блед от друг път.

— Още малко търпение, Василики, скоро ще се свърши всичко; днес пристига султанският ферман, който ще реши съдбата ми. Ако ме помилва напълно, ще се върнем победоносни в Янина; ако новините са лоши, ще избягаме още тази нощ.

— Ами ако не ни пуснат да избягаме? — попита мама.

— О, бъди спокойна! — отговори усмихнато Али. — Селим и запаленият фитил ще ги вразумят. Те искат да умра, но не да загинат заедно с мене.

Майка ми само въздъхна при това утешение, изречено без сърце от баща ми.

Тя му приготви ледена вода, каквато той пиеше постоянно, защото, откакто се бяхме прибрали в кьошка, изгаряше от страшна треска; напръска с ухания брадата и запали чибук му. Баща ми съзерцаваше понякога с часове как димът се вие във въздуха.

По едно време трепна така ненадейно, че се уплаших.

После, без да отделя поглед от точката, приковала вниманието му, поиска далекогледа.

Майка ми му го подаде, станала беше по-бяла от стената, до която се бе облегнала.

Видях, че ръката на баща ми трепереше.

— Една... две... три... четири лодки — промълви той.

Стана, грабна оръжието си, сипа барут в пищовите.

— Василики — обърна се към майка ми и потрепера, — настъпи решителният миг. След половин час ще узнаем отговора на върховния повелител; прибири се с Хаиде в подземие.

— Не искам да те напусна — каза Василики, — ако умреш, господарю, искам да умра заедно с тебе.

— Вървете при Селим! — извика баща ми.

— Сбогом, господарю! — промълви майка ми, превита на две, сякаш предугаждаше приближаването на смъртта.

— Отведете Василики — заповяда баща ми на паликаретата.

Мене ме бяха забравили, но аз изтичах и протегнах ръце към него; той ме видя. Наведе се и долепи устни до челото ми.

Това беше последната му целувка. Още я усещам на челото си.

Докато слизахме, през решетката на чардака зърнахме лодките, които растяха, колкото повече се приближаваха и от черни точки се бяха превърнали вече в птици, плуващи по повърхността на езерото.

Двадесет паликарета, седнали в кьошка до нозете на баща ми и закрити от дървената ограда, дебнеха през това време с кръвожаден поглед пристигащите лодки, като държаха в ръка дългите си пушки, украсени със седеф и сребро; подът беше осеян с патрони; баща ми поглеждаше часовника си и се разхождаше тревожно.

Това съм запомнила от минутата, когато оставих баща си след последната му целувка.

Минахме с майка ми през подземие, Селим беше все на поста си и ни се усмихна тъжно. Донесохме си възглавници от другия край на пещерата и седнахме при Селим: при големи опасности преданите сърца се търсят едни други, а макар че бях дете, аз усещах несъзнателно, че над главите ни витае страшна беда.

Албер бе чувал често — не от баща си, който никога не говореше по това, — а от чужди хора подробности около последните минути на

янинския паша; чел бе различни описания на неговата смърт, но тази случка, оживяла чрез присъствието и гласа на девойката, този жив и тъжен разказ го прониза с неизразимия си чар и ужас.

Погълната изцяло от тия страшни спомени, Хаиде замълча за миг; челото ѝ като клюмнало от буря цвете се бе склонило до ръката, а унесенният поглед сякаш още виждаше накрай кръгозора зеления Пинд и сините води на Янинското езеро, вълшебно огледало, отразило възкръсналата в разказа ѝ мрачна картина.

Монте Кристо я гледаше с неопределима смесица от любопитство и състрадание.

— Продължавай, моето момиче — каза на ромейски графът.

Хаиде вдигна глава, сякаш току-що изречените звучни слова я събудиха от сън, и продължи:

— Беше четири часът следобед, навън беше ясно и светло, но в подземието бяхме в пълен мрак.

Само една светлинка блещукаше в пещерата, като мигаща звезда в черно небе — фитилът на Селим. Майка ми беше християнка и се молеше.

Селим повтаряше от време на време свещените думи:

— Велик е господ!

Майка ми все още имаше някаква надежда. Докато слизахме, ѝ се бе сторило, че зърнала изпратения в Цариград франк, в когото баща ми имаше безусловно доверие, защото знаеше, че войниците на френския султан са обикновено благородни и великодушни. Тя пристъпи към стълбите и се послуша.

— Наближават — каза, — дано носят мир и живот.

— Защо се боиш, Василики? — отговори ласкаво и гордо Селим.
— Ако не носят мир, ще ги погубим.

И раздуха пламъка на фитила със замах, от който заприлича на древнокритския Дионисий.

Но аз, все още наивно дете, се плаших от тая смелост, която ми се струваше свирепа и безсмислена, и се боях да умра сред пламъци.

Майка ми трябва да е изпитвала същия страх, защото усещах как трепери.

— Боже, боже, мамо! — виках аз. — Ще умрем ли?

Плаحوвете и молитвите на робините се засилиха при тия мои думи.

— Чедо — отвърна Василики, — да не даде бог някой ден да пожелаеш тази смърт, от която днес се боиш!

После запита още по-тихо:

— Каква е заповедта на господаря ти, Селим?

— Ако ми изпрати кинжала си, султанът отказва да го помилва и трябва да подпаля буретата; ако ми изпрати пръстена си, султанът му прощава и ще предам барутния погреб.

— Приятелю — каза майка ми, — като пристигне заповедта на господаря, ако ти изпрати кинжала, вместо да ни погубиш със смърт, от която и двете треперим, ще ти протегнем шия да ни убиеш с него.

— Добре, Василики — отговори спокойно Селим.

Изведнъж ни се счуха викове ослушахме се — виковете бяха радостни. Нашите паликарета повтаряха името на франка, изпратен в Цариград; явно беше, че е донесъл благоприятен отговор от върховния повелител.

— Не си ли спомняте името на тоя франк? — попита Морсер, готов да подпомогне паметта ѝ.

Монте Кристо му направи знак.

— Не — отвърна Хаиде, — не си го спомням. Глъчката се засили; чуха се стъпки: по стълбите към подземиято слизаха хора.

Селим приготви копие.

След малко някаква сянка се мярна в синкавата дрезгавина до входа на подземиято, отдето проникваше дневната светлина.

— Кой? — викна Селим. — Който и да си, нито крачка напред!

— Слава на султана! — каза сянката. — Везирът Али получава пълно опрощение. Оставят му не само живота, но и богатството, и имота.

Майка ми извика от радост и ме притисна до сърцето си.

— Стой! — каза Селим, като я видя, че се втурва да излезе. — Нали знаеш, че трябва да ми дадат пръстена.

— Вярно — сети се майка ми, после коленичи и ме вдигна към небето, сякаш като се молеше богу за мене, искаше да ме приближи към него.

Хаиде замълча отново, обзета от вълнение, оросило с пот преbledнялото ѝ чело, пресипналият глас като че не можеше да мине през пресъхналото гърло.

Монте Кристо наля в чаша малко ледена вода и каза с кротост, в която прозвуча и заповедническа нотка:

— Смелост, моето момиче!

Хаиде изтри очи и челото си и продължи:

— През това време очите ни, вече свикнали с тъмнината, познаха пратеника на пашата: беше наш приятел.

И Селим го бе познал, но честният момък знаеше само едно: да слуша!

— От чие име идваш? — попита той.

— От името на нашия господар Али Тепеделенли.

— Ако идваш от името на Али, знаеш какво трябва да ми предадеш, нали?

— Да — отговори пратеникът — и ти нося пръстена му.

В същото време вдигна ръка над главата си; но той беше много далеко, а не беше и достатъчно светло, за да може Селим да различи и познае предмета, който му показваха.

— Не виждам какво държиш каза той.

— Ела по-насам — предложи пратеникът — или пък аз да се приближа.

— Нито едното, нито другото, — остави това, което ми показваш, на светлото и се отдръпни, докато го видя.

— Добре — съгласи се пратеникът.

И се отдръпна, след като остави уговорения знак на мястото, посочено от Селим.

Сърцата ни се разтуптяха: защото оставената вещ действително приличаше на пръстен, но дали беше наистина пръстенът на баща ми?

Все още със запаления фитил в ръка, Селим отиде до входа, наведе се радостно към светлата ивица и прибра оставения знак.

— Пръстенът на господаря — каза той, като го целуна. — Добре.

Наведе фитила до земята и го угаси с крак.

Пратеникът извика от радост и плесна с ръце. Веднага дотичаха четирима войници на сераскера Хуршид и Селим падна пронизан от пет кинжала. И пратеникът го бе пробол.

Опиянени от престъплението си, макар все още пребледнели от страх, те се втурнаха в подземие то да видят дали няма нейде огън, като се препъваха в торбите със злато.

През това време майка ми ме грабна и през криволичещи пътеки, познати само на нас, стигна до едни тайни стълби в къошка, отдето се чуваше страхотна врява.

Долните помещения бяха изцяло заети от чохадарите на Хуршид, значи от нашите врагове.

Тъкмо когато майка ми щеше да бутне вратичката, чухме заплашителния глас на пашата.

Майка ми долепи око до една пролука между дъските; пред моите очи също имаше пролука, през която погледнах.

— Какво искате? — викаше баща ми на някакви мъже, които държаха в ръка хартия, изписана със златни букви.

— Искаме само да ти съобщим — обади се един от тях — волята на негово величество. Виждаш ли тоя ферман?

— Виждам го — отвърна баща ми.

— Чети тогава! Главата ти искат с него!

Баща ми се изсмя и този смях прогърмя по-страшно от заплаха; още докато се смееше, два изстрела излетяха от ръцете му и убиха двама души.

Паликаретата, налягали на пода около баща ми, станаха и откриха огън; стаята се изпълни с глъч, огън и дим.

В същия миг започнаха да стрелят и от другата страна; куршуми пробиваха дъските около нас.

Колко красив и величествен беше баща ми, везирът Али Тепеделенли, сред куршумите, с ятаган в ръка, с почерняло от барута лице! И как бягаха враговете му!

— Селим! Селим! Подпалвачо Селим! Изпълни си дълга!

— Селим е мъртъв! — обади се един глас от другия край на къошка. — А ти, господарю Али, си загубен!

В същия миг се чу глух гърмеж и подът пред баща ми се продъни.

Чохадарите стреляха отдолу. Три-четири паликарета паднаха, пронизани отдолу нагоре с изстрели, които разкъсаха телата им.

Баща ми изрева, пхна пръсти в пробивите от куршумите и изтръгна една цяла дъска.

В същия миг през тоя отвор изгърмяха двадесет изстрела, пламъкът бликна като от вулкан, стигна до тапетите и ги подпали.

Сред това невиждано безредие и страшни викове два поясни гърмежа и два по-сърцераздиращи вика ме смразиха от ужас. Двата гърмежа бяха наранили смъртоносно баща ми, двата вика бяха негови.

Но той стоеше все още прав, вкопчил се о един прозорец. Майка ми се мъчеше да изкърти вратата, за да умре с него; но тя беше заключена от отвъдната страна.

Паликаретата около баща ми се гърчеха в предсмъртни мъки; двама-трима, останали незасегнати или само леко ранени, скочиха през прозорците. Изведнъж целият под изтрещя и се сгромоляса. Баща ми падна на едно коляно; двадесет ръце, въоръжени със саби, пищови, ятагани се протегнаха в миг, двадесет души се нахвърлиха едновременно срещу един сам човек и баща ми изчезна във вихрушка от пламъци, раздухани от тия ревящи демони, сякаш самият ад се бе разтворил под нозете му.

Усетих, че се търкулнах на земята: майка ми бе припаднала.

Хаиде отпусна ръце и простена, поглеждайки графа, сякаш искаше да запита доволен ли е от послушанието й.

Графът стана, отиде при нея, взе ръката й и каза на ромейски:

— Почини си, мило дете, и бъди смела, като помниш, че има господ, който наказва предателите.

— Наистина страшна история, графе — каза Албер, изплашен от пребледняването на Хаиде, — и аз се укорявам, че проявих такова жестоко любопитство.

— Няма нищо — отвърна Монте Кристо.

После сложи ръка върху главата на девойката.

— Хаиде — продължи той — е храбра девойка, а понякога изпитва и облекчение, като разказва страданията си.

— Защото, господарю — побърза да каже тя, — защото страданията ми припомнят твоите благодеяния.

Албер я погледна с любопитство; тя не бе разказала още това, което най-много му се искаше да чуе, именно как е станала робиня на графа.

Хаиде долови това желание и в погледа на графа, и в погледа на Албер. И продължи:

Когато майка ми се свести, и двете бяхме пред сераскера.

— Убийте ме — каза тя, — но пощадете честта на вдовицата на Али.

— Няма защо да се обръщаш към мене — отговори Хуршид.

— А към кого?

— Към новия си господар.

— Кой е той?

— Ето го.

И Хуршид ни посочи един от тия, които спомогнаха най-много за смъртта на баща ми — продължи мрачно и гневно девойката.

— И вие станяхте собственост на този човек? — запита Албер.

— Не — отвърна Хаиде; — той не дръзна да ни задържи; продаде ни на търговци на роби, които отиваха в Цариград. Минахме през Гърция и пристигнахме полумъртви пред входа на императорския дворец, задръстен от любопитни, които се отдръпваха да ни направят път. Мама вдигна глава да проследи погледите им, изписка и падна, като ми посочи една глава над вратата.

Под главата имаше надпис:

„Това е главата на Али Тепеделенли, янински паша“.

Разплаках се и се помъчих да вдигна майка си; но тя беше мъртва!

Отведоха ме на пазара: един богат арменец ме купи, изучи ме, нае ми учители и като станах на тринайсет години, ме продаде на султан Махмуд.

— От когото — каза Монте Кристо — я откупих, както вече ви казах, Албер, срещу един изумруд, като оня, в който крия зрънцата хашиш.

— О, ти си добър и велик, господарю мой — промълви Хаиде, като целуна ръката на Монте Кристо, — и аз съм щастлива, че съм твоя робиня!

Албер изглеждаше замаян от това, което бе чул.

— Допийте си кафето — подсети го графът, — разказът приключи.

---

[1] Богиня на семейството в древния Египет. Б.пр. ↑

[2] *Латакия* — сирийско пристанище. Б.пр. ↑

[3] *Али Тепеделенли* (Али паша Янински, 1741 — 1822) е историческа личност, феодал, номинален васал на Османската империя, фактически владетел на Албания и гръцката област Епир между 1787–1820 г. с център града-крепост Янина. Тъй като има

огромно влияние в Гърция и Албания, е обвинен за размирник и сепаратист от Високата Порта. В началото на 1822 г. е пленен и екзекутиран. Смъртта му дава решителен тласък за националноосвободителното движение, довело до създаването на Гърция като независима държава. Има трима синове, няма данни да е имал дъщеря. Бел. Alegria. ↑

[4] От Притчи Соломонови — XIX глава. Б.пр. ↑

[5] *Ливра* — мярка за тегло — 453 грама. Б.пр. ↑

[6] Според едно християнско поверие архангел Михаил прибира душите на умрелите. Б.пр. ↑

LXXVIII. ПИШАТ НИ ОТ ЯНИНА

Франц бе излязъл от стаята на Ноартие така залитащ и замаян, щото и Валантин дори го съжали.

Вилфор, изрекъл само няколко несвързани слова и избягал в кабинета си, получи след два часа следното писмо:

„След всичко, което се разкри тази сутрин, господин Ноартие дьо Вилфор не може да предположи, че е възможно сродяване между неговото семейство и това на господин Франц д’Епине. Господин Франц д’Епине е ужасен от мисълта, че господин дьо Вилфор, който е знаел, както изглежда, събитията, разказани тази сутрин, не го е изпреварил в тази насока.“

Ако някой би видял в този момент сломения от удара магистрат, не би помислил, че той е предвиждал такава развръзка; Вилфор не бе допускал никога наистина, че баща му би стигнал в откровеността или по-скоро в суровостта си дотам, та да разкаже подобна случка. Вярно е, че господин Ноартие, който не искаше и да знае за мнението му, не се бе загрижил да изясни събитието пред Вилфор и последният бе смятал винаги, че генерал дьо Кенел или барон д’Епине — според това, дали човек ще пожелае да го назове с името, което той си бе създал, или с името, което му бяха дали — е бил убит, а не е загинал при почтен дуел.

Това така сурово писмо от един досега безкрайно почтителен младеж беше тежък удар за гордостта на човек като Вилфор.

Току-що се бе прибрал в кабинета си, когато там влезе и жена му.

Внезапното излизане на Франц, когото господин Ноартие бе повикал, дотолкова бе озадачило всички, щото положението на госпожа дьо Вилфор, останала сама с нотариуса и свидетелите, бе

станало крайно неудобно. И тя бе решила да ги остави под предлог да разбере какво става.

Господин дьо Вилфор се задоволи да ѝ каже, че след обяснението между него, господин Ноартие и господин д'Епине бракът на Валантин се осуetyава.

Неудобно беше да съобщят това на тия, които чакаха; затова когато се завърна, госпожа дьо Вилфор се задоволи да им каже, че тъй като господин Ноартие е получил още в началото на разговора нов апоплектичен удар, подписването на договора се отлага с няколко дни.

Макар и невярна, тази новина следваше така странно двете нещастия от същия вид, щото посетителите се спогледаха изненадани и си отидоха, без да продумат.

Тогава, едновременно щастлива и изплашена, Валантин прегърна немощния старец да му благодари, загдето бе разкъсал с един удар веригата, която тя смяташе вече за неразривна, и поиска позволение да се прибере в стаята си, за да се съвземе; Ноартие ѝ разреши с поглед.

Но щом излезе, вместо да се качи в стаята си, Валантин тръгна по коридора, промъкна се през вратичката и изтича към градината. След всички ненадейно връхлетели я събития един глух страх потискаше непрестанно сърцето ѝ. Тя очакваше всеки миг, че Морел, бледен и заплашителен, може да се появи като господаря на Рейвънзууд при договора на Люси ъф Ламърмур^[1].

Тъкмо навреме наистина бе дошла до желязната вратичка. Усъмнил се какво може да стане, след като бе видял Франц да излиза от гробищата заедно с господин дьо Вилфор, Максимилиан го бе проследил; видял го бе да влиза, да излиза и пак да се връща заедно с Албер и Шато Рено. Нямахше вече никакво съмнение. Той се бе втурнал в своето място, готов за всяка евентуалност, и сигурен, че при първия удобен случай Валантин ще дотича при него.

Не се измами; окото му, долепено до пролуката, зърна девойката, която тичаше към вратата без обичайната си предпазливост. Още от пръв поглед Максимилиан се успокои; а при първите ѝ думи подскочи от радост.

— Спасени сме! — каза Валантин.

— Спасени! — повтори Морел, като не можеше да повярва такова щастие. — Но кой ни спаси?

— Дядо ми! О! Трябва да му бъдете безкрайно благодарен, Морел.

Максимилиан се закле, че ще го обича от все сърце; не беше тежко да даде такава клетва, защото в този миг не само го обичаше като приятел или дядо, а го боготвореше като божество.

— И как стана това? — запита той. — С какво странно средство си послужи?

Валантин отвори уста да разкаже; но си припомни, че в цялата история има една страшна тайна, която не принадлежи само на дядо й.

— По-късно ще ви разкажа — отвърна тя.

— Кога?

— Когато бъда ваша жена.

Това значеше да насочи разговора към тема, при която Морел беше готов да разбере всичко; той наистина разбра веднага, че трябва да се задоволи с казаното дотук, което е достатъчно засега. Но се съгласи да си отиде само след обещанието, че ще види Валантин на следната вечер.

Тя обеща. Всичко се бе променило пред очите й и сега тя можеше много по-лесно да повярва, че ще се омъжи за Максимилиан, отколкото само преди един час да допусне, че няма да се омъжи за Франц.

През това време госпожа дьо Вилфор се бе качила при Ноартие.

Той я изгледа мрачно и строго, както имаше навик да я посреща.

— Господине — започна тя, — не е нужно да ви съобщавам, че бракът на Валантин се осуetyава, защото скъсването е станало именно при вас.

Ноартие остана невъзмутим.

— Но — продължи госпожа дьо Вилфор — това, което не знаете, господине, е, че аз бях винаги против този брак, който се подготвяше въпреки волята ми.

Ноартие погледна снаха си като човек, очакващ обяснение.

— И сега, когато този брак, който — доколкото ми е известно — беше противен и вам, е осуетен, идвам при вас с едно искане, което не могат да предявят нито господин дьо Вилфор, нито Валантин.

Ноартие запита с очи какво е това искане.

— Идвам да ви помоля, господине — продължи госпожа дьо Вилфор, — като единствено лице, което има това право (защото само

аз няма да получа нищо в случая), идвам да ви помоля да върнете на вашата внучка не добрите си чувства, защото тя винаги ги е имала, а богатството си.

Очите на Ноартие изразиха за момент неувереност: очевидно търсеше подбудите за тази постъпка и не можеше да ги намери.

— Мога ли да се надявам, господине — запита госпожа дьо Вилфор, — че вашите намерения се съгласуват с моята молба?

— Да — направи знак Ноартие.

— В такъв случай, господине — продължи госпожа дьо Вилфор, — аз си отивам признателна и щастлива.

Поклони се на господин Ноартие и излезе.

Още на следния ден наистина Ноартие изпрати за нотариуса: скъсаха първото завещание и направиха ново, в което той оставяше цялото си състояние на Валантин, при условие че няма да я разделят от него.

Тогава мнозина в парижкото общество пресметнаха, че госпожица дьо Вилфор, наследница на маркиз и маркиза дьо Сен Меран и спечелила отново доброто разположение на другия си дядо, ще има един ден почти триста хиляди франка годишна рента.

Докато бракът в дома на Вилфор се разваляше, граф дьо Морсер бе вече посетен от Монте Кристо. А за да докаже на Данглар доброто си разположение, той се бе облякъл в парадната униформа на генерал-лейтенант, украсена с всички ордени, и бе поръчал да впрегнат най-хубавите му коне. Така нагласен, пристигна на шосе д'Антен и поиска да съобщят за идването му на Данглар, зает в този миг да прави месечния си баланс.

От някое време насам този момент не беше най-подходящият, ако човек искаше да намери банкера в добро настроение.

И наистина, като видя отдавнашния си приятел, Данглар си придаде тържествено изражение и се настани важно в креслото.

Морсер, обикновено много надут, беше, напротив, засмян и любезен, и тъй като беше почти сигурен, че предложението му ще се посрещне добре, не прояви никаква дипломация, а мина направо към въпроса:

— Ето ме, бароне — каза той. — Отдавна вече се въртим около някогашните си приказки...

Морсер очакваше, че при тези думи лицето на банкера ще разцъфти, защото предполагаше, че мрачното настроение се дължи на собственото му мълчание; но — просто невероятно! — то стана още по-безучастно и студено.

Затова именно Морсер замълча насред фразата си.

— Какви приказки, господин графе? — запита банкерът, сякаш търсеше напразно в мисълта си обяснение за това, което генералът иска да му каже.

— О! — отвърна графът. — Вие сте формалист, драги господине, и ми напомняте, че протоколът трябва да се изпълни по всички правила. Чудесно! Прощавайте, понеже имам само един син и за пръв път съм намислил да го женя, още се уча как се постъпва; но започвам според правилата.

Морсер стана с пресилена усмивка, поклони се дълбоко на Данглар и му каза:

— Господин барон, имам честта да ви поискам ръката на госпожица Йожени Данглар за сина си, виконт Албер дьо Морсер.

Вместо да посрещне тия думи с благосклонност, на каквато Морсер можеше да се надява от негова страна, Данглар смръщи вежди и без да покани графа да седне, заяви:

— Ще трябва да размисля, господин графе, преди да ви отговоря.

— Да размислите ли? — запита все още изненаданият Морсер, — нима не сте имали време да размислите през тия осем години, откакто споменахме за пръв път за този брак?

— Господин графе — отвърна Данглар, — всеки ден се случват неща, които ни карат да обмисляме отново вече обмислени въпроси.

— Как така? — попита Морсер. — Не ви разбирам, бароне!

— Искам да кажа, господине, че от петнадесет дни насам нови обстоятелства...

— Позволете — прекъсна го Морсер, — комедия ли ще играем, или не?

— Как: комедия?

— Точно така: да се обясним категорично.

— Тъкмо това желая и аз.

— Виждахте ли господин дьо Монте Кристо?

— Виждам го твърде често — отвърна Данглар, като разтърси широката си връзка, — приятели сме.

— Е добре, при една от последните ви срещи сте му казвали, че сякаш съм забравил или не съм се решавал за този брак.

— Вярно е.

— Ето ме, дойдох. Нито съм забравил, нито не се решавам, както виждате, щом дойдох да поискам от вас да изпълните обещанието си.

Данглар не отговори.

— Толкова бързо ли променихте решението си — добави Морсер, — или сте предизвикали идването ми, само да имате удоволствието да ме унизите?

Данглар разбра, че ако продължи разговора, както го бе започнал, работата можеше да приключи неизгодно за него.

— Господин графе — отвърна той, — вие сте с право изненадан от моята резервираност; разбирам ви, и вярвайте, че тя огорчава преди всичко мене; вярвайте също, че ми се налага от повелителни обстоятелства.

— Празни приказки, драги господине — заяви графът, — които биха задоволили може би случаен човек; но граф дьо Морсер не е случайна личност, и когато мъж като него идва да намери друг мъж, за да му напомни дадената дума, а този мъж не я удържи, той има право да изисква вместо нея поне едно сериозно основание.

Данглар беше страхлив, но не искаше да се издаде; обаче тонът на Морсер го засегна.

— Сериозното основание не ми липсва — възрази той.

— Какво искате да кажете?

— Че имам това сериозно основание, но е малко трудно да го изявя.

— Все пак чувствувате — заяви Морсер, — че аз не мога да се задоволя с вашите премълчавания; едно във всеки случай ми се струва ясно и то е, че отказвате сродяването ни.

— Не, господине — отвърна Данглар, — просто отлагам решението, нищо повече.

— Но не се надявате, предполагам, че аз ще се подчиня на капризите ви и ще чакам спокойно и смирено да ми върнете благоволението си.

— Тогава, господин графе, щом не можете да чакате, нека сметнем нашите намерения за недействителни.

Графът прехапа до кръв устни, за да не избухне, нещо твърде често при надменния му и гневлив характер; но като разбра, че при дадените обстоятелства той именно би станал смешен, тръгна към вратата, после промени решението си и се върна.

Лицето му бе потъмняло и вместо накърнена гордост изразяваше смъртно безпокойство.

— Слушайте, драги Данглар — започна той, — от дълги години се познаваме, затова трябва да бъдем по-внимателни един към друг. Вие ми дължите едно обяснение; аз трябва да зная поне на какво зловещо събитие син ми дължи загубата на доброто ви разположение.

— Въпросът няма нищо общо с личността на виконта, само това мога да ви кажа, господине — отвърна Данглар, станал отново безочлив, щом видя, че Морсер се бе укротил.

— А с чия личност тогава? — запита гостът с променен глас и пребледняло чело.

Данглар, комуто ни един от тия признаци не бе убягнал, го изгледа още по-самоуверено.

— Бъдете благодарен, че не се изяснявам повече — отвърна той.

Морсер потрепера, вероятно от сдържан гняв.

— Аз съм в правото си — отговори със страшно усилие той — да поискам от вас да се обясните: против госпожа дьо Морсер ли имате нещо? Моето богатство ли не е достатъчно? Или убежденията ми, противни на вашите...

— Ни едно от тия неща, господине — заяви Данглар, — би било непростимо от моя страна да променя решението си заради някое от тях, защото аз ги знаех, когато поех задължението. Не, не търсете повече. Просто ме е срам, че ви карам да се ровите така из съвестта си, повярвайте ми, нека спрем дотук. Да се задоволим със средния израз — отлагане, който не е нито скъсване, нито поемане на задължение. Пък няма и защо да бързаме, боже мой! Дъщеря ми е на седемнадесет години, син ви е на двадесет и една. Докато ние изчакаме, времето ще върви; нови събития ще настъпят; това, което е било неизяснено вчера, става прекалено ясно утре; така се опровергават понякога изведнъж и най-жестоките клевети.

— Клевети ли казахте? — извика Морсер и пак пребледня. — Мене да ме клеветят?

— Не се обясняваме, господин графе, казах ви вече!

— И аз трябва да приема спокойно този отказ?

— Който е мъчителен особено за мене, господине. Да, помъчителен за мене, отколкото за вас, защото аз разчитах, че това сродяване ще бъде чест за мене, а един нестанал брак пакости винаги повече на годеницата, отколкото на годеника!

— Добре, да не говорим вече за това — съгласи се Морсер.

И напусна стаята, като мачкаше гневно ръкавиците си.

Данглар забеляза, че Морсер не се осмели ни веднъж да запита дали оттеглянето на дадената дума не става именно заради него.

Вечерта има дълъг разговор с неколцина приятели, а господин Кавалканти, който не излизаше от салона на дамите, си отиде последен от дома на банкера.

Щом се събуди на другата заран, Данглар поиска вестниците. Донесоха му ги веднага: той остави три-четири настрана и взе „Емпарсиал“. На този вестник именно беше главен редактор Бошан.

Разкъсал бързо бандерола, Данглар разгъна нетърпеливо страниците, отмина пренебрежително уводната статия и щом стигна до хрониката, се спря със зловна усмивка на съобщението, започващо с думите:

ПИШАТ НИ ОТ ЯНИНА.

„Добре — каза си той, след като го прочете, — ето една статийка за полковник Фернан, която по всяка вероятност ще ме освободи от задължението да дам обяснения на господин граф дьо Морсер.“

По същото време, тоест точно в девет часа сутринта, Албер дьо Морсер, в строго закопчан черен костюм, неспокоен и неразговорчив, се яви в дома на Шанз Елизе.

— Господин графът излезе преди половин час — заяви вратарят.

— С Батистен ли? — запита Морсер.

— Не, господин виконт.

— Повикайте Батистен, искам да поговоря с него.

Вратарят отиде да потърси камериера и след минута се върна заедно с него.

— Слушайте, драги — започна Албер, — извинявам се за нескромността, но исках да науча лично от вас дали господарят ви е наистина излязъл.

— Да, господине — отвърна Батистен.

— Дори за мене?

— Аз зная до каква степен господарят ми е щастлив да приеме господина и не бих дръзнал да включа господин виконта в едно нареждане за всички.

— Имаш право, защото трябва да му говоря по сериозен въпрос. Мислиш ли, че ще се забави?

— Не, защото поръча закуска за десет часа.

— Добре, ще се поразходя из Шанз Елизе и в десет ще дойда пак, ако господин графът се върне преди мене, кажи му, че го моля да ме почака.

— Господинът може да бъде сигурен, че няма да забравя.

Албер остави пред вратата на графа наемния кабриолет, с който бе дошъл, и тръгна да се разходи пеша.

Когато мина покрай Але де Вьов, стори му се, че конете на графа чакат пред входа на стрелбището Гесе; приближи се, позна конете, а след тях и кочияша.

— Господин графът е на стрелбището? — попита Морсер.

— Да, господине — отвърна кочияшът.

И наистина, откакто се бе приближил, Морсер чу няколко изстрела на равни промеждутъци. Той влезе. В градинката стоеше прислужникът.

— Извинете — каза веднага той, — но господин виконтът ще трябва да почака малко.

— Защо, Филип? — запита Албер, който беше постоянен посетител тук и затова се учуди от това озадачаващо посрещане.

— Защото лицето, което се упражнява в този момент, наема цялото стрелбище за себе си и никога не стреля пред друг човек.

— Дори и пред вас ли, Филип?

— Както виждате, господине, стоя пред вратата на павилиона си.

— А кой пълни pistolетите?

— Неговият слуга.

— Нубиец?

— Негър.

— Точно така.

— Познавате ли господина?

— За него идвам; приятел ми е.

— О, тогава друго нещо! Ще отида да му съобщя.

Подтикнат от любопитство, Филип влезе в дъсчената барака. След минутка Монте Кристо се появи на прага.

— Прощавайте, че ви проследих дотук, драги графе — започна Албер, — най-напред трябва да ви кажа, че вината не е у вашите хора, а чисто и просто аз проявих неделикатност. Отидох у вас, казаха ми, че сте излезли на разходка, но ще се приберете в десет часа за закуска. Тръгнах да се разходя, докато ви чакам, и както се разхождах, забелязах конете и колата ви.

— Надявам се, че идвате да закусите с мене.

— Не, благодаря, не става дума за закуска по това време; по-късно може и да закусим, само че при неприятна компания, дявол да го вземе!

— Какви глупости приказвате?

— Драги графе, днес се дуелирам.

— Вие? За какво?

— Ами за да се дуелирам!

— Разбирам, но по какъв повод? Нали знаете, човек се дуелира за различни неща.

— Въпрос на чест.

— О, това е вече сериозно!

— Толкова сериозно, щото идвам да ви помоля за една услуга.

— Каква?

— Да ми станете секундант.

— Работата става вече съвсем сериозна, да не говорим тук, а да се приберем в къщи. Али, дай ми вода.

Графът нави ръкавите си и влезе в преддверието пред стрелбището, гдето стрелците обикновено си мият ръцете.

— Влезте, господин виконт — прошепна Филип. — Ще видите нещо необичайно.

Морсер влезе. Вместо точки на мишената бяха залепени карти за игра.

Отдалеко му се стори, че са цяла колода виждаха се от ас до десетка.

— О! — каза Албер. — На пикет ли играехте?

— Не — отвърна графът, — просто приготвих картите за игра.

— Как?

— Тези, които виждате, бяха само асове и двойки; аз ги превърнах с куршумите си в тройки, петорки, седморки, осморки, деветки и десетки.

Албер се доближи.

Куршумите наистина бяха нанесли съвършено точно липсващите знаци, пробивайки картоната точно там, дето знакът би трябвало да бъде изписан. Докато отиваше към мишената, Морсер вдигна и двете ластовички, прелетели неблагоприятно в обсега на пистолета и застреляни от графа.

— Ах дявол да го вземе! — промълви Морсер.

— Какво да се прави, драги виконте — заяви Монте Кристо, докато си изтриваше ръцете с кърпата, подадена от Али, — трябва да се занимавам с нещо в свободното си време; но да вървим, готов съм.

Качиха се в купето на Монте Кристо, което след няколко минути ги остави пред дома № 30.

Монте Кристо заведе Морсер в кабинета си и му посочи стол. И двамата седнаха.

— Да поговорим сега спокойно — започна графът.

— Виждате, че съм напълно спокоен.

— С кого възнамерявате да се биете?

— С Бошан.

— Значи с приятел!

— Човек се бие винаги с приятелите си.

— Трябва все пак някакъв повод.

— Имам го.

— Какво ви е сторил?

— В снощния вестник има... Впрочем прочетете сам. Албер подаде на Монте Кристо вестника, гдето той прочете:

ПИШАТ НИ ОТ ЯНИНА:

Един досега неизвестен или най-малко непубликуван факт стигна до нас; крепостта, която е защищавала града, е била предадена на турците от един френски офицер, в когото Али Тепеделенли е имал пълно доверие. Този офицер се е наричал Фернан.

— Е-е — запита Монте Кристо, — какво ви смущава тук?

— Как какво? Това, което е писано.

— Добре. Но какво значение има за вас, че янинската крепост е била предадена от някакъв офицер, именуван Фернан?

— Има значение, защото малкото име на баща ми, граф дьо Морсер, е Фернан.

— И баща ви е бил на служба при Али паша?

— Всъщност той се е сражавал за освобождението на Гърция; тук именно е клеветата.

— Слушайте, драги виконте, да поговорим разумно.

— Тъкмо това желая.

— Кажете ми сега: кой, дявол да го вземе, знае във Франция, че офицерът Фернан е едно и също лице с граф дьо Морсер и кой се занимава сега с Янина, паднала, струва ми се, в 1822 и 1823 година?

— Тук именно е коварството: оставили са да мине време и се връщат към минали събития, за да измъкнат от тях някакъв скандал, който може да опетни едно почтено име. Е добре, аз, наследникът на това име, не искам да видя върху него нито сянка от подозрение. Ще изпратя двама секунданти на Бошан, чийто вестник е обнародвал тази бележка, и той ще я опровергае.

— Бошан няма да опровергае нищо.

— Тогава ще се бием.

— Няма и да се биете, защото той ще ви отговори, че в гръцката армия може да е имало петдесет души офицери с името Фернан.

— Ще се бием въпреки този отговор. Аз желая това съобщение да изчезне... Баща ми, този храбър войник, с такава блестяща кариера...

— Или пък ще помести следното опровержение: имаме основание да смятаме, че именуваният Фернан няма нищо общо с господин граф дьо Морсер, чието малко име е също Фернан.

— Потребно ми е пълно и категорично опровержение; няма да се задоволя с такова нещо!

— И ще му изпратите секунданти?

— Да.

— Грешите.

— Отказвате ми значи услугата, която идвам да ви поискам?

— Вие знаете теорията ми за дуела, изповядах ви я в Рим, спомняте ли си?

— Въпреки това, драги графе, тази сутрин ви заварих да се занимавате с нещо, което никак не се съгласува с вашата теория.

— Виждате ли, драги приятелю, човек не бива да е никога краен. Щом живее между луди, все ще трябва да се приучи и той на безумие; всеки момент някоя луда глава с толкова основание да се бие с мене, колкото имате и вие да се биете с Бошан, може да ми изпрати секунданти или да ме оскърби на публично място кой знае за каква глупост; и, разбира се, в такъв случай ще трябва да я убия.

— Признавате значи, че и вие бихте се дуелирали?

— То се знае!

— А защо искате тогава аз да не се бия?

— Не казвам, че не трябва да се биете, казвам само, че един дуел е нещо сериозно, което трябва да се обмисли.

— Размислил ли е оня, като е оскърбил баща ми?

— Ако не е размислил и ви признае това, не бива да му се сърдите.

— Прекалено снизходителен сте, драги графе!

— Вие пък сте прекалено строг. Слушайте, да предположим... внимавайте добре: да предположим... не се сърдете за това, което ще ви кажа!

— Слушам ви.

— Да предположим, че съобщеният факт е верен...

— Син не може да допусне подобно предположение за честта на баща си.

— Боже мой, ние живеем в епоха, когато се допускат толкова много неща!

— Тъкмо в това е порочността на епохата.

— Нима имате претенция да я поправите?

— Да, доколкото ме засяга.

— Прекалено строг сте, драги!
 — Такъв съм!
 — И неотзивчив към добрите съвети?
 — Не, ако идват от приятел.
 — Смятате ли ме за приятел?
 — Да.
 — Добре! Преди да изпратите секунданти на Бошан, осведомете се.
 — От кого?
 — От Хаиде например.
 — Какво може да стори в случая една жена, та да я намесвам в тази история?
 — Може да ви каже например, че баща ви няма никакво участие в поражението или в смъртта на нейния баща, или ако баща ви е имал случайно нещастieto...
 — Казах вече, драги графе, че не мога да допусна подобно предположение.
 — И отричате такава възможност?
 — Отричам я.
 — Окончателно?
 — Окончателно!
 — Един последен съвет тогава.
 — Добре, но наистина последен.
 — Не го ли желаете?
 — Напротив, искам да го чуя.
 — Не изпращайте секунданти на Бошан.
 — Какво?
 — Идете лично при него.
 — Това е противно на всички правила.
 — Вашият случай е извън обикновените.
 — А защо трябва да отида лично, ако обичате?
 — Защото въпросът е между вас и Бошан.
 — Изяснете се.
 — Разбира се, ако Бошан е наклонен да опровергае, трябва да му оставите заслугата да го стори по своя воля: опровержението не ще пострада от това. Ако, напротив, откаже, никога не е късно да намесите две чужди лица в тайната си.

— Няма да бъдат чужди лица, а приятели.
— Днешните приятели са утрешни врагове.
— Така ли?
— Имате примера с Бошан.
— И така...
— И така, аз ви препоръчвам благоразумие.
— Мислите, че трябва да отида лично при Бошан?
— Да.
— Сам?
— Сам. Когато ще искате от някого да ви пожертвува самолюбието си, не бива с нищо да засегнете това самолюбие.
— Струва ми се, че сте прав.
— Чудесно!
— Ще отида сам.
— Идете, но още по-добре ще направите изобщо да не отивате.
— Невъзможно.
— Тогава постъпете, както ви казах, все е по-добро от това, което бяхте намислили.
— Но слушайте, ако въпреки всички тия мерки и постъпки от моя страна все пак се стигне до дуел, ще ми станете ли секундант?
— Драги виконте — започна необикновено сериозно Монте Кристо, — вие сигурно помните, че в съответно време и място съм бил на ваше разположение, но услугата, която ми искате, е извън кръга на тия, които мога да ви направя.
— Защо?
— Може би ще узнаете един ден.
— А дотогава?
— Моля ви да бъдете снизходителен към тази моя тайна.
— Добре. Ще взема Франц и Шато Рено.
— Вземете Франц и Шато Рено, така ще бъде много добре.
— Но ако се бия, ще ми дадете ли поне един урок по дуелиране със сабя или пистолет?
— Не, и това е невъзможно.
— Вие сте наистина странен човек! Значи изобщо не желаете да се намесвате?
— В никакъв случай.
— Да не разговаряме повече тогава. Сбогом, графе.

— Сбогом, виконте.

Морсер си взе шапката и излезе.

Кабриолетът го чакаше пред вратата. Сдържайки, доколкото можеше, гнева си, Албер каза да го закарат у Бошан. Но Бошан беше в редакцията.

Морсер заповяда да го отведат в редакцията.

Бошан беше в своя тъмен и пращен кабинет, каквито са по правило всички вестникарски редакции.

Съобщиха му за идването на Албер дьо Морсер. Той поиска да му повторят два пъти името, после, все още не напълно убеден, извика:

— Влезте!

Албер влезе. Бошан възкликна, като видя приятеля си да прескача топовете хартия и да тъпче с неуверена стъпка вестници от всякакъв формат, покрили не паркета, а почервенелите плочки в канцеларията му.

— Насам, насам, драги Албер — протегна той ръка на момъка, — какъв дявол ви води? Да не сте се загубили като Палечко или чисто и просто идвате да обядваме заедно? Постарайте се да намерите стол; ето там, при мушкатото, което единствено напомня тук, че на света има и други листове освен листовите хартия.

— Тъкмо за вестника ви идвам да говоря, Бошан — отвърна Албер.

— Така ли, Морсер? Какво желаете?

— Една поправка.

— Поправка ли? На какво, Албер? Но седнете, моля ви се!

— Благодаря — повтори Албер и отказа с леко кимване.

— Изяснете се.

— Поправка за съобщение, което засяга честта на човек от моето семейство.

— Хайде де! — заяви изненадано Бошан. — Какво съобщение? Такова нещо е невъзможно.

— Съобщението, изпратено от Янина.

— От Янина ли?

— Да, от Янина. Вие сякаш наистина не знаете какво ме води?

— Честно слово... Батист! Вчерашният брой! — извика Бошан.

— Излишно е, нося ви моя.

Бошан зачете със запъване:

— „Пишат ни от Янина... и така нататък, и така нататък.“

— Разбирате, че случаят е сериозен — каза Морсер, когато Бошан привърши четенето.

— Роднина ли ви е този офицер? — запита журналиста.

— Да — отвърна Албер, като се изчерви.

— Добре, с какво мога да ви услужа? — запита кротко Бошан.

— Бих желал, драги Бошан, да опровергаете съобщението.

Бошан загледа Албер с внимание, което доказваше несъмнено голяма благосклонност.

— Слушайте — започна той, — това ще ни увлече в дълъг разговор; защото едно опровержение е винаги твърде сериозно нещо. Седнете; трябва да прочета отново тия три-четири реда.

Албер седна, а Бошан прочете отново, по-внимателно от първия път, редовете, срещу които възразяваше приятелят му.

— Виждате — заяви твърдо, почти грубо Албер, — че във вашия вестник е нанесена обида на човек от моето семейство и аз искам опровержение.

— Вие... искате...

— Да, аз искам!

— Позволете ми да ви кажа, че вие не сте изпратен да водите преговори, драги виконте.

— И не желая да ги водя — възрази момъкът, като стана; — искам опровержение на едно съобщение, което сте направили вчера, и ще го получа. Вие сте мой приятел — продължи Албер със стиснати устни, като видя, че Бошан започва да вдига презрително глава, — вие сте мой приятел, следователно ме познавате достатъчно добре, за да разберете упоритостта ми в дадените обстоятелства.

— С такъв език, Морсер, ще ме накарате да забравя, че съм ви приятел... Но да не се сърдим; или засега поне да не се сърдим... Вие сте разтревожен, раздразнен, засегнат... Кой е този ваш роднина, именуван Фернан?

— Чисто и просто баща ми — отвърна Албер; — господин Фернан Мондего, граф дьо Морсер, стар боец, сражавал се на двадесет бойни полета, чиито рани искат да опетнят с улична кал.

— Баща ви ли? — изненада се Бошан. — Това е вече друго нещо; разбирам сега възмущението ви, драги Албер... Да прочетем отново...

И зачете за трети път съобщението, като наблягаше върху всяка дума.

— Но откъде разбирате — запита той, — че този Фернан от вестника е баща ви?

— Зная, че отникъде; но други ще го разберат. Затова искам да опровергаете съобщението.

При думата искам Бошан вдигна очи към Албер, наведе ги почти веднага и се замисли.

— Ще го опровергаете, нали, Бошан? — повтори Морсер с растящ, макар и все още сдържан гняв.

— Да — отговори Бошан.

— Чудесно! — извика Албер.

— Но само след като се уверя, че съобщението е невярно.

— Какво?

— Да, въпросът заслужава да се изясни и аз ще го изясня.

— Какво виждате тук за изясняване, господине? — запита Албер, загубил напълно самообладание. — Ако не вярвате, че е баща ми, кажете го веднага; ако смятате, че е той, обосновайте мнението си.

Бошан погледна Албер с присъщата си усмивка, която умееше да изразява най-различни чувства.

— Господине — започна той, — щом ще сме на „господине“, ако сте дошли да ми искате основания, трябваше да го кажете още отначало, а не да ми говорите за приятелство и други празни работи, каквито слушам търпеливо от половин час насам. На такава почва ли ще се движим отсега нататък, моля?

— Да, ако не опровергаете подлата клевета!

— Момент! Без заплахи, ако обичате, господин Фернан Мондего, виконт дьо Морсер; аз не търпя заплахи от неприятелите, а още по-малко от приятелите си. Вие желаете значи да опровергая съобщението за полковник Фернан, в което, давам честната си дума, нямам никакво участие?

— Да, желая го! — заяви Албер, започнал вече да се забравя.

— Иначе ще се бием? — продължи Бошан все така спокойно.

— Да! — потвърди Албер, като повиши тон.

— Добре! — отвърна Бошан. — Ето отговора ми, драги господине: съобщението не е било дадено за печат от мене и аз не го знаех; но вие ми обърнахте внимание върху него с постъпката си, аз ще

го проуча и то ще остане, докато бъде опровергано или потвърдено от този, който е длъжен да стори това.

— Тогава, господине — стана Албер, — ще имам честта да ви изпратя секундантите си; с тях ще уговорите мястото и оръжията.

— Отлично, драги господине.

— И довечера, ако обичате, или най-късно утре ще се бием.

— О, не, не! Аз ще се явя на посоченото място, когато му дойде времето, а по мое мнение (имам право да го изкажа, защото предизвиканият съм аз), по мое мнение, повтарям, времето още не е дошло. Зная, че умееете много добре да си служите със сабя, аз също умея донякъде да я въртя; зная, че от шест мишена улучвате три, което е почти равно на моите способности; зная, че дуел между нас ще бъде нещо сериозно, защото вие сте храбрец... аз също. Затова не желая нито да ви убия, нито да бъда убит от вас без причина. И аз на свой ред ви поставям категорично въпроса: Държите ли на това опровержение дотолкова, та сте готов да ме убиеете, ако не го направя, макар да ви казах, да ви повтарям и да твърдя с честната си дума, че не знаех за съобщението; макар да ви заявявам, че само такъв фантазьор като вас може да отгатне под името Фернан личността на господин граф дьо Морсер.

— Държа безусловно.

— Добре, драги господине, съгласен съм да се заколим, но искам три седмици срок; след три седмици ще дойдете пак и аз ще ви кажа: да, съобщението е невярно и аз го опровергавам, или — да, съобщението е вярно и вадя сабите от ножниците или пистолетите от кобуриите — както изберете.

— Три седмици — извика Албер. — Но три седмици са три столетия, през които аз ще се чувствавам опозорен!

— Ако бяхте пожелали да останете мой приятел, щях да ви кажа: имайте търпение, приятелю, но вие предпочитате да бъдете мой враг; затова ви казвам: какво ме интересува, господине?

— Добре, да бъде след три седмици — отвърна Морсер. — Но помнете, след три седмици не ще има никакви отлагания и хитрувания, за да се отървете...

— Господин Албер дьо Морсер — заяви Бошан, като стана, — мога да ви изхвърля през прозореца едва след три седмици, което значи след двадесет и четири дни, а вие имате правото да ме разсечете

също не по-рано от това време. Днес сме 29 август, значи довиждане на 21 септември. Дотогава — и повярвайте, че ви давам съвет на джентълмен — нека не се джавкаме като вързани псета.

Бошан се поклони сериозно на младежа, обърна му гръб и влезе в печатницата.

Албер си отмъсти на един куп вестници, които разпиля с бастунчето си; после си тръгна, като се обърна два-три пъти към входа за печатницата.

Докато шибаше с бастунчето си капрата на кабриолета, както бе шибал почернелите вестници, които нямаха никаква вина в неговата несполука, Албер забеляза по булеварда Морел да размахва ръце пред китайската баня с вирнат нос и весел поглед; идваше откъм вратата Сен Мартен и отиваше към Ла Мадлен.

— Ах! — въздъхна той. — Ето един щастлив човек!

По една случайност не се мамеше.

---

[1] Герои от романа „Ламърмурската невеста“ на Уолтър Скот.
Б.пр. ↑

LXXIX. ЛИМОНАДАТА

Морел беше наистина щастлив.

Господин Ноартие бе изпратил да го повикат и той така бързаше да разбере защо, та не взе кабриолет, тъй като имаше повече доверие в собствените си нозе, отколкото в краката на един наемен кон; затова бе тръгнал почти тичешком от улица Меле към предградието Сент Оноре.

Вървеше с войнишка стъпка и нещастният Бароа едва успяваше да го настига. Морел беше на тридесет години, Бароа на шестдесет и една; Морел беше опиянен от любов, Бароа беше ожаднял от силната жегата. Двамата мъже, така различни по интереси и възраст, напомняха двете линии на триъгълник: разделени в основата, те се съединяваха на върха.

Върхът беше Ноартие, който бе изпратил за Морел и бе настоял да бърза, поръка, която момъкът изпълняваше буквално, за най-голямо отчаяние на Бароа.

Когато пристигна, Морел не беше дори запъхтян: любовта дава криле; но Бароа, отдавна престанал да люби, беше плувнал в пот.

Старият прислужник въведе Морел през специалната врата, затвори вратата на кабинета, а шумолене на рокля по паркета възвести след малко идването на Валантин.

Тя беше очарователна в траурния тоалет.

Това видение беше така прелестно, щото Морел би се съгласил и да не разговаря с Ноартие; но креслото на стареца, заскърца скоро по паркета, а след малко се появи и той.

Ноартие посрещна с благосклонен поглед благодарностите на Морел за щастливата постъпка, която бе спасила от отчаяние и Валантин, и самия него. След това при новото оказано му благоволение Морел погледна девойката, която, седнала плахо и далеко от него, очакваше заповед да заговори.

Ноартие също я погледна.

— Трябва да кажа това, което ми поръчахте, така ли? — запита тя.

— Да — потвърди Ноартие.

— Господин Морел — започна Валантин, обръщайки се към младежа, който я поглъщаше с очи, — милият дядо Ноартие иска да ви каже хиляди неща, които от три дни насам ми се случват. Днес изпрати да ви повикат, за да ви ги предаде. Той ме е избрал за свой представител, ще ви ги повторя без да променя нито дума от намеренията му.

— Слушам с нетърпение — отвърна момъкът. — Говорете госпожице.

Валантин наведе поглед: това предзнаменование зарадва Морел. Валантин проявяваше слабост само когато беше щастлива.

— Дядо ми желае да напусне този дом. Трябва да му търсим подходящо жилище — каза тя.

— А вие, госпожице — запита Морел, но, вие сте необходима на господин Ноартие?

— Аз — продължи девойката — няма да се отделя от дядо си, този въпрос е решен за нас двамата. Ще живея при него. Или ще получа съгласието на господин дьо Вилфор да живея при дядо Ноартие, или ще ми се откаже; в първия случай отивам веднага, във втория ще чакам пълнолетието си, което настъпва след десет месеца. Тогава ще бъда свободна, ще имам независимо богатство и...

— И?... — запита Морел.

— И с позволението на дядо ще изпълня обещанието, което съм ви дала.

Валантин изрече последните думи така тихо, щото Морел не би ги чул, ако не копнееше да ги погълне.

— Нали вашето намерение изразих, дядо? — Добави Валантин, като се обърна към Ноартие.

— Да — потвърди старецът.

— Ще се настаня при дядо — продължи Валантин, — господин Морел ще може да ме посещава в присъствието на моя добър и благороден покровител. Ако тази връзка, току-що започнала между нашите може би неопитни или своенравни сърца, изглежда разумна и представя гаранции за бъдещото ни щастие (уви, хората казват, че въодушевените от пречките сърца изстиват, щом се успокоят!), тогава господин Морел ще може да ме поиска от самата мене. Аз ще го очаквам.

— О! — извика Морел, почти готов да коленичи пред стареца като пред бога, и пред Валантин като пред ангел. — Какво добро съм сторил през живота си, за да заслужи такова щастие?

— Дотогава — продължи девойката със своя звучен и строг глас — ще спазваме приличието и дори волята на родителите ни, стига тази воля да не се стреми да ни раздели завинаги; с една дума — повтарям я, защото тя включва всичко, — ще чакаме.

— И аз се заклевам, господине — заяви Морел, — да понеса не с примирение, а с щастие жертвите, които тази дума налага.

— И така — продължи Валантин и отправи към Максимилиан поглед, който трогна сърцето му — никакви неблагоприятия, драги приятелю. Не излагайте тази, която от днес нататък се смята предопределена да носи вярно и достойно името ви.

Морел притисна ръка до сърцето си.

През това време Ноартие гледаше нежно и двамата. Бароа, застанал в дъното като човек, от когото нищо не се крие, се усмихваше и изтриваше едрите капки пот, които се стичаха по плешивото му чело.

— О, господи, колко му е горещо на добрия Бароа! — каза Валантин.

— Много тичах, госпожице — отвърна Бароа, — но трябва да призная, че господин Морел тичаше повече от мене.

Ноартие посочи с поглед една табличка, на която имаше шише с лимонада и чаша. Липсващата част от лимонадата беше изпита преди половин час от самия Ноартие.

— Моля ти се, драги Бароа — каза девойката, — налей си, защото виждам, че не отделяш поглед от тази недоизпита лимонада.

— Наистина умирам от жажда — призна Бароа — и с готовност ще я изпия за ваше здраве.

— Изпий я — каза Валантин — и се върни веднага.

Бароа изнесе табличката и щом излезе в коридора, видяха — през вратата, която бе забравил да затвори — как отметна глава назад, за да изпие лимонадата, която Валантин му бе наляла.

Тъкмо когато се сбогуваха пред Ноартие, Валантин и Морел чуха, че се звъни откъм входа на господин Вилфор.

Това показваше, че някой идва. Валантин погледна стенния часовник.

— Дванадесет — каза тя, — днес е събота, сигурно е докторът, дядо.

Ноартиє потвърди с глава, че трябва да е наистина лекарят.

— Ще дойде тук, значи господин Морел трябва да си отиде, нали, дядо?

— Да — отвърна старецът.

— Бароа! — извика Валантин. — Елате, Бароа!

Гласът на прислужника отговори:

— Идвам, госпожице.

— Бароа ще ви придружи до вратата — обърна се Валантин към Морел, — а сега запомнете едно нещо, драги капитане: дядо ми настоява да не правите нищо, което би могло да навреди на щастието ни.

— Обещах да чакам — каза Морел — и ще чакам.

В този момент влезе Бароа.

— Кой звънеше? — запита Валантин.

— Господин доктор д'Авриньи — отвърна Бароа и залитна.

— Какво ви е, Бароа? — извика Валантин.

Старецът не отговори, погледна уплашено господаря си, а сгърчената му ръка търсеше къде да се опре, за да може да остане прав.

— Но този човек ще падне! — извика Морел.

Наистина треперенето на Бароа се засилваше постепенно; чертите му, изменени от гърчове на лицевите мускули, предвещаваха силна нервна криза.

Втречени в разстроения Бароа, очите на Ноартиє изразяваха живо и измъчено всички вълнения на човешкото сърце.

Бароа пристъпи към господаря си.

— Боже, боже! — промълви той. — Какво ми е?... Ужасно страдам... не виждам вече. Хиляди огнени игли пронизват главата ми. Не ме пипайте! Не ме пипайте!

Валантин изпищя уплашено; Морел я прегърна, сякаш искаше да я защити от незнайна заплаха.

— Господин д'Авриньи! Господин д'Авриньи! — извика сподавено Валантин. — Елате! Помощ!

Бароа се обърна, направи три стъпки назад, политна, падна в нозете на Ноартиє, облегна се на коляното му и извика:

— Господарю! Скъпи ми господарю!

Привлечен от виковете, господин дьо Вилфор се появи в същия миг на прага.

Морел пусна полуприпадналата Валантин, отдръпна се в един ъгъл и се скри зад завесата.

Пребледнял като пред змия, той не отделяше смразения си поглед от нещастния умиращ.

Ноартие кипеше от нетърпение и ужас, душата му се стремеше да помогне на нещастния старец, който му беше много повече другар, отколкото прислужник. Страшната борба между живота и смъртта се отразяваше по лицето му с издуване на вените и свиване на няколко все още живи мускули около очите.

Съвсем разстроен, с кръвясали очи и отметната назад глава, Бароа удряше с ръце паркета, а вдървените му нозе биха могли сякаш по-скоро да се счупят, отколкото да се превият.

По устните му имаше пяна, той се задъхваше мъчително.

Смаяният Вилфор стоеше неподвижен, втренчил очи в тази картина, привлякла вниманието му още щом бе влязъл в стаята.

И не видя Морел.

След няколкоминутно безмълвно съзерцание, при което пребледня и косата му настръхна, той извика:

— Докторе! Докторе! Елате веднага! — и се втурна към вратата.

— Госпожо! Госпожо! — изтича Валантин със залитане по стълбите, за да повика мащеха си. — Елате по-скоро и донесете шишенцето с лекарството си!

— Какво има? — обади се металическият, сдържан глас на госпожа дьо Вилфор.

— Елате, елате!

— А къде е докторът? — викаше Вилфор. — Къде е?

Госпожа дьо Вилфор слезе полека, чуваше се как дъските скърцат под стъпките ѝ. С една ръка изтриваше с кърпичка лицето си, в другата държеше стъкълце с английско лекарство.

Първият човек, когото погледна, когато стигна до вратата, беше Ноартие, чието лице, като се изключи вълнението му, напълно естествено при подобни обстоятелства, показваше неизменно здраве; едва след това госпожа дьо Вилфор зърна умиращия.

Тя пребледня и погледът ѝ почти отскочи от слугата към господаря.

— За бога, госпожо, къде е докторът? Нали влезе при вас? Бароа получи удар, както виждате, ще могат да го спасят само като му пуснат кръв.

— Ял ли е нещо тази сутрин? — запита госпожа дьо Вилфор, като отбягна да отговори на въпроса.

— Не беше закусвал, госпожо — отвърна Валантин, — защото трябваше да изтича за едно бързо поръчение от дядо. Изпи само чаша лимонада, като се върна.

— О! — промълви госпожа дьо Вилфор. — Защо не вино? Лимонадата е нещо много слабо.

— Защото лимонадата беше подръка, в шишето на дядо; горкият Бароа беше жаден и пи, каквото намери.

Госпожа дьо Вилфор потрепера. Ноартие не отделяше от нея проницателния си поглед.

— Какъв къс врат! — възкликна тя.

— Госпожо — започна пак Вилфор, — питам ви къде е господин д'Авриньи, отговорете, за бога!

— При Едуар, който не е добре — отвърна госпожа дьо Вилфор, като не можеше да се изплъзва повече.

Вилфор хукна по стълбите да го доведе.

— Вземете — каза младата жена, подавайки стъкълцето на Валантин. — Сигурно ще му пуснат кръв. Ще се кача в стаята си, защото не мога да гледам такова нещо.

И последва съпруга си.

Морел се показва от тъмния ъгъл, гдето се бе скрил и гдето никой не го бе забелязал в общата суматоха.

— Вървете си по-скоро, Максимилиан — прошепна Валантин, — и чакайте да ви повикам. Тръгвайте.

Морел запита с ръка Ноартие. Старецът, запазил напълно самообладание, му отговори утвърдително.

Той притисна ръката на Валантин до сърцето си и излезе през един страничен коридор.

Вилфор и докторът влязоха в същото време през отсрещната врата.

Бароа беше дошъл малко на себе си: кризата бе преминала, той започна да стене и се понадигна на едно коляно.

Д'Авриньи и Вилфор го пренесоха на един шезлонг.

— Какво ще наредите, докторе? — запита Вилфор.

— Да ми донесат вода и етер. Имате ли в къщи етер?

— Да.

— Да изтичат за терпентиново масло и нещо за повръщане.

— Тичайте! — заповяда Вилфор.

— И всички да излязат.

— И аз ли? — запита плахо Валантин.

— Да, госпожице, особено вие — отвърна грубо докторът.

Валантин погледна учудено д'Авриньи, целуна господин Ноартие по челото и излезе.

Докторът затвори мрачно вратата след нея.

— Вижте, вижте, докторе, съвзема се, било е само един незначителен пристъп.

Господин д'Авриньи се усмихна мрачно.

— Как се чувствувате, Бароа? — запита той.

— Малко по-добре, господине.

— Можете ли да изпиете тази чашка вода с етер?

— Ще се опитам, но не ме докосвайте.

— Защо?

— Защото ми се струва, че ако ме докоснете дори с крайчеца на пръста си, пристъпът ще се повтори.

— Пийте.

Бароа взе чашата, поднесе я към посинелите си устни и я изпи почти наполовина.

— Къде ви боли? — попита докторът.

— Навсякъде, усещам, че навсякъде страшно ме стяга.

— Причернява ли ви пред очите?

— Да.

— Шумят ли ви ушите?

— Ужасно.

— Кога ви призля?

— Преди малко.

— Внезапно ли?

— Мълниеносно.

— Нищо ли ви нямаше вчера? Нито завчера?

— Нищо.

— Нито сънливост? Нито тежест?

— Не!

— Какво сте яли днес?

— Нищо не съм ял, изпих само една чаша от лимонадата на господаря. Нищо друго.

Бароа кимна към Ноартие, който, неподвижен в своето кресло, наблюдаваше ужасното зрелище, без да пропусне нито едно движение, нито една дума.

— Къде е тази лимонада? — попита заинтересовано докторът.

— В шишето е, долу.

— Къде долу?

— В кухнята.

— Да отида ли да го донеса, докторе? — попита Вилфор.

— Не, стойте тук и се погрижете болният да изпие и останалата течност в чашата.

— А лимонадата?...

— Аз отивам за нея.

Д'Авриньи стана, отвори вратата, хукна по задните стълби и едва не събори госпожа дьо Вилфор, която също слизаше към кухнята.

Тя изпищя.

Д'Авриньи не ѝ обърна внимание: погълнат само от една мисъл, той прескочи наведнъж последните три-четири стъпала, втурна се в кухнята и зърна върху табличката шишето, в три четвърти изпразнено.

Грабна го, както орел сграбчва жертвата си.

Изтича запъхтян в приземния етаж и влезе в стаята.

Госпожа дьо Вилфор се качваше полека по стълбите към стаята си.

— Това шише ли беше тук? — запита д'Авриньи.

— Да, господин докторе.

— От същата лимонада ли пихте?

— Така предполагам.

— Какъв вкус имаше?

— Горчеше.

Докторът капна няколко капки в шепата си, облиза я, поддържа течността в уста, сякаш опитваше вино, и отиде да я изплюе в

камината.

— Същата — каза той. — И вие ли пихте, господин Ноартие?

— Да — кимна старецът.

— И намерихте също, че е горчива?

— Да.

— О! Господин докторе! — извика Бароа. — Пак започва!

Господи боже! Смилете се над мене!

Докторът изтича при болния.

— Какво става с лекарството за повръщане, Вилфор?

Вилфор изхвъркна и извика:

— Лекарството за повръщане! Какво става, пристигна ли?

Никой не отговори. Цялата къща беше обзета от ужас.

— Ако имам възможност да му вдъхна повече въздух в дробовете — каза д'Авриньи, като се огледа, — може би ще успея да го спася от задушаване. Но не виждам нищо, нищо!

— Ох, господине — викаше Бароа, — нима ще ме оставите да умра, без да ми помогнете? Умирам, господи! Умирам!

— Някакво перо! Перо! — поиска докторът.

Зърна едно на масата.

Опита се да го пхне в устата на болния, който се гърчеше и правеше напразни опити да повърне, но челюстите му бяха така стиснати, та перото не можа да мине.

Бароа беше обзет от нервна криза, още по-силна от първата. Смъкнал се бе от шезлонга на земята и се просна вдървен на паркета.

Като видя, че не може с нищо да му помогне, докторът го остави и отиде при Ноартие.

— А вие как сте? — прошепна бързо той. — Добре ли сте?

— Да.

— Леко ли ви е на стомаха, или тежко? Леко ли?

— Да.

— Както след хапчето, което ви давам всеки неделен ден?

— Да.

— Бароа ли ви приготви лимонадата?

— Да.

— Вие ли го поканихте да пие?

— Не.

— Господин дьо Вилфор ли?

- Не.
- Госпожата?
- Не.
- Тогава Валантин?
- Да.

Една въздишка на Бароа, една прозявка, от която челюстите му изпращяха, привлякоха вниманието на д'Авриньи; той остави господин Ноартие и се върна при болния.

— Можете ли да говорите, Бароа? — попита докторът.

Бароа промърмори няколко неразбираеми думи.

— Постарайте се, драги.

Бароа отвори кръвясалите си очи.

— Кой пригответи лимонадата?

— Аз.

— Веднага ли я занесохте на господаря си?

— Не.

— Оставили сте я значи някъде?

— В кухнята; повикаха ме.

— Кой я донесе тук?

— Госпожица Валантин.

Д'Авриньи се плесна по челото.

— Боже, боже! — промълви той.

— Докторе! Докторе! — извика Бароа, усетил приближаването на трети пристъп.

— Няма ли да донесат най-сетне това лекарство за повръщане?
— извика докторът.

— Ето го — влезе Вилфор.

— Кой го пригответи?

— Момчето от аптеката, което дойде заедно с мене.

— Пийте.

— Не мога, докторе, късно е вече, гърлото ми се е сковало, задушавам се! Ох! Сърцето ми! Главата ми!... Какъв ад!... Дълго ли ще страдам така?

— Не, драги — промълви докторът, — след малко няма да страдате вече.

— Ох, разбирам ви! — извика нещастникът. — Господи, смили се над мене!

Изпищя и падна по гръб като поразен от гръм. Д'Авриньи сложи ръка на гърдите му и доближи огледало до устните.

— Е-е? — запита Вилфор.

— Кажете в кухнята да ми донесат веднага сироп от виолетки.

Вилфор слезе веднага.

— Не бойте се, господин Ноартие — каза д'Авриньи, — ще изнеса болния в друга стая, за да му пусна кръв; тези пристъпи са наистина ужасно зрелище.

Улови Бароа под мишниците и го завлече в съседната стая, после се върна да вземе остатъка от лимонадата. Ноартие притвори дясното си око.

— Валантин, нали? Искате да дойде Валантин? Ще кажа да ви я изпратят.

Вилфор се връщаше, д'Авриньи го срещна в коридора.

— Какво става? — запита той.

— Елате — отвърна д'Авриньи.

И го заведе в стаята.

— Още ли е в безсъзнание? — запита кралският прокурор.

— Умря.

Вилфор отстъпи две-три крачки, скръсти ръце над главата си и каза с искрена скръб, загледан в трупа:

— Толкова бързо!

— Много бързо, нали? — запита д'Авриньи, — няма защо да се учудвате; господин и госпожа дьо Сен Меран умряха също така бързо. Да, бързо умират хората във вашия дом, господин дьо Вилфор.

— Какво! — извика съкрушен и ужасен магистратът. — Пак ли се връщате към това страшно предположение?

— Пак, господине, пак! — отвърна тържествено д'Авриньи. — То не ме е напуснало всъщност нито за миг, и за да се убедите напълно, че този път не се мамя, изслушайте ме внимателно, господин дьо Вилфор.

Кралският прокурор трепереше въпреки волята си.

— Има една отрова, която убива почти без никакви следи. Много добре ми е известна, изучавал съм всички признаци и последици при употребата ѝ. Познах ги преди малко у нещастния Бароа, както ги видях и у госпожа дьо Сен Меран. Има едно сигурно средство да се установи присъствието на тази отрова: тя възстановява синия цвят на

индигото, почервенияло от действието на някаква киселина, и придава зелен цвят на сиропа от виолетки. Индиго нямаме, но ето че ми носите сироп от виолетки.

В коридора наистина се чуха стъпки, докторът откряна вратата, взе от камериерката една стъкленица с две-три лъжици сироп на дъното и затвори пак вратата.

— Гледайте — обърна се той към кралския прокурор, чието сърце биеше така силно, щото човек можеше просто да го чуе, — ето ви в чашата сироп от виолетки, а в шишето остатъка от лимонадата, от която са пили господин Ноартие и Бароа. Ако лимонадата е чиста и безвредна, сиропът няма да промени цвета си; ако е отровна, сиропът ще позеленее. Гледайте!

Докторът наля бавно няколко капки лимонада в чашата и на дъното ѝ се появи веднага мътилка; отначало синя, после сапфирова, след това променчиво опалова и накрая изумруденозелена.

На този цвят се закова, опитът не допускаше никакво съмнение.

— Нещастният Бароа е бил отровен с някой от продуктите на пух vomica — заяви д'Аврињи, — сега вече мога да поддържам това и пред хората, и пред бога.

Вилфор не продума; само вдигна ръце, погледна като зашеметен и се строполи в едно кресло.

LXXX. ОБВИНЕНИЕТО

Господин д'Авриньи скоро свести магистрата, който приличаше на втори труп в тази злокобна стая.

— О! Смъртта витае в моя дом! — извика Вилфор.

— Кажете „престъплението“ — отвърна докторът.

— Господин д'Авриньи! — изохка Вилфор. — Не мога да изразя какво изпитвам в този миг: уплаха, мъка, лудост.

— Да — отвърна с тържествено спокойствие господин д'Авриньи; — но мисля, че е време вече да действуваме; мисля, че е време да турим преграда за този порой от смъртни случаи. Лично аз не се чувствам способен да прикривам и занапред подобни тайни и да ги оставям безнаказани във вреда на обществото и на жертвите.

Вилфор се огледа мрачно.

— В моя дом! — промълви той. — В моя дом!

— Слушайте, господин прокуроре — каза д'Авриньи, — бъдете мъж! За вас, представителя на закона, е чест да се пожертвувате пред него!

— Карате ме да треперя, докторе, да се пожертвувам ли?

— Точно така.

— Значи подозирате някого?

— Не подозирам никого, смъртта чука на вашата врата, влиза от стая в стая, и то не сляпо, а съвсем разумно. Аз вървя по следите ѝ, виждам откъде е минала; възприемам мъдростта на древните: вървя опипом; защото приятелството ми към вашето семейство и почитта ми към вас са превръзки върху очите ми, и все пак...

— Говорете, говорете, докторе! Ще намеря смелост.

— И все пак, господине, у вас, във вашия дом, може би дори сред собственото ви семейство, имаме едно ужасно явление, каквото се среща по веднъж на столетие. Локуста^[1] и Агрипина^[2], живели в едно и също време, са едно изключение, доказващо яростното решение на провидението да погуби Римската империя, опозорена от толкова престъпления. Брунхилда и Фредегонда^[3] са плод от усилията на една

първобитна цивилизация, когато човекът се учи да подтиска духа дори когато трябва да го прави с помощта на пратеник от произподнята. Е добре, всички тия жени са били или са продължавали да бъдат млади и красиви. По челото им е цъфтяла или е продължавала да цъфти невинността, която виждаме и върху челото на виновницата във вашия дом.

Вилфор изпищя, скръсти ръце и погледна умолително лекаря.

Но той продължи безжалостно:

— Потърси кого ползува престъплението, казва една правна аксиома.

— Докторе! — извика Вилфор. — Веднъж ли, уви, човешкото правосъдие е бивало заблуждавано от подобни гибелни слова? Не знам, но струва ми се, че това престъпление...

— А, признавате значи най-после, че съществува престъпление?

— Да, признавам. Какво да се прави? Неизбежно е да призная; но позволете да продължа. Струва ми се, че престъплението цели само мене, не и жертвите. Подозирам, че тези странни нещастия вещаят само моята гибел.

— О, човекът! — промълви д'Авриньи, — най-егоистичното от всички животни, най-себелюбивото от всички създания, той мисли, че земята се върти, слънцето грее и смъртта коси само заради него; една мравка, проклинаща бога от своето стръкче трева! Нима тия, които загубиха живота си, не са загубили нищо! Господин дьо Сен Меран, госпожа дьо Сен Меран, господин Ноартие...

— Как: господин Ноартие?...

— То се знае! Да не мислите, че са целили нещастния прислужник? Не, разбира се, и той като Шекспировия Полоний^[4] загина по погрешка. Лимонадата е била приготвена за Ноартие, и той е пил от нея, както се е очаквало; Другият е пил по една случайност, умря Бароа, но целта е била да умре Ноартие.

— А защо не е умрял баща ми?

— Казах ви оная вечер в градината, след смъртта на госпожа дьо Сен Меран: защото организъмът му е свикнал с действието на тази отрова, защото дозата, която е безвредна за него, е смъртоносна за всеки друг, и защото, най-сетне, никой в това число и убиецът, не знае, че от една година насам лекувам парализата на господин Ноартие със

стрихнин; обаче убиецът знае и се е уверил от опит, че стрихнинът е извънредно силна отрова.

— Боже! Боже! — промълви Вилфор и закърши ръце.

— Проследете пътя на престъпника: той убива господин дьо Сен Меран.

— О, докторе!

— Готов съм да се закълна, признаците, които ми бяха описани, се съгласуват напълно с това, което видях лично.

Вилфор престана да се бори и простена.

— Убива господин дьо Сен Меран — подзе докторът, — убива госпожа дьо Сен Меран: открива се двойно наследство.

Вилфор изтри потта от челото си.

— Внимавайте!

— Уви! — промърмори Вилфор. — Не пропускам нито една дума.

— Господин Ноартие — продължи безмилостният глас на господин д'Аврињи — бе направил неотдавна завещание във ваша и на семейството ви вреда, тоест в полза на бедните; господин Ноартие е пощаден, защото не очакват нищо от него. Но щом унищожи първото си завещание и направи новото, ето че — от страх навярно да не направи и трето — се насочват срещу него; завещанието му е от завчера, струва ми се; както виждате, не е губено време.

— О, пощадете ме, господин д'Аврињи.

— Пощада ли, господине? Лекарят има свещена мисия на тоя свят; заради нея именно той се мъчи да разкрие изворите на живота и слиза до мрачните тайни на смъртта. Когато е извършено престъпление и бог, навярно ужасен, отвръща поглед от престъпника, на лекаря се пада да каже: ето го!

— Пощадете дъщеря ми! — промълви Вилфор.

— Сам я назовахте, както виждате! Вие, баща й!

— Пощадете Валантин! Слушайте, това е невъзможно. Бих предпочел да обвиня себе си! Валантин, това златно сърце, този цвят на невинността!

— Никаква пощада, господин кралски прокуроре, престъплението е очевидно! Госпожица дьо Вилфор лично е опаковала лекарствата, изпратени на господин дьо Сен Меран, и господин дьо Сен Меран умря. Госпожица дьо Вилфор е приготвила питие на

госпожа дьо Сен Меран и госпожа дьо Сен Меран умря. Госпожица дьо Вилфор е взела от ръцете на Бароа, изпратен с поръчение във от къщи, шишето с лимонада, която старецът обикновено пие сутрин, и старецът само по чудо не умря. Виновната е госпожица дьо Вилфор! Тя е отровителката! Господин кралски прокуроре, обвинявам госпожица дьо Вилфор, изпълнете дълга си!

— Не възразявам вече, докторе, не се защитавам, вярвам ви, но имайте милост, пощадете живота ми, честта ми!

— Господин дьо Вилфор — продължи все по-властно докторът, — има обстоятелства, при които аз прескачам границите на глупавото човешко благоразумие. Ако дъщеря ви бе извършила само едно престъпление и съзирах, че замисля друго, щях да ви кажа: предупредете я, накажете я, изпратете я до края на живота ѝ в някой манастир, да плаче и да се моли. Ако бе извършила второ престъпление, щях да ви кажа: ето ви, господин дьо Вилфор, една отрова, срещу която не е известна никаква противоотрова; тя е бърза като мисъл или мълния, носи светкавична смърт. Дайте ѝ я, помолете се богу за душата ѝ и спасете честта и живота си, защото вас именно желае да погуби тя. Към вас я виждам да пристъпва с лицемерна усмивка и сладки увещания! Тежко ви, господин дьо Вилфор, ако не побързате да ударите пръв! Това бих ви казал, ако бе убила само двама души; но тя видя да умират трима, наблюдава предсмъртните им мъки, коленичи пред три трупа; предайте отровителката на палача! Говорите за чест: постъпете, както ви съветвам, и ще си осигурите безсмъртие!

Вилфор падна на колене.

— Слушайте — каза той, — аз нямам вашата сила, която и вие сам нямаше да имате, ако вместо за моята Валантин се касаеше за вашата Мадлен.

Докторът пребледня.

— Докторе, всеки смъртен е роден да страда и да загине; ще страдам и ще чакам смъртта.

— Внимавайте — отвърна д'Авриньи, — тя ще дойде бавно... тази смърт, ще я видите да приближава, след като е свършила с баща ви, жена ви, може би и със сина ви.

Вилфор стисна задъхан ръката на доктора.

— Изслушайте ме! — извика той. — Съжалете ме, помогнете ми... Не, дъщеря ми не е виновна... Предайте ни на правосъдието, и

там ще кажа: не! Дъщеря ми не е виновна... В моя дом няма престъпление... Не искам, чувате ли, не искам да има престъпление в моя дом; защото, влезе ли в един дом престъпление, то е като смъртта — не влиза само. Какво ви интересува вас дали ще умра убит?... Приятел ли сте ми? Човек ли сте? Имате ли сърце?... Не, вие сте лекар!... Е добре: аз пък ви казвам: не! Няма да предам дъщеря си в ръцете на палача!... Внушавате ми една мисъл, която ме разкъсва, кара ме да забивам нокти в гърдите си!... Ами ако се мамите, докторе, ако виновникът е друг, не дъщеря ми? Ако един ден дойда, бледен като призрак, и ви кажа: убиецо! Ти погуби дъщеря ми!... Ако такова нещо се случи, господин д'Авриньи, макар че съм християнин, ще се убия.

— Добре — отвърна докторът, като помълча. — Ще чакам.

Вилфор го изглежда така, сякаш все още се съмняваше в думите му.

— Само че — продължи бавно и тържествено господин д'Авриньи, — ако някой във вашия дом се разболее, ако злото настигне вас, не ме викайте, защото няма вече да дойда. Съгласен съм да пазя с вас тази ужасна тайна, но не желая срамът и унижението да растат и да дават плодове в моята съвест, както престъплението и нещастieto ще растат и ще дават плодове във вашия дом.

— Изоставяте ме значи?

— Да, защото не мога да ви следвам по-нататък, спрял съм пред прага на ешафода. Едно ново разкритие ще доведе докрай ужасната трагедия. Сбогом.

— Моля ви се, докторе.

— От ужасите, осквернили мисълта ми, вашият дом ми стана противен и зловещ. Сбогом, господине.

— Само една дума още, докторе! Вие си отивате и ме оставяте с целия ужас на обстановката, засилен още повече от вашето разкритие. Но как ще обясним внезапната, ненадейната смърт на стария прислужник?

— Имате право — отвърна господин д'Авриньи. — Изпратете ме.

Докторът излезе пръв, господин дьо Вилфор го последва; разтревожената прислуга стоеше по коридорите и стълбите, отгдето трябваше да мине лекарят.

— Господине — обърна се д'Аврињи към Вилфор, като говореше високо, та всички да го чуят, — горкият Бароа водеше напоследък много заседнал живот; свикнал да обикаля с господаря си цяла Европа на кон или с кола, той просто се погуби с тази еднообразна служба около креслото на един болник. Кръвта му натежа. Беше пълнокръвен, с къс и дебел врат; получил е апоплектичен удар, а дойдоха да ме повикат твърде късно.

— Да не забравя — добави тихо той, — погрижете се да хвърлите в пепелта сиропа от виолетки.

Без да подаде ръка на Вилфор, без да добави нещо повече, докторът излезе, изпратен от плачовете и вайканията на цялата прислуга.

Още същата вечер след дълго съвещание в кухнята всички прислужници на Вилфор отидоха да поискат от госпожа дьо Вилфор позволение да напуснат къщата. Никакви настоявания, никакви предложения за увеличение на заплатата не можаха да ги задържат; на всяко нещо отговаряха:

— Искаме да си отидем, защото в този дом витае смърт.

Отидоха си въпреки молбите, като повтаряха, че напускат с голямо съжаление такива добри господари, особено добрата, услужлива и мила госпожица Валантин.

При тия думи Вилфор погледна Валантин.

Тя плачеше.

Странно! Развълнуван от сълзите ѝ, той погледна и госпожа дьо Вилфор, и му се стори, че бегла мрачна усмивка пропълзя по тънките ѝ устни като зловещ метеор, който се плъзва между два облака в безкрая на бурно небе.

---

[1] *Локуста* — прочута римска отровителка. Б.пр. ↑

[2] *Агрипина* — майка на Нерон. Б.пр. ↑

[3] *Брунхилда*, *Фредегонда* — снаха и зълва, кралици от VI век, водили жестока борба помежду си. Б.пр. ↑

[4] *Полоний* — герой от Шекспировата трагедия „Хамлет“. Б.пр.

LXXXI. СТАЯТА НА БИВШИЯ ХЛЕБАР

В същата вечер, когато граф дьо Морсер излезе от дома на Данглар, обзет от напълно обясним срам и ярост след студения прием на барона, господин Андреа Кавалканти, с накъдрени и напوماдени коси, със засукани мустачки, с бели ръкавици, под които се очертаваха ноктите му, влезе, почти прав във файтона си, в двора на банкера на шосе д'Антен.

След десетминутен разговор в салона той успя да завлече Данглар до един прозорец и там изложи с ловко предисловие какво го измъчва, откакто благородният му баща бе заминал. Подир това заминаване, заяви Андреа, той открил в дома на банкера, гдето били така любезни да го приемат като син, всички гаранции за щастие, които човек трябва да търси, преди да тръгне подир хрумванията на любовта; а самата любов имал вече щастието да срещне в прекрасните очи на госпожица Данглар.

Данглар го изслуша с дълбоко внимание, очакваше това изявление от два-три дни насам и когато най-после го чу, погледът му светна толкова, колкото се бе помрачил при разговора с Морсер.

Но все пак не искаше да приеме предложението на младежа, без да му направи по съвест някои възражения.

— Не сте ли малко млад, господин Андреа — започна той, — за да мислите за женитба?

— Не, господине — отвърна Кавалканти, — така поне ми се струва. Хората от големите италиански родове се женят изобщо млади и това е разумен обичай. Животът е толкова несигурен, та човек трябва да сграбчва щастието, щом то мине покрай него.

— А сега, господине — продължи Данглар, — ако приемем, че вашето предложение, което е чест за мене, ще бъде одобрено от жена ми и дъщеря ми, с кого ще уговарям деловата страна? Това са според мене важни преговори, които само бащите могат да водят задоволително за щастието на своите деца.

— Моят баща, господине, е мъдър, сговорчив и разбран човек. Той предвиди, че може би ще пожелае да се установя във Франция и на заминаване заедно с всички документи, доказващи самоличността ми, ми остави и едно писмо, с което ме уверява, че ми осигурява сто и петдесет хиляди франка годишна рента от деня на женитбата ми, ако изборът ми бъде одобрен от него. Това е, доколкото ми е известно, една четвърт от неговите собствени доходи.

— А пък аз — заяви Данглар — отдавна съм решил да дам на дъщеря си петстотин хиляди франка: тя е впрочем и единствената ми наследница.

— Виждате ли? — каза Андреа. — Работите се нареждат чудесно, ако предположим, че предложението ми не ще бъде отхвърлено от госпожа баронеса Данглар и от госпожица Йожени. Осигурени ни са сто седемдесет и пет хиляди франка рента. Да предположим, че бих могъл да убедя маркиза, вместо да ми дава рента, да ми прехвърли капитала (знам, че това не ще бъде лесно, но все пак е възможно); вие ще ни вложите разумно тези два-три милиона, а два-три милиона в опитни ръце могат да донасят винаги по десет на сто.

— Аз приемам влогове най-много срещу четири, и дори срещу три и половина на сто, но на зетя си ще определя по пет на сто и ще делим разликата.

— Чудесно, тъсте — отвърна Кавалканти, като се поддаде на прасташкия си нрав, прозиращ от време на време въпреки усилията му под аристократическата лакировка, с която се опитваше да го прикрие.

Но веднага добави:

— Извинете, господине, виждате, че самата надежда за подобно щастие почти ме подлуди; а какво ще бъде, когато то се сбъдне?

— Но — заинтересува се Данглар, който също не усети как този отначало безкористен разговор се насочи бързо към делови въпроси — сигурно баща ви не ще може да ви откаже поне част от вашето лично състояние.

— Коя част? — запита младежът.

— Която сте наследили от майка си.

— Да, разбира се, частта, която ми се пада по наследство от майка ми, Леонора Корсинари.

— И на каква сума може да възлиза тази част от състоянието ви?

— Вярвайте, господине — отвърна Андреа, — никога не съм спирал вниманието си на този въпрос. Но смятам да е най-малко два милиона.

Данглар усети, че се задушава от радост като скъперник, намерил изгубено съкровище, или давящ се, усетил под нозете си твърда почва вместо бездната, която е щяла да го погълне.

— И така, господине — продължи Андреа, като се поклонил с ласкава почтителност на банкера, — мога ли да се надявам...

— Надявайте се, господин Андреа — отговори Данглар, — и ако никаква пречка от ваша страна не спре хода на събитията, смятайте въпроса за решен. Но защо — запита той, като се позамисли — граф дьо Монте Кристо, вашият покровител в парижкото общество, не дойде заедно с вас да ни направи това предложение?

Андреа едва уловимо се изчерви.

— Идвам от дома на графа — каза той, — това е безспорно един очарователен човек, но невероятен чудак; одобри напълно намерението ми; каза, че баща ми едва ли ще се поколебае дори за миг да ми даде капитала вместо рентата; обеща да ми помогне в това отношение; но заяви, че никога не е поемал и не ще поеме отговорността да прави предложение за женитба. Трябва да бъде обаче справедлив: беше любезен да добави, че за пръв път съжалява за това свое решение, защото смятал предполагаемия брак за щастлив и подходящ. Освен това, макар и да не се намесва официално, каза, че си запазва правото да ви отговори, ако го запитате.

— А, много добре.

— Сега — продължи Андреа с най-очарователната си усмивка — свърших разговора с тъста си и се обръщам към банкера.

— Да видим какво искате пък от него? — засмя се на свой ред Данглар.

— В други ден е ред да получа към четири хиляди франка от вас, но графът сметна, че през настъпващия месец ще имам може би извънредни разходи, които малкият ми ергенски доход не ще може да посрещне; затова ми даде този чек от двадесет хиляди франка. С подписа му, както виждате, достатъчно ли ви е това?

— Донесете ми за един милион такива чекове — всичките ще приема — отвърна Данглар, като прибра чека в джоба си. —

Определете някакъв час утре и момчето от касата ще мине у вас с разписка за двадесет и четири хиляди франка.

— Да кажем, в десет, ако обичате; колкото по-рано, толкова по-добре, бих искал да изляза малко вън от града.

— Добре, в десет, в Отел де пренс, нали?

— Да.

На другия ден, с точност, която правеше чест на банкера, двадесет и четири хиляди франка бяха изпратени на Андреа, който действително излезе, след като остави двеста франка за Кадрус.

Това излизане на Андреа се дължеше главно на желанието му да избяга от опасния си приятел, затова се върна колкото можеше по-късно вечерта.

Но щом слезе в двора, вратарят на хотела го посрещна с фуражка в ръка.

— Господине — каза той, — човекът дойде.

— Кой човек? — попита небрежно Андреа, сякаш бе забравил този, когото всъщност помнеше прекалено добре.

— На когото ваше превъзходителство дава малката рента.

— А, да! — промълви Андреа. — Бившият прислужник на баща ми. Дадохте ли му ония двеста франка, които оставих за него?

— Да, ваше превъзходителство.

Андреа бе наредил да го наричат превъзходителство.

— Само че — добави вратарят — той отказа да ги вземе.

Андреа пребледня, но беше вече мръкнало, та никой не забеляза.

— Как „отказа“ да ги вземе? — запита той, леко развълнуван.

— Искаше да говори с ваше превъзходителство. Казах му, че сте излезли, но той настояваше. Най-после успях да го убедя. Остави ми това писмо, донесъл го бе запечатано.

— Я да видим — каза Андреа.

И прочете под фенера на файтона:

„Знаеш къде живея; чакам те утре в девет часа сутринта.“

Андреа прегледа печата, за да разбере дали писмото не е било отваряно и съдържанието му узнато от любопитни очи; но хартията

беше прегъната така изкусно, на такива квадрати и ромбове, че писмото би могло да се прочете само ако бъде счупен печатът, а той беше непокътнат.

— Добре — заяви Андреа. — Горкият човек! Прекрасно същество е.

След като осведоми по този начин вратаря, го остави да се чуди от кого повече би трябвало да се възхищава: от младия господар ли, или от стария слуга.

— Разпрегнете веднага и елате при мене — заповяда Андреа на своя грум.

После се намери с два скока в стаята си, изгори писмото на Кадрус и премахна дори пепелта му.

Довършваше тази операция, когато малкият прислужник влезе.

— Ти си на моя ръст, Пиер — каза той.

— За моя чест, ваше превъзходителство — отвърна момчето.

— Имаш и нова ливрея, която ти е била донесена вчера?

— Да, господине.

— Трябва да се обадя на една малка гризетка^[1], но не искам тя да знае нито титлата, нито общественото ми положение. Дай ми твоята ливрея и документи за самоличност, за да мога, ако стане нужда, да пренощувам в странноприемницата.

Пиер послуша.

След пет минути, напълно преобразен, Андреа излезе от хотела, без да го познаят, нае кабриолет и заповяда да го закарат в Пикпюс в странноприемницата „Червеният кон“.

На другата заран излезе от странноприемницата „Червеният кон“, както бе излязъл от Отел де пренс, тоест без да го усетят, слезе по предградието Сент Антоан, тръгна по булеварда до улица Менилмонтан, спря пред входа на третата къща вляво и потърси от кого при липсата на вратар би могъл да се осведоми.

— Какво търсите, хубаво момче? — попита овощарката отсреща.

— Господин Пайетен, ако обичате, майко! — отвърна Андреа.

— Бивш хлебар ли? — продължи овощарката.

— Същият.

— В двора, третия етаж вляво.

Андреа пое посочения път и на третия етаж намери чукче във вид на заешка лапа; дръпна го в лошо настроение, което се отрази в

прибързаното извъняване.

След една секунда лицето на Кадрус се показа зад малка решетка във вратата.

— Точен си значи — каза той.

И дръпна мандалото.

— То се знае! — отвърна Андреа, докато влизаше.

И захвърли лакейската фуражка, която не улучи стола, а падна на земята и се претърколи из стаята по околожката си.

— Хайде, хайде — започна Кадрус, — не се сърди, малкият! Виж как съм се погрижил да те нахраня! Все каквото обичаш, твърдоглавецо!

Андреа усети наистина миризма на готвено, малко просташка, но все пак приятна за гладен стомах: прясна сланина и чесън, отлика за кухнята на провансалското простолудие; миришеше и на риба, печена в тесто, а най-вече на мускатово орехче и карамфил. Миризмата идваше от два покрити гювеча, сложени върху колелата на чугунена готварска печка, и от една тенджерка, която къкреше в пещта.

В съседната стая Андреа забеляза доста чиста маса с прибори за двама, две запечатани бутилки вино, едната със зелен, другата с жълт печат, едно шише ракия и най-различни плодове върху зелен лист, украсил порцеланова чиния.

— Как ти се струва, малкият? — попита Кадрус. — Хубаво мирише! Ех, дявол да го вземе, нали знаеш, добър готвач бях там; помниш ли как си облизвах пръстите, като сготвех? Ти най-много от всички, хапваше си от гозбите ми и не им се мръщеше, доколкото помня.

Кадрус се зае да бели още кромид.

— Добре, добре — отвърна намусено Андреа, — но ако си ме викал да обядваме, дяволите да те вземат!

— Сине — започна дълбокомъдрено Кадрус, — докато обядва, човек може да си поприказва, а нима, неблагодарнико, не ти е приятно да се видиш с приятеля си? Аз съм готов да се разплача от радост.

Кадрус наистина се бе просълзил, но мъчно можеше да се каже дали сълзните жлези на бившия гостилничар от Пон дю гар бяха раздразнени от радост, или от лука.

— Я млъкни, лицемере! — извика Андреа. — Та ти обичаш ли ме?

— Обичам те, дявол ме взел, знам, че е слабост — отвърна Кадрус, — ама не мога да се отърва от нея.

— Но това не ти пречи да ме викаш тук кой знае с каква коварна цел.

— Хайде де! — заяви Кадрус, като изтриваше о престилката големия си нож. — Щях ли да търпя тоя окаян живот, който ме караш да водя, ако не те обичах? Я се виж, облякъл си дрехите на слугата си; значи имаш слуга, а пък аз нямам и съм длъжен сам да чистя зеленчуците; мръщиш се на яденето ми, защото се храниш в Отел де пренс или в кафе дьо Пари. И аз можех да имам слуга и кабриолет, и аз можех да се храня, гдето си искам, защо се лишавам от това, За да не напакостя на милия Бенедето. Признай, че можех, нали?

Един съвършено ясен поглед на Кадрус разясни думите му.

— Добре — отвърна Андреа, — за речем, че ме обичаш: защо искаш тогава да дойда да обядвам с тебе?

— Ами да те видя, малкият.

— Да ме видиш ли? Защо? Нали сме уговорили вече всичките условия?

— Ех, драги приятелю — рече Кадрус, — има ли завещание без допълнения? Но ти дойде най-напред да обядваш, нали? Хайде, сядай и да започнем със сардели и прясно масло, които заради тебе, проклетнико, сложих на лозови листа. Какво си заоглеждал стаята, четирите сламени стола, иконите с рамки по за три франка? Какво искаш, дявол да те вземе? Това не е Отел де пренс!

— Ето те пак недоволен, чувствуващ се нещастен, а пък искаше само едно — да приличаш на бивш хлебар.

Кадрус въздъхна.

— Какво има да възразяваш? Мечтата ти се осъществи.

— Имам да възразя, че си остана само мечта; бившите хлебари са богати хора, драги Бенедето, имат си рента.

— Ами че и ти имаш рента.

— Аз ли?

— Ти, разбира се, щом ти нося твоите двеста франка.

Кадрус сви рамене.

— Унизително — отвърна той, — да получаваш пари, давани без сърце, при това несигурни, без да знаеш ще ги получиш ли и утре. Много добре виждаш, че трябва да пестя, за да имам нещо, ако твоето

благополучие се прекрати. Ех, драги, щастието е непостоянно, както казваше проповедникът... в полка. Знам, обеснико, че сегашното ти благополучие е невероятно, ще се жениш за дъщерята на Данглар.

— Какво? На Данглар ли?

— Разбира се, че на Данглар! Трябва да кажа на барон Данглар ли? Все едно да кажа на граф Бенедето. Данглар ми е приятел и ако нямаше толкова слаба памет, би трябвало да ме покани на сватбата ти... защото присъствува някога на моята... Да, да, да — на моята! Не се гордееше толкова по онова време, дявол да го вземе, беше дребно чиновниче у добрия господин Морел. Неведнъж съм вечерял с него и с граф дьо Морсер. Видни хора познавам, както виждаш, и ако искам да ги пообработя, ще започнем да се срещаме в едни и същи салони.

— Ех, от завист започна да виждаш зелено, Кадрус.

— Слушай, *Benedetto mio*^[2], знам какво приказвам! И аз мога да се облека някой ден с празничните си дрехи и да кажа пред някоя порта: „Отваряйте, моля!“ Но засега сядай да ядем.

Сам той даде пример и започна да яде с охота, като хвалеше всяко ястие, което поднасяше на госта.

Андреа сякаш се примири, отвори храбро бутилките и засърба риботата чорба, подправена с чесън и зехтин.

— Е, събрате, помири се, както изглежда, с бившия си домоуправител?

— Помирих се наистина — отвърна Андреа, у когото, като у всеки млад юначага, гладът надделя засега над всичко друго.

— И ти се услажда, негоднико?

— Толкова ми е сладко, та се питам как човек, който готви и яде такива хубави неща, може да намира, че животът е лош.

— Защото — заяви Кадрус — цялото ми щастие се разваля от една единствена мисъл.

— Каква?

— Че живея за сметка на приятел, аз съм свикнал да печеля всякога хляба си сам.

— О, това да ти е грижата! — отвърна Андреа. — Не се стеснявай, парите ми стигат за двама.

— Не, наистина, вярвай, ако искаш, ама в края на всеки месец почва да ме гризе съвестта.

— Милият Кадрус!

— Дотам, че вчера не пожелах да взема ония двеста франка.

— Да, спомена за тях, но дали наистина е било от угризение?

— От чисто угризение, а след това ми хрумна нещо.

Андреа изтръпна, всякога изтръпваше от хрумванията на Кадрус.

— Разбираш ли — продължи Кадрус, — оскърбително е да чакаш всякога края на месеца.

— О! — заяви философски Андреа, решил да изпита другаря си.

— Нима целият ни живот не минава в чакане? Какво правя аз, да речем? Просто чакам търпеливо.

— Да, защото вместо някакви жалки двеста франка чакаш пет, шест, може би десет, дори дванадесет хиляди; ти си потайник: оттатък имаше всякога кесийки, касички, които гледаше да скриеш от бедния си приятел Кадрус. Добре че въпросният приятел умееше да надушва.

— Пак започна да приказваш празни приказки — прекъсна го Андреа, — да повтаряш и да преповтаряш миналото. Каква полза да го преживяш така, питам те аз?

— Каква ли? Ти си на двадесет и една година и можеш да забравиш миналото, а пък аз съм на петдесет и съм принуден да си го припомням. Както и да е, да се върнем на въпроса.

— Добре.

— Искях да кажа, че ако бях на твое място...

— Е-е?

— Щях да пипна парата.

— Как ще я пипнеш...

— Щях да искам издръжката си за шест месеца под предлог, да речем, че искам да получа право на избираемост, а затова трябва да си купя чифлик; ще пипна парата и ще офейкам.

— Гледай, гледай, гледай! — промълви Андреа. — Мисълта ти не е лоша може би!

— Драги приятелю — продължи Кадрус, — хапни си от гозбите и послушай съветите ми: от тях няма да ти стане зле нито на тялото, нито на душата.

— Добре! — съгласи се Андреа. — Но защо сам ти не последваш съвета, който ми даваш, защо не пипнеш парата за шест месеца, дори за една година, и не се прибереш в Брюксел, да речем? Вместо да приличаш на бивш хлебар ще приличаш на някой фалирал, който продължава да работи: това е по-добре гледано от обществото.

— А как, дявол да те вземе, искаш да се оттегля с хиляда и двеста франка?

— О! Кадрус — отвърна Андреа. — Започваш да ставаш много придирчив! Само преди два месеца умираше от глад.

— Човек се разяжда — каза Кадрус и се озъби като засмяна маймуна или ръмжащ тигър. — Затова — добави той, като отхапа огромен залък хляб със своите остри, непокътнати от годините бели зъби — намислих един план.

Плановете на Кадрус ужасяваха Андреа повече от хрумванията му; хрумванията бяха само замисъл, планът беше осъществяването му.

— Я да видим този план — каза той, — трябва да е нещо хубаво.

— Защо да не е? По чий план напуснахме заведението на господин еди-кой си, а? По мой, струва ми се, и не беше лош, щом сме тук!

— Не казвам такова нещо — отвърна Андреа, — понякога те бива; както и да е, да видим плана ти.

— Ето що — започна Кадрус, — можеш ли, без да ми дадеш нито петак, да ме сдобиеш с петнадесет хиляди франка... Не, петнадесет няма да стигнат, не съм съгласен да стана честен човек за по-малко от тридесет хиляди франка.

— Не — отвърна сухо Андреа. — Не, не мога.

— Изглежда, че не ме разбра — отвърна студено и спокойно Кадрус, — казах ти, без да ми дадеш нито петак.

— Да не искаш да открадна, та да се провалим и двамата и да ни закарат пак там?

— Ех! — отговори Кадрус. — На мене ми е все едно дали ще ме пипнат, аз, знаеш, съм малко по-друг, домъчнява ми за другарите; не съм без сърце като тебе, дете предпочиташ никога да не ги видиш!

Този път Андреа не само изтръпна, но и пребледня.

— Слушай, Кадрус, никакви глупости! — заповяда той.

— Бъди спокоен, мили Бенедето; посочи ми само начин да спечеля тия тридесет хиляди франка, без да се намесваш в тая работа, аз ще я свърша сам!

— Добре, ще видя, ще помисля — каза Андреа.

— А дотогава ще ми увеличиш пенсията на петстотин франка; намислил съм да си взема прислужница!

— Ще имаш петстотинте франка — обеща Андреа. — Но това е малко тежичко за мене, драги Кадрус... Ти наистина злоупотребяваш...

— Ами! — извика Кадрус. — Та ти гребеш от бездънни каси.

Андреа сякаш очакваше другарят му да стигне дотук, защото в окото му блесна мълния и веднага угасна.

— Вярно е — отговори той. — Покровителят ми е невероятно добър към мене.

— Милият покровител! — прекъсна го Кадрус. — На месец ти дава...

— Пет хиляди франка — призна Андреа.

— Толкова хилядарки, колкото стотици ще ми даваш ти — продължи Кадрус; — само копелетата имат щастие на тоя свят, това си е! Пет хиляди франка на месец... Какво ще прави човек с толкова пари?

— Ех, господи, та те толкова лесно се харчат, затова и аз бих предпочел като тебе да имам капитал.

— Да... разбира се... капитал... Всички предпочитат да имат капитал.

— И ще имам.

— Кой ще ти го даде? Твоят княз ли?

— Да, моят княз; но за жалост трябва да чакам.

— Какво да чакаш? — попита Кадрус.

— Да умре.

— Князът ли да умре?

— Да.

— Защо?

— Защото ми е оставил нещо в завещанието си.

— Наистина ли?

— Честно слово!

— Колко?

— Петстотин хиляди!

— Само толкова! Благодарим и за него.

— Точно толкова.

— Хайде де, невъзможно!

— Приятел ли ми си, Кадрус?

— То се знае; на живот и смърт.

— Добре; ще ти поверя една тайна.

— Казвай.

— Хубаво слушай.

— Ще мълча като шаран.

— И така, струва ми се...

Андреа млъкна и се огледа.

— Струва ти се?... Не бой се, за бога, сами сме!

— Струва ми се, че открих баща си.

— Истинския ли?

— Да.

— Не дядо Кавалканти?

— Не, той си замина; истинският, както казваш.

— И този баща е...

— Ах, Кадрус, този баща е граф дьо Монте Кристо.

— Ами!

— Да; разбираш ли, сега всичко става ясно. Навярно не може да ме признае, затова накарва Кавалканти да го стори и му заплаща за услугата петдесет хиляди франка.

— Петдесет хиляди франка, за да каже, че ти е баща! Аз бих приел за половин цена, за двадесет хиляди, за петнадесет! Как не се сети за мене, неблагодарнико!

— Откъде да знам? Всичко се е наредило, докато ние бяхме там!

— Да, вярно! Та казваш, че със завещанието си...

— Ми оставя петстотин хиляди франка.

— Сигурен ли си?

— Показа ми го; но не е само това.

— Има и добавка, както ти рекох още отначало.

— Вероятно.

— И с тая добавка?...

— Ме признава.

— Какъв добър баща, какъв почтен баща, какъв честнейши баща! — извика Кадрус, подхвърли във въздуха една чиния и я улови.

— Пак кажи, че крия нещо от тебе!

— Няма да кажа, това доверие те издига в очите ми. А тоя твой баща, князът де, богат ли е, богатейши?

— Разбира се. Сам не знае богатството си.

— Нима?

— Нали виждам! Нали ме приема по всяко време у дома си? Завчера един разсилен от някаква банка му донесе петдесет хиляди франка в портфейл, дебел като чантата ти; вчера самият банкер му донесе сто хиляди франка в злато.

Кадрус бе зашеметен: стори му се, че думите на момъка звънтят като метал и цял порой луидори се търкалят пред него.

— И ти ходиш в тази къща? — извика простодушно той.

— Щом поискам.

Кадрус се замисли. Личеше, че обсъжда някакво важно решение. После каза изведнъж:

— Ех, как ми се иска и аз да я видя! Трябва да е чудесна.

— Великолепна е наистина — отвърна Андреа.

— Живее на Шанз Елизе, нали?

— Номер тридесет.

— О, на номер тридесет ли? — повтори Кадрус.

— Да, прекрасна самостоятелна къща с двор и градина; само тях си виждал.

— Възможно е, но мене не ме интересува външният ѝ вид, а каква е вътре: кой знае какви хубави мебели трябва да има, а?

— Виждал ли си някога Тюйлери?

— Не.

— Е, тук е по-красиво от Тюйлери.

— Слушай, Андреа, сигурно си струва трудът да се наведеш, когато тоя Монте Кристо си изтърве кесията?

— Боже мой, няма защо да чакаш такова нещо — отвърна Андреа, — в тая къща парите се търкалят по земята като плодове в овощна градина.

— Виж какво, я да ме заведеш някой ден!

— Как? На какво основание?

— Прав си, само ме накара да ми потекат лигите; непременно трябва да видя тая работа, ще намеря начин.

— Не върши глупости, Кадрус!

— Ще се представя, че лъскам паркет.

— Навсякъде е постлано с килими.

— Ех, жалко! Ще трябва само да си го представям!

— Така ще бъде най-добре, повярвай ми.

— Опитай се поне да ми я опишеш.

— Как?
— Много просто. Голяма ли е?
— Нито много голяма, нито много малка.
— Какво е разположението?
— Дай хартия и мастило, да ти нарисувам плана.
— Ей сега! — отвърна Кадрус и отиде веднага до вехто писалище, откъдето взе лист хартия, мастило и перо.
— Ето — каза той, — нарисувай ми го, сине.
Андреа взе с неуловима усмивка перото и започна.
— Къщата, както казах, се намира между двора и градината, ей така, виждаш ли?
И начерта градината, двора и къщата.
— Високи ли са зидовете?
— Не, най-много осемдесет стъпки.
— Неблагоразумно — реши Кадрус.
— В двора има сандъци с портокалови дръвчета, морави, цветни храсти.
— Няма ли вълчи ями?
— Няма.
— А конюшните?
— От двете страни на вратата, ей тук.
Андреа продължи да чертае плана.
— Да видим приземния етаж — рече Кадрус.
— Там има трапезария, два салона, билиардна, една стълба от хола и други странични.
— Прозорците?...
— Великолепни прозорци, хубави, големи; смятам, че човек като тебе може да мине през всеки от тях.
— Защо, дявол да го вземе, им са стълбите, като имат такива прозорци?
— Ами за салтанат!
— Ас капаци ли са прозорците?
— С капаци, само че никога не ги затварят. Тоя граф дьо Монте Кристо е чудак: обича да гледа небето и нощем!
— Къде спи прислугата?
— О, за прислугата си има отделна къща. Представи си надясно от входа един чудесен навес, гдето прибират подвижните стълби. Над

този навес има цяла редица стаи за прислугата, с отделен звънец за всяка стая.

— Ех, дявол да го вземе! Че и звънци!

— Какво казваш?...

— Нищо. Казвам, че струва много пари да се прокарват звънци; а каква полза от тях, питам те?

— Едно време нощем пускаха куче в двора, ама после го заведоха във вилата в Отьой, нали знаеш... дето ме намери?

— Знам я.

— И вчера пак му казвах: „Непредпазливо е от ваша страна, господин графе; като отивате в Отьой и вземате прислугата, къщата остава съвсем без човек“.

— По-нататък? — запита Кадрус.

— По-нататък: „Някой ден ще ви оберат“.

— А той?

— Какво отговори ли?

— Да.

— Рече: „Какво от това, че щели да ме оберат?“

— Сигурно има някое писалище с тайна пружина, Андреа.

— Какво писалище?

— Кое то затваря крадеца в решетка и почва да свири някаква песен. Разправяха ми, че имало такова нещо на последното изложение.

— Има чисто и просто едно махагоново писалище и ключът му е все в ключалката; виждал съм го.

— А не го ли крадат?

— Не, прислугата му е много предана.

— Добра пара трябва да има в това писалище, а?

— Може и да има... Никой не знае какво има.

— Къде се намира то?

— На първия етаж.

— Нарисувай ми, чедо, и плана на първия етаж, както ми рисува приземния.

— Веднага.

Андреа взе отново перото.

— Гледай сега: на първия етаж има хол и салон, надясно от салона е библиотеката и кабинетът, наляво — спалнята и тоалетната стая. Писалището е в тоалетната.

— Има ли прозорец тоалетната?

— Два: тук и тук.

Андреа нарисова два прозореца в ъгловата стая, представена като малък квадрат до голямата правоъгълна спалня. Кадрус се замисли.

— Често ли отива в Отъой? — запита той.

— Два-три пъти седмично, утре например ще прекара там целия ден и ще пренощува.

— Сигурен ли си?

— Покани ме на вечеря.

— Чудесно! Това се казва живот! — заяви Кадрус. — Къща в града, къща извън града!

— Така е, като си богат!

— А ти ще идеш ли на вечерята?

— Навярно.

— Оставаш ли и да спиш, когато ходиш на вечеря?

— Ако ми се иска. Аз съм у графа като у дома си.

Кадрус изглежда момъка така, сякаш искаше да изтръгне истината от сърцето му. Но Андреа извади от джоба си кутия пури, взе една хаванска, запали я спокойно и запуши без превземки.

— Кога искаш петстотинте франка? — обърна се той към Кадрус.

— Още сега, ако са у тебе.

Андреа извади от джоба си двадесет и пет луидора.

— Жълтички ли? — каза Кадрус. — Не, благодаря.

— Какво, презираш ли ги?

— Напротив, предпочитам ги, но не ги искам.

— Ще спечелиш от размяната, глупчо: за златото се дават по пет су повече.

— Така е, само че сарафинът ще накара да проследят приятеля Кадрус, ще го пипнат и той ще трябва да обясни кои изполичари му плашат задълженията си в злато. Без глупости, малкият; искам чисто и просто пари, някакви монети с главата на какъв да е цар. Всеки може да докопа една петолевка.

— Ясно ти е, че не мога да нося петстотин франка сам, би трябвало да взема носач.

— Добре, остави ги на вратаря си, той е честен човек; ще дойда да си ги взема.

— Днес ли?

— Не, утре; днес нямам време.

— Добре, така да бъде; утре, на тръгване за Отъой, ще му ги оставя.

— Мога да разчитам, нали?

— Напълно.

— Защото ще уговоря предварително с прислужницата.

— Уговаряй. Но дотук, нали? Няма вече да ме тормозиш?

— Никога?

Кадрус бе станал толкова мрачен, щото Андреа не посмя да се издаде, че е забелязал тази промяна. Затова удвои веселостта и безгрижието си.

— Какъв си се развеселил? — рече Кадрус. — Сякаш си пипнал вече наследството.

— Не, за жалост!... Но когато го пипна...

— Какво?

— Няма да забравя приятелите си, само това ти казвам.

— Каквато добра памет имаш наистина!

— Какво да правя? Мислех, че пак искаш, да ме доиш.

— Аз ли? Откъде ти дойде на ума? Напротив, исках да ти дам още един приятелски съвет.

— Какъв?

— Да ми оставиш тоя елмаз от пръстена си. Искаш да ни пипнат ли? Искаш да погубиш и двамата ни, та вършиш такива глупости?

— Защо? — запита Андреа.

— Как защо? Облякъл си ливрея, предрешил се като слуга, а си оставил на пръста си елмаз за четири-пет хиляди франка!

— Ах, чумата да те вземе! Съвсем точно го оцени! Защо не станеш оценител на скъпоценности?

— Разбирам аз от елмази, имал съм.

— Съветвам те да се похвалиш с тая работа — отвърна Андреа и без да се разсърди, както Кадрус се страхуваше, от това изнудване, предаде с готовност пръстена.

Кадрус започна да го разглежда така внимателно, щото за Андреа беше ясно, че иска да види дали личат следите от обработката.

— Елмазът е фалшив — заяви Кадрус.

— Хайде де! — промълви Андреа. — Да не се шегуваши?

— Не се сърди! Ще проверим!

Кадрус отиде до прозореца и плъзна елмаза по стъклото, което изскриптя.

— Confiteor^[3]! — рече Кадрус и сложи пръстена на малкия си пръст. — Но ония разбойници, бижутерите, така хубаво подправят камъните, та човек вече не смее да краде в магазините им. Още един позападнал занаят.

— Е-е, свърши ли? — запита Андреа. — Искаш ли още нещо? Палтото? Фуражката? Не се стеснявай, щом започна!

— Ти си наистина добро момче. Не те задържам повече и ще се постарая да се излекувам от мечтата си.

— Само внимавай, като продаваш този елмаз, да не ти се случи, каквото се боеше, че може да те сполети със златото.

— Няма да го продам, не бой се.

„До други ден сигурно няма“ — помисли младежът.

— Щастлив калпазанин! — измърмори Кадрус. — Ще се върнеш при лакеите, конете, каляската и годеницата си.

— То се знае — заяви Андреа.

— Слушай, надявам се, че ще ми направиш хубав подарък по случай сватбата си с дъщерята на моя приятел Данглар.

— Казах ти, че сам си измисляш тая работа.

— Каква зестра ще получиш?

— Нали ти казвам...

— Един милион ли?

Андреа сви рамене.

— Да речем, милион — продължи Кадрус, — колкото и да бъде, все ще е по-малко от това, което ти пожелавам.

— Благодаря — отвърна момъкът.

— И от все сърце ти го желая — добави Кадрус, като се изсмя с гръмкия си смях. — Чакай да те изпратя.

— Не си давай труд.

— Не може другояче.

— Защо?

— Защото вратата си има тайна, предпазна мярка, която сметнах за необходима. Браво Юре и Фише, поправена и допълнена от Гаспар Кадрус. Ще ти приготвя същата, щом станеш капиталист.

— Благодаря — отвърна Андреа. — Ще те предупредя една седмица по-рано.

Разделиха се. Кадрус остана на площадката не само докато Андреа слезе, но и докато излезе от двора. После побърза да се прибере, заключи грижливо и се зае да изучава като вещ архитект плана, оставен от Андреа.

„Милият Бенедето — каза си той, — сигурно не ще бъде недоволен да си получи наследството; а който му помогне да пипне по-скоро петстотинте хиляди франка, няма да му е враг.“

---

[1] Кокетна и лекомислена девойка от простолюдието. Б.пр. ↑

[2] Мой Бенедето (итал.). Б.пр. ↑

[3] Признавам (лат.) Б.пр. ↑

LXXXII. ВЗЛОМЪТ

На другия ден след описания разговор граф дьо Монте Кристо наистина замина за Отьой с Али, неколцина прислужници и коне, които искаше да изпита. Това заминаване, което не бе минало предния ден през ума нито нему, нито на Андреа, бе наложено от пристигането на Бертучо, дошъл от Нормандия с новини за къщата и корветата. Къщата беше готова, а корветата, пристигнала преди една седмица и пуснала котва в едно заливче, гдето чакала с екипажа си от шест души, бе изпълнила всички изисквани формалности и беше готова да отплава.

Графът похвали Бертучо за усърдието и му поръча да се приготви за скорошно заминаване, защото нямаше да останат във Франция повече от месец.

— А сега — каза графът — може би ще ми се наложи да отида за една нощ от Париж до Трепор; искам по пътя да има готови коне, с които ще мога да пропътувам петдесет левги^[1] за десет часа.

— Ваше превъзходителство ми каза вече това желание — отговори Бертучо. — Конете са готови. Аз лично ги купих и оставих на най-удобните места, в села, дето обикновено никой не спира.

— Добре — отвърна Монте Кристо. — Оставам тук още ден-два, съобразете се с това.

Тъкмо когато Бертучо излизаше, за да даде нарежданията си за всичко, свързано с този престой, Батистен отвори вратата; носеше писмо на табличка от позлатено сребро.

— Защо сте дошли? — запита графът, като го видя потънал в прах. — Не съм ви викал, струва ми се?

Без да отговори, Батистен се приближи към графа и му подаде писмото.

— Важно и бързо — каза той. Графът отвори плика и зачете:

„Предупреждаваме господин граф дьо Монте Кристо, че тази нощ един човек ще се вмъкне в дома му на Шанз Елизе, за да вземе документите, които смята, че се намират в писалището в тоалетната стая; смята се, че господин граф дьо Монте Кристо е достатъчно храбър, та не ще потърси намесата на полицията; подобна намеса би изложила твърде много този, който изпраща предупреждението. Било през някаква пролука от спалнята към тоалетната, било като се скрие в самата тоалетна, господин графът ще може да се справи сам. Присъствието на повече хора и явни предпазни мерки непременно ще прогонят злосторника и господин граф дьо Монте Кристо ще пропусне възможността да узнае врага, открит съвсем случайно от лицето, което изпраща това предупреждение и може би не ще бъде в състояние да изпрати друго, ако в случай на неуспех злосторникът повтори опита си.“

Отначало графът помисли, че това е хитрост на крадци, груба клопка, с която му сочеха една незначителна опасност, за да го вмъкнат в по-голяма. Затова щеше да занесе писмото в полицията въпреки препоръката, а може би дори именно поради препоръката на непознатия приятел, но изведнъж му хрумна, че този човек може да е наистина някой личен негов враг, когото само той ще може да познае и в случай на нужда да обезвреди, както бе постъпил Фиески^[2] с мавъра, който се бе опитал да го убие. Познаваме графа, излишно е следователно да казваме, че беше храбър и як мъж, готов да се изправи срещу невъзможното със силата, свойствена на изключителните натури. Чрез живота, който бе водил, чрез непоколебимото решение да не отстъпва пред нищо графът бе стигнал дотам, че изпитваше незнайна наслада от борбата срещу бога, представляван от природата, и срещу дявола, представляван от хората.

— Не идват за документите ми — каза си Монте Кристо, — идват да ме убият; не са крадци, а убийци. Но не искам господин полицейският комисар да се намесва в личните ми работи. Достатъчно богат съм, слава богу, за да облекча в това отношение бюджета на неговото учреждение.

Графът повика отново Батистен, който бе излязъл от стаята, след като бе предал писмото.

— Ще се върнете в Париж — заповяда му той — и ще доведете оттам цялата останала прислуга. Всички ми трябва в Отьой.

— Никой ли няма да остане в къщи, господин графе? — запита Батистен.

— Ще остане вратарят.

— Господин графът трябва да си припомни, че от павилиончето на вратаря до къщата е доста далеко.

— И?

— И могат да ограбят цялата къща, а той да не чуе нищо.

— Кой ще я ограби?

— Ами крадци.

— Вие сте голям глупак, господин Батистен; дори да ограбят цялата къща, крадците няма да ми доставят такова неудобство, каквото ще ми причини лошото обслужване.

Батистен се поклони.

— Разбрахте ли? — продължи графът. — Ще доведете всичките си другари, до последния човек, но в къщи ще оставите всичко, както си е; само ще затворите капациите на прозорците в приземния етаж; нищо повече.

— А на първия?

— Знаете че никога не ги затваряме. Вървете.

Графът съобщи, че ще вечеря сам в своето отделение и желае да му прислужва само Али.

Навечеря се, както винаги, спокойно и скромно, след това даде знак на Али да го последва, излезе през малката врата, стигна до Булонската гора, сякаш отиваше на разходка, оттам пое незабелязано към Париж и на мръкване се озова пред дома си на Шанз Елизе.

Къщата беше съвсем тъмна, слаба светлинка се съзираше само от къщичката на вратаря, на четиридесетина стъпки от главната сграда, както бе казал Батистен.

Монте Кристо се облегна на едно дърво и очите му, които много рядко се мамеха, огледаха минавачите, след това потънаха в съседните улици, за да видят дали някой не се е скрил. След десетина минути той се убеди, че никой не го е проследил. Изтича веднага с Али до вратичката, влезе бързешком и през задната стълба, от която имаше

ключ, отиде в спалнята, без да дръпне или докосне ни една завеса, така че и вратарят дори, който смяташе къщата за съвършено празна, не би могъл да допусне завръщането на главния ѝ обитател.

Като стигна в спалнята, графът направи знак на Али да се спре, влезе в тоалетната и я огледа най-внимателно; всичко беше в обичайното си състояние; скъпоценното писалище беше на мястото си, ключът също. Той го завъртя два пъти, взе го, върна се до вратата на спалнята, извади частта, в която влизаше езичето на бравата, и се прибра. През това време Али внесе на табла оръжията, поискани от графа — една къса карабина и чифт двойни пистолети, чиито кръстосани цеви позволяваха най-точно прицелване. С това въоръжение графът държеше в ръка живота на пет души.

Часът беше към девет и половина; графът и Али хапнаха набързо по едно парче хляб и изпиха по чаша испанско вино; след това Монте Кристо дръпна един от подвижните панели, които му позволяваха да гледа от една стая в друга. Пистолетите и карабината му бяха под ръка, а застаналият до него Али държеше арабска брадвичка — от ония, известни още от времето на кръстоносните походи.

През един прозорец на спалнята, успореден с този на тоалетната, графът можеше да вижда и на улицата.

Така минаха два часа; беше съвършено тъмно, обаче Али навярно благодарение на първобитната си природа, а графът благодарение на придобит навик съзираха в този мрак и най-лекото помръдване на дърветата в двора.

Слабата светлина в къщичката на вратаря бе изгаснала отдавна.

Трябваше да се предположи, че нападението — ако изобщо предстоеше нападение — ще стане през стълбите от приземния етаж, а не през прозорец. Монте Кристо смяташе, че на злосторниците е потребен животът, а не парите му. Затова те ще се насочат към спалнята му, гдето могат да стигнат или през тайната стълба, или през прозореца на тоалетната.

Остави Али пред стълбата и продължи да наблюдава тоалетната.

Часовникът на Инвалидите^[3] удари единадесет и три четвърти; влажният полъх на западния вятър донесе зловещото трептене на трите удара.

Тъкмо когато последният от тях заглъхваше, на графа се счу лек шум откъм тоалетната; първият звук, по-точно първото скръцване, бе

последвано веднага от второ, после от трето; при четвъртото графът вече разбра какво става. Здрава и опитна ръка прерязваше стъкло с елмаз.

Графът усети, че сърцето му започва да бие по-бързо. Колкото и да е свикнал с опасността, колкото и да е предизвестен за нея, човек усеща винаги потрепването на сърцето и потръпването на плътта си, каква огромна разлика съществува между мечтата и действителността, между намерението и изпълнението му.

Монте Кристо предупреди Али само със знак, щом разбра, че опасността идва откъм тоалетната, нубиецът се приближи до господаря си.

Монте Кристо копнееше да разбере кои и колко са противниците, с които ще трябва да се справя.

Прозорецът, чието стъкло прерязваха, беше точно срещу отвора, отгдето графът гледаше в тоалетната. И той прикова поглед в прозореца: забеляза в тъмнината очертанията на някаква по-плътна сянка; след това едно стъкло потъмня, сякаш му лепнаха отвън хартия, и скръцна, без да падне. Една ръка потърси дръжката през прерязания отвор; след секунда едното крило на прозореца се отвори и човекът влезе. Беше сам.

— Смел разбойник — промълви графът.

В същия миг усети, че Али докосна рамото му; обърна се — Али му сочеше прозореца на стаята, отгдето се виждаше на улицата.

Монте Кристо направи три крачки към този прозорец; знаеше какви несравними сетива има верният му служител. И наистина видя друг мъж, който се отдалечи от някаква врата, качи се на един крайпътен камък и се опита сякаш да разбере какво става у графа.

„Така! — каза си Монте Кристо, — двама са значи: единият действа, другият дебне.“

Направи знак на Али да не изпуска из очи оня на улицата и се върна към другия — в тоалетната стая.

Стъклоразбивачът беше влязъл и търсеше пътя си с протегнати ръце.

Най-после като че се опозна с обстановката, тоалетната имаше две врати, той отиде да заключи и двете.

Когато тръгна към вратата на спалнята, Монте Кристо помисли, че може би ще иска да влезе и приготви веднага пистолетите; но чу, че

резетата се плъзнаха в медните халки. Човекът вземаше чисто и просто предпазни мерки; нощният посетител не знаеше, че графът бе извадил езичетата и мислеше, че ще работи в пълна безопасност.

Съвършено сам, свободен да прави каквото си иска, той извади от големия си джоб нещо, което графът веднага позна, остави предмета на една кръгла масичка, отиде право към писалището, опипа веднага ключалката и видя, че противно на очакването му, ключът липсваше.

Но този стъклоразбивач беше опитен човек и бе предвидил всичко; графът долови скоро тракане на връзка ключове, каквито механиците носят, когато ги повикат да отворят някоя заключена врата; крадците ги наричат славейчета, навярно заради удоволствието, което изпитват от нощната им песен, когато скръцнат о езичето на бравата.

— О! — промълви разочаровано Монте Кристо. — Само крадец бил!

Но мъжът не можа да намери подходящ ключ в тъмнината. Тогава взе предмета, който бе оставил на масичката, натисна някаква пружина и бледа светлина, достатъчно ярка все пак, за да му позволи да работи, озари веднага със златисто отражение ръцете и лицето му.

— Я гледай! — стъписа се изведнъж Монте Кристо. — Та това бил...

Али вдигна брадвичката.

— Не мърдай — прошепна Монте Кристо. — И остави брадвичката. Не ни трябва вече никакво оръжие.

Добави още по-тихо няколко думи, защото от възклицанието му колкото и слабо да бе, другият бе трепнал, както стоеше в позата на древен точилар. Графът бе дал някаква заповед, защото Али отиде веднага на пръсти и донесе от нишата една черна дреха и триъгълна шапка. През това време Монте Кристо съблече набързо редингота, жилетката и ризата си; при светлата ивица, проникваща през отдръпнатия панел, човек можеше да зърне върху гърдите на графа една от меките и тънки стоманени ризници, каквато — във Франция, гдето не се страхуват вече от ками — последен е носил навярно Луи XVI, който се боеше от нож в гърдите, а бе ударен с брадва по главата.

Ризницата изчезна веднага под дългото расо, а косата на графа под перука с тонзура^[4]; триъгълната шапка, сложена върху перуката, го преобрази окончателно в абат.

През това време човекът, който не бе дочул вече нищо, бе станал и докато Монте Кристо се превъплъщаваше, бе отишъл право при писалището, чиято ключалка, започна да скрибуца под напора на славея.

„Добре! — промълви графът, като се уповаваше сигурно на някаква тайна в ключалката, която апашът, колкото и да беше опитен, не можеше да знае. — Добре! Ще се помъчиш някоя и друга минута.“ И отиде до прозореца.

Човекът, когото бе видял на крайпътния камък, беше слязъл оттам и се разхождаше по улицата; но странно: вместо да се безпокои, че може да го видят минувачите, идващи откъм Шанз Елизе или предградието Сент Оноре, той се тревожеше, изглежда, само от това, което става у графа, и с всяко свое движение се стремеше именно да види какво става в тоалетната му.

Монте Кристо се плесна изведнъж по челото и полуотворените му устни се засмяха безгласно.

След това се приближи към Али:

— Стой тук на тъмно — прошепна му той — и каквото и да чуеш, каквото и да се случи, не влизай и не се показвай, докато не те повикам по име.

Али кимна, че е разбрал и ще послуша.

Тогава Монте Кристо извади от един шкаф запалена свещ и тъкмо когато крадецът беше най-улисан с ключалката, отвори тихичко вратата, като се погрижи да освети изцяло лицето му.

Отвори толкова тихо, че крадецът не чу шума. Но се стресна от светлината.

И се обърна.

— Добър вечер, драги господин Кадрус — каза Монте Кристо; — какъв дявол ви води по това време?

— Абат Бузони! — извика Кадрус.

Не можеше да разбере как този странен призрак е влязъл тук, след като той бе затворил всички врати, изтърва връзката ключове и се закова на място като ударен от гръм. Графът застана между него и прозореца, пресичайки на изумения крадец единствената възможност за отстъпление.

— Абат Бузони! — повтори Кадрус, втренчил в графа ужасените си очи.

— Даа, абат Бузони, то се знае — потвърди Монте Кристо. — Никой друг, както виждате, и много се радвам, че ме познахте, драги господин Кадрус; това показва, че имаме добра памет, защото ако се не лъжа, скоро ще стане десет години, откакто не сме се виждали.

Спокойствието, насмешливостта, властното държане зашеметиха напълно Кадрус.

— Абатът! Абатът! — повтаряше той и стискаше ръце; зъбите му тракаха от уплаха.

— Дошли сме да ограбим значи граф дьо Монте Кристо? — започна мнимият абат.

— Господин абате — замънка Кадрус, като се мъчеше да стигне до прозореца, към който абатът неумолимо му преграждаше пътя, — господин абате, не зная... Вярвайте ми, моля ви се... Кълна ви се...

— Прерязано стъкло на прозореца — продължи графът, — затъмнен фенер, цяла връзка шперцове, писалище полуотворено с взлом... свършено ясно.

Кадрус усещаше, че вратовръзката го души, търсеше кът да се скрие, изход да изхвъркне.

— Да, да — каза графът, — виждам, че не сте се променили, господин убиецо.

— Щом сте научили всичко, господин абате, трябва да знаете и това, че не бях аз, а Карконтката, и в съда признах, че е така, затова ме осъдиха само на каторга.

— И излежахте ли я, като ви намирам на път да ви закарат пак там?

— Не, господин абате, един човек ме освободи.

— Прекрасна услуга е направил на обществото!

— О! — отвърна Кадрус. — Аз обещах...

— Избягали сте значи, така ли? — прекъсна го Монте Кристо.

— Уви, избягах — промърмори уплашено Кадрус.

— Лошо повторение... страхувам се, че ще ви откара на площад дьо Грев^[5]. Толкова по-зле, толкова по-зле, diavolo^[6], както казват миряните в моята родина.

— Господин абате, поддадох се на увлечение...

— Всички престъпници приказват така.

— От нужда...

— Я млъкнете! — прекъсна го презрително Бузони. — Нуждата може да ви накара да просите, да откраднете един хляб от някоя хлебарница, не и да отваряте с взлом писалище, когато предполагате, че в къщи няма никой. Когато бижутерът Жоанес ви наброи четиридесет и пет хиляди франка срещу елмаза, който ви бях дал, а пък вие го заклахте, за да вземете и елмаза, и парите, пак от нужда ли го направихте?

— Прощка, господин абате — започна Кадрус, — спасихте ме веднъж, спасете ме и втори път.

— Държането ви не ме насърчава.

— Сам ли сте, господин абате? — попита Кадрус, като склочи ръце. — Или стражарите чакат да ме пипнат?

— Съвършено сам — отговори абатът. — Мога да ви съжаля и да ви дам възможност да се изложите на нови беди, насърчен от слабостта ми, но само ако ми кажете истината.

— Ах, господин абате! — извика Кадрус, склочи пак ръце и направи една крачка към Монте Кристо. — Вие сте наистина мой спасител!

— Казвате, че са ви освободили от каторгата, така ли?

— Да, господин абате, честно Кадрусово слово!

— Кой ви освободи?

— Един англичанин.

— Как се казваше?

— Лорд Уилмор.

— Познавам го, ще науча от него дали ме лъжете.

— Чистата истина ви казвам, господин абате.

— Закриляше ли ви тоя англичанин?

— Не мене, а корсиканчето, с което бяхме оковани в една верига.

— Как се казваше корсиканчето?

— Бенедето.

— Малкото му име ли е?

— Нямаше друго, той беше намерено дете.

— И това момче ли избяга заедно с вас?

— Да.

— Как?

— Работехме в Сен Мандрие, при Тулон. Знаете ли Сен Мандрие?

— Знам го.

— Докато другите спяха от дванадесет до един по обяд...

— Каторжници, които спят, по обяд! Браво! Да ги съжали човек!

— прекъсна го абатът.

— Ех, дявол да го вземе! — промълви Кадрус. — Та не може непрекъснато да се работи, не сме кучета.

— За щастие на кучетата — отвърна Монте Кристо.

— Значи, докато другите спяха, ние се поотдалечихме, прерязахме оковите с една пила, която ни бе дал англичанинът, и избягахме с плуване.

— А какво стана оня Бенедето?

— Не знам.

— Би трябвало да знаете.

— Наистина не знам. Разделихме се в Иер.

И за да придаде по-голяма достоверност на твърдението си, Кадрус направи още една крачка към абата, който не мръдна от мястото си, все така спокоен и разпитващ.

— Лъжете! — каза той с непреодолимо властен глас.

— Господин абате!...

— Лъжете! Този човек и до днес ви е приятел, а го използвате може би и за съучастник?

— О! Господин абате!

— От какво живеете, откакто сте напуснали Тулон? Отговаряйте!

— От каквото се случи.

— Лъжете! — подхвана за трети път абатът още по-властно.

Ужасеният Кадрус загледа графа.

— Живели сте — продължи Монте Кристо — от парите, които той ви е давал.

— Да, вярно е — призна Кадрус. — Бенедето е сега син на някакъв голям човек.

— Как може да бъде син на голям човек?

— Ами незаконороден.

— А как се казва този голям човек?

— Граф дьо Монте Кристо, същият, у когото сме сега.

— Бенедето син на графа? — повтори смаян Монте Кристо.

— Ех, дявол да го вземе, така трябва да е, щом му е намерил някакъв измислен баща, дава му по четири хиляди франка на месец и

му оставя петстотин хиляди със завещанието си.

— А-хаа! — извика мнимият абат, започнал вече да разбира. — И как се казва сега тоя момък?

— Казва се Андреа Кавалканти.

— Момъкът, когото моят приятел граф дьо Монте Кристо приема у дома си и който ще се ожени за госпожица Данглар?

— Същият!

— И вие допускате това, негоднико? Като знаете живота и позора му?

— Защо искате да попреча на един другар да преуспее? — попита Кадрус.

— Правилно, не на вас се пада да предупредите господин Данглар, а на мене.

— Не правете такова нещо, господин абате!...

— А защо?

— Защото така ще си загубим хляба.

— И вие мислите, че за да запазя хляба на негодници като вас, ще поощрявам хитрините и ще стана съучастник на престъпленията им?

— Господин абате! — приближи се още малко Кадрус.

— Всичко ще кажа.

— На кого?

— На господин Данглар.

— Дявол ще те вземе! — извика Кадрус, като извади отворен нож от жилетката си и го заби в гърдите на графа. — Нищо няма да кажеш, абате!

За най-голяма изненада на Кадрус, вместо да се забие в гърдите на графа, ножът се изкриви и пречупи.

В същото време графът го улови с лявата си ръка за китката и я изви така, че ножът падна от вдървените пръсти, а Кадрус изпищя от болка.

Без да обърне внимание на писъка, графът продължи да извива китката, докато я изкълчи съвсем и разбойникът се строполи отначало на колене, после по очи на пода.

Графът сложи крак на главата му и каза:

— Не знам защо не ти смазвам черепа, разбойнико!

— О, милост! — извика Кадрус.

Графът отмести крака си.

— Ставай! — заповяда той.

Кадрус се изправи.

— Да ви знае господ! Каква ръка имате, господин абате! — промълви той, като гладеше ръката си, посиняла от живите клещи, които я бяха стиснали. — Да ви знае господ! Ама че ръка!

— Мълчи! Господ ми дава сила да укротя такъв звяр като тебе, аз действам от негово име; помни това, окаянико, и ако те щадя в тоя миг, то е пак за да се осъществят намеренията господни.

— Уф! — въздъхна измъчено Кадрус.

— Вземи това перо и хартия и пиши, каквото ще ти кажа.

— Не знам да пиша, господин абате.

— Лъжеш, вземи перото и пиши!

Покорен от тази могъща воля, Кадрус седна и започна да пише:

„Господине, човекът, когото приемате у дома си и комуто сте намислили да дадете дъщеря си, е бивш каторжник, избягал заедно с мене от каторгата в Тулон; той беше номер 59, аз номер 58.

Казваше се Бенедето, но сам не знае истинското си презиме, защото и до днес не знае кои са родителите му.“

— Подпиши се! — продължи графът.

— Искате да ме погубите ли?

— Ако исках да те погубя, глупако, щях да те завлека до най-близкия участък. Освен това, докато писъмцето стигне до адресанта, ти вероятно не ще има от какво да се страхуваш; хайде, подписвай.

Кадрус подписа.

— А сега адресът: До господин барон Данглар, банкиер, шосе д'Антен.

Кадрус написа и това. Абатът взе писъмцето.

— Добре — каза той. — А сега се махай.

— Откъде?

— Откъдето си дошъл.

— Искате да изляза през прозореца?

— Нали оттам влезе?

— Намислили сте нещо против мене, господин абате?
 — Какво ще намисля, глупако?
 — Защо не ми отворите вратата?
 — Има ли смисъл да будя вратаря?
 — Обещайте, господин абате, че не искате да ме погубите.
 — Искам, каквото иска бог.
 — Закълнете се, че няма да ме ударите, докато слизам.
 — Ех, че страхлив глупак си бил!
 — Какво ще ме правите?
 — Ти ще кажеш. Опитах се да те направя честен човек, а съм направил убиец.
 — Господин абате — примоли се Кадрус, — опитайте за последен път.
 — Добре — отвърна графът. — Слушай, ти знаеш, че държа на думата си, нали?
 — Да — потвърди Кадрус.
 — Ако се прибереш жив и здрав...
 — От кого другиго има да се боя?
 — Ако се прибереш жив и здрав, напусни Париж, замини от Франция и гдето и да бъдеш, докато живееш честно, ще ти пращам една малка пенсия; защото, ако се прибереш жив и здрав, ще сметна...
 — Какво? — запита разтрепераният Кадрус.
 — Ще сметна, че бог ти е простил, тогава и аз ще ти простя.
 — Честно християнско слово — промълви Кадрус, като се отдръпна назад, — карате ме да умирам от страх!
 — Хайде, върви! — заповяда графът и посочи прозореца.
 Макар и не напълно успокоен от това обещание, Кадрус прехвърли крак през прозореца и стъпи на подвижната стълба отвън.
 Там се спря разтреперан.
 — Слизай! — каза абатът и скръсти ръце.
 Кадрус разбра най-после, че няма защо да се страхува от него, и слезе.
 Тогава графът се приближи със свещта, та от Шанз Елизе да забележат, че някакъв човек слиза през прозореца, а друг му свети.
 — Какво правите, господин абате? — извика Кадрус. — Ами ако мине някой патрул?...

Духна свещта и продължи да слиза; но едва когато стъпи на пръстта в градината, се успокои съвсем.

Монте Кристо се прибра в спалнята, отгдето огледа набързо градината и улицата; видя най-напред Кадрус, който заобиколи през градината, за да подпре стълбата до другия край на зида и да излезе не оттам, отгдето бе влязъл.

После видя, че онзи, който чакаше отвън, изтича покрай зида и застана точно зад ъгъла, отгдето щеше да слезе Кадрус.

Кадрус се качи бавно по стълбата; като стигна до последните стъпала, подаде глава над зида, за да се увери, че улицата е съвсем безлюдна.

Не видя никого, не чу нищо.

Часовникът на Инвалидите удари един.

Кадрус яхна зида, дръпна стълбата, прехвърли я през стената и взе да слиза или по-точно да се плъзга между двете странични опори със сръчност, доказваща, че е свикнал с подобно упражнение.

Поел веднъж надолу, не можа вече да се спре, дори когато зърна още откъм средата на стълбата, че някакъв човек се втурва в тъмнината; видя и вдигнатата ръка, когато скачаше на земята, но не успя да заеме отбранително положение и тя го удари така силно в гърба, че той се пусна от стълбата, викайки:

— Помощ!

Втори удар го улучи почти веднага в хълбока; той падна и изпищя:

— Убийство!

Докато той се търкаляше в пръстта, нападателят го сграбчи за косата и му нанесе трети удар в гърдите.

Кадрус се опита отново да извика, но можа само да простене, и продължи да охка, облян в кръв от трите рани.

Като не го чу вече да вика, убиецът повдигна главата, както я държеше за косата; очите на Кадрус бяха затворени, устата изкривена. Убиецът сметна, че е умрял, пусна главата и изчезна.

Щом усети, че оня се е отдалечил, Кадрус се поизправи на лакът и извика с последно усилие и замиращ глас:

— Дръжте убиеца! Умирам! Елате, господин абате, спасете ме!

Зловещият зов прониза нощния мрак. Вратата на тайната стълба се отвори, след нея и градинската вратичка. Али и господарят му

тичаха с фенери.

---

[1] *Левга* — мярка за разстояние; сухопътна левга = 4444 метра; морска левга (миля) = 5516 метра. Б.пр. ↑

[2] *Фиески* — корсикански заговорник, направил опит да убие крал Луи Филип през 1833 г. Б.пр. ↑

[3] Прочут паметник мавзолей в Париж. Б.пр. ↑

[4] Остригана коса на темето на католически духовник. Б.пр. ↑

[5] Площад, гдето са били извършвани екзекуции. Б.пр. ↑

[6] Дявол (итал.). Б.пр. ↑

LXXXIII. БОЖИЯТА ДЕСНИЦА

Кадрус продължаваше да стене:

— Помощ, господин абате, помощ!

— Какво има? — запита Монте Кристо.

— Помощ! — повтори Кадрус. — Убиха ме.

— Тук сме, не бой се.

— Ох, свършено е вече, закъсняхте; ще умра пред вас. Какви рани, колко кръв!

И загуби съзнание.

Али и господарят му пренесоха ранения вътре. Монте Кристо накара Али да го съблече и веднага откри трите рани, които убиецът му бе нанесъл.

— Господи! — продължи той. — Отмъщението ви понякога се забавя; но само за да бъде по-пълно.

Али гледаше господаря си, сякаш питаше какво да прави.

— Иди доведи, от предградието Сент Оноре кралския прокурор Вилфор. На излизане събуди вратаря и му кажи да доведе лекар.

Али послуша и остави мнимия абат сам с Кадрус, който беше все още в безсъзнание. Когато нещастникът отвори очи, графът, седнал на няколко стъпки от него, го гледаше с мрачно състрадание; устните му мърдаха, като че шепнеха молитва.

— Хирург, господин абате, хирург.

— Изпратих за хирург — отвърна абатът.

— Знам, че е безполезно, няма да ме спаси, но може би ще ми продължи малко живота, да мога да дам показание.

— Какво показание?

— За убиеца.

— Познавате ли го?

— Как да не го познавам! Познавам го, разбира се, Бенедето беше.

— Корсиканчето?

— Същото.

— Другарят ви?

— Да. След като ми даде плана на къщата на графа с надежда, че ще го убия, та да го наследи, или пък че графът ще ме убие и Бенедето ще се отърве от мене, ме е причакал в градината и ме уби.

— Изпратих и за лекар, и за кралския прокурор.

— Късно, късно — отвърна Кадрус. — Усещам, че кръвта ми изтича.

— Чакайте — каза Монте Кристо.

Излезе и след пет минути се върна с някакво шишенце. Втренчените очи на умирация не се отделяха от вратата, отгдето подсъзнателно очакваше, че ще дойде помощта.

— Побързайте, господин абате, побързайте! — промълви той. — Усещам, че пак ще изпадна в несвяст.

Монте Кристо се приближи и капна върху посинелите устни на ранения три-четири капки от течността в шишенцето. Кадрус въздъхна.

— О! — прошепна той. — Живот ми вляхте с това нещо, още... още...

— Още две капки ще ви погубят — отвърна абатът.

— Дано дойде някой, на когото да предам името на тоя окаяник.

— Искате ли да напиша показанието? Вие ще го подпишете.

— Да... да... — промълви Кадрус и очите му светнаха при мисълта за това посмъртно отмъщение.

Монте Кристо написа:

„Умирам, убит от корсиканеца Бенедето, мой другар по окови в Тулон под «номер 59».“

— Побързайте! Побързайте! — мълвеше Кадрус. — Не ще мога да подпиша.

Монте Кристо му подаде перото, той събра последните си сили, подписа и се отпусна на постелката с думите:

— Вие ще разкажете останалото, господин абате; ще кажете, че си е присвоил името Андреа Кавалканти, живее в Отел де пренс, и... о, боже, боже! Умирам вече, умирам!

Кадрус изпадна отново в безсъзнание.

Абатът поднесе шишенцето до ноздрите му, раненият отвори очи.

Желанието за мъст не го бе напуснало, докато беше в несвяст.

— Ще кажете всичко това, нали, господин абате?

— Да, всичко това и още много други неща.

— Какво ще кажете?

— Ще кажа, че сигурно ви е дал плана на къщата, като се е надявал графът да ви убие; ще кажа, че е предупредил графа с писъмце, ще кажа, че тъй като графът отсъства, писъмцето получих аз и ви причаках.

— И ще го гилотинират, нали? — попита Кадрус. — Обещавате ли ми, че ще го гилотинират? Умирам с тази надежда, тя ме подкрепя в смъртта.

— Ще кажа — продължи графът, — че той дойде след вас и ви следеше през цялото време; щом ви видя, че излизате, изтича и се скри до ъгъла на зида.

— Нима видяхте всичко?

— Припомнете си думите ми: „Ако се прибереш жив и здрав, ще сметна, че бог ти е простил и аз също ще ти простя“.

— А не ме предупредихте! — извика Кадрус и се опита да се надигне на лакът. — Знаели сте, че ще бъда убит На излизане оттук, а не ме предупредихте!

— Не те предупредих, защото в ръката на Бенедето виждах божие правосъдие и бих сметнал, че върша светотатство, ако се противопоставя на намерението на провидението.

— Божие правосъдие! Не ми говорете за такова нещо, господин абате: ако има божие правосъдие, вие знаете по-добре от мене, че то би трябвало да накаже хора, които не наказва.

— Търпение! — отвърна абатът с глас, от който умиращият изтръпна. — Търпение!

Кадрус го погледна смаян.

— Освен това — продължи абатът — господ е милостив към всички, както беше към тебе: той е отец, преди да бъде съдия.

— Та нима вярвате в бога? — извика Кадрус.

— Ако бих имал нещастията да не вярвам досега — отвърна Монте Кристо, — щях да повярвам, като те гледам.

Кадрус вдигна към небето стиснати пестници.

— Слушай — започна абатът и протегна ръка към ранения, сякаш искаше да му вдъхне вяра, — ето какво направи за тебе този господ, в когото ти отказваш да повярваш в последния миг: дал ти бе здраве, сили, сигурна работа, дори приятели, дал ти бе, с една дума, живот, който човек може да прекара със спокойна съвест, задоволявайки всичките си естествени стремежи; вместо да използваш тия божии дарове, така нарядко давани с такава щедрост, какво направи ти? Отдаде се на безделие и пиянство и в пиянство измени на най-добрия си приятел.

— Помощ! — извика Кадрус. — Нямам нужда от поп, а от доктор; раните ми може да не са смъртоносни, може би ще поживея още, може би ще успеят да ме спасят!

— Раните ти са толкова смъртоносни, че без трите капки, които ти дадох, щеше да издъхнеш досега. Слушай какво ти говоря!

— Ох! — промълви Кадрус. — Странен свещеник сте вие! Отчайвате умиращите, вместо да ги утешавате!

— Слушай! — продължи абатът. — Когато измени на приятеля си, бог не те наказва, а те предупреди: ти изпадна в нищета и започна да гладуваш; завиждаше, вместо да работиш; замисляше престъпления, като се оправдаваше с нуждата; но бог извърши чудо и чрез моята ръка ти изпрати богатство в нищетата, невероятно богатство за тебе, окаянико, който никога нищо не бе притежавал. Но това неочаквано, нечувано богатство, на каквото не би могъл да се надяваш, ти се стори недостатъчно, щом го видя в ръцете си; поиска да го удвоиш: и как? С убийство. Удвои го, но бог ти го отне и те изправи пред човешкото правосъдие.

— Не бях аз, дето исках да убия евреина — заяви Кадрус. — Карконтката беше.

— Да — отвърна Монте Кристо. — Затова господ, както всякога (не ще кажа този път справедлив, защото ако беше справедлив, щеше да те погуби), господ, както всякога милостив, допусна съдиите да се трогнат от разказа ти и да те оставят жив.

— Дявол ги взел! За да ме изпратят на доживотна каторга! Чудесна милост!

— Но тогава, нещастнико, ти я сметна наистина за милост; страхливото ти сърце, което трепереше пред смъртта, подскочи от радост при вестта за доживотния позор, защото и ти си каза като

всички каторжници: от каторга се излиза, от гроб не се излиза. И беше прав, защото каторгата най-неочаквано се отвори за тебе: в Тулон пристигна някакъв англичанин, дал обет да спаси двама души от позор; изборът му пада върху тебе и другаря ти; щастieto слиза за втори път върху тебе от небето, ти получаваш едновременно пари и спокойствие, можеш да заживееш отново като хората, след като си бил осъден да живееш като каторжник; и ето, нещастнико, че ти се опитваш да предизвикаш за трети път бога. „Не ми стига, каквото имам“ — казваш ти, макар че имаш повече откогато и да било, и извършваш без основание и без оправдание трето престъпление. На господ дотегна. И те наказва.

Кадрус гаснеше бързо.

— Да пийна нещо! — помоли той. — Жаден съм... изгарям!

Монте Кристо му подаде чаша вода.

— Проклет Бенедето! — промълви Кадрус, докато връщаше чашата. — Той все пак ще се изплъзне!

— Никой няма да се изплъзне, Кадрус, запомни, каквото ти казвам... Бенедето ще си получи наказанието!

— И вие вашето — отвърна Кадрус, — защото не изпълнихте дълга си на свещеник... Трябваше да попречите на Бенедето да ме убие.

— Аз ли? — каза графът с усмивка, която смрази умирация. — Аз да попреча на Бенедето да те убие, когато ти пречупи ножа си в ризницата, която пази гърдите ми!... Ако те бях срещнал смирен, каеш се, можеше и да попреча на Бенедето да те убие, но аз те срещнах възгордян, кръвожаден и затова позволих да се изпълни волята господня!

— Аз не вярвам в бога! — изрева Кадрус. — И ти не вярваш... Само лъжеш... лъжеш!...

— Млъкни! — извика абатът. — Не губи и сетните си капки кръв... Не вярваш в бога, но умираш погубен от бога!... Не вярваш в бога, а бог иска само една молитва, една дума, една сълза, за да прости... Бог можеше да насочи камата на убиеца така, че да издъхнеш веднага... но ти остави четвърт час, за да се покаеш... Погледни в душата си, нещастнико, и се покай!

— Не — отвърна Кадрус, — не се покайвам; няма бог, няма провидение, има само случайност.

— Има провидение, има и бог — възрази Монте Кристо — и доказателство за това е, че ти лежиш тук отчаян, отричащ бога, а пък аз стоя пред тебе богат, щастлив, жив и здрав, скръстил ръце пред тоя бог, в когото се опитваш да не вярваш и въпреки това в душата си вярваш.

— Но кой сте вие тогава? — запита Кадрус, като впи гаснещия си поглед в графа.

— Погледни ме добре — каза Монте Кристо, взе свещта и я приближи към лицето си.

— Виждам! Абат... Абат Бузони...

Монте Кристо свали перуката си, която променяше лицето му и освободи прекрасните си черни коси, великолепна рамка на бледото лице.

— Ох! — въздъхна Кадрус. — Да не беше черната коса, бих казал, че сте англичанинът лорд Уилмор.

— Не съм нито абат Бузони, нито лорд Уилмор — отвърна Монте Кристо, — погледни по-добре, потърси по-далеко, някъде из най-ранните ти спомени.

Някаква магнитна сила в последните думи на графа съживи още веднъж чезнещите сетива на нещастника.

— Да, наистина — промълви той, — струва ми се, че съм ви виждал, че съм ви познавал в миналото.

— Виждал си ме, Кадрус, познавал си ме.

— Но кой сте тогава? И защо, ако сте ме виждали и познавали, ме оставяте да умра?

— Защото нищо не може да те спаси, Кадрус, защото раните ти са смъртоносни. Ако можеше да бъдеш спасен, щях да съзря в това последна божия милост и бих се опитал отново, кълна се в гроба на баща си, да те върна към живота и покаянието.

— В гроба на баща си! — повтори Кадрус и съживен от последна искрица сили, се понадигна, за да види по-отблизо човека, изрекъл най-святата от всички клетви. — Кой си ти най-сетне?

Графът следеше неотклонно приближаването на смъртта. Разбра, че този изблик на живот е последен, приближи се до умиращия, погледна го спокойно и тъжно и прошепна до ухото му:

— Аз съм... аз съм...

Едва отворените устни изрекоха едно име, но така тихо, сякаш графът се страхуваше сам да го чуе.

Привдигнал се на колене, Кадрус протегна ръце, направи усилие да се отдръпне, после преплете пръсти и с последно усилие ги вдигна:

— Боже, боже! — промълви той. — Прости ми, загдето те отрекох; ти съществуващ, наистина съществуващ, наистина си отец на хората на небето и техен съдник на земята. Господи боже, дълго не те познавах! Господи боже, прости ми, господи боже, приеми, ме!

Затвори очи и падна по гръб с последен вик и последна въздишка.

Кръвта спря изведнъж до ръбовете на широките рани. Издъхнал бе.

— Първият! — изрече тайнствено графът, втренчил поглед в трупа, обезобразен от страшната смърт.

След десет минути пристигнаха лекарят и кралският прокурор; първият с вратаря, вторият с Али; посрещна ги абат Бузони, който се молеше край мъртвеца.

LXXXIV. БОШАН

Цели петнадесет дни в Париж се говореше само за дръзкия опит за кражба, извършен у графа. Умиращият бе подписал показание, в което сочеше за свой убиец Бенедето. На полицията бе наредено да пусне всичките си агенти, по дирите на убиеца.

Ножът на Кадрус, затъмненият фенер, връзката ключове и дрехите му с изключение на жилетката, която не намериха, бяха предадени в канцеларията на съдията следовател; тялото бе занесено в моргата.

Графът отговаряше на всички, че случката станала по време, когато бил във вилата си в Отьой и затова знаеше само каквото му бе казал абат Бузони, който нея вечер поискал да остане у дома му в Париж, за да направи някои справки в редките книги на библиотеката му.

Само Бертучо пребледняваше винаги, когато произнасяха в негово присъствие името Бенедето; но нямаше никакво основание някой да забележи това пребледняване.

Повикан да установи престъплението, Вилфор настоя да води следствието и се зае с него със страстно усърдие, каквото влагаше във всички криминални процеси, при които щеше да бъде обвинител.

Но три седмици изтекоха, а старателните издирвания оставаха безуспешни и обществото започна да забравя опита за кражба у графа и убийството на крадеца от съучастника му; защото се занимаваше с предстоящата женитба на госпожица Йожени Данглар и граф Андреа Кавалканти.

Тази женитба беше почти обявена, в дома на банкера приемаха момъка като годеник.

Писали бяха на господин Кавалканти-баща, който одобри напълно брака, и като изказа съжаления, че службата не му позволява по никакъв начин да напусне Парма, гдето се намираше, бе обещал да даде капитал, равен на сто и петдесет хиляди франка годишна рента.

Уговорено бе, че трите милиона ще бъдат вложени у Данглар, за да ги оползотворява; някои хора се бяха опитали наистина да изкажат пред момъка съмнения дали фирмата на бъдещия му тъст е достатъчно солидна, защото напоследък бе загубил няколко пъти на борсата; но момъкът отхвърли с великолепно безкористие и доверие тия празни приказки и прояви дори такта да не ги спомене пред барона.

И баронът обожаваше граф Андреа Кавалканти.

Не беше така с госпожица Йожени Данглар. В инстинктивната си ненавист към брака тя бе посрещнала Андреа като средство да се отърве от Морсер; но сега, когато Андреа стана прекалено близък, започна да изпитва явно неприязън към него.

Баронът може би я долавяше, но тъй като отдаваше това чувство само на прищявка, си даваше вид, че не го забелязва.

Междувременно поисканият от Бошан срок бе почти изтекъл. А Морсер бе преценил значението на съвета, даден му от Монте Кристо — да остави случката да заглъхне сама; никой не бе споменал вече въпроса, засегнат в бележката за генерала, и никому не бе минало през ум, че офицерът, предал янинската крепост, е благородният граф и френски пер.

Но Албер се чувствуваше все пак оскърбен, защото в редовете, които го бяха засегнали, съществуваше явно намерение за обида. Освен това начинът, по който Бошан прекрати разговора им, бе оставил горчив спомен в сърцето на младежа. Затова той все още мечтаеше да се дуелира, решен — ако Бошан се съгласи да се бият — да скрие истинския повод дори от своите секунданти.

Що се отнася до Бошан, никой не бе го видял от деня, когато Албер го бе посетил; на всички, които го търсеха, се казваше, че заминал за няколко дни. Къде? Никой не знаеше.

Една сутрин камериерът на Албер го събуди, за да му съобщи, че е дошъл Бошан.

Албер потърка очи, заповяда да въведат Бошан в малката пушалня в приземния етаж, облече се набързо и слезе.

Намери Бошан да се разхожда из стаята; щом го зърна, гостът се спря.

— Идването ви по личен почин, без да дочакате посещението, което смятах да ви направя днес, ми се струва добро предзнаменование, господине — започна Албер. — Кажете по-скоро

трябва ли да ви подам ръка с думите: „Признайте грешката си, Бошан, и останете мой приятел“, или трябва просто да ви запitam: „Какво оръжие избрахте“?

— Албер — отвърна Бошан с тъга, която смая младежа, — най-напред да седнем и да поговорим.

— Напротив, господине, мисля, че трябва да ми отговорите, преди да седнем!

— Албер — продължи журналистът, — при известни обстоятелства най-мъчното е именно да се отговори.

— Ще ви улесня, господине, като повтoря въпроса си: желаете ли да оттеглите изказването си? Да или не?

— Не се отговаря, Морсер, само с едно *да* или *не* на въпроси, засягащи честта, общественото положение и живота на човек като господин генерал лейтенанта граф дьо Морсер, френски пер.

— А как се постъпва тогава?

— Както постъпих аз, Албер; казва се: „Парите, времето и умората нямат значение, когато се касае за доброто име и интересите на едно семейство“; казва се: „Необходимо е да притежавате не само вероятни, но сигурни доказателства, когато ще приемате дуел на живот и смърт с един приятел“; казва се: „Ако кръстосам сабя или натисна спусъка на пистолета си срещу човек, комуто цели три години съм стискал ръка, трябва поне да зная защо върша това, да отида на полесражението със спокойна съвест и сърце, от които човек се нуждае, когато трябва да защитава живота си.“

— Добре, добре! — прекъсна го нетърпеливо Албер. — Какво значи всичко това?

— Значи, че пристигам от Янина.

— От Янина? Вие?

— Да, аз.

— Невъзможно!

— Драги Албер, ето паспорта ми; вижте визите: Женева, Милано, Венеция, Триест, Делвино, Янина. Ще повярват ли на полициите на една република, едно кралство и една империя?

Албер хвърли поглед към паспорта, след това погледна смаяно и Бошан.

— Били сте в Янина? — повтори той.

— Албер, ако бяхте чужд човек, непознат, като онзи английски лорд, който дойде да ми иска обяснение преди три-четири месеца и когото убих, за да го махна от пътя си, то се знае, че нямаше да си дам такъв труд; но сметнах, че ви дължа подобно доказателство за почит. Пътувах осем дни на отиване, осем дни на връщане, четири дни карантина, четиридесет и осем часа престой; точно три седмици. Пристигнах нощес. И ето ме.

— Боже мой, колко дълго въведение, Бошан, колко се бавите да ми кажете това, което чакам!

— То е, защото всъщност, Албер...

— Човек би казал, че се колебаете.

— Да, страх ме е.

— Страх ви е да признаете, че вашият дописник ви е излъгал? О, без самолюбие, Бошан, признайте, моля ви се! Никой не ще се усъмни в храбростта ви.

— Не става дума за това — промълви журналистът, — напротив...

Албер пребледня ужасно, опита се да заговори, но думите замряха на устните.

— Приятелю — започна необикновено мило Бошан, — вярвайте ми, че бих бил щастлив да ви поднеса извиненията си и бих ви ги поднесъл от все сърце; но уви!...

— Какво?

— Съобщението е вярно, приятелю.

— Какво? Този френски офицер...

— Да.

— Този Фернан?

— Да.

— Този изменник, предал крепостта и човека, при когото е служил...

— Простете, приятелю, че ви казвам това, но този човек е баща ви!

Албер пристъпи гневно напред, сякаш искаше да се нахвърли върху Бошан, но журналистът го спря повече с кротката си усмивка, отколкото с протегнатата ръка.

— Ето, приятелю — каза той, като извади една хартия от джоба си, — вижте доказателството.

Албер разгъна хартията; тя съдържаше потвърждение от четирима янински първенци, които установяваха, че полковник Фернан Мондего, инструктор на служба у везира Али Тепеделенли, бе предал янинската крепост срещу две хиляди кесии злато.

Подписите бяха заверени от консула.

Албер политна и се строполи в едно кресло.

Никакво съмнение не оставаше вече, презимето беше ясно написано.

След миг на мъчително мълчание сърцето му се разтвори, жилите на врата му се издуха, от очите му рукоуха порой сълзи.

Бошан погледна с дълбоко състрадание сломения от мъка младеж и се приближи към него.

— Албер — започна той, — разбирате ме вече, нали? Искан да видя всичко, да преценя сам с надежда, че изясняването ще бъде благоприятно за баща ви и ще мога с чиста съвест да опровергая. Но събраните сведения установяват, напругтив, че този инструктор, този Фернан Мондего, въздигнат от Али паша до ранга на генерал губернатор, не е никой друг, а граф Фернан дьо Морсер; върнах се, припомних си, че ми бяхте оказвали честта да ме приемате като приятел и дотичах веднага при вас.

Все така полулегнал в креслото, Албер закриваше с ръце очите си, сякаш не искаше да вижда светлина.

— Дотичах при вас — продължи Бошан, — за да ви кажа: Греховете на бащите, Албер, в тия дни на взаимни борби не могат да засягат децата. Малцина са минали през революционните времена, в които сме се родили, без да са осквернили с петно от кал или кръв своята войнишка униформа или съдийска тога. Сега, когато имам вече всички доказателства и зная вашата тайна, никой не би могъл, Албер, да ме принуди на дуел, който съвестта ви, убеден съм в това, ще сметне за престъпление; но аз идвам да сторя нещо, което вие сам не бихте могли да поискате от мене. Желаете ли тези доказателства, потвърждения, разкрития, засега само мое притежание, винаги да изчезнат? И страшната тайна да остане само между вас и мене? Давам ви честното си слово, че никога не ще я спомена; кажете, желаете ли, Албер? Отговорете, приятелю?

Албер се хвърли на шията на Бошан.

— О, благородна душа! — извика той.

— Вземете — промълви Бошан и му подаде книжата.

Албер ги грабна с треперееща ръка, стисна ги, смачка ги, помисли да ги скъса, но като се уплаши, че и най-малкото отвеяно от вятъра късче може да го чукне някой ден по челото, отиде до свещта, която гореше винаги, за да могат да си палят пурите, и изгори всичко, до последната хартийка.

— Скъпи приятелю, незаменими приятелю! — мълвеше Албер, докато изгаряше книжата.

— Нека всичко това бъде забравено като лош сън. Нека изчезне като последните искри по почернялата хартия, нека се разсее като последния дим от нямата пепел.

— Да — потвърди Албер, — за да остане само вечното приятелство към моя спасител, което децата ми ще продължат към вашите; приятелство, което винаги ще ми припомня, че кръвта в жилите си, живота и честта си — всичко дължа вам; защото, ако тази история се разчуеше, кълна ви се, Бошан, бих си теглил куршума; или, за да не погубя с това горката си майка, бих забягнал в изгнание.

— Милият Албер! — промълви Бошан.

Но тази неочаквана и почти изкуствена радост угасна твърде скоро и младежът изпадна отново в още по-дълбока скръб.

— Какво става? — запита Бошан. — Какво ви е, приятелю?

— Нещо се пречупи в сърцето ми, Бошан — отвърна Албер. — Виждате ли, никой не може да се откаже в един миг от почитта, доверието и гордостта, която безукорното бащино име вдъхва на сина. О, Бошан, Бошан! Как ще се срещам отсега нататък с баща си? Ще си отдръпвам ли челото, което той ще пожелае да докосне с устни, ръката си, ако ми подаде своята?... Да, Бошан, аз съм най-нещастният човек. Ох, майко, клета майко! — продължи Албер, като загледа с разплаканите си очи портрета ѝ. — Как бихте страдали, ако знаехте!

— Бъдете смел, приятелю! — улови ръцете му Бошан.

— Откъде изхождаше първото съобщение, поместено във вестника ви? — извика изведнъж Албер. — Зад всичко това се крие неизвестна омраза, невидим враг.

— Които още повече ви налагат да бъдете смел, Албер! — отвърна Бошан. — Лицето ви не бива да издава никакво вълнение, крийте в себе си мъката, както облакът, носещ разорение и смърт, крие

съдбоносната тайна, която се узнава едва когато бурята се разрази. Да, приятелю, пазете силите си за тоя час.

— Нима мислите, че още не е свършено всичко? — запита уплашено Албер.

— Не мисля нищо, приятелю, но всичко е възможно. Впрочем...

— Какво? — запита Албер, като видя, че Бошан се колебае.

— Ще се жените ли за госпожица Данглар?

— По какъв повод ми задавате тъкмо сега този въпрос, Бошан?

— Защото според мене скъсването или сключването на този брак е свързано с въпроса, който ни занимава.

— Какво? — запита Албер и челото му пламна. — Вие мислите, че господин Данглар...

— Питам ви само докъде е стигнал въпросът за женитбата ви. Не влагайте, дявол да го вземе, в думите ми друг смисъл освен този, който съм искал да им придам, нито по-голямо значение от това, което имат!

— Не — заяви Албер, — бракът няма да стане.

— Добре — отвърна Бошан.

После, като видя, че младежът изпада отново в мрачното си настроение, продължи:

— Знаете ли, Албер, повярвайте ми, най-добре ще бъде да излезем; една разходка из гората с кола или на кон ще ви поразсее; после ще отидем някъде да обядваме и накрай всеки ще отиде да си гледа работата.

— С удоволствие — отвърна Албер, — само че да походим пеша; ще ми бъде от полза да се поуморя.

— Добре — съгласи се Бошан.

Двамата приятели излязоха и тръгнаха по булеварда. Когато стигнаха до Ла Мадлен, Бошан каза:

— Слушайте, тъй като ни е на път, да се отбием за малко при господин дьо Монте Кристо; той ще ви поразсее; чудесен е, ако трябва да ободри някого, защото за нищо не разпитва; а според мене най-добре утешават тия, които никога не разпитват.

— Добре — каза Албер, — да отидем у него. Аз го обичам.

LXXXV. ПЪТЕШЕСТВИЕТО

Монте Кристо ахна от радост, като видя заедно двамата младежи.

— О! — извика той. — Надявам се, че всичко е вече свършено, изяснено, уредено?

— Да — отвърна Бошан, — неоснователните слухове отпаднаха от само себе си; ако се повторят, аз пръв ще ги опровергая. А сега да не говорим вече за това.

— Албер ще ви каже — заяви графът, — че тъкмо този съвет му давах и аз. Знаете ли — добави той, — надали съм прекарал някога по-противно утро!

— Какво правите? — запита Албер. — Като че туряте в ред книжата си?

— Не книжата си, слава богу; моите книжа са всякога в пълен ред, защото изобщо нямам книжа; а книжата на господин Кавалканти.

— На господин Кавалканти ли? — попита Бошан.

— Да! Нима не познавате младежа, когото графът лансира в обществото? — учуди се Морсер.

— Да се разберем — прекъсна го Монте Кристо, — аз не лансирам никого, и най-малко господин Кавалканти.

— Който ще се ожени вместо мене за госпожица Данглар; а това — продължи Албер, като направи опит да се усмихне, — както можете да предположите, драги Бошан, жестоко ме огорчава.

— Какво? Кавалканти ще се жени за госпожица Данглар ли? — изненада се Бошан.

— Ами вие открай света ли идвате? — извика Монте Кристо; — вие, журналист, цар на мълвата! Та цял Париж говори само за това!

— Вие ли, господин графе, уредихте този брак? — запита Бошан.

— Аз ли? Мълчете, господин новинарю, не разправяйте такива неща! Аз да уреждам брак? Не, вие наистина не ме познавате, напротив, аз се противопоставих с цялото си влияние, дори отказах да направя предложението.

— Ясно ми е — каза Бошан, — заради нашия приятел Албер.

— Заради мене ли? — обади се младежът. — Как не! Графът ще бъде достатъчно искрен да каже, че аз постоянно го молах да осуети някак този брак, който за щастие няма да стане. Но графът твърди, че не на него трябва да благодаря; така да бъде. Ще издигна като древните храм на Незнайния бог.

— Не само не съм аз — заяви Монте Кристо, — но дори съм вече в твърде хладни отношения и с тъста, и със зетя; само госпожица Йожени, която, струва ми се, няма особено влечение към брака, ми запази добрите си чувства, като разбра, че няма да я убеждавам да се откаже от така скъпата си свобода.

— Смятате, че женитбата е предстояща?

— Боже мой, да, въпреки всичко, което казах. Не познавам момъка; разправят, че бил богат и от добро семейство, но тия неща са за мене само хорски приказки. Предостатъчно обяснявах всичко това на господин Данглар, обаче той страшно се е пристрастил към своето италианче. Позволих си дори да му обърна внимание върху едно обстоятелство, което ми се струва по-сериозно: момъкът е бил сменен още като дете от дойката си или пък е бил отвлечен от цигани ли, от своя възпитател ли — не помня вече как беше. Но едно е положително; баща му не го е виждал повече от десет години, през които само един бог знае къде може да е скитал малкият. Нищо не помогна. Натовариха ме да пиша на майора за необходимите документи; ето ги. Изпращам им ги и си умивам ръцете като Пилат.

— А госпожица д'Армии — запита Бошан — не се ли мръщи, че ѝ отнемате ученичката?

— Ей богу, не знам, но тя заминава сякаш за Италия. Госпожа Данглар ми говори за нея и ми поиска препоръки за импресариите; дадох ѝ едно писъмце до директора на театър Вале, който ми е задължен донейде. Какво ви е, Албер? Изглеждате тъжен, да не сте влюбен случайно в госпожица Данглар, без сам да го съзнавате?

— Не, доколкото ми е известно — усмихна се скръбно Албер.

Бошан се зае да разглежда картините.

— И все пак — продължи Монте Кристо — не сте в обичайното си настроение. Какво ви е наистина?

— Имам мигрена — отвърна Албер.

— О, драги виконте — каза Монте Кристо, — в такъв случай мога да ви предложа едно непогрешимо средство, което ми е помагало

при всякакви неприятности.

— Какво именно? — попита момъкът.

— Пътуване.

— Наистина ли? — оживи се Албер.

— Да, и тъй като тъкмо сега съм страшно ядосан, реших да замина. Искате ли да пътуваме заедно?

— Вие да сте ядосан, графе? — попита Бошан. — От какво?

— Лесно ви е на вас да приказвате така; бих желал да ви видя, ако в къщата ви се водеше следствие!

— Следствие ли? Какво следствие?

— Следствието, което господин дьо Вилфор води срещу моя любезен убиец, някакъв избягал каторжник, както изглежда.

— Да, наистина — припомни си Бошан. — Четох във вестниците. Кой е този Кадрус?

— Провансалец, струва ми се... Господин дьо Вилфор чувал за него, когато служил в Марсилия, а господин Данглар си припомня, че го е виждал. Затова господин кралският прокурор взе много присърце въпроса, който заинтересувал извънредно много и префекта на полицията; но поради този интерес, за който съм им безкрайно благодарен, от петнадесет дни насам ми изпращат всички бандити, заловени в Париж и околността му, под предлог, че са убийци на господин Кадрус; и ако продължават по същия начин, след три месеца няма да остане крадец или убиец от прекрасното френско кралство, който да не научи наизуст плана на моя дом; затова реших да им го предоставя напълно и да отида, гдето ми видят очите. Елате да ви водя със себе си, виконте.

— С удоволствие.

— Решено значи?

— Да, но къде ще отидем?

— Казах ви, гдето има чист въздух и приспивен шум; гдето и най-гордият ще се почувствува смирен и смален. Обичам това принизяване аз, човекът, когото смятат за господар на света като самия Август.

— Кажете все пак къде отивате?

— На море, виконте, на море. Виждате ли, аз съм моряк; още като дете съм приспивал в обятията на стария Океан и върху гърдта на прекрасната Амфитрита^[1]; играл съм със зеления плащ на единия и с

лазурната наметка на другата! Обичам морето, както се обича любима жена, и ако се случи да не го видя дълго, започвам да копнея за него.

— Добре, графе, да вървим!

— На море ли?

— Да.

— Приемате значи?

— Приемам.

— Добре, виконте, тази вечер в двора ми ще чака пътническа кола, в която човек може да се настани като в легло; ще бъде впрегната с четири пощенски коня. Вътре биха могли да се сместят лесно четирима души. Искате ли да дойдете с нас, господин Бошан? Готов съм да ви отведа!

— Благодаря, от море се връщам.

— От море ли се връщате?

— Да, почти. Направих едно пътешествие до Боромейските острови.

— Няма значение, елате все пак — предложи Албер.

— Не, драги Морсер, щом отказвам, трябва да ви е ясно, че не мога да дойда. Освен това — добави по-тихо той — налага се да остана в Париж, ако не за друго, то за да следя какво става в редакцията.

— Вие сте прекрасен и незаменим приятел — отвърна Албер; — да, имате право; следете и бдете, Бошан, постарайте се и да откриете кой враг е направил онова разкритие.

Албер и Бошан се разделиха; последното им ръкостискане изрази всички чувства, които устните не можеха да изкажат пред чужд човек.

— Чудесно момче е този Бошан! — каза Монте Кристо, когато журналистът си отиде. — Нали, Албер?

— Да, сърдечен човек наистина, затова го и обичам от все сърце. Сега, като останахме сами, кажете къде отиваме, макар че ми е почти безразлично.

— В Нормандия, ако сте съгласен.

— Чудесно. Ще бъдем като на село, нали? Никакво общество, никакви съседи?

— Ще бъдем само двамата, с коне за препускане, с кучета за лов и с лодка за риболов. Нищо друго.

— Тъкмо това ми трябва; предупреждавам майка си и съм на ваше разположение.

— Само че — запита Монте Кристо — дали ще ви разрешат?

— Какво?

— Да дойдете в Нормандия.

— На мене ли? Та не съм ли свободен?

Зная, че можете да отидете сам, където пожелаете, защото ви срещах да се разхождате на воля из Италия.

— Тогава?

— Но да заминете с човека, наричан граф дьо Монте Кристо?

— Нямате добра памет, графе.

— Защо?

— Не ви ли казах какви добри чувства има майка ми към вас?

— Жената често се променя — е казал Франсоа I; жената е като водата — е казал Шекспир: първият е бил велик крал, вторият велик поет; предполага се, че всеки от тях е познавал добре жената.

— Жената — да, но майка ми не е жената, а една определена жена.

— Ще позволите ли на един нещастен чужденец да не разбира напълно всички тънкости на вашия език?

— Искам да кажа, че майка ми скъпи чувствата си, но подари ли ги веднъж, то е завинаги.

— О, наистина ли? — въздъхна Монте Кристо. — И вие смятате, че тя ми е направила честта да ме удостои с по-друго чувство от пълно безразличие?

— Слушайте! Казах ви и ви повтарям, че трябва да сте действително твърде необикновена и изключителна личност.

— О!

— Да, защото успяхте да вдъхнете на майка ми не любопитство, а интерес. Когато сме сами, говорим само за вас.

— И тя ви казва да се пазите от този Манфред?

— Напротив, казва ми: „Морсер, смятам, че графът е благороден човек; гледай да те обикне“.

Монте Кристо отвърна поглед и въздъхна.

— Наистина ли? — запита той.

— Разбирате следователно — продължи Албер, — че вместо да се противопостави на пътуването ми, тя ще го одобри от все сърце,

защото то отговаря на съветите, които ми дава всеки ден.

— Вървете тогава — отвърна Монте Кристо — и довиждане до довечера. Елате в пет, ще пристигнем към полунощ или към един часа.

— Какво? В Трепор?...

— В Трепор или някъде наблизо.

— Само за осем часа ще изминем четиридесет и осем левги?

— Осем часа са дори твърде много — каза Монте Кристо.

— Вие сте наистина чудотворец и ще започнете не само да се надбягвате с влаковете, което не е много мъчно, особено във Франция, но дори да се движите по-бързо от телеграфа.

— Междувременно, виконте, тъй като все пак ни трябва седем-осем часа, за да стигнем дотам, бъдете точен.

— Бъдете спокоен, нямам никаква друга грижа, освен да се приготвя за път.

— В пет часа тогава.

— В пет часа.

Албер си отиде. След като му кимна усмихнато, Монте Кристо потъна за миг в дълбок размисъл. Най-после прокара ръка по челото си, сякаш искаше да прогони своя унес, отиде до звънчето и удари два пъти.

След двата удара се появи Бертучо.

— Господин Бертучо — каза Монте Кристо, — не утре или в други ден, както възнамерявах отначало, а още тази вечер заминавам за Нормандия; до пет часа имате предостатъчно време; ще изпратите да предупредят конярите на първата спирка за смяна на конете, придружава ме господин дьо Морсер. Вървете!

Бертучо изпълни заповедта и един конник препусна веднага за Понтоаз да съобщи, че пощенската кола ще мине точно в шест часа. Конярят от Понтоаз изпрати нарочен куриер до следващата спирка, отгдето изпратиха друг по-нататък; след шест часа всички спирки за смяна на коне по тоя път бяха предупредени.

Преди да тръгне, графът се качи при Хаиде, съобщи й, че заминава, къде отива и остави на нейно разположение цялата къща.

Албер бе точен. Отначало невесело, пътуването скоро се разведри от физическото въздействие на скоростта. Морсер нямаше представа за подобна бързина.

— Наистина — каза Монте Кристо — при вашите пощенски коли, които пътуват с две левги в час, с глупавия закон, забраняващ на пътника да ви задмине, ако не му позволите, което на практика означава, че някой болен или капризен глупак може да задържи цяла редица бодри и здрави пътници, не е възможно редовно движение; аз отбягвам това неудобство, като пътувам със собствен кочияш и собствени коне; така ли е, Али?

И графът подаде глава от прозорчето, за да подвикне на конете, които препускаха като крилати; не тичаха вече, а просто летяха. Колата ехтеше като гръмотевица по кралския паваж и всички се обръщаха да погледнат светещия метеор. Повтаряйки подвикването на графа, Али показваше белите си зъби, стиснал в здравите си ръце покритите с пяна поводи и подбуждаше конете, чиито прекрасни гривви се развяваха на вятъра; син на пустинята, той беше в стихията си и със своето черно лице, огнени очи и белоснежен бурнус приличаше на бог на самума и урагана сред праха, вдигнат от летящата кола.

— Ето една непозната наслада — каза Морсер, — насладата на скоростта.

И последният облак по челото му се разсея, отнесен сякаш с въздуха, който цепеха със своя бяг.

— Но къде, дявол да го вземе, намирате такива коне? — запита той. — По поръчка ли ви ги правят?

— Точно така — отвърна графът. — Преди шест години намерих в Унгария един жребец, прочут по своя бяг; купих го, не помня вече за колко: Бертучо го плати. Още същата година този жребец създаде тридесет и две деца. Именно това потомство на един и същи баща ще видим тази нощ; всички са свършено еднакви, черни, без никакво петно освен една звезда на челото; защото за този избраник от табуна избираха кобили, както избират красавици за пашите.

— Великолепно!... Но кажете, графе, какво правите толкова коне?

— Пътувам с тях, както виждате.

— Няма постоянно да пътувате!

— Когато няма да ми трябват, Бертучо ще ги продаде; той твърди, че ще спечели тридесет-четиридесет хиляди франка от тях.

— Едва ли ще се намери достатъчно богат европейски крал да ги купи.

— Тогава ще ги продаде на някой обикновен везир в Ориента, който ще изпразни хазната си, за да ги купи, и ще я напълни отново, като нареди да ударят определен брой тояги по ходилата на някои негови поданици.

— Да ви кажа ли, графе, какво ми дойде наум?

— Кажете.

— Мисля, че след вас господин Бертучо трябва да е най-богатият простосмъртен в Европа.

— Мамите се, виконте. Убеден съм, че ако обърнете джобовете на Бертучо, няма да намерите нито десет петака.

— Защо? — запита момъкът. — Да не би господин Бертучо да е някакво изключение? О, драги графе, не ми разправяйте такива чудеса, защото, предупреждавам ви, ще започна да не им вярвам.

— Никакви чудеса няма около мене, Албер, има само цифри и разум, нищо повече. Помислете върху тоя въпрос: управителите крадат, но защо крадат?

— Ах, дявол да го вземе, просто защото е такава природата им, струва ми се — отвърна Албер, — краде, за да открадне.

— Не, мамите се: краде, защото има жена, деца, защото се стреми да осигури себе си и семейството си; краде главно защото не е сигурен, че няма да бъде изгонен от господаря си и затова иска да си осигури бъдещето. Обаче господин Бертучо е сам на тоя свят; бърка в кесията ми, без да ми дава сметка, сигурен е, че няма да го изгоня.

— Защо?

— Защото няма да намеря по-добър.

— Въртите се в омагьосан кръг от вероятности.

— Ни най-малко, всичко наоколо ми е сигурно. Добър служител за мене е този, с чийто живот и смърт разполагам.

— И вие разполагате с живота и смъртта на Бертучо? — попита Албер.

— Да — отвърна студено графът.

Има думи, които затварят разговора като желязна врата. Това да на графа беше от тях.

Останалата част от пътуването премина със същата скорост; тридесет и двата коня, разпределени на осем смени, изминаха за осем часа четиридесет и осемте левги.

Пристигнаха посред нощ пред входа на красив парк. Вратарят беше на крак и държеше вратата отворена. Предупреден беше от коняря на последната спирка.

Часът беше два и половина сутринта. Заведоха Морсер в стаите, отредени за него. Намери готова баня и вечеря. На негово разположение беше лакеят, пътувал на задната седалка извън колата: Батистен, пътувал на предната седалка, щеше да прислужва на графа.

Албер се изкъпа, навечеря се и си легна. Цяла нощ го приспива тъжната песен на морето. Щом стана, отиде при прозореца, отвори го и се озова на една тераска, отгдето човек виждаше пред себе си морето, тоест безкрая, а обърнеше ли се — съзираше хубав парк, водещ към близката горичка.

В едно не съвсем малко заливче се олюляваше фрегата с тесен кил и високи мачти, на носа със знаме с герба на Монте Кристо — златна планина върху лазурно море, с ален кръст в горния край; това можеше да бъде както намек за името му — напомнящ и върха Голгота, превърнат от страданията на Спасителя в нещо по-ценно от златото, и позорния кръст, осветен чрез неговата смърт, — така и някакъв личен спомен за страдание и възраждане, заровен в мрака на неговото тайнствено минало. Около платноходката на графа имаше няколко мауни на рибари от съседните села, очакващи като смирени поданици заповедите на кралица.

Тук, както и навред, където Монте Кристо спираше дори за два дни, животът беше организиран с най-големи удобства, и веднага ставаше лесен.

Албер намери в своя хол две пушки и всичко необходимо за лов; в една висока стая на приземния етаж се намираха всички остроумни съоръжения, които англичаните (големи рибари, защото са търпеливи и безгрижни) не са могли още да предадат на рутинираните френски риболовци.

Целият ден мина в различни спортни занимания, в които Монте Кристо беше голям майстор: убиха десетина фазана в парка, уловиха толкова пъстърви в рекичките, вечеряха в една беседка над морето, а чая им поднесоха в библиотеката.

На третия ден, преуморен от този живот, който изглеждаше игра за Монте Кристо, Албер спеше привечер в кресло до прозореца, а графът обмисляше с архитекта си плана на един цветарник, който

смяташе да построи тук, когато тропотът на препускащ кон накара младежа да вдигне глава; той погледна през прозореца и с твърде неприятна изненада зърна в двора своя камериер, когото не бе пожелал да вземе, за да не досажда на Монте Кристо.

— Флорантен! — извика той и скочи от креслото. — Да не би да се е разболяла майка ми?

И изхвъркна от стаята.

Монте Кристо го проследи с очи и видя, че камериерът му подаде малко запечатано пакетче. Вестник и писмо.

— От кого е писмото? — запита неспокойно Албер.

— От господин Бошан — отговори Флорантен.

— Бошан ли ви изпраща?

— Да, господине. Повика ме у дома си, даде ми пари за път, намери ми пощенски кон и ме накара да обещава, че няма да се спра, докато не ви намеря; изминах разстоянието за петнадесет часа.

Албер отвори с трепет писмото; още при първите редове извика и грабна разтреперан вестника.

Пред очите му изведнъж причерня, краката му се подкосиха и за да не падне, трябваше да се облегне на Флорантен, който протегна ръце да го задържи.

— Горкото момче! — промълви Монте Кристо така тихо, че сам не можа да чуе тия съчувствени слова. — Истина е значи казаното, че греховете на бащите ще падат върху децата до трето и четвърто поколение.

През това време Албер се бе съвзел и продължи да чете, като тръскаше изпотените си коси. После смачка и вестника, и писмото.

— Флорантен — каза той, — в състояние ли е конят ви да поеме обратно пътя за Париж?

— Той е едно куцо пощенско конче.

— Ох, господи! А как бяха в къщи, когато заминахте?

— Всичко беше почти спокойно; но като се върнах от господин Бошан, намерих госпожата разплакана; прати да ме повикат и попита кога ще се върнете. Казах й, че господин Бошан ме праща да ви доведе. Отначало тя протегна ръка, сякаш искаше да ме спре, но след като размисли за миг, каза: „Да, вървете, Флорантен; нека си дойде“.

— Да, майко — промълви Албер. — Идвам си, бъдете спокойна. И тежко на подлеца!

Върна се към стаята, където бе оставил Монте Кристо.

Не беше вече същият, пет минути бяха достатъчни да го преобразят. Излязъл в обикновеното си състояние, Албер се връщаше с променен глас, с лице, набраздено от трескави червени петна, с пламнал поглед под посинели клепачи, залитащ като пиян.

— Графе — започна той, — благодаря ви за любезното гостоприемство, на което бих желал да се порадвам по-дълго, но трябва да се върна в Париж.

— Какво се е случило?

— Голяма беда; позволете ми да тръгна веднага, касае се за нещо много по-ценно от живота ми. Моля ви се, графе, не ме разпитвайте, дайте ми само един кон!

— Конюшните ми са на ваше разположение, виконте — заяви Монте Кристо, — но ще се пребиете от умора, ако препускате на кон; вземете каляска, екипаж, каквато и да е кола.

— Не, много ще се забавя, освен това имам нужда да се уморя; не се бойте, така ще ми стане по-добре.

Албер направи няколко стъпки, залитайки като прострелян, и се строполи на един стол до вратата.

Монте Кристо не видя това ново премаляване, защото беше до прозореца и викаше:

— Али, един кон за господин дьо Морсер! По-скоро! Много бърза!

Тези думи съживиха Албер, той изхвъркна от стаята; графът го последва.

— Благодаря! — извика момъкът като се метна на седлото. — Връщайте се колкото можете по-скоро, Флорантен. Има ли някаква парола за смяна на коня?

— Достатъчно е да предадете този, който яздите; веднага ще ви оседлат друг.

Преди да препусне, Албер се спря.

— Заминаването ми може да ви се стори странно, безумно — каза той. — Не можете да разберете как няколко реда в един вестник могат да сломят човека, ето — добави той и хвърли вестника, — прочетете това нещо, но след като замина, за да не видите как се червя.

Докато графът прибираще вестника, Албер смуши коня с шпорите, току-що сложени на ботушите му, и животното, изненадано,

че някой смята за нужно да го поощрява по такъв начин, се понесе като стрела.

Графът проследи с безкрайно съчувствие младежа и едва след като той изчезна окончателно от очите му, погледна вестника и прочете:

„Френският офицер, служил при Али паша Янински за когото съобщи преди три седмици вестник «Емпарсиал» и които не само предал янинската крепост но продал и благодетеля си на турците, се е именувал наистина по онова време Фернан, както съобщи уважаваният ни събрат; по-късно обаче той е добавил към кръщелното си име една благородническа титла и названието на едно имение.“

Страшната тайна, така великодушно погребана от Бошан се появяваше като въоръжен призрак в друг жестоко осведомен вестник.

---

[1] *Амфитрита* — богиня на мирото (гръцка митология). Б.пр. ↑

LXXXVI. СЪДЪТ

В 8 часа сутринта Албер влетя като мълния у Бошан. Слугата беше предупреден и въведе Морсер в стаята на господаря си, които току-що бе влязъл в банята.

— Какво става? — запита Албер.

— Чаках ви скъпи приятелю — отвърна Бошан.

— Излишно е да ви казвам, Бошан, че ви смятам предостатъчно почтен и добър и не се съмнявам, че не сте продумвали никому по този въпрос. Не се съмнявам, приятелю. Освен това съобщението, което ми изпратихте, е достатъчно доказателство за добрите ви чувства. Но да не губим време в предговори: имате ли представа откъде идва ударът?

— Ей сега ще ви кажа две думи по тоя въпрос.

— Да, но по-напред, приятелю, трябва най-подробно да ми разкажете това отвратително предателство.

Бошан разказа на словения от срам и мъка младеж фактите, които ще повторим без никаква украса.

Бележката била обнародвана предната сутрин, но не вече в „Емпарсиал“, а в друг вестник, и случаят ставал много по-сериозен, защото се знаело, че вестникът е правителствен. Бележката привлякла вниманието на Бошан, докато закусвал, и той изпратил веднага за кабриолет и без да довърши закуската си, побързал да отиде в редакцията. Макар и противници по убеждения, Бошан и отговорният редактор на вестника обвинител били — както се случва понякога и дори твърде често — близки приятели.

Когато Бошан влязъл, редакторът държал в ръка собствения си вестник и четял с видимо удоволствие уводната статия за захарта от захарно цвекло, вероятно негово собствено съчинение.

— Ех, дявол го взел — започнал Бошан, — щом държите в ръка вестника си, няма нужда да ви казвам какво ме води при вас.

— Да не сте случайно привърженик на захарната търговия? — попитал редакторът на министерския вестник.

— Не — отвърнал Бошан; — този въпрос ми е дори съвършено чужд; идвам за друго.

— За какво?

— За случая Морсер.

— Да, наистина; много интересно, нали?

— Толкова интересно, че се излагате, струва ми се, на обвинение в клевета и на един процес със съмнителен край.

— Нищо подобно, ние получихме съобщението заедно с всички необходими доказателства и сме напълно убедени, че господин дьо Морсер ще кротува; освен това правим услуга на страната, като избличаваме негодниците, недостойни за оказаната им чест.

Бошан останал смаян.

— Но кой ви осведомява така точно? — попитал той. — Защото моят вестник, който даде сигнала, беше принуден да замълчи поради липса на доказателства, а при това ние сме по-заинтересовани от вас да разобличим господин дьо Морсер, тъй като той е френски пер, а ние сме опозиция.

— Боже мой, та това е съвсем просто; ние не търсихме скандала, той сам ни намери. Един човек, който пристигна вчера от Янина, ни донесе огромна папка с документи, и тъй като ние се поколебахме дали да изнесем обвинението, той ни заяви, че ако откажем, съобщението ще бъде обнародвано в друг вестник. Вие знаете, разбира се, Бошан, какво значи важна новина, не пожелахме да я изпуснем. Ударът е нанесен, ужасен е и ще отекне из цяла Европа.

Бошан разбрал, че не му остава друго, освен да наведе глава; излязъл отчаян и веднага изпратил човек при Морсер.

Но това, което той не бе можал да съобщи в бележката до Албер, защото фактите, които ще разкажем, стават след заминаването на пратеника, е, че в същия ден в горната Камара бе настъпило голямо оживление сред обикновено спокойните групи в този висш институт. Всички бяха пристигнали преди определения за заседанието час и разговаряха за злокобното събитие, което щеше да привлече общественото внимание върху един от най-известните членове на почитаното учреждение.

Едни четяха тихо съобщението, други го коментираха, трети разменяха спомени, които още повече уточняваха фактите. Граф дьо Морсер не беше обичан от колегите си. И той като всички случайно

издигнали се хора беше принуден да проявява прекалено високомерие, за да може да се задържи на новото си положение. Висшата аристокрация му се присмиваше, талантите го пренебрегваха, заслужено прославените инстинктивно го презираха. Стигнал бе вече до този злополучен край на изкуплението. Щом пръстът божий бе посочил жертвата, всички се готвеха да я подгонят.

Само граф дьо Морсер не знаеше нищо. Той не получаваше вестника, гдето бе напечатано оскърбителното съобщение, и бе прекарал сутринта да пише писма и да изпитва нов кон.

Графът пристигна по обичайното си време, с вирната глава, надменен поглед и нахална походка, слезе от колата си, мина през коридорите и влезе в залата, без да забележи колебливото държане на разсилните и беглите поздравя на колегите си.

Заседанието се водеше вече отпреди половин час, когато Морсер влезе.

Макар че — като не знаеше, както казахме, нищо за станалото — графът не бе променил никак изражението и държането си, те се сториха на всички по-надменни от всякога и присъствието му при сегашните обстоятелства се стори така предизвикателно на събранието, крайно ревниво към своето достойнство, щото едни го сметнаха за невъзпитаност, други за безочливост, трети за обида.

Очевидно беше, че цялата Камара гори от нетърпение да започне разискването.

Вестникът обвинител беше в ръцете на всички, но както винаги, никой не искаше да поеме отговорността за откриване на нападението. Най-послед един от уважаваните перове, всеизвестен враг на граф дьо Морсер, се качи на трибуната с тържественост, която показваше, че очакваният миг е настъпил.

Възцари се зловеща тишина, само Морсер не знаеше причината за дълбокото внимание към един оратор, когото обикновено не слушаха така благосклонно.

Графът изслуша спокойно увода, с който ораторът предупреди, че ще говори по един твърде важен и жизнен за Камарата въпрос, та моли колегите си да го изслушат най-внимателно.

Щом чу да се споменава Янина и името на полковник Фернан, граф дьо Морсер така ужасно пребледня, че общ трепет мина през всички присъстващи, впили поглед в него.

Особеността на душевните рани се състои в това, че не се виждат, но и не зарават; те зият в сърцето, болезнени и готови да кървят от най-леко докосване.

След като прочете съобщението при пълно мълчание, последвано от лек шепот, който стихна, щом ораторът се приготви да заговори отново, обвинителят заяви, че се колебаел дали да поеме тази тежка задача; но вземайки почивка за разискване на винаги парливите лични въпроси, той смятал, че защитава честта на господин дьо Морсер и на цялата Камара. Накрая заключи с искане да се разследва случаят, за да може клеветата да бъде сразена, преди да е успяла да се разрасне и господин дьо Морсер да заеме отново мястото, което общественото мнение отдавна му е отредило.

Морсер беше така сломен, така разтреперан пред тази безмерна и нечакана злочестина, щото едва можа да промърмори няколко думи, загледан с блуждаещ поглед в колегите си. Уплахата, която можеше да бъде признак на изненада у невинния или на срам у виновния, му спечели някое и друго съчувствие. Действително благородните хора са винаги готови да съжалят врага си, щом нещастieto му надхвърля границите на омразата им.

Председателят постави на гласуване предложението за разследване на случая; гласуваха със ставане на крака случаят да се разследва.

Попитаха графа колко време му е необходимо, за да приготви опровержението си.

Морсер си бе възвърнал смелостта, щом усети, че е още жив след страхотния удар.

— Господа перове — отговори той, — за отблъскване на нападение като насоченото срещу мен от неизвестни врагове, прикриващи се навярно в сянката на своята невзрачност, не е потребно време; аз трябва още сега, с мълниеносен противоудар да отвърна на светкавицата, която ме зашемети за миг; защо не ми се разреши, вместо да давам опровержение, да докажа на своите колеги с кръвта си, че съм достоен да заседавам между тях?

Тези думи произведоха благоприятно впечатление за обвиняемия.

— Аз желая следователно разследването да се състои колкото е възможно по-скоро, като ще предам на Камарата всички документи,

необходими за целта.

— Кой ден определяте? — попита председателят.

— Още от днес съм на разположение на Камарата — отговори графът.

Председателят позвъни.

— Съгласна ли е Камарата разследването да се състои още днес? — попита той.

— Да! — отговори единодушно събранието.

Избраха комисия от дванадесет души, за да разгледа документите, които Морсер щеше да представи. Първото заседание на тази комисия бе определено за осем часа същата вечер в някой от кабинетите на Камарата. Ако се наложеха няколко заседания, те щяха да се състоят по същото време и на същото място.

След като бе взето това решение, Морсер поиска позволение да си отиде; трябваше да потърси книгата, които събираше отдавна, за да може да се справи с подобна буря, винаги предвиждана от коварния му и неукротим нрав.

Бошан разправи на момъка всичко, което току-що предадохме; неговият разказ обаче имаше пред нашия предимството, че беше вълнуващ и жив, а не студен и мъртъв.

Албер го слушаше, тръпнейки от надежда, от гняв, а понякога и от срам; знаеше вече от Бошан, че баща му е виновен, и се питаше как, щом е виновен, би могъл да докаже невинността си.

Стигнал дотук, Бошан млъкна.

— После? — попита Албер.

— После ли? — повтори Бошан.

— Да.

— Тази дума, приятелю, ме повлича към ужасна неизбежност. Искате да знаете продължението?

— Непременно трябва да го узная, приятелю, и предпочитам да го чуя от вашата уста, вместо от чиято и да е друга.

— Добре — започна Бошан, — съберете всичката си смелост, Албер; едва ли друг път ще имате по-голяма нужда от нея.

Албер прекара ръка по челото си, сякаш искаше да се увери в собствените си сили: така човек, който се готви да защитава живота си, опипва ризницата и огъва сабята си.

Почувствува се силен, взе възбуждението си за сила.

— Започвайте! — каза той.

— Настъпи вечерта — продължи Бошан. — Цял Париж очакваше събитието. Мнозина твърдяха, че е достатъчно баща ви да се яви, за да срази обвинението; други казваха, че графът няма да се яви; имаше дори такива, които уверяваха, че са го видели да заминава за Брюксел, и някои отидоха да питат в полицията дали наистина е взел паспорт. Признавам, че направих всичко възможно — продължи Бошан — да убедя един от членовете на комисията, млад пер и мой приятел, да ме въведе в една малка лока. Той дойде да ме вземе от дома ми в седем часа и преди идването на колегите си ме предаде на един разсилен, който ме заключи вътре. Бях прикрит зад една колона, съвсем на тъмно; и можех да се надявам, че ще видя и чуя от край до край предстоящата ужасна сцена.

Точно в осем часа пристигнаха всички. Господин дьо Морсер влезе, когато часовникът отзвняваше последния от осемте удара. Държеше в ръка някакви книжа и изглеждаше спокоен; противно на обичая си, вървеше скромно, в изискано, но строго облекло, закопчан от горе до долу като всеки бивш военен.

Появата му направи много добро впечатление: в комисията не личеше никакво зложелателство, мнозина от членовете й отидоха да се ръкуват с графа.

Албер усещаше как сърцето му се съкрушава при тия подробности, но в мъката му се промъкваше все пак и чувство на признателност; би желал да прегърне тия хора, проявили към баща му почит при подобно накарнение на честта му. В същия миг един разсилен донесе някакво писмо на председателя.

— Имате думата, господин дьо Морсер — каза председателят, докато разпечатваше писмото.

— Графът започна защитата си и уверявам ви, Албер — продължи Бошан, — беше необикновено красноречив и ловък. Представи документи, доказващи, че янинският везир го е удостоявал до последния си час със своето пълно доверие, като го натоварил да преговаря със самия султан за живота или смъртта му. Показа пръстена, символ на върховна власт, с който Али паша запечатвал обикновено писмата си и който му дал, за да може, щом се върне — по което и да е време на деня или нощта и дори ако пашата е в харема си, — да се яви при него. За нещастие, заяви графът, преговорите

пропаднали, а когато се върнал да защити своя благодетел, той бил вече мъртъв. Но, добави графът, доверието на пашата било толкова голямо, че в предсмъртния си час поверил на грижите му своята любима конкубинка гъркиня и дъщеря си.

Албер потрепера при тия думи, защото разказът на Бошан му припомни всичко, което бе казала някога Хаиде — припомни му посещението, пръстена, начина, по който е била продадена и изпратена в робство.

— Какво впечатление направи речта на графа? — попита тревожно Албер.

— Признавам, че ме трогна — отвърна Бошан, — а едновременно с мене затрогна и цялата комисия.

През това време председателят хвърли небрежно поглед към току-що донесеното писмо; но още при първите редове вниманието му се повиши, той дочете писмото, препрочете го и запита, втренчил поглед в господин дьо Морсер.

— Току-що ни казахте, графе, че янинският везир ви е поверил жена си и дъщеря си?

— Да, господине — отвърна Морсер, — но и в този случай, както и по-рано, злата съдба продължи да ме преследва. Когато се върнах, Василики и дъщеря ѝ Хаиде бяха изчезнали.

— Познавахте ли ги?

— Близостта ми с пашата и пълното доверие, което той имаше във верността ми, ми бяха дали възможност да ги видя повече от двадесетина пъти.

— Имате ли понятие какво е станало с тях?

— Да, господине. Чувах, че умрели от скръб, а може би и от мизерия. Аз не бях богат, животът ми беше изложен на големи опасности, затова за голямо съжаление не можах да ги издирия.

Председателят се намръщи едва уловимо.

— Господа — започна той, — вие чухте и проследихте обясненията на господин дьо Морсер. Можете ли, господин графе, да ни посочите някой свидетел, който би подкрепил казаното от вас?

— Уви! Не, господине — отговори графът, — всички приближени на везира, които ме познаваха, са измрели или са се разпръснали; единствен аз — поне от сънародниците си — останах жив след тази ужасна война; имам само писмата от Али Тепеделенли,

които току-що ви показах; само пръстена, доказателство за добрата му воля: ето го, имам най-после и още едно, най-убедително доказателство, именно че след тази анонимна клевета никой не оспори верността на изказването ми и безукорността на цялата ми войнишка кариера.

В събранието пробягна одобрителен шепот; в този момент, Албер, ако не бе се случило нещо неочаквано, баща ви би спечелил каузата си.

Оставаше само да се гласува, когато председателят взе думата.

— Господа — започна той, — както и вие, господин графе, не ще имате нищо против, предполагам, да чуем един свидетел, който се представя сам и твърди, че е особено важен. След всичко, което ни каза графът, този свидетел несъмнено ще докаже пълната невинност на нашия колега. Ето писмото, което току-що получих по този повод; желаете ли да бъде прочетено или ще решите да го отменим и да не се занимаваме с тази странична случка?

Господин дьо Морсер пребледня и стисна в ръце книжата, които изшумоляха.

Комисията реши писмото да бъде прочетено, графът през това време стоеше замислен; не можеше да изкаже никакво мнение по въпроса.

И така, председателят прочете следното писмо:

„ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛЮ,

Мога да представя най-положителни сведения на анкетната комисия, натоварена да разгледа поведението на господин генерал лейтенант граф дьо Морсер в Македония и Епир.“

Председателят помълча известно време. Граф дьо Морсер пребледня, председателят погледна въпросително слушателите.

— Продължавайте! — извикаха отвед. Председателят продължи:

„Аз се намирах в ония места при смъртта на Али паша; присъствувах на последните му минути; зная какво стана с Василики и Хаиде; поставям се на разположение на комисията и дори настоявам за честта да ме изслушате. Ще бъда в преддверието на Камарата, когато ще ви предадат настоящото писмо.“

— Кой е този свидетел или по-точно този враг? — запита графът с дълбоко променен глас.

— Ще го узнаем, господине — отвърна председателят. — Намира ли комисията, че трябва да изслушаме този свидетел?

— Да, да! — отговориха едновременно всички.

Повикаха разсилния.

— Чака ли някой в преддверието? — попита го председателят.

— Да, господин председателю.

— Кой чака?

— Една жена, придружена от прислужник.

Всички се спогледаха.

— Доведете жената — каза председателят.

След пет минути разсилният се върна, всички погледи бяха втренчени във вратата; и аз — заяви Бошан — споделях общото очакване и тревога.

Зад разсилния вървеше жена, загърната в дълга наметка, която изцяло я закриваше. От формите, прозиращи под тази наметка, и от парфюма, излъчван от нея, човек можеше да отгатне, че жената е млада и елегантна, но нищо повече.

Председателят помоли непознатата да свали наметката си; така видяхме, че е в гръцка носия, а освен това беше необикновено красива.

— Ох! — извика Морсер. — Тя е била!

— Коя „тя“?

— Хаиде.

— Кой ви каза?

— Уви, отгатвам. Но продължавайте, Бошан, моля ви се. Виждате, че съм спокоен и силен. А навярно приближаваме до развързката.

— Господин дьо Морсер — продължи Бошан — гледаше жената с изненада и страх. От тези прелестни уста зависеше животът или смъртта му; за всички останали случката беше толкова странна и интересна, щото спасението или гибелта на господин дьо Морсер бяха вече второстепенна част от това събитие.

Председателят посочи с ръка стол на младата жена, но тя направи знак с глава, че ще остане права. Графът се бе смъкнал в креслото си — явно беше, че нозете отказват да го слушат.

— Госпожо — започна председателят, — вие пишете на комисията, че искате да ѝ дадете сведения за янинската история, че сте очевидка на събитията.

— Наистина бях очевидка — отговори непознатата със своя звучен глас на ориенталка, изпълнен с прелестна тъга.

— Позволете да отбележа обаче — прекъсна я председателят, — че трябва да сте били много млада по онова време.

— Бях четиригодишна, но тъй като събитията бяха необикновени и съдбоносни за мене, не съм забравила нито една тяхна подробност, нито една тяхна особеност не се е изплъзнала от паметта ми.

— Какво значение са могли да имат за вас тези събития и коя сте вие, за да може тази катастрофа да остави такава дълбока следа във вас?

— Касаяше се за живота или смъртта на баща ми — отговори девойката. — Аз съм Хаиде, дъщеря на Али Тепеделенли, янински паша, и на любимата му жена Василики.

Девойката се изчерви от скромност и от гордост, погледът ѝ пламна и видът ѝ, заедно с тържественото разкритие, произведе неизразимо впечатление върху присъстващите.

Самият граф едва ли би бил сразен по-пълно, ако внезапна мълния би го пратила вдън земя.

— Госпожо — продължи председателят, като се поклони почтително, — позволете ми един съвсем прост въпрос, който не изразява съмнение и ще бъде последен: можете ли да установите достоверността на думите си?

— Мога, господине — отговори Хаиде, като извади из наметката си една парфюмирана кесийка, — ето акта за раждането, написан от баща ми и подписан от първите му офицери; ето заедно с него и кръщелното ми свидетелство, защото баща ми се съгласи да приема

вярата на майка си и свидетелството е скрепено с печата на македонския и епирския архиепископ; ето най-после (и това е сигурно най-важният документ) акта, с който майка ми и аз бяхме продадени на арменец Ел Кобир от френския офицер, защото при позорните преговори с Високата порта той си бе запазил като плячка дъщерята и жената на своя благодетел и ги продаде за хиляда кесии или приблизително четиристотин хиляди франка.

При тия ужасни обвинения, изслушани със зловещо мълчание от събранието, граф дьо Морсер пребледня, позеленя и очите му се наляха с кръв.

Все така спокойна, но много по-опасна в това спокойствие, отколкото друга би била с гнева си, Хаиде подаде на председателя акта за продажбата, съставен на арабски.

Понеже се предполагаше, че някои от документите може да бъдат написани на арабски, ромейски или турски, бяха предупредили преводача на Камарата, и го повикаха. Един от благородните перове, научил много добре арабски по време на славния поход в Египет, следеше по пергамента съдържанието, което преводачът четеше на глас:

„Аз, Ел Кобир, търговец на роби и доставчик за харема на негово величество, признавам, че получих от френския господар граф дьо Монте Кристо един изумруд, оценен за две хиляди кесии, за да го предам на великия император като заплащане за една единадесетгодишна робиня християнка, именувана Хаиде, узаконена дъщеря на покойния господар Али Тепеделенли, янински паша, и на любимката му Василики; която ми бе продадена преди седем години от френския полковник Фернан Мондего, на служба при везира Али Тепеделенли.

Гореказаната продажба бе извършена за сметка на негово величество, от когото имах пълномощно, срещу сумата от хиляда кесии.

Съставен в Цариград, с разрешение на негово величество, в година 1247 от егира.

Подписал: Ел Кобир

В уверение на което, за да придобие валидност и достоверност, настоящият документ ще бъде скрепен с императорския печат, който продавачът се задължава да сложи.“

И наистина до подписа на търговеца се виждаше печатът на великия император.

Страшна тишина настъпи след прочитането и показването на документа; графът се бе превърнал само в зрение и погледът му, прикован мимо волята му върху Хаиде, изглеждаше кървав и пламтящ.

— Госпожо — запита председателят, — не бихме ли могли да разпитаме и граф дьо Монте Кристо, който, доколкото зная, е заедно с вас в Париж?

— Господине — отвърна Хаиде, — новият ми баща, граф дьо Монте Кристо, е от три дни в Нормандия.

— Тогава, госпожо — продължи председателят, — кой ви посъветва да предприемете тази стъпка, за която съдът ви благодари и която е освен това съвсем естествена, като имаме предвид рождението и нещастията ви?

— Тази стъпка, господине — отговори Хаиде, — ми бе внушена от почитта и мъката ми. Макар че съм християнка — нека бог ми прости, — аз мечтаех винаги да отмъстя за славния си баща. Щом стъпих на френска земя, щом узнах, че изменникът се намира в Париж, очите и ушите ми бяха непрекъснато отворени. Аз живея уединено в къщата на благородния ми покровител, защото обичам самотата и тишината, които ми позволяват да се усредя в мислите си. Но господин граф дьо Монте Кристо ме обкръжава с бащински грижи и това, което става в обществото, никак не ми е чуждо, макар че до мене достига само далечният му отзвук. Аз чета всички вестници, изпращат ми се всички албуми, получавам всички музикални новости; като следях така живота на другите, без да вземам участие в него, аз научих какво се е случило тази сутрин в Камарата на перовете и какво има да се случи тази вечер... затова ви писах.

— Значи — запита председателят — господин граф дьо Монте Кристо няма нищо общо с вашата постъпка?

— Тя му е съвършено неизвестна, господине, и дори се страхувам, че той няма да я одобри, когато узнае за нея; въпреки това — продължи девойката, като вдигна към небето пламенния си поглед — този ден е наистина щастлив за мене, защото ми се удаде най-последен случай да отмъстя за баща си.

Графът не бе продумал през цялото време, колегите му го гледаха и сигурно съжаляваха за тази кариера, разбита от ухання дъх на една жена; нещастieto му се изписваше постепенно в зловещото изражение на лицето.

— Господин дьо Морсер — каза председателят, — познавате ли госпожата и наистина ли тя е дъщеря на янинския паша Али Тепеделенли?

— Не — отвърна дьо Морсер, като направи усилие да стане. — Всичко това е измислица, съчинена от враговете ми.

Хаиде, която не отделяше поглед от вратата, сякаш очакваше някого, се обърна изведнъж и щом видя графа, извика:

— Не ме познаваш ли? Добре, но аз те познавам! Ти си Фернан Мондего, офицерът французин, който обучаваше войниците — на благородния ми баща. Ти предаде янинската крепост! Ти, изпратен от баща ми в Цариград, за да преговаряш направо с императора за живота или смъртта на твоя благодетел, се върна с лъжлив ферман за пълно помилване! Ти взе чрез този ферман пръстена на пашата, за да можеш да се справиш със Селим, който имаше заповед да запали крепостта! Ти го уби! Ти продаде майка ми и мене на търговеца Ел Кобир! Убиец? Убиец! Убиец! Кръвта на твоя господар още личи на челото ти! Погледнете го!

Тези думи бяха изречени с такова вълнение и искреност, щото всички погледи потърсиха челото на графа, а сам той вдигна ръка към него, сякаш още го пареше кръвта на Али.

— Вие твърдите следователно с положителност, че господин дьо Морсер е едно и също лице с Фернан Мондего?

— Разбира се! О, майко, нали ми каза: „Ти беше свободна, имаше баща, когото обичаше, щеше да бъдеш почти кралица. Виж добре тоя човек, той те направи робиня, той набучи на пика главата на баща ти, той ни продаде, той ни предаде! Погледни добре дясната му ръка с белега; ако забравиш лицето му, ще го познаеш по тая ръка, гдето Ел

Кобир пусна една по една жълтиците си!“ Дали го познавам! Нека той да каже сега дали не ме познава!

Всяка дума се забиваше в Морсер като кама и отнемаше част от силата му; при последните думи той побърза неволно да скрие в пазвата ръката си, наистина обезобразена от рана, и се отпусна в креслото, напълно сломен.

След тази сцена цялото събрание зашумя, както отбрулени листа шумят от силен северен вятър.

— Господин граф дьо Морсер — започна председателят, — не унивайте, отговорете: правосъдието на Камарата е най-висше и безпристрастно като божие, то не ще допусне да бъдете унищожен от вашите врагове, без да ви даде възможност да се борите с тях. Желаете ли нови разследвания? Желаете ли да изпратя двама души от Камарата в Янина? Кажете?

Морсер не продумваше.

Тогава всички членове на комисията се спогледаха ужасени. Енергичният и буен нрав на графа беше всеизвестен. Защитните сили на този човек можеха да бъдат унищожени само от едно страхотно отчаяние; можеше все пак да се допусне, че това замълчаване, прилично на унес, ще бъде последвано от пробуждане, което ще напомня мълнии.

— Е добре — запита председателят, — какво решавате?

— Нищо! — отвърна глухо графът и стана.

— Нима дъщерята на Али Тепеделенли — подзе председателят — каза самата истина? Тя ли е действително съкрушителният свидетел, комуто виновникът не се осмелява да каже: *не*? И наистина ли сте извършили всичко, в което ви обвиняват?

Графът хвърли наоколо си поглед, който би затрогнал тигри, но не можеше да обезоръжи съдии; после вдигна очи към тавана и веднага ги отвърна, сякаш се страхуваше, че той ще се разтвори и ще покаже в цялото му сияние другия, небесния съд, другия съдия, наричан бог.

Изтръгна рязко копчетата на дрехата, която го задушаваше, и излезе от залата мрачен, обезумял; стъпките му отекнаха за миг зловещо под кънтящия свод, а след малко тропотът на колата, която го отнасяше в галоп, разтърси колонадата на сградата във флорентински стил.

— Господа — каза председателят сред настъпилата тишина, — признавате ли господин граф дьо Морсер за провинен във вероломство, предателство и подлост?

— Да — отвърнаха единодушно всички членове на анкетната комисия.

Хаиде остана до края на заседанието, изслуша осъждането на графа, без да трепне; ни един мускул на лицето ѝ не изрази радост или милост.

Забули се отново, поклони се царствено на перовете и излезе с походка, каквато според Вергилий имали богините.

LXXXVII. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО

— Тогава — продължи Бошан — аз се възползувах от притихването и тъмнината в залата, за да се измъкна, без да ме видят. Разсилният, който ме бе въвел, ме очакваше на вратата. Преведе ме през коридорите до една вратичка към улица Вожирар. Излязох едновременно сломен и възхитен — простете ми тази дума, Албер. Сломен заради вас, възхитен от благородството на тази девойка, решена да отмъсти за баща си. Да, кълна ви се, Албер, откъдето и да изхожда разкритието, дори ако е от враг, този враг според мене е само оръдие на провидението.

Албер бе уловил с две ръце главата си; вдигна своето разплакано и зачервено от срам лице и сграбчи ръката на Бошан.

— Приятелю, животът ми е свършен — каза той. — Остава ми само едно: не да кажа като вас, че ме наказва провидението, а да открия кой ме преследва с омразата си; и щом узная кой е, или аз ще го убия, или той ще ме убие; разчитам на вашето приятелство, Бошан, да ми помогнете, ако, разбира се, презрението не го е убило в сърцето ви.

— Презрение ли, приятелю? Нима това нещастие може да засегне и вас? Не, слава богу! Не живеем вече във времената, когато някакъв несправедлив предразсъдък държеше синовете отговорни за делата на бащите. Припомнете си целия си живот, Албер, той е наистина едва от вчера, но никоя заря на светъл ден не е била по-чиста от вашия изгрев! Послушайте ме, Албер, вие сте млад, богат, напуснете Франция: в този многолюден Вавилон с неспокоен живот и променливи вкусове всичко се забравя много бързо; ще се завърнете след три-четири години, оженен за някоя руска княгиня, и никой няма да се сети какво е било вчера, още по-малко какво е станало преди шестнайсет години.

— Благодаря, драги Бошан, благодаря за доброто намерение, което ви диктува тия думи, но това няма да го бъде; казах ви желанието си и ако потръбва, ще променя думата желание с воля. Вие разбирате, че като заинтересовано лице в тази история, аз не мога да виждам

нещата от вашето гледище. Това, което изхожда според вас от небесен източник, идва според мене от не така чист извор. Признавам, че според мене провидението няма нищо общо с цялата история, и то за щастие, защото вместо една невидима и неосезаема пратеница на небесни награди и наказания аз ще намеря едно осезаемо и видимо същество, на което ще отмъстя. О, да! Кълна ви се, ще му отмъстя за всичко преживяно от месец насам. А сега, повтарям ви, Бошан, държа да се върна към човешкото и материално съществуване и ако сте ми все още приятел, както казвате, помогнете ми да открия ръката, която е нанесла удара.

— Добре, така да бъде! — отговори Бошан. — Щом държите непременно да сляза на земята, ще го сторя; щом държите да се заемете с издирването на врага, и аз ще се заловя за това заедно с вас. И ще го намеря, защото и моята чест е заинтересована почти еднакво с вашата в намирането му.

— Тогава, Бошан, да започнем незабавно, без отлагане издирванията си. Всяка минута закъснение е вечност за мене; издайникът не е наказан още и може би се надява, че не ще бъде наказан; но жестоко се мами, ако наистина се надява!

— Добре, слушайте, Морсер...

— Виждам, че знаете нещо, Бошан, просто ме връщате към живота!

— Не казвам, че го смятам за нещо положително, Албер, но е все пак светлинка в нощта; като тръгнем по тая светлинка, може би ще стигнем до целта.

— Кажете! Виждате, че изгарям от нетърпение.

— Добре! Ще ви разправа нещо, което не пожелах да ви разкажа, когато се върнах от Янина.

— Говорете.

— Ето какво се случи, Албер; отидох, естествено, за сведения у най-големия банкер там; щом заговорих по този въпрос, още преди да спомена името на баща ви, банкерът каза:

— Да, да, зная какво ви води.

— Как и откъде знаете?

— Защото само преди петнадесет дни бях запитан по същия въпрос.

— От кого?

— От един парижки банкир, с когото съм в търговски връзки.

— И който се нарича?

— Господин Данглар.

— Той ли? — извика Албер. — Да, той наистина преследва много отдавна баща ми със завистлива ненавист; този така наречен народник, който не може да прости на граф дьо Морсер, че е френски пер. Да, и това безпричинно осуetyаване на брака... Да, да, точно така.

— Осведомете се, Албер (но не пламвайте предварително), осведомете се, повтарям, и ако се окаже, че това е вярно...

— О, ако е вярно — извика момъкът, — ще ми заплати за всичко, което изстрадах.

— Внимавайте, Морсер, той е вече стар човек.

— Аз ще зачета възрастта му толкова, колкото той зачете честта на семейството ми; ако е имал нещо против баща ми, защо не насочи удара си само срещу него? Не, разбира се, защото го е било страх да се озове срещу един истински мъж!

— Не ви осъждам, Албер, само ви въздържам. Бъдете благодарен.

— Не бойте се, освен това ще отидем заедно, Бошан; важните въпроси се разискват пред свидетели. Още до довечера, ако е виновен, господин Данглар не ще бъде жив или аз ще бъда мъртъв. Вярвайте, Бошан, искам да направя тържествено погребение на честта си.

— Добре, Албер. Щом човек е взел подобни решения, трябва незабавно да ги изпълни. Искате да отидете у господин Данглар, нали? Да тръгваме!

Изпратиха за наемен кабриолет. Когато влизаха в двора на банкира, забелязаха пред входа файтона и прислужника на господин Андреа Кавалканти.

— Ах, дявол да го вземе, работите се нареждат чудесно — каза глухо Албер. — Ако господин Данглар не желае да се бие с мене, ще убия зет му. Птица като Кавалканти навярно умее да се бие!

Съобщиха пристигането му на Данглар, който — като чу името на Албер и като знаеше за станалото предния ден — заповяда да кажат, че не е в къщи. Но беше вече късно, Албер бе последвал лакея; щом чу заповедта, той блъсна вратата и последван от Бошан, влезе в кабинета на банкира.

— Но, господине! — извика Данглар. — Нима човек не е вече в правото си да приема у дома си когото и когато желае?

— Не господине — отвърна студено Албер, — има обстоятелства и вие се намирате тъкмо в едно от тях, когато човек е длъжен, ако не е страхливец — оставям ви този изход, — да приема. Поне някои хора.

— Какво искате от мене, господине?

— Искам — каза Морсер, като се доближи и се престори, че не забелязва облегналия се до камината Кавалканти, — искам да ви предложа една среща в някое усамотено кътче, където никой не ще ни безпокои в продължение на десет минути — не искам повече — и където от двамата участници в срещата единият ще остане под шумата.

Данглар побледня, Кавалканти се размърда. Албер се обърна към него:

— Заповядайте и вие, ако желаете, господин графе; имате право да присъствувате, вие сте почти, член на семейството, а пък аз предлагам подобни срещи на всички, които биха желали да ги приемат.

Кавалканти погледна слисан Данглар, който стана с усилие и пристъпи между двамата младежи. Нападката на Албер към Андреа измести въпроса на друга плоскост и у Данглар блесна за миг надежда, че посещението на Албер се дължи не на причината, която бе допуснал отначало.

— Слушайте, господине — обърна се той към Албер, — ако идвате да се карате с господина, загдето съм го предпочел пред вас, предупреждавам ви, че ще отнеса въпроса до кралския прокурор.

— Мамите се, господине — отвърна Морсер с мрачна усмивка, — не ме интересува никаква женитба и се обръщам към господин Кавалканти само защото ми се стори, че той прояви в един момент желание да се намеси в нашия спор. Имате право впрочем, аз търся днес повод да се карам с всички; но бъдете спокоен, господин Данглар, никой не ще ви отнеме първенството в това отношение.

— Господине — отговори Данглар, пребледнял от гняв и страх, — предупреждавам ви, че когато ми се случи нещастие да срещна по пътя си някое бясно куче, веднага го убивам и не само не се смятам виновен, а, напротив, мисля, че съм направил услуга на обществото. Ако сте побеснял и се опитвате да ме ухапете, предупреждавам ви, че ще ви убия без пощада. Аз ли съм виновен, че баща ви е опозорен?

— Да, негоднико! — извика Морсер. — Ти си виновен!

Данглар отстъпи една крачка.

— Аз да съм виновен! — каза той. — Вие сте полудял! Нима познавам гръцката история? Нима съм пътувал из ония страни? Нима аз съм посъветвал баща ви да предаде янинската крепост? Да стане изменник...

— Млъкнете! — извика глухо Албер. — Не, вие не сте предизвикали пряко този скандал и причинили тази беда, но сте ги предизвикали вероломно.

— Аз?

— Да, вие! Откъде изхожда разкритието?

— Вестникът казва, струва ми се, откъде: от Янина, дявол да го вземе.

— А кой е писал в Янина?

— В Янина ли?

— Да. Кой е писал да иска сведения за баща ми?

— Предполагам, че всеки има право да пише в Янина.

— Обаче в случая е писал само един човек.

— Само един човек?

— Да; и този човек сте вие.

— Писах, разбира се; мисля, че когато човек омъжва дъщеря си, може да потърси сведения за семейството на момъка; това е не само право, но и дълг на бащата.

— Вие сте писали, господине — отвърна Албер, — като сте знаели много добре какъв отговор ще получите.

— Аз ли? Не, кълна ви се — извика Данглар с увереност и сигурност, дължими може би не толкова на страха му, колкото на съчувствието, което изпитваше в душата си към нещастния младеж, — кълна ви се, че никога не би ми минало през ум да пиша в Янина. Та имах ли понятие аз за гибелта на Али паша?

— Тогава са ви подтикнали да пишете?

— Разбира се.

— Подтикнаха ви?

— Да.

— Кой?... Довършете... кажете...

— Много просто, дявол го взел, говорех веднъж за миналото на баща ви и казах, че източникът на богатството му така си и остана

тъмен. Събеседникът ми запита откъде започва забогатяването на баща ви. Отговорих: от Гърция. Тогава той ми каза: „Ами пишете в Янина“.

— И кой ви даде този съвет?

— Граф дьо Монте Кристо, вашият приятел.

— Граф дьо Монте Кристо ви каза да пишете в Янина?

— Да, и аз писах. Искате ли да видите преписката? Ще ви я покажа.

Албер и Бошан се спогледаха.

— Господине — обади се Бошан, който не бе заговорвал досега, — струва ми се, че обвинявате графа, защото той отсъства от Париж и не може да се оправдае в този момент.

— Не обвинявам никого, господине — каза Данглар, — а само обяснявам; и ще повторя пред господин граф дьо Монте Кристо това, което току-що казах пред вас.

— Знае ли графът какъв отговор сте получили?

— Показах му го.

— Знаеше ли той, че малкото име на баща ми е Фернан, а презимето Мондего?

— Да, отдавна му бях казал това; по-нататък аз направих само онова, което всеки би сторил на мое място, и дори много по-малко. Когато на другия ден след получаването на този отговор баща ви, подтикнат от господин дьо Монте Кристо, дойде да ми поиска официално ръката на дъщеря ми, както става, когато човек е решил да свърши с подобен въпрос, аз отказах, категорично наистина, но без обяснение и без избухване. И защо бих избухнал? Какво ме интересува честта или безчестието на господин дьо Морсер? Курсът на ценните книжа няма нито да се покачи, нито да спадне от това.

Албер усети, че се изчервява; не можеше да има вече никакво съмнение, Данглар се защитаваше подло, но с увереността на човек, който казва ако не цялата, то поне част от истината, не от добросъвестност, разбира се, а от страх. Какво търсеше всъщност Морсер? Не да установи колко е виновен Данглар и колко Монте Кристо, а да намери човек, който ще отговаря за по-леката или по-тежка обида, човек, който ще се бие, защото Данглар очевидно нямаше да се бие.

И ето че много забравени или незабелязани на времето неща изникнаха пред очите му, събудиха се в паметта му. Монте Кристо

знаеше всичко, защото бе купил дъщерята на Али паша и бе посъветвал Данглар да пише в Янина. След като бе узнал отговора, бе отстъпил пред желанието на Албер да бъде представен на Хаиде; когато отидоха при нея, бе насочил разговора към смъртта на Али, без да прекъсне разказа на Хаиде (но сигурно я бе предупредил с казаните няколко думи на ромейски да не даде възможност на Морсер да познае баща си), освен това бе помолил самия Морсер да не произнася името му пред Хаиде. И накрая го бе отвел в Нормандия тъкмо тогава, когато е знаел, че ще избухне скандалът. Несъмнено беше, че всичко е извършено по предварителен план, несъмнено беше, че Монте Кристо действувал с враговете на баща му.

Албер дръпна Бошан в един ъгъл и сподели с него тези мисли.

— Имате право — заяви журналистът, — господин Данглар взема в цялата случка само грубо материално участие; от господин дьо Монте Кристо именно ще трябва да искате обяснение.

Албер се обърна.

— Господине — каза той на Данглар, — разбирате, че не смятам разговора ни за окончателно приключен, остава ми да узная дали обвиненията ви са верни и отивам веднага да се уверя в това при господин граф дьо Монте Кристо.

Поклони се на банкера и излезе с Бошан, без да погледне Кавалканти.

Данглар го изпрати до вратата, като увери отново Албер, че не изпитва никаква лична неприязън към господин граф дьо Морсер.

LXXXVIII. ОСКЪРБЛЕНИЕТО

Пред вратата на банкера Бошан спря Морсер.

— Слушайте — започна той, — преди малко у господин Данглар ви казах, че трябва да искате обяснение от господин дьо Монте Кристо.

— Нали отиваме у него.

— Един момент, Албер, поразмислете, преди да отидем у графа.

— Какво да поразмисля?

— За сериозността на постъпката.

— По-сериозна ли е от отиването у господин Данглар?

— Да, господин Данглар е финансист, а вие знаете, че финансистите разбират много добре какъв капитал могат да изгубят, затова не се решават лесно да се бият. Другият, напротив, е благородник, поне наглед, но не се ли страхувате, че зад благородника може да откриете един главорез?

— Страхувам се само от едно: да не се озова пред човек, който не желае да се бие.

— Бъдете спокоен — заяви Бошан, — този ще се бие. Страхувам се дори, че прекалено добре ще се бие, внимавайте!

— Приятелю — отвърна Морсер с прекрасна усмивка, — тъкмо това искам; най-доброто, което може да ми се случи, е да бъда убит заради баща си: това ще спаси всички ни.

— В такъв случай майка ви ще умре!

— Горката мама! — промълви Албер, като прокара ръка по очите си. — Много добре зная, че ще стане така. Но по-добре да умре от скръб, отколкото от срам.

— Окончателно ли сте решили, Албер?

— Да.

— Тръгвайте тогава! Но мислите ли, че ще го намерим?

— Щеше да се върне няколко часа след мене. Сигурно е пристигнал вече.

Качиха се в кабриолета и казаха да ги откара на булевард Шанз Елизе № 30.

Бошан искаше да слезе сам, но Албер възрази, че тъй като въпросът излиза от обикновените рамки, е позволено да се отклонят от етикета при дуелите.

Младежът отстояваше в случая такава свята кауза, щото на Бошан не оставаше друго, освен да се съобразява с всичките му желания; затова отстъпи и се задоволи да тръгне след него.

Албер се озова просто с един скок от къщичката на вратаря до входната площадка. Посрещна го Батистен.

Графът наистина току-що пристигнал, но бил в банята и забранил да приемат когото и да било.

— А след като излезе от банята? — запита Морсер.

— Господинът ще вечеря.

— След вечеря?

— Ще поспи един час.

— После?

— После ще отиде на опера.

— Сигурен ли сте? — запита Албер.

— Напълно; господарят поръча колата точно за осем часа.

— Много добре — отговори Албер, — тъкмо това исках да зная.

После се обърна към Бошан:

— Ако имате някаква работа, Бошан, свършете я веднага; ако имате някаква среща тази вечер, отложете я за утре. Разбирате, че разчитам на вас за отиването в операта. Доведете, ако ви е възможно, и Шато Рено.

Бошан се възползува от разрешението и остави Албер, като обеща да го вземе в осем без четвърт.

Щом се прибра у дома си, Албер предупреди Франц, Дебре и Морел, че желае да ги види същата вечер в операта.

После отиде да види майка си, която се бе затворила и не пускаше никого след събитията от миналия ден. Намери я на легло, сломена от мъка при това публично унижение.

Появата на Албер оказа върху Мерседес въздействието, което можеше да се очаква; тя стисна ръката на сина си и се разплака с глас. Но тия сълзи бяха все пак облекчение за нея.

Албер постоя за миг прав и безмълвен до майка си. По преbledнялото лице и смръщените вежди личеше, че желанието за мъст постепенно се притъпява в сърцето му.

— Майко — запита той, — знаете ли господин дьо Морсер да има някой неприятел?

Мерседес трепна, забелязала бе, че Албер не каза „баща ми“.

— Мили — започна тя, — хора с общественото положение на графа имат много неприятели, които дори не познават. Освен това познатите врагове не са най-опасните.

— Зная, затова се позовавам на вашата прозорливост. Вие сте толкова необикновена жена, майко, та нищо не може да ви убегне!

— Защо мислите така?

— Защото бяхте забелязали например, че господин граф дьо Монте Кристо не пожелал да вземе нищо на нашия бал.

Мерседес се понадигна разтреперана на горящия си от треска лакът:

— Господин дьо Монте Кристо ли? — запита тя. — Какво общо има той с въпроса, който току-що ми зададохте?

— Вие знаете, мамо, че господин дьо Монте Кристо е почти ориенталец, а ориенталците никога не ядат и пият у враговете си, за да имат свободата да им отмъстят.

— Господин дьо Монте Кристо да ни е неприятел? Така ли мислите, Албер? — възкликна Мерседес, станала по-бяла от чаршафа, с който беше завита. — Кой ви каза такова нещо? И защо? Вие сте полудял, Албер, господин дьо Монте Кристо е бил винаги така внимателен към вас. Господин дьо Монте Кристо ви спаси живота, вие лично ни го доведохте! Моля ви се, сине мой, ако имате подобна мисъл, прогонете я, и ако трябва да ви препоръчам нещо — бих казала дори: ако трябва да ви помоля за нещо, то е: отнасяйте се добре към него.

— Мамо — възрази мрачно младежът, — вие имате свои основания да ме съветвате да щадя този човек.

— Аз? — извика Мерседес, изчерви се така бързо, както бе преbledняла преди малко, и още повече преbledня.

— Да, разбира се, и основанието ви е, че този човек не може да ни напакости, нали?

Мерседес потрепера: и каза, като втренчи изпитателно поглед в сина си:

— Говорите странни неща и имате, струва ми се, чудновати предубеждения. Какво всъщност ви е сторил графът? Само преди три дни бяхте с него в Нормандия, само преди три дни и аз, и вие го смятахме за наш най-добър приятел.

Лека насмешка пробягна по устните на Албер. Мерседес я забеляза и с усета си на жена и майка отгатна всичко, но благоразумна и силна, прикри смущението и изтръпването си.

Албер не продължи разговора, след миг графинята го поднови.

— Дойдохте да ме попитате как съм и аз ви отговорих откровено, че не съм добре, мили. Би трябвало да останете при мене, Албер, чувствавам нужда да не съм сама.

— Мамо — отвърна младежът, — сама знаете с каква радост бих останал на ваше разположение, ако важна и неотложна работа не ми налагаше да ви оставя през цялата вечер.

— Добре — въздъхна Мерседес, — вървете, Албер, не искам да робувате на синовната си обич.

Албер се престори, че не е чул, поклони се на майка си и излезе.

Щом синът ѝ затвори вратата, Мерседес повика един доверен прислужник и му заповяда да следи Албер през цялата вечер и незабавно да ѝ докладва.

След това позвъни на камериерката си и макар да се чувствуваше много слаба, поиска да я облекат, за да бъде готова за всеки случай.

Поръчението, което даде на лакея, не беше трудно изпълнимо. Албер се прибра и облече със строга изисканост. В осем без десет пристигна Бошан, видял се бе с Шато Рено, който обещал да бъде в първите редове на партера още преди вдигането на завесата.

Качиха се в екипажа на Албер, който нямаше защо да крие къде отива, та каза високо:

— В операта!

От нетърпение влезе преди вдигането на завесата. Шато Рено беше вече на мястото си: тъй като Бошан го бе предупредил, Албер нямаше какво да му обяснява. Поведението на сина, който иска да отмъсти за баща си, беше толкова ясно, щото Шато Рено не се опита ни най-малко да го разубеди; само го увери отново, че е на негово разположение.

Дебре не бе дошъл още, но Албер знаеше, че той пропуска рядко оперен спектакъл. И заскита из театъра, докато се вдигне завесата. Надяваше се да срещне Монте Кристо било в коридорите, било по стълбите. Звънецът го накара да тръгне към мястото си и да седне в първите редове на партера между Шато Рено и Бошан.

Но очите му не се отделяха от ложата между колоните, която остана упорито празна през цялото първо действие.

Най-после, когато Албер поглеждаше за стотен път часовника си в началото на второто действие, вратата на ложата се отвори и Монте Кристо, в черен костюм, се облегна на парапета, за да погледне залата; зад него беше Морел, който търсеше с очи сестра си и зет си. Забеляза ги в ложа от втория ред и им кимна.

Оглеждайки цялата зала, графът забеляза едно бледо лице със святкащи очи, които се стремяха да привлекат погледа му; позна веднага Албер, но изражението на това разстроено лице го накара да се престори, че не го е забелязал. Без да издаде по някакъв начин мисълта си, седна, извади бинокъла от калъфчето му и загледа в друга посока.

Но макар да си даваше вид, че не го вижда, графът не изпускаше из очи Албер и когато завесата бе спусната след второто действие, непогрешимият му поглед проследи младежа, който излезе от залата, последван от двамата си приятели.

Не след много същото лице се появи пред прозорчето на една ложа в първия ред, срещу неговата. Графът усещаше приближаването на бурята и когато чу, че ключът се завъртя в ключалката на ложата му, макар да разговаряше в момента най-весело с Морел, вече знаеше какво го очаква и се бе приготвил за най-лошото.

Вратата се отвори.

Едва тогава Монте Кристо се обърна и забеляза смъртнобледия, разтреперан Албер, а зад него Бошан и Шато Рено.

— Я гледайте! — извика той с добродушната учтивост, която отличаваше обикновено приветствията му от баналната светска любезност. — Ето че моят конник пристигнал! Добър вечер, господин дьо Морсер!

Лицето на този човек с невероятно самообладание изразяваше най-голяма сърдечност.

Морел си припомни едва сега писмото на виконта, който го молеше без обяснения да бъде тази вечер в операта, и разбра, че има да

се случи нещо страшно.

— Не идваме да си разменяме лицемерни учтивости или прояви на престорено приятелство — отвърна момъкът, — идваме да ви искаме обяснение, господин графе.

Разтрепераният глас на младежа минаваше с мъка през стиснатите зъби.

— Обяснение в операта? — запита графът със спокойния тон и пронизващ поглед, по които се познаваше непоколебимо самоувереният човек. — Колкото и да не познавам парижките обичаи, не бих сметнал, господине, че тъкмо тук се искат обяснения.

— Щом хората се заключват — възрази Албер, — щом човек не може да ги види у дома им под предлог, че са в банята, на трапезата или в леглото, ще трябва да ги потърси там, където може да ги срещне.

— Не е никак мъчно човек да ме срещне — заяви Монте Кристо, — защото, струва ми се, до вчера, господине, ако паметта не ме лъже, ми бяхте гост.

— Вчера, господине — отвърна Албер, започнал малко да се обърква, — бях у вас, защото не знаех кой сте.

При тия думи повиши глас, за да могат да го чуят и в съседните ложи, и в коридора. От ложите наистина се обърнаха, а минаващите в коридора се спряха зад Бошан и Шато Рено, щом чуха това избухване.

— Откъде идвате всъщност, господине? — запита Монте Кристо без ни най-малко видимо вълнение. — Не изглеждате съвсем на себе си.

— Ще смятам, че съм напълно с ума си, господине — отвърна разяреният Албер, — ако мога да разбера вероломството ви и да ви убедя, че ще отмъстя за него.

— Не ви разбирам, господине — възрази Монте Кристо, — а дори да ви разбирах, пак говорите по-гръмко, отколкото трябва. Тук съм у дома си и само аз имам правото да повишавам глас. Излезте веднага!

И му посочи заповеднически вратата.

— О, и аз ще ви накарам да излезете от дома си! — извика Албер, като мачкаше нервно в ръка ръкавицата, от която Монте Кристо не снемаше поглед.

— Добре, добре! — отвърна флегматично той. — Виждам, че търсите повод за свада; но ще ви дам един съвет, виконте, и добре го

запомнете: лош навик е да се вдига много шум при предизвикателство. Шумът не подхожда всекиму, господин дьо Морсер.

При това име слушателите започнаха изненадано да шушукат: името Морсер беше от вчера в устата на всички.

Албер разбра веднага намека и вдигна ръка, за да запрати ръкавицата си в лицето на графа, но Морел изви китката му, а Бошан и Шато Рено, които се страхуваха, че спречкването може да надхвърли границите на едно предизвикателство, го задържаха изотзад.

Но Монте Кристо наклони стола си напред, без да стане, протегна ръка, изтръгна от свитите пръсти на младежа овлажнялата смачкана ръкавица и каза със страшен глас:

— Господине, смятам ръкавицата за хвърлена и ще ви я върна, увита около куршум. А сега излезте, за да не повикам прислугата да ви изхвърли.

Пиян от мъка, зашеметен, с кръвясали очи, Албер отстъпи две крачки назад.

Морел се възползува и затвори вратата.

Монте Кристо взе бинокъла си и започна да оглежда отново залата, сякаш не бе се случило нищо особено.

Този човек имаше сърце от бронз и лице от мрамор. Морел се наведе до ухото му.

— Какво сте му сторили? — запита той.

— Аз ли? Нищо, поне що се отнася лично до него — отвърна Монте Кристо.

— И все пак тази странна сцена трябва да има някаква причина?

— Случката с граф дьо Морсер е вбесила момчето.

— Имате ли нещо общо с тази история?

— Хаиде осведомила Камарата за измяната на баща му.

— Казваха ми наистина — заяви Морел, — но аз не исках да повярвам, че робинята, която виждах с вас в тази лежа, била дъщеря на Али паша.

— Така е.

— Боже мой! — промълви Морел. — Сега разбирам. Всичко е било предварително обмислено.

— Кое?

— Албер ми писа да дойда тази вечер в операта; искал е да бъда свидетел на обидата, която е решил да ви нанесе.

— Вероятно — отвърна Монте Кристо с невъзмутимото си спокойствие.

— И какво ще правите с него?

— С кого?

— С Албер!

— С Албер ли? — продължи със същия тон Монте Кристо. — Какво ще правя с него ли, Максимилиан? Както е вярно, че сме сега тук и ви стискам ръката, така е вярно, че ще го убия още преди да удари десет. Това ще направя.

Морел хвана с две ръце ръката на Монте Кристо и потрепера от студенината и спокойствието й.

— О, графе — каза той, — баща му толкова много го обича!

— Не ми разправяйте тия неща! — избухна за пръв път Монте Кристо. — Ще го накарам да страда!

Смаяният Морел пусна ръката му.

— Графе! Графе! — промълви той.

— Драги Максимилиан — прекъсна го графът, — чуйте колко възхитително пее Дюпре тази фраза: О, Матилда, кумир на моята душа. Знаете ли, аз пръв открих Дюпре в Неапол и пръв го аплодирах. Браво! Браво!

Морел разбра, че няма какво повече да каже, и зачака.

Завесата, вдигната в края на спречкването с Албер, сега бе спусната. Някой почука.

— Влезте — каза Монте Кристо с глас, в който не личеше никакво външение.

Беше Бошан.

— Добър вечер, господин Бошан — поздрави го Монте Кристо, сякаш го виждаше за пръв път тази вечер. — Седнете, моля.

Бошан се поклони, влезе и седна.

— Господине — обърна се той към Монте Кристо, преди малко, както видяхте, придружавах господин дьо Морсер.

— Което означава — прекъсна го със смях Монте Кристо, — че навярно сте вечеряли заедно. С удоволствие виждам, господин Бошан, че вие сте по-трезвен от него.

— Господине — отвърна Бошан, — съгласен съм, че Албер сгреши, като избухна, и аз идвам от свое име да ви помоля да го извините. След тези извинения, които са — моля да не се забравя —

лично мои, идвам да ви кажа, господин графе, че вие, като безусловно почтен човек, не ще откажете да ми дадете някои обяснения за отношенията ви с хората от Янина; а след това ще добавя две думи и за младата гъркиня.

Монте Кристо направи с устни и поглед знак, който налагаше мълчание.

— Ето че всичките ми надежди пропаднаха! — добави със смях той.

— Защо? — запита Бошан.

— Вие се стремите сигурно да ми създадете слава на ексцентричен човек: някакъв Лара, Манфред, лорд Рътуен след това проваляте така създадения тип и се опитвате да ме представите за съвсем банална личност. Желаете да бъда прост, дори простак, с една дума, искате ми обяснения. Хайде де, господин Бошан, да не би да се шегувате?

— Но все пак — продължи високомерно Бошан — има случаи, когато почтеността повелява...

— Господин Бошан — прекъсна го странният мъж, — на господин граф дьо Монте Кристо повелява само господин граф дьо Монте Кристо. Така че, ако обичате, нито дума повече по този въпрос. Аз върша, каквото желая, господин Бошан, и вярвайте ми, че то е винаги добре свършено.

— Господине — отговори журналистът, — почтени хора не се отправят по този начин: честността изисква гаранции.

— Аз съм една жива гаранция, господине — отвърна невъзмутимо Монте Кристо, при все че в очите му святкаха заплашителни мълнии, — и двамата имаме в жилите си кръв, която ни се иска да пролеем, ето взаимната ни гаранция. Отнесете този разговор на виконта и му кажете, че утре преди десет часа ще видя какъв цвят има неговата.

— Значи не ми остава нищо друго, освен да уговоря условията за срещата?

— Това ми е свършено безразлично, господине — заяви граф дьо Монте Кристо. — Така че е било съвсем излишно да ме безпокоите в театъра за толкова дребно нещо. Във Франция се дуелират със сабя или пистолет; в колониите с карабина; в Арабия с кама. Кажете на вашия довереник, че — макар и оскърбен, — за да бъда докрай

ексцентричен, оставям той да избере оръжието и ще приема всичко без разискване и възражения; всичко, разбирате ли? Всичко, дори дуел по жребий, което е безспорна глупост. Но за мене е друго: защото съм сигурен, че ще бъда победител.

— Сигурен, че ще бъдете победител! — повтори Бошан, като го погледна уплашено.

— Разбира се! — каза Монте Кристо и сви леко рамене. — Иначе не бих се дуелирал с господин дьо Морсер. Ще го убия, това е необходимо и така ще стане. Само ми изпратете тази вечер писъмце, за да ми съобщите оръжието и часа: не обичам да карам хората да ме чакат.

— С пистолет, в осем часа сутринта, във Венсанската гора — заяви смутеният Бошан, като не знаеше дали има пред себе си нахален самохвалко, или някакво неземно същество.

— Добре, господине — отвърна Монте Кристо. — А сега, след като уредихте всичко, оставете ме, моля, да чуя операта и кажете на вашия приятел Албер да не идва повече тази вечер: ще си навреди с некрасиви прояви. Да се прибере и да спи.

Бошан си отиде смаян.

— Разчитам на вас, нали? — обърна се Монте Кристо към Морел.

— Разбира се — каза Морел, — можете и да разполагате с мене, графе, обаче...

— Какво?

— От значение би било да зная истинската причина...

— Отказвате ми значи!

— Ни най-малко.

— Истинската причина ли, Морел? — започна графът. — Този младеж сам няма представа за нея и върви като слепец. Истинската причина е известна само на мене и на бога, но давам ви честната си дума, Морел, че бог, който я знае, ще бъде на наша страна.

— Това ми стига, графе — отговори Морел. — Кой е вторият ви секундант?

— Не познавам в Париж никого, комуто бих желал да направя подобна чест освен вас и зет ви Еманюел. Мислите ли, че той ще пожелае да ми направи тази услуга?

— Отговарям за него, както за себе си, графе.

— Добре. Нищо повече не ми трябва Утре в седем сутринта у мене, нали?

— Непременно.

— Шт! Завесата се вдига. Да слушаме. Свикнал съм да не пропускам нито една нота от тази опера; толкова прекрасна е музиката на Вилхелм Тел!

LXXXIX. ПРЕЗ НОЩТА

Господин дьо Монте Кристо изчака според навика си, докато Дюпре изпя прочутата ария „Последвайте ме!“ и едва след това стана да си върви.

Пред входа Морел го остави, като обеща отново да отиде на другата сутрин точно в седем часа у него заедно с Еманюел. След това, все така усмихнат и спокоен, графът се качи в екипажа си, а след пет минути беше у дома си. Но човек трябваше да не го познава, за да се измами от изражението, което имаше, когато каза още с влизането си на Али:

— Али, пистолетите ми с дръжка от слонова кост!

Али донесе кутията на господаря си, който се залови да проверява оръжието с напълно естествена грижливост на човек, решил да повери живота си на къс желязо и олово. Пистолетите бяха специални — Монте Кристо ги бе поръчал, за да се упражнява в стрелба по мишена в жилището си. Куршумът се изхвърляше с капсула и никой в съседната стая не би могъл да се усъмни, че графът, както казват стрелците, си поддържа ръката.

Тъкмо бе взел оръжието и търсеше къде да се прицели в ламаринената плоча, която му служеше за мишена, когато вратата на кабинета му се отвори и на прага се появи Батистен.

Но още преди той да заговори, графът зърна зад отворената врата една забулена жена, права в полусянката на съседната стая, където бе последвала Батистен.

Тя го бе видяла с пистолет в ръка, забелязала бе двете саби на масата и се втурна в кабинета.

Батистен погледна въпросително господаря си. Графът му направи знак, Батистен излезе и затвори вратата след себе си.

— Коя сте вие, госпожо? — обърна се Монте Кристо към забулената жена.

Непознатата хвърли поглед наоколо си, за да се увери, че е наистина сама, наведе се, сякаш искаше да коленичи, склочи отчаяно

ръце и каза:

— Едмон, няма да убиете сина ми!

Графът отстъпи крачка назад, ахна тихо и изпусна оръжието от ръката си.

— Чие име изрекохте, госпожо дьо Морсер? — запита той.

— Вашето! — извика тя, като отхвърли воала си. — Вашето, което само аз навярно не съм забравила. Не госпожа дьо Морсер идва при вас, Едмон, а Мерседес.

— Мерседес е мъртва, госпожо — каза Монте Кристо. — Не познавам вече никого с такова име.

— Мерседес е жива, господине, и помни, защото само тя ви позна още щом ви видя и дори още преди да ви види, само по гласа ви, Едмон, само по звука на вашия глас, и от тоя миг ви следи неотстъпно, наблюдава ви, страхува се от вас и не й бе нужно да се запита чия ръка нанесе удара на господин дьо Морсер.

— Искате да кажете на Фернан, госпожо — прекъсна с горчива насмешка Монте Кристо, — щом сме решили да си припомним имената, да си ги припомним поред.

Монте Кристо изрече името на Фернан с такава омраза, щото Мерседес усети как цялата й снага потръпна от ужас.

— Виждате, Едмон, че не се мамя! — извика тя. — И че имам право да ви кажа... пощадете сина ми!

— А кой ви е казал, госпожо, че имам нещо против сина ви?

— Никой, боже мой! Но майките са надарени с прозрение. Аз отгатнах всичко: проследих го тази вечер в операта и скрита в една лежа, видях всичко.

— Щом сте видели всичко, госпожо, сигурно сте видели и това, че синът на Фернан публично ме оскърби? — запита със страшно спокойствие Монте Кристо.

— О, за бога!

— Видели сте — продължи графът, — че би ми хвърлил ръкавицата в лицето, ако моят приятел господин Морел не бе възпрял ръката му.

— Защото синът ми отгатна всичко и приписва вам нещастията, сполетели баща му.

— Госпожо — каза Монте Кристо, — вие обърквате понятията: в случая има не нещастия, а възмездие. Не аз отмъщавам на господин

дьо Морсер, а провидението го наказва.

— Но защо вие поехте ролята на провидение? — извика Мерседес. — Защо помните, когато то забрави? Какво значение имат за вас, Едмон, Янина и нейният везир? Какво зло ви е сторил Фернан Мондего, като е предал Али Тепеделенли?

— Всъщност, госпожо — отвърна Монте Кристо, — цялата история е само между офицера европейец и дъщерята на Василики. Вие сте права, това ни най-малко не ме засяга, аз съм се заклел да отмъстя не на някакъв френски офицер, нито на граф дьо Морсер, а само на риболовеца Фернан, съпруг на каталанката Мерседес.

— О, господине! Какво страшно отмъщение за един грях, който съдбата ме принуди да извърша! Вината е моя, Едмон, и ако има да отмъщавате някому, то е на мене, задето не издържах вашето отсъствие и самотата.

— А защо отсъствувах аз? — извика Монте Кристо. — Защо останахте сама?

— Защото ви арестуваха, Едмон, защото ви затвориха.

— Защо ме арестуваха и затвориха?

— Не зная — отвърна Мерседес.

— Да, госпожо, не знаете. Така поне се надявам и аз. Добре, ще ви кажа защо. Бях арестуван и затворен, защото в навечерието на деня, когато трябваше да се ожения за вас, един човек, именуван Данглар, бе написал в беседката на една кръчма ей това писмо, което рибарят Фернан се съгласи да занесе лично на пощата.

Монте Кристо отиде до едно бюро, извади от чекмеджето му някаква избеляла хартия, изписана с ръждиво мастило, и я поднесе пред очите на Мерседес.

Беше писмото на Данглар до кралския прокурор, което — след като бе платил двеста хиляди франка на господин дьо Бовил — граф дьо Монте Кристо, предрешен като пратеник на фирмата Томсън и Френч, получи от папката по делото на Едмон Дантес.

Мерседес прочете уплашено следните редове:

„Един привърженик на трона и на религията уведомява господина кралския прокурор, че именуемият Едмон Дантес, помощник-капитан на кораба «Фараон»,

пристигнал тази сутрин от Смирна, след като е спрял в Неапол и Порто Ферайо, е получил от Мюра писмо за узурпатора, а от узурпатора — писмо до бонапартисткия комитет в Париж.

Ще се уверите в неговото престъпление, като го арестувате, защото ще намерите това писмо или у него, или у баща му, или в каютата му на борда на «Фараон».“

— Господи! — промълви тя, като прокара ръка по челото си, овлажняло от пот. — И това писмо...

— Го купих за двеста хиляди франка, госпожо — отвърна Монте Кристо, — но намирам, че е евтино, щом ми позволява да се оправдая днес пред вас.

— А последиците му?

— Знаете ги: арестувах ме. Но това, което не знаете, е колко трая това арестуване. Това, което не знаете, е, че живях четиринадесет години на четвърт миля от вас, в една килия на крепостта Иф. Това, което не знаете, е, че всеки ден през тия четиринадесет години аз подновявах обета си да отмъстя, който си дадох още първия ден, макар да не знаех, че сте се омъжили за Фернан издайника, нито че баща ми е умрял, и то от глад!

— Справедливи боже! — извика залитащата Мерседес.

— Но виждате какво научих, когато излязох след четиринадесет години от затвора; и в живата Мерседес и мъртвия си баща се заклех да отмъстя на Фернан. И... отмъстих.

— Сигурен ли сте, че всичко това е било сторено именно от този нещастник Фернан?

— Безусловно сигурен, госпожо; той е постъпил точно така, както ви казах. Впрочем то не е много по-отвратително от факта, че, приел френско гражданство, се е продал на англичаните, а испанец по рождение, се е сражавал против испанците, и на служба у Али, го е предал и убил. При наличността на подобни постъпки какво представлява писмото, което току-що прочетохте? Една благовъзпитана шега, която — признавам и разбирам това! — жената на този човек е длъжна да прости; но влюбеният, който е щял да се ожени за нея, няма да прости. Французите не отмъстиха на предателя,

испанците не разстреляха изменника, убитият Али не можа да отплати от гроба си, но аз излязох по божия милост от своя гроб и съм длъжен пред бога да отмъстя; затова ме е изпратил той. И дойдох.

Нещастната жена закри лице с ръцете си, нозете ѝ се прегънаха, тя падна на колене.

— Простете, Едмон — прошепна. — Простете заради мен, заради жената, която все още ви обича!

Достойнството на съпругата спря порива на влюбената и на майката. Челото ѝ почти докосна килима.

Графът изтича и я вдигна.

Когато седна в креслото, тя можа да види през сълзите си мъжественото лице на Монте Кристо, на което страданието и омразата налагаха все още заплашителен израз.

— Да не смажа тази прокълната пасмина! — промълви той. — Да не се покоря богу, който ме подбужда да я накажа! Не мога, госпожо, не мога!

— Едмон — започна пак нещастната майка, решена да опита всички средства, — защо не ме наричате Мерседес, щом аз ви наричам Едмон?

— Мерседес! — повтори Монте Кристо. — Мерседес! Да, имате право, все още произнасям с радост това име и за пръв път от много, много отдавна, то прозвучава от моите устни. Да, Мерседес, аз съм изричал името ви с тихи въздишки, със страдалчески стонове, с отчаян хрип; изричал съм го, премръзнал върху сламата в моята килия, изричал съм го, когато съм се търкалял в непоносимата жегата по плочите на затвора. Трябва да отмъстя, Мерседес, защото четиринадесет години страдах, четиринадесет години плаках и проклинах, а сега трябва да отмъстя!

Треперещ да не отстъпи пред молбите на жената, която така неизменно бе обичал, графът призоваваше спомените, за да подкрепят омразата му.

— Отмъстете, Едмон! — извика нещастната майка. — Отмъстете на виновниците! Отмъстете нему, отмъстете на мене, не отмъщавайте на сина ми!

— В светото писание се казва — отвърна Монте Кристо — „Греховете на бащите ще паднат върху децата им до трето и четвърто

поколение“. Щом бог е заповядал така на своя пророк, защо трябва аз да бъда по-добър, от него?

— Защото на бога принадлежи времето и вечността, две неща, които човек не притежава.

Монте Кристо въздъхна с въздишка, прилична по-скоро на рев, и сграбчи с две ръце своята гъста коса.

— Едмон — продължи Мерседес, протегнала ръце към графа, — всякога съм боготворила името ви и съм почитала спомена за вас. Не ме карайте, приятелю мой, да видя помрачен благородния и чист образ, отразяван непрекъснато в огледалото на моето сърце. Ако знаехте, Едмон, всички молитви, които отправях за вас към бога, докато се надявах, че сте жив, и след като реших, че сте умрял! Смятах, че сте погребан в двора на някоя мрачна крепост затвор, или че са ви хвърлили в пропаст, гдето тъмничарите захвърлят умрелите затворници; и ви оплаквах! Какво друго можех да сторя за вас, Едмон, освен да се моля и да плача? Изслушайте ме: Цели десет години сънувах всяка нощ все едно и също. Казаха ми, че сте се опитали да избягате, сменили сте се с друг затворник, скрили сте се под савана на мъртвец и този жив труп бил хвърлен от върха на кулата в Иф; и писъците ви, когато сте се пребили върху скалите, издали истината на гробарите палачи. Кълна ви се, Едмон, в живота на сина си, за когото дойдох да ви моля, цели десет години сънувах всяка нощ мъже, вдигнали нещо безформено и незнайно от върха на някаква скала, цели десет години чувах всяка нощ ужасния писък, от който се събуждах разтреперана и смразена. И аз, Едмон — повярвайте ми, колкото и да съм виновна, — и аз много страдах!

— Усетили ли сте, че баща ви умира далеко от вас? — извика Монте Кристо, като заби ръце в косата си. — Видели ли сте жената, която обичате, да подава ръка на съперника ви, докато вие хъркате в бездната?...

— Не — прекъсна го Мерседес, — но видях човека, когото обичах, готов да убие сина ми!

Мерседес изрече тия думи с такава дълбока мъка, с такъв отчаян глас, че ридания задушиха гърлото на графа. Лъвът бе укротен, отмъстителят бе победен.

— Какво желаете? — каза той. — Синът ви да остане жив? Добре, ще остане!

Мерседес извика и от клепките на Монте Кристо капнаха две сълзи, които изчезнаха веднага, сякаш бог бе пратил някой ангел да ги прибере, защото в очите на всевишния те бяха много по-скъпоценни от всички бисери на Гузарат и Офир^[1].

— О! — извика Мерседес, като сграбчи ръката на графа и я поднесе до устните си. — Благодаря, Едмон, благодаря! Ето те такъв, какъвто винаги съм те виждала в мечтите си, какъвто винаги съм те обичала. Сега вече мога да ти кажа това.

— Още повече, защото на нещастния Едмон не остава много време да бъде обичан от вас. Мъртвецът ще се прибере в гроба си, призракът ще изчезне в нощта.

— Какво означава това, Едмон?

— Щом заповядвате, Мерседес, трябва да умра.

— Да умрете ли? Кой е казал такова нещо? Откъде тази мисъл?

— Не можете да допуснете, че след подобно публично оскъряние пред цяла зала, в присъствието на вашите приятели и на приятелите на вашия син, предизвикан от едно момче, което ще се хвали с прошката ми като с лична победа, не можете да предположите, повтарям, че ще пожелая и за миг дори да живея. След вас, Мерседес, аз обичам най-много себе си, тоест своето достойнство, силата си, която ме издига над другите хора; тази сила е всъщност животът ми. Вие я разбихте с една дума. И аз ще умра.

— Но този дуел няма да се състои, Едмон, щом прощавате.

— Ще се състои, госпожо — отвърна тържествено Монте Кристо, — само че вместо от кръвта на сина ви земята ще се ороси от моята.

Мерседес изписка и се втурна към Монте Кристо, но изведнъж се спря.

— Едмон — каза тя, — щом сте останали жив, щом ви видях отново, значи бог съществува и на него аз се уповавам от все сърце. Очаквам неговата намеса и вярвам на вашата дума. Казахте, че синът ми ще остане жив, ще остане, нали?

— Да, госпожо, ще остане — каза Монте Кристо, изненадан, че без никакво друго възклицание и изненада Мерседес прие героичната му жертва.

Тя му подаде ръка.

— Едмон — добави просълзена, без да отделя поглед от него, — колко прекрасна, колко велика, колко непостижима е постъпката ви да съжалите една нещастна жена, дошла при вас, когато нищо не ѝ даваше основание да се надява! Уви! Страданията ме състариха повече от годините и аз не мога да припомня на моя Едмон дори с усмивка или поглед оная Мерседес, която някога той съзерцаваше с часове! Вярвайте ми, Едмон, казах ви, че и аз много страдах, повтарям ви, непоносимо тежко е да видите, че животът ви отминава, без да можете да си припомните нито една радост, без да сте запазили нито една надежда; но това доказва, че не всичко е свършено още. Не! Не всичко е свършено още, разбирам го по това, което се таи в сърцето ми. Повтарям ви, Едмон, прекрасна, велика, непостижима е постъпката ви да простите, както току-що постъпихте!

— Така говорите, Мерседес, сега, но какво бихте казали, ако знаехте целия размер на жертвата ми? Предположете, че всевишният, след като е създал света и осветил хаоса, би се спрял на една трета от творението, за да спести на някой ангел сълзите, които нашите престъпления биха изтръгнали един ден от безсмъртните му очи, предположете, че след като е изготвил, завършил и осветил всичко, тъкмо когато е трябвало вече да се възхити на делото си, бог би угасил слънцето и би ритнал света във вечната нощ: само тогава бихте си представили — или не! пак не бихте могли да си представите — какво губя, като жертвувам живота си тъкмо сега.

Мерседес погледна графа с изражение, в което имаше едновременно изненада, възхищение и признателност.

Монте Кристо подпря чело на пламтящите си длани, сякаш то не можеше вече да издържи само напора на мислите му.

— Едмон — каза Мерседес, — само една дума още.

Графът се усмихна горчиво.

— Едмон — продължи тя, — ще видите, че макар челото ми да е пребледняло, очите ми да са угаснали, красотата ми да е изчезнала, макар Мерседес да не е вече същата на лице, сърцето ѝ е все същото!... Сбогом, Едмон, няма какво повече да искам от небето!... Видях ви отново, все така благороден и велик, както някога. Сбогом, Едмон... Сбогом и благодаря!

Но графът не отговори.

Мерседес отвори вратата на кабинета и изчезна, преди той да се опомни от дълбоката, мъчителна замечтаност, в която бе потънал, откакто разбра, че няма да може да си отмъсти.

Часовникът на Инвалидите удари един, когато екипажът, отвеждащ госпожа дьо Морсер, изтрополи по паважа на Шанз Елизе и накара граф дьо Монте Кристо да вдигне глава.

„Безумец бях — каза си той, — че в деня, когато реших да отмъстя, не си изтръгнах сърцето!“

---

[1] *Офир* — неустановена източна страна, където Соломон пращал да търсят злато. Б.пр. ↑

ХС. ДУЕЛЪТ

След като Мерседес си отиде, душата на Монте Кристо потъна в мрак. Той престана да мисли, енергичният му дух заспа, както заспива тялото след крайна умора.

„Да! — казваше си той, докато лампата и свещите догаряха тъжно, а прислугата чакаше нетърпеливо в хола. — Ето как бавно изградената сграда, издигната с толкова мъки и грижи, рухна изведнъж под дъха на една единствена дума! И моето аз, което смятах за нещо, с което се гордеех, което видях така жалко в килиите на крепостта Иф и съумях така да издигна, ще бъде утре само шепа прах? Уви! — Не за смъртта на тялото съжалявам; нима унищожението на жизненото начало не е покоят, към който всичко се стреми, за който всеки нещастник копнее, покоят на материята, така дълго желан от мене, към който бях тръгнал по мъчителния път на глада, когато Фариа се появи в килията ми? Какво е за мене смъртта? Едно стъпало по-долу в тишината. Не, не за живота съжалявам, а за разрухата на така бавно изготвените, така грижливо изградени планове. Смятах, че провидението е за, а то е било против тях! Бог не е искал значи те да се изпълнят!

Бремето, което поех — тежко почти като цял мир — и което се надявах да изнеса докрай, отговаряше на желанието, но не и на силата ми; на волята, но не и на възможностите ми, и аз ще трябва да го сваля още на половината път. Нима ще стана отново фаталист, след като четиринадесет години отчаяние и десет години надежда ме бяха накарали да вярвам в провидението?

И всичко това, господи, само защото сърцето ми, което смятах мъртво, е било просто още живо; защото се събуди и затуптя, защото отстъпих пред болката от това затуптяване, което гласът на една жена събуди в дълбините на душата ми! А при това — продължаваше графът, потъвайки все по-дълбоко във видението на това ужасно, утре, прието от Мерседес, — при това невъзможно е тази жена със своето благородно сърце да се съгласи от егоизъм да ме види убит... мене,

човека, изпълнен със сила и живот! Невъзможно е да тласне дотам своята майчина любов или по-точно своето майчино безумие! Една прекалена добродетел да се превърне в престъпление. Не, тя сигурно е намислила някаква трогателна сцена, може би ще дойде да се хвърли между сабите, а такава постъпка ще бъде смешна на полесражението ни, при все че беше възвишена тук.“

Челото на графа се изчерви от гордост.

„Смешно! — повтори той. — И смешен ще бъда именно аз... Смешен? Не, все пак предпочитам да умра.“

Продължавайки да преувеличава трагичните последици, на които се бе обрекъл, като обеща на Мерседес да остави сина ѝ жив, графът най-после си каза:

„Глупост, глупост, глупост е да проявявам великодушие, заставайки като бездушна мишена пред пистолета на оня младеж! Той не ще допусне никога, че смъртта ми е самоубийство, а това е все пак от значение за посмъртната ми чест... (Това не е суетност, нали, господи, а просто една справедлива гордост.) От значение е за посмъртната ми чест хората да знаят, че съм се съгласил доброволно да спра своята вдигната за удар ръка и така мощно въоръжена против другия, съм я насочил срещу себе си; трябва и ще го сторя.“

Той грабна едно перо, извади от тайното чекмедже на бюрото си някаква хартия — завещанието, което бе написал след пристигането си в Париж — и написа в долния му край допълнение, за да обясни смъртта си за непрозорливите.

„Направих го, господи — вдигна той очи към небето, — толкова за твоя, колкото и за моя чест. От десет години насам смятах, че съм пратеник на твоето възмездие, и не бива други негодници като тоя Морсер, някой Данглар или Вилфор, нито дори самият Морсер да си въобразяват, че случаят ги е отървал от врага им. Нека знаят, напротив, че присъдата, изречена от провидението срещу тях, е била променена само от моята воля; чрез наказанието, което са избягнали на тоя свят, ги очаква на другия и просто са сменили времето с вечността.“

Докато се луташе из тия мрачни фантазии, кошмари на човек, когото мъката държи буден, прозорците побеляха от зората, озарила в ръцете му бледосинята хартия, върху която бе написал това прощално оправдание на провидението.

Беше пет часът сутринта.

Някакъв лек шум смути изведнъж слуха му. Стори му се, че чува сподавена въздишка! Обърна се, огледа се и не видя никого. Но шумът се повтори по-ясно, съмнението се превърна в увереност.

Той стана, отвори полека вратата на салона и там, в едно кресло, сложено напъйко пред вратата, за да не може да излезе, без да я забележи, видя Хаиде с отпуснати ръце и отметната назад прелестна бледа глава, заспала от умората на дългото бдение.

Шумът от отварянето не я събуди. Монте Кристо я погледна с нежно съжаление. „Тя си спомни, че има син — каза си той, — а пък аз забравих, че имам дъщеря!“

Поклати тъжно глава и добави:

„Горката Хаиде! Искала е да ме види, искала е да говори с мене, страхува се или е отгатнала нещо... Не мога да тръгна, без да се сбогувам с нея, не мога да умра, без да я поверя някому.“

Върна се тихо на мястото си и написа под по-раншните редове:

„Завещавам на Максимилиан Морел, спахийски капитан и син на бившия ми шеф Пиер Морел, корабостроител от Марсилия, сумата двадесет милиона франка, част от която да предаде на сестра си Жули и зет си Еманюел, ако сметне, че това допълнително богатство не ще навреди на щастието им. Двадесетте милиона се намират в пещерата ми на остров Монте Кристо, известна само на Бертучо.

Ако сърцето му е свободно и той желае да се ожени за Хаиде, дъщерята на Али паша янински, която отгледах с бащинска любов и която ме обича като дъщеря, ще изпълни, не бих казал последната ми воля, а последното ми желание.

Настоящото завещание оставя Хаиде наследница на цялото ми останало богатство, което се състои в земи, английски, австрийски и холандски ценни книжа, движимости в различните ми дворци и къщи, общо — като се спаднат споменатите двадесет милиона и завещаните суми на прислугата — около шестдесет милиона.“

Дописваше последния ред, когато един писък зад него го накара да изпусне перото.

— Прочетохте ли, Хаиде? — попита той.

Събудена от светлината, девойката бе станала и се бе приближила до графа, но той не бе усетил леките ѝ стъпки по килима.

— О! Господарю! — склочи ръце тя. — Защо пишете такива неща в този час? Защо ми завещавате цялото си богатство, господарю? Напускате ли ме?

— Тръгвам на пътешествие, мила — отвърна безкрайно тъжно и мило Монте Кристо, — и ако ми се случи нещастие...

Графът замълча.

— Тогава?... — запита девойката с властен глас, какъвто не бе чувал от нея и от който изтръпна.

— Тогава — продължи Монте Кристо, — ако ми се случи нещастие, искам дъщеря ми да бъде щастлива.

Хаиде се усмихна тъжно и поклати глава.

— Мислите, че ще умрете, господарю, така ли? — попита тя.

— Това е спасителна мисъл, мое дете. Така поне е казал мъдрецът.

— Добре, ако умрете, завещайте богатството си другиму, защото ако умрете... аз не ще имам вече нужда от нищо.

Грабна хартията, скъса я на четири и хвърли късчетата на пода. Изтощена от това необичайно за робиня проявление, тя падна, не вече заспала, а в несвяст на паркета.

Монте Кристо се наведе и я вдигна на ръце, и докато гледаше красивото бледо лице, затворените прекрасни очи, безжизненото, отпуснато тяло, за пръв път му мина през ум, че тя го обичаше може би не със синовна любов.

„Уви! — промълви дълбоко отчаян той. — Бих могъл значи все още да бъда щастлив!“

Занесе Хаиде до нейното отделение и я предаде все така припаднала на прислужничките ѝ; върна се в кабинета си, затвори се и преписа скъсаното завещание.

Довършваше го, когато чу шум от кабриолет, който влизаше в двора. Отиде до прозореца. Максимилиан и Еманюел слизаха.

— Добре — промълви той, — време е.

Запечата завещанието с три печата.

След миг чу стъпки в салона и отиде лично да отвори. На прага се появи Морел.

Дошъл бе почти двадесет минути по-рано от уговорения час.

— Идвам може би много рано, господин графе — каза той, — но откровено ви признавам, че не съм мигнал тая нощ; както и всички в къщи. Необходимо ми е да видя решителната ви самоувереност, за да дойда на себе си.

Монте Кристо не можа да издържи пред това доказателство на обич и не подаде ръка на момъка, а му разтвори обятията си.

— Морел — каза развълнувано той, — честит е денят, в който чувствавам, че ме обича човек като вас. Добър ден, господин Еманюел. Значи идвате с мене, Максимилиан?

— За бога! — отвърна младият капитан. — Нима сте се съмнявали?

— И все пак, ако не съм прав...

— Слушайте, аз ви наблюдавах вчера през цялото време на предизвикателството, мислих цяла нощ за вашата увереност и си казах, че правото е на ваша страна; или изобщо не бива да се вярва на човешко лице.

— И все пак, Морел, Албер е ваш приятел.

— Само познат, графе.

— Запознахте се в деня, когато видяхте и мен, нали?

— Да. Но виждате ли, трябваше да ми кажете това, за да си го спомня.

— Благодаря, Морел.

После графът удари веднага по звънчето.

— Слушай — каза той на незабавно явилия се Али, — нареди да занесат това нещо у нотариуса ми. Завещанието ми, Морел. След като умра, ще отидете да го прочетете.

— Какво? — извика Морел. — Като умрете ли?

— Нали трябва да се предвиди всичко, приятелю? А какво правихте вчера, след като се разделихме?

— Ходих у Тортони, гдето намерих, както се надявах, Бошан и Шато Рено. Признавам ви, че ги търсех.

— За какво ви бяха, щом всичко е уговорено?

— Слушайте, графе, случаят е сериозен, неизбежен.

— Съмнявате ли се в това?

— Не. Оскърблението беше публично, навсякъде говореха за него.

— После?

— После, исках да променя оръжието, да заменя пистолетите със саби. Пистолетът е сляп.

— Успяхте ли? — запита бързо Монте Кристо с неуловима искрица надежда.

— Не, защото знаят колко добре владееете сабята.

— Така ли? Кой ме е издал?

— Учителите по фехтовка, които сте надвивали.

— И не сполучихте?

— Отказаха категорично.

— Морел — каза графът, — виждали ли сте ме някога да стрелям с пистолет?

— Никога.

— Добре, имаме време. Гледайте.

Монте Кристо взе пистолетите, които държеше, когато бе влязла Мерседес, залепи на плочата един ас спатия и проби последователно и четирите му клончета.

Морел пребледняваше при всеки изстрел.

Разгледа куршумите, с които Монте Кристо бе проявил своята сръчност, и видя, че не са по-големи от едри сачми.

— Ужасно — каза той, — погледнете, Еманюел!

После, като се обърна към Монте Кристо:

— Графе — продължи той, — за бога, не убивайте Албер! Нещастникът има майка!

— Правилно — отвърна Монте Кристо. — А пък аз нямам.

Тези думи бяха изречени с тон, от който Морел потрепера.

— Вие сте оскърбеният, графе.

— То се знае, какво значение има това?

— Ще стреляте пръв.

— Ще стрелям пръв ли?

— Да, настоях и получих съгласието им. Ние направихме толкова отстъпки, та и те трябваше да отстъпят веднъж.

— От колко крачки?

— От двадесет.

Страшна усмивка пробягна по устните на графа.

— Морел — каза той, — не забравяйте, каквото видяхте.

— И затова — отвърна момъкът — разчитам на вълнението ви за спасяването на Албер.

— Аз да се развълнувам? — запита Монте Кристо.

— Или на великодушието ви, приятелю, и тъй като сте напълно сигурен в прицелването си, мога да ви кажа нещо, което би било смешно, ако го кажех другаде.

— Именно?

— Счупете му ръка, наранете го, но не го убивайте.

— Чуйте още нещо, Морел — каза графът. — Няма защо да ме увещавате да пощадя господин дьо Морсер, съобщавам ви предварително, че господин дьо Морсер ще бъде напълно пощаден и ще се завърне спокойно с двамата си приятели, докато мене...

— Какво „мене“?

— За мене е друго: мене ще ме отнесат.

— Хайде де! — извика въвн от себе си Морел.

— Точно така, драги Морел, господин дьо Морсер ще ме убие.

Морел погледна графа като човек, който вече не разбира нищо.

— Какво ви се е случило от снощи насам, графе?

— Каквото се е случило с Брут преди битката при Филипи: видях един призрак.

— И този призрак...

— Този призрак ми каза, че вече достатъчно съм живял.

Максимилиан и Еманюел се спогледаха, Монте Кристо извади часовника си.

— Да тръгваме — каза той, — часът е седем и пет, а срещата е точно в осем.

Долу чакаше впрегната кола, Монте Кристо се качи с двамата си секунданти.

Когато минаваше по коридора, той се спря да се послуша пред една врата и на Максимилиан и Еманюел отминали от учтивост малко напред, се стори да чуват, че една въздишка отвърна на стон.

Точно в осем часа бяха на мястото за дуела.

— Пристигнахме — заяви Морел, като подаде глава от прозорчето, — и то първи.

— Господинът ще ми прости — каза Батистен, който придружаваше с неизразим страх господаря си, — но мисля, че под

дърветата нататък се вижда кола.

Монте Кристо скочи леко от екипажа и подаде ръка на Еманюел и Максимилиан, за да им помогне да слязат.

Максимилиан задържа ръката на графа в своите ръце.

— Добра сполука — каза той, — такава ръка искам да виждам у човек, чийто живот почива в правотата на каузата му.

— Да — обади се и Еманюел, — виждам, че двама младежи се разхождат в очакване.

Монте Кристо дръпна Морел не настрана, а една-две стъпки зад зетя му.

— Максимилиан — запита той, — свободно ли е сърцето ви?

Морел погледна учудено Монте Кристо.

— Не искам изповеди, драги приятелю, просто ви питам; отговорете с да или не, само толкова.

— Обичам една девойка, графе.

— Много ли я обичате?

— Повече от живота си.

— Добре — промълви Монте Кристо, — още една изгубена надежда.

После промълви с въздишка.

— Горката Хаиде!

— Всъщност, графе — извика Морел, — ако не ви познавах така добре, бих ви сметнал за по-малко храбър, отколкото сте.

— Защото мисля за човек, когото оставям, и защото въздишам! Хайде де, Морел, войник ли трябва да разбира толкова малко от храброст? Да не би да съжалявам за живота? Какво значение има за мене, след като съм прекарал двадесет години между живота и смъртта, дали ще живея или ще умра? Впрочем успокойте се, Морел, тази слабост, ако намирате, че е слабост, е само за пред вас. Зная, че светът е салон, който трябва да напуснете учтиво и почтено, тоест като се поклоните и платите комарджийските си дългове.

— Така ви искам — каза Морел. — Това се казва приказка! Да не забравя, донесохте ли оръжието си?

— Аз ли? Защо ми е? Надявам се, че господата са донесли.

— Ще отида да се осведомя — отговори Морел.

— Добре; но никакви преговори, чувате ли?

— О, бъдете спокоен!

Морел тръгна към Бошан и Шато Рено. Щом го видяха, че се запъти към тях, и те пристъпиха да го посрещнат.

Тримата млади хора се поздравиха ако не любезно, то във всеки случай учтиво.

— Извинете, господа — започна Морел, — но аз не виж дам господин дьо Морсер.

— Той ни предупреди тази сутрин — отвърна Шато Рено, — че ще се намерим тук.

— О! — промълви Морел.

Бошан извади часовника си.

— Осем и пет, не може да се говори за закъснение, господин Морел — забеляза той.

— О! — отвърна Морел. — Не го казах в такъв смисъл.

— Впрочем — прекъсна ги Шато Рено — ето че идва някаква кола.

— Някакъв екипаж наистина се носеше в галоп насам по един от булевардите към кръстопътя, гдето се намираха.

— Господа — каза Морел, — вие без съмнение сте взели пистолети. Господин дьо Монте Кристо заявява, че се отказва от правото си да си служи със собствен пистолет.

— Предвидихме тази деликатност от страна на графа, господин Морел — отговори Бошан, — и аз донесох оръжия, които купих преди десетина дни, като смятах, че ще потрѣбват на мене за подобен случай. Съвършено нови са, никой не ги е използвал досега. Искате ли да ги прегледате?

— О, господин Бошан — поклони се Морел, — щом ме уверявате, че господин дьо Морсер не е запознат с тези оръжия, вярвате, предполагам, че вашата дума ми е достатъчна, нали?

— Господа — обади се Шато Рено, — с екипажа не пристига Морсер, а Франц и Дебре!

И действително към тях се приближиха именно двамата младежи.

— Вие тук, господа? — попита ги Шато Рено. — По какъв случай?

— Албер ни помоли тази сутрин да дойдем — отговори Дебре.

Бошан и Шато Рено се спогледаха изненадано.

— Струва ми се, че разбирам, господа — каза Морел.

— Да видим!

— Вчера следобед получих от господин дьо Морсер писмо, с което ме молеше да отида в операта.

— Аз също — каза Дебре.

— И аз — добави Франц.

— И ние — присъединиха се Шато Рено и Бошан.

— Искал е да присъствувате на предизвикателството, иска да присъствувате и при дуела.

— Да — отвърнаха младежите, — така е, господин Максимилиан, навярно правилно отгатнахте.

— Както и да е — промълви Шато Рено. — Албер все още не идва, закъсна с десет минути.

— Ето го — възрази Бошан, — идва на кон, — вижте как препуска, следван от лакея си.

— Какво неблагоприятие — каза Шато Рено, — да идва на кон, когато ще се дуелира с пистолет! — Толкова съвети му давах!

— А освен това, погледнете — добави Бошан, — с яка, с връзка, с отворено сако и бяла жилетка, оставаше само да изрисува една точка за прицел точно в стомаха! Щеше да бъде по-просто и щяха по-бързо да свършат!

През това време Албер беше вече на десет стъпки от групата на петимата младежи, спря коня си, скочи, хвърли поводите в ръцете на лакея.

И се приближи към другите.

Беше бледен, очите му бяха зачервени и подпухнали. Личеше, че не е мигнал цяла нощ.

В изражението му се съзираше тъжна сериозност, нещо необичайно за него.

— Благодаря, господа — започна той, — за добрината ви да се отзовете на поканата ми: вярвайте, че съм ви безкрайно благодарен за тази проява на приятелство.

При приближаването на Морсер Морел бе отстъпил десетина крачки назад и стоеше настрана.

— Благодарността ми се отнася и за вас, господин Морел — каза Албер. — Елате насам, моля ви се, не сте излишен.

— Господине — отвърна Максимилиан, — може би не знаете, че аз съм секундант на господин дьо Монте Кристо?

— Не бях сигурен, но предполагах. Толкова по-добре. Колкото повече честни хора има тук, толкова по-доволен ще бъда.

— Господин Морел — обади се Шато Рено, — можете да съобщите на господин граф дьо Монте Кристо, че господин дьо Морсер е пристигнал и сме на негово разположение.

Морел тръгна да изпълни поръчението. В същото време Бошан извади от колата кутията с пистолетите.

— Почакайте, господа — спря ги Албер, — имам да кажа две думи на господин граф дьо Монте Кристо.

— Насаме ли? — запита Морел.

— Не, господине, пред всички.

Секундантите на Албер се спогледаха изненадано, Франц и Дебре размениха шепнешком няколко думи, а Морел, зарадван от неочакваната случка, отиде да повика графа, който стоеше с Еманюел в една странична алея.

— Какво иска от мене? — запита Монте Кристо.

— Не зная, иска да говори с вас.

— О! — промълви Монте Кристо. — Дано не предизвика бога с някое ново оскърбление!

— Смятам, че няма такова намерение — отвърна Морел.

Графът се приближи, придружен от Максимилиан и Еманюел; спокойното му и ведро лице контрастираше странно с разстроеното лице на Албер, който също пристъпи напред, последван от четиримата младежи.

Албер и графът се спряха на три стъпки един от друг.

— Приближете се, господа — каза Албер, — желая да не пропуснете нито една дума от това, което ще имам честта да кажа на господин граф дьо Монте Кристо; защото колкото чудновато и да ви се стори моето изказване, трябва да бъде повторено от вас пред всеки, който пожелае да го чуе.

— Чакам, господине — отвърна графът.

— Господине — започна Албер с разтреперан, но все по-укрепващ глас, — аз ви обвиних, че сте разкрили делата на господин дьо Морсер в Епир, защото, колкото и да е виновен господин граф дьо Морсер, смятах, че не вам се пада правото да го наказвате. Но днес вече зная, господине, че имате това право. И бързам да ви се извиня не заради предателството на Фернан Мондего към Али, а заради

предателството на рибаря Фернан към вас, заради нечуваните нещастия, последвали това предателство. Затова високо заявявам: да, господине, вие сте в правото си да отмъстите на баща ми и аз, неговият син, ви благодаря, че не сте сторили нещо повече!

Ако сред зрителите на тази неочаквана сцена бе паднал гръм, не би ги зашеметил повече от това изявление на Албер.

Колкото до Монте Кристо, той бе вдигнал полека очи към небето с израз на безкрайна благодарност, като не можеше да се начуди как буйният Албер, чиято смелост бе успял да оцени при римските бандити, се бе превил изведнъж до това унижение. Но позна веднага намесата на Мерседес и разбра, че благородното ѝ сърце не бе се противопоставило на жертвата му само защото предварително е знаело, че тя ще се окаже излишна.

— А сега, господине — продължи Албер, — ако смятате, че току-що изречените извинения са достатъчни, подайте ми ръка, моля ви се. След толкова рядката безпогрешност, която притежавате, най-голямото достойнство според мене, е човек да признае вината си. Това признание засяга само мене. Аз постъпвах добре от човешко гледище, вие сте постъпили добре от божие гледище. Само ангел можеше да спаси един от двама ни от смъртта и ангелът слезе от небето, ако не за да ни направи приятели — уви! съдбата не го допусна! — то поне за да продължим да се уважаваме взаимно.

Задъхан, с овлажнели очи и полуотворена уста, Монте Кристо подаде на Албер ръката си, която младежът сграбчи и стисна почти със страхопочитание.

— Господа — заяви той, — господин дьо Монте Кристо благоволи да приеме извиненията ми. Аз постъпих прибързано към него, а прибързването е лош съветник; и постъпих зле. Сега поправам грешката си. Надявам се, че хората не ще ме сметнат за страхливец само защото постъпвам, както съвестта ми заповядва да постъпя. Но ако се случи някой да сбърка в това отношение — добави младежът, като вирна гордо глава, сякаш отправяше предизвикателство и към приятели, и към врагове, — ще се постарая да променя мнението му.

— Какво се е случило тази нощ? — каза Бошан на Шато Рено. — Струва ми се, че ролята ни е твърде печална.

— Да — отвърна баронът — постъпката на Албер е или много жалка, или необикновено красива.

— Слушайте — обърна се Дебре към Франц, — какво значи всичко това? Граф дьо Монте Кристо опозорява господин дьо Морсер, а синът намира, че е постъпил правилно! И десет такива Янини да имаше в рода ми, аз бих се чувствувал задължен да сторя само едно: да се бия десет пъти.

Самият Монте Кристо, навел глава, отпуснал ръце, сломен под тежестта на двадесет и четири години спомени, не мислеше нито за Албер, нито за Бошан, нито за Шато Рено, нито за кого да е от присъстващите; мислеше за храбрата жена, дошла да го моли за живота на сина си, на която той бе пожертвувал своя и която го бе спасила, признавайки страшната семейна тайна, с риск да убие завинаги синовната обич на тоя млад мъж.

„Отново провидението — промълви той, — едва днес се уверих, че съм божи пратеник!“

ХСІ. МАЙКАТА И СИНЪТ

Граф дьо Монте Кристо се поклони с тъжно достойнство на петимата младежи и се качи отново в колата си заедно с Максимилиан и Еманюел.

Албер, Бошан и Шато Рено останаха сами на полесражението.

Момъкът спря върху секундантите си поглед, който не беше плах, но все пак сякаш искаше да долови мнението им за станалото.

— Ей богу, драги приятелю — започна пръв Бошан, чувствителен или по-малко лицемер, — позволете да ви поздравя: ето една съвсем неочаквана развръзка на тази крайно неприятна история.

Албер продължаваше да стои безмълвен и унесен. Шато Рено се задоволи да потупа ботуша си с жилавото бастунче.

— Няма ли да тръгнем? — запита той след това неловко замълчаване.

— Когато пожелаете — отвърна Бошан, — дайте ми само малко време да изкажа поздравленията си на господин дьо Морсер; той прояви днес едно толкова рицарско... и така рядко великодушие!

— О, да! — потвърди Шато Рено.

— Прекрасно е — продължи Бошан — да имаш такова самообладание!

— Разбира се, аз не бих бил способен на подобно нещо — заяви Шато Рено с подчертана и многозначителна студенина.

— Господа — прекъсна Албер, — вие не разбрахте, струва ми се, че между мене и господин дьо Монте Кристо се случи нещо извънредно сериозно...

— Напротив, напротив — отвърна веднага Бошан, — но не всички наши хапльовци биха могли да разберат вашата героична постъпка и вие ще бъдете принуден рано или късно да им я обясните по-енергично, отколкото е изгодно за здравето и живота ви. Желаете ли да ви дам един приятелски съвет? Заминете за Неапол, Хага или Санкт Петербург, спокойни места, гдето разглеждат въпросите на честта по-разумно, отколкото ги разбират нашите горещи парижки глави. Като

стигнете там, упражнявайте се в стрелба и фехтовка; постарайте се да ви забравят, за да можете да се върнете спокойно във Франция след няколко години или пък да им внушите такава почит към академичните си упражнения, та да ви оставят на мира. Прав ли съм, господин Шато Рено?

— Точно така мисля и аз — отвърна благородникът. — Един безрезултатен дуел води винаги към тежки дуели.

— Благодаря, господа — отвърна със студена усмивка Албер, — ще последвам съвета ви не защото ми го дадохте, а защото сам възнамерявах да напусна Франция. Благодаря ви и за услугата, която ми направихте, като ми станяхте секунданти. Тя е дълбоко врязана в сърцето ми; щом след всичко, което чух от вас, помня само нея.

Шато Рено и Бошан се спогледаха. Благодарността на Морсер направи едно и също впечатление и на двамата, а начинът, по който бе изказана, доказваше, такава решителност, щото всички биха се почувствували неловко, ако разговорът бе продължил.

— Сбогом, Албер — каза изведнъж Бошан, като подаде нехайно ръка на младежа, който не даде вид да се е отърсил от вцепенението си.

И не пое подадената ръка.

— Сбогом — каза на свой ред Шато Рено, като държеше в лявата ръка бастунчето, а с дясната поздравя.

Устните на Албер едва промълвиха:

— Сбогом!

Погледът му беше по-изразителен: съдържаше цяла поема от сдържан гняв, гордо презрение и великодушно възмущение.

Той остана все така неподвижен и тъжен и след като двамата му секунданти се качиха в колата; после отвърза изведнъж коня си от дръвчето, около което лакеят бе завързал, пи вода, метна се леко на седлото и препусна към Париж. След четвърт час се прибра в дома на улица Елдер.

Когато слизаше от коня, му се стори, че съзира зад завесата в спалнята на графа бледото лице на баща си; въздъхна, отвърна глава и се прибра в своя павилион.

Щом влезе, погледна за последен път всички богатства, радвали и подслаждали живота му още от детинство; погледна пак картините,

отгдето образите му се усмихваха, пейзажите, чиито багри сякаш оживяха.

Извади от дъбовата подложка портрета на майка си и го нави на руло, оставяйки едно черно петно в позлатената рамка.

Подреди прекрасните си турски оръжия, красивите английски пушки, японския порцелан, гравираните купи, художествените бронзови украси с подписа на Фьошер или Бари; прегледа гардеробите и постави навред ключовете; хвърли в нарочно отворено чекмедже на писалището си всички пари от джобовете си, всички дребни накити от купите, кутиите и етажерките; направи точен списък на всичко и го остави на най-видното място на една маса, след като я разчисти от натрупаните книги и хартии.

Въпреки заповедта да го оставят сам, камериерът му влезе почти веднага в стаята.

— Какво желаете? — запита Морсер по-скоро тъжно, отколкото сърдито.

— Извинете, господине — отвърна камериерът, — вярно е, че ми забранихте да ви безпокоя, но господин граф дьо Морсер ме вика при себе си.

— Какво от това? — запита Албер.

— Не исках да отида при господин графа, преди да получа нареждане от господаря си.

— Защо?

— Защото господин графът сигурно знае, че съм ви придружавал.

— Вероятно.

— И ме вика, за да пита какво е станало. Какво да говоря?

— Истината.

— Трябва да кажа тогава, че дуелът не се състоя.

— Ще кажете, че съм поискал извинение от господин граф дьо Монте Кристо, вървете.

Камериерът се поклони и излезе.

Албер продължи да прави описа.

Когато довършваше работата си, вниманието му бе привлечено от тропота на коне в двора и колелата на кола, които раздрусаха стъклата на прозорците; той се приближи до прозореца и видя, че баща му се качи в колата си и замина.

Щом вратата се затвори след графа, Албер тръгна към отделението на майка си и тъй като нямаше кой да извести за идването му, стигна до спалнята на Мерседес, гдето спря на прага, сломен от това, което видя и отгатна.

Съставящи сякаш една единствена душа в две различни тела, и двамата се бяха заели за едно и също нещо: Мерседес вършеше точно това, което бе вече свършил Албер. Всичко беше подредено: дантелите, накитите, скъпоценностите, бельото, парите бяха сложени в чекмеджета, на които графинята събираше грижливо ключовете.

Албер видя приготовленията, разбра ги, извика:

— Мамо! — И се хвърли на врата на майка си.

Ако някой художник би могъл да предаде изражението на тия две лица, би създал сигурно прекрасна картина.

Тези проявления на смела решителност, които не плашеха Албер, когато ги вършеше сам, го изплашиха сега, когато ги видя у майка си.

— Какво правите? — попита той.

— А вие какво правихте? — отвърна тя.

— О майко! — извика Албер, задъхан от вълнение. — Вашето положение не е като моето! Не, вие не можете да вземете такова решение, каквото съм взел аз; защото аз идвам да ви предизвестя, че казвам сбогом на тоя дом и... на вас.

— Аз също, Албер — отговори Мерседес, — и аз заминавам. Разчитах, признавам, че син ми ще ме придружи, или може би съм се лъгала?

— Майко — отвърна твърдо Албер, — не мога да ви предложа съдбата, която съм си избрал: аз трябва да живея занапред без име и богатство; трябва, за да се приуча към това тежко съществуване, да заема от някой приятел пари за прехрана, докато започна сам да печеля. Така че, майчице, отивам веднага у Франц, за да го помоля да ми заеме малкото пари, които пресметнах, че ще ми бъдат необходими.

— Ти ли, клето дете? — извика Мерседес. — Да търпиш нищета и глад? Не казвай такова нещо! Ще разбиеш всичките ми решения.

— Но не и моите, майко — отговори Албер. — Аз съм млад, силен, а, струва ми се, и храбър; от вчера зная какво може да стори волята. Уви, майко, толкова хора са страдали и не са умрели от това, а са създали ново щастие върху развалините на обещаното някога от небето, върху отломките на дадените от бога надежди! Аз узнах това,

майко, видях такива хора; узнах, че от бездната, в която са били захвърлени от врага, са се въззели така мощни и прославени, че са се издигнали над своя някогашен победител и са го провалили. Да, майко, от днес аз скъсвам с миналото и не приемам вече нищо от него, нито дори името си, защото — разбирате ме, нали? — вашият син не може да носи името на човек, който трябва да се черви пред някого!

— Албер, дете мое — каза Мерседес, — ако бих имала по-силно сърце, точно този съвет щях да ти дам; твоята съвест ти е заговорила, когато угасналият ми глас замълча; послушай съвестта си, сине мой. Ти имаше приятели, Албер, скъсай временно с тях, но не се отчайвай, майка ти те моли! Животът е все още прекрасен на твоите години, скъпи Албер, та ти си едва двадесет и две годишен! И тъй като на непокварено сърце като твоето е потребно и неопетнено име, вземи това на моя баща — той се наричаше Херера. Познавам те, Албер, каквото поприще и да поемеш, в късо време ще прославиш това име. Тогава, мили, се върни в обществото, още по-прочут поради миналата злочестина; но ако въпреки предвижданията ми това не стане, остави поне тази надежда, тази единствена мисъл на жената без бъдеще, за която гробът се разтваря още пред прага на тоя дом.

— Ще постъпя, както желаете, майко — отвърна младежът, — споделям вашата надежда; гневът господен няма да преследва нито вас, безгрешната, нито мене невинния. И щом сме взели вече решение, да действуваме веднага. Господин дьо Морсер излезе преди половин час, удобен случай, както виждате, да се спасим от разправии и обяснения.

— Чакам ви, сине мой — каза Мерседес.

Албер изтича веднага до булеварда и се върна с наемен файтон, който трябваше да ги изведе от дома им; припомни си едно малко мебелирано жилище на улица Сен Пер, гдето майка му щеше да има скромнен, но приличен дом. И отиде да потърси графинята.

Тъкмо когато файтонът спря пред вратата и Албер слезе от него, някакъв мъж се приближи и му подаде писмо.

Албер позна управителя.

— От графа — каза Бертучо.

Албер взе писмото, отвори го и го прочете.

След това потърси с поглед Бертучо, но той бе изчезнал, докато Албер четеше писмото.

Тогава просълзен, задъхан от вълнение, Албер отиде при Мерседес и без да продума, ѝ подаде писмото.

Мерседес прочете:

„АЛБЕР,

Като ви показвам, че отгатвам намерението, което възнамерявате да изпълните, смятам да ви покажа, че разбирам и от деликатност. Вие сте вече свободен, напускате дома на графа и вземате със себе си майка си, свободна като вас, но размислете, Албер; вие ѝ дължите повече, отколкото бихте могли да дадете на това клето благородно сърце. Задръжте за себе си борбата, задръжте страданието, но спестете ѝ първоначалната нищета, която ще съпътствува неизбежно първите ви усилия; защото тя не заслужава дори сянката на това нещастие, което я сполетя сега, а провидението не желае невинният да плаща за виновния.

Зная, че и двамата ще напуснете дома на улица Елдер, без да вземете нещо. Не се опитвайте да откриете как съм научил това. Зная го — нищо повече. Слушайте, Албер.

Преди двадесет и четири години аз се връщах радостен и горд в родината си. Имах годеница, Албер, една светица, която обожавах и на която носех сто и петдесет луидора, събрани с тежък и неспирен труд. Тези пари бяха определени за нея и като знаех колко е коварно морето, зарових съкровището ни в градината на къщата, гдето живееше баща ми — в Марсилия, Меланските алеи.

Майка ви, Албер, знае добре тази мила бедна къщица.

Напоследък, на идване в Париж, минах през Марсилия. Отидох да видя къщата с мъчителни спомени, а вечерта, с лопата в ръка, поразрових кътчето, гдето бях заровил съкровището си. Желязното сандъче беше на същото място, никой не се беше докосвал до него; то се

намира в ъгъла, засенчен от хубава смокиня, посадена от баща ми в деня, когато съм се родил.

Е, добре, Албер, тези пари, отредени да осигурят живота и спокойствието на жената, която обожаваш, по някаква странна и нещастна случайност могат да послужат днес за същата цел. Разберете ме добре. Аз бих могъл да предложа милиони на нещастната жена, но ѝ давам само късчето черен хляб, изоставено под бедняшкия ми покрив, в деня, когато ме разделиха от моята любима. Вие сте великодушен, Албер, но може би сте въпреки това заслепен от гордост или озлобление; ако ми откажете, ако поискате от друго това, което имам правото да ви предложа, ще ви кажа, че не е никак благородно да откажете спасението, предлагано на майка ви от човек, чийто баща е загинал от глад и отчаяние по вина на баща ви.“

След като четенето свърши, Албер зачака, неподвижен и блед, решението на майка си.

Мерседес вдигна към небето неразгадаем поглед.

— Приемам — каза тя, — този човек има право да заплати приноса, който ще внесе в манастира!

Тя прибра писмото до сърцето си, улови под ръка сина си и тръгна към стълбите с по-твърда стъпка, отколкото навярно бе очаквала сама.

ХСІІ. САМОУБИЙСТВОТО

През това време и Монте Кристо се прибираше в града с Еманюел и Максимилиан.

Връщането беше весело. Еманюел не криеше радостта си, че войната бе свършила с мир, и изказваше явно човеколюбивите си чувства. Свит в един ъгъл на колата, Морел оставяше веселостта на зетя си да се изпарява в думи, а своята собствена, еднакво искрена, изразяваше само със светналия си поглед.

На бариерата Престолът срещнаха Бертучо: чакаше ги, неподвижен като часови на пост.

Монте Кристо се наведе през прозорчето, размени тихо няколко думи с него и управителят изчезна веднага.

— Господин графе — каза Еманюел, когато стигнаха до площад Роял, — кажете, моля ви се, да ме свалят пред къщи, та жена ми да не се тревожи излишно нито за вас, нито за мене.

— Ако не беше смешно да парадира с победата си — добави Морел, — щях да поканя господин графа да слезе у нас, но господин графът има сигурно да успокоява разтревожени сърца. Пристигнахме, Еманюел, да се сбогуваме с приятеля си и да го оставим да продължи своя път.

— Една минутка — отвърна Монте Кристо. — Не ме изоставяйте изведнъж и двамата; приберете се, Еманюел, при прекрасната си съпруга, на която ви моля да предадете почитанията ми, а вие, Морел, ме придружете до Шанз Елизе.

— Чудесно — отвърна Максимилиан. — Тъкмо имам работа към вашия квартал, графе.

— Да те чакаме ли за обяд? — запита Еманюел.

— Не — отвърна младежът.

Вратичката се затвори, колата продължи пътя си.

— Виждате ли, че ви донесох щастие? — каза Морел, като останаха сами с графа. — Не ви ли мина през ум?

— Мина ми — каза Монте Кристо. — Тъкмо затова бих желал да сте винаги с мене.

— Истинско чудо! — продължи Морел, като отговаряше на собствената си мисъл.

— Кое? — запита Монте Кристо.

— Това, което стана.

— Да — отвърна усмихнато графът. — Съвсем точно се изразихте, Морел, истинско чудо.

— Защото Албер е все пак храбър — продължи Морел.

— Много храбър — потвърди Монте Кристо. — Видях го да спи, когато над главата му висеше сигурна смърт.

— А пък аз зная, че се е дуелирал два пъти, и то много добре — добави Морел. — Но съгласувайте всичко това с поведението му от тази заран.

— Пак вашето влияние — повтори все така усмихнато Монте Кристо.

— Щастие беше за Албер, че не е войник — каза Морел.

— Защо?

— Да се извинява на самото полесражение! — промълви младият капитан, като клатеше глава.

— Хайде, хайде! — отговори кротко графът. — Да не изпаднете в предубежденията на обикновените хора, Морел? Не сте ли съгласен, че щом е храбър, Албер не може да постъпи подло; трябва да е имало някаква причина, за да постъпи така, и държането му е следователно по-скоро геройство, отколкото каквото и да е друго.

— Разбира се — съгласи се Морел, — но и аз ще кажа като испанеца: днес не беше така храбър, както вчера.

— Нали ще обядвате с мене, Морел? — запита графът, за да отклони разговора.

— Не, ще ви оставя в десет часа.

— На обяд ли сте канен?

Морел се усмихна и поклати глава.

— Тогава все ще трябва да обядвате някъде?

— Ами ако не съм гладен? — запита момъкът.

— О! — промълви графът. — Само две чувства могат да прогонят глада: страданието (но тъй като ви виждам много весел, явно

е, че не е то) и любовта. А според това, което ми казахте за сърцето си, позволено е да помисля...

— Няма да отрека, графе — възрази весело Морел.

— И не ми казвате нищо по този въпрос, Максимилиан? — продължи графът така оживено, щото личеше колко много се интересува от тази тайна.

— Не ви ли показах тази сутрин, графе, че имам сърце?

Вместо отговор Монте Кристо му подаде ръка.

— И откакто сърцето ми не е вече във Венсанската гора с вас, отишло е другаде, където отивам да го намеря — продължи Морел.

— Вървете — каза бавно графът, — вървете, драги приятелю, но за бога, ако срещнете някаква пречка, припомнете си моите възможности. Щастлив съм да ги използвам за доброто на тия, които обичам, и ви обичам, Морел.

— Добре — отвърна младежът, — ще си припомня всичко това, както егоистичните деца си спомнят за родителите си, щом почувствуват нужда от тях. Когато почувствувам, че се нуждая от помощта ви, а такъв момент може да настъпи, ще се обърна към вас, графе.

— Добре, ще помня думите ви. А сега сбогом.

— Довиждане.

Стигнали бяха пред къщата на Шанз Елизе. Монте Кристо отвори вратичката. Морел скочи на улицата.

Бертучо чакаше на входната площадка.

Морел изчезна по булевард Мариньи, а Монте Кристо избърза към Бертучо.

— Е-е? — попита той.

— Ами — отвърна управителят, — напуска къщата.

— А синът?

— Флорантен, камериерът му, смята, че и той ще стори същото.

— Елате.

Монте Кристо заведе Бертучо в кабинета си, написа известното ни писмо и го предаде на управителя.

— Вървете — каза той, — и то по-бързо; да не забравя, предупредете Хаиде, че се върнах.

— Ето ме — обади се девойката, която бе слязла, щом чу колата; лицето ѝ сияеше от радост, че графът се е завърнал жив и здрав.

Бертучо излезе.

В първия миг на това така нетърпеливо очаквано завръщане Хаиде преживя всички възторзи на дъщеря, видяла отново любимия си баща, всички вълнения на влюбена, посрещнала своя любим.

Радостта на Монте Кристо, макар и не така явна, не беше, разбира се, по-малка; за дълго страдалите сърца радостта е като росата за изсушена от слънцето земя: сърцето и земята поглъщат благодатния дъжд, от който нищо не остава отвън.

От няколко дни насам Монте Кристо бе разбрал това, което отдавна не смееше да помисли: че на света има и втора Мерседес, че той може отново да бъде щастлив.

Неговият пламнал от щастие поглед потъваше във влажните очи на Хаиде, когато вратата внезапно се отвори. Графът се намръщи.

— Господин дьо Морсер! — извести Батистен, сякаш това име беше достатъчно да го извини.

Лицето на графа наистина се проясни.

— Кой? — запита той. — Графът ли, или виконтът?

— Графът.

— Господи! — извика Хаиде. — Нима не се е свършило още?

— Не зная дали се е свършило или не, мило дете — каза Монте Кристо, като улови ръцете на девойката, — но знам, че ти няма от какво да се страхуваш.

— Но тук е все пак негодникът...

— Този човек не може да ми стори нищо, Хаиде — отвърна Монте Кристо, — опасно беше само докато имах работа със сина му.

— Да, но ти не ще узнаеш никога какво изстрадах, господарю — каза девойката.

Монте Кристо се усмихна.

— Кълна се в гроба на баща си! — каза Монте Кристо, като сложи ръка върху главата на девойката — Ако се случи нещастие, не ще бъде с мене!

— Вярвам, господарю, така, сякаш ми говори сам бог — отвърна девойката и поднесе челото си на графа.

Монте Кристо сложи върху него една чиста и прелестна целувка, която накара да се разтуптят две сърца — едното буйно, другото дълбоко и глухо.

— О, господи! — промълви графът. — Нима ще позволите отново да обичам!... Въведете господин дьо Морсер в салона — обърна се той към Батистен, докато отвеждаше хубавата гъркиня към една странична стълба.

Да обясним с две думи това посещение, очаквано може би от Монте Кристо, но сигурно неочаквано за читателите ни.

Докато, както вече казахме, правеше опис, какъвто бе направил и Албер; докато подреждаше скъпоценностите и заключваше чекмеджетата си; докато прибираше ключовете, за да остави всичко в пълен ред, Мерседес не забеляза, че едно пребледняло, зловещо лице наднича през стъклената врата към коридора; оттам можеше не само да се вижда, но и да се чува. Така че този, който бе гледал, без да бъде забелязан, по всяка вероятност бе видял и чул всичко станало в стаите на госпожа дьо Морсер.

От тази стъклена врата мъжът с бледото лице премина в спалнята на граф дьо Морсер, гдето дръпна с вдървена ръка завесата на прозореца, който гледаше към двора. Стоя там десет минути, неподвижен и ням, заслушан в ударите на собственото си сърце. Десет минути бяха много време за него.

Тогава именно Албер, на връщане от дуела, бе забелязал баща си, който очакваше завръщането му, и бе отвърнал глава.

Очите на графа светнаха: той знаеше, че оскърблението на Албер към Монте Кристо беше непростимо и навред по света води към дуел на живот и смърт, а щом Албер се връщаше жив, значеше, че е отмъстил за баща си.

Неизразима радост озари това злокобно лице — последен слънчев лъч, потъващ в облаци, които идеха не само да го закрият, но да го погълнат като гроб.

Както вече казахме, той чакаше напразно сина си да се качи и да му съобщи своята победа. Че не бе пожелал да го види, когато отиваше да отмъсти за него, беше все още обяснимо, но защо не идваше да го прегърне, след като бе отмъстил?

Тогава именно, като не видя Албер, графът изпрати за камериера му. Знаем, че Албер му поръча да не скрива нищо от баща му.

След десет минути на входната площадка се появи генерал дьо Морсер в черен редингот, офицерска яка, черен панталон и черни ръкавици. Дал бе, както изглежда, предварителни нареждания, защото

щом стъпи на последното стъпало, впрегнатата кола излезе изпод навеса и спря пред него.

Камериерът му хвърли в колата един мушамен калъф, опънат от двете саби, поставени в него, затвори вратичката и седна до кочияша.

Кочияшът се наведе да получи заповед.

— На Шанз Елизе — каза генералът. — У граф дьо Монте Кристо. Бързо!

Конете подскочиха под камшика, който ги обгърна; пет минути по-късно спряха пред къщата на графа.

Господин дьо Морсер отвори сам вратичката и още докато колата се движеше, скочи като младеж в страничната алея, позвъни и изчезна заедно с лакея си в зиналата врата.

След една секунда Батистен съобщи на Монте Кристо за пристигането на граф дьо Морсер, а Монте Кристо тръгна да изпрати Хаиде и заповяда да въведат граф дьо Морсер в салона.

Генералът измерваше за трети път салона от край до край, когато при обръщането си забеляза Монте Кристо, застанал на прага.

— О, тук бил господин дьо Морсер! — каза спокойно Монте Кристо. — Мислех, че неправилно съм дочул.

— Да, аз съм — отвърна графът с ужасно свити устни, от което не можеше да говори ясно.

— Сега остава само да узная какво ми доставя удоволствието да видя толкова рано господин граф дьо Морсер.

— Вие сте имали тази сутрин дуел със сина ми, господине? — запита генералът.

— Знаете значи? — отвърна графът.

— Зная също, че син ми е имал солидни основания да се бие с вас и да се постарее да ви убие.

— Съвсем солидни наистина! Но както виждате, господине, въпреки тези основания не ме уби, а дори и не се би.

— Но той ви смяташе все пак виновен за позора на баща му, виновен за страшното разорение, врхлетяло моя дом.

— Вярно е, господине — продължи Монте Кристо с ужасното си спокойствие, — само втори, а не главен виновник.

— Сигурно сте се извинили или сте му дали обяснения?

— Не съм му давал никакви обяснения, а колкото до извиненията — той ми се извини.

— На какво отдавате тогава поведението му?

— На лично убеждение, в случая трябва да е имало навярно някой по-виновен от мене.

— Кой именно?

— Баща му.

— Така да бъде — отвърна графът, като пребледня, — но вие знаете, че виновникът не обича да го смятат за виновен.

— Зная... и очаквах това, което се случи.

— Очаквахте синът ми да се прояви като страхливец? — извика графът.

— Господин Албер дьо Морсер не е страхливец — каза Монте Кристо.

— Един мъж, който държи в ръката си сабя и може с тази сабя да пониже смъртния си враг, а не го прави, е страхливец! Защо не е тук — да му го кажа!

— Господине — отвърна студено Монте Кристо, — не предполагам, че сте дошли, за да ми разправяте вашите семейни работи. Вървете да кажете мнението си на господин Албер, той ще намери може би какво да ви отговори.

— Разбира се! — възрази генералът с усмивка, която угасна още преди да дозари лицето му. — Имате право, не съм дошъл за това! Дойдох да ви кажа, че и аз ви смятам за свой враг! Дойдох да ви кажа, че ви мразя по инстинкт! Струва ми се, че винаги съм ви познавал и мразил! И накрая, щом младежите от настоящия век не се бият, остава да се бием ние... На същото мнение ли сте, господине?

— Напълно. Когато казах, че очаквах това, което се случи, имах предвид именно вашето посещение.

— Толкова по-добре... Пригответе се сте значи?

— Винаги съм готов, господине.

— Знаете, че ще се бием, докато един от двама ни падне мъртъв, нали? — продължи генералът, стиснал яростно зъби.

— Докато един от двама ни падне мъртъв — повтори Монте Кристо и кимна полека.

— Да тръгваме тогава, нямаме нужда от секунданти.

— Разбира се — съгласи се Монте Кристо. — Излишно е: толкова добре се познаваме.

— Напротив — отвърна графът. — Съвсем не се познаваме.

— Ами! — възрази Монте Кристо с все същото отчайващо безстрашие. — Я да видим! Не сте ли вие войникът Фернан, дезертирал в навечерието на битката при Ватерло? Не сте ли поручик Фернан, служил във френската армия като водач и шпионин в Испания? Не сте ли полковник Фернан, предал, продал и убил благодетеля си Али? И всички тия, събрани в едно Фернандовци, не са ли генерал лейтенант граф дьо Морсер, френски пер?

— О! — извика генералът, обгорен от тия слова като от нажежено желязо. — О, негоднико, дошъл да ми припомниш моя позор в минутата, когато може би ще ме убиеш, аз не казах, че не ме познаваш; известно ми е, сатана, че си проникнал в тъмата на миналото и си прочел там, при светлината на неизвестен факел, всяка страница от моя живот! Но дори в позора си аз имам може би повече чест, отколкото ти под твоята разкошна външност. Да, зная, че ти ме познаваш, но аз не те познавам, тебе, авантюриста, обсипан със злато и скъпоценни камъни! В Париж се наричаш граф дьо Монте Кристо, Синдбад моряка в Италия, който знае как в Малта; забравих вече. Но аз искам да узная истинското ти име вместо тия сто различни имена, за да те назова с него, когато забия сабята в сърцето ти.

Граф дьо Монте Кристо страшно пребледня, хищният му поглед пламна; той се втурна с един скок към кабинета, съседен до спалнята му, и само в един миг захвърли вратовръзката, редингота и жилетката си, за да си сложи моряшка куртка и барета, под която се подадоха дългите му черни коси.

После се върна, страшен, неумолим, пристъпващ с кръстосани ръце към генерала, който — учуден от изчезването му — го чакаше да се върне, а сега, усетил, че зъбите му тракат и нозете му се подкосяват, отстъпи крачка назад и се спря едва когато намери маса, за да се подпре на нея със сгърчената си ръка.

— Фернан! — извика Монте Кристо. — От моите сто имена ми стига да ти кажа само едно, за да те сразя на място, но ти го отгатваш сам, нали? Или по-точно си го спомняш? Защото въпреки всички страдания и мъки ти виждаш днес лицето ми подмладено от радостта, че си отмъщавам, лицето, което трябва да си виждал често насъне, след като се ожени... за годеницата ми Мерседес!

Отметнал глава, протегнал ръце, с неподвижен, втрепен поглед генералът посрещна в мълчание страшното видение; после потърси

опора на стената и се плъзна по нея до вратата, отдето излезе заднишком, с един единствен зловещ, отчаян, сърцераздирателен вик:

— Едмон Дантес!

Завлече се с нечовешки въздишки до изхода на къщата, мина през двора като пиян и се отпусна в ръцете на камериера си, мълвейки едва уловимо:

— В къщи! В къщи!

Чистият въздух и стеснението пред прислугата го накараха да се опомни и да събере отново мислите си, но пътуването беше кратко, а с приближаването към къщи той чувствуваше, че всичките му страдания се съживяват.

На няколко крачки от дома си графът заповяда да спрат и слезе. Вратата на къщата беше широко разтворена; един наемен файтон, изненадан, че е бил повикан пред такова разкошно жилище, чакаше насред двора; графът го погледна уплашен. Но не се осмели да запита никого и се втурна в своето отделение.

Двама души слизаха по стълбите, той едва успя да се вмъкне в една стаичка, за да не ги срещне.

Беше Мерседес под ръка със сина си, и двамата напускаха къщата.

Минаха на косъм край нещастника, скрит под завесата от дамаска, гдето го докосна копринената рокля на Мерседес, а в лицето му почти лъхна топлият дъх на думите, изречени от сина му:

— Смелост, мамо! По-бързо, по-бързо, този дом не е вече наш.

Думите заглъхнаха, стъпките се отдалечиха.

Генералът се изправи, все още стиснал завесата от дамаска; задущаваше най-страшните ридания, разкъсвали гърдите на баща, изоставен едновременно от жена си и сина си...

След малко чу как металната вратичка на файтона тракна, после и гласа на кочияша; тежката кола разтърси стъклата на прозорците. Той изтича в спалнята си, за да види още веднъж всичко, което бе обичал на този свят; но нито Мерседес, нито Албер подадоха глава от отминаващия екипаж, за да отправят към самотния дом, към изоставения съпруг и баща един последен поглед, едно кимване за сбогом и един знак на съжаление, което би било опрощение.

Докато колелата на файтона кънтяха под изходния свод, се чу гърмеж и черен дим бликна от прозореца на спалнята заедно със

счупените от взрива стъкла.

ХСІІІ. ВАЛАНТИН

Отгатваме каква беше работата на Морел и с кого имаше среща.

Щом остави Монте Кристо, Морел тръгна полека към дома на Вилфор.

Казваме полека, защото Морел имаше на разположение повече от половин час, за да измине петстотин крачки; но въпреки това предостатъчно време той бе побързал да се отдели от Монте Кристо, защото искаше да остане сам с мислите си.

Знаеше точно часа, това беше времето, когато Валантин помагаше при храненето на Ноартие и беше сигурна, че никой не ще я смуцава в благочестивото задължение. Ноартие и Валантин му бяха отредили две срещи седмично и той идваше да се възползува от своето право.

Пристигна. Валантин го чакаше. Неспокойна, почти смутена, тя го улови за ръка и го заведе при дядо си.

Това безпокойство, достигащо, както казахме, до смущение, се дължеше на слуховете, които историята с Морсер бе пръснала из обществото; знаеше се (обществото всякога знае) какво се бе случило в операта. Никой в дома на Вилфор не се съмняваше, че един дуел ще бъде неизбежна последица на това приключение; със своя женски усет Валантин бе отгатнала, че Морел ще бъде секундант на Монте Кристо и като знаеше всеизвестната смелост на младежа, както и дълбоката му привързаност към графа, се страхуваше, че той не ще има сили да се ограничи само с пасивната роля, която му беше отредена.

Можем да разберем следователно с какво нетърпение започна да разпитва за подробности и Морел съзря неизказана радост в очите на своята любима, когато тя узна, че ужасната случка е имала колкото щастлив, толкова и неочакван край.

— Сега — каза Валантин, като направи знак на Морел да седне до стареца, а сама седна на ниското столче, дето почиваха нозете му, — сега пък да поговорим за нас. Знаете ли, Максимилиан, че по едно

време дядо бе намислил да напусне къщата и да наеме едно жилище извън дома на господин дьо Вилфор?

— Да, разбира се — отговори Максимилиан, — припомням си това намерение и дори много се зарадвах.

— В такъв случай, Максимилиан — продължи Валантин, — зарадвайте се пак, защото дядо се връща отново към него.

— Браво! — извика Максимилиан.

— И знаете ли — запита Валантин — как обяснява дядо решението си да напусне къщата?

Ноартиє погледна внучката си, за да ѝ даде с окото си знак да мълчи; но Валантин не го видя, погледът, усмивката ѝ — всичко беше за Морел.

— О, каквото и да е обяснението на господин Ноартиє — извика Морел, — заявявам, че ще е добро.

— Превъзходно — потвърди Валантин: — той намира, че въздухът на предградието Сент Оноре не е подходящ за мене.

— Всъщност, Валантин — каза Морел, — господин Ноартиє може би наистина има право, от петнадесетина дни насам намирам, че здравето ви се влошава.

— Да, вярно е, че малко се влошава — отвърна Валантин, — затова дядо започна да ме лекува и тъй като знае всичко, аз имам пълно доверие в него.

— Но наистина ли сте болна, Валантин? — запита неспокойно Морел.

— О, господи, не мога да кажа, че съм болна; чувствавам само обща отпадналост, нищо друго, не ми се яде, струва ми се, че стомахът ми се бори да свиква с нещо ново.

Ноартиє не изпускаше нито една от думите на Валантин.

— И как лекувате тази непозната болест?

— О, много просто — отговори Валантин. — Гълтам всяка сутрин по една лъжица от лекарството, което донасят за дядо ми; казвам една лъжица, но всъщност започнах с една, а сега стигнах до четири. Дядо твърди, че то помага за всичко.

Валантин се усмихваше; но усмивката ѝ беше тъжна и болезнена.

Упоен от любов, Максимилиан я гледаше мълчаливо; тя беше много хубава, обаче красотата ѝ бе придобила матова бледност, очите

блестяха с по-дълбок плам, а ръцете, обикновено седефенобели, бяха сега восъчножълти.

От Валантин момъкът премести поглед върху Ноартие, който наблюдаваше със странно и дълбоко разбиране девойката, погълната от своята любов; но и той като Морел следеше признаците на скритото страдание, така леки, щото бяха убягнали на всички, освен на дядото и годеника.

— Но — каза Морел — това лекарство, от което вземате вече по четири лъжици, е предписано, струва ми се, за господин Ноартие?

— Да, и е много горчиво — отвърна Валантин. — Толкова е горчиво, че каквото и да взема след него, все ми горчи.

Ноартие погледна въпросително внучката си.

— Да, мили дядо — потвърди Валантин, — точно така. Ей сега, преди да сляза при вас, изпих чаша подсладена вода, но не можах да изпия и половината — толкова ми горчеше.

Ноартие пребледня и даде знак, че иска да каже нещо.

Валантин стана да донесе речника.

Ноартие я проследи с явно разтревожен поглед.

Към главата на девойката наистина нахлу кръв, бузите ѝ поруменияха.

— Я гледай! — извика весело тя. — Чудно нещо, притъмня ми пред очите! Дали слънцето ми е блестяло в очите?...

И се облегна о дръжката на прозореца.

— Няма никакво слънце — каза Морел, разтревожен повече от изражението на Ноартие, отколкото от прилошаването на Валантин.

И изтича към нея. Девойката се усмихна.

— Успокой се, дядо — обърна се тя към Ноартие, — успокойте се, Максимилиан, нищо ми няма, мина вече; но не чувате ли, че в двора пристига кола?

Тя отвори вратата, изтича до един прозорец в коридора и веднага се върна.

— Да. Госпожа Данглар идва на гости с дъщеря си. Сбогом, ще бягам, защото иначе ще дойдат да ме търсят тук; или по-добре довиждане, господин Максимилиан. Останете при дядо, обещавам, че няма да ги задържа много.

Морел я проследи с поглед, докато затвори вратата, и я чу да се качва по малката стълба, която водеше едновременно и към стаите на

госпожа дьо Вилфор, и към тая на Валантин.

Щом внучката му излезе, Ноартие направи знак на Морел да вземе речника. Момъкът послуша, с помощта на Валантин той бе свикнал бързо да разбира стареца.

Но колкото и да бе свикнал, тъй като трябваше да се минава през двадесет и четири букви на азбуката, а след това да се търси всяка дума в речника, — едва след десет минути мисълта на стареца можа да бъде изразена със следните думи:

— Поискайте да донесат чашата и шишето за вода от стаята на Валантин.

Морел позвъни веднага на лакея, заместил Бароа, и му предаде заповедта на Ноартие.

Лакеят се върна след една минута.

Шишето за вода и чашата бяха празни.

Ноартие даде знак, че иска да говори.

— Защо шишето и чашата са празни? — запита той. — Валантин каза, че е изпила само половин чаша вода.

Разбирането на този въпрос зае още пет минути.

— Не зная — отвърна лакеят, — но камарьерката е в стаята на госпожица Валантин; може тя да ги е изляла.

— Попитайте я — каза Морел, като разбра този път мисълта на Ноартие само по погледа му.

Лакеят излезе и почти веднага се върна.

— Госпожица Валантин минала през стаята си на отиване у госпожа дьо Вилфор — обясни той, — и понеже била жадна, изпила водата от чашата; а водата от шишето излял господин Едуар, за да направи бара за патетата си.

Ноартие вдигна очи към небето като играч, който залага наведнъж цялото си състояние.

После ги втрени неотлъчно във вратата.

Дошли бяха наистина госпожа Данглар и дъщеря ѝ; заведоха ги в отделението на госпожа дьо Вилфор, която бе заявила, че днес ще приема в своя салон; затова именно Валантин бе минала през своята стая, която беше на един етаж с тази на мащеха ѝ, делеше ги само стаята на Едуар.

Двете жени влязоха в салона с официалната скованост, която предсказва някакво важно съобщение.

Хората от едно и също общество много лесно долавят подобни отсенки. Госпожа дьо Вилфор отвърна на тържествеността с тържественост.

В същия миг влезе Валантин и реверансите се подновиха.

— Мила приятелко — каза баронесата, докато двете девойки се ръкуваха, — идвам с Йожени да съобщя най-напред на вас предстоящата ѝ женитба с княз Кавалканти.

Данглар бе възприел за зетя си титлата княз. Народният banker намираше, че тя звучи по-приятно от граф.

— Позволете тогава да ви изкажа най-искрените си поздравления — отговори госпожа дьо Вилфор. — Господин княз Кавалканти изглежда младеж с редки качества.

— Между нас казано — усмихна се баронесата, — трябва да ви призная, че князът не е още това, което ще стане. У него има известна особеност, по която ние, французите, познаваме веднага италианския или немски благородник. Но изглежда с добро сърце и тънък ум; що се отнася до външните качества, господин Данглар твърди, че богатството му било величествено... Изразът е негов.

— Освен това — обърна се Йожени към майка си, като прелистваше албума на госпожа дьо Вилфор — добавете, госпожо, че имате особена слабост към този младеж.

— Сигурно е излишно — усмихна се госпожа дьо Вилфор — да питам дали и вие я споделяте?

— Аз ли? — отвърна Йожени с обичайната си самонадеяност. — О! Ни най-малко, госпожо, аз не чувствавам призвание да се обвързвам с домакински грижи или с капризите на мъж, който и да е той. Призванието ми е да бъда артистка, да разполагам свободно със сърцето, личността и мисълта си.

Йожени изрече тия думи толкова звучно и твърдо, щото Валантин се изчерви. Плахата девойка не можеше да разбере този силен характер без никаква женствена стеснителност.

— Впрочем — продължи Йожени, — щом трябва, ща не ща, да се омъжа, благодаря на провидението, че ме удостои с пренебрежението на господин Албер дьо Морсер; без това провидение днес щях да бъда жена на един опозорен човек.

— Така е наистина — потвърди баронесата с чудноватото простодушие, срещано понякога у дамите от висшето общество, които

не са успели да го загубят напълно при общуването си с простолюдието, — без колебанието на семейство Морсер дъщеря ми щеше да се омъжи за техния Албер: генералът държеше много на този брак, ходил бе дори да настоява пред господин Данглар. Работата висеше на косъм.

— Но — забеляза плахо Валантин — нима позорът на бащата засяга и сина? Струва ми се, че господин Албер няма никаква вина в измените на генерала.

— Извинете, мила — отвърна неумолимата Йожени, — господин Албер приема и заслужава своя дял от тях; изглежда, че след като оскърби вчера господин дьо Монте Кристо в операта, днес му се е извинил на полесражението.

— Невъзможно! — извика госпожа дьо Вилфор.

— О, мила! — каза госпожа Данглар с все същото, вече споменато простодушие. — Съвсем положително: каза ми господин Дебре, който е присъствувал при обяснението.

И Валантин знаеше истината, но не проговори. Върната от този разговор към спомените си, тя се озова мислено в стаята на Ноартие, гдето я чакаше Морел.

Потънала в това вътрешно съзерцание, Валантин не участвуваше вече в разговора; не би могла дори да повтори казаното през последните минути, когато ръката на госпожа Данглар, сложена ненадейно върху нейната, я изтръгна от унеса ѝ.

— Моля, госпожо? — запита Валантин, трепвайки от допира на тия пръсти като от електрически ток.

— Струва ми се, че не сте добре, Валантин — каза баронесата.

— Аз ли? — изненада се девойката и прокара ръка по пламналото си чело.

— Да. Вижте се в огледалото. За не повече от една минута се изчервихте и пребледняхте три-четири пъти поред.

— Да — извика Йожени, — наистина сте много бледа!

— О, не се безпокой, Йожени, все съм си такава от няколко дни.

Колкото и да не беше хитра, девойката съобрази, че ѝ се отдава случай да излезе. Впрочем на помощ ѝ дойде и госпожа дьо Вилфор.

— Приберете се, Валантин — каза тя; — наистина не ви е добре и нашите гости сигурно ще ви простят. Изпийте чаша чиста вода; тя ще ви ободри.

Валантин прегърна Йожени, поклони се на госпожа Данглар и си отиде.

— Горкото дете — промълви госпожа дьо Вилфор, след като Валантин излезе, — много се тревожа за нея и не бих се учудила, ако се разболе по-сериозно.

През това време, крайно възбудена, без сама да го съзнава, Валантин мина през стаята на Едуар, не отговори на някаква негова злобна закачка, прекоси своята стая и стигна до малката стълба. Беше вече пред последните три стъпала и чу гласа на Морел, но пред очите ѝ мина изведнъж някакъв черен облак. Вдървените ѝ нозе не улучиха стъпалото, ръцете не успяха да се заловят о парапета и тя просто се изтърколи покрай стената.

Морел скочи, отвори вратата и я намери простряна на площадката.

Грабна я със светкавична бързина и я положи в едно кресло. Валантин отвори очи.

— Колко съм несръчна — каза с трескава възбуда тя; — не успях да се задържа! И дори забравих, че имаше още три стъпала до площадката!

— Дали не сте се ударили, Валантин? — запита Морел. — Боже, боже!

Валантин погледна наоколо си и видя страшна уплаха в погледа на Ноартие.

— Успокой се, дядо — опита се да се усмихне тя, — нищо ми няма. Само ми се зави свят.

— Пак завиване на свят! — склучи ръце Морел. — Внимавайте, Валантин, моля ви се!

— Нищо ми няма, нищо ми няма — възрази Валантин. — Казах ви, че ми мина. И не беше нищо особено. А сега да ви кажа една новина: след осем дни Йожени се омъжва, а след три дни има голям прием и вечеря у тях по случай годежа. Поканени сме: баща ми, госпожа дьо Вилфор и аз... Така поне разбрах.

— Кога ще дойде и нашият ред да се занимаем с тези дреболии? О, Валантин, вие имате такова влияние върху дядо си: постарайте се да каже: „скоро“!

— Нима — запита Валантин — разчитате на мене да подтикна дядо и да освежа паметта му?

— Да — извика Морел. — Боже мой, побързайте! Докато не станете моя, Валантин, все ми се струва, че ще ми се изплъзнете.

— О! — отговори Валантин и потрепера. — Наистина сте много страхлив, Максимилиан, а разправят, че сте безстрашен офицер и войник. Ха, ха, ха!

Тя се изсмя с остър, болезнен смях; ръцете ѝ се опънаха и извиха, главата се отметна назад, тя замря неподвижна.

Ужасът, който не можеше да изхвъркне от устните на Ноартие, бликна в погледа му.

Морел разбра: трябваше да потърси помощ.

Дръпна веднага звънеца, камериерката от стаята на Валантин и заместникът на Бароа дотичаха едновременно.

Валантин беше толкова бледа, студена, безжизнена, щото — без да слушат дори какво им се говори — те бяха обзети от ужаса, витаещ непрестанно в прокълнатия дом, и се втурнаха из коридорите, като викаха за помощ.

В това време госпожа Данглар и Йожени излизаха: така че успяха да научат причината за тревогата.

— Нали ви казах! — извика госпожа дьо Вилфор. — Горкичката!

XCIV. ПРИЗНАНИЕТО

В същия миг чуха гласа на господин дьо Вилфор, който викаше от кабинета си:

— Какво има?

Морел погледна въпросително Ноартие, старецът си бе възвърнал напълно хладнокръвието и му посочи с поглед кабинета, гдето момъкът се бе укривал вече при почти подобен случай.

Едва успя да вземе шапката си и да изтича задъхан там. В коридора се чуха стъпките на кралския прокурор.

Вилфор се втурна в стаята, изтича до Валантин и я вдигна на ръце.

— Лекар! Лекар!... Господин д'Авриньи! — извика Вилфор. — Или не, аз ще ида сам!

И изхвъркна от стаята.

От другата врата изхвъркна Морел.

Сърцето му се бе свило от ужасен спомен: той се сети за разговора между Вилфор и доктора през нощта, когато бе починала госпожа дьо Сен Меран; сегашните признаци, макар и в по-слаба степен, бяха същите, предшествували смъртта на Бароа.

В същото време му се стори, че в ухото му про шумя гласът на Монте Кристо, който му бе казал само преди два часа:

— От каквото и да се нуждаете, Морел, елате при мене; аз мога много нещо.

Хукна със светкавична бързина от предградието Сент Оноре към улица Матиньон, а от улица Матиньон към булевард Шанз Елизе.

През това време господин дьо Вилфор бе пристигнал с наемен файтон пред дома на господин д'Авриньи; и позвъня така тревожно, щото вратарят отвори уплашено. Вилфор изтича по стълбите, без да има сили да продума. Вратарят го познаваше. Затова го пусна и само извика:

— В кабинета, господин прокуроре, в кабинета! Вилфор вече блъскаше вратата така, сякаш искаше да я изкърти.

— О! — каза докторът. — Вие ли сте?

— Да — отвърна Вилфор, като затвори вратата след себе си. — Да, докторе, аз идвам да ви попитам сега сами ли сме. Докторе, домът ми наистина е прокълнат!

— Какво? — запита докторът с привидна студенина, но с дълбоко вътрешно вълнение. — Пак ли се разболя някой?

— Да, докторе! — извика Вилфор и сграбчи кичур от косите си със своята сгърчена ръка. — Да!

Погледът на д'Авриньи означаваше:

„Предсказах ви го“.

После устните му изрекоха бавно:

— Кой ще умре пак у вас, коя нова жертва ще ни обвини пред бога в слабост?

Болезнен стон се изтръгна от сърцето на Вилфор, той се приближи към лекаря и го улови за ръката.

— Валантин! — каза той. — Дойде и нейният ред!

— Дъщеря ви? — извика д'Авриньи, слисан от мъка и изненада.

— Виждате, че сте се мамили — промълви магистърът. — Елате да я видите и да ѝ поискате — на смъртния ѝ одър — прошка за подозрението си.

— Винаги сте ме викали със закъснение — каза господин д'Авриньи, — но все едно, ще дойда, само че да побързаме, господине; при врагове като тия, които вилнеят у вас, няма време за губене.

— О, сега, докторе, не ще ме укорите вече в слабост. Този път ще узная кой е убиецът и ще го унищожа.

— Да се опитаме най-напред да спасим жертвата, после ще мислим да отмъщаваме за нея — каза д'Авриньи. — Да вървим.

Кабриолетът, довел Вилфор, го откара обратно в галоп заедно с д'Авриньи, точно когато Морел чукаше у Монте Кристо.

Графът беше в кабинета си и четеше загрижено една бележка, изпратена набързо от Бертучо.

Щом чу името на Морел, с когото се бе разделил само преди два часа, графът вдигна глава.

За Морел, както и за самия Монте Кристо, много нещо изглежда се бе случило през тия два часа, защото, след като го бе оставил с усмивка, Максимилиан идваше сега ужасно разстроен.

Графът стана и изтича към него.

— Какво има, Максимилиан? — попита той. — Пребледнял сте, по челото ви има пот.

Морел не седна, а почти се строполи в едно кресло.

— Да — отвърна той, — много бързах, трябваше да поговоря с вас.

— Добре ли са всички у вас? — запита графът с нежна загриженост, в чиято искреност никой не би могъл да се усъмни.

— Благодаря, графе, благодаря — отговори младежът, явно затруднен да започне разговора, — да, всички в къщи са добре.

— Слава богу, но все пак има да ми кажете нещо важно, нали? — продължи все по-разтревожен графът.

— Да — отвърна Морел, — така е, току-що излязох от един дом, в който влезе смъртта, и дотичах при вас.

— От дома на господин дьо Морсер ли? — запита Монте Кристо.

— Не — отвърна Морел, — умрял ли е някой при господин дьо Морсер?

— Генералът току-що се е застрелял — каза Монте Кристо.

— О, какво нещастие! — извика Максимилиан.

— Не и за графинята, нито за Албер — отвърна Монте Кристо, — по-добре мъртъв баща и съпруг, отколкото опозорен баща и съпруг, кръвта му ще измие позора.

— Горката графиня! — промълви Максимилиан. — Нея съжалявам най-много, тя е толкова благородна жена!

— Съжалете и Албер, Максимилиан, защото, вярвайте ми, той е достоен син на графинята. Но да се върнем към вас: казахте, че сте дотичали при мене, нима имам щастието да съм ви дотрябвал?

— Да, имам нужда от вас или по-точно в безумието си помислих, че ще можете да ми помогнете при обстоятелства, когато само бог би могъл да ми помогне.

— Кажете все пак — отвърна Монте Кристо.

— О! — започна Морел. — Не зная дали е позволено да разкрия пред някого подобна тайна, но неизбежността ме тласка и принуждава да го сторя.

Морел се спря с явно колебание.

— Вярвате ли, че ви обичам? — попита Монте Кристо, като взе ласкаво ръката на младежа.

— Да, думите ви наистина ме насърчават, пък и нещо тук — той сложи ръка на сърцето си — ми казва, че не бива да имам тайни от вас.

— Имате право, Морел, сам бог говори на сърцето ви, а сърцето ви говори вам. Повторете, каквото ви казва сърцето.

— Ще ми позволите ли, графе, да изпратя от ваше име Батистен да се осведоми за състоянието на едно лице, което и вие познавате?

— Щом аз съм на ваше разположение, още повече е прислугата ми.

— Защото не бих могъл да живея, ако не се уверя, че тя е по-добре.

— Искате да позвъня за Батистен?

— Не, аз сам ще поговоря с него.

Морел излезе, повика Батистен и му прошепна нещо. Камериерът излезе тичешком.

— Свършихте ли? — попита Монте Кристо, като видя, че Морел се връща.

— Да, сега съм малко по-спокоен.

— Знаете, че чакам — усмихна се Монте Кристо.

— Да, и аз започвам. Една вечер бях в някаква градина, скрит зад група дървета. Никой не подозираше, че съм там. Край мене минаха двама души; позволете да замълча засега имената им; разговаряха тихо, но аз бях така заинтересуван от разговора им, че не пропуснах нито дума от това, което си казаха.

— Предисловието е зловещо, Морел, ако се съди по бледността и потреперването ви.

— Да, наистина е зловещо, скъпи ми приятелю! В оня дом някой беше току-що починал; един от двамата, които разговаряха, беше именно стопанинът на къщата, другият беше лекарят. Първият споделяше с втория страховете и мъката си, защото за втори път в продължение на един месец смъртта връхлиташе бързо и ненадейно в този дом, посочен сякаш на гнева господен от някой ангел изстребител.

— О-хо! — промълви Монте Кристо и загледа втрещено младежа, като завъртя незабележимо креслото си, за да остане сам в сянка, а светлината да озарява изцяло лицето на Максимилиан.

— Да — продължи Морел, — смъртта бе влязла два пъти за един месец в този дом.

— И какво отговори докторът? — запита Монте Кристо.

— Отговори... отговори, че тази смърт не е естествена и трябва да се отдаде...

— На какво?

— На отравяне!

— Така ли? — промълви Монте Кристо с леко покашлюване, което в мигове на крайно вълнение му служеше да прикрие изчервяването, пребледняването или дори вниманието, с което слушаше. — Така ли, Максимилиан? Чухте ли такова нещо?

— Да, драги графе, чух го; докторът добави, че ако подобна случка се повтори, ще бъде принуден да се обърне към съдебната власт.

Монте Кристо слушаше или си даваше вид, че слуша, с най-голямо спокойствие.

— И ето — продължи Максимилиан, — че смъртта нанесе трети удар, а нито лекарят, нито домакинът на къщата сториха нещо, ще нанесе може би и четвърти. Какво съм длъжен да сторя, графе, според вас, щом вече узнах тази тайна?

— Драги приятелю — отвърна Монте Кристо, — разказвате ми случка, позната на всекиго от нас. Отгатвам где сте чули този разговор или най-малко зная един съвсем подобен дом: с градина, стопанин, лекар, с три странни и неочаквани смъртни случая. Е добре, погледнете ме: аз не съм подслушвал никакви поверителни разговори, но зная всичко това така добре, както го знаете и вие; имам ли някаква вътрешна борба? Не, това не се отнася до мене. Казвате, че някакъв ангел изстребител посочва сякаш този дом на гнева господен; казвал ли ви е някой, че предположението ви не е действителност? Не виждайте това, което не желаят да видят хората, заинтересувани да го видят. Ако в този дом се разхожда не гневът господен, а правосъдието господне; отвърнете глава, Максимилиан, и оставете да се осъществи правосъдието господне.

Морел потрепера. Гласът на графа звучеше едновременно злокобно, тържествено и страшно.

— Впрочем — продължи той с така подчертано променен глас, щото човек би казал, че последните думи не бяха изречени от същия човек, — Впрочем откъде знаете, че това би могло да започне отново?

— Защото започва вече, графе! — извика Морел. — И затова именно изтичах при вас.

— Какво искате да сторя, Морел? Може би искате да предупредя кралския прокурор?

Монте Кристо каза тези думи така ясно и подчертано, щото Морел стана изведнъж и извика:

— Графе! Графе! Знаете кого имам предвид, нали?

— Разбира се, приятелю, и ще ви докажа това, като уточня лицата или по-скоро като ги нарека с имената им. Вие сте се разхождали една вечер в градината на господин дьо Вилфор; от думите ви разбирам, че трябва да е било същата вечер, когато е починала госпожа дьо Сен Меран. Чули сте разговора между господин дьо Вилфор и господин д'Авриньи за смъртта на господин дьо Сен Меран и за не по-малко изненадващата смърт на маркизата. Господин д'Авриньи казал, че предполага в случая да е имало отравяне, дори две отравяния, и ето че вие, безукорно честен човек, проверявате в тоя миг сърцето си, ровите се в съвестта си, за да разберете дали трябва да откриете тази тайна, или да я премълчите. Ние не сме вече в Средновековието, драги приятелю, няма вече свети Вемски съд^[1], няма вече свободни съдии, какъв дявол ще искате от тия хора? „Какво искаш от мене, съвест?“ — както казва Стърн^[2]. Не, драги, оставете ги да спят, ако спят, да пребледняват от безсъние, ако не могат да спят, а вие, човек без угризения, които биха му пречили да спи, спете, за бога!

Страшна болка се изписа по лицето на Морел, той сграбчи ръката на Монте Кристо:

— Но това се подновява, ви казвам!

— Добре! — отвърна графът, като се чудеше на тази настойчивост, която не можеше да си обясни, и наблюдаваше внимателно Максимилиан. — Нека се подновява: това е Атридски род^[3]; господ е изрекъл присъдата си над тия хора и те ще трябва да я изтърпят; ще изчезнат като калугерите, които децата си правят с прегънати карти и събарят по двеста наведнъж само като ги духнат. Преди три месеца беше господин дьо Сен Меран, преди два месеца госпожа дьо Сен Меран, завчера — Бароа, днес е старият Ноартие или малката Валантин.

— Нима знаехте? — извика Морел с такъв изблик на ужас, щото Монте Кристо потрепера, а той не би трепнал дори ако небето би се строполило върху главата му. — Знаехте, а не казвахте?

— Какво ме интересува? — продължи Монте Кристо, като сви рамене. — Нима познавам тези хора или трябва да погубя един от тях, за да спася друг? Не, разбира се, аз нямам предпочитания, ако трябва да избирам между виновника и жертвата.

— Но аз, аз! — простена от мъка Морел. — Аз обичам!

— Кого обичате? — извика Монте Кристо, като скочи и сграбчи ръцете, които Морел кършеше и вдигаше към небето.

— Обичам безумно, като луд, като човек, който би дал всичката си кръв, за да спести на любимата дори една сълза; обичам Валантин дьо Вилфор, която умира в този миг отровена, чувате ли? Обичам я и питам бога и вас как мога да я спася!

Монте Кристо издаде някакъв див рев, какъвто могат да си представят само хората, чули рева на ранен лъв.

— Нещастнико! — извика той и закърши на свой ред ръце. — Нещастнико! Обичаш Валантин! Тази дъщеря на прокълнат род!

Морел не бе виждал никога подобно изражение, никога пострашен поглед не бе пламвал пред него, никога ужасът, който бе съзирал неведнъж и на бойното поле, и в убийствените нощи на Алжир, не бе развихрял по-зловещи пламъци край него.

Той отстъпи ужасен.

Що се отнася до Монте Кристо, след това избухване и вик, той затвори за момент очи, ослепял сякаш от вътрешни светкавици, но се овладя с усилие, при което личеше как разбунената гръд се успокоява постепенно, както бурните, разпенени вълни на плътен облак се разтапят на слънце.

Това замълчаване, вглъбяване и борба траяха около двадесет секунди.

После графът вдигна пребледнялото си чело.

— Вижте — започна той с едва променен глас, — вижте, драги приятелю, как бог умее да накаже за безразличието им и най-самонадеяните и студени зрители на страшните зрелища, които им предлага. Аз, който гледах с невъзмутимо любопитство развитието на тази зловеща трагедия; аз, който се смеех като ангела на злото пред злините, вършени от хората скритом (а за богатите и силните е лесно да действуват скритом), ето че и аз съм ухапан на свой ред от змията, чийто лъкатушен път следях, и то ухапан право в сърцето!

Морел простена глухо.

— Хайде, хайде — продължи графът: — стига сте охкали; бъдете мъж, бъдете силен и пълен с надежди, аз съм тук и бдя върху вас.

Морел поклати тъжно глава.

— Казвам ви да се надявате, не разбирате ли? — извика Монте Кристо — Знайте, че аз никога не лъжа, никога не се мамя. Сега е точно обяд, Максимилиан, благодарете богу, че дойдохте по обяд, а не тази вечер или утре заран. Слушайте какво ще ви кажа, Морел, сега е точно обяд; ако Валантин не е умряла, няма да умре.

— Боже, боже! — извика Морел. — Та аз я оставих умираща.

Монте Кристо притисна ръка до челото си.

Какво ставаше в тази глава, натежняла от страхотни тайни?

Какво нашепваше на този едновременно неумолим и човечен дух ангелът на светлината или ангелът на мрака?

Само бог знае!

Монте Кристо вдигна пак глава, но този път беше спокоен като току-що събудило се дете.

— Максимилиан — каза той, — върнете се спокойно у дома си, заповядвам ви да не правите нито една крачка, да не предприемате никаква постъпка, да не допуснете нито сянка от загриженост по лицето си; аз ще ви осведомя. Вървете.

— Боже, боже! — промълви Морел. — Плашите ме, графе, с това хладнокръвие. Нима можете да се борите срещу смъртта? Да не сте нещо повече от човек? Да не сте ангел? Да не сте бог?

И младежът, който не бе отстъпвал пред никаква опасност, се отдръпна от Монте Кристо, обзет от неизразим страх.

Но Монте Кристо го изгледа, усмихнат така тъжно и кротко, щото Максимилиан усети как в очите му бликват сълзи.

— Много нещо мога, приятелю мой — отговори графът. — Вървете сега, имам нужда да остана сам.

Покорен от чудната духовна власт, която Монте Кристо упражняваше над всички наоколо си, Морел дори не се опита да ѝ се изплъзне. Стисна ръка на графа и излезе.

Но на вратата се спря да дочака Батистен, който се връщаше тичешком откъм ъгъла на улица Матиньон.

През това време Вилфор и д'Авриньи бяха вече пристигнали. Когато влязоха, Валантин беше все още в безсъзнание; лекарят я

прегледа грижливо, както налагаха обстоятелствата, и двойно позадълбочено поради това, че знаеше тайната.

Без да отделя поглед от очите и устните му, Вилфор чакаше резултата от прегледа. По-бледен от девойката и по-нетърпелив от самия Вилфор, Ноартие също чакаше, превърнат само в разум и чувство.

Най-после д'Аврињи промълви полека:

— Жива е още.

— Още! — извика Вилфор. — Ох, докторе, каква страшна дума изрекохте!

— Да — отвърна лекарят. — Повтарям казаното: жива е още, а това ме изненадва твърде много.

— Но спасена ли е? — запита бащата.

— Да, щом е жива.

В този миг погледът на д'Аврињи се взря в окото на Ноартие, гдето светна такава необичайна радост, такава ясна и дълбока мисъл, че лекарят се смая.

Той положи отново на креслото девойката, чиито устни едва се очертаваха, пребледнели като цялото лице, и загледа неподвижен Ноартие, който следеше и тълкуваше всяко негово движение.

— Господине — обърна се д'Аврињи към Вилфор, — повикайте, ако обичате, камериерката на госпожица Валантин.

Вилфор остави главата на дъщеря си, която държеше до този миг привдигната, и изтича да повика лично камериерката.

Щом затвори вратата, д'Аврињи се приближи до Ноартие.

— Искате да ми кажете нещо ли? — запита той.

Старецът премига изразително; това беше, както си припомняме, единственият утвърдителен знак на негово разположение.

— Само на мене ли?

— Да — потвърди Ноартие.

— Добре, ще остана при вас.

В този миг Вилфор влезе, придружен от камериерката; зад нея се появи госпожа дьо Вилфор.

— Какво става с милото дете? — извика тя. — Когато излезе от стаята ми, тя наистина се оплакваше, че не ѝ е добре, но аз не предполагах, че е нещо сериозно.

Със сълзи на очи и с нежността на истинска майка младата жена се приближи до Валантин и взе ръката ѝ.

Д'Аврињи продължаваше да гледа Ноартие; видя, че очите на стареца се разшириха и закръглиха, бузите му пребледняха и потрепераха, по челото му лъсна пот.

— О! — промълви неволно той, като проследи погледа на Ноартие, тоест като втренчи очи в госпожа дьо Вилфор, която повтаряше:

— За горкото дете ще бъде по-добре да си легне. Елате да я сложим в леглото ѝ, Фани.

Господин д'Аврињи, виждайки в това предложение възможност да остане сам с Ноартие, кимна, за да потвърди, че това е наистина най-уместно; но забрани да ѝ дават нещо друго освен това, което ще ѝ предпише.

Изнесоха Валантин, която бе дошла вече в съзнание, но не можеше нито да се движи, нито да говори, толкова сломена беше от преживяното сътресение. Все пак намери сили да поздрави с поглед дядо си, комуто сякаш изтръгваха сърцето, когато я изнасяха.

Д'Аврињи излезе с болната, написа рецепта, поръча на Вилфор да отиде лично в аптеката с кабриолет, да стои, докато приготвят лекарствата в негово присъствие, да ги донесе сам и да чака в стаята на дъщеря си.

После повтори нареждането да не дават нищо на Валантин, слезе при Ноартие, затвори внимателно вратите, провери, че никой не подслушва, и запита:

— Да видим сега знаете ли нещо за това разболяване на внучката ви?

— Да — потвърди старецът.

— Нямам време за губене; аз ще питам, вие ще ми отговаряте.

Ноартие направи знак, че е готов да отговаря.

— Предвиждахте ли злополуката, която сполетя Валантин?

— Да.

Д'Аврињи размисли за миг. После се приближи към Ноартие.

— Простете за това, което ще ви кажа — добави той, — но ни едно указание не бива да се пропусне при ужасната обстановка, в която се намираме. Видяхте ли как умря Бароа?

Ноартие вдигна очи към небето.

— Знаете ли от какво умря? — запита д'Авриньи, като сложи ръка върху рамото на Ноартие.

— Да — отговори старецът.

— Мислите ли, че умря от естествена смърт?

Някакво подобие на усмивка пробягна по неподвижните устни на Ноартие.

— Значи ви е минавало през ум, че Бароа е бил отровен?

— Да.

— Смятате ли, че отровата, на която стана жертва, е била предназначена за него?

— Не.

— А смятате ли, че същата ръка, покосила Бароа при опита да покоси другиго, погубва днес Валантин?

— Да.

— И тя ли ще загине? — запита д'Авриньи, като втренчи поглед в Ноартие.

И зачака въздействието на тези думи върху стареца.

— Не — отвърна той с тържествуващо изражение, което би могло да обърка всички предположения на най-изкусния гадател.

— Значи имате надежда? — запита изненадано д'Авриньи.

— Да.

— На какво се надявате?

Старецът направи знак с очи, че не може да отговори.

— Да, наистина! — промълви д'Авриньи.

И се зае отново с разпита.

— Надявате се, че убиецът ще се измори?

— Не.

— Или че отровата не ще подействува на Валантин?

— Да.

— Не ви съобщавам нищо ново, нали — продължи д'Авриньи, — като ви кажа, че са се опитали да я отровят?

Старецът отговори с поглед, че е убеден в това.

— Как се надявате тогава да се спаси?

Ноартие втренчи упорито очи в една точка, д'Авриньи проследи посоката на погледа му и видя, че старецът наблюдаваше шишето с лекарството, което му даваха всяка сутрин.

— Ахаа! — каза д'Авриньи, озарен от внезапна мисъл. — Да не би да сте...

Ноартие не го остави да довърши, а потвърди с очи:

— Да.

— Погрижили сте се да я предпазите от отровата...

— Да.

— Като я привиквате постепенно.

— Да, да, да — потвърди Ноартие, възхитен, че е бил разбран.

— Вие бяхте чули от мене, че в лекарството ви има и брусин, нали?

— Да.

— И като сте я привиквали към тази отрова, сте искали да отстраните въздействието ѝ?

Все същата победоносна радост у Ноартие.

— И наистина сте сполучили! — извика д'Авриньи. — Без тази предпазна мярка Валантин беше загубена днес, безвъзвратно и безмилостно загубена; сътресението беше силно, но то само я разтърси и поне засега Валантин няма да умре.

Свръхчовешка радост озари очите на стареца, вдигнати с безкрайна признателност към небето. В същия миг влезе Вилфор.

— Ето докторе — каза той, — това, което искахте.

— Пред вас ли приготвиха лекарството?

— Да — отвърна кралският прокурор.

— Не сте го оставяли никъде?

— Не.

Д'Авриньи взе стъклото, наля в дланта си няколко капки от течността и ги глътна.

— Добре — каза той. — Да се качим при Валантин, аз ще дам на всички нарежданията си, а вие лично, господин дьо Вилфор, ще следите никой да не се отклонява от тях.

В момента, когато д'Авриньи влезе в стаята на Валантин, придружен от Вилфор, един италиански свещеник със строга осанка и спокоен, но твърд глас, нае за свои нужди къщата, непосредствено долепена до дома на господин дьо Вилфор.

Никой не можа да разбере по силата на каква спогодба тримата наематели на тази къща се изнесоха само след два часа; но в квартала се разнесе слух, че сградата не била солидна и имало опасност да се

срути. Това обаче не попречи на новия наемател да се настани в нея със скромната си мебелировка към пет часа същия ден.

Договорът бе сключен от него за три, шест или девет години и според наложения от собствениците обичай наемът бе предплатен за шест месеца; новият наемател беше, както казахме, италианец и се именуваше синьор Джакомо Бузони.

Веднага повикаха работници и още през нощта малцината закъснели минувачи в горния край на предградието видяха с изненада дърводелци и зидари да заздравяват основите на разклатената сграда.

---

[1] Таен германски съд от края на XII в., който заседава за последен път през XVI в. Б.пр. ↑

[2] *Стърн* (Лорънз) — британски писател (1713–1768) Б.пр. ↑

[3] Потомците на Агамемнон и Менелай (Омиров епос). Б.пр. ↑

ХСV. БАЩА И ДЪЩЕРЯ

Видяхме в предишната глава, че госпожа Данглар съобщи официално на госпожа дьо Вилфор предстоящата женитба на госпожица Йожени Данглар с господин Андреа Кавалканти.

Това официално съобщение, което показваше или се предполагаше, че показва окончателно взето решение от страна на всички заинтересовани в голямото събитие, бе предшествувано обаче от една сцена, която сме длъжни да разкажем на нашите читатели.

Нека последователно се върнат малко назад и се пренесат в утрото на изпълнения с катастрофи ден, в прекрасния позлатен салон, който им описахме и който беше гордостта на собственика му, господин барон Данглар.

В този салон към десет часа сутринта самият барон, замислен и явно неспокоен, се разхождаше от няколко минути, като се вглеждаше във всяка врата и се спираше при всеки шум.

Когато търпението му се изчерпи, той повика камериера си.

— Етиен — каза баронът, — вижте защо госпожица Йожени поиска да дойда в салона и се осведомете защо ме кара да чакам толкова дълго.

Като се отърси по този начин от лошото си настроение, баронът се поуспокои.

Госпожица Данглар бе поискала наистина, още щом се събуди, един разговор с баща си и бе посочила за място на срещата позлатения салон. Тази необикновена постъпка и главно официалността ѝ изненадаха твърде много банкера, който изпълни веднага желанието на дъщеря си и отиде пръв в салона.

Етиен свърши много бързо поръчението си.

— Камериерката на госпожицата — каза той — ми съобщи, че госпожицата привършва тоалета си и скоро ще дойде.

Данглар кимна, за да изкаже задоволството си. Пред обществото, както и у дома си, Данглар се преструваше на добродушен и отстъпчив баща: това беше част от ролята му в „народническата“ комедия, която

играеше; възприел бе този образ, който му се струваше подходящ, както в маските на бащите от античния театър десният профил е с полуотворени, засмени уста, а левият — с провиснала като пред плач долна уста.

Трябва да кажем веднага, че в интимния живот засмените уста се превръщаха в плачливи; така че в повечето случаи добродушният човек изчезваше, за да остави място на грубия съпруг и самовластния баща.

— Защо, дявол я взел, щом иска да ми говори — мърмореше Данглар, — тази лудетина не дойде чисто и просто в кабинета ми, и защо изобщо иска да ми говори?

Той преобръщаше за десети път в съзнанието си тази тревожна мисъл, когато вратата се отвори и Йожени се появи в черна копринена рокля на матови цветя, без шапка, но с ръкавици, сякаш отиваше да седне в креслото си в Театър италиен.

— Какво има, Йожени? — извика бащата. — И защо сме в този тържествен салон, когато бихме се чувствували толкова добре в кабинета ми?

— Имате право, господине — отговори Йожени, като направи знак на баща си да седне, — и зададохте два въпроса, които резюмират предварително целия ни предстоящ разговор. Ще отговоря и на двата, и то, противно на обичая, първо на втория, който не е така сложен. Избрах за място на разговора ни салона, за да избягна неприятното впечатление и въздействие на един банкерски кабинет. Касовите книги, колкото добре и да са позлатени, чекмеджетата, заключени като крепостни врати, купищата банкноти, дошли неизвестно откъде, безбройните писма от Англия, Холандия, Испания, Индия, Китай и Перу действуват изобщо твърде странно върху съзнанието на един баща и го карат да забравя, че на тоя свят има по-велик и свещен интерес от този за общественото положение и мнението на доверителите му. Затова избрах салона, гдето виждате, усмихнати и щастливи в позлатените си рамки, себе си, мене и майка ми, редом със затрогващи пасторални пейзажи. Аз имам много голяма вяра в силата на външните впечатления. Може би греша, особено по отношение на вас, но какво да се прави? Не бих била артистка, ако не ми е останала все още някаква самоизмама.

— Много добре — отвърна Данглар, изслушал тази тирада с невъзмутимо хладнокръвие, без да разбере нито дума от нея, защото като всеки човек, изпълнен с потайни намерения, беше погълнат от стремежа да проследи нишката на собствената си мисъл в мислите на своя събеседник.

— Изясних или почти изясних значи втората точка — продължи Йожени без ни най-малко смущение и с чисто мъжката самонадеяност, отличаваща движенията и говора ѝ, — и смятам, че сте доволен от това обяснение. Да се върнем сега към първата. Питахте ме защо съм предложила този разговор, ще ви кажа с две думи. Ето защо, господине: не желая да се омъжа за господин Андреа Кавалканти.

Данглар подскочи в креслото си, а от сътресението вдигна и очи, и ръце към небето.

— Да, разбира се, господине — продължи все така спокойно Йожени. — Виждам, че се изненадвате, защото, откакто се подготвя тази историйка, аз не проявих ни най-малко противодействие, решена както винаги, когато му дойде времето, да противопоставя открито на хората, които не ме питаха, и на фактите, които ми са неприятни, своята ясна и непоколебима роля. Но това спокойствие и бездействие изхождаше този път от друг източник; то се дължеше на обстоятелството, че като покорна и предана дъщеря... (лека усмивка пробягна по начервените устни на девойката) аз се опитвах да бъда послушна.

— После? — запита Данглар.

— После, господине — продължи Йожени, — опитвах се, доколкото ми беше възможно, но когато настъпи крайният момент, въпреки всичките си усилия разбрах, че не съм способна на послушание.

— Добре — отвърна Данглар, който, като всеки не особено съобразителен човек, изглеждаше отначало слисан под тежестта на тази неумолима логика, чието безстрастие подсказваше явна предумисъл и силна воля, — но каква е причината за този отказ, Йожени? Причината!

— Причината — възрази девойката — не е, че този човек е по-грозен, по-глупав или по-неприятен от някой друг, не; господин Андреа Кавалканти може дори да мине пред хора, които преценяват човека по лицето и снагата му, за доста добре сложен; не и защото ми е

по-безразличен от който и да е друг: това би било довод на пансионерка, който ми се струва съвършено недостоеен за мене; аз не обичам абсолютно никого, господине, много добре знаете, нали? И затова не виждам защо, ако не е съвсем неизбежно, бих утежила живота си с един вечен другар. Нали един философ бе казал: „Нищо излишно!“ и „Носете всичко със себе си!“ Трябваше дори да науча тези две мъдрости на латински и на гръцки, едната е, струва ми се, от Федра^[1], другата от Виас^[2]. Е Добре, татко, в корабокрушението на живота, защото животът е вечно крушение на нашите надежди, аз просто изхвърлям в морето ненужния багаж, за да остана само с волята си да живея съвършено сама, следователно съвършено свободна.

— Нещастнице, нещастнице! — промълви пребледнелият Данглар, защото знаеше от дълъг опит здравината на внезапно изпречилото се препятствие.

— Нещастница — продължи Йожени. — Нещастница, казвате! Ни най-малко, а възклицанието ми се струва съвсем театрално и неискрено. Напротив, щастливка, защото какво ми липсва? Хората ме намират красива, а това има значение за благосклонното им държане. Аз обичам да бъда добре посрещана: така лицата разцъфтяват и хората около мене не ми се струват толкова грозни. Надарена съм с малко ум и с достатъчно чувствителност, за да извлека и да си присвоя от живота всички блага, както маймуната счупва зелената черупка на ореха, за да извади ядката. Богата съм, защото вие сте един от най-състоятелните хора във Франция, аз съм ваша единствена дъщеря, а вие не сте упорит като бащите от Порт Сен Мартен или Гете^[3], които лишават дъщерите си от наследство, щом не искат да им създадат внуци. Впрочем и предвидливият закон ви е отнел правото да ме лишите от наследство — поне изцяло, — както ви е отнел и правото да ме принудите да се омъжа за този или онзи. Значи — хубава, духовита, надарена с някаква дарбица, както се казва в оперетите, а още и богатата! Ами че това е цяло щастие, господине! Защо ме наричате нещастница?

Като видя дъщеря си усмихната и горда до нахалство, Данглар не можа да сдържи изблика на грубост, която се прояви само с едно гръмко възклицание, нищо повече. Под изпитателния поглед на дъщеря си, пред прекрасните, въпросително свити черни вежди той се обърна благоразумно и се успокои изведнъж, укротен от желязната ръка на предпазливостта.

— Наистина, моето момиче — отвърна усмихнато баронът, — вие притежавате всичко, с което се похвалихте, освен едно-единствено нещо; не искам да ви кажа изведнъж кое: предпочитам да отгатнете сама.

Йожени погледна Данглар много изненадана, че ѝ оспорват някое цветче от короната на гордостта, с която така величествено се бе увенчала.

— Вие, милото ми момиче — продължи банкерът, — ми обяснихте отлично какви чувства ръководят девойка като вас в решението ѝ да не се омъжва. Сега е мой ред да ви кажа какви са подбудите на баща като мене, който е решил, че дъщеря му ще се омъжи.

Йожени се поклони не като покорна дъщеря, която слуша, а като противник, който чака, готов да спори.

— Когато един баща — продължи Данглар — настоява дъщеря му да се омъжи, той има винаги някакво основание, за да желае този брак. Едни са обзети от манията, която споменахме преди малко — да видят живота си продължен чрез своите внуци. Още отначало ще ви кажа, че нямам тази слабост; семейните работи ми са почти безразлични. Мога да призная това пред дъщеря си, която е достатъчно мъдра да разбере безразличието ми и да не го смята за престъпление.

— Чудесно — заяви Йожени, — да разговаряме откровено господине. Така е най-добре.

— О! — заяви Данглар. — Виждате, че без да споделям по начало вашата любов към откровеността, аз я използвам, когато обстоятелствата я налагат. И така, да продължа! Предложих ви съпруг не заради самата вас, защото всъщност ни най-малко не мислех за вас в този момент. Обичате откровеността — ето ви откровеност; предложих ви този съпруг, защото ми беше потребно да го вземете, колкото е възможно по-скоро поради някои търговски сделки, които съм на път да сключа.

Йожени трепна.

— Работите стоят точно така, както имам честта да ви ги изясня, моето момиче, и не бива да ми се сърдите за това, защото вие ме принудихте да го сторя; много добре разбирате, че започвам въпреки волята си такива аритметически обяснения с артистка като вас, която се страхува да влезе в банкерски кабинет, за да не получи там

неприятни и непоетични впечатления. Но в този банкерски кабинет, където все пак благоволихте да влезете завчера, за да ми поискате хилядата франка, които ви давам всеки месец, за да задоволявате хрумванията си, човек научава, мила госпожице, много неща, полезни дори за млади дами, които не желаят да се омъжат. Научава например — от уважение към вашата прекалена нервна чувствителност ще ви кажа това в салона, — че кредитът на един банкер е негов телесен и духовен живот, че кредитът поддържа човека, както душата крепи тялото. Господин дьо Монте Кристо ми държа веднъж на тая тема реч, която не съм забравил и до днес. Човек научава, че щом кредитът започне да се отдръпва, тялото се превръща в труп, а това ще се случи твърде скоро на банкера, който има честта да е баща на една така логично разсъждаваща дъщеря.

Но вместо да се превие, Йожени се изправи още повече при този удар.

— Разорен! — промълви тя.

— Намерихте точния израз, моето момиче, правилния израз — отвърна Данглар, като дращеше с нокти по жилетката си, с усмихнатото сурово лице на човек, лишен от сърце, но не и от духовитост, — точно така: разорен. А сега, дъще моя, чуйте как можете да смекчите това нещастие, и то не заради мене, а заради себе си.

— О! — извика Йожени. — Вие сте лош физиономист, ако си въобразявате, че заради себе си съжалявам за току-що научената катастрофа. Ще бъде разорена ли? Че какво ме интересува? Нали дарбата ми остава? Нима не ще мога като Паста^[4], като Малибран^[5], като Гризи^[6] да спечеля сама това, което вие няма да ми дадете, каквото и да бъде богатството ви — тези сто, сто и петдесет хиляди франка рента, които ще дължа само на себе си и ще получавам не като жалките дванадесет хиляди франка, които ми давахте с намръщен поглед и с укори за разсипничеството ми, а придружени с ръкопляскания, възторжени приветствия и цветя. Но дори да нямам тази дарба — в която се съмнявате, както личи от усмивката ви, — нима не ми остава неукротимата любов към независимост, която ще замества всякакви съкровища и надделява у мене дори над инстинкта за самосъхранение? Не, аз жая не за себе си, защото винаги ще съумея да се справя; ще имам винаги книги, моливи, пиано, маса неща, които не струват толкова скъпо и които ще мога да си доставя. Или

мислите може би, че ще жая за госпожа Данглар? Не се самоизмамвайте и в това: майка ми е взела, ако не се лъжа, всички предпазни мерки срещу катастрофата, която ви заплашва, тя няма да я засегне; надявам се, че се е осигурила, защото не се е отвлечала от паричните си грижи чрез внимание към мене; слава богу, тя ме оставя напълно независима под предлог, че аз съм влюбена в свободата си. Да, господине, още от дете видях много неща наоколо си; прекалено добре разбрах всичко, така че нещастieto не може да ми направи по-голямо впечатление от това, което действително заслужава; откакто се помня, никой не ме е обичал; и толкова по-добре — така се научих и аз да не обичам никого. Сега и вие чухте изповедта ми.

— Значи — отвърна Данглар, пребледнял от гняв, който не изхождаше от накърнена бащина любов, — значи, госпожице, вие упорствувате в желанието си да довършите моето разорение?

— Вашето разорение ли? — възкликна Йожени. — Аз да довърша разорението ви? Какво искате да кажете? Не ви разбирам.

— Толкова по-добре, така ми остава лъч надежда, слушайте.

— Слушам — отговори Йожени, загледала така втренчено баща си, че той трябваше да направи усилие, за да не сведе поглед под властния взор на девойката.

— Господин Кавалканти — продължи Данглар — ще се ожени за вас и ще ви даде три милиона франка, които ще внесе у мене.

— О! Великолепно! — промълви с величествено презрение Йожени, като гледаше ръкавиците си.

— Вие мислите, че ще ви оцеля с тези три милиона? — запита Данглар. — Ни най-малко, тези три милиона ще ви донесат най-малко десет. Аз получих заедно с друг банкер, мой колега, концесия за железопътна линия, единственото предприятие, което представлява в наши дни баснословни възможности за незабавен успех, с каквито Лоу си послужи едно време пред вечно зяпналите за спекулации парижани, като им представи едно фантастично Мисисипи. Според моите пресмятания, една милионна част от някаква релса ще се равнява на един арпан^[7] целина по бреговете на Охайо. Влоговете са ипотекирани, защото всеки ще притежава поне десет, петнадесет, двадесет, сто фунта^[8] желязо срещу парите си. Е добре, аз трябва да вложа след осем дни четири милиона! А тези четири милиона, както ви казах, ще донесат десет-дванадесет.

— Но при вчерашното ми посещение, господине, което бяхте така добър да си припомните — продължи Йожени, — аз видях, че инкасирахте — това е точният термин, нали? — пет милиона и половина; показате ми дори два съкровищни бона и се учудвахте, че хартия с такава стойност не заслепи като мълния очите ми.

— Да, но тези пет и половина милиона не са мои, а са само доказателство за доверието, което имат в мене; името ми на народен банкер ми е спечелило доверието на болниците и петте милиона и половина са техни; във всяко друго време не бих се поколебал да ги използвам, но днес хората знаят големите загуби, които съм претърпял и, както ви казах, кредитът ми започва да намалява. Управлението на болниците може всеки момент да си поиска влога и ако съм го употребил за нещо друго, ще бъда принуден да претърпя срамен фалит. Аз не презирам фалитите, можете да бъдете убедена в това, но фалитите, които обогатяват, а не тези, които опропастяват. Ако се омъжите за господин Кавалканти и аз взема трите милиона, или ако хората сметнат, че ще ги взема, кредитът ми ще се зазdravi и богатството ми, което от един-два месеца се проваля в бездни, изкопавани под нозете ми от неразбираема съдбовност, ще се възстанови. Разбирате ли?

— Напълно, залагате ме срещу три милиона, нали?

— Колкото по-голяма е сумата, толкова по-ласкателен е фактът, дава ви представа за собствената ви стойност.

— Благодаря. Още една последна дума, господине; обещавете ли ми да си послужите, както ви е угодно, с цифрата на зестрата, която трябва да ми даде господин Кавалканти, но без да се докосвате до самите пари? В случая се касае не до егоизъм, а до деликатност. Съгласна съм да послужа за възстановяване на богатството ви, обаче не желая да ви бъда съучастница в опропастяването на други хора.

— Но щом ви казвам — извика Данглар, — че с тези три милиона...

— Смятате ли, че ще можете да се оправите, господине, без да се докоснете до тези три милиона?

— Надявам се, ако, разбира се, сключването на брака зазdravi кредита ми.

— Ще можете ли да заплатите на господин Кавалканти петстотинте хиляди франка, които ми давате при сключването на

договора?

— Ще ги получи, щом се върне от кметството.

— Добре!

— Как „добре“! Какво значи това?

— Значи, че вие искате подписа ми, но оставяте съвършено свободна личността ми, нали?

— Напълно.

— Добре тогава! Както ви казах, господине: готова съм да се омъжа за господин Кавалканти.

— Но какви са намеренията ви?

— А, това е вече моя тайна. Какво превъзходство бих имала пред вас, ако ви поверя тайната си, след като узнах вашата?

Данглар прехапа устни.

— И така — запита той, — вие сте готова да направите необходимите официални посещения?

— Да — отвърна Йожени.

— И да подпишете договора след три дни?

— Да.

— Тогава и аз ви казвам: добре!

Данглар взе ръката на дъщеря си и я стисна.

Но странно, при това ръкостискане бащата не се осмели да каже: „Благодаря, дете мое“, а дъщерята не се усмихна на баща си.

— Завърши ли срещата ни? — запита Йожени, като стана.

Данглар кимна, в знак че няма какво повече да каже. След пет минути пианото загърмя под пръстите на госпожица д'Армии, а госпожица Данглар запя проклятието на Брабанцио срещу Дездемона^[9].

Към края на арията Етиен влезе да съобщи на Йожени, че колата е готова и баронесата я чака.

Видяхме двете жени у Вилфор, отгдето излязоха, за да продължат посещенията си.

---

[1] *Федра* — диалог от Платон за риториката и любовта. Б.пр. ↑

[2] *Виас* — гръцки философ от VI в. пр.н.е. Б.пр. ↑

[3] Парижки театри. Б.пр. ↑

[4] *Паста* (Джудита) — италианска певица (1798–1865). Б.пр. ↑

[5] *Малибран* (Мария) — Френска артистка, испанка по рождение. Б.пр. ↑

[6] *Гризи* (Джулия) — италианска певица (1811–1869). Б.пр. ↑

[7] *Арпан* — стара мярка за повърхност, равна на 3,4 до 5 декара. Б.пр. ↑

[8] *Фунт* = 0,453 кг. Б.пр. ↑

[9] Герои от операта „Отело“ на Верди. Б.пр. ↑

ХСVІ. БРАЧНИЯТ ДОГОВОР

Три дни след току-що разказаната сцена, с други думи, към пет часа следобед в деня, определен за подписване брачния договор на госпожица Йожени Данглар и Андреа Кавалканти (когото баронът упорствуваше да нарича княз), докато лекият ветрец разлюляваше листата в градинката пред дома на граф дьо Монте Кристо, който се готвеше да излиза, и конете му, задържани от кочияша, седнал от четвърт час вече на капрата, тупаха нетърпеливо с крак, елегантният файтон, с който неведнъж сме се запознавали, особено след вечеринката в Отьой, зави бързо покрай главния вход и по-скоро изхвърли, отколкото свали на площадката господин Андреа Кавалканти, позлатен и сияещ, сякаш ще се жени за някоя княгиня.

Той се осведоми за здравето на графа с обичайната си безцеремонност, качи се леко на първия етаж и го срещна пред стълбите.

При вида на младежа графът се спря. Но Андреа Кавалканти бе вече поел, а поемеше ли, нищо не можеше да го спре.

— О, здравейте, драги господин дьо Монте Кристо — поздрави той графа.

— А-а, господин Андреа! — промълви полуподигравателно Монте Кристо. — Как сте?

— Чудесно, както виждате. Идвам да поговорим за хиляди неща, но най-напред — излизате ли, или се прибирате?

— Излизам, господине.

— Тогава, за да не ви бавя, ще се кача, ако сте съгласен, във вашата кола, а Том ще кара моя файтон зад нас.

— Не — отвърна с едва уловима презрителна усмивка графът, който нямаше желание да се показва с младежа, — предпочитам да ви изслушам тук, драги господин Андреа; в стая се разговаря по-спокойно, а няма и кочияш, който да подслушва думите ви.

Графът се върна в един малък салон на първия етаж. Седна, кръстоса нозе и даде знак на младежа да седне срещу него.

Андреа си нагласи най-весело изражение.

— Както знаете, драги графе — каза той, — церемонията ще се състои тази вечер, в девет часа ще подпишем договора у тъста.

— О, така ли? — учуди се Монте Кристо.

— Как, аз ли ви съобщавам тази вест? Нима господин Данглар не ви е предупредил за тържеството?

— Напротив — отвърна графът, — вчера получих писмо от него, но мисля, че часът не беше определен.

— Възможно е, тъстът е разчитал, че всички знаят.

— Е добре! — каза Монте Кристо. — Сега сте вече щастлив, господин Кавалканти: сключвате един напълно подходящ брак, а госпожица Данглар е на това отгоре и красива.

— Да — отвърна скромно Кавалканти.

— И главно много богата, доколкото ми е известно — продължи Монте Кристо.

— Така ли мислите? Много богата? — повтори младежът.

— Сигурно, казват, че господин Данглар крие поне половината си състояние.

— А той признава да има петнадесет-двадесет милиона — каза Андреа със светнали от радост очи.

— Без да вземаме предвид — добави Монте Кристо, — че предстои да се заеме с предприятие, вече малко остаряло в Щатите и Англия, но съвсем ново във Франция.

— Да, да, зная какво имате предвид: железницата, която му възложиха по търг, нали?

— Именно! По общо мнение той ще спечели най-малко десет милиона от тази сделка.

— Десет милиона! Така ли предполагате? Чудесно! — заяви Кавалканти, опиянен от металическия звън на тия позлатени слова.

— Без да броим и това, че цялото богатство ще остане на вас, което е напълно редно, защото госпожица Данглар е единствена дъщеря. Впрочем и вашето състояние, така поне ми каза баща ви, е почти равно с това на вашата годеница. Но да изоставим малко тия парични въпроси. Знаете ли, господин Андреа, че вие доста леко и ловко свършихте тази работа?

— Не я уредих зле наистина — каза момъкът. — Роден съм за дипломат.

— Тогава ще накараме да ви вземат в кариерата; дипломатията, както знаете, не се изучава; тя е въпрос на усет. А грабнаха ли ви сърцето?

— Страхувам се, че да — отговори Андреа с тона, с който бе чувал Дорант или Валер да отговарят в Театър франсе на Алсест^[1].

— Обичат ли ви поне малко?

— Сигурно — отвърна с победоносна усмивка Андреа. — Щом се омъжват за мене. Но да не забравим нещо много важно.

— Какво?

— Че получих в случая необикновено голяма подкрепа.

— Ами!

— Разбира се.

— От обстоятелствата ли?

— Не, от вас.

— От мене ли? Оставете тия приказки, княже — каза Монте Кристо, като наблегна преднамерено върху титлата. — Какво съм могъл да сторя за вас? Нима вашето име, общественото ви положение и качествата ви не бяха достатъчни?

— Не — отвърна Андреа; — не. Каквото и да казвате, господин графе, аз поддържам, че положението на човек като вас е оказало много по-голямо въздействие от моето име, обществено положение и качества.

— Напълно се мамите, господине — каза Монте Кристо, който усещаше коварната ловкост на младежа и разбираше значението на думите му; — вие получихте моето покровителство едва след като узнах влиянието и богатството на господин баща ви; а кой ми достави удоволствието да се запозная с вас и с бележития ви родител — двама души, които никога не бях виждал! Моите най-добри приятели, лорд Уилмор и абат Бузони. Кой ме насърчи не да ви служа за поръчител, а да ви представя в обществото? Името на баща ви, така добре известно и почитано в Италия; но вас лично аз не ви познавам.

Това спокойно и свободно държане накара Андреа да разбере, че засега е стиснат в по-крепка ръка от неговата собствена и не ще се изтръгне лесно от нея.

— Но — започна той — наистина ли баща ми е толкова богат, господин графе?

— Изглежда, че е — отвърна Монте Кристо.

— Знаете ли дали сумата, която е обещал да ми даде при брака ми, е пристигнала?

— Получих съобщението.

— А трите милиона?

— Трите милиона навярно пътуват.

— Значи наистина ще ги получа?

— Но, дявол да го вземе! — продължи графът. — Мисля, че досега, господине, не сте останали без пари?

Андреа бе така изненадан, щото неволно се замисли за миг.

— Като се отърся от унеса си, остава ми да ви отправя само едно искане, което ще разберете дори ако ви е неприятно.

— Кажете — отвърна Монте Кристо.

— Благодарение на състоянието си аз влязох във връзка с много хора от доброто общество и дори имам, поне засега, цяла тълпа приятели. Но когато се покажа пред очите на цялото парижко общество, аз трябва да се опра на едно прочуто име и при отсъствието на бащината десница към олтара трябва да ме поведе друга могъща ръка; защото баща ми няма да дойде в Париж, нали?

— Той е вече стар, много пъти раняван и твърди, че всяко пътуване го измъчва.

— Разбирам. И така, идвам да ви помоля за нещо.

— Мене ли?

— Да, вас.

— За какво, боже мой?

— Просто да заместите баща ми.

— О, драги господине, нима и след като имах щастието да ви срещам толкова пъти, вие ме познавате така зле, та идвате да ми поискате подобно нещо? Поискайте ми в заем половин милион, и при все че такава сума се дава много нарядко — честно слово! — не бихте ме затруднили толкова, колкото ме затруднявате сега. Казах ви вече, струва ми се, че при своето участие в житейските дела — особено ако това участие е морално, а не материално — граф дьо Монте Кристо се ръководи винаги от скрупулите, бих казал дори — от суеверията на един ориенталец. Аз, човекът със сараи в Кайро, Смирна и Цариград, да кумувам някому? Никога!

— Отказвате ми значи?

— Категорично; дори да ми бяхте син или брат, пак щях да ви откажа.

— И таз добра! — извика разочаровано Андреа. — Ами сега какво ще правя?

— Сам казахте, че имате стотина приятели.

— Съгласен, но вие именно ме представихте у господин Данглар.

— Нищо подобно; да възстановим фактите по реда им: аз ви поканих на вечеря заедно с него в Отьой, но вие се представихте сам; това, дявол да го вземе, не е все едно!

— Да, но вие подпомогнахте женитбата ми.

— Аз ли? Ни най-малко, вярвайте ми! Припомнете си какво ви казах, когато ме помолихте да направя предложението: драги княже, аз не съдействувам на никакви бракове; това е мой непоклатим принцип.

Андреа прехапа устни.

— Но все пак ще присъствувате поне?

— Ще присъствува ли цветът на парижкото общество?

— Разбира се!

— Добре, в такъв случай ще дойда и аз — отвърна графът.

— И ще подпишете договора?

— Не виждам никакво неудобство; скрупулите ми не отиват дотам.

— Добре, щом не желаете да ме удостоите с нещо повече, трябва да се задоволя с това, което ми давате. Но още една дума, графе.

— Каква е тя?

— Искам един съвет.

— Внимавайте: съветът е нещо по-лошо от услуга.

— О, този съвет можете да ми дадете, без да се изложите.

— Кажете.

— Зестрата на жена ми е петстотин хиляди франка, нали?

— Това е цифрата, която ми бе съобщена от господин Данглар.

— Да я взема ли, или да я оставя у нотариуса?

— Ето как се вършат обикновено тия неща, ако човек желае да постъпи галантно: при подписването на договора двамата нотариуси уговарят среща за другия или по-другия ден; тогава разменят зестрите и си издават взаимно разписки; а след венчавката предават милионите на ваше разположение, като господар на общия имот.

— Защото — заяви Андреа със зле прикрито безпокойство — моят тъст изрази, струва ми се, намерение да вложи капиталите ни в прочутата сделка с железопътната линия, за която ми говорихте преди малко.

— Е, добре — отвърна Монте Кристо, — всички са убедени, че по този начин капиталите ви ще се утроят в една година. Господин барон Данглар е добър и пресметлив баща.

— Тогава — каза Андреа — всичко се уреди, като изключим отказа ви, който жестоко ме огорчи.

— Отдайте го само на скрупули, напълно естествени при такива обстоятелства.

— Добре, така да бъде — отвърна Андреа; — тогава до довечера в девет часа.

— До довечера.

И въпреки леката съпротива на Монте Кристо, чиито устни пребледняха, при все че успя да запази тържествената си усмивка, Андреа сграбчи ръката му, стисна я, скочи във файтона и изчезна.

Тия четири-пет часа, които му оставаха до девет часа, Андреа използва за покупки и за посещения у споменатите приятели, като настояваше да се явят в дома на банкера с разкошните си каляски и ги заслепяваше с обещания за акции, които по-късно замаяха всички глави, но засега бяха започнали само с Дангларовата.

И наистина, в осем и половина вечерта големият салон в дома на Данглар, съседната галерия и трите останали салона се изпълниха с парфюмирано множество, привлечено не толкова от приятелски чувства, колкото от непобедимото желание да бъде там, гдето има нещо ново.

Някой академик би казал, че светските вечеринки са колекция от цветя, които привличат непостоянните пеперуди, гладните пчели и бръмчащите бръмбари.

Не ще и дума, че салоните блестяха от свещи, светлината се разливаше на струи от позлатени поставки по копринените тапети и цялата безвкусица на тази мебелировка, която можеше да се похвали само с разкоша си, сияеше с неповторим блясък.

Госпожица Йожени беше облечена с изискана скромност: бяла копринена рокля от брокат, бяла роза, полускрита в черните като смола коси, бяха единствената ѝ украса, неподсилена от никакъв накит.

Но в очите ѝ се четеше самоувереност, опровергаваща просташката непорочност, която този скромен тоалет олицетворяваше в собствените ѝ очи.

На тридесетина стъпки от нея госпожа Данглар разговаряше с Дебре, Бошан и Шато Рено. Дебре бе влязъл отново в този дом поради тържествеността на случая, но наравно с всички други, без никакво особено предимство.

Заобиколен от депутати и финансисти, господин Данглар разясняваше някаква нова данъчна теория, която възнамерявал да приложи, когато обстоятелствата принудят правителството да го вземе в Министерския съвет.

Уловил под ръка едно от най-блестящите контета от операта, Андреа му обясняваше доста нахално — налагаше му се да бъде дързък, за да не изглежда, че се стеснява — проектите за бъдещия си живот и разкоша, който смяташе да въведе във висшето парижко общество със своите сто седемдесет и пет хиляди франка годишен доход.

Множеството се движеше из салоните като прилив и отлив от тюркоази, рубини, изумруди, опали и елмази.

И тук, както навред, се виждаше, че най-старите жени са най-нагиздени, а най-грозните упорствуват най-много да се показват.

Хубавите бели лилии и нежните уханни рози трябваше да се търсят и откриват в ъглите, затулени от някоя майка с тюрбан или леля с перо от райска птица.

Гласът на лакеите известяваше непрестанно сред тази тълпа, сред смеховете и приказките някое прочуто име на финансист, на уважаван военен или прославен литератор, посрещано с леко раздвижване между групите.

Но срещу едно рядко име, което имаше предимство да развълнува този океан от човешки вълни, колко биваха посрещани с безразличие или презрително ухилване!

В момента, когато стрелката на масивния стенен часовник, представляващ заспалия Ендимион^[2], отбеляза девет часа върху позлатения циферблат и верният повторител на механичната мисъл прокънтя девет пъти, името на граф дьо Монте Кристо също прокънтя и всички присъстващи се обърнаха към вратата, ударени сякаш от електрически ток.

Графът беше в черен костюм, както винаги скромно; бялата жилетка подчертаваше широките гърди, черната яка изглеждаше поразително нова, така ярко се открояваше върху мъжествената бледност на лицето; единствената му скъпоценност беше тънка златна верижка, която едва личеше върху бялото пике на жилетката.

Около вратата се образува веднага кръг. Само с един поглед графът забеляза госпожа Данглар в единия край на салона, господин Данглар в другия, а госпожица Йожени видя пред себе си.

Приближи се най-напред към баронесата, която разговаряше с госпожа дьо Вилфор, дошла сама, защото Валантин беше все още болна; после, без да заобиколи, тъй като всички му правеха път, отиде от баронесата към Йожени и я поздрави така набързо и сдържано, щото гордата артистка остана поразена.

Госпожица Луиз д'Армии, застанала до нея, благодари на графа за препоръчителните писма за Италия, които ѝ бе дал, и заяви, че възнамерява да ги използва наскоро.

След като остави дамите, графът се обърна и се озова пред Данглар, който се бе приближил да го поздрави.

Изпълнил светските си задължения, Монте Кристо се спря и започна да оглежда салона със своя самоуверен поглед и особеното изражение, присъщо на хора от дадена среда и главно на хора със значение, което сякаш казва:

„Изпълних дълга си; сега е ред на другите да изпълнят своя“.

Андреа, който се намираше в съседния салон, усети трепета, обзел присъстващите при появата на Монте Кристо, и изтича да го поздрави.

Намери го заобиколен отвред; всеки искаше да чуе думите му, както става винаги с хора, които говорят малко и не казват никога незначителни неща.

В същия миг влязоха и нотариусите и отидоха да сложат надрасканите договори върху приготвената за церемонията маса от позлатено дърво, покрита с извезана със сърма кадифена покривка.

Единият нотариус седна, другият остана прав.

Предстоеше прочитането на договора, който щеше да бъде подписан от половината Париж, присъстващ на това тържество.

Всички насядаха, или по-точно жените се събраха на едно място, а мъжете, по-равнодушни към енергичния стил, както казва Боало,

започнаха да коментират трескавото вълнение на Андреа, внимателността на Данглар, невъзмутимостта на Йожени, лекото и шеговито настроение, с което баронесата посрещаше това важно събитие.

Договорът бе прочетен сред дълбока тишина. Но щом четенето свърши, в салоните отново зашумяха, дори двойно повече, отколкото дотогава; грамадните суми, милионите, които звънтяха в бъдещето на двамата млади и допълваха изложената в нарочна стая зестра и скъпоценностите на младоженката, смаяха с блясъка си завистливците.

Богатството беше удвоило в очите на младежите чара на госпожица Данглар, който затъмняваше засега дори слънчевия блясък.

Що се отнася до жените, те завидяха, разбира се, за тези милиони, но смятаха, че не се нуждаят от тях, за да изглеждат красиви.

Плътно заобиколен от приятели, поздравяван, обсипван с ласкателства, започнал да вярва, че този сън е действителност, Андреа беше почти главозамаян.

Нотариусът взе тържествено перодръжката, вдигна я над главата си и обяви:

— Господа, започва подписването на договора.

Пръв трябваше да подпише баронът, след него пълномощникът на господин Кавалканти-баща, после баронесата, след нея бъдещите съпрузи, както ги наричат с противния език, възприет за обгербваните книжа.

Баронът взе перото и подписа; подписа и пълномощникът.

Приблужи се баронесата под ръка с госпожа дьо Вилфор.

— Колко жалко, мила приятелко — каза тя, като вземаше перото, — че една неочаквана случка, настъпила в делото по убийството и кражбата, на които господин граф дьо Монте Кристо щеше да стане без малко жертва, ни лишава от присъствието на господин дьо Вилфор.

— Господи! — промълви Данглар с тона, с който би казал: „Ей богу, все ми е едно!“

— Боже мой! — заяви Монте Кристо, като се приближи. — Много се страхувам, че аз съм неволната причина за това отсъствие.

— Какво, вие ли, графе? — обади се госпожа Данглар, докато се подписваше. — Внимавайте, няма да ви простя, ако е така.

Андреа наостри слух.

— Но може и да не е по моя вина — каза графът, — държа да подчертая това.

Всички слушаха с любопитство: щеше да говори Монте Кристо, който толкова рядко отваряше уста.

— Припомняте си — започна графът сред дълбоко мълчание, — че тъкмо в моя дом умря нещастникът, който бе дошъл да ме ограби, а на излизане бе убит, както се предполага, от своя съучастник?

— Да — отвърна Данглар.

— Е, добре, при опита да го спасят го разсъблekli и захвърлили дрехите му в един ъгъл, откъдето органите на правосъдието ги прибрали; но когато вземали палтото и панталона, за да ги предадат в канцеларията на следователя, забравили жилетката.

Андреа видимо пребледня и се отмести незабелязано към вратата; съзря, че на кръгозора се появява буреносен облак.

— Днес обаче нещастната жилетка била намерена, окървавена и разкъсана в областта на сърцето.

Дамите изпищяха, една-две се приготвиха да припаднат.

— Донесоха ми я. Никой не можеше да отгатне откъде е тази дрипа; само аз предположих, че е вероятно на жертвата. И изведнъж, както ровеше предпазливо и с отвращение посмъртната реликва, камериерът ми напипа в джоба някаква хартия, която извади: оказа се, че това е писмо, адресирано — до кого, мислите, бароне? — до вас!

— До мене ли? — извика Данглар.

— До вас, боже мой, да, до вас; успях да разчета името ви под кръвта, с която бележката беше зацапана — отвърна Монте Кристо сред общата изненада.

— Но — запита госпожа Данглар, като гледаше неспокойно съпруга си — по какъв начин това е могло да възпрепятствува господин дьо Вилфор?

— Много просто, госпожо — отвърна Монте Кристо; — жилетката и писмото са, както се казва, веществени доказателства; и аз я изпратих на господин кралския прокурор. Нали разбирате, драги бароне, законният път е най-сигурен, когато се касае за углавни престъпления: това би могло да бъде някаква машинация, насочена срещу вас.

Андреа погледна втренчено Монте Кристо и изчезна в съседния салон.

— Възможно е — заяви Данглар, — убитият не беше ли бивш каторжник?

— Да — отговори графът. — Бивш каторжник на име Кадрус.

Данглар леко пребледня, Андреа напусна и втория салон и се озова в хола.

— Но подписвайте, подписвайте! — подкани Монте Кристо. — Виждам, че разказът ми развълнува всички, и аз моля покорно да ме извините, вие, госпожо Данглар, както и вие госпожице Данглар.

Баронесата, която се бе вече подписала, върна перодръжката на нотариуса.

— Господин княз Кавалканти — извика нотариусът. — Къде сте, господин княз Кавалканти?

— Андреа! Андреа! — извикаха едновременно неколцина младежи, достатъчно близки с италианския благородник, за да могат да му говорят на име.

— Повикайте княза и му кажете, че е негов ред да се подпише! — обърна се Данглар към един от разсилните.

Но гостите се втурнаха в същия миг уплашено към големия салон, като че в помещенията бе влязло някакво ужасно чудовище, *quaerens quem devoret*^[3].

Имаше наистина от какво да се стъписат, уплашат и развикат.

Един жандармерийски офицер поставяше по двама стражари пред вратата на всеки салон и пристъпи към Данглар, придружен от полицейски комисар със служебен шарф.

Госпожа Данглар изпищя и припадна.

Предполагайки, че са дошли за него (някои съвести са винаги неспокойни), Данглар се представи пред гостите си с разстроено от уплаха лице.

— Какво има, господине? — запита Монте Кристо, като пристъпи към комисаря.

— Кой от вас, господа — отвърна чиновникът, без да отговори на графа, — се именува Андреа Кавалканти?

От всички ъгли на салона се чуха слисани възклицания. Търсиха, разпитваха.

— Какъв е този Андреа Кавалканти? — запита объркано Данглар.

— Бивш каторжник, избягал от тулонската каторга.

— И какво престъпление е извършил?

— Обвинен е — отвърна невъзмутимо комисарят, — че е убил именувания Кадрус, негов другар по каторга, когато Кадрус е излизал от дома на Монте Кристо.

Монте Кристо се огледа бързо.

Андреа бе изчезнал.

---

[1] *Алсест, Дорант и Валер* — действащи лица от Молиеровата комедия „Мизантроп“. Б.пр. ↑

[2] Митологически овчар, в който била влюбена богинята Артемида (гр. мит). Б.пр. ↑

[3] *Quaerens quem devoret* (лат.) — Търсейки кого да разкъса. Б.пр. ↑

ХСVII. КЪМ БЕЛГИЯ

Няколко минути след тоя смут, настъпил в салоните на господин Данглар от неочакваната поява на жандармерийския старшина и от последвалото разкритие, големият дом се изпразни, сякаш някой бе обявил, че между гостите има болен от чума или холера, в няколко минути само, през всички врати, по всички стълби и през всички изходи всеки бързаше да си отиде или по-точно да избяга; защото при подобни обстоятелства е съвсем излишно дори да се опитвате да дадете някое банално утешение, с което в такива страшни крушения могат да досадят и най-добрите приятели.

В големия дом на банкера бяха останали само Данглар, който, затворен в кабинета си, даваше показания пред жандармерийския офицер; уплашената госпожа Данглар в своя будоар; и Йожени, с надменен поглед и презрителна усмивка, прибрала се в стаята си заедно със своята неразделна другарка госпожица Луиз д'Армии.

Що се отнася до многобройната прислуга, още по-многобройна тази вечер, защото по случай празненството бяха взели и специалисти за сладолед, готвачи и лакеи от Кафе дьо Пари, всички хвърляха върху господарите вината за това излагане, стояха на групи в задните помещения, кухните, стаите си и не искаха и да знаят за своите задължения, които и без това се бяха прекратили.

Измежду тия толкова различни лица, вълнувани от толкова различни интереси, само две заслужават да се занимаем с тях: госпожица Йожени Данглар и госпожица Луиз д'Армии.

Както вече казахме, годеницата се бе оттеглила с надменен поглед и презрителна усмивка, с походка на оскърбена кралица, последвана от своята още по-пребледняла и по-развълнувана другарка.

Щом влезе в стаята си, Йожени заключи вратата отвътре, а Луиз се отпусна на един стол.

— Боже, боже, какъв ужас! — каза младата пианистка. — Кой можеше да допусне такова нещо? Господин Андреа Кавалканти... убиец... избягал от затвор... каторжник!

Насмешлива усмивка сви устните на Йожени.

— Явно е, че имам някакво предопределение — каза тя. — Отървах се от Морсер, за да попадна на Кавалканти!

— О! Не сравнявай единия с другия, Йожени!

— Мълчи, всички мъже са подлеци и аз съм много щастлива, че мога не само да ги ненавиждам, но сега вече и да ги презирам.

— Какво ще правим? — запита Луиз.

— Какво ще правим ли?

— Да.

— Каквото щяхме да направим след три дни... Ще заминем.

— Значи, макар че няма да се омъжиш, все още държиш на това?

— Слушай, Луиз, аз изпитвам отвращение към този светски живот, подреден, начертан, точен като нотна тетрадка. Аз съм желала, стремила съм се, мечтала съм за независимия, свободен живот на артистка, при който човек зависи само от себе си и държи сметка само на себе си. Защо ще останем тук? За да се опитат пак да ме омъжват след един месец ли; за кого? Може би за господин Дебре, както-ставаше дума по едно време. Не, Луиз, тазвечерната случка ще ми послужи за оправдание; нито съм го търсила, нито съм го искала, но щом бог ми го праща, то е добре дошло.

— Колко си силна и смела! — възхити се крехката руса девойка от тъмнокосата си другарка.

— Нима не ме познаваше досега? Но да поговорим, Луиз, за това, което ни предстои. Пощенската кола...

— Е купена за щастие отпреди три дни.

— Нареди ли да ни чака там, откъдето ще се качим?

— Да.

— А паспортът ни?

— Ето го.

Йожени разгъна с обичайното си самообладание хартията и прочете:

„Господин Леон д'Армии, двадесетгодишен, по професия артист, черна коса, черни очи, пътува със сестра си.“

— Чудесно! Как се сдоби с този паспорт?

— Като отидох да поискам от господин дьо Монте Кристо писма до театралните директори в Рим и Неапол, му казах, че ме е страх да пътувам като жена; той разбра опасенията ми и предложи да ми

достави паспорт с името на мъж; след два дни го получих и добавих собствено ръчно: пътува със сестра си.

— Добре! — отвърна весело Йожени. — Остава ни само да приготвим куфарите. Ще тръгнем в деня на подписване договора, вместо да заминем в деня на венчавката; нищо повече.

— Размисли добре, Йожени!

— О, размислила съм, дотегнало ми е да слушам само за отсрочки, месечни баланси, повишение и спадане на курсовете, испански държавни ценни книжа, акции от Хаити. Ще ги заменим с простор, свобода, птича песен, с равнините на Ломбардия, каналите на Венеция, римските дворци и неаполския плаж. Колко пари имаме, Луиз?

Запитаната извади от едно чекмедже с инкрустации заключен портфейл, отключи го и наброи двадесет и три банкноти.

— Двадесет и три хиляди франка — каза тя.

— И най-малко още толкова от перли, елмази и бижута добави Йожени. — Богати сме. С четиридесет и пет хиляди франка ще можем да живеем царски цели две години, а прилично — четири. Но след шест месеца ти с пианото и аз с гласа си ще удвоим капиталите си. Ти ще се грижиш за парите, аз за касетката със скъпоценностите; така че ако едната загуби за нещастие своето съкровище, ще ни остане другото. Сега — куфара, да побързаме с куфара!

— Почакай — възрази Луиз и отиде да подслуша до вратата на госпожа Данглар.

— От какво се страхуваш?

— Да не ни открият.

— Вратата е заключена.

— Може да поискат да отворим.

— И да поискат, няма да отворим.

— Ти си истинска амазонка, Йожени!

Двете девойки започнаха да наблъскват с невероятна бързина в куфара всички неща, които смятаха, че ще им трябват.

— А сега — заповяда Йожени, — докато аз се преобличам, ти затвори куфара.

Луиз натисна капака с всичката сила на белите си ръчички.

— Само че не мога — отвърна тя. — Нямам толкова сила, затвори го ти.

— Имаш право — засмя се Йожени, — забравих, че аз съм Херкулес, а ти си само бледата Омфала.

Тя натисна с коляно куфара, изпълна белите си мускулести ръце, съедини двете му половини и госпожица д'Армии вкара катинара в халките.

След привършването на тази операция Йожени отвори скрин, чийто ключ носеше със себе си, и извади ватирана пътническа пелерина от виолетов копринен плат.

— Дръж — каза тя, — помислила съм за всичко, както виждаш; с тази пелерина няма да усетиш студ.

— Ами ти?

— Нали знаеш, че на мене никога не ми е студено; а освен това с този мъжки костюм...

— Тук ли ще се облечеш?

— Разбира се.

— Ще имаш ли време?

— Не се безпокой, страхливке, всички в къщи са улисани с онази история. А какво чудно има, че съм се затворила при отчаянието, което трябва да изпитвам?

— Имаш право, успокой ме.

— Ела сега да ми помогнеш.

От чекмеджето, отгдето бе извадила пелерината, с която госпожица д'Армии се бе вече наметнала, Йожени извади комплект мъжко облекло — от обувката до редингота, както и достатъчно бельо, в което — нямаше нищо излишно, но се намираше всичко необходимо.

И с бързина, доказваща, че сигурно не за пръв път се предрешва на шега като мъж, Йожени обу обувката и панталона, нагласи връзката, закопча до горе една затворена жилетка и облече редингота, който очертаваше прекрасно тънката й гъвкава талия.

— Чудесно! Наистина чудесно! — заяви Луиз, като я гледаше с възхищение. — Само че как ще скриеш под онази мъжка шапка хубавите си черни коси, великолепните плитки, заради които всички жени въздишаха от завист?

— Ей сега ще видиш — отвърна Йожени.

Улови с лявата си ръка дебелия плитка, която пръстите й не можеха да обгърнат, взе в дясната една дълга ножица и стоманата скоро заскърца в разкошната, великолепна коса, която падна в нозете

на девойката, отдръпнала се назад, за да отдалечи косата от редингота си.

След горната плитка Йожени отрязва последователно и двете странични, без да прояви някакво съжаление; наопаки, очите ѝ блестяха още по-радостно и игриво под черните абаносови вежди.

— О, великолепна коса! — промълви със съжаление Луиз.

— Нима не съм сто пъти по-добре така? — извика Йожени, като приглади разпилените букли на своята съвсем мъжка прическа. — Не намираш ли, че съм по-хубава?

— О, ти си всякога хубава! — извика Луиз. — А сега къде отиваме?

— В Брюксел, ако искаш, белгийската граница е най-близо. Ще минем през Брюксел, Лиеж, Екс-ла-Шапел, ще отидем по Рейн до Страсбург, ще пропътуваме Швейцария и ще стигнем в Италия през Сен Готар. Съгласна ли си?

— То се знае.

— Какво гледаш?

— Тебе. Ти си наистина прелестна така; човек би казал, че ме отвличаш.

— И не би сбъркал, дявол да го вземе!

— Ти сякаш започна да ругаеш, Йожени?

Двете девойки, които би трябвало да са облени в сълзи, едната от лична скръб, другата от преданост към приятелката си, се разсмяха, докато премахваха най-очевидните следи от безредието при подготовката за бягството.

Загасиха свещите и с дебнещ поглед, наострен слух и протегнати шии двете бегълки отвориха вратата на един будоар към една задна стълба, която слизаше до двора. Йожени вървеше напред и придържаше с една ръка дръжката на куфара, който госпожица д'Армии едва повдигаше с две ръце от другия край.

Дворът беше празен. Часовникът удряше полунощ.

Къщичката на вратаря светеше.

Йожени се приближи полекичка и видя, че почтеният вратар спи в креслото си, в дъното на стаята.

Върна се при Луиз, вдигна куфара, който бяха оставили за малко на земята, и двете стигнаха до изхода, като вървяха в сянката покрай зида.

Йожени скри Луиз зад вратата, та ако вратарят случайно се събуди, да види само един човек.

После застана на място, осветено от лампата в двора.

— Отворете! — извика тя с прекрасния си контраалт и почука на прозорчето.

Вратарят стана, както бе предположила Йожени, и дори направи няколко крачки, за да разбере кой иска да излезе; но като видя само един младеж, който шибаше нетърпеливо панталона с бастунчето си, веднага отвори.

Луиз се измъкна като смок през откренатата врата и изскочи леко навън. След нея излезе и Йожени, привидно спокойна, макар че сърцето ѝ туптеше по всяка вероятност по-бързо от друг път.

Мина някакъв носач, дадох му куфара и след като му обясниха, че отиват на улица Виктоар № 36, тръгнаха подир тоя човек, чието присъствие успокояваше Луиз; самата Йожени беше силна като Юдит или Далила^[1].

Пристигнаха до посочения адрес. Йожени заповяда на носача да остави куфара, даде му няколко монети и го отпрати, след като почука на дървения капак на прозореца.

Прозорецът, гдето Йожени почука, беше на една предварително уведомена шивачка на бельо; тя не беше си легнала и отвори.

— Госпожице — помоли Йожени, — кажете на кочияша да изведе колата от навеса и да потърси коне от пощенския хотел. Ето му пет франка за труда.

— Наистина ти се възхищавам — промълви Луиз, бих казала дори, че те уважавам.

Шивачката погледна слисано, но понеже беше уговорено, че ще има двадесет луидора и за нея, не възрази.

След четвърт час вратарят се върна с пощальон и с коне, които бяха веднага впрегнати, после завързаха куфара за колата с помощта на въже и скоба.

— Ето паспорта — каза пощальонът, — кой път поемаме, млади гражданино?

— За Фонтенбло — отговори Йожени с почти мъжки глас.

— Какво приказваш? — попита Луиз.

— За заблуждение — отвърна Йожени, — жената, на която дадохме двадесет луидора, може да ни издаде за четиридесет. От

булеварда ще тръгнем по друга посока.

И се метна в бричката, нагласена като чудесен шезлонг, почти без да се допре до стъпалото.

— Винаги имаш право, Йожени — заяви учителката по пеене, като се настаняваше до приятелката си.

Четвърт час по-късно пощальонът, поел вече истинската посока, изплющя с камшик през бариерата Сен Мартен.

— О! — въздъхна Луиз. — Измъкнахме се от Париж!

— Да, мила, отвялякох те вече — отвърна Йожени.

— И то без насилие — добави Луиз.

— Ще изтъкна този факт като смекчаващо вината обстоятелство — заяви Йожени.

Думите ѝ заглъхнаха в тропота на колата по шосето за Ла Вилет. Господин Данглар остана без дъщеря.

---

[1] *Юдит* и *Далила* — библейски героини, прочути с безстрашието си. Б.пр. ↑

ХСVІІІ. СТРАННОПРИЕМНИЦАТА „КАМБАНА И БУТИЛКА“

Да оставим сега госпожица Данглар и приятелката ѝ да се возят по пътя за Брюксел и да се върнем към бедния Андреа Кавалканти, така злополучно спрян в щастливия си полет.

Въпреки младостта си господин Андреа Кавалканти беше много хитър и разумен момък.

Затова още при първата мълва в салона видяхме, че той се приближи постепенно към вратата, мина през една-две стаи и накрай изчезна.

Забравихме обаче да споменем, а не бива да пропуснем обстоятелството, че в една от двете стаи, през които мина, беше наредена прикята на младоженката — кутии с елмази, кашмирски шалове, валансиенски дантели, английски воали, с една дума, цялата изкусителна феерия, при чието име сърцето на всяка девойка трепва от радост.

Като мина през тази стая (доказателство, че беше не само хитър и разумен, но и предвидлив момък), Андреа грабна най-скъпия изложен накит.

Така запасен, той се почувствува два пъти по-лек и можа да скочи през прозореца и да се изплъзне от ръцете на стражарите.

Висок и добре сложен като античен борец, жилав като спартанец, Андреа тича петнадесет минути, без да знае накъде отива, само за да избяга от мястото, гдето без малко щяха да го уловят.

Тръгнал от улица Мон Блан, той се озова с непогрешимия усет на крадците и на заека за леговището му на края на улица Лафайет.

Там се спря, уморен и запъхтян.

Беше свършено сам, наляво беше затворът Сен Лазар, надясно необозримият Париж.

— Загубен ли съм? — запита се той. — Не съм, ако се окажа по-бърз от враговете си. Спасението ми е следователно само въпрос на километри.

В тоя миг забеляза, че откъм предградието Поасониер се изкачва един наемен кабриолет; кочияшът пушеше мрачно лулата си и навярно се прибираше към крайнините на предградието Сен Дени, гдето сигурно беше постоянното му местожителство.

— Хей, приятелю! — извика Бенедето.

— Какво има, гражданино? — попита кочияшът.

— Уморен ли е конят ви?

— Уморен ли? Как не! Нищо не е вършил цял божи ден! Четири нищо и никакви курса и дваисет петака за почерпка, общо седем франка; а трябва да дам десет на господаря!

— Искате ли да добавите към седемте франка ей тия дваисет?

— С удоволствие, гражданино, дваисет франка не са за изпускане. Казвайте какво искате срещу тях!

— Нещо много лесно, стига конят ви да не е уморен.

— Уверявам ви, че ще хвърчи като вятър, трябва само да кажете накъде.

— Към Лувър^[1].

— Аха! Известно: отечеството на ракията!

— Точно така. Трябва да догоним един мой приятел, с когото съм утре на лов в Ла Шапел-ан-Сервал. Щеше да ме чака с кабриолета си тук до единайсет и половина; сега е полунощ — сигурно му е дотегнало да чака и е заминал сам.

— Вероятно.

— Съгласен ли сте да го догоните?

— На драго сърце.

— Ако не го настигнем на Бурже, ще получите дваисет франка, ако не го настигнем до Лувър — трийсет.

— Ами ако го настигнем?

— Четиридесет! — извика Андреа след минутно колебание, като реши, че нищо не губи с обещанието.

— Добре! — каза кочияшът. — Качвайте се и тръгваме.

Андреа се качи в кабриолета, който профуча през предградието Сен Дени, след това покрай предградието Сен Мартен, мина през бариерата и пое по безкрайната Ла Вилет.

Не се тревожеха много дали ще настигнат този въображаем приятел, но все пак Кавалканти запитваше от време на време закъснелите пътници или още незатворените кръчми за някакъв зелен

кабриолет с червеникавокафяв кон; а тъй като по пътя за Холандия се движат безброй кабриолети и девет десети от тях са зелени, сведенията валяха на всяка стъпка.

Всеки казваше, че току-що го е видял, надали бил на петстотин, на двеста, на сто крачки пред тях; най-последно, като го задминеха, виждаха, че не е същият.

По едно време някой задмина и техния кабриолет; беше пътническа кола, отнесена в галоп от два пощенски коня.

„Ах! — каза си Кавалканти. — Да имах тази кола, тия два прекрасни коня, а главно паспорта, който е бил потребен за наемането им!“

И въздъхна дълбоко.

Колата отнасяше госпожица Данглар и госпожица д'Армии.

— Карай! Карай! — обади се Андреа. — Скоро ще го настигнем!

Горкият кон продължи да препуска бясно, както бе тръгнал още от бариерата, и пристигна запенен в Лувър.

— Ясно е — каза Андреа, — че няма да настигна приятеля си, а ще съсипя коня ви. Затова по-добре да се спра. Ето ви тридесетте франка, аз ще отседна да пренощувам в „Червеният кон“ и ще продължа с първата кола, в която намеря място. Лека нощ, приятелю.

И като сложи в ръката на кочияша шест петфранкови монети, Андреа скочи пъргаво на шосейната настилка.

Кочияшът прибра радостно парите и пое ходом обратно към Париж. Андреа се престори, че отива към хотел „Червеният кон“, но след като постоя малко пред вратата, като се заслушваше в шума на изчезващия към хоризонта кабриолет, тръгна отново и с ускорен гимнастически ход измина още две левги.

Тук вече спря да си почине; вероятно беше близо до Ла Шапел-ан-Сервал, където уж отиваше.

Спря се не защото беше уморен, а защото трябваше да обмисли някакъв план.

Невъзможно беше да се качи в дилижанс; не можеше да пътува и с пощенска кола, и в единия, и в другия случай беше необходим паспорт.

Да остане в департамента Оаза, един от най-откритите и следени от властта, беше също невъзможно, особено за човек като Андреа, отличен познавач на криминалистиката.

Той седна до канавката, наведе глава, улови я с две ръце и се замисли.

След десет минути я вдигна: взел бе решение.

Посипа с прах едната страна на палтото, което бе успял да откачи в преддверието и да облече върху балния си костюм, стигна до Ла Шапел-ан-Сервал и отиде да потропа смело в единствената странноприемница из тоя край.

Гостилничарят дойде да отвори.

— Приятелю — започна Андреа, — пътувах от Монтфонтен за Санли, но конят ми, едно проклето животно, се отби от пътя и ме отхвърли на десет крачки. Трябва непременно да пристигна тази нощ в Компиеен, иначе домашните ми ще се безпокоят ужасно; можете ли да ми дадете един кон?

Всеки ханджия има какъв да е кон.

Гостилничарят от Ла Шапел-ан-Сервал повика коняря, заповяда му да оседлае Белчо и събуди седемгодишния си син, който щеше да се качи зад пътника, за да върне обратно коня.

Андреа му даде двадесет франка; като ги вадеше, изпусна една визитна картичка.

Тя беше на негов приятел от Кафе дьо Пари; и когато след заминаването на Андреа прибра падналата от джоба му картичка, гостилничарят беше убеден, че е дал коня на господин граф дьо Молеон, улица Сен Доминик № 25: това име и адрес бяха дадени на картичката.

Белчо не се движеше бързо, но имаше равен и усърден ход; за три часа и половина Андреа измина деветте левги, които го отделяха от Компиеен; градският часовник удари четири, когато той пристигна на площада, където спираха дилижансите.

В Компиеен има отличен хотел, за който си припомнят дори тия, които са нощували само веднъж там.

Андреа бе спирал в него при някаква разходка из парижките околности и веднага си припомни този хотел; — огледа се, забеляза при светлината на един фенер фирмата, изпрати детето, като му даде всичките си дребни пари, после отиде да почука, разсъждавайки напълно правилно, че разполага поне с три часа и най-разумно ще бъде да се запаси с хубава вечеря и добър сън срещу бъдещите умори.

Отвори му един прислужник.

— Приятелю — започна Андреа, — идвам от Сен-Жан-о-боа, където бях на вечеря. Разчитах да взема колата, която минава в полунощ, но се загубих като глупак и цели четири часа скитах из гората. Дайте ми някоя от вашите хубавички стаи към двора и кажете да ми приготвят студено пиле и бутилка бордо.

Момчето не се усъмни; Андреа говореше съвършено спокойно, с пура в уста и ръце в джобовите на палтото; облечен беше елегантно, беше обръснат, обувката му бяха безупречни, приличаше наистина на закъснял господин от околността.

Докато момчето приготвяше стаята, стана и хотелиерката; Андреа я посрещна с най-очарователната си усмивка и я запита дали може да получи стая № 3, гдето бил при последното си минаване през Компьен; но за жалост номер № 3 беше заета от младеж, който пътувал със сестра си.

Андреа изглеждаше отчаян: утеши се едва след като хотелиерката го увери, че № 7, която му приготвяха, има същото положение като № 3; и той зачака да му приготвят стаята, като си топлеше нозете и разговаряше за последните надбягвания в Шантии.

Андреа бе заговорил не без основание за хубавите помещения към двора; с трите етажа галерии, които напомнят театрален салон, със своите ямини и повет, увит по колоните и лек като естествен декор, дворът на „Камбана и бутилка“ е един от най-привлекателните на света.

Пилето беше младо, виното старо, огънят пламтеше весело: Андреа се изненада, че вечеря с такава охота, сякаш нищо не бе му се случило.

Легна си и заспа почти веднага с неумолимия сън, който човек има на двадесет години дори когато го измъчват угризения.

Принудени сме обаче да признаем, че макар да би трябвало да има угризения, Андреа ги нямаше.

Ето какъв беше неговият план, на който дължеше поне половината си спокойствие.

Ще стане още на разсъмване и ще напусне хотела, като плати най-точно сметката; ще отиде в гората и ще се подслони, под предлог, че ще рисува у някой селянин; ще се снабди с дърварски дрехи и секира, ще смени облеклото на светски лъв с това на работник; с изкаляни ръце, с почернени коси, които ще вчеше с оловен гребен, със

загар по лицето, намазано с някаква смес, която бе научил от бившите си другари по съдба, ще стигне с нощни преходи през горите до най-близката граница, като спи денем под дърветата или в каменоломните, а до населените места минава съвсем нарядко, и то само за да си купи хляб.

Щом мине границата, ще осребри елмазите, като прибави получените пари към десетината бона, които носеше за всеки случай; така ще има пак петдесетина хиляди франка, което по негова преценка не беше много лошо.

Освен това разчиташе много върху интереса на Дангларови да потушат злополучната история.

Затова именно въпреки умората Андреа заспа толкова бързо и спа така добре.

А за да се събуди рано, не затвори капациите на прозорците, като се задоволи само да дръпне резето на вратата и да остави отворен на масата един остър нож, с който никога не се разделяше, уверен в непогрешимостта му.

Към седем часа сутринта го събуди топъл и светъл слънчев лъч, който затрептя по лицето му.

Във всеки нормален мозък главната мисъл — а такава всякога съществува, — главната мисъл заспива последна и първа се събужда.

Още преди да бе отворил очи, главната мисъл на Андреа го бе вече обзела и му пошушна, че се е успал.

Той скочи от кревата и изтича до прозореца.

В двора се разхождаше стражар.

Стражарят е най-очевидното нещо на тоя свят, дори за напълно спокоен човек; а за наплашената — и при това основателно наплашена — съвест жълто-синьо-бялата му униформа придобива наистина страхотна окраска.

— Защо пък стражар? — запита се Андреа.

И изведнъж си отговори сам, с логиката, която читателят трябва вече да е забелязал у него:

— Един стражар не е нещо чудно в хотел, но да се облека все пак.

И той се облече с бързината, която не бе забравил въпреки ония няколко месеца на моден живот в Париж, когато го обличаше камериер.

— Добре — казваше си Андреа, докато се обличаше, — ще чакам да се махне и тогава ще офейкам.

С тия думи, вече обут и с вратовръзка, той отиде полека до прозореца и повдигна за втори път муселинената завеса.

Не само че първият стражар не си бе отишъл, ами Андреа забеляза и втора жълто-синьо-бяла униформа пред единствената стълба, по която можеше да слезе, а трети, на кон и с мускет в ръка, стоеше на пост пред голямата порта към улицата — единственият му възможен изход.

Третият стражар беше най-многозначителен: защото пред него се бе събрал полукръг от любопитни, блокирали напълно вратата на хотела.

— За мене са дошли! — беше първата мисъл на Андреа. — Дявол го взел!

Пребледня и се огледа тревожно.

От стаята му, както от всички стаи в този етаж, можеше да се излезе само на външната галерия, изложена за всички погледи.

— Загубен съм! — беше втората му мисъл.

Защото за човек в неговото положение арестуването значеше: углавно дело, присъда и смърт, незабавна, безпощадна смърт.

Той стисна за миг конвулсивно глава с две ръце.

И през тоя миг почти полудя от страх.

Но във вихрушката на блъскащите се мисли блесна веднага някаква надежда, лека усмивка озари побледнелите устни и сгърчените бузи.

Огледа се; това, което търсеше, се намираше върху мраморното писалище: перо, мастило и хартия.

Той потопи перото в мастилото и като заповяда на ръката си да не трепери, написа следните редове върху първия лист на бележника:

„Нямам пари със себе си, но не съм нечестен човек; оставям като залог карфицата, която струва десет пъти повече от това, което дължа. Ще ми простите, че избягах призори: срам ме беше!“

Извади карфицата от вратовръзката си и я остави на масата.

След това, вместо да остави резето залостено, го дръпна, дори пооткрехна малко вратата, сякаш бе забравил да я затвори на излизане, вмъкна се в камината с ловкостта на човек, свикнал с подобни упражнения, издърпа хартиения параван, представляващ Ахил у Деидамия^[2], заглади с нозе следата от стъпките си в пепелта и започна да се катери през кривия комин, единственият спасителен изход, на който все още можеше да се надява.

В същия миг първият стражар, забелязан от Андреа, бе започнал да се качва по стълбите подир полицейския комисар; той можеше да бъде подкрепен от втория стражар, застанал в долния край на стълбата, а при нужда и от третия при вратата.

Ето на какво обстоятелство Андреа дължеше това посещение, което с такъв труд се готвеше да посрещне.

На разсъмване телеграфът бе задрънkal по всички направления и във всяко предупредено селище бяха събудили почти незабавно властта и изпратили стража, да търси убиеца на Кадрус.

Компиен, като кралска резиденция, ловен център и седалище на гарнизон, разполага с предостатъчно представители на властта, стражари и полицейски комисари; така че търсенето тук започна още щом пристигна телеграфната заповед, а тъй като „Камбана и бутилка“ беше първият хотел в града, започнаха, естествено, от него.

Пък и от доклада на дежурния часовой пред кметството (което се намира до хотел „Камбана и бутилка“) бе установено, че тази нощ в хотела бяха слезли неколцина пътници.

Часовоят, когото бяха сменили в шест часа сутринта, си спомняше даже, че когато постъпвал на пост, значи в четири часа и няколко минути, видял един младеж на бял кон, със селянче, седнало отзад; младежът слязъл на площада, отпратил селянчето с коня и почукал на вратата на хотел „Камбана“, която се отворила, а после и затворила след него.

Всички подозрения се насочиха именно към този така необяснимо закъснял младеж.

Младежът беше чисто и просто Андреа.

С тези именно данни на ръка полицейският комисар и стражарят, който беше старшина, тръгнаха към вратата на Андреа; тя беше открената.

— Охоо! — заяви старшината, стара лисица, която знаеше хитростите на занаята. — Лош знак е една отворена врата! Бих предпочел да е залостена с три резета.

И наистина, писъмцето и карфицата, оставени от Андреа на масата, потвърдиха или по-точно подкрепиха тъжната истина. Андреа беше избягал.

Казахме „подкрепиха“, защото старшината не беше човек, който се залавя само за едно доказателство.

Той се огледа, надникна под леглото, дръпна завесите, отвори долапите и накрай се спря пред камината.

Благодарение предпазните мерки на Андреа в пепелта не бе останала никаква следа от стъпките му.

Но камината беше все пак изход, а при дадените обстоятелства всеки изход би трябвало да бъде обект на старателно изследване.

Затова старшината поиска да му донесат съчки и слама; натъпка камината, като мортира и подпали огъня.

Тухлените стени запрацяха от пламъка; тъмен стълб дим се изви през тръбата и бликна към небето като черната струя на вулкан, но беглецът не падна, както очакваше старшината.

Защото, свикнал да се бори още от детинство с обществото, Андреа струваше колкото един стражар, дори ако стражарят е стигнал до почтения чин старшина; като предвиждаше пожара, той бе излязъл на покрива и се криеше зад комина.

За миг му се стори, че може би се е спасил, защото чу, че старшината извика на двамата стражари:

— Няма го!

Но като протегна лекичко шия, видя, че вместо да си отидат, както би било редно при това съобщение, двамата стражари, напротив, удвоиха вниманието си.

Тогава и той се огледа: кметството, огромна сграда от шестнадесетия век, се издигаше като тъмна стена; вдясно от него през пролуките в паметника можеха да надникнат по всички кътчета и гънки на покрива, както от планина може да се наблюдава долина.

Андреа разбра, че всеки миг може да зърне в някоя пролука главата на старшината.

Щом го открият, беше загубен: бягство по покривите нямаше никакви изгледи за успех.

Затова реши да слезе не по същия, но по също такъв път.

Потърси комин, откъдето не излизаше пушек, стигна до него, като пълзеше по покрива, и изчезна в отвора му, без да го забележат.

В същия миг едно прозорче в кметството се отвори и от него се подаде главата на жандармерийския старшина.

Главата остана за миг неподвижна като каменните релефи, украсяващи зданието; после се отдръпна с дълга, разочарована въздишка.

Спокоен и важен като закона, който представляваше, старшината мина през площада, без да отговори на безброя въпроси на струпаната тълпа, и влезе пак в хотела.

— Е-е? — запитаха двамата стражари.

— Оня разбойник, момчета — отвърна старшината, — трябва наистина да ни е изпреварил тая заран; но ще пратим хора по шосето за Вилер Котре и Ноайон, ще претърсим гората и ще го намерим непременно.

Уважаемият чиновник току-що бе изрекъл звучното наречие с тона, присъщ на жандармерийски старшина, когато продължителен уплашен писък, придружен от тревожен звънец, изпълни двора на хотела.

— Охоо! Това пък какво е? — извика старшината.

— Някой много нетърпелив пътник! — рече стопанинът. — От кой номер звънят?

— От номер три.

— Тичай, момче!

В същия миг писъците и звънецът се засилиха.

Момчето изтича.

— Недей! — каза старшината и го спря. — Който звъни, сигурно не иска прислужник, затова ще му заведем стражар. Кой заема номер три?

— Младежът със сестра си, които пристигнаха нощес с пощенската кола и ни поискаха стая с две легла.

Звънецът се чу трети път, още по-тревожно.

— С мен, господин комисар — извика старшината. — Последвайте ме, и то по-бързо!

— Един момент — каза стопанинът. — Стая номер три има две стълби: външна и вътрешна.

— Добре — заяви старшината, — аз вземам вътрешната. Пълни ли са карабините?

— Да, старшина.

— Добре! Вие пазете отвън и рече ли да бяга — стреляйте; според телеграфа бил голям престъпник.

Последван от комисаря, старшината изчезна веднага по вътрешната стълба, придружен от глъчката, която разкритията му за Андреа предизвикаха сред тълпата.

А ето какво бе станало:

Андреа се бе спуснал много ловко до двете трети на комина, но като стигна там, се подхлъзна и макар да се задържаше с ръце, слезе много по-бързо, а главно много по-шумно, отколкото би желал. Това не би било беда, ако стаята беше празна, но тя беше за нещастие заета.

В едното легло спяха две жени и шумът ги събуди.

Те бяха втренчили поглед в точката, откъдето идваше шумът, и видяха, че от комина слиза мъж.

Една от двете жени, русата, бе надала писъка, огласил цялата къща, а чернооката грабна кордона на звънеца и вдигна тревога, като звънеше с все сили.

На Андреа, както виждаме, не му вървеше.

— Моля ви се! — извика той, пребледнял и смутен, без да вижда на кого говори. — За бога! Не викайте, спасете ме! Не мисля да ви сторя зло!

— Убиецът Андреа! — извика една от двете жени.

— Йожени! Госпожица Данглар! — промълви Кавалканти, толкова уплашен, колкото и слисан.

— Помощ! Помощ! — изпищя госпожица д'Армии, като грабна звънеца от отпуснатите ръце на Йожени и започна да звъни още по-неистово от приятелката си.

— Спасете ме, преследват ме! — склучи ръце Андреа. — Имайте милост, не ме предавайте!

— Късно е вече, качват се — отвърна Йожени.

— Скрийте ме някъде, ще кажете, че без основание сте се уплашили, ще отклоните подозренията и ще ме спасите.

Притиснати една до друга, завити с одеялата, двете жени стояха безмълвни пред тоя умоляващ глас; най-различни страхове и отвращения се сблъскваха в съзнанието им.

— Добре, така да бъде! — каза Йожени. — Тръгнете по същия път, откъдето дойдохте, нещастнико; вървете, няма да кажем нищо.

— Ето го, ето го! — извика един глас от площадката. — Ето го, виждам го!

Старшината бе долепил око до ключалката и бе видял изправения, молещ Андреа.

Страшен удар с приклад изкърти бравата, след още два изхвъркнаха резетата; разцепената врата се сгромоляса навътре.

Андреа изтича към другата врата, за галерията към двора, отвори я и се пригответи да скочи.

Двамата стражари веднага се прицелиха отдолу.

Андреа се закова на място; прав, бледен, извил се малко назад, той стискаше в свитата си ръка своя безполезен нож.

— Бягайте по-скоро! — извика госпожица д'Армии, в чието сърце състраданието бе сменило уплахата. — Бягайте!

— Или се убийте! — каза Йожени с гласа и държането на весталките, които заповядвали някога в цирка на гладиатора победител да довърши поваления си противник.

Андреа потрепера и погледна девойката с презрителна усмивка, която доказваше, че в покварата му нямаше място за подобна възвишена жестокост на честта.

— Да се убия ли? — отвърна той и хвърли ножа. — Защо?

— Защото сам казахте — извика госпожица Данглар, — че ще ви осъдят на смърт и ще ви екзекутират като последен престъпник!

— О! — възрази Кавалканти, като скръсти ръце. — Имаме и приятели!

Старшината пристъпи към него със сабя в ръка.

— Я си приберете сабята, драги — заяви Кавалканти. — Няма защо да важничите толкова, щом се предавам.

И протегна ръце, за да му сложат белезниците.

Двете девойки наблюдаваха в ужас това превращение, което ставаше пред очите им — как един светски човек си сваля черупката и става отново каторжник.

Андреа се обърна с безочлива усмивка към тях:

— Ще ми поръчате ли нещо за баща си, госпожица Йожени? — запита той. — Защото по всяка вероятност се връщам в Париж.

Йожени скри лице в ръцете си.

— О! Няма от какво да се срамувате — продължи Андреа. — Пък и аз не ви се сърдя, че сте тръгнали да ме догонвате с пощенска кола... нали ви бях почти съпруг?

С тая подигравка Андреа излезе, оставяйки двете бегълки да се измъчват от срам и от приказките на насъбралото се множество.

След един час и двете, облечени като жени, се качиха в пътническата си кола.

Затвориха вратата на хотела, за да не ги гледат, докато се качват, но на излизане пак трябваше да минат между двата реда любопитни със светнали очи и шепнещи устни.

Йожени спусна завеските; не виждаше наистина, обаче чуваше смеховете, които стигаха до ушите ѝ.

— Защо светът не е пустиня? — извика тя, като се хвърли в обятията на госпожица д'Армии, а очите ѝ святкаха от яростта, накарала Нерон да пожелае римляните да имат само една глава, за да може с един удар да я отсече.

На другия ден слязоха в хотел Фландр в Брюксел.

Андреа бе затворен още предната вечер в Ла Консиержери.

---

[1] *Лувър* — градче с департамента Сена и Оаза. Б.пр. ↑

[2] *Деидамия* — прелъстена от Ахил, ражда Пир (гр. мит.). Б.пр.

ХСІХ. ЗАКОНЪТ

Видяхме колко спокойно госпожица Данглар и госпожица д'Армии можаха да се предрешат и да избягат: това стана, защото всички бяха така улисани със собствените си грижи, та не можеха да се занимават с тях.

Ще оставим банкера да записва с пот на челото, пред призрака на фалита, огромните стълбици на своя пасив и ще проследим баронесата, която — отначало сломена от страшния удар — бе отишла при обичайния си съветник, Люсиен Дебре.

Баронесата наистина разчиташе на този брак, за да се отърве най-после от майчините грижи, които при дъщеря с нрава на Йожени бяха твърде затрудняващи. Защото при безгласните договори поддържащи йерархическата връзка в семейството, майката има действителна власт над дъщеря си само при условие че може да бъде непрестанно за нея пример на благоразумие и съвършенство.

Госпожа Данглар обаче се страхуваше от прозорливостта на Йожени и от съветите на госпожица д'Армии, забелязала бе презрителните погледи, отправяни понякога от дъщеря ѝ към Дебре, които означаваха, че девойката знаеше тайната на нейните любовни и парични връзки с частния секретар; едно по-мъдро и задълбочено разтълкуване на тия погледи би я убедило, че Йожени ненавижда Дебре не защото е причина за стълкновения и скандал в бащиния ѝ дом, а защото за нея той принадлежеше към породата на двуногите, които Диоген се стараеше да не нарича хора, а Плагон означаваше с израза „двуноги животни без пера“.

От свое гледище — а за нещастие в света всеки има свое гледище, което му пречи да види това на другите, — от свое гледище, както казахме, госпожа Данглар безкрайно съжаляваше, че бракът на Йожени се осуетява не защото беше подходящ, сполучливо уреден и щеше да осигури щастieto на дъщеря ѝ, а просто защото ѝ осигуряваше лична свобода.

И така, тя изтича, както казахме, у Дебре, който — присъствувал като цял Париж на вечеринката за подписване на брачния договор и на последвалия скандал — бе побързал да отиде в клуба си, където разговаряше с неколцина приятели по събитието, което вълнуваше трите четвърти от този несравнимо клюкарски град, наричан столица на света. В минутата, когато госпожа Данглар в черна рокля и с воал се качваше по стълбите към жилището на Дебре въпреки уверенията на вратаря, че младият господин не е у дома си, самият Дебре се опитваше да отблъсне намеците на един свой приятел, който се стараеше да му докаже, че след току-що станалия ужасен скандал негов дълг като приятел на семейството е да се ожени за госпожица Йожени Данглар и двата й милиона.

Дебре се защищаваше като човек, който желае само едно — да бъде победен; защото тази мисъл бе минавала често през ума му; но като познаваше Йожени, независимия й надменен нрав, той заемаше от време на време съвсем отбранително държане, твърдеше, че този брак е невъзможен, като се поддаваше все пак на коварната мисъл, която според моралистите непрестанно занимава и най-честния и чист човек, като бди в душата му, както сатаната дебне зад кръста. Чаят, хазартните игри, разговорът, особено интересен, както виждаме, щом засягаше такива важни въпроси, траяха до един часа сутринта.

През това време госпожа Данглар, посрещната от камериера на Люсиен, чакаше забулена и тръпнеща в малкия зелен салон между две кошници с цветя, изпратени от нея сутринта, подредени и пречистени лично от Дебре с грижливост, заради която нещастната жена прости отсъствието му. Отегчена от безполезното чакане, госпожа Данглар се качи в единадесет и четиридесет отново в колата си и поръча да я отведат у дома й.

Жените от доброто общество приличат на преуспелите гризетки по това, че обикновено се прибират преди полунощ. Баронесата се прибра у дома си така предпазливо, както Йожени бе излязла; качи се леко, със свито сърце, по стълбите към своите стаи, съседни, както знаем, с отделението на Йожени.

Така ужасно се страхуваше да не даде повод за приказки, така твърдо вярваше — поне в това отношение почтена, бедната жена! — в невинността на дъщеря си и във верността й към бащиния дом!

След като се прибра, тя се послуша пред вратата на Йожени и като не чу никакъв шум, се опита да влезе, но вратата беше заключена.

Госпожа Данглар помисли, че Йожени си е легнала и е заспала, уморена от ужасните вълнения на тази вечер.

Повика камериерката и я разпита.

— Госпожица Йожени — отвърна камериерката — се прибра в стаите си заедно с госпожица д'Армии; пиха чай, след това ме освободиха, като казаха, че нямат вече нужда от мене.

Оттогава камериерката била в помещението за прислугата и смятала като всички останали, че двете госпожици са в своето отделение.

Госпожа Данглар си легна, без да се усъмни, но макар че не се тревожеше за никого поотделно, отново се замисли за станалото.

Когато мисълта ѝ започна да се избистря, случката при подписването на договора започна да взема все по-големи размери; това не беше скандал, а неразбория, не беше позор, а безчестие.

И баронесата си припомни неволно колко безмилостна беше неотдавна към бедната Мерседес, чиито съпруг и син бяха сполетени от същото нещастие.

„Йожени е загубена — помисли тя, — както и ние. Така, както ще бъде представена, случката ще ни опозори; защото в общество като нашето да станеш за посмешище е все едно да получиш дълбока, вечно кървяща, неизцерима рана.“

— Какво щастие — промълви тя, — че бог е дал на Йожени този необикновен нрав, от който често треперех!

Тя вдигна признателен поглед към небето, отгдето тайнственото провидение подрежда предварително всичко, което трябва да се случи, и превръща понякога в щастие недостатъка, дори порока.

След това мисълта ѝ прелетя пространството, както птица прелита пропаст, и се спря на Кавалканти.

Този Андреа беше окаяник, крадец, убиец, но все пак имаше държане, което подсказваше ако не добро, то поне известно възпитание; представил се бе в обществото като голям богаташ, опираше се на почтени имена.

Как да се оправи в този лабиринт? Към кого да се обърне, за да намери изход от страшното положение?

Дебре, при когото бе изтичала, както всяка жена тича най-напред при мъжа, когото обича и който понякога я погубва, можеше да ѝ даде само съвет: трябваше да се отнесе до някой друг, с повече власт.

Тогава баронесата се сети за господин дьо Вилфор.

Господин дьо Вилфор бе наредил да арестуват Кавалканти, господин дьо Вилфор бе внесъл безмилостно смут в нейния дом като в някое съвсем чуждо семейство.

Не, след като поразмисли, тя реши, че кралският прокурор не е безмилостен човек; той беше съдия, роб на своя дълг, верен и твърд приятел, който може би малко грубо, но с уверена ръка бе забил скалпела в гнойната рана; не беше палач, а хирург, пожелал да отдели пред обществото честта на Дангларови от позора на този загубен младеж, когото те бяха представили за свой зет.

Щом господин дьо Вилфор, приятел на Дангларови, постъпваше така, не можеше да се допусне, че е знаел предварително нещата и е подпомагал Андреа.

Така, след като размисли, баронесата видя поведението на Вилфор в светлина, която го представяше изгодно и за двете семейства.

Но неумолимостта на кралския прокурор трябваше да спре дотук; тя ще отиде при него утре и ще го склони, ако не да наруши съдебните си задължения, то поне да ги изпълнява с цялата възможна снизходителност.

Баронесата щеше да се позове на миналото; ще освежи спомените му, ще моли в името на грешните, но щастливи дни, господин дьо Вилфор ще потули случката или най-малко ще даде възможност (а за да го стори, трябва само да отвърне глава), ще даде възможност на Кавалканти да избяга и ще продължи делото срещу призрачния престъпник с тъй наречената „задочна“ присъда.

Едва тогава тя заспа малко по-спокойна.

На другия ден стана в девет часа, не позвъни за камериерката си, не се обади никому, облече се скромно, както предната вечер, слезе по стълбите, напусна къщата, отиде пеш до улица Прованс, качи се в наемна кола и каза да я отведат в дома на господин дьо Вилфор.

От един месец насам този прокълнат дом имаше зловещия изглед на лазарет, гдето е избухнала чума; част от помещенията бяха затворени и отвън, и отвътре, дървените капаци се отваряха само за минутно проветряване; на прозореца се показваше тогава уплашеното

лице на някой лакей; после прозорецът се затваряше както надгробна плоча се спуска върху гроб и съседите си шепнеха:

Дали и днес ще изнесат някой ковчег от дома на господин кралския прокурор?

Госпожа Данглар изтръпна при тази мисъл. Слезе от купето, отиде с подкосени крака до вратата и позвъни.

Едва след третото позвъняване, чийто зловещ звук се съгласуваше сякаш с общата скръб, един вратар откряхна вратата само колкото да могат да го чуят.

Видя една жена, елегантна светска дама, но вратата си остана все така почти затворена.

— Отворете най-после! — каза баронесата.

— Кажете най-напред коя сте, госпожо? — отвърна вратарят.

— Коя ли? Та вие много добре ме познавате!

— Не познавам вече никого, госпожо.

— Вие сте полудял, драги! — извика баронесата.

— Кой ви праща?

— А, вече прекалявате!

— Такава е заповедта, госпожо, извинете, името ви?

— Госпожа баронеса Данглар. Двадесет пъти сте ме виждали.

— Възможно е, госпожо, а сега — какво желаете?

— Ах, че сте чуден! Ще се оплача на господин дьо Вилфор от нахалството на прислугата му.

— Не е нахалство, госпожо, а предпазливост: никой не влиза тук без разрешение на господин д'Авриньи, освен ако има да съобщи нещо на господин кралския прокурор.

— Добре, тъкмо господин кралския прокурор търся.

— По неотложен въпрос?

— Трябва да предположите, щом още не съм се върнала в колата си. Но да приключим: ето картичката ми — занесете я на господаря си.

— Ще ме почакате ли?

— Да, вървете.

Вратарят заключи вратата, като остави госпожа Данглар на улицата.

Вярно е, че баронесата не чака дълго, само след миг вратата се отвори, колкото да й даде възможност да мине; баронесата влезе и вратата се затвори след нея.

Като стигна в двора, без да отделя поглед от вратата, вратарят извади от джоба си една свирка и подсвирна.

Пред главния вход на къщата се появи лакеят на господин дьо Вилфор.

— Госпожата трябва да извини добрия човечец — започна той, като я посрещна, — но той е получил строга заповед, а господин дьо Вилфор ме натовари да обясня на госпожата, че не е възможно да се постъпи другояче.

Някакъв доставчик, допуснат със същите предпазни мерки, стоеше в двора, гдето проверяваха донесените стоки.

Баронесата се качи по парадната стълба; беше дълбоко развълнувана от тази тъжна обстановка, повторение сякаш на онази в собствения ѝ дом, и продължи с лакея, който не я изпускаше из очи, до кабинета на господин кралския прокурор.

Макар и заета само с мисълта за въпроса, който я водеше тук, госпожа Данглар се почувствува така оскърбена от приема на прислугата, че веднага се заоплаква.

Но Вилфор вдигна натежалата си от мъка глава и я погледна с такава тъжна усмивка, щото оплакванията заглъхнаха на устните ѝ.

— Простете на прислугата ми за страха, който не мога да им вменя във вина; станаха мнителни, защото ги подозират.

Госпожа Данглар бе чувала често да говорят за страха, споменат от магистрата, но никога не би повярвала, ако не бе видяла със собствените си очи, че това чувство би могло да стигне дотам.

— Нима нещастieto е засегнало и вас? — запита тя.

— Да, госпожо — отвърна Вилфор.

— Тогава можете да ми съчувствувате?

— Искрено, госпожо.

— И отгатвате какво ме води?

— Идвате да ми съобщите случката, нали?

— Да, господине, ужасно нещастие.

— Или премеждие.

— Премеждие ли? — извика баронесата.

— Уви, госпожо — отговори кралският прокурор с невъзмутимото си спокойствие, — стигнах дотам, да наричам нещастие само непоправимите неща.

— А мислите ли, господине, че може да се забрави?...

— Всичко се забравя, госпожо — продължи Вилфор. — Дъщеря ви ще се омъжи утре, ако не се е омъжила вчера, след една седмица, ако не се омъжи утре. А не вярвам, че жалите за бившия годеник на госпожица Йожени.

Госпожа Данглар погледна Вилфор, смаяна от това почти подигравателно спокойствие.

— В приятелски дом ли се намирам? — запита с тъжно достойнство тя.

— Знаете, че сте в приятелски дом, госпожо — отговори Вилфор, като се поизчерви при това уверение.

Защото то намекваше за други събития, извън тия, които ги занимаваха сега.

— В такъв случай — каза баронесата — бъдете по-любезен, драги Вилфор, говорете ми като приятел, а не като съдия и не ми казвайте, че трябва да бъда весела, когато съм безкрайно нещастна.

Вилфор се поклони.

— Когато чувам да се говори за нещастия, госпожо — отговори той, — от три месеца насам съм възприел навик да мисля за своите нещастия и в съзнанието ми се извършва неволно едно егоистично сравняване. Затова именно редом с моите вашите нещастия ми се струват само преमेждие; затова именно пред моето гибелно положение вашето ми се струва завидно, но този въпрос ви е неприятен, да го изоставим. Казвахте, госпожо?...

— Идвам да науча от вас, приятелю — продължи баронесата, — докъде стигна историята с оня измамник?

— Измамник ли! — повтори Вилфор. — Очевидно, госпожо, вие по пристрастие смекчавате някои неща, а преувеличавате други; да наричате измамник господин Андреа Кавалканти или по-точно господин Бенедето! Мамите се, госпожо: господин Бенедето си е чисто и просто убиец!

— Не отричам справедливостта на поправката ви, господине, но колкото по-строго се отнесете към този нещастник, толкова по-тежко ще засегнете нашето семейство. Оставете го да избяга, вместо да го преследвате.

— Идвате много късно, госпожо, заповедите са вече дадени.

— Тогава... ако го арестуват... Мислите ли, че ще го арестуват?

— Надявам се.

— Ако го арестуват (а постоянно чувам да повтарят, че затворите били препълнени), оставете го в затвора.

Кралският прокурор поклати отрицателно глава.

— Поне докато дъщеря ми се омъжи — добави баронесата.

— Невъзможно, госпожо, правосъдието има свои формалности.

— Дори за мене? — запита полуусмихнато-полусериозно баронесата.

— За всички — отговори Вилфор, — и за мене дори, както за останалите.

— О! — прошепна баронесата, без да изрази с думи мисълта, която възкликанието ѝ издаваше.

Вилфор втренчи в нея поглед, с който проникваше в мислите на хората.

— Да, зная какво искате да кажете — продължи той, — намекувате за страшните слухове, че всички смъртни случаи, които от три месеца насам ме държат в траур, че смъртта, от която Валантин се спаси като по чудо, не са нещо естествено.

— Нямах предвид това — побърза да отговори госпожа Данглар.

— Напротив, тъкмо това имахте предвид, госпожо, и е напълно справедливо, защото не можехте да не мислите така, и сте си казвали мълчаливо: „Щом наказваш престъплението, обясни: защо около тебе има толкова ненаказани престъпления“.

Баронесата пребледня.

— Казвали сте си го, нали, госпожо?

— Да, признавам.

— Ще ви отговоря.

Вилфор приближи креслото си до стола на госпожа Данглар, облегна се с две ръце на бюрото и заговори по-глухо от друг път:

— Има престъпления, които остават ненаказани, защото не знаем кои са престъпниците и се страхуваме да не накажем невинен вместо виновника; но когато престъпниците бъдат открити (Вилфор протегна ръка към разпятието срещу бюрото му), когато престъпниците бъдат открити — повтори той, — кълна се в живия бог, госпожо, че ще загинат, които и да са! И след тази клетва, която изрекох и ще удържа, госпожо, дръзнете пак да искате милост за онзи окаяник!

— А уверен ли сте, господине — възрази госпожа Данглар, — че той е толкова виновен, колкото разправят?

— Погледнете, ето делото му: Бенедето, осъден най-напред още шестнадесетгодишен на пет години каторга за фалшификация; обещаващ младеж, както виждате; избягва, след това убива.

— И кой е този нещастник?

— Кой го знае! Някакъв скитник, корсиканец.

— Никой ли не го е потърсил?

— Никой, родителите му не се знаят.

— Ами онзи, който беше дошъл от Лука?

— Друг мошеник като него, може би съучастник.

Баронесата склочи ръце.

— Вилфор! — промълви нежно и ласкаво тя.

— За бога, госпожо! — отвърна кралският прокурор с почти сурова твърдост. — За бога, не ми искайте милост за един виновник. Какво съм аз? Законът. Нима законът има очи, за да зърне вашата скръб? Нима законът има уши, за да чуе нежния ви глас? Нима законът има памет, за да стане изпълнител на добрите ви мисли? Не, госпожо, законът заповядва, а щом заповядва, нанася и удара. Ще ми кажете, че съм жив човек, а не кодекс; човек, а не книга. Погледнете ме, погледнете наоколо ми, госпожо: нима хората са се отнасяли с мене като с брат? Обичаха ли ме? Имаха ли милост към мене? Искал ли е някой милост за господин дьо Вилфор, дадена ли е била тя за господин дьо Вилфор? Не, всеки и всякога му е нанасял само удари! Вие продължавате, госпожо, истинска сирена, както винаги, да ми напомняте с очарователния си и изразителен поглед, че трябва да се червя. Добре, ще се червя за всичко, което знаете, а може би... може би и за много други неща. Но от деня, когато сам аз съгреших, по-зле може би от мнозина други, от тоя ден аз раздирам чуждите грешки, за да открия тайната язва; и всякога съм я намирал; нещо повече, намирал съм ощастливен, с радост, този печат на човешка слабост или поквара.

Защото всеки открит и всеки наказан от мене виновник ми се струваше живо, ново доказателство, че не съм едно противно изключение. Уви, уви, уви, госпожо, всички хора са зли, да го докажем и да накажем злия!

Вилфор изрече последните думи с трескава ярост, придала жестоко красноречие на гласа му.

— Но — започна госпожа Данглар, като правеше последен опит — вие казахте, че този младеж е скитник, сирак, изоставен от всички?

— Толкова по-зле, толкова по-зле, или по-скоро толкова по-добре, providението е отредило никой да не плаче за него.

— Това значи да се нахвърляте върху беззащитния, господине.

— Беззащитен, който убива!

— Неговият позор ще оскверни семейството ми.

— Нима в моето семейство не витае смърт?

— О, господине! — извика баронесата. — Вие сте безмилостен към другите. Е добре, ще ви кажа, че и светът ще бъде безмилостен към вас.

— Да бъде! — каза Вилфор, като вдигна заплашително ръка към небето.

— Отложете поне делото на нещастника, ако го арестуват, до следващата сесия; имаме шест месеца, през които хората ще забравят.

— Не мога — възрази Вилфор, — имам още пет дни от настоящата; следствието е приключено; пет дни са повече от необходимото време; впрочем не разбирате ли, госпожо, че и на мене е потребна забрава? Когато работя, а пък аз работя денонощно, настъпват мигове, в които нищо не помня и щом не помня, съм щастлив като мъртвец, но и това дори е за предпочитане пред страданието.

— Той избяга, господине, оставете го да се укрие; бездействието е лесно милосърдие.

— Нали ви казах, че е вече късно? Още на разсъмване телеграфът предаде заповедта и в тоя момент...

— Господине — влезе лакеят, — един драгун донесе тази телеграма от министъра на вътрешните работи.

Вилфор грабна плика и веднага го распечата. Госпожа Данглар изтръпна от ужас, Вилфор потрепера от радост.

— Арестуван е! — извика той. — Арестували са го в Кампиен. Свършено е!

Госпожа Данглар стана, смразена и пребледняла.

— Сбогом, господине — каза тя.

— Сбогом, госпожо — отвърна почти радостно кралският прокурор и я изпрати до вратата.

После, като се върна при бюрото си:

— Така — каза той и удари писмото с гърба на дясната си ръка — имах една фалшификация, три кражби, три пожара, липсваше ми

само убийство: ето и него, сесията ще бъде прекрасна.

С. ВИДЕНИЕТО

Както кралският прокурор заяви на госпожа Данглар, Валантин още не бе се възстановила.

Сломена от умората, тя продължаваше да лежи и в стаята си именно научи от самата госпожа дьо Вилфор станалите събития — бягството на Йожени и арестуването на Андреа Кавалканти, или по-точно на Бенедето, както и това, че го обвиняваха в убийство.

Но Валантин беше толкова слаба, щото разказът не ѝ направи навярно впечатлението, което би ѝ направил, ако беше здрава.

Всичко това се изрази само в няколко нови смътни представи и неясни образи, които се смесиха със странните представи и бегли призраци, изникващи в болното ѝ съзнание или блуждаещи пред очите ѝ; но всичко изчезна много скоро, изместено от съживените лични усещания.

Денем Валантин все още се намирал в действителния мир поради присъствието на Ноартие, който заповядваше да го отведат в стаята на внучка му и стоеше там, без да отделя от нея своя бащински поглед; а след като се върнеше от Палатата, и Вилфор идваше да прекара един-два часа с баща си и дъщеря си.

В шест часа Вилфор се оттегляше в кабинета си, в осем часа пристигаше господин д'Авриньи, който донасяше лично лекарството за през нощта, после отвеждаше Ноартие.

Болногледачка, посочена от доктора, заместваше след това всички и оставаше докъм десет-единадесет часа, когато Валантин заспиваше.

На слизване болногледачката предаваше ключа от стаята на Валантин на самия господин дьо Вилфор, така че при болната можеше да се влезе само през отделението на госпожа дьо Вилфор и стаята на Едуар.

Морел идваше всяка сутрин да научи от Ноартие как е Валантин; обаче много странно, безпокойствието му намаляваше всеки ден.

Преди всичко, макар и обзета от силна нервна възбуда, Валантин видимо се поправяше; нали и Монте Кристо му бе казал, когато той бе изтичал като обезумял при него, че ако не умре в първите два часа, Валантин ще бъде спасена?

Четири дни бяха минали вече, а тя беше още жива.

Нервната възбуда, която споменахме, продължаваше и във време на съня или по-скоро на дрямката, която я обземаше: тогава именно, в нощната тишина и полумрак, при сложената на камината нощна лампичка с матов абажур, тя виждаше призраците, които населяват стаите на болните и които треската раздрусва с тръпнещите си крила.

Струваше ѝ се, че вижда ту мащеха си, която я заплашва, ту Морел, който ѝ протяга ръце, ту хора, съвършено чужди на всекидневния ѝ живот, като например граф дьо Монте Кристо; и мебелите дори в тези часове на блънуване ѝ се струваха подвижни и блуждаещи; това траеше докъм два-три часа сутринта, когато потъваше в тежък сън, който продължаваше до сутринта.

Вечерта на същия ден, когато Валантин бе научила за бягството на Йожени и арестуването на Бенедето, след като се бяха слели за миг с усещанията от собствения ѝ живот, тези събития започнаха да напускат постепенно съзнанието ѝ; след последователното оттегляне на Вилфор, д'Авриньи и Ноартие, когато часовникът от Сен Филип дю Рул удари единадесет, а болногледачката, оставила до болната приготвеното от доктора лекарство, бе заключила вратата и бе отишла в стаята за прислугата, да слуша разказите на лакеите и да си пълни паметта със зловещите истории, които от три месеца насам поддържаха вечер разговорите в хола на кралския прокурор, в грижливо заключената стая се случи нещо съвсем неочаквано.

Минали бяха десетина минути, след като болногледачката бе излязла.

Обзета от един час от треската, която се повтаряше всяка нощ, Валантин бе оставила непокорното си съзнание да продължава своята будна, еднообразна и неумолима дейност, която се изчерпваше в непрекъснато повторение на едни и същи мисли и на едни и същи образи.

От фитила на нощната лампичка излитаха хиляди лъчи със странни значения, когато изведнъж при нейния трептящ светлик на

Валантин се стори, че съзира как библиотеката, поставена в една ниша до камината, се отвори бавно, без никакъв шум.

В друго време Валантин би грабнала звънеца и би дръпнала копирения му кордон, да извика за помощ, но в сегашното ѝ състояние нищо не я изненадаваше. Тя съзнаваше, че виденията, които я заобикалят, са плод на бълнуването; в това се бе убедила, защото тия нощни призраци изчезваха безследно на сутринта.

Зад вратата се появи човешка фигура.

Благодарение на треската Валантин беше дотолкова свикнала с тия видения, та не се уплаши, само разтвори широко очи, като се надяваше, че ще види Морел. Фигурата продължи да пристъпва до леглото, после се спря и сякаш внимателно се послуша.

В този миг едно отражение от лампичката заигра по лицето на среднощния посетител.

— Не е той! — прошепна Валантин.

Убедена, че сънува, тя зачака този човек да изчезне или да се преобрази в друга личност, както става в сънищата.

Но като опипа пулса си и усети, че е ускорен, тя си спомни, че най-доброто средство да прогони тези досадни видения е да пие; разхладителното питие, приготвено за успокояване вълненията, от които се бе оплакала на доктора, намаляваше треската и пробуждаше нови мозъчни усещания; щом изпиеше няколко глътки, страданието намаляваше за малко.

Затова протегна ръка да вземе чашата си от кристалната чинийка, върху която беше поставена; но докато тя простираше извън постелята разтрепераната си ръка, видението направи отново, още по-ясно, две стъпки към леглото и дойде толкова близо до девойката, щото тя почти усети дишането му и докосването на ръката.

Този път измамата, или по-точно действителността, надмина всичко, което Валантин бе изпитвала досега; тя почувствува, че е жива и съвършено будна, разбра, че е в пълно съзнание, и изтръпна.

Докосването, което бе усетила, имаше за цел да отстрани ръката ѝ.

Валантин полека я отдръпна.

Тогава фигурата, чийто поглед не можеше да забележи и която изглеждаше по-скоро закрилническа, отколкото заплашителна, взе

чашата, отиде до нощната лампа и загледа течността, като че искаше да провери доколко е прозрачна и бистра.

Но този опит ѝ се стори недостатъчен.

Човекът, или по-точно призракът, който пристъпваше толкова тихо, та стъпките му заглъхваха в килима, взе една лъжичка от течността и я изпи. Валантин наблюдаваше смаяна това, което ставаше пред очите ѝ.

Надяваше се, че всичко ще изчезне изведнъж, сменено от друга картина; но вместо да изчезне като призрак, човекът се приближи към нея, подаде ѝ чашата и каза развълнувано:

— Пийте сега!...

Валантин потрепера.

За пръв път видение ѝ говореше с гласа на жив човек. Тя отвори уста, за да извика. Човекът сложи пръст на устните си.

— Господин граф дьо Монте Кристо! — прошепна тя.

От уплахата, която се изписа в очите на девойката, от треперенето на ръцете ѝ, от бързото движение, с което се сгуши под завивките, пролича последната борба между съмнението и увереността; и все пак присъствието на Монте Кристо в стаята ѝ по това време, тайнственото му, невероятно, необяснимо влизане през стената изглеждаха невъзможни за разстроения разум на Валантин.

— Не викайте, не се плашете — каза графът, — не бива да таите нито искрица подозрение, нито сянка от безпокойство; човекът, когото виждате пред себе си (защото този път имате право, Валантин, това не е никакво видение), човекът, когото виждате пред себе си, е най-нежният баща и най-почтителният приятел, за какъвто бихте могли да мечтаете.

Валантин не можа да отговори нищо; така се бе уплашила от гласа, който ѝ доказваше действителното присъствие на говорещия, че се боеше да чуе и своя глас, но слисаният ѝ поглед казваше: „Ако намеренията ви са чисти, защо сте дошли?“

Със своята удивителна прозорливост графът разбра какво става в сърцето на девойката.

— Чуйте ме — каза той — или по-добре погледнете ме, вижте зачервените ми очи и пребледняло лице: от четири нощи не съм мигнал; четири нощи бдя край вас, закрилям ви, пазя ви за нашия приятел Максимилиан.

Бузите на девойката поруменияха от бързия прилив на кръв: току-що изреченото име прогони последното недоверие, което присъствието на графа ѝ бе вдъхнало.

— Максимилиан!... — повтори Валантин, толкова приятно ѝ беше да произнася това име. — Максимилиан! Нима ви призна всичко?

— Да, призна ми. Каза, че вие сте неговият живот, и аз му обещах да ви запазя жива.

— Обещахте ми да ме запазите жива?

— Да.

— Споменахте за бдение и закрила. Лекар ли сте, господине?

— Да, и то, вярвайте ми, най-добрият, когото небето можеше да ви изпрати.

— Казвате, че сте бдели — продължи Валантин. — Къде? Аз не съм ви виждала.

Графът протегна ръка към библиотеката.

— Скрит зад вратата — каза той. — Оттам се влиза в съседната къща, която наех.

Валантин отвърна свенливо и достойно глава.

— Господине — заяви с неизразим ужас тя, — това е безпримерно безумие, а закрилата, с която сте ме удостоили, прилича твърде много на оскърбление.

— През тези дълги бдения, Валантин — отвърна графът, — аз видях само кой влиза тук, каква храна ви носят, какви напитки ви дават; и ако напитките ми се струваха опасни, влизах, както влязох сега, изпразвах чашата и вместо отровата наливах в нея ободрятелно питие, което вливаше в жилите ви живот вместо приготвената смърт.

— Отрова! Смърт! — извика Валантин, като помисли отново, че е обзета от трескава халюцинация. — Какво приказвате господине?

— Шт! Дете мое! — прошепна Монте Кристо, като сложи отново пръст на устните си. — Да, казах отрова, казах и смърт, и повтарям тия думи; но изпийте най-напред това нещо. (Графът извади от джоба си едно стъкълце с червена течност, от която наля няколко капки в чашата). А след като го изпиете, не пийте вече нищо тази нощ.

Валантин протегна ръка, но щом докосна чашата, я отдръпна уплашено.

Монте Кристо взе чашата, изпи половината и я подаде на Валантин, която изпи усмихнато остатъка.

— Да! — каза тя. — Познавам по вкуса, че е същото нещо, което пиех нощем, течността, която освежава гърдите и успокояваше малко мозъка ми. Благодаря ви, господине. Благодаря.

— Ето как прекарахте тия четири нощи, Валантин — каза графът. — А как ги прекарах аз! Какви жестоки часове преживях заради вас! С каква мъка гледах, когато наливаха в чашата ви смъртоносната отрова, и треперех, че може би ще я изпие, преди да я излея в камината!

— Казвате, господине — продължи още по-уплашено Валантин, — че сте се измъчвали, като сте виждали да наливат в чашата ми смъртоносната отрова? Но щом сте виждали, че наливат отрова в чашата ми, трябва да сте видели и лицето, което я е наливало?

— Да.

Валантин седна в леглото, закри белоснежната си гръд с бродирания батистен чаршаф, овлажнял от студената пот при бълнуването, към която се прибавяше още по-студената пот от уплахата.

— Видяхте ли го? — повтори тя.

— Да — потвърди повторно графът.

— Това, което казвате, е ужасно, господине, карате ме да допускам някакво пъклено дело. В дома на баща ми! В собствената ми стая! В това страдалческо легло се опитват да ме убият! Идете си, господине, не изкушавайте съвестта ми, не хулете божията добрина, такова нещо е невъзможно!

— Вие ли сте първият човек, срещу когото се вдига тази ръка, Валантин? Не видяхте ли как загинаха пред вас господин дьо Сен Меран, госпожа дьо Сен Меран, Бароа? Не бихте ли видели смъртта и на господин Ноартие, ако лечението, на което е подложен от три години насам, не го защитава, действайки като противоотрова?

— Господи! — промълви Валантин. — Затова от един месец насам дядо иска да пия от всичките му лекарства.

— И тези лекарства имат горчивия вкус на полуизсушена портокалова кора, нали?

— Да, боже мой, да!

— Сега вече си обяснявам всичко — каза Монте Кристо, — и дядо ви знае, че в тази къща има отровител, а може би знае и кой е. Той ви е предпазвал от отровното вещество, чието действие се е

притъпявало от привычката! Ето защо сте още жива — нещо, което не можех да си обясня, — след като ви бяха дали преди четири дни отрова, която обикновено не прощава.

— Но кой е злодеят? Кой е убиецът?

— Сега пък аз ще ви запитам: не сте ли видели никога някой да влиза в стаята ви?

— Виждала съм. Често пъти ми се струваше, че минават сенки, които се приближаваха, отдалечаваха, изчезваха, но смятах, че бълнувам от треската. Когато влязохте преди малко, доста време пак смятах, че бълнувам или сънувам.

— Значи не знаете кой иска да ви отнеме живота?

— Не — отвърна Валантин. — Защо пък някой би желал смъртта ми?

— Ще научите кой е тогава — каза Монте Кристо, като се послуша.

— Как? — запитва Валантин и се огледа уплашено.

— Тази вечер нито бълнувате, нито имате треска, напълно сте будна, а току-що удари полунощ — часът на убийците.

— Боже! Боже! — прошепна Валантин, като изтри потта от челото си.

Часовникът наистина отброяваше бавно и тъжно ударите си, които падаха като удари с бронзов чук по сърцето на девойката.

— Валантин — продължи графът, — извикайте на помощ всичките си сили, притиснете сърцето си, задушете гласа в гърлото си, престорете се на заспала и ще видите! Ще видите!

Валантин сграбчи ръката на графа.

— Струва ми се, че чувам шум — каза тя. — Идете си.

— Сбогом, или по-точно довиждане — отвърна графът.

После с тъжна бащинска усмивка, изпълнила с признателност сърцето на девойката, той отиде на пръсти до вратата на библиотеката.

И като се обърна, преди да я затвори:

— Никакво движение — каза той, — нито дума; трябва да мислят, че спите, иначе може да ви убият, преди да дотичам.

С това страшно поръчение графът изчезна зад вратата, която се затвори безшумно след него.

СИ. ЛОКУСТА^[1]

Валантин остана сама, два закъснели часовника удариха на различни промеждутъци полунощ след Сен Филип де Рул.

После, като се изключи шумът на няколко далечни коли, отново настъпи тишина.

Цялото внимание на Валантин се съсредоточи тогава в стенния часовник, чието махало отброяваше секундите.

Започна да ги брои и забеляза, че са два пъти по-бавни от ударите на сърцето ѝ. А при това тя все още продължаваше да се съмнява: безобидната Валантин не можеше да си представи, че някой ще желае смъртта ѝ; защо? С каква цел? Какво зло бе сторила, за да си създаде враг?

Нямаше опасност да заспи.

Една единствена ужасна мисъл я държеше в напрежение: че съществува на тоя свят човек, който се бе опитал и щеше да се опита да я убие.

Ами ако този път, уморен от безполезността на отровата, този човек си послужи, както каза Монте Кристо с желязо? Ако графът не успее да дойде навреме? Ако приближава последният ѝ час? Ако няма да види вече Морел?

При тая мисъл, от която пребледняваше и се обливаше в студена пот, Валантин беше готова да дръпне кордона на звънеца и да повика за помощ.

Но ѝ се стори, че зад вратата на библиотеката съзира окото на графа, което я караше дотолкова да се срамува, щото тя се питаше дали признателността ще заличи някога мъчителния спомен за неделикатното му приятелство.

Двадесет минути, двадесет вечности минаха така, след тях още десет; най-после изпреварил с една секунда махалото, часовникът удари един.

Едва уловимо подраскване с нокът по дървото на библиотеката показва в същия миг на Валантин, че графът бди и я съветва да бъде нащрек.

И наистина на Валантин се счу, че откъм противоположната страна, тоест откъм стаята на Едуар, паркетът скръцна; тя се ослуша, притаила дъх до задушаване; бравата също скръцна и вратата се отвори.

Повдигнала се на лакът, Валантин едва успя да легне отново и да закрие очи с лакътя си.

Разтреперана, възбудена, обзета от неизразим ужас, тя зачака.

Някой се приближи до леглото и докосна завесите.

Валантин направи последно усилие да диша равномерно, като спокойно заспал човек.

— Валантин! — прошепна един глас.

Девојката изтръпна до мозъка на костите си, но не се обади.

— Валантин! — повтори гласът.

Същото мълчание: Валантин бе обещала да не отговаря.

После всичко заглъхна.

И Валантин чу само едва уловимото капване на някаква течност в чашата, която току-що бе изпразнила.

Тогава се осмели да полуотвори очи зад прикритието на прегънатия лакът.

И видя една жена в бял пенъор, която наливаше в чашата й предварително приготвена течност от едно стъкълце.

През този кратък миг Валантин може би престана да диша или неусетно мръдна, защото обезпокоената жена прекъсна наливането и се наведе над леглото, за да провери дали девојката наистина спи: беше госпожа дьо Вилфор.

Щом позна мащеха си, Валантин се разтрепера така, че леглото се заклати.

Госпожа дьо Вилфор веднага се отдалечи до стената и оттам започна да дебне безмълвно и внимателно всяко мръдване на Валантин.

Девојката си припомни ужасните слова на Монте Кристо! Стори й се, че в ръката, която държеше стъкълцето, блести дълъг остър нож. И като извика на помощ цялата си воля, направи усилие да затвори очи; но това действие на нашето най-плахо сетиво, обикновено толкова

просто, беше в този миг почти невъзможно — така могъщо беше любопитството, което повдигаше клепача и търсеше истината.

През това време, чула отново в тишината равномерното дишане на Валантин, госпожа дьо Вилфор се увери, че тя спи, протегна отново ръка и все още скрита зад завесите, които бе събрала към възглавието на леглото, доля в чашата на Валантин съдържанието на стъкълцето.

После си отиде така безшумно, щото девойката не усети кога е излязла.

Видя само, че протегнатата ръка бе изчезнала — нищо друго: свежа, закръглена ръка на двадесет и пет годишна млада хубава жена, която носеше смърт.

Невъзможно е да изразим какво изпита Валантин през тази минута и половина, когато госпожа дьо Вилфор беше в стаята ѝ.

Подраскването с нокът по библиотеката изведе девойката от унеса, в който бе потънала, приличен почти на вцепенение.

Тя вдигна с усилие глава.

Вратата се отвори повторно все така безшумно и граф дьо Монте Кристо се появи отново.

— Е-е — запита той, — съмнявате ли се още?

— Боже мой! — прошепна девойката.

— Видяхте ли?

— Уви!

— Познахте ли я?

Валантин простена.

— Да — отвърна тя. — Но не мога да повярвам.

— Тогава предпочитате да умрете и да погубите Максимилиан...

— Боже, боже! — повтори почти обезумяла девойката. — Не мога ли да напусна къщата, да избягам?...

— Ръката, която ви преследва, Валантин, ще ви стигне навред; със злато ще подкупи прислугата ви и смъртта ще ви гони в най-различен образ: във водата, която ще черпите от извора, в плода, който ще откъснете от дървото.

— Но нали казахте, че предпазните мерки на дядо са ме имунизирали против отровата?

— Против една определена отрова, и то ако не е употребена в силна доза, но могат да сменят отровата и да увеличат дозата.

Взе чашата и я докосна с устни.

— Дори са го сторили вече — каза той. — Сега ви тровят не с брусин, а с обикновена упойка. Познах вкуса на спирта, в който са я разтворили. Ако бяхте изпили това, което госпожа дьо Вилфор току-що ви е наляла, Валантин, нищо нямаше да ви спаси.

— Но, боже мой! — извика девойката. — Защо ме преследва тя?

— Какво? Нима сте толкова наивна, толкова добра, така не вярвате на злото, та не сте разбрали още, Валантин?

— Не — отвърна девойката, — никога не съм ѝ сторила нещо лошо.

— Но вие сте богата, Валантин, имате двеста хиляди франка рента и отнемате тия двеста хиляди франка на сина ѝ.

— Отде накъде? Моето богатство не е от нея, то е наследство от моите родители.

— Разбира се, и тъкмо затова господин и госпожа дьо Сен Меран умряха, за да ги наследите; затова и господин Ноартие бе осъден, щом ви направи своя наследница; затова и вие трябва да загинете, Валантин, за да може баща ви да ви наследи, а брат ви, останал единствен син, да наследи баща си.

— Горкият Едуар! За него се вършат значи всички престъпления?

— О, разбрахте най-после!

— Господи! Дано само не трябва да изкупва един ден всичко това!

— Вие сте наистина ангел, Валантин.

— Но нима са се отказали да убият дядко ми?

— Размислили са, че след вашата смърт богатството остава естествено на брат ви, ако не бъде обезнаследен, разбира се; затова са решили, че в края на краищата престъплението е излишно, значи двойно по-опасно да бъде извършено.

— И такива кроежи са могли да се родят в главата на жена! Боже, боже!

— Припомнете си Перуджа, беседката в пощенския хотел, човека с кафявата пелерина, когото мащеха ви разпитваше за аква тофана; да, това пъклено намерение е зреело още оттогава в мисълта ѝ.

— О, господине — извика девойката, обляна в сълзи, — щом е така, виждам, че съм осъдена да умра.

— Не, Валантин, защото аз предвидих всички заговори; веднъж открита, нашата неприятелка е победена, вие ще живеете, Валантин,

ще живеете, за да обичате и да бъдете обичана, да бъдете щастлива и да дадете щастие на едно благородно сърце; но за да живеете, Валантин, трябва да имате доверие в мене.

— Заповядайте, господине! Какво трябва да сторя?

— Да вземете сляпо това, което ще ви дам.

— О, бог ми е свидетел — извика Валантин, — че ако бях сама, бих предпочела да умра!

— Няма да се доверявате никому, нито дори на баща си.

— Но баща ми не участвува в този ужасен заговор, нали, господине? — склочи ръце Валантин.

— Не, но баща ви, свикнал с прокурорските обвинения, би трябвало все пак да се усъмни, че всички тези смъртни случаи, които стават в неговия дом, не могат да бъдат естествени. Баща ви именно трябваше да бди над вас, той трябваше да е сега на мое място; той трябваше да излее чашата, да застане пред убиеца. Призрак срещу призрак — довърши той високо фразата си.

— Господине — промълви Валантин, — ще направя всичко, за да остана жива, защото на този свят има двама души, които ме обичат толкова, че ще умрат, ако умра аз: дядо и Максимилиан.

— Ще ги пазя, както пазех вас.

— Добре, господине, правете, каквото искате с мене — продължи Валантин. И добави тихо: — Боже, боже, какво ли ме чака?

— Каквото и да ви сполети, Валантин, не се ужасявайте; ако страдате, ако загубите зрението, слуха, осезанието си, не се плашете; ако се събудите, без да разберете къде сте, не се плашете; дори ако видите, че сте в гробница или в закован ковчег; опомнете се веднага и си кажете: „В този миг един приятел, един баща, един човек, който желае щастието ми и щастието на Максимилиан, бди над мене“.

— Уви! Каква страшна неизбежност!

— Предпочитате ли да издадете мащеха си, Валантин?

— Стократно бих предпочела да умра! Да, да умра!

— Не, няма да умрете. Но обещавайте, че каквото и да ви се случи, няма да се оплаквате, а ще се надявате!

— Ще мисля за Максимилиан.

— Обичам ви като дъщеря, Валантин, само аз мога да ви спася и ще ви спася.

Изпаднала в ужас, Валантин склочи ръце (защото чувствуваше, че е дошло време да измоли смелост от бога) и се изправи за молитва, като шепнеше несвързани слова и забравяше, че белите ѝ рамене са покрити само с дългата коса и туптенето на сърцето личи под тънката дантела на нощницата ѝ.

Графът сложи леко ръка на рамото на девойката, зави я с кадифения юрган и каза с бащинска усмивка:

— Вярвайте в предаността ми, дете мое, както вярвате в бога и в любовта на Максимилиан.

Валантин спря над него своя признателен поглед, послушна като дете.

Графът извади от джоба на жилетката си своята изумрудена кутийка, отвори златното капаче и изсипа в дясната ръка на Валантин една пастилка колкото грахово зърно.

Валантин я взе с другата ръка и погледна втренчено графа: чертите на този неустрашим покровител имаха божествено величие и сила. Той разбра, че Валантин го пита с поглед.

— Да — отвърна той.

Тя сложи настилката в уста и я глътна.

— А сега довиждане, дете мое — каза той. — Ще се опитам да поспя, защото вече сте спасена.

— Идете — отвърна Валантин. — Каквото и да ми се случи, обещавам да не се плаша.

Монте Кристо задържа дълго погледа си върху девойката, която постепенно се унасяше и заспиваше, победена от току-що глътнатата упойка.

Графът взе чашата, изпразни я до три четвърти в камината, за да изглежда, че Валантин е изпила липсващата част, и я остави пак на нощната масичка; после отиде до вратата на библиотеката и изчезна, хвърляйки последен поглед към девойката, която спеше, доверчива и чистосърдечна като ангел в нозете на създателя.

---

[1] *Локуста* — прочута римска отровителка, оръдие на Агрипина и Нерон. Б.пр. ↑

СИ. ВАЛАНТИН

Нощната лампичка продължаваше да гори върху камината в стаята на Валантин с последните капки масло, плувнали по повърхността на водата; матовият глобус беше по-червеникав, засиленият пламък прашеше с последни искри, напомнящи у неодушевените вещи последни предсмъртни гърчове, така често сравнявани с тия на нещастните човешки същества; слаба зловеща светлина озаряваше с мътно отражение белите завеси и чаршафи на девойката.

Всеки уличен шум бе вече утихнал, а тишината в къщата беше страшна.

Тогава вратата откъм стаята на Едуар се отвори и една вече позната глава се появи в огледалото срещу вратата: госпожа дьо Вилфор идваше да провери действието на течността.

Спря се на прага, послуша се в прашенето на лампата — единствен доловим звук в стаята, която изглеждаше съвсем пуста, после пристъпи полека към нощната масичка, за да види дали чашата е празна.

Беше пълна до една четвърт, както вече казахме.

Госпожа дьо Вилфор я изля в камината, разбърка пепелта, за да попие по-бързо течността, изплакна грижливо кристалната чаша, изтри я с носната си кърпичка и я остави пак на нощната масичка.

Ако някой би надникнал в този миг в стаята, би съзрял колебанието на госпожа дьо Вилфор да спре погледа си върху Валантин или да се приближи до леглото.

Това зловещо осветление, тази тишина, тази страшна поезия на нощта се сливаха навярно със страхотната поезия на съвестта ѝ, отровителката се боеше от делото си.

Най-после се осмели, дръпна завесата, облегна се до горния край на леглото и погледна Валантин.

Девойката не мръдваше, никакво дихание от полуотворените уста, никакъв признак на живот; побелелите устни не трепваха, очите,

забулени в теменужна мъгла, проникнала сякаш под кожата, се белееха малко по-ярко там, гдето очната ябълка издуваше клепача, дългите черни ресници засенчваха восъчножълтата буза.

Госпожа дьо Вилфор гледаше с красноречива неподвижност това лице: осмели се още малко, повдигна завивката и сложи ръка върху сърцето на девойката.

То беше беззвучно и студено.

Под ръката си усещаше само туптенето на кръвта в собствените си пръсти, и ги отдръпна разтреперана.

Ръката на Валантин висеше от леглото, от рамото до мястото, гдето ѝ бяха пуснали кръв, тя беше изваяна като ръка на Грациите от Жермен Пилон^[1]; частта от лакътя до китката беше леко обезформена от сгърчване, а самата ръка, прекрасно очертана, почти вдървена, с разтворени пръсти, опираше до махагона.

Ноктите бяха посинели.

Госпожа дьо Вилфор не се съмняваше вече: свършено беше, изпълнено беше ужасното дело, последното, което трябваше да стори.

Отровителката нямаше вече работа в тази стая; Тя се отдръпна така предпазливо, щото личеше, че се бои от шумоленето на стъпките си по килима, но продължаваше да държи завесата вдигната, поглъщайки непреодолимо привлекателния образ на смъртта, догдето тлението не е започнало още, догдето трупът е още неподвижен и тайнствен, преди да стане противен.

Минутите минаваха; госпожа дьо Вилфор не можеше да пусне тази завеса, която държеше като саван над главата на Валантин. Плащаше своята дан на мечтанието: а мечтанието на престъпника се нарича угризение.

Пращенето на лампата се усили.

Госпожа дьо Вилфор трепна и пусна завесата.

В същия миг нощната лампа угасна и стаята потъна в зловеща тъмнина.

Стенният часовник се пробуди от нея и удари четири и половина.

Стресната от последователните вълнения, отровителката стигна опипом до вратата и се прибра уплашена в стаята си.

Тъмнината продължи още два часа.

Белезникава светлина започна да прониква постепенно през процеците на дървените капаци; после все така постепенно оформи и

оцвети предметите и телата.

Тогава именно по стълбите се чу кашлицата на болногледачката, която влезе в стаята на Валантин с порцеланова чаша в ръка.

Баща или влюбен би разбрал още от пръв поглед: Валантин беше мъртва, за наемната служителка беше просто заспала.

„Добре — каза си тя, като се приближи към нощната масичка, — изпила е част от лекарството; чашата е в две трети празна.“

Отиде да запали огъня в камината, настани се в своето кресло и се възползува от съня на Валантин, за да поспи още малко.

Събуди я часовникът, който удряше осем.

Изненадана от продължителния сън на девойката, уплашена от увисналата ръка, която Валантин не бе прибрала, болногледачката се приближи до леглото и едва сега забеляза изстиналите устни и студената гръд.

Когато поиска да вдигне ръката, усети страшната ѝ вдървеност, която не можеше да измами една болногледачка.

Жената изпищя от ужас.

Изтича до вратата и завика:

— Помощ! Помощ!

— Защо викате за помощ! — обади се от долния край на стълбите господин д'Авгиньи.

Докторът идваше обикновено по това време.

— Кой вика за помощ? — чу се и гласът на Вилфор, който изскочи от кабинета си. — Чухте ли някой да вика за помощ, докторе?

— Да, да! Да се качим — отвърна д'Авриньи. — Да се качим по-скоро при Валантин.

Но прислугата от същия етаж бе влязла преди лекаря и бащата и всички, видели Валантин бледа и неподвижна на леглото, бяха вдигнали ръце и залитаха като замаяни.

— Повикайте госпожа дьо Вилфор! Събудете госпожа дьо Вилфор! — извика кралският прокурор от вратата на стаята, гдето сякаш не смееше да влезе.

Но вместо да отговорят, прислужниците гледаха господин д'Авриньи, който влезе, изтича при Валантин и я взе на ръце.

— И тя... — промълви той, като я остави. — Боже, боже, кога ще се наситите?

Вилфор се втурна в стаята.

— Какво казвате, докторе! — извика той, като вдигна ръце. — Докторе!...

— Казвам, че Валантин е мъртва! — отвърна тържествено и зловещо д'Авриньи.

Господин дьо Вилфор се строполи като покосен, сложил глава върху леглото на Валантин.

При думите на доктора и вика на бащата прислужниците избягаха уплашено, с глухи проклетия; бързите им стъпки изтрополиха по стълбите и коридорите, чу се врява в двора, после всичко заглъхна; избягали бяха до един от прокълнатия дом.

В този момент госпожа дьо Вилфор, полуоблякла утринния си пеньоар, вдигна завесата на вратата; спря се за миг на прага, сякаш питаше присъстващите какво има, и се помъчи да извика на помощ някоя непокорна сълза.

После пристъпи или по-точно подскочи с протегнати ръце към масата.

Зърнала бе д'Авриньи, наведен любопитно към същата маса, за да вземе чашата, която тя бе сигурна, че е изпразнила през нощта.

Една трета от нея беше все още пълна, както преди да я излее в пепелта.

Ако призракт на Валантин се бе изправил пред отровителката, не би я изплашил така.

Течността имаше наистина същия цвят като онази, която тя бе наляла в чашата и Валантин бе изпила; тази отрова не можеше да измами окоето на господин д'Авриньи и той я гледаше внимателно: истинско божие чудо беше наистина въпреки предпазните мерки на убиеца да остане следа, доказателство, разобличаване на престъплението.

И докато госпожа дьо Вилфор стоеше неподвижна като статуя на страха, докато Вилфор, заровил глава в завивките на смъртното легло, не виждаше нищо от това, което ставаше около него, д'Авриньи се приближи до прозореца, за да разгледа по-добре съдържанието на чашата, и близна една капка, която капна на пръста си.

— О! — промълви той! — Не е вече брусин, да видим какво е!

Изтича до един от шкафове в стаята на Валантин, превърнат в аптека, извади от сребърна кутийка стъкълце с азотна киселина, капна няколко капки в матовата течност, която почервения веднага като кръв.

— Ахаа! — прошепна д'Авриньи с отвращението на съдия, разкрил истината, и радостта на учен, разрешил някаква задача.

Госпожа дьо Вилфор се завъртя изведнъж, очите ѝ мяха мълнии, но скоро потъмняха; тя потърси опипом вратата, политна и изчезна.

След миг отдалеко някъде се чу тъп звук на тяло, което пада на паркета.

Никой не му обърна внимание. Болногледачката наблюдаваше химическия анализ, Вилфор беше все така сломен.

Само д'Авриньи бе проследил с поглед госпожа дьо Вилфор и бе забелязал бързото ѝ излизане.

— Тичайте да помогнете на госпожа дьо Вилфор — обърна се той към болногледачката, — навярно е припаднала.

— Ами госпожица Валантин? — промълви жената.

— Госпожица Валантин няма вече нужда от помощ — отвърна д'Авриньи, — защото е мъртва.

— Мъртва! — въздъхна Вилфор в изблик на непоносима мъка, двойно по-жестока, защото беше нещо ново, непознато, нечувано досега за това каменно сърце.

— Мъртва ли, казахте? — обади се един глас. — Кой каза, че Валантин е мъртва?

Двамата мъже се обърнаха и видяха на прага Морел, прав, бледен, разстроен, страшен.

Ето как бе станало това.

Морел бе дошъл в обичайния си час пред вратичката, която водеше към стаята на Ноартие.

Противно на обичая, намери вратата отворена, затова влезе, без да звъни.

Почака малко в хола, повика лакей, който да го заведе при стария Ноартие.

Никой не му отговори: прислугата, както знаем, бе напуснала къщата.

Този ден Морел нямаше никакъв особен повод за безпокойство: Монте Кристо му бе обещал, че Валантин ще остане жива, и това обещание не беше опровергано досега. Графът му съобщаваше всяка вечер добри новини, потвърждавани на другата сутрин от самия Ноартие.

Безлюдността му се стори странна; повика втори, трети път — все същата тишина.

Тогава реши да се качи.

Вратата на Ноартие беше отворена като всички други.

Първото нещо, което видя, беше старецът в креслото, на обичайното си място; разширените зеници изразяваха като че някаква скрита уплаха, която се потвърждаваше и от странната бледност, разляна по лицето.

— Как сте, господине? — запита момъкът с малко свито сърце.

— Добре — отвърна старецът с примигване. — Добре.

Но изражението му като че стана още по-неспокойно.

— Загрижен сте — продължи Морел, — имате нужда от нещо. Искате ли да повикам някого от хората ви?

— Да — потвърди Ноартие.

Морел дръпна кордона на звънеца; но напразно го дърпаше до скъсване — никой не се яви.

Обърна се към Ноартие, бледността и тревогата се бяха засилили по лицето на стареца.

— Господи! — каза Морел. — Защо никой не идва? Разболял ли се е пак някой?

Очите на Ноартие щяха сякаш да изхвъркнат от орбитите си.

— Какво ви е? — продължи Морел. — Плашите ме. Валантин! Валантин!

— Да, да — направи знак Ноартие.

Максимилиан отвори уста да заговори, но езикът му не издаде глас: той политна и се задържа за ламперията.

После протегна ръка към вратата.

— Да, да, да — продължи старецът.

Максимилиан изтича по малката стълба, която прескочи на два пъти, а Ноартие като че му викаше с поглед:

— По-бързо, по-бързо!

Момъкът профуча за момент през няколко стаи, празни като цялата къща, и стигна до стаята на Валантин.

Нямаше нужда да бутне вратата, защото тя беше широко разтворена.

Първото нещо, което чу, беше ридание. Видя като през мъгла някаква черна фигура, коленичила и потънала в безреден куп бели

чаршафи. Непреодолим страх го закова на прага.

Тогава именно чу гласа, който каза: „Валантин е мъртва“, и друг глас, повторил като ехо:

— Мъртва! Мъртва!

[\[1\]](#) *Пилон* (Жермен) — прочут френски скулптор (1537–1590).
Б.пр. ↑

СІІІ. МАКСИМИЛИАН

Вилфор се изправи, почти засрамен, че са го видели обзет от такава скръб.

Ужасната длъжност, която упражняваше от двадесет и пет години насам, го бе превърнала в нещо повече или нещо по-малко от човек.

Блуждаещият му поглед се спря върху Морел.

— Кой сте вие, господине — каза той, — та забравяте, че не се влиза така в дом, посетен от смъртта? Излезте, моля ви, излезте!

Но Морел не мръдна, не можеше да отдели поглед от страшната гледка на това легло в безпорядък и от бледата фигура върху него.

— Излезте, чувате ли? — извика Вилфор; в същото време и д'Авриньи пристъпи към него, за да го накара да излезе.

Морел погледна като замаян тялото, двамата мъже, стоята, поколеба се за миг, отвори уста и накрай, като не намери какво да каже въпреки рояка отчаяни мисли, нахлули в съзнанието му, се обърна, уловил с ръце главата си; а Вилфор и д'Авриньи, отвлечени за момент от своите грижи, го проследиха с очи и се спогледаха, сякаш искаха да си кажат:

— Полудял е!

Но не минаха и пет минути, когато чуха стълбите да скърцат от нещо твърде тежко и видяха Морел, донесъл със свръхчовешки усилия Ноартие заедно с креслото му в горния етаж на къщата.

Като стигна до етажа, Морел остави креслото на пода и го извози бързо в стаята на Валантин.

Всичко това момъкът извърши с удесеторени от възбудата сили.

Но най-страшно от всичко беше лицето на Ноартие, който се приближаваше до леглото на Валантин, возен от Морел; лицето на Ноартие, гдето разумът напругаше всичките си усилия, а очите цялата си мощ, за да заместят отнетите способности.

Затова бледото лице с пламтящ поглед беше ужасяващо видение за Вилфор.

Винаги, когато се бе озовавал пред баща си, се бе случвало нещо страшно.

— Вижте какво сториха с нея! — извика Морел, облегнал едната си ръка о гърба на креслото, което бе закарал до леглото, и протегнал другата към Валантин. — Вижте, дядо, вижте!

Вилфор се отдръпна крачка назад и погледна смаян този млад човек, когото почти не познаваше и който наричаше Ноарти дядо.

В този миг цялата душа на стареца се устреми сякаш в очите, които се наляха с кръв; жилите на врата му се издуха, вратът посиня като на епилептик, после посиняха бузите, и слепите очи; при това вътрешно напрежение на цялото му същество липсваше само викът.

Викът, страшният, неиздаден вик, сякаш бликаше от всички пори, сърцераздирателен в своята безгласност.

Д'Авриньи дотича към стареца и му даде да вдъхне някакво силно успокоително.

— Господине! — извика Морел, като сграбчи безжизнената ръка на парализирания. — Питат ме кой съм и с какво право съм тук. Кажете вие!

Гласът му заглъхна в ридания.

Гърдите на стареца се тресяха от ускорено дишане. Бихте казали, че е обзет от предсмъртни гърчове.

Сълзи потекоха най-после от очите на Ноарти, по-щастлив в това отношение от момъка, който само стенеше, но не можеше да заплаче. И като не можеше да наведе глава, старецът затвори очи.

— Кажете — продължи глухо Морел, — кажете, че й бях годеник! Кажете, че тя беше моята благородна приятелка, единствената ми любов на тоя свят! Кажете, кажете, кажете, че тази покойница е моя!

И младежът се сгромоляса като исполин на колене пред леглото, впивайки неистово в него сгърчените си пръсти.

Тази мъка беше толкова трогателна, че д'Авриньи отвърна глава, за да скрие вълнението си, а Вилфор, без да иска друго обяснение, привлечен от магнетизма, който ни тласка към човека, обичал оплакването от нас същество, протегна ръка на Морел.

Но младежът не виждаше нищо: уловил ледената ръка на Валантин, неспособен да заплаче, той хапеше завивките и стенеше.

Доста време в стаята се чуваха само ридания, проклетия и молитви, а над тях се разнасяше дрезгавото, раздиращо хъркане, което при всяко вдишване като че скъсваше някаква жизнена пружина в гърдите на Ноартие.

Най-после, запазил по-голямо самообладание от всички и почти отстъпил за някое време мястото си на Максимилиан, Вилфор се обади.

— Господине — обърна се той към Морел, — казвате, че сте обичали Валантин; че сте били неин годеник; аз не знаех нищо нито за любовта, нито за годеча ви; но като баща ви го прощавам, защото виждам, че скръбта ви е дълбока, истинска, действителна. А освен това и моята скръб е толкова голяма, та не оставя в сърцето ми място за гняв. Но виждате, че ангелът, който сте чакали, напусна този свят; тя няма нужда вече от човешка любов, защото се е явила пред бога; простете се, господине, с тленната обвивка, останала при нас; стиснете за последен път обречената ви ръка и се разделете завинаги с нея; Валантин се нуждае сега само от свещеник — да я благослови за последен път.

— Мамите се, господине — извика Морел, като се изправи на едно коляно, пронизан от още по-страшна болка; — мамите се: по начина, по който е загинала, Валантин се нуждае не само от свещеник, но и от отмъстител. Погрижете се за свещеника, господин дьо Вилфор, аз ще се погрижа за отмъстител.

— Какво искате да кажете, господине? — промълви Вилфор, разтреперан при това ново хрумване на обезумелия Морел.

— Искам да кажа, господине — продължи Морел, — че вие сте съставен от две лица. Бащата вече достатъчно плака, нека кралският прокурор изпълни своя дълг.

Очите на Ноартие заблестяха, д'Авриньи се приближи.

— Господине — продължи младият мъж, като прецени всички чувства, изписани по лицата на присъстващите, — зная какво казвам, пък и вие всички знаете много добре това, което ще кажа: Валантин е била убита!

Вилфор наведе глава, д'Авриньи се приближи още една крачка, Ноартие потвърди с поглед.

— А в наше време, господине — продължи Морел, — ни едно живо същество, дори ако не е младо, прекрасно, несравнимо като

Валантин, не може да бъде премахнато насилствено от света, без да се потърси сметка за това премахване.

— И така, господин кралски прокурор — продължи все повъзбудено Морел, — никаква милост! Посочих ви престъплението, потърсете убиеца!

Неумолимият му поглед се втренчи изпитателно във Вилфор, който от своя страна се обръщаше ту към Ноартие, ту към д'Авриньи.

Но вместо да намери подкрепа у баща си и у лекаря, Вилфор срещна у тях същата неумолимост, която виждаше в очите на Морел.

— Да! — твърдеше старецът.

— Разбира се! — каза д'Авриньи.

— Господине — възрази Вилфор, като се опитваше да се бори с волята на тримата и със собственото си вълнение, — мамите се, господине: в моя дом не се вършат престъпления; аз съм жертва на някаква съдбовност. Бог ми изпраща изпитания, това е ужасно, но убийство няма!

Очите на Ноартие засвяткаха, д'Авриньи отвори уста да заговори.

Морел протегна ръка, за да наложи мълчание:

— Аз пък ви казвам, че тук е извършено убийство! — извика той и гласът му заглъхна, без да загуби ужасния си тон. — Казвам ви, че това е четвъртата жертва от четири месеца насам. Казвам ви, че само преди четири дни се бяха опитали вече да отровят Валантин, но не сполучиха благодарение предпазните мерки, взети от господин Ноартие! Казвам ви, че са увеличили дозата или са сменили отровата и този път са сполучили! Казвам ви, че вие знаете всичко това не по-зле от мене, защото господин докторът ви предупреди и като лекар, и като приятел.

— О, вие бълнувате, господине! — каза Вилфор, като се опитваше направо да се измъкне от примката, в която се чувствуваше уловен.

— Бълнувам ли? — извика Морел. — Добре, господин д'Авриньи да каже! Запитайте го помни ли какво ви каза в градината ви, в градината на тази къща, в оная вечер, когато умря госпожа дьо Сен Меран, и вие двамата, уверени, че сте сами, разговаряхте за трагичния й край, при който съдбовността, която споменахте, и бог,

когото несправедливо обвинявате, имат само едно участие — че са създали убиеца на Валантин.

Вилфор и д'Авриньи се спогледаха.

— Да, да, припомнете си — продължи Морел, — защото тия думи, които смятахте, че ще заглъхнат в безплодната тишина, стигнаха до ушите ми. Още тогава, разбира се, като виждах престъпната снизходителност на господин дьо Вилфор към близките му, би трябвало да предупредя властта, тогава нямаше да бъда съучастник в смъртта ти, Валантин, както се чувствавам сега, скъпа моя. Но съучастникът ще стане отмъстител; това четвърто убийство е очевидно, явно за всички и ако баща ти те изоставя, Валантин, заклевам ти се, аз ще изоблича убиеца.

Природата се смили сякаш над това могъщо тяло, което щеше да се сломи от собствената си сила, и последните думи на Морел заглъхнаха в гърлото му; той се разрида, непокорните сълзи бликнаха и младежът се строполи на колене пред леглото на Валантин.

Сега дойде ред на д'Авриньи.

— И аз — каза настойчиво гой — се присъединявам към господин Морел, за да искам наказание за престъпника; не мога да си простя, като помисля, че плахата ми отстъпчивост го е насърчила!

— Господи! Господи! — промълви сломеният Вилфор.

Морел вдигна глава и разбра желанието на стареца, чийто поглед пламтеше неудържимо.

— Господин Ноартие иска да каже нещо — заяви той.

— Да — потвърди Ноартие с ужасно изражение, защото цялата енергия на безпомощния старец се бе устремила в очите.

— Знаете ли кой е убиецът? — попита Морел.

— Да — отвърна Ноартие.

— И ще ни насочите ли? — извика момъкът. — Да чуем! Да чуем, господин д'Авриньи!

Ноартие се усмихна тъжно на Морел само с поглед, с кротката усмивка, която неведнъж бе радвала Валантин, и прикова вниманието му.

След като задържа по този начин очите на събеседника си към своите, погледна вратата.

— Искате да изляза ли, господине? — извика с болка Морел.

— Да — отвърна Ноартие.

— Уви! Имайте милост, господине!

Очите на стареца останаха неумолимо втренчени във вратата.

— Ще мога ли поне да се върна? — попита Морел.

— Да.

— Сам ли трябва да изляза?

— Не.

— С кого? С господин кралския прокурор ли?

— Не.

— С доктора?

— Да.

— Искате да останете сам с господин дьо Вилфор?

— Да.

— Но ще може ли той да разбере?

— Да.

— О! — каза Вилфор, почти зарадван, че разследването ще стане на четири очи. — Бъдете спокоен, аз разбирам много добре баща си.

Но макар че каза това с радост, която вече споменахме, зъбите на кралския прокурор неудържимо тракаха.

Д'Авриньи улови подръка Морел и го отведе в съседната стая.

В цялата къща настъпи гробна тишина.

След четвърт час се чу залитаща стъпка и Вилфор се появи на прага на салона, гдето бяха д'Авриньи и Морел, единият потънал в мисли, другият задушаван от гняв.

— Елате — каза той.

И ги отведе до креслото на Ноартие.

Тогава Морел погледна внимателно Вилфор.

Лицето на кралския прокурор беше смъртно бледо; по челото му се виждаха едри ръждиви петна; перото, което чупеше с пръсти, скърцаше и хвърчеше на късчета.

— Господа — обърна се той със сподавен глас към д'Авриньи и Морел, — дайте ми честната си дума, че страшната тайна ще остане погребана тук.

Двамата мъже трепнаха.

— Заклевам ви!... — продължи Вилфор.

— Но — възрази Морел. — Виновникът!... Убиецът!... Злодеят!...

— Бъдете спокоен, господине, той ще си получи заслуженото — каза Вилфор. — Баща ми откри името му; баща ми жадува като вас за мъст, но въпреки това и той като мене ви заклева да запазите в тайна престъплението. Нали, татко?

— Да — потвърди решително Ноартие.

Морел сви недоверчиво и възмутено вежди.

— О! — извика Вилфор, като го задържа с ръка. — Ако баща ми, този неумолим човек, когото познавате, ви отправя тази молба, господине, то е, защото знае, че за Валантин ще бъде отплатено със страшно отмъщение. Нали, татко?

Старецът потвърди отново с очи. Вилфор продължи:

— Той ме познава и нему дадох дума, успокойте се, господа: искам ви само три дни, много по-малко, отколкото би искало правосъдието; след три дни отмъщението за убийството на детето ми ще разтърси до дън душа и най-равнодушните хора. Нали, татко?

При тия думи той скръцна със зъби и раздруса ръката на стареца.

— Ще бъде ли изпълнено това обещание, господин Ноартие? — попита Морел, а д'Авриньи само погледна въпросително.

— Да — отговори със зловеща радост Ноартие.

— И така, закълнете се, господа — продължи Вилфор, като събра ръцете на д'Авриньи и на Морел, — закълнете се, че ще пощадите честта на моя дом и ще оставите на мене грижата да отмъстя!

Д'Авриньи отвърна глава и прошепна едва чуто „да“, а Морел изтръгна ръката си от тази на съдията, изтича към леглото, притисна устни до ледните устни на Валантин и избяга с отчаян стон.

Казахме, че прислугата бе изчезнала.

Така че господин дьо Вилфор бе принуден да помоли д'Авриньи да се погрижи за многобройните и сложни грижи, които съпровождат смъртта в нашите големи градове, особено пък смърт при такива подозрителни обстоятелства.

Що се отнася до Ноартие, страшно беше да се гледа тази неподвижна скръб, това сковано отчаяние, тези безгласни сълзи.

Вилфор се прибра в кабинета си, д'Авриньи отиде да повика общинския лекар, който установява настъпването на смъртта и затова малко пресилено го наричат лекар на мъртъвците.

Ноартие не искаше вече да се отдели от внучката си.

След половин час господин д'Авриньи се върна с колегата си; пътната врата беше затворена, а тъй като вратарят бе изчезнал заедно с останалата прислуга, Вилфор отиде лично да отвори.

Но се спря на площадката: нямаше вече смелост да влезе в стаята на покойницата.

Така че двамата лекари влязоха сами при Валантин. Ноартие беше до леглото, бледен като покойницата, неподвижен и безгласен като нея.

Лекарят на мъртъвците се приближи с безразличието на човек, който прекарва половината си живот между трупове, повдигна чаршафа, с който бяха покрили девойката, и поотвори само устните ѝ.

— О! — въздъхна д'Авриньи. — Няма съмнение, че горкото девойче е мъртво.

— Да — отвърна лаконично другият лекар и закри отново с чаршафа лицето на Валантин.

Ноартие изхърка глухо.

Д'Авриньи се обърна; очите на стареца святкаха. Лекарят разбра, че той иска да гледа внучката си; приближи се до леглото и докато лекарят на мъртъвците потапяше в хлорна вода пръстите, докоснали устните на покойницата, домашният лекар откри лицето ѝ, спокойно и бледо като лице на заспал ангел.

Една сълза в крайчеца на окото беше благодарността на Ноартие към добрия лекар.

Мъртвопроверителят написа протокола, седна до един край на масата да напише смъртния акт в самата стая на Валантин и след като изпълни тази формалност, си отиде, изпратен от колегата си.

Вилфор чу, че слизат, и се показа пред вратата на кабинета си.

Благодари с няколко думи на лекаря, после се обърна към д'Авриньи:

— А сега — каза той — за свещеник?

— Имате ли предвид някого, когото бихте предпочели да оставите при Валантин? — запита д'Авриньи.

— Не — отвърна Вилфор, — повикайте най-близкия.

— Най-близо — каза мъртвопроверителят — е един приятен италиански абат, който се настани в съседната сграда. Искате ли да му съобща, като изляза?

— Д'Авриньи — каза Вилфор, — бъдете добър, моля ви се, да изпратите господина. Ето ви и ключ, за да можете да влизате и излизате свободно. Доведете свещеника и се погрижете да го настаните в стаята на горката ми дъщеря.

— Желаете ли да поговорите с него, приятелю?

— Желая да остана сам. Ще ме извините, нали? Един свещеник трябва да разбира всяка скръб, дори бащинската.

Като даде на д'Авриньи един шперц, господин дьо Вилфор поздрави още веднъж другия лекар, прибра се в кабинета си и се залови за работа.

За някои организми трудът е цял за всички болки.

Когато слязоха на улицата, двамата лекари забелязаха един човек с расо, застанал пред прага на съседната врата.

— Ето този, за когото ви говорех — каза мъртвопроверителят на д'Авриньи.

Д'Авриньи се приближи до духовника.

— Господине — започна той, — бихте ли се съгласили да направите една голяма услуга на нещастния баща, току-що загубил дъщеря си? На господин кралския прокурор Вилфор?

— О, господине — отвърна свещеникът с явно италианско произношение, — зная, че в дома му има смъртник.

— Тогава излишно е да ви обяснявам каква услуга той се надява да получи от вас.

— Аз щях сам да му я предложа, господине — каза свещеникът. — Наша задача е да откриваме и изпълняваме сами задълженията си.

— Покойницата е девойка.

— Да, зная. Научих от прислугата, която избяга от къщата. Зная, че се нарича Валантин, и се помолих вече за нея.

— Много ви благодаря, господине — отвърна д'Авриньи. — И щом сте започнали вече да изпълнявате святата си длъжност, бъдете добър да я продължите. Елате да ви заведе при покойницата; цялото опечалено семейство ще ви бъде признателно.

— Идвам, господине — отговори абатът, — и смея да ви кажа, че никоя молитва не ще бъде по-гореща от моята.

Д'Авриньи улови абата за ръка и без да срещнат Вилфор, затворен в кабинета си, го заведе в стаята на Валантин, в която гробарите щяха да се явят едва на следната нощ.

Когато абатът влезе в стаята, погледът на Ноартие срещна неговия и сигурно съзря нещо необикновено там, защото вече не го напусна.

Д'Аврињи повери на свещеника не само мъртвата, но и живия; абатът обеща да се моли за Валантин и да се грижи за Ноартие.

Той се зае тържествено с тази задача и навярно, за да не безпокоят нито него в молитвите му, нито Ноартие в мъката му, щом господин д'Аврињи си отиде, заключи не само вратата, през която докторът бе излязъл, но и другата, която водеше към отделението на госпожа дьо Вилфор.

CIV. ПОДПИСЪТ НА ДАНГЛАР

Следният ден беше облачен и тъжен.

Гробарите бяха свършили през нощта мрачните си задължения и зашили тялото в савана, който обвиня зловещо покойниците и им придава така нареченото равенство в смъртта — последна следа от разкоша, който са обичали приживе.

Този саван беше една великолепна батиста, купена от девойката едва преди петнадесет дни.

Нарочно повикани мъже пренесоха вечерта Ноартие в стаята му, при което, противно на очакването, старецът не прояви никаква съпротива, загдето го отделят от тленните останки на внучка му.

Абат Бузони бе останал до разсъмване и на сутринта се бе прибрал у дома си, без да се обади някому.

Към осем часа сутринта дойде д'Авриньи, срещна Вилфор, който отиваше при дядо Ноартие, и го придружи, за да види как старецът е прекарал нощта.

Намериха го в голямото кресло, което му служеше за легло, заспал кротко, почти усмихнат.

И двамата се спряха смаяни на прага.

— Погледнете — обърна се д'Авриньи към Вилфор, загледал заспалия си баща, — вижте как природата съумява да успокои и най-силните страдания; не може да се каже, разбира се, че господин Ноартие не обичаше внучка си, но ето че е заспал.

— Да. Имате право — отвърна изненадано Вилфор, — наистина спи и това е много чудно, защото от най-незначителната неприятност не можеше да спи по цели нощи.

— Скръбта го е сломила — възрази д'Авриньи.

И двамата се върнаха замислено в кабинета на кралския прокурор.

— Аз, както виждате, не съм спал — каза Вилфор и посочи на д'Авриньи непокътнатото си легло, — мене скръбта не ме сломява, втора нощ вече не съм лягал. Погледнете обаче масата ми; колко нещо

написах, господи, през тия два дни и две нощи!... Колко пъти прерових делото и правих допълнителни бележки към обвинителния акт на оня убиец Бенедето!... О, работа, работа! Моя страст, радост и безумие, само ти можеш да унищожиш всичките ми страдания!

Той стисна конвулсивно ръката на д'Авриньи.

— Имате ли нужда от мене? — запита докторът.

— Не — отвърна Вилфор, — моля ви само да дойдете в единадесет часа, в дванадесет е... вдигането... Господи! Горкото ми дете! Горкото дете!

Станал отново човек, кралският прокурор вдигна очи към небето и въздъхна.

— Ще бъдете ли в приемния салон?

— Не, един мой братовчед ще ме отмени в това тъжно задължение. Аз ще работя, докторе, докато работя, всичко изчезва.

И наистина докторът още не бе излязъл от вратата, когато кралският прокурор бе започнал вече да работи.

На входната площадка д'Авриньи срещна родственика, за когото бе споменал Вилфор, личност без значение за нашия разказ, както и за рода си, едно от ония създания, родени само за да изпълнят някоя полезна мисия в света.

Идваше точно навреме, облечен в черно, с креп на ръкава, и влизаше у братовчед си със съответно нагласено изражение, което щеше да запази, докато трябва, а след това да изостави.

Погребалната колесница и другите коли изтрополиха в единадесет часа по паважа в двора и главната улица на предградието Сент Оноре се изпълни с шепота на тълпата, жадна да види и радостите, и скърбите на богатите, готова да тича на разкошно погребение така нетърпеливо, както и на херцогска сватба.

Салонът, гдето беше изложена покойницата, се изпълни постепенно; най-напред пристигнаха някои от по-раншните ни познати, тоест Дебре, Шато Рено, Бошан, после всички знаменитости от прокуратурата, литературните среди и армията; защото не толкова по обществено положение, колкото поради личните си качества господин дьо Вилфор беше в първите редици на парижкото общество.

Братовчедът стоеше до вратата и посрещаше всички, а трябва да признаем, че за гостите беше голямо облекчение да видят един чужд човек, пред когото не се налагаше да си придават лицемерно

изражение и да леят неискрени сълзи, както би било редно да постъпят пред баща, брат или годеник.

Познатите се повикваха с поглед и се събираха на групи. Една от тези групи беше съставена от Дебре, Шато Рено и Бошан.

— Горката девойка! — каза Дебре, развълнуван, както впрочем и всички, въпреки волята си, от тъжното събитие. — Горката девойка! Толкова богата, толкова красива! Бихте ли помислили такова нещо, Шато Рено, когато дойдохме, преди колко време беше?... Преди три седмици или най-много месец, за подписването на договора, което не се състоя?

— Не, разбира се — отвърна Шато Рено.

— Познавахте ли я?

— Разговарях веднъж-дваж с нея на бала у госпожа дьо Морсер — стори ми се очарователна, макар и малко невесела. Къде е мащехата? Знаете ли?

— Отишла да прекара днешния ден при съпругата на почтения господин, който ни посреща.

— А кой е той?

— Кой?

— Господинът, който ни посреща. Депутат ли е?

— Не — отвърна Бошан, — осъден съм да виждам всеки ден нашите важни личности, но това лице ми е непознато.

— Съобщихте ли във вашия вестник за смъртта?

— Статията не е от мене, но има нещо напечатано. Съмнявам се обаче дали ще е приятно на господин дьо Вилфор. Казано е, струва ми се, че ако четири смъртни случая бяха последвали другаде, а не в собствения му дом, господин кралският прокурор сигурно би се развълнувал малко повече.

— Обаче доктор д'Авриньи, който е лекар на майка ми — обади се Шато Рено, — твърди, че господин дьо Вилфор бил много отчаян.

— А вие кого търсите, Дебре?

— Търся граф дьо Монте Кристо — отвърна момъкът.

— Срецнах го по булеварда, като идвах насам. Струва ми се, че заминава, отиваше у своя banker — обади се Бошан.

— У своя banker ли? Не беше ли Данглар негов banker? — обърна се Шато Рено към Дебре.

— Струва ми се, че да — отвърна малко смутено частният секретар, — но тук отсъства не само господин дьо Монте Кристо. Не виждам и Морел.

— Морел ли? Нима се познаваше с Вилфорови? — запита Шато Рено.

— Мисля, че е бил представен само на госпожа дьо Вилфор. — Няма значение. Трябваше да дойде — заяви Дебре, — за какво ще разговаря довечера? Това погребение е събитието на деня; но да млъкваме, защото виждам господин министъра на правосъдието и вероизповеданията, а той ще се сметне задължен да произнесе кратък speech^[1] на просълзения братовчед.

Тримата младежи се приближиха към вратата, за да чуят краткия speech на господин министъра на правосъдието и вероизповеданията.

Бошан бе казал истината: когато идваше за погребението, той бе срещнал Монте Кристо, който пък отиваше у Данглар, на шосе д'Антен.

Банкерът зърна от прозореца си колата на графа при влизането ѝ в двора и отиде да го посрещне с натъжено, но любезно изражение.

— И така, графе — подаде той ръка на Монте Кристо, — идвате да ми изкажете сигурно съболезнованията си. Домът ми е наистина сполетян от нещастие; дотам, че когато влизахте, се питах дали не съм пожелал зло на нещастните Морсер, което би потвърдило поговорката: който зло мисли, зло го постига. Но, честно слово, не съм пожелавал зло на Морсер; той беше може би по-високомерен, отколкото подобава на случайно издигнал се човек като мене, макар да се издигна сам, пак като мене; но всеки си има недостатъци. Да, внимавайте, графе: на хората от нашето поколение... Впрочем извинете, вие не сте от нашето поколение, вие сте още млад... На хората от нашето поколение не им върви тази година: вижте този пуританин, нашия кралски прокурор Вилфор, който загуби сега пък дъщеря си. Да преповторим: Вилфор, както казахме, загуби необяснимо цялото си семейство, Морсер е опозорен и се самоуби, аз станах за смях с оня злодей Бенедето, а освен това...

— Какво? — запита графът.

— Нима не знаете?

— Някоя нова беда ли?

— Дъщеря ми...

— Госпожица Данглар?

— Йожени ни остави.

— Господи! Какво приказвате?

— Самата истина, драги графе. Боже мой! Колко сте щастлив, че нямате нито жена, нито деца!

— Така ли мислите?

— Да, разбира се!

— И казахте, че госпожица Йожени...

— Не можа да понесе позора, който ни нанесе онзи негодник, и поиска позволение да замине на пътешествие.

— Замина ли вече?

— Оная вечер.

— С госпожа Данглар?

— Не, с една роднина... Но все пак мисля, че загубихме нашата скъпа Йожени; защото се съмнявам дали със своя характер тя ще се съгласи да се върне някога във Франция.

— Какво да се прави, драги бароне — каза Монте Кристо — такива семейни грижи, които биха съсипали човек, чието единствено богатство е детето му, са поносими за милионер. Каквото и да разправят философите, практичните хора винаги ще намерят с какво да ги опровергават; парите утешават за много работи, а вие ще можете да се утешите по-бързо от всеки друг, ако признаете силата на този могъщ балсам: вие, кралят на парите, средище, в което се пресичат всички власти.

Данглар погледна косо графа, за да разбере подиграва ли се, или говори сериозно.

— Да — отвърна той, — вярно е, че ако богатството утешава, трябва да се утеша; защото съм богат.

— Така богат, драги бароне, щото богатството ви напомня пирамидите; ако човек иска да ги събори, не би се осмелил, ако пък се осмели, не би успял.

Данглар се усмихна на това доверчиво простодушие.

— Това ми напомня — каза той, — че когато влизахте, пиших пет незначителни бона; подписах двата; ще ми позволите ли да подпиша и останалите три?

— Моля ви се, драги бароне, свършете.

Настъпи минутно мълчание, през което се чуваше само скърцането на перото; Монте Кристо разглеждаше позлатените релефи по тавана.

— Бонове срещу Испания ли — запита Монте Кристо, — срещу Хаити или срещу Неапол?

— Не — разсмя се самодоволно Данглар, — бонове срещу Банк дьо Франс. Погледнете, господин графе — добави той, — вие, императорът на парите, щом аз съм крал: виждали ли сте често такива късчета хартия да струват по един милион?

Монте Кристо взе в ръка, сякаш искаше да ги претегли, петте хартийки, които Данглар му подаде гордо, и прочете:

„Умолява се господин управителят на банката да изплати по моя заповед от влоговете ми сумата един милион в брой.

Барон Данглар“

— Един, два, три, четири, пет — промълви Монте Кристо, — пет милиона, дявол да го вземе! Все едно, че казвате пет франка, господарю Крез!

— Така действувам аз — заяви Данглар.

— Чудесно, особено ако — както не се съмнявам — ви изплатят сумата в брой.

— Ще я изплатят — отвърна Данглар.

— Много е хубаво да има човек такъв кредит; всъщност такива неща се срещат само във Франция: пет късчета хартия да струват пет милиона! Човек трябва да види това, за да го повярва.

— Съмнявате ли се?

— Не.

— Така го изрекохте... Искате ли да отидете за развлечение с чиновника ми до банката? Ще го видите, като излезе със съкровищни бонове за същата сума.

— Не — отвърна Монте Кристо, като сгъна петте чека. — Не, разбира се, тази работа е толкова интересна, че сам ще направя опит. Аз имах открит кредит у вас за шест милиона, теглил съм деветстотин хиляди франка, остава да ми дължите пет милиона и сто хиляди

франка. Вземам петте хартийки, които приемам за чекове само като видях подписа ви, а на вас — ето една обща разписка за шест милиона, която урежда сметката ни. Приготвил я бях предварително, защото трябва да ви призная, че днес имам голяма нужда от пари.

И Монте Кристо прибра с едната си ръка чековете в джоба си, а с другата подаде на банкера разписката.

Мълния да бе паднала в стаята, не би уплашила повече Данглар.

— Как, господин графе? — промърмори той. — Вземате всичките пари ли? Но извинете, аз дължа тази сума на приюта, тя е влог, който обещах да изплатя тази заран.

— Така ли? — отвърна Монте Кристо. — Това е вече друга работа. Аз не държа непременно на тия пет чека, платете ми по друг начин; избрах този, защото е много интересен: щях да разправам в обществото, че без никакво предупреждение, без да ми поиска дори петминутен срок, фирмата Данглар ми изплати в брой пет милиона! Това щеше да бъде поразително! Но ето ви чековете, повтарям, че може да ми платите с други.

И подаде петте хартийки на пребледнелия Данглар, който протегна отначало ръка, както лешояд протяга нокти през пръчките на клетката си, за да задържи мършата, която му отнемат.

Но изведнъж промени решението си, направи отчаяно усилие и се въздържа.

Усмихна се, отпусна постепенно чертите на разстроеното си лице.

— Всъщност — каза той — вашата разписка е също пари.

— Разбира се! Ако бяхте в Рим, фирмата Томсън и Френч би ви платила със същата готовност, както постъпвате вие.

— Извинете, господин графе, извинете.

— Мога ли тогава да задържа тези пари?

— Да — отвърна Данглар и изтри потта, лъснала в корените на косата му, — задръжте ги.

Монте Кристо прибра отново петте чека в джоба си с непредаваемо изражение, което означаваше:

„Размислете, ей богу! Има още време, ако се разкайвате!“

— Не — заяви Данглар. — Не, разбира се. Запазете чековете. Но нали знаете, няма по-големи формалисти от банкерите; тези пари бяха определени за приютите и просто ми се стори, че ще ги ограбя, ако не

им платя именно с тях; като че ли всички екюта не са еднакви. Прощавайте!

И той се разсмя отново гръмко, с нервен смях.

— Прощавам — заяви любезно Монте Кристо — и прибирам.

После сложи чековете в портфейла си.

— Но — сети се Данглар — остават още сто хиляди франка?

— О, дреболия! — отвърна Монте Кристо. — Разликата в курса сигурно се равнява приблизително на тази сума; задръжте я и сметката ще бъде изравнена.

— Сериозно ли говорите, графе? — запита Данглар.

— Никога не се шегувам с банкер — възрази Монте Кристо със сериозност, която стигаше до нахалство.

И тръгна към вратата, тъкмо когато камериерът съобщи:

— Господин дьо Бовил, главният касиер на приютите.

— Дошъл съм наистина навреме — каза Монте Кристо, — за да прибера чековете; за тях, както изглежда, започва борба.

Данглар пребледня отново и побърза да се сбогува с графа.

Монте Кристо размени церемониален поклон с господин дьо Бовил, който стоеше прав в чакалната и бе въведен в кабинета на господин Данглар веднага след като господин дьо Монте Кристо излезе.

Сериозното лице на графа се озари от мимолетна усмивка при вида на голямата чанта, която господин главният касиер на приютите държеше в ръка.

Пред входа се качи в колата си и заповяда да го отведат веднага в банката.

През това време, подтискайки вълнението си, Данглар тръгна да посрещне главния касиер.

Излишно е да казваме, че на устните му беше стереотипната любезна усмивка.

— Добър ден, драги ми кредиторе — каза той. — Защото, уверен съм, че идвате в качеството си на кредитор.

— Правилно отгатнахте, господин бароне — отговори господин дьо Бовил, — аз представлявам пред вас приютите, вдовиците и сираците идват да ви поискат чрез мене една лепта от пет милиона.

— А разправят, че сираците били за оплакване! — заяви Данглар, като продължаваше да се шегува. — Горките деца!

— И ето ме от тяхно име! — продължи господин дьо Борил —
Трябва да сте получили вчера писмото ми?

— Да.

— Ето и разписката.

— Драги господин дьо Бовил — каза Данглар, — вашите вдовици и сираци ще имат добрината, ако сте съгласен, да почакаш двадесет и четири часа, тъй като господин дьо Монте Кристо, когото видяхте да си отива преди малко... видяхте го, нали?

— Да, та какво от това?

— Просто господин дьо Монте Кристо им взе петте милиона!

— Как така?

— Графът имаше у мене неограничен кредит, открит от фирмата Томсън и Френч от Рим. Той дойде да ми поиска наведнъж сумата пет милиона франка; дадох му чек срещу банката; капиталите ми са вложени там; а разбирате, че бих се поколебал да изтегля от ръцете на господин управителя десет милиона в един ден, защото такова нещо може да му се стори странно. В два дни е друго — усмихна се Данглар.

— Хайде де! — извика крайно недоверчиво господин дьо Бовил.
— Пет милиона на господина, който току-що излезе оттук и ме поздрави на излизане, сякаш се познаваме?

— Той може да ви познава, макар че вие не го знаете. Господин дьо Монте Кристо познава всички.

— Пет милиона!

— Ето разписката му. Постъпете като свети Тома: погледнете и пипнете.

Господин дьо Бовил взе хартията, която Данглар му поднесе, и прочете:

„Получено от господин барон Данглар сумата пет милиона и сто хиляди франка, които ще му бъдат изплатени, когато пожелае, от фирмата Томсън и Френч в Рим.“

— Вярно е значи! — учуди се гостът.

— Знаете ли фирмата Томсън и Френч?

— Да — отвърна господин дьо Бовил, — имах някога една сметка от двеста хиляди франка с тях; но не съм чул да ги споменават оттогава.

— Това е една от най-известните банкерски къщи в Европа — продължи Данглар, като захвърли небрежно на масата разписката, която бе взел от ръцете на господин дьо Бовил.

— И този човек има пет милиона франка само срещу вас? Но този граф дьо Монте Кристо трябва да е някой набаб!

— Ей богу, не знам какъв е; знам само, че имаше три писма за неограничен кредит: едно до мене, второ до Ротшилд, трето до Лафит, но — добави нехайно Данглар — предпочете мене, както виждате, като ми остави стоте хиляди франка за разликата в курса.

Господин дьо Бовил прояви явно и безгранично възхищение.

— Трябва да го посетя — каза той. — Да получа някой благотворителен фонд.

— О, все едно, че сте го получили; само помощите, които раздава, надминават двадесет хиляди франка месечно.

— Великолепно, впрочем аз мога да му посоча примера на госпожа дьо Морсер и сина ѝ.

— Какъв пример?

— Те дадоха цялото си богатство на приютите.

— Кое богатство?

— Своето, получено от покойния генерал дьо Морсер.

— По какъв повод?

— Понеже не желаят едно така недостойно придобито богатство.

— От какво ще живеят?

— Майката се оттегля в провинцията, а синът ще започне да работи.

— Гледай, гледай! — каза Данглар. — Какви скрупули!

— Вчера вписах дарителния акт.

— И какво притежаваха?

— О, не нещо особено: милион и двеста-триста хиляди. Но да се върнем към вашите милиони.

— С удоволствие — отвърна съвършено естествено Данглар, — много ли ви трябват тези пари?

— Разбира се: утре ревизират касата ни.

— Утре ли? Защо не ми казахте веднага? Но до утре има цял век. В колко часа започва ревизията?

— В два часа.

— Изпратете по обед за парите — усмихна се Данглар.

Господин дьо Бовил не отговори; само кимна, като ровеше из чантата си.

— Сетих се — продължи Данглар. — Може да сторите и нещо по-добро.

— Например?

— Разписката на господин дьо Монте Кристо равнозначна на пари; предайте я у Ротшилд или у Лафит — те веднага ще я приемат.

— Макар че е платима в Рим?

— Разбира се, ще ви струва само едно шконто от пет-шест хиляди франка.

Касиерът подскочи назад.

— О, не! Предпочитам да почакам до утре! Много лесно разрешавате въпросите!

— Извинете — отвърна с невероятна безочливост Данглар, — но помислих, че трябва да попълните някое дефицитче.

— О-о! — промълви възмутено касиерът.

— Случва се понякога. И тогава човек прави жертви.

— Слава богу, няма такова нещо! — отвърна господин дьо Бовил.

— В такъв случай до утре, драги господин касиер!

— Да, до утре, но непременно, нали?

— Да не се шегувате? Изпратете по обяд, банката ще бъде предупредена.

— Ще дойда лично.

— Толкова по-добре, ще имам удоволствието да ви видя.

Стиснаха си ръце.

— Искях да попитам — каза господин дьо Бовил, — няма ли да отидете на погребението на горката госпожица дьо Вилфор? Срещнах траурното шествие на булеварда.

— Не — отвърна банкерът, — поизложих се с историята с Бенедето, затова си стоя настрана.

— О, грешите, какво сте виновен вие в тази история?

— Знаете ли, драги касиере, човек с неопетнено име като моето е особено чувствителен.

— Бъдете уверен, че всички ви съжаляват, особено съжаляват госпожица дъщеря ви.

— Бедната Йожени! — въздъхна дълбоко Данглар. — Знаете ли, господине, че става монахиня?

— Не.

— Уви! Точно така за жалост. Още на другия ден след случката реши да замине със своя приятелка монахиня; отиде да търси в Италия или Испания някой манастир с много строг устав.

— Ужасно!

С това възклицание господин дьо Бовил си тръгна, като изказваше съчувствията си на бащата.

Но щом излезе, Данглар махна енергично с ръка — биха го разбрали само тия, които са виждали Робер Макер^[2] от Фредерик — и извика:

— Идиот!

После, като прибра разписката на Монте Кристо в един малък портфейл, добави:

— Ела по обяд... Много ще ме намериш!

Завъртя два пъти ключа, изпразни всички отделения на касата си, събра петдесетина хиляди франка в банкноти, изгори разни книжа, други остави на видно място, написа едно писмо, запечата го и надписа плика: „До госпожа баронеса Данглар“.

Накрая извади от чекмеджето един паспорт.

— Добре — каза. — Важи още за два месеца.

---

[1] *Speech* — слово, реч (англ.). Б.пр. ↑

[2] „Робер Макер“ — популярна за онова време комедия от Бенжамен Антие и Фредерик Льомер. Б.пр. ↑

CV. ГРОБИЩЕТО ПЕР ЛАШЕЗ

Господин дьо Бовил наистина бе срещнал погребалното шествие, което отвеждаше Валантин до вечното ѝ жилище.

Времето беше мрачно и облачно; все още топъл вятър, но вече смъртоносен за пожълтелите листа, ги изтръгваше от постепенно оголваните клони и ги разнасяше във вихрушка над огромната тълпа, задръстила булевардите.

Истински парижанин, господин дьо Вилфор смяташе гробището Пер Лашез за единствено достойно да приюти тленните останки на един парижки род; другите му се струваха селски гробища, нещо като мебелирани жилища за мъртъвци. Само в Пер Лашез един покойник от доброто общество можеше да се чувства у дома си.

Там, както видяхме, той бе купил за вечни времена едно място, гдето се издигаше гробницата, така бързо населена от по-раншното му семейство.

Върху фронтоната на мавзолея се четеше: семейство Сен Меран и Вилфор; такова беше последното желание на нещастната Рене, майката на Валантин.

И така, потеглило от предградието Сент Оноре, великолепно шествие се отправяше към Пер Лашез. Минаха през целия Париж, поеха по предградието Танпл, после по външните булеварди до гробището. Повече от петдесет собствени екипажа следваха двадесетте коли на опечалените, а зад петдесетте екипажа над петстотин души вървяха пеша.

Това бяха почти изключително младежи, които смъртта на Валантин бе поразила като гръм; защото въпреки студенината на века и прозаичността на епохата те бяха почувствували поетичното влияние на прекрасната, невинна, очарователна девойка, отнесена в разцвета на годините си.

Когато вече излизаха от Париж, ги настигна една каляска, впрегната с четири великолепни коня, които се спряха изведнъж,

изпънали като стоманени пружини подвижните си нозе: беше колата на господин дьо Монте Кристо.

Графът слезе от каляската и тръгна с пешеходците зад катафалката.

Шато Рено го забеляза, слезе от своето купе и отиде при него, Бошан също напусна своя наемен кабриолет.

Графът надничаше внимателно през всички пролуки в множеството: явно беше, че търси някого. Най-после не се стърпя.

— Къде е Морел? — запита той. — Знае ли някой от вас, господа, къде е Морел?

— И ние вече се питахме още в дома на покойната — каза Шато Рено, — но никой не го е видял.

Графът замълча и продължи да се оглежда.

Стигнаха най-после до гробището.

Острото око на Монте Кристо огледа всички тисове и борчета и почти веднага се успокои: някаква сянка се бе плъзнала зад черните храсти и Монте Кристо навярно позна в нея този, когото търсеше.

Знае се какво е едно погребение в този великолепен град на мъртвите; черни групи, пръснати из белите алеи, тишина в небето и на земята, нарушавана само от пречупване на някой клон или прескачане на жив плет около гроб; тъжното пение на свещениците, към което се примесва от време на време някое ридание иззад цъфналите храсти, гдето ще се мерне сломена жена със заключени за молитва ръце.

Сянката, забелязана от Монте Кристо, пресече бързо засадените в шахматен ред дървета зад гроба на Елоиз и Абелар^[1], застана с гробарите пред конете на погребалната колесница и стигна едновременно с тях до приготвения гроб.

Всеки гледаше нещо.

Монте Кристо гледаше само тази сянка, едва забелязана дори от най-близките до нея.

Графът се отдели на два пъти от редиците, за да види дали този човек не търси някое скрито под дрехата оръжие.

Когато шествието спря, се разбра, че тази сянка е Морел, който — смъртноблед, с хлътнали бузи, с черен закопчан редингот и смачкана шапка в неспокойните ръце — се бе облегнал на дървото върху купчина пръст зад мавзолея, за да не пропусне нито една подробност от предстоящата тъжна церемония.

Всичко стана точно според обичая. Няколко души — както винаги най-малко засегнатите — произнесоха речи. Едни съжеляваха за предивременния край на девойката, други се спираха върху мъката на бащата, имаше и такива, които доста съобразително намекнаха, че девойката неведнъж измолвала от господин дьо Вилфор милост за виновниците, над които бил надвиснал мечът на правосъдието; накрай приключиха цветистите метафори и скръбни изрази, като повториха — кой както знае — стиховете на Малерн към Дюперие^[2].

Монте Кристо не чуваше нищо, нищо не виждаше, или по-точно виждаше само Морел, чието спокойствие и неподвижност бяха страшни за този, който можеше да прочете какво става в душата на младия офицер.

— Я гледай! — обърна се изведнъж Бошан към Дебре. — Ето и Морел! Защо се е скрил там?

Показаха го на Шато Рено.

— Колко е бледен! — забеляза Шато Рено и потрепера.

— Студено му е — възрази Дебре.

— Не — отвърна полека Шато Рено, — мисля, че е от вълнение. Максимилиан е много чувствителен човек.

— Ами! — отвърна Дебре. — Той почти не познаваше госпожица дьо Вилфор. Сам сте казвали това.

— Вярно е. Но спомням си, че на онзи бал у госпожа дьо Морсер танцува три пъти с нея; нали знаете, графе, на онзи бал, гдето направихте сензация!

— Не, не зная — отвърна Монте Кристо, без дори да съзнава на какво или кому отговаря, като беше зает да наблюдава Морел, чиито бузи почнаха да се позачервяват като на човек, който сдържа дъха си.

— Речите свършиха, сбогом, господа — каза изведнъж графът.

И даде почин за разотиване, като изчезна, без да го видят накъде се изгуби.

Погребението свърши, присъстващите тръгнаха обратно към Париж.

Само Шато Рено потърси с очи Морел; но докато той следеше отдалечаващия се граф, Морел бе напуснал мястото си и след като погледа напразно, Шато Рено последва Дебре и Бошан.

Монте Кристо се бе скрил зад едни храсти и голям паметник, откъдето дебнеше всяко движение на Морел, който постепенно се

приблѝжи към гробницата, напусната от любопитните, а след това и от гробарите.

Морел се огледа бавно и унесено, и докато погледът му обгрѝщаше отсрещния полукръг, Монте Кристо се приблѝжи още десетина стѝпки към него, без да бѝде забелязан.

Момѝкът коленичи.

Протегнал шия, с разширени, втрѝнчени зеници, със свити нозе, готови сякаш всеки миг да се втурнат напред, графът продължаваше да се приблѝжава към Морел.

Младежът склони глава до камѝка, прегърна с две ръце вратата и прошепна:

— О! Валантин!

Този зов прониза сърцето на графа, той направи още една крачка и потупа Морел по рамото.

— Вие ли сте, скѝпи приятелю? — каза той. — Търсех ви.

Очакваше избухване, упреци, укор, но се измами. Морел се обърна към него привидно спокоен.

— Молах се, както виждате — отвърна той. Изпитателният поглед на графа го огледа от глава до пети.

Това оглеждане сякаш го успокои.

— Искате ли да се върнем заедно в Париж?

— Не, благодаря.

— Желаете ли изобщо нещо?

— Оставете ме да се помоля.

Графът се отдалечи без възражение, но само за да заеме нов наблюдателен пост, отгдето не изпускаше нито едно движение на Морел, който най-после стана, изтри коленете си, побелели от праха на камѝка, и трѝгна към Париж, без да се обърне ни веднѝж.

Спусна се полека по улица Ла Рокет.

Графът изпрати колата си, която го чакаше пред Пер Лашез, и трѝгна на стотина крачки зад него. Максимилиан мина по канала, отгдето стигна по булевардите на улица Меле.

Пет минути след като се бе затворила подир Морел, вратата се отвори за Монте Кристо.

Пред входа за градината Жули наблюдаваше с най-голямо внимание как Пенелон, станал съвсем сериозно градинар, присаждаше бенгалски рози.

— А! Господин граф дьо Монте Кристо! — извика тя с радостта, проявявана от всички в този дом, щом Монте Кристо дойдеше на гости на улица Меле.

— Максимилиан току-що се върна, нали, госпожо? — попита графът.

— Да, струва ми се, че го видях, като мина! — отвърна младата жена. — Но, моля ви се, повикайте Еманюел.

— Извинете, госпожо, обаче трябва да се кача веднага при Максимилиан — възрази Монте Кристо, — имам да му кажа нещо извънредно важно.

— Вървете тогава — каза Жули и го проследи с очарователната си усмивка, докато той изчезна по стълбите.

Монте Кристо мина бързо двата етажа, които отделяха жилището на Максимилиан от приземния етаж; като стигна на площадката, се послуша: никакъв шум не се чуваше.

Както в повечето стари къщи, обитавани само от един собственик, етажът се затваряше само с една стъклена врата.

Но тази стъклена врата нямаше ключ. Максимилиан се бе заключил отвътре; през стъклото не се виждаше нищо, защото зад него имаше червена копринена завеса.

Разтревожването на графа се изрази със силно изчервяване — един необикновен признак на вълнение у този невъзмутим човек.

— Какво да правя? — промълви той.

Замисли се за миг.

— Да позвъня? Не! Един звънец, тоест знак, че някой идва, често пъти ускорява решението на човек в сегашното положение на Максимилиан; и на звънеца в такъв случай отговаря веднага друг звук.

Монте Кристо изтръпна от глава до пети и тъй като решенията му биваха обикновено светкавични, удари с лакът едно от стъклата, което се разлетя на късчета; после вдигна завесата и видя как Морел, седнал пред бюрото си с перо в ръка, скочи моментално при шума от счупеното стъкло.

— Няма нищо! — каза графът. — Хиляди извинения, драги приятелю! Подхлъзнах се и ударих с лакът стъклото; а щом го счупих, ще се възползувам да вляза, не се безпокойте, не се безпокойте.

Графът пхна ръка през отвора и отключи вратата. Явно недоволен, Морел стана и тръгна към Монте Кристо не толкова да го

посрещне, колкото да му препречи пътя.

— Виновни са прислужниците ви, разбира се — продължи Монте Кристо, като си търкаше лакътя. — Паркетът ви лъщи като огледало.

— Ранен ли сте, господине? — запита студено Морел.

— Не знам. Но какво правехте? Пишихте сякаш?

— Аз ли?

— Пръстите ви са изцапани с мастило.

— Вярно е — отвърна Морел, — пишех. И това ми се случва понякога, макар да съм военен.

Монте Кристо пристъпи няколко крачки навътре. Максимилиан беше принуден да го пусне, но тръгна подир него.

— Пишихте значи? — повтори Монте Кристо с непоносимо втренчен поглед.

— Имах вече честта да ви кажа това — промълви Морел.

Графът огледа стаята.

— С пистолети до мастилницата! — добави той, като посочи с пръст оръжията на бюрото.

— Заминавам на пътешествие — отвърна Максимилиан.

— Приятелю! — каза с безгранична нежност Монте Кристо.

— Господине!

— Приятелю, скъпи Максимилиан, никакви крайни решения, моля ви се!

— Какви крайни решения? — попита Морел, като сви рамене. — В какво отношение, моля ви се, едно пътешествие може да се сметне за крайно решение?

— Максимилиан — продължи Монте Кристо, — да свалим маските. Нито вие можете да ме измамите с това наложено спокойствие, нито аз мога да ви заблудя с празната си загриженост за вас. Много добре разбирате, нали, че за да сторя това, което направих, да счупя стъклото, да вляза насила в стаята на приятел, разбирате, повтарям, че за да сторя всичко това, е трябвало да съм наистина разтревожен или по-точно да съм напълно убеден в нещо ужасно. Вие искате да се самоубиете, Морел!

— Ха! — потрепера Морел. — Откъде ви хрумна това, господин графе?

— Казвам ви, че искате да се самоубиете! — повтори със същия тон графът. — И ето доказателството.

Приближи се до бюрото, вдигна белия лист хартия, с който младежът бе закрил написаното, и взе самото писмо.

Морел изтича да му го изтръгне из ръцете.

Но предвидил това движение, Монте Кристо го изпревари, като сграбчи Максимилиан за китката и го спря, както желязна верига спира раздвижена пружина.

— Ето че сте искали да се самоубиете, Морел — каза графът. — Написали сте го.

— Е добре! — извика Максимилиан, избухвайки изведнъж след привидното спокойствие. — Дори да е така, дори да съм решил да насоча срещу себе си дулото на пистолета, кой би могъл да ми попречи? Кой би се осмелил да ми попречи? Когато му кажа: „Всичките ми надежди са разрушени, сърцето ми е разбито, животът ми е угаснал, наоколо ми има само скръб и погнуса; земята се е превърнала в пепел, всеки човешки глас ме разкъсва;“, когато кажа: „Милост би било да ме оставите да умра, защото, ако не ме оставите да умра, ще загубя ума си, ще полудея“. Е добре, господине, когато кажа такова нещо, когато видят, че го казвам с душевна мъка и сълзи, ще ми отговорят ли: „Грешите!“ Ще ми попречат ли да не бъда най-нещастният човек? Кажете, господине, ще имате ли тази смелост?

— Да, Морел — отговори Монте Кристо със спокоен глас, странно контрастиращ с възбудата на младежа, — да, аз именно ще имам тази смелост.

— Вие? — извика Морел с растящ гняв и укор. — Вие, който ме залъгвахте с безсмислени надежди; вие, който ме задържахте, замайвахте, приспивахте с напразни обещания, когато аз бих могъл с една смела постъпка, с едно крайно решение да я спася или поне да я видя, че умира в моите ръце; вие, който се преструвате, че разполагате с всички средства на разума, с цялата власт на материята; вие, който се представяте, или по-точно си въобразявате, че сте провидение, а не можахте дори да дадете една противоотрова на отровената девойка! Бих изпитвал наистина съжаление към вас, ако не изпитвах отвращение!

— Морел...

— Казахте ми да си сваля маската; е добре, бъдете доволен, свалих я.

— Когато ме проследихте на гробището, все още ви отговорих, защото имам добро сърце; когато дойдохте тук, ви оставих да влезете... Но щом прекалихте, щом идвате да ме предизвиквате дори в стаята ми, гдето се затворих като в гроб; щом ми носите нови мъки, след като смятах, че съм изживял всички; вие, граф дьо Монте Кристо, така нареченият мой благодетел, вие, граф дьо Монте Кристо, всеобщ спасител, бъдете доволен — ей сега ще видите как умира вашият приятел!...

И с безумен смях на устни Морел се спусна отново към пистолетите.

Бледен като призрак, с очи, в които святкаха мълнии, Монте Кристо протегна ръка към оръжията и каза на обезумелия Максимилиан:

— Аз пък ви повтарям, че няма да се самоубиете!

— Попречете ми, ако можете! — възрази Морел с поглед устремен в графа.

— Ще ви попреча!

— Кой сте вие най-после, за да си присвоявате това тиранично право над свободни и мислещи същества? — извика Максимилиан.

— Кой съм аз ли? — повтори Монте Кристо. — Слушайте. Аз съм — продължи Монте Кристо — единственият човек, който има право да ви каже: „Морел, не желая синът на баща ти да загине днес!“

Величествен, преобразен, възвишен, Монте Кристо тръгна със скръстени ръце към разтреперания младеж, който — победен от почти божествената осанка на тоя човек — направи стъпка назад.

— Защо говорите за баща ми? — промълви той. — Защо намесвате спомена за баща ми към това, което става днес?

— Защото аз спасих живота на баща ти, когато той искаше да се самоубие, както и ти искаш да се самоубиеш днес; защото аз изпратих кесията на сестра ти и Фараон на стария Морел; защото аз съм Едмон Дантес, на чиито колене си играл като дете!

Морел направи още една стъпка назад, залитащ, задъхан, запъхтян, сломен; после силите му измениха и той се строполи с вик в нозете на Монте Кристо.

Но това крепко тяло се съвзе изведнъж; Морел стана, изхвъркна из стаята и хукна по стълбите, като викаше, колкото му глас държи:

— Жули! Жули! Еманюел! Еманюел!

Монте Кристо поиска да изтича, но Максимилиан по-скоро би оставил да бъде убит, отколкото да пусне вратата, която държеше затворена пред графа.

Жули, Еманюел и неколцина прислужници дотичаха уплашено при виковете на Максимилиан.

Морел ги улови за ръка, отвори вратата и извика, задавян от ридания:

— На колене! На колене! Този човек е благодетелят, спасителят на баща ни! Той е...

Щеше да каже: „Едмон Дантес!“, но графът го спря, като му стисна ръката.

Жули изтича да го улови за ръка, Еманюел го прегърна като бог-покровител, Морел падна отново на колене и удари чело о паркета.

Тогава този човек от бронз усети, че сърцето му се разтваря, убийствен плам бликна от гърлото и от очите му, той наведе глава и заплака.

Няколко минути в стаята се чуваше само плач и ридание.

Щом се съвзе от дълбокото вълнение, Жули изхвъркна от стаята, слезе в долния етаж, изтича с детинска радост в салона и вдигна кристалния похлупак, който пазеше кесията, подарена от непознатия от Меланските алеи.

През това време Еманюел казваше със запъване на графа:

— О! Господин графе, как, като ни чухахте да говорим толкова често за непознатия благодетел, като виждахте, че пазим спомена за него с толкова признателност и любов, можахте да не ни се обадите до днес? Та това е жестокост към нас, бих си позволил дори да кажа, господин графе, и към вас.

— Слушайте, приятелю — отвърна графът, — мога да ви нарека приятел, защото, без да подозирате, вие сте от единадесет години мой приятел; откриването на тази тайна бе наложено от едно голямо събитие, което не бива да узнаете. Бог ми е свидетел, че исках да пазя тази тайна цял живот в най-скритите кътчета на душата си; брат ви Максимилиан ми я изтръгна с невъздържаност, за която сигурно вече се разкайва.

После, като видя, че Максимилиан се бе оттеглил до едно кресло, но все още на колене, добави шепнешком, стиснал многозначително ръката на Еманюел:

— Не го изпускайте из очи.

— Защо? — запита учудено Еманюел.

— Не мога да ви кажа; но не го изпускайте из очи.

Еманюел огледа цялата стая и забеляза пистолетите на Морел.

Очите му се приковаха в оръжието, което посочи с пръст.

Монте Кристо кимна.

Еманюел пристъпи към пистолетите.

— Недейте — каза графът.

Отиде при Морел и го улови за ръка; бурното вълнение, разтърсило за миг сърцето на момъка, бе отстъпило място на дълбоко вцепенение.

Жули се бе върнала с копринената кесия в ръка, а две светли, радостни сълзи се стичаха по бузите ѝ като капки утринна роса.

— Ето свещения спомен — каза тя; — не мислете, че ми е станал по-малко скъп, откакто узнахме кой е спасителят ни.

— Дете мое — отвърна Монте Кристо, като се изчерви, — позволете ми да си я взема обратно; щом узнахте чертите на лицето ми, бих искал да си спомняте за мене само с обичта, която ви моля да ми запазите.

— О! — възрази Жули, като притисна кесията до сърцето си. — Не, не! Моля ви се, защото вие може някой ден да ни оставите; и за нещастие ще ни оставите, нали?

— Правилно отгатнахте, госпожо — усмихна се Монте Кристо, — след осем дни ще напусна тази страна, гдето толкова хора, заслужаващи божия гняв, са живели щастливо, когато баща ми е умираше от глад и тъга.

Докато съобщаваше за предстоящото си заминаване, Монте Кристо не отделяше поглед от Морел и забеляза, че думите ще напусна тази страна не измъкнаха Морел от летаргията му; разбра, че му остава да изнесе една последна борба с мъката на своя приятел и като съедини и стисна в своите ръцете на Жули и Еманюел, им каза с кротката повелителност на баща:

— Мили приятели, оставете ме, моля ви се, насаме с Максимилиан.

Това даде възможност на Жули да отнесе скъпоценния спомен, за който Монте Кристо вече не продума. Тя побърза да отведе съпруга си.

— Да ги оставим — каза тя.

Графът остана с Морел, все още неподвижен като статуя.

— Хайде — каза Монте Кристо, като докосна рамото му с пламтящия си пръст, — ще станеш ли отново човек, Максимилиан?

— Да, защото започвам да страдам.

Графът сбърчи чело, обзет, както изглежда, от някакво мрачно колебание.

— Максимилиан, Максимилиан! — каза той. — Мислите, на които се отдавате, са недостойни за християнин.

— О, успокойте се, приятелю — отвърна Морел, като вдигна глава и погледна графа с неизразимо тъжна усмивка, — няма вече да търся смъртта.

— Значи — каза Монте Кристо — никакво оръжие, никакво отчаяние вече.

— Да, защото мога да се излекувам с по-сигурно средство от дулото на пистолет или острието на нож.

— Какво е то, нещастни безумецо?...

— Самата мъка ще ме погуби.

— Слушайте, приятелю — отвърна Монте Кристо с не по-малка тъга в гласа. — Един ден, в момент на отчаяние като твоето, довело до същото решение, и аз като тебе реших да се убия; баща ти, еднакво отчаян, също бе решил да се убие. Ако някой кажеше на баща ти, когато бе насочил пистолета до челото си, ако някой ми кажеше, когато отблъсках от леглото си затворническия хляб, до който от три дни не бях се докосвал, ако в тези върховни минути някой кажеше и на двама ни: „Живейте! Ще дойде ден, когато ще бъдете щастливи и ще благославяте живота“; откъдето и да идваше този глас, ние бихме го посрещнали с усмивка на съмнение или с трепета на недоверчивостта; а колко пъти все пак баща ти е благославял живота, когато те е прегръщал, колко пъти аз самият...

— О! — извика Морел, като прекъсна графа. — Вие сте изгубили само свободата си, баща ми е изгубил само богатството си, аз изгубих Валантин.

— Погледни ме, Морел — каза Монте Кристо с тържественост, която в известни мигове му придаваше такова величие и убедителност,

— погледни ме: в очите ми няма сълзи, сърцето ми не се вълнува, нито страда, като те виждам, че страдаш; а пък аз те обичам, Морел, както бих обичал сина си; не ти ли подсказва това, че страданието е като живота — че има винаги нещо незнайно зад него? И ако те моля, ако ти заповядвам да живееш, Морел, то е, защото съм убеден, че един ден ще ми благодариш, загдето съм ти запазил живота.

— Боже мой! — извика момъкът. — Боже мой! Какво ми приказвате, графе? Внимавайте! Вие навярно никога не сте обичали?

— Дете! — отвърна графът.

— Искам да кажа с истинска любов — поправи се Морел. — А пък аз, виждате ли, съм войник, откакто съм станал мъж; достигнах до двадесет и девет години, без да се влюбя, защото ни едно от чувствата, които бях изпитвал дотогава, не заслужава името любов; на двадесет и девет години срещнах Валантин; обичам я следователно почти от две години и от две години чета добродетелите на девойката и жената, вписани от самата божия ръка в това сърце, отворено пред мене като книга. За мене, графе, Валантин беше едно безмерно, безгранично, незнайно щастие, преголямо, прекалено цялостно и неземно; и щом животът не ми я даде, трябва да ви кажа, че на този свят ми остава само отчаяние и пустота.

— Казах ви да се надявате, Морел — повтори графът.

— Внимавайте тогава — повтори и Морел, — все се стремите да ме убедите, но ако ме убедите, ще ме накарате да полудея, защото ще започна да вярвам, че ще видя отново Валантин.

Графът се усмихна.

— Приятелю, татко! — извика възбудено Морел. — Внимавайте, казвам ви за трети път, защото аз се плаша от влиянието, което имате върху мене; внимавайте какво говоря, защото очите ми се съживяват, сърцето ми отново пламва и възкръсва; внимавайте, защото ще ме накарате да вярвам в свръхестествени неща. Бих ви послушал, ако ми заповядате да вдигна камъка от гроба на Иаировата дъщеря, бих тръгнал по водата като апостола, ако ми дадете знак с ръка да тръгна по водата; внимавайте — във всичко бих ви послушал.

— Надявайте се, приятелю — повтори графът.

— О! — промълви Морел, като падна от върха на възбудата в бездната на мъката. — О, вие се подигравате с мене постъпвате като ония добри или по-скоро егоистични майки, които утешават със сладки

приказки болката на детето, защото им е дотегнало да го слушат, че вика. Не, приятелю, аз грешех, като ви казвах да внимавате; не бойте се, аз ще зароя така дълбоко мъката в сърцето си, така ще я скрия, че не ще стане нужда дори да ми съчувствувате. Сбогом, приятелю. Сбогом.

— Напротив — каза графът, — отсега нататък, Максимилиан, ти ще живееш при мене и с мене; няма да ме оставяш вече, а след осем дни ще напуснем Франция.

— И ми казвате все още да се надявам?

— И ти казвам да се надяваш, защото имам средство да те излекувам.

— Графе, още повече ме наскърбявате, ако такова нещо би било възможно. Вие смятате, че мъката от сполетелия ме удар е съвсем обикновена и мислите, че можете да ме утешите с едно съвсем обикновено средство — пътешествието.

И Морел поклати глава с презрителна недоверчивост.

— Какво искаш да ти кажа? — попита Монте Кристо. — Аз вярвам в това, което обещавам, остави ме да направя опита.

— Вие просто продължавате агонията ми, графе, нищо повече.

— Толкова ли си бил слаб — запита графът, — та не можеш да дадеш на приятеля си няколко дни за опита, който иска да направи? Знаеш ли на какво е способен граф дьо Монте Кристо? Знаеш ли, че той има достатъчно вяра в бога, за да получи чудо от този, който е казал, че с вярата човек може да помести планина? Е добре, аз се надявам на това чудо; очаквай го, иначе...

— Иначе... — повтори Морел.

— Иначе, внимавай, Морел: ще те нарека неблагодарник.

— Имайте милост към мене, графе!

— Слушай, Максимилиан, дотолкова имам милост към тебе, щото, ако не те излекувам след един месец — запомни добре какво ти казвам, — сам ще застана пред два заредени пистолета и чаша с най-сигурна и бърза италианска отрова, много по-сигурна и бърза, вярвай ми, от тази, която погуби Валантин.

— Обещавайте ли ми?

— Да, защото съм мъж, защото и аз, както вече ти казах, исках да умра и често пъти, дори след като нещастиято ме остави, съм бленувал за насладата на вечния сън.

— Наистина ли ми обещавате, графе? — запита в упоение Максимилиан.

— Не ти обещавам, а ти се заклевам — отвърна Монте Кристо с вдигната ръка.

— Давайте ми честната си дума, че след един месец, ако не се утеша, ме оставяте свободен да разполагам с живота си и каквото и да направя, не ще ме наречете неблагодарник?

— Точно след един месец, Максимилиан, точно след един месец, и при това на една свещена дата; не знаей дали си се сетил, че днес сме пети септември. Днес се навършиха точно десет години, откакто спасих баща ти, който искаше да умре.

Морел сграбчи ръцете на графа и ги целуна; графът не му попречи, сякаш разбираше, че тази почит му е дължима.

— След един месец — продължи Монте Кристо — на масата, край която ще седим, ще ти бъде приготвено прекрасно оръжие и приятна смърт; но срещу това ми обещавах да чакаш и да живееш дотогава, нали?

— Да — извика Морел. — И аз се заклевам!

Монте Кристо притегли момъка до сърцето си и дълго го държа така.

— А сега — каза той — от днес идваш да живееш при мене; ще вземеш стаите на Хаиде; така дъщеря ми ще бъде заместена от син.

— Хаиде! — повтори Морел. — Какво става с Хаиде?

— Замина нощес.

— Напусна ли ви?

— Отиде да ме чака... И така, пригответи се да дойдеш на Шанз Елизе и ме изведи оттук, без да ме види някой.

Максимилиан наведе глава, покорен като дете или апостол.

---

[1] *Абелар* (Пиер) — френски философ и богослов (1079–1143) прочут със своята любов към ученичката си Елоиз (1101–1164). Б.пр. ↑

[2] Прочута поема на Малерб (1555–1628) към баща, загубил единствената си дъщеря. Б.пр. ↑

CVI. ПОДЯЛБАТА

В частния дом на улица Сен Жермен де Пре, който Албер дьо Морсер бе избрал за майка си и за себе си, първият етаж, съставлящ самостоятелно жилище, беше нает от една твърде тайнствена личност.

Това беше мъж, чието лице и вратарят дори не бе зърнал нито при влизане, нито при излизане; защото този човек скриваше зиме брадичката си в голяма червена вратовръзка, каквато носят кочияшите на големите семейства, докато чакат господарите си пред театрите, а лете се секнеше винаги точно тогава, когато минаваше пред стаичката на вратаря. Трябва да добавим, че противно на всички обичаи, този обитател на дома не беше следен от никого; защото мълвата, че зад тази неизвестна личност се крие високопоставена особа с дълга ръка, караше хората да зачитат тайнствените му посещения.

Те бяха обикновено строго определени, макар понякога да ставаха по-рано или по-късно; но почти винаги — и зиме, и лете, този човек идваше в жилището си към четири часа и никога не оставаше да нощува.

Мълчаливата прислужница, която се грижеше за малкото жилище, запалваше зиме огъня още в три и половина, лете в три и половина донасяше сладолед.

В четири, както казахме, пристигаше тайнствената личност.

Двадесет минути по-късно пред къщата спираше кола; една дама в черно или тъмносиньо, всякога плътно забулена, слизаше от колата, минаваше като сянка покрай стаичката на вратаря и се изкачваше по стълбите, които не скръцваха под леката ѝ походка.

Никога не бе се случило да я запитат къде отива.

Така че лицето ѝ като лицето на неизвестния мъж беше съвършено непознато на двамата образцови прислужници, единствени може би в огромната колекция на парижките портиери, способни на подобна дискретност.

Тя не се качваше, разбира се, никога по-нагоре от първия етаж. Подраскваше някак особено на вратата, която се отваряше и веднага

плътно се затваряше. И толкова.

Напускаха жилището по същия начин, както влизаха.

Непознатата излизаше първа, все така забулена, и се качваше в колата, която веднага изчезваше ту в една, ту в друга посока; след двадесет минути непознатият, скрил лице във вратовръзката или кърпичката си, изчезваше на свой ред.

На другия ден след посещението на Монте Кристо у Данглар, в деня, когато щяха да погребат Валантин, непознатият дойде към десет часа сутринта, вместо да пристигне според обичая си към четири часа следобед.

Почти веднага, без да спази обикновения интервал, пристигна наемен файтон и забулената дама се качи бързо по стълбите.

Вратата се отвори и затвори.

Но още преди да се затвори, дамата извика:

— Ах, Люсиен! Ах, приятелю!

Така вратарят, чул неволно това възклицание, узна за пръв път, че наемателят се нарича Люсиен; но понеже беше образцов вратар, се зарече да не го съобщава дори на жена си.

— Какво има, мила? — запита този, чието име бе издадено от привързаността на забулената дама. — Казвайте!

— Мога ли да разчитам на вас, приятелю?

— Разбира се, много добре знаете. Но какво има?

— Письмцето ви от тази сутрин страшно ме смути. Това бързане, този нервен почерк... Успокойте ме или пък окончателно разтревожете.

— Ужасно събитие, Люсиен! — започна дамата, като го загледа изпитателно. — Господин Данглар е заминал тази нощ.

— Заминал? Господин Данглар заминал?

— Закъде?

— Не зная?

— Как не знаете? Окончателно ли е заминал?

— Сигурно! В десет часа вечерта конете му го откарали до бариерата Шарантон; там намерил една впрегната пощенска кола, в която се качил с камериера си, като казал на своя кочияш, че отива във Фонтенбло.

— Какво говорите?

— Чакайте, приятелю, той ми е оставил и писмо.

— Писмо ли?

— Да, четете.

Баронесата извади от джоба си едно разпечатано писмо и го подаде на Дебре.

Дебре се поколеба за миг, преди да започне четенето, сякаш се стараеше да отгатне съдържанието или по-скоро сякаш — каквото и да беше съдържанието — бе решил да вземе предварително решение.

След няколко секунди навярно вече уточни намерението си, защото зачете.

Ето какво гласеше това писмо, хвърлило в такъв смут сърцето на госпожа Данглар:

„ГОСПОЖО И МНОГО ВЯРНА СЪПРУГО,“

Дебре се спря неволно и погледна баронесата, която се изчерви до уши.

— Четете — каза госпожа Данглар.

Дебре продължи:

„Когато получите това писмо, вие не ще имате вече съпруг. О, не се тревожете много, не ще имате вече съпруг така, както нямате и дъщеря, с други думи, аз ще бъда по някое от тридесетината шосета, които водят във Франция.

Дължа ви обяснение, и тъй като вие сте жена, която може отлично да го разбере, ще ви го дам.

И така, слушайте:

Тази сутрин трябваше да изплатя пет милиона, извърших плащането; почти незабавно пристигна ново искане за същата сума, отложих го за утре; днес заминавам, за да избягам от това «утре», което би било твърде неприятно за мене.

Разбирате, нали, госпожо и скъпоценна съпруго?

Казвам:

«Разбирате», тъй като вие познавате работите ми така добре, както ги познавам аз; знаете ги дори по-добре от мене: ако трябва да се изясни къде е отишло половината ми богатство, доскоро доста внушително, аз не бих могъл да сторя това; докато вие, убеден съм, бихте се справили отлично с тази задача.

Защото жените притежават непогрешим усет; те обясняват с изобретена от тях алгебра дори чудесата. А пък аз разбирам само от цифри и не мога нищо да променя, откакто цифрите започнаха да ме мамят.

Възхитила ли ви е някога бързината на моето разорение, госпожо?

Заслепило ли ви е поне малко пламтящото разтопяване на моите златни пръчки?

Признавам, че аз видях само пламъка; да се надяваме, че вие сте намерили и малко злато в пепелта.

С тази именно утешителна надежда аз заминавам, госпожо и крайно предвидлива съпруго, без да изпитвам угризения, че ви напускам; остават ви приятелите, споменатата пепел, а главно свободата, която бързам да ви върна. Но дойде време, госпожо, да прибавя към този параграф и едно по-интимно обяснение.

Докато се надявах, че вие работите за доброто на семейството, за бъдещето на дъщеря ни, аз затварях философски очи; но тъй като вие превърнахте дома ни в огромна развалина, не желая да служа за основа на чуждо благоденствие.

Взех ви богата, но не почитана.

Простете, че ви говоря така откровено; този разговор ще остане вероятно само между нас, така че не виждам защо би трябвало да гримирам думите си.

Аз увеличих богатството ни, което в продължение на петнадесет години непрестанно растеше, до момента, когато неизвестни и все още необясними за мен катастрофи се сблъскаха с него и го събориха без — мога да твърдя това — никаква вина от моя страна.

Вие, госпожо, работихте за увеличаване само на
своето богатство и съм убеден, че сполучихте.

Оставям ви следователно такава, каквато ви взех,
богата, но незаслужаваща почит.

Сбогом.

И аз отсега нататък ще работя само за своя сметка.

Вярвайте, че съм ви дълбоко признателен за примера,
който ми дадохте и който ще последвам.

Ваш предан съпруг
барон Данглар“

През време на дългото и мъчително четене баронесата следеше с
очи Дебре и видя, че въпреки добре известното му самообладание
младият мъж промени неведнъж цвета на лицето си.

След като свърши, той прибра бавно писмото в плика и отново се
замисли.

— И така? — запита госпожа Данглар с лесно обяснима тревога.

— И така, госпожо? — повтори машинално Дебре.

— Какви мисли ви внушава това писмо?

— Много просто, госпожо: внушава ми мисълта, че господин
Данглар е заминал с известни подозрения.

— Сигурно, но само това ли ще ми кажете?

— Не ви разбирам — отвърна Дебре със смразяваща студенина.

— Той е заминал окончателно, безвъзвратно!

— О! — промълви Дебре. — Не допускайте такова нещо,
баронесо.

— Не! Казвам ви, че няма да се върне; познавам го, той е
непоколебим, когато се касае за личния му интерес. Ако допускаше, че
мога да му бъда полезна, щеше да ме вземе. Щом ме оставя в Париж,
значи раздялата ни е полезна за неговите намерения; тя е следователно
безвъзвратна и аз оставам напълно свободна — добави госпожа
Данглар с все същото умолително изражение.

Вместо да отговори, Дебре я остави да го гледа тревожно и
въпросително.

— Нима няма да ми отговорите, господине? — запита най-после
тя.

— Мога да ви задам само един въпрос: какво смятате да правите?

— Точно това щях да ви запитам — отговори баронесата с разтуптяно сърце.

— Ах! — промълви Дебре. — Искате ми значи съвет?

— Да, искам ви съвет — отвърна със свито сърце баронесата.

— Щом ми искате съвет — отвърна студено младият мъж, — съветвам ви да заминете.

— Да замина ли? — промълви госпожа Данглар.

— Разбира се. Както казва господин Данглар, вие сте богата и напълно свободна. Едно напускане на Париж е поне според мене безусловно необходимо след двойния скандал — осуетения брак на госпожица Йожени и изчезването на господин Данглар. Важно е само едно: всички да разберат, че сте изоставена и да сметнат, че сте бедна; защото никой няма да прости на съпругата на фалирал banker богатството и разкошния живот. За първото е достатъчно да останете две седмици в Париж, като повтаряте навред, че сте изоставена, а на най-добрите си приятелки разправете подробности около това изоставяне, което те ще разгласят в обществото. След това ще напуснете къщата, без да вземете скъпоценностите си, ще се откажете от оставената ви от господин Данглар издръжка и по този начин всички ще възхваляват безкористието ви и ще се възхитят от вас. Така хората ще научат, че сте изоставена и ще разберат, че сте бедна; само аз зная истинското ви финансово положение, готов да ви дам за него сметка като честен съдружник.

Бледа и съкрушена, баронесата изслуша това слово толкова уплашено и отчаяно, колкото спокойно и равнодушно го бе изказал Дебре.

— Изоставена! — повтори тя. — Да, напълно изоставена!... Имате право, господине, никой не ще се усъмни в това.

Това бяха единствените думи, които тази жена, така горда и дълбоко влюбена, можа да изрече.

— Но богата, и дори много богата — продължи Дебре, като извади от портфейла си и разгъна на масата някакви книжа.

Госпожа Данглар не му обърна внимание, заета да успокои разтуптяното си сърце и да задържи сълзите, които усещаше, че всеки миг могат да капнат от клепките ѝ. Но чувството за лично достойнство

надделя най-после у баронесата и ако не сполучи да успокои сърцето си, тя успя поне да не пролее нито една сълза.

— Госпожо — каза Дебре, — съдружници сме почти от шест месеца. Вие внесохте влог от сто хиляди франка. Съдружието ни започна през април тази година. През май започнахме операциите. През май спечелихме четиристотин и петдесет хиляди франка. През юни печалбата ни достигна деветстотин хиляди. През юли прибавихме още един милион и седемстотин хиляди франка — това беше, както знаете, историята с испанските ценни книжа. През август, в началото на месеца, загубихме триста хиляди франка; но още на 15 същия месец се оправихме, а в края дори спечелихме; защото сметките ни, прегледани от деня на започването до вчера, когато ги приключих, ни дават актив от два милиона и четиристотин хиляди франка, или по един милион и двеста хиляди франка за всеки от нас. Сега — продължи Дебре, като гледаше в бележника си с методичността и спокойствието на банкер — имаме и осемдесет хиляди франка сложна лихва за тази сума, която ми е била поверена.

— Но — прекъсна го баронесата — откъде е тази лихва, след като вие никога не сте влагали парите?

— Извинете, госпожо — заяви студено Дебре, — аз имах пълномощно от вас да влагам тези пари и го използвах. Имате следователно четиридесет хиляди франка лихва плюс сто хиляди франка първоначален влог, с други думи, един милион триста и четиридесет хиляди франка ваш личен дял. Освен това, госпожо — продължи Дебре, — аз имах предвидливостта да изтегля тези пари онзи ден; съвсем неотдавна, както виждате, сякаш съм предчувствувал, че скоро ще трябва да ви давам сметка. Парите ви са тук, половината в банкноти, половината в бонове на предявител. Казвам *тук* и това е съвършено вярно: защото, като не смятах моя дом за съвсем сигурно място, нито нотариусите за достатъчно дискретни хора, а една покупка на имот приказва повече и от нотариус; като нямате и право да купувате или притежавате извънсъпружески имуществва, задържах цялата сума, единствено ваше състояние днес, в една касетка, скрита в дъното на оня гардероб, гдето — за по-голяма сигурност — я зазидах сам.

— А сега — продължи Дебре, като отвори отначало гардероба, после касата, — сега, госпожо, ето ви осемстотин банкноти по хиляда

франка, които приличат, както виждате, на голям албум, подвързан с желязо; прибавям към тях купон за лихви от двадесет и пет хиляди франка; а за остатъка, който е, струва ми се, сто и десет хиляди франка, ето ви един чек, платим веднага от моя банкер; и тъй като банкерът ми не е господин Данглар, можете да бъдете спокойна — чекът ще ви бъде изплатен.

Госпожа Данглар взе машинално чека, купона за лихвите и пачката банкноти.

Това огромно състояние изглеждаше съвсем незначително, както беше наредено на масата.

Със сухи очи, но със задавяна от ридания гръд госпожа Данглар го прибра, затвори стоманената калъфка в чантата си, сложи чека и купона в портфейла си, стана, бледа и безмълвна, и зачака една нежна дума, която да я утеши за богатството.

Очакването беше напразно.

— И така, госпожо — каза Дебре, — имате осигурено едно великолепно съществуване, почти шестдесет хиляди франка рента, а това е огромна сума за жена, която най-малко една година не ще може да води светски живот. Ще имате възможност да задоволявате всичките си хрумвания; освен това, ако вашият дял ви се стори недостатъчен в сравнение с миналото, което вече ви се е изплъзнало, можете да разполагате винаги и с моя; аз съм готов да ви предложа, в заем, разбира се, цялото си състояние, тоест един милион и шестдесет хиляди франка.

— Благодаря, господине — отвърна баронесата, — благодаря; много добре разбирате, че ми дадохте много повече, отколкото е необходимо на една жена, която възнамерява доста време да не се явява в обществото.

Дебре се изненада отначало, но скоро се съвзе и махна с ръка; това можеше да се изтълкува като най-учтиво изразяване на мисълта:

„Както ви е угодно!“

До този миг госпожа Данглар може би все още се надяваше на нещо; но като видя безгрижния жест, който се изплъзна на Дебре заедно с един страничен поглед, последван от дълбок поклон и многозначително мълчание, тя вдигна глава, отвори вратата и без гняв; без сътресения, но и без колебание се втурна към стълбите, като не

удостои поне с един последен поздрав този, който я остави да си тръгне по такъв начин.

— Ех! — каза Дебре, когато тя си отиде. — Всичко това са добри намерения, но тя ще си остане в къщи, ще чете романи и ще играе на карти, щом не може да играе на борсата.

И отвори отново бележника си, гдето започна най-грижливо да зачерква сумите, които бе току-що изплатил.

— Остават ми един милион и шестдесет хиляди франка — каза си той. — Колко жалко, че госпожица дьо Вилфор умря! Тя ми допадаше във всяко отношение и бих се оженил за нея!

И флегматично, според нрава си, той дочака да изминат двадесет минути от излизането на госпожа Данглар, преди да си тръгне.

През тези двадесет минути правеше сметки с часовника пред себе си.

Сатанинската личност, която всяко волно въображение би създало повече или по-малко сполучливо, ако Лъосаж не бе спечелил първенството със своя несравним Асмодей^[1], повдигащ покривите на къщите, за да види какво става вътре, би се насладила на едно необикновено зрелище, ако — в момента, когато Дебре правеше сметките си — би повдигнал покрива на малкия дом на улица Сен Жермен де Пре.

Над стаята, гдето Дебре си бе поделил два и половина милиона с госпожа Данглар, имаше друга стая, обитавана от наши познати, играли доста значителна роля в току-що разказаните събития, поради което би било интересно да се срещнем отново с тях.

В тази стая се намираха Мерседес и Албер.

Мерседес беше много променена от няколко дни насам, макар че и по време на най-голямото си благополучие тя не бе се обграждала с надменния разкош, който е явна преграда между класите и ни пречи да познаем една жена, щом я видим в по-просто облекло; нито бе изпаднала в такова униние, което ни принуждава да навлечем бедняшко одеяние; не, Мерседес беше променена, защото погледът ѝ вече не блестеше, устата ѝ не се усмихваше и неотменно стеснение задържаше на устните ѝ бързото остроумие, подхвърляно някога от вечно будния ѝ ум.

Не от обедняването бе помръкнал този ум, и не от липса на смелост обедняването я гнетеше.

Слязла от средата, гдето бе живяла, загубена в обстановката, която сама си бе избрала, като човек, излязъл от великолепно осветен салон, за да потъне изведнъж в мрак, Мерседес напомняше кралица, която е слязла от двореца си в колиба и принудена да се задоволява с най-необходимото, не може да свикне нито с глинени съдове, които трябва да слага сама на трапезата си, нито с одъра, заместил леглото ѝ.

Красивата каталанка и благородна графиня нямаше вече нито гордия си поглед, нито очарователната усмивка; защото, когато се спираха върху окръжаващите я вещи, очите ѝ виждаха само тъжни неща: стаята беше с едноцветни сиви тапети, които пестовните собственици избират, защото най-мъчно се замърсяват; подът беше без килим; мебелите привличаха вниманието и се натрапваха на погледа с фалшивия си разкош, всичко нарушаваше с крещящите си тонове хармонията, необходима за едно око, свикнало с изискана обстановка.

Госпожа дьо Морсер живееше тук, откакто бе напуснала дома си; свят ѝ се завиваше пред тази неизменна тишина, както се завива свят на пътник, стигнал до ръба на пропаст; забелязала, че Албер я поглежда непрестанно, за да отгатне настроението ѝ, тя бе наложила на устните си една неизменна усмивка, която, лишена от прелестния плам на усмивката в погледа, е просто като отражение на светлината — един лъч без топлина.

Албер от своя страна беше загрижен, неспокоен, смущаван от привидния лукс, който му пречеше да свикне напълно със сегашното си положение; искаше да излиза без ръкавици, а чувствуваше, че ръцете му са прекалено бели; искаше да обикаля града пеш, а намираше, че обувката му са прекалено добре лъснати.

Въпреки това тези две така благородни и разумни същества, неразривно свързани с майчина и синовна любов, бяха успели да се разберат, без да говорят, и да си спестят словесните подготовки, с които близките хора трябва да установяват материалната истина, обуславяща живота им.

Албер можа най-после да съобщи на майка си, без да я накара да пребледнее.

— Майко, нямаме вече пари.

Мерседес не знаеше досега какво е истинска нищета; често бе говорила на младини за бедност, но това не е едно и също: нужда и необходимост са синоними, но ги разделя цяла пропаст.

У каталаните Мерседес се нуждаеше от хиляди неща, но безброй други никога не ѝ липсваха. Щом мрежите бяха добри, имаше риба; а щом се продадеше рибата, имаше пари да купят конци за мрежи.

Лишена от приятелства, погълната от една единствена любов, която нямаше нищо общо с материалните грижи за съществуването ѝ, тя мислеше за себе си; там всеки мислеше за себе си, само за себе си.

От малкото, което притежаваше, Мерседес бе отделяла щедро, каквото можеше; днес трябваше да отделя за двама, а нямаше от какво.

Зимата приближаваше: в тази гола и вече студена стая Мерседес нямаше огън; а централно отопление с хиляди разклонения бе отоплявало някога целия ѝ дом, от хола до будоара; нямаше нито едно цвете в стаята си, а жилището ѝ беше някога оранжерия, чиито цветя се плащаха с жълтици!

Но беше със сина си...

Въодушевлението, че изпълняват дълга си (схващайки го може би малко прекалено), ги бе поддържало досега в по-висши сфери.

Въодушевлението е почти възторг, а възторгът ни прави безчувствени към земните неща.

Но възторгът бе стихнал и трябваше постепенно да слязат от света на бляновете към действителния свят.

Трябваше да заговорят за положителни неща, след като изчерпаха идеалните.

— Майко — каза Албер в същия миг, когато госпожа Данглар слизаше по стълбите, — да пресметнем, ако обичате, цялото си богатство; трябва да зная общата му сума, за да мога да направя планове си.

— Обща сума: нищо — отвърна с тъжна усмивка Мерседес.

— Напротив, майко: обща сума три хиляди франка. И аз смятам, че с тия три хиляди франка ще можем чудесно да живеем.

— Дете! — въздъхна Мерседес.

— Уви, майчице — отвърна младежът, — аз съм ви пропилял за нещастие толкова пари, та зная добре стойността им. Виждате ли, три хиляди франка са огромна сума, върху която изградих едно чудно бъдеще с постоянна осигуреност.

— Така приказвате, моето момче — възрази нещастната майка, — но преди всичко приемаме ли тези три хиляди франка? — запита тя, като се изчерви.

— Приехме ги, струва ми се — заяви твърдо Албер, — приемаме ги, още повече защото ги нямаме: те са, както знаете, заровени в градината на къщичката на Меланските алеи в Марсилия. С двеста франка — продължи Албер ще отидем и двамата в Марсилия.

— С двеста франка ли? — възрази Мерседес. — Какво приказвате, Албер?

— О, по този въпрос се осведомих в пощенските станции и параходните агенции и направих сметка.

За себе си ще запазите място в пощенското купе за Шалон: както виждате, майко, отнасям се с вас като с кралица; то струва тридесет и пет франка. Албер взе перо и написа:

Купе — тридесет и пет франка, равно...35 фр.

От Шалон до Лион пътувате с параход, шест франка, равно...6 фр.

От Лион до Авињон пак с параход, шестнадесет франка, равно...16 фр.

От Авињон до Марсилия седем франка, равно...7 фр.

Разноски по пътя петдесет франка, равно...50 фр.

Общо 114 франка

— Да ги турим сто и двадесет — добави Албер с усмивка, — виждате, че съм щедър, нали, майко?

— Ами ти, горкото ми дете?

— Аз ли? Не виждате ли, че запазвам осемдесет франка за себе си? Един младеж няма нужда от особени удобства, когато пътува; освен това аз зная какво значи да пътуваш.

— Но с пощенска кола и камериер.

— Как да е, майко.

— Добре, така да бъде — заяви Мерседес. — Но тези двеста франка?

— Ето тия двеста франка, ето и още двеста. Продадох за сто франка часовника си, а за триста разните си накити. Такова щастие! Накитите струваха три пъти повече от часовника. Все старата история, че излишното... и така нататък! Забогатяхме значи, щом вместо сто и

четиридесетте франка, необходими за пътуването ви, имате двеста и петдесет.

— Но ние дължим и за това жилище?

— Тридесет франка, които аз ще платя от моите сто и петдесет. Това е решено; и тъй като ми трябват само осемдесет франка за път, виждате, че дори имам излишък. Но това не е всичко. Какво ще кажете сега, майко?

И Албер извади от едно бележниче с позлатена закопчалка — останка от някогашните му хрумвания или може би нежен спомен от някоя от тайнствените забулени жени, които почукваха на малката вратичка — една банкнота от хиляда франка.

— Какво е това? — попита Мерседес.

— Хиляда франка, майко! Не се безпокойте, истинска е!

— Но откъде имаш тия хиляда франка?

— Слушайте, но не се вълнувайте много.

Албер стана, отиде да целуне майка си по двете бузи и се спря да я погледа.

— Нямате представа колко хубава изглеждате, мамо! — каза той с искрена синовна любов. — Вие сте наистина най-красивата и най-благородна жена, която съм виждал.

— Милото дете! — промълви Мерседес, като се опитваше напразно да сдържи сълзата в крайчеца на клепките си.

— Трябвало е наистина да ни сполети нещастие, за да може любовта ми към вас да се превърне в обожание.

— Аз не съм нещастна, докато имам син — отвърна Мерседес. — И няма да бъда нещастна, докато го имам.

— Точно така, майко — каза Албер, — но ето откъде започва изпитанието! Знаете ли какво е решено?

— Нима сме решили нещо? — запита Мерседес.

— Да, решено е вие да живеете в Марсилия, а пък аз да замина за Африка, където вместо името, от което се отрекох, ще си създам ново.

Мерседес въздъхна.

— От вчера, майко, постъпих в Спахийския полк — добави момъкът и наведе някак засрамено глава, защото не съзнаваше какво величие има в това унижение. — Или поточно помислих, че разполагам с тялото си и мога да го продам; от вчера замествам някого. Продадох се, както се казва, и при това — добави той, като се опита да

се усмихне — по-скъпо, отколкото предполагах, че струвам; с други думи, за две хиляди франка.

— Значи тези хиляда франка?... — потрепери Мерседес.

— Са половината от тази сума, майко, другата ще получа след една година.

Мерседес вдигна към небето очи с изражение, което нищо не би могло да предаде, а двете сълзи в крайчеца на клепките потекоха безшумно по бузите под напора на дълбокото вълнение.

— Цената на кръвта ти! — прошепна тя.

— Да, ако ме убият — засмя се Морсер. — Но аз, майчице, те уверявам, че имам намерение да защитавам жестоко кожата си; никога не съм изпитвал по-голямо желание да живея.

— Господи! Господи! — промълви Мерседес.

— Впрочем защо смятате, че ще ме убият, мамо? Нима Ламорисиер, новият южняшки Ней, е бил убит? Нима Шангарние е бил убит?... Нима Бедо е бил убит?... Нима нашият познат Морел е убит? Представете си как ще се зарадвате, мамо, когато се върна с новата си униформа с красивата везба! Аз съм решил да изглеждам великолепно в нея и я избрах от суетност.

Мерседес въздъхна, макар че се опитваше да се усмихва тази светица разбираше, че постъпва зле, като оставя детето си да носи целия товар на жертвата.

— Значи, майко — продължи Албер, — виждате, че ви оставям вече четири хиляди франка, а с тези четири хиляди франка ще живеете цели две години.

— Така ли мислиш? — каза Мерседес.

Тези думи се изплъзнаха на графинята с толкова дълбока скръб, щото истинският им смисъл не убягна на Албер. Той усети, че сърцето му се свива, улови ръката на майка си, стисна я нежно и каза:

— Да, ще живеете!

— Ще живея! — извика Мерседес. — Но ти няма да заминеш, нали, сине?

— Ще замина, майко — отвърна спокойно и твърдо Албер, — сигурно ме обичате достатъчно, за да не искате да стоя в безделие и без полза за вас; освен това подписах.

— Ще постъпиш, както искаш, сине, а пък аз ще постъпя, както иска бог.

— Не както искам, майко, а както е разумно и необходимо. Ние сме две отчаяни същества, нали? Какво е за вас животът днес? Нищо. Какво е за мене? Съвсем малко нещо без вас, вярвайте ми; защото, ако не бяхте вие, кълна ви се, не бих останал жив още в деня, когато се усъмних в баща си и се отрекох от името му! Както и да е, жив съм и ще живея, ако ми обещаете, че няма да губите надежда; ако ме оставите да се грижа за бъдещото ви щастие, ще удвоите силите ми. Ще отида в Алжир при губернатора, който е честен човек и преди всичко войник; ще му разкажа тъжната си история; ще го помоля да попоглежда от време на време към мене и ако удържи думата си, ако следи какво правя, след шест месеца ще бъда или офицер, или убит. Ако стана офицер, бъдещето ви е осигурено, защото ще имам пари и за двама ни, а освен това и име, с което и двамата ще можем да се гордеем, защото то ще бъде вашето истинско име. Ако ме убият... ако ме убият, и вие ще загинете, майко, и тогава нещастията ни ще свършат.

— Добре — отвърна Мерседес със своя благороден и красноречив поглед, — имаш право, сине; да докажем на тия, които ни наблюдават и очакват делата ни, за да ни преценят, да им докажем, че заслужаваме поне съжалението им.

— Но без злокобни мисли, мила майко! — извика младежът. — Кълна ви се, че сме или поне можем да бъдем много щастливи. Вие сте изпълнена едновременно с бодрост и примирение; аз съм вече със скромни вкусове и, надявам се, без увлечения. Щом постъпя на служба, забогатявам; щом влезете в дома на господин Дантес, вие ще се успокоите. Да опитаме, моля ви се, майко, да опитаме!

— Да, ще опитаме, сине — каза Мерседес. — Защото ти трябва да живееш, да бъдеш щастлив.

— И така, майко, разпределихме си богатството — добави с престолено безгрижие младежът. — Можем да заминем още днес. Отивам да ви запазя място, както уговорихме.

— А за тебе, сине?

— Аз ще трябва да остана още два-три дена, майко; това ще бъде първата ни раздяла, за да привикнем. Имам нужда от някои препоръки, от малко сведения за Африка, ще ви настигна в Марсилия.

— Добре, така да бъде, да тръгваме! — съгласи се Мерседес, като се загърна в единствения шал, който си бе взела, по една

случайност от скъпа черна кашмирска вълна. — Да тръгваме!

Албер прибра набързо книгата си, позвъни, за да плати на домоуправителя дължимите тридесет франка, улови под ръка майка си и тръгна по стълбите.

Някой слизаше пред тях и се обърна, като чу шумоленето на копринена рокля до парапета.

— Дебре! — промълви Албер.

— Вие, Морсер! — отвърна секретарят на министъра, като се спря на стъпалото, до което бе стигнал.

Любопитството на Дебре надделя над желанието му да запази своето инкогнито, освен това бяха го познали вече.

Крайно интересно беше наистина да срещнеш в този затънтен дом младежа, чието нещастие бе направило такъв шум в Париж.

— Морсер! — повтори Дебре.

После, забелязал в полумрака все още младежката фигура и черния воал на госпожа дьо Морсер, добави усмихнато:

— О, извинете, Албер, оставям ви.

Албер разбра мисълта на Дебре.

— Майко — обърна се той към Мерседес, — това е бившият ми приятел господин Дебре, секретар на министъра на вътрешните работи.

— Защо бивш? — промълви Дебре. — Какво искате да кажете?

— Казвам го, господин Дебре — продължи Албер, — защото днес нямам и не бива да имам приятели. Много ви благодаря, че бяхте така добър да ми се обадите.

Дебре се върна с две стъпала и стисна енергично ръка на събеседника си.

— Вярвайте ми, Албер — каза той с всичкото външение, на което беше способен, — вярвайте ми, че ви съчувствувам дълбоко за сполетялото ви нещастие и съм на ваше разположение.

— Благодаря, господине — отвърна усмихнато Албер. — Ние сме все още достатъчно богати, та не ще има нужда да се обръщаме към никого за помощ; напускаме Париж и след като заплатим пътните си разноски, пак ни остават пет хиляди франка.

Дебре, който имаше един милион в портфейла си, се изчерви и макар неговият положителен ум да беше напълно лишен от поетичност, все пак той си каза неволно, че в този дом са били допреди

миг две жени, от които едната, справедливо опозорена, си бе отишла, чувствувайки се бедна с милиони половина в джоба си, а другата, пострадала несправедливо, но велика в своето нещастие, се чувствуваше богата с няколко монети!

Това сравнение обърка намислените любезности, той бе поразен от философията на този пример; промърмори някакви банални учтивости и побърза да слезе.

Подчинените му в министерството си изпатиха не малко този ден от мрачното му настроение.

Но вечерта той стана собственик на много хубава къща на булевард Ла Мадлен, която носеше петдесет хиляди франка годишен доход.

На следния ден, когато Дебре подписваше договора за покупката, към пет часа вечерта, госпожа дьо Морсер прегърна нежно сина си. Албер също така нежно я прегърна и я настани в бързата пощенска кола, с която щеше да пътува сама.

Някакъв мъж зад един от сводестите прозорци на канцелариите в мецанина на транспортната къща Лафит гледаше настаняването на Мерседес, тръгването на дилижанса, отдалечаването на Албер.

Прокара ръка по своето изпълнено със съмнения чело и си каза:

— Уви! Как ще върна на тия двама невинни щастieto, което им отнех? Бог ще ми помогне.

---

[1] Главен герой на романа „Куция дявол“ от Льосаж. Б.пр. ↑

CVII. ТРАПЪТ НА ЛЪВОВЕТЕ

Отделението на затвора Ла Форс, където поставят най-тежките и опасни престъпници, се нарича дворът Сен Бернар.

Затворниците го бяха нарекли на своя цветист език *Трапът на лъвовете*, навярно затова защото задържаните тук имат зъби, които хапят често решетките, а понякога и пазачите.

Това е затвор в затвора, стените му са двойно по-дебели от останалите. Един ключар проверява всеки ден грижливо тежките железни врати, а по херкулесовската снага и студения, пронизващ поглед на надзирателите личи, че са били нарочно избирани, за да владеят поданиците си със съобразителност и терор.

Дворът на това отделение е заграден с грамадни зидове, през които слънцето се плъзга косо, когато се реши да надникне в тази бездна на нравствена и телесна грозота. По неговата каменна настилка още от съмнало скитат загрижени, унесени, пребледнели като призраци тия, които правосъдието държи приведени под острата секира.

Те се долепят и гушат покрай зида, погълнал и запазил малко топлинка. Стоят и разговарят по двама, но по-често се усамотяват и непрестанно поглеждат към вратата, откъдето повикват някого от обитателите на този мрачен дом или захвърлят в бездната нова сгурия от пещта на обществото.

Затворът Сен Бернар има отделна приемна: правоъгълник, оформен от две успоредни решетки, поставени на три стъпки разстояние една от друга, така че посетителят не може да се ръкува със затворника или да му подаде нещо. Приемната е тъмна, влажна и ужасна, особено когато човек си помисли за страшните изповеди, които са се плъзгали между решетките и са ги покрили с ръжда.

Но колкото и да е отвратително, това кътче е раят, гдето идват да се докоснат отново до желаното, любимо общество хората, чиито дни са преброени: толкова нарядко се излиза от Трапа на лъвовете, за да се

отиде другаде, освен на бариерата Сен Гак, в каторгата или в единична килия!

В този двор, който току-що описахме, гдето капеше студена влага, се разхождаше с ръце в джобовите на фрака си един младеж, наблюдаван с особено любопитство от жителите на Трапа.

Би могъл да мине за елегантен по кройката на дрехите си, вече на парцали, макар че не бяха веhti: тънкото меко сукно по здравите места възстановяваше лесно лъскавината си, щом ръката на затворника започваше да го оглажда, за да го поднови.

Със същата грижа закопчаваше той и батистената риза, променила твърде много цвета си, откакто го бяха довели в затвора, а лачените ботуши изтриваше с кърпичка с бродирани инициали и благородническа коронка.

Някои обитатели в Трапа на лъвовете наблюдаваха с особено внимание грижата, която този затворник проявяваше за външността си.

— Гледай, гледай как князът се разкрасява! — каза един крадец.

— Той си е и без това красив — обади се друг. — Ако имаше гребен и помада, би затъмнил всички господа с бели ръкавици.

— Фракът му трябва да е бил съвсем нов, ботушите му са чудесно лъснати. Голяма чест е за нас, че имаме такива почтени събратя; а ония разбойници стражарите са страшни негодници: да изпокъсат от завист такива дрехи!

— Изглежда че е прочута птица — обади се друг. — Какво не е, вършил... и все, както трябва!... А пък е толкова млад. Браво на него!

Обектът на това отвратително възхищение като че се наслаждаваше на похвалите или най-малко на изпаренията им, защото думите не чуваше.

След като довърши тоалета си, той се приближи към прозорчето на лавката, гдето се бе облегнал един пазач:

— Слушайте, господине, заемете ми двадесет франка, в най-скоро време ще ви ги върна; с мене не се излагате на никаква опасност. Помислете си само — милионите на моите родители са повече, отколкото са вашите франкове... Дайте ми, моля ви се, двадесет франка да си платя — купон за храна и да си купя халат. Ужасно се мъча да стоя все в тоя фрак и тия ботуши. Как може един княз Кавалканти да стои така, господине?

Пазачът му обърна гръб и сви рамене. Не се изсмя дори на тия думи, които биха развеселили друг; защото бе чувал много такива приказки, или по-точно ги слушаше постоянно.

— Добре — заяви Андреа, — вие сте безсърдечен човек и аз ще наредя да ви уволнят.

Този път пазачът се обърна и се разсмя с глас. Затворниците ги наобиколиха.

— Казвам ви — продължи Андреа, — че с тази жалка сума ще мога да си платя една дреха и една стая, за да има къде да приема прилично важната личност, която днес-утре ще ме потърси.

— Прав е! Прав е! — потвърдиха затворниците. — Личи си, дявол да го вземе, че е човек от добро общество.

— Дайте му тогава двайсет франка — отвърна пазачът, като се облегна на другото си грамадно рамо, — не сте ли длъжни да помогнете на един другар?

— Аз не съм другар на тия хора — възрази надменно младежът, — не ме обиждайте, нямате право.

Крадците се спогледаха, понесе се глух шепот и бурята, повдигната от предизвикателството на пазача, а още повече от думите на Андреа, започна да тътне около затворника аристократ.

Пазачът, уверен, че ще изкрещи своето *quos ego*^[1], ако вълните станат много бурни, ги оставяше да се засилват постепенно, за да даде урок на досадния молител и да се позабавлява през дългото дежурство.

Крадците вече започнаха да се Приближават към Андреа; едни викаха:

— Да го сритаме! Да го сритаме!

Жестоко наказание, при което бият не с ритници, а с подковани обуца всеки събрат, изпаднал в немилост пред тия господа.

Други предлагаха така наречената „змиорка“: напълват с пясък, камъчета или по-едри монети — ако ги имат — една носна кърпа, увиват я като змия и палачите започват да удрят с нея жертвата по плещите и главата.

— Да нашибаме с камшик господин красавеца — предложиха трети. — Честната особа!

Но Андреа се обърна към тях, намигна, наду буза с език и чмокна с устни — нещо равнозначно на най-различните видове тайно разбирателство между разбойниците, принудени да мълчат.

Този масонски знак бе научил от Кадрус.

Веднага го приеха за свой човек.

Прибраха кърпите, подкованата обувка зае отново мястото си — на крака на главния палач. Чуха се гласове, че господинът има право, може да е наистина почтен човек, а те желаят да покажат, че са за свобода на съвестта.

Шайката се дръпна. Пазачът се изненада, улови веднага Андреа за ръцете и взе да го претърсва, отдавайки на по-веществено очарование тази внезапна промяна сред обитателите в Трапа на лъвовете.

Андреа не се противопостави, макар и да роптаеше.

Изведнъж от прозорчето се чу гласът на надзирателя: — Бенедето!

Пазачът пусна жертвата си.

— Търсят ли ме? — попита Андреа.

— В приемната — добави гласът.

— Виждате ли, идват да ме потърсят. Да, драги господине, ще видите дали можете да се отнасяте с един Кавалканти като с кого да е!

Андреа се плъзна като черна сянка през двора и се втурна през откrehнатата вратичка, като остави събратята си и дори самия пазач да се чудят и маят.

Викаха го наистина в приемната и ние би трябвало да се изненадаме от това не по-малко от самия Андреа; защото откакто бе влязъл в Ла Форс, вместо да използва правото да пише, за да помоли някого да го потърси, хитрият младеж бе запазил стоическо мълчание.

„Очевидно е — казваше си той, — че ме покровителствува някоя силна личност, по всичко си личи: неочакваното забогатяване, лекотата, с която изглаждах всички пречки, набързо стъкменото семейство, даденото ми прочуто име, жълтиците, които валяха като дъжд по мене, великолепните сродявания, които ми бяха обещани. Едно нещастно забравяне от страна на добрата ми съдба, отсъствието на покровителя ми ме погубиха наистина, но не напълно, нито завинаги! Ръката, която ме покровителствуваше, се отдръпна за миг, но ще се протегне отново, да ме извлече тъкмо когато смятах, че ще полетя в бездната.

Защо да се излагам тогава на необмислена постъпка? Може да разсърдя покровителя си! За него съществуват две възможности да ме

измъкне: едно тайнствено бягство, заплатено със злато, или натиск върху съдиите да ме оправдаят. Преди да заговоря или да действам, ще почакам да се убедя, че съм напълно изоставен; тогава...”

Андреа си бе изградил план, който можеше да мине за хитър; този негодяй умееше храбро да напада и твърдо да се отбранява. Страданията в общите килии и всички възможни лишения му бяха известни — понасял ги бе. Но вродените вкусове или по-скоро навикът постепенно взе връх. И Андреа страдаше, че е гол, нечист, гладен; времето му се струваше дълго.

Тъкмо в този миг на досада гласът на надзирателя го повика в приемната.

Андреа усети, че сърцето му подскочи от радост. Много рано беше още за следователя, а много късно за директора на затвора или лекаря; беше значи неочаквано посещение.

Зад решетката в приемната, гдето го въведеха, разширените му от любопитство очи зърнаха мрачното и умно лице на Бертучо, който гледаше с тъжна изненада решетките, заключените врати и сянката зад кръстосаните пръчки.

— О-о! — промълви Андреа, дълбоко трогнат.

— Добър ден, Бенедето — поздрави Бертучо с кух и звънък глас.

— Вие! Вие! — отговори младежът и започна да се оглежда уплашено.

— Не ме ли позна, нещастнико! — отвърна Бертучо.

— Млъкнете, моля ви се, млъкнете — промълви Андреа, който добре познаваше тънкия слух на тия стени. — Боже, боже, не говорете толкова високо!

— Сигурно би желал да поговориш насаме с мене, нали? — запита Бертучо.

— Да, разбира се — отвърна Андреа.

— Добре.

Бертучо потърси нещо в джоба си, после направи знак на един пазач, когото забеляза зад стъклото на прозорчето.

— Прочетете — каза му той.

— Какво е това? — попита Андреа.

— Заповед да те заведат и настанят в отделна стая и да ми позволяват да те виждам.

— О! — подскочи от радост Андреа. Но веднага се затвори в себе си:

„Пак непознатият покровител! Не ме е забравил! Искат да открият тайната ми, щом ще разговаряме в отделна стая. В ръцете ми са... Бертучо е изпратен от покровителя!“

Пазачът поговори за момент с някакъв началник, после отвори двете железни врати и отведе самозабравилия се от радост Андреа в една стая на първия етаж, която гледаше към двора.

Стаята беше варосана като всички стаи в затворите. Имаше весел вид, който се стори на Андреа просто лъчезарен; печка, легло, стол и маса съставяха разкошната ѝ мебелировка.

Бертучо седна на стола. Андреа се отпусна на кревата. Пазачът си отиде.

— И така — започна управителят — какво ще ми кажеш?

— А вие? — каза Андреа.

— Говори най-напред ти...

— О, не, вие има да ми съобщите много нещо, щом сте дошли да ме търсите.

— Така да бъде. Ти си продължил значи безчинствата си: крал си, убил си.

— Слушайте, ако сте накарали да ме доведат в отделна стая, за да разправяте тия неща, не си е струвало трудът. Зная ги. Но има други, които не зная. Да поговорим за тях, ако обичате. Кой ви изпрати?

— О, много бързате, господин Бенедето!

— Нали? Право към целта. И главно без излишни приказки. Кой ви изпрати?

— Никой.

— Откъде знаете, че съм в затвора?

— Отдавна те открих в модния нахалник, който яздеше така елегантно по Шанз Елизе.

— Шанз Елизе!... Ахаа! Пари, както се казва при игра на „дилаф“... Шанз Елизе!... Я да поговорим малко за баща ми, ако искате!

— Че кой съм аз?

— Вие, драги господине, сте осиновителят ми... Но предполагам, че не вие сте оставили на мое разположение стоте

хиляди франка, които пропилях за четири-пет месеца; не вие сте ми изковали за баща някакъв италиански благородник; не вие сте ме въвели в светските кръгове и сте ме поканили в Отьой на вечеря — която още помня — заедно с най-доброто парижко общество, с един кралски прокурор — и сбърках, че не задълбочих познанството си с него, защото можеше да ми бъде много полезно сега; не вие най-последно поръчителствувахте за един-два милиона, когато се случи това злополучно откриване на тайната ми... Хайде, разказвайте, уважаеми корсиканецо, разказвайте!

— Какво искаш да ти кажа?

— Ще ти помогна. Ти спомена преди малко Шанз Елизе, достойни ми осиновителю.

— Е-е?

— А на Шанз Елизе живее един много; много богат господин.

— В чийто дом ти си извършил кражба и убийство, така ли?

— Мисля, че е така.

— Господин граф дьо Монте Кристо?

— Вие го назовахте — както казва Расин. Е добре! Трябва да се хвърля в обятията му, да го притисна до сърцето си и да извикам: „Татко! Татко!“ — както казва господин Пиксерекур^[2]?

— Да не се шегуваме! — отвърна сериозно Бертучо. — Такова име не бива да се произнася тук и така, както го изрекохте вие.

— Ами! — промълви Андреа, малко слисан от тържественото държане на Бертучо. — Защо пък не бива?

— Защото човекът с това име е дотолкова облагодетелствуван от съдбата, та не може да бъде баща на окаяник като тебе.

— О, големи приказки...

— С големи последици, ако не внимаваш!

— И заплахи!... Не се боя от тях... Ще кажа...

— Да не мислите, че имате работа с пигмеи от вашата порода? — отвърна Бертучо с такъв спокоен глас и самоуверен поглед, щото Андреа се стресна до дън душа. — Да не мислите, че имате работа с обичайните злодеи от каторгата или с наивните светски глупци?... Вие сте във властта на една страшна ръка, но тя е готова да ви пусне: възползвайте се. Не си играйте с мълнията, която е изоставила, но може отново да сграбчи, ако се опитате да попречите на свободните, й действия!

— Баща ми!... Искам да зная кой е баща ми!... — каза упоритият хлапак. — Ще загина, ако трябва, но ще го науча. Какво ме интересува скандалът? Какво ще получа: някаква полза ли... добро име ли... реклама ли... както казва журналистът Бошан. Но вие, хората от доброто общество, можете винаги да загубите нещо, ако избухне скандал, въпреки милионите и гербовете си... Казвайте, кой е баща ми?

— Тъкмо това дойдох да ти кажа...

— О-о! — извика Бенедето с искрящи от радост очи.

В този миг вратата се отвори и надзирателят се обърна към Бертучо:

— Извинете, господине, но следователят чака затворника.

— Свърши се разпитът ми! — каза Андреа на благородния домоуправител. — Дяволите да го вземат този натрапник!

— Ще дойда пак утре — отвърна Бертучо.

— Добре — съгласи се Андреа. — На ваше разположение господа стражари... Ах, драги господине, оставете десетина екюта в канцеларията, за да ми дават, каквото ми трябва.

— Ще оставя — отговори Бертучо.

Андреа му подаде ръка. Бертучо не извади своята от джоба си, гдето дръннаха пари.

— Това имам да ви кажа — промълви Андреа с някакво подобие на усмивка, напълно покорен от странното спокойствие на Бертучо.

„Дали съм се мамил?“ — помисли младежът, докато се качваше в продълговатата кола с решетки, наричана зарзаватчийска кошница. — „Ще видим!“

— И така, до утре! — добави той към Бертучо.

— До утре! — отговори управителят.

---

[1] *Quos ego* (лат.) — аз вас... (заплаха на Нептун към непокорните морски ветрове). Енеида, I гл. Б.пр. ↑

[2] *Пиксерекур* (Рене-Шарл) — френски драматург, баща на мелодрамата (1773–1844). Б.пр. ↑

CVIII. СЪДИЯТА

Помним, че абат Бузони се настани при Ноартие в стаята на покойницата, край която само старецът и свещеникът останаха да бдят.

Може би християнските убеждения на абата, може би кроткото му състрадание, може би убедителното му слово възстановиха силите на стареца; защото от момента, когато успя да се разбере със свещеника, отчаянието, обзело отначало Ноартие, бе заменено от дълбоко примирение и спокойствие, изненадали всички, които помнеха нежната привързаност на дядото към Валантин.

Господин дьо Вилфор не бе виждал стареца още от сутринта, когато дъщеря му бе умряла. Цялата прислуга бе сменена: взеха нов камериер за кралския прокурор, нов прислужник за господин Ноартие; две нови жени обслужваха госпожа дьо Вилфор; всички включително вратарят и кочияшът бяха нови хора, вмъкнали се вече между различните господари в прокълнатия дом и доловили студените отношения помежду им. Освен това съдебните заседания започваха след три дни и Вилфор, затворен в кабинета си, работеше трескаво върху делото срещу убиеца на Кадрус. Тази история като всяко нещо, свързано с граф дьо Монте Кристо, бе предизвикала голям шум в парижкото общество. Доказателствата не бяха убедителни, защото почиваха само върху няколко думи, написани от умиращ каторжник, бивш събрат по участ на обвинения, което убитият можеше да е сторил от ненавист или за отмъщение; но съвестта на съдията си бе създадала свое мнение: кралският прокурор си бе втълпил, че Бенедето е виновен и тази трудно изтръгната победа доставяше наслада на самолюбието му — единственото нещо, затрогващо донейде струните на леденото му сърце.

Делото следователно напредваше благодарение непрестанния труд на Вилфор, който искаше да открие с него новата съдебна година, и той трябваше да се усамоти повече от всякога, за да се спаси от задължението да отговаря на невероятния брой искания за входни карти.

Освен това толкова малко време бе минало от погребението на Валантин, толкова прясна беше мъката в неговия дом, та никой не се учудваше, че бащата се затваря така строго в своите служебни задължения, тоест в единственото отвличане от скръбта си.

Само веднъж, на другия ден след като Бенедето бе посетен повторно от Бертучо, който щеше да му съобщи този път името на баща му, в този ден, казваме, който беше неделя, Вилфор зърна за момент баща си; това стана, когато, смазан от умора, магистратът бе слязъл в градината си и мрачен, приведен под бремето на неумолимите мисли като Тарквиний, който пречупвал с камшичето си най-високите макове, господин дьо Вилфор поваляше с бастуна си дългите увяхващи стебла на ружите, които се издигаха покрай пътеките като призраци на някогашните прелестни цветя от отминалото лято.

Той бе стигал неведнъж до края на градината, тоест до известната ни желязна ограда към изоставеното празно място, връщал се бе по същата пътека, продължавал бе разходката си със същата походка и движения, когато изведнъж очите му се вдигнаха машинално към къщата, гдето чу шумната игра на сина си, дошъл от пансиона да прекара с майка си неделята и понеделника.

В този момент той видя пред един от отворените прозорци господин Ноартие, който бе поискал да го закарат с креслото му дотам, за да се порадва на последните лъчи на все още топлото слънце, които се прощаваха с повехналите цветчета на чадърчетата и с пожълтелите листа на дивата лоза, покрили балкона.

Окото на стареца изглеждаше приковано към една точка, която Вилфор не можеше да види изцяло. Погледът му беше така враждебен, див, пламтящ от нетърпение, щото кралският прокурор, свикнал да долавя всяко впечатление в това така добре познато лице, се отмести от пътя си, за да види върху кого се стоварваше този тежък поглед.

И видя под група липи с почти оголени клони госпожа дьо Вилфор, с книга в ръка, да прекъсва от време на време четенето, за да се усмихне на сина си или да му върне топката, която той упорито хвърляше от прозореца в градината. Вилфор побледня, защото разбра какво иска да каже баща му.

Ноартие продължаваше да гледа към същото място; после погледът му се премести изведнъж от жената към съпруга ѝ; сега вече самият Вилфор трябваше да понесе тежестта на този мълниеносен

поглед, сменил заедно с обекта и изражението, но не и заплашителността си.

Без да забелязва тези бурни чувства, чийто плам се кръстосваше над главата ѝ, госпожа дьо Вилфор бе задържала в този момент топката на сина си и му правеше знаци да дойде да си я вземе заедно с една целувка; но Едуар я накара доста време да му се моли; майчината ласка му се струваше навярно недостатъчна награда за труда, който щеше да си даде. Най-после се реши, скочи от прозореца в една леха с хелиотропи и астри и дотича със запотено чело при госпожа дьо Вилфор. Тя изтри челото му, сложи устни върху влажната плът с цвета на слонова кост и отпрати детето с топка в едната ръка и шепа бонбони в другата.

Привлечен от непобедимата сила, както птичето бива привлечено от змията, Вилфор се приближи към къщата; погледът на Ноартие се свеждаше, за да го следи, а пламът в зениците му се разгоря дотолкова, щото Вилфор усети как парна сърцето му. В тези очи се четеше наистина кръвожаден укор и страшна заплаха. После Ноартие вдигна поглед към небето, сякаш припомняше на сина си някаква забравена клетва.

— Добре, господине — отвърна Вилфор от двора. — Добре, потърпете още един ден; казаното е казано.

Ноартие сякаш се успокои от тези думи и отвърна равнодушно очи в друга посока.

Вилфор разкопча бързо редингота, който го задушаваше, прокара смъртнобледата си ръка по челото и се прибра в кабинета си.

Нощта беше студена и спокойна; всички в този дом си легнаха и спаха както винаги. Пак както винаги, само Вилфор не си легна едновременно с другите, а остана да работи до пет часа сутринта, за да прегледа и последните дознания на следователите от вчерашните разпити, да сравни показанията на свидетелите и да внесе повече яснота в обвинителния акт, един от най-силните и умело съставени, които бе изготвял досега.

Първото заседание щеше да се състои в понеделник, тоест на другия ден. Този ден се показва белезникав и зловещ, със синкава заря, от която написаните с червено мастило редове изпъкнаха още по-ярко. Магистратът бе задрямал, докато лампата му догаряше; събуди се от прашенето ѝ с влажни, очервени пръсти, сякаш ги бе потапял в кръв.

Отвори прозореца си; широка портокалова ивица съживяваше далечното небе и разсичаше на две тънките тополи очертали черните си сенки по кръгозора. От люцерновата ливада, зад оградата от диви кестени, чучулига излиташе към небето със звънка, ранобудна песен.

Влажният утринен въздух обля главата на Вилфор и освежи паметта му.

„Днес ще бъде — каза с усилие той. — Този, който държи меча на правосъдието, трябва да го стовари днес върху всички виновни.“

Погледът му потърси неволно еркерния прозорец на Ноартие, гдето го бе видял снощи.

Завесата беше спусната.

Но образът на баща му беше все още пред него и той се загледа в затворения прозорец, сякаш го виждаше отворен, а вътре съзираше пак заплашителните очи на стареца.

„Да — промълви той — да, бъди спокоен!“

Главата му клюмна на гърдите и така, с наведена глава, той обиколи няколко пъти кабинета си; накрай се хвърли облечен в едно кресло, не толкова за да заспи, колкото да поотпусне нозете си от умората и студа, проникнали по време на работата почти до мозъка на костите му.

Цялата къща се събуди постепенно. Вилфор чуваше от кабинета си последователните шумове, съставлящи, така да се каже, домашния живот: отваряните и затваряни врати, звънчето на госпожа дьо Вилфор, която викаше камериерката си, първите викове на детето, събудило се с радост, както човек се събужда обикновено на неговите години.

Позвъни и Вилфор. Новият камериер му донесе вестниците.

Заедно с вестниците донесе и чаша шоколад.

— Какво ми носите? — попита Вилфор.

— Чаша шоколад.

— Не съм го искал. Кой се е загрижил толкова за мене?

— Госпожата; каза ми, че господинът навярно ще говори много днес по онова дело за убийството, та ще трябва да събере сили.

Лакеят остави чашата от позлатено сребро на масата до креслото, отрупана като всички други с книжа.

И излезе.

Вилфор погледна за миг мрачно тази чаша, грабна я нервно и изгълта наведнъж съдържанието ѝ. Би могло да се помисли, че го

смята за смъртоносно и желае смъртта да го отърве от дълг, който му налага нещо много по-тежко от това да умре. После стана и се заразхожда из кабинета си с усмивка, от която всеки би изтръпнал.

Шоколадът беше безвреден и господин дьо Вилфор не усети нищо.

Когато дойде време за закуска, той не се яви на трапезата. Камериерът влезе отново в кабинета му.

— Госпожата ме изпрати да съобщя на господина, че часовникът удари единадесет, а заседанието е определено за дванадесет.

— И какво от това? — попита Вилфор.

— Госпожата се облече, готова е и пита дали ще придружи господина.

— Къде?

— В палатата.

— Защо?

— Госпожата каза, че много иска да присъствува на това заседание.

— Така ли? — запита с ужасен тон Вилфор.

Прислужникът отстъпи една крачка и добави:

— Ако господинът желае да излезе сам, ще съобщя на госпожата.

Вилфор помълча за миг; дращеше с нокти бледата буза, по която рязко се очертаваше черната като абанос брада.

— Кажете на госпожата — заяви най-после той, — че искам да говоря с нея и я моля да ме почака в стаята си.

— Да, господине.

— След това елате да ме обръснете и облечете.

— Веднага.

Камериерът действително излезе, върна се, обръсна го и го облече в тържествен черен костюм. След като свърши, събщи:

— Госпожата каза, че ще чака господина, щом свърша тоалета му.

— Отивам.

С чанта под мишница, с шапка в ръка, Вилфор тръгна към отделението на жена си.

Пред вратата се спря за момент и изтри с кърпа потта, която се стичаше по смъртнобледото му чело.

После бутна вратата.

Госпожа дьо Вилфор седеше на дивана, като прелистваше нетърпеливо вестници и брошури, които Едуар се забавляваше да къса още преди майка му да ги е дочела. Тя беше съвсем готова за излизане, шапката ѝ чакаше на едно кресло; сложила бе вече ръкавиците си.

— О, дойдохте ли, господине — каза съвсем естествено и спокойно тя, — боже мой, колко сте блед! Сигурно пак сте работили цяла нощ? Защо не дойдохте да закусите с нас? Ще ме вземете ли със себе си, или ще трябва да отида сама с Едуар?

Госпожа дьо Вилфор задаваше, както виждаме, въпрос след въпрос, за да получи отговор, но Вилфор остана студен и безмълвен като статуя.

— Едуар — каза той, като изглежда заповеднически малкия, — идете да си поиграете в салона, моето дете, трябва да поговоря с майка ви.

Госпожа дьо Вилфор изтръпна при тази студена сдържаност, решителен тон и странна подготовка.

Едуар вдигна глава и погледна майка си; като видя, че тя не потвърждава заповедта на господин дьо Вилфор, се залови да отсича главите на оловните си войничета.

— Едуар! — извика господин дьо Вилфор така грубо, щото детето подскочи на килима. — Чувате ли? Излезте!

Не свикнало с подобни обноски, детето се изправи и пребледня; мъчно би могло да се отгатне от яд ли, или от страх.

Баща му се приближи до него, улови го за ръка и го целуна по челото.

— Хайде, детето ми — каза той, — излез!

Едуар излезе.

Господин дьо Вилфор отиде да затвори и запъне вратата след него.

— Боже мой! — промълви госпожа дьо Вилфор, като се опитваше да проникне в душата на съпруга си с някакво подобие на усмивка, смразена веднага от невъзмутимостта на Вилфор. — Какво става?

— Къде държите, госпожо, отровата, с която си служите обикновено? — изрече ясно и без предисловие магистратът, застанал между жена си и вратата.

Госпожа дьо Вилфор се почувствува навярно така, както се чувствува чучулига, която вижда как орел стеснява над главата ѝ убийствените си кръжения.

Дрезгав, сломен звук, нито вик, нито въздишка, се изтръгна от гърдите на смъртно пребледнялата жена.

— Господине — започна тя — ...не разбирам.

И тъй като се бе изправила от непоносимата уплаха, ново вълнение, сигурно по-властно от първото, я накара да се отпусне отново върху възглавниците на дивана.

— Запитах ви — продължи съвършено спокойно Вилфор — къде криете отровата, с която убихте тъста ми господин дьо Сен Меран, тъща ми, Бароа и дъщеря ми Валантин.

— О, господине! — извика госпожа дьо Вилфор и склучи ръце. — Какво говорите?

— Няма да разпитвате, а ще отговаряте!

— На съпруга или на съдията? — промълви госпожа дьо Вилфор.

— На съдията, госпожо, на съдията!

Бледността на тази жена беше страшна, страшни бяха тревогата в погледа, треперенето на цялата ѝ снага.

— О, господине!... — прошепна тя. — О, господине!... — и замълча.

— Не ми отговаряте, госпожо! — извика страшният следовател.

После добави с усмивка, по-ужасна и от гнева му:

— Вярно е, че не отричате!

Тя трепна.

— И не бихте могли да отричате — добави Вилфор, протягайки ръка към нея, сякаш искаше да я улови в името на закона, — вие извършихте тези престъпления с безсрамна ловкост, която можеше да заблуди все пак само тези, които от любов към вас бяха склонни да се заслепят. Още при смъртта на госпожа дьо Сен Меран ми казаха, че в къщата ми има отровител; предупреди ме господин д'Авриньи; след смъртта на Бароа подозренията ми се насочиха, нека бог ми прости, към един ангел... а подозренията са били всякога нащрек в душата ми дори когато престъпление не съществува; но след смъртта на Валантин за мене вече нямаше съмнение, госпожо, и не само за мене; така че вашето престъпление, известно вече на двама души и подозирано от

мнозина, ще стане всеизвестно; казах ви преди малко, госпожо: говори ви не съпругът, а съдията!

Младата жена закри лице с ръцете си.

— О, господине — прошепна тя, — моля ви се, не вярвайте на външните признаци!

— Нима сте и страхлива? — извика презрително Вилфор. — Всъщност винаги съм забелязвал, че отровителите са страхливи: нима сте страхлива, след като имахте отвратителната смелост да видите как издъхват пред вас двама старци и една девойка, които сте убили?

— Господине! Господине!

— Нима сте и страхлива — продължи Вилфор с растящо възбуждение, — след като отброявахте минутите на четири агонии, след като обмисляхте пъклените си планове и смесвахте гадните напитки с такава несравнима сръчност и точност? Нима, след като сте обмислили така добре всичко, сте забравили да пресметнете само едно нещо — именно къде може да ви отведе разкриването на престъпленията ви? Това е невъзможно и вие сигурно сте запазили някаква по-приятна, по-безболезнена и по-убийствена отрова, за да се спасите от наказанието, което ви се пада... Направили сте го, нали? Така поне се надявам.

Госпожа дьо Вилфор закърши ръце и се отпусна на колене.

— Зная! Зная... — каза той — признавате, но признанието пред съдията, направено в последната минута, когато е вече невъзможно да се отрича, такова признание не намалява с нищо наказанието, което се налага на виновния!

— Наказанието! — извика госпожа дьо Вилфор. — Наказанието ли, господине? За втори път вече изричате тази дума!

— Разбира се. Да не смятате, че ще се спасите от него, понеже сте четворно виновна? Или че, като сте жена на този, който иска наказанията, то ще се отклони от вас? Не, госпожо; която и да е отровителката, чака я гилотина, особено ако не се е погрижила, както казах преди малко, да запази за себе си няколко капки от своята най-сигурна отрова.

Госпожа дьо Вилфор изпищя диво, отвратителен, неукротим страх се изписа по разстроеното ѝ лице.

— О, не се страхувайте от гилотината, госпожо — продължи магистратът. — Не желая да ви опозоря, защото това би значило да

опозоря себе си; напротив, ако сте ме слушали внимателно, трябва да сте разбрали, че не можете да умрете на гилотината.

— Не, не съм разбрала, какво искате да кажете? — прошепна съкрушено нещастната жена.

— Искам да кажа, че жената на първия магистрат в столицата не ще обремени със своето безчестие едно име, запазено до днес неопетнено, не ще опозори едновременно съпруга и детето си!

— Не, о не!

— Добре, госпожо, това ще бъде една добра постъпка от ваша страна и аз ви благодаря за нея.

— Благодарите ми? За какво?

— За това, което току-що казахте.

— Какво съм казала? Аз съм съвсем замаяна, нищо не разбирам вече. Господи, господи!

Тя стана с разпилени коси и пяна на устни.

— Отговорихте ми, госпожо, на въпроса, който ви зададох, когато влязох тук. Къде е отровата, с която си служите обикновено?

Госпожа дьо Вилфор вдигна ръце към небето и склочи конвулсивно пръсти.

— Не, не! — изпищя жената. — Не искайте такова нещо!

— Не искам, госпожо, да загинете на ешафода, разбирате ли? — отвърна Вилфор.

— О, милост, господине!

— Това, което искам, е справедливо възмездие. Аз съм на тоя свят, за да наказвам, госпожо — добави с пламнал поглед той. — На всяка друга жена, дори ако беше кралица, щях да изпратя палача, към вас ще бъда милостив. На вас ви казвам: нали сте си запазили, госпожо, няколко капки от най-приятната, най-бърза и най-сигурна отрова?

— О, простете ми, господине, оставете ме да живея!

— И страхлива била при това! — каза Вилфор.

— Спомнете си, че съм ваша жена!

— Вие сте отровителка!

— В името на небето!...

— Не!

— В името на някогашната ви любов към мене!...

— Не, не!

— В името на детето ни! Оставете ме да живея заради нашето дете!

— Не, казах ви, не, не! Някой ден, ако ви оставя жива, може би ще убиете и него като другите.

— Аз? Да убия сина си! — извика подивялата майка, като се хвърли към Вилфор. — Да убия Едуар?... О-о!

Страшен, сатанински, безумен смях довърши думите ѝ и заглъхна в убийствено хъркане.

Госпожа дьо Вилфор се бе проснала в нозете на мъжа си.

Вилфор се приближи към нея.

— Помислете си, госпожо — каза той, — ако при завръщането ми не е било отдадено възмездие, сам ще ви издам и арестувам.

Тя го слушаше задъхана, сломена, съкрушена, а в погледа ѝ тлееше ужасен плам.

— Чувате ли? — повтори Вилфор. — Аз отивам да искам смъртно наказание за един убиец... Ако ви намеря жива, когато се върна, довечера ще ноцувате в Консиержери.

Госпожа дьо Вилфор въздъхна, нервите ѝ измениха, тя се строполи сломена на килима.

Кралският прокурор като че изпита капка състрадание, погледна я не така сурово, наклони се леко към нея и каза полека:

— Сбогом, госпожо, сбогом.

Това сбогом падна като смъртоносно острие върху госпожа дьо Вилфор. Тя загуби съзнание.

Кралският прокурор излезе и заключи два пъти вратата отвън.

СИХ. СЪДЕБНОТО ЗАСЕДАНИЕ

Делото Бенедето, както го наричаха в Палатата и в обществото, бе предизвикало огромна сензация. Постоянен посетител на Кафе дьо Пари, булевард Ган и Боа дьо Булон, фалшивият Кавалканти бе завързал много познанства през тия два-три месеца блестящ живот в Париж. Вестниците бяха разказали различните етапи в светския му живот и в каторгата, а това предизвикваше страшно любопитство главно у тия, които познаваха лично княз Андреа Кавалканти; те бяха готови на всичко, за да видят на подсъдимата скамейка господин Бенедето, убиец на своя другар по каторга.

За мнозина Бенедето беше, ако не жертва, то поне грешка на правосъдието: виждали бяха господин Кавалканти-баща в Париж и очакваха, че той ще дойде отново да потърси славния си наследник. Ония, които не бяха чули за прочутата дреха с галони, с която бе пристигнал в дома на граф дьо Монте Кристо, бяха останали поразени от достойната външност, благородното държане и светски обноски, проявени от стария патриций, който — трябва да му се признае — имаше вид на безукорен благородник винаги, когато не му се налагаше да говори или да смята.

Що се отнася до самия обвиняем, мнозина си го припомняха така любезен, красив, щедър, щото предпочитаха да го смятат за жертва на вражески машинации, каквито се срещат често в света, където големите богаташи имат невероятни възможности да вършат добро и зло, а могъществото стига до нечувани висоти.

И така, всички бяха в съдебната зала! Едни — да се насладят на зрелището, други, за да приказват по-късно за него. На опашка пред входа се бяха наредили още от седем часа сутринта, а цял час преди откриването на заседанието залата беше препълнена с привилегировани.

Преди влизането на съда, а често пъти дори след това, в дните на шумни процеси заседателната зала прилича много на салон, където повечето хора се познават, заговорват си, ако са близо едни до други и

не рискуват да изгубят местата си, или си правят знаци, когато са разделени от множеството на простолюдието, адвокатите и стражарите.

Беше един от ония великолепно есенни дни, които ни възнаграждават за несъществуващо или кратко лято; облаците, които господин д-р Вилфор бе видял на разсъмване да пресичат изгряващото слънце, се бяха разсеяли като по магия и един септемврийски ден сияеше с лъчезарна ведрина.

Бошан, един от царете на печата и следователно човек, който имаше навсякъде престол, насочваше бинокъла си наляво и надясно. Забеляза Шато Рено и Дебре, успели да спечелят благоволението на един сержант, който застана зад тях, вместо да им препречва гледката, макар че имаше право да го стори. Почтеният стражар, надушил, че има работа с министерски секретар и с милионер, прояви особено внимание към благородните си съседи и дори им позволи да отидат при Бошан, като обеща да им запази местата.

— Е-е! — каза Бошан. — Дойдохме значи да видим нашия приятел?

— Да, представете си! — отвърна Дебре. — Почтеният княз! Дявол ги взел тия италиански князе!

— Човек, чието родословно дърво е било написано от Данте, а родът му започва още от Божествената комедия.

— Благородник-обесник — обади се флегматично Шато Рено.

— Ще го осъдят, нали? — обърна се Дебре към Бошан.

— О, драги — отвърна журналистът, — вас трябва да питаме, струва ми се; вие познавате по-добре от нас атмосферата в съда; видяхте ли председателя на последната вечер у министъра?

— Да.

— Какво ви каза той?

— Нещо, което ще ви учуди.

— Казвайте тогава по-скоро, драги приятелю, толкова отдавна не съм чувал такова нещо.

— Добре, слушайте. Каза ми, че Бенедето, когото смятат за невероятно ловък, за великан в хитростта, е един съвсем долен нехранимайко, много прост и съвсем незаслужаващ посмъртните изследвания на френологичните му органи.

— Ами! — промълви Бошан. — Той играеше все пак доста добре ролята си на княз.

— За вас, Бошан, защото мразите нещастните князе и сте очарован, когато виждате, че не умеят да се държат, но не и за мене, свикнал да надушвам като истинска хрътка благородника и аристократическия произход, какъвто и да е той.

— Нима никога не сте вярвали на княжеството му?

— На княжеството му — да, но на княжеското му достойнство — не.

— Не е лошо казано — заяви Дебре, — уверявам ви все пак, че пред всеки друг то можеше да мине... Виждам съм го у министри.

— О, да! — заяви Шато Рено. — Колкото разбират вашите министри от князе!

— Има нещо вярно в това, което казахте, Шато Рено — отговори Бошан, като се разсмя, — кратко, ясно и прекрасно. Моля за позволение да го използвам в хрониката си.

— Използвайте го, драги господин Бошан — отвърна Шато Рено, — използвайте го, отстъпвам ви израза си, както го чувате.

— Само че — продължи Дебре към Бошан — ако аз съм разговарял с председателя, вие сигурно сте разговаряли с кралския прокурор?

— Беше невъзможно, господин дьо Вилфор се е затворил от осем дни насам, и съвсем естествено: такава невероятна поредица от домашни нещастия, завършили накрая със странната смърт на дъщеря му...

— Странната смърт ли? Какво приказвате, Бошан?

— О, преструвайте се, че не знаете, понеже всичко това става в благородното съдийско съсловие — отвърна Бошан, като доближи монокъла до окото си и се опита да го закрепим.

— Драги господине — обади се Шато Рено, — колкото до монокъла, позволете да ви кажа, че не можете да се сравните с господин Дебре. Дебре, дайте един урок на господин Бошан.

— Я гледайте — обади се Бошан, — не съм се излъгал.

— В какво?

— Тя е.

— Коя тя?

— Разправяха, че заминала.

— Госпожица Йожени ли? — попита Шато Рено. — Да не се е върнала?

— Не, майка ѝ.

— Госпожа Данглар?

— Хайде де! — промълви Шато Рено — Невъзможно: десет дни след бягството на дъщеря ѝ, три дни след фалита на съпруга ѝ!

Дебре се поизчерви леко и проследи погледа на Бошан.

— Ами! — възрази той. — Та това е една забулена непозната жена, някаква чуждестранна княгиня, може би майката на княз Кавалканти; но вие, Бошан, щяхте да ни кажете, струва ми се, много интересни неща?

— Аз ли?

— Да. Говорехте за странната смърт на Валантин.

— Да, наистина, но защо ли госпожа дьо Вилфор не е дошла?

— Горката жена! — каза Дебре. — Сигурно е заета да приготвя вода от маточина за болниците или помади за себе си и за своите приятелки. Знаете ли, уверяват, че харчи за тези развлечения по две-три хиляди екюта годишно. Всъщност вие сте прав: защо не е дошла госпожа дьо Вилфор? С голямо удоволствие бих я видял, много обичам тази жена.

— Аз пък — обади се Шато Рено — я ненавиждам.

— Защо?

— Нямам понятие. Защо обичаме? Защо мразим? Ненавиждам я по антипатия.

— Или по инстинкт.

— Може би... но да се върнем към това, което казвахте, Бошан.

— И така — продължи Бошан — не любопитствувате ли да узнаете, господа, защо хората умират така нагъсто в дома Вилфор?

— Нагъсто е добре казано — забеляза Шато Рено.

— Драги мой, изразът се намира у Сен Симон^[1].

— А фактът у господин дьо Вилфор, да се върнем към него.

— Да, наистина — обади се Дебре, — признавам, че тази къща, откъдето траурът не слиза от три месеца насам, не ми излиза от ума; и мадам ми говори за нея онзи ден по повод смъртта на Валантин.

— Коя е тази мадам?... — запита Шато Рено.

— Жената на министъра, разбира се!

— О, извинете! — каза Шато Рено: — Аз не ходя у министри, предоставям тази чест на князете.

— Вие бяхте само блестящ, а сега станяхте пламтящ, бароне; смилете се над нас, иначе ще ни изгорите като нов Юпитер.

— Няма да се обадя вече — отвърна Шато Рено, — но, дявол да го вземе, вие се смилете над мене и не ми възразявайте постоянно.

— Слушайте, нека се опитаме да довършим разговора си, Бошан; казвах, че завчера мадам искаше да я осведомя по този въпрос — осведовете ме, за да мога да я осведомя и аз.

— Е добре, господа, ако в дома на Вилфор умират толкова нагъсто (поддържам израза си), то е, защото в къщата има убиец!

Двамата младежи трепнаха: неведнъж досега същата мисъл им бе минавала през ум.

— И кой е убиецът? — запитаха те.

— Малкият Едуар.

И двамата прихнаха да се смеят, но това не смути ни най-малко оратора, който продължи:

— Да, господа, малкият Едуар, това дете-чудо, който убива вече като възрастен.

— Шегувате ли се?

— Никак, вчера наех един прислужник, който току-що бе напуснал дома на господин дьо Вилфор; изслушайте внимателно това, което ще ви кажа.

— Слушаме.

— Утре ще го уволня, тъй като яде невероятно много, за да се съвземе от гладуването, което си наложил сам от страх в оная къща. И така, изглежда, че милото дете е пипнало някакво шишенце с отрова и я употребява от време на време срещу тия, които му са неприятни. Най-напред му станали противни дядо и баба дьо Сен Меран и той им налял по три капки от своето лекарство; три капки стигат. После дошъл редът на стария Бароа, стария прислужник на дядо Ноартие, защото той пък му се карал понякога — знаете какъв пакостник е малкият! Пакостникът налял и на него три капки. Така постъпил и с горката Валантин, която не му се карала, но пък ѝ завиждал: налял ѝ три капки от своя еликсир и тя свършила като другите.

— Що за приказка ни разказвате? — запита Шато Рено.

— Да — продължи Бошан, — приказка от оня свят, нали?

— Безсмислица — заяви Дебре.

— Ах! — продължи Бошан. — Търсите вече начин за отклоняване на следите. Питайте, дявол го взел, прислужника ми, или по-точно този, който утре няма да ми бъде вече прислужник: такава е мълвата в къщата.

— А къде е бил този еликсир? Какъв е?

— Господи! Та детето го крие!

— Откъде го е взело?

— От лабораторията на госпожа майка си.

— Нима майка му има и отрови в лабораторията си?

— Откъде да знам? Разпитвайте ме като кралски прокурор! Повтарям, каквото ми казаха — нищо повече; съобщавам ви и източника, не мога да направя нищо друго. Моят нещастник не смеел нищо да хапне.

— Невероятно!

— Не, драги, никак не е невероятно; не помните ли лани онова дете от улица Ришелъ, което се забавлявало да убива братята и сестрите си, като им пъхало карфица в ухото, докато спели? Новото поколение е твърде преждевременно развито, драги.

— А пък аз, драги — отвърна Шато Рено, — се обзалагам, че вие не вярвате нито дума от това, което ни разправяте... Но не виждам и граф дьо Монте Кристо; как така не е дошъл?

— Преситен е от такива гледки — каза Дебре. — Освен това не ще иска да се яви пред хората, след като е станал жертва на двамата Кавалканти, които са отишли при него, както изглежда, с фалшиви чекове; сигурно притежава стотина хиляди франка ипотека срещу княжеството.

— Сетих се, господин дьо Шато Рено — запита Бошан, — как е Морел?

— Знаете ли — отвърна благородникът, — три пъти вече ходя у него, но никакъв Морел не се мярка. Обаче сестра му не ми се видя разтревожена; съвсем спокойно ми каза, че и тя не го е виждала от два-три дена, но била сигурна, че е жив и здрав.

— Дойде ми наум! Граф дьо Монте Кристо не може да дойде в заседателната зала — обади се Бошан.

— Защо?

— Защото е участник в драмата.

— Да не би и той да е убил някого? — попита Дебре.

— Нищо подобно; напротив, него са искали да убият. Нали знаете: именно на излизане от неговия дом милият Кадрус е бил убит от приятелчето си Бенедето. И нали у него е била намерена прочутата жилетка с писмото, което разстрои подписването на брачния договор. Виждате ли я? Ето я на бюрото, цялата в кръв, сложена като веществено доказателство.

— О, чудесно!

— Шт! Господа, съдът влиза, да заемем местата си.

В залата настъпи наистина силно раздвижване; сержантът повика двамата си приятели с едно енергично: „Хм!“, а разсилният, застанал пред прага, съобщи с пискливия глас, който разсилните са имали още по времето на Бомарше:

— Господа, съдът!

---

[1] Симон (Луи) — автор на много ценни Мемоари Б.пр. ↑

СХ. ОБВИНИТЕЛНИЯТ АКТ

Съдиите насядаха сред дълбока тишина, съдебните заседатели заеха също своите места, Господин дьо Вилфор, предмет на всеобщо внимание и, бихме казали дори, на възхищение, с прокурорската шапка на глава, се настани в креслото си и започна да оглежда спокойно залата.

Всички наблюдаваха изненадано това сериозно и строго лице, в чиято невъзмутимост нямаше нито следа от бащинска скръб, и всеки поглеждаше почти със страх човека, недостъпен за човешки чувства.

— Стражари! Доведете обвиняемия! — заповяда председателят.

При тия думи вниманието на публиката се изостри и всички очи се впериха към вратата, отгдето щеше да влезе Бенедето.

Тя се отвори почти веднага и обвиняемият се появи.

Впечатлението на всички беше едно и също, никой не се измами в изражението на лицето му.

По чертите му не личеше онова дълбоко вълнение, което изсмуква кръвта към сърцето и покрива с бледност челото и бузите. Ръцете, от които едната държеше изискано шапката, а другата беше пхната в отвора на жилетката от бяло пике, не трепереха, погледът му беше спокоен, дори блестящ. Щом влезе в залата, младежът се зае да оглежда редиците на съдиите и публиката, като се спря по-продължително на председателя, а главно на кралския прокурор.

До Андреа застана защитникът му, определен д'офис^[1] (защото обвиняемият не бе пожелал да се занимава с тия подробности, на които като че не отдаваше никакво значение); този защитник беше млад човек с пепеляворуси коси, зачервен от вълнение, стократно по-голямо от това на обвиняемия.

Председателят поиска да се прочете обвинителния акт, съставен, както знаем, от умелото и неумолимо перо на Вилфор.

През време на четенето, което трая дълго и би било съкрушително за всеки друг, общото внимание не се отдели нито за миг от Андреа, който го изслуша със спартанско самообладание.

Никога може би Вилфор не е бил така неопровержим и красноречив; престъплението беше представено в най-ярки краски; предишните деяния на обвиняемия, преобразяването му, низата постъпки още от най-ранна възраст бяха представени така талантливо, както — при своя житейски опит и познаване на човешкото сърце — можеше да ги представи с блестящия си ум кралският прокурор.

Още с предисловието Бенедето беше вече погубен в очите на обществото, преди да бъде и физически погубен от закона.

Но Андреа не обърна никакво внимание на последователните обвинения, изнасяни и стоварвани върху него; господин дьо Вилфор, който често обръщаше глава и сигурно продължаваше и сега обичайните си психологически наблюдения върху престъпниците, не успя да го принуди ни веднъж да наведе очи, колкото втрънчено и пронижително да го поглеждаше.

Най-после четенето приключи.

— Обвиняеми — каза председателят, — презимето и кръщелните ви имена?

Андреа стана.

— Извинете, господин председателю — започна той с ясен и спокоен тембър, — но виждам, че поемате линия на разпит, в която не ще мога да ви следвам. Бих искал малко по-късно да установя, че съм едно изключение от обикновените обвиняеми. Бъдете добър, моля ви се, да ми позволите да отговоря по друг ред на въпросите ви; ще отговоря, разбира се, на всички.

Изненадан, председателят погледна съдебните заседатели, а те от своя страна погледнаха кралския прокурор.

Всички присъстващи изглеждаха безкрайно изненадани. Но това като че никак не развълнува Андреа.

— Възраст? — продължи председателят. — Ще отговорите ли на този въпрос?

— И на този въпрос, както и на останалите, ще отговоря, господин председателю, когато му дойде редът.

— Възраст? — повтори съдията.

— Двадесет и една година; по-точно ще бъда на двадесет и една година след няколко дни, тъй като съм роден през нощта на 27 срещу 28 септември 1817 г.

Господин дьо Вилфор, който си записваше нещо, вдигна глава при споменаването на тази дата.

— Къде сте роден? — продължи председателят.

— В Отьой, до Париж — отговори Бенедето.

Господин дьо Вилфор вдигна повторно глава, погледна Бенедето, както би погледнал главата на Медуза^[2], и пребледня като смъртник.

В това време Бенедето изтри елегантно устни с бродирания край на батистена кърпичка.

— Професия? — запита председателят.

— Отначало бях фалшификатор — отвърна съвършено спокойно Андреа, — после се писах крадец, а неотдавна станах убиец.

Шепот или, по-точно, буря от негодувание и изненада избухна из всички кътчета на залата: дори съдиите се спогледаха смаяни, а заседателите изглеждаха явно отвратени от безсрамието, което не очакваха от такъв елегантен човек.

Господин дьо Вилфор подпря с ръка челото си, което от бледо бе станало червено и пламтящо, после се изправи неочаквано и се огледа като замаян; усещаше, че се задушава.

— Търсите ли нещо, господин прокурор? — запита с най-любезна усмивка Бенедето.

Господин дьо Вилфор не отговори и отново седна или, по-точно, се строполи в креслото си.

— А сега, обвиняеми, ще се съгласите ли да ни кажете името си? — попита председателят. — Грубото самохвалство, с което изброихте различните си престъпления, представяйки ги за професия, фактът, че сякаш се гордеете с тях, обстоятелство, за което в името на морала и уважението към човека съдът трябва строго да ви порицае, са може би причината, която ви накара да не кажете името си още отначало: навярно сте желаели то да изпъкне по-ярко от званията, които го предшествуват.

— Просто невероятно, господин председателю — каза Бенедето с безкрайно мил глас и учтиво държане, — как сте прочели съвършено вярно мисълта ми; тъкмо с тази цел ви помолих да промените реда на въпросите.

Изненадата стигна своя връх, в думите на обвиняемия вече нямаше нито самохвалство, нито безочие; развълнуваната зала предчувствуваше страшна мълния от този тъмен облак.

— И така — продължи председателят, — името ви?

— Не мога да ви кажа името си, защото не го зная, но зная името на баща си и него мога да ви кажа.

Вилфор усети с болка, че му причернява пред очите; гъсти солени капки пот се стекоха от бузите му по книжата, които прелистваше отчаяно и несъзнателно.

— Кажете тогава името на баща си — продължи председателят.

Всички притаиха дъх в тишината на огромната зала, всички зачакаха.

— Баща ми е кралски прокурор — отвърна спокойно Андреа.

— Кралски прокурор ли? — извика смаяно председателят, без да забележи разстроено лице на Вилфор. — Кралски прокурор?

— Да, и тъй като искате да знаете името му, ще ви го кажа: нарича се дьо Вилфор!

Така дълго съдържано от уважението, което хората проявяват към правосъдието в съдебните зали, едно общо възклицание се изтръгна от всички гърди; самият съд дори не се сети да потуши тази проява на множеството. Подмятанията и обидите към невъзмутимия Бенедето, раздвижването на стражарите, смеховете на измета, който във всяко събрание изскача изведнъж на повърхността при смут или скандал, всичко това трая само пет минути, докато съдиите и разсилните успяха да възстановят тишина.

Сред шума се чуваше гласът на председателя, който викаше:

— Подигравате ли се с правосъдието, обвиняеми, и дръзвате ли да представите на съгражданите си зрелището на една поквара, нямаща равна на себе си дори в днешната епоха, която е недостижима в това отношение?

Десетина души се суетяха около господин кралския прокурор, полуприпаднал на стола си, утешаваха го, насърчаваха го с прояви на приятелско съчувствие.

Спокойствието се бе възстановило вече в залата; само в един ъгъл доста многобройна групичка още се вълнуваше и шушукаше.

Разправяха, че някаква жена припаднала, но дошла на себе си, щом ѝ дали да вдъхне амоняк.

Докато траеше това безредие, Андреа гледаше усмихнато събранието; накрая се облегна върху дъбовата облегалка на пейката си и застана необикновено изискано.

— Господа — започна той, — пазил ме бог да се опитвам да обидя съда или да създавам излишен скандал в присъствието на почитаемото събрание. Питат ме за възрастта ми, казвам я; питат ме къде съм роден, отговарям; питат ме за името ми, не мога да го кажа, защото съм подхвърлено дете. Но ако аз нямам име, мога да ви кажа това на баща си; повтарям, баща ми се нарича дьо Вилфор и съм готов да ви го докажа.

В тона на младежа имаше сигурност, увереност и енергичност, от които и сетните шушукания стихнаха. Погледите се насочиха за миг към кралския прокурор, неподвижен на стола си, сякаш поразен от мълния.

— Господа — продължи Андреа, като поиска тишина с жест и с тона си, — дължа да ви докажа и изясня думите си.

— Но — извика ядосано председателят — при следствието сте заявили, че се наричате Бенедето, че сте сирак и сте роден в Корсика.

— При следствието казах това, което ми беше изгодно да кажа на следователя, защото не желяех да се омаловажи или осуети — а това щеше непременно да стане! — тържествения отзвук, който исках да придам на думите си. Повтарям ви, че съм роден в Отъой през нощта на 27 срещу 28 септември 1817 година и съм син на господин кралския прокурор дьо Вилфор. Искате ли подробности? Ще ви ги дам. Роден съм в първия етаж на къщата № 28, улица Ла Фонтен, в стая, тапетирана с червена дамаска. Баща ми ме взел в ръце, като казал на майка ми, че съм мъртъв, увил ме в една кърпа с инициали Е и Н и ме изнесъл в градината, където ме заровил жив!

Всички присъстващи потрепераха, като видяха как самоувереността на обвиняемия расте едновременно с ужаса на господин дьо Вилфор.

— Но откъде знаете всички тези подробности! — запита председателят.

— Ще ви кажа, господин председателю. В градината, където баща ми ме заровил, се бил скрил същата вечер човек, който го ненавиждал до смърт и отдавна го дебнел, за да изпълни своята корсиканска вендета. Този човек бил скрит зад един храсталак; видял, че баща ми заравя нещо в земята, и му забил ножа още докато баща ми работел, а като помислил, че заравяният предмет е съкровище, разровил трапа и ме извадил още жив. Занесъл ме в яслите за

намерени деца, където ме записали под № 57. След три месеца снаха му отишла от Роляно в Париж да ме потърси, казала, че съм неин син, и ме взела. Ето как, макар и роден в Отьой, съм израснал в Корсика.

Последва минутно мълчание, така пълно, щото без тръпната въздишка от хиляди гърди човек би сметнал, че залата е празна.

— Продължавайте — чу се гласът на председателя.

— Бих могъл, разбира се — продължи Бенедето, — да бъда щастлив при тия добри хора, които ме боготворяха; но покварената ми природа надделя над добродетелите, които осиновителката ми се стараеше да внедри в сърцето ми. Израснах в зло и стигнах до престъпление. Един ден, когато проклинах бога, загдето ме е създал толкова зъл и ми е отредил такава отвратителна съдба, осиновителят ми каза: „Не богохулствувайте, нещастнико! Защото господ не е бил разгневен; когато те е създал! Престъплението идва от баща ти, не от тебе; от баща ти, който те бе обрекъл на ада, ако бе умрял, и на нищетата, ако по някакво чудо останеше жив“. Оттогава престанах да проклинам бога, но започнах да кълна баща си; затова именно, господин председателю, изрекох тук думите, за които ме укорихте; затова именно предизвиках скандала, от който събранието още потръпва. Ако съм извършил ново престъпление, накажете ме; но ако съм ви убедил, че още от рождение съм бил обречен на тая неизбежна, тъжна, горчива, окаяна съдба, съжалете ме!

— А майка ви? — запита председателят.

— Майка ми е смятала, че съм мъртъв, майка ми не е виновна. Не поисках да узная името ѝ, не я познавам.

Остър писък, завършил със стон, се чу откъм групата, наобиколила, както казахме, една жена.

Испаднала в ужасна нервна криза, жената бе изнесена от заседателната зала; при изнасянето гъстият воал падна от лицето ѝ и хората познаха госпожа Данглар.

Въпреки изнуреността на изтощените нерви, въпреки бученето в ушите и безумието, почти завладяло съзнанието му, Вилфор я позна и стана.

— Доказателства! Доказателства! — каза председателят. — Не забравяйте, обвиняеми, че този низ от ужаси се нуждае от подкрепата на необорими доказателства.

— Доказателства ли? — отвърна със смях Бенедето. — Доказателства ли искате?

— Да.

— Добре! Погледнете господин дьо Вилфор и пак ми поискайте доказателства.

Всички се обърнаха към кралския прокурор, който под тежестта на тия хиляди приковани в него очи пристъпи по подиума към съда — залитащ, с разрошени коси и издраскано от ноктите му лице.

Из залата се чу шепот от изненада.

— Доказателства ли? — отвърна със смях Бенедето, — желаете ли да ги дам?

— Не — промърмори глухо господин дьо Вилфор, — не, излишно е.

— Как излишно? — извика председателят. — Какво искате да кажете?

— Искам да кажа, господа — заяви кралският прокурор; — че напразно бих се опитал да се боря със смъртоносните клещи, които ме стискат; признавам, че съм в ръцете на бога отмъстител. Никакви доказателства! Те не са нужни; всичко, казано от този младеж, е вярно!

Мрачна и тежка тишина, като тия, които предшествуват природни бедствия, обгърна с оловния си плащ настръхналите от ужас зрители.

— Слушайте, господин дьо Вилфор — каза председателят, — да не изпадате в халюцинация? В пълно съзнание ли сте? Ние допуснахме, че такова странно, непредвидено и страшно обвинение е могло да разстрои душевното ви състояние. Съвземете се!

Кралският прокурор поклати глава. Зъбите му тракаха неудържимо като на болен от треска, а в същото време беше смъртноблед.

— В пълно съзнание съм, господине — отвърна той, — само тялото ми е засегнато и това е свършено естествено. Признавам се за виновен във всичко, което този младеж изрече тук срещу мене, и съм още от този момент на разположение у дома си на господин кралския прокурор, мой заместник.

След като изрече глухо, почти сподавено тия думи, господин дьо Вилфор тръгна със залитане към вратата, която дежурният разсилен му отвори машинално.

Залата остана безгласна и съкрушена пред това разкритие и признание, страхотна развръзка за различните перипетии, вълнували от петнадесет дни насам висшето парижко общество.

— Е-е! — обади се Бошан. — Нека казват пак, че нямало вече драми!

— Ей богу — каза Шато Рено, — бих предпочел все пак да завърша като господин дьо Морсер; един изстрел от пистолет е нещо много приятно в сравнение с подобна катастрофа.

— Освен това изстрелът убива — добави Бошан.

— А пък на мен дори ми бе минало през ум да се ожения за дъщеря му! — заяви Дебре. — Добре, че умря, горкото дете!

— Заседанието се вдига, господа — обяви председателят, — а делото се отлага за следващата сесия. Трябва да се произведе ново дознание, което ще бъде поверено на друг съдия.

Андреа, все така спокоен и много по-интересен, напусна залата, придружен от стражарите, които неволно започнаха да се държат почтително към него.

— Е-е, какво ще кажете на всичко това, драги? — обърна се Дебре към сержанта, като му пусна един луидор в ръката.

— Ще има смекчаващи вината обстоятелства — отвърна сержантът.

---

[1] *Дофис* (фр.) — служебно. Б.пр. ↑

[2] Една от трите сестри, митологически чудовища, които превръщали в камък всеки, който ги погледнел. Б.пр. ↑

СХІ. ИЗКУПЛЕНИЕТО

Господин дьо Вилфор видя как — колкото плътни и да бяха — редиците на множеството се разтвориха пред него. Дълбоката скръб вдъхва такова уважение, щото няма пример, дори в най-жалки епохи, тълпата да не отвърне със съчувствие на едно голямо крушение. Много ненавиждани хора са били избивани при бунт; но рядко някой нещастник, дори когато е престъпник, е бивал оскърбяван от тия, които са присъствували при осъждането му на смърт.

И така, Вилфор мина между шпалир от любопитни, стража, хора от Палатата и отмина, смятан от всички за виновен след самопризнанието, но защитен от своята скръб.

Има обстоятелства, които хората разбират по инстинкт, макар че не могат да ги обяснят с разума си; най-голям поет в такъв случай е този, който крещи най-гръмко и най-естествено. Множеството приема този вик за завършен разказ и с основание се задоволява с него, а още по-голямо основание има да го сметне за възвишен, стига да е искрен.

Трудно би било впрочем да се изрази вцепенението на Вилфор при излизането му от Палатата, да се опише треската, от която всичките му жили туптяха, вдървяваха се до спукване, а всяка частица от тленното тяло биваше разсичана в безброй страдания.

Вилфор се повлече из коридорите, ръководен само от привичката; захвърли от плещите си съдийската тога не защото приличието налагаше да я сваля, а защото му тежеше като съкрушително бреме, като убийствения плащ на Несус^[1].

Стигна залитащ до двореца Дофин, зърна колата си, събуди кочияша, отвори си сам вратичката и се отпусна на възглавниците, сочейки с пръст към предградието Сент Оноре. Колата потегли.

Разрушеното му щастие се строполи с цялата си тежест връз главата му; тази тежест го смазваше, той не знаеше последиците ѝ, не ги бе измерил; усещаше ги, не умуваше по кодекса като студен убиец, който тълкува познат параграф.

Почувствува бога в душата си.

„Боже! — мълвеше той, без дори да съзнава какво казва. — Боже! Боже!“

Само него съзираше зад сполетялото го крушение. Колата се търкаляше бързо; като се люшкаше на седалките, Вилфор усети, че нещо му пречи.

Потърси с ръка; беше ветрило, забравено от госпожа дьо Вилфор между седалката и облегалото; ветрилото пробуди някакъв спомен, а споменът блесна като светкавица в мрака. Вилфор се сети за жена си...

— О-о! — простена той, сякаш пронизаха сърцето му с нажежено желязо.

Защото от един час насам виждаше наистина само едната страна на своето нещастие, а ето че изведнъж пред съзнанието му се показва и другата, не по-малко ужасна.

Той се бе държал към тази жена като неумолим съдия, осъдил я бе на смърт и тя, обзета от ужас, сломена от угризения, унищожена от красноречието на безукорно добродетелния магистрат, бедната, слаба, беззащитна жена, застанала пред неотразимата върховна власт, се готвеше може би в този миг да умре!

Цял час бе минал вече, откакто я бе осъдил; в този момент тя сигурно си припомняше всички свои престъпления, молеше опрощение от бога, пишеше писмо, за да иска на колене от съпруга си прошка, която щеше да изкупи със смъртта си.

Вилфор простена отново от мъка и гняв.

— Ах! — изрева той, като се търкулна върху коприната на каляската си. — Тази жена стана престъпница само поради близостта си с мене. Аз съм цял пропит от престъпност и тя се зарази от нея, както се прихваща тифус или холера, както се прихваща чума!... И аз я наказвам!... Осмелих се да ѝ кажа: „Покайте се и умрете!“... Да, аз! О, не! Тя ще живее... ще ме последва... ще избягаме, ще напуснем Франция, ще отидем, където ни видят очите. Говорих ѝ за ешафода!... Велики боже! Как се осмелих да кажа тази дума! Та и мене ме чака ешафод!... Ще избягаме... Да, ще ѝ призная, всеки ден ще ѝ повтарям унижено, че и аз съм извършил престъпление... О, брак на тигър и змия! Достойна съпруга на съпруг като мене!... Тя трябва да живее, пред моето безчестие нейното трябва да избледнее!

И Вилфор не спусна, а просто събори предното стъкло на купето си.

— По-бързо, по-бързо! — изрече той с глас, който накара кочияша да подскочи на седалката си.

Уплашените коне просто хвърчаха до в къщи.

„Да, да — повтаряше си Вилфор, докато се приближаваха, — да, тази жена трябва да живее, да се разкае, да възпита сина ми, нещастното дете, единственото същество, преживяло заедно с безсмъртния старец разрухата на семейството! Тя го обичаше и за него извърши всичко. Не бива да се смята загубена една жена, която обича детето си; тя ще се разкае, никой няма да научи вината ѝ, престъпленията, извършени в моя дом, които хората започват вече да подозират, ще бъдат забравени с време или ако някой враг си ги припомни, ще ги поема за своя сметка. Има ли значение дали ще бъдат едно, две или три повече? Жена ми ще се спаси, като отнесе със себе си златото, а главно сина си, далеко от бездната, гдето ми се струва, че светът ще се сгромоляса заедно с мене. Ще живее, ще бъде пак щастлива, защото цялата ѝ любов е за сина ѝ, а той няма да я напусне. Така ще извърша едно добро дело, а то облекчава душата“.

И кралският прокурор си пое много по-свободно дъх.

Колата спря в двора на дома му.

Вилфор скочи от стъпалото право на входната площадка; видя, че прислугата се учуди, загдето се връща толкова скоро. Не съзря нищо друго по лицата им; никой не му продума, спираха се както винаги пред него, за да му направят път, нищо повече.

Мина пред стаята на Ноартие и през откrehнатата врата му се стори, че съзира две сенки, но не се запита кой ли е при баща му; друго го тревожеше в този миг.

„Добре — каза си той, докато се качваше по малката стълба към отделението на жена си и празната стая на Валантин, — нищо не е променено тук“.

Най-напред заключи вратата на етаж.

„Никой не бива да ни безпокои — каза си той, — трябва да мога да ѝ говоря свободно, да се обвиня пред нея, да ѝ кажа всичко...“

Приближи се до вратата, натисна кристалната дръжка; вратата се отвори.

— Не е заключена! О, добре, много добре! — прошепна той.

И влезе в малкия салон, гдето вечер поставяха легло за Едуар; защото, макар че беше пансионер, Едуар се връщаше всяка вечер:

майка му не бе се съгласила да се отдели от него.

С един поглед обгърна целия салон.

— Никой! — каза си той. — Сигурно е в спалнята си.

Втурна се към вратата. Тя беше заключена. Спря се разтреперан.

— Елоиз! — извика той.

Стори му се, че се премести някаква мебел.

— Елоиз! — повтори Вилфор.

— Кой е? — запита гласът на тази, за която бе дошъл.

Стори му се, че гласът ѝ беше по-слаб от друг път.

— Отворете, отворете! — извика Вилфор. — Аз съм!

Въпреки тази заповед, въпреки тревогата, с която бе изречена, никой не отвори.

Вилфор изкърти с един ритник вратата.

Бледа, със сгърчено лице, госпожа дьо Вилфор стоеше пред прага на будоара си и го гледаше с неподвижни, страшни, втречени очи.

— Елоиз! — извика той. — Елоиз! Какво ви е? Говорете!

Младата жена протегна към него вдървената си смъртнобледа ръка.

— Свършено е, господине — отвърна тя с хъркане, което сякаш раздра гърлото ѝ, — какво повече желаете?

И се строполи на килима.

Вилфор изтича до нея, улови ѝ ръката. Тя стискаше конвулсивно кристалното шишенце с позлатено капаче.

Госпожа дьо Вилфор беше мъртва.

Обезумял от ужас, Вилфор се отдръпна до прага и загледа трупа.

— Синът ми! — извика изведнъж той. — Къде е синът ми? Едуар! Едуар!

Изскочи от стаята, като продължи да вика:

— Едуар! Едуар!

Гласът му звучеше така измъчено тревожно, че прислугата дотича.

— Синът ми! Къде е синът ми? — извика Вилфор. — Изведете го от къщи да не види...

— Господин Едуар не е долу, господине — отговори камериерът.

— Сигурно играе в градината! Идете да видите!

— Не, господине, госпожата го повика преди около половин час; господин Едуард се качи при госпожата и не е слизал оттогава.

Ледена пот изби по челото на Вилфор, той залитна, както стоеше на плочите, мислите му се завъртяха из главата като объркания механизъм на повреден часовник.

— При госпожата! — прошепна той. — При госпожата!

И се върна полека назад, като изтриваше с една ръка челото си, а с другата се опираше о стената.

Когато влезе в стаята, трябваше да види отново трупа на нещастницата.

За да повика Едуар, трябваше да пробуди отново ехото на стаята, превърната в ковчег; да заговори, значеше да наруши тишината на един гроб.

Усещаше, че езикът се схваща в гърлото му.

— Едуар! Едуар! — прошепна той.

Детето не отговори; къде можеше да е това дете, което според прислугата било влязло при майка си и вече не излязло?

Вилфор пристъпи още една крачка.

Тялото на госпожа дьо Вилфор беше простряно напреко пред вратата на будоара, гдето трябваше да се намира Едуар; тя сякаш бдеше на прага с неподвижни отворени очи, със страхотна, тайнствена насмешка на устни.

Дръпнатата завеса зад трупа позволяваше да се види част от будоара — роялът и крайт на диван от син атлаз.

Вилфор направи още три-четири стъпки и видя на дивана легнало дете.

То сигурно спеше.

Нещастникът усети изблик на неизразима радост; един светъл лъч проникна в ада на неговите мъки.

Оставаше му само да прескочи трупа, да влезе в будоара, да прегърне детето и да избяга с него далеко, далеко...

Вилфор не беше вече човекът, чиято изискана поквара го превръщаше в образец на цивилизована личност; беше смъртно ранен тигър, готов да остави счупените си зъби в последната рана, която ще причини.

Не се страхуваше вече от предразсъдъци, а от призраци. Събра сили и прескочи трупа така, сякаш трябваше да прескочи пламтяща

клада.

Прегърна детето, стисна го, раздруса го, повика го; детето не отговори. Притисна жадно устни до лицето му, смъртнобледо и студено; опипа вдървените нозе, допря ухо до сърцето му — то не туптеше.

Детето беше мъртво.

Сгъната на четири хартийка падна от пазвата на Едуар.

Вилфор коленичи като поразен от гръм; детето се плъзна от безпомощните му ръце и се търкулна до майка си.

Вилфор взе хартийката, позна почерка на жена си и зачете нетърпеливо.

Ето какво съдържаше тя:

„Знаете дали съм била добра майка, щом станах престъпница заради сина си!

Една добра майка не заминава без своя син!“

Вилфор не можеше да повярва на очите си, не можеше да повярва, че е с ума си. Пропълзя до тялото на Едуар, прегледа го отново с внимателната грижовност на лъвица, която оглежда мъртвото си лъвче.

Сърцераздирателен вик се изтръгна от гърдите му.

— Бог! — прошепна той. — Все бог!

Тези две жертви го сломиха, той усети как го обгръща самота, населена само с два трупа.

Преди миг го крепеше яростта, могъщо оръжие на силните мъже, крепеше го отчаянието, последна опора в предсмъртните мъки, която е карала титаните да се катерят към небето и Аякс^[2] да вдига пестник срещу боговете.

Вилфор наведе глава под бремето на страданията, изправи се на колене, с овлажнели от пот и щръкнали от ужас коси; и този човек, който не бе се смилил към никого досега, реши да отиде при стария си баща, за да има кому да разкаже нещастията си, при кого да поплаче.

Слезе по познатата ни стълба и влезе при Ноартие.

Когато син му влезе, Ноартие слушаше любезно, доколкото неподвижността му позволяваше, абат Бузони, както винаги спокоен и

студен.

Щом забеляза абата, Вилфор допря ръка до челото си. Миналото нахлу към него като вълна, която гневът му изтласка по-разпенена от всички други.

Припомни си посещението у абата два дни след вечерята в Отьой и посещението на самия абат в деня, когато бе починала Валантин.

— Пак ли дойдохте, господине? — каза той. — Изглежда, че се явявате винаги като придружител на смъртта!

Бузони стана, видя промененото лице на магистрата, свирепия блясък в очите му и разбра, или поне предположи, че сцената в заседателната зала е приключила; не знаеше останалото.

— Бях дошъл да се помоля за покойната ви дъщеря! — отвърна Бузони.

— А днес защо сте дошли?

— Идвам да ви кажа, че изплатихте вече достатъчно дълга си и отсега нататък ще моля бога да смята и той — като мене, — че сте се издължили.

— Господи! — промълви Вилфор и отстъпи в ужас. — Този глас не е на абат Бузони!

— Не е.

Абатът свали перуката, поразтърси глава и дългите черни коси обрамчиха мъжественото му лице.

— Господин дьо Монте Кристо! — извика с блуждаеш поглед Вилфор.

— Не е и той, господин кралски прокурор. Потърсете по-добре и по-далеко в паметта си.

— Този глас... този глас! Къде съм го чул за пръв път?

— Чули сте го за пръв път в Марсилия, преди двадесет и три години, в деня на женитбата ви с госпожица дьо Сен Меран. Потърсете в преписките си.

— Не сте Бузони! Не сте Монте Кристо! Боже мой, вие сте този таен, безмилостен, смъртен враг, комуто аз, нещастникът, съм напакостил в Марсилия!

— Да, точно така — отвърна графът и скръсти ръце пред мощните си гърди, — търси, търси още!

— Но какво съм ти направил? — извика Вилфор, чиято мисъл се люшкаше вече на границата между ума и безумието, в унес, който не е

сън, но не е още и пробуждане. — Какво съм сторил? Казвай, говори!

— Осъдихте ме на бавна, гладна смърт, погубихте баща ми, отнехте ми любимата, свободата, щастието и любовта!

— Кой сте вие? Кой сте, боже мой?

— Аз съм призракът на един нещастник, когото погребяхте в килиите на крепостта Иф. На този призрак, излязъл най-после от гроба, бог сложи маската на граф дьо Монте Кристо, обсипа го с елмази и злато, за да го познаете едва днес.

— Ах, познах те, познах те! — каза кралският прокурор. — Ти си...

— Аз съм Едмон Дантес!

— Едмон Дантес! — повтори кралският прокурор, като сграбчи графа за китката. — Ела тогава!

И го повлече по стълбата; Монте Кристо го следваше смаян и без да знае къде го води кралският прокурор, предусещаше някаква нова катастрофа.

— Ето, Едмон Дантес — каза Вилфор, като посочи на графа труповете на жена си и сина си, — погледни дали достатъчно е отмъстено за тебе!...

Монте Кристо пребледня пред тази страшна гледка; разбра, че е надхвърлил границите на отмъщението, разбра, че не можеше вече да каже: „Бог е за мене и с мене“.

Хвърли се с неизразимо вълнение върху трупа на детето, отвори очите, опипа пулса и го отнесе тичешком в стаята на Валантин, където завъртя два пъти ключа...

— Детето ми! — извика Вилфор. — Отнесе и детето ми! Проклет бъди, нещастнико, и умри!

Поиска да се втурне подир Монте Кристо, но както се случва на сън, нозете му сякаш се заковаха, очите му като че щяха да изхвъркнат от орбитите си, ноктите, забивани по-дълбоко в плътта на гърдите, почервеняха от кръв; слепоочията му се издуха от кипежа на мисли, които пробиха тесния череп и удавиха мозъка в огнен потоп.

Така остана той няколко мига, докато завърши страшното душевно крушение.

Тогава изкрещя, разсмя се и хукна по стълбите.

След четвърт час стаята на Валантин се отвори и граф дьо Монте Кристо се появи отново.

Беше бледен, с мрачен поглед и потисната душа; всички черти на това обикновено спокойно и благородно лице бяха разстроени от мъка.

В ръцете си държеше детето, което никакви усилия не успяха да съживят.

Застана на едно коляно и го сложи благоговейно до майката, с глава на гърдите ѝ.

Стана, излезе и запита срещнатия по стълбите лакей:

— Къде е господин дьо Вилфор?

Прислужникът не отговори, само посочи с ръка градината.

Монте Кристо слезе през главния вход, тръгна към посоченото място и видя Вилфор да копае яростно пръстта сред наобиколилите го слуги.

— И тук не е — мърмореше той, — и тук не е.

И продължаваше да копае по-нататък.

Монте Кристо се приближи до него и му каза тихо, почти смирено:

— Вие загубихте единия си син, господине, но...

Вилфор го прекъсна, не бе нито чул, нито разбрал.

— О, ще го намеря — каза той, — напразно твърдите, че не е тук; ще го намеря дори ако трябва да търся до второ пришествие.

Монте Кристо отстъпи в ужас.

— О! — промълви той. — Полудял е!

И сякаш се страхуваше да не би стените на прокълнатия дом да се сгромолясат върху му, изхвъркна на улицата и за пръв път се усъмни дали е имал право да стори това, което бе направил.

— Стига, стига вече! — каза той. — Да спасим последния!

Когато се прибра у дома си, намери Морел, който скиташе из големия дом на Шанз Елизе, безмълвен като призрак, очакващ отредения от бога час, за да се върне в гроба.

---

[1] Кентавърът *Несус*, ранен от Херкулес, когато се опитал да отвлече жена му, ѝ подарил плаща си. Херкулес го наметнал и веднага умрял (гр. мит.). Б.пр. ↑

[2] Аякс, герой от „Илиада“, вдигнал пестник към небето, преди да бъде погълнат от вълните. Б.пр. ↑

СХІІ. ЗАМИНАВАНЕТО

Всички тези събития занимаваха целия Париж. Еманюел и жена му говореха с напълно естествена изненада за тях в малкия си салон на улица Меле и свързваха една с друга трите така внезапни и неочаквани катастрофи с Морсер, Данглар и Вилфор.

Максимилиан, който им бе отишъл на гости, ги слушаше или, поточно, присъствуваше на разговора им, потънал в обичайната си безчувственост.

— Не изглежда ли, Еманюел — казваше Жули, — че всички тия богати хора, така щастливи до вчера, са забравили в пресмятанията, върху които са изградили своето богатство, щастие и добро име, да оставят дял и на злия гений? И той като злите орисници от разказите на Перо, непоканени на някоя сватба или кръщавка, се явява изведнъж, за да си отмъсти за това съдбоносно забравяне.

— Какви крушения! — промълви Еманюел, като си припомни Морсер и Данглар.

— И какви страдания! — добави Жули, като мислеше за Валантин, отбягвайки със своя женски усет да я назове пред брата си.

— Ако бог ги е наказал — продължи Еманюел, — то трябва да е, защото той, който е само добрина, не е намерил в миналото на тия хора нищо, заслужаващо смекчаване на наказанието; защото са били прокълнати.

— Не си ли прекалено смел в присъдата си, Еманюел? — отвърна Жули. — Когато баща ми стоеше с пистолет в ръка, готов да се застреля, ако някой би казал, както казваш ти сега: „Този човек е заслужил наказанието си!“, нямаше ли този човек да сгреша?

— Да, но бог не позволи баща ни да загине, както не позволи и на Аврам да пожертвува сина си. На древния патриарх, както и на нас, той изпрати един ангел, който отрязва насред път крилата на смъртта.

Едва бе изрекъл тези думи, когато входният звънец дрънна. Това беше знак от вратаря, че идва гост. Почти в същия миг вратата на салона се отвори и на прага застана граф дьо Монте Кристо. Младото

семејство ахна от радост. Максимилиан вдигна глава и отново я наведе.

— Максимилиан — каза графът, без да дава вид, че е забелязал различното впечатление, което появата му произведе у присъстващите, — идвам да ви взема.

— Да ме вземете ли? — запита Морел, сякаш се събуждаше от сън.

— Да — отвърна Монте Кристо, — нали уговорихме, че ще ви отведе със себе си и ви предупредих да се приготвите?

— Ето ме — каза Максимилиан, — дойдох да се сбогувам.

— Къде отивате, господин графе? — запита Жули.

— Най-напред в Марсилия, госпожо.

— В Марсилия ли? — повториха едновременно двамата съпрузи.

— Да, като вземам и брат ви.

— Моля ви се, господин графе — каза Жули, — доведете ни го оздравял!

Морел отвърна глава, за да не видят изчервяването му.

— Нима забелязахте, че не е добре? — попита графът.

— Да — отвърна младата жена. — А страх ме е, че при нас скучае.

— Аз ще го развлека — каза графът.

— Готов съм, господине — обади се Максимилиан. — Сбогом, мили приятели, сбогом, Еманюел, сбогом, Жули!

— Как сбогом? — извика Жули. — Нима заминавате веднага, без да се приготвите, без паспорти?

— Отлаганията удвояват мъката по раздялата — каза Монте Кристо. — А Максимилиан сигурно се е приготвил напълно, както му поръчах.

— Паспортът и куфарите ми са готови — отвърна Морел с мрачно спокойствие.

— Чудесно — каза Монте Кристо. — Личи си точността на добрия войник.

— И ще ни оставите така, още сега? — запита Жули. — Няма ли да останете още един ден? Още един час поне?

— Колата ми е пред входа, госпожо, след пет дни трябва да бъда в Рим.

— Но Максимилиан не отива в Рим, нали? — запита Еманюел.

— Аз отивам, гдето графът пожелае да ме води — усмихна се тъжно Морел, — принадлежа му още един месец.

— Господи! Как го изрече, господин графе!

— Максимилиан ще ме придружава — заяви графът с убедителната си любезност, — така че не се безпокойте за брат си.

— Сбогом, сестро! — повтори Морел. — Сбогом, Еманюел.

— Той ми разкъсва сърцето със своето безразличие — каза Жули. — Максимилиан, Максимилиан, ти криеш нещо от нас!

— Ами! — възрази Монте Кристо. — Ще видите как ще се върне весел, радостен и засмян.

Максимилиан хвърли към Монте Кристо презрителен, почти гневен поглед.

— Да тръгваме! — предложи графът.

— Преди да тръгнете, господин графе — каза Жули, — ще ми позволите ли да ви кажа това, което онзи ден...

— Госпожо — прекъсна я графът, като улови и двете й ръце, — всичко, което ще ми кажете, не струва колкото това, което чета в очите ви, което сърцето ви мисли, а моето чувствава. Би трябвало да замина, без да ви видя, както правят благодетелите от романите; но подобна добродетел не беше по силите ми, защото аз съм слаб и суетен човек, комуто просълзеният, радостен и нежен поглед на подобните му доставя удоволствие. Заминавам си вече, като стигам в егоизма си дотам, да ви кажа: не ме забравяйте, приятели, защото вероятно няма да ме видите вече.

— Няма да ви видим вече ли? — извика Еманюел, а по бузите на Жули се търкулнаха две едри сълзи. — Няма да ви видим вече? Тогава значи ни напуска не човек, а бог, който си отива на небето, след като бе дошъл да направи добро на земята!

— Не говорете така — отвърна живо Монте Кристо. — Не казвайте никога такова нещо, приятели мои; боговете никога не вършат зло или спират, докъдето пожелаят да спрат; случаят не е по-могъщ от тях, напротив, те го обуздават. Не, Еманюел, аз съм човек и възхищението ви е несправедливо, а думите ви богохулни.

Притискайки до устни ръката на Жули, която се хвърли в обятията му, той протегна другата си ръка на Еманюел; после, изтръгвайки се от този дом, гдето цареше щастието, той направи знак

на Максимилиан да го последва и младежът тръгна, все така унил, равнодушен и съкрушен, както беше винаги след смъртта на Валантин.

— Върнете радостта на брат ми! — прошепна Жули на ухото на Монте Кристо.

Монте Кристо ѝ стисна ръката, както я бе стиснал преди единадесет години на стълбата, която водеше за кабинета на Морел.

— Вярвате ли все още на Синдбад моряка? — запита усмихнато той.

— О, да!

— Добре тогава, спете в мир и вяра в създателя.

Както вече казахме, пощенската кола чакаше; четири бели коня разтърсваха гриви и тупаха нетърпеливо по паважа.

Пред входа чакаше Али, с лъснало от пот лице, изглежда, че идваше отдалеко.

— Е-е — попита го графът на арабски, — беше ли у стареца?

— Да — кимна почтително робът.

— И какво ти каза, или по-точно, какво направи?

Али застана под лампата, за да може господарят му да го види, и като представи със своята разумна преданост изражението на стареца, затвори очи, както Ноартие постъпваше, когато искаше да изрази съгласие.

— Добре, приема значи — каза Монте Кристо, — да тръгваме!

Едва изрекъл тази дума, колата се понесе и от паважа започнаха да изскачат искри под копитата на конете. Максимилиан се настани в ъгъла си, без да продума.

Мина половин час, колата спря изведнъж; графът бе дръпнал копринения кордон, завързан с другия си край за пръста на Али.

Нубиецът слезе и отвори вратичката.

Беше звездна нощ. Стигнали бяха до върха на Вилжуиф, на платото, отгдето се вижда как Париж разлива като море своите безброй светлини, които приличат на искрящи вълни; по-шумни, по-бурни, по-подвижни, по-ярошни и жадни от вълните на разбунен океан, които никога не се успокояват като морските, а вечно се блъскат, пенят и поглъщат!...

Графът остана сам; по негов знак колата се придвижи още няколко метра напред.

Дълго наблюдава той със скръстени ръце тази пещ, гдето се леят, гърчат и оформят всички нови идеи, които бликват от кипящата бездна, за да раздрусат света. И задържал могъщия си поглед върху този Вавилон, прицел за бляновете на набожните поети и волнодумните материалисти:

— О, велик град! — промълви той с наведена глава и сключени като за молитва ръце. — Няма и шест месеца, откакто прекрачих твоите врати. Уверен съм, че божият промисъл ме въведе и ме изведе тържествуващ от твоите стени; тайната на престоя си аз поверих богу, който единствен можеше да разбере моето сърце; само той знае, че си отивам без омраза и гордост, но не без жал; само той знае, че не използвах нито за себе си, нито за суетни цели силата, която ми бе поверил. О, велик град! В твоята тръпна гръд аз намерих това, което търсех; търпелив рудокопач, разрових твоите недра, за да изтръгна оттам злото; делото ми е завършено вече; ти не можеш да ми предложиш занапред нито радости, нито страдания. Сбогом, Париж! Сбогом!

Погледът, му се зарея отново над безкрайната равнина като взор на нощен дух и след като прокара ръка по челото си, той се качи отново в колата, която се затвори и изчезна скоро по откъснатата страна на склона във вихрушка от тропот и прах.

Изминаха две левги, без да продумат. Морел мечтаеше, Монте Кристо го наблюдаваше.

— Да не би да се разкайвате, Морел — запита графът, — че тръгнахте с мене?

— Не, господин графе, но да напусна Париж...

— Ако смятах, че в Париж ви очаква щастие, Морел, щях да ви оставя там.

— В Париж почива Валантин и да напусна Париж е все едно повторно да я загубя.

— Максимилиан — отвърна графът, — приятелите, които сме загубили, не почиват в земята, те са погребани в сърцата ни по божия воля, за да ни придружават навред. Аз имам двама близки, които ме придружават така: единият е този, комуто дължа живота си, другият този, комуто дължа разумността си. Духът на всеки от тях живее в мене. Съветвам се с тях в момент на колебание и ако съм сторил някакво добро, то се дължи на техните съвети. Попитайте гласа на

сърцето си и то ще ви каже дали трябва да ме гледате все така намусено.

— Приятелю — каза Максимилиан, — гласът на сърцето ми е много тъжен и ми предрича само нещастия.

— Присъщо е на слабите души да виждат всичко през траурно було, защото душата си създава сама своя кръгозор; душата ви е тъмна и ви създава бурно небе.

— Може би е вярно — отвърна Максимилиан.

И потъна отново в унеса си.

Пътуването вървеше с чудната бързина, която беше една от привилегиите на графа; градовете отминаваха като сенки покрай тях; дърветата, разлюлявани от първите есенни ветрове, сякаш ги пресрещаха като разчорлени великани и бързаха да избягат, щом пътниците ги настигаха. На другата сутрин пристигнаха в Шалан, гдето ги чакаше параходчето на графа; колата бе пренесена незабавно на борда, двамата пътници се бяха качили предварително.

Параходът беше построен за състезания и напомняше индианска пирога; двете му витла приличаха на крила, с които цепеше водата като прелетна птица; и Морел дори се чувствуваше опиянен от бързината, а вятърът, развяващ косите му, сякаш се готвеше да поразсее облаците от неговото чело.

Що се отнася до графа, колкото повече се отдалечаваха от Париж, толкова повече една почти свръхчовешка ведрина го обгръщаше като ореол. Приличаше на изгнаник, който се връща в своята родина.

Не след много бялата, топла, жизнерадостна Марсилия, Марсилия, по-младата сестра на Тир и Картаген, наследила господството им в Средиземно море, Марсилия, все по-млада, колкото повече старееше, изникна пред очите им. Кръглата кула, крепостта Сен Никола, кметството на Пюже^[1], пристанището с тухлени кейове, гдето и двамата бяха играли като деца, събудиха рояк спомени у тях.

По общо съгласие и двамата слязоха на Ла Канебиер^[2].

Един кораб заминаваше за Алжир; струпаните на пристанището пратки и пътници, дошлите да се сбогуват роднини и приятели, които викаха и плачеха, винаги затрогваща гледка дори за постоянните зрители на това зрелище, цялото това движение не можа да отклони

съзнанието на Максимилиан от мисълта, която го обзе още щом стъпи върху широките плочи на кея.

— Погледнете — каза той, като улови под ръка Монте Кристо, — ето къде бе застанал баща ми, когато Фараон влезе в пристанището; тук незаменимият човек, когото вие спасихте от смърт и позор, се хвърли в обятията ми; още усещам сълзите му по своите бузи, а плачеше не само той — плачеха и мнозина от тия, които ни гледаха.

Монте Кристо се усмихна.

— Аз бях ей там — промълви той, като посочи на Морел един ъгъл.

В това време от същата посока, която бе показал, се чу измъчен стон; една жена махаше с ръка на пътник от заминаващия параход. Беше забулена, погледът на Монте Кристо я проследи с вълнение, което Морел лесно би забелязал, ако очите му не бяха приковани в парахода.

— Боже мой! — извика той. — Не се лъжа! Младежът в униформа, който размахва шапка, е Албер дьо Морсер!

— Да — отвърна Монте Кристо. — Видях го вече.

— Как е възможно? Та вие гледате тъкмо в противната посока!

Графът се усмихна, както винаги, когато не желаше да говори.

А погледът му се върна към забулената жена, която изчезна зад ъгъла.

Тогава се обърна.

— Драги приятелю — запита той, — нямате ли някаква работа в този град?

— Трябва да поплача на гроба на баща си — отвърна глухо Морел.

— Добре, идете и ме почакайте, ще ви намеря там.

— Оставете ли ме?

— Да... и аз имам да направя едно поклонение.

Морел пое вяло подадената от графа ръка, после с неизразимо тъжно кимване го остави и тръгна към източния край на града.

Монте Кристо почака, докато Максимилиан се отдалечи и изчезна, после тръгна по Меланските алеи, за да намери къщичката, която нашите читатели сигурно помнят още от началото на разказа ни.

Тази къща все още стоеше под сянката на широката алея с липите, място за разходка на марсилци; покрита беше с плътна завеса

от лози, които сплитаха почернелите си, оголени от старост клони върху камъните, пожълтели от южното слънце. Две изтъркани от човешки нозе каменни стъпала водеха до входната врата, скована от три дъски, които — въпреки ежегодното си разсъхване — не бяха нито маджунирани, нито боядисвани и чакаха търпеливо някой да ги съедини.

Тази къщица, очарователна въпреки овехтялостта си, весела въпреки привидната бедност, беше все такава, каквато я бе обитавал старият Дантес. Само че той бе живял в мансардата, а графът бе оставил на Мерседес цялата къща.

Там именно влезе жената с дългото було, която Монте Кристо видя да тръгва след заминаването на парахода; тя затвори вратата в същия миг, когато той се показва на ъгъла, така че той я видя отново почти веднага, след като я бе изгубил от погледа си.

Изтърканите стъпала бяха стари познайници за него, той умееше по-добре от всеки друг да отваря старата врата с резето, поддържано от гвоздей с голяма глава.

Затова влезе, без да почука, без да предупреди, като приятел, като стопанин.

В края на постлана с тухли пътечка се разкриваше топла, слънчева, светла градинка, гдето Мерседес бе намерила на посоченото място сумата, която графът бе казал от деликатност, че е оставил преди двадесет и четири години; още от прага на входната врата се съзираха първите дръвчета на градинката.

Стигнал до прага, Монте Кристо чу въздишка, която приличаше на стон. Тази въздишка насочи погледа му и под един свод от ясмини с гъсти листа и дълги алени цветове зърна седнала, приведена, разплакана Мерседес.

Монте Кристо пристъпи няколко крачки, пясъкът изскърца под нозете му.

Мерседес вдигна глава и изписка уплашено, като видя пред себе си непознат мъж.

— Госпожо — каза графът, — не съм вече в състояние да ви донеса щастие, но ви нося утеха; ще благоволите ли да я приемете от един приятел?

— Аз съм наистина безкрайно нещастна — отвърна Мерседес, — съвсем сама в света... Имах само сина си и той ме напусна.

— И добре е направил, госпожо — възрази графът, — той има благородно сърце. Разбра, че всеки човек дължи да даде нещо на родината си; едни дарбите, други труда си; едни молитвите, други кръвта си. Ако останеше при вас, щеше да похаби безцелно своя живот; без да свикне със страданията ви, щеше да се озлоби от безпомощност, а сега ще израсне и ще укрепне в борбата с нещастieto, което ще превърне в сполука. Оставете го да възстанови щастieto и на двама ви, госпожо; смея да ви уверя, че то е в сигурни ръце.

— О! — промълви нещастната жена, като поклати тъжно глава. — Аз не ще се порадвам на тази сполука, която споменахте и която от сърце моля бога да му даде. Толкова нещо рухна в мене и около мене, та чувствавам, че съм вече пред своя край. Добре направихте, господин графе, като ме върнахте по-близо до мястото, гдето бях някога толкова щастлива. Човек трябва да умре там, гдето е бил щастлив.

— Уви! — каза Монте Кристо. — Вашите думи, госпожо, са горчиви и парещи за моето сърце, толкова по-горчиви и по-парещи, защото вие сте в правото си да ме мразите; аз съм причина за всичките ви страдания, защо не ме съжалите, вместо да ме обвинявате? Тогава бихте ме направили още по-нещастен...

— Да ви мразя ли, да ви обвинявам ли, Едмон... Да мразя, да обвинявам човека, който спаси живота на сина ми... Защото вашето непоколебимо и жестоко намерение беше да отнемете на господин дьо Морсер сина, с когото той толкова много се гордееше, нали? Погледнете ме и ще видите дали има в мене и следа от укор.

Графът вдигна очи и ги спря върху Мерседес, която му подаваше, полустанала, и двете си ръце.

— Да, погледнете ме — продължи с дълбока тъга тя, — човек може да издържи блясъка им днес; не сме вече във времето, когато идвах да се усмихна на Едмон Дантес, който ме очакваше горе на прозорчето на мансардата, гдето живееше старият му баща... Оттогава изминаха много мъчителни дни, изкопали пропаст между мене и онова време. Да ви обвинявам ли, Едмон, да ви мразя ли, приятелю? Не, само себе си обвинявам и мразя! Нещастница! — извика тя, като склучи ръце и вдигна очи към небето. — Достатъчно ли съм наказана!... Дадена ми бе вяра, непорочност, любов, трите достойнства на ангелите, а пък аз, клетницата, се усъмних в бога!

Монте Кристо пристъпи към нея и ѝ подаде мълчаливо ръка.

— Не — отвърна тя, като отдръпваше полека своята, — не, не ме докосвайте, приятелю. Вие ме пощадихте, а при това от всички, които ви бяха засегнали, аз съм най-виновна. Всички други действаха от омраза, корист, егоизъм, аз постъпих така от страх. Всички се стремяха към нещо, аз се боях. Не, не ми стискайте ръката, Едмон, чувствавам, че обмисляте някаква мила дума; не ми я казвайте: запазете я за друга, аз не съм достойна вече да я чуя. Вижте... (тя отбули напълно лицето си) косите ми побеляха от мъка; очите ми проляха толкова сълзи, та са обкръжени с черни кръгове, челото ми се набръчка. А вие, Едмон, сте все така млад, все така хубав и все така горд. Защото вие имахте вяра, бяхте силен, уповавахте се на бога и бог ви подкрепи. Аз бях страхливка, отрекох се от своята вяра, господ ме изостави и ето докъде стигнах.

Мерседес се разплака, сърцето на жената не устоя пред напора на спомените.

Монте Кристо взе ръката ѝ и почтително я целуна; но тя усети ясно, че тази целувка е без плам, сякаш графът целуваше мраморната ръка на изваяна светица.

— Има — продължи тя — обречени създания, които още с първото свое прегрешение разбиват цялото си бъдеще. Мислех, че сте умрял, би трябвало и аз да умра; каква полза от това, че носех вечно в сърцето си мъката по вас? Само да превърна една тридесет и девет годишна жена в петдесет годишна старица, нищо повече. Каква полза, че след като единствена измежду всички ви познах, можах да спася само сина си? Не бях ли длъжна да спася и мъжа — колкото виновен и да беше той, — когото бях взела за съпруг? А го оставих да загине! Нещо повече: спомогнах за смъртта му със своята жалка безчувственост, с презрението си, като не си спомнях и не исках да си спомня, че заради мене бе станал той клетвопрестъпник и предател! Каква полза най-сетне, че придружих сина си дотук, щом го изоставих, щом позволих да замине сам, щом го предавам на изгарящата Африка! Да, аз бях страхливка, отрекох се от любовта си и като всеки престъпник нося злочестина на всички около мене!

— Не, Мерседес, не — отвърна Монте Кристо, — трябва да имате по-добро мнение за себе си. Вие сте благородна и света жена, вие ме обезоръжихте със своята скръб; но зад мене стоеше невидимият, незнаен, гневен бог, чийто пълномощник бях, и той не

пожела да отклони пуснатата мълния. Кълна се в тоя бог, пред чиито нозе коленича всеки ден, кълна ви се, че бях решил да пожертвувам заради вас живота си, а заедно с живота и намеренията, свързани с него. Но, казвам го с гордост, Мерседес, нужен съм бил богу и останах жив. Проследете миналото, проследете настоящето, опитайте се да отгатнете бъдещето и вижте дали не съм оръдие господне; най-ужасни нещастия, най-жестоки страдания, изоставен от всички, които ме обичаха, преследван от всички, които не ме познаваха, това е първата част на моя живот; и изведнъж, след затвора, самотата, мизерията идва просторът, свободата, едно така блестящо, така поразително, така невероятно богатство, щото би трябвало да бъде сляп, за да не видя, че бог ми го праща за велики дела. И това богатство ми се стори като свещено призвание; от тоя миг аз не помислих ни веднъж за живота, чиито сладости вие сте вкусвали понякога; нито час покой, не — нито час; струваше ми се, че съм тласкан като огнен облак, който лети в небето, за да изгори прокълнатите градове. Като тръгнали към приключения капитани, поемащи опасно пътешествие, замислили изпълнена с премеждия експедиция, аз приготвих запаси от храни, пълнех оръжията, трупях средства за нападение и отбрана, привиквах тялото си към най-тежки упражнения, а душата към най-жестоки удари, приучвах ръката си да убива, очите да гледат страдания, устните да се усмихват на най-страшни гледки; от добър, доверчив, прощаващ, какъвто бях, станах отмъстителен, прикрит, зъл, или по-точно, безучастен като сляпата съдба. Тогава се втурнах по пътя, открит пред мене, прекосих пространството, достигнах целта, и горко на тия, които срещах по пътя си!

— Стига! — спря го Мерседес. — Стига, Едмон! Вярвайте, че жената, която единствена ви позна, може единствена и да ви разбере. Но тази, която може да ви познае, Едмон, тази, която може да ви разбере, ако я бяхте срещнали по пътя си и разбили като стъкло, би се възхитила от вас! Както съществува пропаст между мене и миналото, така съществува пропаст и между вас и другите хора, а най-тежката мъка за мене е да сравнявам; защото нищо на света не струва колкото вас, не прилича на вас. Сега, кажете ми сбогом, Едмон, и да се разделим.

— Какво желаете, Мерседес, преди да ви оставя? — запита Монте Кристо.

— Само едно нещо, Едмон: щастието на сина си.

— Помолете се богу, който единствен държи в ръцете си живота на хората, да отстрани от пътя му смъртта, аз ще се погрижа за всичко друго.

— Благодаря, Едмон.

— А вие, Мерседес?

— Аз нямам нужда от нищо: живея между два гроба; единият — на Едмон Дантес, който умря толкова отдавна и когото обичах; тази дума не прилича на повехналите ми устни, но сърцето още помни и за нищо на света не бих желала да загубя този спомен. Другият е на човека, когото Едмон Дантес уби; одобрявам убийството, но съм длъжна да се моля за мъртвеца.

— Синът ви ще бъде щастлив, госпожо — повтори графът.

— Тогава и аз ще бъда щастлива, доколкото това е възможно за мене.

— Но... все пак... какво ще правите?

Мерседес се усмихна тъжно.

— Да ви кажа, че ще живея в този край като някогашната Мерседес, тоест като работя, няма да ми повярвате; аз мога сега само да се моля, а пък и няма нужда да работя: малкото съкровище, заровено от вас, бе намерено на мястото, което посочихте; хората ще се опитват да разберат коя съм, ще се питат с какво се занимавам, няма да узнаят как живея — все едно! Това интересува само бога, вас и мене.

— Мерседес — отвърна графът, — не ви укорявам, че направихте прекалена жертва, като изоставихте цялото богатство на господин дьо Морсер, половината от което се дължи на вашата пестовност и грижливост.

— Разбирам какво смятате да ми предложите, но не мога да приема, Едмон, моят син ще ми забрани.

— И аз не ще си позволя да сторя нищо за вас без одобрението на господин Албер дьо Морсер. Ще узная намеренията му и ще се съобразя с тях. Ако той приеме това, което искам да направя, ще последвате ли без недоволство примера му?

— Знаете, Едмон, че аз не съм вече мислещо същество; не съм решила нищо друго освен това да не вземам никакво решение. Бог така ме раздруса с тия бури, щото изгубих желание за всякакво решение. Оставям се в неговите ръце като врабче в ноктите на орел. Той не иска

да умра, щом съм още жива. Ако ми изпрати подкрепа, то ще бъде знак, че такава е волята му, и аз ще я приема.

— Внимавайте, госпожо — каза Монте Кристо, — не по този начин се служи на бога! Бог иска да го разбираме и да оспорваме властта му, затова ни е дал свободна воля.

— Не ми говорете така, нещастнико! — извика Мерседес: — Ако вярвах, че бог ми е дал свободна воля, какво би могло да ме спаси от отчаянието!

Монте Кристо пребледня и наведе глава, сломен от изблика на тази мъка.

— Не желаете ли да ми кажете довиждане? — промълви той, като ѝ подаде ръка.

— Напротив, довиждане ви казвам — възрази Мерседес и му посочи тържествено небето, — с това ви доказвам, че все още се надявам.

После докосна с треперещата си ръка ръката на графа, почти изтича към стълбата и изчезна от погледа му.

Монте Кристо напусна бавно своя дом и тръгна отново към пристанището.

Но Мерседес не го видя как си отива, макар че беше на прозореца в стаичката на баща му. Очите ѝ търсеха в далечината парахода, който отнасяше сина ѝ към безбрежното море.

А гласът въпреки волята ѝ повтаряше тихо:

— Едмон, Едмон, Едмон!

---

[1] *Пюже* (Пиер) — прочут Френски скулптор и архитект (1620–1694). Б.пр. ↑

[2] *Ла Канебиер* — главна улица в Марсилия, която води до пристанището. Б.пр. ↑

СХІІІ. МИНАЛОТО

Графът излезе съкрушен от този дом, гдето оставяше Мерседес, която навярно никога вече нямаше да види.

Дълбока промяна се бе извършила в душата на Монте Кристо след смъртта на малкия Едуар. Стигнал до върха на отмъщението си по бавното, криволичещо нанагорнище, което бе извървял, той зърна зад отвъдната страна на планината бездната на съмнението.

Нещо повече, току-що приключилият разговор с Мерседес бе пробудил толкова спомени в сърцето му, че трябваше да се бори и с тях.

Човек с твърдостта на графа не можеше да плува дълго в скръб, която крепи обикновените душици, като им придава привидна самобитност; възвишените души тя убива. Графът си каза, че щом е стигнал дотам, да се укорява, в пресмятанията му трябва да е била допуснатата грешка.

„Зле преценявам миналото — каза си Монте Кристо. — Невъзможно е да съм се измамил така.

Нима целта ми — продължи той — е била безумна? Нима от десет години съм вървял по погрешен път? Нима един час беше достатъчен да докаже на строителя, че делото на всичките му надежди е било, ако не невъзможно, то най-малкото едно кощунство?

Не искам да се поддам на тази мисъл, бих полудял от нея. Това, което липсва на днешните ми разсъждения, е точна преценка на миналото, защото го гледам от другия край на кръгозора. Колкото повече човек върви напред, толкова повече и миналото, като гледките, през които минаваме, се заличава от погледа ни. С мене става това, което става с хора, сънували, че са ранени: те виждат и усещат раната, но не си спомнят кога са я получили.

Е добре, ти, който се смяташе за възроден, за неповторимо своенравен богаташ, всемогъщ мечтател, непобедим милионер, обърни се отново за миг към злокобната гледка на нищетата и глада, мини отново по пътищата, из които съдбата те бе тласнала, където

нещастieto те бе отвело и отчаянието посрещнало; премного диаманти, злато и щастие блестят днес в огледалото, гдето Монте Кристо гледа Дантес; скрий диамантите, затъмни златото, заличи светлите лъчи; иди, богаташо, при бедняка; иди, ти, свободният, при затворника; ти, възкръсналият, при мъртвеца.“

С такива мисли вървеше той из същата оная улица, по която преди двадесет и четири години го водеше мълчаливата нощна стража; тези засмени, радостни къщи бяха в оная нощ тъмни, затворени, безгласни.

— А те са все пак същите — прошепна Монте Кристо, — само че тогава беше нощ, а сега е ден, слънцето ги озарява и им придава радостен вид.

Слезе до кея по улица Сен Лоран и тръгна към Ареста; от този край на пристанището го бяха отвели. Една лодка с платнен балдахин мина покрай него; Монте Кристо повика лодкаря, който се насочи веднага към брега с готовността на човек, надушил добра печалба.

Времето беше великолепно, пътуването — истински празник. Слънцето залязваше, огромно, огненочервено в пламтящите вълни; гладко като огледало, морето се набръчкваше само от подскачането на някоя риба, подгонена от враг, която изхвъркваше над водата, за да потърси спасение в друг мир; а накрай кръгозора, леки и бели като литнали чайки, се съзираха рибарски лодки, плаващи към Мартиг, и търговски кораби, натоварени за Корсика или Испания.

Въпреки прекрасното небе, въпреки лодките с красиви, леки очертания, въпреки златистото сияние, заляло пейзажа, графът, загърнат в своя плащ, си припомняше една подир друга всички подробности на ужасното пътешествие: неповторимата, самотна, изгаряща каталанска светлина, появата на крепостта Иф, която му подсказа къде го отвеждат, борбата със стражарите, когато се опита да се хвърли в морето, отчаянието, щом разбра, че е победен, студената цев на карабината, долепена до слепоочието му като ледена халка.

И постепенно, подобно на пресъхнал през лятото извор, който започва да струи капка по капка, когато есенните облаци се спуснат над земята, граф дьо Монте Кристо усети как в душата му започва да струи отново старата пресъхнала жлъч, заляла някога сърцето на Едмон Дантес.

Изчезнаха за него прекрасното небе, красивите лодки с леки очертания, жаркият слънчев светлик; небето се скри в траурно було и изникването на червения гигант, наричан крепостта Иф, го накара да изтръпне, сякаш бе зърнал внезапно призрака на смъртен враг.

Пристигнаха.

Графът се отдръпна инстинктивно в другия край на лодката. Лодкарят напразно му казваше с най-любезен глас:

— Пристигнахме, господине.

Монте Кристо си припомни, че на същото място, върху същата скала, го бяха повлекли стражарите, накарали го бяха да изкачи стълбите, като го мушеха в кръста с острието на щик.

Пътят се бе сторил тогава много дълъг на Дантес. На Монте Кристо се стори много кратък; с всеки удар на веслата заедно с пръските морска вода избликваша безброй спомени и мисли.

След Юлската революция в Иф нямаше вече никакви затворници, само в караулните помещения имаше охрана срещу контрабандисти; пред входа чакаше вратар, за да показва на любопитните посетители този паметник на ужаса, превърнат в забавна гледка.

И все пак, макар да знаеше тези подробности, когато мина през сводестата врата, когато слезе по тъмната стълба, когато влезе в затворническите килии, които пожела да види, челото му се смрази и пребледня и ледената пот обля дори сърцето.

Графът запита дали бе останал някой надзирател от времето на реставрацията. Всички бяха пенсионирани или минали на друга длъжност.

Вратарят, който го развеждаше, служеше тук от 1830 година.

Заведоха го в неговата килия.

Видя отново бледия светлик, който се процеждаше през тясното прозорче до тавана; видя мястото, гдето беше леглото, изнесено вече, а зад леглото, зазидан, но все още личещ поради по-новите камъни, отвора, направен от абат Фариа.

Монте Кристо усети, че нозете му се подкосяват; взе едно дървено триножниче и седна.

— Разправят ли се за тази крепост и други случки освен затварянето на Мирабо? — запита той. — Останало ли е някакво

предание за тия зловещи килии, гдето едва ли може да се повярва, че са били затваряни живи хора?

— Да, господине — отвърна вратарят, — дори за тази същата килия надзирателят Антоан ми разказа едно предание.

Монте Кристо изтръпна. Този Антоан беше неговият надзирател. Почти бе забравил името и лицето му, но щом чу името, си го представи такъв, какъвто беше, с брадатото лице, тъмнокафявото палто и връзката ключове, чийто звън сякаш чу и сега.

Графът се обърна и му се стори, че го вижда в сянката на ходника, още по-тъмен поради пламъка на факлата в ръцете на вратаря.

— Желаете ли господинът да му го разкажа? — запита той.

— Да — промълви Монте Кристо, — разказвайте.

И сложи ръка на гърдите си, за да потисне сърцебиенето пред уплахата, че ще чуе разказ за собствената си участ.

— Разказвайте — повтори той.

— В тази килия, както разправят — започна вратарят, — бил затворен много отдавна някакъв опасен мъж; още по-опасен бил той поради голямата си съобразителност. По същото време тук имало и друг затворник, който не бил лош човек, бил просто един луд свещеник.

— Аха, луд — повтори Монте Кристо, — а в какво се изразявала лудостта му?

— Предлагал милиони, ако го освободят.

Монте Кристо вдигна очи към небето, но не го видя, между него и небето имаше каменно було. И той си каза, че не по-малко плътно е било булото между съкровището на абат Фариа и очите на ония, на които го е предлагал.

— Можеха ли да се срещат затворниците? — запита Монте Кристо.

— О, не, господине, това е било изрично забранено; но тези двамата заобиколили забраната, като прокопали проход от едната килия до другата.

— Кой от двамата изкопал прохода?

— Младият, то се знае — отвърна вратарят, — младият бил много изобретателен и силен, а нещастният абат бил стар и слаб; освен това с неустойчивия си ум не би могъл да изпълни подобен замисъл.

„Слепци!...“ — помисли Монте Кристо.

— Както и да е — продължи вратарят, — младежът прокопал проход; с какво, не се знае, но го прокопал — доказателство е следата, която личи и до днес: ето, виждате ли я?

И той доближи факлата до стената.

— Да, наистина — промълви графът със задушаван от възмущение глас.

— Така двамата затворници започнали да се срещат. Колко време е траяло това приятелство, никой не знае. Един ден обаче старият затворник се разболял и умрял. Отгатнете какво направил младият? — каза вратарят и млъкна.

— Кажете.

— Занесъл умрелия в своето легло, обърнал го към стената, върнал се в празната килия, запушил отвора и се вмъкнал в чувала на мъртвеца. Виждали ли сте някога такова хрумване?

Монте Кристо затвори очи и усети как преживява отново всичко, което бе изпитал, когато грубото платно, пропито със студенината на мъртвеца, бе докоснало лицето му.

Надзирателят продължи:

— Ето какво е било намерението му: предполагал, че ще заровят мъртвеца в крепостта Иф, и като смятал, че за затворниците никой няма да купува ковчег, разчитал да отхвърли пръстта с плещите си; но за нещастие в крепостта съществувал обичай, който разстроил плановите му: не погребвали мъртъвците, а просто им връзвали едно гюле на краката и ги хвърляли в морето; така направили и сега. Нашият човек бил хвърлен в морето от върха на площадката; на другия ден намерили истинския мъртвец в леглото му и отгатнали всичко; пък и гробарите казали нещо, което не били посмели да съобщят дотогава — когато хвърляли чувала, чули ужасен вик, заглушен веднага от водата, гдето тялото изчезнало.

Графът въздъхна тежко, със запотено чело и стиснато от мъка сърце.

„Не — прошепна той, — не! Съмнението ми се дължеше само на забрава; но тук сърцето отново се разтваря, жадно за мъст.“

— И никога ли вече не се е чуло нещо за затворника?

— Никога, абсолютно никога, нали разбирате, станало е едно от двете: или е паднал по гръб, или е паднал по очи; а като е паднал от

петдесетина стъпки височина, е загинал моментално...

— Казахте, че му били завързали гюлле на краката: би трябвало да падне в такъв случай прав.

— Може да е паднал и прав — продължи вратарят, — тогава тежестта на гюллето го е повлякла на дъното, където е и останал, милият нещастник!

— Съжалявате ли го?

— Разбира се, макар че е отишъл, гдето му е било мястото.

— Какво искате да кажете?

— Разправяха, че този нещастник бил на времето си морски офицер, задържан като бонапартист.

„О, истина — промълви графът, — бог те е създал да можеш да изплуваш над вълни и пламъци. Споменът за нещастния моряк живее в сърцата на някои разказвачи; страшната му история се разправя край огнището и хората потръпват, когато чуят как е разцепил въздуха, преди да потъне в морските дълбочини.“

— Не се ли знае името му? — запита гласно графът.

— Ами! — отвърна вратарят. — Как ще се знае? Известен е бил само като номер 34.

„Вилфор, Вилфор! — промълви Монте Кристо. — Това сигурно си повтарял често, когато призракът ми е тревожил безсънните ти нощи.“

— Искате ли господинът да продължим разглеждането? — запита вратарят.

— Да, особено ако пожелаете да ми покажете стаята на горкия абат.

— А, на номер 27 ли?

— Да, на номер 27 — повтори Монте Кристо.

Стори му се да чува отново гласа на абат Фариа, когато го бе запитал за името му, а нещастникът бе извикал през стената своя номер.

— Елате.

— Почакайте — каза Монте Кристо — да погледна още веднъж всички страни на тази килия.

— Чудесно съвпадение — отвърна водачът, — защото съм забравил ключа на другата.

— Идете да го донесете.

— Оставям ви факлата.

— Не, вземете я със себе си.

— Но ще останете без осветление.

— Аз виждам и на тъмно.

— Гледай ти! Също като ония!

— Като кого?

— Като номер 34. Казват, че дотолкова бил свикнал с тъмнината, та можел да види дори карфица в най-тъмния ъгъл на килията си.

„Десет години му бяха потребни, докато се научи“ — прошепна графът.

Водачът излезе с факлата.

Графът бе казал право: само след няколко секунди можа да различи всичко, сякаш беше посред бял ден.

Огледа се и едва сега позна истински своята килия.

— Да — прошепна той, — ето камъка, гдето седях! Ето вдлъбнатината, оставена от плещите ми в стената... Ето следата от кръвта, когато се опитах да си разбия главата в зида!... А тия числа... Да, припомням си... Пресмятах един ден възрастта на баща си, за да видя дали ще го намеря жив, и възрастта на Мерседес, за да разбере дали ще я намеря все още неомъжена... И изпитах мигновена надежда след тези изчисления... Правил бях сметката си без глада и изневярата!

Горчив смях се изтръгна от устните му. Видя като насън как отнасят баща му към гроба... как Мерседес пристъпва към олтара!

Някакъв надпис привлече погледа му към отсрещната стена; той се открояваше все още бял върху зеленикавите камъни:

„Господи! — прочете Монте Кристо. — Запази ми паметта!“

— Да — извика той. — Това беше моята единствена молитва през последните ми дни тук. Не исках вече свобода, исках само паметта си — страхувах се да не полудея и да забравя; ти ми я остави, господи, и аз не забравих! Благодаря ти, боже, благодаря!

В този миг отражението на факлата затрептя по стените; водачът слизаше.

Монте Кристо тръгна да го посрещне.

— Вървете след мене — каза той.

И без да излязат на светло, го поведе към друг подземен ходник, по който стигнаха до друг вход.

Цял мир от спомени обгърна и тук Монте Кристо.

Първото нещо, привлякло погледа му, беше начертаният на стената меридиан, по който абат Фариа броеше часовете; после останките от леглото, гдето бе издъхнал нещастният затворник.

Вместо мъката, която изпита в първата килия, сърцето на графа се изпълни от покой, нежност и признателност; от очите му се търкулнаха две сълзи.

— Тук — каза водачът — е бил лудият абат, а оттам е влизал момъкът. (Той посочи на Монте Кристо зиналия отвор към прохода.) По цвета на камъка — продължи той — един учен позна, че двамата затворници трябва да са се срещали десетина години през този проход. Горките хора, колко ли са се мъчили през тия десет години!

Дантес извади от джоба си няколко луидора и протегна ръка към човека, който за втори път го съжаляваше, без да го познава.

Вратарят ги взе, като мислеше, че му дават някакви дребни монети, но при светлината на факлата зърна колко пари му бе дал посетителят. И веднага каза:

— Сбъркали сте, господине.

— Как съм сбъркал?

— Дали сте ми злато.

— Зная.

— Знаете ли?

— Да.

— Намерението ви е било да ми го дадете?

— Да.

— И аз мога добросъвестно да го задържа?

— Да.

Вратарят го погледна учудено.

— И честно — добави графът като Хамлет.

— Господине — започна вратарят, без да смее да повярва на щастията си, — не разбирам щедростта ви.

— Много лесно е обаче да я разберете, приятелю — отвърна графът, — аз съм бил моряк и затова вашият разказ ме трогна повече, отколкото би трогнал другиго.

— Щом сте толкова щедър, господине — продължи водачът, — заслужавате да ви подаря нещо.

— Какво можеш да ми подариш, приятелю? Раковини? Рогозки? Благодаря.

— Не, господине, не, нещо, свързано с това, което ви разказах.

— Така ли? — извика нетърпеливо графът. — Какво е то?

— Ето какво — каза вратарят, — един ден си казах: „Все остава нещо в килия, гдето някой е бил затворен цели петнадесет години.“ И започнах да ровя из стените.

— О! Имали сте право! — извика Монте Кристо, като си припомни двойното скривалище на абата.

— Като търсех така — продължи вратарят, — открих, че стената до възглавето на леглото и подът под огнището кънтят на празно.

— Да — промълви Монте Кристо. — Да.

— Вдигнах камъка и намерих...

— Въжена стълба и сечива? — извика графът.

— Откъде знаете? — запита учудено вратарят.

— Не зная, а отгатвам — отвърна графът, — в затворническите скривалища се намират обикновено такива неща.

— Да, господине, въжена стълба и сечива.

— У тебе ли са още? — запита Монте Кристо.

— Не, господине, продадох тия интересни неща на посетители, но ми е останало нещо друго.

— Какво? — запита нетърпеливо графът.

— Остана ми нещо като книга, написана върху платнени ивици.

— О! — извика Монте Кристо. — Пазиш ли я още?

— Не знам дали е книга — отвърна вратарят, — но каквото и да е, още стои.

— Иди го вземи, приятелю — каза графът, — ако е, каквото предполагам, бъди спокоен.

— Ей сега ще го донеса, господине.

И водачът излезе.

Тогава графът отиде да коленичи благоговейно пред останките на това легло, което смъртта бе превърнала за него в светиня.

— О, мой втори родителю — прошепна той, — който ми даде свобода, знание и богатство; ти, който познаваше, като по-висшите от нас същества, доброто и злото, ако в гроба ни се запазва нещо, което трепва при гласа на живите, ако в претворяването на нашите тленни останки нещо одушевено все още витае из местата, гдето дълбоко сме обичали или страдали, ти, благородно сърце, възвишен ум и недостижима душа, моля те, заклевам те в името на твоята бащинска

любов и синовната ми почит, отстрани от мене — с дума, със знак, с какъвто и да е белег — последното съмнение, което ще бъде угризение, ако не се превърне в убеденост!

Графът наведе глава и склочи ръце.

— Ето, господине! — каза един глас зад него.

Монте Кристо трепна и се обърна.

Вратарят му подаде платнените ивици, върху които абат Фариа бе излял всички съкровища на своето знание. Този ръкопис беше неговият голям труд за кралската власт в Италия.

Графът го грабна нетърпеливо, погледът му падна най-напред на мотото и той прочете:

„Ще изтръгнеш зъбите на дракона и ще стъпчеш лъвовете, рече господ.“

— Ах, ето отговора! — извика той. — Благодаря ти, отче, благодаря!

После извади от джоба си един портфейл с десет банкноти по хиляда франка и каза:

— Вземи този портфейл.

— Давате ми го?

— Да, с условие, че ще го отвориш, след като си отида.

Скри в пазвата си намерената светиня, по-скъпа за него от най-ценното съкровище, изхвъркна от подземията и извика, качвайки се в лодката:

— В Марсилия!

А докато се отдалечаваше, все така втренчил поглед в мрачния затвор:

— Тежко на тия — каза той, — които ме тикнаха в тоя мрачен затвор, и на тия, които забравиха, че съм затворен тук!

Когато мина покрай каталаните, графът се обърна, закри глава с плаща си и прошепна името на една жена.

Победата беше пълна; на два пъти срази съмнението.

Името, което изрече с нежност, равна почти на любов, беше „Хаиде“.

Щом слезе на сушата, Монте Кристо се отправи към гробището, гдето знаеше, че ще намери Морел.

И той бе търсил набожно преди десет години, но напразно, един гроб из тия места. Върнал се във Франция със своите милиони, не бе

могъл да намери гроба на своя умрял от глад баща.

Морел бе поставил наистина кръст на гроба му, но кръстът се бе съборил и гробарят навярно си е напалил огън с него, както гробарите постъпват обикновено със захвърлените из гробището вехти кръстове.

Благородният търговец беше по-щастлив: умрял в ръцете на децата си, той бе погребан от тях при съпругата си, отминала във вечността две години преди него.

Две широки мраморни плочи с имената им бяха положени една до друга в малкото гробно място, отделено с желязна ограда и засенчвано от четири кипариса.

Максимилиан се бе облегал на един от тях, втренчил в двата гроба очи, които не виждаха нищо.

Мъката му беше дълбока, почти безумна.

— Максимилиан — каза графът, — не тук трябва да гледате, а там!

И посочи небето.

— Мъртвите са навред — отвърна Морел, — нали сам ми казахте това, когато ме накарахте да напусна Париж?

— Максимилиан — продължи графът, — по време на пътуването вие ме помолихте да останем няколко дни в Марсилия; имате ли все още това желание?

— Нямам вече никакви желания, графе, но струва ми се, че тук чакането ще бъде по-малко мъчително, отколкото другаде.

— Толкова по-добре, Максимилиан, защото аз ще ви оставя, като отнасям със себе си честната ви дума, нали?

— О, аз ще я забравя, графе — каза Морел, — ще я забравя!

— Не, няма да я забравите, защото вие сте преди всичко човек на честта, Морел; заклехте се и пак ще се закълнете.

— Ох, графе, имайте милост към мене! Толкова съм нещастен!

— Познавал съм по-нещастен човек от вас, Морел.

— Не е възможно.

— Уви! — отвърна Монте Кристо. — Една от гордостите на нещастното човечество е това, всеки да се смята по-злочест от друг нещастник, който плаче и риде край него.

— Има ли нещо по-нещастно от човека, загубил единственото любимо и желано нещо на света?

— Слушайте, Морел, и съсредоточете мисълта си в това, което ще ви кажа. Познавах един човек, който бе вложил като вас всичките си надежди за щастие в една жена. Този човек беше млад, имаше баща, когото обичаше, и годеница, която обожаваше; щеше да се ожени за нея, когато ненадейно един от ония капризи на съдбата, които биха ни накарали да се усъмним в божията добрина — ако бог не бе я разкрил по-късно, като посочи, че всяко нещо е за него средство към безкрайното единство, — един каприз на съдбата, казвам, му отне свободата, любимата, бъдещето, за което бе мечтал и което смяташе осигурено (защото той, слепецът, можеше да чете само в настоящето), и го хвърли в подземията на затвор.

— О! — промълви Морел. — От затвор се излиза след седмица, след месец, след година.

— Той остана там четиринадесет години, Морел — отвърна графът и сложи ръка върху рамото на младежа.

Максимилиан изтръпна.

— Четиринадесет години! — промълви той.

— Четиринадесет години — повтори графът. — И той през тия четиринадесет години се бе отчайвал неведнъж, и той като вас, Морел, се смяташе за най-нещастния човек и искаше да се убие.

— И накрая? — запита Морел.

— И накрая, в последния миг, господ се яви пред него чрез един човек, защото господ не върши вече чудеса; може би в първия момент (на похабените от плач очи трябва време, за да прогледнат напълно) той не можа да разбере безграничната божия милост; но все пак стана търпелив и зачака. Един ден излезе като по чудо от гроба, преобразен, богат, могъщ, почти божество; първият му зов беше към баща му: баща му бе умрял!

— И моят баща е умрял — каза Морел.

— Да, но баща ви е издъхнал във вашите ръце, обичан, щастлив, почитан, богат, след дълъг живот; а неговият баща бе умрял беден, отчаян, със съмнение в бога; и когато десет години след смъртта му синът потърси гроба, и гробът дори бе изчезнал, и никой не можеше да каже: „Тук почива в господата сърцето, което така много те обичаше“.

— О! — въздъхна Морел.

— Така че този син беше по-нещастен от вас, Морел, защото не знаеше дори къде да търси гроба на баща си.

— Обаче — възрази Морел — му е останала поне жената, която е обичал.

— Лъжете се, Морел, жената...

— Бе умряла ли? — извика Максимилиан.

— По-лошо — бе изневерила: омъжила се бе за един от враговете на своя годеник. Както виждате, Морел, този човек е бил и в любовта по-нещастен от вас!

— И бог изпрати на този човек утеха? — запита Морел.

— Изпрати му поне успокоение.

— И той ще може да бъде отново щастлив?

— Надявам се, Максимилиан.

Младежът склони глава.

— Обещавам ви — каза след минутно мълчание той и протегна ръка на Монте Кристо: — само че помнете...

— На пети октомври, Морел, ви чакам на остров Монте Кристо. На четвърти една яхта ще ви чака в пристанището Бастиа; яхтата се нарича Еврус, ще кажете името си на собственика и той ще ви доведе при мене. Решено, нали, Максимилиан?

— Решено, графе, и ще изпълня решението, но помнете, че на пети октомври...

— Дете, вие не знаете какво значи обещание на мъж. Двадесет пъти вече ви казах, че в тоя ден, ако пак пожелаете да умрете, ще ви помогна. Сбогом, Морел.

— Оставяте ли ме?

— Да, имам работа в Италия, оставям ви сам, в борба с нещастieto, с този хищник с могъщи крила, изпращан от бога на избраниците, за да ги отнесе в нозете му; приказката за Ганимед^[1] не е басня, Максимилиан, а иносказание.

— Кога заминавате?

— Веднага, параходът ме чака, след един час ще бъда вече далеч от вас, ще ме придружите ли до пристанището, Морел?

— На ваше разположение съм, графе.

— Прегърнете ме.

Морел придружи графа до пристанището; огромен стълб дим излизаше от черния комин към небето. След малко параходът отплава и подир един час, както бе казал Монте Кристо, същият тъничък стълб

белезникав дим пресичаше едва забележимо източния кръгозор,
потъмнял от първите вечерни мъгли.

---

[1] *Ганимед*, троянски княз, грабнат от преобразования на орел Зевс, който го направил свой виночерпец (гр. мит.). Б.пр. ↑

СХІV. ПЕПИНО

В същия миг, когато параходът на графа изчезваше зад носа Моржиу, един мъж, който пътуваше по шосето от Флоренция за Рим, отмина градчето Аквапенденте. Движеше се доста бързо, за да измине много път, без да събуди подозрения.

Облечен в редингот или по-точно в сюртук, доста пострадал от пътуването, но с все още лъскава и ярка лента на Почетния легион, пътникът не само по този знак, но и по произношението, с което говореше на пощальона, си личеше, че е французин. Доказателство, че е роден в страната на международния език, беше и фактът, че знаеше на италиански само ония две-три думи от музикалния речник, които могат да заместят като *goddam*'a^[1] на Фигаро всички тънкости на даден език.

— *Allegro!* — казваше той на пощальона при всяко на нагорнище.

— *Moderato!* — обаждаше се при всяко спускане.

А само един господ знае колко са нанагорнищата и нанадолнищата по пътя от Флоренция за Рим през Аквапенденте!

Тези две думи впрочем много разсмиваха добрите хорица, на които ги отправяше.

Когато приближиха Вечния град, значи като стигнаха Сторта, отгдето се вижда Рим, пътникът не изпита онова чувство на възторжено любопитство, което кара всеки чужденец да се надигне от седалката, за да зърне прочутия купол на „Свети Петър“, който се вижда много преди всичко друго. Не, той само извади портфейла си, а от портфейла сгъната на четири хартия. Разгъна я, сгъна я отново грижливо, почти с уважение, и се задоволи да каже:

— Добре, на мястото си е.

Колата мина през Ла порта дел Пополо, сви наляво и се спря пред хотел Еспаня.

Нашият стар познат господин Пастрини посрещна пътника пред входа, с шапка в ръка.

Пътникът слезе, поръча си хубава вечеря и се осведоми за адреса на фирмата „Томсън и Френч“, който му бе незабавно посочен, защото тази банкерска къща беше една от най-известните в Рим.

Намираще се на Виа деи Банки, близо до „Свети Петър“.

В Рим, както и навред, пристигането на пощенска кола е събитие. Десетина потомци на Марий и на Гракхите^[2], боси, с продънени лакти, с пестник на хълбока или с живописно извита ръка над главата, разглеждаха пътника, колата и конете; към тия хлапетии от центъра на града се присъединиха и още петдесетина зяпачи от владенията на негово светейшество, от ония, които обикалят по моста Деи Анжели и плюят в Тибър, когато Тибър има вода.

Но тъй като римските хлапетии и зяпачи, по-щастливи в това отношение от парижките, разбират всички езици, а особено френски, те чува, че пътникът поиска стаи, после вечеря и накрай запитва за адреса на фирмата „Томсън и Френч“.

Поради това, когато новодошлият излезе от хотела с неизбежния чичероне, от групата любопитни се отдели един мъж и незабелязан от пътника и водача му, тръгна доста наблизко подир чужденеца, когото следеше с ловкост на агент от парижката полиция.

Французинът толкова бързаше да посети фирмата „Томсън и Френч“, та не дочака да впрегнат колата; тя щеше да го настигне и чака пред вратата на банкера.

Когато пристигнаха, колата още не бе дошла.

Французинът влезе, оставяйки в чакалната водача си, който веднага започна да разговаря с двама-трима индустриалци без индустрия или по-точно с безброй индустрии, които стоят в Рим пред вратите на банкерите, пред черквите, развалините, музеите и театрите.

Едновременно с французина бе влязъл и мъжът, който се бе отделил от любопитните; французинът позвъни пред входа на канцеларията и влезе в първото помещение; сянката му също.

— Господа Томсън и Френч? — попита чужденецът.

Някакво подобие на лакей стана по знак на доверения чиновник, тържествен пазител на първата канцелария.

— За кого да съобщя? — запитва лакеят, като се приготви да тръгне пред непознатия.

— Господин барон Данглар — отвърна пътникът.

— Елате — каза лакеят.

Една врата се отвори, лакеят и баронът изчезнаха зад нея. Човекът, влязъл след Данглар, седна на една пейка за чакащите.

Чиновникът продължи да пише около пет минути; през тия пет минути седналият седеше мълчалив и неподвижен.

После перото на чиновника престана да скърца по хартията, той вдигна глава, огледа се внимателно и след като се увери, че са свършено сами, каза:

— О, ето те и тебе, Пепино!

— Да! — отвърна лаконично другият.

— Надушил си нещичко у тоя шишко?

— Нямам голяма заслуга, предупредиха ни.

— Значи, любознателни човече, известно ти е защо е дошъл?

— То се знае, дошъл е да получава, остава само да науча колко.

— Ей сега ще ти кажем, драги.

— Добре, само да не ми дадеш лъжливи сведения като завчера.

— Какво искаш да кажеш и за кого приказваш? Да не е за англичанина, дето изнесе три хиляди екюта?

— Не, оня имаше наистина три хиляди екюта, които намерихме. Имам предвид руския княз.

— Е-е?

— Е-е, ти ни съобщи тридесет хиляди лири, а намерихме само двадесет и две.

— Лошо сте търсили.

— Претърсването бе извършено лично от Луиджи Вампа.

— В такъв случай или онзи е платил дълговете си...

— Руснак да плати?

— Или е похарчил парите.

— Това е по-възможно.

— Сигурно е дори, но остави ме да отида на наблюдателния пост; иначе французинът ще си свърши работата, без да науча точната цифра.

Пепино кимна в знак на съгласие, извади от джоба си броеница и започна да мърмори някаква молитва, а чиновникът изчезна през същата врата, отгдето бяха излезли лакеят и баронът.

След десетина минути се върна сияещ.

— Какво става? — запита Пепино.

— Внимание! — отвърна чиновникът. — Сумата е големичка.

— Пет-шест милиона, нали?
— Да, знаеше ли я?
— По разписка от негово превъзходителство граф дьо Монте Кристо?
— Познаваш ли графа?
— Платима в Рим, Венеция или Виена.
— Точно така! — извика чиновникът. — Откъде си толкова добре осведомен?
— Казах ти, че бяхме предупредени.
— Защо идваш тогава при мене?
— За да се уверя, че тъкмо с този човек трябва да се занимаем.
— Същият е... Пет милиона. Добра сумичка, а, Пепино?
— Да.
— Ние не ще имаме никога такова нещо.
— Все ще остане и за нас някоя троха от нея — отвърна философски Пепино.
— Шт! Ето нашия приятел.
Чиновникът се залови отново с перото, Пепино с броеницата; когато вратата се отвори, единият пишеше, другият се молеше.
Данглар излезе със светнало лице, придружен от банкера, който го изпрати до вратата.
Пепино слезе подир Данглар.
Колата, която — както беше уговорено — трябваше да настигне Данглар, чакаше пред входа на фирмата „Томсън и Френч“. Чичеронето държеше вратичката отворена; чичеронето е много любезно същество, което може да се използва за какво ли не.
Данглар скочи в колата леко като двадесетгодишен момък.
Чичеронето затвори вратичката и се качи до кочияша.
Пепино се метна отзад.
— Желаете ли негово превъзходителство да види „Свети Петър“?
— запитва чичеронето.
— За какво? — отвърна баронът.
— Ами за да го видите!
— Не съм дошъл в Рим да гледам — извика Данглар; и добави по-тихо, с алчна усмивка: — Дошъл съм да пипам^[3].
И наистина опипа портфейла си, гдето току-що бе прибрал едно писмо.

— Тогава негово превъзходителство отива?...

— В хотела.

— Каза Пастрини — обърна се чичеронето към кочияша.

И колата се понесе — бърза като каляска на благородник.

Десет минути по-късно баронът беше вече в своето отделение, а Пепино се настани на пейката пред хотела, след като прошепна нещо на един от потомците на Марий и Гракхите, за които споменахме в началото на тази глава; и потомъкът хукна, колкото краката му държат, по посока на Капитолия.

Уморен и доволен, Данглар усети, че му се доспива. Легна, пхна портфейла под възглавницата и заспа.

Пепино не бързаше; поигра на мора с хамалите, загуби три екюта и за да се утеши, изпи бутилка орвието^[4].

На другия ден Данглар се събуди късно, при все че си бе легнал рано; пет-шест нощи бе спал лошо, ако изобщо бе заспивал.

Закуси добре и без намерение, както вече бе казал, да разглежда забележителностите на Вечния град, поръча пощенската си кола за дванадесет часа.

Но Данглар си бе направил сметката без полицейските формалности и мързела на пощальона.

Конете пристигнаха едва в два часа, а чичеронето донесе визирания паспорт в три.

Приготовленията бяха събрали доста зяпачи пред вратата на господин Пастрини.

Не липсваха и потомците на Марий и Гракхите.

Баронът мина тържествено между тези групи, които го назоваваха превъзходителство с надежда да получат някое байоко^[5].

Тъй като Данглар, много демократичен, както знаем, се бе задоволявал досега с титлата барон, без да бъде наричан превъзходителство, новото обръщение го поласка и той раздаде десетина монети на тая сбирщина, която срещу още десетина би го нарекла и височество.

— Накъде? — запита на италиански пощальонът.

— Шосето за Анкона — отвърна баронът.

Господин Пастрини преведе въпроса и отговора и колата тръгна в галоп.

Данглар искаше наистина да мине през Венеция, за да вземе оттам част от богатството си, а от Венеция да отиде във Виена, за да получи и остатъка.

Възнамеряваше да се настани за постоянно в този град, защото му го бяха препоръчали като град на удоволствията.

Не бяха изминали и три левги из римската околност, когато се мръкна; Данглар не смяташе, че ще се забави толкова, иначе би останал и запита пощальона колко остава до най-близкия град.

— Non carisco^[6] — отговори пощальонът.

Данглар кимна, сякаш искаше да каже:

— Добре!

Колата продължи пътя си.

„Ще спра на първата пощенска станция“ — каза си той.

Изпитваше все още онова добро настроение от миналия ден, което му бе дало възможност да прекара такава спокойна нощ. Изтегнал се бе удобно в чудесна английска каляска с двойни пружини; усещаше как го отнасят в галоп чифт бързи коне; знаеше, че станцията за смяна на конете е на седем левги. Какво друго може да стори един banker, претърпял щастлив банкрут?

Данглар помисли десетина минути за жена си, останала в Париж, други десетина минути за дъщерята, която скиташе по света с госпожица д'Армии: още десетина за кредиторите си и за начина, по който ще използва парите им; после, като нямаше вече за какво да мисли, затвори очи и заспа.

Но все пак, раздрусван от време на време от някое по-силно клатушкане на колата, отваряше за миг очи; и усещаше, че се носи все така бързо из римското поле, изпъстрено с разрушени акведукти, напомнящи окаменели гранитни великани по пътя. Обаче нощта беше студена, тъмна, дъждовна и за един полузаспал човек беше много приятно да си лежи в колата със затворени очи, вместо да подаде навън глава, за да попита къде се намират, когато пощальонът знаеше само един отговор: Non carisco.

И така Данглар продължи да дреме, като си казваше, че има време да се събуди на станцията.

Колата спря, и той помисли, че са стигнали най-после до желаната цел.

Отвори очи, погледна през стъклото, като се надяваше да види, че са в някой град или поне село; но видя само някаква самотна къщурка и няколко души, които сновяха насам-натам като сенки.

Данглар почака досегашния пощальон да дойде да си вземе парите за курса; разчиташе да се възползува от случая и да поиска сведения от новия си кочияш; но конете бяха разпрегнати и сменени, без някой да дойде за пари. Учуденият Данглар отвори вратичката, обаче една яка ръка — веднага я затвори и колата потегли.

Слисаният барон се събуди напълно.

— Ей! — обърна се той към пощальона. — Ей, mio caro^[7].

И този италиански израз Данглар бе запомнил от романсите, които дъщеря му пееше с княз Кавалканти. Но mio caro не отговори. Тогава Данглар се задоволи да вдигне стъклото.

— Ей, приятелю, къде отиваме? — подаде той глава навън.

— Dentro la testa! — извика повелително плътен глас, придружен със заплашителен жест.

Данглар разбра, че dentro la testa значи: приберете си главата. Както виждаме, напредваше бързо в италианския.

Покори се не без тревога; и тъй като тревогата всеки миг растеше, след няколко минути съзнанието му, което бе почувствувал свършено празно при тръгването си и поради това веднага бе заспал, се изпълни с рояк мисли, една от друга по-годни да поддържат любопитството на пътника, особено на пътник в положението на Данглар.

Зрението му се изостри в тъмнината, както става винаги в първия миг при силни вълнения, след което се притъпява от непрестанното напрежение. Човек вижда вярно, докато не се е уплашил; щом се уплаши, започва да вижда двойно; а като се успокои, вижда смътно.

Данглар забеляза, че край дясната вратичка препуска мъж, загърнат в плащ.

„Трябва да е стражар — помисли той, — дали французите са уведомили телеграфически папските власти?“

Реши да се отърве от тази тревога.

— Къде ме водите? — запита той.

— Dentro la testa! — извика същият глас със същия заплашителен тон.

Данглар се обърна към вратичката вляво. Друг конник препускаше там.

„Очевидно — каза си Данглар и усети капки пот по челото си, — очевидно е, че съм арестуван.“

И се отпусна отново в дъното на каляската, но не да спи, а да размисли.

След миг изгря луната.

Без да подаде глава, той огледа равнината; видя отново грамадните акведукти, каменните призраци, които бе видял неотдавна; само че вместо отдясно те бяха този път отляво.

Разбра, че колата просто е завила и го връщат в Рим.

„О, беда! — прошепна той. — Получили са значи екстрадицията^[8] ми!“

Колата продължаваше да се носи със страхотна бързина. Мина един ужасен час, защото при всеки нов знак по пътя нещастникът разбираше несъмнено, че го връщат в Рим. Най-после зърна някаква мрачна грамада, о която колата сякаш щеше да се блъсне. Но тя изви покрай мрачната грамада, която беше чисто и просто поясът от крепостните стени на Рим.

— О-о! — прошепна Данглар. — Не влизаме в града, значи не съм арестуван от съдебната власт. Господи, хрумва ми друго: дали...

Косата му настръхна.

Припомни си интересните приказки за римски бандити, на които никой не вярваше в Париж, нали и Албер дьо Морсер ги бе разправил на госпожа Данглар и Йожени; по времето, когато беше дума младият виконт да стане зет на едната и съпруг на другата.

„Може би са крадци“, каза си Данглар.

Колата затрополя изведнъж по нещо по-твърдо от пръстта на пясъчно шосе. Данглар хвърли поглед и към двете страни на пътя; забеляза паметници с чудновата форма и спомените, изпълнени с подробности от разказа на Морсер, му подсказаха, че трябва да се намира по Виа Апия.

Наляво от колата, в нещо като долина, се виждаше кръгъл изкоп.

Беше циркът на Каракала.

Колата се спря изведнъж по заповед, на човека, който препускаше отдясно.

В същото време се отвори вратичката отляво.

— Scendi^[9]! — заповяда един глас.

Данглар слезе моментално, не говореше италиански, но вече разбираше. Баронът се огледа ни жив, ни умрял. Заобикаляха го четирима души, без да броим пощальона.

— Di qua^[10] — каза един от четиримата, като започна да се спуска по една пътечка, водеща от виа Апия към центъра на неравното римско поле.

Данглар последва без възражение водача, усещайки, без да се обръща, че тримата останали вървят подир него. Стори му се все пак, че те остават като часови на приблизително еднакви разстояния един от друг.

След десетина минути ход, през които не размени нито дума със своя водач, Данглар се озова между един насип и гъсталак от високи бурени; трима прави безмълвни мъже образуваха триъгълник, в чийто център се бе озовал.

Поиска да заговори, но езикът не го послуша.

— Avanti^[11] — заповяда кратко същият глас, рязък и заповеднически.

Този път Данглар разбра двойно: и по думите, и по движението, защото мъжът зад него го тикна така грубо напред, че той се блъсна о водача си.

Този водач беше нашият приятел Пепино, който се шмугна из високите бурени през крива пътечка, отгдето биха могли да се промъкнат само белки и гущери.

Пепино спря пред скала, над която растяха гъсти храсти; полуоткрита като клепач, тази скала погълна момъка, както дяволите изчезват в нашите вълшебни приказки.

Този, който вървеше подир Данглар, го накара с глас и бутване да последва примера на Пепино. Нямаше вече никакво съмнение, че фалираният френски banker се намираше в ръцете на римски бандити.

Данглар изпълни заповедта като човек, който — поставен между две опасности — става изведнъж храбър. Въпреки корема си, твърде малко склонен да се провира през пукнатините на скали из римското поле, той се вмъкна след Пепино, плъзна се със затворени очи и падна на нозете си.

Щом стъпи на земята, отвори очи.

Пътеката беше широка, но тъмна. Пепино, който нямаше вече защо да се крие, тъй като беше у дома си, щракна кремъка и запали факла.

Още двама души слязоха подир Данглар, образувайки нещо като ариергард, който го буташе, ако случайно се спре, и така по лек наклон стигнаха на един твърде зловещ наглед кръстопът.

По стените, издълбани и наредени един върху друг, ковчези зееха в белите камъни като дълбоките черни очи на мъртъвци.

Един часови удари о лявата ръка гривните на пушката си.

— Кой? — запита часовият.

— Свой, свой! — отвърна Пепино. — Къде е главатарят?

— Ей там — отвърна часовият и посочи през рамо нещо като голяма зала, издълбана в скалата, отгдето в ходника нахлуваше светлина през големи сводести отвори.

— Добра плячка, капитане, добра плячка — каза Пепино на италиански.

Улови Данглар за яката на редингота и го поведе към отвор, приличен на врата, отгдето се влизахе в залата, която изглеждаше да е жилището на главатаря.

— Това ли е лицето? — запита вождът, който четеше много внимателно Живота на Александър от Плутарх.

— Същият, капитане, същият.

— Добре, покажете ми го.

При тази доста безочлива заповед Пепино приближи факлата към лицето на Данглар, който се отдръпна, за да не му опърлят веждите.

Това разстроено лице беше преbledняло и погрозняло от страха.

— Този човек е уморен — каза главатарят. — Посочете му леглото.

„Това легло — помисли Данглар — е сигурно някой от ковчезите в стената; а сънят ще е смъртта с някоя от искрящите в тъмнината ками.“

И наистина в тъмните далечни ъгли на огромното помещение започнаха да се надигат на постелите си от сено или вълчи кожи другарите на човека, когото Албер дьо Морсер бе намерил да чете *Коментарите на Цезар*, а Данглар — *Живота на Александър*.

Банкерът въздъхна глухо и тръгна подир водача; не се опита нито да се моли, нито да вика. Нямаше вече нито сила, нито воля, нито власт, нито чувство; вървеше, накъдето го влачеха.

Кракът му се удари о стъпало; разбрал, че е пред стълба, банкерът се наведе инстинктивно, за да не си разбие челото, и се озова в килия, издълбана в самата скала.

Килията беше чиста, макар и гола, и суха, макар че беше невероятно дълбоко под земята.

В един от ъглите имаше легло от изсушени бурени, покрито с кози кожи. Щом го зърна, на Данглар се стори, че вижда лъчезарен знак за спасение.

„Слава богу! — прошепна той. — Истинско легло!“

За втори път от един час насам изричаше божие то име; такова нещо не бе му се случвало цели десет години.

— Есо^[12] — каза водачът.

Бутна Данглар в килията и заключи вратата подир него.

Резето скръдна: Данглар беше затворник.

Но дори да нямаше резе, човек би трябвало да е свети Петър и да има за водач ангела господен, за да мине между гарнизона, който владееше катакомбите Сан Себастиано и бдеше около главатаря си, в чието лице читателите сигурно вече са познали прочутия Луиджи Вампа.

И Данглар позна бандита, в чието съществуване не искаше да повярва, когато Морсер се опитваше да го прослави във Франция. Позна не само него, но и килията, в която е бил затворен и Морсер и която по всяка вероятност беше предназначена за чужденци.

Тези спомени, на които Данглар се спираше впрочем почти с радост, го успокоиха. Щом не го убиха веднага, сигурно изобщо нямаша намерение да го убиват.

Задържали го бяха, за да го ограбят, и тъй като имаше някой и друг луидор със себе си, щяха да го пуснат срещу откуп.

Припомни си, че на Морсер бяха определили около четири хиляди екюта; и тъй като смяташе, че има по-внушителна външност от Морсер, той си определи сам откупа на осем хиляди екюта.

Осем хиляди екюта правеха четиридесет и осем хиляди франка.

Оставаха му още около пет милиона и петдесет хиляди франка.

С такава сума човек се оправя навред.

И така, почти сигурен, че ще се измъкне лесно, защото не се е чувало да се вземе от някого откуп в размер на пет милиона и петдесет хиляди франка, Данглар се изтегна на леглото, повъртя се малко и заспа със спокойствието на героя, чието животоописание четеше Луиджи Вампа.

---

[1] Съкратено от английското *god damn it* — дявол да го вземе!
Б.пр. ↑

[2] Братята Кай и Тиберий Гракх, римски трибуни. Б.пр. ↑

[3] Игра на думи: *toucher* (от френски) значи и пипам, и получавам. Б.пр. ↑

[4] Вид италианско вино. Б.пр. ↑

[5] Старинна папска монета. Б.пр. ↑

[6] *Non capisco* — не разбирам (ит.) Б.пр. ↑

[7] *Mio caro* — драги (ит.). Б.пр. ↑

[8] *Екстрадиция* (юрид.) — Връщане на престъпник по искане на властите в родината му. Б.пр. ↑

[9] *Scendi* — слез! (ит.). Б.пр. ↑

[10] *Di qua* — оттук (ит.). Б.пр. ↑

[11] *Avanti* — напред (ит.). Б.пр. ↑

[12] *Ecco* — ето (ит.). Б.пр. ↑

СХV. МЕНЮТО НА ЛУИДЖИ ВАМПА

След всеки сън, стига да не е такъв, от какъвто се боеше Данглар, идва събуждане. И Данглар се събуди.

За парижанин, свикнал с копринени завеси, тапетирани с кадифе стени, с ухание на тлеещи, в камината дърва, което се спуска от атлазени сводове, пробуждането в пещера във варовикови скали сигурно прилича на кошмар.

Когато докосна завесите от кози кожи, Данглар сигурно си помисли, че сънува самоеди или лапландци.

Но при такива обстоятелства една секунда е достатъчна да превърне най-силното съмнение в увереност.

„Да, да, промълви той — аз съм в ръцете на бандитите, за които ни говори Албер дьо Морсер.“

Първата му грижа бе да си поеме дълбоко дъх, за да се увери, че не е ранен; научил бе това средство от Дон Кихот, единствената прочетена книга, от която бе запомнил нещо.

„Не — каза си той, — нито ме убиха, нито са ме ранили, но може би са ме ограбили?“

И побърза да пхне ръце в джобовете си. Джобовете бяха непокътнати: стоте луидора, които си бе отделил за пътуването от Рим до Венеция, си бяха в джоба на панталона, а портфейлът с кредитното писмо за пет милиона и петдесет хиляди франка си стоеше в джоба на редингота.

— Интересни бандити! — каза си той. — Оставили са ми и кесията, и портфейла! Както си казах и снощи на лягане, ще ми искат откуп. Я гледай! И часовника са ми оставили! Да видим колко е часът.

Часовникът на Данглар, прекрасен Бреге^[1], грижливо навит миналия ден преди тръгване, удари пет и половина сутринта. Без него Данглар не би могъл в никакъв случай да отгатне кое време е, защото в килията му не проникваше никаква светлина.

Дали да предизвика обяснение с бандитите? Или да чака търпеливо те да го поискат? Втората възможност му се стори по-

благоразумна и Данглар зачака. Чака до обяд.

През цялото време пред вратата му стоеше часови. В осем часа сутринта часовият бе сменен.

Тогава на Данглар му хрумна да види кой го пази. Забелязал бе, че лъч не от дневна, а от лампена светлина прозира през пролуките между дъските на вратата; приближи се до една от тия пролуки тъкмо когато бандитът гълташе ракия от кожен мех, който отвратително вонеше.

„Уф!“ — прошепна Данглар и се отдръпна в другия край на килията си.

По обяд часовият с ракията бе заменен с друг. Данглар полюбопитствува да види новия си пазач и се приближи отново до пролуката.

Този бандит беше цял атлет, същински Голиат^[2], с големи очи, дебели устни и сплеснат нос; червеникавите коси висяха по плещите му на кичури, навити като змии.

— Охо-о! — каза си Данглар. — Този прилича повече на ламя, отколкото на човек, но аз във всеки случай съм стар и доста жилив; дебел бял мъж не става за ядене.

Както виждаме, Данглар беше дори в настроение да се шегува.

В същия миг, сякаш за да му докаже, че не е ламя, пазачът седна срещу вратата на килията, извади от дисагите си черен хляб, кромид и сирене и започна да яде.

„Дявол да ме вземе — каза си Данглар, като зърна през пролуките обема на бандита, — дявол да ме вземе, ако разбере как може човек да яде такива гнусотии“.

И отиде да седне върху козите кожи, които му припомниха ракията на първия часови.

Но колкото и да се перчеше Данглар, неизповедими са природните тайни и най-грубите храни могат да бъдат безкрайно красноречиви в подканванията си към един гладен стомах.

Данглар усети изведнъж, че неговият е свършено празен; човекът не му изглеждаше вече толкова грозен, хлябът не беше толкова черен, сиренето му се стори много по-прясно.

Дори суровият кромид, тази отвратителна храна на дивака, му напомни соса Робер или печено, гарнирано с лук, каквото готвачът му умееше великолепно да приготви, когато Данглар му кажеше:

„Господин Денизо, пригответе ми днес някое хубавичко просташко ядене“.

Той стана и отиде да почука, на вратата.

Бандитът вдигна глава.

Данглар видя, че са го чули, и зачука още по-силно.

— Che cosa^[3]? — попита бандитът.

— Слушайте, слушайте, приятелю! — започна Данглар, като барабанеше по вратата. — Време е, струва ми се, да се сетят и мене да нахранят!

Но било, че не разбра, било, че нямаше заповед относно храната на Данглар, великанът продължи да яде.

Данглар почувствува самолюбието си унижено и като не искаше да се излага повече пред това животно, легна пак на козите кожи и не се обади.

Минаха четири часа, великанът бе сменен от друг бандит. Данглар, който усещаше, че стомахът му започва ужасно да се свива, стана полекичка, долепи отново око до пролуките на вратата и разпозна умното лице на своя водач.

Пепино наистина се готвеше да поеме най-приятната стража като седна срещу вратата и сложи между нозете си една глинена тенджерка, пълна с пържен със сланина грах, от който се разнасяше много приятна миризма.

До граха Пепино остави кошничка грозде от Велетри и бутилка орвието.

Явно беше, че е чревоугодник.

При тия гастрономически приготовления на Данглар му потекоха слюнки от устата.

— Ех! — каза си затворникът. — Да видим дали с тоя е по-лесно човек да се разбере.

И почука лекичко на вратата.

— Идвам — обади се бандитът, който при посещенията си в заведението на господин Пастрини бе понаучил доста френски.

И наистина отиде да отвори.

Данглар позна, че това е същият мъж, който му бе изкряскал сърдито: „Прибери си главата!“, но не беше време за упори. Напротив, придаде си най-любезно изражение и каза с приятна усмивка:

— Извинете, господине, но няма ли да има обяд и за мене?

— Я гледайте! Да не би ваше превъзходителство да е огладнял случайно?

„Това случайно много ми харесва — помисли Данглар, — цели двадесет и четири часа не съм хапвал.“

— Разбира се, господине — добави гласно той. — Гладен съм, и то доста съм гладен.

— И ваше превъзходителство желае да се нахрани?

— Още сега, ако е възможно.

— Нищо по-лесно — каза Пепино, — тук човек може да си достави всичко, каквото пожелае, срещу заплащане, разбира се, както става при всички добри християни.

— То се знае! — заяви Данглар. — Макар че, щом ви арестуват и затварят, би трябвало поне да ви нахранят.

— О, ваше превъзходителство — отвърна Пепино, — такъв обичай няма!

— Основанието ви е доста слабо — каза Данглар, който разчиташе да придобри пазача с любезността си, — но се задоволявам с него. Хайде, донесете ми нещо за ядене.

— Веднага, ваше превъзходителство, какво желаете?

И Пепино оставианицата си на земята по такъв начин, та парата да отива право към носа на Данглар.

— Поръчвайте! — добави той.

— Нима имате кухня? — попита банкерът.

— Как да нямаме? Чудесна кухня имаме!

— И готвачи?

— Отлични!

— Добре тогава, пиле, риба, дивеч, каквото и да е, само да хапна нещо.

— Каквото желае ваше превъзходителство, да речем, пиле, а?

— Добре, пиле.

Пепино се изправи и извика, колкото му глас държи:

— Едно пиле за негово превъзходителство!

Гласът му още кънтеше под сводовете, когато един млад и строен младеж, полугол като дъвен рибар, донесе из сребърен поднос пилето, което се крепеше само на главата си.

— Човек би помислил, че е в Кафе дьо Пари — промълви Данглар.

— Ето, ваше превъзходителство — каза Пепино, като взе пилето от ръцете на младия бандит и го остави на една проядена от червеи масичка, съставляща заедно с триножничето и козите кожи цялата мебелировка на килията.

Данглар поиска нож и вилица.

— Ето, ваше превъзходителство — каза Пепино, като му подаде малък нож с притъпен връх и вилица от чемширено дърво.

Данглар взе в една ръка ножа, в другата вилицата и започна да реже пилето.

— Извинете, ваше превъзходителство — обади се Пепино, като сложи ръка на рамото на банкера, — тук се плаща, преди да започне яденето; човек може да остане недоволен на излизане...

„Аха! — помисли Данглар. — Това вече не е като в Париж, а сигурно и ще ме оскубят; но да се държим господарски. Винаги съм слушал, че животът в Италия е евтин, едно пиле в Рим струва сигурно дванадесет петака.“

— Заповядайте — каза той и хвърли един луидор на Пепино.

Пепино прибра луидора и Данглар доближи ножа до пилето.

— Един момент, ваше превъзходителство — спря го пак Пепино, като стана, — един момент; ваше превъзходителство ми дължи още нещо.

„Нали си казах, че ще ме оскубят“ — помисли Данглар. И решен да се примири с това изнудване:

— Добре, кажете колко ви дължа за това мършаво пиле? — запита той.

— Ваше превъзходителство даде един луидор капаро.

— Един луидор капаро за пиле?

— Разбира се.

— Добре... продължавайте.

— Остава да дължите само четири хиляди деветстотин деветдесет и девет луидора.

Данглар изблеци очи при тая невероятна шега.

— Това е вече наистина смешно! — промърмори той.

И поиска да се заеме с нарязването на пилето, но Пепино спря дясната му ръка със своята лява, а другата протегна.

— Моля — каза той.

— Какво? Не се ли шегувате? — попита Данглар.

— Ние никога не се шегуваме, ваше превъзходителство — отвърна Пепино, сериозен като квакер^[4].

— Какво? Сто хиляди франка за това пиле?

— Вие нямате представа, ваше превъзходителство, колко мъчно се отглеждат пилета из тия проклети скали.

— Хайде, хайде! — отвърна Данглар. — Всичко това ми се струва наистина доста смешно и забавно, но понеже съм гладен, оставете ме да ям. А на вас, приятелю, ето ви още един луидор.

— Остават значи още четири хиляди деветстотин деветдесет и осем — заяви Пепино със същото хладнокръвие, — с малко търпение ще стигнем и дотам.

— О! — отвърна Данглар, възмутен от това упорито подиграване. — Никога! Вървете по дяволите, вие не знаете с кого имате работа.

Пепино направи знак, младежът протегна ръце и прибра ловко пилето. Данглар се хвърли на леглото с козите кожи, Пепино затвори вратата и седна да яде своя грах със сланина.

Данглар не виждаше какво прави Пепино, но чуваше тракането на зъбите му, а това не оставяше никакво съмнение за заниманието на пазача.

Ясно беше, че Пепино яде, и то шумно, като невъзпитан човек.

— Простак! — каза Данглар.

Пепино се престори, че не чува, и без дори да се обърне, продължи да яде преднамерено бавно.

Данглар усещаше стомаха си пробит като бурето на Данаидите^[5]; не му се вярваше, че ще успее някога да го напълни.

Но все пак търпя още половин час; трябва да признаем, че този половин час му се стори цял век.

После стана и отиде отново до вратата.

— Слушайте, господине — започна той, — не ме измъчвайте повече и кажете веднага какво искате от мене?

— Кажете по-скоро вие, ваше превъзходителство, какво искате от нас... Дайте поръчките си, ще ги изпълним.

— Най-напред отворете.

Пепино отвори.

— Искам да ям, дявол да го вземе! — каза Данглар.

— Гладен ли сте?

— Много добре знаете.
— Какво желае да си хапне ваше превъзходителство?
— Парче сух хляб, щом пилетата са недостъпни в тия проклети изби.

— Добре, хляб да бъде! — отвърна Пепино.

И извика:

— Ехей! Хляб!

Момчето донесе едно хлебче.

— Ето — каза Пепино.

— Колко? — попита Данглар.

— Четири хиляди деветстотин деветдесет и осем луидора. Два сте дали предварително.

— Какво? Сто хиляди франка за един хляб?

— Сто хиляди франка — заяви Пепино.

— Но сто хиляди франка искахте и за пилето?

— Не сервираме по ценоразпис, а на табла. Малко да ядете, много да ядете, десет ястия да поръчате или само едно, цената е една и съща.

— Пак същата шега! Драги приятелю, това е безсмислица! Кажете ми направо, че искате да ме уморите от глад.

— Съвсем не, ваше превъзходителство, вие искате да се самоубиете. Платете и ще се нахраните.

— С какво да платя, говедо с говедо? — кресна ядосаният Данглар. — Да не мислиш, че имам сто хиляди франка в джоба си?

— Имате пет милиона и петдесет хиляди, ваше превъзходителство — отвърна Пепино, — което прави петдесет пилета по сто хиляди франка и половин пиле за петдесет хиляди.

Данглар изтръпна, превръзката най-после падна от очите му: и това беше шега, но той вече я разбра.

Трябва дори да добавим, че не я намери толкова плоска, както преди малко.

— Добре — каза той, — да се разберем: като ви дам сто хиляди франка, ще сметнете ли, че съм се изплатил и ще мога ли да ям, колкото искам?

— Разбира се — отвърна Пепино.

— Само че как да ги дам? — промълви Данглар, като въздъхна малко по-свободно.

— Нищо по-лесно, имате открит кредит у господин Томсън и Френч, Виа деи банки в Рим; дайте ми чек за четири хиляди деветстотин деветдесет и осем луидора срещу тия господа, нашият банкер ще го приеме.

Данглар пожела да прояви добра воля, взе перото и хартията, които Пепино му подаде, написа чека и се подписа.

— Ето ви един чек на предявител — каза той.

— Ето ви и пилето.

Данглар го нарязва с въздишка: стори му се много мършаво за такава тлъста сума.

Пепино прочете внимателно чека, прибра го в джоба си и продължи да яде своя грах.

---

[1] Прочута швейцарска фирма за часовници. Б.пр. ↑

[2] *Голиат* — библейски великан, убит с прашка от цар Давид. Б.пр. ↑

[3] Какво има? (ит.). Б.пр. ↑

[4] Член на английска религиозна секта с много строги правила. Б.пр. ↑

[5] Петдесет дъщери на древен египетски цар, които убивали мъжете си в деня на брака и били осъдени да пълнят в ада бездънни бурета (гр. мит.). Б.пр. ↑

СХVІ. ОПРОЩЕНИЕТО

На другия ден Данглар отново огладня; въздухът в тази пещера отваряше голяма охота за ядене, затворникът смяташе, че този ден не ще има никакъв разход: като пестелив човек бе скрил половината пиле и парче хляб в един ъгъл на килията.

Но щом се наяде, ожадня, не бе взел предвид и това.

Бори се с жаждата, докато усети, че сухият език залепва о небцето.

Като не можа да понася повече огъня, който го изгаряше, се обади.

Часовият отвори; беше нов човек.

Данглар сметна, че е по-изгодно да има работа със стар познат. И повика Пепино.

— Ето ме, ваше превъзходителство — яви се бандитът с готовност, която се стори добро предзнаменование на Данглар. — Какво желаете?

— Да пия нещо — отвърна затворникът.

— Ваше превъзходителство знае — започна Пепино, — че вината са извънредно скъпи в околностите на Рим.

— Дайте ми вода тогава — заяви Данглар с намерение да отбие удара.

— О, ваше превъзходителство, водата е още по-голяма рядкост от виното, такава суша имаме!

— Започваме пак старата история, както изглежда — каза Данглар.

Макар да се усмихваше, за да си даде вид, че се шегува, нещастникът усети как по челото му започна да избива пот.

— Слушайте, приятелю — продължи той, като видя, че Пепино стои невъзмутим, — искам чаша вино, ще ми откажете ли?

— Казах вече на ваше превъзходителство — отвърна сериозно Пепино, — че не продаваме на дребно.

— Добре тогава: дайте ми бутилка.

— От кое?

— От най-евтиното.

— Всички имат еднаква цена.

— Каква?

— Двадесет и пет хиляди франка бутилката.

— Слушайте — извика Данглар с горчивина, която само Харпагон^[1] би могъл да постигне в диапазона на човешкия глас, — кажете по-добре, че искате да ме ограбите, вместо да изтръгвате така къс по къс от мене.

— Възможно е — отвърна Пепино — тъкмо такова да е намерението на главатаря.

— А кой е този главатар?

— Онзи, при когото ви заведохме завчера.

— Къде е той.

— Тук е.

— Наредете да го видя.

— Много лесно.

Още в следващия миг Луиджи Вампа се яви пред Данглар.

— Викали сте ме? — обърна се той към затворника.

— Вие ли, господине, сте главатар на хората, които ме доведоха тук?

— Да, ваше превъзходителство.

— Какъв откуп искате от мене? Казвайте.

— Чисто и просто петте милиона, които имате у себе си.

Данглар усети, че жестоки клещи стиснаха сърцето му.

— Нямам нищо друго освен тия пари, господине, те са остатъкът от едно огромно състояние; ако ми ги вземете, вземете ми живота.

— Забранено ни е да ви убием, ваше превъзходителство.

— Кой ви е забранил?

— Човекът, комуто се подчиняваме.

— Нима се подчинявате някому?

— Да, на главатаря си.

— Аз пък мислех, че вие сте главатарят.

— Аз съм главатар на тия хора, а друг човек е мой главатар.

— Подчинява ли се и той някому?

— Да.

— На кого?

— На бога.
Данглар се замисли за миг.
— Не ви разбирам — каза той.
— Възможно е.
— И този главатар ви е наредил да се отнасяте така с мене?
— Да.
— Каква е целта му?
— Не зная.
— Но моята кесия ще се изпразни.
— Вероятно.
— Слушайте — каза Данглар, — искате ли един милион?
— Не.
— Два милиона?
— Не.
— Три милиона?... Четири? Да кажем, четири? Давам ви ги, при условие че ще ме пуснете.
— Защо ни предлагате четири милиона за нещо, което струва пет? — отвърна Вампа. — Това, господин банкере, се казва лихварство, доколкото ми е известно.
— Добре! — извика Данглар. — Вземете всичко и ме убийте!
— Хайде, хайде, успокойте се, ваше превъзходителство; като се ядосате, ще огладнеете така, че ще изяждате по един милион на ден, бъдете малко по-пестелив, дявол да го вземе!
— А като не ми останат пари да ви плащам? — запита отчаяният Данглар.
— Ще гладувате.
— Ще гладувам ли? — запита Данглар и пребледня.
— Вероятно — отвърна флегматично Вампа.
— Но нали казахте, че не искате да ме убиеете?
— Не искаме.
— А искате да ме оставите да умра от глад?
— Това е друго нещо.
— Добре, негодници! — извика Данглар. — Аз ще изиграя вашите подли сметки; щом ще се мре, предпочитам да бъде веднага; измъчвайте ме, убийте ме, но няма вече нищо да подпиша!
— Както обичате, ваше превъзходителство — каза Вампа.
И излезе от килията.

Данглар изрева и се хвърли на козите кожи.

Какви бяха тия хора? Кой беше невидимият им главатар? Какви намерения имаха по отношение на самия него? И щом всеки можеше да се откупи, защо само той да не може?

Да, разбира се, смъртта, една бърза и насилствена смърт, беше добро средство да измами ожесточените си врагове, които го преследваха с някаква неразбираема мъст.

Да, но да умре!...

За пръв път навярно в твърде дългия си жизнен път Данглар мислеше за смъртта едновременно с желание и страх; дошло бе време и за него да спре поглед върху стаения във всяко живо същество неумолим призрак, който му повтаря при всяко свиване на сърцето: „Ще умреш!“

Данглар приличаше на ония хищници, които преследването съживява, след това отчайва и това отчаяние успява понякога да ги спаси.

Той замисли да избяга.

Но стените бяха в скалата; пред единствения изход на килията един мъж четеше, а зад него се движеха назад-напред сенки, въоръжени с пушки.

Решението му да не подписва трая два дни, след което той поиска да яде и предложи един милион.

Поднесоха му богата вечеря и му взеха милиона.

От тоя момент животът на нещастния затворник се превърна в непрестанно лутане. Толкова бе страдал, та не искаше да се излага вече на страдания и понасяше всичко; след дванадесет дни един следобед, когато се бе нахранил, както в щастливото време, той направи сметка и видя, че е подписал толкова чекове, щото му оставаха само петдесет хиляди франка.

Тогава у него настъпи странна промяна; след като се бе помирил със загубата на петте милиона, той се опита да спаси тия петдесет хиляди франка; и вместо да даде тия петдесет хиляди франка, той реши да започне отново живот на лишения, с проблясъци от надежда, граничещи с лудост; забравил толкова отдавна бога, той си припомни сега, че господ прави понякога чудеса: пещерата може да пропадне; папските карабинери може да го освободят, като открият това проклето свърталище; и в такъв случай петдесетте хиляди франка ще му

останат; а петдесет хиляди франка са достатъчно, за да спасят един човек от гладна смърт; започна да моли бога да му запази тия петдесет хиляди франка и както се молеше, така се и разплака.

Минаха още три дни, през които божие то име беше непрестанно, ако не в сърцето, то поне на устните му; от време на време той започваше да бълнува и му се струваше, че вижда през прозореца как в една бедна стая някакъв старец умира на одъра си.

И този старец умираше от глад.

На четвъртия ден Данглар не беше вече жив човек, а жив труп; след като бе събрал от земята и последните трохи от по-раншните обеда, сега започна да гризе рогозката, която покриваше пръстта.

После започна да се моли на Пепино като на ангел-пазител да му даде малко храна; предложи му хиляда франка за един залък хляб.

Пепино не отговори.

На петия ден се завлече до вратата на килията.

— Не сте ли християнин? — питаше банкерът, застанал на колене. — Искате да убиете човека, който е ваш брат пред бога?

„О, мои някогашни приятели, мои някогашни приятели!“ — повтаряше той.

И падна ничком на земята.

После се изправи отчаян и извика:

— Главатарят! Главатарят!

— Ето ме! — отвърна Вампа, като се показва веднага. — Какво желаете пак?

— Вземете и последното ми злато — промълви Данглар, подавайки портфейла си — и ме оставете да живея в тази пещера, — не искам вече свобода, искам само да живея.

— Толкова много ли страдате? — запита Вампа.

— Да, страдам, жестоко страдам!

— Има хора, които са страдали повече от вас.

— Не вярвам.

— Има: тия, които са умирали от глад.

Данглар си спомни стареца, когото в миговете на халюцинация виждаше през прозореца на бедната му стаичка да охка на леглото си.

Удари чело о пръстта и изстена:

— Да, вярно е, че има хора, страдали повече от мене: но те са били мъченици.

— А вие покаявате ли се поне? — извика мрачен и тържествен глас, от който на Данглар настръхнаха косите.

Отслабналият му поглед се опита да различи предметите и той зърна зад бандита един мъж, загърнат в плащ, потулен в сянката на каменен стълб.

— За какво трябва да се разкая? — прошепна Данглар.

— За злото, което сте извършили — отвърна същият глас.

— О, да! Разкайвам се, разкайвам се! — извика Данглар.

И се удари в гърдите с мършавия си пестник.

— Прощавам ви тогава — каза мъжът, като захвърли плаща, и пристъпи на светло.

— Граф дьо Монте Кристо! — извика Данглар, пребледнял сега от страх много повече, отколкото беше преди миг от глад и страдание.

— Мамите се, не съм граф дьо Монте Кристо.

— А кой сте?

— Този, когото вие продадохте, издадохте, опозорихте, този, чиято годеница опропастихте; този, на когото стъпихте, за да се издигнете до богатството; този, чийто баща уморихте от глад; този, когото осъдихте да умре от глад и който все пак ви прощава, защото сам се нуждае от прошка: Едмон Дантес.

Данглар извика и падна по очи.

— Станете — каза графът. — Животът ви е пощаден; двамата ви съучастници нямаха такова щастие: единият полудя, другият се самоуби! Запазете своите петдесет хиляди франка, подарявам ви ги; що се отнася до петте милиона, които откраднахте от приютите, те им са върнати вече от една неизвестна фирма. А сега яжте и пийте, тази вечер сте мой гост. Вампа, след като този човек се наяде, ще го пуснете!

Данглар остана все така прострян по очи, докато графът се отдалечаваше; когато вдигна глава, забеляза само някаква сянка, която изчезваше в ходника между два реда кланящи се бандити.

Точно според заповедта на графа Вампа угости Данглар, като му поднесе най-доброто италианско вино и най-хубавите плодове, след това го настави в пощенската кола и го остави до едно дърво на шосето.

Данглар остана там до разсъмване, без да знае къде се намира.

Призори видя, че наблизо има рекичка, беше жаден и се завлече до нея.

Когато се наведе да пие, забеляза, че косата му е побеляла.

---

[1] Герой на Молиеровата комедия „Скъперникът“. Б.пр. ↑

СХVІІ. ПЕТИ ОКТОМВРИ

Беше почти шест часът вечерта; опалова светлина, в която прелестно есенно слънце вливаше златните си лъчи, се спускаше от небето върху синеещото се море.

Дневната топлина гаснеше постепенно, усещаше се вече лекият ветрец, напомнящ диханието на природата след жарка обедна почивка, прелестен лъх, който разхлажда средиземноморските брегове и разнася от бряг на бряг уханието на дърветата, примесено с острия мирис на морето.

По това огромно езеро, което се простира от Гибралтар до Дарданелите и от Тунис до Венеция, лека яхта с чисти, елегантни очертания се плъзгаше в ранната вечерна дрезгавина. Движеше се като лебед, който се плъзга по водата с разтворени към вятъра крила. Носеше се, едновременно бърза и красива, оставяйки зад себе си искряща бразда.

Слънцето, с чиито последни лъчи се сбогувахме, изчезваше постепенно зад кръгозора на запад; и за да потвърди сякаш прелестните блянове на митологията, непокорният му плам се подаваше по върховете на талазите, да покаже, че огненото божество току-що се е скрило в обятията на Амфитрита, която напразно се стреми да скрие своя любим в гънките на лазурната си мантия.

Яхтата се отдалечаваше бързо, макар че вятърът изглеждаше недостатъчен да развее дори къдриците на някоя девойка.

Застанал на носа, висок мъж със загоряло лице и разширени зеници гледаше как сушата се приближава като тъмна конусообразна грамада, изникнала от вълните във формата на огромна каталанска шапка.

— Това ли е Монте Кристо? — запита глухо и безкрайно тъжно пътникът, на чието разположение яхтата изглеждаше временно предоставена.

— Да, ваше превъзходителство — отвърна капитанът. — Пристигаме.

— Пристигаме! — повтори с неизразима тъга пътникът. После добави съвсем тихо: — Да, там ще е пристанището.

И потъна отново в мислите си, изразявани само с усмивка, потъжна от сълзи.

След няколко минути зърнаха на сушата пламък, който веднага угасна, после се чу гърмеж.

— Това беше сигналът от сушата, ваше превъзходителство — обади се капитанът. — Желаете ли сам да отговорите?

— Какъв сигнал? — попита пътникът.

Капитанът протегна ръка към острова, по чиито склонове се извисяваше самотно белезникаво кълбо дим, което се разкъсваше и разширяваше.

— О, да — отвърна пътникът, сякаш се пробуждаше от унес. — Дайте.

Капитанът му подаде напълнена карабина, пътникът я взе, вдигна я полека и даде изстрел във въздуха.

След десет минути зарифиха ветрилата и хвърлиха котва на петстотин крачки от малко пристанище.

Лодката беше вече в морето с четирима гребци и кормчията; пътникът влезе, но вместо да седне на кърмата, постлана за него със син килим, остана прав, със скръстени ръце.

Гребците чакаха с полувдигнати весла, като птици, които сушат крилата си.

— Карайте! — каза пътникът.

Осемте весла плеснаха едновременно в морето, без да вдигнат пръски, и лодката се понесе бързо от общия им тласък.

Само след миг се озоваха в заливче, образувано от естествен завой; лодката спря върху плаж със ситен пясък.

— Седнете върху раменете на двама от нашите хора, ваше превъзходителство — каза кормчията, — те ще ви отнесат на сушата.

Младежът махна разсеяно с ръка на това предложение, излезе от лодката и нагази до пояс във водата.

— Не правите добре, ваше превъзходителство — промълви кормчията, — и ще ни навлечете мъмрене от страна на господаря.

Младежът продължи към брега подир двама моряци, които избираха най-добрия път.

След тридесетина крачки стигнаха брега; момъкът изтръска нозе на сушата и загледа къде ли е пътеката, която ще му покажат, защото беше вече съвсем тъмно.

Когато обръщаше глава, една ръка се сложи на рамото му и един глас го накара да трепне.

— Добър ден, Максимилиан — каза гласът, — точен сте, благодаря.

— Вие ли сте, графе! — извика младежът с трепване, което приличаше на радост, и стисна с две ръце десницата на Монте Кристо.

— Да, както виждате, и аз съм точен като вас, но вие сте съвсем измокрен, драги приятелю: трябва да се преоблечете, както би казала Калипсо на Телемах^[1]. Елате, тук има приготвено за вас жилище, гдето ще забравите умората и студа.

Монте Кристо забеляза, че Морел се обръща, и почака.

Момъкът бе забелязал наистина с изненада, че придружаващите го не бяха продумали и си бяха отишли, без да им е платил. Чу дори пляска от веслата на лодката, която се връщаше към малката яхта.

— А, да! — каза графът. — Моряците ли търсите?

— Разбира се, не им платих, а вече са си отишли.

— Не се грижете за това, Максимилиан — отвърна със смях Монте Кристо. — Аз имам спогодба с флотата достъпът на моя остров да се освобождава от всякакви товарни и пътнически такси. Неин абонат съм, както се казва в цивилизованите страни.

Морел погледна учудено графа.

— Графе — каза той, — не сте вече такъв, какъвто бяхте в Париж.

— В какво отношение?

— Тук се смееете.

Челото на Монте Кристо се помрачи изведнъж.

— Имате право да ме накарате да се опомня, Максимилиан — отвърна той, — да ви видя отново е истинско щастие за мене и аз забравих, че всяко щастие е мимолетно.

— О, не, графе! — извика Морел, като взе отново двете ръце на приятеля си. — Напротив, смейте се, бъдете щастлив, докажете ми с безразличието си, че животът е тежък само за тия, които страдат. Да, приятелю, вие сте милостив, добър, благороден и се преструвате на весел само за да ме насърчите.

— Мамите се, Морел — отвърна Монте Кристо, — аз бях наистина щастлив.

— Тогава значи сте ме забравили, толкова по-добре!

— Как съм ви забравил?

— Да, защото вие знаете, приятелю, че и аз ви казвам, както влизащ в цирка гладиатор приветствува божествения император: „Поклон от този, който ще умре“.

— Не сте ли се утешили? — запита със странен поглед Монте Кристо.

— О! — промълви Морел, преизпълнен от горчивина. — Нима наистина допускахте, че мога да се утеша?

— Слушайте, Максимилиан — каза графът. — Чувате ме, нали? Вие не ме смятате за простак, за дърдорко, който дрънка празни и безсмислени приказки. Когато ви питам дали сте се утешили, аз ви говоря като мъж, за когото човешкото сърце няма тайни. Е добре, Морел, да надникнем заедно в дълбините на вашето. Все същото бурно и мъчително нетърпение ли ви кара да подскачате, както подскача лъв, ужилен от комар? Все същият раздиращ копнеж ли, който се утолява само в гроба? Все същата идеализирана жал ли, която тласка живия към мъртвеца? Или е само унинието на изчерпаната смелост, досадата, която потиска напирания лъч от надежда? Избледнелият спомен, който води след себе си и безсилието да заплачем? Ако е така, скъпи приятелю, ако не можете вече да плачете, ако смятате претръпналото си сърце за мъртво, ако единствената ви опора е в бога, ако погледът ви търси само небето, нека изоставим, Максимилиан, думите, недостатъчни да поберат смисъла, който нашата душа им дава. Вие сте се утешили, Максимилиан, не се оплаквайте.

— Графе — отвърна Морел със своя едновременно твърд и кротък глас, — послушайте ме, както се изслушва човек, който говори с пръст към земята и с очи към небето: аз дойдох при вас, за да умра в обятията на приятел. Има, разбира се, и други хора, които обичам; обичам сестра си Жули, зетя си Еманюел; но аз имам нужда да ме приемат силни обятия, да ми се усмихне някой в последния ми час; сестра ми би се разплакала и припаднала; би трябвало да гледам страданията ѝ, а достатъчно съм страдал досега, Еманюел би ми изтръгнал оръжието из ръцете и би събрал цялата къща с виковете си. Вие, графе, който ми дадохте честната си дума, вие, който сте нещо

повече от човек и бих ви нарекъл божество, ако не бяхте смъртен, ще ме отведете безшумно и мило, нали, до дверите на смъртта?

— Приятелю — каза графът, — все още се съмнявам: дотолкова ли ви липсват сили, та изпитвате някаква гордост да излагате на показ мъката си?

— Не — каза Морел и подаде ръка на графа, — ето, виждате ли, аз съм свършено спокоен. Сърцето ми не тупти нито по-бързо, нито по-бавно от друг път. Само усещам, че съм в края на пътя и не ще отида по-нататък. Казахте ми да чакам и да се надявам; знаете ли какво постигнахте, нещастни мъдрецо? Чаках един месец, с други думи, страдах един месец. Надявах се! — човекът е нещастно, жалко същество! Надявах се — на какво? Сам не зная: на нещо незнайно, нелепо, немислимо! На някакво чудо... Но какво? Само господ би могъл да каже, защото той е придал към ума ни безумието, наречено надежда. Да, чаках, да, надявах се, графе, а през тоя четвърт час, откакто разговаряме, вие сто пъти ми разбихте и разкъсахте сърцето, без да подозирате, защото всяка ваша дума ми доказваше, че за мене няма никаква надежда. Да, графе, колко приятен и сладостен ще бъде за мене покоят в смъртта!

Морел изрече последните думи с изблик на сила, която накара графа да изтръпне.

— Приятелю — продължи Морел, като видя, че графът мълчи, — определихте пети октомври като краен срок за отлагането, което поискахте от мене... Днес, приятелю, сме пети октомври...

Морел извади часовника си.

— Сега е девет часът — остават ми още три часа живот.

— Така да бъде — отвърна Монте Кристо. — Елате.

Морел тръгна несъзнателно подир графа и дори не забеляза кога са влезли в пещерата.

Усети килим под нозете си, една врата се отвори, почувствува лъх на парфюми, ярка светлина заслепи очите му.

Той се спря, като се колебаеше дали да продължи; страхуваше се от силните наслади, които го обкръжаваха.

Монте Кристо го дръпна полека.

— Не е ли редно — каза той да използваме последните си три часа като древните римляни, осъждани от своя император и наследник

Нерон, които сядали на украсена с цветя трапеза и вдъхвали смъртта заедно с уханието на хелиотропи и рози?

Морел се усмихна.

— Както желаете — отвърна той, — смъртта си е винаги смърт, тоест забрава, покой, отсъствие на живот, а следователно и на страдание.

Той седна, Монте Кристо се настани срещу него.

Бяха в чудесната, вече описана от нас трапезария, гдето мраморни статуи крепяха на главите си кошници, винаги пълни с плодове и цветя.

Морел гледаше разсеяно и навярно не виждаше нищо.

— Да поговорим като мъже — промълви той и загледа втренчено графа.

— Кажете — отвърна Монте Кристо.

— Графе — започна Морел, — вие сте сбор от всички човешки познания и ми се струвате същество, слязло от по-напреднал и по-учен свят от нашия.

— В това има нещо вярно, Морел — каза графът с една от ония тъжни усмивки, които го правеха така красив, — слязъл съм от планета, която се нарича страдание.

— Вярвам всичко, което ми казвате, графе, без да се опитвам да проникна в смисъла му; доказателството е това, че ми казахте да живея и аз живях; казахте ми да се надявам и аз почти се надяхах. Затова ще се осмеля да ви запитам, сякаш сте умирали вече: мъчно ли се умира, графе?

Монте Кристо го гледаше с неизразима нежност.

— Да — отвърна той, — да, разбира се, ако разкъсате грубо тленната обвивка, която така упорито желае да живее. Ако накарате плътта си да изпищи под невидимите зъбци на кама; ако пробиете с един неразумен и винаги готов да се залута куршум мозъка си, който боли от най-малък удар, ще страдате, то се знае, и ще се разделите отворително с живота, който в отчаяните предсмъртни мъки ще ви се стори много по-добър от така скъпо платения покой.

— Да, разбирам — каза Морел, — и в смъртта, като в живота, има тайни страдания и наслади; важното е човек да ги знае.

— Точно така, Максимилиан, вие изрекохте една велика мисъл. Според това, дали сме се погрижили да се наредим добре или зле с

нея, смъртта е или приятелка, която ще ни приспи като бавачка, или неприятелка, която ще ни изтръгне насила душата. Някой ден, след още едно хилядолетие, когато хората овладеят всички разрушителни сили на природата и ги използват за благоденствието на човечеството; когато човек ще узнае, както казахме преди малко, тайните на смъртта, тя ще стане приятна и сладостна като сън в обятията на любима жена.

— И ако вие пожелаете да умрете, графе, ще съумее ли да умрете така?

— Да.

Морел му протегна ръка.

— Сега разбирам — каза той — защо ми определите да се видим тук, в този пустинен остров наскоро океана, в този подземен дворец-гробница, на която би завидял и някой фараон: защото ме обичате, нали, графе? Обичате ме достатъчно, за да ме дарите с такава смърт, за каквата ми говорихте преди малко, смърт без страдание, която ще ми позволи да угасна, като нашепвам името на Валентин и ви стискам ръка?

— Да, правилно отгатнахте, Морел — отвърна просто графът, — такова е намерението ми.

— Благодаря ви, мисълта, че утре няма да страдам, е много приятна за нещастното ми сърце.

— Не съжалявате ли за нищо? — запита Монте Кристо.

— Не — отвърна Морел.

— Нито дори за мене? — запита графът с дълбоко вълнение.

Морел се спря, ясният му поглед се помрачи внезапно, после засия с необичаен блясък; едра сълза се търкулна от окото му и остави сребърна бразда по бузата.

— Какво? — извика графът. — Все още има да съжалявате за нещо на земята и искате да умрете?

— О, моля ви се — извика сломено Морел. — Нито дума повече, графе, не удължавайте мъчението ми!

Графът помисли, че Морел слабее.

Тази минутна мисъл възкреси в него ужасното съмнение, което бе сломил вече веднъж в крепостта Иф.

„Заел съм се — каза си той — да върна този човек към щастие; смятам това възвръщане като тежест, сложена на везните срещу блюдото, гдето нахвърлях злото. Но ако аз съм се лъгал, ако този човек

не е бил толкова нещастен, та да заслужава щастие, какво ще стане с мене? Нали аз мога да забравя злото само ако си припомням добрите дела!“

— Слушайте, Морел — каза той, — виждам, че мъката ви е безмерна, но вие вярвате все пак в бога и не искате да загубите спасението на душата си.

Морел се усмихна тъжно.

— Графе — отвърна той, — вие знаете, че не поетизирам напразно; но кълна ви се, душата ми не е вече моя.

— Слушайте, Морел — повтори Монте Кристо, — вие знаете, че нямам никакви роднини на света. Свикнал съм да ви смятам за свой син; а за да спася живота на сина си, бих пожертвувал своя живот, следователно с още по-голяма готовност и богатството си.

— Какво искате да кажете?

— Искам да кажа, Морел, че вие желаете да напуснете живота, защото не познавате всички радости, които той предлага при едно голямо богатство. Аз имам почти сто милиона, Морел, давам ви ги. С такова състояние можете да постигнете всичко, каквото пожелаете. Честолюбив ли сте? Всички пътища са открити пред вас. Разтърсете света, променете облика му, занимавайте се с безумни дела, станете престъпник, ако трябва, но живейте!

— Графе, вие ми дадохте честната си дума — отвърна студено Морел, — освен това — добави той, като извади часовника си — вече е единадесет и половина.

— Мислите ли, Морел? Пред очите ми, в моя дом?

— Оставете ме да си тръгна тогава — каза Максимилиан с помрачено лице, — иначе ще помисля, че ме обичате не заради самия мене, а за себе си.

И стана.

— Добре — отвърна Монте Кристо, чието лице просветна при тия думи, — така пожелайте, Морел, и останахте непреклонен; да, вие сте наистина дълбоко нещастен и както казахте, само чудо би могло да ви излекува, седнете и почакайте.

Морел се подчини, Монте Кристо стана и отиде да вземе от грижливо заключен шкаф, чийто ключ носеше на златна верижка, една великолепно гравирани и изваяни сребърна кутия, чиито ъгли представляваха четири извити фигури, напомнящи отчаяно устремени

кариатиди; четири женски фигури, символизиращи литнали към небето ангели.

Остави кутията на масата.

Отвори я, извади от нея друга златна кутийка, чийто капак се отваряше с натискане на скрита пружина.

Тази кутийка съдържаше мазно полутечно вещество с неопределен цвят — поради отражението на златото, сапфирите, рубините и изумрудите, които я украсяваха.

Непрестанно преливане на лазурносиньо, пурпур и злато.

Графът гребна мъничко от веществото с лъжичка от позлатено сребро, подаде я на Морел и втренчи продължително поглед в него.

Едва сега пролича, че веществото е зеленикаво.

— Ето какво ми поискахте — каза той. — Ето какво ви обещах.

— Докато съм още жив — каза момъкът, като взе лъжичката от Монте Кристо, — ви благодаря от сърце.

Графът взе втора лъжичка и я потопи в златната кутийка.

— Какво правите, приятелю? — запита Морел и му задържа ръката.

— Нека бог ми прости, Морел — каза графът, — но наистина ми се струва, че животът ми е дотегнал така, както и на вас, и тъй като ми се представя случай...

— Спрете! — извика младежът. — Вие обичате, обичат ви, вярвате в надеждата... Не постъпвайте така, както ще постъпя аз; бихте извършили престъпление. Сбогом, благородни и великодушни приятелю, ще разкажа на Валантин всичко, което направихте за мене.

И бавно, без колебание, само като стисна леко с лявата си ръка десницата на графа, Морел глътна или, по-точно, започна да вкухва с наслада тайнственото вещество, което Монте Кристо му бе дал.

И двамата замълчаха. Мълчаливият внимателен Али донесе тютюн и наргилета, поднесе кафето и изчезна.

Лампите избледняха постепенно в ръцете на мраморните статуи, а уханието на вазите с благовонни се стори не така остро на Морел.

Седнал срещу него, Монте Кристо го наблюдаваше от тъмния си ъгъл, гдето блестяха само неговите очи.

Безгранична мъка обзе младежа, той усещаше, че наргилето се изплъзва от ръцете му; предметите губеха неусетно очертанията и

цвета си; на потъмнелия му поглед се струваше, че в стените се отварят някакви врати и завеси.

— Усещам, че умирам, приятелю — каза той, — благодаря.

Направи последно усилие да протегне ръка, но тя се отпусна без сила край него.

Стори му се, че Монте Кристо се усмихва не със своята особена, плашеща усмивка, през която бе надзърнал неведнъж в тайните на тази непроницаема душа, а с благосклонното състрадание на баща към неразумно дете.

В същото време графът израстваше пред погледа му, почти удвоената снага се очертаваше върху червените тапети, черните коси бяха отметнати назад, той стоеше прав и горд като ония ангели, с които плашат грешниците в деня на страшния съд.

Сломен и победен, Морел се отпусна в креслото си; приятен унес проникна по всичките му жили. Нови мисли населиха сякаш челото му, както нови картини се подреждат в калейдоскоп.

Легнал, изтощен, задъхан, Морел не чувствуваше вече нищо друго освен този сън: струваше му се, че навлиза с разгънати ветрила в неясното бълнуване, предхождащо другия незнаен сън, наричан смърт.

Опита се още веднъж да протегне ръка на графа, но този път тя дори не мръдна! Поиска да изрече едно последно сбогом — езикът му се обърна тежко в гърлото като камък, който затваря гроб.

Очите, изпълнени с тъжен копнеж, се затвориха неволно, но зад спуснатите клепки се мяркаше някакъв образ и той го позна въпреки околния мрак.

Беше графът, който отваряше някаква врата.

Порой от светлина, която озаряваше съседната стая, или поточно вълшебния дворец, нахлу внезапно в залата, гдето Морел се отдаваше на сладостни предсмъртни чувства.

Пред прага на другата стая, на ръба между двете, бе застанала жена с неземна красота.

Бледа, едва усмихната, тя напомняше ангела на състраданието, отстраняващ ангела на отмъщението.

„Небето ли се отваря вече пред мене? — помисли умиращият. — Този ангел прилича на другия, когото загубих.“

Монте Кристо посочи на младата жена дивана, гдето лежеше Морел.

Тя пристъпи към него усмихната, със скръстени ръце.

— Валантин! Валантин! — извика от гълбините на душата си той.

Но устните му не издадоха звук; изчерпал сякаш сетните си сили в това неизразено вълнение, той въздъхна и затвори очи.

Валантин изтича към него.

Устните на Морел мръднаха още веднъж.

— Призовава ви — каза графът, — този, комуто поверихте съдбата си и от когото смъртта искаше да ви раздели, ви призовава в своя дълбок сън! Аз бях за щастие край вас и победих смъртта! Отсега нататък, Валантин, не бива да се разделяте от него на този свят; защото този човек беше готов да се хвърли в гроба, за да ви намери. Без мене и двамата щяхте да сте мъртви; връщам ви един на друг, дано бог ми зачете тези два спасени живота!

Валантин сграбчи ръката на Монте Кристо и в изблик на неудържима радост я поднесе към своите устни.

— Благодарете ми — каза графът, — повторете ми и не се уморявайте да ми повтаряте, че съм ви дал щастие! Не знаете колко ми е необходимо да повярвам това!

— Да, разбира се, благодаря ви от все сърце — отвърна Валантин, — и ако се съмнявате в искреността на благодарностите ми, тогава запитайте Хаиде, моята любима сестра Хаиде, която ми помагаше да чакам търпеливо щастливия ден, изгрял днес за мене, като ми говореше постоянно за вас, откакто напуснахме Париж и Франция.

— Обичате ли Хаиде? — запита Монте Кристо с вълнение, което се опитваше напразно да прикрие.

— От все сърце.

— Добре тогава, Валантин — каза графът. — И аз ще ви поискам едно добро дело.

— Заслужих ли, господи, такова щастие?...

— Да, вие нарекохте Хаиде своя сестра; е добре, Валантин, нека тя ви бъде наистина сестра. Върнете на нея това, което смятате, че дължите на мене; закриляйте я с Морел, защото (гласът на графа едва не му измени и не замря), защото отсега нататък Хаиде ще бъде свършено сама в света...

— Сама в света ли? — повтори един глас зад графа. — Защо?

Монте Кристо се обърна.

Хаиде бе застанала права, бледа, смразена и го гледаше, слисана от изненада.

— Защото утре, моето момиче, ти ще бъдеш свободна — отвърна графът, — ще заемеш отново в обществото мястото, което ти се пада, и аз не желая моята съдба да помрачава твоята. Възстановявам ти богатствата, княгиньо, и името на баща ти!

Хаиде пребледня, разтвори светлите си обятия като девица, която се обрича на бога, и прошепна с глас, задавен от сълзи:

— Нима ме изоставяш, господарю?

— Ти си млада, Хаиде, красива си: забрави ме, забрави името ми дори и бъди щастлива.

— Добре — каза Хаиде. — Заповедите ти ще бъдат изпълнени, господарю; ще забравя дори името ти и ще бъда щастлива.

И направи стъпка назад, за да си отиде.

— Боже мой! — извика Валантин, като продължаваше да крепи на рамото си натежнията глава на Морел. — Не виждате ли колко е бледа, не разбирате ли колко страда?

Хаиде й каза със сърцераздирателен поглед:

— Защо искаш да ме разбере, сестро? Той ми е господар, аз съм му робиня; в правото си е да не вижда нищо.

Графът потрепера от звука на тоя глас, който пробуди най-потайните струни на сърцето му; погледът му срещна очите на девойката и не можа да издържи блясъка им.

— Господи! — каза Монте Кристо. — Нима това, което подозирах, може да бъде вярно? Нима бихте се радвали, Хаиде, ако не ме напуснете?

— Аз съм млада — отвърна тихо тя, — обичам живота, който ти направи толкова приятен за мене, и бих съжалявала, ако трябва да умра.

— Искаш да кажеш, че ако те оставя, Хаиде...

— Да, господарю, ще умра!

— Нима ме обичаш?

— Чуваш ли, Валантин? Пита ме дали го обичам! Кажи му, Валантин, дали обичаш Максимилиан!

Графът усети, че гърдите и сърцето му се разтварят; той отвори обятия, където Хаиде се хвърли с вик.

— Да! — каза тя. — Обичам те, както се обича баща, брат, съпруг! Както се обича живота и бога, защото ти си за мене най-прекрасният, най-добрият, най-великият човек!

— Да бъде тогава според волята ти, скъпи ми ангеле! — отвърна графът. — Господ, който ме подбуди да се боря с враговете си и ми даде сили да ги победя, не желае, както виждам, да ми наложи покаяние подир победата; аз исках да се накажа, но той желае да ми прости. Обичай ме, Хаиде! Кой знае? Твоята любов ще ме накара може би да забравя, каквото трябва да забравя.

— Какво говориш, господарю? — запита девойката.

— Казвам, Хаиде, че една твоя дума ме просветли повече от двадесет години бавни размишления; само ти си ми останала на света, Хаиде, само ти ме свързваш с живота, чрез тебе мога да страдам, чрез тебе мога да бъда щастлив.

— Чуваш ли го, Валантин? — извика Хаиде. — Само чрез мене можел да страда! Чрез мене, която-бих дала живота си за него!

Графът се замисли за миг.

— Прозрях ли истината, господи? — попита той. — Все едно награда ли е или наказание — приемам тази съдба. Ела, Хаиде...

Прегърна девойката през кръста, стисна ръката на Валантин и изчезна.

Задъхана, безмълвна, с втрепен поглед, Валантин стоя почти цял час до Морел. Най-после усети, че сърцето му тупти, неуловимо дишане полуотвори устните му и леко потръпва не — признак за възвръщането на живота — пропълзя по снагата на младежа.

Очите му най-после се отвориха, отначало втрепенени и почти обезумели; след това се възвърна и зрението, истинско и ясно, със зрението и чувството, с чувството — скръбта.

— О! — извика отчаяно той. — Още съм жив! Графът ме измами!

Протегна ръка към масата и сграбчи един нож.

— Приятелю — прошепна с очарователна усмивка Валантин, — събуди се и погледни към мене.

Морел изпищя и блънуващ, недоверчив, заслепен сякаш от неземно видение, падна на колене.

На другия ден при първите утринни зари Морел и Валантин се разхождаха подръка по брега. Валантин му разправяше как Монте

Кристо се бе явил в стаята ѝ, как ѝ бе разкрил всичко, как ѝ бе дал възможност да разбере престъплението и как най-после я бе спасил по чудо от смъртта, след като бе накарал все пак всички да повярват, че е мъртва.

Намерили бяха вратата на пещерата отворена и бяха излезли; в утринния лазур избледняваха последните звезди.

В тоя миг Морел забеляза в сянката на скалите един човек, който очакваше знак, за да се приближи, и го посочи на Валантин.

— О, това е Джакопо — каза тя. — Капитанът на яхтата.

И го повика с ръка да дойде при тях.

— Има да ни кажете нещо ли? — запита Морел.

— Трябва да ви предам това писмо от страна на графа.

— На графа ли? — промълвиха едновременно и двамата.

— Да, четете.

Морел отвори писмото и зачете:

„СКЪПИ МАКСИМИЛИАН,

Една лодка е на котва за вас. Джакопо ще ви отведе в Ливорно, гдето господин Ноартие чака внучката си, за да я благослови, преди да я поведете към олтара. Всичко, което се намира в пещерата, приятелю, къщата ми на Шанз Елизе и малкият замък в Трепор са сватбеният подарък на Едмон Дантес за сина на господаря му Морел. Госпожица дьо Вилфор ще бъде така добра да приеме половината от този дар, защото я моля да раздаде на парижките бедни цялото богатство, което ѝ се пада от полуделия ѝ баща и от брат ѝ, починал през септември заедно с втората ѝ майка.

Кажете на ангела, който ще бди за живота ви, Морел, да се моли понякога за човека, който се помисли за миг — като Сатаната — равен на бога, но разбра с истинско християнско смирение, че само бог е върховното могъщество и безгранична мъдрост. Тези молитви ще смекчат може би угризенията, които той отнася в своето сърце.

А вам, Морел, ето тайната на поведението ми към вас: на този свят няма нито щастие, нито нещастие, има само сравняване между едно състояние и друго. Нищо повече. Само който е изпитал безгранична злочестина, може да изпита безгранично щастие. Човек трябва да е пожелал да умре, Максимилиан, за да разбере колко хубав е животът.

Затова живейте, бъдете щастливи, мои сърдечно любими деца, и не забравяйте, че до деня, когато господ ще удостои човека да му разкрие бъдещето, цялата човешка мъдрост ще се включва в тия две думи: Чакай и се надявай!

Вашият приятел

Едмон Дантес

Граф дьо Монте Кристо“

При четенето на това писмо, от което узна за полудяването на баща си и смъртта на брат си, събития, които ѝ бяха неизвестни, Валантин пребледня, въздъхна дълбоко и затрогващи, макар и безгласни сълзи се стекоха по бузите ѝ; скъпо бе заплатила тя своето щастие! Морел се огледа неспокойно.

— Графът наистина прекалява с щедростта си — каза той. — Валантин би се задоволила с моето скромно състояние. Къде е графът, драги? Заведете ни при него.

Джакопо посочи с ръка кръгозора.

— Какво искате да кажете? — попита Валантин. — Къде е графът? Къде е Хаиде?

— Погледнете — отвърна Джакопо.

Двамата млади втренчиха поглед в указаната от моряка посока и до тъмносинята черта на кръгозора, отделяща небето от Средиземно море, зърнаха бяло ветрило, голямо колкото крило на чайка.

— Отплавал! — извика Морел. — Отплавал! Сбогом, приятелю и татко!

— Заминала! — прошепна Валантин. — Сбогом, приятелко и сестро!

— Кой знае дали ще ги видим някога — промълви Морел и изтри сълзите си.

— Скъпи мой — отвърна Валантин, — нима графът не ни каза само преди миг, че цялата човешка мъдрост се включва в двете думи:
Чакай и се надявай!^[2]

---

[1] Син на Одисей, задържан от нимфата Калипсо, когато отишъл да търси баща си (гр. мит.). Б.пр. ↑

[2] На френски изразът е „Attendre et espérer!“ и би следвало в превод на български да бъде „Да чакаш и да се надяваш!“, т.е. финалната фраза на романа е не толкова в императив (повелително наклонение, както е в българския превод), колкото в своеобразен инфинитив, придаващ ѝ библейско звучене. — Бел.NomaD. ↑

Източник: [http: //dubina.dir.bg](http://dubina.dir.bg)

Издание:

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА, ГРАФ МОНТЕ КРИСТО (I том, роман)

Издателство „Народна младеж“, София, 1981

Превод от френски: Атанас Далчев (глави 1–30) и Невяна Розева (глави 31–57)

Редактор Анна Сталева

Художник Любен Зидаров

Художествен редактор Димитър Чаушов

Технически редактор Елена Млечевска

Коректор Мери Илиева

Трето издание. ЛГ VII. Тематичен № 23 95376 / 6126-8-81 Дадена за набор на 14. IX. 1979 година. Подписана за печат на 23. IV. 1980 година. Излязла от печат на 2. IX. 1981 година. Поръчка № 139. Формат 60×90/16. Печатни коли 46, 50. Издателски коли 46, 50. Усл. изд. коли 40, 80 Цена 5, 15 лева.

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА, ГРАФ МОНТЕ КРИСТО (II том, роман)

Издателство „Народна младеж“, София

Превод от френски Невяна Розева

Редактор Анна Сталева

Художник Любен Зидаров

Художествен редактор Димитър Чаушов

Технически редактор Гинка Чикова

Коректор Мария Стоянова

Френска, Четвърто издание, 1987.

Paris, Calmann-Levy, editeurs

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.